Digitized by Google

DUELLO
BIBLIOTECA GIORGIO ENRICO LEVI
B 7
L 17
2

Digitized by Google

Digitized by Google

Duello B. 7
L. 2

B-7-L-2

IVLII FERRETTI

RAVENNATIS V. I. D. EQVITIS ET COMITIS LATERANENSIS PALATII

CONSILIA ET TRACTATVS

Quorum Tabulam ſecunda pagina indicat.

Cum Summariis, & copioſiſsimo omnium materiarum Indice, NVNC PRIMVM IN LVCEM VENIVNT.

Ad Illuſtriſsimum & Excellentiſsimum D. D. Cæſarem Gonzagham, Malphetæ Principem, Ariani Ducem, & Campibaſsi Comitem.

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS, M D LXII.
Apud Ludouicum Auantium.

B742

INDEX CONSILIORVM ET TRACTATVVM IN HOC OPERE EXISTENTIVM.

CONSILIA duelli. fol. 1
De duello, fol.16
De iuſto, & iniuſto bello. fol.29
De bellicis ſignis, fol.43
De aſtu, & tacito bellorum Principum conſilio. fol.46
De virtutibus bonorum Inperatorum. fol.49
De dictis, & militaribus geſtis. fol.57
De equis martialibus. fol.65
De inimicis occultis exercitnum, & de eorum prouiſione. fol.67
De medela conſeruandi exercitus. fol.71
An uicti hoſtes ſint proſequendi. fol.74
De non ponendo exercitum in diſcrimen fortunæ. fol.78
De oratoribus, & legatis Principum, & de eorum fide, & officio. fol.81
Quid ſit agendum per Duces in dubio prælio. fol.85
De obſidione locorum, & de eorum neceſſaria prouiſione. fol.89
De obſidionum prouiſione. fol.92
Qualiter loca obſeſſa haberi poſſunt ſine pugna. fol.96
De modo expugnandi vrbes. & arces obſeſſas. fol.99
De modo defendendi loca obſeſſa. fol.108
De irruptionibus fiendis in hoſtes. fol.112
De Antiquis triumphis, & Tropheis. fol.115
De ludis publicis. fol.117
De brauio, & curſu equorum. fol.118
De feriis, & ſeu induciis militaribus treuga, & pace. fol.123
De obedientia, & pace ſeruanda in exercitu. fol. 141
De conſeruando exercitum in effœminatum. fol. 141

De militari iuſtitia, & pœnis deſertionibus infligendis. fol.150
De fide ſeruanda. fol.165
De uictoria habita Deo attribuenda. fol.168
Tractatus de gabellis & publicanis,& de eorum commiſsis ac collectis,atque muneribus & oneribus. fol.170
Metrica compilatio breuis omnium materiarum contentarum in libris Regiarum,& Imperialium conſtitutionum Regni Siciliæ eiuſdem Authoris. fol.218

ILLVSTRISSIMO, ET EXCELLENT.

D. D. CAESARI GONZAGHAE,

MALPHETAE PRINCIPI, ARIANI DVCI,

ET CAMPIBASSI COMITI;

Domino ſuo colendiſsimo.

EXVPERANTIVS FERRETTVS

RAVENNAS S. D.

QVOD facere plerique ſolent (Illuſtriſsime Princeps) quibus uel ſuas ipſas, uel alterius lucubrationes Typographorũ excuſas prælo in uulgus prodire placuit, id pluribus mihi nunc de cauſis faciẽdum eſt: qui hoſce de re militari libellos à patre meo Iulio Ferretto ſummis ſtudiorum cum uigilijs, tum laboribus conſcriptos edere conſtituerim. Namque non illud unum mihi onus impendet, ut uirum, cui dicari iſta debeant præſtantiſsimum inueniam: ſed præcipuè eſt id curandum, ut ſatis, & patris mei ſanctiſsimis manibus, & rerum hic conſcriptarum dignitati fiat: Quæ duæ res, multum iam diu animo meo negotij faceſſerunt; cum in altera amiciſsimum patri uirum, in altera ſapientiſsimum conſtituendum eſſe cognoſcerem, cui tamen iſthæc apprimè conuenirent,

occurreret nemo. Poſtea uerò cum mecum ipſe cogitarem, & memoria uetera repeterem, ſumma patris obſeruantia in Illuſtriſsimum Ferdinandum, Iſabellamquè à Capua, ſtatim animo obuerſata eſt: ille belli tanquam fulgur, fortiſsimusque Imperator, hæc mulierum omnium caſtiſsima, & prudentiſsima: tui ambo Parentes, & patris mei patroni, ac Mæcenates: quibus etiam ego, tum ſummis ipſis eorum uirtutibus ductus, tum hæreditario quaſi iure compulſus, omnes animi mei uires eo ſtudio obſtrinxi, ut maiore non potuerim; hincque effectum eſt, ut apud me Rauennæ diuertere nòn fuerit dedignatus frater Reuerendiſsimus tuus Vincentius Barletæ Prior, idemque Rhodi Eques inſignis & clariſsimus. Hæc omnia dum cogitarem, tu unus mihi præ omnibus uiſus es, cui omnia illa mihi expetenda, inſint; qui cum ſis paternæ uirtutis hæres digniſsimus, naturæ mira quadam, & peculiari ſanctione, omnium quoque tum animos, tum quæ ex animo prodeunt omnia; iure tibi & merito uendicas: Quamobrem conſtitui ſtatim ipſe mecum, haſce patris mei uigilias, Cæſari Ferdinandi illius, atque Iſabellæ filio dicare: quem admirantur omnes, tanquam omnium quæ in Parentibus maximè floruerunt, uirtutum, ſpecimen, cuius quidem iam ſatis auguſta inditia in hac ſua adoleſcentia præbuerit: Qua eadem animi præclara dote, clariſsimisque uirtutibus, in eam adducor ſententiam; ut illari fronte, & gratiſsimo animo, hæc te ſuſcepturum exiſtimem, quibus, palàm, & in

Parentes tuos mei patris propenſum animum,& ſummam in te meam obſeruantiam,cognoſcere poteris luculenter. Equidem non poſſum (Illuſtriſsime Princeps) non exiſtimare iſtiuſmodi uirtuti: quam tibi tanquam hæreditatem maiores tui reliquerunt, & grati animi fidelem memoriam, & ſui ipſius, perinde ac in ſpeculo imaginem his de re militari libris expreſſam, iucundam fore: cum utroq;, neceſſario gratus animus atq; ingenuus mirificè delectetur. Quam quidem ego rem, eo quoque iucundiorem tibi fore exiſtimo, quod ſecreta quadam uirtutis ui, ex Dei ipſius optimi maximi penetralibus hauſta, eadem tibi opera, & paternæ, & quæ ab his originem duxerunt tuæ ipſæ, nunquam ſatis laudatæ, uirtutes, eluceſcent: Quicquid enim de Imperatorum iuſtitia, de fortitudine, de ſapientia conſcriptum inuenies; id omne, non quaſi patris imaginem; ſed patrem ipſum, hoc eſt, paternas in te animi uires, exprimere uidebis: quod tibi erit iucundiſsimum patri meo (ſi quis mortuis ſenſus eſt) gratiſsimum chariſsimum mihi, qui te unicè obſeruo; utiliſsimum libro: qui ualentiori ictu, Caninos detractorum dentes, propulſabit. Vale Principum decus, & Exuperantij Ferretti memor, diù, fœliciterque uiue. Rauennæ. Kalendis Octobris. M D L X I.

INDEX IN CONSIL. ET TRACTA.

IVLII FERRETTI RAVENNATIS, V. I. D. EQVITIS ET COMITIS LATERANENSIS PALATII,

Omnia quæ in eis ſcitu digna ſunt complectens, cuius primus numerus paginam, & ſecundus eorundem conſiliorum ac tractatuum numerum marginalem denotat.

A.

ABBAGAE *Regis Tartariæ magna Iuſtitia cõtra nepotem ſuũ qui proditorie fecit impugnari Chriſtianos trucidare.* 160.nu.136.

Abbas cum capitulo poteſt remittere iniuriam factam monacho. in tracta. de ferijs char. 133.nume.139

Aboliti mors, & eius filij Orixartis. quoniam Alexandro non portarunt frumenta pro exercitu oppreſſi auaritia, ſed illi theſaurum ſeruarunt. 155. nume. 64.

Abolitio iniuriarum à iudice facienda eſt, pro bono pacis. 124 nu.25

Abſtrahentes aliquem de religione, naturali morte puniuntur. 163.nu.225

Abutentes iuriſdictione ſibi commiſſa, ea priuari debent. 155.nu.169

Acceptans partitum duellandi, an non duellãdo incidat in infamiam. 11.nu.12

Accilius Glabrio docuit quibus inſidijs hoſtes ſint circumueniendi. 47.nu.20

Accuſans & ſuccumbens in cauſa criminali talionis pœna tenetur. 20.nu 46

Accuſator calumnioſus qui non probat, quomodo ſit puniendus. 114.nu.34

Accuſator habens pacem cum Sempronio, an accuſando Sempronium dicatur rumpere pacem, & cadat in pœnam fractę pacis. 129.nu.92

Accuſatori calumnioſo an pœnitentia imponatur ob turbatam pacem. 123.nu.15

Accuſare an quilibet poſſit impunè ſuper exceptis criminibus, & de hæreſi, & crimine læſæ maieſtatis & pax rupta non dicatur. 131.nu. 123. & 132. nume.136.

Accuſari an poſſit ille qui habuit pacem ab offenſo. 139.nu.212.

Accuſati de crimine & condemnati ad mortem, an ſit differenda executio per duellum futurum cum accuſatore, vel alio ob allegatam in hoc conſuetudinem. 1.n.1.2.& 3.cũ ſeq.& 23.nu. 81. & 82.

Aceti appellatiõe an ueniat uinũ. 219.n.602.et 603

Achillã Dux exercitus Aegyptiaci, quomodo fugatus à Cæſare, 143.nu.30

Achilles literis & armis floruit. 53.nu.38

Achillis ſtatua in Troia inflata fuit, & poſtea ab Alexandro coronata. quòd Patroclum tam fidum amicum, & ſuarum laudem bucinatorem habuiſſet Homerum. 51 nu.13. 60.nu.26

Actio eccleſiæ, aut fiſco quæſita per contractum pacis, quæ rupta fuit, & poſt reconciliata per partes, an tollatur per dictam reconciliationem partium, ne pœna ſoluatur. 130.nu.113

Actio pro familia an detur contra omnes ſocios. 193. nume.219.

Actio datur contra hæredes conſocij publicani pro quanto ad eum peruenit 193.nu.220

Actio ex edicto prætorio de publicanis datur ad duplum contra extorſiones, temeritates, & audacias publicanorum. 193.nu.219

Actio proponẽda pro ſolutione uectigalis quanto tempore duret. 195.nu.253

Actione condictionis legis vel ſtatuti conueniuntur illi qui fraudant gabellas. 194.nu.239

Actor habet electionem pugnę. 6.nu.6

Actor non fundans ſe in dolo rei, ſed in iure communi petendo pretium, reus repellendus eſt replicatione. 201.nu 329

Actori quod non licet, nec reo permittitur. 3.num.6. el primo.

Actum nihil eſt, cum aliquid ſupereſt agendum. 76. nume. 15.
Actus à iure diuino prohibitus, inuentus dicitur fabricante Diabolo vt animæ perdantur. 2. nu. 7
Actus duellandi eſt odioſus & reſtringẽdus. 8. nu. 2. & 10. nume. 2.
Actus illicitus quandoque ex cauſa toleratur, in tracta. de obedientia. 142. nu. 21
Adhærentes in pace exprimi debent, aliàs non comprehenduntur. 123. nu. 60
Adminiſtratio mala negotiorum geſtoris poſiti per vnum ex publicanis, qui gabellam conduxerunt, an alteri publicano conſocio noceat. 187. nu. 136
Adorantes falſos Deos, furca ſuſpendi debent. 162. nume. 163.
Aduentus hoſtium quo pacto cognoſcatur, uel illorum receſſus, & quòd ſignis quandoque vtamur ad fallendum hoſtes. 43. nu. 7
Adulatoris lingua magis nocet quã manus. 81. nu. 2
Adulterium committens pœna mortis naturalis eſt puniendus 192. car. 166
Adulterium commiſſum per unum ex pacificatis cũ uxore alterius pacificati. an rumpat pacẽ. car. 128. num. 72. 73. 74 & 80.
Adulterij in cauſa an de iure tranſigi poſſit. 206. nume. 387.
Aduocans contra illum, cum quo pacem fecit, an pacẽ uiolaſſe dicatur. 137. nu. 185. 187. 188. et 189
Aduocatus uaſallus aduocando contra dominium feudi an perdat feudum. 137. nu. 186. & 188
Aduocatus tenetur dare conſilia. 137. nu. 187
Aduocatus iudæus eſſe non poteſt. 196. nu. 268
Aduocati non tenentur ad hoſpitandum in domibus ſuis ſtipendiarios milites, equites neq; pedites, exercitus, aut claſſis, nec ſequentes exercitus ad muniendum exercitum 212. nu. 475
Aduocati non poſſunt eſſe talearum uel collectarum exactores. 213. nu. 495
Aedificia comburenda ſunt & ſtramenta, & alia id genus, vt hoſtium tollatur bellandi commoditas. 106. nume. 79.
Aetas quę legitima eſt duellãtibus. 22. nu. 67. et 68
Aetas an tempore belli excuſationem præſtet à cuſtodia ciuitatis. 41. nu. 213
Affectus an & quando non punitur non ſecuto effectu de iure. 88. nu. 40. & 193. nu. 219.
Afferentes munera & res eccleſiæ, & ſuperioribus ſuis Principibus non tenentur ad aliquas gabellas, in tract. de gabellis & publica. car. 198. nu. 288
Affinis an poſſit impunè bannitum affinem ſuum receptare, ſtante prouiſione, quòd nemo poſſit receptare bannitum. 129. nu. 98. 99. & 100
Affinis pupilli licet cœperit ſoluere onera pro pupillo non poteſt compelli, pro reſiduo ad ſolutionem. 213. nu. 512.
Affines cognati, & amici uoluntariè auxiliantes in bello iniuſto an excuſentur. 36. nu. 136
Afranius legatus Pompeij Parthos fugauit moleſtantes regnum Tigrani in Gordiana, & illum fuis proſecutus vſque ad vrbem Albideticorum. 76. nume. 20.
Agamemnon literis & armis floruit. 53. nu. 38
Agareni & Saraceni unde dicantur. 197. nu. 268
Agendum mitius eſt cum conuicto ex præſumptionibus quàm ex confeſſione. 18. nu. 25
Aggreſſura. vide infra in ver. Auctor.
Agiſlaus Rex Lacedæmonius Imperij & amicorum iniurias vindicauit. & ibi plura de eius vita. 35. nume. 117.
Agiſlaus quo aſtu Thebanos uicit. 48. nu. 23
Agiſlaus Lacedæmonius loco Agidis in regnum ſucceſſit. ob eius virtutes. 51. nu. 17
Agiſlaus licet claudus cur ſemper victor euaſerit. 51. nume. 18.
Agiſlaus Lacedæmonius qua arte Perſas inuaderit, & de ſublato per eum more deoſculãdi. 55. nu. 55
Agiſlaus Rex Macedonus uituperauit regem Perſiæ, quia nimis delicatè viuebat. 61. nu. 38
Agiſlaus Rex Lacedæmonius militans contra Tyſaphernem quomodo ſimulatione regiam Tyſapherni vrbem cœpit. 62. nu. 43
Agiſlaus Rex Lacedæmonius in Phrygia præda oneratus, ab hoſtibus ſe defendit, & tutus cũ ea abijt. 75. nu. 9.
Agiſlaus qua arte in Sardos magnum exercitum congregauit. 76. nu. 21
Agiſlaus Rex poſt expeditionem contra Thebanos, & Arginos, mandauit occiſorum cadauera ſepelliri. 77. nume. 31.
Agislaus Rex conceſſit viam abeundi Thebanis incluſis, valentibus per deſperatam irruptionem, illã ſibi ferro quęrere. 113. nu. 18
Agislaus Rex Lacedæmoniorum pepercit hoſtibus ſuis in templo per fugam reductis. 165. nu. 14
Agislaus Lacedæmonius Rex victorias quas habuit contra Perſas Deo tribuit. & uota obtulit illi, quę primo fecerat pro illis habendis. 168. nu. 1
Agislai Lacedæmonij mutatio conſilij contra Tyſaphernem. 46. nu. 3
Agislai virtutes & mores explicantur. 51. nu. 19.

Agiſdai Regis reſponſio facta Regi Perſię, qui ei ſcripſerat pro habenda amicitia. 61.nu.37
Aggreſſis monachis uel religioſis licet ſe defendere abſque licentia ſuorum prælatorum. 37.nu.146
Agricolæ an legitime pignorari poſſint. 186.n. 126
Agricolæ ducentes uictualia pro annona in ciuitatē cum plauſtris pro victu ciuitatum, vel fimum extra eas portantes, ad onera grauari non debent. 213.nume.501.
Agricolæ ſunt eximij à publicis oneribus. 214.n.530
Agricolę appellatione an ueniat hortolanus. 214. nume.531.
Alcibiades Imperator Socratem in magiſtrum ſuum habuit. 79.nu.15
Alcibiades claſſem ſuo aſtu recuperauit. 86.nu.8
Alcibiades quo aſtu Syracuſas obſedit. 93.nu.15
Alcibiades quo aſtu vſus fuit in occupando in Sicilia Cathaniam. 96.nu.7
Alcibiades Dux Atticus ficto ſtrategemate plures ciuitates cœpit. 105.nu.66
Alcibiadis vita & mores explicantur. 54.nu.47
Aleſia Galliæ vrbs, qua ſimulatione à Cæſare obſeſſa & capta. 102.nu.28
Allegatio tituli cuius ſit effectus & importantiæ. 196.nume.255.
Alexander magnus excaſtrametando cum exercitu ſuo, ne hoſtes ſcirent eius diſceſſum, ſigno pilei ſuper lancea poſiti meauit cum ſuis ſilenſe tuba & timpano. 43.num.1
Alexander celeritate pre cæteris uirtutibus emicuit. 43.nume.3.
Alexander acceſſit Troiam, & ſtatuam Achillis coronauit, quam fælicem nominauit cum Patroclum fidum amicum habuerit, & ſuarum laudum tibicem Homerum. 51 nu.13.& 60.nu.26
Alexander deſiderauit potius citharā Achillis, quàm citharam Paridis. 51.nu.14
Alexander occupauit Aſiam totam cum Tænitia ex fatalibus tabulis æneis inuentis. 51.nu.15
Alexander Porrum Indiæ Regem in regno confirmauit & auxit ob eius virtutem. 51.nu.16
Alexander magnus doctus ab Ariſtotele & Pelopida deſiderabat ſcriptorem à ſe geſtorum, quoniam multorum Ducum per vniuerſum orbem geſta neſciebantur, quia illa literis tradita non fuere. 53. nume.39.
Alexander quàm munificus fuerit dum Temodiæ. Thebanæ, & Athenis pepercit. 54.nu.51
Alexander ſeruabat mores locorum quæ ſubigebat. 55.nume.54.
Alexander vulneratus non deſiſtit à pugna, ne animum tolleret ſuis. 59.nu.7
Alexander transfixit Polimacum, ruptorem ſtatuæ Regis Cyri in Perſia. 61.nu.30
Alexander magnus uictis per ipſum Perſis & Cypro Marte. Regna multa cum Regibus ſine pugna ſub eius ditione ſponte habuit. 68.nu.9
Alexander ditioni ſuæ ſuppoſuit Leucadiæ ciuitatē carentem alimonijs propter ipſius Alexandri obſidionem. 69.nu.16.& 7.nu.96
Alexander magnus uituperatur, quia ſub fide quoſdam fortes uiros occidit. 78.nu.2
Alexander magnus Darij matrem, uxorem, & filias pulcherrimas captas, & ſibi præſentatas noluit uidere: ſed intactas mandauit ab omnibus uenerari, & Dario reſtitui. 79.nu.13.& 151 n.13
Alexander quandam pulcherrimam, captiuam uxorē Lucri Principis Celtiberorum ſibi ductā non aſpexit, ſed ſponſo ſuo reſtitui iuſſit intactam, & beneficio tali regna plura ſine bello quæſiuit. 79.nu 13
Alexander Ariſtotelem pro magiſtro habuit, & præter Ariſtotelem Lyſimacum & Leonidam expertos duces in diſciplina militari. 79.nu.14
Alexander muſices, & præſertim militaris, non fuit inexpertus, & de ea plerunque iudicauit 86.nu.8
Alexander qua arte Tirum debellauit, Gazamq; urbem Syriæ mira celeritate occupauit. 91.nu.34
Alexander quomodo acquiſiuit Oſiaſtris caſtrum ſaxoſum fortiſſimum. 102.nu.29
Alexander magnus cum fuerit erga milites munificentiſſimus ſibi æternū nomen cōparauit. 104.nu.59
Alexander magnus cuius fuerit filius. 106.nu.74.
Alexander magnus noluit credere literis matris ſuæ, ne medicinam ſibi ordinatam à Philippo medico ſuo acciperet, quòd erat ueneno præparaſſe, quoniā ſciebat hoc eueniſſe ab emulo ipſius Philippi. 106. nume.74.
Alexander magnus in Phenicia ludos maximos militares fecit præ lætitia uictoriarum ab ipſo. 117. nume.2.
Alexander quomodo equum ſuum Bucefalem ex manibus Barbarorum recuperauit. 141.nume.3.
Alexander crapulam & potum uitauit, temperatè q; uixit, ita à Philoſopho magiſtro ſuo doctus. 145. nume.3.
Alexander filium Parmenionis ob proditionem occidit, & Orſoratem cuſtodiæ deſertorem interfecit. 151.nume.12.
Alexander magnus Damonem & Timotheum Macedones accuſatos per uim cognouiſſe fœminas militū

Parmenionis præcepit interſici. 151.nu.13

Alexander Polimacum occidit, quia in Perſia ſepulchrum Cyri Regis Perſiæ deſtruxit. 155.nu.64

Alexander pro bene geſtis à militibus ſuis contra Darium illis dona dedit. 155.nu.65

Alexander Beſſum à Dario corruptum lacerari fecit quatuor arboribus. 158.nu.109

Alexander ab Ariſtotele doctus ſuis ſeruare fidem. 165.nume.6.

Alexandri magni mors. 60.nu.26

Alexandri pulchrum dictum: ſeruile eſſe in bello amare diuitias, & regium eſſe attendere laboribus, & illos ferre libenter. 65.nu.10

Alexandri dictum de milite frigore exinanito. 71. nume.5.

Alexandri magni mirabilis reſponſio facta Philippo patro, dum foret in Olimpia interpellanti, ſi cum ludentibus pueris currere intendebat. 79.nu.17

Alexandri geſta vt facilius Perſas debellaret. 160. nume.127.

De Alexandri magni uirtutibus, & eius ſtudijs, & quantum Diogenem laudarit. 51.nu.12

De Alexandri magni itinere & laboribus per eum perpeſſis cum Gedroſam Arabiam & Libiam penetrauit. 54.nu.50

De Alexandri ſtudijs, & exercitatione militum in literis & militari diſciplina educatione. 54. nume.52

Et de expeditione in exercitus Darij Perſarum Regis ibidem.

Et de tranſitu fluminis Granici. Et Bucefali morte. Et de ſtatuarum erectione pro xxxiiij. militibus, qui eo in bello ceciderant. ibidem.

Et quomodo Thratiam ſub ditione ſua tenuerit. ibi.

De Alexandri magni igne facto de nocte ut hoſtes expelleret. 59.nu.13

De Alexandro qui noluit ſcribere Athenienſibus in fauorem Authenodori condemnati, quia non interfuerat ſacrificio Bacchi, ſed potius illi pecuniariam pœnam remiſit. 151.nu.3

Alexandri Epirotæ victoria contra Illiricos. 59. nume.15

Cætera vide infra in litera B. in ver. Bucefalem, & in litera S. in ver. Sapientum vrbis Sabbæ.

Alimenta: Deficientibus alimentis catholico exercitui, curandum eſt arte habere terminatas inducias cum hoſtibus, ut neceſſaria habeantur. 69. nume.14.

Allegatio tituli cuius ſit effectus & importantiæ. 196.nume.255

Amaſia ciuitas qua arte capta à Lucullo fugato Calimaco, & de igne in ea accenſo, quomodo extincto. & de ipſius redificatione, & populi reconciliatione. 102.nu.30.

Amazones quarum Regina fuit Panthaſilea conſueuere mammam dexteram incunis adurere, & partus maſculinos interimere, mulieribus educatis. 44.nume.10

Amazones in Caucaſo monte habitaſſe, & ſtipendiariam militiam, maxime pro Albanis, & contra Pompeium exercuiſſe: & apud flumen Thermodotis cũ Albanis & Gelois concubuiſſe. 44.nu.22

Ambaſciatores pro rebus quas ſecum portant an teneantur ad gabellas. 192.nu.211

Amicus non eſt omnis qui parcit, nec omnis qui uerberat eſt inimicus. 81.nume.2

Amici conuocari poſſunt pro recuperandis bonis, quos defendere licet 20.nu.39

Amici & alij voluntarie auxiliantes in bello iniuſto, non excuſantur. 36.nu.136

Amici conuocari poſſunt pro defenſione perſonæ ac rerum. 157.nu.85.& 86

Amicis humanitas, & hoſtibus fides eſt ſeruanda. 167.nume.34

Anacarſis ſententia qua figurat leges eſſe ſimiles araneæ tellæ. paruas muſcas detinentis, magnas mole fortitudinis dimittentis, reprobatur. 151 nume.8

Anciani parcere non poſſunt pro iniuria ciuitati facta. 129.nu.84.

Anciani & alij officiales dum ſunt in officio, ſan teneantur ſoluere gabellas. 192.nume.209

Ancipitem fore luſum fortunæ in bello, niſi ad Deum recurratur, & nihilominus audacter Duces ſe gerere oportere. 86.nu 11

Animarum & cordium coniunctio ex pace reſultat. 124.nu.12

Animaduerti poteſt inuitum; qui ſe ſuperatum fatetur in duello. moribus militum approbatam. 18.nume.13

Animalia craſſa quæ ſint. & quæ ſint animalia minuta. 182.nu.48.& 49.

Animalia & currus alieni cum quibus fuerunt uetita portata. an in commiſſum eſſe dicantur. 182. nu.55.56.& 57.

Animalium cuſtodes non ſunt grauandi muneribus perſonalibus. 213.nu.500

Animoſa uirilitas fugat timorem. 69.nu.6

Annibal aliquando riſum & aliquãdo ploratum finxit pro temporis opportunitate. 45.nu.27

Annibal quomodo de transſugis vindictam fecit. 48.nu.24
Aunibal hiſtoriam Gnei volonis græca lingua ſcripſit. 53.nu.38
Annibal dux Pœnorum eius ſolicitudine hoſtes licet vigilantes ſuperauit. 62 nu.45
Annibal poſitis inſidijs, ſine ſcoria theſaurum miſit, & hoſtes cupidos præda deleuit. 75.nu.7
Annibal odio in exilium extra patriam mortuus eſt. 80 nu.25
Annibal Q. Fabij cunctationem magis timebat, q̄ Minutij celeritatem, ex quo ſe laqueos pro leonibus, non pro Pallade habere aiebat: Quod confirmauit Domitius Carbo dicendo rei militari neceſſarium eſſe tardum dolabrum. 88. nume. 34. & 35
Annibal Pœnorum Dux multos ex ſuis militibus transfugas ſixit: quorum præſidio loca plura hoſtium cœpit. 93.nu.16
Annibal quo aſtu Tarantum occupauit ſine ſuorum ſanguine. 97.nu.19
Annibal ſuum exercitum de vno loco ad alium remouit. vt ſui hoſtes remouerentur. 101.nu.17
Annibal quomodo Saguntam & Hymeram occupauit. 105.nu 68
Annibal qua arte euerſus eſt à Campanorum obſidione 110.nu.16
Annibal & alij Imperatores pro victorijs habitis aras & templa erexerunt. 115.nu.2
Annibal quomodo Romanum exercitum negligenter cuſtoditum apud Erdoncam diſſipauit. 168. num.11
Annibalis fictio vt hoſtes & inimicos ſuos falleret. 48.nu.25
Annibalis filij Amilcaris virtutes & mores, ac qui ſui magiſtri fuerint explicantur. 79.nu.15
Annibali dolus in reuocando Romanum exercitum à Capua ad montes voce latina non pfuit. 85.nu.3
De geſtis per Annibalem contra Romanos pro Antiocho Perſarū Rege. 115 nu.10. & 116.nu.11
Et qua arte Annibal euaſit à poteſtate Romanorum. 116.nu.12
Annona in quo ſoluatur, & quid differat à tributo. 212.nu.477
Annonus dux Pœnorum quod dolum adhibuit vt de transſugis vindictam ſumeret. 48.nu.24
Anullorum qui portantur in digitis an ſit ſoluenda gabella 186.nu.129.
Anſeres & gallinæ an ſint aues vel animalia. nu.45
Anthei gigantis ſepulchrum per Sertorium capta per vim vrbe Tygenda repertum fuit, & apertum fuit per ipſum & numerato cadauere fuit longitudinis lxx. cubitorum. 18.nu.28
Anthigonus qua fraude decepit & occidit Gallos præda delectantes. 75.nu.8.
Anthigonus Rex Macedonum in Argo obſeſſus à Rege Spartanorum Cleomena Latanico, prouocatus ad pugnam noluit exercitum ſuum ponere in diſcrimen fortunæ, quamuis Argiui vellent ad bellum exire, ſed ſua prudentia Cleomenem uicit. 78. nu.8.
Anthigonus qua arte cœpit Sumentum. 94.nu.23.
Anthigonus in agris Athenienſium dando uaſtum illos uicit. 96.nu.3.
Anthigonus expulſis Etholis in loco obſeſſo. & ibi fame oppreſſis, qui fugæ uia ſibi deficientes decreuerant illam ſibi quærere per irruptionem. ipſis poteſtatem habeundi fecit. 113.nu.12.
Anthigonus Rex qualiter fuerit animoſus. 180. nu.7.
Anthigoni Regis mirabile inuentum, ne equi pigreſcerent. 66.num. 16.
De Anthigoni ſimulata meſtitia erga Alcinoum filium ob interfectum Pyrrhum, & pietate adhibita in Helenum Pyrrhi filium 45.nu.29.
Anthicens quomodo occupauit Ephaſum. 105. nu. 68.
Antipatris aſtutum conſilium. 54.nu.53.
Antiquitas quare pacem & terminalem Deum colebat. 123.nu.6.
Antiquitas aliquorum militum uenas propter delictum ſoluebat, vt dimiſſo cruore perirent. 157. nu.88.
Antonius qua arte multos Lepidi milites ad eius uotum reduxit. 69 nu.19.
Apius Claudius legatus Luculli ad Tigranum munera ab ipſo Tigrano accipere noluit. 82.nu.5
Apodiſſe an ueniant appellatione inſtrumentorum. in tracta. de gabellis. 204.nu.362
Appellatione lapidum an veniat calx quæ venit ex lapidibus. 194 nu.226
Aqua pro obſeſſorum uſu qua arte ſit habenda. 90. nu.21.
Aqua ſalnitrij qualiter fiat, & quàm neceſſaria ſit in vſu bellico. 91.nu.29.
Aqua fouearum qua arte ab obſidentibus menſurari poſſunt. 106.nu 81.
Aquæ penuria loca obſeſſa occupari poſſunt. 97.nu. 13.14. & 15.

Aquę fluminis apud quem hoſtes caſtrametati ſunt, qua arte deuaſtari debeant, ut ipſi lædi & ſuperari poſſint. 97. nu. 19.

Aquæ locorum obſeſſorum quomodo tollantur. 103. nu. 49. 51. & 54

Aquila quando, & cur à Cæſare habita fuerit pro ſigno. 43. nu. 13.

Aquila pro ſigno cur utantur poſt Cæſarem & Romanum imperium etiam ſequentes Imperatores. 43. nu. 15.

Aquilæ quod quandoque accipiantur pro uexillis ſiue inſignibus & armis de quibus Iuriſconſulti etiã noſtræ ætatis pertractarunt. 44. nu. 16.

Arabia & Iudęa ſubiecta Populo Romano per Põpeium. 51. nu. 10.

Arbenſes fuerunt olim confœderati cum Venetis. 180. nu. 12.

Arbiter multa poteſt ex cauſa pacis, ultra ea quæ ſunt iis compromiſſo conceſſa. 125. nu. 31.

Arbiter pro pacis bono poteſt apponere manus ad nõ contenta in compromiſſo. 125. nu. 32.

Arbiter an poſſit pro bono pacis mandare aliquem à patria exulari. 125. nu. 40.

Archadius qua arte Meſſenos cœpit. 100. nu 2.

Archilai conſilium eluſum per Lucullum. 51 nu. 62.

Archimedis Syracuſani inuentiones & mors. 101. nu. 18.

Archimetria & Geometria militaris ducibus exercituum quantum ſit pernece ſſaria. 101. nu. 18.

Archimetria vnde dicta & orta. 101. nu. 18.

Argiua capta fuit magnis cloacis à Pyrrho Rege Epirotarum ubi ipſe mortuus remanſit. 102. nu. 34.

Argumentum à ſimili ceſſat in caſu non dubio à coniectura. 163. nu. 225.

De Ariarate filio Mithridatis, & ipſius occupatione Cicladum inſularum & aliorum locorum. 58. num. 4.

Aridas Rex Moloſſi quomodo Arium Regem Illiricorum deleuit. 61. nu. 38

De Arimando Principe Arabiæ miſſo per Duces Parthi Craſſo, ut illum proderet. 69 nu. 20

Ariſtides Græcorum Rex ob nimiam ſeueritatem & iuſtitiam fuit à patria expulſus. 152. nu. 20.

De Ariſtidis virtute & exilio. 56. nu. 70.

Ariſtippus Lacedæmonius quo aſtu Largentarios cœpit. 100. nu. 9.

Ariſtonicus uagabundus præ gloria victoriæ contra Craſſum Lucium obtenta, à Romanis obſeſſus in Stratagonia vrbe, ſe unà cum ciuitate ipſis ſe ſubmiſit. 100. nu. 13.

Arma perdere in bello eſt ignominia. 10. nu. 5.

Arma & leges fraternizant. 13. nu. 3.

Arma ſi alicui in duello franguntur, vel cadunt, aut aliquis duellantium in terram cadit, an ſint illa reſtituenda: vel alia danda illis. vel ille ſit ſubleuandus. 22. nu. 72

Arma generant multa mala, ideò à populo fieri non debent. 32. nu. 59.

Arma pacis tempore aſſiduò ſunt exercenda pro regnorum tutela. 91. nu. 35.

Arma ſubditorum tolli debent, cum de eorum perfidia dubitatur. 93. nu. 7.

Arma obſidibus ſunt auferenda. Exemplo Bergeſtis, Scipionis, & Annibalis. 100. nu. 15.

Arma vel ferrum ad hoſtes portantes morte naturali puniri debent. 159. nu. 122. & 162. nu. 2.

Armorum ſtylus qualiter in re bellica ſit ſeruandus. 13. nu. 5.

Armorum expeditiones fieri poſſunt in diebus feſtiuis, præmente neceſſitate. 32. nu. 54. & 169. nu. 12. 13. 14. 15. 16. 17. & 18. vbi habes exempla.

Armis quibus ſit pugnandum. 6. nu. 7

Armenti appellatione veniunt tantum beſtiæ groſſæ & non minutæ. 182. nu. 53

Ars & patientia portat vexillum honoris in periclis & laboribus militaribus. 68. nu. 6

De Arthemene Armeno qui uenerat in ſuffragium M. Antonij contra Parthos, & ab eo cum gente ſua ſe abſentauit, quia vidit eum obcæcatum venere ob amorem Cleopatræ. Et de Domitio & alijs qui ab eo fugierunt. 153 nu. 41.

Artuſiades Rex Armenię doctus fuit literis & armis, & ſcripſit tragedias, orationes & hiſtorias. 44. nu. 54.

Aſdrubal qua arte Numidiam occupauit. 48. nu. 24

Aſdrubal gener Amilcaris fratris Annibalis cecidit in expugnatione murorum Panormitanorum. 78. nu. 1.

Aſdrubali nocuit negligentia, & profuit Claudio Neroni diligentia. 76. nu. 15. vbi habes exempla.

Athenienſes tempore feſtiuo quo ocioſi erant Lacedæmonij, illos deprædarunt & uictores fuerunt. 168. nu. 10.

Atteas Rex Faliſci docuit quibus inſidijs hoſtes ſint circumueniendi. 47. nu. 20.

Auaritiam tollit munificentia: & fames per copiam frugum deletur. 68. nu. 6.

De auaritia Lucullanorum militum conquerentium

de ſuo Imperatore, quòd multas ciuitates reconciliauerat, & nullam per vineis dederat in prædam. 80.*nu.* 35.

Auctor aggreſſuræ vel violentiæ ubi cædes facta eſt, debet pœna mortis naturalis puniri. 163.*nu.* 214

Auctores ſeditionum furca ſuſpendi debent. 612. *nu.* 163.

Auctoritas quæ nam ſit ſapientum, conſulum, priorum & ancianorum ciuitatum. 208.*nu.* 419.

Audacia quantum proficua ſit in vrbium defenſione. 106.*nu.* 76

Auguſta immunis eſt à gabellis. 184.*nu.* 93.

Auguſta pro bonis & poſſeſſionibus fiſcalibus, feudalibus & emphyteuticis ad onera extraordinaria non tenetur. 215.*nu.* 536.

Auguſtus. De ſimulata meſtitia Auguſti & Pyrrhi in occiſione Marci Antonij. & filij Anthigoni. 45.*num.* 28.

Auguſtus pro bonis ſuis feudalibus cenſuarijs & emphyteuticis non tenetur ad onera extraordinaria. 215. *numero.* 536.

Aulus Fuluius ordinis Senatorij filium inobedientem occidit, quia in aciem iuerat iniuſſu patris. 157. *nu.* 90.

Aurelianus Imperator qua arte Tianam ciuitatem cœpit. 76.*nu.* 24.

Auus maternus non tenetur alere nepotem ex filia. 91.*nu.* 31.

B.

BANNITVS *vnius ciuitatis confœderatæ, an tuto ſtare poſſit in alia ciuitate confœderata.* 37.*nu.* 154.

Bannitus qui ex ſtatuto poteſt à quocumque offendi, an licitè de iure ſe defendere valeat. 129. *nu* 91.

Bannitus qui ex forma ſtatuti non poteſt rebanniri, niſi habuerit pacem cum hærede occiſi: poteſt habere pacem à filio occiſi, qui ſe abſtinuit à patris hæreditate. 127.*nu.* 66. & 129.*nu* 96.

Bannitus & legitimè contumax, comparens ad purgandum contumaciam, abſque alijs indicijs præcedentibus torqueri poteſt. 152.*nu.* 17.

Bannitus regulariter à filio ali debet. 124.*nu.* 22. & 128.*nu.* 58

Bannitus an pro bonis ſuis confiſcatis teneatur ad onera & tributa. 211.*nu.* 456.

Bannitus an ante ſententiam foriudicationis teneatur ſoluere collectas. 212.*nu.* 486.

Reliqua vide infra in litera P. in ver. Pacis capitulis. & in litera T. in ver. Tregua.

Bannum mittendum ante duellum quid continere debeat, & quid facere habeat iudex. 4.*nu.* 15.

Bannum ordinans neminem cum curru, aut beſtia, nauiq; portare frumentum ſine licentia, aliàs currus, beſtia, nauis cadat in commiſſum, an pullum, ſacchum & ſchifum comprehendat. 181.*nu.* 31.

Banna ſtrictè debent intelligi & non ampliari. 181. *nu.* 39.

Baro abutens priuilegio poteſt eo priuari. 31.*nu.* 30.

Baro mouens bellum contra Regem ſuum, crimen leſæ maieſtatis committit. 37.*nu.* 143

Baro non poteſt contra Iuſtitiam capere vaſallos ſuos, ſed tunc licet ipſis vaſallis fugere. 42.*nu.* 219

Baro ſi concubuerit cum uxore aut filia vel nuru vaſalli an priuetur vaſallagio. 42.*nu.* 220.

Baro recognoſcens ſuperiorem, non poteſt noua vectigalia imponere, in tracta. de gabel. 192.*nu.* 203. & 204.

Barones feuda tenentes ab aliquo Principe, an poſſint concedere duellum fieri in dictis feudis. 12. *num.* 1. & 13.*nu.* 2.

Barones feuda tenentes, & omnes alij ſubditi, an & quando teneantur ire ad bellum pro ſuo Principe. 36.*num.* 137. & 38. *nu.* 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. & 145.

Bartholomeus Caſſeneus ptractauit de ſtatuis Imperatorum & aliorum, 61.*nu.* 32.

Baſtardus miles an in duello refutari poſſit. 25. *nu.* 102. & 104.

Baſtardus etiam militis filius non poteſt dici miles. 25.*nu.* 104.

Baſtardi non dicuntur de familia & caſata patris. 25.*nu.* 104.

Baſtardi arma legitimorum portare non poſſunt. 25. *nu.* 104.

Baſtardi non dicuntur eſſe de cognatione. vel agnatione. 25.*nu.* 104.

Beneficium temporale excluditur tempore. 125. *nu.* 42.

Beliſarius Dux Iuſtiniani Cæſaris quo aſtu in Italia Gottos ſuperauit. 91.*nu.* 33.

Bellaces mulieres fuere Regina Auſtri: Hypriſitina, Iudit & Camilla. 44.*nu.* 23.

Bellicis ſonis aliquando pro ſigno victoriæ, lętitia à Duce eſt ſimulanda, ut exercitus animetur. 85. *num.* 5.

Bellona militiæ Dea, & Martis ſoror. 65.*nu.* 3.

Bellum: Melius eſſe & magis Imperatoribus conferre per eorum legatos & ſubſtitutos Duces, quàm

per ſe bella geri: quia illorum periculo & virtute, dignitas Imperatoria magis illuſtratur, vt fuere M. Antonius & alij, qui medio Ventidij. Labieni. Syllæ ac Caſsij. Vltimo Carolus Quintus Imperator medio Marchionis vaſti. 56. nu. 72

Bellum an ſit licitum. 1. nu. 1

Bellum an ſit de iure permiſſum. 1. nu. 2

Bellum quid propriè dicatur. 16. nu. 2

Bellum vnde dicitur. 16. nu. 4

Bellum iuſtum dicitur quod à Papa Catholico contra non recognoſcentes Romanam eccleſiam indicitur. 29. nu. 1

Bellum etiam iuſtum dicitur, quod indicitur ab Imperatore catholico. 29. nu. 7

Bellum iuſtum quoque dicitur, quod indicitur à Principibus non recognoſcentibus ſuperiorem 29. nu. 8

Bellum ſemper præſumitur iuſte indictum à Papa Imperatore ortodoxo, & a Principibus ſuperioré non recognoſcentibus. 29. nu. 9

Bellum à populo Romano indicebatur & iuſtū erat. 29. nu. 10

Bellum propriè quando dicatur. 29. nu. 12

Bellum & duellum quare ita dicantur. 29. nu 13

Bellum quę bona & mala inducat. 29. nu. 14

Bellum unde derivatur. 29. nu. 15

Bellum iuſtum dicitur inuitu Principis præcipientis & obedientis. cum ipſi Principi obediens neceſſario iure parere tenetur. 31. nu. 33

Bellum iuſtum multipliciter quoque dicitur. 31. nu. 34. cum ſeq. vſque ad nu. 47.

Bellum legitimum quibus ſit concurrentibus. 31. nu. 36. 37. & 38

Bellum quid ſit. 31. nu. 36. & 40. nu. 196

Bellum contra Iudæos & Saracenos quo iure indicatur remiſſiuè. 32. nu. 53

Bellum iuſtum & neceſſarium quale ſit, & quæ dicantur bella licita. 32. nu. 66. & 67. & car. 33. nu. 68. & 69. & car. 34. nu. 96. & 97

Bellum ſemper eſt faciendum in infideles. 33. nume. 68

Bellum iniuſtum & præſumptuoſum quando dicatur: & pluribus modis dicitur iniuſtum. 34. nu. 98. & 35. 106. 107. 108. & 109

Bellum iuſtè indicitur Saracenis. 34 nu. 101

Bellum ex parte Chriſtianorum ſemper eſt iuſtum contra infideles. 35. nu. 110

Bellum quando ſit iuſtum & quando non. 35. nu. 117

Bellum particulare an ſit licitum, & quæ ſint eius ſpecies. 38. nu. 156. & 157

Bellum Dei immortalis fugere non poteſt homo mortalis. 39. nu. 185.

Bellum quotuplex ſit & vnde dictum. 40. nu. 196

Bellum iuſtè indicitur contra iniuriantes legatos Papæ, vel alterius Principis. 84. nu. 7

Bellum quandoque de vno loco ad alium remouendum eſt ut hoſtes exercitum ſuum remouere cogantur. Exemplo Scipionis & Annibalis, qui pluries hoc arte fuerunt. 101. nu. 17

Bellum præcedente hoſtili diffidatione de iure permittitur, vt pax quæratur, & in pace viuamus. 125 nu. 19

Bellum quare fit. 123. nu. 1. & 138. nu. 205

Bellum quare fuit repertum 138. nu. 205

Bellum gerens ſine iuſſu Principis crimen læſæ maieſtatis committit. 158. nu. 107

Bellum an ſit legitima cauſa remiſſionis pretij gabellarum, & redditu um rerum emphyteuticarum, & cenſuariorum. 199. nume. 299. 300. 301. & 303

Bella omni die etiam feſtiuo gerenda ſunt vrgente neceſſitate. 32 nu. 54. & 169. nu. 12. 13. 14. 15. 16. 17. & nu. 18. vbi habes exempla.

Bella diſtrahunt mentem clericorum à diuinis, & inquietudinem pariunt. 40. nu. 191

Bella indicta per eccleſiam contra excommunicatos, hæreticos, & rebelles ipſius, ſunt meritoria. 40. nu. 193

Bellorum delicta an recipiant emendationem. 144. nu. 47

Bellorum Reges & Magiſtratus quæ curare habeant pro conſeruando exercitu ſuo à periclis & à malis. 72. nu. 10

Bellorum Reges tenentur curare, ne res & loca concremant, ſed ea magis donare debent amicis & benemeritis ſuis. 81. nu. 40

Bellorum Imperatores bellare intendentes quid agere habeant. 150. nu. 1

Bellorum Principes victoriam non ſibi, nec propriè fortunę, ſed Deo ſoli tribuere debent, illi gratias referendo. 168. nu. 2

Cætera vide infra in litera P. in ver. Pax

Beneuolentia & pax odium ſpernit & nutrit amorem. 68. nu. 6

Beſſus Dux Theſſalorum ab Alexandro magno occiſus fuit, quia Darium captiuum interfecerat. 33. nu 72

Beſſum à Dario corruptum lacerari arboribus fecit Alexander magnus. 158. nu. 109

Bithinia à rapacitate vſurariorum per Lucullum fuit liberata.

liberata.55.nu.61
Bladum & triticum eſt nomen generale.181.nu.38
Bombardæ vnde dictæ.89.nu.6
Bona fide nihil eſt melius.167.nu.35
Bona occiſi in duello, innocentis reperti, eius hæredibus & ſucceſſoribus reſtitui debent.24 nu.93
Bona & mala quæ inducantur à bello.29.nu.14
Bona captiuorum an licitè capi poſſint.37.nu.177. & 178
Bona noſtra ab hoſtibus capta an ſua fiant.39.nume.179
Bona mobilia in bello iuſto capta, an capientium fiāt. 41.nu.217
Bona quæ nobis capta fuerunt ab hoſtibus, & inde per noſtros recuperata, an ſint nobis reſtituenda. 42.nu.218
Bona feudalia, & emphyteutica eccleſiæ non veniunt in confiſcatione bonorum permiſſa ex forma ſtatuti in caſu homicidij, ſed tantum bona profana & burgenſatica.48.nu.26
Bona debitoris fiſci an ſint tacitè obnoxia fiſco. 198. nu.284
Bona capta in bello ſunt aſſignanda duci belli. 36. nu.129.& 42.nu.217
Bona infidelium & hæreticorum bello iuſto quæſita, iuſtè detinentur per catholicos.36.nu.133
Bona debitoris fiſci vendita non ſeruata ſolennitate legis, an retractentur.207.nu.406
Bona vendita ob non ſolutam gabellam, vel ob non ſolutum tributum detineri & vendi cum bona con ſcientia poſſunt.207.nu.407
Bonis fertilibus collectari ſolitis alienatis retentis ſterilibus, quomodo & à quo ſit ſoluenda gabella. 207.nu.411
Boni ſemper ſunt amandi, fauendi, & extollendi. 147.nu.18
Boni mores præferuntur ſcientiæ.169 nu.19
Boni mores plus valent quàm diuitiæ. ibidem
Boni mores principaliter ſunt attendendi, morum probitas, ſcientia & artis peritia in principibus, nobilibus, magiſtratibus quibuſcunque doctoribus regentibus magiſtris & medicis.169.nu.23
Reliqua vide infra in ver. Mores.
Bonum ſequens non excuſat malum præcedens. 143. nu.39
Boues, currus, & alia iumenta pro neceſsitate militiæ licet accipere, vnà cum inſtrumentis alijs quantumcunque alienis.161.nu.154
Boues aratorij, plauſtra & inſtrumenta fundi inſtructi pro pignore capi non poſſunt. 161. nu.158. et 186.nu.125
Boues aratorij & alia neceſſaria ad agriculturam an poſſint hypothecari pro debitis publicis & priuatis. 186.nu.126. & 214.525 526.527.528. & 529
Boues aratorij ſi accepti ſunt pro debitis fiſcalibus, ſeu priuatis, & domini bouum paſsi ſunt in ſua cultura an ſibi veniat reficiendum damnum & intereſſe paſſum in ſua cultura.213.nu.493
Boues aratorij an teneantur ad tributa. 214. nume.530
Boues aratorij in Regno Siciliæ pro vllo debito ciuili capi poſſunt, excepto fiſcali. ibidem
Boues dantes damnum in ſegetibus alienis detineri poſſunt vt dãnum ab illorum domino reſarciatur. 214.nu.529
Brutius. De Brutij Surtæ geſtis vnà etiam cum Sylla, & abſque eo, dum fuiſſet legatus Aſſentij prætoris Macedoniæ. 52.nu.20.& 21
Brutij ex qua cauſa fuerunt per Romanos tenti pro carnificibus & eorum famulis ignominioſe. 153. nu.29
Brutus Lucinum Salam Romanum ducem pro furto facto in Sardinia declarauit infamem, & cingulo militiæ priuauit.152.nu.2
Brutus quomodo licentioſos milites Caſſianos, eorum Imperatore mortuo, retinuit.158.nu.101
Bruti geſtum vituperatur, circa mortem illatam captiuis.39.nu.177
Bruti ſeueritas damnatur.141.nu.4
Bucephalus. De Bucephalo equo Alexandri magni, & quomodo ipſe Alexander illum equitabat.65. nu.12
Et de recuperatione ipſius Bucephali ex manibus Barbarorum virtute proclamatis dicti Alexandri.141.nu.3
Ac de dicti Bucephali morte.54.nu.53

C

CADAVERA *in bello mortuorum ſepeliri debent*. 77.nu.28
Cadauera mortuorum delinquentium, pro qualitate delictorum ſuſpenduntur, & varijs modis laniantur, & cruciantur ad terrorem. 161. nu.143
Cadens à ſyllaba cadit à toto in materia duelli. 7. nume.3
Cæcilius Vrbanus prætor. De Cæcilio Vrbano prætore qui dũ ius redderet ſup eius caput auolauit auis nomine Picus, quã occidit, ex quo aruſpices indi

runt pepulum Romanum eſſe victorem.62.nu.41
Cæciuæ mors.156.nu.70
Cæphas: De Scipione inſequente in Aphrica Regem Cæphacem. & de Captura ipſius Cæphacis. 75. nu.2
Cæſar Catholicorum Imperator, optima in Deo fide, aggrediendo hoſtium loca, victoriam reportabit. 313.nu.12
Cæſar qualis fuerit. & de eius vita plura habes.43. nu.2.& 3
Cæſar lætitiam vel meſtitiam, riſum vel ploratum fingere aliquando conſueuit pro temporis opportunitate.45.nu.27
Cæſar quas prouincias eius virtute acceſſit Imperio Romano.car.53.nu.35
Cæſar quæ propoſuerat peragere niſi facto ei multipliciter prædicto correptus fuiſſet.53.nu.36.
Cæſar literis & armis floruit,& commentarios ſcripſit.53.nu.38
Cæſar contra Afranium volentem montem pro ſuo ſuffragio habere, ſolita celeritate, locum montanum occupauit.59 nu.15
Cæſar qua arte impediuit Afranium & Petreium ne exercitum ſuum mouerent.61.nu.38
Cæſar victo Pompeio capſam epiſtolarum ciuium ſibi inimicorum præſentatam combuxit, ne odio proſequerentur.75.nu.5
Cæſar Auguſtus Germanicus nuncupatus, quare tale nomen ſibi vendicauit. 79.nu.11
Cæſar à multis Senatoribus & Pompeio inuidia perſecutus, ne triumpharet, illos in campis Farſalicis interemit. & amicos ac familiares Pompeij in Alexandria poſt bellum vagantes liberaliter dimiſit cum oblationibus multis. 80.nu.25.26.& 27
Cæſar pro exequijs filiæ ſuæ Iuliæ celebrare. fecit ludos gladiatorios in theatro, & pugnam naualem in Tyberi.85.nu.6
Cæſar non credebat deditijs, niſi ſibi primo traditis armis & obſidibus.100.nu.14
Cæſar quomodo pro libertate à Bruto & alijs coniuratis occiſus,& de ſignis quæ ante eius mortem apparuerunt.107.nu.84
Cæſar toracem Veneri obtulit pro victoriis. 115. nume.2
Cæſar qua de cauſa à Bruto & alijs occiſus. 141. nume.4
Cæſar quomodo in Gallia nomen iuſti ſibi adeptus fuit.151.nu.10
Cæſar inuidus fuit virtutis Alexandri magni. 180. nu.10
Cæſaris, Pompeij, & Craſſi comparatio. 53.nu.37.
Cæſaris celeris victoria contra Pompei copias in Hiſpania,& de honore per eum exhibito illarum ducibus.58.nu.2
Cæſaris expulſio de Cleopatra, & reſponſio facta eunucho Achilli Piotino,& de reconciliatione Ptholomæi cum Cleopatra medio Cæſaris.64.nu.53
Cæſaris pulchrum dictum. Seruile eſſe in bello amare diuitias, & regium eſſe attendere laboribus. & illos ferre libenter.65.nu.10
Cæſaris accelleratio à Dyrachio in Theſaliam, vt Pẽpeium fugaret,& inopiam euitaret. & de obſidione Cæſaris per Pompeium.68.nu.3.& 4
Cæſaris charitas aduerſus Opium militem infirmum. 71.nu.2
Cæſaris celeritas quantum ſibi profuit.101.nu.16
Cæſaris victoria contra Belgos in Gallia.153.nu.42
De Cæſaris triumpho pro victoria quæſita contra M. Antonium,& de ipſius M. Antonij nece, ac de morte Cleopatræ, & de triumpho pro victoria habita in Hiſpania contra filios Pompey. 117. nu.20.21.& 22.
De Cæſaris licentia conceſſa militibus ſuis tumultuantibus,& de eorum pœnitentia.156.nu.79
De Cæſaris violata fide Germanis.78.nu.3
De Cæthegis aliqua.72.nu.9
Calphurnius quomodo milites fugientes ex bello Cannenſe puniuit.153.nu.38
C. Lucij necis, qui de inhoneſto actu pluries interpellauerat Tribonium iuuenem, & de corona ipſius Trebonij propter eius virtutem & conſtantiam. 165.nu.63
De C. Manlij.& L. Syllæ prudenti excogitatu. in auertendo ſuos milites à coniuratione & tumultu. 47.nu8
C. Marij ſtatua pro memoria benegeſtorum erecta. 60.nu.23
C. Marij Archaici triumphus.116.nu.18
C. Gracchi ſtatua pro nobilium geſtorum memoria erecta.60.nu.24
Calumnioſa pœnitentia non imponenda propter pacem.123.nu.10.& 125.nu.34
Calx, quæ fit ex lapidibus, an veniat appellatione lapidum remiſſiuè.194.nu.226
Calx non comprehenditur ſub ſtatute, quòd de fructibus ſoluatur gabella.216.nu.560
Camilli Romani laudes.78.nu.5
Camillus quomodo Sutri ciuitatem ab obſidione liberauit.103.nu.43
Camillus ne Galli obſeſſi ex deſperatione pugnarent,

viam illis donauit, & alimoniam præſtitit. 113.nu.19.

Camilli dictatoris triumphus, & mors. 117.nu.23. & 24

Camillus dolo haberuit Pyrrhum mortuum, neque obſeſſos Faliſcos, ſed doloſum magiſtrum puniri fecit, per eius diſcipulos Faliſcos, quos in captiuitatẽ duxerat Camillo. 166.nu. 23

Camillo quantum profuit munificentia. 75.nu.9

Campani quomodo à M. Fabio obſeßi. 103.nu.42

Campio qualiter, & quando iurare habeat. 6. nu.3. & 22.nu.61

Campio & mundualdus quis nam eſſe poſſit. 6.nu.5

Campio qualiter de dolo puniatur. 6.nu.9

Campio pro perſona eccleſiaſtica pugnare non poteſt. 6.nu.10

Campio & mundualdus pro quibus perſonis pugnẽt, & in quibus cauſis. 6.nu.12

Campione victo an intelligatur victus dominus. 6. nu 18

Cãpiones duo poſſunt pro dominis pugnare. 6.nu.11

Campiones falſi qualiter ſint puniendi. 22.nu.63

Canonicus ſupernumerarius, an veniat canonicorum appellatione in odioſis & pœnalibus. 25.nu 109

Cànonici an teneantur ad collectas, gabellas, & pedagia. 216.nu.576

Capana in qua exigitur gabella, venit in locatione pedagij. 185.nu.104. & 187.nu.151

Capientes et extrahentes exiſtẽtes in tẽplo Dei. in pænam incidunt criminis læſę maieſtatis. 34. nume.95

Capita partium in pace facienda, an omnes interuenire debeant cum ſequentibus et adhærẽtibus ſuis, vel poſſint pro eis promittere. 135.nu.172

Capitanei generales armorum Principum, an poßint facere treugam & pacem. 132.nu.128. et 134. nu.156

Capitatio quod nam ſit numus. 212.nu.479. et 484

Capitulum vacante eccleſia cathedrali, ſuccedit in locum Epiſcopi pro bono pacis. 124.nu.21

Capta in bello quando reſtitui debent, et quando nõ. 39.nu.178

Capta in bello an liceat retineri cum bona conſcientia. 33.nu.84 et 39.nu.178

Captiuitas Tigrani Iunioris, et qualiter fuit ductus ad vrbem, in triumpho Pompeij. 68.nu.10

De Captura Sophonisbæ vxoris Regis Siphacis, per Maſiniſſam, & de ipſius Sophonisbæ morte. 146. nu.11

Captiui. De modo prouidendi, ne captiui exiſtentes in exercitu illi noceant. 88.nu.37

Captiui Chriſtiani non efficiuntur ſerui capientium. 33.nu.73

Captiui Chriſtiani ſunt redimendi à Principibus catholicis. 33.nu.75

Captiui detineri et non venũdari debent. 39.nu.176

Captiui quomodo à Ducibus belli ſunt pertractandi. 79.nu.21

Captiuorum attenditur hora prima ſuæ captiuitatis ad contractus et vltimas voluntates. 33.nu.83

Captiuorum bona an licitè capi poſſunt. 39.nu.177

Captiuis reconciliatis reſtitutis, quandoque loca obſeſſa ſine pugna habentur. 96.nu.8

Captus in bello per armigerum, an ſit captiuus capiẽtis, uel ſui ducis, remiſſiuè. 22.nu.77

Captus in duello ſub fide relaxatus, non poteſt per victorem occidi. 20.nu.39

Captus in duello et ſeruatus, an efficiatur ſeruus pœnę. et an teſtari poſſit. 21.nu.51

Captus in duello qui fuit ſub fide relaxatus, & inde effectus Princeps, victori parere non tenetur. 21. nu.52

Captus in duello ſub fide relaxatus à victore, donatus pro captiuo, an poſſit per pecuniam remitti; et an ſit captiuus filiorum victoris eo mortuo, et an captus vocatus à victore impeditus venire excuſetur remiſſiuè. 22 nu.65

Capti in bello iuſto et ſeruati ſerui fiunt. 2.nu.3

Capti in bello an ſint ſub fide relaxandi. 5.nu.3

Capti in bello iuſto fiunt ſerui capientium. 33.nu.71

Capti in bello non ſunt occidendi ſecuta victoria. 33 nu.71. et nu.72. et 75. et 39.nu.171

Capiti in bello iuſto non poſſunt dominos ſuos derelinquere. 33.nu.73. et 74

Capti in bello non iuſto licitè fugere poſſunt. 34. nume.90

Capti in bello an ſerui fiãt. 39.nu.174. et 95.nu.39

Captis in bello eſt miſerendum 39.nu.172. et 173

Carbonis mors. 50.nu.3

Carcerem priuatum faciens pœna mortis naturalis eſt puniendus. 163.nu.206

Cariæ vrbis obſidio; & eius occupatio per Cimonem. 100.nu.10

Carnes ſi venditæ fuerunt ad aßiſiam, et calmerium primum non mutata aſſiſia culpa et negligentia officialium, an uendentes cadant in pœnam. 229. nu.611

Carolina conſtitutio de ſucceſſione fœminarum in feudum deficientibus maſculis. 44.nu.25

Carolus V. Imperator medio Marchionis vaſti mul-

ta bella geſsit 56.nu.72
Carthago à Scipione iuſſu ſenatus fuit concremata. 80.nu.24
Caſſandri ſtatua.60.nu.25
Caſsij Senæ mirabile geſtum apud Dyrachium. 58. nume.5
Caſtella recognoſcentia ſuperiores, non poſſunt facere conſilium.208.nu 418
Caſtrenſiani milites ad quid teneantur. 159. nume.126
Caſtrum quid ſit.107.nu.86
Caſtra vnde dicta.145.nu.1
Caſus inopinati qui dicantur.199.nu.300
Cathiſinæ quædam.72.nu.9
Catholici capti in duello, vel bello publico à ſuperiore indicto, non fiunt ſerui capientium.5.nu.3
Catholici an captiuari poſſint.78.nu.7
Cato vticenſis quibus verbis milites contra Cæſarem concitauit, & ſe illorum ducem conſtituerit. 54. nu.49
Cato ſua prudentia Vticenſes defendit à Scipione Metello volente illos funditus cum ciuitate deſtruere. 80.nu.30
Cato quomodo Lacentanarios oppreſſit 105.nu.68
Cato quare pro treuga & pace orauit contra Cæſarem in ſenatu, ut Cæſar daretur in manibus hoſtium. 138.nu.202
Cato quo ordine milites ſuos inordinatos ad ordinem reducebat. 143.nu.41
Cato maximè laudatur, cum fuerit in re militari caſtigator libidinis, & triumpharet contra Venerē, Bacchum & Cupidinem. 154.nu. 50
Catonis laudantur geſta, quod inimicos ſuos defenderit 52.nu.22.& 23
Catonis conſtantia aduerſus iniurias & libidines. 56.nu.66
Catonis dictum, quomodo Romani rempublicam ex parua magnam fecerunt. 152.nu.21
Catoni quantum profuit celeritas, tam in accelerando itinera. q̃ vrbes capiendo. 101.nu.16
Catullus Hoſtilius laudatur ex eo, quòd mirabilia bella peregit militibus ſua decli virtute.65.nu.9
Cauæ ſubterraneæ quomodo cognoſcantur, & quomodo illæ euitari debeant.108.nu.4.& 5
Cauæ ſubterraneæ quibus locis magis noceant. 109. nume 6
Cauſa pia an in duello interueniat. 18.nu.22
Cauſa nulla eſt in principe concedendi duellum. 19. num.38
Cauſa ſpiritualis pro bono pacis compromitti poteſt in clericos, ſed non in laicos.125.nu.32
Cauſa pacis tēpore feriarū agitari poteſt.126.nu.50
Cauſam lucratiuā an dicā habere fiſcus. 181.nu.35
Cauſa etiam iniuſta excuſat à dolo & à pœna.208. nu.420
Cauſæ quæ ſunt primo examinandæ, ante quàm concedatur duellum.12.nu.1
Cauſæ gabellarum ſunt ſummariæ.194.nu.230
Cautela ad euitandum duellum.9.nu.2.et 14.nu.2
Cautela pro reis ad impediendum torturam, & opponendum contra teſtes examinatos.70.nu.26
Cautela pro facientibus pacem ne videantur fateri delictum. 139.nu.216.
Cautela pro Principibus, vt poſſint ſine peccato noua vectigalia imponere. 192.nu.203
Cautela pro euitando gabellas contractuum in loco vbi degunt ſtatuta ſoluendi gabellas pro contractibus.201.nu.327
Cautio de nō offendendo an peti poſſit per illum qui timet ab eius inimico iniuriari.84.nu. 8
Celeritas quandoque prodeſt in caſtris.35.nu.116
Celeritas in re militari quàm laudabilis, & quòd ea præ cęteris virtutibus emicuere Cæſar & Alexander.43.nu.2.& 3
Celeritas Craſſi in bello Parthico cur fuerit improbata.43.nu.4
Celeritas profuit pluribus Romanis Ducibus: & pluribus ex eiſdem profuit cunctatio, arte vſa Palladis.76.nu.16
Celeritas quantum profuit Cæſari. Catoniq́, ac Tito Q. Conſuli, tam in accelerando itinera q̃ vrbes capiendo.101.nu.16
Celeritas ſæpe prodeſt in capiendo loca obſeſſa. 106. nu.77
Cenſus & tributa gabellarum ac alia onera quare per ſubditos Principibus ſoluantur.37.nu. 141
Cenſus, tributum, & penſitatio & annua præſtatio ſunt ſynonyma.212.nu.481
Cenſus, et tributa à quibus debeantur. 213.nu.490
Certa ſciā Principis q. poſſit p teſtes ꝓbari.57.n.74
Certandum quando ſit ſuper primis & nouis querelis & quando non. 9.nu.6.& 7
Ceſenas quidam nolens contrahere in Ceſena vbi eſt gabella contractuum. contraxit Rauennæ vbi non ſoluitur gabella, an teneatur ſoluere gabellam Ceſenæ.201.nu.326
Ceſſantes duellare in aliquam pœnam incidere non poſſunt. 12.nu.10
Ceſsio in īcorporalibus ꝓ traditiōe habeť.199.n.301
Ceſsio iurium uel rerū immobiliū, non cōprehenditur ſub

ſub ſtatuto quòd de contractibus gabella ſoluatur. 200.nume.314
Charitas eſt amare Deum, & proximum ſicut ſeipſum, ac fundamentum omnium virtutum, & excluſio vitiorum. 2.nume.5.& 6. el primo. & 18. nume.31
Charitatis præcepta duo ſunt, amor Dei & proximi, & in quocunque Duce optimo exercituum eſſe debent. quibus & operibus bonis placatur Deus. 71. nume.1
Chriſtianus Iudæam non baptizatam in vxorem ducens, qua pœna puniatur remiſſiue. 197.nu.272
Chriſtianum lapidans odio Chriſtiani nominis occidi debet. 162 nu. 169
Chriſtus in hoc ſeculo exercuit vtrumque gladium 30. nume.22.& 24
Chriſtus Dominica die ſurrexit pro neceſſaria ſalute humani generis, & omne in figne illo die fecit. 32.nu.55
Cicero prudentia eloquentia triumphauit. 54.nu 45
Ciuiles diſſenſiones ſunt per Principes omni arte tollendæ. 111.nu.32
Ciuis: Illi ſunt pro ciuibus accipiendi & nobilitandi qui virtute fulgent. 95.nume.40
Ciuis an perdat ciuilitatem ex priuilegio acquiſitam propter guerram ſuperuenientem cum ciuitate ſuę originis, & an ſecuta pace recuperetur huiuſmodi priuilegium. 130.nu.104
Ciuis nouellus an teneatur ad debita in præteritũ facta per vniuerſitatem illius ciuitatis in qua fuit receptus in ciuem. 208.nu.422
Ciuis habens poſſeſſiones in aliena patria ſeu territorio, an teneatur pro illis ſoluere collectas in patria ſua poſitas. 209.nume.426
Ciuis diues ſoluens taleam pro toto populo, uel pro alijs ne caderent in pœnam, an illam recuperare poſſit à populo. 211.nu.466
Ciues ſunt coronæ pretioſæ ciuitatum. 142.nu.16.
Ciues & milites in pace & bello iuuandi ſunt. 151. nume.15
Ciues non poſſunt imponi in æſtimo villæ, ut euitent onera ciuitatis. 192.nu.208
Ciues an ſine peccato poſſint fraudare collectas, & gabellas & ab alijs non ciuibus exigere, inter ipſos ciues impoſitas. 194.nu.233
Reliqua habes infra in litera H. in ver. Haberi, & in verſi. Habiti.
Ciuitas obligata dare Imperio tempore belli tot gentes. licet ſteterit per centum annos quòd illas non dederit. talem obligationem non præſcribit. 141. nume.203.& 204
Ciuitas quid ſit, & quomodo conſtituatur & quid differat à patria. 107.nume. 86.88.89. 90. & 91
Ciuitas quaſi ciuium unitas appellatur. 107.nu.87
Ciuitas qualibet debet habere epiſcopum. 107.nu.88
Ciuitas an teneatur emendare equum mortuum in expeditione militi ſuo gratis ſeruiẽti. 158.nu.111
Ciuitas ſi iuit ad exercitum, & aliquis in illo exercitu deliquit, Poteſtas ciuitatis poteſt punire delinquentem in exercitu. 160.nu.130
Ciuitas recognoſcens ſuperiorem non poteſt noua uectigalia imponere. 191.nu.203.& 204
Ciuitas an poſſit ſibi imponere gabellas & collectas perpetuas ob occurrentes neceſſitates. 207.nu.415
Ciuitas an poſſit imponere collectas ſuis ciuibus pro rebus quas habẽt extra ſuũ territoriũ. 218 n.590
Ciuitas quælibet põt ſibi legem ſtatuere. 219.nu.608
Ciuitates fame obſeſſæ facile capiuntur: vt de Florentia tempore noſtro contigit. 96.nu.2
Ciuitates decem faciunt regnum. 108.nu.92
Ciuitates non recognoſcentes ſuperiorem, & habentes merum & mixtum imperium, auctoritatem habent imponendi, & exigendi noua uectigalia. 191.nume.205
Ciuitatum muri quando offendi, & defendi debeant. 101.nume.23
Ciuitatibus infidelium, quæ ſe ſponte dant Imperio Catholicorum, iniuria, neque aliquod malum inferri debet, ſed erga ipſas omnis humanitas, & munificentia eſt vtenda. 110.nu.26
Clamore ac tumultu obſeſſi loci tolluntur præſidia. 104.nu.60.61.62.63.& 105.nu.66.& 106. nume.75
Claſſica gens libẽter militat ſub ducibus expertis & prudentibus. 180.nu.1
Clauſula pro bono pacis & concordiæ quem pariat effectum. 126.nu.46
Clauſula toties quoties, in inſtrumento pacis vel treugæ appoſita quid operetur. Et quid de clauſula rato manente pacto. 128.nu.71.& 138.nu.203
Clauſula toties quoties impedit nouationem. & per duas uices uerificatur. 128.nu.71
Clauſula toties opus fuerit, operatũ in infinitum ibid.
Clearcus Lacedęmonius, quo aſtu occupauit Thracenſes. 96.nu.7
Cleonimus Atticus contra Troezonos qua arte urbem Crateram emit. 96.nu.5
Cleopatræ quædam habes. 64.nu 53
Clericus coniugatus duellare non poteſt. 23.nu.84
Nec clericus habens primos ordines. ibidem.

Clericus ab arte gladiatoria non deſiſtens, an perdat priuilegia clericalia. ibidem.

Clericus qui duellauit, an in ordine prius habito duellare poſſit, & an ad alios ordines poſſit promoueri.23.nu.85

Clericus iniens duellum deponendus eſt: poteſt tamen ab Epiſcopo diſpenſari, ſi mors uel membri mutilatio non ſit ſecuta.23.nu.86

Clericus præſtans conſilium bello an ſit irregularis. 31.nume.39

Clericus accedens ad bellum iuſtum cum domino ſuo, an rectè poſſit retinere prædas & ſpolia. 36.nu. 128.& 129

Clericus exiſtens in bello licito an licitè fugiat alijs relictis.38 nu.161

Clericus militando & occidendo homines in bello iuſto, non ſit irregularis.38.nume.162

Clericus celebrans miſſam ab alio aggreſſus, poteſt ſe defendere, & ad altare redire, & miſſam perficere aggreſſore occiſo, Idem eſt in baptizante, & alios ordines eccleſiæ dantes.38. nume.163.164. & 165

Clericus baptizans puerum uel infantem morientem aggreſſus, an debeat ſe tueri, vel pati mortem ne pereat infans 38.nu.165

Clericus & pœnitens ac magiſtratus omnes debent ſe à ludis & ſpectaculis cohibere.117.nu.4

Clericus portans res proprias cauſa negotiandi tenetur ad gabellas.209.nu.432.& 217.582

Clericus habens bona ſua cõmunia cũ fratre ſuo laico, an teneatur ſoluere collectas & gabellas. 209.nume.4;6.

Clericus ſuccedens laico cogitur ad collectas præteritas poſitas ſuper rebus in quibus ſuccedit. 209. nume.437

Clericus pauper coactus de facto ſoluere collectam, gabellam uel pedagium, an poſſit licitè quærere eleemoſinam pro dicta ſolutione facienda.211.nume. 463.& 216.nu.577

Clericus coniugatus pro bonis ſuis tenetur ad collectas.215.nu.541.

Clericus coniugatus non incedens in habitu & tonſura, non gaudet priuilegio clericali.215.nu.542

Clericus qui nundum accepit fructus ab eccleſia, an teneatur pro ipſa ad onera publica.215 nu.546

Clericus exercens mercantiam & ſecularia negotia; tenetur ad onera & gabellas.217.nu.582

Clerico non licet paganum occidere.161.nu.150

Clerico impi an licita ſit negotiatio.209.nu.432

Clerici non duellant neque per campionem 10.nu.5

Clerici non poſſunt intereſſe duellis.23.nu.85

Clerici an poſſint miniſtrare gladium ſanguinis bello, & bello intereſſe.31.nu.38.& 40.nu.195

Clerici parantes ſagittas, inſidias militares, & tormenta, an incidant in irregularitatem. 31.nu.48

Clerici ſcandala & pericula fugere tenentur.38. nume.163

Clerici non poſſunt arma portare ſine iuſta cauſa. 40.num.191

Clerici intereſſentes bello ſine licentia Papæ irregulares efficiuntur.40 num. 195

Clerici pro obſidibus detineri non debent. 93.nu.19

Clerici inuiti detineri non poſſunt. ibid.

Clerici compelluntur ad continuè commorandum in ciuitate, ſi legitimè iurauerint non diſcedere. ibid.

Clerici qui in ſcenis luſiſſe noſcuntur ad ſacros ordines non ſunt promouendi.117.nu.3

Clerici immunes à gabellis alios excuſantes, & portantes res alienas cum ſuis, priuilegium perdere debent, & merces ſunt publicandæ.189.nu.173

Clerici an pro cauſis ſuis comprehendantur ſub ſtatuto, quòd de omnibus cauſis ſoluantur iudicibus ſportulæ.202.nu.342

Clerici tenentur ad gabellas pro rebus non ſuis ſed alienis ſolitis ſoluere gabellas.209.nu.432

Clerici tenentur ad gabellas impoſitas pro refectione viarum, murorum, & pontium publicorum.209. nu.432.& 217.nu.581

Clerici an per iudicem non ſuum poſſint cogi ſoluere gabellas.269.nu.433

Clerici in neceſſitatibus tenentur contribuere cum laicis.209.nu.434

Clerici tenentur ad collectas pro bonis collectari ſolitis ſibi donatis, uel relictis.209.nu.437

Clerici an ligentur ſtatutis laicorum.210.nu.442

Clerici an teneantur ſoluere gabellas impoſitas per Principes ſeculares laicis pro rebus quas ſecum ferunt in naui. Et quid de perſonis, & pro perſonis ſuis vehendis in paſſagio.210.nu.444

Clerici an de iure poſſint conducere gabellas, & pro publicanis fideiubere.210.nu.446

Clerici an ſine gabella poſſint vendere vinum ſuum ad groſſum & minutum.210.nu.447

Clerici an teneantur ad aliquam ſolutionem pro fundo eccleſiæ conſtruendæ, & pro dote eccleſiæ.210. nume.448

Clerici an teneantur ad aliquam ſolutionem collectarum, & gabellarum pro rebus profanis relictis eccleſiæ.210.nu.449

Clerici pro plauſtro ſuo an teneantur ad gabellã ſtan

te ſtatuto gabellã ſclui pro plauſtris.210.nu. 452
Clerici primorum ordinum an includantur in priuilegio aliorum clericorum maiorum ordinum. 213. nume.509
Clerici pro patrimonialibus bonis an teneantur ad collectas.216 nu.578
Clerici an teneantur pro collecta cuſtodum ciuitatis, pontium,& murorum.217.nu.580
Clericis an ſis licitum indicere bellum particulare. 37.nume.149
Clericis percuſsis an ſe defendere liceat.37.num.150. 151.& 152
Clericis an liceat repellere iniurias in rebus illatas. 37.nume.152
Clericis licet ſe in eccleſia Dei ſe defendere.38.n.163
Clericis an liceat bello corporali ſe & bona ſua defendere.38.nu.169
Clerus an pro bonis ſuis & eccleſiæ teneatur ad collectas & ad alia onera mundana.210.num.439. 441.& 211.nu.462
Clerus an teneatur ad gabellam ſeu collectam impoſitam ſuper vino.& fructibus.215.nu.543
Cloacis magnis Pyrrhus Rex Epirotarum argiuam cœpit,vbi ipſe mortuus remanſit.102.nu.34
Cæcus vtroque oculo non tenetur ad onera perſonalia. 213.nume.508
Cæci & aliæ miſerabiles perſonę an ad numera perſonalia teneantur.211.nu.465
Cognati & alij amici uoluntariè auxiliantes in bello iniuſto.non excuſantur.36.nu.136
Coitus & ſomnus vnde procedant,145.nu.3
Coitus quid ſit & quæ mala ab ipſo proueniant. 146 nume.7
Coitus quilibet prohibetur præter quàm matrimonialis.146.nu.7
Collector vnus ex pluribus grauari non debet niſi pro rata exactorum per ipſum.213.nu.506
Collectorum officium quale ſit ante quàm exigant collectam.205.nu.379.& 380
Collecta coacte ſoluta per conductorẽ noĩe locatoris debitoris collectarũ,vel decimarum, an poßit per ipſum conductorem repeti à locatore.199.nu.296
Collecta impoſita pro una cauſa neceſſaria; an pecunia exacta ex ea poßit expendi in alia cauſa & re,ac negocio.213.nu.494
Collecta ex ſtatuto ſoluenda pro quacunque re ſtabili, quomodo erit ſoluenda ſi habens poſſeſſiones ſuas in æſtimo libratas pro decem vnam ex illis vendidit. & aliam reliquit eccleſiæ vendendam & pretium diſtribuendum pauperibus.203.nu.343
Collecta à quo ſoluenda eſt,cum poſſeſſio deſcripta eſt in cataſto emptoris & venditoris.204.nu.364
Collecta ſoluenda pro qualibet alienatione, an locum habeat in qualibet alienatione, uel acquiſitione eccleſiæ,& per quem ſolui debeat.207.nu.402
Collecta an ſit ſoluenda vt gabella in loco contractus ſtante ſtatuto quòd de quolibet contractu ſoluatur gabella.202.nu.378
Collecta ſolui debet pro bonis donatis eccleſiæ collectari ſolitis.209.nume.437
Collecta an ſit ſoluenda pro re profana effecta eccleſiaſtica.210.nume.449
Collecta ſoluenda ex forma ſtatuti pro fructibus, an ſit ſoluenda pro partu ancillæ.210.nu.454
Collecta pro quantitate patrimonij eſt ſoluenda.211. nume.474
Collecta voluntariè impoſita per ciues, quando ſit ſoluenda,& quando non, & quando eſt voluntariè impoſita per ciues pro faciendo honorẽ alicui Principi,& quando propter neceßitatem.212.nu 476
Collecta an ſoluatur pro feudis excadentibus ſiu mortitijs ad feuda pertinentibus.212.nu.487
Collecta eſt munus extraordinarium.212.nu.489
Collectam quis ſoluere teneatur, cum poſſeßio deſcripta eſt in cataſtro emptoris & venditoris.204. nume.364
Collectæ inter ciues impoſitæ,an fraudare licitè poſſint.195.nume.233
Collectæ impoſitæ pro ponte, an eo dirupto poſſint legitimè exigi.195.nu.233
Collectæ quibus rebus imponuntur.206.nu.399
Collectæ per ciues ob ciuitatis neceſſitatem inter ipſos ciues impoſitæ, & per ipſos ſoluendæ ſunt & non per forenſes.208.nu 425
Collectæ an imponi poßint ob neceßitatem ciuitatis, ſine licentia Principis.208.nu.425
Collectæ imponi debent ſuper æſtimatione bonorum mobilium & immobilium, & ſe mouentium.208. nume.425
Collectæ quę nam ſint, & qualiter ſunt ſoluendæ. 212.nume.484
Collectæ cum imponuntur ſunt notificandæ populis, 212.nu.488
Collectarum ſolutio præſcribi non poteſt.213.nu.514
Collectarum ius an poſſit pignorari & ipſius capi tenuta.licet poſſit commodari.213.nu.520
Collectas an ſoluere teneantur illi qui bona delinquentium acceperunt.213.nu.513
Collectas an teneatur ſoluere dominus pro bonis famulorum.213.num.519.

Collectas an teneatur famulus ſoluere, qui ſtat cum domino exempto à collectis. 214. nu. 524

Collectandis an poſſint imponi pœnæ ut ſoluant. 208 nume. 419

Collectorum officium quale ſit ante quàm exigant collectas. 205. nu. 380. & 381.

Collegati ſi ſunt immunes à gabellis, an ſupernumerarij & additi in collegio teneantur ad illas, uel alio rum gaudeant priuilegio. 192. nu. 210

Colonus eccleſiæ uel clerici an gaudeat priuilegijs & immunitatibus eccleſiæ ſeu clerici. 210. nu. 452

Colonus ſecularis perſonæ an teneatur ſoluere gabellã pro fructibus portatis ad domum domini, vbi eſt ſtatutũ ſolui gabellam de fructibus. 215. nu. 550

Colonus partiarius coactus pro domino gabellam ſoluere, poteſt computare in fructibus de parte domini ſui. 215. nu. 551

Colonus pro expenſa quam fecit pro domino in fundo, & fructibus, an poſsit de fructibus ſemetipſum ſatisfacere. 215. nu. 552

Coloni eccleſiarum, & clericorum an poſſint compelli per ſtatutum ad collectas & gabellas 215. nume. 546. & 547

Coloni et aſſictuales redemptarij eccleſiarum non debẽt per laicos ultra debitum grauari. 215 nu. 547

Coloni eccleſiarum an teneantur ad decimas. 216. nume. 548

Coloni prælatorum & eccleſiarum decimas & collectas coacte ſoluentes pro ſuis dominis, an retinere poſsint fructuum partem pro ſua ſatisfactione. 215 nume. 549

Colonis an ſit regulariter imponenda gabella. 215. nume. 544

Comburenda ſunt ſtramenta & ædificia, ac alia id genus, vt hoſtium tollatur bellandi commoditas. 106. nume. 79

Comes palatinus apoſtolicus vel Imperialis an poſsit legitimare non ſubditum in territorio alieno. 25. nume. 208

Comites palatini non habentes comitatum in odioſis & pœnalibus non ueniunt appellatione comitum. 25. nume. 109

Commentarienſis qui reum mortis euaſit, pœna mortis naturalis eſt puniendus. 162. nu. 205

Commoditas ſæpe parit furem & adulteria. 166. nume. 31

Commune ciuitatis an poſsit remittere damnum paſſum per ſubditos. 133. nu. 145

Communis uſus loquendi qualiter probetur. 204. nume. 362

Communitas vna an alteri communitati teneatur pro mercibus ad gabellam. 187. nume. 135

Communitas poteſt ſoluere gabellas ſuas à non ſoluentibus gabellarijs promiſſas debito tempore, & illas denuo licitare plus offerenti. 196. nu. 264

Communitas quæ vendidit gabellam frumenti, an teneatur ſoluere publicanis gabellam pro frumento per ipſam conducto pro neceſsitate & uſu populi ſui. 198. nu. 292

Compromiſſum pro bono pacis fit etiam in ſpiritualibus in clericos tamen & non in laicos. 124. nu. 31

Compromiſſum pro bono pacis, & concordia, an fieri debeat ad iuſſum regis, & ſuperiorum per ſubditos litigantes. 129. nu 88

Compromiſſum ſecuto laudo an ſit propriè tranſactio. 200. nu. 321

Concitantes populũ ſeu milites contra Principes ſuos, uel earum conſiliarios & magiſtros arma inferentes, pœna ultimi ſupplicij ſunt plectendi, Qua etiã pœna puniri poſſunt priuati tumultuantes. 143. nu. 36. & 162. nu. 193

Concitantes dolo ſeditionem quomodo puniendi ſunt 153. num. 32

Concordia ſecreta cum ciuibus, & largis promiſsionibus, ac auri largitionibus, nec non proditionibus loca obſeſſa ſine pugna habentur. 96. nu. 1

Cõcordia inter mortales nutrit amorem. 124. nu. 18

Concordia quæ nam ſit & dicatur. 125. nu. 41

Concordia qualiter à pace differat. 125. nume. 41. & nume 45

Concordia etiam fit in cauſis nedum ciuilibus, ſed criminalibus publicis & priuatis iudicijs. 133. nume. 145

Condemnatus de fide rupta in ſocietate eſt infamis. 166. nume. 18

Condemnatus ex forma ſtatuti ad pœnam abſciſſionis manus, ſi infra certum tempus pecuniariam cõdemnationem integrè non ſoluerit, an ſi per errorem dictam condemnationem integer non ſoluit, incurrat in dictam pœnam ſtatuti. 203. nu. 357

Condemnatus ſi aliud non habet, in executione rei iudicatæ ueniunt alienabilia. 214. nu. 525

Condemnati ad mortem an impediatur mors, per duellum futurum ob allegatam conſuetudinem. 1. nu. 1. 2. 3. & 4. cum ſeq.

Conditiones duræ in treuga ſeu pace, appoſitæ ſeruiles eſſe, & pro ſeruis factæ dicuntur. 133. nu. 144

Conducere & emere vectigalia omnibus eſt pmiſſum, quibus non eſt de iure prohibitum. 196. nu. 265

Conductor gabellarum ſi eaſdem gabellas alteri locat

seu uendit

ſeu uendit, & inde aufugit, an fiſcus habeat ius contra ſecundum conductorem, ſeu emptorem. 196.nume. 261
Conductor gabellarum poteſt alteri æquè idoneo ius ſuum locare uel uendere.196 nu.261
Conducter coactè ſolu.us collectam, pro locatore debitore collectarum uel decimarum, ſolutum repetit à locatore 213.nume.496
Conductor pro refectione rei locatæ uoluntariè facta. an agere poſsit ad intereſſe.199.nume.297
Conductor fructuum eccleſiæ uel clerici, an pro ipſis fructibus teneatur ad gabellas, ſtatuto diſponente quòd de quilibet contractu ſoluatur gabella 211. nume.472
Conductores gabellarum impediti culpa uel facto locantis an agant ad intereſſe contra locantem, vel poſſit concedi temporis reſtauratio ipſis inuitis. 198.nu.295
Conductoribus datiorum an ſit remiſsio facienda propter ſterilitatem.196.nu.258
Confæderatus cum duobus Regibus, requiſitus ab ambobus vt ſibi præſtet auxilium, cui potius parere debeat.133.nume.149
Confæderati poſsunt repreſalias impetrare. 34. nume.92
Confæderati an teneantur ire ad bellum iuſtum requiſiti à Principe tempore belli.37.nu.153
Confeſsio præſumpta non damnat.20.nu.45
Confeſsio in tormentis facta legitimis indiciis non præcedentibus non nocet etiam ſi fuerit ratificata, & perſeuerata.70.nu.26.& 27
Confeſſio facta per reum exiſtentem in fortiis indicis dicitur metu tormentorum facta, & æquiparatur confeſsioni factę in tormentis.70.nu.28
Confeſſio peccatorum proprio ore facta ſacerdoti pacem dat confitenti cum Deo. 126. nume. 46.& 136.nume. 176
Confiſcatis nauibus & mercibus an intelligatur confiſcata pecunia exiſtante in nauibus. 189. nume.183
Confugiens ad hoſtes, dans illis conſilium, & manifeſtans illis auxilium, morte naturali eſt puniendus.162.nume.184
Confugientes ad ſtatuas Principum olim ſalui erant. 61.nume.32.
Conſecutus ſumme in bello perditum, an poſſit illud iterum in iudicio, aut in bello petere. 35.nu.122. & 36.nume.127
Conſiliarij ciuitatum an gaudeant priuilegio decurionum ita quòd torqueri non poſſunt. 208. nume. 416
Conſilium quo vti debent pugnaturi propè littus aut flumina.102.nu.31
Conſilium optimũ in re militari, vt unum pro alio, & ficta pro ueris dicantur.105.nu.71
Conſilium pro Regibus & alijs duellare volentibus. 11.nume.2
Conſilium pro Regibus ad habendum equitatum bonũ in regno ſuo.65.nu.6
Conſilium eſt ut tempore treugę, non recipiantur hoſtes, non ita paſſim in exercitu.134.nu.154
Conſilium dans inimico meo, efficitur inimicus meus. 137.nume.186
Conſilium quæ partes conſilij faciant in loco ſolito congregatæ.208 nume.418
Conſilio temerario aliquando in expeditione opus eſt: ſi certum eſt ordinem non prodeſſe. 87. nume.21.
De Conſilio celeri Niciæ, quo Syracuſanos ſuperauit: & de Fabij ac Marci Curij conſilio in reuocando hoſtes à propoſito.46.nu.5
Conſilia Senum in bello eſſe debent.71.nu.12
Conſpirator à teſtimonio repellitur.143.nu.36
De conſpiratoribus & eorum pœna remiſſiuè. 160. nume.139
Conſtantinus Imperator pepercit paruulis gratia ſalutis.39.nume.184
Conſtitutiones æditæ à laicis collectantibus clericos & eccleſias ſunt ipſo iure nullæ.210.nu.438
Conſuetudo duellandi an ualeat.1.nu.4.& 2. nu.5. & 6.& 13.nu.10
Conſuetudo quòd mors rei damnati impediatur per duellum an valeat. 1. nume. 1. & 2. cum ſeq.
Conſuetudo loci & originis ſeruanda eſt, circa dationem ſubſtituti.3.nu.3
Conſuetudo nobilium militum ſeruanda eſt.3.nu.10
Conſuetudo in duello ſeruanda eſt.7 nu.5
Conſuetudo militum circa duellum contra ſacros Canones introducta an ualeat.12 nu.9
Conſuetudo unius loci non ligat alium.13.nu 8
Conſuetudo nõ põt facere duellum eſſe licitũ.19.n.33
Conſuetudo patriæ & militum ſeruanda eſt inter duellantes.23.nu.79
Conſuetudo an ualeat, q. pro conducendo pedites mutuentur pecuniæ & equi, & ſi in itinere ſpolietur, an debeant ſibi reſarciri ablata.159.nu.119
Conſuetudo maris ſeruanda eſt prout cõſuetudo terrę. 163.nume.226
Conſuetudo de pœna pecuniaria delictorum poteſt facere capitalem.163.nu.226

Conſuetudo quòd ruſtici non emant ſtabilia ſine onere collectarum, an habeat locum in ciue emente pro ruſtico. 181. nu. 29
Conſuetudo eſt ſeruanda in uectigalibus & in eorum ſolutionibus. 194. nu. 236
Conſuetudo gabellarum eſt attendenda in loco ubi uiget. 201. nu. 328
Conſuetudo generalis includit minorem, & ſi puniat aliquid quod de iure communi non eſt punibile, tunc minorem non comprehendit. 202. nu. 336
Conſuetudinis forma, legis, uel ſtatuti ſeruanda eſt in ſubhaſtationibus aliàs nullus eſt contractus. 197. nume. 273
Conſuetudines locorum poſſunt pœnas delinquentium permutare, tam in terra quàm in mari. 163. nume. 226
Contemnentes leges Imperatoris ſacrilegi ſunt. 13. nume. 4
Continentia negligit luxuriam. 68. nu. 6
Contractus facti per officiales publicos, ſunt ſeruandi per ſequentes officiales. 198. nu. 290
Contractus locationis in ſe continet pactum, ne quid fiat per locatorem in præiudicium conductorum. 198. nume. 294
Contractus quilibet tranſlatiuus dominij continetur ſub nomine alienationis & uenditionis. 200. nume. 322
Contractus an ipſo iure ſit nullus ob non ſolutam gabellam: ſtante ſtatuto, quòd contractus, pro quo ſi infra certum tempus gabella ſoluta non fuerit, ſit nullus. 201. nu 330
Contractus celebratus inter patrem & filium, an ſubiaceat ſtatuto, quòd pro omni contractu ſoluatur gabella. 202. nu. 340
Contractus quo uſufructus acquiritur, comprehenditur ſub ſtatuto quòd ſoluatur gabella pro quolibet contractu proprietatis. 203. nu. 346
Contractus pro quo partem tantum gabellæ ſoluta fuit an comprehendatur à ſtatuto, quòd pro quolibet contractu ſoluatur certum quid pro libra pretij conuenti pro gabella, aliàs contractus ſit nullus. 203. nume. 348. & 357. Et ſtante dicto ſtatuto ſi contractatus non ualuerit alia de cauſa nulla debebitur gabella. 203. nu. 349 & 354
Contractus an uitietur, ſi pro gabella ſoluitur minus ipſius debito pro contractu. & quid ſi de pluri ſoluatur. 203. nu. 348. & nu. 357
Contractus an uitietur ob defectum unius nummi in ſolutione gabellæ ſtante ſtatuto pręallegato. 203. nume. 358
Contractus an ſit per pactum ſeruandus renuntiatione, refutatione, aut diſtractu. 204. nu. 265
Contractus reſciſſus ut inualidus an reformetur noua conuentione. 204. nu. 365
Contractus quando dicatur renouatus, & quando non. ut gabella ſoluatur uel non ſoluatur. 204. nume. 366
Contractus appellatione non uenit diſtractus. 204. nume. 366
Contractus an ſit uenditionis uel permutationis, ſi detur res, pro re, & pecunia, ita ut locum habeat ſtatutum iuris congrui. 204. nu 370
Contractus conditionalis, ſtante ſtatuto de ſoluenda gabella pro contractibus: quando & in quo loco ſit ſoluenda gabella. 205 nu. 378
Contractus clericorum an comprehendantur ſub ſtatuto, quòd de quolibet contractu ſoluatur gabella. 409. nume. 431
Contractum non obſeruans, qui ex parte alterius contrahentium non fuit ſeruatus, contra contractum uenire non dicitur. 131. nu. 126
Contractus nulli, inualidi, inutiles, & reprobati non ſubiacent gabellæ. 200. nu. 312. 314. & 315
Conuerſi & religioſi de facto grauati ſoluere collectam gabellam uel pedagium, poſſunt licite eleemoſinam quærere pro faciendo dictam ſolutionem. 211 nu. 463. & 216. nu. 577
Contumacia unius ex duellantibus latitantis qualiter accuſari debeat, & ſententia fieri. 7. nume. 6. & 21. nume. 50
Contumatia aduerſus præſidem commiſſa capite puniendæ eſt. 143. nu. 37
Conuentio de faciendo treugam per unum annum ualet. 133. nume. 148
Conuentiones appoſitæ in treuga aut pace ſunt ſeruandæ. 130. nu. 108
Conuentiones & pacta in inſtrumento pacis facta, an ſint ad unguem ſeruanda. 136. nu. 178
Conuerſi an teneantur ad collectas, gabellas & pedagia. 216. nu. 576
Conuictus in duello per ſententiam iudicis electi condemnari debet. 4. nu. 21
Cornelius Ruffinus quomodo Corthonam ſuo actu undatam præſidio ditioni Romanæ ſubegit. 97. nume. 6
Cornelius Coſſus ſuperato Duce Tuſcorum triumphauit. 215. nume. 9
Corinthi urbs cur Vulcani fucina fuit nuncupata. 65. nume. 4
Corinthum Agiſlaus Rex uoluit prædari, ne ſui diſ-

ſiparetur exercitus.71.nu.2
Corrumpens aquam, uel aerem, aut fiſtulas lacus, ſeu fontium, abſque ſuperioris imperio ipſius ſuperioris arbitrio punitur.103.nu.52
Corrumpentes uitam & bonos mores, deteriores ſunt, quàm qui bona temporalia diripiunt.169.nu.21
Cotta; De Cotta vide.52.nu.25
Craſſus qualiter fuerit ruptus. & alia.59.nu.9
Craſſus quo aſtu à Surina Parthorum rege ſuperatus & occiſus, & de conſilio Artuſiadis regis Armeniæ date Craſſo ne iret in Parthiam niſi per Armeniam: & de Arimando Principe Arabiæ miſſo per Duces Parthi Craſſo, ut illum proderet. Et de morte Publij Craſſi Iunioris. Planci et Cenſorini, & aliorum nobilium virorum à Parthis occiſorum. & de morte ipſius Surinæ.69.nume.20.21. & 22
Craſſus quomodo prodictoriè perductus in hoſtium uires per Andromacũ, & de eius defenſione per ſuos. 105.nume.68
Craſſus Grecum Architectum qui ei non paruit, primò virgis ceſum, priuauit ſtipendio.157.nu.88
Craſſus quomodo milites fugitiuos puniuit. & de ipſius geſtis contra Spartacum. & morte. 158.nume.98
Craſſi celeritas in bello Parthico cur fuerit improbata.43.nume 4
Craſſi Cæſaris & Pompeij comparatio.53.nu.37
Craſſo quantum nocuit auaritia.75.nu.9
Craſſo ſuperbia nocuit in reſpondendo Oratoribus Arſacæ Regis Parthorum, & Pompeio profuit humanitas in Armenia minore in reſponſo dato legatis Elimmeorum & Medorum.83.nu 4. & 5
De Craſſi diuitijs, auaritia, geſtis & dictis.53.num. 32.33. & 34
Cratheris pugna cum Græcis, qua illos coegit in Crumene retrahere.60.nu.22
Creditores habentes cauſam oneroſam, an cum illis contribuant qui cauſam habent lucratiuã.181.nu.34
Crimen læſæ maieſtatis quibus modis, & par quos committatur 39.nu.170
Crimen læſæ maieſtatis incurrit, qui innuit tractatũ cum hoſtibus, vt Principis ſubditum occidat.111. nume.32
Crimen læſæ maieſtatis committit miles fugiens de bello, & qui dominum deſerit in prælio inter hoſtes. 158.nume.107
Crimen læſæ maieſtatis incurrit gerens bellum ſine iuſſu Principis.158.nu.107
Et qui ſciens non propalat proditionem contra regem & dominum ſuum. ibidem.
Item qui non propalat illos quos uidit cudere falſam monetam ſui Principis. ibidem.
Et qui militem eligit ſine iuſſu ſui Ducis. ibidem.
Et qui bellũ præparauit etiã iniuſſu Principis. ibid.
Et qui exercitum ſuo ſucceſſori miſſo non dedit. ibid.
Et qui officium dare noluit ſucceſſori ſuo. ibid.
Et qui imperium uel exercitum pro Romano Populo deſeruit. ibid.
Et qui priuatus eſt, dolo malo uſus eſt auctoritate magiſtratus. ibid.
Crimen deletum, vlterius non debet appellari crimen. 136.nume.176
Crimina ſunt per magiſtratus punienda, cohertione legitima, ne ſceleſtorum augeatur iniquitas. 161 nume.145
Criminum nimia indulgentia dat audaciam incentiuam peccandi & reiterandi delicta. 161.nume. 146. & 148
Crothonienſes pro laude pugnantes ex deſperatione victores fuerunt ira ducti per anguſta. 113.n. 14
Crucis ſignum in terram ſculpi non oportere in vilipendium eſt & contrafaciens capite punitur. 45. nume.31
Crucis ſignum fuit tempore teſtamenti ueteris. 45. nume.31
Crucis ſignum portabat in humeris exercitus Conſtitui ex eius decreto.45.nu.32
Crudelis eſt qui proprium honorem contemnit. 2.nu. 3.el primo.
Crudelis raro bona morte perit.80.nu.34
Crudeles perſæpe mala morte moriuntur. 39. nume. 183 & 185
Crudelitas in re bellica eſt fugienda.80. nume.28. vbi exempla habes.
Crudelitate vti & rumpere fidem nihil eſt deterius. 80.nu.34
Cubicularii Principum, curiales, & ſeruientes, an teneantur ad onera publica extraordinaria. 214. nume.535
Cumulatio querelarum quando fieri poſſit. 8.nu. 5
Cura: De maxima cura Romanorum Ducum erga populos & milites ſuos 93.nu.17
Curator an poſſit remittere iniuriam minori, aut patri ſuo illatam.126.nu.54.55. & 56
Curator minoris qui pro minore mercando non ſoluit gabellam, & merces minoris incidunt in commiſſum. tenetur ad intereſſe minori. 202. nume.336
Curij Conſulis uulneratio & mors.60.nu 21

Currens ad brauium qui ſuit impeditus, an brauium conſequi debeat. 119. *num.* 5

Currus, boues, & alia iumenta pro neceßitate militiæ licet accipere, unà cum inſtrumentis alijs quantumque alienis. 161. *nu.* 154

Reliqua uide ſupra in litera A. in verſi. Animalia.

Cuſtodes animalium & uillarum non ſunt grauandi muneribus perſonalibus. 213. *nu.* 500

Cuſtodias ſolitus facere non poteſt poſt ſe ab illis excuſare. 186. *nume.* 121

De Cinea qui medicinam docuit, vt Pyrrhus exercitum ſuum conſeruaret. 72 *nu.* 15

Cyrus Rex Perſarum exiſtens incluſus in Sardes quomodo uictor extitit. 62. *nu.* 45

Cyrus Lidiæ præfectus quomodo à Xerſe Perſarum Rege ſouea magna arte ſabricata ſuperatus. 104. *nume.* 57

D

DAMNVM *datum pro repetendis rebus, an teneatur quis ad reſtitutionem.* 38. *nu.* 168

Damnum alicui datum per exercitum debet per Commune emendari. 96. *nume.* 4

Damnum ſi datum fuerit in bonis, an dicatur rupta pax ſacta de non offendendo. 129 *nu.* 86

Damnum paſſum per ſubditos an poßit à Commune ciuitatis remitti. 133. *nu.* 145

De damno dato in bello iniuſto, an omnes damna dantes teneantur in ſolidum. 35. *nume.* 122. *cum ſequenti.*

Damna facta Eccleſię & Imperio iniuſte, ſtatim uindicari debent. 35. *nu* 116

Damna dantes innocentibus tenentur ad reſtitutionē. 36. *nu* 123. 125. & 126

Damna dantes, auxilium, conſilium, & fauorem pręſtantes in bello iniuſto qualiter teneantur. 36. *nume.* 132

Cætera require infra in litera P. in verſi. Pace facta.

Dantes arma carceratis, ut carceres rumpant & effugiant naturali morte ſunt puniendi. 156. *nu.* 72

Dare eſt rem accipientis transferre. 200. *nu* 323

Dary Regis in bello uulnerati erga Poliſtratum mirabile dictum. 61. *nu.* 36

Datiarij an uendere poßint cum bona conſcientia res & merces quas acceperunt pro contrabanno. 218. *nume.* 599

Datiorum pœnæ triplicantur publicanis. 196. *nume.* 263

Datimi Ducis diſsimulatione & fugitiuorum opera quemadmodum hoſtes in Capadocia fuerint ſuperati. 47. *nu.* 15

Debitor fiſci qui non eſt ſoluendo non liberatur cedendo bonis. 198 *nu.* 285

Debitor debitoris fiſci an grauari poßit à fiſco, principali debitore fiſci non exiſtente ſoluendo. 202. *nume.* 333

Debitor ſoluens gabellam de euictione, ſeu litis conteſtatione ex forma ſtatuti, an repetat à uenditore obligato ad expenſas litis. 205. *nu.* 385

Debitores ſoluentes partem debiti an liberentur ab obligatione. 203. *nu.* 358

Debitores qui bona ſua dederunt in ſolutum creditoribus non poſſunt pro dictis bonis grauari in collectis. 213. *nu.* 504

Decima ſoluenda ex forma ſtatuti pro fructibus, an ſit ſoluenda pro partu ancillæ. 210. *nu.* 454

Decima ſoluenda pro fructibus beneficij eccleſiaſtici, à quo ſit ſoluenda pro illo anno quo renuntiatur beneficium, cum is qui renuntianit fructus percepit. 211. *nu.* 455

Decuriones dicuntur conſiliarij, & eorum gaudent priuilegio, ita quòd torqueri non poſſunt. 208. *nume.* 416

Dedecus an ſit militiæ permittere quòd ignobiles pugnent cum nobilibus. 9. *nu.* 8

Dedititijs non eſt facile credendum, niſi primò receptis ab illis armis, & obſidibus. exemplo Cæſaris. 111. *nume.* 28

Defenſio eſt de iure naturali, lege diuina, & humana non improbata. 37. *nu.* 147

Defenſio omni die, & tempore danda eſt reis, nec ipſis deneganda eſt illam petentibus. 156. *nu.* 78

Defenſio perſonæ uel rerum an incontinenti, uel ex interuallo ſit permiſſa 157. *nu.* 86

Delegatus iudex pro bono pacis an poßit excedere trames ſuæ legationis. 125. *nu.* 31. & 32

Delictum ſine cauſa legitima componi non debet, neque cum omnibus indifferenter delinquentibus. 161 *nume.* 146

Delictum commiſſum in communi territorio duorum dominorum, qualiter & per quos ſit puniendum. 202 *nume.* 340

Delicti pecuniaria compoſitio cum quibus fieri debet. 161. *nume.* 147

Delicta paria mutua compenſatione tolluntur. 12. *nu.* 2. & 38. *nu.* 160 & 201. *nu.* 329

Delicta bellorum an recipiant interpretationem. 144. *nume.* 47

Delicta

Delicta militaria quandoque placidè ſunt punienda.154.nu.46
Delicta quot modis committantur.162.nu.168
In Delictis conſiderandum eſt tempus, locus, dignitas, nobilitas, qualitas, ætas delinquentium, intentio et ſexus.161.nu.148
Delinquens puniendus eſt in loco delicti.24.nu 91
Delinquentes in eccleſia eccleſia non tutatur . 34. nume.95
Dementes & mente capti cenſentur miſerabiles perſonæ.211. nu.469
Demetrij filij Anthigoni Regis Macedonum, in machinis bellicis & nauibus conſtruendis virtus. 101.nu 24
Demetrio filio Anthigoni Regis Frigiæ quantum nocuit ignorantia rei militaris.67.nu 1
De Demetrij filij Anthigoſi vituperata luxuria, & alijs ſuis geſtis & morte.146.nu.15
Deprædantes in bello iuſto reſtituere non tenentur. 39.nu.178
Deprædatio non eſt permittenda, ne exercitus facile diſſoluantur.79.nu.10
Derobatores viarum publicarum ſunt mortis naturalis pœna plectendi.156.nu.75
Derobatis à latronibus, qui non ſoluerunt gabellam an teneatur fiſcus vel commune ad emendam. 195.nu.253
Deſertor nomen generale eſt in re militari, comprehendens in ſe genus omne delictorum quæ in re bellica committuntur.158.nu.100
Deſertor miles à Principe reſtitutus, & miles ab hoſtibus captus, & ad ſuos reuerſus, ſtimpendium cõſequi non debet.159.nu.121
Deſertores exercitus à duello repelluntur. 10. nume.2.el i.
Deſertores equites quibus pœnis ſint plectendi. 153. nu.32
Deſertores vigiliarum nocturnarum, & pacis turbatores capitali pœna puniuntur: Et excedentes agmina puniuntur fuſtibus, & bona deſertorum mortuorum publicantur.154.nu.43
Deſertores militiæ publicatis bonis morte naturali puniuntur.156.nu.71
Deſertores ſunt milites & Duces, qui nec probè nec fideliter ſeruiunt dominis ſuis: vel ſeruiunt, ſed non cum eo numero militum & equorum, pro quibus ſtipendium accipiunt.158.nu. 106
Deſidia eſt hoſtis acerrima virtuti in pace & in bello nocens vt peſtis martialibus viris, & equis, cũ multa mala pariat: ideò omni arte & ingenio vitanda.66.nu.16
Deſidia nocet ſanitati animæ, corporis & ſalutis. 68.nu.6
Deſidia per concordiam. Inertia & ignauia tollitur per exercitium frequens & diligentiam. 68. nume.6
Deſiſtens à duello non incidit in Turpillianum, nec eius pœnam.23.nu.89
Deſiſtere à duello an liceat cum licentia iudicis electi.24.nu 90
Deus eſt in auxilium iuſtorum.2.nu.5.el ij.
Deus fauet iuſtis & odit iniuſtos.11.nu.8
Deus per duellum tentatur.13.nu.14
Deus tentari non debet.13.nu.14
Deus ex ſe rexit mundum ſine miniſtris tempore multo.30.nu.18
Deus quo tempore cœpit regere mundum per miniſtros.30.nu.19
Deus eſt laudandus expeditione finita, & victoria integrè potita, deinde præda inter milites diſtribui debet, exemplo Othonis Imperatoris. 76.nume. 21
Deus dat Reges populis bonos & malos, ſecundum populorum merita & demerita . 96. nu.35.& 37
Deus fide obligatur.165.nu.1
Deus non facit differentiam inter ſimplicem loquelam & iuramentum.165.nu.1
Deus iniquorum oblationes non recipit.168.nu.2
Deus munera Cain non aſpexit, cum ſciuerit in mente fratricidium ſui fratris habere. 168. nume. 2
Deus potentes ipſum non timentes deponit de ſede, & exaltat humiles eum metuentes . 168. nume. 4
Dei bellum immortalis fugere non poteſt homo mortalis.39.nu.185
Deo & Sanctæ religioni, Principibus & parentibus parendum eſt.144.nu.52
Deum terminalem colebat antiquitas.123.nu.6
Diabolus propter ſuperbiam de cœlo cecidit. 11.nu. 5. & 168.nu.4
Diabolus eſt hoſtis humani generis. & contra illud in dies retia tendit.11.nu.5
Didij ſimulata pugna vt hoſtium aggreſſum auerteret, et ſe legionibus iungeret.46.nu.6
Dies duelli an ſit naturalis vel artificialis.4.nu.2
Dies an poßit prorogari & reſtitui à iudice, ſi in vna die duellum finitum non fuerit propter aliquod impedimentum.4.nu.6
Diffamato coram rege, licitum eſt contra diffa-

mantem duellum inire. 18.nu.26
Differentia quæ nam ſit inter pacem & trengam. 131.nu.126. & 132.nu. 127.128.129.et 130
Differentia inter lapillos, gemmas, & margaritas, remiſſiuè. 194.nu.226
Differentia inter tributum & vectigal. 212. nume.478
Difficultas ſuperueniens an excuſet nautas, & mulio nes: & an intentari poſſit actio præcedentis culpæ. 184.nu.91
Diffidatos latrones non tutatur eccleſia. 34.nu.95
Dignitas non eſt impedienda illi qui non deliquit neque commiſit. 208.nu.417
Dilatio noua an ſit danda in pugna, vt in iudicijs. 4. nu.5. & 23.nu.79
Diligentia quantum proſit in re militari. 76.nu.15
Diœceſis quid ſit. 107.nu.90
Dionem Syracuſanum docuit Plato Philoſophus. 79 nu.16
Dionyſius Syracuſanus qualiter Pœnos in Siciliam ſuperauit. 62.nu.42
Dionyſius ficta pace alimonia ab hoſtibus pro exercitu ſuo habuit, & poſt, illos ob carentiam victus ditioni ſuæ ſubmiſit. 96.nu 5
Diſcordia Chriſtianorum accreſcit infidelium regna. 33.nu.69. & 180.nu.4
Diſcordia arte in hoſtes ſeminata ſæpe victoriam parit. 141.nu.1
Diſcordiæ quæ mala pariant. 126.nu.57. & 127. nu.59. & 128.nu.81. & 136.nu.176
Diſcordiæ ciuitatum ſunt earum ruinæ. 163. nume. 229
Diſpenſatio de obtinendis beneficiis vacandis, intelligitur, de prima vice beneficij vacati, vel vacandi. 191.nu.201
Diſpoſitio temporis belli, an cõcernat tempus trengæ. 133.nu 143
Diſpoſitio l. licet inter priuatos. C. de pactis, an habeat locum inter milites 167.nu 40
Diſſentiones inter ciues ſunt cauſa deſtructionum ciuitatum. 102.nu.38. & 39
Diſtractus non comprehenditur à ſtatuto diſponente quòd pro contractu ſoluatur gabella. 204. nume 365
Diſtributiones quotidianæ non comprehendãtur à ſtatuto quòd ſoluatur gabella de fructibus. 216.nume 558
Diſtrictus quid ſit. 107.nu.86. & 90
Diues homo ſoluens taleam pro toto populo, vel pro alijs ne caderent in pœnam, an illam recuperare poſſit à populo, vel ab alijs pro quibus ſoluit. 211. nu.466
Diurna pugna intermitti non debet, quin & nocturna clade hoſtium reliquias Dux inſequatur, vt Marcius eques. & C. Manlius fecere. 87.nu.22
Doctor conductus ad legendũ, vel ad aduocandum diſcedens ante tempus ſuæ conductæ, an ſatiſfieri debeat pro tempore quo ſtetit. 159.nu.113
Doctor de licentia domini itinerans ſalarium ſuum habere debet. 159.nu.114
Doctor non poteſt eſſe Iudæus. 196.nu.268
Doctores non duellant neque per campionem. 10. nume.5
Doctores non tenentur ſoluere gabellas librorum. 188.nu.168. & 169
Doctores banniti & reſtituti an recuperent priſtina iura. 188.nu.170
Doctores non tenentur ad hoſpitandum in domibus ſuis ſtipendiarios milites, equites neque pedites exercitus, aut claſſis, neque ſequentes exercitus ad muniendum exercitum. 212.nu.475
Doctores non poſſunt eſſe talearum, vel collectarum exactores. 213.nu.495
Doctoribus. Philoſophis, & alijs viris literatis, ac religioſis non eſt pugnare permiſſum. 9.nu.9
Doctoribus an permiſſum ſit duellare, remiſſiuè. 21. num.52
Dolus qui adhiberi debeat à Duce, & de transfugis vindictam ſummat, docetur exemplo Aronij, Annibalis & Aſdrubalis Ducum. 48. nu.24
Dolus cum dolo qualiter compenſetur. 138.nu.198
Dolus bonus dicitur qui habetur in hoſtes. 166.nume.27
Dolus dici non poteſt ob fidem non ſeruatam latronibus, piratis & prædonibus. 166.nu.27
Domitij profligatio facta per Pompeium, & illi ex vtica & Carthagine hoſtium facta ſeditio. 50. nume.4
Dominus poteſt prohibere ſuum vaſallum ne pugnet. 23.nu.88
Dominus an teneatur dare vaſallos ſuos delinquentes in poſſe Iuſtitiæ. 39.nu.180
Dominus qui cum vxore, filia, vel nuru vaſalli concubuit vaſallagio priuatur. 40.nu.100
Dominus feudi poteſt committere cauſam vaſallorum alteri cognoſcendam & decidendam, non tamen vt pro ipſo domino habeat aliquid iudicare. 57. num.76
Dominus teneẽ ad ſumptus vaſallo ſibi ſeruienti vltra mare, arbitrio moderatas boni viri. 70.nu.30

Dominus tranſiens per loca ſua cum exercitu, debet ex prædijs vbi tranſit alimentari. 158. nu. 112
Dominus an teneatur pro facto famuli 159. nu. 114
Dominus an teneatur facere expenſas famulo infirmo. 159. nu. 117
Dominus qui promiſit vaſallum ſuum curiæ præſentare ſub certa pœna, liberatur ſi ipſe uaſallus fuit ante tempus à latronibus mortuus. 163. nu. 230
Dominus, reſpublica, vel communitas habentes priuilegium vel præſcriptionem an poſſint imponere collectas. 184 nu. 85
Dominus an teneatur pro famulo ſoluere pedagium. 189. nu. 178. & 213 nu. 518
Dominus an teneatur pro famulo ſoluere collectas pro poſſeſſionibus ſuis. 213 nu. 519
Domino an liceat propria auctoritate recuperare rem propriam violenter ablatam. 38. nu. 158 & 160
Domino equitanti ad aliqua loca debentur expenſæ, & nemo excuſatur immunitate aliqua. 158. nu. 112
Domino à quo accepti ſunt boues aratorij pro debitis fiſcalibus an ſit reficiendum damnum & intereſſe paſſum in ſua cultura. 213. nu. 493
Domini qui nam ſint illi qui poſſunt licentiam duellandi concedere in ſua iuriſdictione & territorio. 12. nu. 1
Domini inter ſe bellantes an poſſint inter ſe componere ſuper damnis ſubditorum. 39. nume. 187. & 188
Domini an ſint iudices in cauſa ſuorum vaſallorum. 163. nu. 228
Domini terrarum gabellas imponentes tenentur cuſtodire territorium, aliàs ad emendam tenentur derobatis 180. nu. 20 & 188. nu. 165
Domini prædiorum poſſeſſores vocari debent quando fit æſtimum, in æſtimatione & menſura. 205. nume. 379
Domini terrarum an teneantur ad emendam diſrobatis in territorio ſuo. 180. nu. 20
Dominis exercituū optimū eſt habere ſtrenuiſſimos et fortiſſimos milites paratos ad ſingulare certamen & hoſtes ſua virtute perterreant. 16. nume. 6. & 17. nu. 11 12. & 13
Domuncula in qua exigitur gabella, venit in locatione pedagij. 185. nu. 104. & 187. nu. 151
Domus publicani debitoris fiſci an deſtrui de iure poſſit. 198 nu. 286
Domus legari non poteſt vt deſtruatur. 198. nu. 286
Domus pro delicto, debitoq; & pignore, an iure deſtrui poſſit. 198. nu. 287
Dona iniquorum non probat altiſſimus. 168. nu. 2
De Donis datis per Alexandrum militibus ſuis vltra ſtipendium pro bene geſtis contra Darium. 155. num. 65
Donatio. De donatione iuriſdictionis in temporalibus & ſpiritualibus facta ab Imperatoribus Archiepiſcopo Rauennati, & priuilegijs ſuis. 107. nu. 92
De donatione plurium Regnorum facta Cleopatræ propter luxuriam per M. Antonium, cum moleſtia Senatus Romani. 146. nu. 6
Donatio remuneratoria non indiget inſinuatione. 205. nu. 383
Donatio remuneratoria an comprehendatur à ſtatuto, quòd pro omni cōtractu ſoluatur gabella. 205. nume. 383
Des eccleſiæ immunis eſt ab omni gabella. 212. nume. 448
Dubij de bello iuſto, uel iniuſto militantes in eo an excuſentur. 36. nu. 135
Duellantes in campo conducti, an pœnitere poſſint. 2. nu. 4. el. 7
Duellantes iurare tenentur de calumnia. 4. nu. 12
Duellantes quando uno ictu periere, qualiter iudicabitur. 8. nu. 4. el. i.
Duellantes quando poſſunt diſcedere à querela ſua. & à duello fiendo & quando non. 9. nu. 8. el. i.
Duellantes an & quando teneantur ſeruare pacta. 17. nu. 14. & 19. nu. 38. & 24. nu. 96. & 26. nu. 120
Duellantes principales dolo falſi campionis, vel mundualdi victi, debent in integrum reſtitui. 22. num. 63
Duellantium quis eligat arma, locum & iudicem. 3. nu. 2
Duellantium ille qui iniuſtam cauſam habet, poteſt veritatem fateri, ob iuramentum de calumnia præſtitum, & ulterius armis non experiri. 4. nume. 13.
Duellantium quis primò duellare & vulnerare debeat. 21. nu 58. & 24. nu. 99
Duellandi qui partitum acceptauit, non duellando non incidit in infamiam. 11 nu. 12
Duellandum quando ſit, & per quam cauſam duella fiant. 11. nu. 7
Duellandum quomodo ſit, quando prouocatus eſt aliquo membro debilitatus. 22. nu. 73
Duellare quibus remedijs & ſignis quis cogatur. 12. nu. 6
Duellare an quilibet teneatur perſonaliter de iure

longobardo.17.nu.20
Duellare volentes an poſſint per campionem pugnare.18.nu.21
Duellare an liceat pro alterius defenſione, remiſsiuè 19.nu.35
Duellare an liceat ratione inſignorum & armorum remiſsiuè.21.nu.56
Duellare pro quibus iniurijs quis poſsit, et non duellare, remiſsiuè.23.nu.78
Duellare prætendentes an poſsint ſe ſubmittere in iudicem forenſem, vtriuſque partis conſenſu. 24. nu.100
Duellum an ſit de iure permiſſum.1.nu.2
Duellum quare ſit illicitum, & quo iure reprobetur 1.nu.3
Duellum recuſari poteſt ſine infamia. 1.nu.4.el.i.
Duellum quibus ex cauſis non permittatur. 1.nu 5
Dullum iure diuino & humano eſt prohibitum. 1.nu.4.el ij.
Duellum eſt contra charitatem.2.nu.5.el i. & 11. nu.4.& 13.nu 14 & 18.nu.31
Duellum pro honoris defenſione, licitum eſt inire, cum auctoritate ſuperioris.2.nu.2
Duellum ſuperioris auctoritate inducitur. 2.nu.5. el ij.& 3.nu.1
Duellum per quas cauſas eſt permiſſum. 3. nume.1. & 4
Duellum habere debet prouocantem & prouocatũ, iudicem electum & arma.3.nu 3.el ij
Duellum ex quibus cauſis permittatur in Regno Siciliæ.3.nu.5
Duellum in uno die inceptum & non finitum an ſequenti die finiri debeat de iure.4 nu.1. & 6. & 23.nu.79
Duellum qua hora diei incipi debeat, & finiri. 4.nume. 5
Duellum procedit inſtar iudiciorum.4.nu.7
Duellum eſt de Iure Diuino, Canico, & Ciuili prohibitum. 5.nu.4.el.i & 6.nu.2.& 13.nu.14. 15. 16.& 17
Duellum regulariter exercendum eſt per principales perſonas prouocantis & prouocati 6.nu.13
Duellum in quibus cauſis & per quas cauſas permittatur.7.nu.3.el.i.
Duellum licitum dicitur, quando particulari lege, aut conſuetudine permittitur.7.nu.4. el i.
Duellum quare ſit.9.nu.7
Duellum cum infamibus non exercetur. 10 nume.4. & 5
Duellum diabolica fraude fuit inuentum vt anima perderetur.11.nu.4 & 13.nu 12
Duellum an recuſari poſsit ſine infamia. 11.nu.11
Duellum eſt damnatum tanquàm Diabolus per ſuperbiam.13 nu.9
Duellum unde dictum, et quid ſit. 16.nu.1.& 26. nu.116.& 118
Duellum impropriè dicitur bellum. 16.nu.2 & 26. nu.116
Duellum an ſit licitum et iuſtum dicatur bellum.16. nu.3.et 18.nu.31.cum multis ſequentib.
Duellum fit pro gloria et honore.16.nu 6.et 17.nu. 8.9.et 11.et 19.nu.35
Duellum eſt belligeræ virtutis experimentum, iure naturali inductum, propter odium à natura ortum. 16.nu.7
Duellum eſt tolerabile dummodo non fiat ex odio.16. nume.7
Duellum in re bellica committitur ex cauſa publicæ vtilitatis.17.nu.10
Duellum in quibus caſibus de iure feudorum permittitur.17.nu.15.& 16
Duellum in conſtitutionibus regijs & Imperialibus Regni Siciliæ, quibuſdam caſibus permittitur.17. nu 17.18.& 19
Duellum per nouellam regiam pragmaticam penitus tollitur, et duellantes ac duellare volentes naturali morte puniuntur. ibidem
Duellum in duobus caſibus eſt in optione rei. 17. nume. 19
Duellum quare et in quibus caſibus ſit de iure longobardo permiſſum.17.nu.20.et 18. nu.24.
Duellum in caſibus à conſuetudine permiſſum, an obſeruari debeat, ac ſi de iure permitteretur. 18. nume.21
Duellum in quibus caſibus permittitur in Gallia.18. nu.23
Duellum locum habet in caſu, quo reus victus punitur eadem pœna ac ſi eſſet confeſſus.18.nu.25
Duellum de iure Canonico reprobatur exceptis quibuſdam caſibus.18.nu.28
Duellum eſt naturæ odioſum.18.nu.29
Duellum non eſt offerendum, nec ſuſcipiendum, niſi neceſsitate vrgente.18.nu 30
Duellum iniri licet pro defenſione Iuſtitiæ & verũ. 18.nu.30
Duellum de iure naturali & gentium prohibetur. 18.nu.31.& 19.nu.33
Duellum introductum eſt diabolica inſtigatione, vt genus humanum extirpetur. 18. nu.31. & 24. nu.97

Duellum

Duellum non poteſt à conſuetudine fieri licitum. 19. nume. 33
Duellum an poſſit mutuo conſenſu prouocati & prouocatis ſine ſuperioris auctoritate reuocari. 24. nume. 57.
Duellum quandoque fit propter innocentiæ purgationem. 26. nu. 117
Duellum fit etiam ad purgationem gloriæ, & ad odij exagerationem. 26. nu. 119
Duelli locus qualiter eſſe debet clauſus & tutus. 4. nume. 11
Duelli campum quæ perſonæ poſſunt intrare & in eo ſtare habeant. 4. nu. 14
Duelli dubius eſt euentus. 9. nu. 2
Duello ius alicui non quæritur. 11. nu. 2
Duello fit iniuſtitia & iniuria. 13. nu. 18
Duello quandoque perit innocens ſub iuſto clypeo. 13. nu. 19. & 18. nu. 29.
Duello tentatur Deus vt miracula faciat. 18. nu. 31
Duello finis impoſitus fuit à Carolo Quinto Imperatore. 19. nu. 37
Duella pro honore et experiẽtia permittũtur. 5. nu. 6
Duella ſunt diuino iure improbata. 24. nu. 97
Duellorum quænam ſint impedimenta. 4. nu. 18
Duellorum domini quid facere habeant, ante quàm duellum concedant. 11. nu. 8
Duo de domo columba quare non pugnarant in cãpo conducti 4. nu. 16
Duo fecerunt pacem, deindè vnus offendit alterum ex alia cauſa, an pax violata dicatur. 128. nu. 78. & 129. nu. 85. cum ſeq.
Duo fecerunt pacem ſub pœna fiſcò applicata: de non ſe offendendo, illam ruperunt, & aliam fecerunt pacem ſibi remittentes iniuriam & pœnam, an fiſco præiudicare potuerunt pro prima pœna ſibi quæſita. 130. nu. 113
Duræ conditiones: vide ſupra in litera C. in ver. Conditiones.
Dux quid agere debet cùm ſuus exercitus eſt minor exercitu hoſtili: & quo pacto exercitum ſuum in pauore conſtitutum ad victoriam præparare debeat. 47. nu. 10
Dux exercitus abundare debet inuentionibus & ſtrategematibus. 47. nu. 12
Dux parua quædam aliquando aggredi, aut aggreſſa proſequi debet: vt damnum & dedecus vitetur: Idq; Diodori & Fabii Rutilij maximi exemplo comprobatur. 47. nu. 19
Dux quæ fingere debeat, vt hoſtes & inimicos ſuos fallat, & ipſe ſuperior euadat: Adducit exempla Locrenſium contra Sempronium Gracchum; Mironidis Attici Annibalis. P. Scipionis. & Lucij Priuarij. 48. nu. 25
Dux belli quas artes ſcire debeat. Et de virtutibus Scipionis Aphricani. 50. nu. 1
Dux belli quomodo armatus & vigilans eſſe debeat, & quid agere & cogitare habeat. 58. nu. 1
Dux belli debet potius ſe opponere Martis periculis, quàm pati inopiam famis. 62. nu. 47
Dux belli quos equos tenere debeat. 65. nu. 1. & 2
Dux exercitus idem habere debet conſilium contra hoſtes ſuos, vt medici erga infirmos. 72. nu. 12
Dux belli quid agere debeat cum caſus ſiniſtri in bello occurrunt, & ex ſuis aliqui aufugiunt; Et adducit exempla Regis Tullij Hoſtili. Lucij Scyllæ, & Caij 72. nu. 13. & 14
Dux belli magis confidens in equitatu quàm peditatu, quomodo ſe debeat accommodare. 81. nu. 36
Dux in dubio marte fingere debet victoriam, vt victor euadat: ſicut fecere Mironides Atticus. Tullus Hoſtilius & Annibal. 85. nu. 2
Dux exercitus loca tuta debet deligere: vt per ea ſeruetur, & non deſtruatur: ſicuti Xerſi obfuit Themiſtocles. 86. nu. 12
Dux belli poteſt militibus propter eorum virtutem delicta militaria remittere. 143. nu. 40
Dux, Marchio, & alij priuilegiati, accuſati de crimine læſe maieſtatis, an pro hoſtibus habeantur. 154. nu. 68
Ducis prouidi, eſt cuncta rimari, tam quæ ad ſuos, quã quæ ad hoſtes pertinẽt, & illa cum fidis conſultoribus conferre, & ſuos continue animoſos reddere. 47. nu. 17
Ducis vox dicentis hoſtes eſſe fugatos ſæpe cedentem exercitum reintegrat, vti fecere T. Quintus Capitolinus. & Manlius. 85. nu. 2
Ducis prouidi eſt ſuorum cadauera in die interfectorum nocte ſepelire, vt hoſtium tantummodo ſtrages cõſpiciatur. 87. nu. 20
Ducis prouidi eſt caſtra ſua non deſerere, ob cupiditatem capiendi aliena loca. 101. nu. 17
Duci vulnera timẽda nõ fore, vt fortiter certãdo ſuperet hoſtes: exẽplo Romuli aduerſus Sabinos. 86. n. 15
Ducẽ oportet aliquando malum nuntium ſupprimere, ad tollendum terrorem. vt fecere Sertorius & Athenienſes. 85. nu. 4
Ducem etiam pedeſtrem pugnare debere: ſicut primi Romani dictatores fecere: quorum primo Fabio Maximo vt equum aſcenderet ex Senatus Populiq; Romani decreto conceſſum fuit: & ad hoſtes

terrendos eorum Ducum capita in illorum exercitum ſunt proijcienda: vt Claudio Neroni de capite euenit Aſdrubalis: Laudantur & illi duces qui curam adhibent & in ſuis ſaucijs refocillandis.86.nu.19

Duces & milites qualiter ſe gerere habeant pro conſeruandis eccleſiis,pijs locis,et populis.39.nu.182

Duces exercituum lætitiam vel meſtitiam, riſu vel ploratu aliquando fingere conſueuere pro temporis opportunitate,vt fecere Cæſar & Annibal. 45.nu.27

Duces militares qua præditi inſtructione, ſeu informatione eſſe debeant.46.nu.1

Duces belli pericula euitare debent:prudentiamq́; ſecum habere,ac præterita & futura tempora proſpicere.60.nu.19

Duces exercituum hoſtes occultos opprimendo, facilè victoriam obtinebunt.68.nu.6

Duces exercitus aſsiduò curare tenentur carpere ex hoſtibus in fugã verſis,ne reintegrentur.76.nu.18

Duces belli diuiſa præda tenentur laudare Deum vt in bellis futuris, eius præſidium cum militum virtute non deficiat ſibi.76.nu.23

Duces bellorum auaritiam vitare tenentur, & odio habere vitia.& ſibi primitus imperare,ſi alios intendunt recte regere.79.nu.11.

Duces belli ex vtraque parte dum conueniunt pro inducijs vel pace ineundis, habere debent equites in armis: vt fecere Scipio Aphricanus, & Annibal: & huiuſmodi conuentus fieri debet in aperto campo & iactis lapidibus.88.nu.36

Duces bellorum quam maximam curam habere debeant erga populos & milites ſuos.93.nu.17

Duces exercituum inuigilare & cauere debent de malis futuris,& illis prouidere, ne eis occurrat quod Ariſtonico accidit, qui vagabundus præ gloria victoriæ contra Craſſum Lucium obtenta à Romanis obſeſſo in Stratagonia vrbe,ſe vnà cum ciuitate ipſis ſe ſubmiſit, Ideò Cæſar non credebat deditijs, niſi ſibi primo traditis armis: & obſidibus. 100.nu.13.& 14

Duces miſericordia vti debent erga populos captos, ſi Deum ipſi intendunt propitiũ habere. 101.nu 20

Duces exercituum liberalitate vti debent: & hoſtibus ſemper inſidiari,ac eorum munitionibus & annonis,vt illis inimici indigeant,& ſine ferro facilius vincantur.103.nu.48

Duces exercituum an poſſint facere treugam & pacem.132.nu.128.& 134.nu.156

Duces bellorũ quomodo milites ſuos ac vrbium ſuarũ populos in pace & concordia tenere habeant. 141.nume.1

Duces & alij habentes iuriſdictionem merũ & mixti Imperij in vaſallos, prohibentes illos accedere ad ſuperiores,& ſe reclamare ex cauſa grauaminum, ſibi per ipſo dominos illatorum, crimen leſę maieſtatis committunt.155.nu.69

Duces belli qui nec probè nec fideliter ſeruiunt Dominis ſuis, vel ſeruiunt, ſed non cum eo numero militum & equorum,pro quibus ſtipendiũ accipiunt, deſertores ſunt.158.nu.106

Duces exercitus non tenendo debitum numerum militum,derobantes ſtipendium à Regibus ſuis, vltimo ſunt affligendi ſupplicio.158.nu.108

Duces animoſi eſſe debent in exercitu & claſſe. 180. nume.7

Duces exercituum erga Deum humiles mente, prece & corde eſſe debent, vt facile contra hoſtes obtineant.168.nu.5

Duces exercituum an poſsint concedere duellum in caſtro ſuo. 12.nu.1.el 7.

Duces belli qualiter dubiam proditionem in populo tollere debeant.111.nu.34

Ducum multorum per vniuerſum orbem geſta neſciuntur,quia illa literis tradita non ſunt,& ob id Alexander magnus doctus ab Ariſtotele & Pelopida deſiderabat ſcriptorem à ſe geſtorũ.53.nu.39

E.

ECCLESIA Romana eſt caput omnium eccleſiarum vniuerſi orbis.29.nu 2

Eccleſia non tutatur in ea delinquentes,nec diffidatos latrones.34.nu.95

Eccleſia an poſsit alienare rem ſuam in feudum datam.107.nu.95

Eccleſia eſt cultrix Iuſtitiæ, nec patitur aliquid fieri contra Iuſtitiam.107.nu.96

Eccleſia Romana an poſsit ab Imperatore aliquam prouintiam eximere.107.nu.97

Eccleſia ſubeſt domino temporali quantum ad temporalia & feudalia tantum.107.nu.93

Eccleſia pro bono pacis tolerat depoſitionem Epiſcoporum,& aliorum ſubrogationem.124.nu.16

Eccleſia alienans vel acquirẽs an comprehendatur à ſtatuto quòd pro qualibet alienatione ſoluatur gabella ſeu collecta.207.nu.402

Eccleſia an teneatur à tributum. 209.nu.435.& 216.nu.572

Eccleſia & clerus ſuus an pro bonis ſuis teneantur ad

collectas, & ad alia onera mundana. 210. nume. 439. 441. & 211. nu. 462
Eccleſia an tempore guerrę teneatur ad collectas. 215. nu. 539
Eccleſia & clerus ſuus an teneatur ad gabellam ſeu collectam impoſitam ſuper vino & frumento. 215. nume. 543
Eccleſia immunis ab oneribus et ſeruitijs temporalibus, an teneatur ſoluere onera et collectas pro dotę ſua ſibi data, et obnoxia primo collectis & tributis. 216. nu. 569. & 570
Eccleſia ſeu clericus ad quem peruenit res alibrata, & collectari ſolita an teneatur ad collectam. 262. nu. 571. & 217. nu. 579
Eccleſia habens ſtabilia in territorio ſuæ diœceſis, & in territorio alterius diœceſis, an teneatur ſoluerę collectas Papales pro bonis exiſtentibus in alieno territorio et diœceſi. 216. nu. 573
Eccleſiæ occupator toleratur pro pace. 124. nu. 16
Eccleſiaſtica ſepultura non denegatur mortuo in tormentis, qui cauſa videndi conuenerat. 24. nu. 94
Edictum de noui operis nunciatione habet locum in ciuitate et caſtro, et extra ciuitatem et extra caſtrum. 107. nu. 87
Edictum prætorium datur contra publicanos nimis temerarios, et audaces, facientes extorſiones. 193. nu. 219
Eginenſes obſeſſi à Viatotis magis voluerunt quòd eorum liberi & coniuges cæderentur ab hoſtibus, quam Romanis deficere. 166. nu. 24
Electio loci, iudicis, et armorum infra quantum tempus fieri debeat à duellantibus 3. nu. 7
Electio facta contemptis illis de capitulo, pro bono pacis, toleratur à Canonę 124. nu. 20
Eleemoſina de lucris illicitis fieri non poteſt. 188. nu. 156
Elephantis equitati à Porro Rege virtutes. 66. nume. 18
Elephantum et leonum ac aliarum ferrarum captura ex Aphricę facta per Pompeium. 50. nu. 6
Eluetij quomodo in dedisionem Cæſaris peruenerunt. 76, nu. 19
Emens muricem, et tingens purpuram pœna mortis naturalis puniri debet. 162. nu. 177
Emens à fiſco bona delinquentis, non tenetur ad collectas dictorum bonorum pro præterito tempore. 213. nume. 513
Ementes frumentum & ſalmas à Principe, non tenentur ſoluere vectigalia extraordinaria. 193. nu. 224
Emere et conducere vectigalia omnibus eſt permiſſum, quibus non eſt de iure prohibitũ. 196. nu. 265
Emphiſtion Alexandri amicus infirmus non parens Glauco medico perijt, et impatiens Alexander de morte amici Glaucum innocentem occidit. 157. nume. 91
Emphyteuſis conceſſa agnatis, filijs, et deſcendentibus, an tranſeat ad filios ſpurios. 25. nu. 106
Emphyteuſis eccleſiæ non venit in confiſcatione bonorum permiſſa ex forma ſtatuti in caſu homicidij, ſed tantum bona profana et burgenſatica. 48. nume. 26
Emphyteuſis ſimpliciter recepta, intelligitur pro ſe et filijs ſuis maſculis, licet de illis nulla ſit facta mentio in inueſtitura. 48. nu. 28
Emphyteuſis an tota reuertatur ad eccleſiam, vno ex hæredibus defuncti non ſoluentes canonem. 219. nu. 616. & 617
Emphyteuſis perpetua eccleſiactica an poſſit per Iudæos teneri. 197. nu. 269
Emphyteuta tenetur ad ſolutionem gabellæ pro agro feudali, ſeu emphyteuticario. 205. nu. 372
Emphyteutę propter guerram vel peſtem impedito an fiat remiſſio. 199. nu. 303
Emptor gabellarum ſi eaſdẽ gabellas alteri locat ſeu vendit, et inde aufugit, an fiſcus habeat ius contra ſecundum emptorem. 196. nu. 261
Emptor gabellarum poteſt alteri æquè idoneo ius ſuũ locare vel vendere. 196. nu. 261
Emptor an teneatur ad ſolutionem gabellæ pro empsione, vel teneatur venditor. 204. nu. 363
Emptor domus vel terræ an teneatur ad gabellas ſuper eis impoſitas pro debito communis quod ante venditionem debebatur. 208. nu. 421
Emptor fructuum eccleſiæ vel clerici, an pro ipſis fructibus teneatur ad gabellas, ſtatuto diſponente quòd de quolibet contractu ſoluatur gabella. 211, nu. 472
Emptori tem petenti à venditore, an poſſit excipi de pretio non ſoluto; ſtante ſtatuto diſponente, quòd non ſoluta gabella à venditore pro re uendita, non poſſis petere pretium rei venditæ. 205. nu. 385
Emptores gabellarum qui deficiunt ſoluere in aliquo termino, poteſt ſibi per fiſcum, aut communitatem auferri gabella, et alteri locari. 196. nu. 264
Emptores prædarum captarum in bello, an teneantur illas reſtituere, ſi pactum ſit bello finito prædas ab utraque parte factas reſtitui. 76. nume. 22
Epaminunda Atticus ſtrategemate Mantiniam ci-

ui:atem occupauit, & volens ſimiliter decipere Lacedæmonios fuit deiectus. 60. nu. 21

Epaminūda Thebanus qua arte induxit milites ſuos ad pugnandum contra Lacedæmonios, qui illorū victores fuerunt. 68. nu. 6

Epaminundas Græcorum Imperator docuit ſe non putare proditiones parca eſculenta & poculenta ſua cum aſſiduo exercitio. 169. nu. 21

Epiſcopus nullatenenſis, an impœnalibus veniat appellatione epiſcoporum. 109. nu. 25

Epiſcopus an & quando poſſit indicere bellum ſine incurſu irregularitatis. 31. nu. 46

Epiſcopus pro bono pacis tenetur dimittere Epiſcopatum. 124. nu. 17

Epiſcopus ob bonum pacis cogit per cenſuras eccleſiæ partes diu litigantes, etiam non ſubditas ad concordiam 124. nu. 18

Epiſcopus de vna eccleſia ad aliam propter pacem transferri poteſt. 124. nu. 19

Epiſcopus an poſſit facere pacem pro iniuria ſibi, & eccleſiæ ſuæ, vel Deo facta. 128. nu. 83

Epiſcopus poteſt prouidere contra exactores iniuſte grauantes eccleſias & clerum ſuum. 211. nu. 459

Epiſcopus an poſſit ex cauſa imponere collectas eccleſiis ſuis. 211. nu. 460

Epiſcopus irrequiſitus tenetur defendere ſpirituali gladio clericos ſuos à laicis. 215. nu. 545. et 547

Epiſcopi an licitè poſſint intereſſe bello ſine licentia. D. Papæ. 40. nu. 189

Epiſcopi publici aleatores ſunt deponendi. 118. nume. 3

Epiſcopi tenentur facere vt pax ſeruetur medio gladij ſui ſpiritualis, & Principes ſeculares ſuo ſeculari gladio. 137. nu. 196

Eques prouocatus à milite ad duellum, & pedes prouocatus ab equite, quomodo pugnabunt. 3. nu. 4. & 5

Equitatus ſalus eſt, peditatum fortiſſimum habere. 65. nu. 3

Equitatus quomodo & quare fuerit congregatus per Ladiſlaum Regem Macedonum, & qualiter præmia conſtituit vnicuique optimè equitanti. 65. nume. 4

Equus qui ſine famulo primus venit ad brauium, an illud habere debeat. 119. nu. 6

Equus in bello vulneratus, et in ciuitate mortuus, an à milite emendari debeat. 157. nu. 90

Equi martiales, boni ex varijs oriuntur locis, ſuntq; amici humanę naturæ, ac pro ipſius commodo & tutela. 65. nu. 11

Equi quandoque pro dominis mortuis lachrymarunt, & victoriam ſeu ruinam ipſis ducibus ſuis indicarunt. 65. nu. 12

Equi à pluribus Principibus honorati. 65. nu. 12

Equi martiales quomodo cognoſcuntur & exerceantur, & de equo Cæſaris. 66. nu. 13

Equi qui ſint improbandi. 66. nu 16

Equorum martialium natura, forma, & ſigna, quæ nam eſſe debeat. 66. nu. 14. 15. & 16

Equorum ſcabies & aliæ egritudines quomodo ſanari debeant. 66 nu. 16

Equorum martialium domini tenentur bis ſaltem in die illos proprijs oculis videre, quibus impinguntur equi, illoſq; bene nutrire & curare. 66. nu. 17

Equorum exercitatio facit populum animoſum, fortiorem, belligerum & ſuperbum. 65. nu. 4

De equo Nicomedis Regis Bithiniæ mortui, qui nō vi ſo ipſo rege, noluit comedere, & mortuus fuit. 65. nume. 11

Error perſæpe nocet in calculo dierum. 203. nu. 357

Errori occurrēdo cuilibet obuiare licet. 20. nu. 40

Erroribus conſentit, qui non reſiſtit. ibid.

Eufragiæ virtus. 73. nu. 18. & 19

Eumenes qua arte captus & ab Anthigono iugulatus. 105. nu. 72

Eunuchos faciens, debet pœna capitalis mortis puniri. 162. nume. 202

Exactio: In exactione tributorū, collectarum, gabellarum, & functionum fiſcalium: proceditur ſummariè, de plano ſine ſtrepitu & ſigura iudicij, & de facto procedendo executiuè & ſine citatione. 205. nu. 381

Exactor ante collectæ exactionem ad quid teneatur. 205. nu. 379. & 380

Exactores negligentes à debitoribus Principis exigere ad quid teneantur. 205. nu. 380

Excedens annum ſeptuageſimum habet excuſationem à muneribus, nec ad onera perſonalia vocari debet. 213. nu. 499

Excellentia pacis quibus ſit adhibenda. 123. nume. 1

Exceptio ſirmat regulam in caſibus non exceptis. 132. nu. 127

Exceptio locum habet inter mercatores vbi proceditur de bono & æquo. 201. nu. 329

Excommunicatus perſiſtens in excommunicatione per annum qualiter puniatur. 40. nume. 198. & 199

Exculpatio vulnerati an proſit vulneranti. 138. nu. 207. & 139. nu. 214

Excuſatio

Excuſatio legitima non uenientis ſtatuta die ad duellum, recipienda eſt.4.nu.19
Excuſationem nemo habet quando Princeps facit exercitum, ab iis quæ ſunt neceſſaria.158.nu.112
Executio an fieri poßit in beſtijs deputatis ad macinandum in piſtrinis, & an capi poſſint per ſtipendiarios & officiales ad uecturam.214.nu.532
Executio utrum fieri poßit in ueſtibus & libris ſcholarium, & an in ianuis & tegulis domorum, & in trabibus affixis domibus.214.nu.533
Exemplum Ioſue cui Dominus prorogauit diem in bello, an habeat locum in duello.4.nu.3
Exemplum Dauidis & Goliæ an habeat locum in duello.19.nu.36
Exempla maiorum ſunt ſequendo.5.nu.2.el ij.
Exemplis magis mouentur milites, quàm rationibus.13.nume.6
Exempti an includantur in mandato Principis, quòd omnes ciues & diſtrictuales ad onera perſonalia teneantur.213.nume.511
Exercitus: vt exercitus conſeruetur, vrbes prædari nõ debent.72.nu.13
Exercitus hoſtium, cum premitur ab hoſte intrinſeco, quid ſit peragendum, ut ſine ferro & pugna uincatur.69.nu.18
Exercitus per expertos milites conſeruantur.72.nu.6
Exercitus conſeruatur hoſtes domãdo fame.72.nu.12
Exercitus in quo loco caſtrametari debeat pro militum ſalute, & quomodo regentes ſe gerere habeant pro conſeruando exercitu ab ægritudinibus.73.nume.21.& 22
Exercitus quomodo ſanus conſeruari debeat.73.nume.22
Exercitus qualiter à Principibus debeant ad beneuolentiam induci.79.nu.22
Exercitus paruus ut magnus hoſti uideatur noctu è caſtris ſunt mittendi milites, qui hoſtibus inſidientur, & mane ad caſtra reuertantur.87.nume 29
Exercitus poteſt bona amicorum accipere, & alienare neceßitatis tempore.159.nu.112
Exercitum ponere in diſcrimen fortunę, nulla urgente neceßitate, temerarium eſt.78.nu.1
Exercitu hoſtili abeunte in fuga celeri, quid operandum, vt facilimè hoſtes ſuperentur.75.nume.13.& 14
Exercituum Duces erga Deum humiles mente, prece, & corde eſſe debent, vt facilè contra hoſtes obtineant.168.nume.1
Exharcatus Rauennæ quouſque ſe extendat, & quas ciuitates contineat.107.nu.92
Exigentes vltra debitum, quibus uarijs puniantur pœnis.211.nu 458.& 461
Expeditio Rauennæ magna extitit, & fuit in die Paſcatis & quare.32 nu.56
De expeditione Rauennæ crudeliſsima à Gallis obſeſſæ, & expugnatæ, & à Rauennatibus tutatæ.97.nume.23
Expeditione finita & uictoria integrè potita, Deus eſt laudandus. deinde præda inter milites diſtribui debet, exemplo Othonis Imperatoris.76.nu.21
Expenſæ belli ex reditibus Principum fieri debent.37.nume.141
Expenſæ debentur domino equitanti ad aliqua loca, & nemo excuſatur immunitate aliqua.158.nume.112
Expenſæ non deducuntur de fructibus debitis, à colono partiario.215.nu.553
Expenſæ an deducantur, ſtatuto diſponente ſolui gabellam pro qualibet corba frumenti.216.nu.555
Expenſæ non extrahuntur de fructibus vacarum. Et quid de fructibus pecudum. ibidem.
Experientia rerum magiſtra.11.nu.9
Experimentum pro ſanandis moroidis.66.et nu.16.73.nume.19
Experimentum contra dolorem capitis, frontis & oculorum.73.nume.20
Experti in obſidionibus adeſſe debent, qui poſſint ad varios conſulere caſus.91.nu.24
Exploratores quales eſſe debeant mittendi ad hoſtes ad explorandum ſecreta ſua.134.nu.155
Exploratores qui hoſtium precibus tardi ſunt ad referendum eorum ſecreta Duci ſuo. conuenti uiui concremantur.165.nu.61
Exploratores in omni bello proſunt.180.nu.10
Extenſio admittitur in ſtatuto ex idemptitate rationis.182.nu.58
Extorſio quæ nam eſſe dicatur.188.nu.156
Extrahentes exiſtentes in templo Dei, in pœnam incidunt criminis læſæ maieſtatis.34.nu.95
Excuſantur aliqui iniuſtè ut ſedetur tumultus pro bono pacis.125.nu.40

F

F A B R I C I V S. *De Fabricio Romano Dictatore qui noluit Pyrrhum veneno necare. car.96.nume.1*
Fabricius Ieſualdus Comes antiquæ urbis Campſæ doctus fuit literis & armis & bonitate plenus.40.nume.202

Faciens eunuches morte naturali eſt puniendus. 162. nume. 202

Facientes uaſtũ de nocte in uineis uel campis. naturali morte plecti debent. 163. nume. 224

Facientes pacem an uideantur fateri delictum. ita ut per curiam puniri poſſint. 139. nu. 216

Facta prælatorum Imperator iudicare non poteſt. 98. nume. 24

Facta propter pacem legis uigorem habent. 124. nume. 15

Factionum tumultus in locis obſeſſis quomodo ſedari debeat. 111. nume. 29

Factioſi & ciuitatum partiales an teneantur ad refectionem damnorum & iniuriarum parti iniuſte oppreſſæ. 111. nume 30

Falſificantes literas militiæ Ducum & ſuperiorum ſuorum, morte naturali ſunt puniendi. 162. nume. 165

Falſum committit, qui ſciens rupit filum. uel niciſiam literarum Principum. 162. nu. 165

Falſus campio. De hoc habes ſupra in litera C. in ver. Campio.

Falſus teſtis. Vide infra in litera T. in ver. Teſtis.

Fama ſola non eſt ſufficiens indicium ad torturam. 70 nume. 27

Famam ſuam unicuique non derelinquere licet. 18. nume. 26

Familia Principum non tenetur ad onera extraordinaria ciuitatum. 214. nume. 535

Familiæ nomen quomodo intelligatur. 193. nu. 218

Familiares dominorum ſi per diſcordiam pacem uiolant ſunt puniendi 129. nu. 87

Famulus qui ſtat cum domino exempto à collectis, an teneatur ſoluere collectas. 214 nu 524

Famulo infirmo an debeatur ſalarium pro tempore infirmitatis. 159. nu. 116

Famuli miſsi pro cuſtodia in uilla ut laborent. non debent pro re & perſona grauari. 213. nu. 505

Faortus Parthus qui patrem Hiroclem iugulauit quo modo perijt. 152. nume. 26

Fauctores ſeditionis, aut tradimenti, ſeu proditionis ſunt pœna mortis naturalis puniẽdi. 162. nu. 185

Fauor an ſit publicus ubi non agitur cum fiſco, ſed cũ priuato & alio loco fiſci. 214. nu. 526

Felonia uaſalli an noceat filiis, deſcendentibus uel agnatis 92. nu. 38

Feriæ militares quæ ſint. 123. nu. 1

Feriæ repentinæ an impediant præſcriptionem. 199 nume. 306

Feudum antiquum hæreditarium alienatum per patrem, filius etiam confecto inuentario reuocare non poteſt, niſi ſit hæres etiam ſi in alienatione interuenisſet domini conſenſus. 45. nu. 33

Feudum ex pacto & prouidentia, etiam confecto inuentario, filius poteſt reuocare quando eſt antiquum. 45. nu. 34

Feudum nouum licet ſit ex pacto & prouidentia alienatum, filius poteſt reuocare, niſi ſit conceſſum tanquàm auitum & antiquum. 45. nu. 35

Feudum non uenit in confiſcatione bonorum permiſſa ex forma ſtatuti in caſu homicidij, ſed tantum bona profana & burgenſatica. 48. nu. 26

Feudum cenſetur hæreditarium data communi forma inueſtituræ, pro ſe & hæredibus ſuis ex ſe & ſuo corpore legitimè deſcendentibus. 48. nu. 27

Feudum ſimpliciter receptum, intelligitur pro ſe & filiis ſuis maſculis, licet de illis nulla ſit facta mentio in inueſtitura. 48 nu. 28

Feudum an ſit diuiſible. 138. num. 206

Feudum unde dicitur, & quid ſit. 167. nu. 38

Feudum conceſſum à Principe eſt contractus bonæ fidei. 167. nu. 39

Feudum datum à priuato eſt contractus ſtricti iuris. 167. nume 39

Feuda quotuplicia aperiantur. 155. nu. 66

Fictio cedit ueritati. 8. nu. 6

Fictio retrotrahitur ad impoſſibilia de iure, in conuentione legitima propter pacem facta. 123. nu. 7. & 124 nume 15

Fictio an pro ueritate ſit attendenda in ſtatutis. 200 nume. 323

Fictiones proſunt arte uſæ in bello. 113. nu. 15

Fideicommiſſaria res an alienari poſſit. 204. nu. 384

Fideicommiſſarij non tenentur ad onera pro bonis per ipſos diſpenſatis. 213. nu. 507

Fideiuſsio an ſit præſtanda timore ſcandali. 124. nume. 26

Fideiuſſor de præſentando toties quoties, per binam præſentationem liberatur. 191. nu. 201

Fideiuſſor de præſentando toties quoties, ſemper & quandocunque; tenetur ſemper præſentare, niſi caſus mortis interueniat. 191. nu. 201

Fideiuſſores an teneantur ad pœnam contractus, ad quam principales non tenentur. 14. nu. 3. el primo

Fideles ad infideles arma & annona portantes, præter pœnam canonicã, pœna Imperialis edicti ſunt puniendi. 69. nu. 15

Fidelibus plus prodeſt in loco ſacro ſepeliri, quàm in non ſacro. 77. nu. 29

Fidelitas dicitur iuſiurandum quod à uaſallo præſta-

tur domino.91.nu.37
Fidelitas finitur cum fama domini. ibidem.
Fides: Nil magis fulget in Principe, quàm ſincera fides, & nihil ei eſt turpius & deterius, quàm fidê fallere.165.nume.5
Fides data pro duello an ſit ſeruanda.17.nu.18
Fides ſuſpecta quando ſit tyrannidis.32.nu.61
Fides ſola ſeparat fideles ab infidelibus. & Iuſtitia diuidit regem à tyranno, & nihil eſt excellentius atque glorioſius ipſa fide.91.nu.36
Fides à prudentibus præſtanda non eſt narratis per inuidos 106.nu.74
Fides ſi nobis non fuerit ſeruata in treuga uel pace, an nos ſeruare debemus eandem.131.nu.126
Fides per Ducem belli hoſti data eſt ei ſeruanda.135. nume.162
Fides eſt theſaurus inæſtimabilis.165.nu.2
Fides tam amicis, quam inimicis eſt ſeruanda. & nemini eſt uiolanda.165.nu.2.& 3
Fides an regnandi cauſa uiolanda ſit.165.nu.2
Fides & pacta conuenta ſeruanda ſunt, illa ſeruanti. 165. nume.4
Fides à Dauide Rege hoſtibus ſuis Achijs ſeruata fuit 165.nume.7
Fides ſeruanda eſt etiam illis qui in eccleſiaſtici ſunt. 165.nu.13
Fides in omni caſu ſeruanda eſt, etiam hoſti, ſi nobis eſt ſeruata.165.nu.16.& 166.nu.18
Fides ſemper eſt ſeruanda, & inuiolabiliter ſunt cuſtodienda in fide promiſſa, nec de homine peius dici poteſt, niſi quòd ſit ſine fide.166.nu.20
Fides data uni ex armigeris ab alio armigero, de ſe inuicem inſtituendo hæredem ualet. ſi ſunt milites militantes in ſeruitijs Romani Pontificis vel Imperij Catholici.167.nu.41
Fidei ruptores & fraudatores & pacis fractores, ac turbatores capite puniuntur.156.nu.71
Fidem ualdè coluit Romanus Populus, & clientem acceptum in fide, cariorem habebat quàm propinquos.166.nume.22
De Fide data & non obſeruata per Gallos Rauenna tibus in expugnatione Rauennæ patriæ Auctoris. in M D X I I. 78.nu.1
De fide Pœnorum rupta Romanis.80.nu.34
Filius reuerſus ab hoſtibus ex patre arrogato, & ipſo filio exiſtente captiuo fit nepos arrogatoris.33. nume.78
Filius apud hoſtes ſuſceptus, poſtlimio reuerſus filij iura habet.33.nume 79
Filius familias in bello captus, & inde reuerſus. priſtina iura filiationis recuperat.33.nu.81
Filius ſequitur conditionem patris.33.nu.83
Filiusfamiliàs miles qualiter poſſit teſtari in conflictu.33.nu 85
Filius natus apud hoſtes ex viro, & vxore captis ab hoſtibus, & cum ambobus rediens, iura filiationis habet & cum ſola uerò matre rèuerſus, pro ſpurio habetur.34.nu.88
Filius & hæres patris non poteſt uenire contra factũ proprium patris.45.nu.33
Filius qui non eſt hæres patris, an poſſit feudum retinere.92.nu.40
Filius quem magis auxiliari teneatur, an epiſcopum ſuum, uel proprium patrem.119.nu.10
Filius pro bono pacis non tenetur alere patrem banni tum.124 nu.22.& 126.nu.58.& 129.nu.100
Filius familiàs non poteſt facere pacem in patris præ iudicium.135 nu.170
Filius parricida pœna ultimi ſupplicij punitur. 152. nume.26
Filius familiàs an obligetur ad uectigalia. 187.nume.144
Filius qui repudiauit hæreditatem patris occiſi. debet facere vltionem.127.nume.65.& 129.nu.96
Filius ad quem ſpectat facere vindictam, ad ipſum ſpectat etiam facere pacem. 127.nu.66. & 130. nume.113
Filius naturalis tantum an excludat ſubſtitutum.26. nume.113 & 114
Filij naturales non ſunt de domo patris, neque de ſanguine agnatorum.182.nu.63
Filij naturales nati ex concubina in domo retenta. comprehenduntur à ſtatuto de filijs indifferenter loquente.182.nu.63
Filij non tenentur præſtare alimenta patri bannito propter factionem pacis.126.nu.58
Filij bannitorum, poſſunt parentes bannitos impunè receptare 129.nu.100
Filii familiàs publicani an lucrum aut uſumfructum quæſitũ patri ſuo factum ex gabellis.187.nu. 14
Filium Parmenionis ob proditionem occidit Alexander.151.nu.12
Cætera habes infra in litera P. in ver. Pater.
Fiſcus pro plauſtris & nauibus acceptis pro ducendis munitionibus ad exercitum & claſſem, tenetur mercedem ſoluere.161.nu.156.& 186.nu.123
Fiſcus in pœnalibus cauſam lucratiuam habet. 181. nume.33
Fiſcus non tenetur pro frumento conducto contra decretum à piratis deprædato.195.nu.253

Fiſcus poteſt tollere gabellas ſuas à non ſoluentibus gabellariis promiſſas debito tempore, & illas denuo licitare plus offerenti. 196. nume. 264
Fiſcus qui uendidit gabellam frumenti, an teneatur ſoluere publicanis gabellam pro frumento per ipſum conducto pro neceſsitate, & uſu populi ſui. 198. nu. 292
Reliqua uide ſupra in litera C. in ver. Conductor.
Fœdera à quo tempore habuerunt initium. 138. nume. 204
Fœmina bellax poteſt ſuccedere in feudum requirens ſeruitium perſonale: ſicut fuere Maria Cardona, filia Raymundi Cardoni, & Maria Caroli V. Imperatoris ſoror Tranſiluaniæ Regina. 44. nu. 24
Fœmina admittitur ad feuda & bona emphyteutica conceſſa pro ſe & deſcendentibus ſuis, 44. nu. 24
Fœmina an poſſit pacem facere de morte patris. 135. nume. 171
Fœminæ an ſuccedant in feudo franco. 147. nu. 19
Fœminæ cum uiris duellare non poſſunt, cum uirile ſit officium duellandi. 10. nume. 1. el pri. & 21. nu. 60. & 22 nu. 64
Fœminæ in quibus caſibus poſsint per campionem affinem, vel mundualdum pugnare. 10. nu. 3. el 7. & 21. nu. 60 & 22. nu 64
Cæteraq́ inuenies ſupra in litera C. in ver. Carolina conſtitutio.
Fœnus exercentes poſſunt per ciuitatem quam habitant compelli ad præſtandum pecunias communi. 215. nume. 537
Fontes cuſtodiendi ſunt, ne ab hoſtibus ueneno corrumpantur. 97. nu. 18
Forbannitus an licitè poſsit ab eius inimicis occidi. 129. nu. 90
Forenſis ab teneatur tempore belli ad onera perſonalia. 41. nume. 212
Forenſis belli tempore ad præſtantias tenetur. 41. nume. 212
Forenſis qui ex ſententia arbitraria per aliquot tempus onera ciuitatis ſoluit, an poſsit à laudo reclamari. 186. nu 120
Forenſis effectus ciuis eſt immunis à collectis. 192. nume. 208
Forenſis quis nam propriè dicatur. 195. nu. 248
Forenſes contrahentes in loco ubi pro contractibus ſoluitur gabella, an ibi ſint aſtricti ſoluere gabellã. 195. nume. 247
Forenſes tenentur perſcrutari de gabellarijs ubi ſunt ſoluendæ gabellæ. 195. nu. 247.
Forenſes an dicantur illi qui ſunt ſubditi caſtro. Epiſcopatui, vel eccleſiæ, & an ipſi ut forenſes teneantur ad gabellas. 295. nu. 248
Forenſes ignorantes ſtatuta & pacta facta inter fiſcum & publicanos, vel inter Communitates & datiarios, an cadant in pœnam. 207. nu. 412
Forenſes habitantes in ciuitate an teneantur ad onera realia & perſonalia. 213. nu. 497
Forenſes an poſſint de iure collectari pro bonis ſitis in territorio collectantium. 315. nu. 537
Forenſes non tenentur ad onera perſonalia. tempore belli nec pro rebus alibi ſitis. 215. nu 538
Forenſes in quibus locis ſubſint munera. 213. nu. 517
Forenſibus an liceat ignorare ſtatuta & conſuetudines terrarum. circa ſolutionem gabellarum. 195. nume. 246
Forma conſuetudinis, legis, vel ſtatuti ſeruanda eſt in ſubhaſtationibus, aliàs nullus eſt contractus. 197. nume. 273
Formio: De itinere Formionis Ducis Athenienſium verſus urbem Calcedonenſium, & de ipſius urbis captura. 61. nu. 34
Fortuna nec caſus uiolat diſciplinam, quam non auffert calumnia. nec morbus corrumpit. 79. nu. 21
Fortunæ dominium & potentia. 76. nu. 18
Fortunæ ancipitem fore luſum in bello, niſi ad Deum recurratur. & nihilominus audacter Duces ſe gerere oportere. 86. nu. 11
Foro conſcientiæ cogitur quis ad pacem 124. nu. 16. 17. & 18
Fotionis Attici Imperatoris mirabile dictum contra Archibiadem Laconiſtam. 145. nu. 1
Fotionis laudes & de ſtatua per Athenienſes erecta. pro eius gloria. 141. nu. 9
Fotionis ſententia, dum Alexander magnus ſubingaſſet Thebanos. & ab Athenienſibus petijſſet Demoſthenem Ligurgum. Iperidem & Coridemum, qui ibi fugerant ut illos occideret. 141. nu. 10
Foueæ. vide infra in litera I. in ver. Inſtrumenta.
De foueis ſubterraneis ad fallendum hoſtes. 87. n. 39
Fractor: Contra fractorem treugæ an ſit iudicandum prout contra fractorem pacis. 132. nume. 128. & 129
Fractor pacis an poſſit à quocunque accuſari. 131. nume. 123
Fractor pacis qualiter puniatur. 131. nume. 126. & 132. nu 127. & 134 nu. 150
Fractor pacis quis dicatur, ſi ignoratur quis fuerit primus qui fregit pacem. 136. nume. 184
Fractor ſecundus pacis an poſsit petere pœnam fractæ pacis à primo fractore. 137. nu. 197

Fractor ſecundus pacis an incidat in pœnam fracta pacis in contractu ſtipulatam, & an à primo uiolante licitè poſſit prouocari ad duellum. 13. nume. 1. cum ſequentibus.

Fractores pacis per Principes eccleſiæ & ſeculi puniuntur. 137. nume. 196

Frangens ſaluum conductum tenetur pœna legis Iuliæ maieſtatis. 165. nu. 15

Franciſcus Gallorum Rex quomodo in obſidione Papiæ per irruptionem à Marchione Piſcariæ captus. 113. nume. 16

Frater an poſſit impunè occidere fratrem ſuum bannitum, vel illum receptare ſine pœna conſtitutionis prohibentis neminem poſſe receptare foreſcitū bannitum. 129. nume. 99. & 100

Fratres minores ſancti Franciſci non tenentur ad collectas & gabellas laicorum. 216. nu. 575

Fraudans gabellas licitas poteſt pro repreſalijs capi. 194. nume. 234

Fraudante gabellas, mortuo, infra quantum tempus agat fiſcus pro rebus quæ inciderit in commiſſum. 193. nu. 219

Fraudantes gabellas qua pœna teneantur, & ad quos ſpectat dicta pœna fraudantium gabellas & publicas pecunias. 183. nume. 83

Fraudantes gabellas Principum an peccent. 184. nume. 92

Fraudantes gabellas qui nam ſint. 188. nume. 155. & 190. nu. 195

Fraudantes gabellas an licitè perdant merces ſuas. 190. nume. 193

Fraudantes gabellas qua actione teneantur. 194. nume. 239

Fraudantes gabellas an conuinci poſſint teſtimonio mulieris, denuntiantis illos. 189. nume. 181

Fraudator gabellæ non tenetur infra quinquennium de culpa leui & leuiſſima ob caſum contingentem in rebus quæ inciderunt in commiſſum. 195. nume. 255

Fraudatores plures fiſci & gabellarum ad quadruplum tenentur inſolidum. 193. nu. 219

Fraudare an liceat gabellas illicitas. 188. nu. 160

Fraus opitulari nō debet fraudāti doloſo. 181. nu 26

Fraus quot modis eſſe dicatur, & committatur. 185. nume. 109

Fraudem excludens non dicitur fraudem facere. 193 nume. 214

Fructus pendentes an comprehendantur ſub ſtatuto, quod de rebus recollectis ſit ſoluenda gabella. 185. nume. 112

Fructus dicuntur deductis expenſis. 215. nume. 553. & 216. nume. 556

Fructus eccleſiæ dicuntur deductis expenſis damnis & intereſſe eorum cauſa factis, vt in lucratiuis contractibus. 216. nume. 556

Fructus appellatione an ueniant poma, pira, oliuæ & glandes. 216. nume. 561

Fructus hominum an ueniant in ſtatuto quod de redditu ſoluatur gabella. 216. nu. 564

Fructuum uerbo quæ nam comprehendantur. 216. nume. 566

Frumentum exercitus lucrifaciens, pœna mortis naturalis eſt puniendus. 162. num. 179

Fugiens fracto carcere, pœna mortis naturalis puniri debet. 162. nume. 203

Fugiens in territorium uicinum timore hoſtium, poteſt res ſuas extrahere ſine ſolutione gabellæ. 185. nume. 115

Fugientes ex publico bello infames fiunt. in tracta. de iuſto & iniuſto bello. 33. nu 71

Fugientes de bellis publicis infames habentur: & ultimo ſupplicio ſunt puniendi. 153. nu. 36

Fuluius Suffecius Albanus quia fidem rupit, & pacta Regi Tullo non ſeruauit, binis quadrigis iuſſu Populi Romani fuit laceratus. 156. nu. 71

Fuluij prouidum conſiliū, vt quis hoſtium caſtra capere, & eos ex loco forti detrudere poſſit. 46. nu. 7

Fuluij & Q. Fabij virtutes. 51. nu. 10

Fuluij Impatoris in bello Cimbrico uictoria. 59. n. 15

Fumo qua arte reſiſti poſſit ne obſeſſis noceat. 113. nume. 10

Fundus & dos eccleſiæ immunis eſt ab omni gabella. in tract. de gabellis. 210. nume. 448

Furca ſuſpendi debent piratæ, & latrones famoſi, ſacrilegiq;, & transfugæ ad hoſtes fugientes, auctores quoq; ſeditionum, ac reuelantes ſuorum Principū, Regumq; ſecreta, ſerui alicui mortē inferentes et falſos Deos adorantes. 162. nu. 163

Furcas ſua auctoritate erigens. pœna capitali eſt puniendus. 163. nu. 207

Furij Camilli Tribuni octuagenarij & infirmi proſperè geſta. & Sutrij recuperatio, & erga Deum religio, & quod plerunq; fortunæ uarietas Dei numine mitigatur. 87. nu. 26. 27. & 28

Fur publicus & famoſus pœna mortis naturalis puniri debet. 162. nu. 188

Fures & latrones milites, uiarumq; derobatores publicarum, ac pacis ruptores, & aliena bona furantes, eorum auxiliatores: & huiuſmodi criminum participes, & fures ac furta receptantes ſunt mortis

naturalis pœna plectendi. 156. nu. 75
Furantes liberos aut pueros alienos pœna mortis capitalis ſunt puniendi. 163. nu. 221
Furantes aut inuadentes caſtra ciuitates uel oppida ſunt puniendi pœna capitis. 163. nu. 222
Furtum faciens ei cum quo pax facta fuit dicitur pacem frangere. 128. nu. 78
Furtum factum propter neceſſitatem famis excuſatur. 161. nume. 158

G

GABELLA eſt ordinatum munus inductum pro utilitate publica. 180. nu. 22
Gabella ſoluenda pro armento, de quibus beſtijs intelligatur. 182. nu. 53
Gabella ſoluenda pro grege, intelligitur de pecudibus & animalibus paruis. 183. nu. 54
Gabella ſoluenda pro qualibet beſtia uaccina uel equina, non eſt ſoluenda pro pullis lactantibus. 182. nume. 59
Gabella ſoluenda pro quolibet animali legato, an ſit ſoluenda pro partu uaccæ prægnantis legatæ. 182 nume. 60
Gabella ſoluta ex forma ſtatuti pro emptione gabellarijs, an reſciſſo contractu per illos reſtitui debeat. 182. nume. 62
Gabella ſoluenda ex ſtatuto pro legato pio facto, eccleſiæ, aut pijs locis, filijsq́, neptibus ac filiabus, an habeat locum ſi legatum factum fuerit ſpurijs & naturalibus tantum. 182. nu. 63
Gabella ſoluenda à legatario pro legato, ſolui debet de reſiduo legati deductis expenſis & grauaminibus. 183. nu. 71
Gabella ſoluenda pro legato, in termino non ſoluta, an poſſit poſt terminum ſolui. 183. nu. 71
Gabella à quo ſoluenda ſit pro legato facto duobus, quorum alter repudiauit legatum, & alter acceptauit. 183. nu. 78
Gabella an ſit ſoluenda à mulione & nauta pro ſalma & mercibus per ipſos uectis in naui, ſeu cum mulo. 184. nu. 87
Gabella pro cadauere non eſt ſoluenda, nec pro oſſibus cadaueris ſtatuto diſponente ſolui gabellam pro cadauere. 184. nu. 96
Gabella ſolui non debet pro rebus emptis in nundinis, etiam ſi poſt ex interuallo extrahantur. 185. num. 103. & 187. nu. 148
Gabella non eſt ſoluenda pro rebus portatis ad ciuitatem pro neceſſitate famis. 185. nu. 105
Gabella an ſit ſoluenda pro rebus portatis pro edificijs domorum. 185. nu. 107
Gabella pro quibus rebus ſoluatur, & pro quibus non ſoluatur. 185 nu. 113
Gabella non ſoluitur pro rebus ad claſſem, & ad exercitum deuectis. 185. nu. 114
Gabella non eſt ſoluenda pro nauibus & mercibus in portum ui uentorum incurſis, aut ob incurſum piratarum. 185. nu. 115
Gabella pro bonis naufragatis non ſoluitur. 185. nume. 115
Gabella regulariter non ſoluitur pro rebus neceſſarijs ad uictum, & pro exercitu, & claſſe portatis. 186. nu. 126
Gabella non ſoluitur de anulis qui portantur indigitis. 186. nume. 129.
Gabella pro rebus neceſſariis ad culturam agrorum non eſt ſoluenda, neque de eo quòd ad fiſcum portatur. 186. nu. 129
Gabella licet non ſoluatur, tamen curandum eſt, ne ferrum, arma, aromata, animalia, & alia bona per Aegyptum ad hoſtes deferantur. 186. nu. 130
Gabella ſoluta pro animali uendito, an eo redhibito ſit reſtituenda. 189. nu. 175
Gabella ſoluenda pro equo tranſeundo per ciuitatem, an habeat locum in equo ſuper quo homo equitat. 189. nu. 176
Gabella & pedagia an ſint in mari ſoluenda prout in terra pro tranſitu. 189. nu. 177
Gabella & uectigal an idem ſit. 190. nu. 186
Gabella in quacunque parte iudicii ſolui poteſt. 190. nume. 191
Gabella ſi ſoluatur pro lapidibus an habeat locum in lapidibus pretioſis & gemmis. 194. nu. 226
Gabella an à contrahentibus forenſibus ſoluenda ſit ſecundum ſtatuta loci ubi contrahunt. 195. nu. 247
Gabella non debetur pro rebus ad fiſcum portatis. 198. nu. 288
Gabella an ſit ſoluenda pro pœna in contractu ſtipulata ſtante ſtatuto quòd pro omni pretio ſit ſoluenda gabella. 200. nu. 311
Gabella pro contractibus nullis, inualidis, inutilibus & reprobatis non ſoluitur. 200. nume. 312. 314. & 315.
Gabella ſoluenda pro compromiſſo, an ſit etiam ſoluenda pro tertio arbitro ſeu arbitratore electo. 200. nume. 316
Gabella an ſit ſoluenda de inſtrumento electionis pauperis per ipſos pauperes, ſtante ſtatuto quod de quolibet contractu ſoluatur gabella. 200. nu. 322

Gabella ſoluenda ex pacto uectigalis de omnibus donationibus.non eſt ſoluenda pro legato.201. nu.324

Gabella ſoluenda eſt in loco contractus. 201. nu.326

Gabella contractus garentigiæ non ſoluta, an impediat executionem contractus: & ad quem ſpectat probare non fuiſſe ſolutam.202.nu.334

Gabella qualiter ſit ſoluenda & exigenda in territorio duorum dominorum. 202.nu.340

Gabella ſoluenda pro quolibet libello, an ſit ſoluenda pro additione ad libellum. 203. nume. 344. & 345

Gabella ſoluenda pro iudicio inchoato: in quo loco ſoluenda eſt, pro iudicio in duobus locis inchoato. 203.nu.347

Gabella pro dominio ſoluenda, ſi dominium perditur culpa uel uoluntate, an tenebitur quis ſoluere gabellam. 203.nu.354

Gabella pro hæreditate ſoluenda, intelligitur adita hæreditate, ibidem.

Gabella ſoluenda pro hæreditate, an ſit ſoluenda gabellario exiſtēte tempore quo hæreditas adita fuit, uel gabellario temporis quo hæreditas uacauit. 203.nume.356

Gabella unica tantum ſoluenda eſt, ſtante ſtatuto quòd pro contractu ſoluatur gabella. 204 nume. 365.& 366

Gabella an ſit ſoluenda refutatione facta contractus per pactum ſiue diſſolutione. 204 nu.365

Gabella an ſit ſoluenda pro adepta poſſeßione, & bonorum adiudicatione 204.nu.368

Gabella ſoluenda pro contractu; an ſit ſoluenda pro promißione. 205.nu.371

Gabella pro agro eſt ſoluenda ubi ager ſitus eſt. 205 nume.371

Gabella an ſit per dominum aut uaſallum ſoluenda, pro agro feudali ſeu emphyteuticum: 205.nu.272

Gabella ſoluta propter contractum conditionalem, ſtante ſtatuto de contractibus ſolui gabellam, neniente conditione iterato ſolui non debet. 205.nume.373

Gabella ſoluenda pro omni contractu, non eſt ſoluenda pro ceßione pendente à primo contractu, vel ab alio contractu, pro quo fuit primo una ſoluta gabella 205.nume.374

Gabella pro fructibus rerum dotalium ſolui debet per maritum. 205.nu.376

Gabella contractuum, an ſit ſoluenda in loco ubi factus eſt contractus, uel ubi ſitæ ſunt res contractæ. ſtante ſtatuto ſolui gabellam in utroque loco. 205. nume.377.& 378

Gabella ſoluenda ex forma ſtatuti pro contractibus, an ſit ſoluenda pro donatione, legato, & inſtitutione. 205.nu.382

Gabella ſi pro re uendita non ſoluta fuerit ſtante ſtatuto an pretium illi ſolui debeatur per emptorem. 205.nu.386

Gabella ſoluenda vigore ſtatuti pro ſententia, an ſolui debeat pro præcepto de ſoluendo: lando: primo & ſecundo decreto: iuramento confeßione iudiciali, uel ſententia lata in cauſa ſummaria. 206. nume.388

Gabella pro quota quantitate ſoluenda eſt ſi petita fuerint centum, & obtentum de viginti, ſtante ſtatuto quod gabella ſolui debeat pro quantitate in iudicio petita. 206.nu.389

Gabella ſoluenda pro æſtimatione rei petitæ, uel portatæ quomodo ſit ſoluenda. 206.nu 390

Gabella quomodo ſoluenda de ſententia habente plura capita. 206.nu.391

Gabella an ſit ſoluenda de legato facto conſanguineo pauperi. 206.nu.394

Gabella qualiter ſoluatur pro uſufructu in contractu deducto, vel per conſtitutum per contractum, uel teſtamentum aut codicillos. 206 nu.396

Gabella an ſoluenda ſit per debitorem, uel creditorē, ſtatuto diſponente, quòd pro contractu debiti ſoluatur gabella. 206.nu.397

Gabella an pro uenditione, uel donatione, ſoluenda ſit ſtante ſtatuto, quòd pro quilibet libra donationū ſoluatur pro gabella duodecim ſolidi, & pro uenditione decem. & in fraudem maioris gabellę quis uendit, ac pretium palàm recipit, ſed inde illum clam reſtituit. 206.nu.399

Gabella ſoluenda pro lana, an extendatur ad pelles lanatas. 206.nu.400

Gabella una tantum ſolui debet, licet libellus plures querelas pro diuerſis delictis contineat, ſtatuto diſponente ſolui gabellam pro qualibet accuſatione. 207.nu.401

Gabella ſoluenda pro qualibet poſſeßione acquiſita de nouo, an ſit ſoluenda in acquirente ciuilem tantum poſſeßionem. 207.nu.404

Gabella ſoluēda ex forma ſtatuti de mercibus uectis, contractibus, teſtamentis, & legatis, ſolui debet illis publicanis quorum eſt gabella tempore conductionis mercium ac initi contractus, quantumcunq; conditionalis. De legatis uerò annuis ſoluitur illis. qui erunt gabellarÿ tempore ſolutionis. 207.num. 408.& 409

Gabella locata per tyrannos, aut partiales & factio-

ſis poſt de ciuitate expulſos, cui ſit ſoluenda, an tyranno uel factioſo in ciuitate exiſtenti, & an expulſo locanti. 207. nu. 410

Gabellæ an ſit ſoluenda de officiorum lucro: & an extendatur ad lucrum ambaſciatorum, & aduocatorum ſtante ſtatuto in ciuitate. 207. nu 413

Gabella ſeu ius exituræ an ſolui debeat de incremento uictualium ſocto propter humiditatem in naui, & terra propter aquam & inundationem, & an in tali caſu dicatur fraus, & teneatur ad pœnam. 208. nu. 420

Gabella in quibus locis ſolui debeat, & in quo collecta. 208. nume. 423

Gabella eccleſiæ an locari poſsit per prælatum ad uitam ſuam. 210. nu. 445

Gabella an ſit ſoluenda pro re profana effecta eccleſiaſtica. 210. nume. 449

Gabella ſoluenda ex forma ſtatuti pro fructibus, an ſit ſoluenda pro parte ancillæ. 210. nu. 454

Gabella ſoluenda pro fructibus beneficij eccleſiaſtici, à quo ſit ſoluenda pro illo anno quo renuntiatur beneficium. cum is qui renuntiauit fructus percipit. 211. nume. 455

Gabella ſoluta pro fructibus, an ſi fuerint fructus locati pro centum ſit ſoluenda gabella pro illis centum. 211. nume. 473

Gabella non eſt ſoluenda de rebus neceſſarijs ad culturam agrorum. neque de tritico & blado portato pro ſeminibus. 214. nu. 534

Gabella an ſit imponenda eccleſiæ & eius clero. & an eccleſia & eius clerus teneatur ſoluere gabellã pro fructibus bonorum ſuorum. 215. nu. 543

Gabella an ſit imponenda collonis regulariter. 215. nume 544

Gabella ſoluenda de fructibus intelligitur deductis expenſis. 215. nume 553

Gabella ex ſtatuto ſoluenda pro omni contractu ad rationem decem pro centenario quantitatis intelligitur deductis expenſis. 216. nu. 562

Gabella an ſit ſoluenda ab eo, qui rem uendit extra patriam ſuam. 218. nu. 601

Gabella non ſoluta infra debitum terminum ſtatuti, an purgatio moræ admittatur poſt terminum ſtatuti. 202. nu. 331

Gabella pro uino extrahendo impoſita, an habeat locum in eo, qui extraxit acetum. 219. nume. 602. & 603

Gabella an ſit ſoluenda pro fructibus pendentibus. ſtante ſtatuto quòd de rebus recollectis ſit ſoluenda gabella. 185. nu. 112

Gabellæ ſolutio per uẽditorem uel, an per ẽptorem fieri debeat, de contractu emptionis. 204. nu 363

Gabellæ ſolutio anni præſentis non facta mentione an ſoluatur pro debito anni præteriti primo debito, an incidat in commiſſum. 191. nu. 202

Gabellam ſoluere non tenentur euntes per alienum territorium ad molendinum propter famis neceſſitatem. 185. nu. 106

Gabellã ſolui pro quolibet animale, an intelligatur de animale uiuo, aut mortuo. 185. nu. 110

Gabellam ſoluere non tenentur, qui propter aquarum penuriam uadunt ad molendinum in territorio uicino. 185. nu. 115

Gabellam ſeu collectam quis ſoluere teneatur, cum poſſeſſio deſcripta eſt in cataſtro emptoris & uenditoris. 204. nu. 364

Gabellam ubi uiget ſtatutum ſolui de litis conteſtatione, aut pro reſtitutione, an repetat debitor a uenditore obligato. 205. nu. 385

Gabellam ſolui per ſtatutum ordinatum pro quorumque contractu, an locum habeat in eo, qui rem dare promiſit ut promiſſor. 206. nu. 398

Gabellam uel collectam ſolui pro qualibet alienatione, an locum habeat in qualibet alienatione uel acquiſitione eccleſiæ, & per quem ſolui debeat. 207. nume. 402

Gabellam an ſoluat eccleſia, & clerus ſuus pro fructibus ſuis. 215. nume. 543

Gabellæ poſſunt imponi à domino, uel republica, aut communitate habente priuilegium, uel ex præſcriptione. 184. nu. 85

Gabellæ prædictæ an licitè frandari poſſint, & an differant à proprijs Principum gabellis. 184. nume 85

Gabellæ iniuſtę an licitè frandari poſsint. 187. num. 133. & 134

Gabellæ per quos, & in quibus locis ſint ponendę. 189. nu. 177

Gabella unde dicantur. 189. nu. 177

Gabellæ an ſint munera realia uel perſonalia. 190. nume. 192

Gabellæ an poſsint rectè fraudari à ciuitatenſibus & à forenſibus ſine peccato. 194. nume. 232. & 233

Gabellę & collectæ an poſsint fraudari ſine peccato. inter ciues impoſitæ. 194. nu. 233

Gabellæ illegitimæ ſunt barbaricæ nuncupandæ. 194. nu. 232. & 233

Gabellæ impoſitæ pro ponte, an eo dirupto poſsint legitimè exigi. 194. nu. 233

Gabellæ

Gabellæ quando dicantur vendi & quando locari. 196.nu.260 196.nume. 263

Gabellæ quæ dicantur ordinariæ & quæ extraordinariæ. 198.nu.292

Gabellæ perpetuæ an poſſint per ciuitatem imponi ob occurrentes neceſſitates. 207.nu.415

Gabellæ in dubio intelliguntur venditæ & locatæ cũ pactis ſolitis & conſuetis. 218.nu.596

Gabellarum immunitas conceſſa alicui eundi ad mercatum, an locum habeat in receſſu à mercato. 184.nu.94

Gabellarum cauſæ ſunt ſummariæ. 194.nu.230

Gabellarum ſolutio an exorbitet à iure communi, quo iure prohibitæ ſunt gabellæ. 203.nu.354

Gabellas illicitas frandare permittitur grauato vltra debitum. 183 nume.160

Gabellas iniuſtas an ſit licitum frandare. 194. nume. 232

Gabellas conducere & pro gabellarijs promittere non poſſunt clerici. 210.nu.446

Gabellas & pedagia an ſoluere teneantur domini pro famulis ſuis. 213.nu.519

Gabellarius à tutela non excuſatur. 196.nu.165

Gabellarius an teneantur ad onera ciuitatis. 196. nu.265. & 213.nu.492

Gabellarij vxor legataria mariti bonorum omnium, an poſſit exigere gabellas conductas à marito, & habere vſumfructum data cautione ſoluendi gabellas, iuxta promiſſa per maritum. 183.nu.68

Gabellarij an teneantur ad onera perſonalia, & ad realia: Et an vectigalia impoſita perſonis pro rebus dicantur onera perſonalia. 187.nu.150

Gabellarij impediti qualiter agant & procedant cõtra ipſorum contumaces, & an cogi poſſint ad teſtificandum. 188.nu.154. & 298.nu.294

Gabellarij grauantes vltra debitum tranſeuntes, qua pœna teneantur. 183.nu.160

Gabellarij & collectantes an habeant ius in rebus collectari ſolitis, & in commiſſum inciſis. 192. nume.207

Gabellarij quo iure agant pro rebus quæ incidunt in commiſſum. 195.nu.240

Gabellarij an propria auctoritate poſſint capere res quæ inciderunt in commiſſum. 165.nu.240

Gabellarij an merces per ipſos captas ſine bulleta vendere poſſint. 218.nu.599

Gabellarij extorquentes à nautis, mulionibus, & mercatoribus quid indebitè, in quam pœnam cadant, & an dominis gabellarum teneantur ad intereſſe ob damnum quod inferunt illis. 188.nu.162. &

Gabellariorum vnus ex ſocijs poſuit negotiorum geſtorem, qui malè ſe geſſit in negotiando, an ponens negotiorum geſtorem teneatur pro ipſo. 197. nume.136

G. Pompeius milites ſuos puniuit, quoniam Senatum truncauerant Medioläni. 156.nu.79

G. Scipio Aphricanus, liberalis fuit in præmiando: pius & clemens in puniendo, & fidem ſemper hoſtibus ſeruauit. 166.nu.21

Galli. Vide ſupra in litera F. in verſi. Fides. & in ver. Franciſcus.

Gemini: Inter duos geminos robuſtior præſumitur primo natus. 136.nu. 184

Geminæ in quibus differant à lapillis & margaritis. 194.nu.226

Generales bellorum & Duces exercituum, an poſſint facere treugam & pacem. 132.nu.128. & 134. nume.156

Geometria & archimetria militaris Ducibus exercituum quantum ſit pernecceſſaria. 101.nu.18

Geſta multorum Ducum per vniuerſum orbem neſciuntur, quia literis tradita non fuere, & ob id Alexander magnus doctus ab Ariſtotele & Pelopida deſiderabat ſcriptorem à ſe geſtorum. 53.nu.39

Geſta peregregia & memoria digna, in clipeis, tabulis, ſculpturis, picturis &c. reperiuntur. 61.nu.30

Geſta arte vt loca obſeſſa à militibus occupentur. 94. num.21. & 22

Gigantea ſtatua ex Parthis ducta per M. Antoniũ in theatro erecta. 60.nu.28

Gladiatorum reliquias relictas à Craſſo extirpauit Pompeius, & Theatrum Romæ ædificauit, ad inſtar Mithylenei cum magnis ferrarum ludis. 51. nume.9

Gladius dicitur iudex in duello. 7.nu.5

Gloria nulla maior eſt, quam ſeruare fidem. 78.nu.4

Gn. Manlij, & Marci Fabij conſulum pugna contra Hetruſcos. 59.nu.8

Grauij Penonij quæſtoris occiſio. 58.nu.6.

Grex quod nam ſit, & quod armentum, & an porci in eo comprehendantur. 182.nu.49.50. & 51

Guerra vel peſtis aut ſiccitas, an ſit cauſa remiſſionis pretij gabellarum. 199.nu.299.300. & 301

Guerra, peſtis & ſterilitas, an ſit cauſa remiſſionis in rebus emphyteuticis & cenſuarijs. 199. nume.303

Guidagium quid ſit, & vnde dicatur. 189.nume.177

H.

HABENS gratiam de vno homicidio, ſi poſtea fecit ſecundum homicidium, & impetrauit gratiã de ſecundo, non facta mentione de primo, nihil valet. 162. nu. 167

Habens dominium in re certa, ſi illud culpa vel voluntate perdit an teneatur ſoluere gabellam. 203. nume. 354

Habens à Principe Priuilegium exigendi gabellas, an poſſit illud vendere ſine conſenſu illius Principis concedentis. 209. nu. 428

Habitantes in villá cum maiori parte familiæ, & in ciuitate cum minori, an teneantur ad onera ciuitatis vel ruris. 181. nu. 27

Habitantes in vno loco, uel alterius loci originarij in quo loco ſubibunt munera & onera. 213. nu. 515

Haberi pro ciuibus eſt fictio. 92. nu. 208

Habiti pro ciuibus an teneantur ad onera, collectas, et gabellas impoſitas ciuibus. 192. nu. 208

Habiti pro ciuibus, vt ciues retinent priora priuilegia, quæ ante habebant. 192. nu. 208

Hæres particularis an poſſit facere pacem. 127. nume. 64

Hæres poteſt facere pacem per alium, & illam poſteà ratificare. 127. nu. 64

Hæres occiſi faciendo pacem recepta pecunia, hæreditatem defuncti adire videtur. 130. nu. 110

Hæres an teneatur ad ſolutionem gabellæ pro legato repudiato penes ipſum hæredem remanente, ſtante ſtatuto quòd pro legato ſoluatur gabella. 183. nume. 66

Hæredes non vendicantes mortem defuncti hæreditate priuantur. 127. nu. 65

Hæredes faciendo pacem & remittendo iniurias an tollant ius fiſco quæſitum. 130. nu. 102

Hæredes plures interfecti, an omnes teneantur facere pacem ſtante prouiſione, quòd occidens occidatur, niſi habuerit pacem ab hæredibus. 132. nume. 134

Hęredum vnus ſoluens totum canonem rei emphyteuticæ, an proſit alijs qui non ſoluerunt. 219. nume. 616

Hebræi vnde dicti. 196. nu. 268

Hercules plures fuere bellaces & fortes in duello. 18. nume. 27

Hermocratis Syracuſani victoria contra Carthaginenſes: & de ſuorum militum inſtructione, quibus hoſte. vicit. 60. nu. 18

Hieroſolyma quomodo capta ab Anthioco Rege poſt feſta Iudæorum. 168. nu. 8

Hiſpania Romanæ dictioni voluntariæ ſe dedit, quia Scipio Aphricanus Iuuenem Hiſpanam eximiæ formæ, captiuam, ſibi ductam non aſpexit, ſed ſponſo Alcioni intactam reddidit. in tracta. de non penen. exer. in diſcri. for. 79. nu. 12

Hiſtorię diffinitio. 53. nu. 40

Homicida quod fecit expectet. 1. nu. 1. el ij. & 163. nume. 191

Homicida parentum pœna mortis naturalis puniri debet 163. nu. 190

Homicida duorum vel plurium mortis naturalis pęna eſt puniendus. 163. nu. 213

Homicidæ non ſunt qui hoſtes in bello iuſto occidũt. 33 nu. 70

Homicidę & homicidiorum mandantes, mandatores milites, vltimo ſupplicio puniuntur. 151. nu. 6
Cætera vide ſupra in ver. Habens gratiam.

Homicidium eſt iure diuino prohibitum. 13. nu. 14

Homicidium pro tutela ſui corporis & coniunctorum commiſſum non eſt puniendum. 90. nu. 14

Homicidium commiſſum durante treuga, per aliquem ex comprehenſis in treuga, qua pœna veniat puniendum 132. nu. 132

Homicidium pro ſedando tumultu quandoque toleratur. 142. nu. 18

Homo homini inſidiari nefas eſt infra pacis tempora. 2. nu. 8

Homo ſequi debet diuinam rationem. 18. nu. 31

Homo mortalis non poteſt fugere bellum Dei immortalis. 39. nu. 185

Homo mortuus non dicitur homo, nec eſt in conſideratione quantum ad pœnas. 185. nu. 111

Homo mortuus in quibus caſibus damnetur poſt mortem. 185. nu. 121

Homini vili & debili an liceat ſe cum enſe tueri, contra fortem eum percutientem pugno. 20. nu. 43

Homini non credenti legi noſtræ catholicæ non eſt credendum. 81. nu. 2

Hominum fructus ſeu operæ an veniant in ſtatuto quod de redditu ſoluatur gabella. 216. nu 564

Honorem ſuum contemnens crudelis eſt. 2. nu. 3. el. i.

Hora diei quæ nam ſit in duello incipiendo, & finiendo. 4. nu. 4

Horatius. De Horatij Coclitis charitate vt patria Roma ſeruaretur ab Hetruſcorum exercitu. 71. nu. 2

Horologium à quo primo demonſtratum. 106. nume. 82

Hortolanus an veniat appellatione agricolæ. 214. nume. 531

Hoſpitalia & pia loca non tenentur ad Honera ciuitatum. 213. nu. 498
Hoſpitis in domum recipiẽdi munus, non perſonæ ſed patrimonij onus eſt. 212. nu. 475
Hoſtis reconciliati non eſt confidendum: & habes exemplum de Philippo patre magni Alexandri. 78. nume. 4
Hoſti an ſit pax ſeruanda. 130. nu. 111
Hoſtes quibus inſidijs ſint circumueniendi docuere Ruffus Minatius. Accilius Glabrio. Atteas rex Faliſci: & Tergenſes, Vegentes, Tarnenſes & Fidenates. 47. nu. 20
Hoſtes inſidijs nocturnis multoties ſuperantur. 62. nu. 45
Hoſtes domari fame tutius eſt, quàm illos conſumere ferro. 68 nume. 7
Hoſtes tenere oppreſſos inſidijs optimum eſt conſilium in exercitu, & arte tali illos opprimere. 69. nume. 20
Hoſtes fugientes ad montanea & nemoroſa loca qualiter ſint perſequendi: & quid agendum vt in illos plena victoria habeatur. 74. nume. 1. & 75. nume. 4
Hoſtes an & quando ſint proſequendi dimiſſa præda, & habes exempla. 75. nu. 6. & 9
Hoſtes fugiendi non ſunt pertinaciter proſequendi, nè fortuna contraria fiat. 75. nu. 6
Hoſtes etiam dolo ſunt decipiendi, mittendo literas ligatas ſagittis arcu iactis in locis obſeſſis, falſas ſeditiones, & ſimilia nuntiando. 105. nu. 72
Hoſtes tempore guerræ non ſunt ita paſſim in exercitu recipiendi. 134. nu. 154
Hoſtes qui fulſit, vel eis arma dedit pœna mortis naturalis ſunt puniendi. 162. nu. 200
Hoſtium occultorum in exercitu quanta ſit habenda ratio. 67. nu. 1
Hoſtium ſpolia aſportando plerunque hoſtes deterentur. 86. nume. 10
Hoſtium caſtra cuſtodibus & excubijs deſtituta, noctu mutatis veſtibus ſunt inuadenda, vt nocte Pompeius Mithridatem, & Iugurta Romanos inuadere conſueuerunt. 87. nu. 24
Hoſtium machinæ quomodo ſunt offendendæ. 90. nu. 12. & 13
Hoſtium patria obſidi debet, vt loca per eos obſeſſa derelinquant. 97. nu. 22
Hoſtibus fides eſt ſeruanda & amicis humanitas. 167. num. 34
Humanæ naturæ congruit ſeruare fidem. 167. nume. 35
Humano ſanguini in quantum fieri poteſt parcendũ eſt. 68. nume. 8
Humili ex genere ortus aliquando gratia Dei exultatur, & aliquando nobilis ſiniſtra fortuna humiliatur. 71. nu. 7
Humilitas ſcandit ſidera: & optimum eſt fundamentum pœnitentiæ. & vbi eſt fraus & falſitas, abeſt humilitas. 168. nu. 4
Humilitas in Prælatis & Principibus ad eſſe debet. 168. nu. 5

I.

IDONEI eſſe debent fiſci debitores & ſecuri. 197 nu. 277
Ignauia eſt hoſtis accerrima virtuti in pace & bello, nocens vt peſtis martialibus viris, & equis, cum multa mala pariat: ideò omni arte & ingenio vitanda. 66. nu. 16
Ignauia militibus nocet. 67. nu. 1
Ignauia tollitur per exercitium frequens, & diligentiam. 68. nume. 6
Ignis. Docetur modus componendi ignem peruaſurum ad hoſtium caſtra, ad illa comburenda, & quomodo ille vitari debeat, & quis eius inuentor fuerit. 89. nu. 5. & 6. & 90. nume. 12
Ignis incendiarius qualiter fiat, & exerceatur: & quantum contra hoſtes proſit: & quomodo contra illum ſit prouidendum. 108. nu. 3. 4. & 5
Reliqua inuenies infra in ver. Inſtrumenta.
Ignobilibus nulla eſt infamia nec verecundia. 9. nume. 6
Ignominia eſt perdere arma in bello. 10. nu. 5. el i.
Ignorantia rei militaris eſt hoſtis occultus militantibus: & quantum nocuit Demetrio filio Anthigoni regis Frigiæ & Romanis. 67. nu. 1
Imbellia eſt hoſtis accerrima virtuti in pace & bello, nocens viris martialibus vt peſtis. & equis, & omni arte & ingenio eſt vitanda. 66. nu. 16
Immunis nullus eſt à ſolutione vectigalium, etiam ſi ſuper immunitate proferat Princeps reſcriptum, quia præſumitur obreptitium. 180. nu. 14
Immunes à gabellis an teneantur præſentare res ſuas in gabellarum loco, ſeu duana, & an teneantur accipere bulletam. 189. nu. 173. & 192. nu. 209
Immunes à gabellis portantes res alienas cum ſuis, allegando res eſſe ſuas, an dicantur fraudare gabellam, & in quam pœnam incurrant. 190. nume. 184
Immunes ab oneribus perſonalibus an teneantur ad

onera realia. 190. nu 198
Immunes à collectis & gabellis qui nam ſint, & priuilegiati à iure. 213. nu. 496. cum ſequenti.
Immunes ab oneribus perſonalibus, an includantur in mandato Principis, quòd omnes ciues et diſtrictuales, ad onera perſonalia teneantur. 213. nu 511
Immunes ab oneribus priuilegio, lege, ſtatuto, conſuetudine, an per nouam prouiſionem poſſint compelli ad onera. 213 nu. 516
Reliqua vide infra in litera S. in ver ſtatute ſtatuto.
Immunitas neminem excuſat à collecta propter neceſſitatem impoſita. 159. nu. 112
Immunitas vectigalium alicui per Principem conceſſa an extendatur ad ordinaria. 180. nume. 14. 18. & 19
Immunitas conceſſa gabellarum eundi ad mercatum, an locum habeat in receſſu à mercatio. 184. nu. 94
Immunitas gabellarum alicui conceſſa in suo territorio, an afficiat particularem ſucceſſorem, ſi territorium fuerit alienatum. 184 nu. 97
Immunitas in corpore iuris clauſa alicui conceſſa gabellarum, an ſit rumpenda illi, ita quod cogi poſſit ſoluere gabellam. 196. nu. 116. & 117
Immunitas conceſſa per Principem, an cenſeatur conceſſa in præiudicium ipſius Principis concedentis. 186. nu. 118
Immunitas conceſſa pro prædijs, an locum habeat in prædijs æſtimatis in libro deſcriptis æſtimorum. 207. nu. 403
Immunitas alicui conceſſa in dubio non extenditur ad onera ſubeunda tempore guerræ. 215. nume. 540
Immunitatem concedere an liceat Principibus ex cauſa. 186. num. 117
Impedimenta duellorum quæ nam ſint. 4. nu. 18
Impedimenta noctiua obſeſſis & obſidentibus tollenda ſunt. 106 nu. 77
Imperator iurisdictionaliter eſt totius orbis dominus. 27. nu 7. & 30. nu. 17
Imperator an ſit in bona vel mala fide Imperij ſui. 30. nu. 20. & 24
Imperator an poſſit reuocare priuilegia per ipſum, vel prædeceſſores ſuos conceſſa. 30. nu. 26. & 31. nume. 29
Imperator non coronatus improprius eſt. 30. nu. 28
Imperator an poſſit priuare barones priuilegijs ſuis abutentes. 31. nu. 30
Imperator non poteſt contra eccleſiam catholicam indicere bellum. 31. nu. 49
Imperator eſt filius eccleſiæ, cui parere debet, vt bonus filius patri & matri ſuæ. 31. nu. 52
Imperator an poſſit legitimare ad feuda. 42. nu. 111
Imperator iudicare non poteſt facta prælatorum. 98. nume. 24
Imperator ſubeſt eccleſiæ Dei. 98. nu. 24
Imperator filius Dei & eccleſiæ dicitur. 98. nu. 24
Imperator iura pontificia vſurpare non poteſt. 98. nume. 24
Imperator ad fidem conſeruandam concilio intereſſe poteſt. 98. nu. 25
Imperator tenetur inclinare caput Pontificibus. 98. nume. 25
Imperator Papæ iurare tenetur fidelitatem, & bona eccleſiæ, catolicamq; fidem ac religionem, rem publicam quoque Chriſtianam pro poſſe tueri. 98. nume. 25
Imperator ex quibus cauſis poſſit à Papa deponi. 98. nume. 26
Imperatoris boni proprium eſt amare Deum, & proximos cum charitate ſubditos ſuos: inueſtigare eorum commoda, illorum damna remouere. 32. nume. 64
Imperatores exercituum lætitiam vel meſtitiam, riſu vel ploratu aliquando fingere conſueuere pro temporis opportunitate, vt fecere Cæſar & Annibal. 45. nume. 27
Imperatores Carthaginenſes negarunt nonam Carthaginem à Romanis captam fuiſſe ne animos ſuorum militum deprimerent. 48. nu. 21
Imperatores qui vltra Alcibiadem in re militari ob literarum peritiam claruerint, & quod duces ita periti plus valent quam alij. 54. nu. 47. & 48
Imperatores quid tempore pacis & ocij præcogitare & facere debeant. 59. nu. 16
Imperatores tenentur peramare populos ſuos, & illos probè docere circa res & negocia bellica. 65. nu. 7
Imperatores quidam laudantur ex eo, quod mirabilia bello peragere militibus ſua doctis virtute. 65. nume. 9
Imperatores ſemper curare debent amicos facere, & antiquos conſeruare, nec grauare populos exemplo Scipionis. 69. num. 17
Imperatores belli vincere volentes & regnare, quomodo erga captos, & ſubditos ſe gerere habeant. 76. num. 23
Imperatores qui odio in exilio extra patriam mortui ſunt. 80. nu. 25
Imperatores magnos moſices, & præſertim militaris non fuiſſe inexpertos, et de ea plerunque iudicaſſe vt Paminundas, Alexander, & Pyrrhus fuere.

re. 86.nu.8

Imperatores bonos vt ſuis victoriam parere poßint propriam vitam contemnere debere, exemplo reſponſi Alexandri dati ex Sabba vrbe. 86.nume. 13.& 14.

Imperatores quomodo in deditionibus ciuitatum erga populos ſe gerere habeant, vt illos in fide & beneuolentia conſeruent 114.nu.28

Imperatores qui pro victorijs habitis aras & templa erexerunt, in tracta. de antiq. triumph. 115.nu.2

Imperatores bellorum bellare intendentes quid agere habeant. 150.nu.1

Imperatores iuſti & fideles eſſe debent. 166.nu.20

Imperatoribus melius eſſe & magis conferre, per eorum legatos & ſubſtitutos duces quàm per ſe bella gere, quia illorum periculo & virtute dignitas imperatoria magis illuſtratur, vt fuere M. Antonius & alij, qui medio Ventidij. Labieni. Syllæ, ac Caßij. Vltimo Carolus V. Imperator medio Marchionis Vaſti. 56.nu.72

Imperium vnde ortum habuit. 30.nu.20. & 23

Imperium à Papa dependet. 97.nu.24

Imperium à Romana eccleſia dependet. 107.nu.97

Imperium Romanum quomodo fuit auctum. 13.nu 3

Imperio ſubiacent omnes Principes excepto Papa. 30.nu.23.& 24

Imperio periculoſius eſt amicis carere quàm pecunijs. 69.nu.17

Impetrans reſcriptum contra miſerabilem perſonam tenetur exprimere in qua miſeria ſit, aliàs non gaudet beneficio impetratorum 211.nu.465

Impoſſibile reputatur quod à Principis voluntate dependet. 3.nu.9

Impoßibilitas contractus excuſat ab obligatione & periurio. 144.nu.53

Impoßibilitas excuſat ab excommunicatione. 154. nume.53

Inalienabilia veniunt in executione rei iudicatæ, ſi condemnatus aliud non habet 214.nu.525

Incendiarius eſt venia dignus, ſi ceſſante bello occurrat incendium fortuitum & caſuale; & ſi ex negligentia accidat eſt caſtigandus: ſi vero data opera grauius eſt puniendus. 81.nu.41.& 42

Incendiarius ob prædam vel inimicitiam viuus eſt comburendus. 81.nu.43.

Incendiarius ciuitatis vel oppidi pœna mortis naturalis eſt puniendus. 162.nu.183

Indicantes bella abſque Principis licentia, in quam pœnam incurrant. 38.nu.170

Inditia quæ ſufficientia ſint ad probandum cauſam duelli, ſtat in arbitrio iudicis. 5.nu.1

Indicio quæ ſit, & vnde traxit originem. 212.nume.488

Induciæ militares ſunt treugæ in bello. 123. nume. 1

Induciæ quare longæ, & quandoque breues fiant. 134.nu.152.153.& 154

Induciarum effectus qui nam ſint in bello. 134.nume.152

Induciarum tempore quæ nam ſint pertractanda. 134.nu.152.153.& 154

Induciarum quis nam fuerit inuentor. 134.nume.153

Induſtria perſonæ quando ſit electa, & pro ea ius datum. 209.nu.430

Inertia virtuti eſt hoſtis accerrima in pace & in bello nocens vt peſtis martialibus viris & equis cùm multa mala pariat, ideò omni arte & ingenio vitanda. 66.nu.16

Inertia tollitur per exercitium frequens, & diligentiam. 68.nu.6

Infamia ſodomiæ eſt cauſa legitima duellandi. 3. nume.4

Infamantes homines ſunt corporaliter puniendi. 114. nume.33

Infames expelluntur à duello. 9.nume. 3. & 234 nume.82

Inferens in ſe manus proprias pœna capitalis mortis eſt puniendus. 162.nu.198

Inferior à Principe non poteſt vectigalia tollere. 183.nume.84

Infidelitas commiſſa in baronem tanti eſt effectus. quanti commiſſa in regem. 78.nu.6

Infideles rectè detinentes dominia & principatus, an ſine cauſa ſpoliari poßint. 36.nu.133

Infideles non poſſunt habere dignitates neque principatus. 36.nu.133

Infidelium bona in bello iuſto quæſita, iuſtè per catholicos detinentur. 36.nu.133

Infidi quomodo iuſſu Quiritum puniebantur. 166. nume.23

Infidis populis non eſt præſtanda fides. 91.nu.36

Infirmus prouocatus ad duellum poteſt ponere campionem vt pro ſe pugnet. 6.nu.4.el i.

Infirmus qui in teſtamento, vel confeßione iniuriam remiſit, an poſtea reconualeſcendo, poßit iniuriarum actione agere. 138. nume.207.& 139. nume.208

Ingenium quandoque plus valet in re militari quàm vires. 81.nu.39

BIBLIOTECA N.C. ROMA

Inimicus an inuadere poſſit res inimicorum, & illas ſuas facere. 37.nu.155
Inimicus non admittitur ad teſtimonium, etiam in cauſa hæreſis, criminis læſæ maieſtatis, & ſimoniæ. 70.nu.25
Inimicus quilibet an ſit à teſtimonio repellendus: & an ſit ei credendum, arbitrio iudicis relinquitur. 137.nu.191
Inimico reconciliato non eſt paſſim credendum. 134. nu.157.& 137.nu.191
Inimico non petenti non tenetur quis remittere iniuriam 139 nu.208
Inimici cogi poſſunt ad pacem faciendam. 123. nume.4
Inimici qui pacem fecerunt, an teſtificando contra comprehenſum in pace cadant in pœnam fractæ pacis. 137.nu.190
Iniquorum oblationes non recipit Deus. 68.nu.2
Iniuria an procedat inter pares. 12.nu.3
Iniuria irrogata legatis, Principibus, & populis ſuis facta cenſetur. 84.nu.7
Iniuria facta officiali, vel magiſtratui Papæ aut Imperatoris, Papæ ſiue Imperatori facta videtur. 84.nume.7
Iniuria facta vaſallo cenſetur facta domino. 84.n.7
Iniuria quælibet in teſtamento remitti poteſt. 125. nume.43
Iniuria remiſſa in foro pœnitentiali, an proſequi poſſit in foro fori. 126.nu.47.et 138 n.207 et 208
Iniuria publica an poſſit ad inuicem ſibi remitti per partes, vt priuata, derogando fiſco, vel eccleſiæ cui eſt applicata pœna. 130.nu.102.& 113
Iniuria facta vaſallo aut colono an remitti poſſit per dominum. 135 nu.164
Iniuria facta filio familias an poſſit remitti per patrem. 138.nu.200
Iniuria remittitur per pacis oſculum. 140.nu.219
Iniuriæ & damna facta Eccleſiæ & Imperio iniuſte, ſtatim vendicari debent. 35.nu.116
Iniuriæ non ſunt in confectione pacis memorandæ. 125. nume.41
Iniuriarum abolitio à iudice facienda eſt pro bono pacis. 124.nu.25
Iniuriarum remiſſio quæ ſit, & qualiter fiat, & an fieri poſſit tranſactio ſuper criminibus, remiſſiue. 136.nu.177.
Iniurias noſtras & noſtrorum patienter ferre debemus. 114.nu 31
In re bellica veteres ferendo iniurias, nouæ inuitantur iniuriæ ſibi fieri. 114.nu.32
Cætera uide infra in litera P. in ver. Principi.
Iniurians naturam an actione iniuriarum teneatur. 12 nu.5
Iniuriatus in verbis reluctando iniurias ſimiles verbales, an dicatur feciſſe compenſationem, ita quòd pugnæ locus non ſit, & an procedat inter impares. 12.nu. 1.& 2
Iniuriatus comedendo & bibendo cum iniuriante, an tacitè videatur remiſiſſe iniuriam. 140.nu.218
Iniuſtum & præſumptuoſum quando dicatur bellum, & pluribus modis dicitur iniuſtum. 34.nu. 98.& 35.nu.106.107.108.& 109
Innocens quandoque perit in duello. 13.nu.19
Inobedientia quam maximum ſit peccatum. 144. nume.47
Inobedientia in re bellica nihil eſt deterius. Ideò Aulus Fuluius ordenis Senatorij filium inobedientem occidit. 157.nu.90
Inopia hoſtis occultus in exercitu, & de accelleratione Cæſaris à Dyrachio in Theſaliam vt Pompeium fugeret, & inopiam euitaret: & de obſidione Cæſaris per Pompeium. 68.nu.3.& 4
Inquietantes ciuitatem ob totum diſcordias, poſſunt per iudicem ad pacem conſtringi. 125.nu.33
Inquilinus qui tempore peſtis à domo recedit, an totam penſionem pro tempore locationis ſoluere teneatur. 199.nu.303
Inſidiæ facile credendæ ſunt in locis ſilentis obſeſſis. 103.nu.44
Inſidijs nocturnis facile hoſtes ſuperantur. 62.nu.45
Inſidians an licite poſſit occidi. 37.nu.151
Inſtrumentum concordiæ non ſufficit, cùm ſtatutum requirit inſtrumentum pacis. 126.nu.52
Inſtrumentum pacis productum per vnum, an proſit alteri contumaci. 129.nu.89
Inſtrumentum pacis debet in termino produci, aliàs non prodeſt productum extra terminum ſtatuti. 129.num.89
Inſtrumenta, pacta & obligationes factæ per officiales ad publicum deputatos, an ſeruari debeant per ſucceſſores ſuos. 198.nu.290
Inſtrumenta apta ad arandum & cultiuandum terram, an capi poſſint pro executione. 186.nu.125. cum ſeq.& 214.nu.525
Inſtrumenta: De ſcallis & alijs machinis & inſtrumentis bellicis in obſidionibus vtendis; de foueis, faciendis, ac incendiario igne 103.nu.56.et 104. nu.57 & 106 nu.81
Inſtrumenta bellica quæ nam ſint neceſſaria pro obſidione, vel defenſione locorum. 89.nu.6.& 7. &

90.nu.8.9.& 10
Inſultato licet defendare perſonam ſuam & bona. 20.num.39
Inſultus ſi inter duos factus eſt reciprocus, & neſcitur quis fuerit primus nullus tenetur. 136.nu.184
Reliqua inuenies infra in litera N.in ver. Nobilis.
Intellectus ad l.1.§.ſenatus.ff.de poſtulan.19.nu.35
Intellectus ad l.Athletas.ff.de infami.19.nu.35
Intellectus ad l.ij.de aleatori.19.nu.35
Intellectus ad l.iij.§.cum igitur.& ibi Gloſ.ff.de ui & ui arma.20.nu.44
Intellectus ad l.filius qui patri.ff.de vulga. & pupilla.135.nu.171
Intellectus ad l.pro hærede.ff. de acqui.hære. 135. nu.171
Intellectus, ad l.iij. §.ſi his.ff.de publ. violat. 136. nume.178
Intellectus ad l. cotem ferro. §.dominus.ff. de publica.181.nu.39
Intellectus ad l.ſanè.ff.de iniur.189.nu.177
Intellectus ad l.i.& ij.C.de gladiatori.19.nu.35
Intellectus ad l.acceptam.& tot.titu.C.de ſpecta.ſenis & lenonib.lib.xi.19.nu 35
Intellectus ad l.vnicam.C. de expenſis ludorum.19. nume.35
Intellectus ad l.i.C.vnde ui. 20.nu.44
Intellectus ad conſtitutionem Regni Siciliæ. incip. pœna eorum. de forbannitis.129.nu.90
Intellectus ad Gloſ.in l.qua actione.§. ſi quis in colluctatione ff.ad l.Aquili.19 nu.35
Intellectus ad Gloſ.in l.reſcripto, §. ſi.ff. de muneri. & hono.212.nu.489
Interpretatio verborum ſtatutorum præſentis temporis ac præteriti, & præteriti perfecti, & de eorum effectu.188.nu.164
Inuaſor eccleſiæ toleratur propter pacem. 124. nume.16
Inuaſores regnorum alterius, quando teneantur reſtituere bona ablata in bello.138.nu.166
Inueſtitura facta de feudo vaſalli viuentis, quem dominus credebat eſſe mortuum non valet. 164. nume.233
Inutiles perſonæ belli tempore extra loca obſeſſa aliò ſunt mittendæ.92.nu.1.et 94.nu.30
Inutiles perſonæ quæ dicantur.92.nu.1
Inuidia hoſtis eſt occultus & plures deſtruxit. 68. nume.10
Ira & odium in Principe eſſe non debet pro regni conſeruatione.141.nu.5.& 8
Iraides qua morte vitam finiuit.69.nu.22
Irregularitatem nemo incurrit ſine dolo.20.nu.49
Irruptio arte facta cuius ſit effectus.114.nu.24
Irruptiones improuiſæ quomodo vitandæ, & quo tempore fieri debeant.102.nume.40.& 41.& 103 nu.45.& 104.nu.64
Irruptiones quibus modis ac ſimulationibus, & quo tempore fieri debeant contra hoſtes, & qui Imperatores & Duces exercituum irruptionibus victores fuerunt.112.nu 1 2.3 4.& 113.nu.6 7.8. 11.13.14.15.16.20.& 21
Iſichratis Attici geſta cõtra Anaxabium Ducem Lacedæmoniorum & Numidarum.58.nu.3
Italiæ laudes narrantur.142.nu.26
Itali pugnando aduerſus Gallos & orientales debent pugnam differre.46.nu.4
Italorum militum virtutes & laudes explicantur. 142.nu.25
Iubas Rex Aphricæ quòd originem traxerit ab Hercule. 56.nu.63
Iudæa ſubiecta Populo Romano per Pompeium, & de virtutibus Fuluij.& Q. Fabij. 51.nu.10
Iudæus iuriſdictionem temporalem habere non poteſt. 196.nu.268
Iudæus non poteſt eſſe Imperator.196.nu. 268
Iudæus eſſe non poteſt iudex.196.nu.268
Iudæus non poteſt eſſe notarius 196.nu.268
Iudæus non poteſt eſſe doctor. 34.nu.102.& 104. & 196.nu.268
Iudæus non poteſt eſſe aduocatus. 196.nu.268
Iudæus non poteſt eſſe tutor. 34.nu.103.& 196. nume.268
Iudęus non poteſt eſſe medicus.196 nu.268
Iudæus non poteſt eſſe arbiter Chriſtianorum, ſed bene iudæorum.196.nu.268
Iudæus carnaliter cognoſcens Chriſtianam qua pœna teneatur.197.nu.271
Iudæi perſequi non debent.34.nu.101
Iudæi ſunt infames, nec poſſunt eſſe officiales neque iudices inter Chriſtianos.34.nu.102. & 103
Iudæi nũ iurant p ſancta Dei Euãgelia. 34 nu.103
Iudæi non gaudent beneficio c. quamuis, de pactis lib.vi. 34.nu.103
Iudæi non poſſunt habere dignitates. 34.nume.102. & 104
Iudæi medici vocari non debent à Chriſtianis. 35. nume.105
Iudæi prohibentur conducere gabellas Chriſtianorum. 196 nu.268
Iudęi prohibentur deputari ad officia publica inter Chriſtianos.196.nu.268

Iudæi non poſſunt eſſe tutores & curatores Chriſtianorum, in tutela & cura ut faciunt Chriſtiani iurare non poſſunt. 196. nu. 268

Iudæi nutrices Chriſtianas habere non debent. 196. nume. 268

Iudæi quare ſunt tolerandi in ſuo falſo ritu. 196. nume. 268

Iudæi in die Paßionis Domini noſtri Ieſu Chriſti tenentur tenere portas & feneſtras clauſas. 196. nume. 268

Iudæi vnde dicti. 196. nu. 268

Iudæi tenere poſſunt emphyteuſim eccleſiaſticam perpetuam ab eccleſia. 197. nu. 269

Iudæi an ligentur ſtatutis Chriſtianorum laicorum circa validitatem & obſeruantiam iuramenti. 197. nu. 270

Iudæi an gaudeant priuilegio Chriſtianorum circa gabellas. 197. nu. 271

Iudæi an pro ciuibus habeantur ciuitatum vbi nati ſunt & earum gaudeant priuilegijs. 197. nu. 271

Iudæi qualiter ſint puniendi, & alij circumcidentes Chriſtianos, & receptantes apoſtatas, ementesq́, vendentes Chriſtianum. ſeu crucifigentes, vel Chriſtianam in vxorem accipientes. 197. nu. 272

Iudæorum fugiendum eſt commertium, & commenſatio. 196. nu. 268

Iudex duelli non poteſt ante finitum duellum iudicare. 2. nu. 5. el ij

Iudex duelli Deum præ oculis habere debet. 2. num. 6. el ij.

Iudex an expectare habeat finem duelli, & an alius iudex poßit adiri electo deficiente iudiciorum more. 5. nu. 8

Iudex eſt gladius in duello. 7. nu 5

Iudex an poßit iura tranſgredi pro ſedando tumultum & præcipere partibus pro concordia & pace. 124. nu. 25. cum ſeq.

Iudex an de iure cogi poßit offenſos ad pacem ſi bona & æqua. 125. nu. 35

Iudex poteſt ad pacem partes cogere cum hoſte ſi ſcandalum timet. 124. nu. 25

Iudex ante factum debet ſtudere paci, & pro pace, poſt pacem punire fractores. 124. nu. 25. & 125. nu. 28. 35. & 39

Iudex delegatus poteſt caſum ſibi non commiſſum decidere. 125 nu. 32

Iudex tenetur concordiam partium procurare, & concordia lites terminare. 125. nu. 32

Iudex an poßit exulari vnam ex partibus prouitando ſcandalo. 125. nu. 35

Iudex non prohibens rixas coram ſe factas ab officio remoueri debet. 125. nu. 36

Iudex an & in quibus caſibus poßit cogere partes ad pacem, & concordiam. 124. num. 23. cum ſeq & 133 num. 145

Iudex poteſt cogere ſcandaloſos ad fideiubendum ne ſcandala incurrant: & illis præcipere, ne ſe adinuicem offendant ſub pœna; neque iniurient verbo aut facto; eos quoque exulari poteſt. 124 nu. 26. & 139. nu 215

Iudex habens ius commune & ſtatutarium, an poßit ius quod vult in iudicando amplecti. 157. nu. 83

Iudex non eſt crudelis cum crudeles damnat & iugulat. 158. nu. 110

Iudex iuſtè & ſine culpa occidens clericum, an incidat in irregularitatem. 161. nu. 150

Iudex poteſt pecuniam communis exigere pro reficiendis ſibi expenſis factis inaptando cameram ſuam in palacio. 161. nu. 160

Iudex poteſt multas exigere pro quærendo aliquo maleficio. 162. nu. 161

Iudex publicam pecuniam ſubtrahens pœna mortis naturalis eſt puniendus. 163. nu. 210

Iudex qui in publicum vocat matrem familiâs pœna capitis & mortis naturalis puniri debet. 163. nume. 218

Iudex competens quis eſſe debeat ſuper contractu celebrato Rauennæ de re exiſtente Forliuij. 201. nume. 328

Iudicis auctoritate interueniente in tranſactione ſuper crimine; an poßit contra delinquentem ſuper eo crimine procedi ad inſtantiam alterius, vel ex officio inquiri. 131. nu. 116

Iudici iniuſtè exequenti licitè reſiſtitur. 156. nume. 72

Iudices puniendo malos bene faciunt. 2. nu. 7

Iudices, locus & arma, in duello, intra quantum tempus eligantur. 3. nu. 7

Iudices Catholici eſſe debent, aliâs ſunt incompetentes. 34. nu. 99

Iudices non debent eſſe ſuſpecti, neque inimici Regi ſuo, neque partibus litigantibus. 34. nu. 100

Iudices ex quibus caſibus repellantur à iudicando. remiſſiue. 34. nu. 100

Iudices non debent eſſe faciles ad tormentandum reos: & non admittentes appellationes à tormentis pœna vltimi ſupplicij & cum infamia puniuntur. 70. nu. 27

Iudices ob bonum pacis tenentur cogere partes ad ineundum pacem, & ad compromittendum & tranſigendum

tranſigendum, & ad concordiam. 124. nu. 25. 26 & 125. num. 32. & 129. nu. 88. & 133. nume. 139. & 145

Iudices curare habent ut pacatæ remaneant ciuitates. 139. nu. 213

Iudices nullam in cauſis habere debent exceptionem perſonarum, ſed unicuique tenentur dare ſuum: & falſos calumniatores punire, exemplo Alexandri magni. 151. nume. 11

Iudices boni & magiſtratus in cauſis, & regimine cuncta proſpicere, & bene rimari debent, & amicos potentiores illis, ingredi arces & urbes ſuas non permittant cũ gente ſuperatate d as. 166. nu. 28

Iudices ſal ſcientiæ & conſcientiæ habere debent. 193. nume 223

Iudicandum eſt in dubio ſecundum qualitatem perſonarum. 127. nu. 62

Iudicium quale eſſe debeat, ſuper duobus duellantibus interfectis, et ignoratur de uictore. 8. n. 1. 2. 3. et 4

Iudicium idem eſt de treuga ſicut de pace. 132 n 127

Iugurta de nocte libenter pugnabat contra Romanos, vt euadere facilius poſſet ſuperatus. 87. nu. 24

Iulij Cæſaris virtutes & geſta: & quòd Alexandrũ magnum imitari ſtudebat 53. nu. 30. & 31

Iumentorum nomine ueniunt boues & equæ, & ſimiles beſtiæ craſſæ 182. nu. 52

Iuramentum duellantium præſtari non poteſt die feriato. 17. nume. 18

Iuramentum omni die etiam feſtiuo præſtari poteſt pacis fauore. & ualet præſtatio. 17. nu. 18. & 123. nu. 9. & 124. nu. 15. & 131. nu. 119

Iuramentum principalium duellantium quale eſſe debeat. 22. nu. 62.

Iuramentum cum oſculo pacis, iunctis & tactis manibus dexteris interuenire debet in pace. 124. nu. 15

Iuramentum in treuga poteſt die feſto præſtari. 132 nume. 129. & 131

Iuramentum in contractu feudali remitti poteſt. 167 nume. 39

Iuramento deferentium merces quòd ſint pro uſu ſuo an ſtandum ſit. 186. nu. 128. & 129

Iuramento tranſeuntium per uiam rectam & locum non ſuſpectum an ſtandum ſit. 188. nu. 166

Iurans ſeruare contractum, illum ſeruare tenetur in quantum alius obſeruat. 14. nu. 2. el primo.

Iurare qualiter habeant duellantes de calumnia. 4. nume. 12

Iurare qualiter & quando habeat campio. 6. nu. 3

Iuriſdictio non uſa per centum annos an perdatur. 41. nume. 208

Iuriſdictio an concedi poſſit alicui in aliquo territorio inſcio Principe acquiſita per præſcriptionem. 209 nume. 428

Iuriſdictiones regulariter diſtinctæ ſunt 127. nu. 59

Ius Longobardum permittens duellum, an in omni loco ſeruetur. 10. nu 4. el ij.

Ius an acquiratur per duellum 11. nu. 2

Ius diuinum. Canonicum, gentium & ciuile prohibet duellum 12. nu. 1. cum ſeq.

Ius ciuile ſeruatur in caſtro Cæſaris inter duellantes, deficiente armorum ſtylo, & uſu militũ. 13. nu. 9

Ius Canonicum ſeruatur quando de peccato tractatur. 13. num. 11

Ius Canonicum præfertur ciuili quando tractatur de peccato. 35. nu 120

Ius poſtliminij quibus competat. 33. nu. 76

Ius poſtliminij quid ſit, & unde deriuatur. 33. nu. 77

Ius poſtliminij quando locum habeat. 34: nu. 89

Ius patronatus eligendi rectorem eccleſiæ nõ perditur per electionem non factam ſpacio centum annorũ quia non expediuit. 41. nu. 204

Ius oneris imponendi quanto tempore perdatur. 41. nume. 208

Ius gentium & poſtliminij an locũ habeat inter ciuitates liberas inter ſe bellantes. 42. nu 215. & 216

Ius captiuitatis & poſtliminij locum non habet inter duos populos unius domini inter ſe bellantes. 42. nume. 216

Ius quæſitum fiſco aut eccleſiæ in pœna pacis ruptæ, an remitti poſſit per partes reconciliatas. 130. nume. 113

Ius pedagij locari poteſt. 189. nu. 179

Ius pedagij non directò, ſed quaſi directo poſſidetur. 189. nu. 180

Ius imponendi collectas, nec pignorari, nec in tenutam capi poteſt, licet poſſit commodari. 189. nume. 180

Ius uectigalium quanto tempore præſcribatur, & an ſemper intelligatur de tanto tempore cuius initij hominum memoria non extet in contrarium. 196. nume. 255

Ius accreſcendi an detur in iure exigendi gabellas, & colligendi paſſagia. 209. nu. 429. & 430

Ius exigendi quãdo & inter quos locum habeat. ibid.

Ius accreſcendi locũ habet in iuriſdictione ordinaria, nõ in delegata uel inter arbitros. 209. nu. 430

Ius accreſcendi habet locũ inter fratres, comites marchiones, et barones, et ĩ decreto iudicis. 209. n. 430

Iuri publico renunciari non poteſt. 214. nu. 527

Iura quo nam tempore ſunt ſeruanda in defectum

ſtyli & conſuetudinis ac ſtatutorum.13.nu.7
Iura eccleſiæ Romanæ & Imperij per centum annos præſcribuntur.41.nu.203
Iura ſanguinis an excuſent receptantem affinem, uel conſanguineum bannitum.129.nu.98
Iura ſanguinis an excuſent receptantes latrones. 156 nume.77
Iura ſanguinis nullo iure ciuili dirimi poſſunt. 217. nume.589
Iura an belli tempore ſint ſeruanda.152.nu.23
Iuſte pugnantes Deum propitium habent.7.nu.5
Iuſtè regere, & iuſtè pugnare debent Principes ne nomen ſumant tyranni.80.nu.32
Iuſtitia nulla fieri poteſt ex probatione facta per duellum.19.nume 33
Iuſtitia recta ſeparat reges à tyrannis.32. nume.62. & 63
Iuſtitia eſt facere pacem, & pro pace curare, & illã confirmare.127.nu.61
Iuſtitia eſt omnium uirtutum regina: & in pace regna conſeruat: & ſine ea quis diu regnare non poteſt.151.nume.8
Iuſtitia cum virtute Temperantiæ mixta eſſe debet. 152.nume.20
Iuſtitia mortalis; quæ nam ſit.163.num.227
Iuſtus qui patienter iniurias infamatorum tolerat, an apud Deum mereatur.114.nume.30
Iuuare quilibet tenetur ne quis occidatur. 119.nu.9.

L

LABIENVS quo actu uſus fuerit in recolligendo Pompeianos milites diſperſos aduerſus Cæſarẽ. 47.nume.16
Lacedæmoniæ mulieres contra Pyrrhum pugnarunt, & patriam tutarunt.92.nu 2.
De Ladislao Lacedæmoniæ Rege, & captura ciuitatis Focenſium 61.nu 34
Lætitiæ publicę cauſa, haſtiludia fiunt, & brauia curruntur, & in multis ciuitatibus ex ſtatuto prælætitia omni anno fiunt.118.nu 1. & 2
Lagislaus Rex ordinauit ſagittarios & funditores præcedere alios in ordine belli.65.nu.5
Laicus an teneatur ad collectas pro eccleſia in ipſum tranſlata. & effecta profana.210.nu.450
Laici inter ſe litigantes poſſunt ad concordiam compelli.125.nu.30
Laici collectantes eccleſias & clericos, quæ pœna ſit puniendi.211.nu.457
Lancearum concuſſus quid ſignificet.43.nu 5
Lapides pretioſi an ſint inter bona mobilia uel immobilia.194.nu.227
Lapidum appellatione an ueniat calx, quæ ſit ex lapidibus remiſſiuè 194.nu.226
Lapilli qualiter differant à gemmis & margaritis. 194.nume.226
Latitans qualiter condemnetur cum uituperio.7.nume.6.el ij.
Latitante prouocato quid agere debeat prouocans 5. nume.1
Latrones publici impunè interfici poſſunt.151.nu.3
Latrones & ſtratarum derobatores poſſunt à quocunque impunè occidi.156.nu 75
Latrones quolibet die puniri poſſunt.156.nu.77
Latrones in inſula, uel nemore, aut in frequentatis itineribus deprędantes pœna mortis naturalis ſunt puniendi 162 nu.187
Reliqua uide ſupra in litera F. in ver. Furca. & in ver. Fures.
Latrocinia ſunt in quibus non eſt iuſtitia. 94.nu.35
Lauruniorum vrbs quomodo obſeſſa à Sertorio, & de eius concrematione præſente Pompeio non audente illam defendere, & timente ſuorum ruinam.104 nume.58
Legans frumentum & marmor non uidetur legaſſe farinam neque collumnam.181.nu.41
Legatarius qui propter inimicitiam cum teſtatore legatum perdidit, per reintegrationem amicitiæ illud conſequi debet.130.nu 105
Legatarius obligatus ſoluere gabellam pro legato, deductis expenſis ſoluet de reſiduo.183.nu.71
Legatarius uſusfructus cui per teſtatorem remiſſa fuit cautio, quam præſtare tenebatur hæredi, de vtendo & fruendo arbitrio boni uiri, an teneatur ſoluere gabellam pro tali remiſſione, ſtante ſtatuto quòd ſoluatur gabella pro legato.206.nu.395
Legatum nauis aut beſtiæ non comprehendit ſcaphã neque pullum.181.nume.32.
Legatum liberationis quot modis fiat.183.nu.75
Legatum eſt donatio quædam, à teſtatore facta, ab hærede præſtanda.285.nu.383
Legatum male ablatorum pium & debitum dicitur. 206.nume.393
Legatus D.Papæ an poſſit indicere & facere bella, & inuocare brachium ſeculare.40.nu.192
Legatus cogi poteſt legationem ſuſcipere.83.nu.6
Legato idem honor adhibendus eſt, ſicut Principi ſuo. 83 nume.5
Legati quot numero eſſe debeant. & quis eorum legationem exponere habeant.83.nu.5. & 6

Legati ſancti à lege reputantur. 83.*nu.* 6
Legati ſunt placidè & reuerenter accipiendi, & audiendi. 83.*nume.* 6
Legati an teneantur ſoluere gabellas pro rebus quas ſecum portant. 192.*nu.* 211
Cætera inuenies infra in litera O. in ver. Oratores.
Legitima excuſatio eſt recipienda in duello pro non veniente ſtatuta die. 4.*nu.* 19
Legitimatus an ſuccedat in emphyteuſim eccleſiaſticam. 25.*nu.* 111
Legitimatus eſt ſuus hæres. & iura habet ſuitatis. 25.*nume.* 111
Legitimatus in teſtamento patris præteritus, uel ſine cauſa exhæredatus. habet uim contratabulandi & dicendi teſtamentum nullum. 25.*nu.* 212
Legitimatus hab s ius congrui. 25.*nume.* 212
Legitimatus an ſuccedat in feudis. 144.*nu.* 54
Lenones ſunt de iure ut adulteri puniendi. 128.*n.* 76
Lenones an teneantur ſoluere gabellas quæſtus meretricij. 188.*nume.* 157
Lenocinium cõmiſſum per unum ex pacificatis in perſonam uxoris uel filiæ alterius ex comprehenſis in pace, pacem rumpit. 128.*nu.* 73
Leochares & Seleucius archipiratæ uocati in ſubſidiũ Sinopis urbis obſeſſæ à Lucullo infra triduum urbem incendio donarũt, qui ab eodem Lucullo, prius urbe ab incendio liberata. fuerunt truncati. 166 *nume* 32
Leonum & elephantum, et aliarum ferarum captura ex Aphrica facta per Pompeium. 50.*nu.* 6
De Lepteniij Syracuſani deceptione & inſidijs quibus Carthaginenſes cæſi permanſerunt. 59.*nu.* 15
Leucadię ciuitas carens alimonijs propter Alexandri obſidionem illius ditioni ſe ſuppoſuit. 63.*nu.* 6
Lex an tollatur tempore per non uſum 41.*nu.* 109
Lex loquens de treuga, an locum habeat in pace, uel loquens in pace, habeat locum in treuga. 132.*nume.* 127.128.& 129
Legem ſibi ſtatuere poteſt unaquæque ciuitas. 219.*nume.* 608
Leges & arma fraternizant. 13.*nu.* 3
Leges & mores uſuſque ac conſuetudines locorum ſeruari debent. 151.*nu.* 14
Leges quare factæ ſunt. 160.*nu.* 141
Legum proprium eſt dare pœnam malis & præmium bonis. 161 *nume.* 149
Libellus qualiter ſit formandus contra publicanos illicite & iniuſte exigentes. 192.*nu.* 212
Libro publicanorum an ſit danda fides 218.*nu.* 591
Libro æſtimorũ quãdo ſit pręſtanda fides. 218.*nu.* 592
Libris officialium an detur fides. 218.*nu.* 591
Libris ſcriptis alterius manu an fides detur. 218.*nume.* 592
Liberatio à uectigalibus præſcribi poteſt, triginta uel quadraginta annorum ſpacio. 196.*nu.* 254
De Libertate Siciliæ & Carbonis morte admiſſis per Pompeium. 50.*nu.* 3
In libertate melius eſt mori quàm cum uerecundia in perpetua ſeruitute uiuere. 107.*nu.* 84
Libiam & Syriam primus Pompeius acceſſit. & Mithridatem fugauit. char. 51.*nu.* 11
Licentia : De licentia Romanorum data Gallis pertranſeundi Tyberim, & uia conceſſa fugitiuis. 61.*nume.* 35
Licentia data p gabellarios mercatoribus de conducendo merces, per quantum tempus durare debeat. 191.*nume.* 198
Licentia conceſſa per epiſcopum clerico capiendi ſacros ordines à quocunq; epiſcopo, durat etiam poſt mortem Epiſcopi concedentis. 191.*nu.* 198
Licentia data per publicanos mercatori non expreſſa quantitate mercium intelligitur de prima extractione. 191.*nu.* 199
Licentia publicani data mercatori extrahendi merces, quid continere debeat. 191.*nu.* 200
Licita io an probet iuſtum pretium contractuum. 197 *nume.* 275
Licitum an dicatur duellum per conſuetudinem uel ſtatutum permiſſum. 7.*nu.* 4. *el primo.*
Ligius ſine conſenſu ſui Principis in alium iudicem iuriſdictionem prorogare non poteſt. & actu ab ipſo inde facta, nulla ſunt. 24.*nu.* 100
Lignis & terra loca obſeſſa quandoque poſſunt ſuperari. 103.*nu.* 54
Ligurgus docuit ordines ciuiles in ſe documenta bonorum morum eſſe ſequendos, & eſſe fugiendas uoluptates non laudabiles. 169.*nu.* 10
Ligurgus pueros inſtrui & exerceri docuit in moribus ne pigreſcerent. 169 *nu.* 21
Ligurgi conſilium datum ciuibus ſuis petentibus modũ repellendi hoſtes. 142.*nu.* 16
Limitatio ad c. quanquàm, de cenſibus. & Clemen. præſenti, eo. tit. 209.*nu.* 432
Limitatio ad Gloſ. in c. cupientes, de electio. in vi. 38.*nume.* 159
Limitatio ad doctrinam Barto. in l. Aquiliana. ff. de tranſact. 125.*nu.* 32
Liſi d r qu mo lo Athenas propter famem ſine pugna habuit. 68.*nu.* 5
Liſimacus quõ captus ab Andromachea. 144.*nu.* 48

Litigantes, ob bonum pacis, an poßint per Iudicẽ cogi ad concordiam.124.nu.23.& 133.nu.145

Litis conteſtatio in duello quomodo fiat.24.nume.98.& 99

Literæ qualiter intelligantur datę iudici duellũ.8.nume.3.& ij.

Literarum ſcientia qui Imperatores in re militari claruerint.79.nu.17

Literis & armis quòd multi Duces floruerint: vt P. Cornelius Scipio, Achilles, Agamemnon, & Menelaus, & commentarios ſcripſere Cæſar, & Sylla. & Lucullus Marſicum Bellum græco ſermone: & Portius Cato libros originum, & de re militari & agricultura: & Q. Fabius hiſtoriam Romanam: et Octauianus Aiacem furentem, & Annibal hiſtoriam Gnei Volonis græca lingua.77.nu.38

Literis ſalui conductus an ſemper ſtandum ſit.165.nume.11 & 12 cum ſeq.

Locationis contractus in ſe continet pactum, ne quid fiat per locatorem in preiudicium conductorum.158.nu.294

Locatione gabellarum & pedagiorum an ut acceſſorium ueniat capana in qua exigitur gabella.185.nu.104.& 187 nu.151

Cætera uide infra in litera R. in ver. Remiſſio.

Locus duellandi eligendus tutus eſſe debet.4.nu.9

Locus duelli qualiter eſſe debet clauſus & tutus.4.nume.11

Locus paruo militum copia defenſus quomodo oppugnari debeat.104.nu.59

Loca plura an poßint eligi in duello.4.nu.10

Loca & tempora congrua caſtrametationi, & prælio, Duci ſunt obſeruanda, & milites pro poſſe conſeruandi, & non niſi neceſſario in pericula conijciendi. Idq́; probatur exemplo Agiſlai qui Thebanos uicit.48 nume.23

Loca obſeſſa ſunt hoſtes occulti exercituum.69.n.14

Loca obſeſſa melius eſt per deditionem, uel alio modo ſine bello habere, quàm illa bellare, & cum periculo capere.80.nu 29

Loca tuta per Ducem exercitui eſſe deligenda, vt p ea ſeruetur, & non deſtruatur: ſicuti Xerſi obfuit Themiſtocles.86.nume.12

Loca Principes debent munire, ut illa ab obſidione defendant, quæ in munitione, quæ requirantur, illa ſingulariter enumerantur.84.nu.1.2.3.& 4.

Loca obſeſſa qualiter cuſtodienda, quando hoſtes diſceſſerunt.93.nu.20

Loca obſeſſa ſine pugna habentur ſecreta concordia cũ ciuibus, ac auri largitionibus, nec non proditionibus.96.nume.1

Loca obſeſſa facilius capiuntur ſine bello dando vaſtũ in agris. & ſeminibus, ut fecit M. Fabius, in agris campanorum, Ambigonus in Agris Athenienſiũ, & Martius Coriolanus in agris plebeorum Romæ.96.nume.3

Loca obſeſſa quandoque ſine pugna habentur, captiuis reconciliatis reſtitutis.96.nume.8

Loca obſeſſa frigore oppreſſa facile capiuntur.97.nume.16

Loca obſeſſa habitu mutato & falſis hoſtium veſtibus, armisq́; ac inſignijs capiuntur.99.nu.1.& 100.nume.2.3.4.5.9.& 11

Loca obſeſſa ſunt noctu diuq́; diligenter cuſtodienda, ne furtim occupentur 7.nu.100

Loca capta etiam hibernali tempore recuperari poſſunt, exemplo multorum Imperatorum.101.nume.25.26.& 27

Loca etiam fortißima aqua & arte ſuffocari poſſunt.103.nume.53

Loca obſeſſa quandoque ſuperari poſſunt lignis & terra.103.nume.54

Loca obſeſſa non facile per Duces obſidentium ingredi debent, niſi prius nota ſit certa uictoria, ne ab obſeſſis decipiantur. Exemplo Regis Agidai & Annibalis.105.nume.67

Loca obſeſſa quo tempore, & quibus horis ſint magis cuſtodienda.109.nume.7

Loca obſeſſa liberari poſſunt, hoſtium loca uel patriã obſidendo.109.nume.12

Loca in montibus obſeſſa, quomodo lapidibus poſſunt defendi.109 nu.11

Loca obſeſſa quãq; ſeruantur relictis portis apertis ſine cuſtodia dando hoſtibus de rebus papaueratis, & gipſata farina, & ſimilibus: ut pereant, prout fecit Biſantij Imperator.110.nu.19

Loca obſeſſa tempore nebularum & fumi appoſitis ſcalis capi poſſunt, vt fuit Roma anno. M D XXVII. 113.nume.9

Loca obſeſſa carentia uictu & munitione, qua arte ſuffragari poſſunt, & quomodo poſſunt ſuffragia impediri.114.nu.25.& 26

Loca hoſtium ſunt diligenter conſideranda ubi bellũ geritur & nauigatur.180.nu.11.& 12

Cætera uide infra in litera P. in ver. Princeps. & in litera O. in uer. Obſeſſa loca.

Longobriti quomodo a Metello obſeſſi, & per Sertorium liberati.97.nu 13

Lucifer a paradiſo propter ſuam ſuperbiam cæcidit.168.nume.4

Lucinus Sala Romanorum Dux pro furto facto in Sardinia à Bruto declaratus fuit infamis, & cingulo militiæ priuatus. 151.nu.2
*L.Syllæ inuentum ut timorem à ſuis militibus pelleret.*14.nume.13
*L.Syllæ prudens excogitatio in auertendo ſuos milites à coniuratione & tumultu.*47.nu.8
L.Scilla qua arte cœpit Athenarum ciuitatem, per Ariſtionem tyrannum occupatam. 110. nume. 24.& 25
*L.Cornelius Sylla quo pacto ex ciue ſe dictatorem fecerit perpetuum. C. Mario profligato; quem exemplo ſecuti fuere Cæſar, & Hiphicrates Athenienſis.*56.nume.67
*Lucius Cornelius qua arte multas in Sardinia ciuitates occupauit.*105.nu.66
Lucii Marcelli & Pauli Aemilij fortiter geſta. 55.nume 57
Lucretiæ caſtæ mors. Et de expulſione Regum Tarquiniorum, & libertate vrbis Romæ. 147. nume.17.
Lucrum illicitum & extorſio quæ nam eſſe dicantur. 188.nume.156
Lucrum dicitur deductis expenſis & omni damno. 215.nu.554
*Lucullanorum militum auaritia cōquerentium de ſuo Imperatore, quòd multas ciuitates reconciliauerat, & nullam per uim eis dederat in prædam.*80.nume.35
*L.Lucullus quomodo Mithridatem ab obſidione Cirltenorum urbis fugauit.*111.nume.35
*Lucullus Macedonas belli ſocios transfugas effectos quomodo fideles reddiderit.*47.nu.14
*Lucullus Marſicum bellum græco ſermone ſcripſit.*53 nume.38
*Lucullus quod ſeruato Cotta euando à Senatu fuerit acceptus.*55.nu.60
*Lucullus quo reſponſo eluſerit conſilium Archilai in perſequendo loca Mithridatis.*55.nu.62
Lucullus fame ſuperauit Mithridatem Regem Ponti, propter quam exercitum ſuum diuiſit:& illū inordinatum Lucullus oppreſſit 68.nu.8.& 12
*Lucullus quòd non fecerat cadauera mortuorum ſepelire fuit inculpatus.*77.nume.30
*Lucullus tempore domu.t Reges Mithridatem & Tigranum ſibi etiam arte ſublatis alimentis.*81.nume.39.
Lucullus qua arte cœpit Amaſiam fugato Calimaco.& de igne in ea accenſo, quomodo extincto, & de ipſius redificatione, & populi reconciliana. 102.nume.30
Lucullus qua arte ab hoſtibus occiſus ante Heracleam. 105.nume.68
*Luculli ſapiens dictum, quòd magis ciuem Romanum ſeruare uellet, quàm omnia quærere hoſtium bona.*55.nume 59
*Luculli facta prouiſio ſuperato Mithridate, ne exercitum ſuum fame periret.*68 nu.13
*Luculli ſententia contra inordinatos milites ſues qui fugerant.*151.nu.4
*De Luculli Regis Armeniæ itinere contra Tigranum auxilium ferentem eius ſocero Mithridati; & ipſius Tigrani ſuperatione.*61.nume.39 40.& 63. nume. 50
Ludere quilibet debet cum æqualibus ſuis. 118.nu.8
*Ludus uoluptuoſus pro uitio aſcribitur.*117.nu.4
Ludus ut peſtis eſt fugiendus. 118.nu.5
*Ludus immoderatus an ſit tolerabilis.*118.nu.7
Ludi & magna feſta pro uictoria & lætitia fieri debent. vt G.Lucullus uicto Mithridate & pacata Aſia fecit, & Alexander in Phœnicia. 117. nu.2.
*Ludi cōſuetudo & ipſius natura attenditur.*118.n.6
Et de uarijs ludis plura ibidem habes.
*Ludorum genera ſex licitè fieri poſſunt.*117.nu.7
Cætera require infra in litera M. *in ver. Mores.*
Luſitani à Romanis obſeſſi quomodo ſe illis dedere. 93.nume.6
Luxuria quanta mala pariat contra Imperatores exercituum, & eorum milites. 145.nume.4. & 146.nume.5
*Luxuriantes contra naturam pœna mortis naturalis ſunt puniendi.*162.nu.174

M

MACELLARI *an gabellas ſoluere teneantur pro carne ad fruſtra uendita, ſtante ſtatuto quòd vendentes beſtias teneantur ſoluere gabellam.*207. nume.414
*Macellatores carnes & piſces uendentes, an teneantur ad utrūq; datiū carnis & piſcis.*219.nu.610
*Machinæ: De ſcallis & aliis machinis & inſtrumētis bellicis in obſidionibus utēdis, de fonciſq́, faciēdis ac icēdiario igne.*103.n.56.et 104.n.57.et 106.81
*Machinæ quomodo varijs modis erigantur & deprimantur, & qua arte obſeſſa loca ab expertis defendantur.*90.nu.15.16.& 17
Machinæ quæ cuniculi appellantur, quare ſic dictę. 102.nume.33
*A machinis magnis qua arte ſit cauendum.*90.nu.11

Magiſtratus quæ curare habeant pro cōſeruando exercitu ſuo à periclis & à malis. 72. nu. 10
Magiſtratus omnes debent ſe à ludis & ſpectaculis cohibere. 117. nu. 4
Magiſtratus boni in cauſis & regimine cuncta proſpicere, & bene rimari debent: & amicos potentiores illis ingredi arces & urbes ſuas non permittant cum gente ſuperante illas. 166. nu. 28
Cætera require infra in litera R. in ver. Reges.
Maiorum exempla ſunt ſequenda. 5. nu. 2. col. ij.
Mala fides defuncti non nocet acquirenti ab eius herede, quòd uſucapere non poßit. 35. nu. 120
Maleficium commiſſum in communi territorio duorū dominorum, qualiter & per quos ſit puniendum. 202. nume. 340
Maleficij locus quis dicatur, ſi quis fuit in uno loco captus & in alio ſpoliatus. 160. nu. 131
In maleficiis puniendis proceditur de ſimilibus ad ſimilia. 163. nu. 225
Mali an ſint repellendi uel tolerandi. 147. nu. 18
Malorum fugiendum eſt commertium, & ſanctum eſt ambulare cum bonis, & bonorum ſequi veſtigia, mores & documenta. 146. nu. 14
Mandans fieri homicidium, an comprehendatur in ſtatuto loquente homicidam puniri. 139. nu. 217
Mandans fieri, facere & ipſe uidetur. 139. nu. 217
Mandans homicidium fieri magis delinquit quàm faciens & grauius eſt puniendus. 139. nu. 217
Mandantes an teneantur ſatisfare mandatario damna quæ paſſus eſt ratione mandati. 36. nu. 131
Mandatum procuræ factum à uulnerato pro facienda pace, per ipſius uulnerati mortem expirat. 124. nume. 14. & 129. nu. 93
Mandata Principum non ſeruantes puniendi ſunt 143. nume. 39
Manipulus fœni à quo habitus ſit pro ſigno. 43. n. 12
Manlius Torquatus quomodo tale nomen ſibi uendicauit. 143. nume. 42
Manlij Chils Imperatoris mirabile geſtū contra quendam qui patriam ſuam proderat. 160. nu. 137
Manus qui intulit Duci, aut præpoſito ſuo, poteſtati, uel capitaneo illius terræ debet pœna mortis naturalis puniri. 163. nu. 209
Marcellus qua arte retinuit Nolam amicam Romanis. 111. n. 33. & 34
Marcellus occiſo Brionato Gallorum & Inſubriorum rege triumphauit. 115. nu. 9
Reliqua uide infra in ver. M. Marcellus.
Marchio. Dux & alij priuilegiati accuſati de crimine læſæ maieſtatis, an pro hoſtibus habeantur. 165 nume. 68.
M. Antonius facundia ſua multos à morte euaſit. 54. nume. 46
M. Antonius quo aſtu uſus fuerit in occupando Mutinam. 96. nu. 7
M. Antonius & quidam alij Principes ob malos mores & appetitus in effrenatos, gloriam ſuæ uirtutis offuſcarunt. 169. nu. 25
M. Antonij uirtutes ac de eius uita & geſtis. 59. nume. 14. & 15
M. Antonij contra Panſam conſulem, & de vulneratione Curij conſulis qui inde perijt. 60. nu. 21
M. Antonij triumphus habita uictoria contra Parthos. 117. nu. 19
M. Cato cauſa euitandi fornicationem in ſenectute uxorem puellam accepit, & Piſiſtratus vxorem duxit ut plures filios procrearet. 146. nu. 8
De M. Catone aſſerente medicos exulari deberi ab vrbe, & neceſſariam non fore medicinam. 73. nu. 21
Marci Curtij conſilium in reuocando hoſtes à propoſito. 46. nume. 5
Marci Fabij, & Gn. Manglij conſulum pugna contra Hetruſcos. 59. nu. 8
M. Licinius qua arte dignitatem & libertatem ſuam ſeruauit ab Ariſtonico Thraciæ Rege. 144. n. 48
M. Marcellus quo aſtu occupauit Syracuſas. 96. nu. 7
M. Marcellus qua arte Nolam à proditione conſeruauit. 143. nu. 32
M. Marcellus tempore feſtorum Dianæ cœpit Syracuſas. 169. nu. 13
De M. Marcelli conſulis fortitudine qui in Gallos incidendo, eos trudit & ſpoliauit, eorum Rege interfecto. 87. nume. 31
M. Marcius qualiter aggreſſus fuit in Hiſpania Carthaginenſes, & illos rupit in obſcura nocte. 75. nume. 3
M. Regulus Attilius fidem immaculatam ſeruauit, ob quam licet fuerit ex parua origine ortus, effectus fuit maximus. 166. nu. 22
M. Tegij militis Syllæ geſta, & de eius coronatione. 59. nume. 8
Maritus an poßit facere pacem de adulterio uxoris 125. nume. 42. & 128. n. 77
Maritus pro fundo dotali collectas ſoluere tenetur. 209. nume. 427
Marius Arpinas pugnaturus cōtra Cimbros & Theotonos qua arte ipſos deleuit. 81. nu. 38
Marius Arpinas quo aſtu cognouit Gallorum Tranſpadanorū fidem contra Romanos. 93. nu. 9
Marius Arpinas et Cato quo ordine milites ſuos inſtr-

dinatos ad ordinem reducebant.143.nu.41
Marius qua ex cauſa fuis tertiò à Senatu conſul electus.165.nu.63
De *Marij ſtatuis.60.nu.27*
Marius Capitolinus quomodo ob ſeditionem popularē damuatus.54.nume.47
Mars Deus eſt belli, qui præeſt maribus in bello, & Bellona militiæ Dea & Martis ſoror.65.nu.3
Martij equitis Romani facta.52.nu.24
Maſculi qui tulpati nuncupantur quomodo fiant, & ad quid utantur, ac unde dicti.102.nu.33
Mater an poſsit impunè occidere filium bannitum ſtante ſtatuto quòd quilibet teneatur ſub certa pœna occidere bannitos.129.nu.100
Mater uel affinis pupilli licet cœperit ſoluere onera pro pupillo, non poteſt compelli ad ſolutionem reſidui 213 nu.512
Matrimonium ab eccleſia diſpenſatur inter iuhabiles ex cauſa pacis 122.nu.6.8 cum ſeq.
Mauri Pompeiani audacia qui per medium Cæſarianorum hoſtium.tranſiuit in ciuitatem Teguam.60. nume.21
Medella pro extrahendo ferro ex uulnere oſſo infixo. 72.nu.16.& ibi habes alia remedia pro alijs uulneribus & ægritudinibus
Medicina. vide ſupra in ver. Marcus Cato.
Medicus conductus ad practicam medelæ & ad medendum, diſcedens ante tempus ſuę conductæ, an debeat ſatisfieri pro tempore quo ſtetit.159.n.113
Medici Principum an teneantur ad onera extraordinaria.214.nu.535
Medici non approbati in ſtudio Salernitano, non poſſunt in Regno Siciliæ artem medicam exerceri. 74.nume.26
Medici debent eſſe inſignes, approbatæ artis & fidei. 74.nume.27
Medici quot ſufficiāt pro faciendo relationem an uulnus ſit lætale.74.nume.28
Medicorum ars eſt neceſſaria pro ſalute corporum humani generis, & excuſatione citati infirmi. 74. nume.29
Medicis conſultis ſuper uulnere an ſit lætale qualiter ſtandum, & quę eorum opinio præualere debeat. 73.nume.25
Melciades inuaſit & ſuperauit Perſas ocio triduariæ religionis propter feſta impeditus.168.nu.8
Mendacio quemquā fallere non licet.166.nu.26
Menelaus literis & armis floruit 53.nu.38
Menon rex Rhodiorū qua arte ſuos hoſtes rupit.60. nume.21
Menſura nulla datur in rebus bellicis.53.nu.33
Mente capti cenſentur miſerabiles perſonæ, & ſub protectione eccleſiæ.211.nu.469
Mentiri non licet, nec fallere fidem, nec quemquam decipere mendacio.23.nu.83
Mentiri non licet etiam per alterius uitam.38.n.159
Mentiri Papæ uel Imperatori eſt ſacrilegium. 166. nume.27
Mercator cui ex pacto ciuitas promiſit, ut cum eius nauigio cum mercibus in ſuo portu poſsit perpetuo ire & redire ſine gabella an amittat tale ius, ſi per xxx annos non uenit.184.nu.99
Mercator ſi plures petias panni & unam lini poſuit in duana, vt gabellarius faceret ſibi bulletam extractæ, & contigit quòd gabellarius omiſit ponere in bulleta petiam lini, an incidat in cōmiſſum extrahendo dictam petiam lini.185.nu.108
Mercator cui publicanus remiſit accuſationem per eū datam pro contrabannis, an poſsit à iudice pro parte pœnę, condemnari.190.nu.195
Mercatores nauigant libenter ſub expertis ducibus et gubernatoribus nauium.190.nu.1
Mercatores defraudantes gabellas Principum peccant.184.nu.92
Mercatores cum ciſta uendentes merces per plateas & nundinas, tenentur ad gabellas. 190.nu.185
Mercatores reperti in loco ſuſpecto cum rebus prohibitis ſine bulleta & licentia an ſint puniendi. 190 nume 194
Mercatores qui cum publicanis conuenerunt certum quid nomine gabellarum ſoluere, pro mercibus conducendis & extrahendis & fuerunt derobati, an teneantur ad ſolutionem dictarum gabellarum uirtute dictæ conuentionis.191 nu.197
Mercatoribus nimis grauatis & ultra debitum à publicanorum uoragine, an liceat fraudare gabellas impunè, quoniam grauedinem fugere dicuntur, & non fraudare.192.nu.214
Merces captæ pro contrabanno, an emi & uendi poſſint cum bona conſcientia.218.nu.600
Meretrices an ſint in numero miſerabilium perſonarum.212.nu 465
Meſſeni ab Archadio qua arte capti.100.nu.2
Metellus fugauit milites Sertorianos contendentes de præda equi Pompeij.153.nu.31
De *Michare Mithridatis filio qui dono miſit coronā Lucullo, rogando illum ut in amicum reciperet Populi Romani.nu.61*
Miles non ſuſpenditur ob delictum niſi fuerit latro.1. nume.2.el 9.

Miles exiſtens in caſtris ab hoſte prouocatus, nō poteſt ſine ſui ducis licentia pugnare. 24.*nu.* 90

Miles decedens in bello militando & occidens an peccet. 38.*nume.* 167

Miles ſecularis an poſſit ad ſacros ordines ordinari ſine licentia Papali 40.*nu.* 194

Miles in exercitu rixoſus an & quando puniendus. 141.*nume.* 4

Miles qui per clamorem, aut uociferationem, uel querelam fuit cauſa tumultus militia ſpoliatur. 142.*nume.* 18

Miles an poſſit impunè de exercitu ſine ſui Ducis licentia diſcedere pro uiſitando affinem infirmum. 144.*nume.* 52

Miles captus amore puellæ à Q. Fabio increpatus, adeò erubuit, quòd amplius fœminam non aſpexit. 146.*nume.* 10

Miles qui presbyterum occidit, militia perpetuò carere debet. 151.*nu* 7

Miles ſine Principis imperio aggrediens uel deſcendens muros ciuitatis, morte naturali eſt, & puniendus. 152.*nume.* 27

Miles commeatum habens à ſuo duce diſcedendi, an pro deſertore habeatur: & qui per commeatum abeſt, an habeatur pro abſente. 153.*nu.* 35

Miles qui acie inſtructa primus fugit, capite punitur. 153.*nume.* 36

Miles quando ſit melioris uel deterioris conditionis quàm non miles. remiſſiuè. 154 *nu.* 45

Miles qui captus ab hoſtibus redire potuit & non redijt pro transfuga habetur. 155.*nu.* 56

Miles qui fracto carcere aufugit, pœna ultimi ſupplicij puniri debet. 156.*nu.* 71

Miles qui ſe uulnerauit, uel aliàs noluit ſe occidere, qua pœna ſit plectendus. 156.*nu.* 74

Miles qui non eſt & pro milite ſe gerit, pœna falſi punitur 156.*nume.* 82

Miles exiſtens in aliqua comitatiua in uia uiolentiam paſſus, an poſſit impunè uim repellere. 157.*nume.* 84

Miles an poſſit uiolentiam paſſum impunè defendere. 157.*nume.* 84

Miles tenetur in bello ſtrenuè & pertinaciter pugnare. 157.*nume.* 87

Miles deſertor per patrem curiæ oblatusq́, qua debeat pœna puniri. 158.*nu.* 102

Miles qui intra tempus commeatus non reddit, an pro deſertore habeatur. 158.*nume.* 104

Miles diſcedens ante tempus ſuæ conductæ, an debeat ſatisfieri pro tempore quo ſtetit. 159.*nu.* 113

Miles deſertor à Principe reſtitutus, & miles ab hoſtibus captus, & ad nos reuerſus, ſtipendium conſequi non debet. 159.*nu.* 121.

Miles damnatus ad inſulam ad fodiendum metallum ob maleficia, captus & uenditus à latronibus, reſtituto pretio emptori in pœnam remittendus eſt. 159.*nume.* 125

Miles poteſt deprehenſum cum uxore ſua in adulterio impunè occidere. 160.*nume.* 140

Miles qui ſine iudicis præcepto exclamauit ciuitatem, arcem, uel oppidum aliquod deprædari uel comburi, & ſecuta fuit deprædatio uel incendium, aut aliud damnum, qua pœna ſit puniendus. 162.*nume.* 162

Miles cuſtos captiuum dimittens pœna mortis naturalis puniri debet. 162.*nu.* 204

Miles qui commilitonem ſuum ferrit. aut ferro percutit. eſt pœna naturalis mortis puniendus. 163.*nume.* 208

Miles uel alius qui manum intulit Duci, aut præpoſito ſuo poteſtatiq́, uel capitaneo illius terræ: pœna capitali punitur. 163.*nume.* 209

Miles qui integra acie inſtructa fugit de bello pœna mortis naturalis eſt puniendus. 163.*nu.* 211

Miles ne pugnet languorem ſimulans pœna capitali plecti debet 163.*nu.* 216

Miles contumaciam quamlibet committentem pœna mortis naturalis eſt puniendus. 163.*nu.* 217

Miles delinquens in exercitu puniri poteſt extra exercitum & territorium. 163.*nu* 231

Miles qui in exercitu nulla urgente neceſſitate, uel rationabili cauſa ſe dedit hoſtibus, quomodo ſit puniendus. 165.*nume.* 10

Miles qui amplius non militat an teneatur ad gabellas. 190.*nume.* 187

Miles pro uectigali non præſtito tenetur. 190.*n.* 189

Miles pro illicita delatione & emptione tenetur ad gabellas. 190.*nume.* 189

Militi licet propter honorem ſuum duellare, & non fugere aggreſſorem. 20.*nu.* 41

Militi aggreſſo à uicino reputanti ſibi ad uituperium fugere, an liceat aggreſſorem expectare, & eum percutere. 20.*nu.* 43

Milites diuerſi exercitus non poſſunt inſimul duellare ſine ſuperioris auctoritate. 9.*nume.* 1.*cum ſequentibus.*

Milites an ſubiaceant legibus Imperatoris. 13.*nu.* 3

Milites magis exemplis quàm rationibus mouentur. 13.*nume.* 6

Milites & filij familias milites, qualiter poſſint te-

ſtari in conflictu.33.nu.85
Milites q. Aquilam in diripiendis & cuſtodiendis urbibus imitari debeant.43.nu 14
Milites ſeruandi ſunt pro reipublicæ neceſſitate. 71.nu.4
Milites inexperti non ſunt cum infamia expellendi ſed eis data pecunia remouendi Exemplo Veſpaſiani Auguſti.71.nu.6
Milites auari & cupidiſſimi prędæ, qua arte à Ducibus ſuis ad bellum imitari debeant.77.nu.25
Milites tubarum ſonitu reſici, & ad prælium inflamari.86.nu.9
Milites concitari debere fortitudine Imperatoris mortem ſpernentis: ut gloriosam uictoriam conſequantur, ut erga Furium Camilum ſui fecere.86. nume.16
Milites primò muros ciuitatum hoſtium aſcendentes, ab antiquis laurea corona coronabuntur, & de mirabili indicio Scipionis.102. nu.36. & 103.nu.47. & 106.nu.80
Milites præceptis Ducum ſuorum acquieſcere debent 141.nu.2
Milites tumultuantes qua pœna ſint puniendi.142. nume.11
Milites mittendi pro cuſtodia locorum obſidendorum, de his eſſe debent, qui in eis pignora fidelitatis ratione ſanguinis habeant.142.nu.25
Milites euntes ad hoſtes ſine licentia ſuperiorum ſuorum, ſunt grauiter puniendi.143.nu.34
Milites ſuis maioribus præſtant obedientiæ iuramentum.144.nu.50
Milites in caſtris hoſtes Veneris & cupidinis eſſe debent, diuina armati uirtute ob honorem & gloriam.145.nu.1
Milites cauere debent à uitio luxuriæ, ne inebriati facile uincantur.145.nu.2
Milites nullum quæſtum quærere habent, ſed ſuo ſtipendio contenti eſſe debent.151.nu.3. & 159. nume.124
Milites propter prædam militantes peccarint. 151 nume.3
Milites Luculli qui inordinati fugerant, quomodo ſententiati.151.nu.4
Milites Caſſiani quare magis fuerunt laudati quàm milites Bruti.151.nu.5
Milites & ciues in pace & bello iuuandi ſunt.151. nume.15
Milites ſine iuſſu Principis aggredientes hoſtium caſtra quomodo ſunt puniendi.152. nume.27. & 154 nu.53
Milites ſuo militiæ gradu priuandi ſunt, ſi ſine iuſſu Ducis per foſſam caſtrum ingrediuntur. 152. nume.27
Milites qui ad opus ſibi impoſitum urgente neceſſitate non accedunt, ſunt ſtipendio priuandi.153. nume.28
Milites qui ex leui cauſa uel querela ſe mouent ſuſurrando in malum & contra proprium iuramentum aliqua committunt ſunt puniendi.153. nume 30
Milites in propoſitum ſuum uel commilitones ſuos manus uiolentas inferrentes, uel ſuum Ducem nõ defendentes, cum poſſint naturali morte ſunt puniendi.153.nu.33
Milites priuati militia per ignominiam deſertionis, qui abſq; Principis ſui iuſſione, in milites ſe eligi permittunt, morte puniri debent 153 nu.34
Milites qui bellare dimittunt antequam finita ſit expeditio incepta, uel ſequta uictoria, ſunt morte naturali puniendi. Nec eis eſt ſoluendum ſtipendium.153.nu 36
Milites fugitiui quandoque ſe tuentes fidi bellatores efficiuntur 153.nu.37
Milites ultra debita ſtipendia aliquid indebitè accipientes, puniendi ſunt.153.nu.39
Milites rumpentes ordines in militia ſunt puniendi. 154.nu.44
Milites grauius ſunt puniendi, quàm alij pro delictis militaribus.154.nu.45
Milites ſegnes, contumaces, deſides & negligentes, ſe dictioſi, & deſertores, ſunt ſeuiter puniendi.154 nume.49
Milites adulteri qualiter puniendi.154.nu.50
Milites fugientes è carceribus ſine legitima cauſa capti, an pro deſertoribus habeantur.156. numero.72
Milites militantes nocendi cupiditate & ulciſcendi crudelitate, rebellandi feritate, ac affectione dominandi ualde excedunt.156.nu.73
Exceduntque milites negotiando, mercando, uſurando, placitando, luxuriando, procurando & ſe immiſcendo uiliſſimis miniſterijs deturpando militiæ dignitatem & gloriam.156.nu.74
Milites excedunt quoque non utendo militia ad id ad quod eſt inſtituta.156.nu.74
Milites fures & latrones uiarumque derobatores publicarum, ac pacis ruptores, & aliena bona furãtes, eorum auxiliatores: & huiuſmodi criminum participes, et fures, ac furta receptantes ſunt mortis naturalis pœna plectendi.156.nu.75

Milites relinquentes caſtra,et ſe ad latrocinia & de predationes conferrentes furca ſunt ſuſpendendi.156.nu.76

Milites ſecundum qualitatem delictorum, locorum, & temporum ſunt puniendi.156.nu.82.

Milites recedentes à caſtris in iuſſu Ducis : & qui ſuſpecti accedunt ad caſtra : ac qui ſigna relinquunt,aut iuſſi loco cedere auſi ſunt. ſunt uarijs pœnis affligendi, prout in exemplis.157.nu.92 93.94 96.97.&.158.nu.98.&.99

Milites proditorie tractantes mortem amicorum ſuorum,& commilitonum cum eorum inimicis capite puniuntur.158.nu.100

Milites nimis loquaces & uociferantes ſilentij tempore an ſint puniendi. 158.nu.105

Milites fugientes de bello, & qui dominos deſerunt in prælio inter hoſtes,ſunt criminis læſæ maieſtatis rei. 158.nu.107

Milites in propria domo manentes uolentes gaudere priuilegijs militaribus, & habere ſtipendium ſicut ſi in caſtris maneret, ſunt puniendi. 159. nume.120

Milites concutientes & opprimentes populos, quid indebitè petendo, pro deſertoribus habentur. 159.nu.124

Milites caſtrenſiani ad quid tenẽtur. 159.nu.126

Milites in quibus caſibus poſſunt ſuſpendi. 160. nume.132

Milites coram quibus iudicibus & magiſtratibus ſunt conueniendi. 161.nu.152

Milites ob neceſſitatem accipientes propria auctoritate utenſilia pro ſe & equis ſuis, ea uenalia non inuenientes puniri non debent. 161.nu.153

Milites legibus parere debent. 163.nu.232

Milites & omnes alij indifferenter tenentur eſſe fideles regibus & ducibus ſuis, & potius mortem pati quam fidem fallere illis. Pomponij Romani equitis exemplo. 165.nu.9

Milites non militantes ſed negotiantes non gaudent priuilegijs militaribus.190.nu.187

Milites an pro rebus ſuis ad collectas tenẽtur.190 nu.188.& 213.nu.528

Milites & doctores atque aduocati non tenentur ad hoſpitandum in domibus ſuis, ſtipendiarios milites,equites neque pedites exercitus aut claſſis, nec ſequentes exercitus ad muniendum exercitum. 212.nu.475

Milites non poſſunt eſſe taleariorum & collectarum exactores.213.nu.495

Milites tenentur pro uectigali non præſtito. 214. nume. 522.

Milites an de illicita delatione tenentur. 214. nume.523

Militũ & armorum ſtylus qualiter in re bellica ſit ſeruandus 13.nu.5

Militum aliquorum uenas propter delictum ſoluebat antiquitas,ut dimiſſo cruore perirent.157.n. 88

Militibus itinerantibus captis ab hoſtibus eſt parcẽdum. 142.nu.25

Militibus cuſtodiam deſerentibus, uel portantibus extra caſtra aliqua iniuſſu ducum eſt pœna capitis. 155 nu.58

Et iactantibus ſe feciſſe egregia facta impugna, & illis qui præter uoluntatem ſui ducis pugnant, uel præ timore arma iactant. 155.nu.59.et.60

Militibus in quibus caſibus fiat remiſſio, remiſſionè 162.nu.166

Militantes ſolum propter prædas et diuitias an ſint puniendi 153.nu.31

Militantes in mari libenter nauigant ſub expertis ducibus & gubernatoribus uſuum.180 nu.1

Militaris dignitas an tollat ſpuritatẽ.25.nu. 107

Militari in re ſunt attendenda optima documenta diſciplinæ militiæ,quam boni mores exaltant,& coronant gloria & palma uictoria.169.nu.19

Militare propter prædam eſt peccatum.76. nu.11

Militia ſtat in experientia,& longo exercitio perficitur.75.nu. 6

Militiæ an dedecus ſit,permittere ignobiles pugnare cum nobilibus.9 nu. 8.el ij.

Militiæ regula illa eſt, ut hoſtium uires non contemnantur,ne pœna ſequatur errorem,cum bis in bello errare ex Scipionis ſententia non liceat. 47. nume. 18.

Miliare quomodo menſurari debeat,ſi fuerit uenditum uectigal per ſpacium duorum miliariorum. 196.nu.259

Minor uigintiquinque annis excuſatur à duello. 6. nu. 1.el primo.

Minor duellare intendens, poteſt pro ſe campionem ponere 6.nu.2.el primo.

Minor an reſtitui debeat aduerſus remiſſionem per ipſum factam de iniurijs ſibi & patri ſuo illatis. 136.nu.182

Minor poteſt facere pacem nec ſibi datur reſtitutio in integrum 136.nu.182

Minor portãs res gabellæ an teneatur ad gabellam 202 nu.335

Minor an cadat in commiſſum pro rebus portatis ſine licentia gabellarij.202.nu.335.&.336

Minor an ſit reſtituendus contra publicanos. 202. nume. 335
Minor includitur in ſtatuto uel conſuetudine generaliter loquente, fallit quando ſtatutum uel conſuetudo punit aliquid, quod de iure communi non eſt punibile. 232. nu. 336
Minores & puberes poſſunt ſe pro pace obligare. 126. nu. 49
Minores facientes pacem cum iuramento obligantur 126 nu. 51. & 136. nu. 182
Miſerabiles perſonæ, pauperes & cæci an teneãtur ad munera perſonalia. 211. nu. 465
Miſerabiles perſonæ quæ dicantur. 211. nu. 468. et nume. 469
Miſeranda eſt humana natura, & ipſius ſunt odenda peccata. 131. nu. 115
Miſerendum eſt captis in bello. 39. nume. 172. & 173.
Mithridates Rex Ponti dum bellum gereret cum Lucullo, ſuorum audita nece, lætitiam ſimulauit, quæ ipſum ad fugam uſque aſſociauit. 45. nu. 30
Mithridates bello pulſus à Lucullo, ſparſis Mithridaticis nummis ante Romanos milites illum inſequẽtes, & inde dimorantes in colligendo pecuniam euaſit. 75. nu. 11
Mithridates quomodo a Lucullo ſitie ferro fuit ob famem ſuperatus. 91. nu. 23. 24. 25. & 26
Mithridatis uictoria contra Farnacem, & Romanorum militum occiſio. 62. nu 44
Mithridatem more Romano exercitum ſuum armaſſe edoctum à Lucullo, & Lucullum Bithiniam a rapacitate uſurariorum liberaſſe. 55. nu. 61
Mitius agendum eſt cum conuicto ex præſumptionibus, quam ex confeſſione. 18. nu. 25
Mittentes legatos uidentur ipſi ire per eos. 83. nume. 6.
Moderamen inculpatæ tutelæ an in defenſione requiratur. 157. nu. 86
Mœnia & propugnacula fortia ſunt ciues fideles. 94. nu. 32
Mæſtitiam ducem quandoque decet ludis ſummouere, uelut Cæſar fecit in funere Iuliæ ſuæ. 85. nume. 6
Molendinarij eccleſię an teneantur ſoluere gabellas, collectas & taleas per laicos impoſitas pro molendino eccleſiæ. 184. nu. 101
Molendinarij Epiſcopi an teneantur ſoluere publicanis prout alij tenentur laicorum. 185. nu. 102
Mollities quid ſignificet. 81. nu. 2
Monacho an licitum ſit ſe tueri contra abbatem ſuum, & illum iniuſte opprimentem. 37. nu. 147
Monachi an teneantur ad collectas. 216. nu. 576
Monachis aggreſſis licet ſe defendere abſque licentia ſuorum prælatorum. 37. nu. 146
Monetam falſificans pœna mortis naturalis eſt puniendus. 162. nu. 180
Montibus manuali opera factis obſiduntur urbes & capiuntur. 101. nu. 20. & 22
Mora nocuit ducibus & militibus quantumcunque uictoribus auidis capere prædam. 75. nu. 7
Moræ purgatio non admittitur iure militari, neque in contractibus in quibus eſt appoſita pœna & iuramentum. 90. nu. 19
Moræ purgatio an admittatur in caſu ſtatuti quòd contractus, pro quo ſi infra certum tempus gabella ſoluta non fuerit ſit nullus, ita quòd poſt præfixum tempus à ſtatuto poſſit ſolui dicta gabella. ut ualeat contractus. 202. nu. 331
Morbus & ætas an tempore belli excuſationem præſtent à cuſtodia ciuitatis. 41. nu. 213
Mores, uſuſque locorum ac conſuetudines locorum ſeruari debent. 151. nu. 14
Mores iure militari, feſtaq; & ludi ſunt quandoque attendendi pro populorum uictoria. 168. nume. 8.
Mores boni principaliter ſunt attendendi, morũ probitas, ſcientia & artis peritia, in principibus nobilibus, magiſtratibus quibuſcunque doctoribus regentibus, magiſtris & medicis. 169. nu. 23
Morum ſuppellectiles magis ſunt diligendi quàm diuitiarum illecebræ. 169. nu. 19
Morum nobilitas magis reddet quem famoſum, quã generis dignitas. 169. nu. 22
Moribus & uirtutibus ſplendere longe præſtantius eſt, quàm rebus. Nec rerum unquam ſpecie illuſtrabitur aliquis, quem ſuæ turpitudinis macula de honeſtate. 169. nu. 22
Morientes in bello pro eccleſia cæleſte regnum merentur. 32. nu. 57
Morientes in bello iuſto ſine peccato mortali ſalui fiunt. 32. nu. 58
Morientibus in duello denegatur Euchariſtiæ ſacramentum ac eccleſiaſtica ſepultura. 19. nu. 34. & 24. nu. 94
Mors in furca deformis & turpiſsima eſt, & ſeruile ſupplicium. 160. nu. 133
Mortem aliquando non tam ex aduerſo quàm ex proſpero belli euentu, ſicut ex nimio mœrore, ita ex immenſo gaudio aliquos incurriſſe, ut euenit in morte. T. Q. Flaminij & libertate per eius ſi-

liimn Græcis data, ob idq́, clamore populi ſæpe cornices & coruos præter uolantes mortuos conci-diſſe. 85. nu. 7
Mortuus in duello non eſt ſeruus pœnæ. 2. numero. 1. et ij.
Mortuus in duello ſimilis eſt illi, qui moritur in tormentis nondum condemnato. 2. nu. 1. et ij.
Mortuus in duello non moritur ſeruus pœnæ, nec rumpitur eius teſtamentum perfectum 5. nu. 5. et 21. nu. 53
Mortuus apud hoſtes fingitur mortuus prima hora captiuitatis. 33. nu. 80
Mortuo in tormentis, qui cauſa uidendi conuenerat, ſepultura eccleſiaſtica non denegatur. 24. numero 94
Mortuo hærede ante teſtatorem teſtamentum rumpitur. 34. nu 88
Mortuus in bello pro republica, per gloriam uiuunt. 17. nu. 10. & 106. nu. 80
Mulier initium fuit primi peccati, & primum parentem eiecit à paradiſo delitiarum. 146. numero. 7
Mulier quæ ſe ſubiecit bruto, pœna mortis naturalis eſt punienda. 162. nu. 182
Mulier an denuntiare poßit fraudantes gabellas, & an ſit teſtis legitima in cauſa gabellarum. 189. nume. 181
Mulier nupta forenſi & extra ſuam patriam habitans an pro bonis ſuis exiſtentibus in loco ſuæ originis teneatur ad collectas forenſium. 217. nume. 587
Mulier an gaudeat priuilegio uiri ſui uiui aut mortui, & uidua exiſtente. 217. nu. 587
Mulier Rauennas nupta forenſi, an poßit acquirere bona ſtabilia in patria ſua exiſtente prohibitione. forenſes non poſſe acquirere bona ſtabilia. 217 nume. 588
Mulierem prægnantem necans, uel abortum faciens, pœna mortis naturalis eſt puniendus. 163. nume. 212.
Mulieres bellaces fuere Regina Auſtri Hypriſitina, Iudit, & Camilla. 44. nu. 23
Mulieres an à locis obſeßis ſint arcendæ. 92. nu. 2. et 94. nu. 30
Mulieres nuptæ in quibus caſibus ſubiaceant uiris ſuis, & in quibus non ſubiaceant. 218. numero. 589
Cætera habes ſupra in litera F. in ver. Fœmina.
Mulio & nauta an teneantur ſoluere gabellam pro ſalma & mercibus per ipſos uectis in naui ſeu cũ mulo. 184. nu. 87
Mulio & nauta retinere poſſunt merces donec eis fuerit ſatiſfactum de eo quod pro gabella merciũ ſoluerunt. 184. nu. 87
Mulio habens bulletam à publicanis pro mercibus portatis, non debet aliter moleſtari per gabellarios. 184. nu. 89. & 90
Mulio ſi tranſiuit cum ſalmis per unum territorium & audito quod in illo itinere erant latrones, intrauit aliud territorium ubi erat ſoluenda gabella & non ſoluit, an debeant ſalmæ confiſcari. 195. nume 242
Mulio tenetur de periculo rerum quas portat. 195. nume. 243
Muliones an rite tranſire poſſint per uias inuſitatas ne teneantur de fraudatione gabellæ, & reperti in loco ſuſpecto puniri poßint pro contra banno. 188. nu. 158. & 159
Muliones portantes res contra deuetum, an ſi eæ captæ fuerint teneantur fiſco ad æſtimationem & damnum ſit ſuum. 195. nu. 243
Muliones portantes merces antequàm exeant territorium an capi poſſint licitè. 188. nu. 164
Muliones reperti in uia recta non permittentes ſibi à publicanis perſcrutari an puniri poßint. 195. nume. 244
Muliones, uecticani, nautæ & ſimiles, tenentur pro rebus ſuo defectu deperditis & damnificatis. 118 nume. 594
Muliones, uecticani, & nautæ qui cauſa defraudandi uectigalia iuerunt per loca inſolita & inciderunt latrones & piratas tenentur ad emendam damni paßis. 118. nu. 595
Reliqua uide infra in litera N. in verſi. Nauta.
Mulus qui tranſiuit territorium non incidit in commiſſum, niſi fuerit à mulione conductus. 195. nume. 245
Multa fieri prohibentur, quæ facta ex cauſa pacis tenent. 223. nu. 6. & 7
Multæ imponi poſſunt contra non ſoluentis collectas impoſitas, ut illas citius ſoluant. 208. nume. 419
Multitudo quandoque eſt accipienda pro obſidibus de fortioribus & conſiliarijs hoſtium, ut uires & conſilia deficiant illis. 100. nu 15
Multitudo delinquens an ſit punienda. 142. nu. 20 21. 22. & 24
Mummius gloriam abſtulit Metello in bello Corinthi. 43. nu. 4
Mundualdus qui nam eſſe poteſt. 6. nu. 5

*Mundualdus pro quibus perſonis pugnet . & in quibus cauſis.*6.*nu.*12

Mundualdi falſi qualiter ſunt puniendi . 22 . *numero.*63

*Munus quid propriè dicatur, & quottuplex ſit.*208. *nume.*424

*Munus hoſpitis in domo recipiendi , non perſonæ , ſed patrimonij onus eſt.*212.*nu.*475

*Munus quando ordinarium & quando extraordinarium dicatur.*212.*nu.*485.& 489

Munera extraordinaria non dicuntur propriè tributa 212.*nu.*478

*Munera quædam ſunt perſonalia & quædam realia. & quædam mixta , & quædam quæ tribuuntur perſonis pro rebus.*212.*nu.*484

*Munera perſonalia quæ nam ſint, et èſſe dicantur.*213 *nume.*491

*Murenæ & Catonis laudãtur geſta, quod inimicos ſuos defenderint.*52.*nu.*22.& 23.

Muri ciuitatum ſunt æquandi ſolo, & arma ſubditorum tolli debent, cùm de eorum perfidia dubitatur 93.*nu.*7

*Muri ciuitatum & aqua foncarum qua arte ab obſidentibus menſurari poſſunt.*106.*nu.*81

*Muri ciuitatum & locorum à quibus magis refici debeant.*212.*nu.*581

*Muros ciuitatis uiolans pœna mortis naturalis eſt puniendus.*162.*nu.*178

*Muſelantes liberos homines pœna capitali plecti debet.*163.*nu.*215

Mironidus Aticus. vide infra in litera V. in ver. victoria.

N

NARSETI *Eunuchi facta explicantur .* 141. *nu.*6.& 7

*Natura humana eſt miſeranda.*131 *nu.*115

*Naturales filij non ſunt de domo patris, neque de ſanguine agnatorum.*182.*nu.*63

Naturales filij nati ex concubina in domo retenta an comprehendantur à ſtatutis indifferenter loquentibus. 182.*nu.*63

Nauicularij & naucleri non tenentur ſoluere gabellas pro mercibus , nec retineri de iure poſſunt pro gabella & paſſagio neque pro repreſalijs . 187. *nume.*147

Nauigans libenter militantes in mari, & mercatores ſub expertis ducibus , & gubernatoribus nauium . 180.*nu.*1

*Nauigare qui dicantur.*180.*nu.*9

Nauigantes bene diſcunt adorare Deum. 180. *numero.*6

*Nauis ui uentorum , aut ob incurſum piratarum ad uecta in certum portum non ſoluet gabellam de mercibus aliàs debitam.*185.*nu.*115

*Nauis an ſit primi egiata in tantum quod capi non poſſit pro gabella, & debito nautæ.*187.*nu.*147

*Naues an capi poſſint per Principes pro ferendis annonis & cibarijs pro uictu claſſis ad claſſem.*186. *nume.*112

*Naues tempore exercitus occultatę poſſunt de iure confiſcari.*161.*nu.*157

*Nauibus confiſcatis ratione mercium illicitarum , an intelligatur confiſcata pecunia exiſtente in nauibus.*190.*nu.*183

*Nauta qui promiſit conſignare merces in portu Ceſenatico ſuo periculo, non tenetur ſoluere expenſas gabellæ quæ ueniebant ſoluendæ.*180.*nu.*23

*Nauta & malio nauium & mercedem ſuam habere debent pro mercibus uectis quæ inciderunt in commiſſum & contra bannum.*184.*nu.*88

*Nauta propter impetum maris non ſeruans locum itineris, non eſt puniendus.*186.*nu.*116

*Nautę an teneantur ſoluere gabellas pro mercibus per ipſos uectis cum naui.*184 *nu.*89

Cætera require ſupra in litera M . in ver. Mulio.

Neceſſitas facit probabile quod alias non eſt . 18. *nume.*26

*Neceſſitas legem non habet , nec moderamen diligit , nec legi ſubeſt.*35.*nu.*115. & 161. *nu.* 158. & 185.*nu.*105

Neceſsitatis effectus pariunt multa ſoluta legibus. 185.*nu.*106

*Negligentia eſt hoſtis in bello, quæ nocuit Aſdrubali, & profuit Claudio Neroni diligentia, & exempla habes.*76.*nu* 15

Negotiorum geſtoris poſiti per unum ex publicanis , qui gabellam conduxerunt , mala adminiſtratio, an alteri publicano conſocio noceat. 187. *numero.*136

*Nepos natus ex inceſtuoſo coitu, à nullo ex parentibus inſtitui poteſt.*26.*nu.*115

De Nicomedis Regis Bithiniæ mortui equo, qui non uiſo ipſo Rege noluit comedere & mortuus fuit. 65 *nume.*11

*Nihil eſt tam naturale quàm fidem ſeruare.*165.*numero.*12

Nili aggeres aut ripas deſtruens , aut cluſas pu-

blicam rumpens, pœna mortis naturalis eſt puniendus. 163. nu. 219

Nicia: De celeri conſilio Niciæ quo Syracuſanos ſuperauit, & de Fabij ac M. Curij conſilio in reuocãdo hoſtes à propoſito. 46. nu. 5

Nobilis, cui à ruſtico fuit expillata barba, poteſt impunè ruſticum occidere. 2. nu. 1. el i.

Nobilis inſultatus ab ignobili non tenetur fugere. 2. nu. 4. el primo.

Nobilis prouocant ignobilem et infamen, an teneatur cum eo pugnare 9. nu. 3. cum ſeq.

Nobilis de iure non aſtringitur pugnare cum ignobile & infame. 9. nu. 1. & 5

Nobilis inſultatus à ruſtico fugere non debet licet fugere poßit. 20. nu. 42

Nobiles experti & fideles mittendi ſunt ad cuſtodiam locorum obſeſſorum, qui pro gloria & honore ac ſuorum defenſione diligenter cuſtodiant & ſtrenuè pugnent. 110. nu. 27

Nobiles delinquentes non ſuſpenduntur, ſed decapitantur in ciuitate Neapolis. 160. nu. 134

Nobilitas quandoque minuit, quandoque aggrauat pœnam. 154. nu. 45

Notarij ſerui publici dicuntur. 39. nu. 175

Noua uectigalia ſine facultate imponentes qua pœna teneantur. 183. nu. 84

Noua cauſa iniuriarum an uidet primam pacẽ. 128. nu. 78. 79 80. & 129. nu. 85

Nouitij qui dicantur. 188. nu. 171

Notarij Principum an teneantur ad onera extraordinaria 214. nu. 535

Numentini magiſ mori uoluerunt quàm deficere in fide. 166. nu. 165

Numidæ qua ſimulatione hoſtes ſuos turbarunt. 58. nume. 3

Numidia ſubacta Imperio Romano per Pompeium poſt interfectum Domitium & captum Iarbam. 50. nu. 5

Nuntiantes hoſtibus ſecreta Principis, morte naturali ſunt puniendi. 155. nu. 57

Nuntium malum aliquando ducem mentiri oportet, ne à prouincia exercitus detereatur, & ut deſtinatum opus perficiatur, exemplo Scipionis Aphricani in Aphricam tranſmittentis. 48. numero. 22

Nundinæ debent eſſe ſecuræ pro acceſſu & receſſu. 187. nu 149

Nullus regulariter eſt immunis à gabellis. 180 numero. 14

Numerus ternus quàm perfectus ſit. 83. nu. 5

O

OBEDIENTI Principi ſuo parcitur licet malè faciat. 144. nu. 51

Obedientia quantæ ſit uirtutis & potentiæ. 144. nu. 43. 44. 45. & 52

Obedientia eſt maioribus debita 144. nu. 50

Obedientia in cunctis eſt præſtanda in re militari, cũ ſit uexillum ſalutis et uictoriæ, ac Regum ueneranda corona. 156. nu. 81

De Obeliſcis, pyramidibus & columnis ac ſtatuis in urbe erectis per Quirites. 61. nu. 30

Obligatio ad pœnam reputatur damnum. 126. nume. 56

Obligatio facta in licitatione quando ſit reſtituenda et quando non. 197. nu. 281

Obligatus. Non obligatus ad onera perſonalia, an teneatur ad realia, & an teneatur ad hoſpitandum forenſes in domo ſua. 212. nu. 475

Obligatus duobus, illi parere debet, cui primo promiſit. 21. nu. 52

Obligati dare Communi ſal pro tanto pretio, an ſi Cõmune non indiget ſale, poßint cogere Commune ad id acceptandum. 202. nu. 338

Obſeſſa loca quæ à dominis ſuis ſuccurri non poſſunt, facile arte ſine pugna capiuntur. 97. numero. 21

Obſeſſa loca, etiam cum equitatu leuis armaturæ defendi poſſunt hoſtes aggrediendo, ut fecit Alphonſus Caſtriota Marchio Atripaldi in liberando Neapolim ab obſidione Gallorum eorum diſcipato exercitu. 111. nu. 39

Obſeſſi, ut hoſtium uires diuidantur ipſorum hoſtium loca aggredi debent illa deprędando, Scipionis & Fabij exemplo. 93. nu. 10

Obſeſſi loci tolluntur præſidia clamore ac tumultu. 104. nume. 60 61. 62. 63. & 105. nu. 66. et 106 nume. 75

Obſeßi cauere debent à ſimulata hoſtium fuga ac eorum inſidijs factis ſignis, & alijs modis factis. 107 nume. 85

Obſeßi qua ſimulatione oſtendere debeant hoſtibus non indigere annonis, nec alijs ſibi neceſſarijs. 109. nume. 9

Obſeßi etiam incendio ſe defendere poſſunt, exemplo Nabidis Regis Spartanorum. 110. nu. 16

Obſeßi cauere debent ab hoſtibus ſuis, qui mutatis ueſtibus armis & inſignibus ipſorum obſeſſorum, magnam uenturi ſuffragij Letitiam fingunt. 111. nume. 37

Obſeſſi non debent obſidentium Duces, neque ipſos obſidentes conuitari, ſed illos uirtute & exercitio militari ſuperare. 112. nu. 4

Obſeſſis per uim captis an ſit miſerendum. 104. numero. 65

Obſidendorum locorum conſilium. 78. nu. 9

Obſidentes cauere debent ne decipiantur ab obſeſſis ſub ſpecie deditionis, exemplo Pub. Licinij Proconſulis Romani, qui cruentiſſima ſui & ſuorum cede in Aſia fuit inſecutus. 101. nu. 12

Obſidentes poſſunt etiam uinci ab obſeſſis animosè bellantibus, ut contigit Forliuij, ubi exercitus Gallorũ fuit interfectus uſque ad unum: & Regi Pyrrho in ciuitate Argiuorum, qui fuit interfectus à populis pertinaciter pugnantibus. 110. nu. 17. & 18

Obſidentes docentur quomodo per irruptionem ab obſeſſis offendi non poſſint. 113. nu. 11

Obſidentes hoſtes quibus modis offendi poſſunt. 13. numero. 22

Obſidẽtium blanditijs nulla per obſeſſos eſt præſtanda fides. 111. nu 36

Obſidentibus inſtantibus loca obſeſſa prodeſt quandoq; portas eorum relinquere apertas, ut obſeſſis fugientibus tuta detur uia abeundi. 110. nu. 20

Obſideri non debent loca quibus in horis & per dies à ſuis ſuccurri poſſunt. 106. nu. 77

Obſides qui non ſint clerici ex primatibus ciuitatum ſunt accipiendi. 93. nu. 18. & 19

Occidens inimicum ſuum in duello licito, non tenetur de occiſo. 24. nu. 95

Occidens aliquem in duello auctoritate Principis inito cauſa letitiæ an de occiſo teneatur, remiſſiuè. 19. nume. 35

Occidens extra patriam duellando inimicum ſuum, an rediens in patriam, poſſit de homicidio puniri. 21. nu. 56

Occidens bannitum in duello non conſequitur præmium conceſſum occidenti bannitum. 22. nu 66

Occidens ueneno fratrem ſuum condemnatum ad mortem qua pœna puniatur. 73. nu. 23

Occidens ductum ad iuſtitiam ut homicida punitur. 73. nu. 24

Occidens duos aut plures pœna mortis naturalis puniẽdus eſt. 163. nu. 213

Occiſor an occidi debeat. 1. nu. 2

Occiſus in duello an à uincente poſſit ſpoliari armis et rebus cum quibus duellauit. 24. nu. 93

Occiſi in bello non moriuntur ſerui pœna nec hominis 2. nume. 2

Occupans rem pro derelicto habitam, tenetur ad ſolutionem gabellæ uigore ſtatuti, quòd de qualibet alienatione uel donatione ſoluatur gabella. 187. nume. 138

Occupantes plateam cum coreo an teneantur ad gabellam. 183. nu. 65

Occupator eccleſiæ de mãnu laicorum toleratur propter pacem. 124. nu. 16

Ocium contemnit improbus labor. 68. nu. 6

Octauianus floruit literis & armis, & Aiacem furentem ſcripſit. 53. nu. 38

Octauianus de crudelitate damnatur. 80. nu. 31

Odium & ira in Principe eſſe non debet pro regni conſeruatione. 141. nu. 5. & 8

Odia inteſtina per mortales ſunt fugienda. 32. nu. 60 61. & 33. nu. 68

Odia nocent Imperio, & de odio M. Antonij contra Cæſarem. 68. nu. 2

Odia & iniuriæ non ſunt in confectione pacis memorandæ 125. nu. 41

Offendens primo offendentem non tenetur ad pœnam pacis ruptæ. 127. nu. 68. 70. & 130. nu. 112

Offendens aſſociantem illum cum quo eſt facta pax, pacem rumpere dicitur. 135. nu. 163.

Offendens cohabitantem in domo illius, qui habet pacem cum eo, pacem fregiſſe dicitur. 135. nu 163

Offenſæ remiſſio an poſſit per ingratitudinem reuocari. 136. nu. 181

Offenſus an poſſit à iudice compelli ad faciendum pacem. 125. nu 28

Offenſus an poſſit facere pacem ubi eſt publica accuſatio. 125. nu. 43

Offenſus ſi in ſuo teſtamento fecit pacem omnibus offendentibus, & inimicis ſuis, an ualeat. 139. numero. 209

Offenſus an ſit cogendus fideiubere offendenti, qui ſoluit pœnam per ipſum incurſam. 139. numero. 213

Offenſi ſunt concordandi, ut pax bona ſequatur. 125. nume. 41

Offerendo cæteris paribus locus eſt gratificationi. 197. nume. 280

Offerens plus in locatione uectigalis non admittitur, niſi præſtet fideiuſſores idoneos. 196. nu. 257

Offerens primus in ſubhaſtatione ſi idoneus non fuerit carens fideiuſſione, an ſecundus minus offerens idoneus liberetur ab oblatione. 197. nu. 277

Offerens in licitatione an poſſit pœnitere. 197. numero. 279

Offerens notario uel præconi in ſubhaſtatione an obligetur. 197. nu. 81

Offerens in prima licitatione an & quando ſit reſtituendus. 197.nu.81
Officialis temporalis an conueniri poſſit ut perpetuus officialis durante officio.131.nu.126
Officialis pro ſui utilitate fiſci pecunias mutuare non poteſt.161.nu.159
Officialis poteſt pecunias fiſcales mutuare ſtipendiarijs pro ipſorum neceſſitatibus.161.nu.159
Officialis miſſus ad ſcribendum uinum & frumentum, qui debitum ſuum non iuſtè cum damno datiorum fecit, ad quid teneatur.215.nu.252
Officiales dum ſunt in officio an teneantur ſoluere gabellas.192.nu.209
Officiales ſuperadditi collegiatis officialibus immunibus à gabellis & collectis, an & ipſi ſint immunes ab ipſis gabellis & collectis.192.nu.210
Officiales collegiati antiquiores in collegio an præcedant illos qui poſt eos fuerunt aggregati in collegio, ſeu capitulo.192.nu.2 0
Officiales quando teneantur pro familia, & quando pro famulo uiuo, & quando pro mortuo.193. numero.218
Officiales plus debito exigentes ſine uenia puniuntur. 195.nu.251
Officiales præſidentes in uenditione gabellarum pro Communi, prohibentur ipſi emere & conducere gabellas.196.nu.266
Officiales qui nam ſint illi, quibus eſt licitum contrahere & pignerari remiſſiuè.196.nu.267
Officiales deputati ad ſubhaſtandam res fiſcales, eccleſiarum, minorum, & bona confiſcata per quantum tempus expectare habeant ante quàm eas liberent. 197.nu.273
Officiales debent mittere pro debitoribus tributorum ut ſoluant inſtante exactore. 192.nu.209
Officiales monſtram non facientes familiæ, culpa et negligẽtia illorum qui tenentur uidere monſtram, an cadant in pœnam.219.nu.612
Officia quæ nam ſint & artes degentium in claſſe. 180.nu.2
Omiſſum & non expreſſum in ſtatuto, pro omiſſo & non expreſſo habetur.139.nu.217
Omnibus eſt permiſſum emere & conducere uectigalia, quibus non eſt de iure prohibitum. 196. numero.265
Onus probandi uectigal incumbit poſſeſſori. 194. nume.236
Onus rei traditæ in emptorem ad ipſum ſpectat. 208 nume.421
Onera an in loco originis & incolatus quis ſubire cogatur.213 nu.517
Oneribus & tributis an ſubiaceant bona bannitorum confiſcata.211.nu.456
Cætera uide ſupra in uer. obligatus.
Opera facta urgente neceſſitate non ſemper ſunt laudabilia.161 nu.158
Operæ hominum an ueniant in ſtatuto quòd de redditu ſoluatur gabella. 216. numero.564
Oppidum quid ſit.107.nu 86
Oppidum unde dictum 107.nu.88
Oppida obſeſſa à parte minus cuſtodita ſunt aggredienda ut ſit captura facilior. 100. numero. 5.& 6
Orator ab oratione dicitur.81.nu.2
Oratores Principum quales eſſe debent & quid agere & curare teneantur, & quibus habeant uti cautelis. 81. numero.1.2.& 82.nu.3.& 83 nume.6
Oratores qui uarijs uirtutibus excelluerunt. 81. numero.2
Oratores à Principibus quibus miſſi ſunt, munera non debent recipere, ſicut fecere Apius Claudius Legatus Luculli ad Tigranum & Pelopida Legatus Thebanorum ad Artaxerſem. 83. nume.5
Oratores mittendi ad hoſtes quales eſſe debeant, & quod ſit eorum officium, & quomodo per illos urbes obſeſſæ ſint defendendæ. 110. numero 21. 22.& 23
Oratores ſeu legati pro rebus quas ſecum portant, an teneantur ſoluere gabellas. 192. numero.211
Reliqua habes ſupra in litera L. in ver. Legati, & infra in litera T. in ver. Timagora.
Oratoria ars in quibus verſatur. 81. numero.2
Orſorates cuſtod. & deſertor fuit ab Alexandro interfectus.151.nu.12
Ordinarium remedium an tollat extraordinarium. 193 nu.218
Ordinaria quæ nam ſunt & dicantur munera, & quæ extraordinaria.212.nu.478
Ortus ex illuſtri natione legitimus et naturalis, de proditione inculpatus, refutari non poteſt in duello.24 nume.101
Oſculum pacis debet interuenire cum iuramento, & tactu manus in pace.124.nu.15.& 134.nu.157 & 140.nu.218

Oſculo

Oſculo pacis & tactu manus an remittatur iniuria. 134.nume.157

Oſiaſtris caſtrum ſaxoſum fortiſſimum quomodo ab Alexandro magno habitum. 102.nu.29

Oſsibus The tonorum interfectorum Maſsilitti uineas ſuas pallificauerunt. 97.nume.23

De Ouinio Carcerato à Iulio Cæſare, quia uxorem Caluiſii Ducis in caſtris militari ueſte inducta de nocte induxerat. 146.nu.12

P

PACATI, *inter quos noua lis oritur, an poſſint iterum inſimul duellare. 25.nu.110*

Paciſcens de iniuriis ſibi illatis, intelligitur facere pacem & concordiam. 126.nu.48

Pactum an ualeat factum per procuratorem conſtitutum ad faciendum pacem., quòd eius principales non maneant in patria, & ſuo diſtrictu. 130.nume.108

Pactum factum in pace inita inter duas ciuitates, quòd alteri liceat ſe uindicare, vel fœdera pacis rumpere non ualet 130.nu.113

Pactum futuræ ſucceſſio i. non ualet, nec iuramento firmatur. 167.nu.40

Pactum de futura ſucceſsione in feudo an ualeat. 167 nume.42

Pactum ab uniuerſitate factũ cum ruſtico, quòd ipſe collectam ſoluere non teneatur, an ualeat. 181. nume.30

Pactum non afficit emptorem niſi ſit reale. 184.nume.98

Pactum nudum an ſit obligatorium 201.nu.329

Pactum quòd eccleſia pro rebus ei datis teneatur ad onera non ualet. 210.nu.449

Pactum factum contra ſol tum per officiales uendentes gabellas eſt nullum. 218.nu.596

Pactum factum cum datiarys quòd nulla nouitas fieri debeat durante tempore conducta, quomodo intelligatur. 218.nu.597

Pacto promiſit ciuitas Cæſenæ ut nauigium cum mercibus in ſuo portu poſſit perpetuo ire & redire ſine gabella, an perdatur tale ius ſi per triginta annos non uenirem. 184.nu.99

Pacto fieri non poteſt, quod lege non eſt permiſſum. 214.nume.527

Pacta an & quando inter duellantes ſint ſervanda. 18.nu 24. & 19 nu.38. & 23.nu.79. & 24 nu. 96. & 26.nume.120

Pacta pacis & conuentiones omni die pertractari poſſunt. 135.nume.119

Pacta in inſtrumento pacis facta an ſint ad unguem ſeruanda. 136.nu.178

Pacta uel conſuetudo an ualeat quòd pro conducendo peditei mutuentur pecuniæ & equi & ſi in itinere ſpoliatĩ an debeãt ſibi reſarcire ablata. 159.119

Pacta conuenta ſeruanda ſunt illam ſeruanti. 165. nume.4

Pacta inter Principes & populos ſunt ad vnguem ſeruanda, exemplo Sogi Regis Lacedæmoniorum. 167.nume.43

Pacta inita in contractibus inter fiſcum, an omnem populum afficiant. 183.nu.80

Pacta inſolita facta per uendentes gabellas, in fraudem fiſci non ualent. 183.nu.81

Pactis conuentis per duellum qualiter ſtandum ſit. 4.nume.17

Pactis priuatorum ius publicum tolli non poteſt 214. nume.527

Paminundas, Alexander, & Pyrrhus imperatores muſices & præſertim militaris non fuiſſe inexpertos, & de ea plerunque iudicaſſe. 86.nu.8

Papa & quilibet alius prælatus habens iuriſdictionẽ temporalem concedendo ea quæ ab eccleſia prohibentur irregularitatem diuinam incidũt. 13. nu.2

Papa tenet uniuerſale imperium in ſpiritualibus, inter omnes fideles & infideles. 29.nu.3

Papa eſt Chriſti vicarius, & Petri ſucceſſor, & omnium eccleſiarum proprietarius dicitur. 29. nu.4. & 30.nume.17

Papa in ſpiritualibus & Imperator in temporalibus eſt vicarius Chriſti iuriſdictionaliter uniuerſi orbis. 30.nume.17

Papa habet utrunque gladium, & contrarium aſſerentes ſunt hæretici. 30.nu.17

Papa uacante imperio poteſt utrunque gladium exercere. 30 nu.23

Papa rite liberat à iuramento fidelitatis ſubditos Imperatoris indicentis bellum contra eccleſiam catholicam. 32.nume.50

Papa contra Imperatorem hæreticum rite poteſt bellum indicere. 32 nu.51

Papa non põt à mũdo iudicari niſi ꝑ hæreſi. 32.n.65

Papa omnimodã poteſtatem habet in terra, et poteſt Principes non obedientes mãdatis ſuis pro pace ſeruanda, priuare dignitatibus dominÿs, & regnis. 35.nu.112

Papa dat & tollit dominium & regna auctoritate ſua ſuprema ex cauſa. 35.nu.113

Papa non poteſt allegari ſuſpectus. 35.nu.114

Papa tenetur ſuccurrere oppreßis iniuſte & prouidere eorum neceſſarijs. 40.nu.197

Papa & Imperator an poßint legitimare ad feuda. 42.nu.221

Papa iura imperatoria tollere non poteſt niſi in quantum Canones & iura permittunt eccleſiæ. 98.nume.24

Papa hæreticus niſi ſe purgauerit, poteſt per conciliũ legitimè congregatum deponi. 98.nu.26

Papa an poßit tollere confeßionem, cum ſit de iure diuino. 126.nu.46

Papa ob ruptam pacem indicat inter laicos. 127.nume.59

Papa poteſt laicis, & eorum bonis profanis ex cauſa imponere collectas, & Imperator ex cauſa poteſt imponere in ſubditos ſuos 217.nu.583

Papa ſuper bonis eccleſiarum, & patrimonialibus clericorũ uniuerſi orbis poteſt collectas imponere. 217 nume.584 & nu.586

Papæ geſtum præter ordinem rectum an teneat. 32. nume.66

Papæ mandatis eſt piè parendum. 35.nu.113

Papirius Curſor quo aſtu uſus fuerit in occupando Tarantum 96.nume.7

Parentes & amici conuocari poſſunt pro recuperandis bonis, quos defendere licet. 20.nu.39

Parentibus ac patriæ parendum eſt. 144.nu.52

Parere qui alios uult ſibi pareat et ipſe ſuperiori ſuo, & Deo magis quàm homini. 168.nu.5

Pares an pugnabunt propter iniuriam & exceſſum. 12.nume 3

Paria delicta mutua compenſatione tolluntur. 12.nu.2.& 38.nu.160.& 201.nu.329

Paritas in duello eſt ſeruanda. 2.nu.1.el iij.

Pars quæ fecit pacem cum inimico, qui poſtea fuit offenſus in præſentia ſua ab alio, quem impedire potuerat, ne offenderetur, & non impediuit an dicatur pacem uiolaſſe, & in pœnam pacis fractæ incidiſſe. 136.nu.183

Partes quando diſcedere poßunt à querela ſine infamia. 9 nume.8

Partes cogi poſſunt ad pacem quando dubitatur de malo futuro. 124.nu.23.& 133.145

Partes inducuntur ad pacem quando ciuiliter agitur de crimine iniuriarum. 133.nu.145

Partes quæ poſt pacem inter ſe uulnerarunt & inde iniuriam remiſſerunt, an præiudicent fiſco in pœna fractæ pacis, 138.nu.198

Parthi qua arte a Ventidio Romanorum duce fuerint fugati ac trucidati cum Farnaſtano eorum rege-

58.nume.8

Partiales ſe inuicem offendentes tenentur ad reficiendum damna parti damnificatæ. 128.nu.82

Partiales ſeu capita partium in pace facienda, an omnes interuenire debeant cum ſequentibus & adhærentibus ſuis, uel poßint pro eis promittere. 135.nume.172

Partus an i.lac, uaccæ. uel alterius animalis legatus, an comprehendatur. ſub ſtatuto quòd pro quolibet animali legato ſoluatur gabella. 182.nume.60

Parua quædam aliquando dux aggredi, aut aggreſſa proſequi debet, vt damnum & dedecus uitetur, Idq; Diodori & Fabij Rutilij maximè exēplo comprobatur. 47.nume.19

Parua quandoque à bono Imperatore non ſunt negligenda. ut mala inde uitemus, & bona conſequamur, vt fecit Lucullus in Barbaros ex Cerui perſecutione. 87.nume.25

Paruus exercitus ut magnus hoſti uideatur, noctu è caſtris ſunt mittendi milites qui hoſtibus inſidientur, & mane ad caſtra reuertantur 87.nu.29

Paſſagia & pedagia an ſint in mari ſoluenda, prout in terra pro tranſitu. 189.nu.177

Paſſagia & pedagia unde dicantur. 189.nu.177

Pater perpetuatur in filium, & una eademq; perſona cenſetur. 41.nu.211

Pater an ſuccedat in feudalibus filio. 98.nu.27

Pater poteſt feudum nouum alienare abſque conſenſu filij, dummodo regius aſſenſus interueniat. 98.nume.28

Pater bannitus regulariter à filio ali debet. 124. nu.22.& 126.nu.58

Pater an poßit receptare, uel occidere impunè filium bannitum, ſtatuto diſponente, quòd quilibet teneatur occidere bannitos. aliàs cadat in pœnam. 129.nume.100

Pater an poßit remittere iniuriam factam filio. 138.nume 200

Pater ſubtrahens filium militem qua pœna ueniat puniendus. 152.nume.26

Pater poteſt uendere filium propter neceßitatem famis 185.nume.106

Pater non tenetur in obligatione uectigalium pro filio delinquente uel debente. 187.nu.145

Pater habens duodecim liberos in poteſtate, immunis eſt à collectis & muneribus. 213.nu.502

Patris conſenſus an ſit neceſſarius in filio familiàs intendente duellare. 23.nu.78

Patre capto, & ab aliquo redēpto, poteſt filius redemptori reddere ſolutum pro patre. & illius eſſe hæ-

tes.34.nume.86
Patientia & ars portans uexillum honoris in periclis & laboribus militaribus.68.nu.6
Patriæ & parentibus parendum eſt.144.nu.52
Patriam qui prodit. pœna mortis naturalis puniri debet.162.nu.186
Paminundas uictoriam habuit contra Lacedæmonienſes uigiles de nocte arte retentos.62.nu.45
Paulus Aemilius ob uictorias habitas gratias humiliter Deo tribuebat.168.nu.6
Pauli Aemilij fortiter geſta.55.nu.57
De Pauli. Aemilij conſulis conſtantia.qui ante & poſterius triumphum duorum filiorum morte non deteritus,fortunam in re priuata non timuit: vt publica ante poneret, & breui morbo confectus publico funere propterea emeritus eſt in campo Martio ſepelliri.87.nu.30
Pauper litigans cum diuite an compelli poſſit ad concordiam.124.nume.24
Pauper litigans cum potente diuite pro bono pacis cogitur ad concordiam, & ad compromiſſum iudicis officio.133.nu.145
Pauper presbyter ſeu clericus coactus de facto ſoluere collectam,gabellam,uel pedagium,an poſſit licitè quærere eleemoſinam, pro dicta ſolutione facienda.211.nu.463.& 21.nu.577
Pauperes an de facto poſſint legitimè grauari pro muneribus,& mercibus,ac collectis ſoluendis. 211.nume.464.& 465.
Pauperes an teneantur ad munera perſonalia. 211. nume.465
Pauperes & miſerabiles perſonæ extra prouinciam trahi non poſſunt ad iudicium.211.nu.470
Pauperes & miſerabiles perſonæ appellare poſſunt ad Papam omiſſo medio.211.nu.471
Paupertas excuſat appellantem à proſecutione appellationis 144.nu.53
Pax ſi facta fuerit inter duos, & unus eam uiolauerit,an ſecundo uiolans incidat in pœnam contractus pacis ruptæ.13.nu.1
Pax eſt finis belli.123.nu.1
Pax fit uoluntate & bellum neceſſitate 113.nu.1
Pax non quæritur ut bellum geratur, ſed bellum geritur ut pax acquiratur.123.nu.1 & 138.n.205
Pax eccleſiæ quæ ſit 123.nu.1.& 4
Pax eſt danda & ſeruanda in eccleſia Dei.123.nume.1.& 2.
Pax quæ nam ſit,& quos bonos pariat effectus.123.nu 3.& 138 204
Pax unde dicta.123.nu.5
Pax propter ſui bonitatem à populis communiter peroptatur.123.nu.8 & 125.nu.43
Pax eſt duplex diuina & humana.124.nu.11
Pax eſt affectanda pro animæ ſalute & corporis bono temporali.124.nu.12
Pax fit oſculo interueniente.124.nu.13
Pax datur in miſſa pro charitate diuina.124.nu.13
Pax quibus caſibus à Deo tollitur populis,& illis dat bellum remiſſiue.124.nu.13
Pax eſt cautè facienda,ne præparentur uires iniquitatibus.125.nu.29
Pax inter malos non eſt curanda.125.nu.37
Pax illa eſt curanda,ſi bona eſt æqua ſit & duratura.12.nu.38
Pax in quo differat à concordia.125.nu.41
Pax an fieri poſſit per maritum de adulterio uxoris.125.nu.42
Pax an in omni maleficio fieri poſſit.125.nu.42
Pax in teſtamento fieri poteſt, & omnis iniuria remitti 125.nu.43
Pax an fieri poſſit ab offenſo ubi eſt publica accuſatio.125.nu.43
Pax non deſtinata tempore perpetua iudicatur.125.nume.44
Pax & remiſſio iniuriarum an fieri poſſit pro abſente & abſentibus.120.nu.47.& 139.nu.208.
Pax facta per minorem, non poteſt rumpi per eum factum maiorem 126.nu.51.& 136.nu.182
Pax à minore facta ſine decreto iudicis an teneat ibi.
Pax eſt genus & concordia eſt ſpecies. 126.nu.52
Pax eſt perpetua,& concordia poteſt eſſe temporalis. 126.nu.52
Pax eſt ordinata concordia,et ſedatio diſcordiæ.126. nume.53
Pax an fieri poſſit per tutorem de morte patris pupilli.126.nume 56
Pax eſt appetenda quia neceſſaria. & opus eſt Iuſtitiæ & conſcientiæ.126.nu.57.& 128.nume.81 & 138.nu 201
Pax probatur ex legato facto inter inimicos. 126. nume.57
Pax probatur per ſalutationem uerbo uel epiſtola. 126.nume.57
Pax eſt teſtamentum Domini noſtri Ieſu Chriſti quod rumpi non debet.126.nu.58
Pax quibus de cauſis non bene ſeruetur inter homines.127.nume 59
Pax promiſſa pro ſe amicis, & adhærentibus. intelligitur de præſentibus & non de futuris.127.n.62
Pax an ſufficiat haberi ab uno ex hæredibus, ſtatuto

diſponente quòd pax ab hæredibus defuncti haberi debeat. 127.nu.64

Pax per'alium fieri poteſt, & per hæredem ratificari. 127.nu.64

Pax ab hærede particulari fieri poteſt. 127.nu.64

Pax rupta dicitur per ſtuprum commiſſum cũ uidua conſanguinea inimici pacati. 128.nu 72

Pax an dicatur rupta per ſtuprum aut adulterium commiſſum per unum ex pacatis cum uxore alterius, 128.nu.72

Pax an rupta dicatur per lenocinium commiſſum per unum ex pacatis in perſonam uxoris uel filiæ alterius ex comprehenſis in pace. 128.nu.73

Pax ſuper adulterio fieri poteſt ad pœnam minuendam. 128.nume.77

Pax facta à dominis non præiudicat priuatis perſonis 128.nu.77

Pax an dicatur rupta per furtum factum ei cum quo facta fuit pax. 128.nu.78

Pax rupta non dicitur per furtum, raptum, uel adulterium, ſi ex illius cauſa facta non fuit. 128.nu.80

Pax uim habet reſtitutionis in integrum. 128.nu.81

Pax inter duos facta, an altero offendente alterum ex alia cauſa, uiolata dicatur. 28 nume.78. & 129 nume.85

Pax facta de non offendendo an rupta dicatur ſi in bonis damnum datum fuerit. 129.nu. 86

Pax an uiolata dicatũ ab eo, qui offendit eius inimicũ pacatum, poſt pacem bãnitum, ſtante ſtatuto quòd poſſit bannitus impunè offendi & occidi. 129.nume 90

Pax per accuſationem rumpitur. 129.nu.92

Pax an tollat inquiſitionem; factam, uel fiendam. 129.nume.95

Pax an fieri poſſit pro abſente nomine pro ipſo ſtipulante. 130 nu.106

Pax mutua dicitur, ſi illata eſt iniuria ab una tantũ parte, & pax fiat. 130.nu.107

Pax per pecuniam facta an teneat. 130.nu. 110

Pax etiam hoſti eſt ſeruanda 130.nu.111

Pax fieri poteſt per procuratorem habentem ad hoc ſpeciale mandatum. 130.nu. 113

Pax pacta per filios ſpurios non exiſtentibus legitimis an proſit occiſori ſtante ſtatuto quòd pax habeatur a filiis occiſi. 130.nu.113

Pax facta inter duos Principes promittentes ad inuicem non offendere eorum ciuitates, an comprehendat eorum adhærentes ciuitates, ac amicos ſuos confœderatos. 130.nu.113

Pax ſit inter offendentem & offenſum, in caſibus a iure permiſſis. 131.nu.114

Pax ſi haberi poteſt non ſufficit treuga. 131.nu. 115

Pax ab uno rupta an debeat ab altero ſeruari. 131. nume.121

Pax in ſe habet tres comites, Fidem, Charitatem, & Iuſtitiam. 131.nu.124

Pax facta pro ſe, an rupta intelligatur, ſi eius pater, mater, filius, vxor, uel ſoror innupta, aut frater offenditur. 131 nu.125. & 134.nu.158

Pax an & in quo differat à treuga. 132.num. 126. 127.128.129. & nu.130

Pax facta de uulnere ex quo uulneratus poſtea moritur, an intelligatur facta de morte. 132.nu.135

Pax facta ſuper uno crimine, an rũpatur per accuſationem aliorum criminum 132.nu 136

Pax facta de magna iniuria cum promiſſione de ſe non offendendo, uiolata dicitur per illum qui aliũ reduxit ad calamitatem ob delationem ſuam, & ad periculum amiſſæ ſubſtantiæ & honoris. 137. nume.147

Pax eſt opus iuſtitię & neceſſaria à natura. 134. nume.150

Pax qualiter eſſe debeat. 134.nu.150

Pax futura tempore treugæ eſt tractanda, & componenda etiam die feriali, nec interim Duces exercituum deſiſtere debent à prouiſionibus pernoceſſariys futuri belli, ſi bellare contigerit, 134.nu.151

Pax ſit oſculo, tactis manibus, & per riſum reciprocum ac per potum atque eſum, & ſimilia. 134.nume.157. & 140.nu.218

Pax facta inter duas ciuitates rumpitur per ſolam caſtrametationem unius contra aliam, uel ædificationem caſtrorum cum merculis & foueis. 134.nume.160.

Pax facta inter duas ciuitates de ſe non offendendo perpetuo tempore an rupta dicatur, ſi una ex dictis ciuitatibus alterius iuriſdictioni Regis ſe ſubmiſit. & inde ab alia ciuitate pacata fuit incendio læſa in territorio ſuo. 134.nume.160. & 135. nume.162

Pax facta per Ducem belli an inuiolabiliter ſeruanda. 135.nume.161

Pax facta pro ſe & tota parentella ſua, rupta dicitur, ſi aliquis prædictorum offenditur. 135.n. 165

Pax facta pro ſe & complicibus, cum promiſſione quòd complices illam ratificabunt, an uiolata dicatur, ſi unus ex dictis complicibus ante ratificationem offenſus fuit. 135.nu.167

Pax ſi fieri non poteſt ex ſtatuto ita diſponente, ex percuſſionibus ſanguinolẽtis, an poſſit fieri ex percuſſione

cuſſione cum pugno facta, qua quis recidit in terram, & caput ſibi cum ſanguinis effuſione fregit. 135. nume. 168

Pax an debeat haberi à filio uel à ſeruo hæredibus inſtitutis, aut ab eius patre ſeu domino, ſtante ſtatuto pœnam remittente bannito, qui pacem habuerit cum hæredibus defuncti 135. nu. 169

Pax an fieri poſsit à filio familias in patris præiudicium. 135 nu. 170

Pax an poſsit fieri à fœmina de morte pr̃is 135. 171

Pax fieri poteſt per filium non heredem occiſi, ſtante ſtatute, quod pax habeatur ab hæredibus. 135. nume. 171

Pax facienda eſt ab eo, qui iurauit non facere pacem. 135. nu. 171

Pax debet eſſe in regno prudentum pura & ſincera 136. nu 175

Pax facta cum uno Principe, intelligitur etiam facta pro conſiliariјs ſuis. 136. nu. 177

Pax an fieri poſsit ab uxore de morte mariti. 138. nume. 199

Pax eſt ſemper ſeruanda, quia Deus fauet ſeruantibus illam, 138. nume. 200

Pax quàm bona ſit. 138. nu. 204

Pax facta à mortifere uulnerato moriente non ualet. 139. nume. 208

Pax in foro pœnitentiali poteſt fieri inter abſentes. 139. nu. 208

Pax facta ab offenſo in teſtamento omnibus inimicis ſuis, eos liberando & abſoluendo ab iniuria ſibi facta quid operetur. 139 nu. 209

Pax & beneuolentia odium ſpernit & nutrit amorem. 68. nu. 6.

Pax propter expillatione barbæ uiolatur. 2. n. 6. el i.

Pax in omni bello ſeruanda eſt inimico ante quàm bellum fiat. 29 nu. 6

Pax compoſita ſeruari debet, nec eſt rumpenda niſi diffidatio procedat. 83. nu. 5

Pacis fractor, & uiolans ſecundo, an potuerit prouocare ad duellum primò uiolantem. 13. nu. 1

Pacis excellentia quibus ſit tribuenda. 123. nu. 1

Pacis cauſa multa fieri permittuntur quæ non permitterentur. 123. nu. 6 7. & 130. nu. 110

Pacis confirmatio eſt ipſa uera Iuſtitia. 127. nu. 61

Pacis capitula de rupta pace an extendantur ad dantem auxilium. 127. nu. 62

Pacis ruptor quis dicatur, cum duo inſimul & ſe ad inuicem offendunt, & quis primus fuerit neſcitur 127. nu. 68. & 136. nu. 184

Pacis capitulis ſi dictum ſit bannitos cancellari, ſufficit quòd uerbo cancellentur. 131. nu 118

Pacis appellatione an comprehendatur treuga. 131. nu. 121. & 132. nu. 131. & 132

Pacis fractor an poſsit à quocunque accuſari. 131. nume. 123

Pacis uiolatores quomodo ſint puniendi. 134. nume. 150. & 156. nu. 75

Pacis fructus & beneficia quinam ſint in Regno. 136. nu. 176

Pacis uiolatores per Principes eccleſiæ & ſeculi puniuntur. 137. nu. 196

Pacis inſtrumentum productum per unum ex rixantibus, an proſit alteri parti. 129. nu. 89

Pacis effectus eſt quòd minores pœnam. 125. nu. 42

Pacis bonus eſt effectus. 128. nu. 80. & 81

Pacem facere quiſque cogitur in foro cõſcientiæ. 124. nume. 25

Pacem habere non dicitur qui concordiam non habet. 126. nu. 52

Pacem facere an ſit quid hæreditarium, & an ſit habenda à filio qui hæreditatem repudiauit. 127. nume. 66

Pacem habens cum aliquo, an offendendo eius fratrem uel conſanguineum dicatur pacem rupiſſe. 128. nume. 80 & 131. nu. 125

Ad pacem pertinet, ut amicabiliter amicus in ſecrete conqueratur cum amico ſuperiore 129. nu. 93

Pacem facere eſt meri facti. 130. nu. 106

Pacem in qua ætate ritè, offenſus uel hæres, aut filius offenſi facere poſſit. 136. nu. 174

Pacem habens ab offenſo an poſsit per alium accuſari de eodem delicto 139. nu. 212

Pacem facientes an uideantur fateri delictum, ita ut per curiam puniri poſsint. 139. nu. 216

Pacem iuramento firmatam frangens occidendo uel uulnerando, pœna mortis naturalis eſt puniendus. 163. nu. 192

Pacẽ & fidem rumpentes, ſi poſteà illam affectant, quandoque habere non poſſunt, ut contigit in pace rupta per Annibalem Romanis. 165. nu. 8

Pace ſecuta, illicò ſunt tollenda ſtatuta tyrannicè facta tempore guerræ. 126. nu. 48

Pace facta inter plures partium Gelphæ & Gibellinæ promittentes in ſolidum ſe inuicem non offendere, ſub pœna, an uno offenſo, oẽs ex parte offenſi poſſint agere in ſolidum tanquã correi credendi, & oẽs ex parte offendentis teneãt in ſolidũ. 128. n. 82

Pace & tranſactione facta inter rixantes, an intelligat̃ remiſſa pœna fiſco quæſita, ex cauſa ipſorum rixantium incurſa. 130. nu. 102. & 123

Pace ſacta inter duas ciuitatẽs, ſi aliquis de una ciui tate alium offendit de alia ciuitate pacificata, quam pœnam incurrat.131 nu.117

Pace facta inter duos reges, ſi unus ex regibus pacatis contra tertium regem intullit bellum, an fœdus cum hoſte iniri poßit.131.nu.122

Pace facta inter duces belli, an refici debeant damna illata, & caſtra expugnata.135.nu.166

Peccatum non committit, qui aliquid iure permittente facit.38.nume.164

Peccata ſuos tenere debent auctores.151.nu.6

Pecunia exiſtens in nauibus an intelligatur confiſcata, confiſcatis nauibus ratione mercium illicitarum.190.nu.183

Pecunia an ſit inter immobilia.194.nu.228

Pecunia deſtinata ad emptionem prædiorum, ſine decreto alienari non poteſt.194.nu 228

Pecunia exacta ex collecta impoſita pro una cauſa neceſſaria an poßit in alia cauſa & re ac négotio expendi.213.494

Pedagium eccleſiæ an poßit locari per prælatum ad uitam ſuam.210 nu.445

Pedagium ſoluendum pro ponte, an dirupto ponte ſolui debeat.218.nu.598

Pèdagium an teneantur ſoluere domini pro famulis ſuis.189.nu.178.& 213.nu.518

Pedagia unde dicta ſunt, et per quos imponi debeãt.183.nume.77

Cætera uide ſupra in ver. Paſſagia.

Pedes prouocatus ab equite, & eques prouocatus à milite uel pedite, quomodo pugnare debeant. 22. nume.76

Peditatus Germaniæ conductus ad certum tempus, & pro certo ſtipendio per Ducem Mediolani, ſi dum eſt in itinere captum eſt. Mediolanum ab aliquo Principe, an debeãt habere ſuum integrum ſalarium.159.nu.115

Pelles an ueniant appellatione lanæ.206.nu.400

Penſio fundi aut beneficij uenit appellatione fructuũ.216.nume.568

Penſitationes publicæ debentur Reipublicæ & Principi ordinariè per ſubditos & feudatarios.213.nume.490

Percuſſo an liceat repercutere incontinenti.37.n.148

Percutiens exiſtentem in actu percutiendi, antequàm ab eo percuti. tur, ad ſui defenſionem facere dicitur.37.nume.149

Percutientes ſe ad inuicem illi qui primo pacem fecerunt, an ambo dicantur fregiſſe pacem.127.nu.68 & 70.& 130.nu.112

Perſiciariorum officium eſt indicere bella, & alijs pœna mortis imponitur.30 nu.16

Pericles Zenonis & Anaxagoræ diſcipulus, quo exẽplo importunitatẽ imperiti à ſe abiecerit.56.n.64

Pericles & Alcibiades Duces Attici ficto ſtrategemate plures ciuitates ceperunt.105 nu.66

Pericles Dux Athenienſium quo actu caſtrum in Peloponeſſo obtinuit.105.nu 68

Periculũ ubi eſt & celeritas exigitur pro quærẽdo remedio, receditur à regulis iuris.91.nu.32

Pericula illa remuneranda & coronanda ſunt, quæ quis pro Republica, & libertate ſui Imperatoris, & patria ſubegit.60.nu.21

Peritis diſcordantibus ſtatur dicto peritioris. 91.nume.32

Permittens hoſtes uenire, quos ratione officij prohibere tenetur, pœna mortis naturalis eſt puniendus.163.nu.223

Permutatio an ſit uenditio ſi maior pars contractus ſit in pecunia, uel in re permutata.204.nu.368

Permutatio uera transfert dominium, aliàs non eſt permutatio.204.nu.368

Permutationis nomen eſt generale.204.nu.368

Perpena qualiter captus fuit per Pompeium ſimulatione fugæ.62.nu.45

Perſæ quomodo cognoſcebant Regem mittentem legatos fore prudentem. 82.num.2.verſ. & Perſæ uolentes cognoſcere.

Perſas octo triduariæ religionis propter feſtas impeditos Melciades inuaſit, & illos ſuperauit. 168.nume.8

Perſonæ miſerabiles quæ nam eſſe dicantur, & an trahi debeant extra prouinciam.211.nume. 465. 468.& 469

Perſonalia munera quæ nam ſint & eſſe dicantur. 213. nume.471

Peſtis an ſit legitima cauſa faciendæ remißionis gabellarũ, & rei emphyteuticæ pro reddita ipſius rei emphyteuticæ.199.nu.299.300.301.& 303

Peſtis an ſit cauſa non ſoluendi affictum pro domo conducta.199.nu.303

Petrus Mocenicus olim Dux Venetæ claſſis, qualiter fuerit uirtuoſus in mari.180.nu.8

Philippus Rex uictus per Romanos in bello, qua arte ſe & ſuos ſeruauit.75.nu.12

Philippus quo actu urbem Samniorum ſine ſuorum ſanguine habuit.97 nu.19

Philippus quo actu Trinaſium cæpit.100.nu.8

Philippus Rex urbem quandam in parte nudata præſidio occupauit.105.nu.68

Philippi Regis Macedonum victoria contra Scitas. 60.nume.17

Philippi Regis Macedonum iniquum & inſidum geſtum vituperatur, qui ut amicus uocatus in auxilium cuiuſdam urbis Graciæ, eam occupauit, & ſua ditione poſuit, captiuato populo. 166.nume. 30.& 31

Philoſophis & alijs uiris literatis, ac religioſis non eſt permiſſum pugnare.9.nu.9

Phocionis & Catonis conſtantia aduerſus iniurias & libidines.56.nu.66

Cætera uide ſupra in litera F.in ver.Fotio

Pia loca non tenentur ad onera ciuitatum. 213.nume.498

Pictura ꝓdeſt deſcripti orbis in omni bello. 180.n.9

Pignorari non poteſt ius imponendi collectas, nec illius tenutam capi, ſed commodari poteſt. 213. nume.520

Pigritia eſt hoſtis accerrima uirtuti in pace & in bello: nocens vt peſtis martialibus uiris & equis, cum multa mala pariat, ideò omni arte & ingenio vitanda.66.nu.16

Pigritia inter milites qualiter ſit punienda. Vbi habes de pigritia Liptopi.158.nu.103

De Pij Cecilij Metelli conſulis victoria in Sicilia contra Aſdrubalem ducem Carthaginenſium.& elephantum captura.59.nu.13

Piratæ.De Piratis uide ſupra in litera F.in ver.Furca ſuſpendi.

Piſiſtratus ſecundam duxis uxorem, ut plures filios procrearet.146.nu.8

Piſſenij Nigri Romanorum dictatoris Iuſtitia contra milites qui pullum gallinaceum ablatum cuidam prouinciali comederunt.151.nu.2

Plauſtra & naues tempore exercitus occultatæ poſſunt de iure confiſcari.161.nu.157

Podagroſi an excuſentur à muneribus perſonalibus. 213.nume.510

Pœna debet ſuos auctores tenere.36.nu.125

Pena eſt prius tollenda per iudicem à delinquente, ut facilius deueniatur ad pacem, aliter tenebitur iudex in ſyndicatu.124.nu.27

Pœna ſtipulata in pace pro ſe & filijs, an intelligatur de præſentibus & futuris; & ſi unus ex filijs fuerit offenſus, an pœna debeatur alijs filijs non offenſis.127.nu.62.& 63

Pœna in pace facta promiſſa fiſco, non debetur, niſi fuerit per notarium ſtipulata. 127. nume. 67

Pœna appoſita in inſtrumento pacis per plures ſtipulata, an rupta pace per unum ex comprehenſis in inſtrumento, debeas ab omnibus pro rata ſolui, uel in totum ab ipſo offendente. 127.nu.69

Pœna ſtipulata in inſtrumento pacis, an ſemel uel pluries committatur.130.nu.101

Pœna illius qui rumpit treugam.132.nu.127

Pœna in inſtrumento pacis appoſita, cum non apparet cui ſit applicata, an fiſco, uel parti debeatur in caſu ruptæ pacis.137.nu.192.& 193

Pœna conuentionalis appoſita in inſtrumento pacis, in quo non ſit dictum cui partium applicetur, & rupta pace cui ſit applicanda. ibidem.

Pœna pacis ruptæ an applicetur maſculis, uel fœminis hæredibus defuncti.137.nu.194

Pœna corporalis uel pecuniaria an remiſſa intelligatur per iniuriarum remiſſionem per pacem ſecutã. 139 nume.211

Pœna ſtatim ſequitur errorem.144.nu.47

Pœna unius eſt multorum metus.151.nu.6

Pœna falſi punitur qui miles non eſt, & pro milite ſe gerit.156.nume.82

Pœna Senatus Romani contra milites captos à Pyrrho Rege Epirotarum.157.nu.87

Pœna homicidij non punitur occidẽs transfugam, uel ciuitatis hoſtem.157.nu.95

Pœna imponitur militibus deſertoribus, & reis criminum ſecundum perſonarum dignitates, & delictorum qualitates.160.nu.134

Pœna pro menſura delicti lege diuina imponebatur. 161.nu.144

Pœna mortis naturalis in quibus caſibus imponatur. 163.nu.169.cum pluribus ſeq.

Pœna quæ nam ſit imponentium noua uectigalia.183 nume.84

Pœna portantium arma & alia uetita ad infideles. nume.131

Pœna fraudantis gabellas.188.nu.161

Pœna exigentium noua uectigalia ſine auctoritate Principis.191.nu.203

Pœna quæ nam ſit magis attendenda in ſtatuto de pœnis pluribus uariantibus in numero. 193. nume.225.

Pœna fraudati uectigalis an tranſmittatur ad hæredes.194.nu.229

Pœna arbitraria eſt dimidia eius quæ taxata eſt à ſtatuto pro delicto.195.nu.247

Pœna an committatur pro actu & contractu inualido, & quid de conuentionali.204.nu.360

Pœna quæ nam ſit laicorum collectantium eccleſias & clericos.211.nu.457

Pœnam fractorum pacis quis ſoluet, cùm ignoratur quis primus uiolator pacis fuerit. 14. nu. 4
Pœnam incurſis an dicaũ uiolator pacis. 131. nu. 117
Pœnam quandoque minuit, quandoque aggrauat nobilitas. 154. nu. 45
Pœnæ duplicatio non cadit in ſpeciebus 181. nu. 34
Pœnæ conuentionales non ſunt applicandæ fiſco, niſi actum ſit, & ſtipulatum pro fiſco. 137. nu 193
Pœnę licitè petuntur quando ſapiunt intereſſe. 137. nume. 195
Pœnæ fraudantium gabellas ueniunt in uendisione et locatione ipſarum gabellarum. 194. nu. 231
Pœnę datiorum triplicantur publicanis 196 n. 263
Pœnæ quæ imponuntur cadaueribus. 185. nu 111
Pœnæ imponi poſſunt contra non ſoluentes collectas impoſitas, ut illas citius ſoluant. 208. nu. 419
Pœnæ exigentium collectas plus debito quæ nam ſint. 211. nu. 458. & 461
Pœnalis ſtipulatio propriè non eſt contractus. 200. nume. 311.
Pœnitentia calumnioſa non eſt propter pacem imponenda. 123. nu. 10. & 125. nu. 34
Polimacus ruptor ſtatuæ Regis Cyri in Perſia, ab Alexandro fuit transfixus. 62. nu. 30
Polimacus ab Alexandro fuit occiſus, quia in Perſia ſepulchrum Cyri Regis Perſiæ deſtruxit. 155. nume 64
Pompeius: De uirtutibus Straboni patris Pompeij, & ipſius Pompeij geſtis ac Syllæ honorifica exaltatione facta de Pompeio. 50. nu. 2
Pompeius gladiatorum reliquias relictas à Craſſo exſtirpauit, & theatrum Romæ ædificauit, ad inſtar Mithyleni, cum magnis ferarum ludis. 51. nume. 9
Pompeius Arabiam & Iudæam ſubiecit Populo Romano 51. nu. 10
Pompeius primus Libiam & Syriam acceſſit, & Mithridatem fugauit. 51. nu. 11
Pompeius qua ratione uitarit ne eius milites pecunias in triumpho ducendas deprædarentur. 54. nume. 52. & 53
Pompeius ſimulando fugam Mithridatem ſuperauit. 62. nume. 45
Pompeius uictis Albanis uolens ire uerſus mare Caſpium uarijs repertis ſerpentibus: ut ſui conſeruarentur, retro uerſus Armeniam minorem redijt. 71. nume. 3
Pompeius ne ciues Romani hoſtes ſecreti perſequerentur: literas Sertorio miſſas, quibus concitabatur ut in Italiã ueniret ſibi præſentatas, ne legerentur man dauit concremari. 75. nu. 5
Pompeius militibus cæſis, contra Mithridatem duce Tinario ſepulturam dedit. 77. nu. 30
Pompeius conſueuerat noctu Mithridatem inuadere. 87. nume. 24
Pompeius qua ſimulatione Carthaginem occupauit. 93. nume. 11
Pŏpeius bonis uerbis, & latis promiſsionibus ab Aſculanis deceptus fuit, & in Dyrachio Cæſaris aſtu, & arte apud Nolam Marcellus decepit Annibalem. 105. nume. 70
Pompeij uictoria contra Sertoriũ, & Perpenã, et de honore exhibito per Pharnacẽ Pompeio. 50. nu. 8
Pompei Cæſaris & Craſsi comparatio. 53. nu. 37
De reprehenſione facta Pompeio per Fauonium, quia in Senatu ſe gloriauit, quòd ſi pede percuſſerit terram, milites & equos haberet: & quàmplura de Cornelia uxore Pompeij. 64. nu 52
Pompeio profuit humanitas in Armenia minore, in reſponſo dato legatis Elemmeorum & Medorum. & Craſſo ſuperbia nocuit in reſpondendo oratoribus Arſacæ Regis Parthorum. 83 nu. 4. & 5
Pomponius Romanus miles non potuit per Mithridatẽ euerti à fide Romanorum 61. nume. 37
Pontes ciuitatum & locorum à quibus magis reficì debeant 217. nu. 581
Populus aptus ad pugnã quõ in locis obſeſsis diuidi debeat pro uerã cuſtodia, & defenſione. 93. nu. 5
Populi iniuſte grauari non debent. 32. nu. 63. & 64
Populi tales ſunt quales ſunt Principes ſui. 79. n. 20
Populi glorioſi ſunt, qui Prudentes Principes habent. 79. nume. 20
Populi & exercitus qualiter à Principibus debeant ad beneuolentiam induci. 79. nu. 22
Populi ſuperbi quomodo à Principibus domari debeant. 80. nume. 33
Populi aqua carentes perſæpe capiuntur, ideò arte ſunt aquæ tollendæ. 94. nu. 25 & 26
Populi Dominis ſuis fidem ſeruantes magis laudibus extollunt. 95. nu. 41. & ibi de fide ſeruata multa habes. & nu. 42. cum ſeq. uſque ad finem.
Populi quandoq; ſe tradi debent uictoribus ne damnum ulterius patiantur. 97. nu. 17
Populi inertes & inexperti uiolenter inuaſi & obſeſſi, facilimè capiuntur. 106. nu. 75
Populi bella & obſidiones fugiẽtes, ſunt ab amicis humaniter recipiẽdi, & illis eſt piè ſuccurrendũ, exẽplo Trigenorũ, qui Athenienſes ceperũt. 106. n. 78
Populi capta urbe quõ poſſunt etiam ſe defendere, & à manibus hoſtium liberare. 109. nu. 13. 14. & 15

Perci

Porci ueniunt appellatione pecorum & gregis. 182. *nume.*51

*Porrus Indie Rex regno confirmatus & auctus per Alexandrum ob eius uirtutem.*51.*nu.*16

*De Porro rege equitante magnum Elephantem. & de uirtutibus ipſius Elephantis.*66.*nu.*18

Portans res illicitas cum licitis an omnes perdat 182. *nume.*56

Portantes uictualia ubi eſt careſtia, an ibi teneantur ad ſolutionem gabellæ, cum famis neceßitas excuſet 185.*nu.*105.& 106

Portantes ſal per terras principis licentie ſalmas, an teneantur ſoluere gabellas ſuper territorio ipſius principis domini. 193.*nu.*224

*Portius Cato literis & armis floruit, & libros originum, & de re militari & agricultura ſcripſit.*53. *nume.*38

Poſſeßio quomodo æſtimanda eſt, cùm quæſtio eſt de poſſeſſione. 206. *nu.* 390

*Poſſeßio cum deſcripta eſt in cataſtro emptoris et uenditoris, quis ſoluere teneatur gabellam, ſeu collectam.*204.*nu.* 364

*Poßidentes prædia penes flumina, quæ ſæpe inundari ſolent, aut propè confinia belli, uel peſtis an præſcribant.*199.*nu* 305

Poſthumij factum ad animandum ſuos in hoſtes. 55. *nume.* 56

Poteſtas quæ nam ſit conſulum, ſapientum & ancianorum ciuitatum 208.*nu.* 419

*Præda à milite eſt danda domino ſuo ſub quo militat, qui eam diſtribuit inter milites ſecundum eorum merita.*36.*nu.*129.& 42.*nu.*217

*Præda per milites quæſita in bello, penes ſe exiſtere debet, ut pro ipſius defenſione & uictoria magis obſtinatè pugnent.*75. *nu.*10

Præda illicita ſubiacet furto & reſtitutioni. 76. *nume.*21

Præda pro iniuſta acquiſitione ſæpe capitur. 76. *nume.*21

*Prædæ ab antiquis pro publico detinebantur. & quare.*77.*nu.*26

*Prædator Principis uel Regis aut domini ſui, temporalem aut ſpiritualem iuriſdictionem habentis pœna mortis naturalis eſt puniendus.*162.*nu.*189

Prælatus an poſſit indicere bellum pro iniuria ſubditi ſui, & alios quam iniuriantes bello capere. 80. *nume.*190

*Prælatus an pro bono pacis poſſit transferri de una eccleſia ad aliam.*124.*nu.*17.& 18

Prælatus an poßit facere pacem de iniuria ſibi & eccleſiæ ſuæ, uel Deo facta. 128.*nu.*83

Prælati habentes iuriſdictionem temporalem an poſſint ſine peccato duellum concedere in territorio ſuo 13.*nu.*2

Prælatis licet inuocare bachium ſeculare pro defenſione eccleſiarum, ſuorumq; bonorum. 40. *numero.*191

Cætera require ſupra in uer. Papa

*Prælium eſt differendum cum dubitatur de ſeditione uel tumultu in loco obſeſſo.*105.*nu.*66

*Prælio paruo eſt etiam omni ſtudio occurrendum.*17. *nume.* 14

*Præſcribitur ius uectigalis exigendi & per quantum tempus, et an ſemper intelligatur de tanto tempore cuius initij hominum memoria non extet in contrarium.*196.*nu.*255

*Præſcriptio decennij an opituletur in præſcriptione uectigalis conceſſi à non habente poteſtatem.*196. *nume.*254

*Præſcriptio cauſata ex conſuetudine non ſoluendi uectigalis, uel exigendi per tãtum tempus cuius initij memoria non extet in contrarium, an procedat de omnibus bonis, etiam de alijs quàm ſit conſuetum exigi.*196.*nu.*256

Præſcriptio an interrumpatur & impediatur per ſuperuenientem guerram aut peſtem. 19. *numero.*305

Præſcriptionis effectus longi temporis cuius initij memoria hominum non extat in contrarium. 196. *nu.*254.*cum ſeq.*

Præſes Rauennæ an ſit exharcatus gubernator. 107. *nume.*92

*Præſes prouinciæ anxiè curare tenetur prouintiam ſuam pacatam & quietam habere.*123.*nu.*5. & 124.*nu.*25

*Præſes ad petitionem exactorum tenetur exigere à debitoribus debitorum.*205.*nu.*380

*Præſides prouinciarum exiſtentes in exercitu, & extra ſuam iuriſdictionem, an poſſint ſubditos punire, & inter ſubditos ſententiare, præcipere, ac multare.*162.*nu.*166

*Præſtans operas conductas uel promiſſas cuius expenſis uiuere debeat.*159.*nu.*123

*Præſumptionibus quis damnari non debet, ſed eſt magis abſoluendus, ſi probatio eſt dubia.*136.*nu.* 184

*Presbyter pro abſente an poßit in cauſa pacis ſtipulari, ut pax fiat.*126.*nu.*47.& 139.*nu.*208

Pretium in foro conſcientiæ an poßit peti rei peremptæ ſine dolo, quæ in commiſſum inciderat. 195. *nume.*253

Princeps. Nihil magis fulget in Principe, quàm ſincera fides: & nihil ei eſt turpius, & deterius quàm fidem fallere. 165. nu. 5

Princeps permittendo duellum fieri, & concedendo campum francum duellantibus, peccat. char. 1. numero. 6

Princeps pro pace habenda & tenenda, poteſt caſtrũ ſui ſubditi alteri concedere. 3. nume. 11. & 131. nume. 120

Princeps non tenetur concedere licentiam pugnare nolentibus. 5. nu. 3. el i.

Princeps quid agere debeat pro manutentione, cum dubium eſt deditionis loci obſeſſi. 94. nu. 31

Princeps unius factionis pugnans cum Principe alterius factionis, an debeat partem quam ſibi inimicam ſuſpicat à ciuitate expellere. 111. nu. 33

Princeps non poteſt ordinario iure ius tertio uel fiſco quæſitum tollere. 130. nu. 103

Princeps ſi promittit quod unus princeps per annum faciet pacem cum alio principe, cum quo bellum habebat, an ualeat tale pactum. 33 nu. 148

Princeps tanto prudentior & excellentior eſſe debet, quanto maior eſt. 145. nu 8

Princeps licet peccet præcipiendo ſubditis ſuis iniuſta, non peccant ſubditi ei obediendo. 144. numero. 50

Princeps ius alterĩ quæſitum auferre non poteſt. 144. nume 54

Princeps concedendo iuriſdictionem in uaſallos, non per hoc eam à ſe eximit, quin ea & ipſe uti ualeat, in eoſdem met uaſallos. 155. nu. 69

Princeps poteſt ad libitum ſuum cauſas inferiorum ad ſe auocare. 155. nu. 69

Princeps poteſt capere currus & naues ſubditorum pro ſuis rebus uehendis. 161. nu. 155

Princeps poteſt ex cauſa priuilegium non ſoluendi gabellas concedere, & ob benemerita concedere exemptiones ac immunitates. 186. nu. 117

Princeps concedens immunitatem an illam concedere uideatur in ſui præiudicium. 186. nu. 118

Princeps ſi mandat ſubdito ſuo ut cum ſua naui portet ſal, ſi cum alia naui portauerit, cognoſcens eius nauem eſſe inſufficientem & incapacem, an excuſetur à pœna. 186. nu. 123

Princeps & Auguſta pro bonis & poſſeſſionibus fiſcalibus, feudalibus & emphyteuticis, ad onera extraordinaria non tenentur. 209. nu. 536

Princeps ſecularis an probonis omnium ſubditorum poſſit imponere collectas. 212. nu. 585

Principis priuilegium eſt indicere bellum. 29. numero. 11

Principis iuſti uita fœlicior eſt illa tyranni. 32. numero. 63

Principis ſui maledicentes qua pœna ſint puniendi. 160. nu. 128

Principis ſui præceptum contemnens, ut ſacrilegus eſt puniendus. 144. nu. 51

Principi maxima gloria eſt iniurijs obliuiſci, exemplo Cæſaris & Belliſarij ducis Iuſtiniani Imperatoris, atque Antigonis Regis Macedonum. 113. nume. 5

Princips licet naues & iumenta capere pro portando uictum ad exercitum & claſſem. 186. numero. 122

Principes qui nam ſint illi qui de iure concedere poſſunt duellum. 12. nu. 1. el ij.

Principes non concedentes duella in ſuo territorio, ualde commendantur, ut in Hiſpania fecit Rex Catholicus. 13. nu. 13

Principes dantes licentiam duellare uolentibus peccant. 19. nu 32

Principes non concedentes duellum prudentiſſimè agunt. 19. nu. 38

Principes denegantes duellum aliquem non grauant. 19. nu. 38

Principes omnes, excepto Papa, ſubiacent Imperio. 30. nu. 23. & 24

Principes Chriſtiani bella inter ſe gerentes, an rite acquirant regna aliena. 30. nu. 25

Principes regnare cupientes, quales eſſe debeant. 32. nume. 62

Principes catholici tenentur captiuos Chriſtianos redimere. 33. nu. 75

Principes iniuſtè bellantes an teneantur ad refectionẽ malorum, & damnorum datorum populis. 35. nu. 122. et 39. nu. 187

Principes an poſſint remittere uel componere damna paſſa per eorum ſubditos in bello iniuſto. 36. nu. 130 & 39. nu. 187. & 188

Principes tenentur periti eſſe in re militari, & literis 40. nu. 201. & 202

Principes qui non ducti neceſſitate periculis ſe ſupponunt, uituperantur. 60. nu. 20

Principes qui indoctum exercitum docuerunt, et cum illo proſpere pugnarunt magis laudãtur, quàm qui militibus aliena uirtute inſtructis uictores fuerunt. 65. nu. 8

Principes illi laudandi ſunt, qui propria uirtute ſe, & ſuos, & patriam excellunt gloria, & illi quibus donata ſunt arma, & inſignia ob factum egregium,

idq́, multis exemplis comprobatur.72.nu.8
Principes uituperandi ſunt, qui de alta ſtirpe, nobiliſſi maq́, domo orti ſunt. et inde extiterūt ob ignauiam ſuam, ut de Cathilina, Sergio, & Cæthegis legitur. 72.nu.9
Principes exercitus qualiter pro eo conſeruando debeāt hoſtes decipere.72.nu.11
Principes tenentur pro filijs ſuis magiſtros habere.79. nume.18
Principes literarum ignari, ſemper uiros eminentiſſimæ ſcientiæ pœnes ſe pro conſilio habere debent, exemplo Mithridatis Regis Ponti.79.nu 19
Principes laudantur quos ſapientia regis & illuſtrat. 80.nu.32
Principes pactis conuentis per legatos ſuos ſtare tenentur.83.nu.5
Principes ad muniendum loca ſoliciti eſſe debent, ne eorum mora noceat.90.nu.18
Principes prouidi pro locis ſuis, populis ac exercitibus de annonis, munitionibus & alijs neceſſarijs, ne ſine ferro fame uincantur, prouidere debent.90.nu.20. & 22.& 91.nu.30
Principes illi ueneraudi ſunt, qui prouidi ſunt in regēdo cum charitate exercitus & populos ſuos æqua in Fli:ia, facientes prouiſionem annonarum pro futura penuria.90.nu.22
Principes æquam iuſtitiam miniſtrantes, & populos ſuos ſeruantes in fide ac pace ſunt maximis laudibus extollendi.94.nu.34.
Principes loca bene munire debent, ut illa ab obſidione defendans: & quæ requirantur ut hoſtes facile ſuperentur, ſingulariter enumerantur.108.nu.1.2. & 3.cum ſeq.
Principes cuſtodes uigilantiſſimos, ac canes mordaces in locis obſeſſis tenere debent, ut hoſtes ad mœnia uenientes repellant & mordeant.109.nu 8
Principes tenentur de omnibus malis & damnis illatis populis ſuis, & illis quibus caſu ſui inferuntur per alios.111.nu.31
Principes qualiter erga ſuos milites ſe gerere habent. 113.nu.6
Principes tenentur procurare pacem, & illam in eccleſia Dei ſeruare.123.nu.2
Principes & ſuperiores an poſſint cogere ſuos ſubditos ad faciendam pacem, compromiſſum & tranſactionem 124.nu.25.26 & 125 nu.32.& 129. nu. 88.& 133.nu.139.& 145
Principes & ſuperiores poſſunt ſubditos ſuos cogere ad ſatiſdandum cauſa futuri ſcandali. 124. numero.26
Principes an poſſint cogere ſubditos litigantes, ad concordiam uel compromiſſum, ſeu tranſactionem.129 nume.88
Principes habentes ſubditos cum libera adminiſtratione an poſſint cogere illos ad treugam & pacem. 129.nu.88.& 133.nu 139.& 141
Principes ſeculares ſuo ſeculari gladio tenentur facere ut pax ſeruetur.137.nu.196
Principes quomodo exercitus ſuos in effeminatos tenere debent.145.nu.1
Principes bellorum aliorum ſimulacrum, et exemplare ſpeculum, in laboribus, moribus, & uirtute eſſe debent, carereque uitijs, ſibi primitus imperantes, ſi rectè alijs imperare intendunt.145.nu.2
Principes contra ius nullum punire debent, nec lædere qui de iure non debet.151.nu.6
Principes iuſtitiam cum æquitate & miſericordia indifferenter omnibus adminiſtrare tenentur. 151. nume.8
Principes non poſſunt quicquam contra ius diuinum aut naturale facere.152.nu.18
Principes prudentes & manſueti eſſe debent. 152. nume.19
Principes et alij habentes iuriſdictionem meri et mixti Imperij in uaſallos, prohibentes illos accedere ad ſuperiores, & ſe reclamare ex cauſa grauaminum ſibi per ipſos principes illatorum, crimen læſæ maieſtatis incurrunt.155.nu.69
Principes & milites militantes nocendi cupiditate, et ulciſcendi crudelitate, rebellandi feritate, & affectione dominandi ualde excedunt. 156. numero.73
Principes prouinciarum exiſtentes in exercitu, & extra ſuam iuriſdictionem, an poſſint ſubditos punire & inter ſubditos ſententiare, præcipere & mulctare.162.nu.166
Principes tenentur fidantias ſuas ſeruare. 165. nume.13
Principes quomodo oculati eſſe debeant, ut ab hoſtibus decipiantur.166.nu.17
Principes bellorum uictoriam non ſibi, nec propriæ fortunæ, ſed Deo tribuere debent, illi gratias referendo 168.nu 1
Principum munificentia proficua eſt ad capiendos populos 94.nu.27
Principum cura eſſe debet, ne per hoſtes alimenta & munimenta tollantur. & bella fieri remota à finibus ſuis & uicinorum amicorum. 97. nume. 10. 11.& 12
Principum maxima eſt gloria & mortalium, uincere

ſemetipſos diuina ratione, & uirtute propriam carnem caſtigando.146.nu.13

Principum geſta contra milites transfugas. 154.nu. 53.& 155.nu.54.& 155

Principum præceptis regulariter eſt parendum. 186 nume.124

Principum referendarij excuſantur ab extraordinarijs muneribus.213.nu.503

Principibus Chriſtianis an liceat inuocare auxilium infidelium,& cum ipſis facere ligam.35.nu.111. & 115.

Principatum habere & alijs præcipere eſt diuinum. 94.nu.35

Principales ſi ad pœnam contractus non tenentur, an poſſint cogi fideiuſſores eorum pro eadem pœna. 14.nu.3

Priuatus utens Imperio, uel inſignijs repræſentantibus magiſtratum: pœna mortis naturalis eſt puniendus.163.nu.207

Priuatus tenens ad ſuum ſeruitium militem in matricula deſcriptum, qua pœna teneatur. 163. nume.229

Priuati carceris crimen committentes afficiendi ſunt ultimo ſupplicio.156 nu.78

Priuilegiatus immunis à gabellis & collectis condemnatus ad illas ſoluendum, non appellans, an poſſit in executione ſententiæ ſuum priuilegium producere.186.nu.119

Priuilegiati dolo ementes bona collectari ſolita, ne tenerentur ad collectas ementes, qua pœna puniantur.181.nu.29

Priuilegium perditur per uoluntariam abuſionem decennalem.41.nu.206

Priuilegium multum largum habens de aliquo faciendo, ſi eo utitur multum ſtrictè ſibi præiudicat. 41. nume.207

Priuilegium cauſa fauoris inductum, in odium extorqueri non debet.192.nu.208

Priuilegium alicui conceſſum ne teneatur ad collectarum ſolutionem pro prædijs ſuis an extendatur ad prædia æſtimata, & in libro æſtimi deſcripta, per ipſum poſtea acquiſita.207.nu.403

Priuilegium alicui conceſſum per principem exigendi gabellas, an alteri uendi poſſit inſcio Principe.209 nume.428

Priuilegium paupertatis quod nam ſit.211.nu.463. cum ſequen.

Priuilegia conceſſa ab Imperatore ante eius coronationem tenens.30.nu.27

Priuilegia quæ in uim cõtractus transferunt, an poſſint à concedente reuocari.31.nu.31

Priuilegia meritoria non poſſunt reuocari à concedente.31.nu.32

Priuilegia & reſcripta realiter perpetua ſunt, niſi aliud tempus ſit in eis diffinitum. 41. numero.205

Probatio dubia non releuat actorem. 8. numero. 2. el primo.

Probationes luce meridiana clariores & liquidiſſimæ eſſe debent, ubi de pœna criminali agitur. 136. nume.184

Probationes uulgares ab eccleſia reprobantur. 24. nume 94

Procurationis mandatum factum à uulnerato pro facienda pace uulneranti, mortuo uulnerato re integra, an ualeat & exequi poſſit.124.nu.14.et 129 nume.93

Procurator in criminalibus interuenire non poteſt, niſi ad allegandum cauſas abſentiæ. 18. numero.21

Procurator conſtitutus ad faciendum pacem & concordiam, non poteſt pactum facere quòd eius principalis non moritur in patria, uel in ſuo diſtrictu.130.nu.108

Procurator an poſſit facere pacem.130.nu.113

Procurator ſubiectum deprædans, pœna mortis naturalis eſt puniendus.162.nu.181

Procuratores Principum an teneantur ad onera extraordinaria.214.nu.535

Proditio dubia in populo qualiter à Ducibus belli tolli debeat.111.nu 34

Proditionis ſuſpicio in locis obſeſſis gigni poteſt mittẽdo literas aut munera, ut Dux Cleonimus, Atticus contra Troezenos fecit; qua arte urbem Crateram emit.96.nu.5

Proditiones quibuſdam placent, & non proditores, qui ſunt omnibus odioſi, & ab eis cauendum eſt. 106.nu.73.& 74

Proditor & rebellis reſtitutus, an ſit amplius proditor & rebellis nominandus ſine fine iniuria. 7. numero.1

Proditor quis dicatur, & quis transfuga. 143. nu. 33.& 34

Proditores & deſertores exercitus à duello repelluntur.10.nu.2.el i.

Proditores & proditionum ſuſpecti, ac inutiles perſonæ: & ſimiles: belli tempore extra loca obſeſſa alio ſunt mittendi. 92. numero 1. & 94. nume.30

Proditores ducum prudentia ſunt à proditione remouendi,

uendi, exemplo M. Marcelli. 101. nu. 21

Proditores perpetua notantur infamia, morteq́, puniuntur, ac eorum bona fiſco applicantur. 143. numero. 29

Proditores ut hæretici ſunt inuita puniendi, & poſt mortem eorum memoria eſt damnanda. 143. numero. 31

Proditoribus non eſt credendum, niſi cum tuta cautione & pignore tuto. 106. nu. 73

Prohibitio bona portari cum aſinis an extendatur ad res portatas cum plauſtris & bobus. 182. numero. 58

Prohibitio quòd non extrahatur uinum, an locum habeat in modica quantitate uini portata in cantaro pro uſu & potu itineris. 219. nu. 607

Prohibito uno, uidetur eſſe prohibitum omne id, per quod deuenitur ad illud. 184. nu. 101

Promißio iurata facta per capita partium, in inſtrumento pacis, pro ſe & amicis, quos ratificare promiſerunt, an illis non ratificantibus reddat ipſos periuros, & faciat cadere in pœnam. 135. numero. 173

Promißum in ſubhaſtatione, intelligitur repetitum in contractu. 197. nu. 274

Promiſſum pacto nudo ſeruandum eſt, & in hoc iuſtitia eſt adminiſtranda. 165. nu 13

Promittens facere pacem qui illam non fecit ſed treugam, an incidat in periurium & pœnam obligationis. 133. nu. 142

Promittens non ire ſub certa pœna et periurio niſi facta pace: & diſceſſit facta treuga, an incidat in pœnam obligationis. 133. nu. 142

Promittens aliquem præſentare, ſemel præſentando liberatur. 191. nu. 201

Propugnacula quomodo facienda pro locorum obſeſſorum defenſione, muris in terra iactis. 94. numero. 33

Propulſatione iniuriæ facti, aut uerbalis facta, an poßit deueniri ad pugnam, remißiuè. 21. numero. 52

Prouincia quid ſit, & quid ciuitas, caſtrum, villa oppidum, terra, diſtrictus, territorium, diœceſis, & patria, & quomodo conſtituatur ciuitas, & quid differat à patria. 107. numero. 86. 88. 89. 90. & 91

Prouinciæ quæ Imperio Romano acceſſerunt uirtute Cæſaris. 53. nu. 35

Prouiſio ſtatutaria de ſoluendo gabellam pro extrahendo merces, intelligitur de prima uice. 191. nume. 201

Prouocans pugnabit ſecundum conditionem prouocati 3. nu. 4. & 5. el i.

Prouocans an poſſit prouocatum uel è contra ad alium locum conuocare ad finiendum duellum iam cœptũ illo die non finitum, ſed mandato iudicis diuiſum. 3. nu 8. 9. & 10

Prouocans an eligat locum, iudicem, tempus, & arma, an uerò prouocatus. 3. nu. 6. el ij.

Prouocans ad duellum tenetur probare querelam per probationes & indicia. 5. nu. 1. el i.

Prouocans uel prouocatus deſiſtens pugnare an pro uicto habeatur. 12. nu. 7

Prouocans uel prouocatus ad duellum duellare deſiſtens, non poteſt de iure depingi in tabella. 19. numero. 36

Prouocans ad duellum & ſuccumbens, an ad pœnam talionis teneatur. 28. nu. 46. & 47

Prouocans ad duellum aliquem impingens ei crimina, tenetur per indicia & coniecturas probare. Qualia autem indicia ſufficiant, ſtat in iudicis arbitrio, quod ſecundum leges regulari debet. 21. nu. 54. & 55

Prouocans mutilatus uel mancus, quomodo pugnare habent cum prouocato integro. 22 nu. 73

Prouocans non poteſt modum duellandi eligere. 22. nume. 75

Prouocans an poſſit mutare querelam in literis et cartellis. 23. nu. 80

Prouocans uel prouocatus ſuſcipiens ordines ſacros, uel eccleſiaſticam dignitatem, excuſatur à duello. 23. nume. 87

Prouocans ad duellum poteſt pœnitere antequam reus prouocatus ueniat. 24. nu. 99

Prouocanti non licet, quod prouocato non permittitur. 3. nu. 6. el i.

Prouocator an poſſit mutare querelam, & an prouocatus ſuper prima querela audiatur. 8. numero 1. el ij.

Prouocator à iudice prohiberi poteſt ne alios prouocet. 24. nu. 91

Prouocare ad duellum non licet, ſed permittitur prouocato ſe defendere, & non eſt offerendum nec ſuſcipiendum duellum niſi neceßitate urgente. 18. nume. 30

Prouocatus à monoculo ad duellum, quomodo duellare habeat. 2. nu. 1. el iij.

Prouocatus reus, & prouocans actor dicitur more iudiciorum. 3. nu. 6. el ij. & 7. nu. 1

Prouocatus poteſt locum & iudicem eligere in pœnam moroſi prouocantis. 3. nu. 8. el ij.

k

Prouocatus eſt magis quàm prouocans ſauendus. 7. nu 3. el y.

Prouocatus de iure habet modum pugnandi, & armorum electionem, iudicis, temporis, & loci. 22. nume. 71

Prouocatus an poſſit petere ut puniatur prouocator, qui in duello non obtinuit, aut detur ſibi pro captiuo: & an prouocatori ſint pacta ſeruanda, ſi banniatur, remiſſiuè. 22. nu 77

Prouocatus poteſt inſiſtere ſuper prima querela antequam perueniatur ad ſecundum. 23. nu. 80

Prouocatus miles ab equite ambo pugnabunt pedeſter 3. nu. 4. & 5. el i.

Prouocato latitante, quid agere debeat prouocans. 5. nu. 1. el i.

Prudentiæ q. cæteræ uirtutes cedant: & ipſa ſimul cum Fortitudine, Temperantia & Iuſtitia dicuntur uirtutes Cardinales 56. nu. 65

Publicanus an ſit teſtis idoneus & omni exceptione maior. 193. nu. 215

Publicanus qualiter ex delicto ſerui, non propoſiti ad exigendum uectigal non teneatur pœna edicti prætoris. 195. nu. 249

Publicanus qui anno præterito conduxit gabellas, ſi promiſit uiginti, & alius idem obtulit in licitatione, an ſit præferendus. 198. nu 282

Publicani poſſunt cũ bona conſciẽtia conducere et emere gabellas. 180. nu. 21.

Publicani iniuſte moleſtantes & extorquẽtes illos, qui tranſeunt cum mercibus, ad quid teneantur, et qualiter puniri debeant. 184. nu. 90

Publicani quando teneantur ſtare iuramento portantium merces. 186. nu 128. & 129

Publicani exigentes gabellas illicitas, mortaliter peccant & ad reſtitutionem tenentur. 186. nu. 132

Publicani qui indebitè pro contra banno merces ceperunt, & in reſtitutione capſas primò clauſas, apertas reddiderunt, multis ex mercibus deficientibus; qua pœna teneantur. 187. nu. 137

Publicani auidi pecunia iniuſta multa committentes contra immunes, et non immunes à gabellis, in quibus caudant pœnis. 189 nu. 173

Publicani an poſſint agere contra hæredes fraudantium gabellas. 189. nu. 196

Publicani illicita exigentes qua pœna teneantur. 192 nu. 212. & 193. nu 213

Publicani qui nam eſſe dicantur. 193. nu. 215. & nume. 221

Publicani an dicantur eſſe boni uiri. 193. nu. 215

Publicani nomen tenent publicorum latronum. 193. nume. 216

Publicani an teneantur pro furtis & damnis datis per ipſos & eorum famulos. 193. nu. 217

Publicani plures an ex eadem illicita exactione teneãtur inſolidum. 193. nu. 219

Publicani plures in fraudem fiſci ementes, omnes tenentur ad ſolidum quadruplum. 193. numero. 219

Publicani an poſſint intereſſe menſurationibus rerum ablatarum per ipſos ex cauſa gabellæ. 193. numero. 220

Publicani an debeant exigere gabellam in territorio ſuo, antequam illud per tranſeant mercatores et muliones. 194. nu. 137

Publicani decipientes tranſeuntes qualiter puniantur 195. nu. 249

Publicani per uim temerè & præſumptuosè quid accipientes, qualiter puniantur. 195. numero. 250

Publicani tenentur fideiubere de ſoluendo pagas conductorum uectigalium. 196. nu. 257

Publicani qui anno præterito gabellas conduxerunt, licet nullus offerat aliquid tempore quo ponuntur ad inquantum, compelli debent illas iterum accipere. 198. nu. 289

Publicani pro urgente fiſci neceſſitate, an poſſint ante tempus in pagis grauari. 198. numero. 291

Publicani uendendæ carnis an poſſint inuitis macellatoribus uendere ex ſe carnes propè becarias. 198. nume. 293

Publicani conductores datiorum impediti facto uel culpa locantium, an agere poſſint ad intereſſe cõtra locantem, & an ipſis inuitis concedi poſſit reſtaurũ temporis. 198. nu. 295

Publicani an teneantur ad onera ciuitatum. 213. numero. 4; 2

Publicani an merces ſine bulleta captas in contra bannum de iure uendere poſſint. 218. numero. 599

Publicani an inter ſe poſſint gabellas & emolumenta ſeparatim diuidere ſine licentia locantis. 202. nume. 337

Publicani illicita extorquentes an publica uel priuata auctoritate teneantur. 192. numero. 212

Publicani accuſantes mercatores pro contra bannis, ſi remiſerunt accuſationem, an iudex poſſit pro parte pœnæ illos condemnari pro contra banno. 190. nume. 195

Publicani filij familias an lucrum ſeu uſumfructum factum ex gabellis quærant patri ſuo. 187. numero. 143

Publicanorum ſunt res quæ incidunt in commiſſum ob non ſolutionem gabellarum. 196. numero. 262

Publicanorum & officialium collectantium & ſtationariorum libris, an ſit credendum & probent. 215 nume. 542

Publicanis qui gabellas pro uno pretio conduxerunt, ſi augeatur comitatus & introitus, an ſit augendum & pretium gabellarum. 187. numero 146

Publicanis conquærentibus quòd pauci ueniunt mercatores, an ſit facienda remiſsio. 199. numero. 298

Publicatio. Ad publicationem ſerui, non ſequitur publicatio peculij. 195. nu. 249

Circa publicationem bonorum domini qualiter ſe habere debeat uaſallus. 134. nu. 158. & 159

Publius Cornelius Scipio literis & armis floruit. 53. nume. 38

Publij Craſsi M. Craſsi filij in bello Parthico uulnerati, occiſio: & qualiter Craſſus fuerit ruptus. Et de Surina Duce Parthorũ, qui cupiebat ſcire, ſi Craſſus erat in ciuitate Carinenſium, ut illum obſidere ualeret. 59. nu. 9. 10 & 11.

P. Craſsi Conſulis inſidijs hoſtium capti uindicta ſeruitutis ſuæ. 61. nu. 37

Cætera uide infra in litera S. in ver. Surina Parthorum Rex.

Publij Aemilij & C. Marij ſtatua. 60. numero. 23

Publij Terentij Varonis poſt acceptam Canenſem cladem meſtitia. 55. nu. 58

Publius Valerius timens perfidiam quorundam oppidanorum, quo actu à Principibus ipſorum oppidanorum obſides pro fide accepit. 93. nu. 12

Puellas tenens in poſtribulo pœna mortis naturalis puniri debet 162. nu. 202

Pugna æquiparatur torturæ circa indicia. 5. nu. 1. el primo.

Pugna eſt in electione actoris. 6. nu. 6

Pugna unde dicta & unde dicitur prælium. 16. nume. 5

Pugna Theſei cum Hippolyta & Molpodia Amazonibus, & de earum caſtrametatione. 44. numero. 21

Pugna diurna intermitti non debet, quin & nocturna clade hoſtium reliquias Dux inſequatur, ut Martius eques, & C. Manlius fecere. 87. numero 22. & 23

Pugna differenda eſt quando ſperatur de uictoria ſine pugna. 105. nu. 71

Pugnę an ſit danda noua dilatio ut in indicijs. 4. nume. 5

Pugnandum an primò ſit, cum primo prouocatis. 6. nu. 1. el ij. & 7. nu. 5. el i.

Pugnandum quando, & qualiter pro fide & pace. 31. nume. 47

Pugnandum eſt pro Deo, & ipſius Catholica fide. 92 nume. 39

Pugnare uolens iuſtè, debet ueritate uti. 7. numero. 5. el ij.

Pugnare in duello eſt actus nobilis. 9. nu. 3

Pugnantes pro Iuſtitia Deum propitium habent. 11. nume. 10.

Pugnantes contra infideles, merentur apud Deum. 29. nu. 5

Pugnantes contra hoſtes ſine licentia Principum exercitus ſunt morte puniendi, exemplo Manilij Dentati, & aliorum Ducum qui tunc proprios filios percuſſerunt. 143. nu. 38. & 154. nu. 53

Puluis in modum nubis coacta, quid ſigni. et quid tũc agendum. 43. nu. 6

Puluis quandoque in bello nocet. 43. nu. 8

Pupillus & minor an poſsit facere pacem & ſe obligare pro pace mortis ſuorum parentum. 126. nume. 49. & 53

Pupillus doli capax an ſine tutoris auctoritate, & iudiciali decreto, & præſentia affinium poſsit facere pacem. 126. nu. 53 et 55

Pyramides: uide ſupra in litera O. in ver. De Obeliſcis.

Pyrrhus Imperator muſices & præſertim militaris non fuit inexpertus. 86 nu. 8

Pyrrhus qua arte principalem ciuitatem Epiri occupauit, & Scipio Aphricanus Carthaginem præſidio ſuo ſpoliauit. 93. nu 13

Pyrrhus Rex Epirotarum magnis cloacis Argiuam cępit, ubi ipſe mortuus remanſit. 102. nume. 34

Pyrrhus Epirotarum Rex Athenienſibus fidus fuit. 166. nu. 28

Pyrrhi & Auguſti ſimulata meſtitia in occiſione Marciantonij & filij Anthigoni. 45. numero. 28

De Pyrrhi Epirotarum Regis prudentia in re militari, in qua ſibi ualde profuit Cyneas eius legatus eloquentia: qua etiam Cicero triumphauit, &

Demoſthenes in eadem non fuit in glorius. 54. nume. 45

De Pyrrhi Epirotarum Regis uirtute, & qua ratione Demetrium ſuperauerit, ac Macedoniam & alias Prouincias ſub ſe redegerit. 86. numero. 18

Q

QVAESITA iuſto bello, licite & iuſte quæſita ſunt, & ſunt præſcriptibilia. 30. nu. 21

Quæſita in bello iuſto an iuſtè retineri poſſint. 35. nu. 118. & 77. nu. 27

Qualitas quæ eſt in maleficio & perſona committentis aggrauat maleficium in perſona auxiliantis. 127. nu. 62

Quaſi contractus an comprehendatur à ſtatuto quòd gabella pro contractibus ſoluatur. 200. numero. 318

Quaſi poſſeſſio exigendi gabellas animo retinetur. 187 nu. 152

Quaſi poſſeſſio rerum iurium cuius ſit effectus. 196. nume 255

Querela quando mutari poſſit. 8. nu. 4. el ij.

Querelæ primæ ſunt per duellum primò decidendæ. 4. nu. 20. & 7. nu. 6

Qui non facit quod debet, non recipit quod oportet. 131. nu. 126

Qui per alium facit per ſeipſum facere uidetur. 139. nume. 217

Quintus Fabius literis & armis floruit, & hiſtoriam Romanam ſcripſit. 53. nu. 38

Quinti Fabij Conſulis mirabilis reſponſio facta filio dicenti locum quendam tuto capi poſſe, & in tali effectu peribunt pauci, tu noles eſſe de dictis paucis. 71. nu. 4

Q. Fabij cunctatio magis timebatur ab Annibale, quã Minutij celeritas, ex quo ſe laqueo pro leonibus nos pro Pallade habere aiebat. Quod confirmauit Domitius Carbo dicendo rei militari neceſſarium eſſe tardum delabrum. 84 nu. 34. & 35

Q. Fabij triumphus. 116. nu. 18

Q. Flamineus. De geſtis Q. Flaminei Romanorum legati ad Reges Pruſciam & Eumenem, & de eius præcogitatione perdendi Annibalem, ac de ipſius Annibalis morte. 116. nu. 13. & 14

De Quinto Metello qui in Romanorum dedecus curauit proditione habere captiuum Iugurtam Regem. 61. nu. 38

Quinti Sertorij geſta aduerſus Cottam Domitium & alios. 52. nu. 25

Quinti Sertorij uirtutes & honores explicantur, & q Pompeium Sylle diſcipulum uocaret: & q pro Mithridate aduerſus Romanos acceptare noluit Imperium exercitus. 52. nu. 26. 27 28. & 29

De Quinti Sertorij qui apud Sucronem Pompeium et Afranium ſuperauit, geſtis & conſilijs. 87. numero. 32

R

RANCHOR per oſculum pacis datum in eccleſia non uidetur remiſſus. 139. nu. 210

Raptus factus per unum de pacificatis de filia alterius, qui pacem fecerat, an rumpat pacem. 128. numero. 72. 73. 74. 75. 77. & 80.

Rauenna auctoris patria. 107. nu. 92. & 191. numero. 204

Rauenna nobiliſſima ciuitas tenet priuilegium imponendi noua uectigalia ad ſuum libitum. 191. numero. 204

Rauẽnæ expeditio qualiter facta fuerit in die Paſchatis. 32. nu. 56

Rebaptizans ſcienter aliquem pœna mortis naturalis eſt puniendus. 162. nu. 175

Rebellio. Docentur modi cognoſcendi primates, & alios de rebellione ſuſpectos. 93. nu. 8. & 9.

Rebellis reſtitutus an dicatur amplius rebellis. 7. numero. 1

Rebellis qualiter puniatur. 160. nu. 135

Rebelles qui proprie dicantur. 160. nu. 131

Rebelles poſſunt ab omnibus impunè occidi. 160. numero. 135

Rebelles perpetua notantur infamia, morteq; puniuntur, ac eorum bona fiſco applicantur. 143. numero. 29

Rebello uerbum quid denotet, & quid ſit rebellio. 161. nu. 142

Receptare fractores pacis an ſit licitum. 134. numero. 151

Receptantes malefactores qualiter puniantur. 39. nu. 181

Receptantes latrones & alios reos inſignes pœna mortis naturalis ſunt puniendi. 163. numero. 220

Recognoſcens ſuperiores non poteſt imponere collectas. 192. nu. 206

Recognoſcentes ſuperiorem an duellare poſſint cum licentia, uel ſine licentia ſui ſuperioris. 11. numero. 2

Reconciliatio amicitiæ propter pacem, an reſtituat in priſtinum amorem, & amicitiam & ius tutelæ, excuſatione non ſubſiſtente, allegata inimicitia. 130. nume. 105

Rectores pro rebus quas ſui & ſuorũ uſus gratia portant, non debent ſoluere uectigal 192 nu. 209

Redditus protocolorum non ſubiacens ſtatuto quòd de fructibus ſoluatur gabella. 216. nu. 559

Referendarij Principum excuſantur ab extraordinarijs muneribus. 213. nu. 503

Regens exercitum cognitionem medelæ, probosq́; medicos habere debet. 72. nu. 16

Regentis exercitus eſt officium curare ne annona & alia pro uictu deficiant copijs ſuis, & ut milites infirmi & ſauciati curentur. 72. nu. 16

Regionis & loci eſt ſeruanda cõſuetudo in cauſis duellaribus. 3. nume. 3. el primo.

Regna fraude proditorum quæſita pari fraude perduntur. 160. nu. 138

Religio. vide ſupra in litera D. in verſi. Deo & Sanctæ religioni.

Religioſi de facto grauati ſoluere collectam, gabellam, uel pedagium, poſſunt licitè eleemoſinam quærere, pro ſatisfaciendo dictam ſolutionem. 216. nume. 577.

Religioſi quomodo mortui in mundo cenſeantur. 37. nume. 146

Religioſis aggreſſis licet ſe defendere abſque licentia ſuorum prælatorum. 37. nu. 146

Remedium ordinarium non tollitur per extraordinarium. ſi cauſa iuuandi introductum fuerit. 193. nume. 218

Remedium pro extrahendo ferro ex uulnere oſſo infixo. 72. nume. 16. & 17. & ibi habes alia remedia pro alijs uulneribus.

Remedium pro ſanandis moroidis. 66. nume. 16. & 73. nume. 19

Remedium contra dolorem capitis, frontis & oculorum. 73. nume. 20

Remedia pro oculis caliginatis & offuſcatis, & eorũ uiſu. 73. nu. 18 & 19

Remiſſio iniuriarum an fieri poſſit pro abſente & abſentibus. 126 nu. 47. & 139. nu. 208

Remiſſio offenſæ an poſſit per ingratitudinem reuocari. 136. nu. 181

Remiſſio publicani qualiter excuſet quem à pœna. 182. nume. 49

Remiſſio ſeu reſtaurum rei locatæ ob caſus legales, quando ſit facienda conductoribus, & quando non 199. nume. 299

Remiſſio ſeu reſtaurum quando ſit faciendum publicanis & conductoribus propter ſterilitatem. 196. nume. 258

Remiſſio & ſiu reſtaurum quando ſit legitimè faciendum conductori per locatorem gabellarum. 199. nume 300.

Remiſſio an ſit facienda emphyteutæ impedito propter guerram. 199. nu. 303

Remiſſio locationis an ſit facienda in locatione unius anni. 199. nu. 304

Remittens odium an uideatur remittere iniuriam. 139. nume. 208

Remuneratio eſt permiſſa, & non donatio ex liberalitate facta. 205. nume. 384

Remuneratio eſt uera debiti ſolutio. 205. nume. 384

Renuntians iuri ſuo, præſumitur in dubio facere renuntiationem, & concordiam pro iniurijs. 136. nume. 179

Repreſaliari an poſſint de iure mercatores in loco ubi ſoluerunt gabellas, quod fallit in fraudante gabellas 194. nu. 234

Repreſaliæ quæ ſint. 34 nu. 91

Repreſaliæ conceſſæ contra ciuitates Thuſciæ, nõ ſunt exercendæ contra natos extra illas ciuitates in territorio & caſtris. 194 nu. 235

Requiſita pro imponendis nouis uectigalibus. 191. nume. 203

Res ſtabilis uitioſa nullo tempore præſcribitur. 135. nume. 120

Res aliena licita portari, ſi portata fuerit cum rebus illicitis, an & ipſa licita res una cum illicitis ritè confiſcetur. 182 nu. 56

Res licitæ cum illicitis portatæ an cadant in commiſſum. 189. nu. 181

Res prohibitæ portari extra territorium, in uia repertæ. an ueniant confiſcandæ. 188. nume. 163. & nume 164

Res uenditæ an poſſint menſurari ſine licentia gabellarij. 193. nu. 222

Res an cadat in commiſſum ob non ſolutum uectigal portatæ. 194 nu. 238

Res plurium quæ culpa unius ex dominis incidunt in commiſſum, an totæ confiſcentur, tam domini ſcientis quàm dominorum ignorantium. 195. nume. 241

Res quæ incidunt in commiſſum ob non ſolutionem gabellarum, ſunt fiſci, ſeu publicanorum. 196. nume. 262.

Res eccleſiarum licitatæ, an plus offerenti deliberentur. 197. nu. 278.

Res fiſci uendēdæ aut locandæ,an ſint ſemper ſubhaſtandæ.198.nume.283

Res ad fiſcum portatæ an cadant in commiſſum ob gabellam non ſolutam.198.nu.288

Res æſtimata pro dote an comprehendatur à ſtatuto quod ſoluatur gabella pro contractu.205. nu.375

Res ſubiecta fideicommiſſo pro remuneratione alienari poteſt.205.nu 384

Res profana effecta eccleſiaſtica quocunque titulo,an ſit ſubiecta gabellæ aut collectæ.210.nu.449

Res profanæ eccleſiæ an ſubiaceant ſolutioni gabellæ. 210.nume.451

Res tributaria an de iure alienari poſſit ſine onere tributi.216 nu.570

Res captæ pro contra banno,an emi & uendi poſſint cum bona conſcientia.218.nume.600

Res communis portata ab uno ex ſocijs contra deuetū, non incidit in commiſſum niſi pro parte portantis, & ſi res ſunt plures quæ ſeparari poſſunt, res ſolum f.andatoris incidunt in commiſſum.219.nu. 613.614 & 615

Rem propriam uiolenter ablatam, an liceat domino propria auctoritate recuperare.38.n.158.et 160

Reſcriptum Principis uolentis derogare legi ſcriptæ, opus habet ſpeciali clauſula, non obſtante tali lege.57 nume.75

Reſcripta contra ſtatuta & conuentiones uectigaliū non ualent.180.nume.15

Reſponſum prudent illorum de urbe Sabba ad Alexandrum de præcedentia dici an uectus.88. nume.37.& 38

Cætera require infra in litera S.in ver.Sapientum.

Reipublicæ intereſt delicta non remanere impunita. 139.nume.211

Reſtaurum;De hoc uide ſupra in ver. Remiſſio ſeu reſtaurum.

Reſtitui an debeat minor aduerſus remiſſionem per ipſum factam de iniurijs ſibi, & patri ſuo illatis. 136.nume.182

Res confugientes ad eccleſias, an in eis tuti eſſe debeant.34.nu.93.94.& 95

Reï criminis læſæ maieſtatis & hæreſis poſt mortem damnantur in cadaueribus & bonis, quæ fiſco applicantur.160.nu.133

Regentes rempublicam tenentur odire luxuriam, auaritiam,publicam egeſtatem,& fugere inertiam,& æquam Iuſtitiam facere, nullo habito perſonarum diſcrimine & anxie curare ne virtutum præmia poſſideat ambitio.152.nu.21

Rex iuſtè militans contra eius ſuperiorem, an poſſit facere ligam cum alijs.40.nu.198

Rex uel baro non poteſt contra Iuſtitiam capere uaſallos ſuos,ſed tunc licet ipſis uaſallis fugere 42. nume.219

Rex Perſiæ uituperatur per Agislaum Regem Macedonum,quia nimis delicate uiuebat.61.nu.38

Rex deſinit eſſe Rex,ſi monachus efficiatur.95.n 38

Rex an poſſit cogere ſubditos litigantes ad compromiſſum & concordiam.124. nume.25.26.& 129 nume.88

Rex Gallorum qualiter rupit fœdera pacis.121. nu.126.& 133.nu.144.& 146

Reges ac Imperatores laudantur ex eo, quod mirabilia bello peragere militibus ſua docti uirtute. 65.nume.9

Reges ac magiſtratus bellorum quæ curare habeant pro conſeruando exercitu ſuo a periclis & à malis. 72 nume.10

Reges bellorum tenentur curare, ne res & loca concremantur,ſed ea magis donare debent amicis & bene meritis ſuis.81.nu.40

Reges prudentes conſiderant futura, & regna munita tenent annonis & alijs neceſſarijs pro uictu & bello, ac ſi de nulla hoſtium dubitetur obſidione. 93.nume.4

Reges & magiſtratus ſui prudentes eſſe debent & iuſti,ac exemplares alijs,ita quòd nihil in ſe habeant,quòd ipſos puniat, ſi alios rectè iudicare intendunt.151.nume.9

Reges uenerari debent,& dicti ſunt à rectè regendo. 152.nume.17

Reges militum cauſas audire tenentur,& illis adminiſtrare Iuſtitiam, quam Deus præcipit in terræ ſeruari ob populorum pacem.152.nume.22

Reges in puniendo milites ſuos,quandoque mites,quandoque ſeueri eſſe debent.161.nu.152

Reges ergo populos fidem non ſeruantes eos docent,qualiter contra ipſos reges in fide eſſe debeant.166. nume.32

Reges & alij recognoſcentes ſuperiorem, an cum eius licentia uel ſine duellare poſſint.10.nu.1.el 7.

Regibus inter ipſos duellare licet, quando in ipſis non eſt diſparitas, nec ſuperiorem recognoſcunt. 10. nume.1.el 7.

Rixa propriè fit inter duos & plures, & plerunque oriri ſolet ex litibus & contentionibus.143.nu.35

Rixæ in exercitu ſunt tollendæ pro eius ſalute & uictoria.143.nu.35

Rixantes omnes an habeant interuenire in pace.175. nume.172.& 173

Roma tempore Clementis VII. M D XXIII. *per hoſtes ſimulato ingreſſu capta & deprædata fuit.* 104.*nume.*61

Romandiolę præſes, quare uice rex dici poſſit. 107. *nume.*92

Romana virtus quanto alias nationes præceluit. 65. *nume.* 10.

Romani uniuerſi orbis prouincias ad tempus conſulibus ſuis cum exercitibus diſtribuebant 62.*nu.*46.

Romani ciues ex decreto Senatus Conſulti triumphabant: & ex cauſa ſæpe denegabatur triumphus, & quandoque duces ex cauſa renuebant. 115.*nume.*5

Romani quibus pompis in triumphis utebantur. 115. *nume.*6.& 7

Romani milites in caſtris non tenebant fœminas, ganeas, neque cinedos. 146.*nu.*16

Romani captiui qui poſt Canenſe bellum inerant iuſſu Annibalis pro pace petenda à Romanis, nolentes redire ad Annibalem, cui fidem dederant redeundi, uicti in cathena ferrea, ne fides macularetur, miſſi fuere à Senatu Romano ad Annibalem. 166.*nume.*24

Romani offuſcati ſuperbia à ſuo ceciderunt imperio, cum Deum, & eius ſeruos odirent. 168. *nu.*3.& 4

Romanorum ciuium ob bella ciuilia ſub Cęſare & Pompeio occiſa ſunt centum & ſeptuaginta millia, non connumeratis proſcriptis & cæſis per Marium & Syllam. 88.*nume.*42

Romanum Imperium qualiter auctum fuit. 3. *nu.*13

Romulus & Remus à quibus orti. 106 *nu.*74

Romulus triumphauit occiſo Acrone Senienſium Rege. 115.*nume.*8

De Romuli obſidione in fidenates, & de inſidijs contra illos, eorumq; cede. 59.*nume.*8

Rumpentes Nili aggeres abſque ſui Imperatoris præcepto cremari debent. 152.*nu.*23

Rumpentes pacem & fidem. ſi poſtea illam affectant, quandoque habere non poſſunt, ut contigit in pace rupta per Annibalem Romanis. 165.*nu.*8

Ruptores & fraudatores fidei, & pacis fractores, ac turbatores capite puniuntur. 156.*nu.*71

Ruſticus qui tenebatur ſoluere gabellam uitulorum natorum in territorio ſuę habitationis, & ne ſolueret acceſſit cum beſtijs in alio territorio ubi talis nō ſoluebatur gabella & redijt in territorio patriæ cum beſtijs natis, an ſoluere debeat dictam gabellam. 181.*nume.*25.& 26

Ruſticus qui iuit ad habitandum in alia uilla, ne collectam in prima uilla ſolueret, an ad illam teneatur. 181.*nume.*28

Ruſticus expilans barbam nobili, potuit impunè ab ipſo nobili occidi. 2.*nu.*1.*el ij.*

Ruſtici ementes ſtabilia ſi tenentur ad collectas, & non ciues ementes ſtabilia, an ſi ciuis emit pro ruſtico, ſine ſolutione collectæ, illam ſoluere teneatur & quam pœnam incurrat non ſoluendo. 181. *nume.*29

Ruſtici ducentes uictualia pro annona in ciuitate cum plauſtris pro uictu ciuitatum, uel fimum extra eas portantes, ad onera grauari non debent. 213.*nume.*501

S

SACERDOS *pro abſente in cauſa pacis ſtipulari poteſt ut pax fiat.* 126.*nu.*47

Sacramentum Euchariſtiæ & eccleſiaſtica ſepultura denegantur morientibus in duello. 19. *nume.* 34. & 24.*nume.*94

Sacrificantes idolis pęna mortis naturalis ſunt puniendi. 162.*nume.*172

Sacrilegi quomodo puniendi. 162.*nu.*170

Sacrilegi ſunt illi qui contemnunt leges Imperatoris. 4.*nume.*3

Cætera uide ſupra in litera F. *in ver. Furca*

Sacrilegium eſt Papę uel Imperatori mentiri. 166. *nume.*27

Sal uendere nemini licet ſine licentia Principis uel publicani, aliàs ſal & pretium cadit in commiſſum. 193.*nume.*223

Sal conductui per mercatorem pro ſufficientia ciuitatis qualiter menſuretur, & ematur pactis ſtantibus uarijs in ciuitate 218.*nu.*593

Reliqua habes ſupra in litera P. *in uer. Portantes.*

Salarium an debeatur famulis militum pro tempore quo ſeruierunt diſcedentibus ante tempus ſuæ conductæ. 159.*nu.*113

Salinator Conſul damnatus fuit à Populo Romano, quia inæqualiter diuiſerat prædam militibus bene merentibus illam. 151 *nu.*3

Salus & perditio populorum ſtat in regibus. 11. *numero.* 3

Saluus conductus alicui conceſſus, intelligitur conceſſus etiam pro ſeruis, ſocijs & rebus ſuis. 165.*nu.*12

Saluus conductus conceſſus pro acceſſu, an intelligatur etiam conceſſus pro receſſu. 184.*nu.*95

Cætera require ſupra in litera L. *in ver. Literis. Salui conductus.*

Sapientes quòd Deo proximi exiſtant. 56.*nu.*69

Sapientum urbis Sabbæ reſponſum datum Alexandro quare Sabbæ populum ad rebellionem ſollicitarunt 93.nu.3
Sapientũ prędictorũ reſpõſum datũ Alexãdro interroganti,ſi plures erãt uiui aut mortui.111.nu.38
Sapiẽtum eorundem reſponſum datum Alexandro interroganti,qualiter habens magnum Imperium poteſt magnam beneuolentiam acquirere à ſubditis 136 nume.175
Saraceni iuſtè proſequuntur,& illis bellum indicitur.34.nume.103
Saraceni unde dicantur.196.nu.268
Schalæ,vide ſupra in Litera M in uer.Machinę.
Scandali cauſa futuri, an ſint cogendæ partes ad pacem & ſatiſdandum.124.nume.19.20.& 133 nume.145
Scholaris non tenetur ſoluere gabellas librorum.188.nume.168.& 169
Scholaris qui receſſit à ſtudio an gabellas ſoluere teneatur.188.nu.169
Scholaris quando dicatur contrahere domicilium in loco ſtudij.188.nume.170
Scholaris bannitus & reſtitutus an priſtina iura recuperet.188.nume 170
Scholaris qui pro toto anno emit triticum & uinum. & panitens diſcedendo à ſtudio id uendidit, an teneatur ad gabellam.189.nume.174
Scholares immunes à gabellis alios excuſantes,& portantes res alienas cum ſuis, priuilegium perdere debent.& merces ſunt publicandæ.189.nu.173
Scientia uera rei bellicæ quæ ſit.50.nu.1
Scipio Aphricanus cur Maſiniſſam reſtituit ad Regnum paternum Numidarum.69 nume.18
Scipio patrem & patruum Scipiones pro magiſtris habuit.79.nume.14
Scipio iuſſu Senatus lachrymando concremauit Carthaginem,ac pro hoſtibus in bella cæſis plorauit,illosq́; ſepeliuit.& quamuis pius eſſet propter inuidiam exul factus fuit.80.nu.24
Stipio quòd M.Fabium maximum inuitando docuerit ſecuritatem tempore emendam fore.88.nu.33
Scipio Aphricanus quo actu loca multa hoſtium occupauit.96.nume.7
Scipio uictor in Hiſpania,Bethica,& Aphrica,ſponte multas ciuitates antiquas ſub Romana ditione habuit.97.nume.17
Scipio Aphricanus quo dolo Deluinum ſuperauit.99.nume.2.
Scipio Aphricanus qua arte Carthaginem fuit aggreſſus,& fecit inſultum & Fabius maximus Aprum capit.105.nume.66
Scipio triumphauit uicto Annibale,& facta Carthagine tributaria Romanis, à qua uictoria nomen Aphricani ſumpſit.115.nu.7.& 116.nu.15
Scipio Aphricanus largus fuit in remunerando, & pius ac clemens in puniendo.152.nume.25
Scipio,Cato,magnus Alexander & Aurelianus maximè laudantur,cum fuerint in re militari maximi caſtigatores libidinis & triumphatores contra Venerem,Bacchum & Cupidinem.150 nu.50
Scipio Aemilianus Numantinus nuncupatus, unde hoc ſibi nomen uendicauit.168.nume.6
Scipionis Aphricani uirtutes.50.nu.17
Scipionis Aſ hricani ſimulatio erga ſuos inordinatos, qui illicò ſe in ordine pugnæ reduxerunt.60.n.17
Scipionis geſta in Hiſpania contra ſeditioſos milites.153.nume.32
De Scipione inſequente in Aphrica Caphacem.& de captura ipſius Caphacis.75.nu.2
Seruilij Datiorum Ducis exemplum de duobus canibus,ut intenſos milites ſuos ad pugnam ab illa reuocaret.47.num.11
Scorpionum & ſagittarum qui fuerint inuentores, & quo modo fiant.102.nu.32
Scriptor libri an librum pro mercede retinere poſſit,et pariter mulio & nauta retinet merces pro mercede ſua.184.nu.87
Scriptura in marmore ſcripta probat in antiquis.61.nume.33
Secreta Principis hoſtibus nunciantes, ſunt morte naturali puniendi.155.nume.57
Securitas facienda eſt per exercitum illis, qui afferunt annonas populis, & laborantibus in agris.39.nume.186
Securitas conceſſa bannito,intelligitur pro prima uice tantum.191.nume.199
Seditio in populo & exercitu peſſima eſt, & cauſa multorum malorum.70.nu.23
Seditio quid ſit & unde dicatur, & degeſtis à Principibus pro ſedandis ſeditionibus.142.nume.13.14.15.& 143.nume.27.28.& 29
Seditionis uis & potentia.143.nu.29
Seditionis crimen quot ſit cauſa malorum.88.nu.41
Seditiones odia parant in populis, & exercitibus.32.nume.60
Seditioſi.vide ſupra in litera F.in ver Furca ſuſpendi.& infra in ver.Segnes,
Segnes milites,contumaces,deſides,& negligentes,ſeditioſi,& deſertores, ſunt ſæuiter puniendi.154.nume.49

Segnitia

Segnitia eſt hoſtis accerrima uirtuti in pace & in bello : nocens ut pectus martialibus uiris & equis, cum multa mala pariat, ideò omni arte & ingenio uitanda.66.nu.16

Seleucius archipirata. vide ſupra in littra L. in ver. Leochares,

Semina tollenda ſunt obſeſsis, ut alimonijs careant. 94.nume.24

Senex an poßit pugnare per campionem.11.nu.11

Senes & mulieres ac pueri martialium populorum, ſunt quandoque neceſſarij in locis obſeſsis pro bello.92.nume.2

Senes maiores ſeptuaginta annis an teneantur ad onera ciuitatum.213.nu.499

Sententia an requiratur iudicis electi contra conuictum in duello.4.nu.21.& 12.nume.8

Sententia lata ſuper cauſa ciuiliter deciſa, impedit duellū ſuper eadem cauſa 14.nu.1

Sententia condemnatoria contra procuratorem fieri non poteſt, ſed contra perſonam domini fieri debet. 18.nume.21

Sententia duelli eſt nulla & appellabilis, & nunquam tranſit in rem iudicatam.26.nu. 121

Sententia an fieri poſsit non conteſtata lite contra fraudantes gabellas, & non ſoluentes collectas. 193.nume.130

Sententiæ & conſtitutiones editæ à collectantibus clericos & eccleſias ſunt ipſo iure nullæ. 210.numero.438

Serapionis Gracchi contra Celtiberos ſimulatio, qua magnam partem hoſtium occidit, & illorum territoria occupauit.59.nume.12

Sertorius capta urbe Tygenda, reperijt ſepulchrum Anthei gigantis, & id apertum fuit per ipſum, et menſurato cadauere fuit longitudinis lxx. cubitorum.18.nume.28

Sertorius in Luſitania quomodo ſe geſſerit erga Romanos.54.nume.42

Sertorius quomodo in Hiſpania poſitis de nocte inſidijs, Pompeianos milites trucidauit.62.nu.45

Sertorius quomodo ſuperatus à Metello, capto frumento pro cibo exercitus Romanorum.68.nu.11

Sertorius qua arte cumulauit exercitum contra Piū Metellum, qui illum in loco montano reductum obſidebat.76.nume.20

Sertorius, quomodo liberauit Longobritos à Metello obſeſſos.97.nume.13

Sertorius quomodo Sireſenorum ciuitatem cæpit, & fuit creatus prætor Ciſalpinæ Galliæ.100.nu.3

Sertorius quomodo vrbem Lauruniorum obſedit, & de eiuſdem urbis concrematione, præſente Pompeio non audente illam defendere, & timente ſuorum ruinam.104.nume.58

Sertorius pugnans in hoſtes Muriſienſium, illos ſuperauit. & Muriſienſibus imperium ſuum quæſiuit. & reſtituit ut fidi facium.166.nu.29

De Sertorij impetu contra facinoroſos milites Marij, ac eorum cede, & de nece Cecinnæ, & quomodo prouinciam Hiberniæ ſibi beneuolam fecit, & alijs geſtis ipſius Sertorij.156 nume.70

Seruus captus & rediens an conſequatur priſtina iura.34.nume.87

Seruus uerus notarius eſſe non poteſt.39.nu.175

Seruus an magis teneatur iuuare dominum ſuū quàm proprium patrem.119.nume. 8

Seruus qui Sulpitium dominum ſuum. ut morem gereret Syllæ occidit, quomodo poſtea ab ipſo Sylla in aliorum exemplum interfectus.153.nu.40

Seruus qui contra dominum in eum ſeuientem ſe tutatur. an incurrat aliquam pęnam.156 nu.80

Seruus qui iuſſu domini ipſius domini uxorem occidit, an ſit puniendus.162.nu.164

Seruus qui dominum prodit uel occidit, eſt pęna mortis naturalis puniendus.162.nu.194

Seruus qui cum domina concubuit naturalis mortis pœna eſt puniendus.162.nu.195

Seruus fugitiuus an incidat in commiſſum : & publicato ſeruo, an publicetur peculium. 195.nume.249

Serui fiunt in bello capti & ſeruati.2.nu.3.el ij.

Serui militantes an puniri debeant.160.nu.129

Serui ſine iuſſu domini poſſunt ſe defendere.160. numero 129

Serui qui in Mariana ſeditione excitati per C. Marium, dominos ſuos interfecerunt : & dominas & dominorum filias ſtuprarunt trucidati fuerunt à militibus Cecinnæ, & Sertorij.166.nu.25

Seuire non licet capto.5.nume.7

Sexagennarius an excuſetur pugnare perſonaliter, & an per campiones pugnet.6.nume.1

Sexagennarij & minores uigintiquinque annis an duellare teneantur.21.nume.59.& 22. nume. 69.& 70

De Siciliæ libertate & Carbonis morte admiſsis per Pompeium.50.nume.3

Signum Crucis cudens in loco, qui poſsit pedibus calcari, pœna mortis naturalis plecti debet. 162. nume.176

Signa bellica ſunt aut uocalia, aut ſemiuocalia aut muta.43.nume.1

Signa bellica cur aliquando prohibeantur.43.nu.2
Signa Imperialia Dei ſunt.43.nu.10
Signa militaria quae nam ſint & cuius figurae. 43. nume.11
Signorum uariatio quòd ſit in bello neceſſaria. 43. nume.9
Similitudo quotuplex ſit.163.nu.225
Similitudo non dicitur ubi eſt eadem ratio,ſed eadem & idem ius eſt ſtatuendum.163.nu.225
Simile maius eſt eligendum,ubi duo ſunt ſimilia. 163. nume.225
Simulatio ſine falſo & dolo ſtare nõ pôt.83.nu.6
Societas uectigalium an diuidi poſsit inter ſocios inconſulto locatore.ita quod quilibet pro eius portione teneatur. 187.nume.140
Socius criminis an ſit teſtis idoneus & probet contra ſocium criminis 155 nu.67
Socius publicanorum qui conduxerunt gabellam uini cum ſtatuto quòd nullus poſsit uendere uinum ad minutum cum pœna,ſi ſuum uinum ad minutum uendidit,an teneatur ad ſolutionem pœnæ alijs con ſocijs publicanis.187.nume.141
Socius publicani qui rem occultauit , ut uectigal non ſoluatur,an conſocijs teneatur.187.nu.142
Socij plures conductores gabellarum, an poſsint inſimul illas facere in unum corpus.187.nu.139
Socij gabellarum , ſi ſeparatim partes adminiſtrent, an alter ab altero petere poſsit ſibi communicari quod plus exigit.2-2.nu 337
Sociorum unus ſi rem indiuiſam portauit , & partem ſocij conſignauit pro contrabanno captam inſcio domino rei , an teneatur alteri ad intereſſe. 219.nume 613
Sodomiæ uitium eſt omnino fugiendum.146.nu.15
Sodomitæ concremari debent.165.nu.62
Solidus in iure eſt ducatus unus. 17.nu.20
Soluens gabellam anni præſentis,non faciens mentionem de gabella anni præteriti,an incidat in commiſſum ſeu pœnam.191.nu.202
Soluentes gabellas in loco , ibi iure capi non poſſunt pro repreſalijs.185.nu.103.& 187.nu.148
Solutio pretij conuenti pro gabella an ſit facienda ex pacto in pluribus terminis , vel in una uice. 199. nume.302
Solutio collectarum an præſcribi poſsit. 213.nu. 514
Sophoclem & alios poetas fuiſſe belli duces.56.nu.68
Sophonisbæ uxoris Regis Siphacis captura per Maſiniſſam,& de ipſius Sophoniſbæ morte. 146 n.11
Soror an impunè receptare poſsit fratrem ſuum bannitum.129.nu.100
Spartaci geſtum ut Craſſum ſuperaret.46.nu.2
Spes omnis in Deo eſt.11.nume.8
Spolia priuata quae dicantur. & quae publica. 35. nume.118
Spoliatus iure pedagij,reſtitui poteſt utili interdicto unde ui.189.nu.180
Spurius eſt ille qui iuris fictione non habet patrem. 125.nume.42
Spurius an poſsit eſſe decurio & habere dignitatem. 208.nu.417
Spurij nobilium aut militum non dicuntur nobiles, nec habiles ad ſtandum in brachio militari. 25. nume.105
Spurij de domo & caſata non dicuntur. 25.nu.105
Spurij non dicuntur coniuncti nec nobiles.25 nu.105
Spurij non prohibentur ab honoribus.26.nu. 106
Spurij an poſsit facere pacem pro morte patris.130. nume.113
Cætera require ſupra in litera B.in ver. Baſtardus.
Statuę pro memoria nobilium geſtorum militarium & uirtute excellentium uirorum ſunt erigendæ, vbi de ſtatua Publij Aemilij. & C. Marij.60. nume.23
De ſtatua Caij Gracchi 60.nu.24
De ſtatua Caſſandri.60.nu.25
Statua Achillis in Troia inſtata fuit, & poſtea ab Alexandro magno coronata.60 nu.26
De ſtatuis Marij.60.nu.27
De ſtatua Gigantea ex Parthis per M. Antonium in theatro erecta.60.nu.28
De ſtatuis,obeliſcis,pyramidibus & columnis in vrbe erectis per Quirites.61.nu.30
Statuas Principum violantes lege Iulia maieſtatis tenentur.61.nume.30
De ſtatuis per Venetos erectis.61 nume.29
De ſtatutis quampluribus Imperatorum, Regum, Conſulum , Ducum , & militum excellentiſsimorum. 61.nume.31
De ſtatuis Imperatorum & aliorum Bartholomæus Caſſeneus pertractans.62.nume.32
Statutaria prouiſio de ſoluendo gabellam pro extrahendo merces intelligitur de prima uice:quia eſt reſtringibilis.191.nu.201
Statutum an tollatur tempore per non uſum. 41. nume.209
Statutum tempore belli factum, pace ſecuta tollitur. 127.nume.63
Statutum quòd bannitus poſsit impunè occidi, intelligitur de bannito qui ſit hoſtis patriæ ſeu ciuitatis. 129.nume 97

Statutum quod quis poſſit impunè occidere bannitũ, an habeat locum in domino, ſeu uaſſallo, ac in patre, matre, & filijs. 129.nu.100

Statutum loquens de treuga, an locum habeat in pace, uel loquẽs in pace habeat locum in treuga. 132. nume. 127.128. & 129

Statutum quòd nemo extrahatur de carcere, niſi primo habuerit pacem ab offenſo, an habeat locum habita pace ab hęrede. 132.nu.134

Statutum quòd haberi debeat pax ab hærede, an locum uendicet ſi pax habita fuit ab offenſo. 132. nume. 134

Statutum præcipiens pacem fieri percuſſori. extenditur ad mandatorem 136.nu.180

Statutum loquens de homicida an extẽdatur ad mandantem fieri homicidium. 139.nu.217

Statutum ſeruandum eſt in ſua ſpecifica forma. 139. nume. 217

Statutum quòd pœnæ duplicentur euntibus per ciuitatem poſt tertium ſonum campanæ ſonantis poſt duas horas noctis, an comprehendat repertum poſt illas horas in nocte Veneris Santi, uel exiſtentem in loco, ubi ſonus campanæ non porrigitur. 152. nume. 24

Statutum de pœna pecuniaria delictorum non poteſt facere capitalem. 163.nu.226

Statutum quòd certum quid ſoluatur pro uitulo naſcituro in territorio ſtatuentis, an extendatur ad uitulos naſcentes in territorio alieno de beſtijs territorij ſtatuentis. 181 .nu.25

Statutum uel conſuetudo quòd ruſtici non emant ſtabilia ſine onere collectarum, an habeat locum in ci ue emente pro ruſtico. 181.nu.29

Statutum quod extrahens tales merces perdat merces & currum, non comprehendit merces. 181.numero. 34

Statutum mandans perdi ſalmam frumenti ſine licentia portatã, non comprehendit ſaccum. 181. nume. 35

Statutum mandans ſalmam mercium perdi, an perdat animal & currus cum quibus, merces portantur. 181.nu.36. & 37

Statutum loquens de frumento an habeat locum in alijs bladis, & leguminibus. 181.nu.37

Statutum quòd nullus ſine licentia poſſit frumentum emere. de venditore etiam intelligitur. 181. numero 40

Statutum prohibens extrahi frumentum, an locum habeat in extrahente farinam. 181.nu.41

Statutum prohibens iri de nocte cum lumine locum etiam habet, in eo qui uadit ſine lumine. 181. nume. 42

Statutum prohibens extrahi animal ſine ſolutione gabellæ, non habet locum in extrahente animalia forenſia, uel ducta ad ciuitatem cauſa pignorum, uel commodati, aut depoſiti, nec animalia minuta. 181 nume 43. & 44.

Statutum de non extrahendis animalibus locum non habet in hominibus extractis & uenditis ſeruis. 182.nume.46

Statutum de damno dato cum animalibus, de hominibus non intelligitur. 182 nu.46

Statutum loquens de rebus, an habeat locum in hominibus liberis. 182.nume.47

Statutum de ouibus, an habeat locum in agnis. 182. nume.50

Statutum de ſoluenda gabella pro armento intelligitur de beſtijs craſſis & non minutis. 182.nu.53

Statutum de gabella ſoluenda pro grege intelligitur de pecudibus & animalibus paruis. 182 n.54

Statutum prohibens portari bladum ſuper aſinis, an intelligatur prohibere portari cum bobus, curru, & equo, uel alio iumento. 182.nu. 58.

Statutum an extendi poſſit ex idemptitate rationis. 182 nu.58

Statutum quòd pro beſtia qualibet uaccina uel equina ſoluatur gabella, non comprehendit pullos lactantes. 182.nu.59

Statutum quòd pro quolibet animali legato ſoluatur gabella, an comprehendat partum uaccæ, prægnantis legato. 182.nu.60

Statutum an & quando ſit fauorabile pro partu, & quando non. & de effectu partus ancillarum & animalium remiſſiuè, 182.nu.61

Statutum quòd pro legatis factis eccleſiæ, pauperibus & pijs locis, filijs & filiabus, nepotibus & nepotibus, ſoluatur gabella, an comprehendat legatum factum filiabus & neptibus naturalibus. 182.nume.63

Statutum quòd gabella ſoluatur pro piſcibus & mercibus retentis in platea, an locum habeat in bancha mutabili ubi piſces uenduntur. 182.nu.64

Statutum prædictum de eo, qui in platea & mercato publico tenet bancham & apothecam ad uendendum merces, an locum habeat in eo, qui cum ciſta portat ad uendendum ligurtas, ioietas & alia ſimilia. 182.nu.64

Statutum quòd pro re retenta in platea ſoluatur gabella, an comprehendat detinentem coreum extenſum. 183.nume.65

Statutum quòd pro legato gabella ſoluatur, an locum habeat in caducis legatis. 183.nu.67
Statutum prædictum quòd ſoluatur gabella pro hæreditate & legato, an locum habeat in cohærede, qui refutauit & non adiuit hæreditatem, penes ipſum remanente legato. 183.nume.66
Statutum de ſoluenda gabella pro legato an locum habeat in legato liberationis debiti. 183.nu.72
Statutum prædictum an habeat locum in legato libertatis facto per patrem filio adoptiuo, uel per dominum ſeruo libero facto, quibus non tenentur aliquid relinquere. 183.nu.73
Statutum quòd ſoluatur gabella pro legato an locum habeat in annuo legato, & quomodo ſoluatur. ibidem.
Statutumquòd ſoluatur gabella pro legato, an obtineat in legato inutili. 183.nu.74
Statutum quod pro legato ſoluatur gabella an habeat locum in legato facto uxori de dote ſua. 183. nume.76
Statutum diſponens gabellam eſſe pro contractu ſoluendam, non comprehendit inſtrumentum annullatum. 184.nu.100
Statutum quòd de quolibet animali ſoluatur gabella, an intelligatur de animali uiuo uel mortuo. 185. nume.110
Statutum quòd de rebus recollectis ſit ſoluenda gabella, an fructus pendentes comprehendat. 185. numero 112
Statutũ permittens ferri blada, per uias rectas intelligitur, ſi uia eſt tuta, aliàs eſt licitum tranſeuntibus ire aliò, etiam per uiam inuſitatam. 188.nu. 162.163.& 164
Statutũ eximens nouitios à gabella, intelligitur de ſcholaribus qui ſunt in primo anno ſtudij. 188. nume.171
Statutum prohibens portare frumentum extra ciuitatẽ ſub pœna, non habet locum in portante pro uſu ſuo. 189.nu.176
Statutum quòd ſoluatur gabella pro re extimabili, & extimata, an locum habeat in re inextimata. 190. nume.190
Statutũ prædictum an locum habeat in homine libero, in re ſacra, & religioſa. 190.nu.190
Statutum de ſoluendo tot pro libra rei petitæ locum habet in rei æſtimatione. 190.nu.191
Statutum quòd quis habeatur pro ciue, quomodo intelligendum. 192.nume.208
Statutum de pœnis pluribus uariantibus in numero, quæ nam ſit magis attendenda. 193. numero.225
Statutũ quòd de lapidibus ſoluatur gabella, non comprehendit lapides pretioſos. 194.nu.226
Statutum quòd ſoluatur gabella de frumento quod extrahitur, an locum habeat in frumento in portu portato, pro quo alibi fuit ſoluta gabella. 199. nume.307
Statutum quòd pro quolibet pretio ſit ſoluenda gabella, de quo contractu intelligatur. 200. nume.310
Statutum prædictum an locum habeat in pœna ſtipulata in contractu 200.nu.311
Statutum Ceſenæ quòd pro contractu ſoluatur gabella, an locum habeat in contractibus nullis & inualidis. 200.nu.312
Statutũ quòd ſoluatur gabella de contractibus, an habeat locum in nullis & inutilibus contractibus. 200.nu.314.& 315
Statutum quòd ſoluatur gabella de contractibus, non habet locum in ceſſione iurium uel rerum immobilium. 200.nume.314
Statutum quòd gabella ſoluatur pro cõpromiſſo aliàs quòd laudum ſit nullum, qua ſoluta, an iterum ſoluenda ſit, pro tertio electo arbitratore. 200. nume.316
Statutum quòd gabella ſoluatur de contractibus, non eſt ſoluenda de contractu publicato & inde reſciſſo. 200.nume.317
Statutum quòd ſolui debeat gabella pro contractu, aliàs contractus ſit nullus. non habet locum in teſtamento nec in renunciatione ſimplici, reſolutione uel uenditione. 200.nu.317
Statutum quod pro contractu ſoluatur gabella, an comprehendat quaſi contractum. 200. numero. 118
Statutum prædictum an locum habeat in contractu tacite incluſo, uel in alium transfuſo, uel in acceſſorio, uel in additione contractus, ſeu adiudicatione. 200 nu.319.& 320
Statutum prædictum an locum habeat in contractu improprio, ut in fideiuſſione, compromiſſo, & legitimationis inſtrumento. uel procurationis. 200.nu.321
Statutũ quòd ſoluatur gabella pro quolibet contractu alienationis, an locum habeat in permutatione. 200.nume.322
Statutum quòd pro contractibus uenditionis ſoluatur gabella, an habeat locum in promiſſione de uendendo: ut puta ſi quis promiſerit dare decem corbes frumenti, an teneatur ad dictam gabellam, ubi

ubi multæ quæſtiones tranſactionis, & contractuũ deciduntur, in quibus uariarunt Bar. & Bal. 200. nume 323
Statutum quòd pro contractibus ſoluatur gabella, ſublatum fuit in urbe Rauennæ, Auctoris patria, per Iulium II. Pontificem pro contrahentium libertate. 201. nu. 325
Statutum quòd pro contractibus ſoluatur gabella, an habeat locum in contractu facto extra territorium pro re contracta ibi in territorio, & ſecuta eſt traditio. 201. nu. 326. & 328
Statutum quando tollit execut onem contractus et an nullet illum. 201 nu. 327
Statutum quòd non ſoluens gabellam uel illam fraudans non audiatur in iudicio, an intelligatur ita eſſe in omni foro. 202. nu. 332
Statutum generaliter loquens includit minorem, & ſi puniat aliquid quod de iure communi non eſt punibile, tunc minorem non comprehendit. 200. numero. 336
Statutum quòd pro omni contractu ſoluatur gabella, an locum habeat in contractu facto inter patrem & filium. 202. nu. 340
Statutum quòd pro omnibus cauſis ſoluantur iudicibus ſportulæ, an comprehendat clericos pro cauſis ſuis. 202. nu. 342
Statutum quod ſoluatur gabella pro quolibet cõtractu proprietatis, compreh. ndis contractum quo uſufructus acquiritur. 203 nu. 346
Statutum ſi fuerit in duobus locis quo ſoluatur gabella pro iudicio inchoato in quo loco ſoluenda erit. 203. nume. 347
Statutum quòd pro quolibet contractu ſoluatur certũ quid pro libra pretij conuenti, pro gabella, aliàs contractus ſit nullus, an annullet contractum, pro quo partem tantum gabellæ ſoluta fuit. 203. nu. 348. & 357
Stante dicto ſtatuto ſi contractus non ualuerit alia de cauſa nulla debebitur gabella. 203. nume. 349. & 354
Statutum dicens ſolui gabellam de pretio cuiuſlibet rei deductæ in contractu, de quo contractu intelligatur 203. nu. 350
Statutum quòd de quolibet contractu ſoluatur gabella an locum habeat in promiſſione obligatoria de uendendo, uel in contractu promiſſionis de uendendo, aut de euictione, & quid de contractu ceſſionis. 203. nu. 351. & 352
Statutum annullans instrumentum contractus ob non ſolutam gabellam, an annullet obligationem in eo contentam. 203. nu. 353
Statutum quòd pro quilibet teſtamento, uel inſtrumẽto ſoluatur gabella: an locum habeat ſi reficiatur inſtrumentum uel teſtamentum amiſſo protocolo. uel ſi addatur ſeu pluries leuetur iam ſoluta gabella. 203. nu. 354
Statutum quod ſoluatur gabella de qualibet hæreditate, an uendicet ſibi locum in hæreditate patris de laſa filio. 203. nu. 355
Stante prædicto ſtatuto ſoluendæ gabellæ pro hæreditate, quid ſi tempore ueteris gabellarij, qui ſuæ bellæ finiuit tempus uarauis, & poſt tempore noui gabellarij ſuis adita, an ueteri uel nouo ga'ellario ſit ſoluenda gabella. 203. numero. 356
Statutum ſtat Rauennæ quòd ſi quis mutilauerit membrum ſibi manus amputetur, niſi infra decem dies non ſatisfecerit parti læſæ intereſſe ſuum, & fiſco non ſolueret libras ducentas, an locum habebit ſi per errorem, non ſatisfeciſſet, & non ſolniſſet. 203 nume. 357
Statutum quòd ſoluatur gabella pro quolibet contractu, an locum habeat in re alienata ſubiecta fideicommiſſo conditione pendente. 204. numero. 359
Statutum q. gabella ſoluatur pro contractibus, locum non habet in actis quibus cauſa inſtruitur. 204. nume. 361
Statutum prædictum non habet locum in apocis publicis & priuatis. 204. nu. 362
Statutum quòd pro contractu ſoluatur gabella, non habet locum in diſtractu. 204. numero. 365
Statutum quòd pro cõtractu gabella ſoluatur, an una uel duæ ſint ſoluendæ gabellæ pro contractu & diſtractu. 204. nu. 365
Statutum diſponens ſolui gabellam pro qualibet permutatione, an comprehendat permutationem factam de re ad rem, & pro re in pretium. 204. nume 368
Statutum de ſoluenda gabella pro permutatione non ob inet in datione in ſolutum. 204. numero. 369
Statutum iuris congrui non habet locum in permutatione. 204. nu. 370
Statutum quod pro contractu ſoluatur gabella an habeat locum in promiſſione. 205. numero. 371
Statutum quod ſoluatur gabella pro contractu, an comprehendat rem datam æſtimatam pro

dote.205.nu.275
Statutum quòd ſoluatur gabella pro dote an ualeat. 205.nu.275
Statutum quòd pro omni contractu ſoluatur gabella, an habeat locum in donatione remuneratoria. 205.nu.383
Statutum de ſoluenda gabella pro ſententia, an habeat locum in ſententia interlocutoria. & præcepto,& in ſententia lata in cauſa ſummaria.206. nu.388
Statutum prædictum de ſoluenda gabella pro ſententia non habet locum in Regno Neapolis. 206. numero.388
Statutum ſi extat quod ſoluatur gabella pro quantitate petita in iudicio pro mille. & condemnatio facta fuerit in uiginti an ſoluenda erit gabella, pro mille uel uiginti.206 nu.389
Statutum q. ſi pro ſententia non fuerit ſoluta gabella, appellatio pro deſerta habeatur, an uendicet ſibi locum in paupere.206.nu.392
Statutum quòd ſoluatur gabella pro legato, et litibus, an habeat locum in legatis & litibus pijs. 206.numero.393
Statutum quod nullus audiatur in iudicio, qui nõ ſoluit gabellam, locum habet tam in foro eccleſiaſtico, quam ſeculari.206 nu.393
Statuto prædicto iuditium non redditur nullum pro petitione in iudicio facta non ſoluta gabella. 206. nu.393
Statutum q. pro legato facto conſanguineo ſoluatur gabella, an habeat locum in paupere conſanguineo legatario.206 nu.394
Statutum quòd ſoluatur gabella pro legato, an locum habeat in uſufructuario cui fuit remiſſa cautio, quàm hæredi præſtare tenebatur. 206. numero.395
Statutum quòd pro quocunque contractu ſoluatur gabella an habeat locum in eo, qui rem dare tenetur. 206.nu.398
Statutum q. pro qualibet alienatione ſoluatur gabella ſeu collecta, an comprehendat eccleſiam alienantẽ, uel acquirentem.207 nu.402
Statutum diſponens ſolui gabellam de qualibet poſſeſſione acquiſita de nouo, an uendicet ſibi locum, in acquirente ciuilem tantum poſſeſſionem. 207. nu.404
Statutum q. pro contractu ſoluatur gabella, an pro cõtractu conditionali habuerit locum finita gabella primi conductoris, an primo uel ſecundo conductori ſoluatur gabella.207.nu.408
Stante prædicto ſtatuto cui prædictorum gabellariorum ſoluatur.207.nu.409
Statutum quod de quolibet contractu ſoluatur gabella an comprehendat contractus clericorum. 209. nu. 431.& 210.443
Statutum diſponens pro plauſtro ſolui gabellam, an comprehendat plauſtrum clerici. 210. numero 452
Statutum eximens perſonas miſerabiles à ſoluendo gabellas, taleas & collectas atque tributa, an intelligatur eximere à dicta ſolutione, pupillos, uiduas, et infirmos.211.nu.467
Statutum an ualeat, q. coloni eccleſiarum & clericorum teneantur ad collectas & gabellas. 215. nu. 546.& 547
Statutum diſponens ſolui gabellam de fructibus, an intelligatur deductis expenſis factis pro conſequendis fructibus.215.nu.553
Statutum quòd ſoluatur gabella de fructibus non habet locum in diſtributionibus quotidianis.216. numero 558
Statutum prædictum quòd ſoluatur gabella de fructibus an habeat locum in redditu protocolorum.216 nume.559
Statutum q. de fructibus ſoluatur gabella, non habet locum in calce.216.nu.560
Statutum dictans ſolui gabellam de pomis, an habeat locum in oliuis, piris, & glandibus. 216. numero.561
Statutum q. ſoluatur gabella de pretio, quo res uendita fuerit non intelligitur deductis expenſis. 216. nume.563
Statutum quòd de fructibus ſoluatur gabella, non habet locum in operibus hominum. 216. nume.564
Statutum q. gabella ſoluatur de fructibus, an habeat locum in palea, fæno, ſyluis & arboribus ceduis, in auibus, piſcibus, feris ſolitis capi in fundo, & fluminibus.216.nu.565
Statutum quod pro fructibus & rebus ſit ſoluenda gabella, an ſit licitum.216.nu.567
Statutum prædictum an locum habeat in penſionibus fundorum.216.nu.568
Statutum imponens collectam eccleſiæ acquirenti poſſeſſiones, domos, & ſtabilia non ualet. 216. numero.574
Statutum quod forenſis non poſſit acquirere bona immobilia in loco, an comprehendat mulierem de illo loco oriundam alibi nuptam. 217. numero.588

Statutum q. extrahens uinum teneatur ſoluere gabellam, an comprehendat extrahentem acetum, ſeu uinum mixtum. 219. nu. 602. & 603

Statutum prohibens extrahi acetum, mixtum mel, aut oleum, non habet locum in eo, qui uinum uel mulſum factum cum melle extraxit. 219. nume. 604

Statutum quòd foreuſes acquirentes ſtabilia teneantur ad collectas, an locum habuerit in muliere ciue ciuitatis illius territorij nupta forenſi, & habitante extra patriam ſuam poſſidente & acquirente ſtabilia in territorio patriæ ſuæ. 217. nume. 587

Statutum quòd bannitus rebanniatur, uel accuſator non puniatur, an ualeat. 136. nu. 179

Statutum ſi diſponat quòd occidens occidatur niſi habuerit pacem ab hærede defuncti, an ſi plures fuerint hæredes omnes habeant facere pacem. 132. nume. 134

Statutum quòd ſi quis fuerit furatus rem alienam & captus non liberetur niſi habuerit pacem à domino rei, an habeat locum in hærede. 132. nume. 134

Statutum quòd quis impunè poßit occidere bannitum, an habeat locum in fratre, patre, domino, & uaſallo baronis, q. teneantur ipſi frater, filius, dominus, et uaſallus, occidere bannitum fratrem, patrem, dominum, & uaſallum. 129. nu. 99. & 100

Statuti uerba diligenter ſunt attendenda. 119. nume. 4

Statuti forma ſeruanda eſt in ſubhaſtationibus, aliàs nullus eſt contractus. 197. nu. 273

Statuto præmiante illum qui primo uenerit ad brauium, ſi plures primo ueniunt nullus habebit. 118. nu. 3

Statuto diſponente quòd pro familia ſoluatur aliquid ubi habitauerit: ſi maior pars ſteterit in uilla, an in uilla uel ciuitate ſoluere teneatur. 181. nume. 27

Statuto diſponente, quòd nemo cum curru, naui, aut beſtia portare poſſit frumentum, ſub pœna perdendi currum, nauim aut beſtiam, an comprehendatur, pullus, uel ſcapha, ſeu ſaccus. 181. nume. 31

Statuto mandante animal publicari cum mercibus uetitis, ſi cum dicto animali fuerint pluries portata uetita, an una publicatio ſufficiat, uel plures requirantur. 181. nu. 33 & 34

Statuto cauetur ſolui gabellam pro emptione rerum & animalium, & ſoluta fuerit gabella, & deinde res & animal redhibeatur, an debeat reſtitui ſolutum pro gabella. 182. nu. 62

Statuto diſponente uirum non poſſe legare uxori vltra centum libras, an de dicto legato ſit ſoluenda gabella, ſtante ſtatuto quòd pro legato gabella ſoluatur, 183 nu. 76

Statuto diſponente quòd ſoluatur gabella infra decem dies, an poſt terminum ſolui poſſit. 183. numero. 77

Statuto ſtante ſolui gabellam pro legato, ſi legatum factum fuerit duobus, an ambo legatarij ſoluere teneãtur gabellam. 183. nu. 78

Statuto diſponente ſolui gabellam pro qualibet re alienata, uel donata, an tenebitur ad gabellam ille, qui rem occupauit pro derelicto habitam. 183. nume. 138

Statuto diſponente quòd ſoluatur unus groſſus pro naui onerata modio ſalis tranſeunte flumen, an ſi nauis onerata quantitate ſalis magna, non ualens per tranſire flumen, ob aquarum penuriam, fuit exonerata in pluribus nauibus debeat ſolui dictus groſſus pro qualibet naui. 187 nu. 153

Statuto diſponente quòd pro omnibus rebus mobilibus & immobilibus ſoluatur gabella, an pro re portata pro pignore à debitore ad domum creditoris ſit ſoluenda gabella, & per quem ſolui debeat. 199. nume. 308

Statuto diſponente, quòd pro omni contractu ſoluatur gabella quomodo eſt ſoluenda ſi in inſtrumento fuerint plures res & plura pretia. 199. numero. 309

Statuto aut pacto cauetur ſolui gabellam pro donationibus, an pro legato, quod eſt donatio facta à teſtatore ab hærede præſtanda ſit ſoluenda gabella. 201. nu. 324

Statuto diſponente, quòd infra certum terminum, ubi facti ſunt contractus, uel ubi res ſit contracta, ſoluatur gabella, aliàs contractus ſint nulli, an ſi ab una partium fuerit oppoſitum non fuiſſe ſolutam gabellam, poterit altera pars id opponere. 201. nume. 329

Stante ſtatuto quòd contractus, pro quo ſi infra certum tempus gabella ſoluta non fuerit, ſit nullus, an cõtractus ob non ſolutam gabellam ipſo iure ſit nullus. 201. nu. 330

Statuto dictante quòd infra decem dies ſoluantur tot pro pœna, & tot pro ſorte, an lapſu decendij executio fiat pro pœna. 202. nu 341

Statuto diſponente quòd collecta ſoluatur, uel onus inferatur pro quacunque re ſtabili, quomodo ſoluen-

da erit tollecta, uel onera fient, ſi habent poſſeſſiones ſuas in æſtimo libratas pro decem, unam ex illis vendidit & aliam reliquit eccleſiæ vendendam, & pretium diſtribuendum pauperibus. 202. nume. 343

Statuto diſponente gabellam ſolui pro quilibet libello, an ſit ſoluenda pro additione facta ad libellum. 203. nu. 344

Statuto dictante quòd ſoluatur gabella pro contractu, & ſi non fuerit ſolutum debitum gabellæ, & deficerit in uno nummo, an uitietur contractus dicto ſtante ſtatuto, & quid ſi de pluri ſolniſſet an uitietur. 203. nu. 357

Statuto dictante quòd pro contractu debeat gabella ſolui, ſi fuit promiſſum per aliquem uendere domum, & pro ea ſoluta gabella, deinde facta uenditio, an iterato ſoluenda ſit gabella. 204. nume. 367

Statuto diſponente q̃ ſoluatur gabella pro cõtractibus an ſit ſoluenda pro donatione, legato & inſtitutione. 205. nu. 382

Statuto diſponente q̃ non ſoluta gabella à uenditore pro re uendita, non poſſit petere pretium rei uendite, an poſſit emptori rem petenti à uenditore excipi de pretio non ſoluto. 205. nu. 386

Statuto diſponente, q̃ pro contractu debiti ſoluatur gabella, an gabella ſoluenda ſit per debitorem uel creditorem. 206. nu. 397

Statuto dictante, quòd pro fructibus ſoluatur decima, collecta uel gabella, an ſit ſoluenda pro partu ancillæ. 210. nu. 454

Statuto dictante, quòd ſi quis uenerit ad habitandum in ciuitate ſit immunis à collectis per decennium, an is qui uenit ad habitandum & diſceſſit, & per longum tempus ſtetit extra ciuitatem, & inde redijt ad habitandum in ipſa ciuitate, debeat gaudere immunitate prædicta. 213. nu. 515

Statuto diſponente ſolui gabellam pro qualibet corba frumenti, an deducantur expenſæ. 216. nume. 555

Statuto diſponente, quòd pax haberi debeat ab hæredibus defuncti, an ſufficiat illam habere ab uno ex hæredibus tantum. 127 nu. 64

Statuto diſponente quòd ritè bannitus poſſit impunè offendi, & occidi, an ſe tueri ualeat bannitus contra offendentem. 129. nu. 91. & 99

Statuta ſtrictè & propriè intelligi debent. 25. numero. 109

Statuta tyrannicè facta tempore guerræ, ſunt facta pace illicò tollenda. 126. nu. 48

Statuta quæ puniunt delicta debent cenſeri facta fauore publico, & eſſe fauorabilia, & extendenda ſicut in materia fauorabili. 133. nu. 137

Statuta & conſuetudines locorum poſſunt pœnas delinquentium permutare tam in terra quam in mari. 163 nu. 226

Statuta an ualeant facta per Principes & ciuitates iuriſdictionem habentes contra uectigalia inducta ob publicam utilitatem. 180. nu. 15

Statuta de gabellis non extenduntur ad ineſtimabilia bona. 181. nu. 24

Statuta gabellarum an ſit ſtricti iuris & ſtrictè debẽt intelligi. ibid. & 183. nu. 79

Statuta & banna ſtrictè debent intelligi, & non ampliari. 181 nu. 39

Statuta limitantia ius commune, uel illi derogantia reſtringi debent. 182. nu. 46

Statuta de filijs indifferenter, non comprehendunt naturales natos ex concubina in domo retenta. 182. nume. 63

Statuta diſponentia circa crimina, intelliguntur de perfectis & conſumatis criminibus. 200. numero 313

Statuta contra libertatem eccleſię non ualent. 210. nume. 440

Statuta quæ nam ſint illa quæ ligant clericos. 210. nume. 453

Statutorum uerba bene ſunt ponderanda et attendenda. 188. nu. 163

Statutorum interpretatio uerborum præſentis temporis, ac præteriti & præteriti perfecti temporum & de eorum effectu. 188. nu. 164

Stenus quomodo liberauit populum, & ciuitatem Vnicerium à deſtructione Pompeij. 151 nu. 16

Sterilitas an ſit legitima cauſa remittendi affictum rerum locatarum conductoribus. 199. nume. 302. cum ſeq.

Stipendiarius de licentia domini itinerans ſalarium habere debet. 159. nu. 114

Stipendiario infirmo debetur ſalarium. 159. numero. 118

Stipendiarij qui ex Principis conſtitutione debẽt exire ciuitatem uel caſtrum ſub certa pœna ante conſumptionem unius candellæ accenſæ, an incidant in pœna ſi candella à uento extincta fuerit. 152. nume. 24

Stipendiarij conueniendi ſunt in loco ubi ſtipendia merentur. 153. nu. 39

Stipendiarij impune depredantur pro uictu in bello licito. 161. nu. 158

Stipulatio

Stipulatio pœnalis propriè non eſt contractus. 200. nume. 311

Straboni patris Pompeij uirtutes, & de ipſius Pompeij geſtis, ac Sylæ honorifica exaltatione. 50. nume. 2

Stuprum commiſſum cum uidua alterius parentellæ ex pacificatis an rumpat pacem. 128. nume. 72

Stupro an pax rumpatur commiſſo cum filia pacati. 128. nu. 72. 73. 74. & 75

Stylus militum & armorum ſeruandus, eſt in re bellica. 13. nu 5

Subditus qui ex mandato Principis *tenetur cum ſua naui portare ſal, ſi cum alia portauerit cognoſcens nauem ſuam eſſe inſufficientem et incapacem an excuſetur à pœna*. 186. nu. 123

Subditi poſſunt prouocare dominos ſuos ad duellum propter adulterium, uel aliam offenſionem. 25. nume. 110

Subditi an teneantur dare conſilium & auxilium Principibus *iniuſtè bellantibus*. 36. numero 126

Subditi ſequentes proprium dominum in bello iniuſto, an excuſentur à reſtitutione damnorum. 36. nume. 134

Subditi euntes ad hoſtes ſine licentia ſuorum ſuperiorum ſunt grauiter puniendi. 143. numero. 34

Subditi an licitè poſſint habere bella cum ſuis dominis & è contra. 40. nu. 197

Subditi poſſunt per dominos compelli ad pacem et ad treugam. 133 nu. 141

Subhaſtantes uectigalia paciſci poſſunt ut introitus habeantur, & accipere poſſunt mutuo pecunias, & dare auantagia publicanis, ut melius uectigalia locentur. 197. nu. 276

Subhaſtatio non probat iuſtum pretium. 197. numero. 275

Subhaſtatione promiſſum, intelligitur repetitum in contractu. 197. nu. 274

Subſtitutus datur in duello propter impedimentum. 3. nu. 2. el i.

Succeſſor ſingularis inuaſoris rei immobilis, an præſcribat rem uitioſam. 35. nu. 119

Summarie proceditur in exactione tributorũ, collectarum, gabellarum ſunctionum fiſcalium, et aliarum pecuniarum publicarum. 205. nu. 381

Summarijs in cauſis qualiter procedatur. ibid.

Superindictum ſalis uel aliarum rerum ultra ordinarias gabellas, an ſit exigendum à datiario ſalis ordinario, uel ab officiale ad id ſpecialiter deputato. 207. nu. 405

Superindictum an locatis gabellis, poßit imponi ſupra gabellas ordinarias & an teneatur locans ad intereſſe. 219. nu. 606

Superior an poßit ante finitum duellum diuidere duellantes. 3. nu. 7 el i.

Superior prouocans inferiorem pugnare poteſt per cãpionem. 6. nu. 14

Superiorem recognoſcentes, an cum eorum licentia uel ſine duellare poſsint. 10. nu. 11

Superiores quæ conſiderare habeant ante duellum. 9. nu. 1. & 4

Superiores, qui cognitis cauſis, illegitimum prohibent duellum, laudandi ſunt. 9. nu. 2.

Surina Parthorum *Rex quo aſtu Craßum ſuperauit & occidit: & de conſilio Artuſiadis Regis Armeniæ dato* Craſſo *ne iret in partiam niſi per Armeniam, & de Arimando* Principe *Arabiæ miſſo per Duces* Parthi Craſſo, *ut illum proderet: & de morte* Publicij *Craßi* Iunioris, Plauci *& Cenſorini, & aliorum nobilium uirorum à Parthis occiſorum, & de morte ipſius Surinæ*. 69 nu. 20. 21. & 22

Cætera uide ſupra in litera C. *in ver*. Publij *Craßi*.

Surripienti quid uiolenter, an liceat armis reſiſtere. 20. nu. 43. & 44

Suſpitio proditionis in locis obſeſſis gigni poteſt mittendo literas aut munera. ut Dux Cleominus Atticus contra Troezonos fecit, qua arte urbem Crateram emit. 96. nu. 5

Syfica ciuitas obſeſſa à Mithridate, uoluit potius ſuos captiuos mori pro Senatu Romano *quam perdere fidem*. 166. nu. 18

Sylla Commentarios ſcripſit. 53. nu. 38

De Syllæ colloquio habito cum Duillio. 58. numero. 3

De Syllę geſtis, uictorijs, morte, & ſepultura. 62. nu. 48. & 64. nu 50. & 51

T

T. DIDIVS, *quomodo Hiſpanos deuicit*. 75. nume 12

T. Suffecius Albanus ob fidem fractam Regi Tullo Hoſtilio à quadrigis fuit laceratus. 166. numero. 23

Tartiæ Regis *Epirotarum geſta & mores in regno ſuo*. 169. nu. 23

Tarantini obſeſſi qua arte obſidentes obſiderunt.105. nume.69

Templa adepta uictoria conſtruebantur, & hoſtium ſpolijs ornabantur.115.nu.1

Tempore treugæ quid habent facere Duces bellorum. 133.nu.143.& 134.nu.251

Tempore treugæ cautè eſt peragendum, ne contingat læſio.134.nu.151.& 154

Tempora tria diſta reperiuntur belli treugæ & pacis 132.nu.127.& 128

Tempora treugæ an dicantur tempora bellis uel pacis. 132.nu.128

Reliqua require ſupra in litera L. in ver. Loca & tempora.

Tenens puellas in poſtribulo pœna mortis naturalis puniri debet.162.nu.201

Tentans fraudare gabellam, an à pari indicetur ſicut is,qui eſt in fuga, uel præparatione. 193. numero.219

Terra quid ſit.107.nu.86

Territorium quid ſit.107.nu.86

Territorium dicitur uniuerſitas agrorum infra fines cuiuſque ciuitatis.160.nu.130

Teſtator ſi in teſtamento ſuo fecerit pacem omnibus inimicis ſuis, an hæres teneatur ſtare dictæ remiſſioni, & an ualeat. 139. numero.209

Teſtamentum mortui in duello non rumpitur. 2. nume.1.el ij.

Teſtamentum rumpitur militis hærede defuncto uiuo teſtatore 34.nu.88

Teſtamentum non uenit appellatione contractus.200. nume.317

Teſtis falſus eadem pœna puniri debet, qua puniretur reus de crimine intentato.22.nu.63

Teſtis qui habuit pacem cum aliquo an iurando & deponendo contra ipſum dicatur incidiſſe in pœnam fractæ pacis.137.nu.190

Teſtes pro nobis & contra nos tres ſunt Deus,conſcientia & proximus.66.nu.24

Teſtes malæ famæ, contra homines malæ famæ dummodo non ſint eiuſdem criminis ſocij,probant. 70. nume.27

Teſtes recipi & examinari poſſunt feſtiuo tempore, ac eis iuramenta præſtari in criminalibus & capitalium cauſis.156.nu.78

Teſtes non ueniunt appellatione inſtrumentorum in ſtatutis propriè intelligendo. 204. numero.363

Thebanus Pelopida, quo dolo in uno actu duo caſtra occupauit.100.nu.9

Thebani inordinati aggreſſi exercitum Alexandri, fuerunt cæſi, & eorum ciuitas deſtructa. 142. nume.23

Themiſtocles Atticus Imperator à quibus magiſtris fuit doctus.79.nu.16

Therodami alentis leones humano ſanguine mors.80. nume.34

Theſei pugna cum Hippolyta & Molpodia Amazonibus, & de earum caſtrametatione. 44. numero.21

Tiana ciuitas qua arte capta per Aurelianum Imperatorem.76.nu.24

Tiberius Imperator qualiter fuerit uirtute prædictus, & clemens erga populos. 32. numero.64

Tiberij uita & laudabilia geſta.80.nu.23

Tigranus qui Lucullum noluit uincere fame, fuit à Lucullo uirtute ſuperatus.68.nu.8

Tigranus Rex armeniæ bello pulſus à Romanis, ſparſis nummis ante milites illum inſequentes, & inde dimorantes in colligendo pecuniam, euaſit. 75 nume.11

Tigrano Regi Armeniæ in bello capto pepercit magnus Pompeius 39.nu 173

De Tigrani iunioris captiuitate, & qualiter fuit ductus ad urbem in triumpho Pompeij. 68. numero.10

Timagora Athenienſium orator ad mortem damnatus fuit, quia dona ab Artaxerſe Rege Perſiæ, ad quem deſtinatus erat, acceperat. 83. nume.5

Timor exercitus quo pacto tolli poteſt. 47. numero.9

Timotheon Dux Corinthi quomodo pauidos ſuos milites damnauit.154.nu.48

Timotheus ſcribendi gloriam non fuit aſpernatus. 53. nume.41

Timotheus,qui multas habuit uictorias,et propriæ ſuæ uirtuti,& non Deo tribuit, uictus iudicio Dei permanſit.168.nu.7

Titus Labienus legatus Cæſaris in Gallia, ſub ficto timore fugæ Gallos ſuperauit. 62. numero.45

Tisus præfectus equorum, à Lucio Calphurnio Piſone conſule,quare priuatus fuit dignitate,tunica ſibi decincta.157.nu.89

Tito Q. Conſuli, tam in accelerando itinera quàm vrbes capiendo quantum profuit celeritas. 101. nume.16

Toleranda plura ſunt in bello quàm in pace. 144. nume. 46

Tonſores quo tempore in Italia uenere. 146. numero. 5

Torneamentum quid ſit. 24. nu. 96

Torneamentum & duella ſunt diuino iure improbata 24. nu. 97

Torneamenta et duella inuenta ſunt inſtigatione Diaboli, ut exterminaret humanum genus, & homines ſe interficerent, ac proprias animas perderent. 24. nume. 97

Torqueri quis non poteſt, etiam in crimine læſæ maieſtatis, non præcedentibus indicijs legitimis 70. nu. 27. & 152. nu. 17

Torqueri an poſſint homines bonæ famæ. 152. numero. 17

Tortura non requiritur, cum maleficium eſt legitimè probatum. 70. nu. 27

Tortura quare inuenta. 70. nu. 27

Tranſactio an ſit proprius uel improprius contractus. 200. nu. 321

Tranſactio ſuper adulterio fieri non poteſt. 206. nume. 387

Tranſactione facta inter rixantes, an intelligatur remiſſa pœna fiſco quæſita, ex cauſa ipſorum rixanti im incurſa. 130. nu. 102. & 113

Tranſigere an ſit licitum ſuper omni maleficio. 130. nume. 109

Transfuga quis dicatur, & quis proditor. 143. nume. 33 & 34

Transfugæ ex hoſtibus quandoq; proſunt, ut in caſibus enumeratis. 154. nu. 51. & 52

Transfugæ pœna ultimi ſupplicij puniri poſſunt: qua pœna & illi damnantur, qui parati ſunt ad fugam 154. nu. 53

Transfugæ torquendi ſunt ante quàm debita pœna puniantur, ut conſcios propalent, & arcana ſuorum. 155. nu. 55

Transfugæ reuerſi & non recepti, ciuitatem non recuperant. 155. nu. 56

De geſtis per principes contra transfugas milites uide 154. nu. 53. & 155. nu 54. & 55

Cætera uide ſupra in litera F. in uer. Furca.

Tranſeuntes per uias inſolitas cum farina & mercibus, an capi licitè poſſint pro contra banno. 188. nume. 167

Tranſeuntes non reperti à gabellarijs an ſint in culpa. 195. nu. 247

Tranſeuntium per uiam rectam & locum non ſuſpectum, an ſit ſtandum iuramento. 188. nu. 166

Treuga quæ ſit, & quæ pax. 123. nu. 1. & 132. numero. 129

Treuga an rumpatur per furtum, uel raptum filiæ illius cum quo eſt facta treuga. 128. nu. 79. & 138 nume. 138

Treuga aut pax ab uno rupta, an debeat ab altero ſeruari. 131. nu. 121. & 126

Treuga & pax à pari iudicantur. 132. numero. 127

Treuga an comprehendatur appellatione pacis. 131. nu 121. & 132. nu. 130 & 131

Treuga quotuplex ſit, & quando ſit ſeruanda hoſtibus 131. nu. 121

Treuga poteſt fieri per Capitaneum belli. 132. numero 128

Treuga poteſt die feſto fieri, & iuramentum præſtari. 132. nu. 130. & 131

Treuga non uenit appellatione pacis in materia pœnali & reſtringibili ſtatuti. 132. nume. 131

Treuga Canonica quæ nam ſit. 132. numero. 133

Treuga rumpitur per raptum ſororis illius cum quo eſt facta treuga. 133. nu. 138

Treuga facta ſemper eſt ſeruanda. 133. nu. 140

Treuga ad tempus facta pax poteſt appellari. 133. nume. 144

Treuga facta inter Regem Franciæ & Regem Angliæ, et pacto inito, q milites Regis Franciæ poſſint impunè intrare Regnum Angliæ uſque ad paſcha & ultra ſit unicuiq; licitum dictos milites, ut diffidatos interficere, an miles regis Franciæ qui iuit in Regno Angliæ, & intra Paſcha rediens, mare ipſum retinuit. & remiſit Angliam poſſit impunè occidi. 133. nu. 146

Treuga & pax eſt ſemper ſeruanda, quia Deus fauet ſeruantibus illam. 138. nu. 201

Treuga et pax qualiter differant. 132. nu. 126. 127. 128. 129. & 130

Treugæ tempore curandum eſt omni ſtudio pro pace, & ſuffragio pro bello. 131. nume. 119. & 134. nume. 151

Treugam aut pacem ruptam per unam partem, an liceat alteri parti rumpere ſine incurſu eiuſdem pœnæ. 131. nu. 126

Treugam rumpens qua pœna puniri debeat. 132. numero. 127

Treugam frangentes mercatoribus, uiatoribus, & alijs quomodo puniri debeant. 133 nu. 140

Treugam facere, partes compelli poſſunt, in omnibus

caſibus in quibus cogi poſſunt ad pacē. 133. nu. 145
Treugæ dicuntur feriæ militares in bello. 123. numero. 1
Treugæ arte fiunt longę & breues 134. nume. 151. 152. & 153
Tributum an teneatur eccleſia ſoluere Cæſari. 209. nu. 4, 5. & 216. nu. 572
Tributum unde dicitur, & in quo ſoluitur. & quid differat ab annona. 214. numero. 477. 478. & 480
Tributum in quo differat à uectigale. 214. numero. 480
Tributum & penſitatio, cenſus & annua præſtatio ſunt Synonyma. 212. nu. 481
Tributum quid differat à collecta. 212. numero 483
Tributa per quos & quibus debeatur. 211. numero. 474
Tributorum ſi plures ſunt ſocij obnoxij, an poſſit unus pro alijs grauari. 212. nu. 482
Tributa gabellarum ac alia onera, quare Principibus ſoluantur. 137. nu. 141
Triphon Rex Syriæ pulſus ab inimicis, ſparſis nummis ante milites inſequentes, & inde dimorantes in colligendo pecuniam, euaſit. 75. numero. 11
Triticum & bladum eſt nomen generale. 181. numero. 38
Triumphus omnium militariū rerum honor ſupremus erat. 115. nu. 1
Triumphorum quis primus inuentor fuerit, & quis primò triumphum ordinauerit. 115 nu. 4
Triumphos quibus ex cauſis antiqui fecere. 115. nume. 3
De Triumphis Pompeij & ipſius magni geſtis, à quibus nomen magni adeptus eſt. 116. nu. 16. et 117. nu 22 & 25
De Triūphis initis caſtris, ciuitatibus pyratis ſubactis, & tributis acquiſitis per Pompeium populo Romano, & de auro in ærarium inuecto, ac pompa eius triumphorum, & ubi magni nomen adeptus fuit. 50 nu. 7
De Triumphis Pauli Aemilij ac eorum pompa. 116. nume. 17
De Triumphis C. Marij Achaici. & Q. Fabij. & G. Domitij. 116. nu: 18
De Triumpho M. Antonij habita uictoria contra Parthos. 117. nu. 19
De Triumpho Cęſaris pro uictoria quæſita contra M. Antonium. & de ipſius M. Antonij nece, ac de morte Cleopatræ. & de triumpho pro uictoria habita in Hiſpania contra filios Pompei. 117. nu. 20 21 & 22
Troia qualiter ter capta fuit equorum miniſterio. 101 nume 19
Trophea in templis & arboribus ponebantur. 115. nume. 115
Tubarum & ſimilium inſtrumentorum uſus bellicus, quibus in rebus & actibus proſit. 44. numero. 17
Tubarum quis fuit primus inuentor. 44. numero. 17
Tubarum uſus & ſimilium inſtrumentorum cuius ſit effectus 44. nu. 18
Tueri omnes tenentur de iure ſua iuſtè poſſeſſa. 36. nume. 124
Tueri qui poteſt ſe, an poſſit & ſuos defendere. 41. numero 210 & 211
Tumultus quando puniendus. 142. nu. 12
Tumultus uis & importantia. 142. nu. 17
Tumultus ſedandi cauſa an licitum ſit tranſgredi iura. 124. nu 17. & 25
Tumultu ac clamore obſeſſi loci tolluntur præſidia. 104. nu. 60 61. 62. 63. & 105. nu. 66. & 106. nume. 75
Turbans dolosè diuina officia, pœna mortis naturalis punitur. 162. nu. 173
Turbator pacis pœna naturalis mortis plecti debet. 262. nu. 199
Turribus ligneis quomodo ciuitates expugnari poſſunt 101. nu. 19
Turribus etiam ambulatorijs urbes expugnari poſſunt quæ uarijs modis fiunt; & loca debellantur. 102. nu 34 & 35
De turribus machinarijs adaptandis nauium materia 103. nu 50
Tutor uel curator an remittere poſſit iniuriam pupillo uel minori, aut patri ſuo illatā. 126. nu 54. 55. et 56
Tutor an poſſit facere pacem de morte patris pupilli. 126. nu 56
Tutor poſthumi an poßit facere pacem de morte patris poſthumi nondum nati. 126. nu. 56
Tutor, qui eam cuius tutor eſt corrupit, pœna mortis naturalis eſt puniendus. 162 nu. 197
Tutor uel curator minoris qui pro minore mercando non ſoluit gabellam, & merces minoris incidunt in commiſſum, tenetur ad intereſſe minori. 202. n. 336
Tyberius. uide ſupra in uerbo Tyberius.
Tyrannis non cadit in Papa. 32. nu. 65
Tyranni uita quæ ſit. 32. nu. 63

Thyſaphernes

Tyſaphernes quare perdidit exercitum non ſeruata pace, & de eius morte. 138. nume. 201

V

VACTICANI *ſeu uectigales intrantes territorium cum ſalmis mercium propter timorem latronum, an in territorio ſoluere teneantur gabellam.* 195. nume 242

Cętera uide ſupra in litera M. in ver. Mulio.

Vaſa uinaria. vide infra in ver. Vino capto.

Vaſallus uictus in duello, cui potius parere debeat, domino, uel uictori, ambobus ſimul & eodem tempore uocantibus. 20. nu. 49. & 23. nu 88

Vaſallus non poteſt domino pugnam offerre, nec illū in ius ſine uenia uocare. 26. nu. 122

Vaſallus an poſſit ſine conſenſu domini dare feudum in dotem filię. 64. nume. 54

Vaſallus baronis rebellis Regi ſuo, an perdat feudū quod recognoſcit à barone prędicto. 64. nu. 55

Vaſallus negans ſe feudum tenere à domino, an illud perdere debeat. 64. nume. 57

Vaſallus duos recognoſcens dominos inferiores à Rege, pro feudo non ligio, qualem illorum in bello cum equis auxiliari teneatur. 66. nu. 19. & 20

Vaſallus req̄ſitus à dn̄o ut illū iuuet cōtra patrē ſuū: uel iuuet patrē cōtra filiū, an ad id teneat̄. 70. n. 29

Vaſallus an teneat̄ ſequi baronē ſuū uolentē ire ultra mare ad pugnandū contra Barbaros 70. nu. 30

Vaſallus coniurando contra dominum feudi, ſed non perducens ad effectum coniurationem, an ſit priuandus feudo. 88. nu 40

Vaſallus eccleſię an ſit de ipſius foro, ita ut in alio foro conueniri non poſſit 107. nume. 94

Vaſallus an potius teneatur iuuare dn̄m, an patrē, ſi ambo in piculo mortis eodē t pe extiterint. 119 n. 7

Vaſallus concubens cum filio, uxore, uel ſorore domini feudo priuatur. 128. nu. 74

Vaſallus turpiter cū uxore dn̄i ludēs, uel ea in honeſte tāgēs, aut alia turpia faciēs feudū pdit. 128. n. 75

Vaſallus bannitus an impunè poſſit occidi à domino, & è contra ſi bannitus fuerit dominus an poſſit impunè occidi à uaſallo, ſtante prouiſione poſſe bannitos impunè occidi. 129. nu. 100

Vaſallus occidens fratrem domini feudi in odium domini amittit feudum. 134. nu. 159

Vaſallus an perdat feudum aliud homicidium committendo. ibidem.

Vaſallus aduocatus aduocando contra dominum feudi, an perdat feudum. 137. nu. 186

Vaſallus unus ex pluribus habentibus feudum diuiſibile, an poſſit alios ad diuiſionem prouocare. 138. nume 206

Vaſallus uel emphyteuta aut debitor, qui propter paupertatem non ſoluit uaſallagium, ſeu canonem debitum, non cadit à iure ſuo, nec debitor in periuriū & pœnam incurrit. 144. nu. 53

Vaſallus uas electus dicitur, ut fuit Paulus Apoſtolus, qui uas ſuis & eſt, electionis Domini noſtri Ieſu Chriſti. 167. nume. 37

Vaſallus negligens, uel uolens iurare fidelitatem domino feudum perdit. 167. nume 39

Vaſallus leno feudo priuatur. 169. nu. 24

Vaſallus retinens uxorem deprehenſam in adulterio, à feudo cadit. 169 nu. 24

Vaſallus ſe immiſcens cum filia, aut uxore uel ſorore ſeu nuru domini ſui, feudum amittit: & fęderum dn̄s talia perpetrantes feudo priuantur. 169. n. 25

Vaſallus uel emphyteuta tenet̄ ad ſolutionē gabellę p agro feudali, ſeu emphyteuticario. 205. nu. 372

Vaſalli felonia, an nocent filijs, deſcendentibus, uel agnatis. 92. nume. 38

Vaſalli iuramentum prǽſtitum domino ſuo, quid continere habeat. 167. nu. 38

Vaſalli & barones feuda tenentes, & omnes alij ſubditi, an & quando teneantur ire ad bellum pro ſuo Principe. 36. nu. 137. & 37. nume. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. & 145

Vaſalli qui fidelitatem iurauerunt, an teneantur iuuare barones ſuos in bello contra reges, à quibus baroni feuda recognoſcunt 37. nu 142

Vaſalli baronum an teneantur magis regem quàm baronem iuuare 40. nu. 200

Vaſalli perdunt feuda pluribus de cauſis: ſed priuari non poſſunt ſine cauſę cognitione. 64. nu. 56

Vaſalli infideles dn̄is ſuis cadunt à feudis. 167. n. 36

Vectigal quę nam ſit pars mercium. 190. nu. 186

Vectigal & gabella an idem ſit. 190 nu. 186

Vectigal ſolui debet pro militibus nouitijs non pro ueteranis. 195. nu. 249

Vectigal conceſſum à non habente poteſtatem, an prę ſcribatur decennio. 196. nu. 254

Vectigal reſpectu tantum utilis dominij praeſcribi poteſt, & datur publiciana. 196. nu. 254

Vectigal qualiter differat à tributo. 197. nu. 478

Vectigalia quare reperta, 180. nu. 13

Vectigalia unde dicantur & deriuent̄. 180. nu. 17. & 189. nume. 177

Vectigalia an ſint fauorabilia uel odioſa. 183. n. 79

Vectigalia ad quot ſpectēt, et p q̄bus ptib. 183 n. 82

Vectigalia à ſolo Principe imponuntur. 183. nu. 84
Vectigalia noua ſine facultate imponentes qua pœna teneantur. 183. nu. 84
Vectigalia tolli nō pñt p̄ ſeriorē à Principe. 183. 84
Vectigalia impoſita perſonis, pro rebus, an dicatur onera perſonalia. 187. nu. 150
Vectigalia an ſint munera realia uel perſonalia. 190. nume. 192
Vectigalia ut imponant̄, quæ requirant̄. 191. n. 203
Vectigalia noua imponi non poſſunt à recognoſcentibus ſuperiores. 192. nu. 206
Vectigalia quo iudicio ſint diuidenda. 294. nu. 236
Vectigalia poſſunt emi & conduci ab omnibus, quibus nō eſt de iure prohibitum. 196. nu. 265
Vectigalium pœnæ triplicantur publicanis, & quibus applicentur. 196. nu. 263
Pro uectigalibus tertia pars octauæ partis ſoluitur. 180. nume. 16
Vecturalis ſi tranſiuit cū ſalmis per unū territorium, & audito q̄ in illo itinere erant latrones, intrauit alind territoriū ubi erat ſoluenda gabella, et nō ſoluit, an debeant ſalmæ confiſcari. 195. nu. 242
Cætera uide ſupra in litera M. in ver. Mulio.
Velij Romanorum præfecti deceptio contra Aſdrubalem dum foret in arce Taranti 60. nu. 17
Venditio an ueniat nomine permutationis, & econtra. 207. nu. 368
Vēditionis nomen eſt gñale, cōprehēdens oēs cōtractus oneroſos, & qd de mutuo et cōmodat. 200 n. 322
Vendentes carnes ad aſſiſiā & calmerium primū, nō mutata aſſiſia, culpa & negligentia officialium, an cadant in pœnam. 219. nu. 611
Venditor, ſi pacto conuentū eſt ſal uendi, ut Princeps declarauerit pretium in tali menſe, et mēſis tranſiuit nulla facta declaratione, an in pœnam cadat Vendendo ut primo faciebat 202. nu. 339
Venditor an teneatur ad ſolutionem gabellę pro uenditione uel emptor. 204. nu. 363
Veneti qualiter olim ſe egerunt in Syria & Liburnia. 180. nu. 3. 4. & 12
Veneti ſunt domini Gulphi maris Adriatici: & recte in Adriatico ponunt gabellas, paſſagia & pedagia 189 nume. 177
Veneti uiuunt lege ſua, nec recognoſcunt ſuperiorem. 193. nume. 220
Veneti quanto tempore tenuerunt Rauennæ ciuitatē ſub dominio ſuo. 201 nu. 325
Venetorum Senatus ſtatuit uirorum laude dignorum erexit, ne eorum laudes & geſta laudabiliter in bello pro Republica Veneta pereant. Et de pluribus ſtatuis. 61. nume. 29
Vexus in militia fugienda eſt. 53. nu. 41
Verba prouocantium & prouocatorum qualiter ſint bene attendenda. 6. nu. 15
Verba ſunt bene attendenda priuilegiorū reſtitutionis delictorū, & prouocationis ad duellum. 7. nu. 2
Verba reſtitutionis rebellis, qualiter ſunt interpretanda, remiſſiuè. 7. nu. 4
Verba in materia ſtricti iuris ſecundum ueritatem interpretanda ſunt. 8. nume. 7
Verba intentioni, & non intentio uerbis ſeruire debent. 11. nume. 5
Verba ſtatuti diligenter ſunt attendenda. 4. nu. 119
Verbis ſimplicibus non ambiguis in expeditione eſt utendum, & ideo uerbum retro & uerbum uerte ſunt cauenda. 44. nu. 19
Verberans clericum confabulantem cum uxore ſua, an in pœnam Canonis incidat. 160. nu. 140
Verecundia, eſt negare, quod eſt pacto nudo promiſſum. 165. nu. 13
Verecundię proximorum parcendum eſt. 142. nu. 19
Veritas præferi fictioni & ante cedit eam. 8. nu. 6
Veterani milites tyrones, & nouitij an teneantur ad gabellas. 195. nu. 249
Via concedenda fugitiuis: & de licentia Romanorum data Gallis pertranſeundi Tyberim. 61. nu. 35
Via eſt concedenda hoſtibus abeuntibus, ne per deſperatam irruptionem i'lam ferro ſibi quærant. 113. nume. 17. 18. & 19
Viæ ſunt intercidendæ locorum magni ambitus obſeſſorū, ne irruptiones ſequantur. 103. nu. 45
Viæ amplæ cur fiēdæ in obſidentiū caſtris. 103. n. 46
Vię ciuitatum & locorum à quibus magis refici debeant. 217. nu. 581
Victor uicto in duello non poteſt uilia miniſteria mandare. 5. nu. 1. el ij. & 10. nu. 49
Victor quis dicatur. 8. nu. 4. el primo
Victores pro uictoria in lætitia ſparſi facile uinci poſſunt. 75. nume 8
Victoria integre potita, & finita expeditione. Deus eſt laudādus, deinde præda inter milites diſtribui debet, exemplo Othonis Imperatoris. 76. nu. 21
Victoria in dubio marte eſt à Duce fingēda, ut uictor euadat, ſicut fecere Mironides Atticus. Tullus Hoſtilius. & Annibal. 85. nu. 1
Victoria & liberatio Vrbis per Romanos contra Gallos, & de maxima gloria Ramanarum uirginum in Capitolio obſeſſarū, q̄ deficiente canipa bellanti bus ſuis, qua ſiunt funes baliſtis, proprios capillos ſibi inciderunt, quibus occurſum ſuis baliſtarijs, &

Capitolium defenſum, & de conſtitutione templi Veneris Caluæ 109.nume.10
Victoria poſt bellum ſequitur, & amena pacis tranquilitas.123.nu.1
Victoria obtenta contra Hieruſalem. Et de Iudaicæ plebis captiuitate à Tito Veſpaſiano Romanorum Imperatore facta, & de ipſorum Romanorum ruina, propter ſuperbiam inde ſecutam.168.nu.3
Victus Animaduerti poteſt in uictum, qui ſe ſuperatum fatetur in duello, moribus militum approbatum.18.nume.23
Victus qui dicatur.8.nu.4.el primo.
Victus ſemel in duello iterum duellare non poteſt.10.nume.3.el primo.& 24.nu.92
Victus in duello pro crimine capitali.an poßit morte naturali puniri.20.nu.45.& 47
Victus in duello ſub fide relaxatus, an & quando parere debeat uictori rebelli effecto.uel excommunicato.Et quid ſi timet à uictore carcerari,an ad illum accedere teneatur remiſſiuè.20.nu.49
Victus in duello an teneatur ad expenſas. 21 nu.50
Victus à pluribus & ab omnibus ſub fide relaxatus, deinde ab omnibus interpellatus, an omnibus, & cui eorum parere debeat.21.nu.52
Victus in duello negans eſſe uerum, non poteſt iterum prouocari.23.nu.78
Victus qui per triginta annos à vincente non fuit requiſitus an poßit ulterius requiri. 25.nu.103
Victo hoſtium exercitu, qua arte victores in acie teneri debeant.91.nume 27
Vidua, quę pro pupillo cœpit ſoluere onera perſonalia, ad quæ tenebatur, an in poſterum ſoluere debet pro pupillo.213.nu.512
Villa quid ſit 107.nu.86
Villa non uenit oppidi appellatione.107 nu.88
Villæ & oppida quæ defendi nõ poſſunt dirui debẽt, & aquæ fontium corrumpi, & ſtramina cõburi, ne diu poßint hoſtes loca abſidere.96.nu.9
Vim licet repellere pro defenſione rerum depoſitarum & commodatarum.157.nu.85
Vindictam & pacem facere, an ſpectet ſolum ad maſculos, uel ad fœminas.135.nu.17
Vini appellatione an ueniat aquaticum ſeu mixtum. 219.nume.603
Vini appellatione, an ueniat oleum & mulſum factũ cum melle.219.nu.606
Vino capto pro contrabanno, an ueniant uaſa uinaria & an cum uino ſint perdita.219.nu.605
Violentiam repellere licet cum moderamine inculpatæ tutelæ, conuocando amicos pro defenſione perſonæ, ac rerum ſuarum.157.nu.85.& 86
Violator treugæ, an puniatur ut pacis uiolator.132. nume.131.& 132
Violator pacis qualiter puniatur.137.nume.197
Viris literatis ac religioſis non eſt pugnare permiſſum.9.nume.9
Virginem Deo dicatam rapiens, pœna mortis naturalis puniri debet.162.nu.171
Viriatus quomodo hoſtes ſuos cedit.105.nu.68
De Viriatis itinere & obſidione vrbis Segobienſium, & eius captura.61.nu.38
Virilitas animoſa fugat timorem.68.nume.6
Virtus honoranda eſt, quæ ſimul cum ſapientia & religione iungit, Inde reſultat ueritas, quæ iniudicando omiſſis alijs ſolennitatibus eſt attendenda 56.nume.71
Virtus inuidiam tollit, & ipſius ſorores.68.nu.6
Virtus ĩ militia regnare debet exulato uitio. 76.n.17
Virtus & ſapientia ex ſe nobilior eſt cunctis nobilibus genere.81.nu.2
Virtutes atq; laudes plurium Imperatorũ. 114.n.29
Vita iuſti Principis fœlicior eſt illa tyrãni. 32.n.63
Vitia rerũ quęcunq; poſſeſſorem ſequunt.135.n.115
Vitia parentũ non ſunt imputanda filijs 208.n.417
Vnita Catholicorum uirtus eſt impugnabilis. 33.n 69
Vniuerſitas an teneatur pro pœna non cuſtoditi territorij ad emendas diſrobatis in ſuo territorio.195. nume.253
Vocati ad bellum an habeant actionem iniuriarum, & de damnis datis.35.nu.121
Vocatis ad bellum in itinere ſpoliatis, ante quàm ad locum belli perueniant, an ſint reficienda damna, equi, & ſpolia, per prouocantes illos, & quo iure. 41.nume.214
Voluntarium à principio ex poſt factum fit neceſſarium.8.nu.primo.el ij.
Vox Ducis dicentis hoſtes fuiße fugatos, ſæpe cedentem exercitum reintegrat, uti fecere T. Quintus Capitolinus & Manlius 85.nu.2
Vrbs quælibet etiam munitiſſima auro capi poteſt. 114.nume.27
Vrbes deprædari non debent, nec populi trucidari, ut exercitus beneuoli ſint.78.nume.9
Vrbes quomodo ligneis turribus expugnari poſſunt. 101.nume.19
Vrbes montibus manuali opera factis obſidumtur, & capiuntur.101.nu.20.& 22
Vrbes hoſtiũ aggredi quo tpe utilius ſit.102.nu.37
Vrbes circũdatæ fluminibus qũo capiant.103.nu.55
Vrbes qũo nimia aqua capiantur. Auro ẽt capi pñt,

& ferro quõq; liberari. 106.nu.83.& 107. n.84
Vſus funebris orationis pro mulieribus cœpit ex decreto Senatus Populiq; Romani poſt uictoriam à Vegis per Camillam reportatam.45.nu.26
Vſus cõis loquendis qualiter probetur. 204.nu 362
Vtilitas publica præfertur priuatæ. 131.nu. 120.& 136.nu.178.214.nu.525
Vulgus in dñando quàm peßimus ſit 94 n.28.et 29
Vulnerans non tenetur de morte, ſi uulneratus fecit ſe p incantationes mederi, & moritur. 74.nu.31
Vulneratus uulneratum inſequens & percutiens an puniri debeat. 74.nume.30
Vulneratus ſi remiſit in foro pœnitentiali conſtitutus in articulo mortis parcendo uulneranti, an dicatur per hoc remiſſa iniuria, ad effectum ut uulnerans mitius puniatur. & ne puniatũ corporaliter. uel ut componatur per iudicem. 138.num.207. & 139.nume.208
Vulneratus letaliter in duello, an pro mortuo habeatur iuris fictione 8.nu.5.el primo.
Vulnerati in duello quando moriuntur extra campũ, qualiter ſit iudicandum. 8.nu.3.el primo
Vxor capta ab hoſtibus, an rediens recuperet uirum. 33.nume.82
Vxor an poßit facere pacem, & accuſam pro morte mariti. 138.nu.199
Vxor, omnium bonorum mariti relicta uſufructuaria, an poßit exigere gabellas conductas à marito. 183.nume.68
Vxor an habeat partem uſufructus in legato facto alicui renuenti illud. 183.nu.69
Vxor notarÿ domina & uſufructuaria omnium bonorum mariti, ex legato per ipſum relicto, an ex protocolis habere debeat uſumfructũ. 183.nu 170
Vxori an detur actio ſeu accuſatio de iniuria facta marito. 138.nu. 199
Vxorem alterius rapiens, pœna mortis naturalis puniri debet. 162.nume.171
Vxoratus qui cum propria uxore coit cauſa habendæ prolis, & reddendi debitum non peccat: Et ſi cauſa incontinentiæ coit, & expellendæ libidinis, uenialiter peccat. 146.nu.9
Vxoratus abutendo uxore ſua mortaliter peccat. 146 nume.9

X

XANTES *Rex Boetiorum, qui Melanthum Atticorum Ducem ſecum duellaturum fraude occidit improbatur* 59.nume.10
Xerſes quòd ſcribendi gloriam non fuerit aſpernatus. 53.nume.41
Xerſes Perſarum Rex fouea magna fabricata, Cyrum Lidiæ Præfectũ ſibi inſidiantem ſuperauit. 104. nume.57
Xerſes prædictus per annos lxii.in Perſia & Græcia regnauit, et anno ætatis ſuę xciiÿ perÿt. 104.n.57

Z

ZVNTATORES *qui ſint, & qua pœna puniantur.* 161.nume.151

FINIS.

SERIES CHARTARVM.

** a b c d e f g h i k l m.*

Omnes ſunt duerni.

IVLII FERRETTI RAVENNATIS IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS. EQVITIS ET COMMITIS LATERANENSIS PALATII, CONSILIA DE DVELLO.

SVMMARIVM.

1 *Duellum an ſit licitum.*
2 *Bellum & duellum an ſit de iure permiſſum.*
3 *Duellum quare ſit illicitum, & quo iure reprobetur.*
4 *Duellum recuſari poteſt ſine infamia.*
5 *Duellum quibus ex cauſis non permittatur.*
6 *Princeps permittendo duellum fieri, & concedendo campum francum duellantibus, peccat.*

CONSILIVM PRIMVM.

OMNIPOTENTIS Dei dominorum domini, inuocato ſuffragio: Peruento caſu: ꝙ nobiles quattuor milites eſſent inſimul pugnaturi ſingulari certamine: & foret per ipſos petitus campus francus à quodam nobili principe: qui mihi tranſmiſit caſum querelę vertentis inter præfatos conſulendum.

Videlicet An licitum eſſet duellum,
& an peccent illi, qui campum francum
concedunt in ſuo territorio, & iuriſdi-
ctione huiuſmodi duellare volentibus
1 petitum fuit. Et breuiter conſulo † bel
lum nullum de mundo fore licitum niſi
præcedat diffidatio: vt dicit Ioan. And.
in c. pro humani, de hom. in vi. in no-
uella;& Bal. in l.ii.col.xxiii.C. de ſerui.
& aqua: & in l.ſi manumiſſori.C.de ob-
2 ſeq. pa. præſt.à lib. Præcedente † enim
hoſtili diffidatione de iurę gentium per-
miſſum eſt bellum vt pax quæratur, &
in pace uiuamus. Quod non procedit in
duello omni iure prohibito: vt latius di-
cam inferius in tract. duel.& per Bal. in
l.vt vim.ff.de iuſti.& iure & per Iaſo.in
3 l.ex hoc iure.ff.eo.titu. Nam † duellum
eſt illicitum propter peccatum, attenta
diſpoſitione iuris diuini,& canonici, cui
cedunt iura ciuilia cum tractatur de pec
4 cato. † Firmat.d.Ioã.de Imo.in l.is qui
reus.col.xx.ff.de pub.iudi.ſe conſuluiſ-
ſe: licitè poſſe abſque infamia recuſari
duellum, & ſimiliter conſuluit. d. Ang.
de Vbaldis de Peruſio in cõſi.ccclxxiiii.
& pro hoc facit tex.cum Gl.in c. mono-
machiam.ii.q.iii.& d. Iaſ.in l. ex hoc iu
re.col.iiii.ff. de iuſti.& iure & Gl.in cle.
paſtoralis & ibi per Reueren.d. Card.in
prin.de re iudi.& per Spec.in tit.de ac-
cuſ.in §.vi. verſi. quid ſi, cum ſeq.§. &
Ioan.de Ana.in c.primo & in rub. extrà
de cler.purg in duello & ibi per ſcriben
tes,& per tex.in c.quæritur.xxii.q.ii.&
in c.ex tuarum,de purg.cano.& in c.om
nes,xvii. q. iiii. & in c.i & ii. de purg.
uulg.& l.neg C.de acti.& obli.& l.vni-
5 ca.C.de glad.& ibi per Doc. † Nam ex
duello ſępe perditur anima, honor, & ui
ta: tentatur Deus, & vera ex eo non ori-
tur probatio: quæ dici poteſt magis diui
natio non conſona naturæ: & deuians à
iure communi:& diuino non conſentiēs
æquitati, neque rationi: cum plurima,&
diuerſa ſint hominum diſcrimina: vt di-
cit Iuuenalis in x. ſatyra: quantula ſint
iuuenum diſcrimina: pulchrior ille hoc,
atque ille alio: multo hęc robuſtior illo:

Ad quæ faciunt egregiè nota. d. Andre.
de Iſer.in c.primo col.v.de pa.ten. & ibi
dem per Bal.& in l.is penes C. depoſiti.
6 † Cum tractatur de periculo animæ,
mortis, & peccati:ut dicit Prępoſitus
Alex.in c.i.de pa.ten.& Cano .in c.i. &
ii. de cler.pu.in duello & in titu.de tor-
neamentis & de purg.canoñ.& de purg.
uulg. & ſimilibus. Et in hoc ſtandum
eſt Iuri canonico:& nulli dubium:ꝙ ſi il
licitum eſt duellum vt ſuprà dictum eſt;
peccant principes in dando licentiam,&
& in concedendo campum francũ duel-
lare uolentibus, pręſtando cauſam rei il
licitæ, & malè futuro: & ſi contrarium
fieret temere, de facto, & cum peccato
procederent:& non de iure. &c.

Et ita vt ſupra ſcriptum eſt. & conclu-
ſum:iuris & æquitatis eſſe dico, & con-
ſulo,ego Iulius Ferrettus Rauennas Iu
ris utriuſque doctor, eques & commes
Lateranenſis Palatii minimus: & in fidẽ
me ſubſcripſi, & ſolito meo Sigillo ro-
borari mandaui: Sanioti ſemper ſaluo
iudicio.

S V M M A R I V M.

1 *Condemnati ad mortem an impediatur mors,*
per duellum futurum, ob allegatam conſue-
tudinem. & nu.2.3.4.cum ſeq.
Homicida quod fecit expectet.
2 *Occiſor an occidi debeat.*
Miles non ſuſpenditur ob delictum, niſi fuerit
latro.
4 *Conſuetudo duellãdi an ualeat. & nu.5.et 6.*
Duellum iure diuino & human o eſt prohibitũ.
5 *Duellum eſt contra charitatem.*
Charitas eſt amare Deum, & proximum ſicut
ſeipſum, ac fundamentum omnium uirtu-
tum,& excluſio uitiorum. nu.6
7 *Actus à iure diuino prohibitus, inuentus di-*
citur fabricante Diabolo.
Iudices puniendo malos bene faciunt.
8 *Homo homini inſidiari nefas eſt intra pacis*
tempora.

CONSILIVM II.

SEmpiternæ gloriæ omnipotentis Dei
inuocato auxilio. Miles quidam de Spo-
leto damnatus fuit ad mortem propter
homicidium penſatum: & dum foret de-
capitandus propoſuit ſe fuiſſe prouoca-
tum ad duellum à Petro de Terno: ſed
antequàm exequatur de eo Iuſticia duel
lare intendit, allegando conſuetudinem
vigere in ducatu Spoleti, ꝙ ſi quis pro-
uocatus ad duellum deliquerit penden-
dẽte cauſa duelli, ꝙ debeat differri mors
ipſius donec duellauerit: & mihi fuit
tranſmiſſus caſus cum proceſſu conſu-
1 lendus. † Quo quidem uiſo proceſſu, &
qualiter dictus Spòletinus fuit cõfeſſus,
& conuictus de dicto homicidio, & de
hoc quia nullum ſit dubium igitur non
me extendam ulterius:niſi ꝙ exequatur
iuſtitia. Quod fecit enim homicida ex-
pectet.l. nemo.C. de epiſ.audi. & l.i.ff.
ad leg. Cor. de ſicà.& l. quę vltimo. &
l.reſpiciendum.§.fi. ff. de pęni.& c.om-
2 nis diſtin. iii. † Et decapitatur Spoleti-
nus non attenta fiſci opinione aduocati.
qui uellet ipſum ſuſpendi: Nam priui-
legium militare non permittit militem
ſuſpendi,niſi fuerit latro.l. deſertorem.
§.pen. ff.de re mili.& non differatur ul-
terius iuſtitia:quia in proceſſu nõ appa-
ret talẽ allegatã conſuetudinẽ uigere in
3 ciuitate & ducatu Spoleti. † Nec obſtat
id quod dicit Bart.ſecũdũ Guil. de Cun.
in l.Impator in ii.lect.ff.de ſtatu homi.
uerſi.itẽ inducitur ad quęſtionẽ,de eo,q
eſt ꝓuocatus ad duellũ ab aliquo,qui di
cit ipſum interfeciſſe fratrem ſuum: &
qui tenetur bellarę ex conſuetudine il-
lius prouinciæ ſi ſupponat unum pro ſe:
& poſteà eſt accuſatus & condemnatus:
ꝙ illa de cauſa executio mortis eius de-
beat differri: & quia, ut dixi, non uiget
conſuetudo prędicta in Spoletano Duca
tu, igitur non obſtat, nec dicta eſt retar-
4 danda iuſtitia, & ipſius executio. † In lo
co autem vbi uigeret dicta conſuetudo:
allegando eam, & probando eius obſer-
uantiam fortè daretur remedium, & cau
tela differendi executionem Iuſtitię:
quæ quidem potius eſſet abuſio, quàm
cõſuetudo. quoniam ex ea induceretur
modus differendi executionem Iuſtitię:
& impune

& impune homines occidendi animam, vitam, & honorem perdendi in duello à iure prohibito: & duellandi cum perſona infame ad mortem naturalem damnata. prohibita duellare ſecundum regulas nobilium militantium: & ius diuinum, & humanum prohibet duellum fieri c. non ſatis lxxxvi.diſtin.c i. & ii.de cler. pug. in duello.c.monomachiam.ii.q.iii.
5 c.Charitas elii. de pœnit. diſtin.ii.† Per duellum offenditur Charitas: quæ eſt amare Deum, & proximum ſicut ſe ipſum:& dicta conſuetudo eſt nulla,& nullius momenti: & in loco ubi uigeret nõ eſt ſeruanda: quia eſt permittiua peccati, & contra legem quod non ualet:vt dicit.d.And.de Iſer.in rub.de feu. cogni-
6 tione.† Eſtq; cõtra Charitatem quæ eſt fundamentum omnium virtutum, & ex cluſio uiciorum:ut d. c. Charitas, §. itẽ proximos,de pœnit.diſtin.ii.Ad quæ faciunt notata ꝑ Doc.in l. ſi ex legati cau-
7 ſa.ff.de verb.obli. † Et omnis actus à iure diuino ꝓhibitus inuctus dicitur fabricante Diabolo, vt d. c.monomachiam,& c.conſuluiſti. ii. q.v. & cum omnia iura præcipiant diuina, & humana occiſores occidi publica iudicis auctoritate pro mundi conſeruatione, ne delicta remaneant impunita.l. ita vulneratus,ad leg.
8 Aqui.quoniam † homo homini inſidiari nefas eſt intra pacis tempora. l. ut uim.ff.de iuſti.& iure.

Et ita dico & conſulo. Ego Iulius Ferrettus Rauennas V. I. D.

CONSILIVM III.

SVMMARIVM.

1 *Nobilis cui à ruſtico fuit expillata barba, potuit impune ruſticum occidere.*
2 *Duellum pro honoris defenſione, licitum eſt inire,cum auctoritate ſuperioris.*
3 *Crudelis eſt qui proprium honorem contemnit.*
4 *Nobilis inſultatus ab ignobili non tenetur fugere.*
5 *Duellum ſuperioris auctoritate inducitur. Deus eſt in auxilium iuſtorum.*
6 *Pax propter expillationem barbæ violatur.*

DEi omnipotentis, & beatæ virginis Mariæ inuocato ſuffragio.Caſus cõ-
1 ſulendus ita figuratur.† Ruſticus quidã inſultauit nobilem Senenſem: dicendo. Ceruo cornuto te uoglio pellare queſta barba:dando cum manu in faciem ipſius furioſè:& quantumque valluerit nobilis fugere, & non fugit; ſed cultello ruſticum percuſſit qui illicò periit: & captus fuit nobilis á familia curiæ,& confeſſus eſt delictum. &c. Quæritur an de iure debeat nobilis Senenſis condemnari ad mortem naturalem, cum modum exceſſerit in ſe defendendo. Reſpondeo ꝙ
2 nõ.l.Gracchus.C.de adulteriis.† Quia pro defenſione honoris eſt licitum ſuperioris auctoritate inire duellum l. qua actione. §. ſi in colluctatione. ff. ad leg.
3 Aquiliam. † Nam crudelis eſt ille qui negligit proprium honorem, & famam vt dicit Bal. in c. i. col.i. de pa. ten. Et
4 plus in terminis noſtris † dicit Bal. ꝙ ſi ruſticus inſultaret nobilem: non debet nobilis fugere; licet fugere poſſet: quoniam fuga reddit quem uiliorem. Idem tenet Cy. in l. ſi ex plagis.& in l. ſcientiam. §. qui cum aliter. ff. ad legem Aqui.quantunq; non ſit hoc propriè duellum,ſeu potius impetus,& rixa in præ-
5 miſſo caſu. † Nam duellum inducitur ſuperioris auctoritate, & inter quoſdam fit ad probationem veritatis: & ad purgandum innocentiam. Et ſoliti ſunt dicere nobiles milites Deum eſſe in auxi-
6 lio iuſtorum. † Et licet nobilis Senenſis filius doctoris & militis exceſſerit modũ in ſe defendendo, audito ꝙ ruſticus volebat ſibi expillare barbam: & propter expillationem barbę pax violatur: ideò micius eſt puniendus nobilis. æqui iudicis arbitrio c. ſignificaſti, de pęni.& remiſſ. & de pa. tenen. c. i. ibi expillauit barbam &c.

Et ita dico & conſulo ego Iulius Ferrettus Rauennas Iuris utriuſque doc. ſaluo &c.

SVMMARIVM.

1 *Mortuus in duello non eſt ſeruus pœnæ.*
Mortuus in duello ſimilis eſt illi qui moritur in tormentis nondum condemnato.
Teſtamentum mortui in duello non rumpitur.
2 *Occiſi in bello non moriuntur ſerui pœnæ nec hominis.*
3 *Capti in bello iuſto & ſeruati, ſerui fiunt.*
4 *Duellātes in cāpo conducti, an pœnitere poſſint.*
5 *Iudex duelli non poteſt ante finitum duellum iudicare.*
6 *Iudex duelli Deum pre oculis habere debet.*

CONSILIVM IIII.

SAnctiſsimæ & indiuiduę Trinitatis inuocato auxilio. Rubeus quidam unus de quattuor duellantibus mortuus eſt in duello in Ciuitate Mantuæ, an ſeruus pœnæ mortuus dicatur. Item an poſiti, ſeu conducti in campo poſsint pœnitere de communi eorum conſenſu abſq; auctoritate iudicis electi, Item an ante fi-
1 nitum duellum iudicare poſsit. † Ad primum videlicet an mortuus in duello ſit ſeruus pœnæ conſulo breuiter ꝙ non: quoniam Rubeus prædictus eſt ſimilis illi qui decesſit in tormentis nondum cōdemnatus: & ideò non moritur ſeruus pœnæ: & ſuum non rumpitur teſtamen-
2 tum † Nam illi qui occiduntur in bello non moriuntur ſerui pœnę nec hominis l. eius, §.i.ff.de teſt.l.ii.ff.de hiis qui
3 teſta.facere.poſ. † Secus foret ſi caperentur, & ſeruarentur in bello.l. libertus.ff.
4 de ſtat. ho. † Ad ſecundum videlicet an conducti in campo poſsint pœnitere: reſpondeo etiam ꝙ non, niſi abolitio conce datur à ſuperiore ex quo cōuenerunt inter eos pugnare: neceſſe eſt ꝙ pugnent. nam publicæ eſt utilitatis peccata nocentum apparere, & purgare innocentiā ſuam.l.eum qui nocētem.ff. de iniuriis. ita tenet. Bal.in c.i.col.6.ver. quæro an
5 poſtquàm de pa. tenen. † Et iudex electus tenetur finito duello iudicare: & nō antequàm apparuerit de victore, & uicto
6 uel de pari uictoria. † Et debet iudex ommiſsis iuris ſolennitatibus habere Deum ante oculos. c. ſi dilecti, de iudiciis & per Abb.ibi. & in c filius de teſtibus & l. ꝙ ſi epheſi.ff.de eo ꝙ certo loco

Et ita conſulo ego Iulius Ferrettus Rauennas. Iuris utriuſque doc. ſaluo. &c.

SVMMARIVM.

1 *Paritas in duello eſt ſeruanda.*
Prouocatus à monoculo ad duellum, quomodò duellare habeat.
2 *Subſtitutus datur in duello propter impedimentum.*
3 *Conſuetudo loci & regionis ſeruanda eſt, circà dationem ſubſtituti.*
4 *Eques prouocatus à milite ad duellum, & pedes prouocatus ab equite, quomodò pugnabant. & num. 5.*
6 *Prouocanti non licet, quod prouocato non permittitur.*
Actori quod non licet, nec reo permittitur.
7 *Superior an poßit ante finitum duellum diuidere duellantes.*
8 *Prouocans an poſsit prouocatum, uel è contrà ad alium locum conuocare ad finiendum duellum iam ceptum, illo die non finitum, ſed mādato iudicis diuiſum. & nu. 9. et 10.*
9 *Impoſsibile reputatur, quod à Principis uoluntate dependet.*
10 *Conſuetudo nobilium militum ſeruanda eſt.*
11 *Princeps pro pace habenda. poteſt caſtrum ſui ſubditi alteri concedere.*

CONSILIVM V.

IN Dei nomine amen. Quidam miles de Piſtorio monoculus, fuit prouocatus ad duellum à quodā de Firmo habente duos oculos: & prępoſitum fuit per Piſtorienſem oculum vnum claudi prouocanti Firmiano: & de caſu prædicto fui conſultus, an teneretur Firmianus ad id
1 cum fuerit prouocans. † Et paucis cōſulo paritatem eſſe ſeruandam in duello: & ſic Firmano debere claudi oculum vnū ſimilem, & ligari cum bono & firmo cirotoro: & ſimiliter fore ſeruandum in aliis debilitatis membris: vt latius dicam in tractatu Duel. idem tenet Bal. in c.i.col. vii.

vii. de pa. tenen. verſi. vnum tamen non
2 ommitto. † Et bonum eſſet in caſibus
huiuſmodi dare ſubſtitutum campioné
propter impedimentum: & in hoc iudex
rectè arbitrabitur: cognita perſonarum
3 qualitate. † Et cõſulo in hoc ſeruari con
ſuetudinem regionis, ſeu loci ubi pugna
bitur per notata Io. de Ana. in c. ii. de cle.
4 pug. in duello. † Et ſi miles fuerit is qui
ad duellum prouocat & eques ſe voluerit
rit defendere aduerſarius eius prouoca-
tus: quamuis non ſit miles eques & ſimili
5 ter eum impugnet. † Et econtrà ſi pedes
fuerit prouocatus & prouocans eques:
non ut eques equeſter, ſed ut quilibet pe
6 des pedeſter duellabit. † Et nõ debet pro
uocanti licere ꝙ non licet prouocato, re-
gula iuris ita firmante, ꝙ non licet acto-
ri qđ reo non permittitur, & conſonat in
ratione ſui. l. petendæ. C. de tempo. reſti.
in integ. & per d. And. de Iſer. in vſibus
feudo. in titu. de aliena. feudi paterni in
7 §. non eſt conſuetudo. † Et quia in pun
cto dicitur an poſsit ſuperior duelli man
dare duellãtes diuidi ne ulterius pugnét
motus forte clementia, & ductus ob vul
neratorum ſanguinis abundantiam, ſeu
effuſionem maximam, vt ſæpe contingit:
8 vel alia legittima de cauſa. † Et an iterũ
prouocans poterit prouocare prouocatũ:
vt in alio loco finiat per duellum quæ-
ſtionem eorum. Item an prouocatus ite-
rum teneatur ſatisfacere honori ſuo in
duello iam incepto. Cõſulo ꝙ ſi vterq;
eſt ſubditus ſuperioris eos diuidentis: &
ita prohibentis. & nedum pro vna ſola
cauſa, ſed etiam generaliter pro omni-
bus caſibus, & cauſis vterque eſt libera-
tus à pugna futura: & non duellabit vlte
rius. Quia iuſtum eſt impedimentũ man
datũ ſuperioris, ſeu ſui principis cui pa-
9 rere neceſſe eſt. † Et reputatur impoſsi-
bile id quod dependet a voluntate princi
pis. l. continuus. ff. de verb. obli. l. qui ve-
ctanti. ff. de reg. iur. l. ſi per pretorem. ff.
ex quib. ex cau. maio. & idem ibi mandat
longobarda quę ratione impedimenti re
10 ſtituit. † Et in hoc ſeruanda eſt conſue-
tudo nobilium militum. Nam rectè pra-
tici bellatores dicunt in tali caſu, aut pro
generali, aut ſpeciali cauſa nõ teneri pro
uocatum amplius duellare: quoniam de-
bitum ſuum fecit: & ita pluries vidi iudi
catum: & abolitum certamen pendente
pugna, ſuperioris decreto: alio partium
pacto non exiſtente. Et forte Dux, vel
Princeps mouetur occulta ratione, ne
maius ſcandalum ſuccedat qđ forte ſuc
cedere poſſet in populo, & territorio ſuo
inter affines, & amicos duellantium.
11 † Et pro pace haben. ſui territorii poteſt
Princeps Caſtrum ſui ſubditi alteri con
cedere: quoniam vertitur aucto. publica
in pace, propter quam poteſt auferre ius
priuati: vt tenet d. Alex. in conſil. xciiii.
ſecundi vol. col. vi.

Et vt ſupra ſcriptum eſt iuris eſſe dico
& conſulo. Ego Iulius Ferrettus Ra-
uennas. I. V. D. ſaluo &c.

SVMMARIVM.

1 *Duellum ſuperioris auctoritate permittitur.*
Duellum per quas cauſas eſt permiſſum, & nume. 4.
2 *Duellantium quis eligat arma, locum, & iudicem.*
3 *Duellum habere debet prouocantem & prouocatum, iudicem electum, & arma.*
4 *Infamia Sodomiæ eſt cauſa legitima duellãdi.*
5 *Duellum ex quibus cauſis permittatur in Regno Siciliæ.*
6 *Prouocatus reus, & prouocans actor dicitur, more iudiciorum.*
Prouocans an eligat locum, iudicem, tempus & arma, an verò prouocatus.
7 *Electio loci, iudicis & armorum, infra quantum tempus fieri debeat à duellantibus.*
8 *Prouocatus poteſt locum & iudicem eligere, in pœnam moroſi prouocantis.*
9 *Locus duellandi eligendus tutus eſſe debet.*
10 *Loca tria an poſſint eligi in duello.*
11 *Locus duelli qualiter eſſe debẽt clauſus et tutus.*
12 *Duellantes iurare tenentur de calumnia.*
13 *Duellantium ille qui iniuſtam cauſam habet, poteſt ueritatem fateri, ob iuramentum de calumniæ præſtitum. & ulterius armis non experiri.*
14 *Duelli campum quæ perſonæ poſſint intrare.*

& in eo ſtare habeant.
15 *Bannum mittendum ante duellum quid conti-
nere debeat, & quid facere habeat iudex.*
16 *Duo de domo Columba quare non pugnarunt
in campo conducti.*
17 *Pactis conuentis per duellantes qualiter ſtan-
dum ſit.*
18 *Duellorum quæ nam ſint impedimenta.*
19 *Excuſatio legitima non uenientis ſtatuta die ad
duellum, recipienda eſt.*
20 *Querelæ primæ ſunt per duellum primo deci-
dendæ.*
21 *Conuictus in duello. per ſententiam iudicis ele-
cti condemnari debet.*

CONSILIVM VI.

IN Dei nomine amen. Miles quidã Pi-
ſanus ob iniuriam ſibi (vt fertur) fa-
ctam à quoddam Capitaneo militũ Flo
rentino. vulgò dicto lo rixoſo, ſeu lo ro-
golioſo. ſub prætextu ꝙ viciauerat quen-
dam eius nepotem: hoc negante Florenti
no, & mentiente Piſanum nobilẽ, & egre
gium virum, qui ad duellum prouocauit
Florentinum: dicendo te lo voglio pro-
uare cum le arme: che le vero: & data ſibi
ad inuicem fide: & guanto: & ſeu chiro-
teca pro ſigno depugnando in ſimul. in
duello: non de iure permiſſo diuino, nec
1 humano. vt aliàs dixi & conſului. † Supe
rioris tamen auctoritate ciuili quoddam
iure feudali, & longobardo cum debitis
armis videtur permiſſum pro honoris
conſeruatione: & ad ſe expurgandum de
aliquo obiecto infamiæ: & ſeu delicto, &
2 iniuria. † Et quis nam prefatorum ha-
beat eligere arma, locum, & iudicem in
3 caſu per me conſulendo petitũ fuit. † Et
quia vt dicit d. Ioan. de Ligna. in tracta-
tu ſuo de bello, & duello circa ſeptimum
principale: procedit duellum ad ſimilitu
dinem iudicii contentioſi. In iudicio in-
terueniunt actor, reus, & iudex, ac In-
ſtrumẽta: & in duello actor. ſ. prouocãs.
reus. ſ. prouocatus, iudex. ſ. electus &
4 inſtrumenta. ſ. arma. † Et concluſiuè di-
co in caſu prefato cauſam legitimã fuiſ
ſe, & eſſe duellandi. vt in longobarda de
conuiciis. l. i. & de mal. & pub. crimini-
bus. l. fi. & cauſa hæc eſt vna de crimini-
bus per Deum punitis, & denominatis
inter. xxiiii. cauſas duellandi. De quibus
in iure longob. & meminit. Bald. in. c. i.
5 col. vi. de pace tenen. † In regno autem
Siciliæ ex prouiſione Federici Imperato
ris in duobus caſibus duellatur in crimi
ne, videlicet læſæ maieſtatis ſecũdum le-
gem veterem: & in morte abſconſa vt in
lege monomachiam. §. ab huius, &. §. ſe
ptimo ſatis: In quibus caſibus pugna lo
cum non habeat, & de pugnis ſublatis.
Ideò Florentinus prefatus non volunta
te, ſed inuitus prouocatus fuit ad duellũ.
& vt ſuo conſulatur honori: & in arbi-
trio ſtat prouocantis pugnare: vt in lon-
gobarda qualiter quis ſe defendere de-
beat. l. ſi quis à domino cum ſimilibus.
6 † Prouocatus enim dicitur reus. cui fa-
uendus eſt, regula iuris ita diſponente:
& meritò debet in hoc relleuari vt iudi-
cem, locum, tempus, & arma eligat mili
taria vt dicit Gl. in §. non eſt conſuetu-
do. de aliena. feu. patrimonialium. cum
actor ſequi habeat forum rei. in foro le-
galis, & armatæ militię: & ita mihi de iu
re videtur. Et idem tenet dominus Pa
ris de Put. in ſolemni ſuo tractatu duel-
li. in c. ꝙ prouocator eligit lib. ii. Vidi
ex conſuetudine ſeruari contrariũ: apud
quoſdam milites, & excellentes princi-
pes quoad iudicem, & locum: vt prouoca
tus reus rellenetur ab onere inueniendi
congruum, & competẽtem, ac non ſuſpe
ctum locum, & iuſtum iudicem: quod dif
ficile eſt inuenire apud principes no-
ſtros catholicos: qui timore peccati nol
lunt concedere locum huiuſmodi duella
re volentibus, nec iudicare in tali caſu.
7 † Et infra quãtum tempus eligantur lo
cus, iudex, & arma; ne dicantur moroſi.
d. Paris dicit in tit. ii. lib. iii. dicti ſui duel
li tractatus, ꝙ infra ſex menſes: aliàs illi
qui habent ellectionem poſſunt de mora
notari; & propter moram prouocantis
& locum eligere habentis ex dicta con-
8 ſuetudine in Italia vigente. † Poterit
prouocatus dicta non obſtante conſuetu
dine eligere locum, & iudicem in pœnã
moroſi prouocantis, niſi aliter foret pa-

9 ſum inter partes. † Et tutus eſſe debet
locus eligendus, & omni carere ſuſpicio
ne:aliter nõ tenetur quis cõparere ad lo
cum nõ tutum ſuæ perſonæ : etiam ſi ha
beret literas ſalui cõductus ab hoſte per
Gl.in c.ſtatu. §. cum verè, in verbo ſecu
re,de reſcrip.in vi.& per Saly. in l. reos
in v.col.C.de accuſ.& l.ſciendum.ff. de
leg. &.l. non exigimus. ff. ſi quis caut.
10 † Nec ſufficit vt quidam milites dicunt,
& ſeruant eligere tria loca : quoniã hoc
non iure, neque ratione comprobatur.
11 † Nam tutus,aptus, & congruus eſſe de-
bet locus : aliàs prouocans, ſeu prouoca
tus non tenetur ad ipſum accedere.l.qua
actione. §. ſi in colluctatione.ff.ad leg.
Aqui. & habetur in iure longobar.qua
liter quis ſe defendere debet. l. nemo.
Clauſus eſſe debet locus funibus,aut li-
gnis,vel muris circundatus in loco apto
12 intra Ciuitatem, vel extrà. † Et iurare
tenentur duellare volentes de calumnia
more iudiciorum antequàm pugnent in
manu electi iudicis.l.cum & iudices.C.
13 de inreiur. propter calum.pręſtan. † Et
propter tale iuramẽtum poſſent illi qui
habent iniuſtam cauſam fateri veritatẽ,
& vlterius non experiri armis: dubitan-
tes ob iuramentum pręſtitum in hoc, &
alio ſeculo habere Deum vltorem ſi fal-
ſum iuraſſent:qđ facile cõtingere poſſet:
14 & nullũ præter duellantes iudicẽ. † Et
illi qui conducunt duellantes ad duel-
lum,ſeu in campũ ex more militum.de-
bent locum prędictum deſignatum pro
duello expediendo intrare niſi ex priui-
legio ſpeciali, aut de conſuetudine mi-
litum, aut loci quibuſdã aliis permitte-
15 re.†Et in proclamate eſt dicendũ ꝙ nul
lus durante duello faciat tumultum. qui
ſit impedimento duellantibus : & habet
iudex tenere ſecum conſiliarios plures
expertos in iure, & re militari ; vt duel-
lanciũ actus videre,& voces audire,pro-
uidere,& iudicare cum opus fuerit va-
leant:& nequis certantium exeant val-
lum,aut liciam niſi victor, aut concors
16 cum alio de conſenſu iudicis fuerit.† Vt
contingit de duobus duellare volentibus
ferentibus inſigne columbi in calcea dex
teræ coxæ:intra liciam conductis & eo-
rum differentia erat: quia vnus ipſorum
portabat inſigne alterius : & alter alte-
rius:& quilibet ſuum eſſe inſigne firma-
bat. & vnus nollebat ꝙ tale inſigne alius
portaret:& dum eſſent in campo condu-
cti. vnus de duobus interpellauit alterũ:
quis nam eorum eſſet duelli differentia.
alter reſpondit,quod erat:quia ipſe por-
tabat inſigne ſuum,& ꝙ nolledat per ip-
ſum portari. replicauit alius quodnã inſi
gne ſuum eſſet:reſpondit alter:ꝙ erat co
lumbus:alius replicauit ſummus concor
des, & aliud non eſt inter nos cõmitten-
dum duellum:quia dicis ꝙ inſigne tuum
eſt columbus, meum autem inſigne eſt
columba : & ſic columbus maſculus eſt
inſigne tuum:& meum eſt columba quæ
eſt fœmina : & tunc ſurrexit riſus inter
proceres, & vlterius non pugnarunt de
17 conſenſu iudicis electi. † In hoc & aliis
ſtandum eſt pactis conuentis inter duel-
lantes,& præceptis contentis in procla-
mate ſuper inde emiſſo antequàm dimi-
18 caretur de ſuperioris mandato. † Et quia
in caſu mihi tranſmiſſo dicitur Floren-
tinum modo eſſe infirmum vt in relatio-
ne medicorum per me viſa, & lecta : re-
ſpondeo cauſam eſſe legitimam differen
di duellum donec conualuerit Florenti-
nus : nam mala valetudo eſt inter iuſta
impedimenta;inter quę eſt vis fluminis,
& ſuperiorum præcepta non mendicata,
19 & non doloſa detentio ; & ſimilia † pro-
pter quæ ſi quis non venerit ad locum e-
lectum duelli die ſtatuta pugnæ legiti-
mæ:eius accipiẽda erit excuſatio : & ex-
pectabitur: dummodo non ſe arctauerit
nimis: & ꝙ dolus non inſit circa allega-
tionem impedimenti;quoniam ſibi non
proderit excuſatio talis allegata, ſeu pro
poſita.l.ii. ff. ſi quis cautio. l.iii.§. ſi ad
20 diem.ff de re mili. † Et ad id quod dici-
tur in informatione mihi tranſmiſſa ca-
ſus conſulendi.videlicet ꝙ Florentinus
præfatus dicto lo rogolioſo,ſeu lo rixoſo
habet plures querelas:videlicet cum ru-
beo de Arimino, Carolo de Lucantonio
de Foro Sempronio,Franciſco de Neapo
li,Nicolao de Peruſi,& Petro de Firmo,

duello etiam decidendas: ex variis cauſis
breuitatis cauſa omiſsis. Reſpondeo
breuiter priores querelas gradatim eſſe
primò per duellum decidendas vt tenet
d. Paris de Put. in dicto ſuo tractatu duel
21 lorum in c.ii.iii.libri. † Et demum com
miſſo certamine conuictus debet per iu
dicem condemnari, vt in longobar.iure
habetur de lib. ho.l. recollimus. & de
pub.crimi.l.fi.& qualiter quis ſe defen.
deb.l.ſi quis.

Et vt ſupra ſcriptum eſt & concluſum di
co & conſulo ego Iulius Ferrettus Ra
uennas.I.V.D.ſaluo &c.

SVMMARIVM.

1 *Duellum in uno die inceptum & non finitum. an ſequẽti die finiri debeat de iure, & nu.6.*
2 *Dies duelli an ſit naturalis uel artificialis.*
3 *Exemplum Ioſue, cui Dominus prorogauit diem in bello, an habeat locum in duello.*
4 *Duellum qua hora diei incipi debeat & finiri.*
5 *Dilatio noua an ſit danda in pugna, ut in iudicijs.*
6 *Dies an poſſit prorogari & reſtitui à iudice, ſi in uno die duellum finitum non fuerit propter aliquod impedimentum.*
7 *Duellum procedit inſtar iudiciorum.*
8 *Iudex an expectare habeat finem duelli; & an alius iudex poſſit adiri, electo deficiente iudiciorum more.*

CONSILIVM VIII.

1 IN Chriſti nomine amen. † Bononien
ſis quidam miles cum milite alio de
Forliuio tota die duellauit ſine ſuperio-
ritate: & ab ortu ſolis vſque ad occaſum
viriliter pugnarunt: & ambo licentiati à
iudice electo, altera die ſequẽti finire eo
rum differentias per inceptum duellum
affectantes: dictum fuit per iudicem, &
proceres plures in re militari expertos:
ꝙ vlterius pugnare non poſſunt, & bene
quidem fecerunt, vt ipſos paccatos redde
rent; laudando virtutem, & virilitatem
eorum omni ſtudio procurantes eos re-
ducere ad pacem: & de hoc caſu fui con-
ſultus à Reueren.d. Card. de Medicis ſi
iterum prędicti de iure pugnare teneren
tur vſque ad finem duelli donec apparue
rit victus, & victor inter ipſos duos duel
lantes: & voluit conſilium meum in ſcri-
2 ptis cum ſigillo ſolito. † Et omiſsis ſu-
perfluis dico duelli diem eſſe naturalem:
xxiiii.horarum ſecundum ius longobar
dum, licet d.Paris de Pu firmet in duello
diem eſſe artificialem in ptin.ſui lib.iii.
duelli: & ꝙ ſi vno die non poterit finiri
duellum, ꝙ alia ſequenti die, non feriata
in honorem Dei iudiciorum more finia-
tur c.i.de treu. & pa. & .l. properandum.
C.de iu.c conſuluit, de offi.deleg.C. de
ſent.l.prolatam, & per Bart.& Imo.in.l.
3 is, qui reus ff. de pub. iudi. † exemplo
Ioſuæ qui vno die finire bellum non po
tuit contra hoſtes Iſrael, & Deus diſtu-
lit illum diem per alias.xxiiii. horas vt
hoſtium plenè victoria ſequatur Ioſuę c.
x.de bello hebraico. Exemplum enim
hoc non debet allegari in duello à iure
prohibito: ſed allegari poteſt in bello per
4 miſſo de iure gen. † Incipit.n.duellum à
ſummo mane, & durat vſque ad ſtellas
quando aliter non eſt determinata dies:
& qui non vicit in vna die viriliter pu-
gnando, non auditur vlterius ſecundum
Bal.in c.i.de pa.ten.arg.l. ſi viam.§.fi.ff.
5 quod vi aut clam: † quoniam in pugna
non eſt danda noua dilatio l.in execu-
tione.§.fi.ff de verb.obli. Niſi de ſtylo
armorum, & militum, & de conſuetudi-
ne ſeruaretur contrarium; Aut de partiũ
voluntate protogatum foret. Aut ita pa-
ctũ inter partes: ꝙ tam diu inter ipſas pu
gnarētur donec victor, & victus appare-
6 ret. † Poteſt tamen ex cauſa per iudicem
reſtitui dies duelli in priſtinum quando
ex cauſa legitimi impedimenti non po-
tuit illa die finiri: habetur in iure longo
bardo in l.nemo, qualiter quis ſe defen-
dere debeat: & iuri eſt conſonum ꝙ impe
diti duellantes habentur ac ſi non cœpiſ
ſent pugnam: quoniam impedimentum
habetur pro re impoſsibili; & nihil actũ
videtur cum aliquid ſuperſit ad agẽdũ.
7 l.fi.ff.ad S.C. Syll. † Et cum ſit duellũ
ad inſtar

ad inſtar iudiciorum. in quibus ſi iudex non miniſtrauerit iuſtitiam; alius erit iudex adeundus, pro iuſtitia conſequenda:
8 † & cum Princeps fuerit à partibus electus pro iudice in duello, & noluerit expectare finem duelli, poterit tunc alius adiri. arg. §. ſi verò auct. vt nulli iudicũ. & §. ſi quis autem. auc. de ſanc. epiſ. habetur in c. cum ſit generale, de foro compe. & per Gl. in l. iii. ff. de offi. præſi. & hoc de iuris rigore procedit, & in hoc ſeruanda eſt conſuetudo, & partium conuẽtio.

Et ita vt ſupra ſcriptũ eſt, & cõcluſum, iuris, & ęquitatis eſſe dico, & conſulo ego Iulius Ferrettus Rauẽnas Iuris vtriuſque doctor.

SVMMARIVM.

1 *Prouocato latitante, quid agere debeat prouocans, & nu. 2.*
Prouocans ad duellum tenetur probare querelam per probationes & indicia.
Pugna æquiparatur torturæ circa indicia.
Indicia, quæ ſufficientia ſint, ad probandũ cauſam duelli, ſtat in arbitrio iudicis.
3 *Principes non tenentur concedere licentiam pugnare uolentibus.*
4 *Duellum eſt de iure diuino, Canonico, & Ciuili prohibitum.*

CONSILIVM VIII.

IN Dei nomine amen. Miles quidã Feſulanus latitabat ad duellum prouocatus, ſeu prouocandus à quodam Vulterano milite ex cauſa legitimæ querelę, & ingiurię; & quia ipſum reperire non potuerat propter dictam latitationem: prouocans voluit à me conſilium quid agere deberet; quem procuraui maximis precibus, & perſuaſionibus remouere ne duellaret, & ipſum nunquam potui remouere a volũtate, & opinione ceruicis ſuæ propter honorem ſuum: & illinc ad plures dies reddit ad me cum literis cõmendaticiis Reuerẽñ. d. Cardi. de Medicis, excellen. Ducis Florentiæ Alexandri Medices; ut eorum amore conſulere
1 ipſum pro Iuſtitia deberem. † Tandem vt prædictorum morem gererem ipſum conſului, ut accedere deberet ad ſuperiorem, narrãdo ſibi cauſam iuſtę querelę, & latitationis Feſulani prædicti; quoniam prouocãs Vulteranus tenetur probare crimina per indicia, uel coniecturas: cũ pugna ęquiparetur torturæ; quæ fieri non debet ſine præcedentibus indiciis. l. maritus. ff. de quæſtionibus & l. quicunque. ff. de ſer. fug. & l. ſi quis. ff. ad leg. Iul. maie. & qualia ſufficiant indicia, ſtat in arbitrio iudicis. l. de minore. §. tormenta & l. miles. §. oportet. ff. de quæſtionibus: Aliàs quilibet deſperatus ꝓuocaret alium ſine cauſa ad duellum. quod eſſet abſurdum & non ferendum l. ſenatuſ. ff. de iure fiſci & per Bal.
2 de pa. tenen. in c. i. col. vi. † Et obtenta poſteà à ſuperiore licentia requiret prouocatum latitantem incuria ſi eſt curialis, & habitet in curia, ſinautem in loco ſuæ ſolitæ habitationis: vt firmat Bald. in d. c. i. de pace tenen. arg. l. i. ff. de glad. & legis. iiii §. ait prætor. ff. de no. oper. nunci. & vt ad eius perueniat notitiam literas affigere ad ipſam domum, aut in loco publico ut dixi: & eo perſeuerãte in latitatione requiritur de mandato ſuperioris præconia uoce, aut ſuperioris edicto in locis publicis, & conſuetis: ut firmat Cy. in l. accuſatoribus. C. de accuſ. & per notata ꝑ Doc. in l. ſi quis id quod. ff. de iuriſ. om. iudi. & in c. ex tuarum. de cler. nõ reſiden. & in c. quo-
3 niam, vt lite nõ conteſt. † Et principes, & ſuperiores catholici non debent timore peccati concedere, quòd cum licentia ſua, & in territorio ſuo talia ſiant: quoniam de iure non aſtringuntur ad ea cõcedendum quæ ſunt in arbitrio ſuo c. i. de pa. ten. Idem dicit. d. Paris de Pu. in tracta. ſuo duelli in c. quando prouocandus nihil reſpondit, & in c. an ſi iniuria
4 lib. vi. † Quoniam ut aliàs dixi, & conſului duellum eſt de iure prohibitum diuino, canonico, & ciuili. & c. i. de cle. pug. in duello & C. de gla l. vnica.
Et ita conſulo ego Iulius Ferrettus Rauẽnas. Iuris utriuſque doc. ſaluo &c.

B

SVMMARIVM.

1 *Victor victo in duello non poteſt vilia miniſteria mandare.*
2 *Maiorum exempla ſunt ſequenda.*
3 *Capti in bello an ſint ſub fide relaxandi.*
4 *Catholici capti in duello, uel bello publico à ſuperiore indicto, non fiunt ſerui capientium.*
5 *Mortuus in duello non moritur ſeruus pœna; nec rumpitur eius teſtamentum perfectum.*
6 *Duella pro honore et experiētia permittuntur.*
7 *Seuire non licet capto.*

CONSILIVM IX.

SALVATORIS noſtri inuocato auxilio. Mediolanenſis quidam miles, & eques expertus pugnauit cum quoddam nobile milite Gallo, valde ſuperbo: quē Gallum fecit captiuum ſuum. Quæſitum fuit an victor poſsit mandare ui-
1 cto, vt vilia faciat, & exerceat † breuiter reſpondeo, & conſulo victorem debere conſuetum obſequium, & nō ſeruile miniſterium petere à victo. per tex. in l. locum, verſi. quanuis ff. de vſufructu. vbi vſufructuarius ſerui non poteſt contrariis, inuſitatis, & inſolitis obſequiis, & miniſteriis corrumpere miniſterium, argu. l. libertus C. de obſequiis pa. præſt. à liber. & ſic victor prædictus Mediolanenſis non poterit de iure victum Gallū nobilem ad ſeruile opus proponere: lædendo ipſius exiſtimationem cum dede-
2 core. † Maiorum enim ſunt ſequenda exempla qui hoc nō permittebant l. quod
3 Iulianus, in fi. ff. ad S.C. Trebel. † Et ſic ex ſolito nobiliſsimæ, & glorioſę militiæ capti in bello ſub fide dimittuntur pro honore; & quandoque liberaliter abſque talea, ut fecit Petrus Hieronymus de Anchona, de quoddā milite Hiſpano per ipſum capto in duello apud Cutignolā: & quādoq; cū talea liberāt, vel componunt; aut ipſos detinent donec redimuntur pecunia non aliter affiiciendo ipſos contumeliis, & iniuriis: ſed vt decet bene tractando l. ſi liber captus, & l. ſi is qui, C. de cap. & poſtli. re-
4 uer. † Et catholici capti in duello ſerui non fiunt capientium firmat Bal. in l. vnica C. de cad. tol. & ſimiliter capti in bello publico indicto à ſuperiore l. hoſtes. C. de cap. & poſtli. & per Bal. in l. i. C. de ſac. ſan. eccle. col. xi. & xiiii. & per Inno. in c. ſicut, de iureiur. ſed captiui fiunt duntaxat victorum ut ſub fide ueniant ad ipſos ad omnem eorum requiſitionem, & præſoneri nuncupantur de la fede ex m militari conſuetudine vt dicit Bal. in c. i. de pa. & treu. & in c. ii. de cler. pug. in duello vbi habetur huiuſmodi victos in duello facto inter catholicos non fieri ſeruos victorum: quia hii teſta-
5 ri poſſunt. † Et ſi quis moritur in duello, non propter hoc ſeruus pœnæ moritur, nec eius rumpitur teſtamentū perfectum, per ipſum factum firmat Bal in c. i. de pa. tenen. & in l. i. C. de lati. lib. tollenda: quia in duello moribus militum approbato licitè poteſt animaduerti: vt inquit Bal. in l. fi. C. de proba. & victus in duello licitè mori non debet. c. ii. ex-
6 tra de purg. uulg. † Pro honore autem, & experimento virtutis fit duellum no.
7 Bal. in l. i. ff. de Edil. edic. † Et cum quis ut captus ſe reddiderit non eſt licitum ei vlterius ſeuire, nec in ipſum inſeuire ex ſtillo armorum ſuper ratione fundato de cōmuni militum obſeruantia auc. de ſemi. & tri. §. conſideremus, & xl. diſtin. c. conſuetudo: & quia naturalis ratio viget in bello & in caſu præmiſſo: careret ea igitur non de iure permittitur.

Et ita dico & cōſulo ego Iulius Ferrettus Rauēnas Iuris vtriuſque doc., ſaluo &c.

SVMMARIVM.

1 *Sexagenarius excuſatur ad duellum.*
Poteſt tamen ſi uult pro ſe campionem ponere.
Minor xxv. annis excuſatur à duello.
2 *Minor duellare intendens, poteſt pro ſe campionem ponere.*
3 *Campio qualiter & quando iurare habeat.*
4 *Infirmus prouocatus poteſt ponere campionem ut pro ſe pugnet.*
5 *Campio & munduualdus quis nam eſſe poſſit.*

6 *Pugna eſt in electione actoris.*
7 *Armis quibus ſit pugnandum.*
8 *Campione victo an intelligatur victus dominus.*
9 *Campio qualiter de dolo puniatur.*
10 *Campio pro perſona eccleſiaſtica pugnare non poteſt.*
11 *Campiones duo poſſunt pro dominis pugnare.*
12 *Campio & mundualdus pro quibus perſonis pugnent, & in quibus cauſis.*
13 *Duellum regulariter exercendum eſt per principales perſonas prouocantis & prouocati.*
14 *Superior prouocans inferiorem, pugnare poteſt per campionem.*
15 *Verba prouocantium & prouocatorum, qualiter ſint bene attendenda.*

CONSILIVM X.

IN CHRISTI nomine amen. Miles ſexagenarius de Viterbio ex cauſa legitima, & probabili prouocatus fuit. ad duellum à milite quoddam Aſculano. Viterbienſis acceptauit partitum pugnandi, & Octonellus filius prouocati minor. xxv. annis obtulit ſe uelle pugnare pro patre ſuo ſene cõtra dictum Aſculanum, qui replicauit Octonellum eſſe minorem. xxv. annis, & Octonellus reſpondit patrem ipſius eſſe ſenio confectum, & propterea non teneri duellare ex perſona ſua, ideò uelle ſe ꝑ patre pugnare: & quòd iura permittũt tale duellum experiri inter Aſculanum, & ipſum Octonellum filium prouocati, non obſtante minoritate. Et caſus huiuſmodi fuit mihi tranſmiſſus conſulendus in
1 vrbe. † Reſpondeo breuiter ommiſsis ſuperfluis dictum prouocatum Viterbienſem non teneri ad duellandum ex perſona ſua, cum annum tetigerit immò exceſſerit ſexageſimum, ſed pro ſui defenſione poteſt ponere campionem vnum ſibi in gradu, & honore, ac qualitate ſimilem; ſi vult: qui pro ipſo pugnet: & ꝙ ſit maior. xxv annis excluſo dicto Octonello minore. xxv. annis à dicta pugna propter minorem ipſius ætatem no. d. Andr. de Iſer. in vſi. feu. in titu. de aliena. feudi pa. in §. non eſt conſuetudo, & Bal. in titu. de pa. tenen. c. i. & per legem Federici Imperatoris incipientem conſuetudinem in conſtitutionibus Regni Siciliæ inſertam lib. ii. in titu. de qualita
2 te, & ætate pugnatorum. † Et minor ꝗ duellare intendit prouocans vel prouocatus conſtituet campionem vnum pro
3 ſe, & ipſe qui pro ipſo pugnet. † à ſe primò recepto iuramento poſtquam intranerit locum pugnæ in forma, ꝙ credunt dominos pro quibus pugnant fouere Iuſtitiam, & veritatem; ſeq; pugnaturos ſtudio, & diligentia cum omni poſſe ſuo pro dominis ſuis iuxta ſolitam conſuetudinem, & mores nobilium militũ, diſcretionemq;, & naturalem æquitaté prudentum in diſciplina militari: & iure militiæ expertorum, vt dicit Bal. in c.
4 i. de pa. ten. col. vii. † Et ponitur campio pro infirmo prouocato, vt in longobarda habetur. l. quacunq; qualiter quis ſe defendere debet, & tenet Præpoſitus Alexandri in c. i. col. vi. de pa. ten. & Abb. in
5 c. ex multa, & in c. magna, de voto. † Et cãpio, & mundualdus eſſe poteſt omnis qui non repellitur, vt in longobarda. l. vt campio in titu. qualiter quis ſe defendere debet: niſi ſit fur, infamis, vel in crimi
6 ne, aut ĩ peccato notabili. † & ſtat pugna in electione, & arbitrio actoris, vt in longobarda eo. tit. l. ſi quis à modo, & de maleficiis & pub. crimi. l. vlti. & l. iii. ff. de infamibus, niſi in crimine vbi ex neceſsi
7 tate cogitur. † Et quibus ſit armis pugnandum, & quæ arma eligantur, & qualiter concedantur in pugna. habetur in longobarda de teſtibus. l. ſi quis & qualiter ſe defen. deb. per totum. Et in hoc ſeruanda eſt conſuetudo nobilium, & mi
8 litum. † Et ſi vincitur campio, vel captiuus fiat, vincitur, & captiuus ſit dñs: quã do ſe geſsit fideliter campio, quoniã quaſi cõtrahitur in hiis. l. iii. §. idem ſcribit. ff. de pactis: quia principalis per procuratorem videtur pugnare; & qui ꝑ alium
9 facit per ſeipſum facere videtur. † Et ſi dolo, & iudaicè pugnauerit campio, puniendus eſt: vt in longobarda & pęna. C. primi. de pa. ten. & per nouellam legem Federici Imperatoris incipien. ſummo periculo in tit. de dolo. & fraude cam-

pionum lib.ii. conſti. Regni Siciliæ.
10 † Et licet in longobarda permittatur pu
gna per campionem fieri pro perſona ec
cleſiaſtica. l.ſi.qualiter quis ſe deſen.de-
bet:in contrarium tamen facit ius com-
mune canonum,c.ii. de cler.pug.in duel
lo: quia non eſt licitum duellum; & ꝙ
11 clerici pugnent in eo: vt aliàs dixi. † Et
regula eſt, qui pugnat per campionem
poteſt alium ſi vult aduerſarius campio
nem ponere, & ambo pugnabunt per
campionem: vt in longobarda. l. qua-
cunque qualiter quis ſe defen. debet, &
12 in l. fina. de parici † Et quando cam-
pio, & quando munualdus; & pro qui
bus perſonis pugnent, & quibus cau-
ſis: habetur in longobar.eod.titu. quan
do quis ſe defen. debet & per Præpoſitũ
13 Alexan.de pa.tenen c.i.colũ.vi. † Et cla
rè dicam in tractatu duelli: regulariter
pugnam fieri debere ꝑ principales per-
ſonas; videlicet per prouocantes,& pro
uocatos.l.ſi miles ff.de teſta.mili. & l. ſi
quis,in cõſcribendo. ff.de pac.& c.i.& ꝑ
Bal. ibi de pac.tenen. in.§. ſi quis homi-
nem in Gl. & in §. ſi quis ruſticus & in
14 § ſi miles,eod.c.ſeu titu. † Quædam ta-
men ſunt perſonę quæ excuſantur à pu-
gna; ſed pugnant per campiones vt ſu-
pra dixi. Et ſi ſuperior inferiorẽ pro-
uocauerit per campionem pugnare pote.
rit inferiori ſimilem: quia iura volunt,
ꝙ propter imparitatem, ſuperior poſsit
dare campionem, vt ſupra in longobar-
15 da in dicta.l. quacunque. † Et probè, &
cautè ſunt attendenda uerba prouocan-
tium, & prouocatorũ circa duellum fa-
ciendum.l.ſi quis arbitratu.ff. de ver. o-
bli.& ſemper eſt ſeruanda paritas, ut di-
cit Bal.in l.filiusfamiliàs.ff. de legatis.i.
diuino,& canonico iure: circa præmiſſa
ſemper ſaluis: ſublato iure longobardo
nutritiuo peccati in hoc.

Et vt ſupra ſcriptum eſt, iuris eſſe dico,&
conſulo, ego Iulius Ferrettus Rauẽnas.
Iuris vtriuſque doct.ſaluo &c.

SVMMARIVM.

1 *Pugnandum an primò ſit, cum primò prouo-
catis.& num. 5.*
2 *Duellum eſt iure prohibitum.*
3 *Duellum in quibus cauſis & per quas cauſas
permittatur.*
4 *Duellum licitum dicitur, quando particulari le
ge aut conſuetudine permittitur.*
5 *Conſuetudo in duello ſeruanda eſt.*
6 *Querelæ primæ ſunt per duellum primò expe-
riendæ.*

CONSILIVM XI.

ETERNI DEI omnipotentis inuo
cato ſuffragio.Itali tres egregii mili-
tes dum eſſent prouocati ad duellum à
tribus equitibus Gallis acceptarunt par
titum,& fidem ad inuicem ſibi dederunt
de pugnando cum licentia ſuorum du-
cum,& ſuperiorum pro honore, & glo-
ria: & habito Campo Franco demorabã
tur Galli pugnare cum dictis Italis aſſe-
rentes ſe velle pugnare primò cum trib᷑
nobilibus Hiſpanis equitibus ibidem e-
xiſtentibus armatis,& partitũ acceptan
tibus duellandi cũ dictis Gallis: & dicti
tres Itali replicãtes ꝙ primò erat certã
dũ cũ ipſis primò ꝓuocatis, & deinde ex
perto iter ipſos duello,ſi remãſerint Gal
li victores pugnare poterint cũ dictis Hi
ſpanis ſecũdò ꝓuocatis: & nitebant etiã
Hiſpani primò pugnare cõ Gallis:& præ
fati Galli tres ſuperbè ſe iactabant velle
cum omnibus pugnare:videlicet cum tri
bus Italis, & tribus Hiſpanis prædictis
1 in ſimul. † Et ſuper inde conſultus fui
ab illo domino, qui campum dare præfa
tis extra caſtrum promiſerat. Et bre-
uiter dico, & conſulo duellum primò eſ
ſe experiendum inter præfatos tres Gal-
los prouocantes,& dictos tres Italos pri
mò prouocatos: deinde ſi remanſerint vi
ctores Galli; experiri habebunt duellũ
cum præfatis tribus Hiſpanis ſecundò
2 prouocatis. † Et licet canonica, & ciui
li iure reprobetur duellũ, vt aliàs dixi,
& conſului, c.i. de tornea. & c.i. de cle.
pug. in duello & l. vnica. C. de glad.

† In

3 † In certis tamen caſibus permiſſum vi-
detur de quibus notam fecit Bald.in i.c.
de pa.tenen. Nam ex cauſa maxima,
& vrgentiſsima permittitur pro hono-
re, & pace ſequenda, ac conſeruanda
populorum: & ex conſuetudinario quo
que iure permiſſum videtur, vt dicit Bal.
in l.hii penes. C. de poſtu.& per Bal.in
l. qua actione. §. ſi in colluctatione.
ff. ad legem Aquil. & ibidem p Albe. de
Roſ.cum licentia tamen ſuperioris aliàs
nõ foret licitum.l.i.C.vt ar. vſus inſcio
principe ex lib.xi.& per Gl.in §.per con
trarium, inſti.de here.quę ab inteſt.cum
qua tranſit Bal.& Iaſon in l.ex hoc iure
ff.de inſti.& iure: moti per tex. in dicta
l.qua actione,& per Bar.in l.ſi rem reſpi
ciendam.§. ſi.ff.de præſcr.verb.& p Bal.
in l.cum filiusfamilias.§.fi.ff.de leg.ii.&
in rub.& in l.i.C.de edic.diui Adri.tol.
& per Imo.& ſequaces in d.l.cum filius.
§.fi.ff.de lega.ii. Vbi habetur duellum
permitti,& fieri ex,& pro maxima,& vr
genti cauſa, & virtutis experientia: &
quandoque ad purgationem innocentię,
& in prouocato coram Principe ex cau-
ſa neceſsitatis: vt dicitur in longobarda
multos ſub iuſto clypeo periiſſe in duel
lo. Et quandoque cõceditur pro defen-
ſione iuſtitiæ, & rei publicæ,& proprii
honoris, patriæ & ſalutis defenſione, fi
liorumque, vxorum, & aliorum quorũ
4 iniuriam quis propulſarę tenetur. † Et
duellum illicitum eſſe non debet, quãdo
particulari lege, aut cõſuetudine permit
titur: vt dicunt: d. Ang. de Vbaldis de Pe
ruſio in cõſili.ſuo.cccxxv.& Canoniſtæ
in c.i.extra de torneamentis, & Præpoſi
tus Alexan.in c.i.de pac.ten.& Doc.in
l. qua actione. §. ſi in colluctatione.
ff.ad leg. Aquil.& Bal.in d.c.i.de pa.ten.
5 † Et adhęrendo me conſuetudini nobiliũ
militum: cõſulo vt ſupra pugnam primò
fieri inter dictos tres Gallos ꝓuocantes,
& inter tres Italos p̄dictos primò prouo
catos ab ipſis Gallis: & deinde cum Hi
ſpanis ſecundò prouocatis ſi ſuperuixe
6 rint cum victoria Galli. † Quia primæ
querelæ ſunt primò experiendæ, vt dicit
d. Paris de Pu. in ſuo tractatu duelli in
c.ii.in lib.iii. cum quo tranſeo iuxta no
bilium militum conſuetudinem.&c.

Et ita dico & conſulo ego Iulius Ferret
tus Rauennas Iuris utriuſque doc.
ſaluo &c.

SVMMARIVM:

1 *Proditor, & rebellis reſtitutus, an ſit amplius proditor & rebellis nominandus ſine iniuria.*
2 *Verba ſunt bene attendenda priuilegiorum reſtitutionis delictorum. & prouocationis ad duellum.*
3 *Cadens à ſyllaba cadit à toto in materia duelli. Prouocatus eſt magis, quàm prouocans fauendus.*
4 *Verba reſtitutionis rebellis, qualiter ſunt interpretanda, remiſſiuè.*
5 *Pugnare uolens iuſtè, debet ueritate uti; Gladius eſt iudex in duello*
6 *Contumacia unius ex duellantibus latitantis, qualiter accuſari debeat, & ſententia fieri.*

CONSILIVM XII.

1 OMNIPOTENTIS Dei inuo-
cato auxilio. † Nobilis quidam mi-
les de Crema vocauit proditorem, & re-
bellem quendam nobilem militem Ve-
ronenſem; qui aliàs fuerat rebellis Excel
len. Veneti. Senatus: & quia ab ipſo Ve-
neto Senatu reſtitutus fuerat dictus Ve-
ronenſis reuocans hoc ad iniuriam pro-
uocauit iniuriantem ad duellum; qui ac-
ceptauit partitum duellandi: & dato ſibi
campo franco à quodam Illuſtriſs. Do-
mino in territorio ſuo ad hoc etiam iudi
ce electo; fuit dubitatum ꝙ ſi vnus ex
prędictis non comparuit in campo hora,
& die ſtatuta qualiter procedi poſsit ad
ſententiam ſi non comparuerit ille. Et
ſuperinde petitum fuit à me votum, &
conſilium in ſcriptis deciſiuè, & breui-
ter loquendo ommiſsis ſuperfluis: dico,
& conſulo, & votum do. ſecundum nobi
lium Marcialium conſuetudinem, morẽ,
& ſtylũ nõ rectè potuiſſe de cętero nun
cupari proditorem, et rebellem dictum
Veronenſem iam reſtitutum in prædi-

2 ctis: tamen eſſe attendendam, † et bene ponderanda verba reſtitutionis prędicti Veronenſis: et verba iniuriantis circa duellum experiendũ, et ſuper dictis ver-
3 bis fundanda eſt iuſtitia. † Et qui cadit à ſyllaba iuſtitiæ, et veritatis, cadit à toto. Ideò eſt curãdum ꝙ quis nõ ſit actor, ſed reus; videlicet, non prouocans, ſed prouocatus. Porrò in caſu prædicto viſa dicta reſtitutione in forma aucten. iniuſtè fuit prouocatus Veronenſis à Cremenſe quoniam in ipſa habetur ipſum reſtitutum fuiſſe in priſtinum, et in integrum ad honores, famam, dignitates, & bona; qua ſtante dicta iam facta reſtitutione, dici non poteſt amplius proditor, neque rebellis debuit namque dicere dictus Cremenſis tu fuiſti proditor Senatui Venero, & in hoc caſu Iuſtitiam foueret Cremenſis. Ad quæ faciunt nota. per d. Paridem de Put. in tracta. ſuo duel
4 li in c. fi. lib. vi. † Et qualiter intelligentur, & interpretanda ſint verba reſtitutionum huiuſmodi rebellium; habetur plenè per d. Andrę. de Iſer. & Bal. in vſi feu. in tit. de vaſſal. decrepitæ ætatis qui beneficium refutauit, vt filii inueſtian-
5 tur. † Et ſic cauendũ eſt ꝙ ille qui vult iuſtè pugnare ne decipiatur, vel capiatur in verbis falſis; ſed vti veritate quã Deus amat, & odit mẽdacium. Et ſic gladius erit iudex, & arbiter primus, & ſupremus qui iudicat, punit, & calumniantiũ errores amputat, incidit, & expellit: & neminem præter Deum, & veritatem ſupe-
6 riorem habet. † Et vbi enſis ceſſabit iudicium, vno duellãtiũ latitante & altero comparente die ſtatuta: & tota illa die ipſum expectante intra campum aduerſario latitante, & tota die perſeuerãte in contu. trino de manda. iudicis ele. poſt meridiem emiſſo banno ſi talis ſit præſens miles, vel legitimus ipſius excuſator: quia comparuit talis ſtatuta die duelli, & paratus eſt duellare: ſole verò declinato, & adhuc latitante aduerſario vt ſupra non comparente inſtabit; & qui tota die expectauit in campo narrando qualiter venit cum armis duellare paratus in campo pro tali cauſa, cum tali qui latitauit. & aduerſarius culpæ ſuæ conſcius diffidens de malo ſuo iure, non comparuit, & petet pronunciari, & declarari ad dedecus, vilipendium, & iacturam, ac infamiam non comparentis, qui contumax adhuc non pronunciabitur, ſed de iudicis mandato per præconem alta, & intelligibili voce iterum vt ſupra vocabitur, & expectabitur vſque ad ſolis occaſum: & apparentibus ſtellis iudex electus cũ procerum, & iuris militaris expertorum militum conſilio; pronunciabit, et declarabit illum eſſe contumacem, & pro confeſſo haberi iniuſtamq; querelã habuiſſe, & habere & ideò nõ comparuiſſe, ſed latitaſſe, & noluiſſe duellare, non confiſus de falſo ſuo iure, & pro victo, & reprobato milite haberi, ac diffamato; & ipſum reprobandum de cętero fore à militum pugna: quoniam vt ſupra aduerſarius comparuit in campo cum armis ſtatuta die, & hora deſtinata in tali loco electo pro defenſione ſui honoris, & famę ipſumq; comparitum abſoluet, & pro victore haberi declarabit omni meliori modo ex quibus &c.

Iulius Ferrettus Rauẽnas Iuris vtriuſq; doc. &c. melius ſentientis ſemper ſaluo iudicio &c.

SVMMARIVM.

1 *Iudicium quale eſſe debeat, ſuper duobus duellantibus interfectis, & ignoratur de victore. & nume. 2. 3. & 4.*
2 *Probatio dubia non releuat actorem.*
3 *Vulnerati in duello quando moriuntur extra campum, qualiter ſit iudicandum.*
4 *Duellantes quando uno ictu periere, qualiter iudicabitur.*
Victus quis dicatur, & quis uictor,
5 *Vulneratus letaliter in duello an pro mortuo habeatur iuris fictione.*
6 *Fictio cedit veritati.*
7 *Verba in materia ſtricti iuris, ſecundum ueritatem interpretanda ſunt.*

CONSILIVM XIII.

CREATORIS humani generis inuocato, nomine, & implorato ſuffragio. Vulneratis duobus duellantibus in campo, & vno eorum in terram proſtrato alio ſupra ipſum exiſtēte, & dicente arendete à me tenendo pugionem in faciem eius, & alio reſpondente leua ſu ſo, & arrendeti tu a me: & ille qui erat deorſum vulnerauit in ventrem cum pugione aduerſarium, qui in faciem poſteà percuſsit ipſum etiam cum pugione; & dimiſit eundem qui ſurrexit parum ambulando; & ambo ſtatim mortui ſunt: vt aliàs contingit duobus Papienſibus in
1 duello. † Et quis prædictorum de iure victor fuerit: fui conſultus à pluribus expertiſsimis viris rei militaris; ob memoriam, & famā, honorem, & ordinē exeundi de campo; breuiter ommiſsis non neceſſariis conſulendo; reſpondeo diſtinguendo; Aut prædicti mortui ambo fuerunt vno, & eodem momento, ita ꝙ diſcerni non potuerit quis nam eorum primò ſit mortuus: & ex quo non poteſt quis explicitè dici victor cum dubia ſit eius victoria, in hoc caſu dico de iure
2 ſuccubuiſſe prouocantem † quoniam dubia probatio non releuat actorem c. in præſentia, de proba. In duello enim probans dicitur, & eſt actor: & prouocatus pro reo habetur: & actor dicitur ſuccumbere qui non obtinet aperrè ex quo,
3 vt promiſit, non vicit inimicum. † Aut vnus poſt alium moritur, & qui poſtremò moritur in duello pro victore habetur, & iudicabitur; quoniam ſuperſit viuus poſt aduerſarium, & viuus retinuit campum: aut moriuntur extra campum, vt ſupra vulnerati ad mortem; & tunc vltimus moriens pro victore habebitur, niſi eorum aliquis ſe victum ab alio antequàm exiret campum cōfeſſus foret proprio ſuo ore; quoniam tunc non eſſet dubium cū apparuerit de victo; & victore: non obſtante, ꝙ victus ſuperuixerit vi-
4 ctorè. † Et ſi ambo duellantes vno ictu. & momento mortui fuerint in campo, tunc erit patta: & par erit victoria, & mors. Victus namq; dicitur, & eſt ille qui intra campum eſt interfectus, aut ſe victum confeſſus: & victor ille dicitur qui extra campnm exit viuus victo mortuo, & relicto in campo, vel ſe victū ſponte confeſſo, & victus erit prouocans ſi permanſerit interfectus à ſupſtite prouocato in campo, aut vno capto, vel ſe ſponte dedito pro captiuo aduerſario ſuo, vt dicit d. Paris de Put. in ſuo tracta. duel-
5 lorum in. ii. c. in lib. viii. † Et ſic poterit diſcerni quis primò percuſſerit aduerſarium ſuum lætaliter victus erit ille, qui primū percuſſus fuerit lætaliter iuris fictione. l. huic ſcripturæ. §. ſi manumiſſus. ff. ad legem Aquil. & ibi Glo. dicit quòd mors retrotrahitur ad tempus percuſsionis per tex. in. l. item ait. §. primo eod. tit. & tunc iuris fictione victor erit ille qui primò aduerſarium lætaliter vulnerauit licet percuſſor primò moriatur. Nam lætaliter vulneratus pro mortuo habetur iuris fictione: hoc tamen non iudico verum, niſi verè interfectus fuiſſet, aut ſe victum in pugna vocauerit; & ita ſeruat conſuetudo militantium optima legum interpres. l. ſi de interpretatione. ff. de legi. & ſenatuſcon. & ad prædicta faciat textus in l. qua actitione. §. ſi in colluctatione. ff. ad legem Aquilima. & in l. in laqueum. ff. de acquiren. rerum
6 domi. † Nam fictio cedit veritati. c. ſanè, extra de ętate, & qualitate. c. veritate. viii diſtinctio. & l. Cornelia & ibi per
7 Bald. ff. de teſtamen. † In materia autem ſtricti iuris verba ſunt ſecundum veritatem, & non fictionem interpretanda, & recip enda. l. i. & per Bar. ibid. ff. de ſente. niſi conſuetudo militum eſſet in contrarium, quæ eſſet ſeruanda. l. de quibus. ff. de legi. vt ſupra dixi, quoniā optima eſt legum interpres conſuetudo.

Et vt ſupra ſcriptum eſt iuris eſſe dico, & conſulo. ego Iulius Ferrettus Rauennas, Iuris vtriuſq; doct. ſaluo &c.

SVMMARIVM.

1 *Prouocator an poſſit mutare querelam. & an prouocatus ſuper prima querela audiatur.*

Voluntarium à princip io ex poſt facto fit neceſſarium.

2 *Actus duellandi eſt odioſus.& reſtringendus.*
3 *Literæ qualiter intelligãtur datæ iudici duelli.*
4 *Querela quando mutari poßit.*
5 *Cumulationi querelarum quando locus ſit.*
6 *Certandum quando ſit ſuper primis & nouis querelis, & quando non.& nu.7.*
8 *Duellantes quando poßint diſcedere à querela ſua,& à duello fiendo,& quando non.*

CONSILIVM XIIII.

IN CHRISTI nomine amen. Nobilis quidam commes de Parma ad duellum prouocauit alium nobilem cõmitem de Placentia miſsis hinc inde literis, ſeu vt vulgo dicitur cartellis per fidos nuncios,& araldos in locis publicis affixis eorum querelis: prouocãs poſtea mutauit querelam, aliud crimen obiciés ſuper quo aſſeruit ſe velle duellare. Et caſus fuit mihi tranſmiſsus conſulendus ſuper præmiſsis ; & an prouocatus audiri debeat volens ſe primò pugnare ſuper prima querela iuxta conſuetudinem,& communem ſententiam militũ: quod ꝓbari videtur ratione: quia à principio fuit volunrarium, ſeu voluntas libera;& ex poſt facto fuit effectum neceſſarium:ſeu neceſsitas arctata.l. ſicut. ff. de actio.& obli.& l.iii.§.idẽ ſcribit eodem tit.&.l.ſi idem cum eod.& ibi Gl. ff.de in ius vocãdo,& l.ii.ff.de eo.ꝙ certo loco.& in auc.quod ſemel,in verſi.neceſſaria. C.quomodo, & quando iudex; & per do.Par.de Put in tracta.ſuo duellorum in c.an prouocator poſsit mutare
2 querelam lib.vi. † Et quia actus duellandi eſt odioſus, & reſtringẽdus.l.quicquid aſtringendæ.ff. de verbo.obli.& c.
3 odia reſtringi.de reg.iur. in vi. † Conſulendo breuiter diſtinguo: aut literæ ſunt datæ iudici indicturo duellum, vel non,& porrectæ ac iudici datæ hodie intelliguntur ſecundum d.Paridem quando prouocans narrauit cauſam alicui domino ſuper qua vult contendere, vt ſibi concedat campum francum, ſeu ſaluum conductum certandi in territorio, & iuriſdictione ſua:primo caſu quando ſunt datæ iudici puto procedere ſententiã d. Paridis de Put.& militum, ſecundo ca-
4 ſu non per Gl.prædictam. † Ibi dum reſpondit ad legem primam. C. vt nemo inuitus cum diſtinctione de qua in dicta Gl. & ſic videtur poſſe mutare querelam. Antequàm dentur literæ iudici: quoniam non eſt adhuc cognitũ de duello antequàm Iudici præſententur literę:& maxime ſi prouocator habuerit indicia ſuper prima querela, ita ꝙ non prouocauerit temere,quo caſu iudex nõ debet indicere duellum pro ſecunda excuſabitur prouocator : & antequàm vlterius procedatur conſulendum eſt honori vtriuſque : quòd minime fieri poterit ſi cauſa iam fuerit apud iudicem intro ducta : quoniam tunc multa erunt con-
5 ſideranda vt in cauſis iudicialibus. † Et quando ſit locus cumulationi querelarum notat Bart.in.l. libellorũ de accuſ. ad quẽ me remitto breuitatis cauſa qua
6 gaudent Moder.noſtri temporis. † Quidam dicunt cumulari, & duellum committi;& quidam alii contrarium firmãt de iure ſeruari,& plura committi debere duella. Quorum opinio intelligi poteſt ſi plures eſſent querele à prima diuerſæ & ſuper prima eſſent indicia ſufficientia tunc ſuper prima erit certandum in hec concordatur opinio, & conſuetudo nobilium Martialium. Et ſi fuerint dependentes à prima ſuper prima, & dependentibus ab ea,annexiſque,& connexis :erit etiam certandum ad euitandum circuitus ; et ne plura committerentur duella;et ſic opinio concordabitur mili-
7 tum legalis, et armatæ militię. † Quidam etiam dicunt vnum experiri duellũ ſuper diuerſis querelis; quorum ſententiam nõ reprobo per tex.in.l. ampliorẽ. §.in refutatoriis.ff.de appel.nam fruſtra fit per plura quæ per pauciora fieri per paucio ra:horum tamen ſententiam intelligo, niſi eſſent contrariæ: et penitus diuerſæ querelæ à prima: et non eſſet eadem defenſio et induceretur contrarietas.l.i.C. de fur.et l.edicta.C.de eden.ſed ſi ſuper prima non eſſent ſufficiẽtia indicia prout in tortura,et non foueret prouocator iuſtitiam:tunc reſpondere poterit prouocatus renuncies primæ querelæ et fateatis te ius in ea non habere,et deinde de-

liberabo

berabo, & reſpondebo tibi ſuper ſecun-
da, qđ facile poteſt procedere in proceſſu
literarum, ſeu cartellotum ob iniurias,
& verecundias allegatas, & varia conui-
cia; quæ ſcribuntur ad inuicem per duel-
lare volentes, & tunc fortè poſſet ſuper
vno articulo acceptari duellum renun-
ciando primæ querelæ: quãdo eſſent pri-
ma dubia, qđ procedere poſſet antequã
cauſa eſſet introducta coram iudice duel
8 li, vt ſupra dixi. † Et antequam in cam-
po conducantur, poſſunt partes inſimul
concordari, aliàs non; niſi cum ſuperio-
ris auctoritate cum qua indictum fuit
duellum, & in campo conducti ſunt ſub
eius mandatis. Et niſi à principio fuiſ
ſet dictum per ſuperiorem fore pugnan-
dum ſuper omnibus querelis, & diffe-
rentiis tam propoſitis, quàm proponen-
dis annexis, & connexis, & emergenti-
bus quibuſcunque: quòd fieri non debet
aliàs duellare ſuper noua, & vltima que-
rela non eſſet de iure permiſſum: vt plu-
ries hoc contingit de facto in Ciuitate
Ferrariæ: & Mantuæ.

Et ita vt ſupra dictum, & concluſum eſt;
iuris eſſe dico, & conſulo ego Iulius
Ferrettus Rauennas Iuris vtriuſq; do
ctor &c. Saluo ſemper melius ſentien
tis conſilio. &c.

SVMMARIVM.

1 *Nobili, de iure non permittitur pugnare cum ignobile & infame, & nu. 5.*
Superiores quæ conſiderare habeant ante duellum, & nu. 4.
Superiores, qui cognitis cauſis illegitimum prohibent duellum, an laudi ſunt.
2 *Cautela ad euitandum duellum.*
Duelli dubius eſt euentus.
3 *Pugnare in duello eſt actus nobilis.*
Infames expelluntur à duello, & nu. 5.
6 *Ignobilibus nulla eſt infamia, nec uerecundia.*
7 *Duellum quare fit.*
8 *Militiæ an dedecus ſit, permittere ignobiles pugnare cum nobilibus.*
9 *Doctoribus, Philoſophis, & alijs uiris literatis, ac religioſis non eſt pugnare permiſſum.*

CONSILIVM XV.

REDEMPTORIS noſtri domini
Ieſu Chriſti implorato auxilio. Vi
centinus quidam latro, & ſacrilegus ban
nitus & rebellis nobiliſsimi Veneti Se-
natus, & pro hoſte habitus, à prædicto
nobiliſsimo Dominio Veneto prouoca-
uit cum cauſa, nobilem quendam militẽ
Patauinum ad duellum: & Patauus acce
ptauit ſignum pugnandi, & data ſibi ad
inuicem fide: & iudex ſuperior noluit ta
le duellum procedere motus ratione, ꝙ
prouocans non erat par prouocati: quia
prouocans erat infamis, & prouocatus
optimæ integræ, ac immaculatæ famæ,
& nobilior genere quàm ſit prouocator.
Et caſus huiuſmodi per iudicẽ fuit tranſ
1 miſſus mihi conſulendus. † Et conclu-
dendo breuiter reſpondeo, dico, & conſu
lo pro fauore, & honore ordinis eque-
ſtris, & militaris iuris, & exercitii, dictũ
excellẽtem dominum Iudicem rectè, be
ne, & probè feciſſe in non permittendo
nobilem pugnare cum latrone, rebelle, et
infame: & valdè laudandus eſt, & cõmen
dandus dictus do. Iudex ſuperior: quo-
niam ad iudices, & ſuperiores ſpectat
pro conſcientia, & honore ſuo diligẽter
conſiderare perſonarũ duellare volentiũ
qualitates, q̃titates, honores, & gradus,
ac de cauſis loco, & tpe: & de quo genere,
& infamia, ac reconantes omni arte, &
ingenio reducere partes ad concordiam.
Duellumque concedere; aut negare vbi
non inſit cauſa legittima, ardua, & iuſtiſ
ſima: non læſiua honoris quãdo non in-
ſit probatio: ſed aliqua indicia non exi
ſtente probatione vera. Superior non
debet eligere viam pugnæ, ſed diffamato
rem ſecundum leges, aut aliter inique
peccantem punire per no. per Bar. in l. i.
§. huius autem. ff. vti poſsideris, & per
Canoniſtas in c ſuper de conceſsio. pre-
ben. & ſic iuſtè poterit euitari duellum.
2 † cuius euentus eſt dubius cum annexo
in ſe peccato: hoc etiam poſset procede
re ſi dixeris tu me diffamas, quod nega-
ui tibi depoſitum: ſeu equum iuum mihi
vt aſſeris mutuatum, peto te hoc propo-

nere iudicialiter quoniam probabo te habuiſſe depoſitum, ſeu mutuum tuum: & ſi hoc nō probauero, ſum paratus armis innocentiam meam purgare, vel dicēdo quære remedia iuris: quoniam non pertinet ad te pugnare ex lege militum, ſtiloq;, & conſuetudine approbata: & ſic multa mala, & cruenta ſpectacula euitari poſſunt: & ſilebunt ignobiles, & infames propter infamiam, & ignobilitatem
3 eorum. † Pugnare in duello eſt actus nobilis, & generoſus: ac honorabilis ab infamibus non exercendus: & infamia iuris, aut facti excludit omnem honorem.
4 l. i C. vbi ſenator. vel clariſsimi. † Ideò eſt curandum per ſuperiores ſe bene informare de perſonis, & querelis duellantium vt ſupra: prout fit quando proceditur nobili iudicis officio in actu iudiciali: & ſi prouocans repelleretur aliquibus de cauſis legitimis à duello, & ipſe fuerit prouocatus ceſſabunt in hoc caſu cauſæ prædictæ impedimenti quantum attinet ad ipſum prouocantem: quia ipſe prouocat, & non prouocatur: nam ſæpe habetur ex perſona alterius id quod ex ſua propria perſona forte patiente defectum haberi nō poteſt. l. bene à Zenone, C. de quadriennii. preſcrip. & per Doct. in. l. tam anguſte. ff. de leg. i. & per tex. in l. ſi pignore. §. ſi prædo ff. de pig. actio. &
5 l. Ariſto. ff. quæ res pig. obli. poſſ. † Legalis, & armatæ militiæ regula eſt, ꝙ nobiles, & integræ famæ cum ignobilibus, & infamibus non pugnant c. ſi miles ruſticum. in vſibus feud. de pa. tenen. & l. i. C. ubi ſenar. vel clariſsimi & l. ii. de dig. li.
6 xii. † Ignobilibus nulla eſt infamia, nec verecundia. l. ii. C. vt inter certum tem-
7 pus crimi. † Et fit duellum ex cauſa honoris qui vitæ, & morti comparatur. l. iſti quidem. ff. ꝙ me. cauſa: & de iuris rigore, & æquitate nullus debet duellare qui non fit de nobili genere. Nec per ſe, nec per campionem: & malè faciunt ſuperiores pati in hoc defraudari militiam, & ipſius honores, & priuilegia, & benè ſuper inde aduertere debent. Cū duella ſint odioſa, & reſtringenda, & cum ſit ſtylus, & ius proprium militum duellare & dedecus eſt militiæ permittere ruſticos, ignobiles, & infames duellare, quoniam eſſet vilipendium, & vituperiū glo-
8 rioſæ militiæ. † Et ſic miles prouocabit militem, et non ruſticus militem: et hoc pro honore, conſcientia, & iuſtitia benè aduertere debent principes c. primo. §. ſi miles ruſticum: de pace tenen. Quoniam priuilegium eſt nobilium, ꝙ ruſticus, plebeus, & ſimiles non pugnēt cum
9 nobilibus, & militibus. † Et ſimiliter iuris doctores, Philoſophi, & generaliter Grammatici, & bonarum literarum profeſſores prouocare nec prouocari de iure poſſunt. Nam arma doctorū ſunt leges, & auctoritates vt etiam dicit d. Paris de Put. in ſuo tracta. duelli lib. vi. hii enim ſunt venerandi tanquàm religioſi qui nō prouocare aliquem, nec prouocari ab aliquo iure poſſunt ad duellum, in hoc ſemoto, & excluſo Longobardorum iure per tex. in c. i. & ii. de cle. pug. in duello & l. vnica. C. de glad. cum ſi.

Et ita dico, & conſulo ego Iulius Ferrettus Rauennas. I. V. D. &c.

SVMMARIVM.

1 *Milites diuerſi exercitus non poſſunt in ſimul duellare, ſine ſuperioris auctoritate, & nume. 2. cum ſequen.*
2 *Proditores & deſertores exercitus, à duello repelluntur.*
3 *Victus in duello iterum duellare non poteſt.*
4 *Duellū cum infamibus non exercetur, & nu. 5.*
5 *Ignominia eſt perdere arma in bello.*

CONSILIVM. XVI.

SALVATORIS noſtri omnipotētis inuocato præſidio. Caſus conſulendus talis eſt. Tudertinus quidam miles vnius exercitus, & Peruſinus etiā miles alterius exercitus an inſimul duellare poſsint ſine licentia ſuorum ducum, ſeu ſuperiorum exercituum. Item an ſemel victus in duello iterum duellare poſ-
1 ſit de iure. † Breuiter dico, & conſulo in vtroque caſu: ꝙ non: quia ſunt obligati

milites ducibus ſuis quouſque ſunt ad ſtipendia ſtare ſub fidelitate,& obedientia ducum ſuorum exercituum:& prohibentur mittere literas, & nuncios ad hoſtes abſque licentia ſuperioris; alias tenentur pœna criminis læſæ maieſtatis: & ſimiliter deſerêtes exercitum,aut hoſtes priuati fugientes l.i.in fi. & l.iii.ff. ad legem Iul.maie.& l.proditores.ff. de re mi.& l.poſtliminium.§.transfugę. ff. de cap.& poſtlim.reuer. & per do.Andr. de Iſer. in ritu quæ ſint regalia in §. &

2 bona. † Nam hii, & deſertores exercitus de iure repelli debent ab exercitu, & à duello.

3 † Et ſimiliter ille repellitur, qui ſemel victus fuit in duello: quia ſuccubuit, & fuit notatus Dei, & militũ iudicio propter iuramentum quod fecit antequàm duellaret:quia calumnioſè iurauit,& pugnauit contra iuſtitiam,& veritatem: & vt calumniator repellitur à iudicio, & à iudicis officio: & ſimiliter hic à duello quod procedit iudiciorum more.l. qui athletas.§.calumniator & l.qui cũ ma-

4 ior.ff.de bon.liber † vbi calũniator damnatus efficitur infamis:& ſic ex militum ſententia non tenetur aliquem prouoca-

5 re. † Alia etiam ratione, quia arma perdidit, & eſt effectus captiuus, & ſeruus victoris qui eum ſeruauit, & non occidit:& quantumque viuat eius fama ſemper diminuta,& læſa permanebit: ita ꝙ non habebitur pro integro homine apud milites,& nobiles equites: & repelli ab ipſis iure poterit: quia duellum nõ committitur,neq; exercetur cũ infamibus,& nõ integris hominibus ex iuris promiſſione,ſtylo,& conſuetudine militum Romanorum exemplo qui duobus eorum conſulibus cum exercitu incluſis in loco arcto, & anguſto ignominioſè relictis armis Samnitibus hoſtibus noluerunt de cętero dare ſtipendium, nec arma dicto exercitui: quem honore militandi priuarunt: quoniam arma dimiſerant hoſtibus ſuis,nec dictos milites reſtituere vlterius voluerunt ad honores militares: quia ſe vinci ſemel permiſerant relictis cum ignominia armis, & ſic ſemel victus in duello repellendus eſt à duello: quia vt dixi non eſt integræ famæ apud nobiles milites: ꝙ non ita procedit in publico bello:ſed tunc nimis rigoroſus fuit Senatus,populusq; Ro.ꝙ fecit vt fortius & impugnẽ, & abſq; timore pugnarêt de cætero ſui milites in hoſtes, & iuramenta ſeruarent per ipſos præſtita de non vitando mortem pro republica, & honore ſuo.

Et vt ſupra ſcriptum eſt, & concluſum dico, & conſulo ego Iulius Ferretrus Rauennas.I.V.D.ſaluo &c.

SVMMARIVM.

1 *Fœminæ cum uiris duellare non poſſunt; cum uirile ſit officium duellandi.*

2 *Actus duellandi eſt odioſus & reſtringedus*

3 *Fœminæ in quibus caſibus poſſint per campionem affinem,uel mundualdum pugnare.*

4 *Ius Longobardum permittens duellum, an in omni loco ſeruetur.*

5 *Clerici & doctores non duellant;neque per campionem.*

CONSILIVM XVII.

1 DIVINO implorato auxilio. † Nobilis quędam matrona egregiè nupta imputata fuit de adulterio, & vt vira go ad purgandum ipſius innocentiam ad duellum prouocauit infamatorem. Et an ſit certandum mihi tranſmiſſus fuit caſus conſulendus:& pro parte mulieris allegabantur hiſtoriæ multę ꝙ mulieres pugnauerant pluries antiquo tempore: vt fertur de Amazonibus,& de Camilla Regina Volſcorum, & de pluribus aliis ualoroſiſsimis fœminis. Et cum pugnare ſit virile officium,& non fœminile;dico,& conſulo mulierem non poſſe de iure duellare, nec etiam per campionem, aut mundualdum prout in longobarda:

2 † quia duellandi actus eſt odioſus, & reſtringendus: vt in regula odia reſtringi. de reg.iur.in.vi. Nam ſexus fœmineus regulariter,& generaliter prohibet mulieres à militia. † Mihi tamen videtur re- 3

gulam prędictam limitari in pręmiſſo
caſu, videlicet mulierem non ex perſona
propria ipſius mulieris, ſed per campio-
nem affinem, ſeu mũdualdum mulierem
poſſe ex ſola adulterii cauſa, & de conſi-
lio mortis mariti inire duellũ: ſi de adul-
terio, aut de conſilio mortis mariti accu
ſata foret, vt habetur in iure lõgobardo,
quo iure viuit principatus Salerni. l. ſi
vxorem & in. l. ſi fuerit ſuſpitio qualiter
quis ſe defen. debet & pro ea pugnabit
mũdualdus campio, vel affinis: cum tra-
ctetur de honore fœminei ſexus: qui ne-
quit de per ſe defendere ſuam pudicitiã,
per alium pugnabit, vt tenet d. Paris de
Put. in c. ꝓ prouocator lib. ii. duellorum:
& poteſt lex prædicta extendi, & amplia
ri nedum ad vxoratas, ſed etiam ad virgi
nes, & viduas nobiles. l. miles. §. defun-
cto. ff. de adul. quem tex. extollit Bal. in
l. ſi à matre. ff. de ſuis & leg. & Phil. Dec.
in c. p tuas. de prob. & Præpoſitus Alex.
4 in c. i. col. vii. de pa. tenen. † Et prædicta
procedunt in loco vbi ius longobardum
ſeruetur, & vbi vigeat conſuetudo: In re
gno enim Sicilię ius Longobardum in
multis locis ſeruatur, & pręfertur iuri
Romano: & prædicta non procederent in
locis vbi talis conſuetudo non eſſet, &
vbi ius longobardum non vigeret: quo-
niam vt dixi duellandi actus eſt virile of
5 ficium, & non fœminile. † Et quantũq;
de iure longobardo permittatur clericos
per campionem pugnare, corrigitur ta-
men ius prædictum per tex. c. i. & . ii. ex-
tra de cleri. pug. in duello: & prout cleri
ci & doctores non pugnant, vt aliàs dixi,
& conſului ex perſona ſua, neque per
campionem affinem, vel mũdualdum pa
riter & fœminæ non pugnabunt per cam
pionem affinem, aut mũdualdum: ſed ci-
uiliter, vel criminaliter pro ipſis, & con-
tra ipſam experiatur coram competenti
iudice ſemota via duelli de iure prohibi-
ti. l. vnica. C. de glad cum ſimilibus.

Et ita vt ſupra ſcriptum eſt: & cõcluſum iuris & equitatis eſſe dico, & conſulo: ego Iulius Ferrettus Rauennas Iuris vtriuſque doctor.

SVMMARIVM.

1 *Regibus inter ſeipſos duellare licet, quando in ipſis non eſt diſparitas, nec ſuperiorem recognoſcunt.*
Reges & alij recognoſcentes ſuperiorem, an cũ eius licentia uel ſine duellare poſſint.
2 *Conſilium pro regibus & aliјs duellare uolentibus.*
Duello ius alicui non quæritur.
3 *Salus & perditio populorum ſtat in regibus.*
4 *Duellum Diabolica fraude fuit inuentum.*
Duellum eſt contra Charitatem.
5 *Diabolus propter ſuperbiam à cælo cecidit.*
Diabolus eſt hoſtis humani generis, et cõtra illud in dies retia tendit.
Verba intentioni & non intentio verbis ſeruire debent.
6 *Duellorum domini quid facere habeant antequàm duellum concedant.*
7 *Duellandum quando ſit, & per quam cauſam duella fiant.*
8 *Deus fauet iuſtis & odit iniuſtos.*
Spes omnis in Deo eſt.
9 *Experientia rerum magiſtra.*
10 *Pugnantes pro Iuſtitia Deum propitium habent.*
11 *Senex an poſſit pugnare per campionem.*
Duellum an recuſari poſſit ſine infamia.
12 *Qui acceptauit partitum duellandi, non duellando non incidit in infamiam.*

CONSILIVM XVIII I.

ETERNI DEI inuocato ſuffragio.
Nobiles duo iuuenes illuſtres viri
duellare inſimul nitentes variis armis pe
deſter, & equeſter ex cauſa amoris cuiuſ
dam formoſiſſimę fœminæ: quę plurium
mortis cauſa fuit. Et an liceret ſibi
abſque peccato duellare à me conſilium
concorditer petierunt; eorum querelis
mihi tranſmiſſis in ſcriptis, allegantes
ſe fuiſſe ab alio conſultore conſulti lici-
tam ſibi fore cauſam duellandi, & licere
de iure inter reges, & pares duellare cũ
inter ipſos non detur diſparitas: & viſis
eorum querelis, & conſultatione præha
1 bita. † Omiſſis non neceſſariis, & ſu-
perfluis præmitto. ex cauſa legitima, &
vrgentiſſima,

vrgentiſsima , ac neceſſaria licere in-
ter reges duellare : quando inter ipſos
non eſt diſparitas : quod intelligo ſi
non recognoſcunt aliquem ſuperiorem,
vt puta Papam, vel Imperatorem c.ſi A-
poſtolicæ, de te iud. in vi. & in cle. paſto-
ralis eodem tit. & ſi recognoſcunt ſupe-
riorem non pugnabunt ſine licentia ſui
ſuperioris: qui de iure cognoſcet eorum
differentiam & prouidebit ſine pugna: &
ſimiliter eſt faciendum, & prouidendum
de dictis duobus iuuenibus illuſtribus
pugnare volentibus ſuperiorem recogno
2 ſcentibus. † Sanũ tamen conſilium cum
debita ſemper reuerentia. d. regibus nõ
recognoſcentibus ſuperiorẽ ne ſe ponant
cum peccato in diſcrimen fortunę duel-
li: ſed fidos concorditer eligant iudices
qui cauſam eorum decidant pro iuſtitia,
& ſine pugna. Nam nullum poteſt ius
acquiri per duellum de iure prohibitũ .
3 † Reipublicæ enim ſalus, & perditio ſtat
in regibus : qui ſuorum in bello augent
audaciam , & in pace paccatos cum iu-
ſtitia populos tenent: vt latius dicam in
tractatu de medela conſeruandi exerci
4 tum. † Duellũ enim inuentũ fuit diabo-
lica ſuggeſtione, cõtra pcepta diuina cha
ritatis, quod eſt diligere Deum, & illi ſi
milem, ideſt hominem ad imaginem, &
ſimilitudinem Dei formatum ſicut ſe ip
ſum: vt legitur de primo parente à quo
omnes deſcendimus: & per duellum con
trà charitatẽ læditur homo , & ipſi mors
infertur cum peccato: igitur omni eſt cu
randum ſtudio , & via : ut genus huma-
num conſeruetur illeſum: & ne ad cruen
tum ſpectaculum perueniatur , & ceſſe-
5 tur à ſanguinolenta pbatione. † Et qui
dem valdè crucior in dies aliqui deci-
piuntur diabolica fraude duelli ſuperbia
duce : propter quam Diabolus cęcidit è
cœlo mente Domini dominorum . Nec
vllus negare poteſt hoſtem humani ge-
neris eſſe Diabolum, qui omni momen-
to varia , & viſcata retia tendit in eſcata
pro capiendo humanum genus, vt piſces
ad hamum, & ut aues ad viſcum : & ne-
mo poteſt tam rectè loqui quòd eius ver
ba non capiantur in deteriorem partem
eliciendo ex ipſis ſententiàs contrarias
proferentium, vt fiant duella. Nam ver-
ba intentioni, & non intentio verbis ſer
uire debent l. non omnis ff. ſi cer. pet. &
6 c. intelligentia de verb. ſignifi. † Ideo
duellorum domini, & iudices, & ſuperio
res primo tenentur rectè, probè, diligen-
ter examinare cauſas duellare volentiũ ;
conãdo omni induſtria interpretari ver
ba eorum in mitiorem partem, & placa-
re partes, & eas inquantum ſit poſsibile
7 ad concordiam reducere. † Et ſi fuerit
duellandum, non debet quis ex leuitate
venire in campum maxima niſi vrgente
neceſſaria cauſa honoris, infamiæq; , uel
euitandi ſcandali . Curantes non fore
prouocantes, ſed prouocatos ; non inten
dentes ad mortem aduerſarii, niſi pro
ſatiſfactione proprii honoris: ut ſua om
nipotẽs Deus illuminet corda, & ſibi ſit
propitius . Nec fortitudo laudatur ſine
8 iuſticia, † quia Deus fauet iuſtis, & odit
iniuſtos: vt dicunt Doc. in c. raynu. de te
ſta. & Hoſtié. & Io. And. in c. ii. de purg.
vulgari. Omnis ſpes in Dei ſtat pro-
uidentia , & non in humana natura. l. i.
C. de vete. iure enuc. quoniam omnia à
Deo procedunt cœleſtia, & terrena: & q
iuſtam cauſam habet, Deum propitium
habet, laceſsitus pugnans cum iuſtitia,
& ſine diffidentia, & timore pugnare po
terit. Telaque, & vires hoſtis non time-
9 bit Dei ſuffragio † Vt experientia do-
cet rerũ magiſtra: & quicquid dicat lon-
gobarda multos vidiſſe perire ſub cly-
peo iuſto: hoc ſępe , & ſepius fallit licet
quãdoque contingat propter peccata oc
10 culto Dei iudicio. † Nã ſæpe vidi plures
iuſtitiam habentes quantunque debiles
ſenes, & impotentes annis , & armis ni-
mis grauatos, fortiſsimos iuuenes in bel
lo, & duello auxilio Dei ſuperaſſe: quo-
niam iuſtitia proſpexit de cœlo, vt con-
tingit. d. Nico. Marchiſello de Arimino
ciue Rauennæ octuagenario, & de do. Al
ber. Monaldino etiam de Rauẽ. iuuene
fortiſsimo qui inſimul pugnarunt in ci-
uitate Forliuii. Et ſenex iuſtitiam fo-
uens arte , & ingenio iuuenem Albertũ
militari aſtu de equo proiecit, & ipſum

captiuum fecit, & dono inde tradidit.d. Catherinæ Sforciæ commitiſſæ Forliuii olim vxori excelleñ.commitis.d. Hiero. Riarii de Robore. Et tunc audiui dictum ſenem antequàm pugnaret hęc ꝓferre verba erga Deum: Scis tu domine ꝙ hic ſenex,& impotens conductus ſum pro iuſtitia,& veritate,& pro honore iniuriis mihi plurries factis ab Alberto hoc iuuene bellaciſsimo cognato meo q me prouocauit ad duellum pluries: vt moré gereret illuſtriſ.d. Pandulpho de Malateſtis domino Arimini: qui vt ſcis tu domine cõtra iuſtitiam odit me, & detinet bona mea,& à patria mea Arimini exulem tenet,& huc laceſſitus veni non animo nocendi,ſed me,famamque,honoré,& dignitatem meam illæſam tuendi:& ambobus delato iuramento de calũnia per iudices electos duelli iam pridem cognitis cauſis eorum ſecundum no. per Bal. in l. filiusfamiliás. §. i ff de leg. ii.

11 † Potuiſſet nempe de iure.d.Nico.ſenex pręfatus ob ætatem ſenilem non pugnare,neque per campionem, ſeu cum campione ſi voluiſſet dimicare; ſed pro honore armis expertus ſocia ſibi iuſtitia voluit pſonaliter pugnare. Iuuenis nãq; Albertus curebat veloci curſu cum forti equo, & ſenex armis, & annis grauatus ictum iuuenis expectabat in equo oppoſito ſibi ſcuto, & lancea dubitans currere ne in curſu prohiceretur ab equo: & ruptis amborum lancis cum ſtoccho cucurrit Albet.ſene Nico. ipſum expectante in equo ſuo cum ſimili ſtoccho,vt ſupra:tandem cecidit Alber.iuuenis in terram aſtutia ſenis:qui pugionem Alberti artè de latere, & ex coxis ipſius proiecerat in terram inſcio iuuene Alber. qui poſtea proiecto ſtoccho in terram,volés pugionem vnum de coxa eripere, & pendens ab illo latere Alber. quem ſenex impinxit cum manu pendentem:& tunc iuue.armis ab illa parte nimis grauatus cecidit in terram aſtutia ſenis:qui de iure,vt dixi potuiſſet ſe excuſare, & vitare duellum propter ætatem quantũque partitum primò acceptaſſet duellandi: quia duellum eſt de iure prohibitum, & per hoc in aliquam pœnam non incidiſ-

12 ſet. † Et licet milites peccando permittant pugnare nollẽtes ꝓ ignominia pingi in targetta,rotella,ſeu tabella: tam actorem,quam reum: tamen hoc nullo iure diuino ſuſtentari poteſt, vt aliàs conſului, & dicam in tractatu de duello per no.p Imo. & Io.de ana.in c.i.& in rub. de cle.pug.in duello.l.vnica.C. de g'ad. & c.i.extra de tornea.

Et ita dico & conſulo ego Iulius Ferretus Rauennas Iuris vtriuſque doc. ſaluo &c.

SVMMARIVM.

1 *Iniuriatus in uerbis reluctando iniurias ſimiles uerbales,an dicatur feciſſe compenſationem; ita quòd pugnæ,locus non ſit. & an procedat inter impares. nu. 2.*

2 *Paria delicta mutua compenſatione tolluntur.*

3 *Pares an pugnabunt propter iniuriam & exceſſum.*

4 *Pugnare an quis poſſit pro iniuria facta in præſentia,& in abſentia.*

5 *Iniurians naturam an actione iniuriarum teneatur.*

6 *Duellare quibus remedijs et ſignis quis cogatur.*

7 *Prouocans uel prouocatus deſiſtens pugnare,an pro uicto habeatur.*

8 *Sententia an requiratur in duello & pugna.*

9 *Conſuetudo militum circa duellum contra ſacros Canones introducta,an ualeat*

10 *Ceſſantes duellare in aliquam pœnam incidere non poteſt.*

CONSILIVM XIX.

DEI nominis inuocato preſidio.Philip. quidam de Senis miles, citulum quændam de Peruſio etiam militem iniuriauit dicendo ipſum fore furem,& ſacrilegum:& Peruſinus fuit mentitus dictum Philip.Senenſem, & ipſum fore furem, & ſacrilegum replicauit, & aliàs plures iniurias ei dixit. An per talem retorcutionem, ſeu reluctationem iniuriarum intelligatur remiſſa iniuria per compenſationem,& an ſit locus pugnæ:

& plus dicitur ꝙ Senenſis ipſum etiam
proditorem vocauit: & Peruſinus reſpō-
dit tu mentiris, & tu es ille qui verus es
proditor, & infamis, falſarius, & hæreti-
cus: & an fuerit locus pugnæ, vel facta re
compenſatio iniuriarum. Item an deue-
niri poſsit ad duellum, & ordiri tale iudi
cium certaminis alia via: & modo quàm
per literas reſponſiuas. Item an prouo-
cans deſiſtens dicatur conuictus apud no
biles, & milites, & quid in ꝓuocato deſi-
1 ſtente? † Et ſuper inde petitū fuit à me
conſilium in ſcriptis: & diſtinguēdo bre
uiter conſulo: Aut uerba iniurioſa dicta
fuerunt in præſentia aduerſarii, aut in
abſentia. Item an per amicos tunc præ-
ſentes potuerit compenſari. c. dilecti, de
ſenten. excom. in vi. Aut propter talem
iniuriam in perſona aduerſarii, vel ſuo-
rum: & omnes caſus in hac diſtin. redu-
ci poſſunt dubitabiles. Et niſi expreſ-
ſè conſtet de prouocatore per verba iniu
2 rioſa locus eſſet coniecturis. † Et paria
delicta mutua compenſatione tolluntur.
c. ſi. de adulte. & l. ſi uxor. C. eo. & ſi duo.
ff. de dolo. cle. i. de homi. & l. ſi ambo. de
compen. & ſic non erit locus pugnæ te-
net Azo. in ſumma. C. de iniu. & hoc ve
rum eſt, & procedit ſi prouocans, & pro-
uocatus ſint pares, aliàs non poſset fieri
rectè compenſatio arg. c. i. §. ſi ruſticus
3 militem de pa. ten. † Secundo caſu ſi pa
res fuerint quia exceſsit in iniuriando,
& in reſpondendo tunc forte erit locus
pugnæ. l. vt vim. ff. de iuſt & iu. & l. Grac
chus. C. de adult. & l. ſi adulterium cum
inceſtu. §. Imperatores. ff. eo tit. quoniā
ille tenetur de exceſſu ſi modum exceſ-
ſit in ſe defendendo. Sed milites ſer-
uant contrarium quia prouocatus graui
contumelia poteſt quibuſcunque iniu-
riis verbalibus apud nobiles, & milites
ſatiſfacere honori ſuo: no. Spec. in tit. de
4 accuſ § i. † Et in præſentia facta iniuria,
& reluctata non erit locus coniecturis of
ferente illo pugnam: & quando non eſt
facta compenſatio erit locus pugnæ in
vtroque caſu iniuriarum verba proferen
tium ſunt attēd. nda per no. p ... ari. de
Puc. in trac ſuo duelli in c. quis dicatur
5 prouocator. lib. i. † Et quando quis iniu
riatur accuſando naturam: an tunc in-
iurians teneatur actione iniuriarum, vt
puta, ſi quis fuerit cecus, aut claudus à
natura, aut ſpurius natus, & ita conui-
ciatus, aut ab accidenti: & pariter tenea-
tur iniurians: quoniam non debet illi im
propriari id in quo, nec ipſe, nec parētes
ſui culpauerunt: ſed tantum quando cul
pa ſua: quia tunc peccata nocentū opor
tet eſſe no. vt no. d. Andr. de Iſer. in c. hac
edictali. §. iniuria ſ addi. de pac. iu. fir. pꝛ
eſt vtile ſcire vt cauſæ rectè cognoſcant.
6 † Ad tertium reſpondeo poſſe deueniri
ad ſingulare certamē nedum per literas,
ſed etiam per ſigna: vtputa, mittendo an
nulum, cingulum, chirotecam vt vulgo
dicitur guantum ſi prouocatus fuerit ab
araldo, ſeu pignus acceptabit pugnæ iu-
dicio erit obnoxius, arma, locum, & iu-
dicem eligit competentem: & in hoc cō-
ſuetudini ſtabitur in huiuſmodi eligen-
dis: & ſi recuſauerit acceptare antiquo
more, dimittet araldus ad pedes prouo-
cati aſtantibus militibus ſignum pro pi
gnore duelli, & eo accepto vterq; pugnę
7 aſtringetur. † Ad quartum, an prouocās
deſiſtens dicatur cōuictus dico ꝙ prouo
cans deſiſtens erit conuictus apud mili
tes, & nobiles propter deſiſtentiam: &
non poterit deſiſtere, nec diſſedere niſi
cum ignominia ſua, & cum honore pro-
8 uocati. † Et idem cum prouocato ſine
iuſta cauſa pœnitente, & ceſſante ſerua-
bitur, & licebit honorato per quem non
ſtetit ſecundum conſuetudinem militū
in hoc à lege diuina, & canonica repro
b tam ad remedia obrobrioſa procedere
contra ceſſantem duellare bāniendo, aut
pingendo eum in tabellis, & cartis: & vt
tedio, & ignominia affectus veniat ad pu
gnā: & vt inter milites maneat notatus
9 infamia † Et ſuper inde poterit ſuperior
delarare militari more à canone repro
bato. c. i. & ii de cle. pu. in duello, nec ali
qua valebit cōſuetudo militum introdu
cta contra ſacros cano. vt ibidem firmat
Abb. in d. c. ii. quia duellum eſt prohibi
10 tum de iure. † Et ſi quis non acceptaue
rit duellandi partitum, vel acceptauerit,

aut refutauerit partitum iam acceptum duellandi ob hoc in pœnam aliquam incidere nō poterit, vt alias cōſului, & dicā in trac. de duello, & p Doc. & maxime p Io. de Ana in c. i. de cle. pug. in duello.

Et ita dico & conſulo. Ego Iulius Ferrettus Rauennas V. I. D.

SVMMARIVM.

1 *Cauſæ quę ſunt primò exanimādæ ante quàm concedatur duellum.*

Domini qui nam ſint illi qui poſſunt licentiam duellandi concedere in ſua iuriſdictione & territorio.

2 *Papa & quilibet alius prælatus habens iuriſdictionem temporalem concedendo ea quæ ab eccleſia prohibentur, irregularitatem diuinam incidunt.*

3 *Milites an ſubiaceant legibus Imperatoris.*

Leges & arma fraternizant.

4 *Contemnentes leges Imperatoris ſacrilegi ſunt.*

5 *Militum & armorum ſtylus qualiter in re bellica ſit ſeruandus.*

6 *Milites magis exemplis quàm rationibus mouentur.*

7 *Iura quo nam tempore ſunt ſeruanda in defectum ſtyli & conſuetudinis, ac ſtatutorum.*

8 *Conſuetudo unius loci non ligat alium.*

9 *Ius ciuile ſeruatur in caſtro Cæſaris inter duellantes; deficiente armorum ſtylo. & uſu militum.*

Duellum eſt damnatum tanquàm Diabolus per ſuperbiam.

10 *Conſuetudo duellandi de iure eſt nulla.*

11 *Ius Canonicum ſeruatur, quando de peccato tractatur.*

12 *Duellum fuit Diabolica ſuggeſtione inuentum, ut anima perderetur.*

13 *Principes non concedentes duella in ſuo territorio. valde commendantur, ut in Hiſpania facit Rex Catholicus.*

14 *Duellum prohibetur de Iure Diuino, Gentium, Canonico, & Ciuili. & nu. 15. 16. & 17.*

Homicidium eſt Iure Diuino prohibitum.

Duellum eſt contra Charitatem.

Deus per duellum tentatur.

Deus tentari non debet.

18 *Duello fit iniuſtitia & iniuria.*

19 *Innocens quandoq; perit in duello.*

Multi ſub iuſto clypeo pereunt.

CONSILIVM XX.

DOMINI dominorum implorato auxil. Nobiles duo Romani duellari intendentes campum francum petierū à pluribus dominis in iuriſdictione ſua: qui cum noluerunt ipſis concedere: demum campum petierunt à quodam Illuſtri domino de Vrſinis habente communem iuriſdictionem cum alio Illuſtri domino Columna, & eundem campum pariter petierunt à .d Illuſtr. domino de Columna: qui ambo cauſam bene primò examinaıunt duellare volentium ſecundum doctri. per Bart. datam in l. prolatam. C. de ſent. quas iura bellorum, &
1 armorum vſus comprobat: videlicet † ſi ſunt nobiles, milites, & equeſtres: aut plebei, aut ruſtici prouocātes, ſeu prouocati: aut rali laceſsiti iniuria, vel infamiano. Et quibus verbis, & cauſis, & vbi non ſit probationis copia, & cum aliter prouideri non poſsit niſi experto duello: quod quidem abhorret natura, & iura diuina, gentium, & humana prohibēt: ex quo perditio animarum, & corporum ſequitur ſuggeſtione Diaboli. Et quia dicti domini de Vrſinis, & de Columna tenent in feudum ab eccleſia Romana locum prædictum petitum campi franchi à duellare volentibus; & cum recognoſcunt ſuperiorem non poſſunt de iure concedere tale campum francum dictis bellare volentibus. l. i. C. vt armorū vſus. Papa autem, Imperator, vel alius Princeps, & populus nō recognoſcēs ſuperiorem niſi Deum, & enſem poteſtatem habent bellum mouendi, & indicendi, & tales habent auctoritatem concedendi in terris ſuis duellum; & ſimiliter habent duces exercituum in exercitu, & caſtro ſuo: & non extra illum vbi non habent iuriſdi. per Gl. in l. hoſtes ff. de cap. & poſtli. reuer. ad quę faciunt nota. per Pari. de Put. in c. quis poſsit lib. i. tract. ſui duelli: fallit in eo qui haberet feudū à Papa, vel Imperatore, aut ab alio non

recognoſcente

recognoſcente ſuperiorem, vel recognoſcente qui in priuilegio ſuo haberet talē facultatem concedendi duellum: vt in duce Ferrariæ, & Mantuæ: qui hanc auctoritatem habent in priuilegio ſuo concedendi duellum in iuriſdi. ſua. † Addo
2 prædictis Papam, & alium prælatum habentem iuriſdictionem temporalem debere cauere ne concedant ea quæ prohibet eccleſia Dei: quoniam irregularitatem diuinam inciderent, vt dicit Abb. in c. ad audien. de homi. & Felyn. in c. qualiter, el. ii. in §. ad corrigendos in vi. co.
3 de accu. † Et quia quidam milites temere dicunt ſe non eſſe legibus ſubiectos, & eorum iura eſſe arma, & enſem eſſe petitionem, & libellum ſuum: & omnia dat qui iuſtè negat, iuxta illud Horatii. ſcriptor honoratē ſi fortè reponis Achillē impiger, iracūdus, & inexecrabilis, acer: iura negat ſibi nata nihil non arrogat armis. Hi enim conſiderare habent Imperium Romanum fuiſſe feliciſsimum ob armorum uſum, & exercitationem, & religionis obſeruationem: & nulli dubium eſt ꝙ leges, & arma fraternizant. l. aduocati. C. de aduo. diuer. iudiciorum cum ſimul, & facta ſunt iura ab Imperatore orbis domino: & omnes gentes ligātur ciuili iure, & milites ſunt ex illis: igitur & ipſi ligantur. l. in nomine domini. C. de offi. præfecti Africæ & l. cunctos populos. C. de ſum. tri. & ſi. catho. & l. omnes populi. ff. de iuſt. & iu. & l. deprecatio. ff. ad leg. Rod. de iactu. c. Adrianus & ibi Gl. lxiii. diſtin & c. in apibus. lxx. diſtin. habetur de re mili. per totum tit. ff. & C de cap. & poſtli reuer. & de iuſti. & iur. & de offic. milit. & de priuile. mil.
4 annonæ † Ex quibus iuribus, & aliis liquido patet ſacrilegos eſſe milites illos qui in eorum cauſis leges Imperatorias ſpernūt. l. i. C. de cri. ſacri. l. ſi. C. de legibus, in quibus Spiritus ſanctus iacet. c. ſi
5 ille xl. diſtin. † Et licet in re bellica ſit ſtylus armorū ſeruandus ſi ab omnibus fuerit approbatus eo modo de quo in l. i. C. ubi ſenat vel clariſsimi, ſecundum quem quandoque iudicatur: quia quilibet proteſsio abundat in ſuo ſenſu, & ſtylo quem obſeruat d. iii. in ſi. ff. de teſta. & xcii. diſtin. c. legimus, & l. cunctos populos, C. de ſum. tri. & fide catho. & de con
6 ſuetudine habetur in rub. † Milites magis exemplis mouentur, quàm rationibus: ideò oportet ipſos habere recurſum ad leges Imperiales: quibus omnes lai-
7 ci ligantur. † Et deficiente ſtylo, conſuetudine, vel ſtatuto, vel more regionis, ſeu loci certaminis: puenit ad ius ciuile, et ēt ad ius longobardū, vel francorū in locis videlicet vbi ius longobardū, ſeu francorū ſeruatur: vt in regno Siciliæ. vbi in multis locis pfert iuri ciuili romanorū, & ad cōſuetudines, ſeu cōſtitutiones Federici Imperatoris primò recurritur in d. Regno Siciliæ arg. l. de quibus. ff. de
8 leg. pro ratione. c. veneta. de elect. † & cōſuetudo vnius loci non ligat alium: vt notanter dicit d. And. de Iſer. in c. i. quæ ſit
9 prima cauſa ben. amit. † Et ſi in caſtro Cæſaris fieret duellum deficiente armorum ſtylo; in continenti erit recurrendum ad ius ciuile. Hoc enim procederet ſi duellum abſq; peccato fieri poſſet: qđ eſt impoſsibile: propterea duellum eſt de iure prohibitum, & damnatum tan-
10 quàm Diabolus propter ſuperbiam. † Et conſuetudo duellandi eſt de iure nulla, cum permittat peccatum. not. Abb. in c.
11 ii. de cle. pug. in duello. † Et quādo tract. de peccato ſtandum eſt iuri cano. in omni foro, & non iuri ciui. c. i. & ii. de no.
12 oper. nun. & c. nouit, de iudi. † & c. monomachiam. ii. q. v. vbi habetur duellū eſſe repertum diabolica ſuggeſtione, vt homines ſe trucidarent, & perderent
13 animas, † Rectè enim & religioſè faciūt Principes illi non permittentes duella fieri in iuſdi. ſua: vt probè facit Rex catholicus Hiſpaniarum qui punit duellare volentes, & non permittit duella fieri in ſuo Regno propter peccatum, & ani-
14 marum perditionem. † De iure diuino prohibitum eſt homicidium, & pariter duellum ex quo oritur homicidium. l. oratio, de ſponſalibus: & duellum eſt contra charitatem. c. nō ſatis. lxxxvi. diſtin. & c charitas & c. proximos, de pœni. diſtin. ii. & per duellum tentatur Deus:

quod eſt prohibitum tentare Deum.c.
ſi.de pur. vulg. nam dicitur in Euange-
lio non tentabis dominum Deum tuũ,
& per no. per d. Io.de Imo.in c.niſi cum
15 pridem,de renunci. † Prohibetur etiam
duellum de iure gen. c. Nabuchodono-
ſor,cum ſimi.ibi.xxiii.q. iiii. quia illud
ius naturale non attenditur proueniens
ex ſenſualitate,& odio naturali: & cum
vnicuique inſit liberum arbitrium ratio
16 eſt attendenda. † Et ꝙ iure cano. ſit pro
hibitum duellum iura ſunt aperta, vt in
tit.de cle.pug.in duello & in tit.de vulg.
17 purg.per totum. † De iure etiam ciuili
prohibetur duellum.l.vnica C.de glad.
lib.xi. & per Gl. ibi. & inſti. de hæred.
quæ ab inteſta.§.interdum.in verbo per
duellionis:non obſtantibus Bal.dictis &
annotatis in l. veteri digeſtorum, qua a-
ctione §. ſi in colluctat.ff.ad leg. Aquil.
18 per duellum partibus ſit iniuria, & iniu
ſtitia,& denegatur iuſtitia,vt in titu. de
19 iuſti. & iu. inſtitu. & ff. † Et in duello
quandoque perit innocens,& ſibi ſit in-
iuria, & iniuſtitia : vt in lõgobarda dici
tur multos vidi ſub iuſto clypeo periſſe
in ti.qualiter quis ſe defendere debet.
Varia ſunt hominum diſcrimina, & diuerſæ corporum qualitates, fortitudinis,& debilitatis: & pares non ſunt complexiones: & ſæpe debiles prouocantur à robuſtiſsimis viris qui non iure, ſed potentia ducti ſunt: & ob debilitatem pereunt habentes quandoque iuſtitiam cum fortioribus pugnantes: & ſic iis ſit iniuria, & iniuſtitia grandis propterea iuribus præallegatis non eſt concedendum duellum, ſed denegandum.

Et vt ſupra ſcriptum eſt, & concluſum dico, & conſulo ego Iulius Ferrettus Rauennas.I.V.D.ſaluo &c.

SVMMARIVM.

1 *Fractor ſecundus pacis an incidat in pœnam fractæ pacis.in contractu ſtipulatam. & an à primo uiolante licitè poſſit prouocari ad duellum. & nu.2.cum ſeq.*

2 *Iurans ſeruare contractum, illum ſeruare tenetur, in quantum alius obſeruat.*

3 *Fideiuſſores an teneantur ad pœnam contractus, ad quam principales non tenentur.*

4 *Pœnam fractorum pacis quis ſoluet, cùm ignoratur quis primus violator pacis fuerit.*

CONSILIVM XXI.

GRATIOSI DEI inuocato præſidio. Miles quidam de Vrbino fecit pacem cum milite quoddam Fori Sempronii ex cauſa homi. per ipſos reſpectiuè cõmiſsi in perſo. eorum fratrum. nam Vrbinas præfatus interfecerat fratrem dicti militis Fori Semproniani: & miles Fori Semproniani poſteà interfecerat alium fratrem præfati Vrbinatis militis:& in contractu pacis iurauerunt ſeruare pacem ſub pœna mille ducatorum,& pro obſeruatione dederunt fideiuſſores: deinde facto contractu Vrbinas prefatus eundem militem Fori Sempro-niani vulnerauerit, & illinc ad paucos dies idem Fori Sempronianus miles aggreſſus fuit dictum Vrbinatem,& ipſum vulnerauerit pluribus vulneribus:& cõuallidato Vrbinate ipſe vocauit præfatũ militem Fori Sempronianum uiolatorem pacis,qui ipſum mentitus eſt in falſogutture. Quem poſtea Vrbinas prouocauit ad duellum, conuentis in iudicio fideiuſſoribus pro pœna dictæ fractæ pacis ob vulnera ſibi illata per dictum Fori Sempronianum militem qui pacẽ ſecundò fregerat. Et caſus prędictus mihi fuit tranſmiſſus conſulendus: videlicet an Vrbinas prædictus rectè potuerit prouocare ad duellum prædictum Fori Sempronianum militem ex cauſa dictorum vulnerum ſibi illatorum. Item an dicti Fori Semproniani militis fideiuſſores potuerint inſtante dicto Vrbinate pro pœna ſibi promiſſa fractę pacis grauari, cum ipſe fuerit primus qui pacem fregerit in primo aggrediendo, & vulnerãdo dictum Fori Sempronianum
1 militem. † Breuibus conſulendo dico
Vrbinatum militem illicitè, & non de iure prouocaſſe ad duellum prædictum aduerſarium de Foro Semproniano cũ

ipſe fuerit primus qui rumpit pacem ag grediendo, & vulnerando ipſum Fori
2 Sempronianum militem. † Nam iurans ſeruare contractum, intelligitur illum obſeruare inquantum alius obſeruat pro ſua parte, aliàs non tenetur ad obſeruantiam ipſius: & ſic ceſſabit cauſa duelli. l. quæro. §. inter locatorem. ff. locati & per Bar. ibi & in l. cum pater libertis, ff. de leg. ii. vbi Bar. ponit quæſtionem, q̃ ſi duo fecerunt pacem, & illam promiſerunt ſub certa pœna ſeruare, & non rumpere: ſi poſtea eam rumpunt qui primò rupit eam, poterit accuſari ab eo qui eã ſecundò rupit, & non primus poterit accuſare ab eũ qui eam ſecũdò rupit, & ſic
3 non primus ſecundum. † Et ſic fideiuſſores prædicti nõ tenebuntur cum principalis non teneatur, ex quo primus nõ ſeruauit pacem: vt no. Abb. in c. peruenit el ii. & in c. quemad. de iureiur. nam primus offenſor eſt ille qui rupit pacem: & non ſecundus qui eam ruptam inuenit: & rumpere non dicitur, ſed ruptam inuenire. l. qui fidem ff. de tranſ. & l. cum proponas. C. e. & de pactis. l. cum proponas. ad quę faciunt no. per Bal. in c. ſicut el. iii. de iureiuran. & per Romanum in conſi. ccxiii. & in conſi. cclvii. & per Per. de Anch. in c. fi. de iureiuran. & l. ſi non fuerit ff. de iureiuran. & l. conuenerit ff. pro ſocio cum ſimilibus. Et ſic ſecundus agere poterit ad pœnam, & nõ primus qui rupit pacem probando ante omnia ſe ſeruaſſe contractum. c. i. qualiter dominus proprietate feudi priuetur, & per Bal. ibi. in auc. dos data. C. de do. ante nup. & in l. talis facta ſtipulatio. ff. de iure do. & per Imo. in conſil. xli & per Pet. de Anch. in c. an ſit. de appellati. & in c. ſtatu. de proba. in vi. & tex. in c. ex eo, de reg. iu. in vi. & per Imo. in c. mandatum, de reſcri. & in c. ſuam de pœnis, & ibi per Card. Alexand. & per Bal. & Saly. in d. l. cum proponas. C. de trãſ. & per tex. cum Gl. in c. eſto ſubiectus.
4 xcv. diſt. † Et ſi duo iurauerunt ſeruare pacem ſub pœna: & ignoretur quis eam primò ruperit: nemo tenebitur ad pœnam conuentionalem per tex. in l. 1. §. cum arietes. ff. ſi quad. paup. feciſſe dicatur, & ibi per Bal. Et ſic hoc caſu nõ tenebuntur ad pœnam conuentionalem:
2 puniri tamen poterint quoad fiſcum per tex. in l. licitatio. §. illicitè. ff. de publicanis, vt dicam inferius latius de treu. & pac.

Et ita dico & conſulo ego Iulius Ferrettus Rauennas Iuris utriuſque doc. ſaluo &c.

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata ſuper cauſa ciuiliter deciſa, impedit duellum ſuper eadem cauſa.*
2 *Cautela ad euitandum duellum.*

CONSILIVM XXII.

REGIS regum inuocato præſidio. Caſus conſulendus talis eſt. Degus quidam Hiſpanus miles vendidit Craſſiæ etiam militi Hiſpano vnum equum cum pulchra, & ornata ſella pro duca. xcv. non expreſsis omnibus viciis equi: & infra legitimum tempus ſex menſium quo intẽtatur redibitoria actio, emptor conuenit venditorem in iudicio ciui. per tex. in l. ſciendum §. fi. ff. de redibi. & in l. ędiles ff. de ędil. edic. & cum de hac materia latius Domino duce dixerim in lib. rei naualis in tit. quid agere debeat claſsis pro victoria: igitur non me vlterius extendam, & etiam cum non ſit caſus noſter, & cum nemo fraudari debeat: ſententiam probatis probandis, & ſeruatis ſeruandis emptor in fauorem reportauerit: & venditor Degus condemnatus fuerit ad pretii, damnorum, expenſarum, ac intereſſe, reſtitutionem per tex. in l. in emptione. §. ſi emptor, cum Gl. ff. de contrahen. empt, & in l. quæritur. §. ſi venditor. ff. de ædil. ædic. à qua ſententia non fuit appellatum, & cum vitium fuerit tale quod impediat totum, ritè emptor ſententiam obtinuit. l. cum qui & per Bar. ibi. ff. de fur. & l. ædiles. ff. de ædili. edic. compenſatis expenſis uictus
1 cum vſu ipſius equi. † Et dicta ſecuta

ſententia, & in rem iudicatã tranſacta: Degus putans ſe fore iniuriatum à prædicto Craſsia emptore erga ipſum dixit in conſpectum plurium nobilium procerum, & militum ſe velle armis probare dictum equum non fore vitioſum: & ſuper indè ad duellum prouocauit Craſſiam qui acceptauit partitum duellandi, & habito campo franco: conuentum fuit inter partes amicorum interuentu: quod de iure videatur ſi licitum ſit inter ipſos certare ex cauſa prędicta & per Illuſtriſsi. Marchionem Vallis Sicilianę. d. Ferdinandum de Larcone, trãſmiſſus fuit mihi caſus conſulendus: vnde viſo dicto caſu dico, & conſulo ꝙ non eſt licitum tale duellum fieri, cum duellum ſit de iure prohibitum, & cauſa iam per
ſententiam finita ſit ciuili iudicio. nam
via electa ſtrepitus iudiciorum ciuilium
impedit duellum fieri: etiam ſi eſſemus
2 in caſu duelli: † & optima eſt cautela ad
impediendum duellum, ꝙ cauſa ciuiliter intentetur: vt latius dicam in tractatu de duello per Gl. in cap. cum filius. §. I. ff. de leg. ii. & per Doc. in c. i. & ii. de purg. c. cum ſimilibus.

Et ita iuris eſſe dico, & conſulo ego Iulius Ferrettus Rauennas. Iuris vtriuſque doc. minimus, & eques ac commes licet indignus Lateranenſis Palatii: & in fidẽ
1 me propria manu ſubſcripſi, & ſolito ſigillo meo roborari mandaui: ſaniori
2 ſemper ſaluo iudicio.

IVLII FERRETTI RAVENNATIS
IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS. EQVITIS ET COMMITIS LATERANENSIS PALATII, TRACTATVS DE DVELLO.

SVMMARIVM.

1 *Duellum vnde dictum. Et quid ſit. & nume. 116. & 118.*
2 *Duellum impropriè dicitur bellum. & nu. 116.*
Bellum quid propriè dicatur.
3 *Duellum an ſit licitum & iuſtum dicitur bellũ. & nu. 31. cum multis ſequen.*
4 *Bellum unde dicitur.*
5 *Pugna unde dicta, & unde dicitur prælium.*
6 *Duellum ſit pre gloria & honore. & nume. 8. 9. 11. & 35.*
Dominis exercituum optimum eſt habere ſtrenuiſſimos et fortiſſimos milites paratos ad ſingulare certamen, & hoſtes ſua uirtute perterreant. & nu. 11. 12. & 13.
7 *Duellum eſt belligeræ uirtutis experimentum, iure naturali inductum, propter odium à natura ortum.*
Duellum eſt tollerabile dummodo non fiat ex odio.
10 *Duellum in re bellica committitur ex cauſa publicæ utilitatis.*
Mortui in bello pro republica, per gloriam uiuunt.
14 *Paruo prælio eſt etiam omni ſtudio occurrẽdũ.*
15 *Duellum in quibus caſibus de iure feudorũ permittitur. & nu. 16.*
17 *Duellum in conſtitutionibus regijs & Imperialibus regni Siciliæ quibuſdam caſibus permittitur. & nu. 18. & 19.*
Duellum per nouellam regiam pragmaticam penitus tollitur, & duellantes ac duellare volentes naturali morte puniuntur.

18 Fides data pro duello an ſit ſeruanda.
Iuramentum duellantium, præſtari non poteſt die feriato.
Iuramentum omni die, etiam feſtiuo præſtari poteſt pacis fauore.
19 Duellum in duobus caſibus eſt in optione rei.
20 Duellare an quilibet teneatur perſonaliter de iure longobardo.
Duellum quare & in quibus caſibus ſit de iure longobardo permiſſum. & nu. 24.
Solidus in iure eſt ducatus unus.
21 Duellum in caſibus à conſuetudine permiſſum an obſeruari debeat, ac ſi de iure p̄mitteretur.
Duellare volentes an poßint per campionem pugnare.
Procurator in criminalibus interuenire non poteſt, niſi ad allegandum cauſas abſentiæ.
Sententia condemnatoria contra procuratorē fieri non poteſt. ſed contra perſonam domini fieri debet.
22 Cauſa pia an in duello interueniat.
23 Duellum in quibus caſibus p̄mittitur in Gallia.
Animaduerti poteſt inuictum qui ſe ſuperatū fatetur in duello. moribus militum approbatum.
24 Pacta an & quando inter duellantes ſint ſeruanda. & nu. 38. 79. nu. 96. & nu. 120.
25 Duellum locum habet in caſu, quo reus victus punitur eadem pœna ac ſi eßet confeſſus.
Mitius agendum eſt cum conuicto ex præſumptionibus, quàm ex confeßione.
26 Duellum de Iure Canonico reprobatur, exceptis quibuſdam caſibus.
Diffamato coram rege licitum eſt contra diffamantem duellum inire.
Neceſsitas facit probabile quod aliàs non eſt.
Famam ſuam unicuique non derelinquere licet.
27 Hercules plures fuere bellaces & fortes in duello.
28 Sertorij hiſtoria.
29 Duellum eſt naturæ odioſum.
Duello quandoq; perit innocēs ſub iuſto clypeo.
30 Prouocare ad duellum non licet, ſed permittitur prouocato ſe defendere, & non eſt offerendū, nec ſuſcipiendum duellum niſi neceſsitate urgente.
Duellum iniri licet pro defenſione iuſtitiæ & rerum.
31 Duellum eſt contra charitatem.
Charitas eſt omnium uirtutum fūdamentum & excluſio uitiorum.
Duello tentatur Deus ut miracula faciat.
Duellum de iure naturali & gentium prohibetur. & nu. 33.
Duellum introductum eſt diabolica inſtigatione, ut genus humanū extirpetur. & nu. 97.
Homo ſequi debet diuinam rationem.
32 Principes dantes licentiam duellare uolentibus, peccant.
33 Conſuetudo nō poteſt facere duellum eſſe licitū.
Iuſtitia nulla fieri poteſt ex probatione facta per duellum.
34 Morientibus in duello denegatur Euchariſtiæ Sacramentum, ac eccleſiaſtica ſepultura, & nume. 94.
35 Intellectus ad Gloſ. in. l. qua actione. §. ſi quis in colluctatione. ff. ad l. Aquiliam.
Et ad l. i. & . ij. C. de gladiatori. lib. xi.
Item ad l. accepta. & tot. tit. C. de ſpetac. ſenit, & lenonib. lib. xi.
Et ad l. vnicam. C. de expenſis ludorum.
Et ad l. i. §. item ſenatus. ff. de poſtul.
Et ad l. Athletas. ff. de infami.
Et ad l. ii. de aleatori.
Duellare an liceat pro alterius defenſione; remiſſiuè.
Occidens aliquem in duello auctoritate Principis inito cauſa lætitiæ, an de occiſo teneatur, remiſſiuè.
36 Prouocans uel prouocatus ad duellum. duellare deſiſtens, non poteſt de iure pingi in tabella.
Exemplum Dauidis & Goliæ an habeat locū in duello.
37 Duello finis impoſitus fuit à Carolo Quinto Imperatore.
38 Cauſa nulla eſt in Principe concedendi duellū.
Principes non concedentes duellum prudentiſſimè agunt.
Principes denegantes duellum aliquem nō grauant.
39 Captus in duello ſub fides relaxatus, non poteſt per uictorem occidi.
Inſultato licet defendere perſonam ſuā et bona.
Parentes ac amici conuocari poſſunt, pro recuperandis bonis, quos defendere licet.
40 Errori occurrendo cuilibet obuiare licet.
Erroribus conſentit, qui non reſiſtit.
Irregularitatem nemo incurrit ſine dolo.
41 Militi licet propter honorem ſuum duellare, & non fugere aggreſſorem.

42 *Nobilis inſultatus à ruſtico fugere non debet.licet fugere poſſit.*

43 *Militi aggreſſo à uicino reputanti ſibi ad uitu periũ fugere.an liceat aggreſſorem expectare,& eum percutere.& nu.44.*

Homini uili & debili an liceat ſe cum enſe tueri,contra fortem eum percutientem pugno.

Surripienti quid uiolenter,an liceat armis reſiſtere.& nu.44.

44 *Intellectus ad l.i.C.unde ui. Et ad.l.iii.§.cũ igitur et ibi Gloſ.ff.de ui & ui arma.*

45 *Victus in duello pro crimine capitali, an poſſit morte naturali puniri,& nu. 47.*

Confeſſio præſumpta non damnat.

46 *Prouocans ad duellum & ſuccũbens,an ad pœnam talionis teneatur,& nu.47.*

Accuſans & ſuccumbens in cauſa criminali talionis pœna tenetur.

48 *Prouato ad duellum latitante. quid facere debeat prouocans.*

49 *Victor non poteſt victo in duello vilia ſeruitia præcipere.*

Vaſallus uictus in duello, cui potius parere debeat,domino uel uictori, ambobus ſimul & eodem tempore uocantibus.& nu. 88.

Victus in duello ſub fide relaxatus,an & quando parere debeat uictori rebelli effecto,uel ex communicato. Et quid ſi timet à uictore carcerari,an ad illum accedere teneatur, remiſſiuè.

50 *Contumacia acceptantis duellum, & non comparentis in die ſtatuta; qualiter accuſari debeat,& ſententia ſit ferenda.*

Victus in duello an teneatur ad expenſas.

51 *Captus in duello & ſeruatus, an efficiatur ſeruus pœnæ, & an teſtari poſſit.*

52 *Doctoribus an permiſſum ſit duellare,remiſſiuè.*

Captus in duello qui fuit ſub fide relaxatus, & inde effectus Princeps,uictori parere non tenetur.

Victus à pluribus & ab omnibus ſub fide relaxatus,deinde ab omnibus interpellatus, an omnibus & cui eorum parere debeat.

Obligatus duobus, illi parere debet, cui primò promiſit.

Propulſatione iniuriæ facti,aut uerbalis facta, an poſſit deueniri ad pugnam.remiſſiuè.

53 *Mortuus in pugna ſingulari, an dicatur mortuus ſeruus pœnæ, & an eius teſtamentum rumpatur.*

54 *Prouocans ad duellum aliquem impingens ei crimina,tenetur per indicia & coniecturas probare. Qualia autem indicia ſufficiãt,ſtat in iudicis arbitrio, quod ſecundum leges regulari debet,& nu.55.*

56 *Occidens extra patriam duellando inimicum ſuum,an rediens in patriam poſſit de homicidio puniri.*

Duellare an liceat ratione inſignorum & armorum remiſſiuè.

57 *Duellum an poſſit mutuo conſenſu prouocati & prouocantis ſine ſuperioris auctoritate reuocari.*

58 *Duellantium quis primò duellare, & uulnerare debeat,& nu.99.*

59 *Sexagennarij & minores uigintiquinque annis an duellare teneantur.& nu.69 & 70.*

60 *Fœminæ duellare non poſſunt,cum uirile ſit officium duellandi,& nu.64.*

Fœminæ quo caſu pir campionem,mundualdũ, filium,generum,uel affinem pugnare poſſunt & nume. 64.

61 *Campio quando,& qualiter iurare debeat.*

62 *Iuramentum principalium duellantium,&quale eſſe debeat.*

63 *Duellantes principales dolò falſi campionis uel mundualdĩ uicti,debẽt in integrum reſtitui.*

Falſi campiones uel mundualdi qualiter ſunt puniendi.

Teſtis falſus eadem pœna puniri debet, qua puniretur reus de crimine intentato.

65 *Captus in duello ſub fide relaxatus à uictore, donatus pro captiuo,an poſsit per pecuniã remitti,et an ſit captiuus filiorũ uictoris eo mortuo,& an captus uocatus à uictore impeditus uenire excuſetur remiſſiuè.*

66 *Occidens bannitum in duello, non conſequitur præmium conceſſum occidenti bannitum.*

67 *Aetas quæ legitima eſt duellantibus.& nu. 68.*

71 *Prouocatus de iure habet modum pugnandi, & armorum electionem, iudicis, temporis, & loci.*

72 *Arma ſi alicui in duello franguntur uel cadũt, aut aliquis duellantium in terram cadit, an ſit illa reſtituenda,uel alia danda illis, uel ille ſit ſubleuandus.*

73 *Duellandum quomodò ſit, quando prouocatus eſt aliquo membro debilitatus.*

Prouocans mutilatus uel mancus quomodò pugnare debeat cum prouocato integro.

75 *Prouocans non poteſt modũ duellandi eligere.*

76 *Pedes prouocatus ab equite, & eques prouocatus à milite uel pedite quomodo pugnare debeant.*

77 *Prouocatus an poßit petere ut puniatur prouocator, qui in duello non obtinuit, aut detur ſibi pro captiuo; & an prouocatori ſint pacta ſeruanda, ſi banniatur, remiſſiuè.*

Captus in bello per armigerum an ſit captiuus capientis, uel ſui Ducis remißiuè.

78 *Patris conſenſus an ſit neceſſarius in filio familias intendente duellare.*

Duellare pro quibus iniurijs quis poßit, & non duellare, remißiuè.

Victus in duello negans eſſe uerum, non poteſt iterum prouocari.

79 *Duellum in uno die cæptum & non finitum, an ſequenti die finiri debeat.*

Dilatio noua dari non debet in pugna.

Conſuetudo patriæ & militum ſeruanda eſt inter duellantes.

80 *Prouocans an poſſit mutare querelam in literis & cartellis.*

Prouocatus poteſt inſiſtere ſuper prima querela ante quàm perueniatur ad ſecundam.

81 *Accuſati de crimine & condemnati ad mortẽ, an ſit differenda executio per duellum futurum cum accuſatore, uel alio: ob allegatam in hoc conſuetudinem. & nu. 82.*

82 *Infames à duello repelluntur.*

83 *Mentiri non licet, nec fallere fidem, nec quenquam decipere mendacio.*

84 *Clericus coniugatus duellare non poteſt.*

Nec clericus habens primos ordines.

Clericus ab arte gladiatoria non deſiſtens, an perdat priuilegia clericalia.

85 *Clerici non poſſunt intereſſe duellis.*

Clericus qui duellauit, an in ordine prius habito adminiſtrare poßit, & an ad alios ordines poſſit promoueri.

86 *Clericus iniens duellum deponendus eſt, poteſt tamen ab Epiſcopo diſpenſari, ſi mors vel membri mutilatio non ſit inde ſecuta.*

87 *Prouocans uel prouocatus ſuſcipiens ordines ſacros, uel eccleſiaſticam dignitatem, excuſatur à duello.*

88 *Dominus poteſt ſuum uaſallum prohibere ne pugnet.*

89 *Deſiſtens à duello non incidit in Turpillianum, nec illius pœnam.*

90 *Deſiſtere à duello an liceat cum licentia iudicis electi.*

Miles exiſtens in caſtris ab hoſte prouocatus, non poteſt ſine ſui Ducis licentia pugnare.

91 *Prouocator à iudice prohiberi poteſt ne alios prouocet.*

Delinquens puniendus eſt in loco delicti.

92 *Victus ſemel in duello nõ poteſt iterũ duellare.*

93 *Bona occiſi in duello, innocentis reperti, eius hæredibus & ſucceſſoribus reſtitui debent.*

Occiſus in duello an à uincente poßit ſpoliari armis & rebus cum quibus duellauit.

94 *Eccleſiaſtica ſepultura nõ denegatur mortuo in tormentis, qui cauſa uidendi conuenerat.*

Probationes uulgares ab eccleſia reprobantur.

95 *Occidens inimicum ſuum in duello licito, non tenetur de occiſo.*

96 *Torneamentum quid ſit.*

97 *Torneamenta & duella inuenta ſunt inſtigatione Diaboli, ut exterminaret humanum genus & homines ſe interficerent, ac proprias animas perderent.*

Torneamentum & duella ſunt diuino iure improbata.

98 *Litis conteſtatio in duello quomodo fiat. & nume. 99.*

99 *Prouocans ad duellum poteſt pœnitere ante q̃ reus prouocatus ueniat.*

100 *Duellare prætendentes an poſſint ſe ſubmittere in iudicem forenſem, utriuſq; partis cõſenſu.*

Ligius ſine conſenſu ſui Principis in alium iudicem iuriſdictionem prorogare non poteſt, & acta ab ipſo iudice facta, nulla ſunt.

101 *Ortus ex illuſtri natione legitimus & naturalis, de proditione inculpatus, refutari non poteſt in duello.*

102 *Baſtardus miles an in duello refutari poßit, & nume. 104.*

103 *Victus qui per xxx. annos à uincente non fuit requiſitus, an poßit ulterius requiri.*

104 *Baſtardus etiam militis filius non poteſt dici miles.*

Baſtardi non dicuntur de familia & caſata patris.

Baſtardi arma legitimorum portare nõ poſſunt.

Baſtardi non dicuntur eſſe de cognatione, uel agnatione.

105 *Spurij nobilium aut militum non dicuntur nobiles, nec habiles ad ſtandum in brachio militari.*

Spurij de domo & caſata non dicuntur.

Spurij non dicuntur coniuncti, nec nobiles.

106 *Emphyteuſis conceſſa agnatis, filijs, & deſcendentibus, an tranſeat ad filios ſpurios.*

Spurij non prohibentur ab honoribus.

107 *Militaris dignitas an tollat ſpurijtatem.*

108 *Comes palatinus apoſtolicus uel imperialis an poſſit legitimare non ſubditum in territorio alieno.*

109 *Comites Palatini non habentes comitatum. in odioſis & pœnalibus non ueniunt appellatione comitum.*

Nec Epiſcopus nullatenenſis & canonicus ſuperſnumerarius. ueniunt epiſcoporum & canonicorum appellatione.

Statuta & leges ſtrictè & propriè intelligi debent.

110 *Subditi poſſunt prouocare dominos ſuos ad duellum propter adulterium uel a iam offenſionem.*

Pacati, inter quos noua lis oritur, an poſſint iterum in ſimul duellare.

111 *Legitimatus an ſuccedat in emphyteuſim eccleſiaſticam.*

Legitimatus eſt ſuus hæres, et iura hēt ſuitatis.

112 *Legitimatus in teſtamento patris præteritus, uel ſine cauſa exhæredatus. habet uim contra tabulandi & dicendi teſtamentum nullum.*

Legitimatus habet ius congrui.

113 *Filius naturalis tantum an excludat ſubſtitutū. & nu 114.*

115 *Nepos natus ex inceſtuoſo coitu à nullo ex parentibus inſtitui poteſt.*

117 *Duellum quandoque fit propter innocentię purgationem.*

119 *Duellum fit etiam ad purgationem glorię & ad odij exagerationem.*

121 *Sententia duelli eſt nulla & appellabilis, & nunq̃ tranſit in rem iudicatam.*

122 *Vaſallus non poteſt domino pugnam offerre, nec illum in ius ſine uenia uocare.*

1 DVELLONAM antiquorum imprudentia aiebat Martis fuiſſe ſororem: & ab ea dictum eſſe duellum latino vocabulo, & græco monomachia. qui duorū eſt pugna à monos ꝙ eſt vna & machia pugna: quaſi vnica pugna, & ſingularis: de qua in Glo. legis qua actione. §. ſi in colluctatione. ff. ad legem Aquiliam.

3 † Et duellum impropriè etiam dicitur bellum, quando duæ partes pugnant: & bellum propriè dicitur vniuerſum, vt Punicum in quo multa prælia poſſunt ineſſe in primo videlicet, & ſecundo cornu, dextero, & ſiniſtro lateribus, in medio, & fiunt exercitus.

3 † Et an licitum ſit duellum; & iuſtum dicatur bellum, dilucidabitur inferius.

4 † A Bellona dictū eſt bellum altera Martis ſorore, ut ſcribit Mar. Varro, cuius templum fuit exigua colūna ſuper qua haſta iactabatur dū bellum indiceretur in hoſtes: & de hac Bellona cantat Poeta: Et cum ſanguineo ſequitur Bellona flagello.

5 † Et Pugna à pugnis dicta eſt: quia primitus pugnis pugnabat Antiquitas, tunc incognitis, & deficientibus armis: & prælium à prælo inſtrumento dictum, quo vuæ & oliuæ præmuntur: & ab imprimendo hoſtes per vim impellendo.

6 Et fit duellum pro gloria, & honore: & optimum eſt in re militari, quòd Imperatores, Reges, & Duces exercituum habeant ſemp in exercitu ſuo aliquos ſtrenuiſsimos, & fortiſsimos milites qui ſint prōpti ad ſingulare certamen: exemplo Manglii Torquati, Lutii ſicci, Dentati, Curii, & Elegiarii, fortiſsimorum militum: qui ob egregia facta ſua in ſingulari certamine pacem hæredem reliquerunt: & per viginti tres vices duellando mortuis ſemper hoſtibus victor extitit ſtrenuiſsimus vir P.M. Seruilius Romanus Conſularis.

7 † Duellum.n. eſt experimentum bellicæ virtutis, inductum iure naturali propter odium ortum à natura cuius naturale, diſtin. i. Et facile prouenit quando homines ſola ſenſualitate, & non rationis libramine reguntur c. de noſtris. 20. q. 5. & c. Nabuchodonoſor 23. q. 4. De quo habetur in Glo l qua actione. §. ſi in colluctatione. ff. ad leg. Aquil. vbi tollerabile habetur dummodo non fiat ex odio.

8 † Contigit per ſæpe fieri aliquod egregiè factum in hoſtium conſpectum per aliquem doctum, fortem,& expertum virum in re militari : vt pro animi. gloria incendantur exercitus, & vt frangatur præſumptio hoſtilis, temeritasq;, & audacia ſua tollatur.

9 † Mortuo in duello vno ex ducibus Atticis obſidentibus Siracuſas vnà cũ Calicrate Siracuſano prætore foſſo mutuis vulneribus ſolo duce ſuperſtite Nicia Atheniéſe tunc infirmo in tentorio exiſtente; & ne ſui trucidarent̃,& ſua claſis ab hoſtibus cõbureretur,incendiũ Nicia fecit in locis vbi hoſtes ſibi nocere poterant; & arte tali illos expulſit,& ſuos cũ claſſe uealit à periculo.

10 † Committitur in re bellica duellum ex cauſa publicę ſalutis quod eſt glorioſum,& laudabile in re,& exercitio militari.l.i.§.beſtias.ff.de poſt.& inſt de excu.tut.§. Sed in bello: vbi habet̃ per gloriam viuere illos qui ceciderunt in bello pro ſalute , & honore rei publicæ : vt ꝙ plures fortiſsimi antiqui milites fecerunt ; exemplo Polidamæ ſtrenuiſsimi Romani militis: qui in omni certamine attulit palmã. Et idem fecit Saturninus filius Trieami robuſtiſsimus miles Pompei:not. Dominus Par. de Put. in tractatu ſuo de duello lib.1.fol.30.

11 † Scipio in Hiſpania pro ioco fecit duellare gladiatores,& corã eo duellare pmiſit duos Hiſpanos principes in ſimul patrueles Corbé v3, & Orſciam cauſa regnandi:quorũ vnus periit in ipſo duello.

12 † Et optimũ eſt in re militari, & exercitio bellico ſemper habere aliquos vt dictũ eſt,fortiſsimos viros in exercitu ſuo: qui hoſtes ſua virtute perterreant;vt de Achille ſcribit Homerus,Teucros fuiſſe ab illo perterritos dum vixit: & mortuo Hectore,Troes non exibant ciuitaté ipſius timore;quo poſtea perempto , dolo Paridis ſub ficta fide coniugii Poliſenæ Teucri aperto Marte pugnãtes per egregia geſta peregerunt in grecos : quorum demum fraude , & arte pelaſga diruta fuit Troya.

13 † Legitur regem Anthiocum Liſiæ filiũ cum centum , & viginti millibus armatorum,& elephantis triginta duobus tutritis caſtramentatum fuiſſe, & vnius elliæzgiarii perterritum fortitudine:qui elephantem inter hoſtes,& in eius conſpectum ſolus interemit hoſtibus in uitis: & inde exanimatus ſub mortua belua ge tulla Elliegiarus occubuit humiliter pacem petiiſſe, & exercitum in patriã ſuã illicò,& ſine pugna tranſtuliſſe. Et ſi caſus eueniret aduerſus,abſtinendum forte tunc erit à bello · in quo pauci ſtrenuiſsimi milites perſæpe in cauſa fuerunt uictoriæ.

14 † Nec paruum prælium eſt contemnendum in re militari, ſed illi eſt omni ſtudio occurrendus repente : quoniam ex parua neglecta ſcintilla,& non prius extinta,ſæpe magnum conſueuit exire incendium.Igitur paruo prælio eſt viribus totis operandum, ne procedat in maius cum periculo,& dedecore exercitus.

15 † In tribus caſibus de iure feudorum videtur permiſſum duellũ , vt in.§. ſi quis miles,& in.§.ſi quis alius,& in §.ſi quis hominem,de pac.tenen coll.x.vbi Imperator habet reſpectum ad ius fori , vt in præſcriptionibus inducentibus peccatũ, & non ad iura poli:vt in canone eccleſiæ Dei conſiderante ſalutem animarum c. fin. de præſcrip.& c.malæ fidei poſſeſſor, de reg.iur.in vi.

16 †In vſibus feudorum dãtur caſus quibus permittitur duellum propter quamlibet videlicet cauſam capitalem quinque concurrentibus: primò videlicet ꝙ ille qui prouocatur ſit ſuſpectus, vel diffamatus; ſecundò,ꝙ non aliter poſsit haberi vera probatio de eo quod inculpatur:tertio,ꝙ ſit par prouocatus prouocãti,vel minor prouocanti:quia nõ licet minori,ſeu inferiori prouocare maiorem; & aſcendere ad ſuperioré;quia ſunt ſeruandi gradus: quartò,ꝙ cauſa ſit pſonalis,& non pecuniaria. quintò ꝙ per duellũ ſit electa uia duelli,& nõ via ſtrepitus iudicioru ciuilium per Glo.fi.in l.cũm filius.§.1.ff de leg.ii.& ꝑ tex.& Doc.in c.1.& ii. de purga. vulgari : & in titu. de cleri. pugn.in duello.

17 † In conſtitutionibus regiis,& imperia-
libus regni Siciliæ reperi in certis caſi-
bus permiſſum eſſe duellum l.proſequen
tes,& l.monomachiā,de pug.ſubl.lib.ii.
& in l.comes,& in l.in conſutilem, & in
l.omnes,& in l nullus , & in l.pręſenti,
cum ſi quenti ibidem:vbi habetur de iu-
ramento pugnantium in duello ; & per
do.Par.de Put.in vi.par. ſui libri de duel
lo.c.v.& in c.ix.vbi legitur de perditio-
ne;& per nouellam regiam pragmaticā
imperialis, & regii culminis penitus tol
litur duellum,& duellantes , & duellare
volentes puniuntur naturali morte.

18 † Et quòd ſufficiat data fides in duello,
& pro duello,habetur per Alex.ab Imo.
in l.iii.ff.de iniur.& tex.in dicta l.præ-
ſenti de pug.ſubl.lib.ii.conſt. Imperia-
lium regni Siciliæ : vbi dicitur eſſe per-
miſſum duellum pro, & in crimine læſæ
maieſtatis indiciis dūtaxat pręcedenti-
bus;& non aliter,vt in d.l.in quęſtioni-
bus , & in l in conſutilem : & in morte
clandeſtina , & furtiua,aut abſconſa pro
ditoriæ,& veneficii. Et an tale iuramen
tum duellantium poſsit pręſtari in die fe
ſtiuo;dic ꝙ non c.i.& fi. extra de feriis:
pro pace tamen iurare permittitur omni
die , etiam feſtiuo , fauore pacis:vt in c.
decretauit.xxii.q.v.

19 † Lex Federici Imperatotis de pace te-
nenda ponit duos caſus quibus permitti
tur duellum. videlicet.Si quis intra tem
pora pacis hominem occiderit, & con-
ſtet de homicidio punitur pœna capita
li;vt fraetor pacis:niſi per duellum pro-
bare voluerit; ꝙ hoc fecerit ſe defenden-
do ; & iſte eſt ſpetialis caſus ꝙ duellū eſt
in optione rei. Alius caſus eſt ſi intra tē-
pora pacis vulnerauerit , & punietur vt
fractor paeis ; niſi per duellum probare
voluerit ꝙ ſe defendendo fecerit:vt in.§.
ſi quis alium,de pa.tenen.& per Bal. ibi,
& per Ioan. de Lign.in tract. ſuo duelli
c clxxv.& per Abba.in c.i.&.ii.de cler.
pug.in duello,& per Doct.in c.monoma
chiam.ii.q.v.

20 † De iure longobardo quilibet tenetur
duellare perſonaliter , niſi minor ætas,
vel ſenilis,aut infirmitas,vel ſexus fœmi
neus impedierit illum , vel aliis caſibus
de quibus in Glo.c.i.de .patenen. vbi ha
betur conuictum perdere manum : vt in
l.i.de mono.lib.i.& in l.regis Alliprand-
di;quia incerti ſumus de iudicio Dei: &
multos audiuimus per pugnam ſine iu-
ſta cauſa perdere cauſam ſuam. Sed pro-
pter conſuetudinem gentis longobardæ
legē impiam vitare nō potuit Rex Lon-
gobardorum ; vt ipſe ibidem atteſtatur,
adde Bal.de pac.iur.firm.in.i. col. Et
iure longobardo permitt tur duellum in
viginti quatuor caſibus : quos meminit
Bal.in tit.de pac.tenen.& Par. de Put.in
vi.parte libri ſui duelli c.ii.Primò, vide
licet quando agitur de crimine læſæ ma
ieſtatis. Secundò,de publico maleficio.l.
fin.in longob.de malef.pub. Tertiò , de
conſilio mortis abſconſę , vel occultæ ;
quando mulier imputatur de mrote ſui
mariti,vt in l.fin.in long.de conſ.mor-
tis. Quartò, de obrobrio concurbitatio-
nis;vt in longob. de conuiciis l.i. & per
Glo.in c.i. quib. mo. feud. amitt. Quin
tò , de homicidio facto inter treugam ,
& pacem . Et Sextò , de homicidio poſt
pacem perpetrato , vt in l.i. de homi-
cid. in longob.lib.i. Septimò , de mor-
te furtiua l. fin. eod. titu. Octauò pro
paricidio l.fin.in longob.de paric.Nonò,
& Decimò,de improperio fornicationis
liberæ mulieris : ut in l.ii.de iniur. mul.
pro fur.facta à ſeruo in fuga conſtituto,
pugna permittitur contra dominum l.i.
in longob.de furt Vndecimò,in l. ſi ſer-
uus,de fornic.facta cum vxore alterius;
vt in longob.l.iii. de adult. Duodecimò
pro re intricata inter venditorem, & em
ptorem.l.ſi res intricata , in longob. de
reb.intric.Tertiodecimò,de ordine malo
poſſeſsionis quinquenalis, vt in longob.
qualiter quis ſe defendere debeat. Quar
todecimò,de debito paterno negato per-
uento ex maleficio.l.ſi quis in longob.
de teſtam.& in l.ſi quis poſt in longob.
quando quis ſe defendere debeat. Deci-
mo quintò,duellatur inter contrarios te
ſtes l.ſi quis cum altero in lōgob.de teſt.
Decimo ſextò de periurio facto ſcienter
duellatur vt in long.de furt.& in tit.qua

liter quis ſe defendere debeat. Decimoſeptimò, pro inueſtitura prædii, ut in longob. de inueſt. Decimo octauò fit pro depoſito negato, ſi fuerit vltra viginti ſolidos: vt in longobarda l. ſi quis per ipſum. eod. tit. Decimo nonò de furto, & ſcalcho ſi excesſerit vnciam auri, quæ eſt de ſolidis ſex, ſeu de ſex ducatis aureis: Nam in iure ſolidus eſt ducatus vnus, eſt glo. in. l fin. ff. de in ius vocando, & pro furto prædicto excedente vnciam ſuſpenditur, fur in regno Siciliæ prouiſione Regis. Vigeſimò, de morte proditoriè ſequuta per venenum. l. i. in longob. de monoma. & in l. fin. in longob. de conſil. mort. & per tex. & Glo. in c. i. §. ſi miles militem de pace tenen. Si aliter probari non potuerit: & ſuper hoc iudicetur an ſit pugnandum, uel ne. l. vnica de homic. ad iud. non mittendo; niſi iudicatum fuerit. l. iii. ibidem in longob. Et ſic de omni cauſa capitali duellabitur de iure longobardo Vigeſimoprimò de cauſis ciuilibus excedentibus unciam. ſ. ſex ducatos vt in Gl prædicta, & l de fur. in longob. qualiter qs ſe defendere debet, et l. decet imperialem, de homicid. lib homi. in longob. lib. i. Vigeſimo ſecundò, iure prædicto fit duellum pro inſtrumento prædiorum per uim facto. l. ſi quis dixerit. eod. tit. Item fit pro incendio l. ſi quis à ſe. in longob. eod. tit. Vigeſimo tertio de infidelitate. l. quibuſcunque. cod tit. & per Glo. in c. i. in §. non eſt conſuetudo. de alien. feud. pater. Vigeſimo quarto de rebus emphyteuticis. l. fi. in longob. in tit. de inſtrumento prædiorum, & per Bald. in. l. unica. C. de dediticia liber. tollen. & l. negantes. C. de actio. & obligat. & per Canoniſt. in cap. cum olim de reſti. ſpolia.

21 † Et in his caſibus quibus duellatur ex conſuetudine, immò abuſione hodierna; ex quo de facto obſeruatur: ꝙ plerunq; milites, & nobiles ſe adinuicem prouocant ad duellum, & de facto re ipſa exequuntur, perinde haberi debet ac ſi de iure permitteretur. not. Alb. de Roſa. in l. i. col. fi. C. de ſum. trin. & ſid cath. & dat exemplum de eo qui ſoluit vſuras, & illas poſt repetit, not. d. Philip. Deci. in conſ. ccccl xxvii. in iiii. vol. & in conſil. dclxxxv. in v. vol. & pugnant duellare volentes per ſe, vel per campionē: quòd de æquitate procedit, cum regulariter in duello de per ſe pugnent duellare uolentes: & in hoc æquiperatur criminali iuditio, in quo non interuenit procurator, niſi ad allegandum cauſas cauſæ abſentiæ: vt in l. penul. §. qui ad crimen ff. de publi. iudi. & l. ſeruum quoque. §. publico, ff. de procu. & c. licet, & c. veniens. de accuſ. & ratio eſt. quia non poteſt fieri ſententia condemnatoria contra procuratorem qui innocens eſt, ſed in perſonam domini qui eſt abſens. l. abſentem, ff. pe pœn.

22 † In duello tendunt duellantes ad proſtrationem, & exterminationem perſonarum, vt veritas eliciatur hoc probationis genere: & ſic in duello regulariter non interuenit cauſa pia, ꝑterquàm in caſibus à lege permiſsis: & in arbitrio ſtabit iudicium, vt dicit Ioan. de Lign in libro ſuo de bello c. 180. & 181. ſeruata æqualitate campionum habilium.

23 † In Gallia permittitur duellum in viginti duobus caſibus in omni videlicet crimine ꝙ probari non poſsit, excepto furto, vt dicit Illuſtriſs. Doctor. d. Ioan. Fab. qui Gallus fuit in §. per cōtrarium, ſeu interdum, inſt. de here. quę ab inteſt. deferun. Inter quos caſus, eſt caſus leg. ſecundæ. C. quando liceat vnicuique ſe vendi. Item ob probationum diffidentiam, vt in c. veniens. de teſt. & in l. conſenſu. C. de repudi. Item in caſu capitali vt famæ, de ſenten. excom. & de public. l. licitatio. §. illicitas. Et tenet Glo in l. i. C. de dedit. liber. tollen. & in l. his penes quem. C. depoſiti: duellū eſſe licitū ex generali conſuetudine: & ꝙ victus in duello moribus militum approbato, ſi ſe victum vocat, & ſe ſuperatum fatetur, & reddit: & tamquàm in hominem mortuum poteſt in ipſum animaduerti.

24 † Et pacta inter duellantes ſunt ſeruanda, licet fuerint facta per metum, qui licitus eſt de natura victoriæ. l. in executione, §. fin. ff. de verb. oblig. de iure lon-

gbb. permiſſum eſt duellum propter conſuetudinem ſuæ gentis, & in illis videlicet caſibus quibus de licentia ſuperioris ex maxima cauſa permittitur: habetur p Bal. & Iaſ. in l. ex hoc iure, ff. de iuſt. & iur. in v. & viii. colum. p tex. inſt. de hæredit. quæ ab inteſt. deffer. in §. per contrarium, & per Gl. ibi in verbo perduellionis, & l. i. C. de ſpect. lib. xi. & l. i. C. de gladiat. eod. lib. xi.

25 † Et plus dixit Bal. in c. i. de pac. tenen. & de eius violatoribus in v. col. motus p Gl. ibi. q duellum habet locum in caſu quo reus victus punitur eadem pœna, ac ſi eſſet confeſſus: & mitius agitur cũ eo, quàm cum confeſſo: quia eſt conuictus à præſumptione; qđ eſt notãdum ad plures caſus, q mitius eſt agendum cum eo, qui eſt præſumptione conuictus; & ex præſumptionibus, quàm ex confeſſo, vel confeſsione.

26 † De iure canonico reprobatum eſt duellum; vt ibidẽ tenet Bal. referendo fratrẽ Ray. de Penna Forti, in tracta. ſuo de pugna, limitando ius canonicum dixit eſſe verum; niſi fiat pro defenſione propriæ ſalutis: vt ibi in tex. Idem ſi pro defenſione patriæ arg. l. i. §. beſtias ff. de liber. & poſthum. Idem ſi pro defenſione filiorum, vel vxoris, vel aliorum, quorũ iniuriam quis propulſare tenetur: ſed pro defenſione extranei non putat iniri poſſe duellum, niſi foret Campio per nota. in l. cum fundum, ff de ui, & ui armata. Et plus etiam dicit Bal. in l. ex hoc iure in iii. col. ff. de iuſt. & iur. Duellum eſſe licitum inter duos; quando vnus fuiſſet diffamatus coram Rege, ſi aliter fortaſſe non poſſet recuperare gratiam Regis: qa tunc neceſsitas facit probabile, qđ aliàs non eſſet. l. qui potuerunt. ff de manu. teſtam. Cum liceat vnicuique famam ſuã non derelinquere ſecundum Bal. in d. l. ex hoc iure, & per Glo. ibi in verb. iniuria: habetur per dom. Parid. in ſuo libro duelli in vi. parte c. vii.

27 † Hercules plures fuere bellaces, & fortes in duello, inter quos vnus Antheum gigantem occidit, & leonem, colũnasq; termini nauigabilis maris poſuit; alius Cacum latronem occidit in Auentino.

28 † Legitur Sertorium capta per vim vrbe Tygenda, reperiſſe ſepulcrum Anthei gigantis: & id apertum fuiſſe per ipſum: & menſurato cadauere, id fuiſſe longitudinis. lxx. cubitorum.

29 † Et licet duellum ſit experimentum virtutis, & innocentiæ in defectum omniũ probationum repertum legibus; tamen eſt & naturę valde odioſum. l. i. C. de gla. lib. x. Nam multi in eo pereunt innocentes ſub iuſto clypeo, vt in longob. de his qui ſe defendere habent, & l. i. de monomachia in longobarda lib. primo.

30 † Nec licitum eſt quemq̃ prouocare ad duellum, ſed licet prouocato ſe defendere: & niſi vrgeat neceſſaria neceſsitas, nunquàm eſt offerendum duellum, neq; eſt licitum illud ſuſcipere eadẽ niſi pręmente cauſa neceſsitatis: argu. d. §. per contrarium, inſt. de hæredib. quæ ab inteſt. defer. auctoritate tamen ſemper interueniente ſuperioris, ex cauſa maxima vt ſupra l. i. C. vt armo. vſus in ſcio Principe lib. xi. Dicit etiam Gl. quòd poteſt iniri duellum pro defenſione iuſtitiæ. & etiã circa res, qđ procedit vt in l. vt vim. ff. de iuſt. & iur. & in leg. i. C. vnde ui, & c. ſinificaſti, de homic. & c. culpa, de reg. iu. in vi & l. metum. §. licet. ff. qđ metus cauſa: & quando liceat ſe ſine iudice uindicare l. i. & ii. & l. qui furẽ. ff. de ſicar.

31 † Nos aũt optime Princeps, dicimus illicitũ eſſe, duellũ vt aliàs Carolo Imperatori Quinto retulimus in ciuitate Bononiæ in præſentia nõ nullorũ Principũ, & maximè in p̄ſentia Ferdinãdi Gonſaghę Domini mei honoratiſs. verè militũ patris: tempore quo Illuſtris Comes Guidus Rangonus ab Illuſtri Comite Petro Maria de Rubeis prouocatus ad ſingulare certamen duellare intendebat: quia diuino iure, naturali, canonico, gẽtium, & ciuili , omni poſt poſita abuſione prohibetur. Nam per duellum oritur homicidium, & proximi lęſio, & iniuria p mittitu. contra charitatẽ, qđ eſt contra ius diuinũ, & Dei præceptũ videlicet nõ occiſor eris c. nõ ſatis. lxxxiii. diſt. c. charitas,

ritis,& c.proximos,de pœnit.diſti.ii.Nã charitas eſt fundamentum omnium virtutum, & excluſio vitiorum: vt dicto c. charitas,de pœnit. diſtin.ii. Et duellum in ſe tenet naturam peccati, cum ſit alienum à charitate,vt in c. xviii. Euthoronomi: Et ꝙ non vis tibi fieri,aliis,feciſſe caueto, inquit Deus c.i. diſtin.i. & in l. xii.tabularũ tentatur ipſe Deus ꝑ duellum,vt miracula faciat,videlicet vt debilis fouens iuſtitiã obtineat in pugna cõtra fortem:qđ eſt contra ius diuinum:nã ꝑcipitur in Euangelio non tentabis dominum Deum tuum c.fin.de purg.vulg. Prohibetur duellum de iure naturali, & gentium:quia abhorret natura hominẽ trucidari, & interfici opera mala Diaboli:cuius inſtigatione fuit introductum duellum;vt extirparetur genus humanũ ſibi odioſum c. Nabucdonoſor xxiii. q. iiii. Nam illud non eſt attendendum ius naturale, quod prouenit ex ſenſualitate, & odio naturali: Sed eſt attendenda ratio illa Diuina,qua vnicuique conceſſum eſt liberum arbitrium peccandi, & non peccandi:& Homo ſequi habet diuinam rationem,& non feri animalis arbitrium:vt cantat Ouidius. Pronaq; cum ſpectent animalia cætera terram, Os homini ſublime dedit,cœlumq; videre Iuſſit,& erectas ad ſidera tollere palmas: accedit ad prædicta tex.in l.vnica C.vt nõ liceat quis ſine iud.uindic.l.negãtes.C. de action. & obligat. & l.extat. ff. quòd metus cauſa.

32 † Et certè peccant Principes illi q̃ dant duellare volentibus licentiam duellandi l.vnica C.vt armorum vſus lib. xi. & c. i.de cler.pugn.in duello: ꝑ quod omnia iura, leges, & conſuetudines tolluntur, & corriguntur: quæ duellum permittebant quacunque exploſa abuſione.

33 † Et eſt quãdoque duellum prohibitum naturali iure, ſumendo ius naturale pro naturali intelligentia: quæ idem eſt, ꝙ eſt ius gentium:& Natura quidẽ abhorret genus humanũ exterminari ꝑ duellum; & æquitas naturalis iuris gentium tendit ad conſeruationem illius:nec cõſuetudo valeret in contrarium: habetur ꝑ Hoſtien.in ſumm.ſua:& Alb.de Roſ. in l qua actione. §. ſi in colluctatione.in Gl.ff.ad leg.Aquil. & ſic non poteſt conſuetudo facere duellum eſſe licitum c.ii. de purg.vulg.& l.i. C. de glad.lib. x.& ibi.per Doct. & in c.pro humani,de homic.lib.vi.& §.i. authen. & nulli iud.& l.cum filius.§.i.ff.de leg.ii. Quia eſt tentare Deum c.monomachiam,iunctis ibi Glo.ii.q.v. exprobatione.n. quæ fit per duellum, nulla poteſt oriri iuſtitia, nec æquitas eſſe poteſt:vt,in Leuitico c. xix. vbi dicitur,nec facias quòd iniquũ eſt.

34 † Nec morientibus in duello eſt dandũ Euchariſtiæ ſacramentum,quibus,& eccleſiaſtica denegatur ſepultura c.i.de torneam.& firmat Gl.in d.c.monomachiã. ii.q.v.& in tit.de cler.pugn.in duello,& de torneam.& de vulg.purg.c.i.& per totum tit.& de glad.C.l.i.cum Gl.ibi.Et ſic omni iure prohibitum eſt duellum diuino,canonico,& ciuili:vt ĩ dictis iurib.

35 † Poſſet diſtingui pro reſolutione iuris ciuilis; aut tractatur de publica vtilitate totius exercitus,& Populi: & tunc vnus poſſet pugnare cũ alio:vt mors tollatur multorum, & pax ſequatur concordia tali:& ita intelligi poteſt Gl.in l.qua actione. §. ſi in colluctatione. ff. ad leg. Aquil.ꝙ vnus pugnet pro honore,& gloria:& pro oſtenſione fortitudinis,& vtilitate publica. Aut quando tractatur de tollenda poblica iniuria totius exercitus,& populi,& tunc etiam pugnatur. Aut quando tractatur de publica voluptate,iniuriaq; priuata,honore, & vtilitate priuata:& tunc non pugnabitur: & ita intelligi poteſt tex.in l.i. & ii. C. de gladiat.lib xi.& in l.excepta,& per totum tit. C.de ſpectac.ſenis,& lenonibus lib.xi.& in l.vnica C.de expenſis ludorũ,& in l.i.§.item Senatus.ff. de poſtul. & in l.Athletas.ff.de infamibus, & l.ii. ff.de aleator. habetur per Paridẽ de Put. in ſuo tract.duelli in vi.parte c.iii.iiii.& vi. & an pro defenſione aliorum liceat duellare ibidem tangit Par. in c.vii. & ſi quis occiſus fuerit cauſa letitiæ inter duellantes Principis auctoritate, an teneatur de occiſo habetur ꝑ Par. ibidem.

36 † Et cum de iure ſit prohibitum duellũ: ſi prouocans, vel prouocatus ad duellum deſiſteret duellare non poteſt deficiens pingi de iure in tabella: vt quidã imprudenter noſtri temporis milites putant ſibi licere: vt dicit Ioan. de Imo. in l. filius familiãs. §. fin. ff. de. leg. ii. Nec obſtat regem Dauidem duellaſſe cum Golia, & illum occidiſſe: vt in teſtamento veteri legitur in lib. Regum. xviii. & in d. c. monomachiam. ii. q v. & per Glo. ibi. c. gaudemus. de diuor. & c. ſi non licet. xxxiii. q. v. Nam Canon expreſſè dicit Sacræ ſcripturæ Euãgelicæ, non occidas: & pone gladium tuum in vaginã; & dilige ꝓximum tuum ſicut te ipſum: & ora pro inimico tuo: & hoc eſt Dei, & ſuæ diuinæ charitatis præceptum: & duellũ eſt vt dixi cõtra diuinam charitatem: igitur non permiſſum: nec factum Dauidis trahendum eſt ad conſequentiam, ut d. c. monomachiam: & iuſto bello per Deum indicto cõtra Goliam hoſtem, & deſtructorem populi Iſrael, licitè potuit occidi Golias, vt in l veteri: quia hoſtis erat Golias populi Dei: & illum perſequebatur, & vtramque legem adimpleuit Dominus, quando Petrus incidit aurem Malcho adimpleuit legem veterem: & legem poſt nouam dedit dicens Petro, pone gladium tuum in vaginã: & tunc interdixit homicidium fieri, & aurem Malcho ſanauit bonus Dominus.

37 † Fugiamus peccatũ, & Diuina iura ſeruentur, inquit tunc prudenter Inuictiſſima Imperialis, & ſemper auguſta maieſtas, licet bellaciſsima, & tantæ diſcordię procerum, finem impoſuit ſuo ſancto imperiali decreto: quòd per gratum fuit Romano Pontifici Clementi Septimo Domino meo clementiſſimo, cuius anima requieſcat in pace: & omnis Catholicus reſpondeat Amen.

38 † Et licet in mero quandoque ſtet arbitrio Principum permittere, & concedere, vel non permittere, & non concedere duellum ex maxima, & vrgenti neceſſaria cauſa: ut ſupra dixi de iure fori militaris. & non de iure fori diuini poli, neque ciuilis, neque canonici: vt dixit Dominus Petro, & Apoſtolis ſuis quando erga diſcipulum, quem peramabat Ioannem Euangeliſtam, inquit volo huc te manere donec veniam: & tũc factus fuit ſermo inter fratres condiſcipulos ꝙ diſcipulus ille non moritur: & reſpondit Dominus non dixi ꝙ Diſcipulus ille nõ moritur, ſed ꝙ volo huc ipſum manere donec veniam: quid ad vos? cuius exemplo Principes prudentiſsimè faciunt in non concedendo duellum, ꝙ eſt in mero arbitrio ſuo: vt C. vt armo vſus inſcio Principe, & l. ſi vacantia, & per Ang. de Peruſio ibi. C. de bon. vacant. lib. x. Et denegando illud, non grauant aliquem: vt dixit Dominus ſi volo ipſum huc manere donec veniã, quid ad vos? l. 1. §. apud Iulianũ. ff. de leg. primo & l. non quidqd ff. de iudiciis. Ex quo non eſt iuſta cauſa permittere duellũ. Nam dẽpto caſu proditoris, in arbitrio ſemper ſtat Principis illud concedere, uel non: & nullam partẽ grauat de iure fori, neque de iure poli cap. cum olim de reſti. ſpol. & cap. ſicut de iure iur. & ibi per Innoc. & c. cum noſtris, de conceſſ. prębend. & c. i. §. ſimiles de cler. pa. uiolat. Dominus Paris de Put. in viii. parte ſui lib. duel ponit pacta duellantium pro lege fore ſeruanda, ꝙ iuri, & rationi conuenit in caſibus, in quibus foret permiſſum duellum: & quã do vnus leuiter armatus in primo curſu poſt terga equi, & alter cecidit in terrã: & quando duo longo tẽpore pugnarunt, & vnus modo erat deſuper, modo deorſum: modo alter erat deſuper, modo deſuptus, an fuerint ſeparandi: & quando ex conſuetudine ciuitatis iuuenes pugnant, & colluctantur: & quando frater vnius ex duellantibus clamauit in fauorem fratris, vt contra alterum iret, an ſit puniendus: & quando alter currens ab altero inſecutus cęcidit, & crus ſibi fregerit, an inſequens ſit victor: & quando ſit facta conuentio, ꝙ qui plura vulnera faceret victor foret: & plures ſint vno ictu factæ percuſsiones cum ferro bifurcato, trifurcatoque, & ultra cum ſimilibus armis: & quando vnus euulſit oculũ alteri, qui illi nares abſcindit: quis præ

dictorum habeat maiorem honorem: & quando vnus percuſsit in brachio debilitando brachium in totũ:& alius percuſſit in tibia, ita ꝙ tota fuit debilitata tibia:quis prædictorum habeat maiorem honorem: Et quando mancus pugnauit cum dextro, & ambo ſint percuſsi in manibus: & quando factis hinc inde percuſſionibus vlterius non pugnant; quis horũ victor dicatur:& qñ quatuor pugnãt & vnus occiditur, & alter capitur, an ille captus ſit captiuus amborum: & quãdo eſt factum pactum ꝙ ſeptem pugnent cum ſeptem, & duo ex vna parte ceciderunt, & ex alia quinque ſe peſsimè geſſerunt: & reliqui duo optimè: & quãdo prouocator abſtulit enſem prouocato:& alter eum non ſuperauit:& quando prouocator equeſter duellando detulit igni tum artificiũ, vt equus fugeret alterius: & an prouocans qui recedit debeat puniri:& qui ui armorum ſe occidit, poſsit allegare vim,& metum: & nõ feciſſe ſpõte: Et an conqueri poſsit, quis duellantium de iudice diuidente duellum ante finem duelli:& quando vnus erat percuſſus cum effuſione ſanguinis,& alter iacebat,in terra:& ille ſtabat cum enſe, ut illum interimeret: & fuit duellum diuiſum: & percuſſus inde fuit alienatus mẽte, & an ſi Princeps qui duellũ cõceſsit parcat victo,poſsit victor petere à Principe expenſas factas in præparamẽtis duelli: & circa prædicta me remitto ad not. per dominum Parid.de Put.,in libro ſuo duelli, & ad cõſulta ꝑ me iam impreſſa.

39 † Quæro de capto in duello, qui relaſſatus fuit ſub fide, an poſsit deinde occidi per victorem: & Dic concluſiuè ꝙ non: tenet Bar.in l.q à latronibus, de teſtam. & per Cyn.in l.ſi libertas.de ſta.hom.& per Pari.de Put. in prima quęſt. ſui lib. noni de bello. Quibus pro nunc ommiſſis,quęritur an ſit licitum inſultato ſe deſendere:dic,vt aliàs dixi ꝙ ſic, pro defenſione perſonę, & bonorum l. ut vim.ff. de iuſt.& iur.& l.i C. vnde ui.c.ſi vero, de ſenten.excom.& extra de homic.c. ſignificaſti:licitum enim eſt pro recuperãdis bonis cõuocare parentes, & amicos: quos defendere licet l. iii.§. cũ igitur,cũ Glo.ibi ff.de ui,& ui, armata,& l.Gracchus C.de adult.c.i.xxiii.q.i.c.ii de homic.c.dilecto,de ſenten excõm.in.vi.

40 † Et licitum cuiq; eſt,obuiare errori occurrendo vbi poſsit obuiari: & non obuians conſentire videtur errori c.error. lxxxiii. diſt.& c. conſentire videĩ ibidẽ: quia prouenit ex charitate obuiare erroribus c.proximos,de pœniten. diſtin.ii. Quòd etiam procedit in clerico ſi fieri poteſt cum moderamine inculpatæ tutelę repulſando violentiam, puniendo temerariam.c.contingit,et c.nuper,de ſenten.excom.& nemo incidit in irregularitatem ſine dolo;Glo.eſt in clemen. ſi furioſus,de homicid.

41 † An liceat militi duellare propter honorem ſuum,& nõ fugere aggreſſorem, dic ꝙ ſic:vt conſuluit Barr. Veronenſis in conſi.xviii in.iii coll.conſiliorum criminalium ſuorum quia turpe eſt militi, & nobili viro propter honorem militarem, & nobilitatem ſuã fugere. Et propterea nobilis quidam eques Rauennas, virtute præditus,animo inuictus, dũ foret inermis; et aggreſſus fuiſſet à quodam alio equite Rauẽnate aſſociato cum ſex aliis militibus etiam Rauennatibus omnibus armatis,fugere noluit:ne propter fugam ſua nobilitas,virtus,& honor ipſius militaris macularetur:& maluit potius mori glorioſè pugnando pugnis,& aliis fortiſſimis geſtis corporeis inquãtum potuit, quàm turpiter fugere; inquiens magna voce non licere ſibi nobili fugere,cũ fuga vilem redderet ipſum: & de nobili ignobilem faceret,cuius geſtum virtutis roboratur doctrina Bart. in l.i. C.vnde vi:quę patitur diſtintionem perſonarũ, locorum, & armorum: firmant quidam licitum eſſe duellum pro defenſione ſui maculati honoris; cum ille ſit crudelis qui negligit proprium honorem, & famam: honor,& vita comparatur,& pręfertur omni commodo pecuniario.l.Iulia.ff.ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti.

42 † Ideò ſi ruſticus inſultaret nobilem,nõ debet nobilis fugere, licet fugere poſſet: cum fuga reddat quem vilem, habetur

pèr Bal.in c.i. de pac. tenen. col.v.& per
Cy.in l.ex plagis, & in l. ſcientiam.ff.
ad leg. Aquil. & l. eadem.ff. ex quibus
cauſ.maior.

43 † Et dicebat Ioan.de Lignano in lib.ſuo
de bello c.cxvi.& cxvii.quòd ſi miles ſo
ret aggreſſus à ſuo vicino reputans ſibi
ad vituperium fugere expectauit illum,
& ipſi reſiſtit,& eum percuſsit;an cenſea
tur vim vi repellere, videtur ꝙ non, per
tex.in l.ſcientiam.ff.ad leg. Aquil. & Gl.
in.l.i.C.vnde vi;dicit inter audacem, &
timidum virum fore diſtinguendum mo
difice,cuius dictum firmant eſſe verum
Doct.in l.in eadem.ff ex quibus cauſ.ma
ior.Et non obſtat dicta lex ſcientiam in
§.qui cum aliter : quia non poterat tunc
euadere ſine periculo ſuæ famæ, & hono
ris:quæ non poſſunt reparari per iudicē
l.Iulia.ff.ſi quis omiſs.cauſa.teſtam. Et
èconuerſo,an liceat vili, & debili homi-
ni ſe tueri cum enſe contra fortem cum
percutiendo pugno;& videtur quòd ſic,
cum ſit pōderanda æqualitas.l.fin.C.de
fruct.& lit.expen.cum ſimil. Contrariū
putant quidam eſſe verius ; nam ſi quis
vult tibi quid ſurripere violenter,cū fue
ris eo viribus impar: an tibi liceat illum
percutere armis ,& dicunt ꝙ non : quia
fieret compēſatio corporis ad rem, quod
eſſe non debet.l.ſi. C.de ſacroſanct.eccl.

44 † Et tu diſtingue, aut quis vult propulſa
re violentiam illatam perſonæ, aut re-
bus;primo caſu licet etiam cum armis,
vel aliter ſe tueri:ſi aliter recuperari non
poteſt.l.ſi quos.C.de appell. Secundo ca
ſu ſi per viam iudicii recuperare non po
teris,licebit rem ſuā tutari, & furem oc
cidere,aliàs non.l.furem.C.ad leg.Cor-
nel.de ſicar.Et ita intelligitur lex vnica.
C.vnde vi,& l.iii.§.cū igitur,& ibi Glo.
ff.de vi, & ui armata : & ſic intelligendū
eſt cum moderamine inculpatæ tutelæ
ex qualitate armorum,locorum,& facto
rum:vt tenet Ioan.de Ligna.in lib.ſuo
de bello in c.cxii.Et caſus prædictus, ri-
xa potius,& armorum impetus nuncu-
pari poteſt,quàm duellum,quod fit quan
do legitima diſcuſſa cauſa cum auctorita
te ſuperioris.

45 Et ſi quis victus fuerit in duello pro cri-
mine capitali,an puniri poſsit morte na
turali tanq̄ ſi foret confeſſus delictum;
dic ꝙ non, vt ſupra dictum eſt: quia eſſet
dare modum vindicandi ex præſumptio-
nibus,& contra leges iudicādi: Nam hęc
eſſet præſumpta , & non vera confeſsio
c.i & ii.& per Docto. ibi de cler.pug.in
duello,vt ſupra dictum eſt.

46 † Et an prouocans ad duellum , & inde
ſuccumbens teneatur ad pœnam talio-
nis.probè tenet Ioan.de Lign ꝙ ſic in c.
cxc.ſui lib.de bello,ad ſimilitudinem iu
dicii criminalis contentioſi, vbi imponi-
tur pœna talionis accuſanti ſuccumben-
ti.l.fin.C.de accuſ.& c.ſuper his , & c.li-
cet,extra eodem tit.

47 † Et de iure habetur non eſſe locum in
ſcriptioni ad pœnam talionis niſi ſerua-
retur conſuetudo legis longobardorum:
& cum ſit reprobatum duellum iure di-
uino,ciuili , & canonico. poſſet ſuccum-
bens in duello accuſari in iudicio conten
tioſo;vt de purg uulg. Quòd ſecus foret,
ſi pugnaſſet pro crimine lęſæ maieſtatis;
tunc uictus perinde haberetur, ac ſi con
feſſus & conuictus fuiſſet,& foret punien
dus non tamen naturali morte, ſed alia
mitiori pœna ſuperioris arbitrio iudica-
re debentis c.i.cum Glo. & per Bald.ibi
col.v.de pac.tenen.quia nō eſt vera pro-
batio,ſed diuinatio : vt dicit Imperator
Federicus in conſt. monomachiam . de
pug.ſubl.lib.iii conſt.regni Siciliæ.

48 † Quæro.de prouocato qui latitauit pu-
gnare,& de illo qui latitauit ne ſibi lite
ræ intimarentur duelli faciendi, quid ſit
agendum, aliàs conſului,& ibi me remit
to:& habetur per d.Par.in lib,vi.ſui duel
li.c.xix.fol.20.

49 † Quæro an victor poſsit præcipere vi-
cto in duello , vt vilia ſeruitia faciat,dic
vt alias conſului ꝙ nō: & per Par.in.ix.
parte ſui lib.duelli in ii.q. Quæritur de
vaſallo qui duellando captus fuit,& vi-
ctor relaxauit illum ſub fide;& inde vo-
catus fuit à domino ſuo,& à vincēte,cui
magis parere habeat;Dic ſi duellauit do
mino ſuo conſentiente parcbit victori ,
aliàs ſecus;habetur latè per dom. Par.de

de Put.in ſuo tractatu duelli in.ix. parte. q.iiii. & in.iiii. v. vi. q. decidit probè caſum an victus relaxatus ſub fide habeat parere uictori rebelli effecto,vel excommunicato;& quando ſic, & quando non, & quid ſi timet carcerari à victore an teneatur accedere ad illum.

50 † Quæro de eo qui acceptauit partitum duellandi, & contumax inde fuit alio in campo,ſeu in ſteccato tota die ſtatuta illum expectante ; quomodo accuſabitur ipſius contumatia : & fiet ſententia per iudices contra ipſum;dic poſt meridiem trino emiſſo banno de mandato iudicis alta voce proclamabitur,ſi talis ſit præſens miles, vel alius pro eo legitimus excuſator, quia talis comparuit ſtatuta die duelli pugnare paratus cum eo iuxta conuenta : declinante autem Sole, & adhuc latitante : & non comparente aduerſario iterato : inſtandum eſt per illũ qui comparuit,& tota die expectauit in campo,qualiter venit cum armis duellare paratus in ſteccato pro tali cauſa cùm tali,qui latitauit conſcius ſuę culpę : & diffidens de malo ſuo iure non cõparuit: & accuſata ipſius contumacia, inſtabit petendo ſententiari, & declarari iu dedecus,vilipendium,& infamiam ipſius non comparentis:qui contumax adhuc non pronunciabitur : Sed iterato citabitur ꝑ pręconem, & emiſſo banno de mandato iudicum, expectabitur vſque ad ſolis occaſum:& apparentibus ſtellis, iudex electus cum expertorum rei militaris conſilio pronuntiabit,& declarabit illum eſſe contumacem, & pro confeſſo haberi,& iniuſtam habuiſſe,& habere querelam, & propterea non comparuiſſe, Sed latitaſſe, & noluiſſe duellare ob ius ſuum falſum : & pro victo, & diffamato milite haberi : & ita cum effectu fuiſſe, & eſſe in futurum reprobandum, & reprobatum à militum pugna : quia aduerſarius ſuus vt ſupra comparuit ſtatuta die in campo electo, illo latitante, & contumace,exiſtẽte tota die, ipſumq; comparitum abſolutum pro honore ſuo; & pro victore haberi declarabit, & in expenſis condemnabitur contumax c.ſi nem,de dolo, & contum.l. Terminato C.de fruct. & lit.expenſis. Sin autem comparuerit,& victus permanſerit, hæc non propria,neque vera dicatur victoria,ſed præſumptiua, & cũ non propria, ſed præſumptiua, & ficta ſit : & dicatur confeſſio : tunc mitior eſſe debet iudex quando proceditur ex præſumptionibus in non condemnando victum in expenſis:ita tenet Bal.in auth. generali. C.de epiſco. & cler. quæ ſententia cum ęqua ſit,etiam habebit locum in contumacia prædicta,cum in ea ſit ficta confeſſio, & non uera.

51 † Tenent quidam in l.ex hoc iure.ff. de iuſt.& iur.captum in duello, & ſeruatũ fieri ſeruum pœnæ, & teſtari non poſſe per tex.in l.ſi libertas.ff de ſtat. hom.& ſecus fore de morientibus in eo:contrarium tenet Bal.& bene in c.i. de pac.tenen.in col.vi.

52 † Quęro ſi Doctores variæ profeſsionis habeant acceptare partitum duellandi per ſe, vel per campionem prouocati ab armigero:me remitto ad aliàs ꝑ me conſulta : habetur & per Par.de Put.in ſuo tractatu duelli parte.vi.in c. xx. fol.20. Quæro de caſu,ſi captus in duello fuerit relaxatus ſub fide:& inde effectus fuerit Princeps, an habeat illi parere, dic ꝙ non,propter adeptam dignitatem: habetur per do.Parid.in lib.ſuo duel.ix.in c. viii. & ix.vbi ponit de armigero qui cũ pluribus pugnauit, & ab omnibus ſub fide relaxatus fuit ; & deinde ab omnibus interpellatus ;an omnibus, vel cui eorũ habeat prius parere,& ad illum accedere,dic ad primum victorem,vt aliàs conſului de eo qui cum pluribus gradatim pro uariis querelis pugnauit, nam obligatus duobus debet parere illi cui primo promiſerat.l.priuilegia.ff.de priuil. credit.Et inde ſecuta via ſtrepitus iudiciorum non poteſt vlterius duellari, vt ſupra diximus per Glo.in.l. cum filius. §.i.ff. de leg.ii.& in c.i.&.ii.extra de pugna-cano. Et an facta propulſatione iniuriæ facti,aut verbalis poſsit deueniri ad pugnam, habetur per do. Parid.in lib. ſuo duel.vi.in c. xvi. xvii. & xxxi.

Quid de prouocato , vel prouocante latitante agi debeat : de quo aliàs conſului quid eſſet agendum : vide quæ conſului, & per Par.de Put.in.vi. parte ſui libri duelli fol. 20.

53 † Quæro nunquid ille qui moritur in pugna ſingulari moriatē ſeruus pœnæ. Bald. in c.i.de pac.tenen.dicit illum eſſe ſimilem illi qui moritur in tormentis nondum condemnatus. Ideò nō moritur ſeruus pœnæ ; & ſuum teſtamentum non rumpitur, allegans rationem hanc vide licet. quia illi qui occiduntur in bello nō moriuntur ſerui pœnæ, ſecus ſi caperentur, & ſeruarentur:vt in d.l.libertas. ff.de ſtat.hom . ꝙ contrarium ego puto per ius poſtliminii quo capti finguntur liberi, & mortui in ciuitate : Ad prædicta faciunt not.per do.Par. de Put.in.v. par.de duello;& per totum tit.ff.de capt. & poſtl.reuerſ.

54 † Regula eſt ꝙ omne primo fiat experimentum in iudicio , & per probationes legitimas contra prouocatum , & tenetur prouocator probare per indicia , & & coniecturas , antequàm perueniatur per viam duelli : cum pugna ſingularis æquiparetur torturæ : quę non debet fieri niſi legitimis præcedentibus indiciis l.quicunq;. C.de ſer. fug. & l. maritus. ff.de quæ.& l ſi q. C.ad leg. Iuliā maie.

55 † Et quæ ſint legitima indicia, & qualia ſufficiant ſtat in arbitrio iudicis : quòd arbitrium regulari debet ſecundum leges.l.milites,& l.de minore.§. tormenta.ff.de quæſt. & per Bald.in.l.i. de pac. tenē.alioquin quilibet ſtrenuus, vel malus homo,& deſperatus miles alium , & forte debilem ad pugnam ſine cauſa prouocaret:quod eſſet iniquum , iniuſtum, & abſurdū arg.l.Senatus.ff. de iur.fiſci.

56 † Quæro de caſu:quidam extra patriam duellauit cum auctoritate ſuperioris, & occidit eius inimicum in duello , an rediens in patriam puniri poſsit de homicidio:dic excuſari ſuperioris auctoritate,vel abuſiua conſuetudine ab homicidio : prout late diſputauit Ang. de Peruſ. in.q.incipiente duo milites gallici, & ibi me refero, & ad aliàs ꝑ me cōſulta habeē & per Pat. de Put.in vi. parte ſui lib.duel.in c.xxi. Quęro ſi ratione inſignorum,& armorum poſsit procedi ad duellum,dic vt aliàs conſului : & habetur per do.Par.in vi.parte ſui lib. duel. in c.xxxiiii.fol.23.Et eſt notandum , ꝙ quilibet poteſt ſibi eligere inſigne ex herbis , floribus , & arboribus , lapidibuſve, terræ abſq; priuilegio.

57 Quæro de quæſtione:an re integra poſſit reuocari duellū mutuo diſſenſu abſq; ſuperioris auctoritate antequàm ingrediantur campum , ſeu locum duelli ; ꝙ vulgo ſteccatum dicitur , muris , vel foueis,argeribusve, aut lignis,vallis,vel funibus circundatum, dic quòd ſic , ſecundum Bal.in c.i.col.vi.de pac.tenen . Nā mutuo conſenſu non æquè, neque licitè fiebāt. Ideò iuſtè ab eo mutuo diſſenſu deſiſtitur : ꝙ ſecus foret, ſi fuiſſent reducti in campo duelli: quia abolitio concedi,& fieri debet tunc à ſuperiore ex quo fuit inter ipſos cōuentum pugnare: ideò eſt neceſſe ꝙ pugnent,cum publicę vtilitatis interſit peccata innocentum apparere.l.eum qui nocentum,in princip. ff. de iniuriis.

58 † Et quis bellantiū incipiet primo duellare,& vulnerare, an prouocans,vel prouocatus : Dic regulariter ad prouocantē ſpectare:quia actor eſſe fingitur: Sed ordo in hoc non ſeruatur beſtiali actu, ſed locus erit prę̨uentioni,& prætenſa conſuetudo,& ſeu magis abuſio ſeruabitur cum partium conuentione.

59 † Quæritur de illis qui tetigerunt ſexageſimū annum ſuæ ętatis, & minores vigintiquinque annis an duellare prohibeantur à iure in caſibus abuſiuè permiſſis:dic ꝙ non , propter ætatem ſenilem, & nimis iuuenilem ætatem reſpectiuè, cum eorū perſonæ ſint immunes à duello iuris priuilegio : Sed bene poſſunt ꝑ ſui defenſione , & loco ſui ſi uellent aliū ponere campionem:ſecundum ſtatuta localia Federici Imperatoris : & quia diſcretionem in ſe habent , & æquitatē naturalē : Ideò de ipſis hic mentionē feci .

60 † Et idem eſt dicendum de fœminis quæ pugnare prohibentur de iure : quæ ſi pu

gnare voluerint campione, aut mundualdo, vel affine aliquo ſuo pro honore pugnabunt in caſibus à lege permiſsis longobarda, in loco vbi ſeruatur, & vigeat iniqua cōſuetudo: videlicet pro falſo adulterio, vel falſa inculpatione virorum: vt in longob. non exiſtentibus & probationibus legittimis.

61 Et † poſtq̃ electi fuerunt campiones pro ſenibus, minoribus, & mulieribus; corporaliter iurare tenentur campiones in forma, poſtq̃ intrauerint locum duelli, vt moris eſt cauſa pugnandi ſe credere eorum dominos, & principales, pro quibus ſunt pugnaturi veritatem, & iuſtitiam fouere: & ꝙ pro ipſis ſe omni ſtudio, & diligentia, ex toto ſuo poſſe pugnabunt: habetur in lege Federici Imperatoris in tit. de iur. præſtan. campio. poſtq̃ intrauerint circulum pugnatoriũ: & per Bal in l.i.col.x. de pac. tenenda & per Paul. de Lign. in vltima add. ſua facta ſuper libro de bello Ioan. de Ligna. in c.cxciiii.

62 † Et pugnantes principales perſonaliter iurabunt quandoque eſſe verum, & quãdoque ſe credere fouere iuſtitiam; & eſſe verum l.i & ii. C. de iuram. calum. & l. illud, ff. ad leg. Aquil. & l.fin. C. ad leg. Cornel. de falſi. & c.tranſacto, de conſti. l. mētio in lõgob. qualiter quis ſe defen. debeat lib.ii licet Reus de iure non arctetur ad iurandum circumducta conſuetudine ſecundum Ioã. de Ligña. in lib. ſuo de bello in c.clxxix.

63 † Et poſſint Principales in integrum reſtitui ſi dolo falſi campionis, vel mundualdi reſpectiuè forent victi: ſicut ſi eſſent victi per falſos teſtes. Et ſi deierauit falſus campio, aut mundualdus ſcienter, debet ei manus amputari vt falſo teſti: q̃ ſimili pœna punitur: niſi falſum depoſuerit contra liquem inquiſitum de crimine. per q̃d ſi cõuictus reus fuiſſet pœnam mortis naturalis fuiſſet paſſus: & eadem pœna puniendi ſunt teſtes falſi: qui falſum depoſuerunt in tali cauſa l.i. ff. ad leg. Cor. de ſica.

64 † Nec de iure poteſt pugnare mulier perſonaliter, cum officium ſit virile pugnare: ideò per Campionem, vel mundualdum, filium, generum, aut affinem ſuum pugnat: habetur per d. Par. de Put. in vi. parte ſui trac. duel. c.xxix. ꝙ forte falleret in mulieribus bellacibus, vt in Taleſtri Regina Amazonum, & in Amazonibus ſuis bello inſtructis: legitur Amazones tempore Alexandri magni fuiſſe bellaces in Scithia incolentes apud flumen Thermodontis de quibus dicimus, & inferius plura dicemus locis ſuis.

65 † An captus in duello ſub fide relaxatus à victore, vel alteri donatus pro captiuo poſsit remitti per pecuniam. & an ſit captiuus filiorum victoris eo mortuo: & an captus vocatus, à victore impeditus venire excuſatur; de prædictis me remitto ad conſulta per me aliàs: & ad not. per d. Par. de Put. qui illas diſputauit in ix. parte ſui lib. duel.

66 † Quæro de illo qui duellauit cum bannito, & illum occidit, an debeat habere pœnam ſtatuti concedentis præmium illi qui bannitum occidit, dic ꝙ non: quia hoc non fecit principaliter fauore rei publicę: ſed ad ſuam defenſionem l.i. ad Sylla. & l. ſi quis nec cauſam, & l. rogaſti. ff. ſi cert. pet. & per d. Par. in ix. parte ſui duelli.

67 † De ætate quæritur, quænam ſit legitima ætas tã de iure Canonico, quàm Romano, ciuili, & longobardo memorato ſimpliciter ętatem legitimam, vt in caſibus legis Imperialẽ de pac. iuram. firm. intelligitur de ætate xxv. annorum ſecundum ius Canonicum, & Romanum l.fin. C. de his qui ven. ætat. imper. & l. cum filio, ff. de leg. iii.

68 † De iure autem longob. lapſu. xviii. annorum eſt legitima ætas l. i. in longob. de proh. alien. muno. lib.ii. & hac ætate. xviii. annorum in Regno Sicilię, vbi ius longobardum ſeruatur, & præfertur iuri ciuili Romanorum, & l. puritatem de officio baiuli in Imper. conſt. & liberantᷣ à curatione minores, & ſine curatore cõtrahunt legitimè poſt decimum octauum annum.

69 † Minor xviii. annorum in Regno prædicto non pugnabit inuitus; quia ipſum

excuſat ętas minor xxv.ann.ſicut ſenem excuſat ætas ſenilis excedens annos ſexaginta.l.penu.in longob.qualiter quis ſe defen.deb.& l.ſi ruſticus,de pa.tenen. & de eius violatoribus.

70 † Sed & ſi pugnare voluerit cum ꝓpria ſua perſona ſine Campione,vel alio affine:quia de ꝓprio facto agitur iurabit, & ex quo vult pugnare admittitur per ea q̃ dicta ſunt,: quia volens ad ꝙ cogeretur inuitus propter iuris priuilegium: tenet And.de Iſer.in l.Imperialem.de pac.iur.firm.per tex.in l.cum donationis,C. de tranſact.& contrariũ diſponitur in cõſt. Imperial.Regni Siciliæ: vt in l. conſuetudinem prauam de æqual.& ætat.pug. lib.ii. vbi habetur minorem annis vigintiquinque, & maiorem lx. annorum nõ pugnare, ꝙ æquitati conuenit iuri ratio nr̃:nec quęquã iura præſumunt iuſtitiã habere per oblationem Duelli.

71 † Prouocatus de iure habet modum pugnandi,& armorum electionẽ,iudicis,tẽporis,& loci: vt in Glo.c.non eſt conſuetudo.in vſibus feud.in tit.de alien.feud. patrim & per Parid. de Puteo intractat. ſuo duelli ꝙ ꝓuocator lib.ii. Et in hoc ſeruanda eſt conſuetudo militum, locorum,& regionum.

72 † Et ſi caderent arma alicui in duello, vel frangerentur, vel aliquis duellantiũ in terram caderet; An ſint illa reſtituenda,vel alia danda illi,vel ille ſit ſubleuãdus de terra,dic ꝙ non:Nam fortuna ibi dominatur:& quandoque contingit ſuccumbere potentiorem tacito Dei iuditio:& vt ſupra dixi etiam in hoc ſeruabitur prætenſa conſuetudo militum,locorum,& regionum l. de quibus,& ibi Gl. ff.de leg.& ſen.conſult.

73 † Et ſi prouocatus fuerit aliquo mẽbro debilitatus, tempore quo prouocatur ad duellum: ſeruanda eſt paritas, & ſeu æqualitas:quam prouocans omnino ſeruare tenetur de iure: qui ſi habuerit duos oculos, & prouocatus vnum tantum obturetur oculus vnus prouocanti l. i. C. de mutu.petit.&l.terminato C.de fruct. & liti.expen. per regulam iuris nõ licet actori de reg. iur. in vi. & per Paul. de Ligna vlti.ſua add.Ioã.de Ligna.de duello,& per Bal.in c. primo col.vii. de pac. tenen.ibi vnum non omitto, & in conſt. Federici Imperatoris incipiente conſuetudinem.

74 † Et ſi prouocans fuerit mutilatus, vel mancus, & prouocatus integer non ſeruabitur æqualitas prędicta: ſed imputabitur prouocanti ꝙ integrum prouocauerit: quia ſtat in arbitrio prouocantis prouocare: vt in iuditio contentioſo l.ſi quis à modo in longob. qualiter quis ſe defen. deb. fallit tamen in crimine læſæ maieſtatis, vbi quis cogitur duellare ex neceſsitate l.fin.in longob.de publ. iud. & in l.fin.in long.de iniur.mul.illat.lib. i.& per Bal.in c.i.de pac.tenenda.

75 † Nec poteſt prouocans de iure eligere modum,& qualitatem duellandi ſecundum deciſionem Federici Imperat. incipientem conſuetudinem prauam tollentes li.ii.cõſt. Imper.Regni Siciliȩ in tit. de ætate;& qualit.pugnat. niſi aliter viueret, vt dixi prętenſa conſuetudo, & ſeu magis abuſio patrię, vel mos generalis militum.

76 † Et ſi eques ꝓuocauerit peditem,eques vt pedes pugnabit pedeſter:quia ſibi parem fecit improuocando minorem: & ſi pedes,ſeu miles prouocauerit equitem: vt eques non pugnabit: quia non licet minori prouocare maiorem: & repelletur à pugna minor prouocans: vt ordo dignitatum ſeruetur in militia in exercitio ſuo l.i.C.vt dign. ord ſeru. & c.ii.de pac.ten.col.x.& prudenter dixit M.Tullius Cicero ſe nolle reſpondere quibuſdam ſibi inferioribus ipſum valde iniuriantibus verbis,& contumeliis multis, ne illis ſimiles fieret in reſpondendo. Ideò maiores in ſe habent retinere extimationem, & non ſe facere pares, & ſimiles minoribus.

77 † Quid ſi prouocator non obtinuerit in duello, an poſsit petere prouocatus, vt puniatur prouocator ſimilitudine ſupplitii,aut detur ipſi pro captiuo. Et an prouocatori vincenti ſint pacta ſeruãda ſi banniatur: & an captus in duello per armigerum ſit captiuus capiẽtis, vel ſui

Ducis,

Ducis, remitto me ad aliàs per me con-
ſulta iam impreſſa, & ad d.Parid.de Pu.
in ix.parte ſui tract.duelli.

78 † Quæritur de filio familiàs qui duellare intendit, an patris conſenſus in hoc exigatur,& pater poſsit de iure inhibere ne duellet: Dic militiam fuiſſe antequã iura fuiſſent condita:& in hoc non habere locum patriam poteſtatem,habetur p d.Parid.in vi. parte ſui duel.fol. xxiii c. xxx. Tu Dic ꝙ ſi filius viuit iure Romano prohiberi poterit cum ſubiaceat legi patriæ poteſtatis,vt inſti.de patr. poteſt. iunctis Glo. & l.fin. §. neceſsitatem C. de bonis quæ lib. Sed ſi vixerit iure lõgobardorum,vel Francorum,aut Venetorum:qui non habent filios in poteſtate viuentes,ſuo duellabit filius arbitrio: nõ obſtante patris prohibitione l. liber homo in longobarda de fur. & in l. ſi inter fratres in longob.de pręſcrip. & p Abb. in c.ii.de conuerſione in fid.& per Iaſonem in l quod dicitur ff.de verb. obliga. Et pro quibus iniuriis poſsit quis duellare,& non duellare præponendo in iuditio iura ſua,habetur per d.Parid.in dicto loc.c.xxxiiii.ibi an contrà diffamatorem. Quæro de victo in duello hoc negante eſſe verum, an iterum poſsit prouocari, dic ꝙ non:habetur contrarium p d.Par.in c.xxix.ſui duel.ſed iudiciali auctoritate hoc obtinere poterit igitur.

79 † Quæritur de caſu occurrenti in duello:Duo pugnarunt à mane,à ſero:& nullus ex prędictis apparuit uictor, ſed ſemper fuerũt pares in virtute:& ſic illa prima die nõ potuerunt finire eorum differentias,& querelas per duellum,cum ex illis nullus appareat victor, nec ſuperatus:an ſit per ſequendum duellum donec ex predictis duellantibus vnus victor appareat,& alter ſuccumbat: Ioã.de Lign. tenet quòd ſic, in tractat.ſuo de bello.c. lxxxviii. Nos autem dicimus contrariũ moti ratione:quia is qui ſe probaturum iactauit,niſi die aſsignata probet,non eſt vlterius audiendus firmat Bal. in c.i. de pac.tenen.in viii.col.arg.§.omnis.in ſti. de actio.& l.ſi vitẽ.§. fi.ff. quòd ui, aut clam: & alia noua dilatio dari nõ debet, licet videatur danda quia non fuit impeditus l.fi.§.ſi ſtipulator.ff. de eo per quẽ factum fuerit, & l. Diuus §. nec intra.ff. de reſt.in integr. & l. oratione ff. de feriis: quia illa Regula nõ habet locum in pugna in qua nullus habet ſupprimere alium l.excuſationibus.§.fin.ff.de uerb. oblig.niſi aliter pactũ foret inter partes, vel de conſuetudine: quia tunc pacta ſeruarentur, & conuentiones partium, & conſuetudo patrię,& militum l. ait pretor ff.de pact.& l. de quibus cum Glo. ff. de leg.ad prædicta faciũt not.per d. Par. de Put. in lib. ſuo duel. fol.ix. & lib. iii. fol.xviii.

80 Quæro ſi prouocans poſsit mutare querelam in literis, & cartellis: & an liceat prouocato inſiſtere ſuper prima querela antequam perueniatur ad ſecundam,dic ꝙ ſic:habetur per Parid.de Put.in vi.lib. duelli cap.xiiii. fol xix.l.ſicut C. de act. & obligat. & l. ſi idem cum eodem ff. de in ius vocan.l.fi.ff.de abigeis,& ix. parte ſui lib.duelli fol.50. 51. vbi habetur: an poſsint in licia, ſeu ſteccato mutare querelam,& aliam accipere:vt ſuper ea duelletur relicta prima.

81 † Quęro de conſuetudine exiſtente in Prouincia,vt de pancrita fertur:ꝙ accuſatus pro crimine confeſſus, vel conuictus: & de crimine carceratus poſsit prouocare accuſantẽ ad duellum:ſi ſibi fuerit ſimilis antequam condemnetur, aut contra ipſum exęquatur:& ꝙ in prouocato condemnato, aut cõdemnando etiã impediatur executio: & datur caſus ꝙ quidam fuit prouocatus, aut prouocauit inimicum ſuum ad duellum:deinde deliquit in committendo homicidium,& captus fuit prædictorũ alter qui deliquit: vel ambo delinquerunt capti fuerunt:& anteq̃ condemnentur,vel exequatur ſententia confeſsi, aut conuicti fuerunt, an debeant pugnare inter ſe,vel alium p ſe,ponere vt pugnet primò antequã condemnentur, aut puniantur dicta ſtante conſuetudine: & tenet ꝙ ſic Gugliel. de Cun in l.Imperator,ff.de ſtat. homi. q ſolùm attenditur factum,& non iuris ordo,per tex.in l. ſi bonæ fidei. §.fin. ff.de

acquir.rer.dom.& l.quid ergo.§.cum fa ctum ff.de his,qui notantur infamia.

82 Contrarium † probè tenet Bar. in d.l. Imperator,la.ii.ff.de ſtat.hom. ne impe diatur iuſtitia, & detur materia de malo in peius faciendi,& delinquendi: & opi nio Bar.eſt æqua, & conſona iuri,& pro cedit rationibus multis:& ſecundum mi lirum conſuetudinem: quæ non vult in fames pugnare ob militarem honorem l.i.C.vbi Senat.vel Clariſsi & c.ſimiles ruſticum, de pac. tenen. & l.ii.C.de di gnit. lib.xii.

83 In † loco autem vbi eſt conſuetudo duel landi contingit caſus de duobus duellan tibus pro caſtro vno dando victori, & v nus cecidit in terram profitédo ſe victū, & inde victus victorem ſuper ſe ſtantē, & ob dictam cōfeſsionem ſurrectum,ſeu ſurgentem remoto gladio victore vulne rauit, & occidit, an ſuperuiuens debeat habere caſtrum de iure:Dic ꝙ non:quia non eſt licitum mentiri,nec fallere fidē, nec quemquam decipere mendacio.c a nima,& c.nequis.& c. homines,xxii.q. ii.vt aliàs dictum eſt, & inferius ſuo lo co dicetur: Et ita conſuluit Excellentiſ ſimus Dominus Signorellus de Homo deis de Mediolano in conſilio. xcvi. vbi etiā dicit duellū,& iudiciū æquiperari.

84 Quæro † de clerico coniugato cum vni ca, & virgine an duellare poſsit: vel de clerico non coniugato habente primos ordines: quibus eximitur à iuriſdictione iudicis ſecularis c.nullus,xi.q.i. cum ſi mil.ibi,& per Glo.50.diſtin.& in c. i.& ii.de ſen excom. & retinet aliud priuile gium Canonis, ſi quis ſuadente,de ſent. excom.ꝙ percuti nō poteſt, & dic ipſum duellare non poſſe: quia fieret irregula ris,& cum eo duellans eſſet excōmuni catus per dicta iura:immò plus dic quòd per artem gladiatoriam clericus canoni ce monitus ſi non deſiſteret ab ea perdit dicta priuilegia c.ex parte, extrà de pri uileg.c.ſacerdotibus,& Rub.ne Clerici, vel Monachi.

85 Item † quæro, ſi Clericus de iure poſsit intereſſe duellis, & torneamentis vbi ſe iugulant homines,dic ꝙ non: quia fieret irregularis fauendo alicui partiū clem.i. §.porrò,de ſtat.Monac. Quid ſi Cleri cus duellauit, an in ordine prius habito miniſtrare potuerit ex diſpenſatione,dic ꝙ ſic, c.i.de corp.vicia. Quòd intelligē dum eſt ſi non interfecit, vel mutilauit quemquam in dicto duellari exercitio, & promoueri poterit ad alios ordines c. i.de cler. pugn. in duel. Sed ſi interfecit ꝓmoueri non poterit c.ii. extra eod.tit.

86 † Deponendi ſunt clerici tam prouocan tes, ꝙ prouocati in duello pugnātes ſiue victi,ſeu vincentes c.i.de cleri. pugn. in duello. Vbi habetur ꝙ ſi clericus inierit duellū ꝓ bonorū recuperatione, vel alia legitima cauſa obtulerit,ſiue ſuſceperit, deponendus eſt: poterit tamen cum eo diſpenſare Epiſcopus ſi mors,vel mutila tio membri non fuerit inde ſecuta: vt in dicto Canone,ſed ſi mors, vel mutilatio interuenit diſpenſabit eum Papa catholi cos ex cauſis,cuius Papę auctoritas maxi ma eſt,& ſuprà eum nemo eſt niſi Deus qui iudicat eum.

87 † Quæritur de caſu:quidam prouocator, vel prouocatus ad duellū ordines ſacros ſumpſit, vel dignitatem eccleſiaſticam, an excuſetur à duello, dic ꝙ ſic: ſi abſq; fraude tales ordines, & dignitatē eccle ſiaſticam ſuſceperit, habetur per d. Par. in trac ſuo duel.fol.53.in li.de Imꝓbis.

88 † Quęro ſi Dominus poſsit prohibere ſuum vaſallum ne pugnet,dic ꝙ ſic: & ſi pugnauerit,& victus fuerit,& relaxatus ſub fide, an habeat parere magis domi no,quàm victori,aliàs dixi ſuperius:ha betur per d. And. de Iſer. in c. i.quibus feud.non amitt.& in c.hic finitur lex; cū eſſet domino neceſſaria perſona ſui vaſal li,& per d.Parid.in vi. par. ſui lib. duel. fol. 21. c.xxii.

89 Quæro † de deſiſtente à duello, an inci dat in Turpilianum,& in illius pœnam, videtur ꝙ ſic:ad inſtar contentioſi iudi cii criminalis l.i.§.ſi qs aūt.ff.ad Turp. Senat.conſul.qđ non procederet de iure communi, cum de iure communi ſit re probatum hoc iudicium,& videtur puni ri iudicis arbitrio ex eadem æquitate in iure expreſſa. c. de cauſis extra de offi.

deleg.in fin.& l.i.ff. de iur. delib. dic in Turpilianum non incidere, cum pœnæ ſint reſtringendę l. quidquid aſtringendæ, ff. de verb.obligat. cum vulgaribus. Nam iure cõmuni recedens à duello nõ punitur: immò talis obtemperat legi: & propterea non facit contrà legem deſiſtens à duello omni iure prohibito, ſecũ dum Ioan.de Lign. in c.clxxxii. in libro ſuo duelli.

90 Et † an cum licentia iudicis electi poſſit deſiſtere; dic vt ſuprà diximus ꝙ ſic: ex cauſa ad inſtar accuſatoris, & impetrantis abolitionem l.abolitio, & l.ſi quis. ff. ad Turpil. & l admittant, C de abolit. in iure cõmuni Romanorum non eſt dubium, ſecus longobardo iure: qđ eſt contrarium, vt ſupra diximus diſtinguẽdo. Miles exiſtens in caſtris, an de iure ſine ſui Ducis licencia pugnare habeat prouocatus ab hoſte, dic ꝙ non l.i.C.vt ar armo.vſus, & per Glo.in l.ex hoc iure ff.de iuſt.& iur. habetur per do.Par. de de Put.in ſuo lib.duel.in vi.par.c.xxiiii.

91 † Quæro ſi prouocator poſſit prohiberi à proprio iudice, ne alios prouocet, dic ꝙ ſic: c.ille.xxii.q.v.& c.aliàs. xxv.diſt. ꝙ intellige in territorio ſuo, ſecus extra territorium: quia delinquens eſt puniendus in loco delicti, habetur per do. Par. de Put.in c.xxiii.ſui trac.duel.in vi.par.

92 Quæro † de caſu quem pluries habui in facto, an ſemel uictus in duello poſſit alterum prouocare, uel pugnam offerre: dic ꝙ non: ſecus ſi à caſu, vel fortuna, & non viribus foret victus l. in bello. ff. de capt.& poſtl reuerſ. habetur per do. Parid.in lib.duel. in vi. parte fol. 19. vbi ponit an ſemel deuictus poſſit alios prouocare in aliis cauſis.

93 Quæro † de bonis occiſi in duello innocentis reperti, & ſpoliati an ea reſtitui debeãt heredibus, & ſucceſſoribus ſuis, dic ꝙ ſic. c. ſignificãtibus, extra de purg. vulg. vbi Papa mandat bona ablata reſtitui: & ibi habetur qualiter duellum, & aliæ purgationes vulgares ſunt prohibitæ: quoniam per ſe ex illis cõdemnantur illi qui ſunt abſoluendi, & Deus tentare videtur. Et an poſſit occiſus in duello ſpoliari à vincente armis, & rebus cum quibus duellauit, habetur per d.Par.in ix.par.ſui tract.de bello fol.49. fol.50. Torquatus accepit torquem Breni occiſi Regis Gallorum, & arma victorum opima ſuſpendebantur in arboribus, & templis antiquo tempore. & in hoc ſeruabitur conſuetudo militum.

94 Et † ſepultura eſt, vt alias dixi, deneganda illis qui in duellis, & ſimilibus pugnis mortui ſunt, & illis qui in ludis, ſpectaculis, & torneamentis moriuntur: ſed non illis eſt deneganda, qui ibidem cauſa videndi conuenerant, & inopinatè occiſi fuerunt c.ii.& per Abb. ibi extra. de torneamentis, & de cler.pug. in duel. per totum titu.& per d. Par.in ix. parte ſui lib. duel. quia moriuntur duellantes, & videntes huiuſmodi in peccato mortali: & ad eccleſiam ſpectat talia terminare, an ſint mortui in peccato mortali, vel ne c.nouit, de iudic. & c. venerabilem, extra qui fil.ſint legit.& tales probationes vulgares reprobat eccleſia.c.i.& per totum de purg.vulg.

95 Quæritur † ſi ille qui hominem ſibi inimicum occidit in duello licito teneatur de occiſo pœna leg. Cornel.de ſicar. dic ꝙ non: ſecundum Ioan. de Annania in rub.de cler.pugn. in duel.& Bald.in l.i. de pac.tenen. & Ioan. de Lign. in tract. ſuo de duello circa finem.

96 Et † quid ſit torneamentum habetur in c.i.de torneam. Torneamẽtum enim eſt ludus illicitus, & noxius pro oſtentatione virtutis, & virium factus. Pacta ſunt ſeruãda duellãtiũ de qbus in c.l.ſui lib. bellorum meminit do.Parid. de Put. & ſi equites expugnent cum totidem lanceis, vno cadente ſit finis duelli: Et quando duo pugnantes ſint ambo mortui in terra cadentes, & inſimul reluctantes, & quando vnus pugnantium ſtans in pedibus occidit alium volentem de equo deſcendere: Et quãdo duo equites pugnãt, ambo cadunt de equo, & ſtat inter ipſos pactum ꝙ cadens erit uictor: Et quando vnus duellãtium deiectus tenebat equũ alterius per frenum, & illum iam percuſſerat, & inde finiuit pugnam: Et quando

quando duobus pugnantibus vno deiecto ad terram, alter ſtans ſupra illum equum tenebat; & ille cadendo dixit ſe victum, & cum gladio ſupra ipſum incũbente occidit: ad prædicta faciunt conſulta per me iam impreſſa, & not. per do. Par. de Put. in viii. par. lib. ſui duelli.

97 Fuerunt † quippe huiuſmodi duella, & & torneamenta reperta imaginatione, et inſtigatione Diaboli, vt exterminaret genus humanum, & homines ſe interficerent, & proprias animas perderent c. i. extrà de cler. pugn. in duel. & per ſcribentes ibi. c. Mennam. ii. q. v. & c. fin de purg. vulg & per Glo. in l. qua actione. §. ſi in colluctatione. ff. ad leg. Aquil. & apparent leuibus perſonis fantaſmaticæ illuſiones diabolicæ c. Nec mirum. xxvi. q. v. Et ideò diuino iure improbantur torneaméta, & duella per ſacram literã, & in hac ſententia eſt totus mundus: qa ſunt contra diuinam charitatem: Nam Deus eſt charitas, & qui manet in charitatem cum Deo manet, & Déus cum eo: nec dici poteſt illum habere charitatem qui proximum fratrem ſuum non amat, ſed illum iugulat, ſpoliatq́; vita, honore, & bonis.

98 Quæritur † de caſu: ſi ante litem conteſtatam iudiciorum criminalium, vel ciuilium more poſsit impunè deſiſtere qs à duello, pro vt à cauſa ciuili, vel criminali incepta ad partis inſtantiam: vt in actione iniuriarum, & ſimilium: & quidam aſſerunt litem in duello conteſtari per primam admenationem armorum actoris, ſeu prouocantis & reluctationẽ, vel readmenationem, & reſponſionem rei prouocantis cum armis: vt fit in iudicio contentioſo per productionem libelli; & reſponſionem ſecutam. l. rem nõ nouam. §. patroni C. de iudic. & l. vnica C. de lit. conteſt. & c. vnico extrà eodem tit. & prima percuſsio habetur pro libello, & loco libelli; & ſecũda quæ fit à reo eſt contradictio: & ſic fit litis conteſtatio in duello. Tu dic aliter litem conteſtari in cauſis duellorum. videlicet cum prouocans prouocat prouocatum aſſerendo ipſum perpetraſſe tale crimen, & prouocatus negat: & per iſtam negationem, & contradictionem lis conteſtatur, & poſt litis conteſtationem de calumnia iuramentum deſſertur: authent. vt liceat iud. in med lit. & l. ii. de iuram. calum. C.

99 Et † de aſtu iurant duellãtes: & ſic à verbali prouocatione incipit duellum, & ipſius conteſtatio litis, & non à percuſsionibus, & vulneribus: quæ habentur loco probationum, vt ſunt teſtes, & inſtrumenta producta, & quæ fiunt, & producuntur poſt litis conteſtationem: & ſic ex prædictis deciduntur plures quæſtiones. ſ. an actor, vel Reus, ſeu prouocans, vel prouocatus primò percutere habeat: & de pœna Turpiliani. l. ſenat. §. qui rẽ ff. ad Turpil. Senat. conſul. & poterit accuſator, & ſeu pronocãs pœnitere anteq̃ reus citatus; ſeu ꝓuocatus veniat l. quęſitum. ff. ad Turpill. & per Ioan. de Lign. in lib. ſuo duel c. vltimo.

100 Quæro † de duobus duellare prętendentibus, non ſubiectis alicui Principi, cum non ſint vaſalli, nec illi præſtiterunt aliquod iuramentum fidelitatis, & homagii: an poſsint ſe ſubmittere in iudicem forenſem, & ipſius prorogare iuriſdictionem vtriuſque partis conſenſu; dic ꝙ ſic. l. fin. §. ſubiiciant. ff. de iudic. & l. ſi qui ex conſenſu. C. de epiſcop. aud. & niſi eſſet facta prorogatio partibus præſentibus durabit iudicium vſq; ad litis conteſtationem incluſiuè operabit, & locus eſſe poterit pœnitentiæ. l. ſi conuenerit. ff. ve iuriſd. om. iudic. Et in caſu ꝙ eſſent ſubiecti alicui Principi iuramento homagii illi pręſtito, vt in clem. paſtoralis, in Glo. incipiente homo ligius ſine conſenſu dicti Principis in alium iudicẽ prorogare iuriſdictionem non poſſent: & acta quæ fierent per talem iudicem eſſent nulla per Glo. communiter approbatam in tit. de pac. tenen. & in c. Imperialem. §. prætereà, aliàs de prohib. alie. feud. per Frider. & per Bal. in l. decernimus. C de ſacro ſanctis eccl. & per Canoniſtas in c. tranſmiſſa, de for. competenti.

101 Quæro † de quæſtione: quæ ſæpe contingit de iure fort: an miles, vel alius ex illuſtri

Inſtri natione ortus legitimus, & natura lis, de ꝓditione inculpatus, refutari poſſit in duello: dic ꝙ non, etiam ꝙ ipſe modò cæperit militare & ita ſeruat militum conſuetudo.

102 Quid † de Baſtardo milite, an refutari poſsit, dic ꝙ non; ſi fuerit ex cauſa proditionis vt ſupra prouocator, vel prouocatus: quia à principio diſpenſatus in hoc videtur propter enormitatem delicti, & propter militiam ſibi datã à Principe. Et repellentur infames, & criminoſi, & labe notati variç qualitatis criminum: & an hi legitimati poſsint repulſari à duello nota infamiæ: & an Armiger poſsit legitimè repulſari ab officiali exercitus, quin duellet cum ipſo: & an nobilis poſsit prouocari per armigerum ambobus exiſtentibus in caſtris: & an Armiger ruſticus diu verſatus in militia, & armis qui ad domum propriam reddit, prouocare poſsit nobilem ad duellum: Et an dominus poſsit cogere uaſallum vt pugnet pro eo, iam pacto facto per ipſum contrà alium, cum quo habet guerram: Et milites negotiatores in caſtris poſsint offerre pugnam nobili pariter in caſtris militanti, Et an is qui conuenerat cum alio pugnare in certa die ſi efficiatur infamis ante diem, poſsit repulſari à pugna: Et an ſubmiſſus in campionem, & deinde damnatus ad mortẽ poſſit impediri executio ſententiæ, aut ꝙ prius expediet pugnam; ex prædictis refero me ad conſulta per me impreſſa, & ad dom. Parid. de Put. in vii. lib. ſui duelli folio 34.

103 Quero † de eo, qui ſub fide relaxauit captum in duello, & ſtetit per xxx. annos ꝙ non requiſiuit illum, an poſsit illum vlterius requirere, tenet Par. de Put. in ix. parte ſui lib. de bello ꝙ non poteſt vlterius illum requirere: quoniã eſt præſcripta libertas, iuribus vulgaribus: Sed Proceres armigeri ſeruarunt contrariũ, quia dicunt fidem promiſſam ſemper eſſe ſeruandam, donec quis vixerit. De pugna nobilium, & de reprocis; & ꝙ attendatur qualitas in pugna, & de nobilitate: & an pro imperio duo diſcordantes habeant de iure duellare, Et an ſit licitum Regi pugnare cum Imperatore, & guerram expedire per duellum Reges duo contendentes, Et An Rex non coronatus pugnare licitè poſsit cum Rege coronato: Et an Comes poſsit de iure vocare ad Duellum vnum Ducem; Et an Princeps ſubditus poſsit prouocari ad duellum per Ducem etiam ſubiectum: Et an nobilis quatuor quartorum poſsit rite prouocare ad duellum Commitem, vel baronem: Et an magiſtratus exercitus, aut ciuitatis prouocetur ad duellum vel in pugna militum, attendatur ęqualitas, & ꝙ in pugna dignitas appellatur.

104 In † aliis autem caſibus refutari legitimè poterit baſtardus, & ſeu naturalis tantum: quia baſtardus etiam militis filius dici non poteſt miles, vt in Gl. leg. i. ff. de teſtamen. tutel. cum baſtardi nõ dicantur de familia, domo, & caſata patris l. fin. C. de verb. ſign. neque poſſunt portare arma legitimorum per not. ꝑ Dyn. in l. pater. § mater. ff. de leg. ii. neque dicuntur eſſe de cognatione, neque de agnatione: vt dicit Bar in l. item qui in poteſtate. ff. de his, qui ſunt ſui, vel alien. iur.

105 Quæro † de ſpuriis nobilium, aut militum an hi dicantur nobiles, generoſi, & habiles ad ſtandum in curia in brachio militari, & videtur ꝙ non: Nam veri ſpurii dici non poſſunt filii militum ob militarę priuilegium: habetur in Glo. l. i. ff. de teſtamen. tut. Item quia veri Spurii non dicuntur de domo, & caſata, neque de cognatione, neque de agnatione patris, per not. per Bald. in l. fin. ff. de verb. ſign. Nec poſſunt ferre arma legitimorum: vt ſupra dictum eſt, habetur per Bald. in l. filius. ff. de his, qui ſunt ſui, vel alien. iur. Neque ſpurii dicuntur coniuncti c. nonnulli. de reſcript. & per Innoc. ibi, & per Bald. in l. cum acutiſsimi. C. de fideicom. Neque dicũtur nobiles Spurii. l. Lucius, & per Bar. ibi. ff. de leg. ii.

106 Et † conceſſa emphyteuſi agnatis filiis, & deſcendentibus an comprehenditur filius Spurius in ipſa conceſsione; dic ſecundum Bald. in auc. ſi quas ruinas, C. de ſacroſ. eccl. ꝙ in hoc attenditur con-

ſuetudo patriæ, ſi hi filii vocentur communi vſu loquendi, arma portant paternę domus: nec prohibētur ab honoribus l. ſpurii. ff. de decur. Sed legitimè nati his præferuntur: vt in tex. l. generaliter. §. ſpurios. ff. de decur.

107 Quæro †, ſi vitium ſpuritatis purgatur per militarem dignitatem; dic ꝙ ſic; l. Imperialis. §. ſi miles, & per Bal. ibi. C. de nupt. Cautela tamen eſt ꝙ Princeps ſciat ſpuritatem, & conditionem militũquando eos milites facit, & ita poterint conſequi honores, & dignitates omnes militares. prout dicit d. Hippoly. de Marſ. de Bon. in ſingulari incipiente notiſsimum eſt ſpurium, nobilis magnæ conditionis, & eccellentiæ pro non ſpurio haberi: & tamen eſt bonum propter diſt. Gl. in l. i. de teſtam. tut. ad euitandum, & tollendũ euitanda, & omnia cõtraria, vt Princeps ſciat eorum cõditionem ſpuritatis quando milites illos facit dicendo nõ obſtãte.

108 Quæro † an Comes Palatinus apoſtolicus, vel imperialis poſsit legitimare non ſubditum in territorio alieno, dic ꝙ ſic, inſtante patre legitimandi, quando, & vbi tractatur de ſolo præiuditio legitimare facientis, habetur per Bar. in l. Gallus, ff. de lib. & poſth. & per Parid. in ſuo tractatu ſynd. in clauſula quæro de quęſtione facti emancipationis in verſiculo & ꝙ comes.

109 Et † notandum eſt ꝙ iſti Comites Palatini ſunt in dignitate, licet ex ipſis quidã non habeant comitatum, ſed titulũ tantum dignitatis: tamen habent dignitatẽ ipſam comitum palatinorum, vt in eorũ priuilegio continetur, quantũque videantur eſſe ſupra numerarii iſti comites nõ habẽtes comitatum: Princeps tamen dat dignitates arbitrio ſuo quibus vult ſecundũ merita c. grãdi, de ſupplen. negl. prælat. c. in cunctis, de electio. & c. ſtatutum, de reſcrip. c. de multa, de præben. priuilegia huius modi ſunt fauorabilia, & non extenduntur in odioſis, & pœnalibus videlicet ſi imponeretur aliqua pœna grauior commitibus corporalis, vel pecuniaria quàm aliis vt in conſtitu. Imper. de forban. & foriud. habetur lib. ii. conſtit. Imper. regni Siciliæ; Intelligeretur de proprio comite habente comitatum, & non de iſtis comitibus ſine comitatu priuilegiatis c. i. & per Bal. ibi in vſibus feud. quis dicatur Dux, Comes, vel Marchio; Nam Epiſcopus titulatus nullatenenſis, & canonicus ſupranumerarius etiam titulatus, & ſine præbenda, & comes priuilegiatus tantum, & ſine comitatu puniri non debent dictis grauioribus pęnis ſimpliciter à lege, vel à ſtatuto impoſitis epiſcopis, canonicis, & comitibus delinquentibus: vt in cõſtit. Impe. incipiente pœnã eorum - Nam propriè, & ſtrictè debent intelligi de proprio epiſcopo habente epiſcopatum, & de proprio canonico habente canonicatum, & præbendam: & de proprio comite habente comitatum cum priuilegio, & reſtringitur dicta pœna ad proprium Epiſcopũ, canonicum, & comitem: quia ſtatuta, & leges ſtrictè, & propriè intelligi, & interpretari debent. l. iii. §. hæc verba. ff. de neg. geſt. & l. quidquid aſtringendæ. ff. de verb. oblig. & c. in noſtris de iniur. & damn. dat.

110 Quæro † de ſubditis an poſsint prouocare dominos, & ſuperiores ſuos ad duellũ propter adulterium, vel aliã offenſionẽ, dic ꝙ ſic, deficiente ſuperiore iudice. l. i. C. quando lice. ſine iudi. vendic. & latè per do. Parid. de Put. in vi. parte ſui trac. de bello c. xxv. & xxvi. Nam priuatur Dominus vaſallagio ob adulterium, iuribus vulgaribus. Quæritur de duobus pacatis inter quos fuit orta noua lis, an inſimul pro noua cauſa poterint duellare Bar. tenet in l. aut facta. ff. de re iudic. non rumpi pacem primò factam, ex noua cauſa, vt infra ſuo loco dicam: quæ tamen noua cauſa eſſe debet vera, & non ficta: & ꝙ dolo non incederit in eam, habetur per do. Par. in tracta. ſuo duel. in vi. parte c. xxvii. fol. 22.

111 Quæro † de occurrẽti per dies quęſtione an legitimatus veniat, & ſuccedat in emphyteuſim eccleſiaſticam, dic ꝙ non, ſecundum Bal. in l. generaliter, & ibi per Moder. C. de inſtit. & ſubſtit. ſub cond. factis: qa non eſt legitimè natus, & in add.

Spec.de inſtrum.edit. in verbo emphy-
teuſis,& in c.quæ in eccleſiarum,de con
ſti.& per Ioan.de Imola in l. quòd dici-
tur,de verb.oblig. & Alex. in l.ex facto,
§.ſi quis rogatus,ff.ad Trebell. & in con
ſi.xciiii.& in conſil. ccxxviii. incipiente
conſideratis verbis,& in conſi.ccii.inci-
piente viſa legitimatione,& per Petr. de
Anch.in cóſi.cccevi. incipiente circa pri
mum quæſitum. In contrarium tamé
eſt veritas,& ita eſt iudicandum,& con-
ſulendú per tex. in auten. ſi qua mulier,
& Iaſ.ibi. C. de ſacroſ. eccl. cum legiti-
matus ſit verè filius, licet non ſit legiti-
mè natus, firmat Bart. in l. ſi is qui pro
emptore ff. de vſucap. circa xv. col. vbi
pulcherrimè, & ſubtiliter tractat an fi-
ctio fingatur cótrà ea quæ ſunt iuris: a-
lia etiam ratione: quia lex permittens
patri teſtari inter liberos cum duobus te
ſtibus, habet locum in liberis legitima-
tis; & inter liberos legitimatos. ita te-
net Bald.in penul.col.rubr. de off. dele-
gi. alia etiam ratione: quia legitima-
tus eſt ſuus hæres, & iura habet ſuita-
tis, vel ſuorum: vt tenet Bald.in l.eam
quam, C.de fideicomiſſ. conſuluit Phi-
lipp.Dec.in conſ.lxxvi. legitimatum ad
oia beneficia etiam feudú obtinere poſſe.

112 Et † præteritus legitimatus in teſtamen
to patris,vel ſine cauſa exhæredatus ha-
bet ius contratabulandi,& nullum dicé-
di,& querelandi contra teſtamentum pa
tris legitimati firmat Rom. in conſil.
xxxiiii ꝙ incipit naturæ: & per Matth.
de Afflict. laborioſum doctorem Parthe-
nopeum in l. ſancimus,de iur.prothom.
vbi dicit ꝙ legitimato cópetit ius cógrui.

113 Quæro † de alia per dies occurenti quę-
ſtione: an filius naturalis tantum exclu-
dat ſubſtitutum: dic ꝙ ſic, niſi foret eccle
ſia ſubſtituta. l. ex facto. §. ſi quis roga-
tus,ff.ad Trebell.& l cum pater ff. de le.
ii.& leg.i de condi.in ſer. & l. generali-
ter.C.de inſtit.& ſubſtit. & per Bal. ita
limitantem in c.in pręſentia, de proba.
& per Fely.ibi.

114 Et † ꝙ etiam procedit ſi talis filius eſſet
ligitimatus ab Imperatore propter priui
legia,& dignitatem eccleſiæ.

115 Et † quantumcunque legitimus ex ſpurio
natus poſsit inſtitui à parentibus,locum
tamen nó habebit in nepote nato ex in-
ceſtuoſo coitu, qui à nullo ex parétibus
inſtitui poteſt,auten. licet. C.de natur.
liber. & l. fin. C.eo.tit.auten.igitur, au-
te.qualiter nat.effi.ſui,& cap. cum habe
ret, extra de eo qui duxit in matrim.
quam pollu. per adulte. & per Bald.
in dicto c. in præſentia, in viii. col. & in
l.ſi quis C.de inceſt.nupt.

116 Præmiſsis † præpoſitis eſt demum ſcien
dum duellum eſſe dictú à duobus, & eſt
particulare, & corporale bellum ob tute
lam ſui corporis, & rerum: & pro bello
quádoq; impropriè ponitur duellum: ha
betur ff.de ui, & ui arm in l.i.§. uim,ui,
& ad leg. Aquil. in l. qua actione. §. ſi in
colluctatione,& in l. ſcientiam. §. qui cú
aliter, ibidem,& in clemen. ſi furioſus,de
homici. & in l.i. C.vnde ui, & c.cú olim,
de reſt.ſpoli.

117 Et † fit duellum quandoque propter pur
gationem innocentię, vt dictú eſt ſupra,
non aliter valens probare niſi viribus ſui
corporis,vt ille qui aliter non ualet pro-
bare de innocentia ſua, niſi per experi-
menta ſui corporis, & in fortitudine ſua
purgatur in torméntis: & per duellum: vt
in tit. de cler. pugn. in duello, & C. de
glad.& de purg.vulg.per totum titulú.

118 Et † dicitur duellum ab etymologia voca
buli; & vt dixi, eſt corporale bellum, &
ſeu pugna ad differentiam iudiciariæ pu
gnæ: quæ etiá fit inter duos, aut plures:
vt duellú inter actorem,& reum; & duel
lo pugnaẽ viribus, & in iuditio iuribus
contenditur c.forus,de verb.ſigni.l. pro-
perandum C.de iudiciis.

119 Ad † purgationem gloriæ,vel odii exage
rationem fit duellum; & propriè eſt in-
ter duos, aut partes duas.c.i. & per Bal.
ibi de pac.tenen. & l. milites, & p Ang.
ibi.C.de teſt.milit. & de duello in pluri
bus iuribus habetur prællegatis, & in l.
cómodiſsimè,de re iudi.& in l. Athletas
de his,qui not.in fa.m. & l.i. C. quæ res
pign. oblig. poſ.& per Doct. V.I. in ua-
riis locis.

120 Pacta † ſunt ſeruanda facta inter duellan

tes:de quibus mentionem facit d.Par.de Put.in ſuo tract.duell.in vi parte: Quid ſi duo pugnantes ſunt vulnerati ambo cũ vulneribus magnis, & letalibus, quis eorum victor, & quis prædictorum maiorem habebit honorẽ: & quando vnus pugnantium differt in prælio clauam cũ veneno. an ſibi detur ob hoc victoria: & quando vnus ex duellãtibus eſt effectus debilis ob. ſanguinis nimiam abundantiam vulnerum, & ligatus: deinde alter moritur: quis victor dicatur, & ſit: Et quando ambo duellantes vulnerati ceciderint in terram mortui, quis eorũ erit victor: Et quando vnus ab eo deiectus equum ſuum concitauerit contra alterũ equitem; adeoq; equis rixantibus cecidit eques, & fractis cruribus perit: Et quando vnus equitũ deſcendit ab equo, & hoſtem cœpit per pedem qui ſe deiecit ſupra illũ,& ipſum obtriuit:Et quando eques vnus cęcidit de equo ob pondus armorum, & caſualiter abſque impulſione cadens, fuit ab alio captus, an honor detur capienti: Et quando vnus duellantium detulit tripedes intra liciã, ſeu ſticcatum,& quando vnus prędictorum dixit. Io me rendo: & hoc dicendo aſtrinxit enſem,& alium occidit: & quã do vnus duellantium cadit ab equo,& alter vadit ſtorditus, & ſemiuiuus per aliquantulum temporis: me remitto circa prędictor caſus ad alia conſulta per me iam impręſſa, & per d. Parid. de Put. in viii.& ix.parte ſui lib.de bello.

121 † Quæritur ſi à ſententia duelli poſsit appellari, dic ꝙ ſic: & plus dic ꝙ nunq̃ tranſit in rem iudicatam,quando potuiſſet alius delinquere in crimine oppoſito præter victum,& ſeu condemnatum: vt patet in furto; habetur per d. And. de Iſer.& Bal.in §. ſi quis hominẽ, de pac. tenen.Glo.in c.ii.de cler. pugn. in duello,& c.ii.de purg vulg. & licet non eſſet à tali ſententia appellatum, non tranſit in rem iudicatam: & reperta veritate in contrarium reiterabitur.l.fullo, de cód. ſine cau.& l.admonẽdi, de iure iur.& ꝙ nulla ſit ſententia quæ profertur ſuper duello:quia eſt facta per incertam probationem, & imaginariam præſumptionẽ, tenet Bal.in l.liber.C.de teſt. & in l.fin. C.de proba.limitat illius rigorem ob incertitudinem probationis: habetur per d.Par.de Put. in vltim. parte ſui lib. vbi plenè diſputat hanc quęſtionem.

122 † Demum quæritur ſi vaſallus poteſt offerre pugnam domino,& illum in ius ſine venia vocare: dic concluſiuè ꝙ non: Immò in hoc caſu perdit feudum:è contrariò autem poſſet ipſe Dominus vocare in ius uaſallum ſuum ſine venia: ſed non è contrà:quia vaſallus nullam in dominum habet iuriſdictionem, niſi ſubiectam c.i. de milit. vaſallo qui contumax eſt: & eſt vna de fallentiis pro dominis contra uaſallos: Domini autem in multis ſunt magis priuilegiati quàm vaſalli, habetur latè per D.Matth.de Afflictis in deciſione.nu cclxv.

FINIS.

IVLII FERRETTI RAVENNATIS
IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS, EQVITIS ET COMITIS LATERANENSIS PALATII,

TRACTATVS DE IVSTO ET INIVSTO BELLO.

SVMMARIVM.

1 Bellum iuſtum dicitur quod à Papa Catholico contra non recognoſcentes Romanam Eccleſiam indicitur.

2 Roman. eccleſia eſt caput omnium eccleſiarum uniuerſi orbis.

3 Papa tenet uniuerſale imperium inſpiritualibus, inter omnes fideles & infideles.

4 Papa eſt Chriſti Vicarius & Petri ſucceſſor. & omnium eccleſiarum proprietarius dicitur. & nu. 17.

5 Pugnantes contra infideles, merentur apud Deum.

6 Pax in omni bello, offerenda eſt inimico, ante quàm bellum fiat.

7 Bellum etiam iuſtum dicitur, quod indicitur ab Imperatore catholico.

Imperator iuriſdictionaliter eſt totius orbis dominus, & nu. 17.

8 Bellum iuſtum quoque dicitur. quod indicitur à Principibus nõ recognoſcentibus ſuperiorẽ.

9 Bellum ſemper præſumitur iuſtè indictum à Papa, Imperatore Ortodoxo, & à principibus ſuperiorem non recognoſcentibus.

10 Bellum à populo Romano indicebatur, & iuſtum erat.

11 Principis priuilegium eſt indicere bellum.

12 Bellum propriè quando dicatur.

13 Bellum & duellum quare ita dicantur.

14 Bona & mala quæ inducantur à bello.

15 Bellum unde deriuatur.

16 Perſiciariorum officium eſt indicere bella, & alijs pœna mortis imponitur.

17 Papa habet utrunque gladium, & contrarium aſſerentes ſunt hæretici.

18 Deus ex ſe rexit mundum ſine miniſtris tempore multo.

19 Deus quo tempore cœpit regere mundum per miniſtros.

20 Imperium unde ortum habuit, & nu. 23.

Imperator an ſit in bona uel mala fide Imperij ſui, & nu. 24.

21 Quæ iuſto bello quæruntur. licitè, & iuſtè quæſita ſunt. & ſunt præſcriptibilia.

22 Chriſtus in hoc ſeculo exercuit utrunque gladium, & nu. 24.

23 Papa uacãte Imperio põt utrũq; gladiũ exercere.

24 Principes omnes, excepto Papa, ſubiacent Imperio, & nu. 23.

25 Principes Chriſtiani bella inter ſe gerentes, an rite acquirant regna aliena.

26 Imperator an poſſit reuocare priuilegia per ipſum. uel prædeceſſores ſuos cõceſſa. et nu. 29.

27 Priuilegia conceſſa ab Imperatore ante eius coronationem tenent.

28 Imperator non coronatus improprius eſt.

30 Baro abutens priuilegio, poteſt eo priuari.

31 Priuilegia quæ in uim contractus tranſierunt, an poſſint à concedente reuocari.

32 Priuilegia meritoria non poſſunt reuocari à concedente.

33 Bellum iuſtum dicitur intuitu Principis præcipientis & obedientis, cùm ipſi Principi obediens neceſſario iure parere tenetur.

34 Bellum iuſtum multipliciter quoque dicitur. & num. 35. cum ſeq. uſque ad num. 47.

36 Bellum legitimum quibus fit concurrentibus. & nu. 37. & 38.

Bellum quid ſit, & nu. 196.

38 Clerici an poſſint miniſtrare gladium ſanguinis bello. & bello intereſſe. & num. 195.

45 Clericus præſtans conſilium bello an ſit irregularis.

46 Epiſcopus an & quando poſſit indicere bellum ſine incurſu irregularitatis.

47 Pugnandum quando & qualiter pro fide, & pace.

48 Clerici parantes ſagitas, inſidias militares, & tormenta. an incidant in irregularitatem.

49 Imperator non poteſt contra eccleſiam catholicam indicere bellum.

50 Papa rite liberat à iuramento fidelitatis ſubditos Imperatoris indicentis bellum contra eccleſiam catholicam.

51 Papa contra Imperatorem hæreticum rite poteſt bellum indicere.

52 Imperator eſt filius eccleſiæ, cui parere debet, ut bonus filius patri & matri ſuæ.

53 Bellum contra Iudæos, & ſaracenos, quo iure indicatur, remiſſiue.

54 Bella omni die etiam feſtiuo gerenda ſunt urgente neceſſitate.

55 Chriſtus Dominica die ſurrexit pro neceſſaria ſalute humani generis, & omne inſigne illo die fecit.

56 Expeditio Rauennæ magna extitit, & fuit in die Paſcatis, & quare.

57 Morientes in bello pro eccleſia cæleſte regnum merentur.

58 Morientes in bello iuſto ſine peccato mortali, ſalui fiunt.

59 Arma generant multa mala. ideò à populo ferri non debent.

60 Odia inteſtina per mortales ſunt fugienda, & nu 61. & 68.

61 Fides ſuſpecta quando ſit tyrannidis.

62 Principes regnare cupientes, quales eſſe debeãt: Iuſtitia recta ſeparat reges à tyrannis, & num. 63.

63 Iuſti Principii uita fælicior eſt illa tyranni.
Tyranni uita quæ ſit.
Populi iniuſtè grauari non debent. & nu. 64.

64 Tiberius Imperator qualiter fuerit uirtute præditus, & clemens erga populos.
Boni Imperatoris proprium eſt amare Deum, & proximos cum Charitate ſubditos ſuos: inueſtigare eorum commoda, et illorum damna remouere.

65 Tyrannis non cadit in Papam.
Papa non poteſt à mundo iudicari niſi pro hæreſi.

66 Papæ geſtum præter ordinem rectũ an teneat.
Bellum iuſtum & neceſſarium quale ſit. & quæ dicũtur bella licita. et nu. 67. 68. 69. 96. 97

68 Bellum ſemper eſt faciendum in infideles.

69 Diſcordia Chriſtianorum accreſcit infidelium regna.

70 Homicidæ non ſunt, qui hoſtes in bello iuſto occidunt.

71 Fugientes ex publico bello infames fiunt.
Capti in bello iuſto fiunt ſerui capientium.
Capti in bello non ſunt occidendi ſecuta uictoria. & nu. 72. & 75. 171.

72 Beſſus Dux Theſſalorum ab Alexandro magno occiſus fuit, quia Regem Darium captiuum interfecerat.

73 Capti in bello iuſto non poſſunt dominos ſuos derelinquere. & nu. 74.
Captiui Chriſtiani non efficiuntur ſerui capientium.

75 Principes catholici tenentur captiuos Chriſtianos redimere.

76 Ius poſtliminij quibus competat.

77 Ius poſtliminij quid ſit. & unde deriuatur.

78 Filius reuerſus ab hoſtibus ex patre arrogato, ex ipſo filio exiſtente captiuo. fit nepos arrogatoris.

79 Filius apud hoſtes ſuſceptus, poſtliminio reuerſus filij iura habet.

80 Mortuus apud hoſtes, fingitur mortuus prima hora captiuitatis.

81 Filius familiàs in bello captus, et inde reuerſus, priſtina iura filiationis recuperat.

82 Vxor capta ab hoſtibus, an rediens recuperet uirum.

83 Captiuorum attenditur hora prima ſuæ captiuitatis ad contractus & ultimas uoluntates.
Filius ſequitur conditionem patris.

84 Capta in bello an liceat retinere cum bona conſcientia, & nu. 178.

85 Milites & filij familiàs milites, qualiter poſſent teſtari in conflictu.

86 Patre capto, & ab aliquo redempto, poteſt filius redẽptori reddere ſolutum pro patre. & illius eſſe hæres.

87 Seruus captus & rediens an ſequatur priſtina iura.

88 Mortuo hærede ante teſtatorem, teſtamentum rumpitur.
Filius natus apud hoſtes ex uiro & uxore captis ab hoſtibus, & cum ambobus rediens,

iura filiationis habet, cum ſola uerò matre reuerſus pro ſpurio habetur.

89 Ius poſtliminij quando locum habeat.

90 Capti in bello non iuſto licitè fugere poſſunt.

91 Repreſaliæ quæ ſint,

92 Confederati poſſunt repreſalias impetrare.

93 Rei confugientes ad eccleſias an in eis tuti eſſe debeant, & nu. 94. & 95.

95 Capientes & extrahentes exiſtentes in templo Dei, in pœnam incidunt criminis læſæ maieſtatis.

Delinquentes in eccleſia. & diffidatos latrones non tuatur eccleſia.

98 Iniuſtum & præſumptuoſum quando dicatur bellum. & pluribus modis dicitur iniuſtum. nu 106. 107. 108. & 109.

99 Iudices catholici eſſe debent, aliàs ſunt incompetentes.

100 Iudices non debent eſſe ſuſpecti, neque inimici Regi ſuo, neque partibus litigantibus.

Iudices ex quibus caſibus repellantur à iudicando. remiſſiuè.

101 Iudæi proſequi non debent.

Saraceni iuſtè proſequuntur, & illis bellum indicitur.

102 Iudæi ſunt infames, nec poſſunt eſſe officiales, neque iudices inter Chriſtianos, & nu. 103.

103 Iudæi non iurant per ſancta Dei Euangelia.

Iudæi a tutela Chriſtianorum repelluntur.

Iudæi non gaudent beneficio c. quãuis de pact. lib. vi

104 Iudæi non poſſunt habere dignitates, nec eſſe doctores. & ſupra nu. 102.

105 Iudæi medici uocari non debent à chriſtianis.

110 Bellum ex parte Chriſtianorum ſemper eſt iuſtum contra infideles.

111 Principibus Chriſtianis an liceat inuocare auxilium infidelium, & cũ ipſis facere ligam. & nu. 115.

112 Papa omnimodam poteſtatem habet in terra, & poteſt Principes non obedientes mandatis ſuis pro pace ſeruanda. priuare dignitatibus, dominijs & regnis.

113 Papa dat, & tollit Imperium & regna auctoritate ſua ſuprema ex cauſa.

Papæ mandatis eſt piè parendum.

114 Papa non poteſt allegari ſuſpectus.

115 Neceſſitas legem non habet.

116 Iniuriæ & damna facta eccleſiæ & imperio iniuſtè, ſtatim vindicari debent.

Celeritas quandoque prodeſt in caſtris.

117 Rex Agislaus Lacedemonius. Imperij & amicorũ iniurias uindicauit. et ibi plura de eius vita.

Bellum quando ſit iuſtum & quando non.

118 Quæſita in bello iuſto an iuſtè retineri poſſint

Spolia priuata quæ dicantur, & quæ publica.

119 Succeſſor ſingularis inuaſoris rei immobilis, an præſcribat rem vitioſam.

Vitia rerum quemcunque poſſeſſorẽ ſequuntur.

120 Mala fides defuncti non nocet acquirenti ab eius hærede. quod vſucapere non poſſit.

Res ſtabilis vitioſa nullo tempore præſcribitur.

Ius Canonicum præfertur ciuili quando tractatur de peccato.

121 Vocati ad bellum an habeant actionem iniuriarum, & de damnis datis.

122 Principes iniuſtè bellantes an teneantur ad refectionem malorum & damnorum datorũ populis. & nu. 187.

Conſecutus ſuum in bello perditum, an poſſit illud iterum in iudicio aut in bello petere. & nume. 127.

123 Damna dantes innocentibus tenentur ad reſtitutionem. & nu. 125. 126.

124 Omnes tenentur de iure tueri ſua iuſtè poſſeſſa.

125 Pœna debet ſuos auctores tenere.

126 Subditi an teneantur dare conſilium & auxilium Principibus iniuſtè bellantibus.

128 Clericus accedens ad bellum iuſtum cum domino ſuo, an rite poſſit retinere prædas & ſpolia. & nu. 129.

129 Præda à milite eſt danda domino ſuo ſub quo militat qui eã diſtribuit inter milites ſecundum eorum merita. & nu. 217.

130 Principes an poſſint remittere vel componere damna paſſa per eorum ſubditos in bello iniuſto. & nu. 187. & 18.

131 Mandantes an teneantur ſatisfacere mandatario damna quæ paſſus eſt ratione mandati.

132 Damna dantes, auxilium, conſilium, & fauorẽ præſtantes in bello iniuſto qualiter teneantur.

133 Infidelium bona in bello iuſto quæſita, iuſtè per catholicos detinentur.

Infideles rectè detinentes dominia & principatus, an ſine cauſa ſpoliari poſſint.

Infideles, non poſſunt habere dignitates, neque principatus.

134 Subditi ſequentes proprium damnum in bello iniuſto, an excuſentur a reſtitutione dam-

norum.

135 *Dubij de bello iuſto vel iniuſto militantes in eo an excuſentur.*

136 *Cognati, amici, & alij voluntariè auxiliantes in bello iniuſto. non excuſantur.*

137 *Vaſalli & barones feuda tenentes, & omnes alij ſudditi, an & quando teneantur ire ad bellum pro ſuo Principe. & nume. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. & 145.*

141 *Expenſæ belli ex redditibus Principum fieri debent.*

Cenſus & tributa gabellarum ac alia onera quare per ſubditos Principibus ſoluantur.

142 *Vaſalli qui fidelitatem iurauerunt an teneantur iuuare barones ſuos in bello contra reges à quibus baroni feuda recognoſcunt.*

143 *Baro mouens bellum contra regem ſuum crimen læſæ maieſtatis committit.*

146 *Monachis & religioſis aggreſsis licet ſe defendere abſque licentia ſuorum prælatorum.*

Religioſi quomodo mortui in mundo cēſeantur.

147 *Monacho an ſit licitum ſe tueri contra abbatē ſuum, illum iniuſtè opprimentem.*

Defenſio eſt de iure naturali, lege diuina & humana non improbata.

148 *Percuſſo an liceat repercutere incontinenti.*

149 *Clericis an ſit licitum indicere bellum particulare.*

Percutiens exiſtentem in actu percutiendi, ante quàm ab eo percutiatur, ad ſui defenſionem facere dicitur.

150 *Clericis percuſsis an ſe defendere liceat, & nu. 151 & 152.*

151 *Inſidians an licitè poſsit occidi.*

152 *Clericis an liceat repellere iniurias in rebus illatas.*

153 *Confederati an teneantur ire ad bellum iuſtum requiſiti à Principe belli.*

154 *Bannitus unius ciuitatis confederatæ, an tutò ſtare poſsit in alia ciuitate confederata.*

155 *Inimicus an inuadere poſsit res inimicorum, & illas ſuas facere.*

156 *Bellum particulare an ſit licitum. & quot ſint eius ſpecies. nu. 157.*

158 *Rem propriam uiolenter ablatam, an liceat domino propria auctoritate recuperare. & nume. 160.*

159 *Mentiri non licet etiam per alterius vitam.*

Limitatio ad Glo. in c. cupiētes, de electio. in vi.

160 *Paria delicta mutua compenſatione tolluntur.*

161 *Clericus exiſtens in bello licito, an licitè fugiat alijs relictis.*

162 *Clericus militando & occidendo homines in bello iuſto non fit irregularis.*

163 *Clericus celebrans miſſam ab aliquo aggreſſus, poteſt ſe defendere, & ad altare redire, & miſſam perficere aggreſſore occiſo. Idem eſt in baptizante & alios ordines eccleſiæ dante. & nu. 164. & 165.*

Clerici ſcandala & pericula fugere tenentur.

Clericis licet in eccleſia Dei ſe defendere.

164 *Peccatum non committit, qui aliquid iure permittente facit.*

165 *Clericus baptizans puerum vel infantem morientem aggreſſus, an debeat ſe tueri, uel pati mortem ne pereat infans.*

166 *Inuaſores regnorum alterius, quando teneantur reſtituere bona ablata in bello.*

167 *Miles decedens in bello militando, & occidēs, an peccet.*

168 *Damnum datum pro repetendis rebus an teneatur quis ad reſtitutionem.*

169 *Clericis an liceat bello corporali ſe & bona ſua defendere.*

170 *Indicantes bella abſque Principis licentia, inquam pœnam incurrant.*

Crimen læſæ maieſtatis quibus modis, & per quos committatur.

172 *Captis in bello eſt miſerendum. & nu. 173.*

173 *Regi Armeniæ Tigrano in bello capto pepercit magnus Pompeus.*

174 *Capti in bello an ſerui fiant.*

175 *Notarij ſerui publici dicuntur.*

Seruus uerus notarius eſſe non poteſt.

176 *Captiui detineri, & non uenundari debent.*

177 *Bona captiuorum an licitè capi poſsint. & nume. 178.*

Bruti geſtum vituperatur circa mortem illatam captiuis.

178 *Deprædantes in bello uicto, reſtituere non tenentur.*

179 *Bōna noſtra ab hoſtibus capta an ſua fiant.*

180 *Dominus an teneatur dare uaſallos ſuos delinquentes in poſſe iuſtitiæ.*

181 *Receptantes malefactores qualiter puniantur.*

182 *Duces & milites qualiter ſe gerere habeant pro conſeruandis eccleſiis, pijs locis, & populis.*

183 *Crudeles perſæpe mala morte moriūtur. et 185.*

184 *Conſtantinus Imperator pepercit paruulis gratia ſalutis.*

185 Dei bellum immortalis fugere non poteſt homo mortalis.

186 Securitas facienda eſt per exercitum illis qui afferunt annonas populis & laborantibus in agris.

187 Domini inter ſe bellantes an poſſint inter ſe componere ſuper damnis ſubditorũ. & nu. 188.

189 Epiſcopi an licitè poſsint intereſſe bello ſine licentia Papæ.

190 Prælatus an poſsit indicere bellum pro iniuria ſubditi ſui. & alios quàm iniuriantes bello capere.

191 Bella diſtrahunt mentem clericorum à diuinis, & inquietudinem pariunt.

Clerici non poſſunt arma portare ſine iuſta cauſa.

Prælatis licet inuocare brachium ſeculare pro defenſione eccleſiarum, ſuorumque bonorũ.

192 Legatus D. Papæ an poſsit indicere & facere bella. & inuocare brachium ſeculare.

193 Bella inducta per eccleſiam contra excommunicatos hæreticos & rebelles ipſius, ſunt meritoria.

194 Miles ſecularis an poſſit ad ſacros ordines ordinari ſine licentia Papali.

195 Clerici intereſſentes bello ſine licentia Papæ irregulares efficiuntur.

196 Bellum quotuplex ſit, & unde dictum.

197 Subditi an licitè poſsint habere bella cum ſuis dominis, & econtrà.

198 Rex iuſte militans contra eius ſuperiorem, an poſsit facere ligam cum alijs.

199 Excommunicatus exiſtens in excommunicatione per annum qualiter puniatur. & ſupra nu. 198.

200 Vaſalli baronum an teneantur magis regem q̃ baronem iuuare in bello.

201 Principes tenentur periti eſſe in re militari & literis, & nu. 202.

202 Fabricius Ieſualdus Comes antiquę urbis Campſę doctus fuit literis & armis. & bonitate plenus.

203 Ciuitas obligata dare Imperio tempore belli tot gentes licet ſteterit per centum annos quòd illas nõ dederit talem obligationem nõ præſcribit. & nu. 104.

Iura eccleſiæ Romanæ & Imperij per centum annos præſcribuntur.

204 Ius patronatus eligendi rectorem eccleſiæ non perditur per electionem non factam ſpacio centum annorum, quia non expediuit.

205 Priuilegia & reſcripta realiter perpetua ſunt. niſi aliud tempus ſit in eis diffinitum.

206 Priuilegium perditur per uoluntariam abuſionem decennalem.

207 Priuilegium multum largum habens de aliquo faciendo, ſi eo nititur multũ ſtrictè ſibi præiudicat.

208 Iuriſdictio nõ uſa per cẽtũ an nos an perdatur

Ius oneris imponendi quanto tẽpore perdatur.

209 Lex uel ſtatutum an tollatur tẽpe per nõ uſum.

210 Tueri qui poteſt ſe, an poſsit & ſuos defendere. & nu. 211.

211 Pater perpetuatur in filium, & una eademq; perſona cenſetur.

212 Forenſis an teneatur tempore belli ad onera perſonalia.

Forenſis belli tempore ad præſtantias tenetur.

213 Morbus & ætas an tempore belli excuſationem præſtent à cuſtodia ciuitatis.

214 Vocatis ad bellum in itinere ſpoliatis. antequàm ad locum belli perueniant, an ſint reficienda damna, equi & ſpolia per prouocantes illos, & quo iure.

215 Ius gẽtium & poſtliminij an locum habeat inter ciuitates liberas inter ſe bellantes. & nume. 216.

216 Ius captiuitatis & poſtliminij locum non habet inter duos populos unius dominii inter ſe bellantes.

217 Bona mobilia in bello iuſto capta an capiẽtium fiant.

218 Bona quæ nobis fuerunt capta ab hoſtibus, & inde per noſtros recuperata, an ſint nobis reſtituenda.

219 Rex uel baro non poteſt contra iuſtitiam capere uaſallos ſuos. ſed tunc licet ipſis uaſallis fugere.

220 Dominus qui cum vxore, filia, uel nuru uaſalli concubuit, uaſallagio priuatur.

221 Papa & Imp. an poſsint legitimare ad feuda.

1 IVSTVM EST † bellum illud quod indicitur a Papa catholico contrà non recognoſcentes Romanã eccleſiam; quod Romanum dicitur: quia Papa Romanũ tenet Imperium in vrbe.

2 † Et Romana eccleſia eſt caput omniũ eccleſiarum vniuerſi orbis. c. hæc eſt fides.xxiiii.q.i.& c.quoniam & penul. de Sum.Trin.& fide cathol.

3 † Et vniuerſale imperium tenet Papa catholicus in ſpiritualibus inter omnes fideles,& infideles per vniuerſum orbem.

4 † Et Chriſti verus eſt Vicarius, & Petri ſucceſſor in terra : & dicitur proprietarius omnium eccleſiarum : firmat And. de Iſer. Doctor veritatis in l. Imperialẽ in add.ii.in tit. quæ ſint rega. & in capitulis Corra.& tex. in c.iuſtum, xxiii q. ii.& c.excommunicamus,el.ii.de hæret. & tex.in c. hæc eſt fides ; & c. quoniam xxiiii.q.i habetur per Imo. in c. ſup iis de vot.& ꝑ Hoſt.ibi,& ꝑ Bar. in l. Chriſtianis,C.de paga.& in l. hoc iure.ff. de iuſt.& iur. & per Ioan. de Lig. in tract. ſuo de bell. & Abb. in c. non nullis, de iud.& Io And.in c.gaudemus,de iud.& Glo. in clem.i. de teſti. & in cle. fin. de iud.& Pau. de Ling. in add. ii. tract. iii. principalis libri de bello domini Ioan. de Lign.olim aui ſui paterni.

5 † Et pugnantes contra infideles, & hoſtes rei publicæ Chriſtianæ merẽtur ual dè:& conſequuntur æternam gloriã morientes in tali bello,& plus acquirũt q̃ ſi viuerent in hoc ſeculo : quia æternaliter viuunt in paradiſo: nã illi beati ſunt qui moriuntur pro Deo: ad prædicta facit c.excommunicamus,de hæret.

6 † Et licet ſit iuſtum bellum, antequàm moueatur offerẽda eſt pax inimico: quã ſi acceperit,& portas ſuas aperuerit:populi ſunt in ea ſeruandi, quibus eſt parcendum in quantum fieri poteſt : vt in xx.c. Deutero.

7 † Iuſtum eſt etiam bellum illud quod indicitur ab Imperatore catholico, Iuriſdictionaliter in tẽporalibus domino totius orbis:locum Cæſaris Auguſti tenẽte:iuxta illud Euangelium,exiuit edictũ à Cæſare Auguſto . vt deſcriberetur vniuerſus orbis .

8 † Iuſtum eſt quoque bellum quando indicitur à regibus,& principibus non recognoſcentibus ſuperiorem ipſius belli præcipiendi ; poteſtatem ordinariam habentem.c. Iulianus,xi.q.iii. & per Glo in c.auctoritatem,in verb.materiali. xv. q. vi.& ꝑ Bar.in l.hoſtes.ff.de capr.& poſtli.reuerſ.& in l.i.id prin.in Glo.in uerbo.bello. ff. de acquir.poſſ. & in c. quid culpatur.in Glo in ver. Principes.xxiii. quæſtio.i.

9 † Et in dubio ſemper præſumitur eſſe lègitimè indictum bellum à Papa catholico, & ab Imperatore orthodoxo, & à principibus non recognoſcentibus ſuperiorem,vt tenent Doct. in c. ſicut,de iur. iura.& in c.quę in eccleſiarum,de conſt. & in l. pſcriptione, & l.ſi.C. ſi cõtra ius vel vtil publ.

10 † Et à populo Romano tunc non recognoſcenre ſuperiorem indicebatur, & iuſtum erat l.i C.ut arm.vſu.

11 † Principis enim priuilegium eſt indicere bellum.l.iii.ff ad leg.Iul.maieſt.ad quæ faciunt not. per Bal. in conſ.xii. & in conſ.L & in conſ.cccxxii.in i.vol.

12 † Et impropriè bellum dicitur . quando indicitur ab inferioribus principibus recognoſcentibus ſuperiores.c.ſicut,el.iii. de iur. iur. quod in dubio præſumitur iniuſtum l.vnica.C de glad.c.i.de purg. cano.& per Oldr.de Laude in conſ.lxx. lxxi.& lxxii.

13 † Quidam bellum à bono: & duonum ꝑ bono à duello per antiphraſim,id eſt per contrariũ dicuntur deriuari:quia in eo multi ſæpe malum recipiunt in perditionem animarum,corporum,& ſubſtantiarum l.i.C.publ.lætic.lib.xii. & ꝑ Archi.in.c.i.xiii q.i.& in c.fin.xliiii. diſt. & vt dixi, ſecundum quoſdam bellum à bono dici poſſe : quia ſit propter futurũ bonum,id eſt,propter pacem.

14 † Quæ ſequitur poſt bellum ex cauſa ſiniti belli:& quę bona, & mala inducant bella:habetur in Gl.in ver.patiuntur,au then.de arm coll.vi.in princ.

15 † Et quidã de iure naturali deriuari bellum firmant:quorum opi. probatur propter appetitus naturales : quorum ſententiam non improbamus ; ſed dicimus eſſe de Iure gentium,ciuili,& canonico: quia inclinatio illius inclinationis inrroductæ à principiis naturalibus inſurgit

ex iure gentium, id eſt, ex æquitate generalis rationis intelligétiæ. c. ius gentiũ. i. diſtin. & per Glo. & Doct. in l. ex hoc iure ff. de iuſti. & iur. & c. ius naturale, diſtin. i & l. ius ciuile. ff. de iuſt. & iur. & quando aliquid adimus, uel detrahimus iuri cõmuni, ciuili, vel canonico, ius proprium eſt ciuile, vel canonicum: & dicitur igitur bella eſſe de iure ciuili, & canonico, id eſt, de ipſa rectitudine: quæ eſt ius ciuile, & canonicum vt dicit Ioan. de Lign. in libro ſuo de bello.

16 † Et bellum indicitur per perficiarios: quorum proprium eſt officium indicere bellum. l. i. C. de perfie. dign. lib. xii. & p Bar. i l. hoſtes. ff. de capt. & poſtl. reuerſ. Et pœna mortis naturalis eſt in alio indicente; & non deputato indicere bellũ ſi illud indixerit, Glo. eſt in tit. de mãd. princ. & habetur in tit. de arm. authen. & in tit. vt armo. vſus. lib. xi. C.

17 † Et vt prædiximus catholicus Papa eſt Dei vicarius, & iuriſdictionaliter dominus in ſpiritualibus, & proconſul, dictator, & Imperator totius orbis: & Imperator etiam catholicus eſt Dei vicarius, Dictator, & ordinarius legatus, domin⁹, & proconſul iuriſdictionaliter vniuerſi orbis in tẽporalibus: & hi ſunt illa duo luminaria mundi: Papa. n habet vtrunq; gladium; & qui contrarium dicunt hæretici ſunt. c. violatores. xxv. q. i.

18 † A principio creauit Deus in mẽte ſua, & poſt cum effectu cœlum, & terram, & mare ſeperauit, & omnia quæ in eis ſunt cum angelica; & humana natura: & ſpiritualia, & temporalia per ſe ipſum rexit: & homini quem creauit ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam: præcepta dedit: & tranſgredienti pœnam impoſuit; & dedit. Geneſ. ii. rexit per ſe dominus vſque ad tempora Noe; puniuit Caym. & Lamech. Reges, & Sodomos nephandos, & peccatores.

19 † A tempore verò Noe incepit Deus mũdum regere per miniſtros: & Gene. 4. 5. 6. Et primus fuit Noes cui commiſſa fuit archa: quæ ſignificat populum, & eccleſiam Dei. Gene. 8 9. in hoc gubernio ſucceſſerunt Patriarchæ, & Reges, ac Iudices: qui pro tempore fuerũt in regimine populi Iudæorum: & hoc durauit vſque ad tẽpus D. noſtri Ieſu Chriſti; qui poſt ſe reliquit prædicta duo luminaria magna c. i. & per Bal. ibi de pa. coſtan.

20 † Et licet Imperium videatur habuiſſe originem à violentia; & in mala fide videatur. ne præſcribere valuerit iura Imperii: hoc tamen fuit iuſtificatũ à Deo, & ab eo comprobatum: authen. de non alien. §. ſi minus: ſecundum Bal. & alios ſcriben. ibi, in l. cunctos populos. C. de Sum. Trin & fid. cathol. Et dum Chriſt⁹ dixerit imaginem Cæſaris reddi Ceſari: nec fuiſſet ab eccleſia defenſus poſſeſſor iniuſtus, ſi fuiſſet iniuſtus poſſeſſor Cæſar Auguſt⁹ i ſua poſſeſsione Impii.

21 Nam † quę iuſto bello quærũtur licitè, & iuſtè quæſita ſunt, & p̄ſcribilia ſunt: habetur per Inno. in c. ſuper. de uot. & de iure ciuili etiam cum mala fide præſcribitur ſpacio xl. annorum l. ſicut. C. de præſcript. & tot Reges, & Principes Chriſtiani Sancti fuerunt: quos Dominus non permiſiſſet errare ſi fuiſſet in errore poſſeſsionis iniuſti Roma. Imperii: quod dependet, & depẽdebat ante Chriſtum à ſolo Deo, & poſt Chriſtum cœpit eſſe Chriſti: vt ꝓphetauit Daniel: & ſucceſsiuè in eius vicarium, per quẽ fuit translatum Imperium limitata poteſtate. c. ſolitæ, de maior. & obed. & c. venerabilem, ext. de elect. Glo. in authen. de mand. princip.

22 † Et Chriſtus ipſe exercuit in mundo vtrunq; gladium ſpiritualem videlicet: & temporalẽ: de ſpirituali plenæ ſunt cartę; de temporali patet in liberatione adulteræ, & in expulſione ementium, & vendentium de templo: & in inciſione auris facta per Petrum Malcho; & in reſtitutione dictæ auris eidẽ Malcho reſtitutæ per omnipotentem. D. noſtrum Ieſum Chriſtum: vtroque per ipſum reſpectiuè adimpleto Teſtamento nouo, & veteri; & aliis actibus ſpectantibus ad Regem, & cum corona regia coronatus fuit, & crucifixus cum corona: vt Rex coronatus Iudæorum mortuus fuit: vt patet in tit. Sanctæ crucis: IESVS NA-

ZARENVS REX IVDAEORVM, habetur per Ang. Aret. inſt. de milit. teſtam. in fin & nouum, & vetus, vt dixi adimpleuit teſtamentum DOMINVS NOSTER IESVS CHRISTVS, & per ipſum diſtincta ſunt lumina illa duo in excellentia, & iuriſdictione: iuxta determinationem ſacrorum canonū Sanctę matris eccleſiæ catholicę, & iuris diuini diſpoſitione; exiuit edictum à Cæſare Auguſto, vt deſcriberetur vniuerſus orbis vt dixi ſup.

23 † Et vacante Imperio poteſt Papa exercere vtrūque gladium; videlicet iura ſua ſpiritualia, & temporalia Imperii: Imperium autem à Deo eſt, & non à fortuna: habetur per D. And. de Iſer. in tit. de pace tenē. & eſt bonus tex. in c. quæſitum. xxiii. q. iiii.

24 † Et omnes Principes excepto Papa ſubiacent regulariter Imperio, & ſuo catholico Imperatori; à quo priuilegia habét: vt eſt videre in conſti. Imperat. vniuerſi ferè orbis principibus factis: & illi qui non habent priuilegium ab Imperatore: vſurpatores ſunt iurium, regnorum Imperii, niſi illa ſua uirtute recuperauerint ab infidelibus primò occupata: vt de Hiſpaniarum, & Luſitaniæ regibus habetur. not. dn̄s Iaſ. moder. doctor inſignis in l. id quod ff. de legi. l. deprecatio. ff. ad leg. Rod de iactu: & aliàs poſſet Imperator illa ritè debellare, & imperii ſui ditioni ſubmittere: ita tenet legum magiſter dominus Bar. in l. ſi duas, §. grammatici, ff. de excuſ. tut. & per Glo. in l. hac edictali, de pac. iur. ſitm. vbi notat quæſtionem illam de Rege Franciæ quā ſubegit Cæſar: & de aliis regibus orbis ſubiectis Romano Imperio: nec fallit ſacra litera firmans Tiberium Cæſarē Auguſtum fuiſſe dominum vniuerſi orbis: cum etiam legatur in hiſtoriis tempore Octauiani Auguſti qui imperauit ante Tiberium omnes populos ſponte ſe ditioni tanti Imperatoris Romani Imperii ſuppoſuiſſe, & illi obedientiam dediſſe: habetur per Euangelium: exiuit edictum à Cæſare Auguſto vt deſcriberetur vniuerſus orbis: habetur per Ang. de Aret inſt. de patr poteſt. §. fin. & p Ioā. Baptiſ. de S. Seue. in l. cūctos populos. C. de ſumm. Trini. & fid. catholi. & alios communiter ibi ſcribentes.

25 † Nec Principes Chriſtiani inter ſe gerentes temeraria bella rectè tenent principatus per ipſos occupatos illegitimo titulo: & occupantes aliena loca per uim, vel alia illegitima uia, vel modo indirecto cum peccato: illa dominis ſuis legitimis reſtituere de iure tenentur: cū fructibus illis iniuſtè perceptis ob malā fidem eorum: ca. miles xxiii. q. v. firmāt Ant. de Butr. & Hoſt. in c. ſuper his, de uoro, quia tales præſcribere non poſſunt cum ſint in mala fide, c. fin. de pręſcrip. & confeſſores illos abſoluere non poſſunt: qui habent cauere ne ipſi, & confitentes cateruatim damnentur ad ęternas pœnas in inferno: vbi ſilet lux, & alios ſecum ducant in foueam profundam, (vt dicit Euangelium) ſi cæcus cæcum, ducit, ambo in foueam cadunt.

26 † Quæro de caſu quem habui Romę in facto: An Imperator poſſit reuocare priuilegia huiuſmodi ad libitum ſuum, tā per ipſum conceſſa, quàm per ſuos prædeceſſores: & iudicaui poſſe per tex. in c. is cui, de præben. in vi. & c. ſubiectum, de decim. & per Franci. Areti. in c. nouit de iudi. & l ſi quis in principio teſtamenti. ff. de lega. iii. & per not. per Bart in l. hoſtes. ff. de cap. & poſtl. reuerſ. & in l. Imperium. ff. de iuriſdi. om. iud & p Alexā. & alios ibi ſcribentes.

27 † Et an ualeat priuilegium alicui conceſſum per Imperatorem non coronatum, dic valere: vt not. Ange. de Aret. in inſtituti. procemio. & Cy. in l. fina. C. de quadri. præſcri. & Bar. in l. ſed ſi reprobari. ff. de excuſ. tutor. & per Inno. in c. venerabilem, de elect. & per Luc. de Pen. in rubri. C. de aur. coronar. lib. xi. & ratio eſt: quia corona ſignum eſt regis: ſed regem ex ſe corona nō facit, neque tribuit imperium; ſed inſigne honoris: igitur valet prilegium: 28 † nam impropius eſt Imperator ſine triplici corona, & cum ea proprius eſt Imperator: qui ſi tēpore ſuę creationis, vel coronationis, aut bellorū

victoriæ,

victoriæ, vel ſtatus acquiſitionis aliquid
promiſerit, ſeu donauerit aliquam vrbē
ſibi prȩiudicialem, & contra proprium,
& imperii ſui honorem non valebit talȩ
promiſſum, aut datum, nec ſeruare tene-
bitur c. cum veniſſent, extra de inſtituti.
& per Abb. in c. ſicut el. ii. de iureiuran.
29 † Et ampla priuilegia per ipſum, & an-
teceſſores ſuos cōceſſa alicui iuriſdictio-
num primarum, ſecundarum, & tertiarū
cauſarum in prȩiudiciū ſuæ iuriſdictio-
nis, ſimiliter ſernare non habet: & illa
poteſt reuocare, & contra illa facere ad
libitum ſuum c. ſubiectum, de decim. &
per Fely. & Franc. de Aret. in c. nouit. dȩ
Iud. & c. i. de proba.
30 † Et de facili quidem poſſunt priuari ba
rones priuilegiis ſibi conceſsis ſi fuerint
illis abuſi, habetur p Bald. in c. i. Id in. §.
publici latrones. de pac. tenen. & in c. i.
qualiter dom. proprie. feud. priuen.
31 † Et quia Deus non ſubiecit contractus
in poteſtate principū: ideò non potue-
rint prouocare priuilegia illa quæ tranſi
uerint in vim contractus, niſi ex legiti-
ma, & vrgenti cauſa de iure ſubſiſtente:
ſecundum Bald. in c. i. de natura feud. &
in l. penul. C. de donat. int. vit. & vxor.
Petr de Anchar. in c. canonum ſtatuta,
in xiiii. q. col. ii. de conſt. & per tex. in l.
fundum. C. de fun patrim. & Petr. de An
cha. in c. quoniā, de cōceſſ. præben. in vi.
32 † Meritoria quoque priuilegia de iure
non poſſunt reuocari ſine legitima cau-
ſa: vt magiſtraliter docet d. And. de Iſer.
inſignis doctor, & maximæ auctoritatis
in conſti. ea quæ, ſub rubr. ꝙ nullus præ-
latus, comes, vel baro. & per do. Matth.
de Affli. ibidem.
33 † Iuſtum bellum dicitur intuitu princi
pis præcipientis, & obediētis, ſi ipſe prȩ-
cipiens ſit talis cui obediens neceſſario
iure parere teneatur c. quid culpatur in
bello xxiii. q. i. & c. dominus. xxiii q. ii.
& per And. de Iſer. in c. i. de conſu. feud.
c. perpendimus, de ſenten. excōm.
34 † Iuſtum quoque dicitur bellum intui-
tu illius cōtrà quem fit, & licitè, indicit
iuris aucto. c. i. & vlti. xxiii. q. ii. Indu
ctum bellum fuit ut aliàs dixi pro pul-
ſandà injuria, & inferēda vindicta ne im
punita tranſiret, aliàs excitatura ad pe
ius inferendum: & ne manifeſtum immi
neat nobis periculum: quod iuſtum, &
neceſſarium dicitur: vt mali puniantur,
& eorum audacia reprimetur, & emen
dentur: & vt boni ſubleuentur ſtudio pa
cis. c reos. xxiii q. v. & c. cum homo ea.
cau. & q. & ſit, geriturq́; bellum ut pax
quæratur, & non èconuerſo, quȩritē pax,
vt bellum exerceatur. c. nolli. xxiii. q. i.
& de iuſti, iniuſtiq́; belli materia habe
tur per Hoſt. in tit. de tregu. & pac. in. §.
quid ſit iuſtum bellum: quod iuregen
tium fuit introductum, ut inſtit. de iur.
nat. gent. & ciuil. §. ius autem.
35 † Bellum iuſtum multipliciter dicitur:
& quando ſit permiſſum, & quando nō
not. Glo. in c. i. dicta. 2. q. 10.
36 † Legitimum dicitur fieri bellū ſex con
currentibus videlicet: quando ſit pro fi-
de, iuſtitia, & pro republica chriſtia-
na amplianda, & tutanda; & non fudendi
ſanguinem deſiderio: & primò ſit ꝓpter
charitatem, vt pacis lenitate tollatur id
quod belli calamitas introduxit c. quid
culpatur & c. militare. xxiii. q. i. & l. fin.
C. vt ar. vſ. lib. xi. Nam ſæpe per bellum
perditur anima, corpus, & ſubſtantia:
Ideò calamitoſum bellum nuncupari po
teſt. vt dicit Bald. in l. unica. C. vt publ.
letic. & eſt bellum quædam animoſitas
orta ad propulſandum iniuriam, vel ad
inferēdū vindictam, c. in ſumma. xxxiii.
q. 1; Hyere. xxxiii. cap.
37 † Et iuſtè pugnantibus fauet Deus: & qȝ
Grȩci in Teucros iuſtè pugnarunt, pro-
pterea iacet ſuperba Troya à græca deui
cta virtute.
38 † Secundò à perſona indicente bellū ha-
bente ſuperioris poteſtatem ordinariā
indicendi bellum. l. vnica. C. vt arm. vſus
lib. xi. & l. i. C. de perfectiſsim. dignit. iun
cto c. quid culpatur. xxiii. q. i. Prohibent
iura pſonas eccleſiaſticas miniſtrare glà
diū ſanguinis, & ſe nō inquinare ſangui
ne etiā miniſtrando iuſtitiam c. 2. & c. ꝑ
humani, de hom. in vi. & c. clerici. xxiii.
q. viii. ineuitabili niſi cogente neceſsita-
te: Poſſunt tamen clerici anteq̄ prælium

committatur alios pro fide,& re publica
Chriſti hortari ad prælium, & ipſis aſsi
ſtere in bello hortationibus, & abſolu-
tionibus ſpiritualibus:ut fidem catholi-
cam tueantur, iuſtitiam, & patriam libe
rent:ſed non vt aliquem interficient,aut
mutilent;& ſi aliqui interficerentur non
ſibi poſteà imputabitur ad peccatum;im
mò peccarent ſi illis nō ſubuenirent hor
tationibus ſpiritualibus.c.de occidēdis.
xxiii.q.v.& c.poſtulaſti,de homic.& c.
quia te.l.diſtinct.

39 Et ſi clericus conſuluerit in aliqua re ex
qua potuit ſequi mors, vel dedit conſi
lium ꝙ inſtrumentum bellicum, vel in-
ſidiæ ponantur in aliquo loco: quo poſ
ſit humanum genus inſidiari catholico-
rum, & ſequi mors quorundam ex ipſis
ortodoxis, & an ſequta morte efficiatur
irregularis.dic ꝙ ſic:vt tenet Fely.in c.i.
de offi.iud.deleg.

40 † Tertiò,perſona legitima non obtempe
rari neceſſario iure tenente præcepto
præcipientis.

41 † Quartò,legitimata pro defenſione ſua,
vel ſuorum.c. ſi nulla.xxiii.q.viii cum
Glo.ibi.

42 † Quintò,propter res occupatas:videli-
cet pro reſtitutione, & recuperatione,
aut repetitione rerum ſibi ablatarū per
vim vel alio modo doloſo: ſtrepitu in
hoc ceſſante iudiciorum: ob hoſtium po
tentiam c.cum olim.de reſt.ſpoli.

43 † Et iuſtum bellum eſt in re publica: vt
inquit.M.Tullius Cicero contra Catel
linam quod denunciat, & indicitur Prin
cipis autē,& geritur pro rebus repetun-
dis,non de iure ablatis, & etiam pro pul
ſandis hoſtibus,& eorum iniuriis rei pu
blice factis,& fieri comminatis.

44 † Sextò,ꝙ nō ex odio; ſed vt ſuum conſe
quatur debitum c.quid culpatur:& c.mi
litare non eſt peccatum.xxiii.q.i.

45 † Hoſtienſis doctor magnæ auctoritatis,
Iuris Spec. magiſter dicit in ſumma: ꝙ
fieri poteſt & indici bellum iuſtum au-
ctoritate epiſcopi: quādo pro fide pugna
tur.c.ſi non ex fidei, & c. diſplicet, cum
ſim.xxiii.q.iiii. & ſi pro auctoritate ec-
cleſiæ bellum indicatur:habetur in c.ex-
communicatis, in §.acolitis in Glo.ac-
ceſſerit.

46 † Et poteſt indici bellum contra illum
qui pro peccato mortali excommunica-
tus non vult parere eccleſiæ Dei indura
to corde,& in contemptum clauium: &
ſic etiam requiritur perſona contra quē
indicatur bellum: & quando epiſcopus
poſsit indicere bellum, & ipſi bello in-
tereſſe ſine incurſu irregularitatis:habe
tur in c.clericus qui paganum, cum ſe-
quenti c.ix.diſtin.& in c.ex multo ex-
tra deuot.& in c.cū olim, & ibi per Doc.
de reſtit.ſpol.

47 † Et quando,& qualiter ſit pro fide, &
pace pugnandum: habetur de conuerſ.
infidel.c.i.& de homic.cap. ſuſcepimus
& xxiii.q.iii.cap.fortitudo.

48 † Et an clerici parantes ſagittas,vel alia
mortifera inſtrumenta ad interficiendū,
perdendumq;,aut vulnerandum, vel mu
tilandū homines in bello iuſto, vel iniu
ſto, incurrant irregularitatem. dic il
los incurrere in irregularitatem, in
caſibus prædictis ſecundum Innoc.in c.
fin.extrà de poſt. prælat.& in c. ſenten-
tiam,extrà ne clerici,vel monachi. & in
c.ita extrà de Iudæ. & c. vnico. ext. de
ſagitt.

49 † Quarto de caſu: ſi Imperator catholi-
cus poſsit indicere bellum contra eccle
ſiam catholicam; & ſubditi habeant illi
parere,dic ꝙ non;quia Imperator eſt fi-
lius ſubiectus,defenſor,& aduocatus ec-
cleſiæ Dei,quam tutari tenetur ex debi
to ſuo.& ſi aliter faceret perderet priui-
legia tota Imperii,& priuari per Papam
catholicum,& deponi legitimè poſſet ab
Imperio.c.priuilegium xi.q.iii.c.ſugge
ſtionem,de decim.

50 † Et poteſt Papa catholicus tunc rectè
liberare ſubditos Imperatoris,& ſui im
perii à vinculo iuramenti fidelitatis ne
ſibi pareant,c.nos ſanctorum, & c iura-
tos.xv.q.vi.& c.excomunicamus de hæ
ret.& per Io.And.& Hoſtien. in c. cum
olim.de reſt.ſpoli. & per Abba. & Fely.
in c.nouit, de iudic.& per Io.de Lign.&
eius nepotem Paul.de Lign.in tract.ſuo
de bello in tit.an bellum motū per Im-

peratorem contra eccleſiam ſit iuſtum.

51 † Vbi etiam tenent Papam poſſe indicere bellum contra Imperatorem hæreticum occupantem iura eccleſię: & ſubditi imperii tenentur tunc reuerenter parere domino Papæ catholico, & non Imperatori: vt in dictis iuribus. & per Abb. in c. ſicut, de Iur. iuran. & de electi c. venerabilem, & per Doct. in c ex geſtis, de cler. non reſid. & in extrauag. Bonif. incip. vnam ſanctam.

52 † Imperator eſt filius, & nō dominus eccleſiæ, cui parere habet vt bonus filius patri, & matri ſuæ: pro quibus vt Chriſtus obediens patri debet eſſe, & fidelis vſque ad mortem.

54 † De bello iudęorū, & ſaracenorū habetur in c. auctoritatē. xv. q. viii. & quo iure indicitur bellum contra ſaracenos ſcribit Inno. in c. ſuper hiis, extra de vot. & per Oldra. in conſi. lxxi incip. an contra ſaracenos Hiſpaniarum: ſit licitum bellū.

54 † Item quęro an omni die, etiā dominico, ſiue feſtiuo ſint bella gerenda; dic ꝙ ſic: vrgente neceſsitate: qua præmēte omni die bellandum eſt: ceſſante autem cauſa neceſsitatis, ceſſare & debent tumultus bellorum c. ſi nulla. xxiii. q. viii. & per totum etiam. xxiii. q. ii & l. ex hoc iure ff de iuſti. & iur.

55 † Et die dominico ſurrexit dominus ꝓ neceſſaria ſalute humani generis, & omne inſigne illo die fecit cap. ſi nulla. xxiii. q. viii.

56 † Et die. n. primo Paſcatis Dominicæ reſurrectionis 1512 xi. Aprilis: Sedente Iulio. ii. Pontifice maximo, & Maximiliano electo Romanorum Imperatore: facta fuit expeditio illa apud Rauennam patriam meam: neceſsitate quidem rūc vrgente ex parte Gallorum. Vbi triginta millia, & vltra bellatorū cæſi perhibent vtriuſque partis, & quia præſentes fuimus: verum teſtimonium perhibemus: maxima ibi viguit crudelitas, exulata pietate, & ſepulta miſericordia. & cæſi pro eccleſia in terra iacētes ſupini, oculos tenebant apertos ad cœlum: & ni mirum, quia illi.

57 † Qui in bello pro eccleſia pereunt cœleſte regnum merentur. c. omnium: & c. excommunicatorū. xxxiii. q. 5. & c. cum olim, xxiii. q. viii. Et reliqui mortui: qui maioris numero erant qui pugnarūt contra Romanam eccleſiam in terram foſsi cum vultu iacebant occulto Dei iudicio: & tunc fama fuit præter captiuos plures nobiles interfectos fuiſſe, vt prædiximus vltra triginta millia bellatorū vtriuſque partis, & tali facta expeditione, & cæde, vrbiſque Rauennę depredatione ſequenti die ſequura: lachrymando pie traſcendi amnem Tauri pedibus ſuper aceruo Cadauerum ibi mortuorum: ita ꝙ aqua fluminis non mandidit pedes meos: hoſtes eccleſiæ in maiori numero occiſi fuere in dicta crudeli expeditione: & vidimus poſt lupos, & canes inſimul longo numero congregatos fuiſſe effectos concordes, & amicos: & ſine rixa humanam carnem inhumatam fetentem edentes, occiſorum in bello prædicto, & viuos homines tempore in illo calamitoſo aggrediebantur: & quorum plures occiderūt, & deuorauerunt: aſsiſtentibus ibidem vulturibus, coruis, & cornicium copia magna.

58 † Et morientes in bellis iuſtis ſine peccato mortali ſalui quippè ſunt. c. fratres, de pœniten. diſtin. v.

59 † Et cum arma habent pacem, & quietē ciuitatum, regnorum, populorum, & prouinciarum: propterea iuſti duces, & magiſtratus optimi eſſe debent ſoliti pro pace conſeruanda: ne ita paſsim populi ferant arma, vt rixæ, & tumultus tollātur inter ipſos: puniendo delinquentes, ſeditioſos, & ſcandaloſos cum ſeueritate, & ferrea virga. l. 1. §. quies. ff. de off. præf. vrb. & in authen. vt Iud. ſine quoquo ſuffra. §. interdicere, col. ii.

60 † Ciuium odia inteſtina parent ſeditiones: arte paratas diaboli propter ſuperbiam, & principum, incuriam, & iniuſtiam, non æquè regentium. l. vnica. C. de cad. tollen.

61 † Proprium eſt Tyrannidis habere ſuſpectam fidem amicorum: & quanta mala occurrerint in ciuili, ſociali, & ſeruili bello; in vrbe, & aliis orbis locis ciuium

cauſa longæ ſunt hiſtorię de Mario, de Silla, de Catillina, de Cæſare, & Pópeo, de Antonio, & aliis q̃ pluribus ob odia inteſtina nutrita; tibi duce antiquo hoſte malo ſpiritu.

62 † Et ſi diu principes regnare cupiunt: fugiant nomen tyranni, & rectam miniſtrent iuſtitiam: quę reſidet in medio inter verum regem, & tyrannum; quos ſeperat: q̃m verus Rex dictus eſt à recto: iuſtitiam æque omnibus regit: & illam peramat: & è contrario Tyrannus odit iuſtitiā, & negligit illam facere: & quando Rex non facit iuſtitiam: perdit nomen regis, & nomen ſumit tyranni: cuius eſt officium decoriare populos tyrānide, afflictionibus, & impoſitionibus variis cū ęterno peccato oſsibus ſuis affiſſo, auaritia duce animā ipſius ad inferos comitante: habetur per And. de Iſer. in §. vectigalia in titu. quæ ſint rega.

63 † Et omnes homines eſſe fortiores tyrānis inquit Plato: & circa iuſtitiam, & uitam iuſtorum eſſe fœlicem, & beatam iudicauit: Tyranni verò vitam impiam fore calamitoſam, & miſerabilē, vt de Dioniſio Siracuſano tyranno legitur Hoſte diui Platonis, & Dionis philoſophorum pro libertate, & virtute loquētium: Dionis virtus adeò magna fuit, ꝙ Siracuſam patriam ſuam liberauit à tyrāno: cuius arte demum periit Dion ventoſo populo Siracuſano; ſilēte ſua pigritia triſti.

64 † Et ſcribit Euſebius de temporibus Tiberium Imperatorem filium Octauiani Auguſti adoptiuum nunquàm voluiſſe grauare plebem ne nomen regis perderet: qđ dictū eſt à recto, & à recte regendo. Tyrannus autem à rege nomine, & facto differt: & probè reſpondiſſe Tiberium conſulentibus ipſum vt plebē grauare vellet variis impoſitionibus, extra ordinariis exactionibus, taleis, oneribꝰ, angariis, & perangariis: boni paſtoris officium eſſe tondere pecus, & non decoriare: bonorum Imperatorū vtique eſt officium proprium amare Deum, & proximos cum charitate ſubditos ſuos: & inueſtigare eorum commoda: & remouere damna illorū. c. Imperiali, de prohib. feud. aliena. & per Andr. de Iſer. in dict. §. uectigalia.

65 † Tyrannis non cadit in Papam: ſed ſi Papa erraret, vt homo erraret: & non vt Apoſtolicus, ſed apoſtaticus: & ſolum Deū habet iudicem Papa catholicus, nec poteſt à mundo iudicari, ſed à ſolo Deo à quo dependet, & ſuam habet auctoritatem: nam Papa omnes mortales iudicat, & ipſe à ſolo Deo iudicatur: & nō a mūdo: niſi in vno ſolo caſu peruerſę hæreſis c. aliorum. ix. q. iii. & c. ſi Papa, xl. diſtin. & c. iuſtum, diſtin. ix.

66 † Et licet in Papa ſit ordinaria, & ſoluta poteſtas, abſoluta tamen non vtitur præter iuris ordinem, & ſine cauſa: & illa rata ſunt quando ſua clauis non errat: & cum cauſa legitima fiūt, c. manet. xxiiii. q. i. & c. quodcumque. xi. q. iii. & c. quanto. extrà de iure iuran. & c. i. de uoto.

67 † Bellum iuſtum, & neceſſarium dicitur eſſe illud quod fit per fideles chriſtianos contra infideles, & rebelles eccleſiæ, & fidei catholicę. iuris auctoritate defendēdo ſe contra ipſos inuadētes catholicos, nam uim vi repellere licet. l. vt vim. ff. de iuſti. & iur. & per Arch. in c. iuſtū. xxiii. q. ii. & per Hoſt. in c. pro humani, de homi. in vi. & propterea licita bella dicuntur ratione iuriſdicentis illius rei pro qua bellatur: & actione illius rei, & cauſæ de iure non permittentis illicita vt in c. quid culpatur xxiii. q. i. & per Hoſti. in Summ. de treug. & pa. & per Imo. in c. cum olim, de reſt. ſpol.

67 † Bellum fieri debet vt ſæpe dictum eſt cum bona intētione ꝑ pace habenda, & habita conſeruanda: & nō cum cæca dominandi cupiditate, vel crudelitate, aut diuitiatum libidine: conſiderādo primò an ſit iuſtum, vel iniuſtum vt Deus ſit ſuffragium iuſtè bellantibus, & gladium non immineat eorum capitibus, vt contingit Philiſteis: qui à tercentū viris populi Iſraelitici aquam manu labētibus & alia arma non habentibus niſi tres enſes ferreos: & reliqui fuſtibus armati fuerant: & Dei auxilio tercentum illi Iſraelitici iuſtè pugnantes ſuperarunt innumerabilem exercitum Philiſteorum iniuſtè

iuſtè bellantium .

68 † Licitum eſt Chriſtianis pro Deo bellare contrà infideles occupantes regnum ipſius Dei: q in terra pacē reliquit mortalibus: vt regna ſua creſcerent concordia: quoniam per diſcordiam paci contrariam imperia magna dilabuntur & reducuntur ad nihilum: pax eſt hæreditas Domini quæ firma eſſe debet inter ipſius fideles; vt de manu infidelium tollatur ſancta Ciuitas Hieruſalem. nã virtus vnita Chriſti fidelium ipſis victoriã donat: pro quibus pugnabunt Angeli Dei; cuius potentię reſiſtere poterit nemo quin vnus fiat paſtor: & vnum ouile vt dicit Euangelium: & habent mortales catholici fugere odia ſua inteſtina ꝑ æterna ſaluta; præcauentes inter ſe non exercere arma hoſtice bellando: quoniã ipſos per dies conſumit diſcordia, & minuit imperium ſuum: hoſtiumque, & & infidelium auget audaciam: & illis noua dominia præbet, prouinciaſque nouas, & recentia regna.

69 † Legimus Eutidomum, & Menãdrum, & præter hos Demoſtenem, & Niciam duces Athenienſium in magnis claſsibus ob diſcordiam periiſſe in Sicilia: Et legimus quoque diſcordiam Proculi, & Paulini ducum Octonis primi Imperatoris nocuiſſe Imperio ſuo: & concordiam illius auxiliariæ legionis Octonis ipſi profuiſſe: & rapacem legionem Vitellii ſuperaſſe aquilis ſibi ablatis militaribus ſignis: vnio, & pax catholicorũ ꝙ diſcordia ſubſtulit, acquirit: propterea veſtis Dñi inconſutilis non eſt lanianda, nec lupis eſt relinquenda deuorari res publica ſua. Pax, & vnio catholicorum tollere habet infidelium vires: & vnus fiat paſtor, & unum ouile, vt dictum eſt: Aqua igitur, & terra eſt armis exercenda pro fide Chriſti, cum vexillo ſalutiferæ crucis, pacis, vnionis, & concordiæ, amoris, & charitatis: optima fide, & firma intentione iuſtè bellandi ꝑ Deo, & iniuriam propulſandi ob tutelam corporis, & rerum: quę iuſtum, & licitum faciunt bellum: & e contra mala intentio iniuſtum, & illicitum parit bellum. c. militare, & c. nolli xxiii. q. i. & iuſtum eſt bellum pro libertate ꝑ qua iuſtè pugnatur. c. ii. & ibi Glo. extrà de pœniten. & remiſſ. & c. in ſumma. iii. q. ii. & morientes in bello iuſto, cęteris paribus ſalui ſiunt. c. omnium. xxiii. q. v. & c. omni tẽpore. xxiii. q viii.

70 † Nec homicidę ſunt catholici: nec dici ritè poſſunt de iure illi: qui occidunt in bello iuſto Maumethanos, ſaracenos, & infideles hoſtes, rebelles, & inimicos eccleſiæ Dei, & fidei ſuæ catholicæ. c. omnium, & c. excõmunicatorũ. xxiii. q. v.

71 Et illi ſiunt infames, qui fugiunt ex publico bello. c. infames. vi. q. i & vltimo ſupplicio puniri poſſunt vt aliàs dixi. l. omne delictum. ff. de re milit. & capti in bello iuſto ſiunt ſerui capientium: & inde licitè fugere non poſſunt huiuſmodi captiui: qui poſtquàm ſunt capti de iure occidi non debent; etiam ſi capti fuerint inimici mortales capientium. l. libertas. ff. de ſtat. hom.

72 † Ideò Magnus Alexander occidit Beſſum ducem Theſalorum quia regem Darium captiuum interfecerat, & ad ipſum Alexandrum non duxerat: ſecundum regulas militiæ.

73 † Et capti in bello iuſto abſque peccato non poſſunt diſcedere à dominis ſuis. c. ius gentiũ, & ibi Glo. diſtin. i. & ꝑ Abb. in c. ſicut, de iure iuran. & c. dicat. xxiii. q. v. & c. ſi quis ſeruũ. xvii. q. iiii. & hoc de iure procederet contra ſaracenos, & infideles captiuos & hodie de cõſuetudine Chriſtiani captiui nõ efficiuntur ſerui hoſtium: habetur per Bar. in l. hoſtes. ff. de capt. & poſtl. reuerſ. & Abba. in c. i. de conuerſ. infidel.

74 † Dromicatis Thracenſis exemplo qui dum Lyſimacum bello cœpiſſet illũ cum maxima liberalitate dimiſit; & prudenter faciunt illi qui ſeruant captiuos ſuos etiam infideles: vt ſe recognoſcant, & fiant fideles errore dimiſſo infidelitatis; & vt ſeruiant ipſi in cultura agrorum ꝑ victu humano: & vt baptizẽtur catechumeni primò effecti, & ſecundùm merita manumittantur.

75 † Et tenentur Principes catholici pro

Dei amore redimere captiuos Chriſtianos inquantum poſſunt ab infidelibus: & pro tali pietatis, & charitatis opera non parcere auro: quia non ſolum tractatur de corpore, ſed de ſalute, & libertate ipſorum, & de immortali anima ſua gratiſsima Deo: quæ non auro, neque argento, nec ullis pretioſis gemmis, & lapidibus appretiari, & comparari poteſt, Nam nihil ea excellentius, & pretioſius fuit à Deo creatũ; qui præter hanc hominis animam ad imaginem, & ſimilitudinem ipſius Dei creatam, in mundo mortalia cuncta fecit: nec unquàm obliuiſcitur Deus munus piætatis redẽptionis captiuorum huiuſmodi.

76 † Quibus ius cõpetit poſtliminii quod habere non dicitur niſi habuerit animũ in patriam reuertendi quomodocunque capti ſint. ſ. pacis, aut belli tempore. ff. de capt. & poſtl. reuerſ. l. poſtliminii.

77 † Ius autẽ poſtliminii eſt libertatis ammiſſę reique recuperandę ab extraneo, & in ſtatum priſtinum reducendę: quã quis propter captiuitatem, uel per ſeruitutem amiſerat legibus, & moribus inſtitutum. l. poſtliminium. ff. eod. tit. uel eſt ius per quod reſtituitur res uſucapta, uel pręſcripta ab aliquo: quam per captiuitatem ammiſerat. cap. præterea. xv. q. iii. & deriuatur à limine, & poſt, id eſt, iuſta: quaſi iuxtà limen domus ſuę ſemper fuiſſet; uel ut primò ante captiuitatem poſſediſſet: uel quia captus ab hoſtibus, & ultra limina meri imperii deductis: poſteà infra eadem limina reuertitur: quæ ammiſerant per captiuitatem, & ipſo reuerſo fingitur hoc ius: ipſum ſemper in ciuitate fuiſſe, & in ea commoraſſe tanquàm ſi captus non fuiſſet.

78 † Quæro de caſu, Pater quidam fuit arrogatus filio ſuo captiuo exiſtẽte apud hoſtes, redeunte filio ſuo ab hoſtibus patris arrogatoris: nepos erit, & aui reſpectiue reuerſi. l. ſi me. ff. de capt. & poſtl. rerſ. Inter populos confœderatos, & liberos Chriſtianos nõ habet locum ius hoc poſtliminii: quantum ad perſonas uigẽte conſuetudine. l. nõ dubito. & l. hoſtes, & per Bar. ibi: & in l. ingenuam. §. penul. & l. licet in fi. ff. de capt. & poſtl. reuerſ. & in l. nullus. C. de iude.

79 † Quæritur de filio ſuſcepto apud hoſtes: & inde ad patriam reuerſo, an recuperat iura filiationis. ſ. iure poſtliminii, & patri, & aliis agnatis, & cognatis gradatim ſuccedere poſsit: dic ꝙ lic. l. apud hoſtes. ff. eod. titu.

80 † Et qui mortuus eſt apud hoſtes fingitur iure poſtliminii ꝙ mortuus fuerit prima hora captiuitatis. l. in bello, §. ſi quis capiatur, & l. ſi quid. ff. de capt. & poſtl. reuerſ. vbi dicitur, ꝙ ſi vi caperetur in bello habet poſtliminium, etiam per pacẽ, niſi pactũ obſtaret, vt d. l. in bello.

81 † Quæro modo de filio familiàs capto in bello ab hoſtibus, & inde in patriam reuerſo, an recuperet priſtina iura ſua: & an pater recuperet ipſum, & iura ſua poſtliminio iure: dic quòd ſic: vt d. l. in bello.

82 † Sed uxor de iure ciuili capta ab hoſtibus, & reuerſa non recuperat maritum ſuum iure poſtliminii: niſi reintegretur matrimonium leg. cum duæ: & leg. non à patre ff. eod. tit. ſecus de iure canonico: qđ præualet iuri ciuili in matrimonialibus, & ſpiritualibus cauſis per cauſam. in c. cum contingat, in verbo debeat, extrà de iure iuran. & per tex. in c. fin. de pręſcript. cum ſim. & eſt vna de contrarietatibus Iuris Ciuilis, & canonici.

83 † Circa vltimas voluntates, & contractus omnes captiuorum attenditur prima hora captiuitatis: & finguntur mortui iure poſtliminii: & ſic in patre, & filio inſtitutis, & ſubſtitutis ſeruatur. & pater cum duabus ſequen ll. ff. eod. quæ leges multos caſus decidunt, & patris conditionem ſequitur filius. l. ſi me. ff. de capt. & poſtl. reuerſ.

84 † An in foro conſcientiæ liceat capta in bello retinere: dic vt aliàs dixi ſuperius: & vt tenet Bal. in c. 1. de milit. uaſſ. qui contum. eſt: Et an hæc habeant locum in bello iniuſto: not. Bal. in l. i. C de cadu. toll. & per Io. Andr. in rubr de rapto. & Paul. de Lign. in add. ſuis factis lib. de duello. d. Io. de Lignã. aui ſui paterni.

85 † Et qualiter teſtari poſſunt milites, &

filii familiàs milites in conflictu: dic illos poſſe priuilegio ſuo militari teſtari cum duobus teſtibus rogatis, & tale teſtamentum ualebit.l.diuus.ff.de teſt. militi.& per Glo.in l.milites.C.eod. tit. & per Iaſ. in authentica nouiſsima, col.v. de inoff. teſtam.

86 † Quid ſi captus fuerit pater,& inde redéptus ab aliquo: an poterit filius redèptori offerre pretiū, & eſſe hęres patris: Et quid ſi ſine pretii oblatione,non mutato iure poſtliminii:dic ꝙ ſic:per tex.in l.ſi captiuus,& in l.ſi me,& in l.ſi patre. ff.de capt.& poſtl.reuerſ.retro n. creditur in ciuitate fuiſſe qui ab hoſtibus aduenit: & in prima captiuitatis hora vt dictum eſt mortuus liber fingitur quantumque viuat apud hoſtes.

87 † Et ſi aliquis Sempronii ſeruus foret ab hoſtibus captus,& aufugerit Romā, non dicitur rediiſſe iure poſtliminii:niſi in poteſtate ſui domini reddierit, vel alii vt ſeruus ſeruiret.l. fin.ff.eod. tit. & ſi ſeruus prędicti Sempronii eſſet captus à latronibus & in poteſtatem hoſtium peruenerit, & ab aliquo poſteà mercato re emptus: emptor propterea ipſum ſeruum vſucapere non poterit.l.latrones.ff. de cap.& poſtl.reuerſ.Et ab hoſtibus captus dominus poteſt nihil per ſe vſucapere:ſed benè per ſeruum ſuum peculiari nomine poterit & ipſo ignorante augeri patrimonium, & hæreditas ſua leg. penul.ff.de capt.&c.

88 † Et mortuo hęrede inſtituto ante teſtamentum rumpitur teſtamentum: vt in l.bona.§.ſi quis, ff.eod.& ſi uir, & vxor pręgnans capti ab hoſtibus fuiſſent, & vxor peperit apud hoſtes,& ambo reuerſi: filius recuperat iura filiationis, Sed mater ſola reddeunte pro ſpurio habebitur filius quaſi natus ſine patre iuſto.l. diuus.ff de capt.& poſtl.reuer. capto auo nati poſt ex filio ipſius,nepotes prædicti reddeunte auo ad patriam iure poſtliminii ius filiationis, & patrię, aut auiæ poteſtatis recuperabit in continenti: & de quibus hoſtibus intelligatur: habetur in d.l.hoſtes, & ibi per Doct.ff. de capt.& poſtl.reuerſ.

89 † Ius autem poſtliminii ſemper habet locum quandocunque reddeat captus, dummodò non habeat voluntatem reddeundi ad hoſtes.l.nihil,eod.tit. & mortuo capto apud hoſtes omnia iura in eo ſtatu reſtituuntur iure poſtliminii: perinde ac ſi captus non fuiſſet.

90 † In bello non iuſto licitum eſt fugere.l. nihil.ff.de capt. & poſtl. reuerſ. quod ſecus eſt de captiuis captis in bello iuſto vt ſuprà dixi.

91 † Quęro de repreſaliis, quæ ſunt remedia extraordinaria, in defectum iuſtitię denegatæ, & bella dicuntur mixtæ iuriſdictionis,quę fiunt ob tutelam corporis, & rerum,ꝓpter defectum iuriſdictionis: authen. non fiant pignorationes, & c.i. de iniur.in vi.

92 † Et an confęderati poſsint impetrare repreſalias pro vt ciues &c.dic ꝙ ſic: habetur per Bal.in auth.hodie,ne vx. ꝓ mar. & in l.non dubito.ff.de capt. & poſtl. reuerſ. videlicet ſi propter feudum vna ciuitas ſubeſt alteri quo ad protectiones, & de repreſaliarum materia latius dicā in alio libro rei naualis.

93 † Quęritur de reis ad eccleſias confugiētibus:an tuti eſſe debeant in illis:dic ꝙ ſic: propter Deum, & priuilegia eccleſiarum non violanda: & an in & ex ipſis capi, & extrahi de iure poſsint,dic ꝙ nō: Nam Magnus Alexander virtute rectus diuinæ rationis Niconum ſeruum fugitiuum ſui exercitus ducis Crateris violentari noluit exiſtentem in templo; ne violaretur eccleſia,& iniuria fieret Deo.

94 † Et Rex Agiſlaus Lacedemonius plenus, religione,& virtute victor,& vulneratus in pugna contra Thebanos, & Argiuos:quorum pars ſe in Heliconam reduxerunt in fuga: & reliqui in templo ibi vicino:quos in ipſo templo procurarunt trucidare milites Agiſlai: quibus prohibuit Rex Agiſlaus ne violaretur eccleſia propter Deum, & illis libertatē donauit ſine iniuria.

95 † Nam capientes, & extrahentes huiuſmodi exiſtentes in templo Dei in pœnā incidunt criminis diuinæ læſæ maieſtatis.l.ii.C.de his qui ad eccle.confugi.&

I 2

l.i.ff.ad leg.Iul. maieſt.niſi in caſibus à canone permiſsis videlicet ꝙ confugientes prędicti deliquiſſent in eccleſiam,vel aliter vt diffidati latrones: quia non debent gaudere priuilegio eccleſiæ in qua commiſerunt c.frater, iuncta Glo. & c. miror,& c.reum,cum Glo xvii.q.iiii.& c.inter,extra de immu eccleſiæ, & ibi ꝑ Doct.& Gl.in d.c.reum.xvii.q.iiii.Aliter diſponente ciuili iure : niſi eſſent ſodomitæ,adulteri,vel homicidæ, aut famoſi latrones, ſeu virginũ raptores , vel tributorum exactores, tributa furantes, vel illa dolo derrobantes.l.fideli & l vlt. C.de his,qui ad eccle. confugi. authen. de mand.princ.§ neque coll.iii. Quibus caſibus ius ciuile tollit priuilegium prædictis:& illos capi in eccleſiis,& extrahi,& puniri iubet:habetur in dictis iuribus:Sed nos fuimus ſemper ſequuti in hoc Canones , & canoniſtarum ſententias quæ ſunt ęquiores , & pro anima tuitiores.

96 † Iuſtum quoque ſit bellum: quod ſit in iudicio iudicis auctoritate habentis merum, & mixtum Imperium.l. qui reſtituere ff.de rei vend.& c.dilecto , de ſenten.excom. in vi.& l.continet.§.ſed vim ff.quod met.ca.vbi habetur bellum iuſtũ fieri contra contumaces,& rebelles.& l. iii.& iiii.ff.de iuriſd.om.iud.&.l.vnica. C.ne quis in ſua cauſa:& quælibet perſona priuata tenetur experiri ius ſuum in iudicio.c.xxiii.q. viii. & d.l. qui reſtituere.ff de rei vend.

97 † Et licitum quoque dicitur bellũ quando ſit iuris auctoritate: quo ad illum cui conceditur.c.illud,de reſt.ſpol.& c.ſi verò,de ſenten.excom. & l.i.C. vnde vi.

98 † Iniuſtum, & præſumptuoſum dicitur bellum illud : quod faciunt inobedientes iudicibus,tam eccleſiaſticis, q̃ ſecularibus.vt in tit.ſi quis iudicẽ. non obtẽp. ff.& C.& l.i.C.de ſeditio.& c.i.de pœniten.diſtin.iii.& c. ſi quis venerit , de maior.& obed.

99 † Et quilibet iudex ad hoc vt ſit iudex competens:opus eſt ꝙ primò ſit catholicus : quia nulla eſt legitima iuriſdictio, neque legitimum dominum apud infideles.c. quod ſuper his , & ibi per Innoc. extrà de vot.

100 † Nec eſſe debet ſuſpectus, neque Inimicus ſui regis , vel partium litigantium, vel eorũ affinium,& conſanguineorũ:qa ex inimicitia, & hoſtilitate etiam ſui regis pro ſuſpecto habetur,nec ipſius literis eſt ſtandum ſalui conductus.c. accedens,extrà vt lit. nõ conteſt. & quę ſint iuſtæ,& legitimæ cauſę ſuſpicionis ad repeliendum iudicem: habentur in c. inſinuante.de offi. deleg.& in c. cum ſuper eo.tit.& in c. ſuſpicionis de appell.

101 † An licitum ſit proſequi iudæos bello cum parati ſint ſeruire, & non proſequi Chriſtianos ? dic ꝙ non , ſed ritè proſequuntur ſaraceni:& illis iuſtè bellũ indicitur : quia hoſtes ſunt chriſtianorum: quos ferro , & inſidiis proſequuntur.c. diſpar,& per glo.ibi.xxiii.q.viii.

102 † Iudæi ſunt infames : authen.gazaros. C.de hære.nec poſſunt iudęi eſſe officiales,neque iudices inter Chriſtianos,l.fi. C.de iudæ.& per Abb. in c.cum ſit , de iudę. & c. conſtituit.xvii. q.iiii.c.nulla officia.liiii.diſtinct.c. ex ſpeciali , & per Abb.ibi extrà de iudę.

103 † Nec iurant iudæi per ſancta Dei Euangelia : vt chriſtiani iurant: & ita vt chriſtiani omnes officiales iurare habent , ideò iudęi non poſſunt eſſe officiales inter catholicos:bona eſt Glo. in auct.ius iurand. quod præſt ab hiis: & Glo in l. ſpadonem.§.iam autem.ff. de excuſ tut. & per Bar.in rub.de iuſt.& iur.vbi tenet iudęum non poſſe eſſe tutorem chriſtiani:quia non iurat ad ſancta Dei Euangelia, vt iurare tenentur tutores.l.fi.C.de adminiſtr.tut. & per Bald.in tit. de pac. iur.firm.in §.item ſacramenta & nõ gaudent iudæi beneficio c. quãuis , de pact. lib.vi.quia non iurant vt chriſtiani.

104 † Nec poſſunt iudæi habere dignitatem, neque doctorari: quia doctoratus eſt dignitas,& pręeminentia magna c.quanto,de magiſtr. & per Abba. in c.i & fin. de iudæ.& per Bart.in l.fin.C. de iudæ. & in l.i.C.de no.C.compo.& per Abb. in c.ſuper eo.col.ii.de teſtib.& per Imo. & Hoſti.in c.ſuper his, de uoto : & hæc

eſt

eſt communis oium dictorum ſententia.
105 † Neque debet medicus iudæus vocari à
chriſtiano in ſuis infirmitatibus. c. nul-
lus.xxviii.q i.
106 † Pluribus modis iniuſtum bellum dici
tur ratione perſonæ,nocendi cupiditate,
vlciſcendi crudelitate impaccati animi
debellandi furorem,& dominandi libidi
nec.clericis & c.ſententiã,extrà ne cler.
vel mona.c.quid culpatur.xxiii.q.i.c.ex
literis,extrà de exceſſ.prælа.c. clerici: &
c.his à quibus,xxiii.q. viii. & per Inno.
in c petitio, extrà de homic.& p Arch.
in c.ſi quis.xxvi.diſtin.
107 †Item ratione rerum ſi non eſſet pro re-
petendis rebus:Item ſi pro non defenſio
ne reipublicę chriſtianæ,vel propriæ pa
trię c.i.xxiii.q.ii.& c.ſi nulla.xxiii.q.8.
108 † Item ob inrationalem cauſam videli-
cet quando propter iracundiam,& illegi
timum furorem pugnatur: nulla neceſsi
tate cogente c.nolli.xxiii.q.i.vt impru-
denter,impiè,iniquè, & iniuſtè faciunt
infideles contra populos catholicos.
109 †Iniuſtum,& temerarium dr̃ bellũ:quan
do fit contra illos qui ſe iuſtè defendũt
iuris auctoritate.l.ii. C.de deſer.lib.xii.
& c.perpendimus, de ſenten. excom.&
c.cum non ab homine, de iudic.& l.vt
vim.ff.de iuſt.& iur.& l.deuotum,C.de
metat.lib.xii.& per ſcriben.ibidem.
110 † Et ritè fideles ſe tuentur à paganis, &
infidelibus ſibi vim inferentibus, vel in-
ferre conantibus,contrà quos pro parte
Chriſti fidelium ſemper eſt iuſtum,& li
citum bellum vt in dictis iuribus.
111 † Et quia non nulli Principes Chriſtia-
ni,iniuſtè opprimuntur bello ſine cauſa
legitima per aliquos Principes etiam
Chriſtianos ipſis potentiores, animo no
cendi & vlciſcẽdi crudelitate, & vexan
tur libidine dominandi,nec ab aliis poſ-
ſunt ſe catholicis iuuari, fœdere forte
facto inter Principes alios potentiores
de iure ꝓhibito:vt dicit Bal.in ti.de pac.
iur. firm.& p Bar.in l.fi.C. de colleg.il-
lic.ob hoc fortè dubitãtes:ne & ipſis bel
lũ inferaẽ per dictos potẽtiores. An lici
tum ſit dictis oppreſsis Principibus ca-
tholicis facere fœdus, & ſeu ligam, ſiue
confederationem cum infidelibus & in-
uocare eorum auxilium : ducti neceſsita
te, non valentes ſe aliter tueri per pacẽ,
vel alio modo per viam Romani Paſto-
112 ris:qui † omnimodam habet poteſtatẽ in
in terra : & operari tenetur ſuo ſpiritua
li gladio vt pax conſeruetur inter popu-
lum ſuum catholicum : ſibi à Deo com
miſſum,& habet contrà inobediẽtes pro
cedere ad priuationem dignitatum, do-
miniorum,& regnorum, ſeruatis primi
tus de iure ſeruandis c. in cauſis & per
Abb. ibi de re iu. in c.i.ii.iii. de transla.
præla.& c.in notuit,de elect.& in c.ſigni
ficaſti,& per Doct.ibi eod tit.
113 † Et Papa dat imperium,& regna,& ipſis
ſuccedit vacantibus c. licet ex ſuſcepto,
de foro compet.& c.venerabilem,& c.cũ
inter,& per Abb.ibi de elect & exercere
poteſt imperialia,& regia iura: quando
Imperator, & reges eſſent inutiles, &
ſeu rebelles eccleſiæ,ſchiſmatici,hęreti-
ci,& hoſtes eccleſiæ Dei,vel inutiles vni
uerſæ reipublicæ Chriſtianæ : & his de
cauſis ritè deponuntur ab eo : quia Papa
omnium eſt cõpetens iudex & loco Dei
in terris:cui omnes meritò pie parere te
nentur pro Dei honore,& gloria in me-
moriam Beati Petri.
114 † Nec ritè poteſt Papa allegari ſuſpectus
cum ſit loco Dei:in quo nulla cadit ſu-
ſpecio ut Papa:qui pater eſt omniũ mor
talium & eccleſia mater.
115 † Deficiẽtibus autem omnibus remediis
poſſent Principes Chriſtiani iniuſtè op
preſsi pro ſui tutela inuocare auxilium
infidelium:& cũ ipſis fœdus inhire abſq;
infamiæ nota in bello iuſto; iuxta illud
Poetæ: Flectere ſi nequeo Superos Ache
ronta mouebo: pro vt etiam conſuluit
Oldr. Land. in conſi.lxxi. & ratio eſt qa
neceſsitas non habet legem:nã illi q in
flumine turbido, & vaſto gurgite ſe ſuf
focant,non valentes aliter euadere, nec
ſe tueri,quærunt vbique auxilium, etiã
à friuoli palea,& à mobili iũco,debiliq;
herba,& à fragili ſyrpo.
116 † Et ſi quod damnum fuerit iniuſtè illa-
tum eccleſiæ,& imperio, præter iuſtitiã
in dedecus ſuum: illicò eſt prouidẽdum

vt pro honore reficiatur illi duro,& celeri marte:exemplo Marcelli animo inuicti ſequuta Cannenſi clade: tunc exiſtente victore Anibale:contra quem nō permittebat Marcellus illum gaudere victoria ſua, nec reſpirare; bellando per dies contrà ipſum:ita ꝙ coegit Anibalem mutare caſtra,& longè abire à Marcello timore virtutis tanti ducis: & ſic prodeſt celeritas in puniendo in re bellica pro honore, & vtilitate rei publicæ Imperialis: ſi cum hoſte iuſtè pugnetur: contrà quem ſemper pro victoria eſt virtute curandum,marte,dolo, fraude, & inſidiis: Iuxta illud dolus,an virtus in hoſte requirat c.vtilem ſimulationem. xxii.q.i. & c.dominus.xxiii.q.ii.& per Glo.in c. cupientes,de elect.in vi. iuncto c. quid. xxiii.q.i.& c.iuſtum.xxiii.q.ii.

117 † Imperii,& amicorū iniurias rectè vindicauit Rex Agiſlaus Lacedemonius contrà hoſtes ſuos:quos deuaſtauit facta vltione cōfœderatorum ſuorum amore: amicus nempè fuit,fidus patriæ ſuæ, & illius amicis:& inimicorum ſuorum fuit acerrimus hoſtis: & patriam ſine muris obſeſſam tutatus fuit ab Archadis, Thebanis,Eluetiis,Boetiis, Focenſibus, Ioniis ab vtriuſque locaris,Theſalis,Acarneis,& Eubois, & à populis rebellibus, fugitiuis ſeruis;& ab illis qui euaſerant à pugna Leutrica: & vbi hoſtes copioſi erant illos artè aggrediebatur in lateribus debilioribus:& paulatim, paulatim delebat audacter:conſiderando tempora, & loca:hoſtiumq; multitudinem:ſe reducendo in arctis, & anguſtis locis ne circuiri poſſet à multitudine hoſtium pro victoria ſuorum:quos artè ſeruabat illeſos;& in aſsiduo exercitio ne pigreſcerent retinebat: & demum eum candida fide,immaculata, & amore erga omnes cum probatiſsima vita continētiſsimus fuit,pius,iuſtus,liberalis,& glorioſus in patria: deceſsit octuagenarius & vltra optimus Imperator Agiſlaus Lacedemonius:qui iuſta bella ſuſcepit ſine ſubdito rum grauamine:expendendo primò aurum proprium vt iuris eſt: authen.vt iudi. ſine quo.ſuffr.§.illud, coll.ii.Et quando ſit bellum iuſtum,& quando nō habetur in tex & Glo. cap. primi.xxiii. q.ii & per Hoſti.in ſumm.in tit.de treuga,& pa.in §.quid ſit iuſtum bellum.

118 † In bello iuſto iuſtè acquiruntur ſpolia, & prędæ quæ non ſunt, nec veniunt de iure reſtituendæ:pro vt ſunt, & veniunt illæ quæ in bello non iuſto captæ ſunt: quæ ſi forent cōſumptæ etiam reſtituendæ ſunt:quia nunq̄ habuerunt bonam ſidem tempore quo fuerunt per vim ablatæ,& poſſeſſæ cum vitio:vt in §.quod autem,inſt.de vſucap.priuata ſpolia dicuntur manubia:& publica ſpolia dicuntur opima,& etiam illa quæ ex regibus conſequuntur in bello.

119 † Et ſucceſſor ſingularis inuaſoris rei mobilis: quantumq; habeat bonam fidem per vitium reale an præſcribat rem vitioſam:dic ꝙ non:quia vitium ipſius rei ſequitur quęcunq; poſſeſſorem,ſicut lepra leproſum.l.vitia poſſeſsionum,C.de acquir.poſſeſſ.& c.nihil,de præſcript. & ibi per Abb.Panor.& d.Anto.de Butr.in c.ſi diligenti.eo titu.licet de iure ciuili præſcribere poſſet ſi fuerit in bona fide ſucceſſor: & à ſe vult incipere currere pręſcriptionem lōgi, vel longiſsimi temporis:vt inſt.de vſuc.§.furtiuæ,cum Gl. ibi. & in c.cura. de iur. patro.

120 † & licet mala fides defuncti noceat hæredi, non tamen nocet emptori ab hærede acquirenti:per not.per Bar.in l. poteſt pluribus.in fi.ff de vſuc.& per Fran.de Aret. in c.ſi diligenti,de præſcrip. Secus in re ſtabili vitioſa: quæ nullo tempore pręſcribitur de iure canonico, propter peccatum c.fin. de præſcript. & per Docto. ibi.Et quando tractatur de peccato:Ius canonicum ſemper eſt præferendum iuri ciuili.

121 † Quæro de vocatis ad bellum an habeant actionem iniuriarum, & de damnis datis:& quæ nam actio ſibi cōpetat: habetur per Inno.in c.ſicut,de Iur.iura. & per Arch.in c.deniq;.xiiii.q.v.

122 † Et faciens bellum iniuſtum: an teneatur reſtituere,& ſatisfacere damnum paſſis omnia,quę ipſe,& ſui intulerunt aduerſariis ſuis ob bellum iniuſtum. Nam

ſubditi tenentur ſe, & bona pro ſuo domino exponere: niſi dominus ſuus eſſet in culpa negligenter eos tuendo. Et an ille qui fuit conſecutus ſuum in bello amiſſum poſsit adhuc agere in iudicio: dic ut in c. Dominus, in Glo. ciuitas. xxiii.q.ii.& dicam etiam inferius.

123 † De illis autem damnis,quę quis in bello iuſto intulit hoſtibus:à quibus cômode ſecundum belli conſuetudinem abſtinere non poterant:non tenentur in foro conſcientiæ vt aliàs dixi:niſi ea craſſando intulerint;cum aliàs poſſet abſtinere, & ſibi conſulere: & tunc tenentur cum damno ſibi dato compenſare: & ſi excedunt,tenenẽ ſibi ſatisfacere ſi amat propriam animam.

124 † Et quilibet de iure tenetur defendere res ſuas per ipſum iuſtè poſſeſſas.l.i.C. vnde vi.& l.iii.ff.de vi,& vi arma,& c.cũ olim,de reſt.ſpol.& per Bart in l.vt vim ff.de Iuſt.& iu.& in d.l.iii.de vi, & vi arma.& per Abb.in d.c.cum olim,& in c.ſignificaſti el ii.de homic.& per Io. de Lign.in c.ciiii.& c.cv.libri ſui de bello: vbi pulchrè diſtinguit.

125 † Et eſt vera regula ꝙ illi qui damna inferunt innocentibu :tenentur ad reſtitutionem quia nullus debet ſpoliari bonis ſuis iniuſtè: nec pœna habet excedere ſuos auctores c. quæſiuit, extrà de his quæ fiunt à maiori parte capituli.c.i. pri.q.i.

126 † Et ſubditi Deum timentes non tenentur de iure dare conſilium, neque auxilium dominis ſuis in bello illicito,& iniuſto:& rectè facient ſi tale conſilium, & auxilium non dederint: quia eſt magis timendus Deus ꝙ̃ homo. Ideò non debent pati dandum in perſonis, bonis, & rebus ſuis:propterea eſt ſibi reficiendũ damnum;niſi à caſu ſuiſſet ſibi damnum illatum:exempli gratia non valens Philippus Rex Macedonum hoſtes ſuos offendere combuxit eccleſiam, & ciuitatẽ, innocentiumq; domos, & bona quibus hoſtes ſe ſubſtentabant pro libertate in bello iuſto.

127 † Quęro de illo qui in bello fuit conſequutus damnum, & intereſſe ſuum: an poſsit iterum conſequi damnum ſuum: & pro eo conuenire aduerſarium in iudicio iterum,vel contra eum indicere bellum:de quo caſu quædam ſuperius dixi: & dic ꝙ ſic ſecundum Io.de Lig.in trac. ſuo de bello, quia rerum dominiũ quod acquiſiuit in bello, per bellum fuit ſibi quęſitum.l. naturaliter.ff.de acquir.rerũ domi.c.dicat.xxiii.q.v. & c. ſi de rebus. xxiii.q vii.& per Gl.in c.dñs,& per Io. de Fantuc.ibi.xxiii.q.ii.& per not.in regula bona fides de regu.iur.in vi.& in l. emptori.C.de euict.

128 † Fui pluries cõſultus ſi clericus vadens ad bellum iuſtum cum domino ſuo; & ſpolia,& prædas acceperit:an hęc licitè, & cum bona conſcientia retinere poſsit, conſului ꝙ nõ poteſt illa tenere ſine peccato:ſed illa reſtituere tenetur: quia peccauit in rapiendo illa: nec dominus ſuus potuit ſibi de iure dare licentiam bellandi,& rapiendi bona aliena: quod intelligendum puto in bello facto inter catholicos, & ſi bellum foret contrà infideles contrarium eſſe puto, quia tunc forent ſpolia legitima,& prædæ legitimè ablatæ erunt,& benè quæſitæ,& ritè per Principes diſpenſabuntur, & ſi illa non rapuerit clericus, ſed illa habuerit ab aliis ex militibus,quibus licitum fuit in bello iuſto etiam inter catholicos facto ſpolia,& prędas accipere, tunc non tenebitur clericus vigente conſuetudine: qua miles quilibet retinere poteſt omnem prædã quam in bello quæſierit: & illã, vt aliàs dixi,de iure aſſignare habẽt milites bellorum regibus eius militare, diſtin.iii.

129 † Et poſteà tenentur reges prædas,& ſpolia in bello quæſita, & ſibi aſsignata diſtribuere inter milites ſecundum eorum merita,retenta ſibi tertia parte ſi ſibi videbitur: exemplo aquilę quæ prædam inter pullos ſuos aquilios diſtribuit pro ſe retenta parte c.dicat.xxiii.q.v.l. ſi qđ in bello.ff.de capt. & poſtl. reuerſ. & ſic clericus ſine principis auctoritate dicta nõ vigente conſuetudine prædas tenere nõ poterit vt.d.c.dicat.xxiii.q.v.

130 † Nec poſſunt domini in præiudiciũ ſubditorum damna paſſa per ſubditos in bel

lo iniuſto remittere, vel componere: pro
quibus ipſi domini tenentur prędictis
ſuis ſubditis reſarcire; niſi ipſi ſubditi in
culpa, & cauſa fuiſſent; vel id domini fe-
ciſſent ex rationabili cauſa propter fauo-
rem publicum, aut pacem habendam, vel
habitam conſeruandam: quo caſu poteſt
Princeps rem tollere vni, & dare alteri:
nam maior cauſa, & ratio eſſe nõ poteſt
pro publico fauore: q̃ frui pace, & carere
bello: qđ etiam procedit in damnis habi
tis in bello iuſto; ne maiora damna pa-
tiantur populi.

131 † Iure cautum eſt mãdantes teneri man
datario de damnis: quæ paſſus eſt manda
tarius in bello: & de dãnis illis, qbus po-
tuiſſet mãdans ꝓuidere c. ſicut, & ꝑ Abb.
ibi extrà de iur. iuran. niſi pietatis cau-
ſa, ſiue humanitatis, aut parentelæ amo-
re, vel ex debito, aut mercede cõductus;
ꝓ eo bellauerit c. nõ inferẽda. xxiii. q. iii.

132 † De omni nempe damno dato per exi-
ſtentes in bello iniuſto, omnes tenentur
inſolidum illi qui auxilium, conſilium,
& fauorem præſtiterint c. votum. ii q. i.
c. omnes. xvii. q. iiii. niſi fuiſſent inducti
dominorum ſuorum cõſilio, vel timore,
aut cohærcione; & ꝙ ipſi ex ſe non feciſ
ſent; & in bona fide extitiſſent, ſecus ſi in
mala fide fuiſſent, vel ſponte iuiſſent ad
bellum, inſtit. mand. §. illud quoque. & l.
ſi remunerandi. §. rei turpis. ff. mand. &
per Albe. de Roſa. in l. quoniam. C. de vi
publ. vel id feciſſent domini ſui probabi
liter, auxilio, & fauore non obſtantibus:
quia tunc nõ tenerentur, niſi de his quę
ipſi habuiſſent; & inquantum facere poſ
ſunt, ſi conſumpta forent.

133 † Infidelium autem, & hæreticorum bo
na publico bello, & iuſto quæſita: licito
iure tenentur: & vt aliàs dixi reſtitui nõ
debent. c. excommunicamus, & c. vergen
tis, extrà de hæret. & dicebat Inno. in c.
ſuper his, de uoto: ꝙ infideles rectè te
nent dominia, & principatus: quia non
eſt apud Deum diſtinctio perſonarum:
& ſine cauſa non debent ſpoliari, neque
moleſtari: ſed nos dicimus hoc procede
re in iis infidelibus qui recognoſcũt Pa
pam catholicum, & ortodoxum Impera
torem tantum: quia ſi non recognoſcunt
eccleſiam: poſſunt licitè ſpoliari: à Chri
ſti fidelibus. c. diſpar. xxiii. q. viii. c. mul
ti, ii. q. i. cum infideles non poſſunt habe
re dignitates, neque principatus. l. fi. C.
de iudæis: & ita etiam tenet dom. Pau. de
Lig. in add. per ipſum facta in lib. do. Io.
de Lign. ſuper materia bellorum.

134 † Nec ſubditi ſequẽtes damnum ſuum in
bello iniuſto: excuſantur à reſtitutione
damnorum; ſi ſcienter hoc faciunt. c. nõ
ſemper, cum ſequentibus. xi. q. iii. Nec
excuſantur ꝙ id fecerunt timore perden
di bona ſua: quia, vt dictum eſt, magis ti
mere debent Deum, quàm homines. c.
Ita ne. xxxii. q. v.

135 † Et ſi conſulti varie, & dubiè fuerint an
licitum, vel illicitum fuerit bellum; &
de hoc ipſi remanſerint dubii, & inreſo-
luti: tunc excuſabuntur propter bonum
obedientiæ c. quid culpatur. xxiii. q. i. ad
prædicta faciunt not. per Alb. de Roſ. in
l. liber homo. ff. ad leg. Aquil. & tex. in c.
non ſemper, cum ſeque. xi. q. iii. & l. i. C.
quib. ad libert. procla. non li.

136 † Nec excuſant cognatim, amici, & alii
voluntariè auxiliantes in bello iniuſto
c. denique. xiiii. q. v. quoniam tenebũtur
ad reſtitutionem; vt dicit Abba. & Inno.
in c. ſicut, de iureiur.

137 † Quæro de quæſtione de qua pluriès,
& pluriès fui conſultus: An omnes ſub-
diti teneãtur pro ſuo Principe, & eo me
dio ire ad bellũ iuſtum? inter quos ſub-
ditos quidam ſunt propriè vaſalli ab eo
feuda tenentes qui domino iurarunt fi-
delitatem. c. qualiter autem, in tit. quali
ter vaſallus iurare debet fidelitatem in
vſibus feudorum & c. de forma. xxii. q. v.
Et an iſti, & vaſalli teneantur indifferen
ter accedere ad bellum pro domino ſuo,
& illum iuuare in bello iuſto cum perſo
na, & armis, & equis, & expenſis ꝓpriis:
dic ꝙ non regulariter. niſi haberẽt in pa
ctis, & conuentione cum domino ſuo vt
in d. c. de forma: & per Inno. c. ſicut, de
iur. iurã. vbi tenet vaſallum non teneri,
niſi ex pacto ſpeciali ſit ipſe ad hoc obli
gatus: cum ad munera perſonalia regu
lariter non teneatur. c. cum ex officiis,
de

de præſcrip. & per Abb. in c i. extrà ne
præl.vices ſuas: Quidam alli ſunt im
propriè vaſalli ratione originis, vel do
micilii, nihil ab eo detinentes iuriſdictio
naliter ſubditi. Et quidam alii ſunt veri
milites honoratè viuentes vt alii ciues:
de quibus meminit Cy. in l.i.C. de iul
& facti ignor.
138 † Barones autem feuda tenentes tenen
tur intereſſe bello pro domino ſuo ſecũ
dum obligationem feudalem: & quis ſit
baro habetur plenè per.d. And. de Iſer.
in tit. de capit. qui cur. uẽdi. in vſib. feud.
139 † Premitto, ꝙ ſi Princeps voluerit ali
quem inuadere iniuſtè pro libito volun
taris, & non fauore reipublicæ: nullus re
netur illum ſequi.c. de forma. xxii.q.v.
niſi aliter de conſuetudine ſeruetur, vel
pacto eſſent conuenti: quia tunc accede
re tenerentur.l. de quibus, & ibi Glo.ff.
de legibus.
140 † Aut Princeps inuaditur, & timor ſit
ſubitaneus, & de improuiſo, & tunc om
nes tenẽtur apti, etiam clerici pugnare,
& ad cuſtodiam manere fauore reipu
blicæ.c. peruenit, de immu. eccleſiæ, &
c. omni timore xxiii.q.viii.
141 Aut non eſt talis timor: & tunc vaſalli
propriè dicti lege, & pacto aſtricti cõuen
tionali, & veri milites tenentur.c.de for
ma.xxii.q.v.& l.penul.ff. ex quibus ca.
maio.& alii de iure compelli non poſ-
ſunt: ſi dominus ſufficere poterit ex red-
ditibus ſuis: quos habet ex loco: ex ſe,
& de ſuo facere debet: quia ex hac cauſa
cenſus, & tributa gabellarum, & alia one
ra ſoluuntur Principibus dominis ſuis
per populos; vt ipſos defendant tempore
neceſsitatis à violentiis, & à factionibus,
& à ſeditionibus populorũ.c. principes,
& c. regum.xxiii.q v.& ſi non ſufficiunt
introitus dominorum: tunc omnes de iu
re tenebuntur pro dominis ſuis, & pa-
triæ ſalute.c.ſi nulla, & c. omni timore
xxiii.q.viii.& Abb.in c. ſicut, extrà de
iureiuran.
142 † Quæro de barone habẽte vaſallos obli
gatos per iuramentum fidelitatis: illum
iuuare contra omnes homines: & baro
gerat bellũ contra regẽ ſuum: an teneant
dicti vaſalli vinculo iuramẽti prædicti iu
uare baronem contra regem ſuum, à quo
baro recognoſcit feudum: & videtur ꝙ
ſic. cum graue ſit fallere fidem, & com-
mittere felloniã.c.i. de pœn.& c. veniẽs,
cum ſequenti de iureiuran. quia illos iu
ramentum aſtringit; niſi à iuramento ſol
143 uantur. † Dicimus nos ꝙ vaſalli prędicti
non obligantur in præmiſſo caſu: quia
baro mouens bellum contrà regem ſuũ
incidit in pœnam leg. Iul. maie.l.i.&.ii.
ff. ad leg. Iul. maie. c ii.& c.nã Rex.lxx.
diſtin.& c.verum.vi.q.i. nam in quoli-
bet iuramento, excepta intelligitur vtili
tas publica; & pariter Dei maieſtas, do-
mini Papæ, & Imperatoris c.petitio, de
iureiuran.& l. imperialem.§. fin. & per
Bal.ibi de prohib.alien.feud. per Frider.
vbi dicit ꝙ in quolibet iuramento intel-
ligitur excepta perſona regis, ſi illud iu
ramentum præſtatur à ſubdito regis: &
per Spec.in §.quoniam, de feud.
144 † Inferiores à principe habentes iuriſdi
ctionem ſuper illis: quibus bella inferũt;
quia ſunt ſibi contumaces, & rebelles:
poſſunt proclamare ipſos, & eorum bo-
na inuadere, & capere, & ad ipſos domi-
nos pro captiuis duci: præcipientes illos
ab omnibus licitè poſſe capi; & ad eoſdẽ
dominos conduci.c.à nobis, de ſenten.
excommu.
145 † Et ſi ſuper ipſis nullam habuerit iuriſ-
dictionem: hoc facere non potuerint, ne-
que in ipſos bella monere: ſine principis
auctoritate; niſi forent inuaſi: quia tunc
cum moderamine inculpatæ tutelæ pro
re publica, & iniuria ſua poterit ſe, & ſua
bona defendere, & hoſtes ꝓpulſare, per-
cutere, & occidere: l.vt vim.ff. de iuſt. &
iur.& l.ſcientiam.§.qui cum aliter.ff. ad
l.aquil. cum defenſio ſit de iur. naturæ.c.
ius naturale, diſtin.i.
146 † Et monachi, & religioſi aggreſsi quan
do licentiam habere non poſſunt a ſuis
ſupioribus, licebit illis ſe tueri ſine alia
licentia: quia hoc ſibi competit de iure
naturæ: & quantum ad naturalia iura, &
ad effectus, & actus naturales: non cen-
ſentur mortui in mũdo religioſi: ſed tan
tum quantum ad actus, & fictiones ciui-

les.c. placuit. xvi.q.i.c.nolo.xii.q.i.cle. religioſus,de ꝓcurat.& l. Deo nobis.C. de epiſc.& cler.& Abba.in c. clerici, de vita,& hon.cleri.quo iure naturali non reprobato à iure diuino; licitũ eſt quoque omnibus in cunctos quantumq́; ſuperiores,iniuſtè inuadentes; & exequentes ſe defendere.c. ex parte de accuſ.ad hoc faciũt not.p Io. de Lig. in c.lxxxvi. ſui libri de bello.

147 † Ex prædictis quæro ſi eſt licitum monacho ſe tueri, & defendere contra Abbatem in ipſum ſeuientem; & violentiá, & iniuriam inferentem contrà regulas iuris:dico ꝙ ſic:quia defenſio eſt de iure naturali à lege diuina, & humana nõ improbata.c.ex parte,& c.cum olim,de accuſ.& prædicta vera ſunt de iure ſi ille contra quem ſe defendit iniurioſè ipſum vult omninò lædere:quia ſi iuſtè,& ordine ſeruato iuſtitiæ procederet: tunc non de iure ſed cum peccato ſe defenderet; & puniri ipſum inobedientem iura præcipiunt.

148 † Nec eſt licitum percuſſo percutere incontinenti:quia hoc foret,& eſſet vindicta.l.non eſt ſingulis.ff. de reg. iur. niſi timeret de geminata percuſsione l.i.ff. ad leg.Aquil.in princ.& per Inno. in c. olim cauſam,& ibi Glo.de reſt.ſpol.& c. faciat.xxiiii.q.i. quia hoc ſolum faceret ad propulſandum iniuriam à ſe, & à ſocio ſuo.c.ſignificaſti,el. ii.de homi.circa fin.& l.i.C.vnde vi.& l.vt vim.ff.de iuſt. & iur.& ibi per Alb.de Roſ.c.nõ inferenda,& c.vlt.xxiii.q.iii.

149 Et an liceat clericis ſicut licet laicis indicere bellum particulare, videlicet ſi percutio te anteq̃ percutias me dum tu es in actu percutiendi me: ꝙ dicor tunc me feciſſe ad mei defenſionem: vt dicit Io.de Lign.in libro ſuo de bello c.cv.& in c.cvi.& Bar.in l.ſi ex plagis, in §.tabernarius.ff.ad leg. Aquil. quem ſequit̃ Ang.de Are.in §.iniuria,col.i.inſt. ad l. Aquil.& in l. quẽadmodum.ff. de inoff. teſta.& in tract. ſuo malefi. in verbo. & dictus Titius.ſe defendendo &c.per tex. in l.iii.ff.ad leg.Cornel.de ſica. & clem. furioſus, de homic.& per Glo. & Abba. in c.ſicut dignum,& in d.clem.de hom. & per Hipp.de Marſi.in conſil.cxiiii.in primo vol.

150 † Et an liceat Clericis percuſsis ſe defendere vt ſupra dictum eſt:habetur p Abb. in c.i.de clerico pugn.in duel.& idẽ conſuluit pluriès Pet.de Ancha.in ſuis conſiliis per Glo.in c.in ſumma.§.i.xxiii.q. viii.& idem tenet Io.de Lign. in lib.ſuo de bello in cap.lxxx.

151 † Et ſi fieret iniuria clerico,aut laico: & vis in perſonam: poſſet repelli anteq̃ fieret;& illata eſſet ipſa iniuria: licitum eſt enim occidere inſidiantem:qui eum vult interimere; ſi aliter euadere non poteſt. l.iiii,& v.ff.ad leg. Aquil.

152 † Sed ſi in rebus fuiſſet illata iniuria,vel inferenda. licitum eſt eam repellere incontinenti,vt aliàs dixi:anteq̃ ad extraneos actus reuertatur,vt in dictis c. ſignificaſti, & in d.c.olim cauſam & iuribus præallegatis.

153 † Quæritur de occurrenti caſu ſi confœderati,& in liga comprehenſi teneantur ire ad bellum iuſtum requiſiti à Principe belli;vt ab amicis confœderatis:dic eſſe conſideranda pacta conuentionis;& ſecundum illa regulabitur.l.i.ff. de cõſtit. pecu.c.i.de pact.

154 † Quæritur de bannito vnius ciuitatis confœderatæ in ligam cum alia ciuitate an poſsit manere in alia ciuitate exiſtente in liga cum d.cta ciuitate à qua bannitus fuit: dic hanc quæſtionem formari per Bart.in l. non dubito ff. de capt. & poſtl.reuerſ.& tenet ꝙ ſic: quia non intelligitur bannitus ab illa:niſi aliter extaret in conuentione, ꝙ vna ciuitas non poſsit recipere bannitos alterius ciuitatis de liga.

155 † Quæritur ſi de iure poſsit quis aduerſarium capere, & inuadendo res aduerſariorum illas ſuas facere: dic ꝙ non : niſi in compenſationem damnorum ſuorũ, expenſarum, & laborum, & operum ſatisfatione, auxiliantium, & adiuuantiũ ipſum.c.ius gentium, diſtin.i.c. ſi de rebus.xxiii.q.vii. vel inueniret delinquentes in territorio ſuo : & quando quis nõ habet ſuperiorem quo ſua repetere poſ-

ſit:tunc poſſit auctoritate propria recu-
perare l. Iudæi. & l. nullus. C. de iudæ. &
ibi Glo. & Abb. in c. ſicut, de iureiuran.
156 † Duo contendunt ad inuicem, & cõmit-
tunt bellum particulare: ꝙ eſt contentio
exorta propter difforme præſentaneum:
humano aſpectui ex violenta illatione
particularium: & talis contentio proue-
nit, & tendit ad illius excluſionẽ. l. i. C.
de vi, & vi arma. & l. vt vim, & per Bart.
ibi. ff. de iuſt. & iur. l. ſcientiam, & per
Doct. ibi. ff. ad leg. Aquil. & in l. filius fa
miliàs, de don. inter vir. & vxor. & in l.
cum mulier. ff. ſolut. mat. & l. facultas.
C. de iure fiſc. c. cauſam olim, & p Doc.
ibi de reſt. ſpol. Et fuit ob tutelam ſui
corporis introductum de iure naturæ.
clem. paſtoralis. §. cæterum, de re iudic.
iuncto c. ſi furioſus, de homic. & Glo. in
d. l. ſcientiam. §. qui cum aliter. Et com
probatur à iure poſitiuo vt in d. Glo. in
§. qui cum aliter: & ſæpeius prædictum
ab ipſo iure poſitiuo limitatur, & qualifi
catur ab eo: vt in matrimonio, & modera
mine cibi, & in modo defenſæ. l. i. C. vn
de vi: & latè ſupra dixi in alio tractatu
duelli; & de hoc particulari bello.
157 † Et duę ſpecies ſunt iſtius belli particu
laris: vna iuſta, & alia iniuſta: iuſta fit ob
tutelam ſui corporis, vt ſuprà, cum mo-
deramine inculpatæ tutelæ: vt l i. C. vn
de vi, & per Bart. in d. l. vt vim, & per
Abba. in d. c. ſignificaſti, & in c. ſuſcepi-
mus, de homic. & per Ang. de Aretio in
§. ius autem, inſti de iur. nat. gen. & ci-
uil. vbi habetur de omni ſpecie modera-
minis inculpatæ tutelæ: & ſecunda ſpe-
cies iſtius belli inducta eſt propter tute-
lam corporis miſtici, aut partis: vt dici-
mus in vniuerſitate: quę appellantur mẽ
bra, & partes l. i ff ad manicip. & l 1. ff
ꝙ cuiuſq; vniuer. no. & c. cum dilecta, e
exceſ. prælat. Nam propter ciuem ſuum
oppreſſum: deficiente iuſtitia iudicis op-
primentis bellum indicat ciuitas: & dice
tur bellum particulare. vt ſunt repreſa-
liæ propter tutelam miſtici corporis: vt
in authen. vt non fiant pignorat. col. v. et
c. i. de iure iuran. in vi.
158 † Et ſi quis violenter rem tuam abſtule-
rit. licitum eſt tibi incontinenti eam re-
cuperare propria auctoritate: quia uim
vi repellere licet: naturali iure ſuadente
l. vt vim. ff. de iuſt. & iur. Aliàs ſecus:
quando debemus experiri coram iudice
de iure noſtro, & eam medio iuris recu-
perare: aliàs caderemus à iure noſtro. l. ſi
quis in tantam. C. vnde vi: & in defectũ
iudicis eſt licitum recuperare violenter.
l. nullus. C. de iudæis, in Gl. & c. ius gen
tium. diſtin. i. & l. ait prætor. §. ſi debito-
rem. ff. quæ in fraud. cred. Et quantũq;
eam habere non poſſemus non licebit il
159 lam conſequi mendacio: † quia non eſt
licitum mentiri etiam per alterius vitã
c. ne quis. xxii. q. ii. & ſic limitatur Glo.
in c. cupientes, de elect. in vi. & magis eſt
tollere per furtum; q̄ per mendaciũ: quia
recuperare quis poſſet rem ſuã ſibi per
violentiam ablatam, vel retentam per
perſonam à qua ius conſequi non vale-
ret iudicis officio; propter potentiam de-
tinentis illam: vt aliàs dixi. c. per venera
bilem, extrà qui fil. ſint legit. & per Glo.
160 in c. ius gentium, diſtin. i. † paria delicta
mutua compenſatione tolluntur. l. ſi duo.
ff. de dolo. c. intelleximus, de adult. & il-
le qui aliter non poteſt habere creditum
ſuum, poterit de iure id per furtum con-
ſequi. l. ſi non ſortem, & in §. ſi cẽtum. ff.
de condict indeb. & ibi per Alb. de Roſa.
videlicet ſi per iudicis ſententiam id
habere non poſſet, vel ſcandalum eueni-
ret aliciuius innocentis: qui rem prædi-
ctam in cuſtodiã, vel cõmendationẽ habe
ret, vel futurũ foret periculũ mortis, aut
læſio magna ſequeretur alterius, vel pec
catum periurii, aut ſimile: tunc reſtitue-
re teneretur c. cùm ex iniuncto. §. ſuper
eo quoque, extra de nou. oper. nunt. & p
Abb & Fely. in c. cum olim, de reſt. ſpol.
vel eam commodato recepiſſet. l. prætex
tu. C. commod. & per Alber. ibi quod
procedit in foro fori; & non in foro po-
li, ſeu pęnitentiali: quo non teneretur. c.
ii. xxiii. q. ii.
161 † Quæro de clerico, qui vrgente neceſſi
tate, & pro defenſione ſuæ perſonæ, &
principis proximi ſui in bello iuſto exi-
ſtens: an fugere debeat: dic ꝙ non: quia

iniuria eſſet fugere ſecundum diſtincta per Abb.in c. clericis, extra de vita & 161 hon.cleri.vbi etiam dicit † ꝙ ne dum licitè poteſt clericus verberare,& mutilare aggreſſorem ſed etiam occidere:nec in vllam incurrit irregularitatem: quia videtur aggreſſor ſemetipſum potius ſui culpa occidere: vt probatur in clem.ſi furioſus,de homic. Immò in nullum incur ret peccatum vt tenent d. Io. & Paul.de Lig. Bononienſes in tracta. ſuo de bello c.lxxxiii.

163 † Quid ſi clericus celebrans miſſam fuiſſet aggreſſus ad altare an celebrationem iuſtè dimittat pro defenſione ſua:& ſi defendendo ſe cum moderamine inculpatę tutelæ occiderit aggreſſorem: poterit de iure redire ad altare, & perficere celebrationē inceptæ miſſæ, tenet d.Io. de Lig. ꝙ ſic:& hoc puto verum per text.in c.illud,& in c.nihil. vii.q.i.ſi aliter euitare non potuerit ſcandalum : aliàs non cle. ſi furioſus,de homic.ſ. ſi neceſsitas ineuitabilis tam vrgentiſsima hoc expoſtulauerit:quia tenentur clerici in quantū poſſunt fugere ſcandala,& pericula.c.cū infirmitas de epiſcopis,& cler. & c.præcipimus,de pœniten.& remiſſ.c. conuenior,cum Glo.xxiii.q.viii.c.vendentes, pri.q.iii.& per Io.de Ligna.in libro ſuo de bello in c.lxxxii. vbi habetur licere clericis ſe defendere in eccleſia Dei; & extrà illam naturali iure.

164 † Et prædicta procedunt in baptizante, & alios ordines dante eccleſiæ, propter tutelam ſui corporis,vt in celebrāte miſſam:& ratio eſt,quia in caſu prędicto neceſsitatis non peccat in occidēdo aggreſſorem ; cum hoc fuerit iuris permiſsione, cuius auctoritate nemo peccat.c.ſi nulla.xxiii.q.viii. & in irregularitatem non incidit,vt in d.clem.ſi furioſus.

165 † Et ſi clericus baptizauerit puerum in caſu mortis exiſtentem , & inuaſus fuerit:an debeat ſe magis tueri ne occidať, vel pati mortem:ne pereat puer ſine baptiſmo:proſequendo in actu ſacramenti baptiſ.vel ſe tueri relinquendo potius puerum mori ſine baptiſmo : hanc quæſtionem ponit d.Io. de Lign. in dicto libro ſuo de bello, & concludit diſputando ad partes theologicas ꝙ tenetur magis propriam mortem eligere clericus: quæ eſt temporalis,ꝙ pati puerum mori æternaliter ſine baptiſmo, & ſecus fore, in aliis ſacramentis.c. firmiſsimè , cum ſimilibus.de conſecra.diſtin.iiii c.veniēs. cum Glo.de tranſ.& c. omnis, de pœniten.& remiſſ.

166 † Regula vera eſt,ꝙ ſi aliquod prædictorum requiſitorum in bello iuſto defecerit:de quibus ſuprà dixi:tenerentur inuaſores ad reſtitutionem omnium damnorum datorum,& raptorum.

167 † Quæro de milite militante ; vel in bello decedente,vel occidēte an peccet ; dic, non peccare ſi credebat id eſſe iuſtū bellum:dummodò hoc habeat ; & habuerit in animo quod ſi bellum non eſſet iuſtū non ſe intromitteret : habetur per Fely. in c.ſacris,extrà de ſenten.excommu.& Arch.in c.i.xxiii.q.i.in ſumma. licet ex poſt facto appareat bellū fuiſſe iniuſtū.

168 † Quid de damno facto pro repetendis rebus: an quis teneatur ad reſtitutionē tantum illius: quod habuerit pluſquàm fuerit ſuum debitum:dic ꝙ ſic:& damna compenſabuntur.c.qui habetis, cum ſequen.c.xiiii.q.v.& l.hoſtes.ff.de capt.& poſtl.reuerſ.

169 † Quæro de clericis , ſi de iure potuerint defendere bona , & poſſeſsiones , & eccleſiarum iure permittente cum bello corporali;vocādo milites ad tutelam eorū:dic ꝙ ſic.c.igitur,& c. hortatu. xxiii. q.viii.cum Glo.magna in c. auctoritatē. xv.q.vi.& in c.Adrianus.lxiii.diſt. & c. Maximianus.xxiii.q.iii.& c. dilecto. de ſenten.excom.lib.vi.

170 † Equidem notandum eſt ꝙ illi qui indicant bellū vt aliàs dixi ſine iuſſu Principis incidunt in crimen læſæ maieſtatis.l.iii.ff.ad l.Iul.maie.l.fin. C. eod.& §.i.auten.de man.princip.coll.iii & §.i. auten.de armis coll.vi.& l.fin. C.de fabricen.lib.xi. & C. ne arm. vſus in rub. & nigro. Et quibus modis , & per quot modos crimen lęſæ maieſtatis committatur:habetur in l.fi.C.eod.tit.& in.l.ii. & iii.ff.ad l.Iul. maie.

Nec

171 † Nec permiſſum eſt militari iure, hoſtem captiuum in bello iuſto captũ quãtumq; atrocem inimicum occidere, poſt ſequutum belli conflictuum, vt aliàs dictũ eſt.c.nolli.xxiii.q.i.cum virtus,& religio militaris hoc non patiatur.l libertas ff.de ſtat.hom.

172 † Miſerendum eſt nempè illis qui capti ſunt in bello;niſi dubitetur de futuro periculo, vel de perturbatione pacis futuræ.c.nolli.xxiii.q.i.

173 † Propterea Regi Armeniç Tigrano capto pepercit magnus Pompeus; & abiectam per ipſum Tigranum in terra coronam in capite ſuo poni mandauit virtus magni Pompei; & illum pro rege honorari præcepit.

174 † Et iure gẽtium captos in bello ſeruos fieri à ſeruando dictos; non à ſeruiendo: vt alii ſerui qui à ſeruiendo dicuntur. l. hoſtes. ff.de capt.& poſtli.reuerſ.

175 † Notarii autem ſerui dicuntur publici à ſeruiendo: quia omnibus publicè ſerui re habent; data tamen ſibi mercede: & liberi ſunt, & non ſeruilis conditionis: nam ſeruus verus conditionis ſeruilis non poteſt eſſe notarius; & hoc pro regula hic deſcribitur.

176 † Imperatores captiuos in bello captos venundari iubebant inſt. de iur. perſ §. ſerui, cum Glo. ibi licet poſt capturam ſerui huiuſmodi detineri ad ſeruiẽdum poſsint, vt alii ſerui:vt fit in regno Neapolis,Tuneti,Græciç,Africæ,Aliç,Aſsiriæ,& Armeniç; & ſimilium regnorum; vbi captiui detinentur. l. transfugam ff. de acquir.rerum domi.

177 † Et pari ratione bona eorum capi licitè poſſunt,vt dicit Bar. in l.vt vim, de iuſt. & iur.& in tract.ſuo qui ſint rebell. vituperatur Brutus occiſis ſeruis illis iuſsu ſuo liberè primò dimiſsis vnà cum ſuis mixtis in pugna:quibuſdam ex captiuis cæſis nimis lingua mordacibus hoc affectante publico Caſcha: qui inter coniuratos primus fuit qui Cæſarem vulnerauit in ſenatu; illum ſequentibus Bruto, & Caſsio pro libertate patriæ.

178 † Capta in bello nõ iuſto reſtitui debẽt de iure: quod ſecus foret ſi capta fuiſſent in bello iuſto: quia reſtituenda de iure non veniunt: & ſi ex cauſa legitima, vel ſiue foret indictum bellum à Principe, habente ſupremam auctoritatem indicẽdi bellum: tunc efficiuntur capientium: & capti fiunt ſerui ipſorum capientium: habetur plenè per Franc. de Aret. in l.i. ff.de acquiren.vel omitt.hęred.& quando bona ſint capta hoſtium, & quando nõ;& repeti poſſunt:notat Bart. in l.naturaliter.§.Item quę ab hoſtibus.ff.de acquiren.rerum domi.& in l.hoſtes; & in l.ſi quis in bello.ff.de capt. & per Glo.in l.i.ff.de acquir.poſſ.& in c. ſicut, Glo.ii. de iur.iurã.& per Doct.ibi:& in c. dicat. xxiii.q.ii.& per Ang.de Aret.inſt.quib. mo.ius patr.põt.ſolui.in §.ſi ab hoſtib*.

179 † Et bona quæ per nos capiuntur ab hoſtibus in bello iuſto fiunt noſtra; ſed nõ è cõtrario ea quæ ab hoſtibus capiuntur à noſtris ſua fiunt quia ipſi ex parte ſua iniuſtum bellum ſequuntur: nos verò ex parte noſtra iuſtè tuemur ab illis: quia contrà nos iniuſta bella gerunt, & pugnant iniuſtè,& ſine iure,ſola in ſua confiſi feritate l.v.§.in pace.ff. de capt.& poſtlimi.reuerſ.

180 † Quæro de caſu. An dominus feudi teneatur dare vaſallum ſuum in poteſtate curię maioris, vel inimicorum ſuorum: dic ꝙ non; etiam ſi feciſſet mille delicta: ita firmat intrepidè Bal.in c.i.in §. conuenticulas,de pac.iur.firm. quod limito niſi pro, & ex cauſa iuſtitiæ peteretur à ſuperioribus.

181 †Probè ad hoc prouiſionem fecit Regia, & Imperialis maieſtas catholica in regno Siciliæ per ſuam ſanctam pragmaticam ſanctionem contrà receptatores delinquentium,vt conſonum eſt bonis moribus, & paci, & iuſtitiæ fuit: ne delinquentes malefactores à nemine receptarentur impunè mille unciarum appoſita pœna:laudantur boni mores, & iuſtitię effectus in re,& religione militari,& in omni regimine, & damnantur mali mores, & praui effectus perpetua infamia: & in hoc iuri communi derogauit per quod pœna imponitur capitalis receptantibus condemnatos in pœnam capi

talem: vt in tit. de rcep. C. & ff.

182 † Inclyti duces, & milites in re docti, & exercitio militari in vrbium deprædationes non paſsim laudandas conſueuerũt ſeruare eccleſias, pia loca, ſacra, & religioſas perſonas; & vtriuſque ſexus omnes qui ad eccleſias confugerunt: & ibi illæſa, illæſasque, & immunes pro Deo, & innocentiæ, & ſanguini parcere perſonarum, & locorum captorum ui: retinendo gladium vltorem, ne Chriſtum læderent crucifixum pro ſalute humani generis: quem iterũ crucifigunt illi, qui proſequuntur ſanguinem filiorum ſuorum. c. nulli. xxiii. q. i.

183 † Et ſæpe crudeles, & ſanguinei homines mala morte moriuntur, & breui poſsident terram ſententia Dei: & virtus eſt maxima in Imperatore victore, & fortunato retinere iram pro Deo: quia Deus erit ſibi auxilio: iuxta illud. q ꝑ me vni ex minimis meis aliquid fecerit: mihi fecerit, & illi ꝓpterea merces, & p̃miũ in cẽtuplum tribuetur cũ vita æterna: & iuxta illud Tolle animum iramque tuam: qui cętera vincis.

184 † Et quia Imperator Conſtantinus miſericordia ductus pepercit ſanguini impubertatis ad matrum vagitus. Ideò meruit gratiam, & liberari à Beato Sylueſtro ab infirmitate incurabili qua detinebatur, vt ſacra docet hiſtoria. Hic Imperator primus fuit Chriſtianus ſecundũ Glo in l. diui. C. de natur. libe. & præcepit publicè ædificari eccleſias ad honorem Dei omnipotentis.

185 † Et firma ſtat Dei ſententia ꝙ in impios, ſæuos, & crudeles ſua cadit impietas, ſæuitia, & crudelitas; nam ob hoc hoſtem ipſum Deum immortalem, mortaleſque homines habebunt: nec reperi unquam exercitum vnum crudelẽ pertranſiſſe impunitum ob ſuum tam dirum ſęuitiæ nephas: quia eſt ineuitabile bellũ nec Dei poteſt homo vitare ſagittas, & uulnera, neque ab ipſis ſanari abſque diuino medico c. accuſatio. ii. q. vii. bellum vt dicimus ſæpe facit homines quoſdam męſtos, & inopes, & quoſdam ex eo ditatos, & in iuſtè bellantes, & deroborantes damnat ad æternas pœnas authen. de arm. & per Glo. ibi in princ. & l. i. C. de caducis tollen.

186 † Nec militari iure compertum eſt eſſe permiſſum quemquàm agrorum cultorem, & ad exercitum venientem ceſſante ſuſpicione pro eius comodo, vel per vias publicas tranſeuntẽ cum mercibus, aut peregrinantem ſpoliari: quia hi omni habent gaudere ſecuritate. c. ſi quis romipetas, xxiiii. q. iii. & c. innouamus. de treug. & pac.

187 † Et licet ſuperius quędam tetigerimus in materia ſimili: occurrit ꝙ quidã duo nobiles domini bellarũt inſimul: an poſſint componere ſuper damnis ſubditorũ ad inuicem dic ꝙ ſic: ſi de illorum omniũ conſenſu qui damna, rapinas, deuaſtationes, & incendia arborumq; inciſiones paſsi ſunt pacti, & cõpoſiti fuerint aliàs non: quia præiudicare non poſſunt illis qui iniuſtè bellum mouerunt: quoniam ipſi tenebuntur ſatisfacere illis de proprio; niſi damnific ti fuiſſent in culpa.

188 † Nec ritè componunt illi cum aduerſariis in ſuorum pręiuditium: ſi ex parte ſua iuſtum bellum habuerunt: ſed hi procurare tenentur, vt ſibi damna ſua reficiantur: & ſi componerent iure tenebuntur reſtituere illis omne id quod habuerint ex dicta compoſitione pro damnis illorum qui paſsi ſunt ab hoſtibus compoſitis: poſſunt tamen domini componere expenſas auctoritate ſua, & etiam ſubditorum damna: ob publicam vtilitatem; ſi ex probabili cauſa viderint ea eſſe potius remittenda quàm pace carere, & bellorum ſubſtinere pericula: & tunc tenentur ſubditi habere ratum cũ eorum negotia geſſerunt vtiliter domini ſui: quibus, & compoſitioni ſi ab initio fuerit contra dictum non iure poterint domini remittere damna ſubditorum illis niſi refectis: à bello tamen poſſunt deſiſtere principes arbitrio ſuo: cum ſua fiat auctoritate & pax celebret, & à bello deſiſtitur vt dicit Hoſtien. in ſumma de pa. & treug. quæ. lix & Iaſon. in l. ex hoc iure in iii. col. de iuſt. & iur ff. Et an licitũ ſit clericis bellare diximus ſupra;

& habetur per tex.in c.i xxiii.q.vii i.

189 † Vbi habetur an liceat epiſcopis inter
eſſe bello ſine licentia domini Papæ: &
concludendum eſt ꝙ non: niſi pro defen
ſione bonorum ſuæ æccleſiæ:& ꝑ Gl. in
c.auctoritaté.xv.q.vi.& in c. dilecto, de
ſentent.excom. lib. vi. & dicebat Inno.
in c. ſicut, de iureiuran.& in c. dilecto,
de appell.

190 † Prelato licitum eſt pro iniuria ſubditi
ſui de quo non fit iuſtitia bellum indice
re, & alios quàm iniuriantes bello cape-
re: & ſi bello adeſt ipſe neceſsitate ineui
tabili non vrgente:ſi mors ſequitur effi-
citur irregularis:videlicet ſi eos ſua per-
cuſsione ſequatur ſecundum Hoſtien.in
d.c. indubiis,extrà de pœn. c. ſi vobis,&
c. ſi quis Epiſcopus, xxiii.q viii. & per
Inno.in d.c.in dubiis,de pœn. licere præ
lato indicere bella pro tutela ſuę tempo
ralis iuriſdictionis .

191 † Bellorum exercitia diſtrahunt mentes
à diuinis offitiis , & inquietudinem pa-
riunt clericis qui ordinati ſunt ad alta-
ris miniſterium : & his non licet effun-
dere humanum ſanguinem: & parati eſ
ſe debent aſsiduò pati mortem pro Chri
ſto: nec habent arma portare ſine cauſa
iuſta; videlicet niſi tranſirēt per loca in-
culta, & deſerta, & periculoſa c. Maxi-
mianus.xxiii.q.iii.c clerici,de vit.& ho
neſt.cler.& licitum eſt prælatis,vt prędi
xi,inuocare brachium ſeculare ꝓ defen-
ſione eccleſiarum,eorumq; bonorum,&
perſonarum eccleſiaſticarum contra vio
latores eccleſię , ipſiusq; contumaces, &
rebelles:& illud hortari,ne quemquàm
occider,aut mutilet : ſed vt occupata re-
gna ab infidelibus recuperet,& reſtituet
Deo ſuo : nec inde imputabitur prælato
ſi homicidia plura ſequantur ex cauſis
prædictis.c.de occidendis.xxiii.q.v.

192 † Quæro de legato.d.Papę an poſsit bel
lū indicere,mouere arma,& inuocare bra
chium ſeculare : dic ꝙ non : cum hoc ſit
ſpeciale ſolius Principis priuilegium:ni
ſi haberet ſpecialiter in ſua delegatione,
& mandato contra reſiſtentes poſſe bel-
lū indicere,& inuocare brachium ſecula
re. c.i.& ii.iiii.q.ii.

193 † Et eſt notandum ꝙ bella quæ per eccle
ſiam indicuntur contrà excommunica-
tos,hæreticos,& rebelles ipſius ſunt me
ritoria c.ſicut excellentia.xxiii.q.iiii.&
c.oīum, xxiii.q.v & c.igiť. xxiii.q viii.

194 † Quæro de milite qui in bello iuſto in
terfuit,& in eo neminem interfecit, nec
mutilauit , neque cauſam præbuit mor-
tis:an ordinari poſsit ad ſacros ordines
ſine Papali diſpenſatione:Si eſt idoneus
dic:ordinari poſſe ſine diſpenſatione. c.
p̄ſentium,de cle.percuſſ.& c pri.de cler.
pug.in duello & c.i.xxv.q.vlti.& c. con
tinebatur:& per Hoſtien. ibi de homic.
& l.nihil.ff.ad leg. Corn. de ſicar. & ibi
per Doct. Secus in bello iniuſtu,& illici
to vbi homines ſunt occiſi , vt in dictis
iuribus .

195 † Et regula eſt vera ꝙ clerici non debēt
intereſſe bello : quia ſi aliquis occiderēt
propter eorum præſentiam irregulares
efficerentur.c.ſicut dignum, de homic.
Secus eſt ſi cum licētia domini Papæ in-
tereſſent bello:quia tunc non efficeren-
tur irregulares .

196 † Belli eſt alia diuiſio ꝙ infernū dicitur,
& quoddam externum, & aliud ſeruile,
& aliud ſociale,vel piraticum:& vt aliàs
dixi a belluis dicitur bellū, aut à re nul-
la bella, id eſt, non pulchra : eo quia ex
contrario eſt horridū,& peſsimum : vn-
de horrida bella dicuntur ; ſicut lucus à
lucendo:& tamen ibi ſilet lux: & ita di-
ctum eſt per antiphreſim,id eſt,per con
trarium,vel à Belo qui fuit primus inuē
tor gladii ferri cum quo bellatur:& ante
bellum in re bellica egregia facta non re
perimus. Et bellum etiam dicitur totū
corpus illud quo militatur:quod guerrā
quidam Barbari vocant à gariendo:vt in
longobarda: & bellum à Bellona martis
ſorore nuncupatum firmat Mar. Varr.

197 † Contingit , Subditos Comitis,
aut Baronis vaſallos, ſæpe numero habe
re bella cum dominis ſuis ; vel è contra
comes,vel Baro bellum habuerit cū ſub-
ditis vaſallis ſuis: requirenda eſt auctori
tas Regis:ſed ſi comes, vel baro habue-
rit bellum cum Rege ſuo,& contrà Re-
gem dominū ſuum qui in ipſos iniuſtū

intulit bellum: & rex pluries humiliter
requiſitus per pares deſiſtere noluerit:&
tunc ſi ſe armis tueiur comes, aut baro
non peccat: dummodo cum moderami-
ne inculpatæ tutelę ſe defenderit vt ſu-
pra lacius dixi:ita cõſuluit Oldr de Lau
de in conſ.ſuo lxx. regem tamen non po
terit comites, & barones ſui feudatarii
impugnare propria ſua auctoritate : ſed
denuntiare tenebuntur domino Papę q
ſuo ſpirituali gladio prouidebit : & cre-
ſcente contumacia regis auctoritatem
eiſdem dare poterit mouendi arma in re
gem; aut illis dare recurſum ad Impera-
torem: cuius auctoritate poterit in regẽ
inferre arma.

198 † Sed ſi Rex bellum habuerit cum Impe
ratore poterit prouidere auxilio Roma
næ ſedis apoſtolicę:cum nullus ſit ſupe
rior Imperatore quàm ipſe Papa catholi
cus,locum Dei tenens in terra:peccaret
tamen iniuriã paſſus ſi bellum aliàs mo-
ueret. Nec propria auctoritate poteſt co
mes ius ſibi dicere contra ſubditos : ſed
ad ſuperiores ſuos recurrere tenentur:
& quandoque ad prelatum ſuum ſupe-
rioré cui parere neceſſe eſt ꝓpter Deũ,
& peccatum inobedientiæ : aliàs poſſet
ipſum excõmunicare. c. nouit, extrà de
iudic. & ſi per annum perſeuerauerit in
excommunicatione poſſet res, & bona
ipſius capi mandare.c.excõmunicamus,
extrà de confeſ.c.quiſq;,extrà de hęret.

159 † In Regno Sicilię eſt laudabile ſtatutũ
conforme iuri communi contrà excõmu
nicatos morantes in excõmunicatione
legitima vltra annum: & ſi fuerit comes
ſoluat regię curię.xxiiii vntias auri, &
ſi baro.xii.& ſi miles ſex, & ſi burgenſis
tres vncias, & ſi ruſticus vnciam vnam
cũ dimidia:niſi fuerint abſoluti infrà tẽ-
pus prædictum in forma eccleſię: & ſecũ
dum tempus de anno in annum pœna
ſemp duplicatur,triplicatur,& quadru-
plicatur ſi contumaces ſteterint, & per-
tinaces in excommunicatione.

200 Quæritur † de caſu,Vaſalli quidã obli-
gati iuuare baroné ſuũ qui mouit guer-
ram contrà alium baronem,an teneãtur
illum iuuare : & rex habet bellum, cum
altero rege,& baro reqrit vaſallos ſuos,
& pariter rex requirit eoſdem vt veniãt
pro ipſis ad bellum: cui parere magis te
neantur : dic regi : ita tenet iuris Spec.
Guili. Durantes in tit.de feud.in §.quo
niam.l.contra pupillos. ff. de re iud.c. ſi
Epiſcopus.xviii. diſtin. cum rex ꝓ com
muni bono, & defenſa coronæ vocauerit
illos : & ſic eſt magis parendum regi de
iure gentium.l.veluti ff.de iuſt.& iur.&
l.minimè.ff.de relig.& ſumpt fun.c.for-
titudo.xxiii.q.v. c. ius gentium, pri. di
ſtin.cum ſimilibus.

201 † Et Principes tenentur ſe ne dum bona
rum artium ſcientia eſſe ꝑditos, ſed etiã
legitimi iuris prudẽtia. & diſciplinæ mi
litaris experientia eſſe peritos : & more
maiorum iudices expertos pro dirimen
dis litibus populorum,militum, & exer
cituum regimine.

202 † Noui quendam probatiſſimum virũ
qui pro ſuo rege catholico in expeditio
ne Rauennæ, & in Mediolano valdè paſ
ſus fuit:hic nuncupabatur Fabricius Ie
ſualdus antiquæ vrbis Cõpoſæ. Comes:
qui ſua virtute prę ſe ferebat bonitatem,
integritatem, & antiquitatem illam an
tiqui Fabritii Romani Dictatoris; ſeue
ritatemque,& prudentiam Cenſorii Ca
tonis,Dei,religionis,& bonorum fautor
erat; doctorumque amicus, & accademi
cus,oppreſſorum releuator,munificus, &
ęquus,malorumque, & vitiorum hoſtis
acerrimus,& dignus colloquio Imperia
lis conſiſtorii : in re, & exercitio doctus
militari ; ſeruando canones catholicę re
ligionis,& diſciplinę militaris: quę ſunt
amare,& timere Deum, & amare illius
ſimilem ad imaginem ſuam creatum, &
diuina ſeruare documenta,illaq; iubere
quę ſpectant ad virum fortem:videlicet
docendo,locum non deſerere in acie, nõ
fugere, non arma abiicere, non illa di
ſtrahere,& libenter ferre labores, ęſtũ,
& frigus virtute pati mala tempora cum
neceſſitate:es non adulterare, nec flagi-
tia cõmittere, nec deridere ea quę ſunt
manſueti viri: nec quemquàm temnere,
non giurgiari,nec vitia pati; non craſſa
ri,non deſerere militiam nec permittere
deſertores

deſertores militię, & criminoſos inultos
tranſire ; ordinesque, & ſolennitaté pu
gnæ ſeruare, obedientiam & pacientiá,
fidem, & decreta publica, imperialia, fœ
derumque, promiſſa, iuramenta, militũ
præmia, dignitates, & gradus conſerua-
re; non prædari, nec ſata comburi, neq;
diruere tecta, nec vallum, & muros aſcé
dere, neque deſcendere caſtro niſi iuſſu
ſui ducis legitima, & neceſſaria bellorũ
ſubſiſtente cauſa: quæ omnia ſpectant ad
inclytos reges æternę memoriæ.
203 † Quæro de caſu quem habui in facto:
Ciuitates quædam Germaniæ, & baro-
nes quidam, & feudatarii eiuſdem tenen
tur priuilegio, & ex antiquo pacto mit-
tere ſuis expenſis exercitum cum Prin-
ceps ſuus in hoſtes bellum exercet: ſi ſte
terunt per centum annos, quibus præ-
ſcribuntur iura eccleſiæ romanæ, & Im
perii: authen. vt eccleſia romana. col. ii.
quòd non miſſerunt dictum exercitum,
quia non fuit neceſſe, nec expeditum: an
per hoc liberantur dictæ ciuitates, baro
nes, & feudatarii à dicta obligatione: Cõ
ſului quòd non: per not. per Bart. in l.
in filiis. C. de decur. lib. x.
204 Et † hoc facit pro illo qui habet ius eli-
gendi rectorem eccleſiæ: ſi ſteterit per
centum annos, ꝙ rectorem nullum ele-
gerit quia non expediuit; cum forte nõ
vacauerit eccleſia: ſibi non præiudicat:
vt tenet Bar. in l. ſcimus. C. de agri. &
cenſitis lib. xi. quòd obligati dare gen-
tes armatas Peruſinis in ſuis expeditio-
nibus ſi ſteterint per centum annos ꝙ
illas non dederunt. eo quia non expedi-
uit Peruſinis qui erant copioſi gentibus
ſuis ꝙ ſibi non præiudicat. & per Bal. in
l. Imperium, in vii. col. de iuris. om. iud.
& per Ang. in conſ. cxcvi. incipi. Iam
ſunt lxxx. anni. & per Iaſ. in l. falſo aſſe
ueratur, per illum tex. C. de diuerſis re-
205 ſcriptis. † Vbi habetur reſcripta eſſe
perpetua; niſi ſit aliter tempore diffini-
tum in reſcripto; quod procedit in reſcri
ptis gratioſis. c. ſi ſuper gratia. de offi. de-
leg. in vi. & idem ſeruandum eſt in pri-
uilegiis: quia priuilegia ſunt perpetua,
niſi ſint limitata tempore vt ſupra: ita te
net Cy. & Bart. de Salyce. in d. l. falſo aſ-
ſeueratur. C. de diuerſ. reſcrip. & in l. vo
luntarię. C. de excuſ. tut. & per Cy. ibi
& per Bar. in l. fin. circa fin. ff. de conſtit.
princ. & per Glo. & Doct. in c. cum ac-
ceſsiſſent de conſtit. niſi in priuilegio eſ
ſet commiſſa facultas aliquid faciendi;
& fieri contingerit, & non fecerit. Nam
tunc tolleretur priuilegium huiuſmodi
per lapſum decẽnii eo non vſo. per Glo.
& Doct. in d. c. cum acceſsiſſent, de cõſt.
& c. i de immu. eccleſiæ. in vi. & in l. i. ff.
de nund. & per Bar. in l. licitatio. §. ea-
rum. ff. de public. & per Petr. de Anch. in
conſ. cclx. incip. in quæſtione quæ verti-
tur &c. Sed ſi nunquàm obuenit caſus,
vel ſe non obtulit facultas vtendi non
perderetur, neque tolleretur decennio.
cũ tolli de iure dicta ratione non poſſit.
l. & Attilicinius ff. de ſeru. ruſt. præd.
206 † Nam vt dicunt Glo. & Canoniſtæ in
c. Abbate ſancti Siluani, de verb. ſign. ꝙ
ille qui non eſt vſus priuilegio volunta-
riè: illud perdit per decennium per non
vſum dicennii: ſecus in non vſu neceſ-
ſario: quia ille qui nequit vti non eſt in
culpa, aut mora: quòd etiam procedit in
ignorante; ſecus in ſciente, & negligen-
te non vti veniente caſu poſsibili. l. is q
uſumfructum. ff. quib. mo. vſufr. amitt.
& ibi per Bal. de Peru. & Alb. de Bergo.
& in l. vna eſt via. ff. de ſerui. ruſt. præd.
207 † Et ſi quis largum priuilegium habue-
rit, & valdè ſtrictè fuerit vſus illo: valdè
præiudicabit ſibi: vt tenet Bar. in l. vſum
aquæ. C. de aquæduc. lib. xi.
208 † Quero de alia quæſtione de qua me-
minit Iaſ. May. de Mediol. in d. l. falſo aſ
ſeueratur. C. de diuer. reſcrip. & Bald.
Ang. & alii in l. hæc auté iura. ff. de ſer.
vrb. præd. videlicet ꝙ ſi Princeps, & do-
minus ſteterint per centum annos quòd
non impoſuerint aliquod onus vaſallis
ſuis, aut non fuit vſus in caſtro iuriſdi-
ctione, quia non occurrit caſus: an præ-
ſcribatur: dicit quòd non: ſecundum In
no. in c. dilectus, de cappel. mõn. & Cy.
in l. i. in q. vi. C. de ſeru. & aqua, & Ioã.
And. in add. ad Spe. ſuper rub. de feu. &
in Glo. cle. i. in Glo. pen. de foro compe.

& in Glo.ii.in c.plerunque,& per Abba. in c.ad audientiam, in vlti. col. de præſcrip.& ſupra eriam de hoc tetigi.

209 † Quid de lege ſcripta,aut ſtatuto ciuitatis an tollatur tempore per non vſum: dic quòd non quando homines non fuerunt ea,vel ipſo vſi : quia caſus non euenit,vel non contingit:nam per talẽ non vſum etiam mille annorum non tolleretur lex, ſeu ſtatutum ſcripta, vel ſcriptum : vt dicunt Doct. in c.Ioannes,de cler.coniug. per contrarium uſum peruento caſu tolleretur:Glo.eſt in l.de quibus.ff.de legi.& per tex. & Glo. Inſt.de iure natu.gen.&ciuil.in §.ex nõ ſcripto.

210 † Quero de illis quibus eſt licitum ſe tueri pro tutela ſui corporis ; an etiam alios ſibi cõiũctos tutari liceat, & quos : dic tu meritò tibi licere defendere vxorem,& patrem,ac filiũ, & filio licere patrem,& fratri fratrem : & è contra,& de aliis perſonis de quibus habetur ꝑ Bar. in l.vt vim. ff. de iuſt. & iur. & cle. i. de homic. & in l.tutor.§. ſi tutor inimicus. ff.de ſuſp.tuto. & l. lex Cornelia. C. de iniur.& in l.raptores.C. de epiſ. & cler. & Bal.in l.i. C.vnde vi.& per Cy.& Saly.ibi,& per Abba. in c.clerici,de vit.& honeſt cler.& Inno.in c.ſi verò, de ſenten.excommu.& Dominicum de S.Gemi.in c.dilecto,eod.tit. & l. iſti quidem. ff. quòd metus cauſa.

211 † Vbi habetur de patre,& filio propter quem perpetuatur pater in eum: & vna , & eadem cenſetur perſona.l. liberorum.ff.de verbo. ſign. & l.fin.ff.de impub.& aliis ſubſt.& l. item apud.ff. de iniur. vbi habetur de marito pro vxore,& de fratre pro fratre, & ſorore ; & de aliis coniunctis. l. vt vim, cum Glo.ff.de iuſt.& iur.& plenè per d. Ioã. de Lign.in c.lxxvii.in tit.an pro fratre, ſorore,& aliis coniunctis &c.

212 † Quero ſi forenſis qui eſt de alieno foro teneatur ad onera perſonalia cuſtodiæ ciuitatis tempore belli,& ſuſpitionũ bellorum:Spec.iuris Guil.Durãtes Mumatẽ. epiſcopus vir diuinus tenet quòd non. in titu. de cens. ſed dumtaxat teneri ad realia onera, & ad collectas pro rebus ipſius ibi ſitis . & quòd non teneatur pro rebus alibi ſitis.habetur etiam ꝑ Bar.in l.i.C. de aur.corr.lib.x. ubi dicit hoc eſſe verum de iure , niſi conſuetudo ſit in contrarium, & in l. reſcriptum.ff. de mune. & hono.& in l. forma. ff. de cens.habetur per Glo.in l.iii.C. de mulieribus,& in quo loco munera ſexui ſubeant lib.xi.& per Bar. in l. munerũ.§. patrimoniorum.ff.de mune.& hono.vbi dicit forenſes teneri ad pręſtantias ; & in l.ſi prudentes. §. ſi qui cloacarii.ff. de vſufr.& in l.interdum.ff. ꝙ cum eo.falſ. tut.vbi etiam habetur per Flori.de S.Petro poſt Bar. de Saxo Ferrato : quòd forenſis tenetur præſtare equum ſuum ꝑ bello ſi habetur,ſed non tenetur emęte. vt præſtet niſi fuiſſet vſurarius .

213 † Et exempti propter morbum , vel propter ętatem tempore belli non excuſantur à cuſtodia ciuitatis.l. vt gradatim.§. quoties.ff. de mune. & hono. nam morbus,vel ætas non excuſat à cuſtodia ciuitatis diuitem : quia tenebitur mittere alium pro ſe.l. ſextum decimum.§. corporis.ff.de vac.mu.& l.ſemp.ff.de iur.imu.

214 † Quæro de prouocante contra ſpoliatorem prouocati ad bellum accedente : an agat furti, vel vi bonorum raptorum: hanc quæſtionem ponit Ioan.de Lignano in lib. ſuo de bello : videlicet an prouocatus ad bellum in itinere accedendo ad eius ſubſidium ſpolietur armis, & equis,& rebus aliis ſuis: & an mãdans teneatur mandatario : vel agat mandans, aut mandatarius contra ſpoliantem: dic mandantem teneri mandatario: & cõtra ſpoliantem ius habere: & ſpoliatum agere poſſe vi bonorum raptorum excedendo iura mandanti ipſi ſoluenti:mandans poſteà agere poterit iure ceſſo cõtra ſpoliantem. l.ii.§.qua actione.ff.de ui bono. rapt.& l.penul.ff.man.& per Doct.in c. ſicut, de iure iuran. nam actio furti, vel bonorum raptorum , non competit niſi illi cui damnum fuit illatum , vel ius in re habenti ratione poſſeſsionis,detentionis,vel dominii: vt illi cui res fuit pignori obligata, & nondum tradita.l. ſi gratuitam.§.ſi margaritas.ff.de pręſcr. verbis.& l. ſi is qui rẽ, & l.is cui ſpolsiatis.

ff. de fur.

215 † Quęro de caſu de quo ſuprà quædam tetigi: Si bellum, & contentio fuerit inter duas ciuitates liberas non recognoſcentes ſuperiorem: & vt omnis tollatur difficultas:ſi aliqua ciuitas libera hoſtis fuerit Imperii: an ius gentium primæuum habuerit locum: dic ꝙ ſic l. hoſtes & l.poſtliminii & l.ſi qnis.ff.de capt. & poſtl.reuer.& locum non habet inter catholicos ius poſtliminii ex moderna cōſuetudine autiquitus obſeruata quantū ad perſonas, & non quantum ad res: cui conſuetudini ſtandum eſt ſecundū Bar. & ſequaces in d.l.hoſtes. ff. de capt. &c. niſi à Papa, vel ab Imperatore fuiſſet bellum indictum:quia tunc ius poſtliminii, & captiuitatis locum haberet:& capti fiunt ſerui ſecundum Doc.in l. qui à latronibus.ff.de teſtau. ſed ſtandum eſt cōſuetudsni,ut ſupra dixi, & per Ange. de Aret.Inſt.de rerū diuis.in §. Itē ea quę.

216 † In bello autem duarum ciuitatum liberarn m an hoſtes dicantur ita quòd habeant iura captiuitatis, & poſtliminii, ſicut quādo eſt contentio inter populum Romanum, & ſaracenos: dic qnando eſt bellum inter duos populos qni ſint ſub vno dominio, & tunc non habent Iura captiuitatis, & poſtliminii.l.ſi quis ingenuam.ff. de capt. & poſtl. reuerſ. & per Io.de Lign.in lib.ſuo de bello in vii.parte. Sed ſi fuerit contentio inter duas ciuitates liberas non recognoſcentes ſuperiores; ſecus erit, & ſeruabitur cōſuetudo ꝑdicta, vt ſuprà dixi quantū ad pſonas.

217 † Quæro de bonis mobilibus quæ capiuntur in bello iuſto an fiant capiētium: dic ꝙ non: ſed illa milires tenentur aſsignare ſuo duci: qui poſteà habet illa diſtribuere inter ipſos milites ſecundum eorum merita: & hæc procednnt in his quibus non uendicat ſibi locum ius poſtliminii. l. ii .& l. ſi quis in bello. ff. de capt.& poſtl.reuerſ.c dicat. xxiii.q.v.

218 † Occurrit diſcutere alium caſum an milites noſtri teneantur reſtituere nobis bona, & animalia noſtra quæ fuerunt nobis capta per hoſtes, & quæ adhuc non ſunt per hoſtes conſumpta ſcilicet recuperata per noſtros milites: dic quòd ſic. l.ſi quis à barbaris. C.de re mili.& l.Pōponius.ff. de rerū diuiſ. & l. ſi captiuus. ff.de capt.& poſtl.reuerſ.& per Ange.de Vbald.de Peruſio in quæſtio. per ipſum diſputata de guerra facta inter dominū Paduæ, & dominum Veronæ, videlicet illos de Carraria, & illos de la Scala:qa decet milites eſſe defenſores, & non latrones: & hac de cauſa accipiunt ſtipendium.l. ab hoſtibus, & ibi Bal. & in l.ſi quis à liberis. C.de capt.& poſtli.reuer. & ꝓpriè dicuntur illi defenſores qui tuentur innoxie.l.ſi.C.de re milit.& regula eſt militiæ milites teneri hoſtes hoſtire ferro in bello occidendo illos:ne vlterius pugnent, & mordeant:& amicos defendere ꝓ poſſe, & bona ſua tueri virtute omnia ſe ſemoto timore Theo. ſent.

219 † Quæro de rege, vel barone qui vult capi facere ſuum vaſallum contrà Iuſtitiā hoc exprimendo, & ſe iactādo facere an licitè poſsit vaſallus fugere, ita ꝙ non dicatur inobediens domino ſuo:dic ſibi licere impunè fugere: quia hoc cauſa non dicitur rex, neque dominus: & priuatur proprietate vaſalli ſecundum Andr. de Iſer.in conſt.de iniu. cnr.illa.

220 † Et dicit plus dominus And.de Iſer. in conſt.ſi vaſallns, de fidciuſſ. vaſal. quòd liberatur vaſallus ab homagio: & efficitur demanialis ſi dominus concubuerit cum vxore, aut filia, vel nuru vaſalli ſui: cum ſeruari debeat inter ipſos æqualitas:& hoc iuri, & æquitati conuenir.

221 † Quæro ſi Papa poteſt legitimare ad feuda ſecularia, vt Imperator ad ſecularia:quia regulariter ſceptra confundi nō debent: vt dicit d. Iaco. Aluar.magnus feudiſta. in c.uaturales, ſi de feud. fue.cōtrouer.inter dom.& agna: poſt d. And. de Iſer.feudiſtarum Principem.in c.nouit, de iudic. & per Bar. in l. qui in prouintiā, de ritu nupt. & per Bal. in repet. legis eam quam. C. de fideicommiſ. & per Spec.in tit. de diſpenſationibus. De Imperatore ſeculari clarum de iure puto, ſcilicet non de Papa catholico qui locum Dei tenet in terra:& latiores habet facultates quàm Imperator ſecularis: &

omnia à Deo creata in terra tenet ſibi ſub iċta: vt ipſe Deus, cuius eſt locum tenés in terra: ſed vidi priuilegium antiquum factum per Papam, & ipſius ſanctam Apoſtolicam ſedem Theodoſio Imperatori, & ſucceſſoribus ſuis futuris perpetuis temporibus in Imperio: quòd Imperator poſsit legitimare baſtardos, ſpurios, mãſares, & omnes alios de illegitimo coytu procreatos tam ad futuras ſucceſsiones quàm ad feuda eccleſiaſtica, & ſpiritualia iura: & ad quoſcunque ordines ſacros, & dignitates eccleſiaſticas; vt etiam pontificales: & propterea Imperialis maieſtas in conceſsione priuilegiorum quæ donat comitibus palatinis dat illis poteſtatem legitimandi prædictos baſtardos, manſeres, ſpurios copulatiuè, vel diſiunctiuè, & omnes alios de illigitimo matrimonio procreatos, & quantum ad ordines ſpirituales, & ac cleſiaſticos ſuſcipiendos vt in priuilegio meo comitatus palatini continentur qđ mihi conceſsit liberalitas, humanitas, clementia, & Imperialis Maieſtas.

Laus Deo. Finis.

IVLII FERRETTI RAVENNATIS IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS. EQVITIS ET COMITIS LATERANENSIS PALATII,

TRACTATVS DE BELLICIS SIGNIS.

SVMMARIVM.

1 *Signa bellica ſunt aut vocalia, aut ſemiuocalia, aut muta.*

2 *Signa bellica cur aliquando prohibeantur.*

Celeritas in re militari quam laudabilis, & quòd eo pro cæteris uirtutibus emicuere Cæſar & Alexander. & nu. 3.

3 *Cæſar qualis fuerit. & ibid. plura de eius vita.*

4 *Celeritas Craſsi in bello Parthico cur fuerit im probata.*

Mumius gloriam abſtulit Metello in bello Corinthi.

5 *Lancearum concuſſus quid ſigni ſit.*

6 *Puluis in modum nubis coacta, quid ſigni. & quid tunc agendum.*

7 *Aduentus hoſtium quo pacto cognoſcatur. vel illorum receſſus, & quòd ſignis quandoque utamur ad fallendum hoſtes.*

8 *Puluis quandoque in bello nocet.*

9 *Signorum variatio quòd ſit in bello neceſſaria.*

10 *Signa Imperialia Dei ſunt.*

11 *Signa militaria quę nam ſint, & cuius figuræ.*

12 *Manipulus fœni à quo habitus ſit pro ſigno.*

13 *Aquila quando & cur à Cæſare habita fuerit pro ſigno.*

14 *Milites quòd Aquilam in diripiendis & cuſtodiendis urbis imitari debeant.*

15 *Aquila pro ſigno cur vtantur poſt Cęſarem & Romanum Imperium etiam ſequentes Imperatores.*

16 *Aquilæ quòd quandoque accipiantur pro vexillis ſiue inſignibus, & armis, de quibus Iuriſconſulti etiam noſtræ ætatis pertractarũt.*

17 *Tubarum & ſimilium inſtrumentorum uſus bellicus quibus in rebus & actibus proſit.*

Tubarum quis fuit primus inuentor.

18 *Tubarum vſus & ſimilium inſtrumentorũ, cuius ſit effectus.*

19 *Verbis ſimplicibus non ambiguis in expeditione non eſt utendum: & ideò uerbum retro, & uerbum uerte ſunt cauenda.*

20 *Amazones quarum regina fuit Panthaſilea conſuenere mammam dexteram in cunis adurere et partus maſculinos interimere, mulieribus educatis.*

21 *Pugna Theſei cum Hippolyta & Molpodia Amazonibus, et de earum caſtrametatione.*

22 *Amazones in Caucaſo monte habitaſſe. & ſtipendiariam militiam, maximè pro Albanis*

uis & contra Pompeum exercuiſſe: & apud flumem Thermodontis cum Albanis & Gelois concubuiſſe.

23 *Bellaces mulieres fuere Regina Auſtri: Hypriſtina, Indis & Camilla.*

24 *Fœmina bellax poteſt ſuccedere in feudum requirens ſeruitium perſonale: ſicut fuere Maria Cardona, filia Raymundi Cardoni & Maria Caroli. V. Imperatoris ſoror Tranſiluanæ Regina.*

Fœmina admittitur ad feuda & bona emphyteutica cõceſſa pro ſe, & deſcendentibus ſuis.

25 *Carolina conſtitutio de ſucceſſione fœminarum in feudum deficientibus maſculis.*

26 *Vſus funebris orationis pro mulieribus cœpit ex decreto Senatus Populiq́; Romani poſt victoriam è Vegis per Camillam reportatã.*

27 *Imperatores & exercituum Duces lætitiã uel meſtitiam, riſu uel ploratu aliquando fingere conſueuere pro temporis opportunitate. vt fecere Cæſar & Hanibal.*

28 *De ſimulata meſtitia Auguſti & Pyrrhi in occiſione Marciantonij & filij Antigoni.*

29 *De Antigoni ſimulata meſtitia erga Alcinoum filium ob interfectum Pyrrhum. & pietate adhibita in Helenum Pyrrhi filium.*

30 *Mithridates rex Ponti, dum bellum gereret cũ Lucullo, ſuorum audita nece, lætitiam ſimulauit, quæ ipſum ad fugam uſque aſſociauit.*

31 *Crucis ſignum in terram duci non oportere in uilipendiũ, & contrafaciens capite punitur.*

Crucis ſignum fuit tempore teſtamenti ueteris.

32 *Crucis ſignum portabat in humeris exercitus Conſtantini ex eius decreto.*

33 *Feudum antiquum hęreditarium alienatum per patrem, filius etiam confecto inuentario reuocare non poteſt, niſi ſit hæres etiam ſi in alienatione interueniſſet domini conſenſus.*

Filius & hæres patris non poteſt uenire contra factum proprium patris.

34 *Feudum ex pacto & prouidentia, etiam confecto inuentario, filius poteſt reuocare quando eſt antiquum.*

35 *Feudum nouum licet ſit ex pacto & prouidentia alienatum. filius poteſt reuocare, niſi ſit conceſſum tanquàm auitum & antiquum.*

1 BELLORVM ſigna † ſcire tenentur militiæ Duces, Optime Cæſar; quorum quædã ſunt vocalia vt dicit Vegetius, & Iulius Frõtinus de re milit. ſcribentes: & quædam ſunt ſemiuocalia, & quędam alia muta: vocalia, & ſemiuocalia percipiuntur auribus audita voce, ictibus, aut tuba, ſono bombardæ, tibię, campanæ, aut timpanorum, & ſimilibus auditis ſonis: Muta autem percipiuntur oculis, vt flamma, fumus, puluis, lancearũq́; motus, eleuatio manus, & ſimilia. Magnus Alexander excaſtramentando cum exercitu ſuo ne hoſtes ſcirent eius diſceſſum ſigno pilei ſuper lancea poſiti meauit cũ ſuis ſilente tuba, & timpano.

2 † Probibuit ſuis Cæſar publico ædicto ne ſignum incendiorum facerent ædificiorum; vt hoſtes pręcaueri non poſſent, & vt ne hoſpitia pabulaq́; & frumentorum copia deficerent ſuo exercitui; & ne viderent hoſtes vbi eſſet caſtramẽtatus: & ſua celeritate primò bene conſulto caſu, ſpacium non dabat inimicis inquiẽt in re militari præter alias virtutes celeritatem præcellere, cum ſemper nocuerit differre paratis: iuxta illud. Tolle moras ſemper nocuit differre paratis. Fidos amicos habebat, & cõſeruabat: & hoſtes vſque ad pacis conditionem terrore ducebat Cæſar: & Siracuſanorum amicos fugauit, & rupit Nicia dux Atticus celeritate ſua in bello quandoque proficua viſa virtute prudentum Ducum.

3 † Legimus Cęſarem celeritate ſua regna q̃ plura, & victorias multas bello quæſiſſe, & album fuiſſe, doctum, prudentem, pium, clementem, liberalem, & iniuriarum immemorem, corpore macrum, fortem, bellacem, animoſum, & valdè laborioſum: & ſæpe paſſum fuiſſe dolorem capitis, & laboraſſe comitiali morbo ſibi primo obuento in corduba vrbe Hiſpaniæ: ſed duro labore, & aſsiduo militari exercitio, & frequenti itinere, & parco victu, & vigiliis ab eo fuiſſe liberatum, & ſolitum extitiſſe dormire deuectũ in cur

tibus, & feretris, & cum celeritate peragebat negotia ſua. Nam ab vrbe rediens in Galliam infra octo dies equitando cũ exercitu applicuit Rhodanum nullum timens laborem, & idem milites ſui faciebant peramantes eorum Imperatorem licet in periclis illum ſemper nõ laudaſſent: quia non ſpectat ad ipſum Imperatorem ſumittere perſonam ſuã tãti ponderis omnibus periclis prout ipſe faciebat Cæſar: & Magnus Alexander animoſa nimis, & inuicta virtute ſua.

4 † Craſsi non laudatur celeritas qua vſus fuit in bello Parthico, cum magis in celeritate applicuerit animum ſuum, q̃ in tutela militum ſuorum dubitando de gloria Pompei, ne ipſe foret qui victoriam cum triumpho reportaſſet de Parthis, prout fecit Mumius qui gloriam ſubſtulit Metello in bello Corinthi.

5 † Et ſi videbuntur hoſtium lanceæ à longe illas in ſimul concuti, fugæ ſignum, et timoris erit ipſorum.

6 † Puluis vt nubes eleuata indicat hoſtes venire ad inuadendum hoſtiendum inimicos ſuos: & vtile erit tunc alas facere ordinato exercitu ad pugnã inſtructo.

7 † Et ſuper turribus, & locis altis cognoſcuntur hoſtes, & eorum aduentus, & fugi p ſigna quæ faciũt, & eſt in hoc præcauendum ne Duces decipiantur: prout cõtigit Melciadi, de die puluis, & fumus facile cognoſcitur: de nocte ignis ex lõgo loco cernitur: & de die, & de nocte ſonus auditur tubarum, timpanorum, campanarum, & bombardarum, & ignes quandoque magni arte fiunt in multis locis, & quãdoque etiam in paucis locis, montibus, & planitie.

8 † Puluis valde nocuit Romanis in bello Parthico duce Craſſo in belli namq; ardore Romani nõ cognoſcentes ſuos Romanos ob nimium puluerem ſe inſimul per ſępe occidebant credẽtes hoſtes ſuos hoſtire ferro, & ſemetipſos Romanos amicorum armis perdebant.

9 † Et habeant incliti militiæ Duces, variare ſigna per dies, & noctes in militia, ne illa noſcant, & ſciant hoſtes, & ſuorũ ſigna confœderatorum ponere: quãdoq; hoſtibus inſidiando, & illos arte circũueniendo milites ſuos ornãdo veſtibus variis, & inſignibus; ſignisq; modo rubeis, modo nigris, modo albis, aut alio diuerſo colore ab hoſtium diforme veſtitu: vt cognoſcantur in bello facto de die, vel de nocte: & ne ſemetipſos offendant armis propriis à ſuorum impulſis viribus, aut iactis credentium lędere hoſtes, ne carmen decantetur Sulmonẽſis Poetæ. Hęu patior telis vulnera facta meis: vt ſæpe contingit in diurno, & nocturno pręlio.

10 † Dei ſunt imperialia ſigna. l. Ticia. §. Seia. ff. de aur. & argen. leg. & l. vlt. §. Sin autem dubius. ff de iure delib. & in § i. authen. de mona.

11 † Militaria ſigna ſunt etiam manipoli, vexilla, palia, & tentoria picta cum aquila, leone, vrſo, columna, apro, ſerpente, lilio, & ſimilibus.

12 † Romulus contra Amulium regem Albanorum, & inq̃ pluribus aliis expeditionibus ſuis manipulum fœni haſta ligatũ pro ſigno portauit. Iuxta illud Naſonis. Illa quidem fœno ſederat reuerentia ſęno, quantum nunc aquilas cernis habere tuas: Parthica ſuſpenſos, portabat longa maniplos, vnde manuplaris nomine miles habet: & Verg. in xi. Aenei. cãtat. Disiectiq; Duces, deſolatiq; manipli.

13 † Aquilam elegit Cæſar vt refert hiſtoria pro ſigno ſuo, quam in littore reperit dum foret pugnaturus contra Tintanos ab effectu ipſius, cum eſſet auis rapaciſsima, & oculata, valde viuẽs ex raptu.

14 † Et ita milites in diripiendis, & cuſtodiendis vrbibus oculati, velociſsimiq;, & rapaciſsimi eſſe debent in luce ante lucanum in obſcuro: & poſt nocturnum & in omni hora competenti; ſicut lupi faciunt in rapienpo pecudes: & ita milites in rapiẽdo hoſtium vrbes, & prædas; auidiſsimi honoris, & parati eſſe debent omni poſtpoſita mora.

15 † Aquila eſt auium Regina, cuius regiũ ſignum in uexillis habuit Cęſar, & Romanum Imperium illud portauit: & hodie etiam Cęſarei ferunt, & illo vtuntur Imperatores in Romano Imperio ſucceſſores ad inclitam Cæſatis memoriã,

& in victoriȩ ſignum, belli, & pacis temporibus.

16 †Secuto bello farſalico Nonio dicenti erga Ciceronem Aquilas ſeptem adhuc apud ipſos extare: moneres probè reſpondit Cicero, ſi cum graculis nobis pugnandũ foret; & de uariis ſignis, inſignibusq́;, & armis tractatum fecit Bar. de Saxoferato: & bene ſcripſit Bartholomæus Caſſeneus æduus Doctor in prima parte ſui libri catalogi gloriæ mundi.

17 † Militaria ſunt etiam ſigna tubæ, timpana, tibiæ, cornicines, & bucinæ tubarum æneartum: inuentor primus fuit Piſcus Thyrenus quibus ordinatur exercitus tam in gradiendo, quàm in regradiendo, & ſiſtendo, in pugnando, & reducendo, colligendo, & caſtramentando: & quidã palladiam nominant tubam à Pallade: & de tuba cantat Ennius, & Virgilius: At tuba terribili ſonitu tarantara dixit. Et hac tuba terribilem ſonitum procul ære ſonoro, increpuit, ſequitur clamor, cœlúq; remugit; & Aquinas Poeta. Iſis & irato feriat mea limina ſiſtro.

18 † Romani orbis Domitores in bello vtebantur tubis, & timpanis animos incitantibus marcialium virorum, & equorũ: quorum ſono inſtrumentorũ bene ſciũt experti quid agere debent in re bellica. Doricus ſonus in exercitu ducebat milites eſſe debere prudentes, graues, & fortes, & idem cornicinum, & tibiarum ſonus ſignificat ſecundum antiquum morẽ militum Lacedemoniorum.

19 †Nam dicere retro, retro dum expeditio fiat pluries fuit ruina exercituum: ſed eſt dicendum ad dextrum, vel ad ſiniſtrum latus: vel ad fontem omnemue retrahendo ſe paulatim, paulatim ordine non mutato acierum, & in mutando acies nõ eſt vtẽdum verbum vertite, vertite: quia eſt periculoſum interpretatione ſiniſtra inter milites: Sed vti verbis premiſsis ad dextrum, vel ad ſiniſtrum latus, vel ad fontem, ad flumen, & ſimilibus verbis: quæ clara eſſe debent, & voces eſſe debẽt claræ nec non ſimplices cum ſimplici ſono bellico: & fugere verba generalia in præcipiendo, & vti tantum verbis illis, quȩ plures non habent intelligentias, neque interpretationes dubias, & ſiniſtràs. Frigius nãque ſonus, & ad pugnam docebat milites in bello: & in primo ingreſſu acierum in prælio vtebantur cithara Carthaginenſes, & Lidii cithara cum ſono tibiarum: & Alcibiades Dux Atticus tibiam abiecit videns ſe eſſe deformem in ſono illius, & omnis nobilis poſt illã neglexit, & vſus fuit tuba, & timpano in bello, & militari exercitio.

20 † Et de Amazonibus cantat Poeta, Regina in medio patrio vocat agmine ſiſtro: & Propertius. Romanamq́; tubam crepitanti pellere ſiſtro: Bellaces fœminȩ erãt Amazones, quæ filiabus ſuis dum eſſent in cunis mammas dextras adurebant: & dictæ ſunt Amazones quaſi ſine mãma, vel ab Amazonia regione Scythiæ, vt refert Ptholęm. lib. v. ꝙ prius inhabitabãt prope flumen Thanaim; & poſt peruenerunt ad loca fluuii Thermodontę, & magnam Aſiæ partem armis occuparunt: de quibus cantat Poeta. Pulſant, & pictis bellantur Amazones armis: Seu circum Hippolytum, ſeu cum ſe marcia curru. Panthaſilea refert magnoq; vlulante tumultu; Fœmineæ exultant lunatis agmina peltis: Et hæ in bello Troiano cũ Regina ſua Pantaſilea interfuerunt contra græcos: & degunt ſine viris, ſolitæ in vere tantum cum illis concumbere, donec ſe prægnantes ſentiunt ſecundum Iuſtinum lib. ii. Et ſi eatum filii naſcerentur maſculi illos iugulabant, & ſi fœminæ illas educabant, & aduenationes, & ad bella inſtruebant, & exercebant dexteris ſibi mammis primitus in cunis aduſtis, & deſicatis vt ſupra dixi proferendo lanceas in prælio: & erant bellaces fœminæ rapaciſsimi equitatus, quæ olim ab Hercule ſuperatæ fuerunt.

21 † Et contra Theſeum regem Athenienſiũ inſtructis aciebus, & factis cornibus primo, & ſiniſtro; & inde dextero in Amazonio, & punicis locis, & inde ꝙ pluribus ex illis interfectis, & ſepultis pax ſequuta fuit inter ipſos Theſeum ducem, & Hippolytam Reginam Amazonum, Molpodia in pugna per Theſeum ꝑ em-

pta apud amnem Thermodontis, & ſeu Emonii:& pro honore errexit columnā apud templum Telluris Olympiadæ:vbi legitur Amazonides nunq̄ fuiſſe caſtramentatas in ciuitatibus, ſed in libero campo per ipſas marte quæſito, vel in caſtris bello, aut vi captis per ipſas ab hoſte.

22 † Et fertur Amazones incolentes partes maris Hircaniæ in mõte Caucaſo ſupra flumen Thermodontis conductas fuiſſe ſub ſtipendio Regis Albanorum incolentium Pontum: & legitur ꝙ in expeditione facta per Pompeum contra Albanos reperta fuiſſe inter cęſos ſcuta, & calciamēta apta vtriq; pedi, arma,& veſtimenta Amazonum:ſed nullum corpus fœminę fuiſſe inuentum inter cadauera. Legimus quoque Amazones prędictas per menſes duos ſcubare apud flumen prædictum Thermodontis cum populis Albanorum & Gelcorum.

23 † Regina Auſtri bellax fœmina fuit, & Hypriſitina vxor Regis Mitridatis, & animoſa quoq; Iudit, quæ caput abſcindit Holoferni: & Camilla Volſcorum Regina vt legitur in Poeta.

24 † Et fœmine quidem huiuſmodi bellige ræ dignę ſunt feudo virili, licet iura feudorum prohibeant fœminas tenere feuda virilia:quo pręſtatur ſeruitium perſonale in caſtris,& bello:Nec talis lex, & conſuetudo mortuæ manus feudorum, & legis longobardę locum ſibi vendicaret in fœminis bellacibus exercitatis in armis:quia remota cauſa prohibitionis in feudis ſuccederent.c.i.§.hoc autem,in titulo qui feud.da.poſ & c i.§. ad filias, de ſucceſ.feud. & in c.i.de ſucceſ. feud. pater. & licet fœmineus ſexus ſit diformis in virtute à virili ſexu in fortitudine,& virilitate, nihilominus ſunt regulariter habiles quemadmodum viri vt ad indagādas artes liberales & obeunda militaria munera, quales ætate noſtra fuerunt duæ Mariæ, altera Cardona Padulæ Marchio filia Illuſtriſsimi & excellentiſsimi D.Raymundi Cardoni Cæſariarum copiarum apud Rauennam patriam meam in expeditione gubernatoris domina mea, & erga familiam meā humaniſsima, græcis, & latinis literis, omniumq; ſcientiarum genere prędita:Altera Caroli V.Imper. ſoror Tranſiluaniæ Regina,bellicis artibus,& animi magnitudine celeberrima:ita etiam ad tenendum feuda quibus nullum præſtetur ſeruitium perſonale: & ſimiliter emphyteuſim qua pecunia pręſtatur: & ratio eſt, quia fęmina poteſt ita ſoluere pecuniam ſicut maſculus.ita tenet Bald. in l. quoties. C.de ſuis,& legit.& in c.i. qui feu. da.poſ.& ꝑ Rom.in ſingulari ſuo.clxxx. incipiente hodie fęmina, & in conſil. ccclxvii.dicit fęminas ſuccedere in feudis,& in emphyteuticis rebus quādo eſſent conceſſa pro ſe, & deſcendentibus ſuis:quoniam tunc comprehendunt omnes deſcendentes vſque ad infinitum, tenet Bal.in c.quę in eccleſiarum, de cõſt. & Iaſ.in l. ii. C.de iur.emphyt.

25 † Et ad tollendas lites Imperialis maieſtas,& ſemper auguſta Caroli Quinti Imperatoris prudenter pragmaticam fecit, vt fęminæ poſsint ſuccedere in feudis deficiētibus maſculis ſucceſsibilibus & ita ſeruatur in Regno Sicilię vbi ſtat lex Imperialis de ſucceſsionibus filiorū, comitum,& baronum.

26 † Prohibitum fuit olim mortuis mulieribus fieri orationes funebres de earum laudibus, ſed ille dūtaxat fiebant viris ob eorum excellentiam:Sed poſtq̄ mulieres Romanę exiſtentibus viris in maxima angonia, & triſtitia reperiendi aurū pro ſatisfaciendo uotum decimarū pręda ueiorum, ꝙ Iunoni ępheſiæ fecerat Camillus pro captura urbis Veiorum: iam diſpenſata præda, & per Romanos diſsipata obtulerūt anulos,monilia, monilia, & ornamenta ſua quibus pondus octo talentorum auri repertum fuit. Et Senatus ſtatuit in cerimoniis funeralibus mulierum de earum laudibus etiam fieri poſſe illis orationes funebres, vt fit de uiris. Et aurum poſt prædictum dum Ephæſum portaretur ad votum implendum contigit prædari per Lipareos, vt piratas:Sed virtute Timiſithei potentiſsimi viri maximæ virtutis, & auctoritatis Liparęorum Ducis reſtitutum fuit vnà cum captiuis, & nauibus captis: &

inde

inde portatum fuit ad templum Iunonis
Epheſię per Romanos adimpleto voto.
27 † Magnę quandoque ſunt faciendę lætitiæ in exercitu propter nouum auxiliū
deuentum in caſtris, habetur. C. de pub.
læt. lib. xii. vel propter victoriam habitā,
& ſequutam, aut ſimulato propter meſtitiam ſuperuētam ficto riſu, vel ploratu:
& hæc ſigna ſunt extrinſeca militaria:
iuxta illud Poetæ. Spem vultu ſimulat,
præmit altum corde dolorem. Exemplo Cæſaris qui dū caput vidiſſet Pompeii truncatū, ſibi prę ſentatum per Theodotum in Alexandria illum à ſe atroci voce expulit: & habito anulo Pompeii
multum ſuper illo vt fertur fictè lachrymauit ridens intrinſecus, & plorans extrinſecus: Et ècontrario Annibal riſit extrinſecus, Et plorauit intrinſecus in ſuo
trucidato exercitu è Romana virtute; vt
ſuis viuētibus animū daret: Cæſar ploratu celauit ſuā cordis lætitiā; & Annibal riſus ſui cordis occultauit mœſtitiā.
28 † Plorauit Auguſtus viſo gladio quo ſe
occiderat. M. Anto. & Pyrrhus piè increpatus ab Antigono cuius filium ſaxo
occiderat indoluit, & oculos vertit in terram præ pudore improbi geſti; quia patrem prouocauerat inquiēs erga ipſum;
ſi pulchrum geſtum fecerat, ab illo poſt
pio recepto reſponſo.
29 † Et Rex Antigonus virga percuſsit filium Alcinoū, qui prę gaudio caput Pyrrhi à Zophiro trūcatum portauit patri,
& illum crudelē vocauit; & viſo Pyrrhi
capite plorauit Antigonus, & mortuum
honorauit ſibi facto exequio munificentiſsimo: & Helenū filium Pyrrhi amplexus fuit, & regiè veſtiuit, & honorauit: ſibi, & militibus ſuis reſtituta prędæ: quos
omnes humanitate maxima liberaliter
remiſit in Epyrum nullo captiuo retento; vt prudentibus, & munificentiſsimis
Regibus conuenit: vnum quandoq; etiā
ꝑ alio prudētiſsimè demōſtrātibus quorū magnū eſt pondus, libertas propagāt,
dignitates prouinciæ, & vrbes ſeruant,
Pax, Salus, Reſpublica, & Iuſtitia conſeruatur: & ècontrario tanta bona perduntur illorū imprudentia, Auaritia, & inertia damnatis militari iure.
30 † Legitur pluries Mithridaticos milites
ſui iuſſu Regis fuiſſe aggreſſos milites
Luculli acceſſos ad furmentandum, & luculanos ſemper fuiſſe victores: & vna vice ex copiis Mithridaticis inuadentibus
Lucullanos, duos tantum euaſiſſe: & ꝙ
verum non fuerit placido vultu arte ſuis
aſſeuerabat Rex Mitridates inter ſuos lętus ludendo: vt illos in fide, & audacia retineret. Sed victor Adrianus Dux peditatus Luculli rediens cum frumento ante
vallum Mithridatis ſine timore, acie inſtructa proceſsit cum ſpoliis, & captiuis
captis in dicta clade: ꝙ magnū Mithridati, & militibus ipſius concuſsit dolorē,
& timorem; & pro fuga factus fuit tumultus per milites Mitridatis in vallo, & ꝑ
auaritia militū Mithridatis depredabantur Duces, mortuo Dorileo vno ex Ducibus Regis Mithridatis: qui fugit pedeſter, & illi cū equo occurrit Ptolemæus
Eunuchus: & ni auaritia detinuiſſet Romanos, tunc captus fuiſſet Mithridates:
Sed Romani milites reperto mullo cū
auro Regis onerato, & viſa pecunia auri
in via arte ſparſa ꝑ Regē Mithridatē, illā colligentes ſpaciū illi fugę dederunt.
31 † Quæro de pœna illius qui ſignum ſalutiferę crucis ſculpſit in terram in vilipendium diuini nominis: dic illū incurrere in pœnā mortis naturalis vt in l. i.
C. vt nem. lic. ſignum ſaluat. in ſilic. facere in terram, ne per obrobrium calcaret pedibus: authen. de teſt. §. i. & clem.
i. de ſum. trin. & fid. cathol. Signum crucis fuit tempore teſtamenti uet. c. eccleſiaſticum. i. diſtin.
32 † Legitur in hiſtoria tripartita Cōſtantinum Imperatorem ſcripſiſſe ad Regem
Perſarum de ſigno ſaluatoris: & inclytus
Imperator Conſtantinus inquit, hunc
Deum colo, cuius ſignum crucis Deo dicatus exercitus meus portat in humeros: & à quo dum aliquid iuſto ſermone
petitur impetratur. c. nunquid, de conſecr. diſtin. v.
33 † Quęritur modo de inueſtitura feudi
antiqui hęreditarii conceſſo militi pro
ſe, & hæredibus ſuis: an iſto caſu filius

potuerit habere feudum paternum niſi ſit hæres patris:dic ꝙ non:c.i.§.i. de capitaneo qui cur.vend.& c.i.an agnati;& per And.de Iſer.in c.i.§. hoc quoque de ſucceſ.feud.& in c.i.de alien.feud.pater.& plus dicit And.in d.c.i.an agnati.& in c.i.de alien.feu.pater.ꝙ licet filius fecerit inuentarium nihil operaretur in caſu prædicto cum ſit feudum hęreditariũ, ſi pater illud alienaſſet cum conſenſu domini feudi,& recuperare illud uoluiſſet filius virtute inueſtituræ:vt tenet Ioan. And.in add.ad Spec.in tit.de feu.in add. incip.debet dicere,& per Alex.de Imol. in conſi.xxviii.incip.in cauſa,& lite vertente.in v.vol.& ratio eſt: quia filius, & hęres patris non poteſt venire contra factum proprium patris.l. quæ à patre.ff. de teſtam.mil. & l. cum à matre.C. de rei vendicatione.

34 † Quod non procederet ſi feudum foret conceſſum ex pacto,& prouidentia,& viuerent feudatarii iure francorum : quia tunc poterit filius illud reuocare etiam confecto inuentario: Nam eo caſu pater non poteſt alienare feudum ſine conſenſu filii primogeniti:vt tenet And. de Iſer. in d.c.i.§.hoc quoque,de ſucceſ. feud. ꝑ text.in c.titius,ſi de feud.fuer.contr.tūc enim non pręiudicaret filio non conſentienti:& hoc procedit in feudo veteri.

35 † De nouo autem feudo non fit dubium, quia pater ſine conſenſu filii cum regio aſſenſu poterit illud regulariter alienare,niſi aliter foret in pactis cum Rege: vt dicit And. de Iſer. in d.c.i. de aliena. feu.pater.& Bal.in c.i.de vaſal.decrepit. ætat.& Imola in l.filius familiàs,& in l. domus.ff.de leg.i. & per Alexan in d. conſi.xxviii.in v.vol. Et eſt præponderanda, & bene inſpicienda priuilegiorũ forma cõceſsionis feudorum,vt recte iudicetur:nam licet ſit feudum nouum, ſi tamen concedatur tanq̃ antiquũ, & auitum ſortitur naturam antiqui feudi, & tenebitur pro feudo ligio,nobile,& antiquo,tenet Bal.in c.i.§.hoc quoque,in fi. de ſucceſ.feud.& in c.i.col.ii. de aliena. feud.pater.& per Alex.Tartag.de Imol. in conſi.x.incipiēte Ponderatis his, col. i.in.iiii.vol.& in conſi. xxx. incipiente omne datum.col.iii. lib.i. & in conſi.lv. incipiente perſpectis his , col. xxiiii. in iiii.lib.conſuluit & Philip.Dec.in conſi. clxxx.in.iiii.lib.& in conſi.liii.eiuſdem libri:& ſic ex contractu conceſsionis, legem accipiunt feuda,& emphyteuſis.

FINIS.

IVLII FERRETTI RAVENNATIS
IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS.
EQVITIS ET COMITIS
LATERANENSIS PALATII,
Tractatus de Aſtu, & tacito bellorum Principum conſilio.

SVMMARIVM.

1 *Duces militares qua prediti inſtructione ſeu informatione eſſe debeant.*
2 *Geſtum Spartaci ut Craſſum ſuperaret.*
3 *Mutatio conſilii Agislai Lacedemonii contra Tiſaphernem.*
4 *Itali pugnando aduerſus Gallos & orientales debent pugnam differre.*
5 *De celeri conſilio Niciæ quo Syracuſanos ſuperauit: Et de Fabii ac Marci Curij conſilio in reuocando hoſtes à propoſito.*
6 *Didij ſimulata pugna ut hoſtium aggreſſum auerteret & ſelegionibus iungeret.*

7 *Fulnij prouidum conſilium, ut quis hoſtium ca-ſtra capere, & eos ex loco forti detrudere, poſsit.*

8 *De C. Manlij & L. Syllæ prudenti excogitato in auertendo ſuos milites à coniuratione & tumultu.*

9 *Timor exercitus quo pacto tolli poſsit.*

10 *Dux quid agere debet, cum ſuus exercitus eſt minor exercitu hoſtili, & quo pacto exercitum ſuum in pauore conſtitutum ad uictoriam præparare debeat.*

11 *Scouilii Daciorum Ducis exemplum de duobus canibus, vt inſenſos milites ſuos ad pugnam, ab illa reuocaret.*

12 *Dux exercitus abundare debet inuentionibus & ſtratagematibus.*

13 *L. Sylla inuentum, ut timorem à ſuis militibus pelleret.*

14 *Lucullus Macedonas belli ſocios transfugas eſſe ctos quomodo fideles reddiderit.* †

15 *Datimi ducis diſsimulatione & fugitiuorum opera quemadmodum hoſtes in Capadocia fuerint ſuperati.*

16 *Labienus quo actu uſus fuerit in recolligendo Põpeianos milites diſperſos aduerſus Cęſarẽ.*

17 *Prouidi ducis eſt cuncta rimari, tam quæ ad ſuos quàm quæ ad hoſtes pertinet, & illa cum fidis conſultoribus conferre, & ſuos continue animoſos reddere.*

18 *Regula militiæ illa eſt, ut hoſtium uires non contemnantur, ne pœna ſequatur errorem, cùm bis in bello errare ex Scipionis ſententia nõ liceat.*

19 *Parua quædam aliquando dux aggredi aut aggreſſa proſequi debet, ut damnum & dedecus uitetur Idq; Diodori & Fabij Rutilij maximi exemplo comprobatur.*

20 *Quibus inſidiis hoſtes ſint circumueniendi docuere Ruffus Minutius. Accilius Glabrio. Atteas rex Faliſci: & Tergenſes, Veientes, Tarnenſes & Fidenates.*

21 *Imperatores Carthaginenſes negarunt nouam Cartaginem à Romanis captam fuiſſe, ne animos ſuorum militum deprimerent.*

22 *Nuncium malum aliquando ducẽ mentiri oportet, ne à prouincia exercitus deterreatur, & ut deſtinatum opus perficiatur, exemplo Scipionis Africani in Affricam tranſmittẽtis.*

23 *Loca & tempora congrua caſtrametationi & prælio Duci ſunt obſeruanda, & milites pro poſſe conſeruandi, & non niſi neceſſariò in pericula coniiciendi Idque probatur exemplo Agilai qui Thebanos uicit.*

24 *Qui dolus adhiberi debeat à Duce, ut de transfugis uindictam ſumat, docetur exẽplo Antonii, Anibalis & Aſdrubalis Ducum.*

25 *Dux quæ fingere debeat, ut hoſtes & inimicos ſuos fallat, & ipſe ſuperior euadat: adducit exempla. Locrenſium contrà Sempronium Gracchum: Mirondis Attici. Hanibalis & P. Scipionis. & Lucii Primarii.*

26 *Bona feudalia & emphyteutica eccleſiæ non ueniunt in confiſcatione bonorum permiſſa ex forma ſtatuti in caſu homicidii, ſed tantum bona profana & burgenſatica.*

27 *Feudum cenſetur hæreditarium data communi forma inueſtituræ pro ſe & hæredibus ſuis ex ſe & ſuo corpore legitimè deſcendentibus.*

28 *Feudum & emphyteuſis ſimpliciter recepta, intelligitur pro ſe & filiis ſuis maſculis, licet de illis nulla ſit facta mentio in inueſtitura.*

1 OPTIMI Duces in re militari, & in re familiari regiminique populorum bene inſtructi, & conſulti eſſe debent de prudentia Ducum, & conſiliariorũ hoſtilis exercitus, & de qualitate, quantitate gentium, timiditate, temeritate, & audatia eorũq; peditatus, & equitatus experientia, ignauiaq;, ferocitate, natione, machinis, tormentis, & de armis quoque melioribus, & de annonę commoditate, & auxiliariis ſuis, tempore, moribus, ordine, ingenio, animo, cõfidentia, conſtantia, inſidiis: & de locis vbi caſtrametantur: & qualiter ſint muniti, & qua arte bellari poſſent, & ſuos tueri ſi forent aggreſsi: & an melius ſit ferro illos inuadere, vel arte differre pugnam, ſuorum per ſæpe facto iudicio militia ficta, vt omnis ab ipſis tollatur metus.

2 Spartacus † contra Craſſum pugnaturus, vt ſuos animaret, proprium equum occidit interpeditatum ſuum, inquiens hoſtibus victis, ſibi non deficere equos, & ſuos arte tali animauit, & ita ab ipſis fugauit timorem, videntes eorum Impe

ratorem eſſe lętum, & non dubitare de futura victoria.

3 Et † uolẽs Rex Agislaus Lacedęmonius ducere exercitum ſuum in Chariam, neceſſaria cuncta parauit; & inde meauit: & hoc præſcito per Tyſaphernem ducẽ Regis Perſarum, illicò contrà ipſum miſit equitatum ſuum circum circa campũ Menãdri, & peditatum in Chariam: vt ſ regem Agislaum ponerẽt in medio anteq̃ græci applicarent ad loca montana, vbi equi ſe exercere non poſſunt, quẽ Agiſlaus decepit mutata mente: & duxit in Frigiam exercitum ſuum vbi ſuos dictauit maxima pręda.

4 Et † ſi contigerit per Italos pugnari contra Gallos, & orientales populos: qui iracundi ſunt & ſuperbi ſæpe præcipitãtes ad prælium: pugna in longum ducatur, quia corpora habent delicata, & in patientia laborum; & Itali ſunt robuſtiores ingenioſi, & in labore aſſucti, & martiales: qui arte, & virtute ſua hoſtes ad locum ſibi incommodum reducent, & ſubiugabunt: vt præteritorum temporũ docuit experientia.

5 Et † Nicias vicit Syracuſanos cũctando tempore: qui dum vaſtum in agris Cathaneæ vrbis darent occupatis, & combuſtis ſtationibus Atthenienſium captis multis ex illis, in terra experto marte, & celeri nauali præſidio ibidem ex ſaxo ſecretè nauigato: & tam celer fuit Nicias in ſuccurrendo Amaſiis ſibi amicis: ꝙ prius fuit in expeditione contrà hoſtes, antequàm nuntius cum literis cercioran tibus Amaſios de ipſius & diſceſſu & pręſidio præſentaret literas amicis, & illos fugauit: qui in auxilium hoſtium pergebant, captis ex illis tercẽtum militibus, omniq́; eorũ fracto equitatu: & pro maiori parte cinxit muros Syracuſanorũ, & ſuos reddidit audaces, & lętos, & hoſtium animos męſtos: & ni fuiſſet Nicias tunc infirmitate nefregię detentus totã ciuitatem muro cinxiſſet ob maximam ſuorum obedientiam. Et cum Conſul Fabius maximus cum exercitu tranſiuiſſet apeninum audito Gallos, Vmbros, Ethruſcos, & Samnites ibi accelerare cũ exercitu, firmauit exercitum; & illicò ſcripſit Fuluio, & Poſthumio cõſulibus vt cum exercitu accederent in Vmbriã, & Ethruriam ad eorum damnum: hoc ad notitiam peruento Vmbris, & Ethruſcis retro illi rediere pro difenſione ſuorum: & arte tali vires hoſtilis exercitus ammouit: & inde Fabius vnà cum Decio collega conſule Gallos, & Samnites adhortus ſuperauit. Marcus Curius Sabinos vltra fines ſuos in Campis Romanorum cum exercitu vagantes, miſsis ſecretò militibus vt comburerent villas, & agros depredarent Sabinorum: quo facto, Sabini redierunt intra ſuos fines mutata voluntate ob virtutem M. Curii Romani conſulis: qui ſine ſanguine ſuorum hoſtes euertit, & ſparſos in agris trucidauit.

6 † Titus Didius dubitans ſe ab hoſtium multitudine aggredi cũ ipſe paucos milites haberet, expectans legiones: & proptereà in longum ducebat bellum, arte ſuos animauit ad pugnam antequàm venirent legiones, audito ꝙ hoſtes properabant ſe velle ire obuiam legionibus contrà legiones negligenter, fecit quoſdam ex captiuis cuſtodire, vt fugerẽt ad ſuos: & ita factum eſt, & hoſtes ab illis perceperunt Didium ſe præparaſſe ad pugnã ſequenti die: quo audito per hoſtes dimiſerunt ire obuiam legionibus, cum quibus poſtea Didius ſe iunxit, & ſe, & illas ſeruauit virtute ſua.

7 † Et ſi fuerint hoſtes in forti loco caſtrametati, curare habent Itali cum ſuo celeri peditatu, & leui equitatu irritare illos, vt fortem locũ deſerãt: quia hoſtes natura ſuperbi, itaq́; accenſi forti relicto loco in foueam cadent, vt cæci, & vrſus ad mel in laqueum incidenr. Fuluius cõſul Romanus, contra Cimbros pugnare nolentes in forti loco caſtrametatos iuſſit per dies aggredi Cimbros, opinatus illos arte decipere, quando exibant caſtrum ſuum, cauſa inſequendi Romanorum equites ſuorum partem occultauit retro caſtra Cimborum illis ordine dato, vt hoſtium caſtra occuparent, cum illa exciuerint cauſa inſequẽdi ſuũ equi-

tatum : & ita arte Cimbrorũ caſtra oc-
cupauit, & depredauit. Proderit ex for
ti loco trahere hoſtes ibi caſtrametatos
ſuo inſtructu exercitu in acie, & ille ꝓ-
bè ordinato poſt arte mittere quoſdam
ex ſuis ſub colore fugitiuorum firmãtes
hoſtibus eorum exercitum eſſe in diſcor
diam propter factiones, & inteſtina odia
quorundam ex capitibus exercitus, &
q̃ maior pars illius diſcedebat : & vt fi-
des rei daretur calidè facere ſæpe tumul
tus in exercitu probè tunc inſtructo: vn-
de hoſtes putando ſe poſſe illum vince-
re ipſum adorti fuerint, diſcedendo de lo
co ſuo forti, & victi permanebunt arte
tali bellica.

8 † Percepto per C. Manlium cõſulem in
Campania dimorantem milites ſuos cõ
iuraſſe occidere in eorum diſceſſu om-
nes dominos domorum in quibus hoſpi
tabantur, & domos deprędare, vocem ar
te emiſit, q̃ ibi hiemare volebat cum e-
xercitu, & hac de cauſa animos malos
militum euertit occidendi hoſpites.

L. Sylla tumultuantes inter ſe le-
giones ſedauit voce arte emiſſa, q̃ hoſtes
ibi aderant, & contra ipſum pro pugna
ſtrictis armis ueniebant : & illicò ſigna
dedit ꝓ pugna inſtructis aciebus repen-
te cũ tubis, & timpanis ſonantibus ſuis;
& animos tumultuantium ſuorum amo
uit contra hoſtes prouiſione tali.

9 Et † ſi ordo militaris factus fuerit fide-
lium exercitus: vt manuum fiat concer-
tatio contra infidos hoſtes, & fortaſſe ca
tholicorum exercitus aliquantulum ti-
muerit; ducatur prælium in longum ſæ
pe fingendo velle pugnare acie inſtru-
cta, illiuſq; ordine facto diuerſis diebus:
& pluries ordinata acie ad bellũ donec
viderit, vel coguouerit timorem eſſe fu-
gatum ab exercitu ſuo, illum hortando,
& ſibi pollicendo victoriam certam; plu-
raq; dicendo, & fingẽdo; vt timor, & me-
tus penitus tollatur ab eo; & illo ſublato
indubitata parabitur victoria commiſſo
prælio in hoſtes, forte inopinantes fa-
ctum huiuſmodi.

10 Et † ſi contigerit infidelium exercitum
eſſe longe maiorem, quàm fuerit agmen
catholicorum: vtile erit data poſſibilita-
te augere numerum fidelium quanto ci
tius potuerit multitudine ſuorum ꝑbè
conſiderato eorum animo : & ipſis ſano
facto iudicio cum neceſſariorum proui-
ſione actu prudẽtis Imperatoris. Er, ſi
tot hoſtes non fuerint vt ferebatur hoc
calidè propalato ſuis, eorum vires auge
buntur, & animi: ita q̃ commiſſo prælio
animorum ſuorum alacritate, & virtute
victoria reportabitur fidelibus: quoniam
nihil ſibi durum videbitur per ipſos ob-
ſtinatè pugnantes ob victoriam iam cõ-
ceptã in animo ſuo prudẽtia ſui Ducis.

11 Scorilius † Dux Daciorum videns ſuos
eſſe animatos velle aggredi Romanos in
ſimul diſiunctos propter diſcordias ciui
les, in medio deduxit duos canes morda
ces: qui pugnam magnam morſibus fece
runt in ſimul irati, & lupum ibi poſt trã
ſire fecit : quo uiſo per dictos canes illũ
ambo fuerũt in ſecuti relicta pugna ſua:
& inde erga ſuos dixit exemplo prædi-
cto q̃ non erant Romani tentandi in ſi-
mul bellantes : quia videntes externos
vnientur in ſimul, vt canes prædicti ri-
xantes fecerunt contra lupum propria
ira dimiſſa; & arte tali ſuorum pruden-
ter amouit animos bellandi contra Ro-
manos.

12 Experti † eſſe debent Duces exercituũ,
& valde prudentes, copioſi, & abundan-
tes conſiliis in re militari, nouis inuen-
tionibus, & ſtratagematibus variis ho-
ſtibus incognitis.

13 Et † cum Sylla aciem quandam miſiſſet
ex ſuis ad explorandum hoſtes, vbi in-
terfecta fuit aliis ſuis illicò propalauit id
factum fuiſſe conſilio ſuo : quia de dicta
acie diffidebat, cum transfugare pluries
tentata fuiſſet : & tali arte ſuos retinuit
in audacia, & ſine timore.

14 Et † Lucullus retro Macedones fugiẽtes
ad hoſtes fuit inſequutus repente illos
cum exercitu acie inſtructa; vt illos occi
deret; & hoſtes timentes inſidias irrue-
runt in Macedones agmine inſtructo ad
prælium: Ita q̃ Macedones coacti fuerũt
pugnare cum hoſtibus dura pertinacia;
& ex transfugis Macedones Lucullus ar

te tali bellaces reddidit illos, & fideles hoſtes inſequendo cum toto exercitu in Macedonum auxilio ſtrenuè pugnando: & tunc ſuperauit inimicos, & victor triumphauit Lucullus.

15 Et † Datimus arte ſimili in Capadocia proſequendo turmas fugitiuorum ſuis inſtructis, & monitis qualiter ex ordine ſuo fugiebant ab hoſte ſimulato: vt illos traderent, & ſui libenter illos fuerunt proſequuti quos laudauit fuiſſe primos ad inuadendum hoſtes; & victores extiterunt opera quoqꝫ fugitiuorum non credentium ſuum Ducem ſciuiſſe eorũ malum ſecretum transfugandi.

16 Et † in bello Farſalico Labienus Pompeianus olim legatus Cęſaris in Gallia cũ aliis diſperſis in campis Farſalicis multos ſecum milites reduxit Dyrachium ſibi nuntiando Cęſarem eſſe vulneratũ ad mortem, & Pompeium viuere: cũ quibus poſteà pugnauit contra Cæſarem in Africa.

17 Et † regula eſt inclytorũ ducum, & militiæ Regum probè conſiderare quibus hoſtes indigent neceſſariis cuncta cunctando, & bene conſiderando, & præponderãdo quæ de ſuis, & de hoſtibus conſiderãda, & præponderanda ſunt, facto de præmiſsis primitus iudicio, ſuisq́; fidis cautè propalatis belli ſecretis; vt eorum ſano prouidere poſsint conſilio, ſuos audacter hortando, vt eorum non pereat animoſa virtus: nam fortuna fortes reddit, & iuuat animoſos, & opprimit pauidos: iuxta illud. Audaces fortuna iuuat, timidosq́ue repellit.

18 Et † pro Regula habeatur in re militari non contemni vires hoſtium quæ debent animaduerti, memor contemptum parere negligentiam propter quam clades, & ruina obuenit exercitibus, nec bis errare licet in bello, vt docet Vegetius de re militari maximi Scipionis Africani ſententia: quoniam illicò pœna ſequitur errorem.

19 Nec † parua ſunt contemnenda in re bellica, quia ex paruis contemptis per ſępe oritur dedecus, & damnũ: & multa ſunt quæ non ſunt aggredienda quæ parua ſunt, damnoſa, & diſpendioſa nimis laborioſaq́ue, & difficilia: quia ex ipſis paruum, aut nullum acquireretur præmiũ: quę tamen ſi inuaſa fuerint, non ſunt poſtea turpiter deſerenda, neque ommittenda, ne hoſtium augeatur audacia.

Et cum Diodorus tutaretur Amphypolim vrbem præſidio, vbi duo milia Thracenſes erant, qui quotidie minabantur deprædare vrbẽ, ſimulauit certas naues veniſſe in certo loco non longe à ciuitate; & ꝙ de facili deprædari poſſent; & Thracenſes miſit ad dictam expeditionẽ quia libenter iuerunt, deinde illos redeuntes in ciuitatem amplius acceptare noluit. Fabius Ruttilius maximus virtute ſuâ bellica nuncupatus, arte miſſo cum haſtatis Scipione legato ſuo, vt collem caperet: quo capto Samnites hoſtes adeò prerefecit, ꝙ commiſſo prælio illos euertit, & timore repletos Samnites in fuga trucidauit.

20 Et † Ruffus Minutius Imperator Romani exercitus contra Dacios, & Sordiſcos bellum gerens cum parua militũ manu: antequam bellum iniciaretur fratrem miſit cum Timpanis, Tubis, & tibicinibus ad montes cum paucis militibus ſibi dato ordine, vt incepto bello ſonarent cũ magno ſtrepitu: quo audito per hoſtes montes reſonare putãtes veniſſe ſuccurſum Romanis terga verterunt in fuga prę timore. Accilius Glabrio conſul certiorato Cathone Portio tribuno militũ; qualiter præſidium Antiochi, qđ erat in monte valde lædebat Romanos acceſsit Catho per deuia latera montis: & præſidium Regis amouit capto monte: quod poſt præſidium deſcendẽs ad ortum fuit à conſule, & à tribuno omni à parte inferiori, & ſuperiori turbato exercitu Antiochi, & fugato: tentoria Regis occuparunt Romani. Faliſci, & Targnienſes, Veientes, & Fidenates miſsis ſuis in habitu ſacerdotali cum facibus accenſis, & ſerpentibus: qui furore currebant bacchantes per Romanorum exercitum, & arte tali decepere: & turbarũt Romanos. Et Rex Scytarum Atteas contra tribal-los ſuorum longè maiores numero ordi-

nato fœminis, & aliis aptis ad portandũ arma: vt retro illos cum aſinis, & bobus lanceas ferentibus ad terga hoſtium venirent: quos in fugam euerterunt, credẽtes Atteam habere maiorem exercitum quàm credebant.

21 Tacuerunt † arte, duo Aſdrubales, & Magonus Imperatores Carthaginẽſium in Hiſpania caſtrametati, nouam fuiſſe captam Carthaginem à Scipione, vbi erant ſuſſitagia, & diuitiæ ſuæ; ne milites Carthaginenſes timerent virtutem Scipionis, negantes tale factum fuiſſe verum.

22 Tacuit † arte & Scipio Aphricanus in Sicilia ea quæ ſibi nuntiauerant legati Regis Syphacis: qui nolebat Scipionem ducere exercitum ſuũ in Aphricam, nuntiando ſibi affinitatem quam fecerat cũ Carthaginenſibus: & qualiter ipſe violauerat pacem Romanis: Sed dixit militibus Syphacem ſolicitare eorum aduentum aucta ſuis audacia; & illicò ex portu ſiculo lilibei diſceſſit cum claſſe per ipſum celeriter fabricata infra dies quadraginta quinque cum omni apparatu neceſſario reddito. C. Lęlio Scipione ex Aphrica cũ præda multa ſollicitante aduentum Scipionis in Aphricam nomine Maſsiniſſæ: & ita fœliciter nauigauit Scipio: & infrà paucos dies Aphricã applicuit apud promontorium Pulcri: & ibi è nauibus deduxit exercitum in terra, quo nuntiato Carthagini, tota ciuitas turbata fuit in armis.

23 Et † Regula eſt militiæ milites conſeruari, nec illos in periculum poni, niſi neceſſaria vrgente cauſa: & conſeruandi ſunt in hieme ad loca tuta pedites cum equitatu, & æſtiuo tantum tempore caſtrametari, & bellare in aperto: & quandoque glaciali, hiemali quoque, & brumali tempore præmente dũtaxat neceſſitate militandum eſt, & bellandum: & illa ceſſante curandum eſt omni ſtudio milites cõſeruari in locis tutis: quia virtus, ordo, ars, & diſciplina militaris ob impedimenta plura non poteſt tali glaciali tempore ſe exercere ad plenum, ꝓ vt non valet in aſpetrimis locis natura munitis illorum nimis ipſa obſtante, & prohibente natura. Agiſlaus Rex Lacædemonius contra Thebanos ꝓpe flumen caſtrametatus videns ſuos eſſe paucos, & auidos pugnæ hoſtibus in maiori numero exiſtentibus, & altiora loca tenentibus; finxit ſe habuiſſe ab oraculo ꝙ non deberet pugnare cum Thebanis: niſi capto colle, & cuſtodiam reliquit ripæ fluminis, & cum reliquis aſcendit ad montes; Thebani illicò deſcenderunt ad flumen putãtes id factum fuiſſe timore; & paucos illos ripam fluminis cuſtodiẽtes expulerunt tranſacto fluuio inſequẽtes paruum præſidium, & per reliquos in montibus natura munitis deſcendentes Agiſlai Regis cæſi, & victi fuerunt Thebani.

24 Videns † Annonus dux Pœnorum quòd quatuor millia Gallorũ ex ſuis propter indigentiam ſuę nõ habitæ mercedis fugere volebant erga illos inquit ſe velle cum ipſis compenſare iniuriam longitudinis temporis cum liberalitate: & Galli egerunt illi gratias, & quia ſciuit Gallos omnino decreuiſſe ire ad Romanos de nocte miſit vnum ex fidis ſuis militibus vt transfugam Romanorum Cõſuli Ottacilio illi nuntiando, qualiter Galli volebant aggredi de nocte vallum Romanorum: Et conſul Ottacilius inſidias illis poſuit, quas galli occiderunt; & ipſi occiſi: permanſerunt à Romanis; & ſic conſilium tale ab vtraque parte pugnantium profuit Annono ꝙ hoſtes ſuos ſub ſtulit de medio conſilio tali. Et ſimili modo Hannibal decepit hoſtes, & cõtrà fugitiuos ſuos ſe vendicauit propalato qualiter ſui fugitiui fuerunt de eius conſilio in Romanorum exercitum pro exploratoribus: & hoc percepto per Romanos per ſuos exploratores illis fecerunt incidere manus, & inde illos miſerunt Hannibali. Aſdrubal volens Numidas occupare intra eorum confines acceſsit: & dum Numidæ ſe preparauerint cõtrà ipſum ad bellum Aſdrubal inquit erga ipſos ſe veniſſe illuc cauſa tantum capiendi elephantes de quibus abundabat Numidia: & fidem dedit Numidis non offendendi illos: & inde per Hanni

balem fratrẽ ſuum occupauit Numidiã.
25 Sempronius † Gracchus Locrenſes inuaſit qui curribus cinxere vallum ſuum oneratis fortiſsimis viris cum habitu fœmineo arte indutis: quos fuit libentius aggreſſus Sempronius: & inde poſt ab illis ſuperatus extitit, & fugatus fortuna contraria. Et in Hiſtria Cato volens oratoribus Argentinorum ficte dare præſidium Romanis amicis contra hoſtes ſuos: & nolens ſuum minuere exercitũ iuſsit tertiam partem ſui exercitus cibare, & in nauibus intrare vento ſecũdo pro ſuccurſu Argentinorum propalato ſibi ordine dato omnibus ſecretè poſt diſceſſum oratorum ꝙ deberent ad ſuos redire in veſperi, & habbita de hoc ſuccurſu per amicos, & hoſtes noticia amicorum animos auxit, & hoſtibus terrorem conſcuſsit. Mironides Atticus volens retinere ſuos in exercitu contra Thebanos, erga illos dixit, ꝙ ſpes victoriæ eſt pro illis: qui remanebunt in exercitu, & pro illis qui fugerint erit ruina: & ita ſuos retinuit, & victor permanſit. Sequuta Annibalis victoria apud lacum Peruſiæ, confederatos Rom. millia ſex linguę latinæ in ſuo exercitu conduxit Annibal, quos poſteà dimiſit intra vrbes, quę fuerant amicę Romanis, illis nuntiato qualiter venerat ad liberandum Italiã, & multas ex illis ſuæ ditioni deduxit arte tali. P. Scipio in Lidia contra Anthiocum regem videns hoſtilem exercitum ob pluuiam nõ poſſe pugnare: quia nerui arcorum erant facti moles, & inhabiles ad pugnam: & equi ob lutum non valebant currere, ſuos eduxit in acie, & hoſtes ſuperauit cõmiſſo bello. Hemnenſes petentes à Lucio Pinario claues ciuitatis, illis promiſit dare reſponſum craſtina die, cognito qualiter illi volebant ſe dare Pœnis, & ꝑdere Romanos; & græca communicata fraude cum ſuis militibus, illis ſumere arma de manu iuſſit: & per Pinnariũ vocato populo Hemnenſi in theatro illum infidum magis cognouit dato ſigno militibus ſuis, trucidauit populum exiſtentem in theatro.
26 Quæro † de audace feudatario quodam tenente bona plura feudalia, & burgenſatica, ſeu profana, & quædam emphyteutica bona eccleſię: qui cõmiſit homicidium propter quod ex forma ſtatuti, vel conſuetudinis loci veniunt confiſcãda bona: an bona feudalia, & emphyteutica confiſcentur, dic ꝙ non: ſed profana, & burgenſatica tantum confiſcabuntur, e.i.in tit. ſi vaſſ. feud priu. & in tit. ſi de feud. fue. contr. inter dom. & agna. Et ratio eſt, quia feudũ nõ tranſit ad hęredes extraneos, ſecundũ Bar. in l ſi finita. §. ſi de vectigalibus. ff. de dam in fect & Imo. in c. ex parte, de feud. & Pet. de Anchar. in c. poſtulaſti, de for. compet. & Alex. in conſ lxv. incipiente habita. col. ii. in i. vol. & authen. de non alien. emph. bon. §. i. & §. Emphyteuſis, & in §. alienationem, & l. iiii. & l. iura libertorum, & per Bal. ibi ff. de iur. patron. & in l. eorum. ff. ad leg. Iul. maieſtatis, & in l. eum qui ff. de interdic & releg. & in l. i. C. de bon. quæ lib. & c. ſi qua viro, de pœn. lib. vi. & per Franc. Lucanũ Parmenſem in tractatu ſuo priuil. fiſci. col. xxviii.
27 † Feuda hodie ſunt effecta hæreditaria data cõmuni forma inueſtituræ pro ſe, ſuiſque hæredibus ex ſuo corpore legitimè deſcendentibus: & tale feudum dicitur, & eſt hæreditarium in perſonas deſcendentium habetur per Bal. in c. i. de eo qui ſibi, & hæred. ſuis in vſibus feudorum, & authen. hoc amplius. C. de fide iuſſ. & per Paul. de Caſt in l. ex facto. §. ſi. ff. ad Trebell. & ita vidi pluries iudicatum, & notatum in ſacro conſilio Parthenopeo.
28 † Si feudum, vel emphyteuſis fuerit ſimpliciter receptum, vel recepta ab aliquo intelligitur pro ſe, & filiis ſuis maſculis receptum, vel recepta; licet in inueſtitura nulla ſit facta mentio filiorũ; ita tenet Bal. poſt Glo. & And de Iſer. in c. i. quib. mod. feud cõſti. & in c. i. quib. cauſ. feud. amit. & Alex. in conſ. xviii. in v. vol. & in l. qui Romæ, in § Duo fratres. ff. de verb. obligat. & per And. de Iſer. in c. i. § Publici Latrones de pac. tend.

FINIS.

IVLII FERRETTI RAVENNATIS
IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS, EQVITIS ET COMITIS LATERANENSIS PALATII,

De Virtutibus bonorum Imperatorum, Tractatus.

SVMMARIVM.

1 *Dux belli quas artes ſcire debeat : & de uirtutibus Scipionis Aphricani.*
Scientia uera res bellicæ quæ ſit.
2 *De uirtutibus Straboni patris Pompeij & ipſius Pompeij geſtis ac Syllæ honorifica exaltatione facta de Pompeio.*
3 *De libertate Siciliæ & Carbonis morte admiſſis per Pompeium.*
4 *Domitij profligatio facta per Pompeium, & illi ex Vtica & Carthagine hoſtium facta deditio.*
5 *Numidia ſubacta Romano Imperio per Pompeium poſt interfectum Domitium, & captum Iarbam.*
6 *Leonum & elephantum & aliarum ferarum captura ex Aphrica facta per Pompeium.*
7 *De triumphis in his caſtris, ciuitatibus pyratis ſubactis, & tributis acquiſitis per Pompeiũ populo romano, & de auro in ærarium inuecto, ac pompa eius triumpharum, & ubi magni nomen fuit adeptus.*
8 *Pompeij uictoria contra Sertorium & Perpenam, & de honore exibito per Pharnacem Pompeio.*
9 *Gladiatorum reliquias relictas à Craſſo extirpauit Pompeius, & theatrum Romæ ædificauit, ad inſtar Mitylenes cum magnis ferarum ludis.*
10 *Arabia & Iudæa ſubiecta populo Romano per Pompeium. & de uirtutibus Fuluij & Q. Fabij.*
11 *Libiam & Syriam primus Pompeius acceſſit, & Mithridatem fugauit.*
12 *De uirtutibus Alexandri Magni, & eius ſtudijs: & quantum Diogenem laudarit.*
13 *Coronata ſtatua Achillis ab Alexandro quòd Patroclum tam fidum amicum, & ſuarum laudum bucinatorem habuiſſet Homerum.*
14 *Alexander deſiderauit potius citharam Achillis q̄ citharam Paridis.*
15 *Aſiam totam cum Phœnicia occupauit Alexander ex fatalibus tabulis æneis inuentis.*
16 *Porrus Indiæ rex regno confirmatus et auctus per Alexandrum ob eius uirtutem.*
17 *Agiſlaus Lacedemonius loco Agidis in regnũ ob eius uirtutes ſucceſſit.*
18 *Agiſlaus licet claudus cur ſemp̄ uictor euaſerit*
19 *Agiſlai uirtutes & mores explicantur.*
20 *De Burtij Surſę geſtis unà etiam cum Sylla, & abſque eo. dum fuiſſet legatus Aſſentij prætoris Macedoniæ. & nu. 21.*
22 *Catonis & Murenæ laudantur geſta, quòd inimicos ſuos defenderint. & nu. 23.*
24 *Marsij Equitis Romani facta.*
25 *De Quinti Sertorij geſtis aduerſus Cottam, Domitium & alios.*
26 *Quinti Sertorij uirtutes & honores explicãtur. & quòd Pompeium Syllæ diſcipulum uocares, et quòd pro Mithridate aduerſus Romanos acceptare noluit Imperium exercitus. & nu. 27. 28. & 29.*
30 *De geſtis & uirtutibus Iulij Cæſaris: & ꝗ Alexãdrũ Magnũ imitari ſtudebat. et nu. 31*
32 *De Diuitijs, Auaritia, geſtis & dictis Craſſi. & nu 33. & 34.*
33 *Menſura nulla datur in rebus bellicis.*
35 *Prouinciæ quæ Imperio Romano acceſſerint uirtute Cæſaris.*
36 *Quæ propoſuerat Cæſar peragere niſi facto ei multipliciter prædicto correptus fuiſſet.*

37 Cęſaris, Pompei & Craßi comparatio.
38 Literis & armis quòd multi duces floruerint: ut P. Cornelius Scipio, Achilles, Agamēnon. & Menelaus. Et commentarios ſcripſere Cęſar, & Sylla, & Lucullus Marſitum bellum græco ſermone, & Portius Cato libros originum, & de re militari & agricultura: & Quintus Fabius hiſtoriam Romanam: & Octauianus Aiacem furentem, & Annibal hiſtoriam Gnei Volonis græca lingua.
39 Quòd multorum Ducum per uniuerſum orbem geſta neſciantur. quia illa literis tradita nō fuere. & ob id Alexander magnus doctus ab Ariſtotele et Pelopida deſiderabat ſcriptorem à ſe geſtorum.
40 Hiſtorię diffinitio.
41 Xerſe, & Thimotheus quòd ſcribendi gloriam non fuerint aſpernati.
42 Sertorius in Luſitania quomodo ſe geſſerit erga Romanos.
43 De factis & dictis ac uita Philopomenis Acheorum Ducis.
44 De Artuaſide Armeniæ rege & eius peritia.
45 De Pyrrhi Epirotarum regis prudentia, in re militari, in qua ſibi ualde profuit Cyneas eius legatus eloquentia: qua etiam Cicero triumphauit. & Demoſthenes in eadem non fuit inglorius.
46 M. Antonius facundia ſua multos à morte euaſit.
47 Qui Imperatores ultra Alcibiadem in re militari ob literarum peritiam claruerint, & quòd duces ita periti plus ualent quàm alij. & nu 48.
49 Cato Uticenſis quibus uerbis milites contra Cæſarem concitauit, & ſe illorum ducem conſtituerit:
50 De itenere Alexandri magni & laboribus per eum perpeſſis cum Gedroſam Arabiam & Libiam penetrauit.
51 Quam munificus fuerit Alexander dum Temodiæ Thebanæ & Athenis pepercit.
52 De ſtudijs Alexandri & exercitatione militum in literis & militari diſciplina educatione.
Et de expeditione in exercitus Darij Perſarum regis.
Et de tranſitu fluminis Granici, & Bucephali morte, & de ſtatuarū erectione pro xxxiiii. eius militibus qui eo in bello ceciderant.
Et quomodo Thraciam ſub ditione ſua tenuerit.
Et de Antipatri aſtuto conſilio.
Et de Pompeio qua ratione uitarit ne eius milites pecunias in triumpho ducendas deprædarentur. & nu 53.
54 Alexander ſeruabat mores locorum quæ ſubigebat.
55 Agiſlaus Lacedæmonius qua arte Perſas inuaderit, & de ſublato per eū more deoſculādi.
56 Poſthumij factum ad animandū ſuos in hoſtes.
57 De fortiter geſtis per L. Marcellum & Paulum Aemilium.
58 De meſtitia Pub. Terentij Varonis poſt acceptam Canenſem cladem.
59 Sapiens dictum Luculli, quòd magis Ciuem Romanum ſeruare uellet, quàm omnia quærere hoſtium bona.
60 Quòd Lucullus ſeruato Cotta ouando à Senatu fuerit acceptus.
61 Mithridatem more romano exercitum ſuum armaſſe edoctum à Lucullo. & Lucullum Bithiniā à rapacitate uſurariorū liberaſſe.
62 Quo reſponſo Lucullus eluſerit conſilium Archilai, in perſequendo loca Mithridatis.
63 Iubas Rex Aphricæ quòd originem traxerit ab Hercule.
64 Pericles Zenonis & Anaxagorę diſcipulus quo exemplo importunitatem imperiti à ſe abiecerit.
65 Prudentię quòd cęteræ uirtutes cedant, & ipſa ſimul cum Fortitudine, Temperantia & Iuſtitia dicuntur uirtutes Cardinales.
66 Phocionis & Catonis conſtantia aduerſus iniurias & libidines.
67 L. Cornelius Sylla quo pacto ex ciue ſe dictatorem fecerit perpetuum. C. Mario profligato. quem exemplo ſecuti fuere Cæſar, & Hiphicrates Athenienſis.
68 Sophoclem & alios poetas fuiſſe belli duces.
69 Sapientes quòd Deo proximi exiſtant.
70 De Ariſtidis uirtute & exilio.
71 Honoranda eſt virtus quæ ſimul cum ſapientia & religione iungatur, Inde reſultat ueritas quæ in iudicando ommiſſis iuris ſolemnitatibus eſt attendenda.
72 Melius eſſe, & magis Imperatoribus conferre per eorum legatos & ſubſtitutos duces quàm per ſe bella geri; quia illorum periculo & virtute dignitas imperatoria magis illuſtratur, ut fuere M. Antonius & alij, qui medio

Ventidij, Labieni, Syllæ, ac Caſſij, vltimò Carolus. V. Imp. medio Marchionis Vaſti.

74 *Certa ſcientia Principis quòd poſſit per teſtes probari.*

75 *Reſcriptum Principis uolentis derogare legi ſcriptæ, opus habet ſpeciali clauſula, non obſtante tali lege.*

76 *Dominus feudi poteſt committere cauſam uaſallorum alteri cognoſcendam et decidendã, non tamen vt pro ipſo domino habeat aliquid iudicare.*

1 TENENTVR † bellorũ Imperatores ſcire iuris pręcepta, militarisq́ue diſciplinæ religionem, & documenta, philoſophiæq́; prudentiam, & legiſſe egregia Romanorum geſta in re militari, vel audiuiſſe illa ab expertis, & doctis viris. Et ipſa pro regula retinere memoriæ: quia omni momento proſunt in exercitio militari; nec eſſe debent ignari oratorię artis, vt atteſtatur M. Tullius Cicero in oratione pro Pompeio, & ſi foret poſsibile poeticam quoque ſcientiam habere, muſicamq́ue, artemmetricam, geometriam, & aſtronomiam ſcire, & nationum mores, leges, & orbis regiones, etiam habere noticiam vt q̃ plurimi antiqui Duces in militia docti habuerũt: quorum nomen nullo claudetur æuo ob eorum virtutes, & immortalia facta ſua, vt pulcher ab omnibus ſpectatus fuit memorabilis Scipio Aphricanus virtute ornatus, probitate, & prudentia in ordinando acies, & hoſtes feriendo, in agitando præſidia, & nihil metuendo, niſi turpem infamiam, famemq́ue, & egeſtatem exercitus, non formidando tempora mala, & illa cum periclis, & aduerſa fortuna paciẽdo, aſſuetus quieſcere humo, & famem, frigus, & æſtũ tolerare: Nec virtutem medicinę habent ſpernere Imperatores in re militari proficuam: quoniam legimus illam eſſe inter virtutes imperatorias, incumbendo aliis virtutibus, quę pertinẽt ad triumphos, glorias, & tropheos militares: vt dicit Saluſtius & conſtaminius meus Rubertus Gualturius Ariminenſis compilator antiquæ militię. Nam ſcientia eſt illa vera magiſtra rei bellicæ; quæ hominibus tradit officia, afferẽs in medium quid ſit iuſtũ, & quid iniuſtum, & quid honeſtum, & quid inhoneſtum, & quid vtile, vel inutile, animos irritans ad virtutes.

2 † Cõſilio doctus, & armis fuit pater magni Pompeii nomine Strabo: qui fulgure periit, cuius potentia armis à Creta formidabatur à populo Romano qui illum odibat, & filium ſuum Pompeium ſingulari beneuolentia ꝓſequebatur ob eius virtutem, ſcientiam, continentiam, & prudentiam rei militaris, æquitatem, iuſtitiam, linguæ facundiam, munificentiam, modeſtiam, & mores bonos; ita ꝙ valde amabatur à militibus ſuis, quibus arte fugauit Carbonianos, & milites Scipionis Piſoni conſulis amici Carbonis: qui ducti contrà Pompeium, ipſum Pompeium placidè ſalutarunt Imperatorem, & ad ipſum iuerunt relicto conſule Scipione: & dum foret Pompeius bellaturus contrà Carbonem, & ipſius equitatum apud flumen Arſum, illum arte reduxit in anguſtum locum; vbi equitatus Carbonis pugnare, & exire nequibat: & illum habuit in eius arbitrium: de quo Sylla adhuc non habuerat noticiam, niſi ꝙ Pompeius erat circuitus à multa gẽte Carbonis: & propterea Sylla venit in eius ſubſidium: quo intellecto per Pompeium, illicò inſtruxit exercitum ſuum in acie, vt ſe ſplendidè oſtenderet tanto Imperatori, qui ſibi obuiam veniebat, ſperans præmia multa, & honores maximos, & dignitates in Vrbe, vbi tũc libertas erat deſperata, & incognita ſeruitus opera Cecinæ, & Carbonis: & Pompeius Syllam honorificè ſalutauit vt ducẽ, & Imperatorẽ ſuum, & Sylla illũ etiam vt Imperatorẽ vicẽ ſalutationis placidiſſimè reddidit: ꝙ omnibus mirum fuit, & illi deſignauit Hiſpaniam pro prouintia cõtrà Sertoriũ, vbi cũ Metello eius Collega multa bella fecit, & miranda geſta.

3 † Et inde contra Perpēnam, & Carbo-
nianos Siciliam occupantes acceſsit, &
pronintiam liberauit, & illum cleméter
paccauit Carbone capto viro nobile triũ
conſulatnum: quem condēnauit ad mor
tem, & illum nece puniuit, & hoſtes Syl
læ de medio ſuſtulit.

4 † Et iuſſu ſenatus, & Syllæ poſt tranſiuit
in Aphricam contra Domitium: qui Ma
rianum exercitum tenebat, & ibi tyran-
nicè regnabat: poſt illicò diſceſsit cum
centũ, & viginti Liburnis nauibus bella
cibus, & octuaginta farmentariis, relicto
Monimio eius ſororio præfecto in Sici-
liam cum debitis prouiſionibus: & appli
cato Pompeio Vticæ, & Carthagini cũ
claſſe ſua: illi ſe illicò ſeptem millia ex
hoſtibus ſponte dedere propter virtutes
Imperatoris Pompeii.

5 † Et cum proceſsiſſet Pompeius contrà
Domitium cum exercitu inſtructo pu-
gnaturus, nixus fuit pluries illo die Do
mitius cum ſuis tranſire aſperam vallē,
vt Pompeium opprimeret: ſed vento, plu
uia, & tempeſtate denſiſsima facere non
potuit: & ſe ad vallum, & ſtationem re-
duxit, & putās Pompeius tempus id tur
bulentum, & terribile fore ſibi vtile, &
proficuum pro victoria: tranſiuit vallem
illam: & Domitii milites fuit adhortus:
qui contrà ipſum inordinati, & tumul-
tuariè accedebant ad bellum: & ventoſa
tunc pluuia, & tempeſtas illorum ocu-
los lædebat, Pompeianis ordinatè pu-
gnantibus: quibus terga dederunt, & in-
terfectus fuit Domitius cum. xvii. mili
bus ex Marianis capto in illa expeditio
ne p Pompeium Rege Iarba, cui poſteà
Iempſal ſucceſsit tribus milibus ex ho-
ſtibus tantum fugatis: & inde fuit Pom
peius aggreſſus Numidiam, & illam ſub
egit Romano Imperio.

6 † Et leones, & elephantes multos, & fe-
ras alias q̃ plures venatu cœpit in Aphri
ca, inquiens ſe uelle, ꝙ ne dum Aphrica
timeret Romanum populum: ſed ꝙ il-
lius potentiam formidarent feræ ipſius
Aphricæ.

7 † Pōpeius ſua virtute in Aphrica fuit no
minatus Magnus à militibus, & à Sylla
dictatore, & contra leges non ſenator,
nec conſul, neque dux à populo deputa-
tus exiſtens iuuenis ſine barba bis triũ-
phauit gloriosè ꝑ victoria habita in A-
phrica ſuper curru ducto à quatuor ele-
phantibus: & pro victoria habita in Hi-
ſpania, & Europa contra Sertorium, vir
placidus fuit, humanus, prudens, libera-
lis, & pulcher Pōpeius, grauis, & doctus
cum coma extenſorum capillorum:
Tertio triumphauit pro tertia parte or-
bis pro uictoriis p ipſum habitis Arme-
niæ, Capadociæ, Paflagoniæ, Medię, Col
chis Hyberię, Albaniæ, Syriæ, Siciliæ,
Meſopothamiæ, Iudeæ, & Arabiæ exiſtē
tes circum circa Phæniciam, & Paleſti-
nam, & omnium generum pyratas rupit
per terram, & mare captis per eum mille
caſtris, & nonigentis ciuitatibus, cũ nâ-
uibus octingentis pyraticis, cum ciuitati
bus quadraginta in mare relictis cum
præſidio Romanorum, & tributis aquiſi
tis in bellis prædictis per decem vices
quinquaginta cētum millia, & cum illo
Imperio, qđ ipſe aquiſiuerat populo Ro
mano, erant octuoginta centum millia,
& in ærario vltra prędicta poſita fuerũt
vaſa auri, & argēti pro viginti millibus
talentis, præter aurum, & argentum di
ſtributum militibus ductis in triumpho
Principibus pyratarum filio, & filia, ac
vxore Tygrani regis Armeniæ Coſmia,
Ariſtobolo rege Iudęorũ ſorore Mithri
datis cum quinque filiis, & mulieribus
multis Syriæ, & obſidibus Regis Albano
rum, Hyberorũ, & Commagenorum cũ
multis tropheis, & donis, in bello ſibi
datis.

8 † Et dum Pompeius apud Valentiam in
Hiſpania rupiſſet duces Sertorii, Heren
nium, & Perpennam auidus pugnare cō
tra ipſum Sertoriũ audacia victorię ade-
ptæ, ne particeps victoriæ ſuæ foret col
lega ſuus Metellus commiſſo prælio cir
ca occaſum ſolis par victoria fuit. Et
poſt contra Perpennam, qui Sertorium
prodiderat, & exercitum pręgloria du
cebat contra Pompeium, decem ex ſuis

cohortibus

cohortibus arte miſit Pompeius cũ exercitu acie inſtructo impetum fecit contra Perpennam, quem rupit, & vicit multis ex Perpennæ militibus cæſis: & ipſo capto Perpenna eorum Duce, & per Pompeium illicò occiſo. Et dum foret caſtrametatus Pompeius ad locum Pretæ ponti, auditis diſſenſionibus, & diſcordiis quas habebat Pharnas filius Mithridatis cum patre, qui ſe propria manu occiderat: de hoc per Pharnacẽ certiorato Pompeio, qui ſtatim acceſsit ad Amiſiũ cum exercitu, & Pharnax cum maximis donis honorauit Pompeium. Et pie Põpeius cadauer Mithridatis adhuc inhumatum miſit ad vrbem Sinopis ſepeliendum.

9 † Et quinque millium reliquiarum gladiatorum per Craſſum debellatorum in bello Spartaco trucidauit Pompeius: & radicitus talẽ ſectam latronũ extirpauit, & pyratas mare, & terram infeſtantes debellauit, & rupit, & mare, cum terra in libertatem reddidit. Et ſumpto ſigno magni theatri exiſtẽtis in Mitylena, theatrum in vrbe fecit magis mirandum, qđ tempore noſtro etiam cerni poteſt, poſt tertium ſuum triumphum cum cantu muſico, gymnaſiis, & ludis in quibus viginti leones, & elephanti plures fuerunt interfecti in eo: quòd viſu crudele fuit, & ſtupẽdũ populo ſibi facto amiciſsimo.

10 † Pompeius bello Arabiã adiecit populo Romano, & illam prouintiam fecit Romani Imperii legitimis regibus non exiſtentibus in ea: & capta Iudæa cum ſuo Rege Ariſtobolo nouiter ibi conſtructis vrbibus per Põpeium, & aliis in libertatem poſitis ciuitatibus punitis tyrannis illarũ, iuſtus iudex fuit Pompeius inter reges, & populos, & inter Armenos, & Parthos determinauit lites cõfinium tribus ex ſuis ibidem miſsis prudentibus viris: qui paccarunt populos illos. Fuluius nobilius pugnaturus contra Samnites habentes maiorem exercitum, erga ſuos inquit, ſe habere corruptã vnam ex Samnitibus legionem pollicentem ſibi victoriam: & mandauit tribunis, & prefectis, vt ipſi afferent omnem pecuniam, quam habebant, ut illam donaret dictæ legioni, & Fuluio per ſuos fuit data fides pugnandi de mane: & commiſſo prælio victor extitit. Cognita per Q. Fabiũ Romonorum natura libera erga illos inquit, vt ipſos incitaret ad bellum qualiter expectabat legatos, ex Carthagine: qui pro pacis conditionibus iuerunt illuc: & reddeuntes narrarunt Carthaginem non curare de pace vlla cum Romanis: & commiſſo prælio fugauit hoſtes illos inſequentibus Romanis iniuria accenſis.

11 † Magnus Pompeius fuit primus qui cũ exercitu Romano iuit in Libiam vſque ad mare exterius, & per Arabiam proceſſit ad mare rubrũ, & Syriam accepit: & in Hiſpaniã apud mare Atlanticũ extendit fines Romani Imperii: tertia vice inſequendo Albanos incolentes Pontum: & vſque ad mare Hyrcaniæ ſe extendit inſequẽdo Mithridatem in fuga verſum: & volens illum obſidere prohibuit nauigationem in mare Boſphori.

12 † Grauis fuit Magnus Alexander, & multos grauitate, & non ſuperbia, ſed liberalitate, & armis ſuperauit à Leonida doctus, vt aliàs dixi, de mane, & tempeſtiue parce edere, & temperate potare conſueuit: & de nocte ambulare, & parce cenate: aſsiduo ſe exercendo militaribus negotiis, & exercitiis, primitus ſacrificãdo de mane antelucanũ ſi vacuus fuiſſet negotiorũ, & poſt edebat ſedẽdo, & ſe inde exercendo modo armis, modo ludis, modo venatu, modo legendo, modo ſcribendo, modo ordinando, vel componendo, aut iura reddendo militibus, & populis ſuis: & itinerando ocioſe arcu ſagittas emittebat; modo in aues, modo in feras, modo in arbores, & diſcebat ſe exercendo aſcendere cito, & deſcendere raptim ab equo, & à curribus currẽtibus venando: quandoque vulpibus, & volucribus: & omnibus dabat de proprio cibo, diuidẽdo ſibi donata cibaria: cũ amicis ſplendens fuit, & lautus, corpore paruus, placidus, humanus, & modeſtus, natura io-

cundus, munificẽtiſsimus, iactator quan
doq;, & arrogãs fuit, data occaſione, iux
ta illud Poetæ. Sum Pius Aeneas, ra-
ptoſq; ex hoſte penates: claſſe veho me-
cũ &c. Et ocii tẽpore vt legi quieſcebat
vſque ad meridiem futura præcogitãdo,
mente, & virtute præditos peramabat, &
extollebat. Et erga quoſdam ridentes
de Diogene philoſophe, qui viſus ab Ale
xandro, ipſius Alexãdri honores, & obla
tiones ſpreuerat: Inquit, ſi non eſſem Ale
xander, eſſe vellem Diogenes.

13 †Pertranſiuit Elleſpontum cum exercitu
magnus Alexander, & Troiam acceſsit:
vbi coronauit ſtatuam Achillis, quem
felicem nominauit eum Patroclum do-
nec vixerit tam fidum amicũ habuerit:
& poſt mortem laudum ſuarum tibici-
nem Homerum.

14 † Et circuendo urbem Troiæ interroga
tus Alexander ſi volebat videre citharã
Paridis: reſpondit ſe non curare: ſed ꝙ li
benter videret citharam Achillis, qua
geſta virorum excellẽtium in armis can
tare ſolebat: & qualiter erat via armis fa
ciẽda per hoſtes omni à ſe exulato timo
re, & inertia.

15 †Curauit Alexãder nauigare mare tur-
bidum animi ſui magnitudine: vt melius
valeret regna Darii regis occupare bel-
lo, & fontem Liciæ exiſtentem apud ciui
tatem Xantorum dextruſsit cupri tabu
lis ibi repertis ſcriptis antiquis literis.
videlicet Regnum Aſiæ debere occupari
per grecos cum Phenicia tota vſque ad
Ciliciam: quæ regna animatus fatalibus
tabulis occupauit Alexander mira cele-
ritate, & mare ſolitum turbari ſaxoſis
præcipitiis, & ſcopulis tempeſtare aſsi-
dua cum gelu ceſsit Alexandro cui, & ca
pita flexere Syrenę.

16 † Capto per Alexandrum Porro Re-
ge Indiæ erga quẽ dixit Alexander qua
liter ipſum tractare deberet, reſpondit
Porrus, vt regiæ dignitati cõueniit: & alia
vice dixit Alexander ſi aliquid aliud fo-
ret per ipſum dicendum; reſpondit pru-
denter ſe omnia dixiſſe cum ſub regia di
gnitate cuncta comprehẽdantur: quam-
obrem ipſe Porrus pergratus fuit Ale-
xandro, & Portum regem eſſe voluit; ne
dum vrbium: quibus primitus impera-
bat Indiæ; ſed illi quoque aliud accreuit
imperium ipſius virtutis amore.

17 † Rex Agiſlaus Lacedęmonius erga ami
cos, & milites ſuos cum maxima mode-
ſtia, miro amore, prudentia, familiarita
te, affabilitate, & iuſtitia imperiali virtu
te fuit præditus: ita ꝙ ab omnibus pera-
mabatur, vtendo ſæpe die pro nocte, &
nocte pro die: & græci, & barbari omnes
pro amico rege, & duce ſuo peroptabãt,
& quæritabant ob ipſius virtutẽ, & con-
tinentiam: quibus omnia ad vota ipſius
regis ꝓcedebant: & mortuo Agide rege
in Regno fuit ab omnibus cõrobatus, &
admiſſus excluſo Letichida filio Agidis.

18 † Doctus armis, literis, & conſiliis fuit
Rex Agiſlaus, pius, iuſtus, & liberalis
nullum fugiens laborem, inſcius frigo
ris, & caloris: & cũ militibus Rex quan-
tumq; claudus par erat in laboribus, &
incubando; & hoſpitando cum vilibus
ſarcinolis; nec ipſum virtute, & ratione
rectum humanæ voluptates retinebant,
præter q̃ gloria patriæ: Ideò ſemper fuit
victor, & triumphator, & primus in acie
contra hoſtes: quos cernere cũ ſuis corã
ſe pugnantes, vel fugientes peroptabat.

19 † Maxima virtus fuit regis Agiſlai, qui
aſſerebat hoſtes ſuos nutrire ceruos paui
dos, & fugaces; & ſe viros martiales,
equos, & canes paſcere pro illis, & in om
ni loco acquirebat amicos humanitate,
& munificentia, virtute optima ſua: & il
los cum veteribus amicis conſeruabat
ſano conſilio, & Dei religionem vene-
rabatur immenſa prudentia ſua: & pro
fortuna proſpera non eleuabatur ſuper
bia, ſed referebat gratias Deo: & cum bo
nis ambulabat: & magis odio habebat
ingratos beneficii accepti; q̃ illos qui nõ
fuerunt vindicati iniuriam ſibi illatam
ab aliquo nondum paccatam: quæ ſi re
miſſa, & paccata, & fides poſtea rupta ſi
ne re, & cauſa noua fuiſſet odio hos vt
hoſtes perpetuò proſequebatur fractores
fidei quos decipere prudentiam eſſe aſſe

uerabat:ſed crudele reputabat amicis in
ſidiari illis,qui ſe de amico confidunt,&
lætabat amicos , & patriæ ſuæ cines lau
dari,& ſe à viris doctis, & probatis com
probari:ut de Hectore legitur laudaro à
Priamo,à Neſtore , & ab Anchiſe proba
tiſsimis viris,& nimis loquaces , & calũ
niatores homines magis odibat,q̄ fures:
iudicando maius damnum eſſe perdere
amicos,quàm pecunias perdere furto: &
regum errores magis fore puniendos , q̄
ſubditorum:& magis etiam affligendos
illos qui cognoſcunt virtutem , & illam
contemnunt iudicabat , q̄ ignorantes ,
ſpernentes illam: & dicebat virtutem eſ
ſe non tantum pati , quàm ferre omnia
inuicto animo,& nõ temnere illa, re ma
gis vtebatur ſapientia,q̄ verbis; & ꝓbe,
& conſulte oſtendebat fortitudinem ſuã:
amicorum amicus,& inimicorum hoſtis
erat acerbus;amicorumq́; probatorum li
benter audiebat ſermones: & illorũ acce
ptabat conſilia ; modeſtus in rebus pro
ſperis,& in aduerſis ſpem retinebat ani-
mo inuicto:placidus fuit , & morigera-
tus,virtutum amator, & non corporum
pulcherrimorum,ęgregius, pius fuit , &
clemens in parcendo victis pœnitẽtibus
& ſubiectis:contemnens ſuperbiam , &
amans mediocritatẽ humilitatis: & con
ſeruator fuit libertatis , & exercituum:
iuxta illud Poetæ. Parcere ſubiectis , &
debellare ſuperbos.
20 †Brucius Surta legatus Aſentii prætoris
Macedoniæ vir prudens , & ſingularis
virtutibus imperatoriis fuit hic : & Ar-
chilaum Capadocium Ducem Mithrida
tis armis expertum Boetiam vaſtantem
tribus vicibus bello fugauit vſque ad ma
re apud Chironiam , & populos Cycla
dũ infra Maleam, & Euboiã : & ab Athe
nis vſque ad Theſſaliã rebellare coegit:
quos armis primo occupauerat Archi
laus vnà cum Mithridate,& Ariarate,&
Pharnace filiis ſuis cum exercitibus in-
numeroſis.
21 †Hic Brutius Surta vir pręclariſsimus,
modeſtus , & affabilis iuſſu Luculli con
ſulis dedit locum Syllæ , cui decretum
fuerat bellum Mithridaticũ relicta Boe-
tia reducto exercitu ſuo ad Aſentiũ prę
torem Macedoniæ, cuius fuerat legatus,
& vocatus à Sylla per oratores omnibus
viribus acceſsit Athenas : quæ occupa
bãtur à tyrãno Ariſtone, qui Pireum ar
cem Athenarum detinebat : & Athenas
poſt obſedit Sylla, & vario prælio debel
lauit impenſa maxima: ita ꝙ legitur , ꝙ
quottidie pro portandis machinis , & li
gnis decem millia mullorum cum iugo
operabatur : & ad penuriam maximam
reduxit Athenas : ita ꝙ in ipſa ciuitate
modium frumenti vendebatur pretio
mille dragmarum.
22 † Cato Metellum ſuum hoſtẽ pro repu
blica defendit : & ipſum Catonem fuit
Murena tutatus in templo Caſtoris ,
quem Cato accuſauerat de ſimonia pu
blicè in Senatu:& contra ipſum fuit pro
ſequutus accuſationem:& propterea fue
runt ambo laudati à ſenatu, & à Po.Ro.
23 † Cato non ficte in vita ſua, neque mali
tioſè aliquam rem vt legimus gerebat:
ſed rectus ratione diuinæ legis fuit inſu
peratus,& animo inuictus , & pro duce
peroptatus à militibus virtutibus ſuis
imperialibus.
24 † Marcius Eques Romanus nominari
poteſt inter imperatores ſua virtute:qui
dum eſſet in Hiſpania mortuis duobus
ducibus de nobiliſsima Corneliorum fa
milia , reliquias militum Romanorum
collegit,& illos virtute præditos indu-
xit,vt duos Pœnorũ exercitus exultan
tes victoria de nocte inuaderent vicinio
rem exercitũ primò aggreſsi occiderunt
ad vnum:& inde ſequuti fuerunt ſecun-
dum exercitum,quem ruperunt,& diſsi
parunt:& Hiſpaniam Romanæ ditioni
reſtituerunt virtute Martii prædicti equi
tis Romani.
25 †Quintus Sertorius Romanus ciuis bel
lo fuit inuictus,& munitus imperialibus
virtutibus exul à patria fuit:quia Maria
nus,illum in ſequente Sylla dictatore:op
timus fuit Imperator Sertorius in rebus
bellicis,quę induſtria,vel caliditate exer
cendæ ſunt,tam in meando cum exerci-
tu , q̄ caſtrametando , & loca capiendo
prouiſo ad neceſſaria ; quàm in hoſtes

prçueniendo celeritate,conſilio,calidita te,aſtutia,& dolo, & in præmiando largus fuit,pius,& clemens in puniẽdo,placidus,affabilis,& benignus:cuius mores Iberorum malignitas peruertit in crudelitatem erga eorum obſides,& barbaros arte ſub religione vnius Ceruæ, quam ipſe habebat Dianæ vt aiebat dicatæ in fide,& obediẽtia detinuit vnà cum duobus millibus, & ſexcentum quos vocabat Romanos, & cum ſexcentum tantũ Aphricanis trãſiuit in Luſitaniam: quibus poſtea additis quatuor millibus peditatus, & ſeptingentum equitatus, & ſexcẽtum ſcorpionariis, & funditoribus pugnauit,vrbes quàm plures,& populos ſubegit,Cottam ſuperauit nauali bello apud Malariam,& fidiam prætorem Iberiæ:& in bello prædicto mille, & duo Romani truncati fuere;Superauit & Domitium procõſulem, & Troianum miſſum à Metello contra Sertorium cum exercitu,quem diſsipauit Sertorius. Ita quòd Lucius Lolius coactus fuit ex prouincia Narbonẽſi dare prçſidium Metello adeo reſtricto in neceſsitatibus virtute. Q. Sertorii: ꝙ iuſſu Senatus populiq; Romani,& Syllç Dictatoris Magnus Pompeius aduolauit in Hiſpaniam cum exercitu contra Sertorium, vt illi reſiſteret audaciſsimo hoſti,ſolito dolis,armis, & inſidiis noctu,diuq; pedeſter,& equeſter pugnare exercitum expeditum,expertũ, & obedientem habenti in vigiliis,continuis venationibus, & laboribus bellicis in aſperrimis locis,& deuiis exercitatũ: & omnia patiebatur Metellus pericula ſolis,aquç,& venti,diei,& noctis: ne cũ bellace Sertorio pugnaret continuo expedito:aquam & victum impediente hoſtibus illos aggrediendo aſsiduo in vallis ſuis impediendo ipſos,ne caſtra mutarent;& quando hoſtes obſidebant aliquam ciuitatem, illico Sertorius hoſtes ipſos obſidebat,& illos ponebat in deſperationem,& valdè amatus fuit ab Hiſpanis Sertorius qui illum in clade deſperata omnibus viribus tutati fuerunt; & in maxima fuit apud ipſos veneratione: ob ipſius virtutem,fidem, & bellandi aſtutiam: qui armis, & ſignis vtebatur Romanorum.

26 † Et Romanos ſenatores, quos penes ſe habebat, qui ad ipſum confugerant propter odium Syllæ Senatum vocabat, & cum ipſis ſe conſulebat,docuit filios barbarorum latinos mores,latinasq;,& grçcas literas in hoſca miſſos cum magiſtris præmiatis ab eo:& erga omnes vtebatur liberalitate,manſuetudine, & humanitate.

27 † Virtus Sertorii adcò celebrata fuit in re,& diſciplina militari,ꝙ milites exercitus Marii,& Perpẽnæ in Hiſpania peruenti,audito Magnum Pompeium tranſire montes Pyreneos cũ exercitu:& contra Perpennam venire direptis vexillis exclamarunt ſe uelle ire ad Sertorium excellentem Ducem: qui bene nouit ſe, & ſuos milites tueri à piclis bellieis: qd moleſtum fuit Perpennę: quem coegerunt iungi cum Sertorio eiuſdem Marianæ factionis.

28 Et pluribus expertis bellis repertus fuit Sertorius non inferior Metello, neque Pompeio magno,eum quibus bellum habuit: & de eo dicebatur in vrbe omnes duces ſui temporis in re militari ſuperaſſe,ponendo ſe quandoq; in periclis;& ſe ab illis abſtinendo, & ſuos tutando ſua Imperiali virtute diuertendo, operandoq; arte;vt trepidi Populi rebellare cupientes permanerent in fide:& Pompeiũ vocabat diſcipulum Syllæ, Inquiens ſe fore illum baculo percuſſurum, & oſtendere illi, qualiter eſt neceſſarium ducibus ſe magis retro defendere,& reſpicere poſt terga;& ſe tueri, quàm ante.

29 † Legitur.Q.Sertorium fuiſſe inuictum, & in victoriis illis, quas contra Sertoriũ habuerunt ſui hoſtes,illum nunq̃ habere in ſua poteſtate potuerunt: ſed ſe ſemper ſaluum fecit cum illis: qui apud ipſum fuerant:& in aduerſis, & proſperis oſtendit virtutem,& excellẽtiam ſuam: vbi bis contingit in bello contra Pompeium,& Afranium apud Sucronam vrbem,& contra Metellum apud Tuciam, ꝙ nimia cupiditas honoris Pompeii non expectato Metello, ne particeps fuerit gloriosç

gloriæ,ſequutaq; bello profuit Sertorio: q; Romã patriam ſuam, & Romanos ſemper amauit:deſiderans reddire ad vrbem vt ciuis;& magis in ea viuere vt priuatus non exul à patria, quàm eſſe Dux vniuerſi orbis;& requiſitus à Mithridate Rege Ponti per oratores ad ipſum Sertorium miſſos in Hiſpaniam eum maximis muneribus, & oblationibus: vt pro eo vellet eſſe Imperator ſuæ gentis contra Romanos;quòd facere noluit;Romanorum quorundam ſpreto conſilio:quos penes ſe habebat, & acceptare noluit prouinciam pro Mithridate;cuius adulatores Sertorium Annibali ſimilem, & Mithridatem Pyrrho eſſe firmabant in re militari probe diſciplinatos, & expertos magiſtros.

30 † Iulius Cęſar erga ſuos dicebat ſe non habere diuitias pro ſe,ſed pro communi præmio,& amicis libenter donabat, inquiens ſe ditari quando amicis, & benemeritis largiebatur:hic ex ciue Romano ſe virtutibus ſuis imperialibus dictatorem,& imperatorem vrbis,& orbis fecit armorum vi,& literarum ſcientia, populiq; beneuolentia,modeſtia,munificentie,pietate,aſsiduo ſtudio,& labore, patientia,& clementia ſua: glorioſus fuit, & inuidus virtutis Alexandri magni, & parua manu Glitiam per vim, & Luſitaniam cœpit,& omnia loca vſq; ad Oceanum debellatis gentibus ſubmiſit Romano Imperio;probè ordinatis rebus belli, & pacis cum gloria: & ſciens ꝙ nullus extra vrbem exiſtens poteſt petere conſulatum prohibente lege ſpreuit triumphum, & pro conſulatu fuit ingreſſus vrbem,& ſe beneuolentia reconciliauit cũ. G.Pompeio,& Craſſo.

31 † Cæſar prętet alios famoſiſsimos duces Romanos bellax fuit, laborioſus, placidus,ſollicitus,prudens,doctus,clemens, liberalis,& fortunatus in re militari expertus: & in gubernando rempublicam, & exercitũ:hic ex Gallia plura dona fecit nobilibus vrbis, & eorum vxoribus: quæ ſibi profuere in honore, & ſtatuas Pōpeii a cęſarianis amotas reſtituit ſua imperiali virtute..

32 † Craſſus præ gloria conabatur ſua virtute uincere honores, & glorias Cæſaris, & Pompeii triumphos non putans ſe illis eſſe inferiorem ſuperando inuidiam, & odia multorũ laudabilibus geſtis: hic incuſabatur à ſuis:ꝙ in omnibus rebus, & facultatibus erat aptus,excepto quàm inferendo ſcutum, & cadens in terram procedens cōtra Parthos, inquit hoc me induxit ſenectus, ſed nō deficit mihi animus: nec vnquàm è manibus meis cecidit enſis: & ita ſuos animauit, & lætos reddidit ad bellum contra Parthos.

33 † Diues fuit Craſſus ſolitus dicere neminem eſſe diuitem, niſi potuiſſet nutrire ex introitibus ſuis exercitum vnum armatum in hoſtes,quod dictum,magnũ puto:quia nulla menſura datur in rebus bellicis.

34 † Craſſus primo fuit liberalis, & poſt ipſum Auaritia detinuit: quæ fuit ruina ſua, & ipſius ſubſtulit gloriã, hoſtis fuit Mario: quia patrem ſuum cum fratre occiderat:& fuit Amicus Syllæ, cui diſplicuit concuſsio, & derobatio; quam fecerat Craſſus in Tuderto, dum ibi præeſſet:& incuſatus fuit in Senatu: quia Malacam vrbem Hiſpaniæ in prædam dederat militibus ſuis.

35 † Cęſar Romano Imperio accreuit Galliam:Germaniam, & Brithanos in occidente:& quæritabat Craſſus eidem Imperio accreſcere Aſiam cum toto Oriente: quòd etiam facere peroptabat Pompeius magnus ſua virtute. Nã Romani pro gloria, & honore pugnabant: & ſemetipſos virtutibus ſuperare imperialibus conabãtur ſtudio omni,& deſiderio quorum laus nullo clauderetur æuo.

36 † Et dũ Cęſar cogitaret de noua gloria, & præpararet contrà Parthos noua bella facere,& ire illis ſubiugatis circũcirca Pontum per Hyrcaniã ad mare Caſpiũ, & ad Caucaſum intrando: poſtea in Scythiam,& alia loca uicina Germanis: & per Galliam in Italiam peruenire tranſcurſa Germania, & finibus iungere circuitum huiuſmodi: & ꝙ ab omni parte circumdaretur ab Oceano, & Hiſtmum Corinthi cauare, Anienẽ,& Tiberini il-

lico exeuntem vrbem recolligendo cum fouea magna illũ voluẽdo ad Circeum : vt in mare Terracinæ intraret pro cõmoditate mercatorum:& euacuare paludes momentaneas,& ſetineas,vacuo,& aperto relicto campo,pro vtilitate,& commoditate populorum,& mare claudere vrbi vicinum certis cauatis ſcopulis:qui non videbantur ſub aqua iacentes in portu Hoſtiæ : vbi per illos ſummergebantur multæ naues : & ibi fabricare magnũ,& celeberrimũ portũ pro tuta nauali ſtatione:& dies,& tempora probè diuidere,cuius virtutis inuida fortuna, quem nõ paſſa fuit vti ſua dictatura vltra quadriennium:Sed illi obſtitit coniuratio Bruti, & Caſsii,Cæſari reuelata per cœlum,terram,aerem,Solem,Lunam , tempora,beſtias, aues, homines, literas , portenta, & q̃ pluribus documentis,& ſignis:& ſi Spurinæ auguri,& ſacerdoti credidiſſet, & illicò ſolus legiſſet: Gnidi preceptoris eloquentiæ graiæ,non foſſus fuiſſet Cæſar:vt fuit in Senatu ; quibus detegebat̃ coniuratio Bruti.

37 † Floruit literarum, & armorum ſcientia Pompeius magnus, Cæſar, & Craſſus:quorum primus fauebat bonis,ſecundus diſcolis,tertius vtriſque & bonis, & malis,medium tenens vtrumq́; in virtutę non foret iniquo iudicio : Nam Pompeius bonos amabat aſtrictus virtute;Cęſar diſcolos ne ſibi nocerent , ſed vt ſibi forent auxilio,& amici : nam bonos pro amicis habebat naturali eorum virtute: Craſſus vtroſque amabat, & fauebat illis:vt diſcolos,& bonos haberet ſibi obnoxios: & ambobus ſcilicet Pompeio & Cæſari fuit Craſſus emulus in virtute .

38 † Floruit literis , & armis , & virtutibus totis imperialibus.P. Cornelius Scipio Aphricanus filius alterius.P. Cornelii Scipionis , vnà cum eius filio adoptiuo Scipione Aemiliano:Floruit Achilles in pugna Chironis hæres cẽtauri relictus, Agamemnon quoque & Menelaus : floruit literis,& ſcripſit commentaria Cæſar,& Sylla,& Lucullus in græco Marſicum bellum: & M.Portius Cato libros ſeptem originum,& rei militaris opuſculum,& aliud agriculturę: & Q. Fabius Romanæ fuit ſcriptor hiſtorię:& M.Tullius Cicero,& Demoſthenes in vtraque lingua parentes eloquentiæ, munimenta plũra relinquere,quę nullo abolentur æuo:& demum tyrannorum odio,vterq; periit Orator, Aiacis furentis tragediã, pręter alia ſcripta edidit.Octauianus auguſtus,optimus Imperator accademicus cum ſuo Mœcenate doctorum amico & benemerito : quorum nomen ſcribentes immortale reddiderunt virtutibus ſuis: doctus fuit,& ferox Annibal Pœnus literis,& armis : qui græco ſermone geſta ſcripſit Gnei uolonis , quę fecit in Aſia.

39 † Principes multi fuerũt in Italia Eccellentiſsimi literis,& armis: & in germania quoque, Aphrica, Gallia ciſalpina, Traſpadana,& Bracata, Hiſpaniaq́. bellace, & in omnibus aliis Galliarum , & Hiſpaniarum regnis,prouinciis,in orientalibus,& occidentalibus , meridionalibus,& ſeptemtrionalibus, & aliis in orbis locis per reges,populos, & reſpublicas rectis:licet de his non extent monumenta ob charentiam ſcriptorum : quibus illuſtrantur,& immortales fiũt optimi Reges,& Duces inclyti : quorum nõ ſcripta,geſta munifica pereunt : propterea indoluit magnus Alexander ſe non habuiſſe Homerum tẽpore ſuo:qui ſcripſiſſet laudes ſuæ virtutis,& ipſius inclyta, & memoranda geſta ; prout habuit Achilles : quem hac de cauſa fortunatũ nominauit:excellens fuit Alexander magnus ſcientia literarum , & armorum : doctus ab Ariſtotele,& à Pelopida.

40 † Hiſtoria vt inquit Orator,eſt teſtis tẽporum,luxq; veritatis,& magiſtra vitæ, memoriaq́.,vita,& veritatis nuntia.

41 † Xerſes quoque ſcriptor fuit hiſtorię: qui cum verſatus eſſet in re bellica: licet eius nomen non fuiſſet in armis obſcurum,maiorem gloriam,& laudem ex ſtudio,magis quàm armis comparare non dubitauit:& idem fecit,& putauit maximus Imperator Thimotæus filius Cononis prudentiſsimi Imperatoris : Prudentes fuerunt Plato,Hercules,& Socrates licet malenconici.

42 † Prudens fuit Sertorius, qui in Hiſpania dux Luſitaniæ contra Romanos, quę plura bella peregit:& illos virtute ſemp honorauit patrię virtutis amore, voluptates ſpernebat Sertorius, & timorem à ſe exulem tenebat:cuius virtutem hoſtes intrinſeci vincere nō valuerunt animoſus fuit in aduerſis, & modeſtus in ꝓſperis,& firmus in periclis, prout aliàs ſupra diximus.

43 † Prudens fuit, & doctus Philopomenes Acheorum Imperator literis, & armis: qui dum foret priuatus ciuis Romanū Conſulem,& Imperatorem Acheorum excluſit:& ſe imperio coronauit Lacedęmoniorum excluſo tyrāno Machanida: nā fuit in armis expertus, & probè exercitatus,& milites tenebat exercitatos aſſiduo in armis ficta militia: & in laboribus:vt poſtea pro ludo reputarent veram militiam exercitio longo:hic regem Elięorum demoſantam rupit:& ſolitus fuit dicere,duces debere habere oculos ſuos vbiq; nec amouere res domeſticas,& ſępe fingere non uidere, neque audire, & poſt ipſius pegregia facta bellica in Gręcia, & Peloponeſſo odio Democritis Meſſeni periit veneno.

44 † Doctus fuit literis, &armis rex Artuaſides Armeniæ:hic ſcripſit tragedias,orationes,& hiſtorias.

45 † Extitit & prudens rex Epirotharum Pyrrhus corona ornatus virtutis Imperatoriæ, firmauit plures ſuæ ditioni ſuiſſe datas vrbes eloquentia, & verbis ſui legati Cineę Theſali olim diſcipuli Demoſthenis, q̃ à ſe armis fuiſſe quæſitas: Et docuit quòd non eſt pertinaciter reſiſtendum contrà hoſtes fugitiuos,ne fortuna dedignaretur, & faueret illis mutata voluntate. Quantum autem profuerit Romanis eloquētia ſui M. Tullii Ciceronis qui primus fuit, q togatus triūphauit laurea ſua lingua,& literarum facundia,& patrię parens meritò fuit nuncupatus,Catilinæ detecta, & punita ſub eius conſulatu coniuratione: & Demoſthenes apud græcos oratorum Princeps in re quoque militari doctus fuit,& expertus:& vterq; orator periit pro libertate patriæ ex cauſa,& odio tyrānidis.

46 † Legitur quoque M. Antoniū in re bellica magiſtrum pluries euaſiſſe à morte ob ſuam loquendi facundiam.

47 † Alcibiades Cliniæ filius doctus fuit literis,& armis,humanus,placidus, modeſtus,& liberalis,animo inuictus,prudēs, & affabilis:qui terra,& mari Lacedæmonios rupit,& proditoriè marte perit, & quantum literæ,ars oratoria,rei militaris ſcientia: & exercitium profuerint in re bellica,nullus extimare poteſt Scipioni Aphricano, Fabio maximo, Cęſari, Camillo,Fabricio,Syllæ, Mario ac Sertorio,Suetonio teſte.

48 † Cato fuit ſolitus prudēter dicere, plus poſſe pro republica illum qui literas, & diſciplinam militaré habet, quàm ignorantes illas:quoniam hi ſunt ſimiles imagini pictæ:Nam ſine doctrina,vita eſt quaſi mortis imago:& ſcribēs Vegetius de re militari dixit,quòd nullus eſt quē oporteat plura,& meliora ſcire q̃ Imperator,cuius doctrina debet omnibus prodeſſe ſubiectis. & M. Tullius Cicero in oratione Pompeiana dixit virtutes imperatorias exiſtimari laborem in negotiis,fortitudinem in periclis:induſtriam in agendo:celeritatem in perficiendo, & conſilium: & ſic optimi Principes ſcientes,& facundi eſſe debent,& præteritorū temporum hiſtorias habere memoria:vt conſulti neceſſario valeant prouidere in re bellica:exemplo Scipiadum:Fabii,Camilli,Cæſaris,Alexandri magni, Catonis,L.Craſsi,Mœcenatis,Aſinii, Pollionis,Alcibiadis,Neſtoris,Achillis, Patrocli,Agamemnonis, Menelaię ab Homero commendatorum Periclcis,Xenofontis,& aliorum ducum, & regum variæ nationis excellentiſsimorum.

49 † Cato vticenſis capillis,& barba incomptis,extra vrbem tenuit, quando illam exiuit cum Pompeio,& rupto per Cæſarem Scipione, Metello in Aphrica: vt ſuis Cato prębereet audaciam inquit plus verbis factum exultari,q̃ re, cum omnis Hiſpania ſit rebellis Cęſari:& illum pro hoſte detineat.& ꝙ Cæſarem pro hoſte omnes habere deberent: quoniam non

iure, neque ratione, ſed ſorte regebat bellum, & omnia pericula ſuſtinebat: vertendo omnes leges; vt patriam ſubmitteret: & ob virtutem Catonis, milites ſe ſibi ſponte obtulerunt, & illum pro Duce ſuo nominarunt: promittentes ſe illi velle parere pro libertate patriæ.

50 † Magnus Alexander terminos Herculis exceſsit virtute, nauigando, & meando cum exercitu per arida, aquoſa, calida, & frigida loca, plana, montana, & nemoroſa, arcta, aperta, venenoſa, cenoſa, & paludoſa, cum periclis, & incommodis multis, inopia victus, & infirmitatibus variis, parte maiori copiarum ſuarũ amiſſa, & conſumpta: centum, & viginti millia peditũ, & millia quindecim equitum per populos oritos, & ſilueſtres, viuentes ex raptu, & prӕda fӕrarum, & maritimorum piſcium marcidorum, fœtentium: & eum ſuis per .xl. dies pedeſter, & equeſter acceſsit Gedroſam fertilem locum; vbi per ſeptem dies ocioſè ſtetit: & refocillauit exercitum ſuum, etiam cũ ludis, & iocis militaribus, & donis, variis victoriis per ipſum in terra, & mari conſequutis, Ducibus ſuis Nearco, & Oneſicrito philoſopho intrauit Eufratem: & per Arabiam, & Libiam ingreſſus fuit mare Mediterraneum, per columnas Herculis.

51 † Alexander in Perſiam ſparſit aurũ cuneatum inter mulieres ſecundum patriȩ morẽ ob fœlicem eius ingreſſum captis Thebis per Alexãdrum, ducta fuit ad ipſum per milites Temodia nobilis vidua: quæ Thracem vnum ex ducibus Alexandri impinxerat in puteum: & ibi illũ occiderat ſaxis: & audito ab ea, qualiter Thrax ille violauerat pudicitiam ſuam, eius deprædata domo: & ꝙ illi Thrax dixit ſi aurum, & argẽtum habebat, reſpondit ſe id habere in puteo iactum; & illum duxit ad puteum, in quem Thrax procidens, & inſpiciens, iactus eſt in ipſum impulſu manus eiuſdem viduæ: & Alexander ab ea petiit cuius foret agnationis, reſpondit ſe fuiſſe ſororem Teaginis Ducis Thebanorum: qui contra Philippum Regem in Cheronea pro libertate totius Grȩciæ pugnauit: & ibi cæſus fuit in bello: & Magnus Alexander laudauit factum, & reſponſum Temodiæ, & illam in libertate dimiſit: & tũc pepercit Athenienſibus Thebanorum amicis, & eorũ virtutem laudauit, & honorauit munificentia ſua regia.

52 † Legitur Alexandrum magnum ſe exercuiſſe modo ſtudendo, modo armis, modo venatu: in quo fortitudine, & animoſitate ſua occidit Leonem, ſe, & ſuos exercendo in laboribus bellicis, ludis, corporeis, & haſti ludiis publicis, animando ſuos, vt belli tempore ſint promptiores ad pugnam, & ad feriendum hoſtes cupidi gloriæ.

53 † Alexãder virtute ſua imperatoria mortuorum militum filiis pupillis conceſsit paternum ſtipẽdium, qđ etiam Romani faciebant cunctis ornati virtutibus, & in locum militiæ parentum eorum, filios militum idoneos ponebant, & deſcribebant tyrones: inſtruxit magnus Alexander triginta numero millium omni ſumptu ſuo in Gymnaſtica exercitatione militari, & literali ſtudio, & idem, & quidẽ probè fecit, & curauit Romana virtus prouiſo illis de omni neceſſario victu, veſtibus, equis, & armis: quorũ virtute, & veteranorum militum iudicio fuit accretum imperium ſuum cum immortali gloria, & triumpho. Magnus Alexander cupidus gloriæ, & honore applicauit cũ exercitu ad flumen Granicum valdè turbidum, & profundũ: cuius tranſitus erat difficilis propter altitudinem, & fortitudinem vlterioris ripæ: ita ꝙ non poterat capi ſine bello: & timebant valdè Macedones, & alii exercitus Alexãdri tranſire flumen, ob menſem Iunii ſibi infeſtum: quo licitum non erat regi Macedonum ducere exercitum extra vallum: & tunc prudenter reſpondit Alexander, ò inuicti Macedones huic menſi Iunii impono nomen Maii: & illicò ex ſuis treſdecim receptis turmis equitum Granicũ flumen fuit ingreſſus, aliis ex ſuis male iudicantibus de nimia audacia ſui ducis: qui tuto cum armis prædictis tranſiuit amnẽ ſine timore hoſtium ſagittantiũ il-

los,

los, qui ripã fluminis tenebãt cũ magna
difficultate, & labore, ob hoſtium impul
ſum: quoniã locus erat madefactus aqua:
& fuit coactus Alexãder pugnare anteq̃
forẽt in ordine ſui ad pugnam, hoſtibus
in illum ſtrictè, & impetuoſè cum equi
tatu ſuo irruentibus, & ſtrictis lanceis
feriebant Macedones: quibus ruptis, enſi
bus direptis, bellum cum enſibus ipſis
experiebatur: & aggreſsi fuerũt Alexan
drum audacter: quem percuſſerunt in ca
put deiecto pinaculo albæ plumę: pluri
bus per ipſum receptis ictibus in corpus
quod arma ſeruarũt illæſum: & fuit ex-
pertus Alexander virtute ſua contra du
ces Darii regis cũ exercitu ſuo, iam tran
ſacto amne cum Phalange Macedonum
paſsim incedendo cum peditatu, facto in
hoſtes impetu ipſo rege ſuo Alexandro
pugnante: & per ipſum occiſo Triface
vno ex ducibus Darii, & per Clitonem
interempto Spittidate, alio ex ducibus
Darii: ita ꝙ barbaros illicò in fugam ver
tit eorũ exceptis mercenariis Græcis,
& Perſis: qui ſe ordine reduxerũt in col
le ſe offerentes ditioni Alexandri: quos
acceptare noluit: & iracundia, & furore
magis im pulſus, q̃ conſilio prudentum
ſuorum, fuit adhortus ſe deſperate tuen
tes: & in expeditione prædicta firmant
quidam ſcriptores cecidiſſe Bucefalem
equum Alexandri occiſis hoſtibus, quo
rum viginti millia cecidere peditatus,
& millia duo equitum: & ex parte Ale
xandri legimus tantum periiſſe triginta
quatuor milites: qbus rex ſuus Alexan
der ſtatuas cupri inſtare fecit manu Li
ſippi diuidendo ſpolia barbarica inter
bellatores ſecundum eorum merita debi
ta, pro ſe retenta portione: quàm poſteà
miſit Olimpiadi matri ſuę, ſponte ꝑ ip
ſum habitis multis ex hoſtiũ locis ob ta
lẽ victoriã, & q̃ pluribus per vim captis,
& qbuſdã aliis per obſidionẽ ſine pugna
quęſitis: & inde curauit animi ſui magni
tudine inuadere regna Darii marte ſe
cũdo. Magnus Alexãder deuicta Thra
cia dubitans ne poſt eius diſceſſum Thra
cenſes rebellarent iuſsit arte, vt prima
tes, & Reges Thraciæ pro eorum hono
re ipſum ſequerẽtur ad bellum, & Thra
ciæ regimen reliquit plebeis: quibus im
perabat, vt volebat priuatis eorum capi
tibus. Antipater cognito qualiter exerci
tus Natiorum venerat ad turbandũ ſta
tum magni Alexandri, audita illius mor
te, illis gratias egit, quia venerant in au
xilium Alexandri cõtra Lacedęmonios:
& ꝙ in eorum fauorem volebat ſcribere
ſuo regi, & illis ſuaſit, vt in patriam redi
rent, vt factum fuit, quia eorum ſuffra
gio non indigebat Antipater, & arte tali
imminens periculum amouit à Græcia.
Magnus Pompeius audito, quòd ſui mili
tes volebant deprædare pecunias, quæ fe
rebantur in triumpho, & ob hoc Serui
lius, & Glauca conſulebant Pompeium,
vt pecunias illas diuideret inter milites
vt ſtrepitus, & ſcãdalum nullum contin
geret, prudenter reſpõdit Romanus Im
perator, quòd magis non triumpharet,
quàm talia concedere, ſed magis mortẽ
appeteret, quàm conſentire licentioſis
militibus, & illis ſe ſubmittere: & graui
oratione increpauit milites, & in terra
deiecit laureatos faſſes ante illos, vt ab
illis inciperent prædare, & tunc Pom
peiani modeſtia uſi fuerunt dicentes vi
uat Imperator noſter Pompeius victor
nobiſcum. & triumphator.
54 † Magnus Alexãder probè ſeruabat pro-
uinciarum, & locorum mores in veſtitu,
potu, ludis, & æſu: & in barbarius quoq;
captis prouinciis, vel illis ut partim ſpõ
te habitis; & leges illorum ſeruari man-
dabat: & erga populos munificens valde
fuit: & ipſos in fide conſeruauit libera-
litate, iuſtitiaq́; Duce.
55 † Perſę incauti pro amicitia, & amore
patriæ deoſculabantur mares, & fœmi-
nas: vt hodie faciunt Galli lõgeuo more
ſuo, & conſuetudine Galliæ: talem mo-
rem, & ſolitum in Perſis prohibuit con-
tinentiſsimus Imperator Agislaus Lace
demonius inquiens erga Megabatum, &
alios hoc non eſſe de honeſtate. Cuius
milites virtute præditi vidẽtes captiuos
barbaros, nudos venundari iuſſu ſui Re-
gis Agislai eſſe albos indicarunt illos eſ
ſe ocioſos, & in expertos bello: & vlte-

rius non differri bellum contra ipſos, vt contra fœminas imbelles: Et illico Rex Agiſlaus ſuos expertos duxit in eorum locis fortioribus: & Sardianum locum cœpit triduo meando per nemora, valles, & aſpera iuga, malaq; vada, & deſerta loca, ſaxea, & montana putante ꝓ hoſte ſuo Tiſarnem regem ire per Chariam miſſo ibidem peditatu: & circa montem Menandri tranſmiſſo æquitatu ad res ſubditas. Itinerabat Rex Agiſlaus caute ſemper cum exercitu ſuo in acie inſtructo, ne ſui paterētur ab hoſtibus dānum, aut iniuriam aliquam ante, & poſt ipſos ſemper miſsis, & relictis exploratoribus fidis: & illos aſsiduo extra caſtra tenebat, ambulādo cū exercitu paulatim paulatim & quādoq; longo, & celeri paſſu, & curſu, data cauſa, & occaſione legitima: firmis ſemper ſuis retentis ordinibus militaribus.

56 † Poſthumius vir conſularis ſuis oratione pulchra cōfortatis; & illis dicentibus ꝙ deberet petere quid vellet: & ipſe accepto vexillo inqt ſequimini me viri Martiales: & primus irruit in hoſtes, quem ſui fuerūt ſequuti, & victoriā habuerūt.

57 †L. Marcellus circuit' ab omni parte ab hoſtibus, illos equo ſuo ab omni parte verſo inuaſit, & rupit virtute ſua, occiſo hoſtiū duce per irruptionem. Paulus Aemilius apud Cannas cauſa ſui collegæ Terentii Varonis rupto exercitu, volens fugere opera Lentuli noluit, ſed magis mori voluit in armis virtuoſe pro gloria.

58 † Publius Terentius Varo auctor cædis Cannenſis placidè fuit acceptatus à Senatu, & à populo Romano: q lætabatur habere talem virum in patria viuum: & ipſi dedit multos honores, & magiſtratus quos noluit acceptare, dicens reſpublica indigere fœlicibus magiſtratibus, & non ſiniſtris à fortuna vexatis: & nunquām dicta ſequuta clade tōlit capillos, neque barbam.

59 † Intellecto per Lucullum Cottam bellaſſe contra Mithridatem in mari cum claſſe: & in terra cum exercitu, & noluiſſe expectare Lucullum, ne particeps fuiſſet victoriæ, & triūphi: & ꝙ ruptus Cotta fuerit: & in Calcedonia reſtrictus, & obſeſsis, perditis ſexaginta nauibus cum omnibus militibus; & quatuor millibus peditum Romano cum: peroptans Cotta ſe ſuccurri à Lucullo: quo audito per Lucullum, & ſuis militibus dicentibus ipſum debere proſequi victoriam in pontū tunc deſtitutum per Mithridatem præſidio: & ꝙ totum regnum Mithridatis faci le capi potuiſſet, & permittere Cottam lacerari: q ſua temeritate ruina fuit Romanæ claſsis, & exercitus: & ꝙ non debe. ret pati ꝙ eſſet etiām ruina victoriæ ſuæ, & triumphi, ipſiusq; claſsis, & exercitus ſine ſanguine ſuorum, reſpondiſſe fertur per Lucullum, ꝙ magis volebat liberare vnum ciuem Romanum ab hoſtibus, q̄ omnia bona quærere inimicorum.

60 † Liberato per Lucullum Cotta conſule: illum quærebant milites Luculłani tumultuariè interficere: quem Lucullus abſcondit, & ſua virtute ſeruauit. Et rediens in patriam Lucullus à Senatu reuocatus quorundam odio, miſſo in Pontum, Parthiam, Aſiam, & Armeniam Pōpeio magno placidiſsimè ouando fuit acceptus à Romano Senatu.

61 † Experto per Mithridatem contra Romanos duce Lucullo, non ſibi proficere in bello minas; nec ornamenta aurea, neque argentea militum ſuorum: ſed arma ferrea apta ad tegendum, & ad offendendum cum militibus, & equis expertis in pugna; congregauit centum, & viginti millia peditum, & ſexdecim millia equitum armatorum more Romanorum cū centum curribus falcatis, vnà cum ingēti claſſe probè armata cum magnis diuitiis: & in Bithinia receptus fuit Lucullus cum miro amore, & beneuolentia populorum odio habentium vſurarios, auaros, & rapaces, publicanos quoſdam Romanos ibi degentes: quos ſua virtute expulit Lucullus, vt arpinas celenas: & ita populorum mittigauit animos.

62 † Erupto Mithridate per Lucullum in fuga verſo; & cum victoriam perſequeretur Lucullus, & ſibi fuiſſet dictum ab Archilao olim duce Mithridatis, Luculli

tunc amico ipſum debere procedere cũ exercitu in Pontum; ꝙ erit poſſeſſor regni Mithridatis:& fertur Lucullũ illi reſpondiſſe ſe non eſſe inferiorem in audacia venatoribus:qui videntes feras, currunt ad eorum cubilia: & illis repertis vacuis perdunt feras, dato illis tempore fugiendi.

63 † Prudens fuit Iuba Rex in Aphrica deſcendens ab Hercule, vt legimus ex Tigenda vxore quodam Anthei, ex qua ꝓ genuit Siphacem, & Ciphaces Diodorum, & Diodorus Iubam regem in bello,& virtute præſtantem.

64 † Et bene doctus Pericles à Zenone, & Anazagora philoſophis: & tam prudẽs fuit,ꝙ vno die obiurgatus à quodam imperito,nil ei reſpondit: & dũ ipſum vſq; ad noctem ſemper obiurgando aſſociaſſet ad domum;iuſsit Pericles vni ex ſeruis ſuis, vt imperitum illum aſſociaret cum lumine ad habitaculum ſuum:& alter Fabius maximus fuit in patientia,& virtute Pericles.

65 † Nã per prudentiam virtutes reguntur & inter alias virtutes obtinet principatũ prudentia cui cedit iuſtitia, cedit & temperantia cum fortitudine: quæ ſumitur pro omni firmitate animi:& eſt generalis ad omnes virtutes, & ad bonum animæ:qđ eſt honeſtum,eſt pręferendũ vtili,& delectabili bono:ſicut anima rationalis,& immortalis præferenda eſt corpori quòd eſt mortale, vt dixit Apoſtolus cupio diſſolui,& eſſe cum Chriſto.c. præcipimus.xii.q.i.c. ſi habes. xxiiii.q. iiii.l ſancimus. C. de ſacros eccleſiaſ.c. cum infirmitas de pœniten.& remiſs. Et virtutes ſunt Cardinales prudentia, fortitudo,temperantia, & iuſtitia.

66 † Sapiens fuit, & fortis Imperator Athenienſium Phocion glorioſus in armis,& in literarum ſcientia,facundus: qui ſolitus fuit gloriari ſe noluiſſe fuiſſe ab alio iniuriatum ſub fide,q̃ nominari ſe fidem aliis rupiſſe:& in morte docuit filiũ non debere recordari de iniuriis ſibi, & patri factis. Sapiens Cato fuit doctus, animoſus in terra, & aqua, & multum paciens,qui vt Lælius Cornelius vnã tantum fœminam vxorem ſuam Attiliam Serani filiam laudabiliter cognouit,& pudicus fuit in adoleſcentia ſua increpãdo laſciuos.

67 † L. Cornelius Sylla rubei pili gener Metelli fuit, auidus natura aliorum bonorum,& violentus occupator, & donator benemerentibus, & dignis honorem reddebat,glorioſus, & iactator fuit,& vltor iniuriarum, in bello ſociali acerrimus. C. Marii fuit legatus, & tribunus militum, literis, & armis doctiſsimus; magna, & laudabilia fecit in bello, amicitiam tenuit cum Bocho rege Numidarum,ſocero Calidi Regis Iugurtæ: & cũ eius medio Iugurtam proditoriè cœpit, de quo triumphauit poſteà. C. Marius cõſul,cuius legatus fuerat Sylla: qui Copillum Ducem tecto ſauriorum cœpit, & videns Marium eſſe odioſum cum Catullo conſule collega. C. Marii viro digniſsimo,& prudente; ſe illi adheſit Sylla,cui valde profuit, & honorem accreuit ſua virtute prouiſo exercitui ſuo de opulentis annonis tempore penuriæ: ita ꝙ etiam profuit Marianis hoc ægreferente Mario propter inuidiam: quæ ciuiles peperit diſcordias inter ipſos cum tyrannide: & primus fuit Sylla ex Romanis, qui cum Arſate Rege Parthorum amicitiam habuit, & contra Marium, & Marianos pluries bellauit: & tandem illos rupit; & contra Mithridatem bella longa peregit,& victorias multas habuit: & demum ex ciue Romano ſe perpetuum dictatorem vrbis, & orbis fecit profligatis Marianis ducibus cum exercitibus ſuis; & Cæſari normam dedit: qui per ſæpe ſua virtute glorioſè pugnauit:& cõtra varias nationes victor triumphauit: & demum Marte profligato magno Pompeio cum reliquis Pompeianis ducibus cum exercitibus ſuis diu mortuo Sylla, & in libertate iam ſua reſtituto Senatu, & populo Romano:vt Sylla ex ciue priuato fecerat;vt aliàs dixi dictatorem perpetuum ſe fecit vrbis, & orbis Hiphricates Athenienſis in plano caſtrametatus: audito ꝙ Thracenſes in colle degebant, de nocte erant inuaſuri ipſius caſtrum,

eduxit exercitum ſuum extra Caſtrum ipſum clam de nocte ibi paucis relictis facientibus ignes in caſtro, & viam cœpit ab omni parte cum ſuis:& Thracenſes poſt in medio deducti cęſi fuerunt ab Hiphicrate.

68 † Legimus poetas q̃plures fuiſſe duces electos in militia vt de Sophocle ſcripto re tragediarum; qui vnà cũ Pericle magnę virtutis viro rectè rexit exercitum neceſsitatis tempore, & Spartanorum diuiſo exercitu populatis finibus: multas Aſiæ ciuitates Athenienſi Imperio adiecit prudentia,& rei peritia militaris: nã Martis ira cedit Sapientiæ: qua comite armantur muſæ,& reuerentur in ſtructa acie, enſibus eductis exercitus, iactisq; iaculis hoſtes à pugna conquieſcunt ſuis appropinquantibus amicis.

69 † Et Deo ſunt proximi ſapientes quorũ ſcientia illuminatur,& illuſtratur orbis. l. prouidendum. C. de poſtul. & per And. de Iſer. in tit. de ſtat. & conſuet. contra libert. eccleſiæ. & bene Glo. dicit in clemen. i. de ſum. trinit. & fide cathol. quòd virtus eſt intuens vitium perſeuerando ſe ab eo tueri: & dicit Horatius in arte poetica: ꝙ virtus eſt vicium fugere, ſapiẽtia prima ſtultitiam caruiſſe vides.

70 † Et virtus Ariſtidis filii Liſimaci ęqua iuſtitia fuit: hic multa digna fecit pro libertate nauali bello, & terreſtri pluries experto cum palma victoriæ Themiſtocle ſibi inuidente pro uirtute, & gloria: & libenter parebat prudentioribus vt decet: & profuit virtus eius reipublicæ Athenienſium: & de malo dolebat inimicorum,omni ab eo exulata inuidia,& denique odio Dioſantis filii Amphitropei exul extra patriam periit apud ſateos.

71 † Cupida eſt virtus iuncta cum ſapientia,& religione:& ille eſt ſapiẽs cui prudẽter virtus,& ſapiẽtia ſuppetũt,& Dei religionem tenet vnicam, vt inconſutilis veſtis D. N. Ieſu Chriſti pro veritate: quę omnes ſuperat aſtutias,& caliditates hoſtis antiqui humani generis, & ſe defendit contra eius ficta, & ſimulata figmenta. Et quippè ab omnibus eſt quęrenda, & appetenda veritas,& valdè colenda pro Deo,& ipſius amore. Et tanti eſt effectus veritas, ꝙ in ciuilibus cauſis q̃n cõſtat de ipſa veritate, nõ ſunt alię curãdæ ſolõnitates, nec alius ordo iuris: ſed eſt faciẽda ꝓ ipſa veritate, nulla ſolẽnitatum obſtante prętermiſsione. l. fin. ff. quod metus cauſa; & per Bal. in l. obſeruare, in §. proficiſci. in xxiii. q. ff. de offic. proconſul. & leg. & per Hippol. de Marſ. in pract. ſua criminalium iudiciorum in §. ii. vbi multa allegat: ſtat in Regno Sicilię ſancta prouiſio regia, ꝙ omiſsis ſolennitatibus ordinis iudicarii pro veritate fiant ſententiæ in ciuilibus, & criminalibus, nullitatibus omnibus exploſis: proceſſus tribus tantum attentis nullitatibus, videlicet citationis, omiſſione iudicis incompetentia,& legitimatione perſonę comparentis.

72 † Pigreſcente Marco Antonio cũ Cleopatra, & ipſo ab illa monito ne anxiè curaret capere piſces; ſed regna, maria, ciuitates, & regiones. Candidius Ventidius Dux peregregius. M. Antonii filium ſuperauit regis Parthorum in Syria repertum cum maxima multitudine Parthorum, Labienus truncato duce Parthorum, fugato Prepare bellaciſsimo duce; Herodis regis Iudæorum, & Pacorũ cum alia innumerabili gente: qui ita pauidum fugientem, cum tremore reduxit, & reſtrinxit intra confinia Medorum, & Meſopothamiorum: ita ꝙ non audebat ponere pedem extrà confinia propter timorem virtutis Candidii, tribus iam ſequutis pugnis infelicibus Parthis: & Anthiocum, & alios rebelles Romani Imperii reſtituit in fide Candidius Ventidius: qui maiora feciſſet, niſi timuiſſet inuidiam Marci Antonii nimis ſuperbi: & Syriam liberauit; & de Parthis in Vrbe ſolus vocatus triumphauit ſua virtute Candidius poſt mortẽ Craſſi: quamuis fuiſſet Ventidius vilis conditionis: quia Romani exultabant virtutem, in qua veram rectè putabant conſiſtere nobilitatem,& gloriam:& vituperabant ignauiã. Et rectius feciſſet Ventidius ſi debellaſſet Barbaros hoſtes in medio reductos ibi pauitãtes vt Dãmæ

ſciens

ſciens illud ſingulare dictum Cæſaris, & Antonii longè melius eſſe regibus bella fieri per alios prudentes duces ſibi fideles, & expertos in re, & exercitio militari, q̄ per ſe ipſos niſi maxima præmẽret neceſsitas præſentiæ ſuæ in exercitu. Nam Sylla Marii legatus regem Iugurtam habuit ſub ditione ſua Copillum ducem tectaſauriorum cœpit, & Mariũ honorauit triumphis, gloria, & honore maximo: & idem fecit Labienus Cæſaris legatus in Gallia, & Caſsius in Syria miſſus ab Antonio victoriam obtinuit; & Vẽtidius Armeniam ſubiugauit proſtratis regibus Hyberiæ, & Albaniæ: Ita ꝙ gloria Antonii, & nomen uſque ad caucaſum formidabile fuit effectum apud Barbaras nationes: Et tempore noſtro apud Papiã illuſtris Marchio Vaſti Dux Cæſareæ, & ſemper Auguſtę maieſtatis in abſentia eiuſdẽ maieſtatis parua manu militum Imperialium regem Franciſcum primum Gallorum captiuum fecit in armis non obſcuri nominis à copioſa ſuorum multitudine derelictum in bello irruptione ſequuta, non tamen ſine nece.

73 † Et quanti tempore noſtro eccellentes, prudenteſque fuerint in re militari Imperatores, Reges, Principes, & Duces in Italia, & extra Italiam ſecundum tempora in terra, & mari, memorare non valeo: ſed de eorum inclytis geſtis plenæ ſunt cartæ.

74 † Quęro de caſu, ſi certa Principis ſcientia probari poſsit per teſtes: Rota Romanæ curię tenet ꝙ ſic, in deciſione ſua incipiẽte licet Romana curia nu. cccxxxii & Lucas de Pẽna in l. per quos. C. de decur. lib. x. & Bal. in c. i. per quos fiat inueſtitura, & And. de Iſer. in conſt. Regni Sicilæ incipiente dignum de iure curię ſeruando, & per Alex. de Imol. in l. quidã conſulebant. ff. de re iud.

75 † Et reſcribẽte Principe contrà legem, an teneatur inſerere in ſuo reſcripto ſpetialem clauſulam non obſtãte tali lege, dic, ꝙ ſic, ita tenent communiter Doct. in Glo. in l. acta. §. de amplianda. ff de re iud. & per Ioan. And. in c. i. de reſt. ſpoliat. in nouella. & per Bar. in tract. ad reprimen. in clauſula, non obſtantibus, & per Bal. & Ioan. And. in add. ad Specul. in §. ſupereſſet. in tit. de lega.

76 † Quęro demũ ſi dominus feudi poteſt committere cauſam feudalem alteri cognoſcendam vel tentem inter vaſallos ſuos, dic ꝙ ſic: ſed ob hoc non poterit commiſſarius aliquid iudicare domino: ita tenet Rota Ro. cur. de feud. in antiquis deciſionibus.

FINIS.

IVLII FERRETTI RAVENNATIS
IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS. EQVITIS ET COMITIS LATERANENSIS PALATII,

De Dictis, & militaribus geſtis. Tractatus.

SVMMARIVM.

1 *Dux belli quomodo armatus & uigilans eſſe debeat. & quid agere & cogitare habeat.*

2 *Cæſaris celeris uictoria contra Pompeij copias in Hiſpania, & de honore per eum exhibito illarum ducibus.*

3 *De Iſicbratis Attici geſtis contrà Anaxabium ducem Lacedæmoniorum & Numidarum.*

Et de ſimulatione Numidarum qua hoſtes ſuos turbarunt.

Et de colloquio Syllę habito cum Duillio.

4 *De Arairate filio Mithridatis, & ipſius occupatione Cicladũ inſularũ, & aliorũ locorũ.*

5 Caſſij Sceuæ mirabile geſtum apud Dyrachiũ.

6 Granij Penonij quæſtoris occiſio.

7 Alexander uulneratus non deſiſtit à pugna, ne animum tolleret ſuis.

8 De geſtis Marcij Tegij militis Syllæ. & eius coronatione.

Marci Fabij & Gu. Manglij Conſulum pugna contra Hetruſcos.

De Romuli aggreſſione in Fidenates. & de inſidijs contra illos, eorumque cede.

Parthi qua arte à Ventidio Romanorum duce fuerint fugati ac trucidati cum Farnaſtano eorum Rege.

9 Publij Craſſi. M. Craſſi filij in bello Parthico uulnerati, occiſio: Et qualiter Craſſus fuerit ruptus. Et de Surina duce Parthorum qui cupiebat ſcire, ſi Craſſus erat in ciuitate Carinenſium, ut illum obſidere ualeret. num. 10. & 11.

10 Xantes Rex Boetiorum, qui Melanthum Atticorum ducem ſecum duellaturum, fraude occidit improbatur.

12 De Serapionis Gracchi contra Celtiberos ſimulatione, qua magnam partem hoſtium occidit & illorum tentoria occupauit.

13 De Pij Cecilij Metelli Conſulis uictoria in Sicilia contra Aſdrubalem ducem Carthaginenſium, & elephantum captura.

De Alexandri Magni igne facto de nocte, ut hoſtes expelleret.

14 De M. Antonij uirtutibus. uita, & eius geſtis. & nu. 15.

15 De Cæſare qui contra Affranium locum montanum occupauit.

Fuluij Imperatoris in bello Cimbrico uictoria.

Alexandri Epirotæ uictoria contra Illiricos.

De Leptenij Syracuſani deceptione & inſidijs quibus Carthaginenſes cæſi perimanſerunt.

16 Imperatores quid tempore pacis & ocij præcogitare & facere debeant.

17 Velij Romanorum Præfecti deceptio contra Aſdrubalem dum foret in arce Taranti.

Scipionis Aphricani ſimulatio erga ſuos inordinatos, qui illicò ſe in ordine pugnæ reduxerunt.

Philippi Regis Macedonum victoria contra Scitas.

18 De Hermocratis Syracuſani uictoria contra Carthaginenſes, & de ſuorum militum inſtructione, quibus hoſtes uicit.

19 Duces belli pericula euitare debent: prudentiamque ſecum habere, ac preterita & futura tempora proſpicere.

20 Principes qui non ducti neceſſitate periculis ſe ſupponunt, uituperantur.

21 Pericula illa remuneranda & coronãda ſunt, quæ quis pro Republica, & libertate ſui Imperatoris, & patria ſubegit.

De Mauri Pompeiani audacia, qui per mediũ Cæſarianorum hoſtium tranſiuit in ciuitatem Teguam.

Marci Antonij uictoria contra Panſam conſulem, & uulneratione Curij Conſulis qui inde perijt.

De Rege Rhodiorum Menone qui arte ſuos hoſtes rupit.

De Epamuñda Athico qui ſtratagemate Mẽſiniam ciuitatem occupauit, & uolens ſimiliter decipere Lacedæmonios fuit deiectus.

22 Cratheris pugna cum Græcis, qua illos coegit in Crumene retrahere.

23 Statuæ pro memoria nobilium geſtorum militarium & uirtute excellentium uirorum ſunt erigendæ. ubi de ſtatua Publij Aemilij & C. Marij.

24 De Caij Gracchi ſtatua.

25 De Statua Caſſandri.

26 Achillis ſtatua in Troia inſtata fuit. & poſteà ab Alexandro Coronata.

Alexandri Magni mors.

27 De Marij ſtatuis.

28 De Gigantea ſtatua ex Parthis ducta per M. Antonium in theatro erecta.

29 Venetorum Senatus ſtatuas uirorum laude dignorum erexit, ne eorum laudes, & geſta laudabiliter in bello pro Republica Veneta pereant. & ibi habes de pluribus ſtatuis.

30 De Obeliſcis, pyramidibus & columnis ac ſtatuis in urbe erectis per Quirites.

Statuas Principum violantes lege Iulia maieſtatis tenentur.

Polimacus ruptor ſtatuæ Regis Cyri in Perſia, ab Alexandro fuit transfixus.

Geſta peregregia et memoria digna. in clipeis. tabulis, ſcripturis, picturis &c. reperiũtur.

31 De Imperatorum, Regum, Conſulum, ducum, & militũ excellentiſſimorũ quãpluribus ſtatuis.

32 De ſtatuis Imperatorum & aliorum Bartholomeus Caſſeneus pertractauit.

Confugientes ad ſtatuas Principum olim ſal-

ni erant.

33 *Scriptura in marmore ſculpta probat in antiqs.*

34 *De itinere Formionis ducis Athenienſium verſus urbem Calcedonenſium: & de ipſius urbis captura.*

De Ladiſlao Lacedæmonio Rege, & captura ciuitatis Focenſium.

De Viriatis itinere, & obſidione urbis Segobienſium, & eius captura.

35 *De licentia Romanorum data Gallis pertranſeundi Tiberim, & uia conceſſa fugitiuis.*

36 *Darij Regis in bello uulnerati erga Poliſtratū mirabile dictum.*

37 *Agiſlai Regis reſponſio facta Regi Perſiæ, qui ei ſcripſerat, pro habenda amicitia.*

Pomponius Romanus miles non potuit per Mithridatem euerti à fide Romanorum.

Conſulis P. Craßi, inſidijs hoſtium capti, uindicta ſeruitutis ſuæ.

38 *De Q. Metello qui in Romanorum dedecus curauit proditione habere captiuum Iugurtam Regem.*

Rex Perſiæ uituperatur per Agiſlaum Regē Macedonum, quia nimis delicatè uiuebat.

Cæſar qua arte impediuit Afranium & Petreium ne exercitum ſuum mouerent.

Aridas Rex Moloßi quomodo Arium Regem Illiricorum deleuit.

39 *De Luculli Regis Armeniæ itinere contra Tigranum auxilium ferentem eius Socero Mithridati: & ipſius Tigrani ſuperatione. & num. 40. & 50.*

40 *De Micare Mithridatis filio, qui dono miſit coronam Lucullo, rogando illum ut in amicum reciperet populi Romani.*

41 *De Cæcilio Vrbano prætore, qui dum ius redderet ſuper eius caput auolauit auis nomine Picus, quam occidit, ex quo auriſpices iudicarunt populum Romanum eſſe uictorem.*

42 *Dionyſius Syracuſanus qualiter Pœnos in Sicilia ſuperauit.*

43 *Agiſlaus Rex Lacedæmonius militans contra Tyſaphernem, quomodo ſimulatione regiam Tyſapherni urbem cæpit.*

44 *Mithridatis uictoria contra Pharnacem. & Romanorum militum occiſio.*

45 *Cyrus Rex Perſarum exiſtens incluſus in Sardos quomodo victor extitit.*

Titus Labienus legatus Cæſaris in Gallia, ſub ficto timore fugæ Gallos ſuperauit.

Annibal dux Pœnorum eius ſolicitudine hoſtes licet uigilantes ſuperauit.

Pauimundas uictoriam habuit contra Lacedæmonienſes uigiles de nocte arte retentos.

Inſidijs nocturnis multoties hoſtes ſuperantur.

Sertorius quomodo in Hiſpania poſitis de nocte inſidijs Pompeianos milites trucidauit.

Perpenna qualiter captus fuit per Pompeium ſimulatione fugæ.

Pompeius ſimulando fugam Mithridatem ſuperauit.

46 *Romani uniuerſi orbis prouincias ad tempus cōſulibus ſuis cum exercitibus diſtribuebant.*

47 *Dux belli debet potius ſe opponere Martis periculis, quàm pati inopiam famis.*

48 *De Syllæ geſtis, uictorijs, morte & ſepultura, & nu. 50. & 51.*

52 *De reprehenſione facta Pompeio per Fauoniū, quia in Senatu ſe gloriauit, quòd ſi pede percuſſerit terram, milites & equos haberet. & quamplura de Cornelia uxore Pompeij.*

53 *Cæſaris expulſio de Cleopatra, & reſponſio facta eunucho Achilli Plotino: & de recōciliatione Ptholemæi cum Cleopatra medio Cæſaris.*

54 *Vaſallus an poſſit ſine conſenſu domini dare feudum in dotem filiæ.*

55 *Vaſallus baronis rebellis Regi ſuo an perdat feudum quod recognoſcit a barone prædicto.*

56 *Vaſalli perdunt feuda pluribus de cauſis, ſed priuari non poßunt ſine cauſæ cognitione.*

57 *Vaſallus negans ſe feudum tenere à domino. an illud perdere debeat.*

1 OPTIMI bellorū Duces in glorioſo experti militari exercitio, diu, noctuue incedere debent armati vnà cū militibus ſuis fidelibus: nec habent quieſcere tota nocte Vliſsis, & Diomedis exemplo: qui de nocte vigilabant, & hoſtium caſtra nocturno ſilentio penetrabant Athride dormiēte in prædictis pluries increpato. Et certè illi, quibus eſt commiſſa gentium cura, regimenque, & ſalus rerum, non ſemper habent quieſcere, ſed cogitare de temporibus, & locis, de aqua, de annonis, de fame, & ſole, de

puluere,de vento,de armis,de equis, & de militum ſuorum, & hoſtium numero, & de regionibus militum ſuorum, & hoſtium;& de eorum natura,& experiẽtia: & de exercitus neceſſariis omnibus, & de gelu,& de calore æſtiuo, de impetu,de reſiſtẽtia,de vallo,de bello,de tollerantia,de labore,de inſidiis hoſtium : & de ſuis:& de patientia per ipſos ferenda, & de illa toleranda libenti, & forti animo:antiquorum exemplo ſe illis militibus ſuis oppoſuit armis,vt hoſtibus: M. Attilius Conſul,qui extra ordines diſcederant, & redibant ad vallum in bello Samnico, & ipſos in ordinibus probè reſtituit contra hoſtes.

2 † Intellecto per Cæſarem exiſtentẽ Brũduſii copias militum Pompeii præparari in Hiſpania,ibi acceſsit repente, & ipſas debellauit celerrimè illarum poſt ducibus in libertate dimiſsis,& copias prædictas donis probè placauit, & honorauit: & illas ſecum ſub ſtipendio duxit. Et dum foret apud Mondam Cęſar, videns ſuos retrahere retropedes ab equo deſcẽdit,& irruit in hoſtes; & milites virtute inducti propter pudorem ſtrenuè pugnarunt,& victores extiterunt.

3 †Iſichrates Atticus in Cheroneſio,ſciẽs Anaxabium ducem Lacedæmoniorum, & Numidarum ſecum ducere peditatũ ex claſſe,milites fortes eduxit in terram poſitis illis in loco occulto vbi erat tranſiturus Anaxabius cum ſuis : & claſſem abire iuſsit, de nauium diſceſſu certus fuit Anaxabius, & lætus meabat:& inde in locum incidit inſidiarum,vbi fuit inuaſus,& oppreſſus ab Iſichrate:& ſimili arte Alcibiades Atticus occidit ducem Lacedæmoniorum, & Numidarum per inſidias illis conductis in inſidias cũ paucis arte bellantibus. Numidæ ſpreti à L. Minutio conſule ob eorum,& equorũ ſuorum turpitudinem in arctis reducto Conſule in Liguria,miſsi fuerunt ad explorandum hoſtes in locis valde ſuſpectis;& inde Numidæ in diſceſſu ſuo videbantur ab equis cadere ſimulando ; poſt penetrarunt hoſtium fines,& hoſtes ipſos adeò turbarunt, ꝙ coacti fuerunt relinquere loca impedita Romanis: & retro redire pro ſuorum defenſione. Sylla in bello ſociali, exiſtens in arctis habuit arte colloquium cum Duillio duce contrarii exercitus, & non valens pacis conditiones firmare,viſa hoſtium negligentia erga ſuos in redditu inquit, ꝙ de nocte in quarta vigilia intẽdit hoſtes aggredi pro victoria, & honore patrię: & ſuos cum omnibus impedimentis ſeruauit apud Iſerniam.

4 † Et dum Mithridates occupaſſet Aſiã, & regna Capadociæ, & Bithiniæ expulſis regibus confęderatis Romanorum.& dum foret in pergamo diuidendo regna; eius filio Pharnace, Pontum tenente,& boſſorum ſupra meotim,& Thraciam,& Macedoniam, & ferè totam Græciam uſque ad Athenas occupaſſet: Ariarates alter filius Mithridatis unà cum exercitu innumeroſo Duce Archilao Capadocio in armis, & diſciplina militari doctiſsimo viro, & prudente Imperatore mare tenente cum ingenti claſſe per ipſum occupatis Cicladibus inſulis, licibus cũ cęteris inſulis infra Maleam, & Euboiam: & ab Athenis vſque ad Theſaliam populos rebellare coegit,impetu ſibi facto ad Cheroniam, per Brucium Suttam virũ prudentem, & excellentem in armis ſingulari virtute præditum, modeſtum, & affabilem Aſſenici prætoris Macedoniæ legatum:qui Archilaum Boetiam tribus vicibus bello vt aliàs dixi fugauit uſque ad mare apud Chironiam.

5 † Et Caſsius Scena apud Dyrachium euulſo ſibi oculo ſagitta, & ſibi transfixa coxa, & in humeris, & in ſcuto cum lanceis receptis ictibus centum, & triginta, vocauit ad ſe hoſtes hac ſi ſponte voluiſſet captiuari : & duo ex illis ad ipſum acceſſerũt:quorũ alterũ cum enſe ſuꝑ humero,& aliũ in faciẽ vulnerauit: ita ꝙ fugere coegit, & à ſuis fuit amplexus,& tuto portatus ad tentorium.

6 † Captis in Aphrica quibuſdam Cæſaris nauibus cum militibus quibuſdã per Scipionem Metellum Pompeii ſocerũ: in quibus erat quæſtor Granius Petronius, quem Scipio ſeruare promiſit,

aliis

aliis occiſis,cui reſpondit Granius,milites Cæſaris conſueuere aliis donare ſalutem,& illam non accipere:& illicò ſe pugione transfixit pro libertate ſua.

7 † Magnus Alexander in crure vulneratus ſagitta,& cum ſaxo in collo: ob hoc non deſiſtit à pugna,ne animum tolleret ſuis:ſed ante alios feruens in bello, & in periclis fuit;ꝙ ita paſsim Duci non conuenit exercitus pugnare:niſi in generali bello toto pugnāte exercitu; prout tunc fecit Alexander.

8 † Et legitur Marcum Tegium vnum ex militibus Syllæ primum de nocte aſcendiſſe Epitalcum, & enſe percuſsiſſe ſup caput Galeatum Vricus:qui ſibi obuiam obtulit:& enſem ſuum rupiſſe:& locum. propterea non deſeruiſſe, & meritò coronarum laurea murali corona fuiſſe. Marcus Fabius,& G.Manglius cōſules percèpta ignauia Seiorum militum, qui pugnare nolebant cōtra Hethruſcos, bellū in longum arte duxerunt, cognoſcentes per dies iniuriari illos ab Hethruſcis, adeò ꝙ milites Romani variis effecti iniuriis ab Hethruſcis perorarūt cōſules, vt illos aciè inſtruerent ad pugnam contra Ethruſcos, & ꝙ illos ſuperabunt virtute armorum,& ita factum fuit,& victores Romani permanſerunt. Romulus occultis ſuis contra Fidenates in loco apto,hoſtes fuit aggreſſus; & inde ſe retrahendo induxit ipſos in occultas inſidias,vbi occulti milites manebant, per quos Fidenates cæſi extiterūt ordine ſtricto ſuorum militum, facto cuneo irruit. Fabius maximus in præſidium miſſus Sturinorum cōtrà Ethruſcos,hoſtes fuit aggreſſus,& inde ſe arte retraxit ad loca montana fingens timorem. Ethruſcis illum in ſequentibus,& ipſe poſt reuoluit exercitum ſuum contra hoſtes: & illos virtute deleuit, & vallum occupauit eorum. Et C. Caſsius poſito occultè de nocte ſuo peditatu in nemore, Parthos de nocte fuit aggreſſus cū equitatu: quē Parthi fuerunt inſequuti vſque ad inſidias,per quas tunc cæſi fuerunt, & arte tali à Ventidio Roma.duce fuerunt Parthi fugati, & trucidati alia vice cum Farnaſtano eorum Rege.

9 †Publius Craſſus filius M.Craſsi in bello Parthico vulneratus, ſe ab amico milite occidi iuſsit, inquiens animo inuictus ſe nullū genus mortis ſibi fore graue:& id non timere, nec velle deſerere tot Nobiliſsimos Romanos pro eo mortuos impugna Parthica:& tādem hoſtes Parthi illi caput troncarunt: quo poſt viſo per patrē Craſſum erga milites ſuos inquit,O, Romani eſt per uos facienda vindictā in hoſtes pro nece tāti filii concíuis veſtri:& forti animo ꝑmanſit Craſſus ordine ſtricto ſuorum militum, facto cuneo irruit in hoſtes, à quorum multitudine longa circuitus ruptus permanſit:& ſe cum ſuis reduxit beneficio noctis in ciuitatem Carianēſium.

10 † Et legitur ꝙ rupto Craſſo,viginti Romani milites inſimul ſtricti enſibus,mortuis conſociis ſibi viam peregerunt armis per medium Parthorum: & illis inuictis romulea ſua virtute pertranſierūt. Non probè fecit Rex Boetiorum Xantes,qui dum fuiſſet pacto cōuentus duellare cum Melanrho Atticorum duce, retro quem dicēdo Melanthum iniquè feciſſe contra pactum venire aſſociatum, cum ſolus venire debuiſſet, & dum Melantes retro reſpiceret Xanthes illum vulnerauit,& occidit.

11 † Et volens Surina Dux Parthorum ſcire ſceretum, Si Craſſus erat in ciuitate Carianēſium, vt illum obſidere valeret, nuncios ad ciuitatem callide miſit nunciando Carianenſibus ſe audiuiſſe dicere à rege Parthorum qualiter peroptabat habere pacem cum Romanis, & alloqui Craſſum; quærentes de hoc loqui cum Craſſo qui nolebat ſciri ſe ibi eſſe quòd ipſi fuit relatum:& illum poſt ad mœnia fuerunt loquuri,certificati Craſſum ibi adeſſe:quòd poſteà nuntiarunt Surinæ, qui poſtmodum locum obſedit.

12 † Serapinus Gracchus contrà Cæltiberos ſimulando timorem exercitum ſuū probè inſtructum retinuit: & inde iuſsit ipſius equitatum inuadere hoſtes: & inde ſe ad conſulem paulatim,paulatim reduci:& facto inſultu hoſtes inordinatos

pro magna parte occidit, & tentoria illorum occupauit.

13 † Et cum Pius Cæcilius Metellus conſul eſſet bellaturus in Sicilia contra Aſdrubalem ducem Carthaginenſium tenentem in exercitu ſuo pro bello centum, & triginta elephantes, foueam magnam fecit propè vrbem Palermi, & ſuos arte in ciuitatem reduxit Palermi fingens timorem:& videns Aſdrubalem in prima acie poſuiſſe elephantes, iuſsit haſtatis ſuis, vt arma iactarent ſupra elephantes, & illicò ſe reducere in caſtris: & hac de cauſa incitati elephantes pro parte eorũ in foueam inciderunt curſu:& reliqui retro irruentes in ſuos ordines Aſdrubalis ruperunt:& tunc Metellus viſa tali expectata occaſione, extrà ciuitatẽ, & caſtra educto exercitu fuit Carthaginenſes adhortus ad latus, quos vicit:& reliquũ elephãtorum cœpit. Magnus Alexander ex ſylua expulit hoſtes, facto igne de nocte cũ parte ſui exercitus, reliqua parte ſine igne, illos arte in ſequẽte per ſyluam, ſibi loci ſublato præſidio diſsipauit.

14 † Ariſtobolum cum filio Iudęam ſuſcitantem contra Romanos cœpit M. Antonius duce Gabino viro conſulare ipſius præfecto equitatum, omni poſtpoſita mora, & Ptolemæum regem Aegypti à regno expulſum armis reſtituit: Egregius Imperator fuit Antonius in re, & exercitio militari in aggrediendo hoſtes, & illos puniendo, circumducẽdo, & feriendo, inſidiando, & decipiendo, præcipitando, & opprimendo, & ſuis à periculis ſeruando: pulcher fuit Antonius, & Orator optimus, liberalis, & ſuperbus, iactabundus, & glorioſus, aſſerendo ſe fuiſſe ab Hercule deſcendentem: ſed eius virtutẽ nimia oppreſsit laſciuia, & luxuria in Aegypto.

15 † Et cum foret in Aſia contra Parthos paſſus mala multa cum exercitu inedia, & ſiti, & variis aliis neceſsitatibus:& ſi forent donata à Mithridate Parthicæ nationis ſibi amico vaſa multa argenti, Antoniani milites occiderũt Parthos illos: qui munera portabant, & vaſa ſibi diſtribuerunt vnà cum rebus pretioſis per ipſos milites tumultuariè deprædatis: Et tunc Antonius ex deſperatione commiſit Ramo ſeruo ſuo vt illi caput truncaret ne cognoſceretur ab aliquo:& omnibus plorantibus cognouit Antonius id fuiſſe commiſſum per milites propter auaritiam, & non per odiũ vllum quòd haberent contra ipſum Antonium eorũ imperatorem;& illis Antonius pepercit vltionem non requirente tempore illo: & omnes ſeruauit in fide nouo iuramento, præclara, & eccellenti primitus per ipſum militibus habita cõditione. Cæſar cõtra Aphranium ſibi hoſtem volentem montem pro ſuo ſuffragio habere ſolita celeritate, locum montanum occupauit inuitis Affanianis: quos poſuit in medio cũ equis fugauit. Fuluius Imperator in bello Cimbrico iuſſerat ſuo equitatui, vt diſcurreret vſque ad vallũ hoſtium, & inde ad ſuos redire ſimulata fuga prouocatis illis ad bellum: quo pluries facto, & per Fuluium viſo qualiter per dies hoſtes minuebantur numero: ſemouit vno die cum multis ex expeditis ſuis illo inſequendo poſt terga hoſtium ſecretò, & occultè; hoſtium partem fuit aggreſſus in vallo, & tentoriis ſuis, & rupit vallum quaſi derelictum, & hoſtes ſuperauit repẽte. Veſtibus Illiricis Alexander Epirota pugnaturus contra Illiricos poſitis illis inſidiis occultis, ſuos Epirotas indui fecit: & agros Illiricos deprædari iuſsit, reductis Illiricis in locis ſibi ſuſpectis: vbi illos arte tali trucidauit. Et Leptenius Syracuſanus bellum gerens contra Carthaginenſes, Pœnos decepit faciendo per ſuos proprios agros prędari, & incẽdere villas; vbi Carthaginenſes occurrerunt pro ſuorũ ſuffragio, & cæſi permanſerunt ab inſidiis Leptenii. Annibal artibus variis bellicis pluries vexauit Romanos, & Arabos hoſtes decœperũt de nocte extinctis ignibus, & illos trucidarunt, credẽtes ibi nõ eſſe hoſtes ſuos non viſo igne: quem ſoliti erant facere.

16 † Tenentur optimi Imperatores pacis, & ocii tempore præcogitare de bellis fu-

turris; & tunc præparare neceſſaria pro bello, cõſeruando amicos ſuos antiquos, & acquirendo nouos, faciendo hoſtes ſibi beneuolos, & amicos: & illos ſegregando à fœdere facto cum aliis hoſtibus: vt in Hiſpania, & Aphrica fecit Scipio; vt poſt ſequente bello victoria facilior quæratur. Nam hoſtes reconciliare, & milites, & populos beneuolentia, virtute liberalitatis manutenere: & vtilius eſt in re bellica tale amicorum præſidium, quàm auri, & exercitus copia.

17 † Velius præfectus Romanorum decœpit Aſdrubalem dum ipſe foret in arce Taranti, petens ab eo per oratores poſſe præfectum tuto exire arcem ad libitum ſuum: & de hoc contentus Aſdrubal; Velius exit arcẽ vt hoſtis, & aggreſſus fuit Aſdrubalem, & victor extitit Velius cũ ſuis. Scipio Aphricanus apud Numantiam erga ſuos inordinatos inquit: quòd omnes illi qui ita erunt inordinati habebat pro hoſtibus ſuis, & Romani Imperii: & quod retro redire deberent in patriam, vt deſertores militiæ puniendi à cenſoribus; & propter pudorem illicò ſe in ordine pugnæ reduxerunt. Philippus Rex Macedonum dubius ne ſui ſuſtinerent impetum Scitarum peditatus tergoribus poſuit equitatum ſibi fidelem pro gloria: & infeſtum pro ignauia ordine ſibi dato ne diſcederent donec diſcederet aliquis ex ſuo peditatu ab ordine pugnę ſibi dato in præcepto: quòd ſi ipſi fuerint ptinaces extrà ordines prolapſi, quòd illos tollerent de medio armis: & timidi, ac fortes magis perceptarunt à ſuis occidi: quàm ab hoſtibus, Ideò ſtrenuè pugnarunt cum glorioſa victoria.

18 † Hermocrates Syracuſanus victis Carthaginenſibus, de quibus maximam copiam captiuorum cœperat: timens eorum numerum, & ne ſui pigreſcerent in nocte, victoria læti, ſimulauit equos hoſtium de nocte aggredi ipſum, vt ſuos recuperarent captiuos hoſtes intrinſecos Hermocrati: cuius milites tota nocte ſteterunt in armis: & alia vice dum fuiſſet cum ſuis potitus victoriam vidẽs ſuos eſſe ſecuros cibo, vino, & ſomno oppreſſos, finxit fugitiuum ab hoſtibus veniſſe ſibi nuntiantem, quòd hoſtes ab omni parte ordinauerãt inſidias: ita quòd ſuos milites acie inſtruxit, & hoſtes fuit adhortus & vicit.

19 † Et habent duces vitare pericula aperiendo dicta in quantum poſſunt: quoniam illi qui ſe obiciunt facile periculis, non conſiderantes quanti ſint detrimenti, & excidii, an ipſis facilius cadunt, & pereunt: quoniam tentant Deum, & non ſperant in eo: vt cæci cęcos ducentes in foueam cadunt, Euangelio teſte: propterea tenentur bellorum Imperatores ſecum habere comitem prudentiam, & ſaluti ſuæ, & ſuorum ſemper conſulere. c. ſi nulla. xxiii. q. fin. Iuxta illud: Quidquid agis, prudẽter agas, & reſpice finem: Antiquorum quorundam ſapientum, diuinorũ Imperatorum in cœleſti experto rum, ſpiritualiq́; legali & armata militia præſentia, probè ſui temporis pteterita & futura tempora perſpicientium, & bene conſiderantium, & conſulentium: ita quòd ſe, milites, populos, & Imperium ſuum conſeruarunt à periclis.

20 † Et meritò damnantur principes illi, qui non ducti neceſſitate ſe ſupponunt periculis ſua capitoſa, & temeraria voluntatę ſuorum conſiliariorum ſpreto conſilio: non cõſiderantes futurum finẽ. l. item mella. ff. ad leg. Aquil. Nulla quidem ſecuritas eſt incerta ſectari, & habere vicinum ſerpentem apud ipſum dormientem. c. ſi nulla. xxiii. q. viii. Et ſæpe præcipitatur cõſilium inſtante periculo; animo tunc exiſtente dubio: an huc, vel illuc impellitur vrgente mœſtitia: & tũc ſæpe ſilent conſilia impulſa tempore neceſſitatis.

21 † Et illa quippe ſunt remuneranda, & ptio multo coronãda pericula: quæ quis ſubegit pro republica, & libertate ſui Imperatoris, & patriæ. l. ſemper. §. negociatores, ff. de iur. immu. & l. Princeps, C. de princ. agend. in reb. lib. xii. Maurus Pompeianus, vt cornicularius tribunus militum Cęſaris, Cęſarianis tunc obſidentibus Teguam vrbẽ Hiſpaniæ Pompeianis amicam, ex qua exit cum certa

cuſtodia, & audacia ſua: vt Cæſarianus per medium hoſtium præſidio tranſiuit in dictam Ciuitatem. Marcus Antonius contrà Panſam conſulem in locis ſylueſtris Aemilianę viæ poſuit inſidias: & cum illis Panſę exercitum rupit vulnerato Curio conſule: qui illinc ad paucos dies periit: & opera regis Iubæ duce perfecto Regis Iubę Sabora periit in fuga ab equis cæſus Numidarũ cum exercitu ſuo. Rex Rhodiorum Menon cũ longo equitatu reductus in ſyluoſis, & montanis locis, arte miſit ad hoſtes planitiem tenentes plures ex ſuis ſub colore quòd eſſent fugitiui: qui nunciarunt hoſtibus qualiter in exercitu Menonis erat innata diſcordia: & quòd multi Cateruatim ex militibus nolebant ingredi caſtra hoſtium pro ſuffragio ſuo & hoſtes hoc credentes deſceſſerunt ex planitiæ: & iuerũt ad caſtra ſua ad illa muniendum: & Menon deſcendit in planum cum equitatu ſuo: & hoſtes fuit adhortus, occupato munimine caſtrorum ſuorum: & illos rupit. Epaminũdas Atticus factis ignibus multis vt videret nolle de nocte diſcedere, meauit in tenebroſa nocte per milliaria.40. ad Mantiniã, & illã occupauit militari exercitio: qui alia vice volens ſimili ſtractegemate de nocte decipere Lacedęmonios, qui fuerunt ab vno ex Lacedæmonibus certiorati: & inde Epaminundas poſtmodum vadens, deiectus illa nocte fuit, ita ꝙ nõ potuit cõſequi votum ſuum.

22 † Cratheres ex Aſia deſcendens in Græciam cum exercitu, cõmiſſa pugna, Græcos coegit in Crumene retrahere cum paucorum occiſione.

23 † Pro memoria nobilium geſtorum militarium, & virtute excellẽtium virorum nobilium ſtatuas illis auri, argẽti, cupri, marmoris, & oricalchi inſtabat antiquitas. Publius Aemilius conſul Romanus victo Perſeo Rege Macedonũ in memoria victoriæ poſuit ſtatuam ſuam in templo Apollinis Delphici: vbi rex victus ſuam ponere nolebat. C. Marii ſtatuam marmoream fuiſſe Rhauennę atteſtatur Plinius: & ſe illam vidiſſe præſetentem rigiditatem, & duritiem Marii, naturáq; ipſius bellacem: qui ſua virtute ſe exercebat vt miles in militaribus exercitiis, & vtebatur pane, quo alii milites neſcebantur: hunc ambitio, odium, crudelitas, & ingratitudo erga Cecilium Metellũ oppreſsit varia fortuna: pluri s triumphauit, & multorum glorias, & honores ſubſtulit Marius, & illi ſuas glorias ambitione abſtulit Sylla crudelis multis cæſis ex Marianis

24 † Caio Graccho erecta ſtatua fuit per populum Romanum, ex eo quia iuſſu ſuo in Libia Carthaginẽ reedificauit, illi nomen Iunoniã impoſuit. hic C. Gracchus vnà cum Tiberio Graccho ſuo fratre viri nobiles à Populo Romano fauti pro lege agraria opera diuitum interfecti fuerunt: & eorum Cadauera proiecta in Tiberim: & ſtatuas illis erexit Populus Romanus.

25 † Caſandrus Rex capta Gręcia in Delpho cernens ſtatuam Alexandri magni, animum ſuum adeò concuſsit timore: ꝙ ſemper in mentem illam tenebat impreſſam, memor de magnis geſtis ipſius: & quando ipſi caput impellerat in murũ.

26 † Achillis ſtatua inſtata fuit in Troiaque ab Alexandro poſteà fuit coronata: deceſsit Alexander Magnus.xxix. Iulii in ſolis occaſu oppreſſus febre acuta venenoſa cauſata à potu aquę frigidæ, vel à proditorie viru potato.

27 † Et dum Cæſar fuiſſet fautus à populo, & creatus tribunus plebis habitis Marianis Syllæ tempore pro hoſtibus, Romani Senatus Sylla defuncto inſtauit Cæſar de nocte æreas. C. Marii ſtatuas, & illas in Capitolio poſuit nocte illa: qua Iulia amita Ceſaris vxor. C. Marii deceſsit, quam in Campo Martio ductam laudauit ornatiſsima concione, & cum victoriis Cymbrorum, & Theotonũ, & ſeptem ipſius Marii triumphis: & Tropheis pluribus cum literis inſculptis: & viam Appiam ęre publico fecit iuſſu Senatus, Populiq; Romani, & Marianos audacter honorauit.

28 † Ex Parthis M. Antonius duxit ſtatuã giganteam ad vrbem altitudinis brachiorum.

rum. lx. quam in theatrum, vt legimus erigi fecit.

29 † Nobilis Venetorum Senatus antiquitatis imitator, optimè facit inſtando ſtatuas virorum laude dignorum, in æde beatorum Martirũ Ioannis, & Pauli Venetę vrbis; Romanorum exemplo Imperatorum qui propter virtutem: & ne eorum laudes perirent, & geſta laudabiliter facta per ipſos in bello pro republica Veneta, vt illam Troiani Auguſti Aemilii, Titi, & Marii, Curiorum, Deciorum, Bruti, Q. Flaminii, Mutii Sceuolæ, Horatii Coclitis, Syllę, Iugurtę, Cocliæ, Valeriæ in Vrbe, & munificentis regis Hætruſcorum Porſenæ, in Hætruria Alcibiadis, Pithagoræ, & Themiſtoclis in ciuitate Athenarum: & Liſandri in Delpho, & Antolici, qui Sinopem muro circundedit: hic militauit cum Hercule contra Amazones.

30 † Obeliſcos, plures pyramides, & columnas cum hiſtoriis deſcriptas cum ſcutis, arcubus, & triumphis erexerunt in vrbe Quirites, ſtatuasq; multas argenteas, aureasq;, & æneas legimus inſtaſſe, & marmoreas inſculpſiſſe ad eternam memoriã inclytorũ Imperatorum, & egregiorum equitum, & militum ſuorum in locis publicis: vt de ſtatua Romuli in Tẽplo Vulcani deuictis Cimeriis, curru ibi appoſito ferri ex Camerio allato, & regũ pluriũ, & Imperatorum, Auguſti Cęſaris aurea ſtatua fuit, & Aſſaru Parthorum Regis proceritatis ſexaginta cubitorum: de Auguſti Cimeribus extat adhuc munimentum in Vaticano vrbis propè ædem Diui Petri Apoſtolorum principis, & amotas Pompei ſtatuas proprias in foro poſuit Cæſar: & lege Iulia maieſtatis iuſsit teneri rumpentes, & violantes principũ ſtatuas. l. qui ſtatuas. ff. ad leg. Iul. maie. Polimacum ruptorem ſtatuæ Cyri regis in Perſia gladio transfixit Alexander. In Clipeis quoque tabulis, ſcripturis, picturis, ſculpturis, & numiſmatibus auri, argenti, æris, cupri, & ferri per egregiè geſta ſuorum pro memoria reliquit Antiquitas in marmoribus quoq; ſculptis, & lapidibus pretioſis.

31 † Vt de Imperatoribus, Regibus, Conſulibus, Ducibus, & militibus excellentiſſimis: vt de Scipione, Fabio, Fabricio, Catone, Camillo, Appio, Claudio, Marco, Aemilio, L. Manlio L. Torquato, & C. Dentato, Paulo, Lucio, Fuluio, Aemilio, Cæſaribus: & Meſſalla Principibus legitur: vt modo in vrbe de ſtatua illa in ęneo equo poſita propè templum S. Ioannis in Laterano, & de ſtatua, & equo ęneo Pii Antonini Imperatoris olim poſita Rhauennæ ſuper porta Templi Diui Saluatoris: & inde longo poſt tempore ſubrepta ab Alliprando Lõgobardorum Rege, & poſita in foro Papiæ.

32 † Et probè ſcripſit de ſtatuis imperatorum, Regum, Ducum, & militum inclytorum Bartholomæus Caſſeneus in prima parte libri ſui Catalogi gloriæ mundi: & venerabantur huius modi ſtatuæ antiquitus: & ſalui erant Rei criminum confugientes ad ipſas: vt de Aſyllo Romuli, & Numæ Pompilii pro ſacro loco ſtatuto, pręter alios ordines per ipſos factos in vrbe: & in iure noſtro eſt titulus de his, qui ad ſtatuas Principum confugiunt, & de his, q ad eccleſias cõfugiũt.

33 † Quæro de iuris quęſtione, ſi ſcriptura in marmore ſculpta probet in antiquis, dic quòd ſic, per Glo. in c. cum cauſam, & per Doct. ibi de probat. & in c. ſane. xxiiii. q ii. & in l. monumentorum. ff. de religi. & ſumpt fune. & ibi per Bal. & in l. i. in fin. ff. de bon. poſſeſs. ſecundum tabulas.

34 † Formion Dux Athenienſium deprędatis per ipſum agris Calcedonenſium, de hoc conquerentibus oratoribus vrbis Calcedonię, illos placidè retinuit: & alio die erga ipſos inquit, ꝙ ire deberent in patriam ſuam: quia ipſe erat iturus Athenas: quoniam ſui ciues ſibi ſcripſerant, vt in patriam redirent: & iuſsit exercitũ cum impedimentis meare verſus Athenas: & ita cœpit colligere ſarcinolaſq;, & ſe pręparare pro itinere: & oratores prædicti diſceſſerunt cerciorantes ſuos Formionem diſceſsiſſe verſus Athenas cum exercitu, hoc percepto per Calcedonenſes aliter non curarunt vlterius cuſtodi

re muros ciuitatis:& Formion illicò retro reddit,& vrbem Calcedonenſium in cuſtoditam cœpit, & occupauit. Rex Agislaus Lacedæmonius Focēſibus obſeſsis dedit poteſtatem exeundi ciuitatem cum exercitu diſceſſo, hoc viſo per Focenſes exiuerunt ciuitatem: & ipſe reddit repente cum ſuis,& ciuitatem habuit facto impetu forti. Viriates diſcedens cum exercitu ab obſidione vrbis Segobienſium pro tribus diebus per ipſum meato vno die pro tribus fecit itineris,rediens ad locum primò obſeſſum impeditum ſacrificio, & illum occupauit deſertum cuſtodia.

35 † Galli accenſi vindicare contra Romanam virtutem: quę contra ipſos tantas victorias habuerat memores pręcipuè de virtute Camilli, decreuere naues habere:vt valerent pertrãſire Tyberim:Romani Senatores hoc audito, ipſis licentiam conceſſerũt tranſeundi Tyberim,& vltra ipſis dare victum:quantum ſibi ſufficeret;& huiuſmodi fugitiuis via fuit conceſſa per campum Pontinum:quę poſtea Gallica via dicta fuit: & Lucius Minius eques Romanus poſt amborum fratrum Scipionum occiſionem factam in Hiſpania licentiam dedit Carthaginẽſibus in medio reductis vt abirent, & illos poſt inordinatos deleuit.

36 † Darius Rex in bello vulneratus multis ſagittis,inquit erga Poliſtratum: qui illi præbuerat Pontum pro me tibi meritum dabit Magnus Alexander pro tanto beneficio,& Dii remunerabũt ipſum Alexandrum pro clementia, & humanitate ſua;qua fuit vſus erga vxorem, matrem,filias,& ſorores meas.

37 † Et cũ Rex Perſiæ ſcripſiſſet Regi Agiſlao pro habenda ſecum amicitia, reſpondit ſi ipſe erit Græcis amicus, ſuus erit amicus, ſin autem hoſtis perpetuus: & nunq̃ potuit ipſum corrumpere donis:& in fide, & virtute prout Mithridates nõ potuit Pomponium Romanum militem euertere à fide Romanorum. Et dum Conſul.P. Craſſus militaret contra Ariſtonicum,& in hoſtium inſidias incidiſſet,intra Heliam,& Mirinam, & captus fuiſſet,putans indignè geſtum pro conſule percuſsit baculo illum,qui ipſum ducebat:quem occidit euulſo ſibi oculo: & ita vindicauit ignominiã ſeruitutis ſuæ.

38 † Q. Metellus in Romanorum dedecus curauit proditione habere captiuum Iugurtam Regem;& forte Deo placuit: qa Iugurtæ placebant proditiones,& proditores. Et qa Rex Perſiæ nimis delicatè viuebat,de eo Rex Agislaus Macedonus dicere cõſueuerat regẽ Perſiæ nõ virũ virtuoſum viuere,ſed vt debilẽ feram vitando frigus,& calorem, & ſe Rex Agislaus palàm ſuis in laboribus offerebat virtute ſua. Nuntiato Cæſari à captiuo quoddam,qualiter Afranius,& Petreius in obſcura nocte uolebant mouere exercitum ſuum:& vt impediret eorũ diſceſſum iuſsit in prima vigilia clamores,& tumultus fieri p̃ ſuos, & vaſa rumpi,& mulos amoueri:ita ꝙ perceperunt Afranius,& Petreius Cæſarem velle diſcedere cum exercitu. Et Arridas Rex Moloſsi contra Ardium Regem Illiricorum,miſit nõ aptos ad bellum in Aetholiam,& exercitum duxit in locis alpeſtris,& fortibus,hoſtibus inſidiando contra bona illa Moloſſorum verſus Aetholiam miſſa:iuerant Illiriei auidi præda; quibus inſidiauerat Arridas in arctis locis cũ ſuis; & illos arte deleuit fugiẽtes.

39 † Audito per Lucullum regem Armenię Tigranum cum Mithridate velociter deſcendere in Gliciam cum maximo exercitu: putauit Lucullus Tigranum indiguiſſe conſilio ſano, cum hoc facere debuiſſet, anteq̃ Mithridates eius ſocer diminutus viribus ruptus,& expulſus fuiſſet de regno ſuo Põti:& ꝙ modo Tigranus ponebat ſuum in periculum cum rupto rege Mithridate.

40 †Et tunc Micares filius Mithridatis,qui tenebat Boſſorum, dubitans Tigranum eſſe ruptum in primo ingreſſu dono miſit coronam Lucullo; rogando illum vt in amicum reciperet Populi Romani,& relicta Legione in Ponto pro cuſtodia Duce Sornacio,contra Tigranum acceſſit Lucullus per aſpera loca,vigente duro gelu,& cũ equitatu duodecim milliũ,

& trium millium peditatus, inuitis militibus ſuis peruenit ad Euphratem tunc turbidum:& præparata materia pro pontibus de mane fuit effectus fluuius meabilis, contra naturam ipſius fluminis: & illicò cum exercitu tranſiuit amnem Lucullus: qui videns Tigranum eſſe caſtrametatum in colle, loco forti, & vt ad pugnam deſcenderet, obſedit Tigrano certam vrbem valde dilectam à Tigrano, &: de expeditione ſequuta inter Lucullum, & Tigranum regem Armeniç alio loco dicemus.

41 † Et dum Cælius prætor vrbanus redderet ius, ſuper eius caput aduolauit auis nomine Picus, quam ipſe occidit:& vani Auruſpices iudicarunt Populum Romanum eſſe victorem, quia Prætor Cælius auem occidit, ſed ꝙ ipſe peribit in bello illo, cum ſua familia:& ita fertur accidiſſe ſequuto Marte: vt de Deciis illis, qui ſe deuouerunt pro Republica, prout Romana docet Hiſtoria.

42 † Dionyſius Syracuſanus tyrannus audito qualiter Pœni veniebant Siciliam: fortia loca pro cuſtodia muniuit armata gente, eidem dato ordine; vt ſe pacto daret Carthaginenſibus, quòd arte fecit, ut hoſtes diminuerentur pręſidio, vt factum fuit: quos poſteà videns Dionyſius eſſe paucos, & diminutos auxilio ſuperauit.

43 † Rex Agiſlaus Lacedæmonius militans contra Tyſaphernē ſimulauit ire in Chariam locum aptum pro victoria; vbi acceſſit Tyſaphernes cum exercitu ne Agiſlaus caperet locum, & Agiſlaus mutata voluntate iuit in Lydiam, & regiam vrbem Tyſapherni celeriter cœpit cum theſauro.

44 † Contingit Mithridatem rupiſſe Fabiū, & contra Pharnacem, & triarium copias ſuas ducere, pigreſcentibus Fimbrianis militibus: qui demum impulſi pudore ſe quebantur Lucullum, & illi parebāt: ſed audito per Triarium Lucullū ibi aduentare: & ne Lucullus particeps foret victoriæ, & gloriæ pugnam accelerauit contra Mithridatē, & ruptus ab eo permanſit millibus ſeptem, & vltra ex Romanis interfectis, & centum, & quinquaginta ex centurionibus, & ex tribunis militū viginti quatuor captis vnà cum vallo Triarii: & inde ſuperueniente Lucullo Romani milites Triarium occidere curabāt: qui à Lucullo abſconditus euaſit.

45 † Cyrus Rex Perſarum exiſtens incluſus in Sardos à parte rupti montis, vbi nullus dabat introitus, arbores magnas altitudinis montis præparauit cum ſimulacris, & ornamentis armatis, & habitu Perſarum de ſupra: & de nocte appoſuit monti, & de mane in aurora radiante ſole acceſſit ſupra montem ab alia parte murorum, & viſis tropheis per populum ipſe fugit credens hoſtes fuiſſe in ciuitate ingreſſos: & victor extitit Cyrus. Et Titus Labienus legatus Cæſaris in Gallia propè flumen caſtrametatus ſub ficto timore fugæ, Galli amnem trāſire cœperunt in malis uadis: vbi Labienus illos facto ipſius militum agmine oppreſſit, & ſuperauit. De nocte pluries Annibal Dux Pœnorum tentauit hoſtes ne dormirent, & cum parte ſuorum infeſtauit reliquis in uallo quieſcentibus ventoſo etiam, & plouiali tempore: & inde de die habuit victoriæ palmam: & Fuluii conſulis negligentia dedit honorem Annibali: & Epaminūdas victoriam habuit contra Lacedæmonienſes vigiles de nocte, arte retentos; & Sertorius in Hiſpania poſitis inſidiis Pompeianis militibus de nocte à fronte, & à latere aggreſſus cauſa pabulorum Pompeianorū millia decē trucidauit, inuito Pompeio ſuo duce: qui de nocte poſitis inſidiis in Hiſpania contra Perpennam ſimulando fugam, illum inſequente Perpenna vſque ad locum inſidiarum, per quas fuit Perpēna captus cum parte ſuorum, reliquo trucidato militum Perpennæ, & cum tribus millibus, & quingentis equis leuis armaturæ per Pompeium arte de nocte poſitis in nemore inſidiando Mithridati habenti magnum equitatum; de mane fuit Pompeius regem aggreſſus, & Rex illum fuit inſequutus longo equiraru, ſe retro paulatim probè retrahenre Pompeio, in ordine ad ſuos, qui inſidiabāt re-

gi:per quos Pompeius fuit regem adhortus, & victor permanſit ſuorum ordine firmo.

46 † Romani orbis domirores diſtribuebāt prouincias vniuerſi orbis ad tempus conſulibus ſuis,cum exercitibus: vt legitur de Cæſare,Pompeio,Sylla,Mario, Craſſo,Metello,Lucullo, & de aliis excellentiſsimis Imperatoribus: qui primò candidati in commitiis,electi fuerant in cāpo Martio,vel in Capitolio vrbis à Populo Romano.

47 † Et cum è Thracia, & Macedonia veniſſet contra Syllam Staxilles præfectus regis Mithridatis cum centum millibus peditum, & decem millibus equitū,& curribus nonaginta falcatis,ad ſe vocato Archilao duce Mithridatis in re docto militari:qui claſſem tenebat apud Munichiā, & arte bellū differebat impediendo, & tollendo victum Romanis.

48 † Et Sylla verſus Boetiam mutatis caſtris locorum ſterilium in aperto, & plano campo meauit cum exercitu,& caſtra metatus fuit in loco, vbi ſuis non deficiebant neceſſaria:& licet mutatio talis, non fuiſſet ab omnibus laudata ob numerum magnum hoſtium peditatus,equitatusq;,& falcatorum curuum, ſed voluit magis Sylla ſe opponere Martis periculis,quàm pati inopiam famis: & etiam quia expectabat Hortenſium legatum ſuum,uirum expertum in re bellica, & auidum pugnæ dubitans illum non inſidiari ab hoſtibus in arctis locis, & malis uadis: in quibus barbari degebant cum inſidiis propterea Sylla iuit in Boetiam, & Caphus focēſis domeſticus Syllæ erat cum Hortenſio decipiendo hoſtes per vias incultas,aſperas,& inſuetas,tuto ipſum duxit Hortenſius cum exercitu de ſubtus Titoram,& per Parnaſiū deſcendere fecit illum ad locum vbi ſe tuti reduxere Focenſes à viribus Xerſis: & ibi fuit per Hortenſium caſtrametatum: & die ſequenti reiecit hoſtes, qui illum fuerant adhorti:& in nocte deſcendit patronidem per aſpera iuga: & ſe iunxit cum Sylla:qui obuiam ſibi venit cū exercitu, & inſimul collem fertilem cœperūt: vbi commodè,& ſine inopia manere potuerant cum exercitu quindecim millium peditatus,& mille, & quingentum equitatus, vbi à barbaris ducibus viſus fuit paruus exercitus Romanorum:& induxerunt Archilaūcontra ſuam voluntatē, & cum cohortibus,curribus, & turmis deſcēdere ad pugnam aciebus inſtructis, & bene armatis cum veſtibus variè coloratis diuerſarum regionum, & nationū: adeò ꝙ Romani non audebant exire caſtrum:& Sylla non potuerat ab illis fugare timorem, & erga illū dicebant milites:ꝙ barbari parui faciebāt ipſos, & hoc placebat Syllę ꝙ barbari redibant, & pergebant inordinati ſuis non parentes ducibus multis,quos habebant auidi prę da vagantes per agros,& loca multa,deuaſtantes,& derobantes, & ab exercitu dilungantes, & ſegregantes ocioſi: & Sylla ſuos in exercitio aſsiduo detinebat,cauando foueas,& aquam diuertendo fluminis Cęphiſi ad effectum,vt libentius pugnarent contra hoſtes: & ita contingit pro vt fuit opinatus Sylla: ꝙ Romani milites deſperati in cauādo foueas decreuerunt hoſtes ferro magis tollere de medio,ꝗ vlterius fodere terrā:ꝙ valde placauit Syllæ certam tenens victoriam virtute ſuorū militum: qui ipſum rogabant Syllam Imperatorem ſuum; vt permitteret illos ferre hoſtire barbaros hoſtes,& facto ſuorū iudicio cognoſcens Sylla ab illis fuiſſe fugatum timorem reſpondit:hoc petitis cauſa fugiendi laborem cauandi terram, & non pro pugna: & ſi veram pugnę cupiditatem habetis Romulei mei: ſumite arma, & collem illum ſaxeum vbi olim caſtrum fuit modo dirutum capite; quem locum curabat Archilaus occupare cum ſuis: qui fortiſsimus erat, & diſiunctus à monte Aedilio, ab Axe, & à Cephaſo fluminibus:& Romani celeres ante hoſtes montem cęperunt:& Archilaus repente ſe reduxit iu; Chironiam:quæ à Chirone cōditore ipſius dicta eſt, & Sylla ad preces Cheronenſium,qui militaban t cum ipſo ſuccurrit Chironenſium vrbi, miſſo Sabino tribuno ſuorum militum ad ipſam

ſim cùm vnà cohorte bene armata cum Chironenſibus,qui ſua virtute celeriter intrauit, & liberauit vrbem, antequàm Chironenſes accederent ad illam:& Sylla aquauit Axem : & fuit caſtrametatus propè Archilaum: qui caſtrum habebat bene munitum inter montes Acconſiũ, & Aedilium apud Aſios ibi per Syllam relicto Murena cum duabus cohortibus ordine ſibi dato, vt hoſtes perderet inordinatos:& ipſe acceſsit ad Chironiam, vt gentes armatas duceret pro pugna,& probè cõſideraret Ortopagium,& ſeu Turinum dictum, quòd ab hoſtibus occupatum fuerat : & Tribunus vnus militum obiam venit Syllæ cum militibus ſuis, & aurea corona,quam dedit Syllę: qui illos humanitate accepit, & duo Chironẽſes promiſerũt dare modum Syllæ, quo Ortopagium habebit, & ꝙ hoſtes diſcipabit ad libitum ſuum, & viam docuerunt tortuoſam accedentem ad ſummitatem montis hoſtibus ignotam:& ipſi vnà cum Romanis iuerunt ad cacumen montis,ꝙ hoſtes non aduerterunt:& ita factum fuit : & poſt impræcipitẽ ſaxa in hoſtes deorſum morantes proiecerunt : ordinatis per Syllam copiis ſuorum militum in acie,factis cornibus peditum in ipſis,diſtributo equitatu:& dextrum cornu aſsignauit Sabino,& ſiniſtrum Murenæ,Galba, & Hortenſio legatis ſuis retro manentibus cum cohortibus probè inſtructis, & ordinatis pro cuſtodia, & ad ſubſidium, ne hoſtes circuirent Romanos ex improuiſo. Et ex aduerſo Archilaus curruum cornu dextrum inſtruxit ſuorũ multitudine longa,vt Romanos circuirẽt longitudine, & illos occuparent in pugna propter maximã copiam curruum falcatorum, peditumq́;, & equorũ ſuorum:& vt occuparent Chironiam,ſi ab ea diſiungerentur Romani: & Chironenſes duce Ericio ſibi dato à Sylla circundarunt Turinum, ſeu Ortopagium dictum ſecreto, & cum repente ſe oſtẽdiſſet Barbaris, ortus eſt inter Barbaros timor inteſtinus cum fuga maxima præcipitantes deorſum,non valentes ſiſtere in rupe:& conati lanceis ſe firmare vnus alium impingebat, & impellebat raptim præcipitãtes ex alto, & ab omni parte pugnantibus Romanis,relicto loco per hoſtes,vbi ex ipſis mortui permanſerunt tria millia, & fugientes Murena faciebat ab vna parte aciebus inſtructis: & ab alia parte fuerũt reſtricti Barbari, & ibi rupti in Caſtro ſuo,& ſparſi à peditatu,nimis timore repletis; barbaros inuaſit Sylla illicò cum copiis ſuis inſtructis,& contra hoſtes inordinatos impetũ fecit,omni poſtpoſita mora,& cum celeri curſu cœpit terræ ſpatium qđ erat in medio:& vigorem ſuſtulit omnem curribus falcatis:qui currere non potuerunt : & reſtricti ſine viribus permanebant reiecti per Romanos de hoc ridentes cum maximo plauſu lætantes, vt fit in curſu brauiorum.

49 † Poſtquàm Romanorum pedites ſe extenderunt ab omni parte barbaricis fallangibus,ſcutatis acie inſtructis,cũ longis lariſsis, quas Romani incidebant enſibus inter ordines barbarorum: & contra exiſtẽtes in millibus quindecim ſeruorum,qui vno proclamate fuerunt vocati ad libertatem: contra quos oppoſuerunt Romani ſagittarios, & funditores ſuos:qui verterũt illos in fugam peruerſo ordine ſuo, tunc ducẽte Archilao dextrũ cornu ſui exercitus vt circuiret Romanos, contra quem velociter occurrit Hortenſius cum ſuis inſtructis cohortibus: & ibi ſe oppoſuit Archilao ad latus hoſtium,qui ibi venerant, & cõtra Hortenſium vertit Archilaus duo millia ſui equitatus : ita ꝙ Hortenſius reiciebatur à pluribus, & ſe reducebat ad altiora loca;ne equi illum offendere poſſent;paulatim,paulatim interruptus,& circundatus fuit à fallangibus hoſtium, cui occurrit repente Sylla cum dextro cornu : & dubitans Archilaus de puluere,quam faciebat Sylla, ſe ad ipſum conuertit relicto Hortenſio : quia Sylla impetum maximum faciebat in hoſtes. Et contra Murenam Staxillus perfectus Mithridatis cum peditatu impetum fecit cũ maxima voce:quo audito rumore ab utraq; parte emiſſo, & à montibus reſonante ſe

firmauit Sylla dubius:& in qua parte ſo
ret ipſe aſpexit : & copias ſuas retraxit,
& miſit Hortenſium ad ſuccurrendum
Murenæ cnm quatuor cohortibus: & ip
ſe cum quinta cohorte concurrit ad dex
trnm cornu ibi pugnando virtute cõtra
Archilaum, & poſtquàm milites dextri
cornu Romanorum viderunt Syllã Con
ſulem, & Imperatorem ſuum ibidẽ ade
ſe, & pugnare cum maximo impetu, &
violentia,pugnarunt ſtrenuè in præſen-
tia ſui Imperatoris, & hoſtes in fugam
celerem peruerterunt, illos inſequendo
vſqne ad flumen,& montẽ:& paulatim,
paulatim ſe Sylla reduxit in ſuccurſum
Murenæ, quem vidit eſſe, etiam victorẽ
cnm Hortenſio,& retrocedit ad inſequẽ
dum hoſtes, qui celeriter fugiebant ex
hoſtibus innumeroſis decem tantũ mil-
lia fugerunt in Calcidem vrbem,reliqui
capti,& occiſi paſsim in fuga fuerunt,&
in caſtro,& extrà caſtrũ qđ capere nite
bantur, & id facere non potuerunt im-
pediri à Romana virture.Legitur in tali
expeditione ex militibus Syllæ periiſſe
duodecim milites : & celebratæ fuerunt
victoriæ tales ꝑ Syllam in ciuitate The-
barum relictis tropheis in locis vbi pu-
gnatum fuit cum titulo, Victoria,Mars,
& Venus: & in tropheo habitæ victoriæ
in cacumine montis Ortopagii cum li-
teris his. Homoloicus,& Anaxidamo-
nes fuerunt optimi bellatores. Et cum
Sylla percepiſſet per eius exploratores
Dorilaũ alium Mithridatis ducẽ cũ ma
gna claſſe applicuiſſe calcidem cũ octua-
ginta millibus bellatorum bene armato
rnm,& expertorum in bello, & Boetiam
encurriſſe Flacco tunc Conſule Syllæ cõ
trario in Ionio mari,cum magno exerci
tu contra ipſum venire,arte ſparſo nomi
ne in exercitu Syllæ, qualiter Flaccus
progrediebatur contra Mithridatem Do
rilao duce Mithridatis dubitante Flaccũ
iungi cum Sylla:& propterea conãte ſtu
dio omni, vt Sylla cum ipſo certaret, &
in nihilo parendo Archilao, immò illũ
increpando tam magnũ perdidiſſe exer-
citum,& non ſine proditione, & illi con
trarius erat quia Archilaus virtute diſ-
ferebat pugnam fieri cum Romanis, tũc
caſtrametatis barbaris in loco forti pro-
bè capto per Archilaum pro peditatu,&
eqnitatu apud Orcomenum fertilem, &
abundantẽ locum,& in planitie cum pa
lude à parte locata ꝓ munimine,in qna
gurgitabat aqua fluminis Mellæ,ꝗ præ-
ter naturam aliorum fluminum Græcię
in ortu ſuo eſt nauigabile prouenĩete de
ſubtus vrbis Orcomeni : & ibi tuto ſta-
bant barbari in ocio non longè à Caſtro
Syllæ:qui ſuos inquietos exercebat in ca
uando foueas ab vtraque parte,& ageres
faciendo pro munimine ſui valli,& vt va
leret excludere hoſtes à locis firmis ap-
tis equitarui hoſtili,& illum traheret in
loco Cenoſæ paludis:& cum illi Roma-
ni,qui erant ad operas deputati, & non
nnlli alii exercitus Syllæ:poſtquàm fue-
runt à ſuis ductoribus relicti, non valen
tes expectare cum tanta velocitate cœpe
runt currere, ꝗ ordines perturbarnnt
ſuorum,& cum ſuis mixtim fugientes à
barbaris fuerunt adhorti : quo viſo per
Syllam ibi acceſsit celerrime cum equo,
& ab illo deſcendit accepto vexillo,& it
ruens per medium occiſorum clamauit
erga ſuos terribili voce velociter tran-
ſeundo per ſuos in hoſtes; O Romani
milites in hoc loco digne morior ꝓ Re-
publica Romani Imperii:& quando in-
terrogati fueritis vbi reliquiſtis conſulẽ
ducem veſtrnm, eſtote memores dicere
in Orcomenum : quibus verbis præ pu-
dore inducti Romani ad ordines ſe illicò
reduxerunt virtute ſua, & inde reſtricti
cum ſuo duce irruerunt in hoſtes ſibi ve
nientibus in ſubſidinm aliis duabus co-
hortibus in dextro cornu : Ita ꝗ hoſtes
verterunt in fugã: & Sylla cum ſuis pau
latim,paulatim retractis ad vallnm ſuũ
ſumpto cibo ad operas reddit, primò
inceptas cauandi foueas pro munimine
ſui valli verſus hoſtes : qui duce Archi-
lao probè ordinati impetum fecerunt cõ
tra Romanos, Syllæ ſagittariis adeò re-
ſtrictis, ꝗ non valebant arcn iactare ſa-
gittas:quas mann tenebant, & cum illis
hoſtes vulnerabant; & in vallo reſtricti
pernoctarunt nocte illa miſerabiliter in

ter vulneratos, & mortuos : & demane Sylla ordine facto ſuorum ad dictũ opus inceptum fouearum milites eduxit: quē hoſtes fuerunt aggreſsi, & Sylla acriter pugnando fugauit illos cum magna cæde barbarorum: qua ſequuta victoria, requiſitus Sylla ab Archilao pacem cum Mithridate bonis conditionibus fecit : quæ omnia ſępe memorando proderint in re militari.

50 † Et mortuo Flacco Cõſule per Fimbriã Marianom conſulem, & Fimbriani ſe pacauerunt cum Syllanis militibus : quo audito per Fimbriam, ipſe ſe gladio occidit in tentorio ſuo : & deprædata Aſia per Syllam, ipſe poſt Italiam applicuit cum magna claſſe : & Marianos profligauit, Carbonemq; alium Conſulem ducē Mariani exercitus in Capuam Sylla fugauit, ex illis primò cæſis ſeptem millibus : & legitur. M. Lucullum vnum ex ducibus Syllæ cum xvi. cohortibus ſupe raſſe apud ſidentiam cohortes quinquaginta hoſtium trucidatis ex illis. xviii. millibus eorum capto vallo: & hic M. Lucullus frater fuit illius magni Luculli : qui bello Mithridatem, & Tigranum reges ſuperauit.

51 † Et legitur Syllam in animo ſuo habuiſſe leonem, & vulpem, & Carbonem dixiſſe Syllæ magis timere vulpem, quàm leonem: & bello poſt commiſſo per Syllã contra Marium Iuniorem ipſo recluſo in Præneſtinam vrbem, cæſi fuerunt ex Marianis. xx. millia, captis. lxxx. millibus : & ꝙ in expeditione prædicta non perierunt niſi viginti tres ex militibus Syllæ : qui ſe tandem dictatorem vocauit, dira per ipſum experta crudelitate in Marianos: quorum ſex millia in Senatu, & in Pręneſte millia. xii. trucidare fecit pręſcriptorum : & poſt fauſtè triumphauit Sylla: & demum pediculari morbo Puteolis periit : Granio Principe antequàm moriretur in vltima nocte ſuæ vitæ corã eo prius ſtrangulato fiſci debitore, eo q͂a dimorebat̃ ſolutionē expectã do mortē Syllæ: q ſepultus fuit in Cãpo Martio cum titulo hoc. Amicorum nullus me beneficiis, & inimicus inferior me fuit q͂in iniuriis: & ni fuiſſet humanitas Pompeii inhumatus permanſiſſet Lucius Cornelius Sylla, opera Leppidi.

52 † Audito per Pompeium Cæſarem perueniſſe ad Rubiconem cum exercitu ſe gloriauit in Senatu ꝙ ſi pede percuſſerit terram milites, & equos habebit innumerabiles: poſt rupto Pompeio, & eo in fugam reducto ſine miniſtris, Fauonius vir Senatorius Põpeii amicus fuit illum aſſociatus, & eum increpatus fuit de eo quod prędixerat in Senatu cum arrogantia magna: ſi pede terram percuſſerit milites, & equos habebit innumerabiles, quomodo faceret tale miraculum: & ſolus Fauonius illi amicus fideliter miniſtrauit in aduerſis ſibi deficientibus ſeruis, vxore Pompeii Cornelia tunc in Mithileno exiſtente ibi prius miſſa per Pompeium: quem Peticius in naue oneraria accepit ab eo rogatus: & in Mithilenum conduxit, vbi aderat Cornelia vxor Pompeii, cui mœſtiſsima obuiam vènit in accuſando fortunam aduerſam.

53 † Cæſar mortuo Pompeio expulit Cleopatram è regno: & cum foret ſibi dictum in præſentia Ptolemęi regis Aegypti per potentem Eunuchum Achillem Photinum: ꝙ iret ad peragendum aliqua geſta magnifica; prudenter illi reſpondit ſe no indigere conſilio alicuius Aegiptiaci viri: & iuſsit Cleopatram ad ipſum venire : quę venit in vnà naui de nocte, vnà cum Apolidoro Siculo & non valens de nocte intrare tentorium Cæſaris, inuoluta læticulo fecit ſe arte portare ab Apolidoro prædicto in tentorium Cæſaris: quam Cæſar honorauit, & cum germano ſuo Ptolemęo Rege reconciliauit: & ambos ęque regnare in Aegypto præcepit. & mortuo fratre, ipſa ſola Regina totius Aegypti permanſit.

54 † Quæro de milite vaſallo, & ſeu de non milite vaſallo; ſi poteſt ſine conſenſu domini feudi dare feudum in dotem filiæ ſuę ad vitam ipſius filiæ inueſtitę : & ꝙ eiuſdem filiæ vitam nõ tranſcendat: Dic Rotã Romanę curiæ tenere ꝙ ſic, in tit. de feud. in antiquis perpetuam autē conceſsionem ſine conſenſu domini facere

de feudo non poteſt, vt Rota prædicta tenet in loco prædicto: vbi etiam habetur inueſtituram feudi prodeſſe abſenti.

55 † Quæro de quodam barone feudum ligium tenente, qui rebellis fuit ſuo regi, an vaſalli ipſius baroni perdant feudum, quod recognoſcunt à barone prædicto, dic ꝙ non: quia feuda per ipſum cõceſſa firma permanent, & illa non confiſcantur, hebetur per Bal. in c. i. in tit. hic finitur lex Corradi: & incipiunt conſuetudines feudorum; & ꝙ vaſalli efficiuntur franchi propter delictum domini firmat Iaſ. in l. fin col. ix. C de iur. emphy.

56 † Eſt quoque notandum ꝙ feuda perduntur pluribus de cauſis; & ſemper ſunt citandi vaſalli, neque ſunt priuãdi ſine cognitione cauſæ: tenet D. Card. Alexã. in c. i. ſi quæſtio. de feud. amo. & in conſil. incipiẽte dominus Abbas, & in alio cõſ. incipiente Archipresbyter. nu. cxxxii. & per And. de Iſer. in c. i. in tit. de mili. vaſſ. qui cõtumax eſt.

57 † Quæro demum de pœna mendacis vaſalli, qui negat ſe à domino tenere feudum, an perdere habeat feudũ vaſallus, ſi noluerit iurare fidelitatem domino: dic ꝙ ſic ſecundum d. Andream de Iſernia in c. i. §. notandum, in prima rubrica, & in c. vaſallus, ſi de feudo defuncti militis fuerit controuerſia.

Plura de dictis, & de geſtis militaribus hic ſcripſiſſem: quæ in libro rei, & diſciplinæ militaris in varijs locis ſparſa ſcripta ſunt: ibiq; legi potuerint per prudentes in legendo curioſos: quem Deo duce in lucem dabimus.

FINIS.

IVLII FERRETTI RAVENNATIS
IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS.
EQVITIS ET COMITIS
LATERANENSIS PALATII,
De Equis martialibus. Tractatus.

SVMMARIVM.

1 *Dux belli quos equos tenere debeat. & nu. 2.*

3 *Equitatus ſalus eſt, peditatũ fortiſſimũ habere.*
Mars Deus eſt belli, qui præeſt maribus in bello. & Bellona militiæ Dea & Martis ſoror.

4 *Equitatus quomodo & quare fuerit congregatus per Ladiſlaũ Regem Macedonũ, et qualiter præmia conſtituit unicuique optime equitanti.*
Equorum exercitatio facit populum animoſiorem, fortiorem, Belligerum & ſuperbum.
Corinthi urbs cur Vulcani fucina fuit nuncupata.

5 *Laziſlaus Rex ordinavit ſagittarios & funditores præcedere alios in ordine belli.*

6 *Conſilium pro Regibus ad habendum equitatum bonum in regno ſuo.*

7 *Imperatores tenentur peramare populos ſuos, et illos probè docere circa res et negocia bellica.*

8 *Principes qui indoctum exercitum docuerunt, & illo proſperè pugnarunt magis laudantur, quàm qui militibus aliena uirtute inſtructis uictores fuerunt.*

9 *Catullus Hoſtilius & alij Reges ac Imperatores laudantur ex eo, quòd mirabilia bello peragere militibus ſua dotis uirtute.*

10 *Romana uirtus quanto alias nationes præcelluit. Alexandri & Cæſaris pulchrum dictum. Seruile eſſe in bello amare diuitias, & regium eſſe attendere laboribus & illos ferre libenter.*

11 *Martiales, equi, boni ex uarijs oriuntur locis, ſuntq; amici humanæ naturæ, ac pro ipſius commodo & tutela.*
De Nicomedis Regis Bithiniæ mortui equo. qui non uiſo ipſo Rege noluit comedere & mortuus fuit.

12 *Equi quandoque pro dominis mortuis lachrymarunt, & uictoriam ſeu ruinam ipſis ducibus ſuis indicarunt.*

Equi à pluribus Principibus honorati.

De Bucefalo equo Alexandri Magni, & quomodo ipſe Alexander illum equitabat.

13 *De equo Cæſaris, & quomodo equi martiales cognoſcuntur & exerceantur.*

14 *Natura, forma, & ſigna martialium equorum quæ nam eſſe debeant. & nu. 15. & 16.*

16 *Equi qui ſint improbandi.*

Regis Antigoni mirabile inuentum ne equi pigreſcerent.

Deſidia, ſegnitia, ignauia, imbellia, pigritia, & inertia. eſt hoſtis accerrima uirtuti in pace & in bello: nocens us peſtis Martialibus viris & equis cum multa mala parias. ideò omni arte & ingenio uisanda.

Equorum ſcabies & aliæ egritudines quomodo ſanari debeant.

Pro ſanandis moroidis experimentum.

17 *Equorum martialium domini tenentur bis ſaltem in die illos proprijs oculis uidere, quibus impinguuntur equi illosq; bene nutrire & curare.*

18 *De Porro Rege equitante magnum elephantē, & de uirtutibus ipſius elephantis.*

19 *Vaſallus duos recognoſcēs dominos inferiores à Rege pro feudo non ligio, qualem illorum in bello cum equis auxiliari teneatur. & num. 20.*

1 INCLITI exercituum Duces † omni tempore tam diurno, quàm nocturno tenere habent aliquos equos ex ſuis ſellatos: qui ſint veloces, fortes, caſtrati, qui non nitriant de nocte equitantes: & ꝙ non ſint vitioſi, bene domiti, ſecuri, animoſi, & nō perterefacientes vmbras, arbores, ligna, & ſaxa de nocte, ſi in obſcuro fuerit neceſſe equitare pro re importanti, ne videntes equarum armenta, vel alios equos nitriant: & tali nitritu certiorentur hoſtes ſub noctis ſilentio: qui forte inordinati: & ſine cuſtodia capi poſſent, non certificati ab exploratoribus ſuis: & facillimè aggredientur inopinantes tale factum: & ſuperabuntur ab animoſo, & calido hoſte longè caſtrametato, ibi arte, & tuto peruento cū celeri equitatu ſuo: ſecum portata peditatus acie fortiſsimorum militum, hoſtibus aggreſsis, & interritis, vel in fugam poſitis, in ermi repertis repētino aduentu. Ita ꝙ arma capere, & equos ſellare, & fremare propter impetum fortis, & repentini aggreſſus non poterint.

2 † Et data occaſione vtile eſt in re militari ſecundū neceſsitatē temporū, & expeditionū & negotiorū fortiſsimos, animoſos, integros, & nō caſtratos, & ſæpe nitriētes eqtare martiales equos, ortos ex forti proſapia, cum Aquila inbellem nō generet columbam: ſecum receptos ſtrenuiſsimos pedites electos cū ipſis equis, cum variis armis, & ignitis inſtrumentis: ipſos comitantes, cautè ſemper equitando, & calidè caſtrametando, ne aliqd mali ſibi, & ſuis contingat.

3 † Et pro equitatus ſalute optimum eſt habere ſecum peditatum fortiſsimū cū ipſis, quandoque portatum: qđ proderit valde, ſi contingerit infidos hoſtes habere plures equites, quàm ſint Catholici. Quia Mars, ſeu Mauors antiquo vocabulo: vt inquit M. Varro præeſt maribus in bello: & mars pitrem. i. martem patrē, & deum bellorum, & Bellonam militiæ Deam, & matrem, & martis ſororē craſſa vocabat antiquitas.

4 † Et non valens Rex Agislaus Lacedæmonius cum peditatu ſuo in Phrygiam pergere ſibi prohibito per equitatum Pharnabacis nouit prudenter neceſſarium fore equos habere in bello pro victoria: quibus ipſe carebat. Ideò publico edicto pręcepit omnibus diuitibus ciuitatum ipſius imperii: vt equos nutrirent, & tenerent martiales: & ꝙ quilibet dans ſibi equum cum homine armato, & experto pro bello: foret immunis à militia: & ita cōgregauit equitatum: & certe populi fiunt animoſiores, fortiores, belligeri, & bello ſuperbi, vbi equi exercentur: & ita optimum equitatum cumulauit in Epheſo, & præmium poſuit turmis equorum, & cohortibus peditatus: & vnicuique optimè equitanti, & pede-

ter ſe probè exercenti præmia poſuit, omnibusq; ſcutatis,ſagittariis,& funditoribus, factis gymnaſiis exercitantium in militia tam pro equitatu,quàm ꝓ peditatu. Et vrbs Chorinthi Vulcani fucina nuncupabatur pro armis, quæ in ipſa ciuitate fiebant.

5 † Et probè ordinauit Rex Agiſlaus Lacedæmonius ſegittarios, & funditores præcedere alios in ordine belli, ne ſuos lædere poſſent: & ita tempore noſtro fieri debet de pillulariis tartarei ignis: & gymnaſium pro exercitio militiæ conſtituit & benemerẽres in gymnaſio pro honore,& gloria virtutis coronari mandauit:& illi lętantes Dianæ præſentabant coronas,quibus coronabantur.

6 † Conſilium erit pro Regibus ad habendum equitatum bonũ in Regno ſuo:quo ipſi valeant poſteà vti pro bello ꝑcipiendo ſubditis ſuis publico edicto in bonis tot valorem habentibus: vt vnum, duo, vel tres equos teneãt bonæ ſtirpis; diſtribuendo illis equos, & iumenta marcialia:ipſos faciẽdo immunes ab omni onere populari:& quòd nullus poſsit tenere mulum,vel mulã abſque equo vno martiali: & ꝙ nullus indui poſsit pãno fino, niſi tenuerit vnum equum pro bello: & tam comedit equus vnus malus, q̃ bonus vnus:& ita in eorum regno de facili habebunt bonum equitatum ꝓ militia.

7 †|Et tenentur Imperatores peramare populos ſuos,& illos inſtruere ad exercitiũ bellicum: ſæpe equitando ocii tempore venationes proclamate facto: vt omnes alio non impediti iuuenes habentes equos martiales accedere deberent cũ eorum Rege ad venationem:& illos exercere curſu,& ſaltu:& præmia quandoq; illis donare ſe probè exercentibus: & quandoque eos exercere in haſtiludis præmio vincentibus dato: & illos amare. & probè docere circa res, & negotia bellica.

8 † Et laudantur Principes illi: qui exercitu bene diſciplinato magna peregerunt, manutenendo illos ſecuros, tenaces, & diſciplinatos in re, & diſciplina militari,& magis laudantur Principes illi, qui indoctum exercitum docuerunt, & illi præcipere ſciuerunt,& cum eo proſpere pugnarunt,& victores, & glorioſi exrite runt,quàm illi, qui militibus ab aliena virtute inſtructis victores fuerunt.

9 † Suos docuerunt milites Rex Tullus Hoſtilius,Epaminondas Thebanus,Rex Philippus Macedo,Romani, & Alexander magnus,Gracchus,Pelopida, & Cyrus Rex Perſarum. & cũ illis ſua doctis virtute,mirabilia bello peragere.

10 † Romana virtus teſte Liuio Patauino præcelluit omnes nationes,virtute,religione,natione,generatione,armis,& diſciplina militari: & quidam noſtri temporis Duces armatę miliciæ ſunt in cauſa habendi bonos,& malos milites,ignauia,& auaritia ſua,quos corrodit ſegnities,& ignorantia,hoſtes in re militari: inquiebant Alexander, & Cæſar ſeruile geſtum eſſe in bello amare diuitias: ſed Regium eſſe attendere laboribus,& il los fere libenter.

11 † Martiales equi ex variis locis boni oriuntur, licet in omni loco aliqui equi boni naſcantur,& etiam mali:Equi ſunt amici humanæ naturæ, & pro ipſius cõmodo orti ſunt, & tutela:& mortuo Nicomede Rege Bithinię: quem non vidẽs equus ſuus,nunquàm comedere voluit: ſed mori magis poptauit: & ita fuit mortuus equus Nicomedis.

12 † Et legitur equos in bello pro dominis mortuis quandoque lachrymaſſe,& triſtes permanſiſſe cibi immemores ſibi dati:& quandoque indicaſſe victoriam,ſeu ruinam ducibus ſuis cũ geſtis exterius per ipſos factis, & propalatis. Et legitur quoſdam Principes magnos honoraſſe equuos ſuos mortuos,vel vulneratos in bello:& Alexãdrum Magnũ mortuo ſuo equo Bucifale in bello cõtra Porum Regem, in India vrbem conſtruxiſſe Buccifaliam ſub nomine,& in memoria equi ſui Buccifalis: quem indomitũ emptum pro Philippo Rege patre Alexandri per Philonicum Theſalũ pretio tredecim talentorum, & equitare andebat nemo ferocitate ſua: & cognoſcens Alexander equum eſſe ſine freno præti-

more vmbrę ſolis demoſtrantis ante ip-
ſum imaginem alterius equi, qui videba
tur cernere illum, vertit equum contra
ſolem, & placidè ſuper eum aſcendit, &
illum probè rexit loris: & domuit, & in
bello pluries illum equitauit, & mirabi
lia gloriosè ſuper eo fecit.

13 † Equitabat Cæſar equum vnum terribi
lem habentem quaſi pedes hominis hu-
mani, & ſuper eo, bello multa peregit: &
equus prædictus primò fuit à Cæſare e-
quitatus, quàm ab alio: vt de Alexandro
legitur, qui primò equitauit Buccifalē.
Equi martiales cognoſcuntur dum ſunt
pulli equini in eundo, & ludendo, & a-
quas tranſeundo: & tertio anno de armē
to debent capi, & probè curentur in ſta-
bulis, domentur, & manſuetè exercean-
tur: & bene ſine vitio inſtruentur, exem
plo Caſtoris Tydaridis, & Meſapii anti
quorum domitorum equorum, iuxta il-
lud Poetæ. At Meſapus equum domitor,
neptunia proles.

14 † De natura, forma, & ſignis martialiū
equorum quædam hic ſcribere decreui-
mus: & primò de ſignis, vt facilius reli-
qua cognoſcantur.

15 † Signa verò bonorum equorum ꝓ bel-
lo ſunt, neſcire ſtare pedibus firmis: &
frenum ob neceſsitatē mordere ſpuman
tem, narribus terrorem monſtrantium,
& terram vngula concucientium, & fo-
dientium, & exultantium audacter, & ſæ
pe nitrientium, in curſu, & armis ſe læ-
tos oſterentium: & abſque metu ſaltan-
tium, & non contemnentium pauorem,
ſono lętantium, & gaudentium, tubarū,
& tympanorum ſtrepitus non timentiū
bellicorum inſtrumentorum, & illis læ-
tantium, & quòd ſint cupidi, & voraces
in edendo: quorum pilus non curatur,
quia ex omni pilo aliqui boni, & aliqui
mali reperiuntur equi, licet albus, & ni-
ger maculatus pilus cōmendetur in eqs,
vt placuit Xenophonti. Natura, mori
bus, colore, forma, & educatione, & loco
comprobantur equi: natura ſcilicet hila-
ris, allacer, intrepidus, & laſciuus, mori-
busq́: temperatus, placidus, & obediens,
equus honoris cupidus, & auidus in ge-
ſtis ſuis ſe ratione regendo ſibi data à
prudente domitore, illum exercente.

16 † Et improbādi ſunt equi illi, qui ſtimu-
lis, frenis, & habenis obtēperari nequeūt
calcitrantes equitando. Forma videli
cet. capite breui, & ſicco, pelle propemo
dum adhærente oſsibus, ardua ceruice,
& erecta, auribus breuibus, & acutis, ocu
lis magnis nigris, vel felineis, naribus
largis, ſpiſſa, denſa, & crinita coma, pro-
tendente ex latere dextro, pectore lato,
ſubſtricto ventre, teſtibus exiguis, rotun
dis clunibus, firma, & longa cauda, molli
bus altis, erectisq́; cruribus, altis, conca
uis, & rotundis, pedibusq́; ſiccis, vngula
firma, compoſito corpore, viſu delectabi
li, grandi, & recto corpore, & ſublimi, &
aſpero in loco educato: qui exerceri de-
bent aſsiduo, ne triſtes fiant, & ſcabioſi.

Exemplo Regis Anthigoni in Nora
caſtro Frigiæ hoſtium vi reducto cum
equitatu ſuo: & ne ignaui fierent equi,
non valens illos calefacere, & exercere,
& vt libentius cibum caperent, & remo
uerentur corporis motibus: equorū capi
ta loro ſubſtrinxit, altiusq̄ vt prioribus
pedibus planè terram poſſent attingere:
deinde cogebat ipm equitatū poſteriori
bus exultare, & calces remittere: q mot⁹
nō minus ſudorē excutiebant, q̄ ſi curſu
terræ ſpatium decurrerent: quod calidè
fuit inuentum, ne equi pigreſcerent: &
fuit mirabile viſu ipſo exeunte caſtrum,
cum ita agiles, & pulchri viſi fuerint prę
dicti equi, ac ſi in capeſtro, & non in lo-
co obſeſſo fuiſſent, vbi per multos men
ſes ſteterunt. Nam deſidia, ſegnities,
ignauia imbellia, pigritia, & inertia eſt
hoſtis accerrima virtuti in pace, & in
bello: & vt peſtis nocet martialibus vi-
ris, & equis: propterea eſt fugienda, & vi
tanda, arte, ingenio, & ſtudio omni: quia
corpus, vires, & animos hominum extin
guit, & mortalibus tollit gloriam: nec
vnq̄ eſt habenda pax cum deſidia hoſte
quia virtutem reddit infirmam, & pru-
dentes tumulat ſine honore, & dormien
tium deſtruxit vrbes, & imperia præcipi
tat. Iuxta illud Catonis. Segnitiem fugi
to, quæ vitæ ignauia fertur: Nam cū ani

mus languet, conſumit inertia corpus, pro vt ferrum territ rubigo. Scabies valdè nocet equis, quæ mederi facile poteſt cum ruta, ſale, & ſulphure, lupinorũq; aqua facta bulitione ad ignem: & balneo reddito tepido: & vinum album diſiccat humores tibiarum, & pedũ equorum. Piper cum ſale, & ipſis impleto foramine, & illo obturato cum bombice prodeſt ad inclauaturam equorum, & poterit ferrũ apponi vngulæ dolentis equi inclauati ſine periculo euulſo primo ferro cum clauo illo, quo fuit pes inclauatus equi, cui vulneri ꝓdeſt oleũ, aut ſuccũ herbæ taſsibarbaſsi. Quod etiam hominum prodeſt ficubus, ſiue moroidis cũ vernice liquida: qua vtuntur pictores, & oui vitello cum modico melis, & cerę nouæ miſto, & ad ignem bene incorporato, & frigidè facto vnguento, vnctos, ſanatos fuiſſe homines q̄plures vidimus liberatos à moroidis: quę labore, calore, & equitatu longo, & ex nimia ſanguinis ſuperfluitate proueniunt: ad tollendum varias equorum ægritudines docuit Chiron, & poſt ipſum q̄ plures docti, & excellentes viri: qui de his ſcripſere: & quia noſtra non eſt profeſsio equorum medela, ideò me remitto ad ſcripta illorũ: qui ad hoc ingenium, & ſtudium ſuũ applicuerũt.

17 † Et tenentur regulariter equorum domini Mareſcalium videre bis ſaltem in die equos ſuos oculis propriis: quibus vt fertur, impinguantur equi, & illos bene nutrire, & curare, ne ſibi deficiant neceſſaria: quia pugnant & ipſi calcibus, dentibus, & forti corpore ſuo pro gloria dominorum ſuorum in bello.

18 † Legitur Regem Porrum in die fuiſſe magnum, & fortem, & longum quatuor cubitibus, & vltra vno palmo; equitaſſe magnum elephantem probè ad bellum inſtructum: qui in pugna contra Alexandrum prępliauit totis viribus: & quòd regem ſuum vulneratum ſagittis, fuit tutatus: & ꝙ ex eius corpore ore ſuo ſagittas euulſit

19 † Quæro de vaſallo non ligio, id eſt non regio, qui promiſit iuuare dominum ſeu dicum equis, ſi de illo uaſallo: qui non iurauit homagium, ſeu fidelitatẽ in manu regis, ſed in manibus inferioris à rege, vtputa baronis: nam differt in ſacramento dato in manibus regis pro feudo regis, & pro ſacramẽto dato in manibus inferioris pro feudo, qđ habet à barone: & id quòd defertur regi dicitur ligium, quod baroni non eſt, nec dicitur ligium, & ſic nunc loquor de vaſallo non ligio duorum baronum habente feuda à duobus pluribuſve dominis baronibus inferioribus à Rege, inter ſe bella gerẽtibus requiſito vt illos adiuuet cum equis, cũ promiſerat eos iuuare in iuramento homagii ſeu fidelitatis: quidam dicunt neutrum teneri iuuare cum inſimul concurrant. c. i. i. q. i. l. quotiens. ff. de vſufructu. cum nemo poſsit duobus dominis ſeruire: & quidam alii tenent locum eſſe gratificationi. c. cum autem, de iur. patro. l. ſi quis in graui, §. cum omnes. ff. ad ſyllania. vel ſorte terminari. c. cũ ſors. xxvi. q. ii. Quidam alii priorem dominum teneri iuuare, cui primo iurauit: & hæc opinio ſatis ratione comprobatur l. imperialem, de phib. alie. feu. l. ii. C. qui potiores in pign. habean. & l. operis. ff. locati. c. quia tua. l. diſtin. vbi habetur teneri primum iurm̃, & fidelitatem ſeruare.

20 † Et quidam alii dant conſilium, quòd primo ſeruiat, cum perſona, & aliis etiã ſi plures fuerint gradatim per ſubſtitutum, ſi hoc feudorum natura patiatur. l. i. & per Bal. ibi. C. de cad. tollen. in. §. fin autem: & hęc opinio ſatis ęqua eſt ſecundum Ioan. de Ligna. in lib ſuo de bello. Tu die teneri illum tantum iuuare, qui iuſtum bellum mouet. c. i. xxiiii. q. vi. ibi enim non opem fert: tenet Bar in l. ſi qs, ff. ad leg. Iul. maieſt. & Bal. in vſib. feud. hic incipit conſuetudo &c. Ad hoc faciũt not. per Doct. in c. in noſtra, de teſt. & Petr. de Anchar. in c. i. de eo qui mitti. in poſſ. in vi. quòd ſi fuerint plures barones domini feudi inter ſe bella gerentes iuſtè tunc ſeruiet vaſallus primo perſonaliter, & ſecundo, & aliis per ſubſtitutum gradatim vt ſupra non adiuuando iniuſtè bellantes per iura prædicta.

FINIS.

IVLII FERRETTI RAVENNATIS IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS. EQVITIS ET COMITIS LATERANENSIS PALATII,

De inimicis occultis exercituum, & de eorum prouiſione. Tractatus.

SVMMARIVM.

1 *Hoſtium occultorum in exercitu, quanta ſit habenda ratio.*

Ignorantia rei militaris eſt hoſtis occultus militantibus: & quantum nocuit Demetrio filio Antigoni Regis Frigiæ & Romanis.

Ignauia militibus nocet.

2 *Odia nocent Imperio: & de odio M. Antonii contra Cæſarem.*

3 *Inopia hoſtis occultus in exercitu, & de accelleratione Cæſaris à Dyrachio in Theſſaliam ut Pompeium fugeret, & inopiam euitaret: & de obſidione Cæſaris per Pompeium. & nume. 4.*

5 *Liſander quomodo Athenas propter famem ſine pugna habuit:*

6 *Deſidia nocet ſanitati animæ, corporis & ſalutis.*

Auaritiam tollit munificentia, & fames, per copiam frugum deletur.

Deſidia per concordiam. Inertia & ignauia tollitur per exercitium frequens, & diligentiam.

Animoſa uirilitas fugat timorem.

Pax & beneuolentia odium ſpernit, & nutrit amorem.

Ocium contemnit improbus labor.

Virtus inuidiam tollit, & ipſius ſorores.

Continentiam negligit luxuriam.

Ars & patientia portat uexillum honoris in periclis & laboribus militaribus.

Duces exercituum hoſtes occultos opprimendo, facile uictoriam obtinebunt.

Epaminunda Thebanus qua arte induxit milites ſuos ad pugnandum contra Lacedæmonios. qui illorum uictores fuerunt.

7 *Tutius eſt hoſtes ſuos fame domari, quàm illos conſumere ferro.*

8 *Humano ſanguini inquantum fieri poteſt parcendum eſt.*

Lucullus fame ſuperauit Mithridatem Regem Ponti, propter quam exercitum ſuum diuiſit. & illum inordinatum Lucullus oppreſſit. & nume. 12.

Tigranus qui Lucullum noluit uincere fame, fuit à Lucullo uirtute ſuperatus.

9 *Alexander magnus uictus per ipſum Perſis & Cypro Marte. Regna multa cum Regibus ſine pugna ſub eius ditione ſponte habuit.*

10 *Inuidia hoſtis eſt occultus & plures deſtruxit.*

De captiuitate Tigrani iunioris, & qualiter fuit ductus ad urbem in triumpho Pompeij.

11 *Sertorius quomodo ſuperatus à Metello, capto frumento pro cibo exercitus Romanorum.*

13 *De prouiſione facta per Lucullum ſuperato Mithridate, ne exercitum ſuum fame periret.*

14 *Loca obſeſſa ſunt hoſtes occulti exercituum.*

Deficientibus alimentis catholico exercitui curandum eſt arte habere termi . . tas inducias cum hoſtibus, ut neceſſaria habeantur.

15 *Fideles ad infideles arma & annonas portantes, præter pœnam canonicam, pœna Imperialis edicti ſunt puniendi.*

16 *Leucadiæ ciuitas carens alimonijs propter Alexandri obſidionē illius ditioni ſe ſuppoſuit.*

17 *Imperio periculoſius eſt amicis carere quàm pecuniis.*

Imperatores ſemper curare debent amicos facere, & antiquos conſeruare, nec grauare populos, exemplo Scipionis.

18 *Scipio Aphricanus cur Maſiniſſam reſtituit ad Regnum paternum Numidarum.*

Exercitus hoſtium cum præmitur ab hoſte intrinſeco quid ſit peragendum ut ſine ferro et pugna uincatur.

Ouidÿ natiuitas.

19 *Antonius qua arte multos Lepidi milites ad eius uotum reduxit.*

20 *Hoſtes tenere oppreſſos inſidÿs optimum eſt conſilium in exercitu, & arte talis illos opprimere.*

Surina Parthorum rex quo actu Craſſum ſuperauit & occidit, & de conſilio Artuſiadis Regis Armeniæ dato Craſſo ne iret in Parthiam niſi per Armeniam; & de Arimãdo Principe Arabiæ miſſo per Duces Parthi Craſſo, ut illum proderet: & de morte Publÿ Craſſi Iunioris, Planci & Cenſorini & aliorum nobilium uirorum à Parthis occiſorum. & de morte ipſius Surinæ. & nume. 21. & 22.

22 *Iroides qua morte uitam finiuit.*

23 *Seditio in populo & exercitu peſſima eſt, & cauſa multorum malorum.*

24 *Teſtes pro nobis & contra nos tres ſunt Deus, conſcientia & proximus.*

25 *Inimicus non admittitur ad teſtimonium, etiam in cauſa hæreſis, criminis læſæ maieſtatis et ſimoniæ.*

26 *Cautela pro reis ad impediendum torturam. & opponendum contra teſtes examinatos.*

Confeſſio in tormentis facta legitimis indiciis non præcedentibus, non nocet etiam ſi fuerit ratificata. & perſeuerata. & nu 27.

27 *Iudices non debẽt eſſe faciles ad tormentandum reos & non admittentes appellationes à tormentis pœna ultimi ſupplicii, & cum infamia puniuntur.*

Tortura non requiritur cùm maleficium eſt legitimè probatum.

Tortura quare inuenta.

Fama ſola non eſt ſufficiens indicium ad torturam.

Teſtes malę famæ contra homines malæ famæ, dũmodo non ſint eiuſdem criminis ſocii, probãt.

Torqueri quis non poteſt etiam in crimine læſæ maieſtatis, non præcedentibus indiciis legitimis.

28 *Confeſſio facta per reum exiſtentem in fortiis iudicis dicitur metu tormentorum facta. & æquiparatur confeſſioni factæ in tormentis.*

29 *Vaſallus requiſitus à domino ut ipſum iuuet contra patrem ſuum: uel iuuet patrem contra filium, an ad id teneatur.*

30 *Vaſallus an teneatur ſequi baronem ſuum uolentem ire ultra mare ad pugnandum contra Barbaros.*

Dominus tenetur ad ſumptus uaſallo ſibi ſeruienti ultra mare arbitrio moderatas boni uiri.

1 CONSIDERATIO eſt maxima † habẽda occultorum hoſtium exercituum: quorum aliqui ſunt interiores, & aliqui exteriores. c. paratus. xxiii. q. i. inter quos ſunt vitia, ocia, luxuria, diſsidia, inertia, timor, inedia, deſidia, auaritia, odium, diſcordia, inobedientia, deſertio omnis, & ſimilia. Ignorantia rei militaris eſt hoſtis occultus ducibus, & militibus: quæ nocuit Demetrio filio Anthigoni Regis Frigiæ, & Syriæ: qui dum eſſet iuuenis, & inexptus, & abſq; conſilio expertorum, inexpertos habens milites innumeroſi exercitus, ſuperatus fuit in Syria à Ptolemæo Rege Aegypti; ſuis deprędatis regiis tentoriis, erga quẽ Ptolemęus fuit poſteà vſus humanitate, & omnia ſibi deprædata reſtituit liberaliter, illi inquiens ſe pugnare pro imperio, honore, & gloria, & non pro rebus mobilibus, quibus ipſe non indigebat: quo audito per patrem Anthigonum reſpondiſſe fertur Ptolemæum pugnaſſe cum iuuene imberbe, & illum ſuperaſſe inexpertum, ſed in futurum pugnare habebit cum viris barbatis, & expertis. Et inde refecto exercitu per Demetriũ expertorum conſilio ſenum, & contra Cilicem Ducem Ptolemæi, copias eduxit, & pugnauit, & illum vicit: & cœpit cum ſeptem millibus militum, & illicò ſcripſit ad patrem Antigonum Demetrius de victoria habita, rogans ipſum, vt gratiam ſibi facere vellet vtendi pręda per ipſum quęſita arbitrio ſuo, & pater fuit contentus: & Demetrius dono miſit Ptolemæo Cilicem ducem ſuum cum reliquis captiuis: & de hac cauſa Ptolemæus bello, & liberalitate victus Syriam liberã reliquit Antigono. Obſidibus datis ꝑ quaſdam vrbes pro fide Romanis in bello punico, volentes dictæ ciuitates rebel

lare à Romanis,& obſides ſuos liberare, arte procurarunt per Romanos mitti legatos ad componendum diſcordias finiũ vertentes inter vicinas vrbes:quæ poſteà retinuerũt Romanos legatos, donec fuerant liberati eorum obſides; & ſe poſt dedere Pœnis. Hoſtis occultus ignauia nocet militibus: Ideo Rex Cyrrus exercuit ſuos vno die ad incidendum nemus; & alio die iuſsit illos quieſcere, & bene paſcere delicatis cibis: interrogãdo illos ſi ſibi magis placebat labor externi diei, an hodierni; reſponderunt hodierni: & ipſe dixit prudenter quòd ipſi non poterint eſſe liberi,& beati, niſi cum patientia laboris, & exercitii vicerint hoſtes ſuos,& proprium corpus virtute.

2 † Odia nocent Imperio,pacato autẽ Marco Antonio,cum Cæſare Auguſto affinitate ſequuta inter ipſos: non potuit M. Antonius non odire Cæſarem ob ipſius immenſam,& ſplendidiſsimam virtutẽ, qua,ſua obſcurabatur exiſtens apud Cæſarem:& quidam Aegypticus erga M. Antonium dixit ſuam fortunam ex ſe ſplendere,ſed obſcurari eo exiſtente propè Cęſarem:& monuit illum ſe abſentari ab vrbe,& tali per ipſum accepta monitione iuit Antonius in Græciam, vbi multà digna peregit.

3 † Fœlici ſequuta expeditione Põpei contra Cæſarem apud Dyrachium, iuſſu Cæſaris ſparſis militibus ſuis per agros ordine ſibi arte dato,vt ſe in nocte reducerent ad certum locum ſibi datum: & inimicos pertranſeundo, Cęſar reductis ſuis accelerauit iter ſuum in Theſſaliã, vt vitaret inopiam hoſtem occultum ipſius exercitus:quibuſdam ex Pompeianis iudicantibus Cæſarem fugere, & illum inſequi,& quibuſdam aliis iam eſſe bellum finitum cum ipſo: & procurarũt nonnulli ex Pompei amicis redire ad vrbem firmiter tenentes bellum eſſe finitũ cum Cęſare:& nonnulli hac de cauſa nauigarunt ad Lesbon: vbi erat Cornelia filia Metelli Scipionis vxor magni Pompei,nuntiantes illi bellum eſſe finitum.

4 † Et prudẽter Pompeius iudicauit Cæſarem inſequi,& illum opprimi obſidione, & fame:& ſuperare illum ſine pugna,qđ feciſſet,niſi impeditus fuiſſet à ſuis conſultoribus,& à Senatoribus:quorũ conſilio impulſus fuit ad pugnam in campis Farſalicis ſolo Catone Duce claſsis, diſſentiẽte ſuo libello expeditionem armorum non fieri cum Cęſare,ſed illum obſidione,& inopia vincere ſine ferro.

5 † Liſander,vt Athenienſes obſiderentur ab hoſte intrinſeco famis, omnes Athenienſes,qui erant foris Athenas vt comederent fruges in ciuitate reconditas: & vt ipſi ciuitati poſteà deficeret, miſit ad ciuitatem illos minando,vt ſi ipſos reperierit extrà ciuitatem interimeret:& ita habuit Athenas ſine pugna, illos opprimente inopia, & inedia exercituum hoſte,& populorum acerrima.

6 † Deſidia nocet ſanitati animę,corporis, & ſalutis:ideò virtutibus intendentes vagari non debent perniciosis cogitationibus.c.nunq̃,de conſecra. diſtin.v. Iuxta illud. Quæritur Egiſtus quare ſit factus Adulter,impromptu cauſa eſt deſidioſus erat. Inertia, deſidia, ignauia, timor, odium,luxuria,auaritia,accidia,ocium, fames,vitium,deſidia, inuidia, & ignorantia,rei militaris tollunt honores, & gloriam æternam. Et hæc ab omni virili prudentia recta diuina ratione exulandæ ſunt. Nam auaritiam tollit munificentia,& fames per copiam frugum deletur, & deſidia per concordiam, inertia,ignauia,& deſidia tollitur per exercitium frequens,& diligentiam, animoſa virilitas fugat timorem,pax, & beneuolentia odium ſpernit,& nutrit amorem, & ocium contemnit improbus labor, & virtus inuidiam tollit, & ipſius ſorores, continentia neglixit luxuriam,ars,& patientia portat vexillum honoris in periclis,& laboribus militaribus: & niſi duces exercituum fuerint recti virtute hoſtibus occultis opprimentibus illos cũ exercitu ſuo peribunt, vel captiuabunt ab illis ſine pugna, & ferro: quia tales inimici occulti tollunt vires militibus, & equis martialibus, in tãtum ꝙ hoſtes hoſtire, & ſe ab hoſte tueri nequeunt. Prudens Epaminundas Thebanus cum

ſuis pugnaturus contra Lacedæmonios, inquit erga ſuos: qualiter Lacedæmonii decretum fecerũt, ſi fuerint victores, omnes Thebanos, & eorum filios, & vxores delere vſque ad vnum: & ſuos hac arte adeò reddidit inimicos Lacedæmoniorũ: contra quos ſtrenuè Thebani pugnarũt, & victores fuerunt.

7 † Et tutius eſt hoſtes ſuos fame domari, q̃ illos conſumere ferro, à quo eſt abſtinendum inquantum ſit poſsibile cũ omnes viæ ſint prius experiendæ antequã deueniatur ad illud, quòd reſeruandum eſt in omni negotio pro vltimo refugio, & deſperato remedio.

8 † Et inquãtum fieri poſsit eſt parcendũ humano ſanguini: nec tam parua ſit clades, quin pereat in ea aliquis ex vtraque parte bellãtium: Lucullus arte hoſte intrinſeco fame ſuperauit Mithridatem regem Ponti: qui ſatures ſuis non credebãt indigentibus, & ipſius duces: & ipſe Mithridates conſuluit Tigranum vincere Lucullum tempore, & ſine pugna, & ſanguine, impediendo, & tollendo ſibi alimẽta, & alia neceſſaria pro bello, & exercitu: pro vt contra ipſum fecerat Lucullus: ſed Tigranus ſuperbia eleuatus ſuorum multitudine lõga Armenorum, Medorum, Gordianorum, Aditbanorũ, Arbiorum, Albanorũ, & Hyberiorum; qui paſsim ad ipſum confluebant ſanum pro ipſo ſpreuit conſilium: & tandem à Lucullo virtute fuit bello ſuperatus.

9 † Et victis Perſis per Alexandrum magnum Marte ſecundo Cyprum cœpit, & regna multa cum regibus ſuis ſine pugna, quę ſub eius ditione ſponte habuit.

10 † Inuidia hoſtis occultus, quam duces Attici habebant contra virtutem ſui Niciæ optimi Imperatoris: hęc pluries deſtruxit Athenienſium exercitum cum claſſe. Et inuidia Tigrani iunioris, quã habuit verſus patrem ſuum, incuſando clementiam magni Pompei, per ipſum vſam erga ſenem Tigranũ patrem ſuũ, cui pepercerat Pompeius, & illum regẽ reliquerat in Armenia: & ipſe voluiſſet ſe regem relinqui Armeniæ, & patrem ſuum captiuum duci ad vrbem per Pompeium in triumpho: & vocatus ad cœnã per Pompeium reſpondit ſuperbè, non indigere, & ꝙ reperiet alium inter Romanos: qui erit ſibi in fauore: quem captiuari fecit Pompeius, & duci ad vrbem in triumpho.

11 † In bello Saguntino contra Sertorium, vt vitaretur fames hoſtis occultus tunc indigentibus frumento Romanis: quorũ quàm plures acie inſtructa miſsi fuerunt ad frumentandum, qui per Sertorium aggreſsi fuerunt, & mortuus fuit Mænius ciuis Romanus prudens, & egregius, & bellax, amiciſsimus Pompei, & in ipſa pugna fuit excellentiſsimus Dux Metellus vulneratus, & à ſuis defenſus: quorũ virtute, fuſi fuerunt Sertoriani, cum ipſo Sertorio duce ſuo: & victor permanſit Metellus retento frumento pro cibo ſuorum: poſt cladem Marianã, Mariani obſeſsi propter frumentum: quo Sylla putabat Marianos indigere, & abundantiam tenebant factis horeis multis pro copia frumenti, & captiuos liberarunt à captiuitate ſibi inciſis manibus, & ſuis nuntiauerunt Marianorum opulentiam.

12 † Et Mithridates ſuperatus fuit à Lucullo obſidione famis: propter quam diuiſit exercitum ſuum, & illum ſparſum miſit quem inordinatum Lucullus oppreſsit.

13 † Et in fine regni Mithridatis paſſus valdè fuit, & ipſe Lucullus ab occulto hoſte famis ducendo exercitum ſuum per Bithiniam, & Gallatiam, & omnibus portantibus modium vnum frumenti in caſtro præmium magnum dabatur ob difficultatem habendi frumentum: quo remedio etiam tempore noſtro, quidam prudentes Principes vtuntur in principatibus ſuis tempore penuriæ: vt copia frugũ abundet in illis: & propter difficultatem habendi frumentum, mittebatur per Lucullum tria millia militum expertorum in bello pro ſcorta cuiuslibet ex gallatis portantibus unum modium frumenti: & inde capto per Lucullum regno Mithridatis, copia tam magna frumenti: abũdauit in caſtris ipſius: quòd bos vnus communiter vendebatur pro vna dragma, & captiuus pro quatuor dragmis

communiter venundabatur, & reliqua præda ſpernebatur à Lucullanis.

14 † Et maxima eſt prudentia ſummis extollenda laudibus in re militari: vt omnis uia,& ars experiatur,ne ſanguis ferro fiat:& vt hoſtes ſine eo,& pugna vincantur, arte ſibi oppoſitis occultis hoſtibus:quibus obſtādum eſt virtute, & operari arte,& cura omni, ne ſuis neceſſariorum copia pro exercitu, & bello deficiat:& vt ipſis hoſtes indigeant,reducendo illos in ſterilibus, & anguſtis locis,& ibi ipſos obſeſſos arte tenere: nam loca huiuſmodi etiā ſunt hoſtes occulti exercituum. Deficientibus autem alimentis exercitui catholico, curandum eſt arte habere inducias terminatas cum hoſtibus, ad effectum habendi neceſſaria ꝓ exercitu.

15 † Et omni ſtudio eſt curandum per catholicos ne arma,& annonæ, & alia pro bello munimenta deferant ad infidos hoſtes ex locis fideliū:& contra facientes abſq; miſericordia,& venia ulla ſunt puniendi præter pœnam canonicam,pœna Imperialis edicti c.ita quorundam, & c.ad deliberandam, & c. ſignificauit, extrà de iudæis.

16 † Acceptis autem per magnum Alexandrum oppidis confinium munitiſsimæ vrbis Leucadiæ:& ipſis arte annona priuatis ad effectum, vt oppidani ad vrbem confugerent, & illius conſumarent alimenta:& arte tali ciuitas prædicta obſeſſa,carens poſt alimonia, ſe voluntariè poſuit dictioni Alexandri.

17 † Periculoſius eſt imperio ſecundum regulas militię carere amicis, q̃ pecuniis: Scipionis exemplo, qui ſemper curabat facere nouos amicos,& conſeruare antiquos,nec grauare populos:ſed illos beneuolentia, amore, & liberalitate in fide retinere.

18 † Maſiniſſam Romanis amicum reſtituit Scipio Aphricanus optimus Imperator ad regnum paternum Numidarum, ſibi etiam aucto imperio ex Regno Syphacis,iam Numidarum regis bello ſuperati à Romana virtute: & probè fecit Scipio optimus maximus Romanorum Imperator, vt hoſtem vicinum palàm, & occultum haberent Carthaginenſes, & illos contendentes de confinibus pro dicta cauſa:Scipio reliquit litē indeciſam. Et cum hoſtium exercitus premitur ab hoſte intrinſeco:tūc eſt bellum differendum,vt ſine ferro, & pugna vincatur: & licet victoria obtenta in hoſtes fame oppreſſos non ſit tam honorabilis, vt eſt illa,quæ vi armorum comparatur, tuta tamen eſt,& certa,& ſine effuſione ſanguinis,& morte: non aliter experta,nec tentata fortuna in bello dominatrice: quæ victores ſępe reddit victos,& captiuos famelici hoſtis deſperate pugnantis. Fugato M. Antonio à Cæſare Auguſto pugnantibus cōſulibus Ircio, & Pāſa apud Mutinam,vbi Marte vterq; cæcidit conſul die illa:qua natus fuit Ouidius Sulmonēſis Poeta,vt ipſe Ouidius atteſtať.

19 † Antonio poſt patiente inedia, qui arte indutus veſte nigra,capillis,& barba incultis apud exercitum Lepidi concionando, multos Lepidi milites reduxit ad eius votum ſua oratoria arte: & ſi cautus fuiſſet tunc Lepidus in faciendo ſonare tubas,uox Antonii audita non fuiſſet,& ipſius exercitus partem nō deuiaſſet:& ni Lepidus fuiſſet amicus Antonii non euaſiſſet Antonius ab hoſte occulto cum exercitu ſuo, facto triumuirato inter Octauium Auguſtum, M.Antoniū, & M.Lepidum, orbe inter ipſos tres diſtributo: & demum in ſolo Octauiano poſt longum bellum permanſit imperiū. vniuerſi Orbis.

20 † Optimum erit conſilium in re militari hoſtes tenere oppreſſos inſidiis; & illos in armis aſsiduo, vt debilitentur vires eorum labore,ſudore, frigore, calore,& fame, & arte tali opprimentur, ꝙ accidere facile poterit:ſi noſtri catholici milites cibo ſatures in armis fuerint ordine factò acierum:& hoſtes famelici ſteterint in armis ab hoſte intrinſeco oppreſsi,vel acie inſtructa militari, ordine cum ſuis armatis ſimulato, tenentibus veſtes ſuper armis, vt hoſtibus videātur inermes:& vt inde commiſſo certamine deluſi,& ſuperati permaneāt callidi pro

dentia ducis. Vt Rex Parthorum Su-
rina fecit cõtra Craſſum:quẽ dolo,& inſi
diis ſuperauit in apta planitie Parthiæ.
21 † Et ſi credidiſſet Craſſus Artuaſidi Re-
gi Armeniæ Romanorum amico, quan-
do acceſsit in tentorio Craſsi,illum ritè
conſulendo,vt per Armeniam ingredere
tur in Parthiam, offerens ipſi neceſſaria
cuncta pro exercitu, & eſſe in eius auxi-
lium cum equitatu armatorũ ſexdecim
millium,& peditatu triginta milliũ ex-
pertorum militum,& probè armatorum
cum tuto itinere : & ꝙ non deberet aliò
ire in Parthiam niſi per Armeniam:quo
niam Parthia erat defenſa à montibus
aſperrimis:& quòd ſe deberet abſtinere
à locis apertis,planis , & aridis Parthiæ
ob maximum equitatus nomerum : quẽ
habebant Parthi:ne circuiretur ab illis;
& Craſſus benignè acceptauit oblata ꝑ
regem , & illum licentiauit vt ad ſuum
regnum rediret cum gente ſua : quæ in
caſtris iam conducta erat Romanorum
ſuo aliter ſancto non accepto conſilio:cũ
eius voluntas fuerit ire in Parthiam per
Meſopothamiam , vbi maiorem partem
habebat copiarum ſuarum. Poſt Par-
thici Duces inſidiando Romanis Ari-
mandum principem Arabiæ miſerũt ad
Craſſum,vt illum proderet ſinodica ar-
te,pollicendo ducere illum per locum tu
tum,quem poſteà induxit per loca pla-
na,arida,lata,& arenoſa , vbi indigebant
aqua,& aliis neceſſariis Romani:& ibi q̃
plures ex gallatis : qui militabant cum
Craſſo ſiti , & calore impatientes perie-
runt:& vbi Parthi cum ſuo innumeroſo
equitatu circuire facillimè valerẽt exer
citum Romanorum , vt factum fuit pro-
ditorè Arimando ad hoſtes poſteà celeri
ter conuolato,vt Craſſum circuirent re-
ductum in lata,& arenoſa planitie. Vbi
Craſſus pluſquàm potuit laborauit , ne
circuiri poſſet à lõgiſsima hoſtiũ multi
tudine ordinato Romanorũ exercitu in
cornibꝰ,in quorũ dextro poſuit Caſsiũ,
& in ſiniſtro Publium Craſſum Iunio-
rem eius filium , duce ſe in medio redu-
cto;ſcutatis circum circa poſitis : vt ſuis
murus eſſet cõtra barbaros ordine poſt
mutato ſpatiis quibuſdam in medio eo-
rum relictis in forma portarum,cibo ac-
cepto ꝑ milites iuſſu Craſsi aciebus in-
ſtructis propè flumen Baliſum, & exerci
tum ſuum in ordines duodecim diuiſit,
& locauit,dando vnicuiq; dictorum or-
dinum turmam equorum pro ſubſidio,
& ſocietate,ne viui in manibus Partho-
rum accederent. Et contra Romanos
per Parthos aſtu Surinę ſui ducis,variæ
miſsis cohortibus ſuis bene armatis cũ
frondibus , & pellibus arma tegentibus,
cum longis capillis, & fictis barbis lon-
gis,& incultis, cum fitis capillatis ne vi-
derentur armati : & vt contemnerentur
ab hoſtibus Romanis credentibus illos
fore in ermes,& vt diſiungerentur ab or
dinibus inſequẽdo Parthos,vt factũ fuit.
22 † Poſt occurrit Surina cum maximo im-
petu innumeroſi equitatus,denſo eleua-
to pulnere arenoſo valdè nocente Roma
nis,arma fortia lũga,& mediocra, aliaq;
miſsilia inſtrumenta ferrea ; totis exer-
cẽtes viribus cum maximo ſono magno
rum tympanorum, & immenſis clamo-
ribus adhortus fuit Surina Romanos di
ſcopertis armis , innumerabilibus iactis
ſagittis , & fortioribus aliis miſsilibus
multis,valdè nociuis,Romanis,& fugiẽ-
tes Parthi, & Scythæ Romanos vulnera
bant in faciem,& pectus ſagittis,& lon-
gis lariſsis,& aliis miſsilibus armis: qui
bus camelos tenebant oneratos inſciis
Romanis credentibus illos carere miſsi
libus armis cum innumeroſa traxerint.
Publii Craſsi iunioris,Planci, & Cenſo
rini,& q̃ plurium nobilium Romanorũ
in conflictu mortuorum per Parthos ha
ſtis infixis , & ante Romanos portatis
Craſſo inquiente,O, Romani eſt facien
da per vos vltio magna pro morte tanti
filii conciuis veſtri , & in prælii ardore
non ſe videntes Romani denſitate pul-
ueris:& ſæpe Romani Romanos occide
bant , credentes lædere Parthos hoſtes
ſuos:& demum victus permanſit Craſ-
ſus:qui deniq; actu Surinæ ſub ſpe pacis
proditoriæ occiſus , truncato ſibi capite
per manum Pomexarti Parthi : Irode
Rege Armeniam tunc vaſtante,& bellan

te contra Artuaſidem Armeniæ regem. Et poſt Surina caput cum dextra Craſſi dono miſit Irodi in Seleuciam vrbem; vbi Pſilacus rex aderat in conuiuio: & inde Irodes inuidia ductus tantæ victoriæ Surinæ, ipſum Surinam occidit pro ditoriè. Et ipſe Irodes idropicus exiſtens,& non celer moriens dato ſibi per fratrem eius filium proditoriè veneno:& videns frater patrem etiam non perire ſtrangulauit illum more barbarico illorum videlicet. qui ſine virtute, & gloria vlla viuunt,& moriuntur:& mali mores inter hoſtes occultos etiam numerant exercituum,& populorum.

23 † Orta ſeditione in populo, & exercitu, quæ eſt inter occultos hoſtes vt peſtis mortifera populorum, & exercituum: quibus tumultuantibus triſti confuſione ſeditionum ordine repente inſtructo acierum: & facta expeditione ſuperabuntur inordinati exercitus, & populi obſeſſi in quibus vigebit confuſio hoſtis acerrima belli.

24 † Tres ſunt pro nobis, & contra nos teſtes videlicet.ſuperior,interior, & exterior, Supior eſt Deus,interior eſt cõſciẽtia noſtra,& exterior eſt proximus.c.inter, & c. peccatum. xxii. q.i. & c. iubemus,de conſecrat.diſtin.i.

25 †Contingit in dies examinari teſtes maleuolos, odioſos palàm, aut ſecretos inimicos in cauſis inimicorum ſuorum: quæritur ſi ſint hi idonei teſtes, & probent contra inimicos ſuos de iure; dic illos non probare,etiam ſi eſſent in cauſa hęreſis, & criminis læſæ maieſtatis, & ſimoniæ,vbi infames, & inhabiles admittuntur: ſed iura inimicos à teſtificatu huiuſmodi repellunt, nec admittunt, neque illis fidem aliquam præbent, nec adhibent, tanquàm ſi non fuiſſent examinati.c. de crimine. xv. quæſt.iii. & l. teſtium, ff. de teſt. c.in primis.ii. q.i.& per Bart in l.quæſtionibus.ff ad leg.Iul. maieſt.& per Alexan.in conſil.cxxvi.in iiii.vol.& in conſi.ii.in pri.volu.

26 † Et optima eſt quidem cautela pro reis ad impediendum torturam, vt petant ſibi nominati teſtium nomina contra ipſos examinandorum, proteſtando ſe vel le incontinenti probare, & ſeu in breui termino illos eſſe ſibi inimicos capitales:& curia tenebitur ipſum audire, ſi illi iniuſtitiam facere noluerit: & tenebitur teſtium nomina,& terminum petitũ dare ſibi, & aliter non procedere ad torturam per tex.in §.ſi quis dicat,authen. de teſt. & per And. de Iſer.in conſt,reg. Siciliæ incipien. humanitatem col. pen. & ſi ſecus fieret,poſſit appellare: & ſi nõ appellaretur:tenebitur omnino iudex in foro fori,& poli. Et ſi reus fuerit confeſſus crimen in tormentis non præcedẽtibus legitimis indiciis,etiam ſi ratificaſſet:& in confeſsione perſeueraſſet: talis confeſsio omnino non tenebit. nec ipſi in aliquo præiudicabit:vt tenet Bar.& cõmuniter Doct.in l.de minore.§.ſi pluriũ.ff.de quæſt.& d. And.de Iſer. in tit. de tormen. in c.i. incipien. tormenta in lib.capitulorum Regni Siciliæ.

27 † Et ſic iudices debent eſſe iuſti, & ſapiẽtes, & non tam faciles ad faciendum tormentari,& cruciari reos, & carnem humanam ob damnum irreparabile: quod procedit ex tormentis:vt probè dicit idẽ d. And.de Iſer.in c. ſi iuſte in tit. ꝙ recipiantur appell. à tormentis:vbi recte puniuntur iudices: qui cõtrafaciunt pœna vltimi ſupplicii, & cum infamia qualitate attenta delicti. Et quando eſt probatum legitimè maleficium alia tortura nõ requiritur.l.edictum.ff. de quæſtion. Nam inuenta fuit tortura, vt haberetur veritas, quando aliter haberi non poſsit niſi per torturam:ſed quando aliter haberi poteſt per alias probationes, non eſt procedendum ad remedium torturę; ad quam nũquam deueniri poteſt legitimè, niſi illam pręcedant legitima indicia per not.p Bar.in d.l.de minore.§. ſi pluriũ, ff.de quęſt. ubi dicit, ꝙ ſi reus non ligitimè tortus confeſſus fuerit per tormenta, & in ſua confeſsione perſeuerauerit, nõ tenebit confeſsio talis,nec reo preiudicabit,neque nocebit:& per d.And.de Iſer. in d.c.tormenta,& per Bart. in l.i. §. Diuus Seuerus. ff. de quæſt. & in l.i.C. de confeſsis,& per Salyc.in l.ii.C. de cuſt.

reo. & in l. pen. ff. de quæſt. & per Hipp. de Marſ. in l. i. col. vi. ff. de quæſt. & per Glo. in l. maritus. ff. eod. & per Bald. in add. ad Spec. in tit. de confeſ. & per Fely. in c. qualiter, & quando, de accuſ. & in c. ad noſtram, de proba. & per Matth. Mathesilla in ſingulari ſuo. lv. Nec ſola fama eſt ſufficiens indicium ad torturã, tenet Bal. in conſ. cclxxv. incip. ad euidétiam: Et eſt notandum, ꝙ teſtes malæ famę contrà homines malæ famæ probãt, ſi non fuerint ſocii eiuſdem criminis, tenet Inno. in c. veniẽs, extrà de teſtibus.

Nec confeſsio facta in tormentis præiudicat reo indiciis non pręcedentibus legitimis etiam in crimine læſę maieſtatis: in quo quis torqueri non poteſt niſi ipſis præcedentibus legitimis indiciis. l. ſi quis alicui, & ibi Glo. Cy. Bal. & Saly. C. ad leg. Iul. maieſt. & per Ang. Aret. in tract. ſuo malefic. in verbo, che tu hai tradito la tua patria, & per Franci. Bru. in tract. ſuo de indiciis, & torturis in ii. col. ix. cartę, & per Bal. poſt Glo. in l. fin. C. de accuſ. & per Roman. in conſ. clxvii.

28 Et † ſufficit timor, & ſeu metus tormentorum ad probandum ꝙ quis fuerit confeſſus in tormentis: ſufficit quoque probare confeſsionem eſſe factam in carceribus; nam confeſsio facta per reum exiſtẽtem in fortiis iudicum, dicitur facta metu tormentorum, & æquiperatur confeſſioni factæ in tormentis: vt pluries cõſuluit Hippol. de Marſiliis magnus Criminaliſta, & maximè in conſ. xii. pri. vol. & in conſi. xviii. & in conſi. xxix. & in conſil. liiii. eiuſdem vol. conſi. ſuorum crimin. & in conſil. cxxiiii. & in conſil. cxxv. ii. vol. & in repetit. ſua. l. i. ff. de quęſt.

29 Quæro † de vaſallo requiſito à domino, vt iuuet ipſum contrà patrem ſuum, vel iuuet patrem contrà filium, an teneatur id facere: Glo. tenet quòd ſic in c. de forma. xxii. q. v. ad hoc facit Abb. in c. petitio, de iur. iuran. & dic, vt ibi per eum.

30 Et † an teneatur vaſallus ſequi baronem ſuum, qui vult ire vltra mare ad pugnandum contrà Barbaros, diſtinguẽdum puto: ſi baro eſt tam potens, & ſolitus bellare contrà Barbaros hoſtes infidos, tunc dico teneri, ſi natura feudi patitur, ſin autem non teneri: & iſtam quæſtionem ſirmat Ioan. de Lign. in ſuo eleganti tractatu de bello, & Paul. eius ꝑnepos ampliauit illam allegationibus pluribus: vbi allegat Bal. in c. i. in §. i. quo temp. miles inueſt. pete. debet in iiii. col. quòd ſi dominus vult volare vt fecit Dedalus, ipſe vaſallus nõ debet volare, pro vt fecit Icarus, qui cecidit ſecundum fictiones poeticas iuxta illud Ouidii Poetæ. Icarus Icarias nomine fecit aquas. Et vnum ponit in præallegato loco Ioan. de Ligno. dominum teneri ad ſumptus vaſallo ſibi ſeruienti vltra mare arbitrio moderatas boni viri. l. operę. ff. de oper. libert. & l. penult. & l. qui vniuerſorũ, ff. de pignor. actione.

FINIS.

IVLII FERRETTI RAVENNATIS IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS. EQVITIS ET COMITIS LATERANENSIS PALATII,

De Medela conſeruandi exercitum. Tractatus.

SVMMARIVM.

1 *Charitatis præcepta duo ſunt, amor Dei & proximi. & in quocunque duce optimo exercituum eſſe debent, quibus & operibus bonis placatur Deus.*

De Horatij Coclitis charitate ut patria Roma ſeruaretur ab Hetruſcorum exercitu.

2 *De Charitate Cæſaris aduerſus Opium militem infirmum.*

Corinthum Agiſlaus Rex noluit prædari ne ſuis diſſiparetur exercitus.

3 *Pompeius uictis Albanis uolens ire uerſus mare Caſpium uariis repertis ſerpentibus, ut ſui conſeruarentur, retro uerſus Armeniam minorem redijt.*

4 *Q. Fabij conſulis mirabilis reſponſio filio dicenti locum quendam tuto capi poſſe: & in tali effectu peribunt pauci. tu noles eſſe de dictis paucis.*

Milites ſeruādi ſunt pro reipublicæ neceſſitate.

5 *Alexandri Magni dictum de milite frigore exinanito.*

6 *Milites inexperti non ſunt cum infamia expellendi. ſed eis data pecunia remouendi, exemplo Veſpaſiani Auguſti.*

Exercitus per expertos milites conſeruantur.

7 *Humilis ex genere ortus aliquando gratia Dei exultatur. & aliquando nobilis ſiniſtra fortuna humiliatur.*

8 *Principes illi laudandi ſunt qui propria uirtute ſe, & ſuos, & patriam extollunt gloria. & illi quibus donata ſunt arma & inſignia ob factum egregium idq́; multis exemplis comprobatur.*

9 *Principes uituperandi ſunt, qui de alta ſtirpe nobiliſſimaq́; domo orti ſunt, & inde extiterunt ob ignauiam ſuam. vt de Cathilina, Sergio & Cætegis legitur.*

10 *Bellorum Reges & Magiſtratus quæ curare habeant pro conſeruando exercitu ſuo à periclis & à malis.*

11 *Principes exercitus qualiter pro eo conſeruando debeant hoſtes decipere.*

12 *Exercitus conſeruatur hoſtes domando fame.*

Dux exercitus idem habere debet conſilium contra hoſtes ſuos, vt medici erga infirmos.

Conſilia ſenum in bello eſſe debent.

13 *Vt exercitus conſeruetur urbes p̄dari nō debēt.*

Belli Dux quid agere debeat cum caſus ſiniſtri in bello occurrunt, et ex ſuis aliqui aufugiūt. & adducit exempla Regis Tullij Hoſtili: Lucij Scillę & Cælij. & nu. 14.

15 *De Cynea qui medicinam docuit, ut Pyrrhus exercitum ſuum conſeruaret.*

16 *Regētis exercitus eſt officium curare ne annona & alia pro uictu deficiant copijs ſuis, & ut milites infirmi & ſauciati curentur.*

Regens exercitum cognitionem medelæ proboſq́; medicos habere debet.

Medela pro extrahendo ferro ex uulnere oſſo inſixo. & nu. 17.

Et ibi habes alia remedia pro alijs uulneribus & egritudinibus.

18 *Remedia pro oculis calliginatis et offuſcatis, & eorum uſu. & nu. 19.*

Eufragię uirtus, & nu. 19.

19 *Remedium pro ſanandis moroidis.*

20 *Remedium contra dolorem capitis, frontis & oculorum.*

21 *De Marco Catone aſſerente medicos exulari debere ab urbe & neceſſariā non fore medinā.*

Exercitus quo in loco caſtrametari debeat pro militū ſalute. & quomodo regentes ſe gerere habeant pro conſeruando exercitu ab egritudinibus. & nu. 22.

22 *Exercitus quomodo ſanus conſeruari debeat.*

23 *Occidens ueneno fratrem ſuum condemnatum*

ad mortem.quæ pœna puniatur.

24 *Occident ductum ad Iuſtitiam ut homicida pu nitur,niſi hoc in mãdatis ſuperioris habeat.*

25 *Medicis conſultis ſuper uulnere an ſit letale qualiter ſtandũ, & quæ eorũ opinio præualere debeat.*

26 *Medici non approbati in ſtudio Salernitano, non poſſunt in Regno Siciliæ artem medicam exercere.*

27 *Medici debent eſſe inſignes, approbatæ artis & fidei.*

28 *Medici quot ſufficiant pro faciendo relationem an uulnus ſit letale.*

9 *Medicorum ars eſt neceſſaria pro ſalute corporum humani generis, & excuſatione citati infirmi.*

30 *Vulneratus uulneratum inſequens & percutient,an puniri debeat.*

31 *Vulnerans non tenetur de morte, ſi uulneratus facit ſe per incantationes medeleri,et moritur.*

32 *Vulnerans de morte non tenetur,cùm uulneratus dedit cauſam ſuæ morti.*

1 DVO ſunt † Charitatis præcepta, amare Deum,& proximum, e. in ſcripturis,viii.q.i. hæc enim præcepta in quocunque optimo duce exercituũ eſſe debent. Quibus,& operibus bonis placatur omnipotens Deus: qui vtitur miſericordia in illos,qui ſunt miſericordes,& illis ſuccurit altiſsimus in archanis diuino conſilio ſuo in quocunque militari exercitio,& negotio.c.Abiit Iudas.xi.q.iii. Vrgente autem Hetruſcorũ exercitu Duce Porſena Rege; ne hoſtes ingrederentur vrbem magna fuit prudentia, & virtus charitatis Horatii coclitis: vt patria Roma ſeruaretur;nam armis onuſtus,& vulneratus non dubitauit audito pontis fragore cadẽtis dum incidebatur; & ſe pro aliis ſuis,& patriæ conſeruatione in Tyberim præcipitem dare,& cadere cum ponte: & inde tranſacto fluuio ad ſuos glorioſè redire.

2 † Et Cæſar in itinere pluuiali hoſpitatus apud paruum, & vile tugurium, vbi erat lectulus vnus: quẽ iuſsit dari Opio infirmo militi, & ipſe cum reliquis militibus dormiuit in terram ante dictum tugurium. Corinthum Agiſlaus Rex noluit prædari ne ſuis diſsiparetur exercitus,inquiens prudenter ciuitates græcorum non oportere dextruere,nec illas in ſeruitutem ducere: & ſi peccant arte ipſas caſtigare,ne in futurum deficiant nobis adiutoria.

3 † Et legitur Pompeium magnum victis Albanis iuiſſe in Irchaniam verſus mare Caſpium variis repertis ſerpentibus venenoſis, & vt ſui conſeruarentur per tres dies retro rediiſſe verſus Armeniam minorem.

4 † Erga patrem. Q. Fabium conſulem dicente filio locum quẽdã capi tuto poſſe: & quòd in tali effectu peribunt pauci; inquit prudenter, tu noles eſſe de dictis paucis mortuis.Nam ſeruandi ſunt milites pro neceſsitate maiori reipublicæ.

5 †Legitur Alexandrum magnum reſidentem ad ignem ſuis pertranſeuntibus copiis glaciali tempore militem quendam cognouiſſe exinanitum frigore, conſedere loco ſuo dixiſſe:& inde erga illum humaniter protuliſſe ſi in Perſis natus eſſes,& in regia ſella ſediſſe foret tibi capitale crimen,ſed in Macedonia nato conceditur; O, glorioſum geſtum in re militari,& mirabile exemplum tãti Regis, & ꝙ in Alexandri exercitu tam magno; vnus tantum fuerit miles exinanitus frigore,hiemali tempore: ne mirum fuit ſi ipſe Alexander Macedonum Imperator magnus fuerit nominatus virtute ne dũ ſua; Sed ſuorum militum à patre ſuo Philippo rege exercitorum.

6 † Inexpertum,& indocilem militem iuuenem quendam ordine poſuit Veſpaſianus Auguſtus, & illum vidit deſertorem imperitia ſua, abſque infamiæ nota amouit,ſibi data pecunia vt iret ad proprios lares,inquiens,exercitum ſuum conſeruare expertorum dumtaxat militũ ſuorum virtutem pro honore militiæ.

7 † Et ſi quis ex humili genere conſul,aut Rex effectus fuerit gratia Dei vel de conſule,aut Rege fuerit rector effectus ſiniſtra fortuna,& tacito Dei iudicio; iuxta

illud Iuuenalis. Si fortuna volet fies de rectore conſul, ſi volet hæc eadem fies de conſule rector: Dioniſii tyranni Syracuſarũ Regis, & Anaſii Regis Aegyptiorũ exemplo, qui cum à ſuis contenderetur de ipſius ignobilitate, vaſculũ vnum qđ tenebat pro trulla ad turpe vſum, ſimula crum ex eo fieri iuſsit: & poni in celeberrimo loco, vbi venerabatur à populo: ſi vaſculũ illud venereris inquit erga ſuos ad vilem vſum primò factum, & modo in celeberrimo loco poſitum: Ira de plebeo. Ego ſum factus Rex veſter, quæ verba induxerunt illum ad virturem, & ad regis venerationem.

8 † Enimuerò ſunt illi laudãdi Principes, qui propria virtute ſe ſuos, & patriã extollunt gloria: & illi quibus donata ſunt arma, & inſignia ob aliquod factum egregium: vt de Torquato, de Coruino, de Marco Cicerone, Coriolano, Corne lio, Scipione Aphricano, de Aſiatico, de Numantino, & de alio Scipione, Achille Romano nuncupato; & apud Græcos quippè, & Romanos ſeruabatur militia pro honore, & gloria.

9 † Et illi ſunt vituperandi, qui de alta ſtirpe, & nobiliſsima domo orti ſunt, & inde extiterunt ob ignorantiam, & ignauiam ſuã in dedecus ſuæ nobilitatis: vt de Cathilina, Sergio, & Cęrhegis legitẽ.

10 † Et habent curare bellorum Reges, & magiſtratus omnes, regentes milites, & populos: ne ſuis deficiant neceſſaria, nec illos ponere in diſcrimen fortunæ: ſed eorum curare ſalutem ſtudio omni, & diligentia: & licet pauci perirẽt, verecundia eſt magna regentis, nec vllus eſſe velet de illis paucis peremptis, & ſic in ducibus eſſe deber charitas pro conſeruando exercitus ſuos à periclis, & à malis, facta prouiſione eorũ ſalutis tam pro animabus, quàm pro corporibus.

11 † Et medela eſt exercitus, vt ſui Principis ingenio decipiantur hoſtes reducẽdo illos in foueas, cauaſque, & inſidias, primò præparatas occaſione locorum: & tam in latis, quàm in arcto, & aperto ſimulando fugam, vt hoſtes cadant in foueas arte copertas.

12 † Conſeruantur quoque exercitus hoſtem domando fame, vt Cæſar dicebat, & ꝙ dux exercitus debebat habere idem conſilium contrà hoſtes ſuos, vt medici erga infirmos, & hoſtes propriis eorum virtutibus, operibus ſuperari debent, iudicio Domitii Carbuli prudenris Imperatoris, conſilia ſenum eſſe debẽt in bello: vt Imperator in l. Paulus firmabat ꝓ conſeruatione reipublicę, & honore glorioſè militiæ.

13 † Et medela eſt conſeruandi exercitum non patiendo ita paſsim prædari vrbes, ne cum pręda diſſoluatur exercitus: qa milites eum præda oppulenti affectant diſceſſum ab exercitu. Et ſi quid occurrerit ſiniſtri caſus in belli ardore, & ꝙ aliqui ex ſuis aufugiſſent, poterit princeps vti exemplo regis Tullii Hoſtili, & Lucii Syllæ: qui dum proſpexiſſent partem ſuæ gentis aufugiſſe ad hoſtes: & ne ſui deficerent in pugna, illis placido, & læto vultu propalarunt geſtum fuiſſe ex ordine ſuo: & ita ſuorum animos ob hoc turbatos reconciliarunt, & adeò accreuerunt eorũ audaciam, ꝙ victores permanſerũt: & alia vice Sylla certis ex ſuis miſſis ad explorandum, qui truncati ab hoſtibus fuerunt, ne ſui timerent, inquit, illos ſe miſiſſe ad hoſtes dedita opera vt interficerentur: quia pluries rransfugare voluerũt, & ꝙ reperit illos ſibi fuiſſe infidos cum comminauerint ſe fore breui fugitiuos, & transfugas: & magis voluit per hoſtes puniri, q̃ per ſuos derimari.

14 † Conductis lignis pro vallo ſuos cõſeruauit, & vallum Cęlius primopilaris, ſictè ꝙ indigebat lignis pro vallo miſsis ſuis ad furandum ligna, & dum hoſtes capere ligna prohiberent Romanis ſparſis, inciſis truncis occupari vallum ſuum firmauit Cęlius arte tali, liberalitate Stutillum nobilẽ equitẽ retinuit Q. Fabius Maximus in exercitu, ſibi donato equo, vnà cum ſumma quadam pecuniarum, & pariter donis Philippus Rex Macedonum retinuit in exercitu ſuo peritiam virum fortem, & prudentia ducum prædictorum illos habuit fideliores.

15 † Et pro medicina exercitus Pyrrhi, do-

cuit Cyneas Pyrrhum Regē vt deberet vitare Idram ſerpentem incolentem paludem Letniam:quem victare poterit nō pugnando cum Romanis, qui ſuperari non poſſunt potentia,& virtute ſua diuina,diſſuadendo ne bellum gereret cū Romanis ſi ſuum exercitum conſeruare voluerit, aliàs victus tandem permanebit ab illis,& ſine exercitu, quem conſeruare deberet pro tutela Imperii ſui·videns Romanos duplicaſſe exercitum Albino duci,& conſuli ſuo.

16 † Ducum nempe eſt officium pro cōſeruando exercitum ſuum curare ne annona,& alia pro victu, & bello neceſſaria deficiant copiis ſuis:& vt infirmi,& ſauciati milites curentur. l. officium. ff. de re militari. Optimum eſt in re militari habere cognitionem medelæ, & probos,longeuosq; medios,ac expertos tenere premiatos in caſtris ſuis: & ſi quis militum fuerit vulneratus miſsilibus armis videlicet telo ſpiculo, aut ſagitta, & ferrum remanſerit in vulnus oſſo in fixum, vt fertur contingiſſe Anchiſiadi Aeneæ,vt cantat Poeta. Hin Venus indigno nati concuſſa dolore, Dittamum genitrix,Crateo carpit ab Ida puberib^9 caulem,& florem comantem,Purpureo non illa feris in cognita capris, Graminacū tergo volucres ęſere ſagittæ : Ambroſiæ ſuccus, & odoriferam panaceam : Fouit ea vulnus Lympha lōgeuus Iapis:Ignoras ſubitoque omnis de corpore fugit : Quippè dolor omnis ſtetit, immo de vulnere ſanguis : Iamq; ſequuta manū, nullo cogente ſagitta:Excidit atque nouæ rediere in priſtina vires.

17 † Et ſi vulnus huiuſmodi ſanati non poterit,proderit ſumere repente cinerem hirundinis in olla combuſtæ cum aceto; & murem ſimiliter diſectum,& ſuper impoſitum cum farina facta ex ſemine lini cum radice cucumeris ſiluestri,& virtute magiſtra cadet illicò ferrum : Lingua vulpis cum oleo cōmuni decocta, & vt ſpongia effecta,& ſuper vulnus impoſita prodeſt vt ferrum repente ex oſſo infixū extrahatur. Maſsillarū apri cinis prodeſt habentibus oſſa fracta, & cōſolidat illa arte magiſtra. Et optimum eſt id,& præſentaneum remedium habētibus coſtas fractas : quibus etiam prodeſt fimus caprinus cum vino veteri. Et ex his remediis vulnera quoque aperiuntur, & ex illis extrahitur ferrū, & ſanatur ſauciatus, cuius ſanguinem ex vuulnere ſiſtit puluis olibani,cum pilis leporis, & oui vitello facto emplaſtro, & ſuper impoſito: Prodeſt de per ſe aloes puluis,vel acetum forte vndecunque fluat ſanguis illum ſiſtit, Et frigida aqua etiam de per ſe retinet ſanguinem: & ſi infuſa fuerit panno lineo inuoluto collo, ſanguinem retinet exeuntem ex naſo. Et ſi ex braſica decoctione trita impoſita fuerit foueantur vulnera vetera, aut recentia mire ſanantur. Sanatq; vlcera, & vulnera vetmes, quos coſſos vocamus in ligno naſcentes. Et ombelici in terra orti vermes conglutinantur vulnera recentia,& neruos præciſos ſollidant illitos vnguine tali infra ſeptimū diem vt firmat Democritus Grecus Chirugius:quos in me le conſeruari mandauit. Inflaturam ſanar, ſeu contuſionem exictu factam trita cicuta, & abſintium quoque prodeſt calefactum ſuper lapidę cum aceto infuſo. Prodeſt ad ſuſpirea acchilea mille foleum maius dicta,quæ proficua fuiſſet Vitgilio Mantuano Poetarum Principi: qui tali morbo vt legimus paciebatur. Nam hæc ad vmbram deſiccata,& in pulueremfacta,& aceto potata prodeſt valde precipitatis ex alto; vt ſępe contingit militibūs expugnantibus vrbes,& vulneratis, & aliis pacientibus diuerſis egritudinibus: vt accepimus ex variis auctotibus. Fumus cimicum prodeſt patientibus difficultatem mingendi ſuper carbone ignis impoſitarū, ita ꝙ illicò mlnget per teſticulos, & nerui virgam talis fumi ſentito fetore; vt in libro de potentia Dei firmat beatus Petrus Damianus Rauennas olim Cadinalis ſanctæ Romanæ Eccleſiæ:qui etiam dicit fumum prædictum facere irundines euomere ſanguinē,& illicò relinquere morſum ; & plus ibidem ſcribit ꝙ expelle colubris, & ſeu anguis decocta in feruenti oleo oliuæ au

rium

riū mirabiliter tolli dolores: qđ optimū: eſt pro militibus ſolitis dormire in terram, cuius frigus, & humiditas, vel galearum pondus, & frigiditas ferri generant illis dolores aurium, & capitis, cui prodeſt acetum panno lini infuſum, & impoſitum ſuper frontem. Et ſi ex cauſa prædicta contingerit aures obturari, & murmurari more grabronum; panis cocti calidi recepta molena, & inde poſt in auribus poſita aperientur aurium meatus, & porri optuſi: ex quibus aqua prouenier, quę abſtergatur bombice muſcato in auribus impoſito, & ibi relicto: & Dei gratia talis aurium dolor intenſus, & murmur ceſſabit: & propter talem calorem reſtituetur auditus facto experimento.

18 † Pro oculis, & eorum uiſu prodeſt eufragia, ſeu herba lucida abiecta radice in vmbra deſiccata, & puluerizata in quantitate nuius mediæ nucis, vel vnius coclaris cum vino albo potata, aut cum mele in modum electuarii ſumpta omni mane ieiuno ſtomacho, & valde proderit obſcuritati, & ſeu caligini oculorum, uiſumq; mirificè clarificat, & memoriam reparat, ſi ſumpta fuerit quadraginta ſaltem diebus continuis. Et legimus hoc fuiſſe expertum in ſenibus decrepitis multis, carentibus viſu oculorū: quibus gratia Dei fuit reſtitutus viſus remedio, & ſeu medicamine tali.

19 † Et ſi herba pdicta fuerit poſita in muſto vuæ vinum clarificat, & conſeruat, & curat rupturam à putrefatione, & abſque inciſione ſanat moroidas, & ſtringit ſanguinem ex quacunque parte profluentem corporis. Prodeſt & fel galli, & celidoniç ſuccus ad accuendum viſum ſi incorporatum inſimul fuerit, & optimū fiet collirium cum dragma vna melis, & vntia aloes, ac camphorę tribus vntiis, & totidem aquæ roſarum, & feniculorum, & verbenæ inſimul iunctis ad ignem facta aqua lambicata, & inde caute ſeruanda, & in oculis ponenda pro eorum viſu, & accumine. Electuarium etiā fit pro oculis ſumpto ſemine apii, fenicu li foleis, & rutæ, verbenæ, & brithonicæ cum grano iuniperis, camederios, pimpinellæ oncias duas ſumendo, & ſaluiæ vnciam vnam; & duas eufragiæ, & totidem montani ſyllaris, & celidoniæ minutæ, vncias tres, cum dragma vna cum dimidia cinamomi, nucis muſcatæ, gingeberi, geduarię, piperis longi, mazæ, garofalorum vncias duas cū dimidia, tres enolæ dragmas, & ſex melis. Prodeſt ex ſe enolo viſui, prodeſtq; calliginatis, & offuſcatis oculis: album vinum aqua vitis, & aloes apaticus piſtis infuſus albo vino: & probè incorporatus in vna vrna vitri optimè obturata poſitus: & optimum ex his fit collirium proficuū ad ſanguinē, & obſcuritatem caliginoſam oculorum.

20 † Prodeſt & tritus aloes cum vitellis ouorum contra dolorem capitis, frontis, & oculorum: prodeſt britonica trita ſuper fronte poſita, & mixta fimo columbicū forti aceto: ꝙ ex ſe etiam prodeſt ſuper frontem poſitum pro dolore oculorum, & capitis. Sinapis, & ruta æqualiter ſumpta cum mele, & cera ſuper panno lini poſita, & ſuper frontem illinita ad lipitudinem prodeſt oculorum rubeorū ſæpe lachrymantiū: quo morbo legimus laboraſſe Horatium poetam Venoſinū: qui inter poetas Lyricos, & Satiricos obtinet principatum: hic fuit amicus Virgilio laboranti ſuſpiriis, in quorum medio dum ſederet Octauianus Auguſtus poetando cum prędictis: & cum tunc fuiſſet interrogatus à Mecęnate ſuperueniente, quid faceret Auguſtus, ipſe illi iocoſe reſpōdit ſe ſedere iter lachrymas, & ſuſpiria, intelligendo de Horatio, & de Virgilio reſpectiuè pacientibus dictis morbis.

21 † Marco Catoni diſplicebant medici, aſſerendo illos eſſe carnifices, & homines ſæpe occidere impunè: & contrà ipſos orauit in Senatu aſſerendo illos exulari debere ab Vrbe, & neceſſariam non fore medicinam affirmabat improbè: & librū ſcripſit contrà infirmitates, ad reddendū ſanitatem infirmis: quos ieiunos ſtare nolebat, dando ſibi pro cibo caules, betas, palumbos, anates, & lepores: & illos ita ſaturos tenebat, quæ res faciles erāt pro

ſtomaco,& ad digerendum, & his ſom-
nia perſæpe inducebantur. Conſerua
tio enim & medicina ſalutis exercitus
eſt,quòd ſui inclyti duces caſtrametētur
cum ipſo in loco tuto, & ſano, fugiendo
loca padulоſa, & ſubiecta aquis, & vētis
nociuis corporibus humanis:quod facilè
vt aliàs dixi cognoſci poteſt per ſitum,
& colores inhabitantium nō dando cau-
ſam futuris infirmitatibus propter inor
dinationes,operando vt milites dormiāt
ſub tentoriis,& vbi ſit copia bonarum ar
borum, quæ faciunt vmbram militibus
æſtiuo tempore, & vbi ſit copia lignorũ
pro vſu belli,& exercituum.& ꝙ nō iti-
nerentur per æſtiuos calores,ſed de ma-
ne, & de ſero, niſi neceſsitas impelleret
illos alio tempore meare. Et legitur
in regno Babilonis homines dormire ſu-
per vtribus aqua plenis propter magnũ
calorem. Et ꝙ de hieme dicta ceſſante
neceſsitate non itinerentur per niues,&
glacies,& gelu ſine ignis cōmodo,& de-
bitis neceſſariis veſtibus, nec bibere a-
quas cenoſas,fetidas,& fetentes, ſalitas,
aut venenoſas,curando infirmos cũ om-
ni ſtudio,& diligentia vt ſanentur: quia
non eſt remedium pro duce quando pro
hoſte habet infirmum exercitum ſuum,
& habet pugnare cum hoſtibus ſuis va-
lidis.

22 † Et nihil eſt vtilius ad conſeruandum
exercitum ſuum in ſanitate, quãtum ſit
aſsiduum exercitium caſtrametando in
locis tutis,& vbi hoſtes non poſsint im-
pedire victum,& alia neceſſaria pro exer
citu, & bello, conſiderando optimè loco
rum naturam,vbi caſtrametari continge
rit: & vbi hoſtes reſideant præcogitãdo:
quę ſint futura,& illis prouidēdo ne ſuis
deficiant annonæ, mutationes, & alia ꝓ
exercitu,& bello neceſſaria,& quòd non
diſcipentur, vel ab hoſte tollantur inſi-
diis,conſeruando illas in tuto loco, illas
ordine diſpenſando militibus: vt hoſtis
occultus fames vincatur virtute,& pru-
dentia incliti ducis bellorum experti.

23 Quæro de caſu: † Miles quidam de Mel
phio habēs fratrem ſuum carceratũ iam
primò bannitũ,& foriudicatum: qui ve-
niebat decapitandus pro delicto,& ne vi
tuperaretur eius parentela eidem in ci-
bo dedit venenum,& mortuus eſt dictus
carceratus,& inde fuit captus miles præ
dictus:an puniri debeat,& qua pœna,fui
ego aliàs conſultus de pręmiſſo caſu in
contingentia facti:& cōſului dictum mi-
litem vti paricidam debere puniri ſecun
dum d. Ioan. de Anania in c.cum iura-
mento,in vlt.col.& in c.i. & ii. extra de
ſortileg.& ꝑ Ioan.de Imol.in l.Publius.
ff.de condict.& demonſtrat.& per Bal.in
l.fin.C. de malefi.& mathema.in l.fidei
commiſſa. ff. de leg. iii. & in l.i.C. vnde
ui, & per Paulum de Caſtro in conſi.
cxciii. & per Bar.in §. arripiat, authen.
vt omn.obedi.iudi.ſuis,& per Ioã. And.
in add.ad Spec.de accuſat. in §.ſequitur,
& in add.magna:& ita fuit iudicatum,&
executum iuxta conſilium meum.

24 † Et iure quoque cautum eſt, ꝙ ſi quis
reum occiderit ductum ad iuſtitiam pu-
niri debet de homicidio, ſcilicet pœna
leg. Cornel.de ſica. etiam ſi dubitaretur
per familiam curiæ illum ſibi tolli per
viam ab amicis condemnati,illum fami-
lia curiæ non poteſt impunè occidere,
niſi hoc habuiſſet in mandatis à ſuperio
re de occidendo ipſum in dicto caſu, ſe-
cundum Bal. in l.fideicommiſſa, & in d.
l.fin. C.de malefi.& mathem. & in l.ad-
dictos, C.de epiſco. aud.& Alexan. in l.
iii.§.transfugas.ff.ad leg. Corne.de ſica.
& per Bar. in l cuiuſque, ff. ad leg. Iul.
25 maieſt. † Quæro de alio caſu occurren
ti per dies, an ſtetur relationi medicorũ
circa infirmitatem, & qualitatem vulne
rum,ſi ſint lætalia,vel non lætalia, & an
vnius tantum medici, vel plurium, dic
plurium expertorum, & approbatorum
medicorum fide dignorum, habetur per
Bar.in l.i in §.eadem, ff. de verb.obliga.
& in l.ſemel.C.de re mil.lib.xii.ad hoc
facit Gl.in c.ego ſolus.viii.diſti. & Spe.
in titu.de homicid.in § i. Vbi habetur
quòd ſtatur voto, & relationi paucorum
peritorum, & non voto plurium imperi-
torum contrarium aſſerentium: vt fir-
mat Ludouicus de Vrbe in d.l.i.in §.fin.
ff.de verb.oblig.& Ant.de Butr.in c.pro
poſuiſti,de prob.& Matthæ.de Afflict.in
prima decil ſui lib.deci.cōſilii Neapolis.

26 †In Regno Siciliæ ſi medici non ſunt approbati in ſtudio Salerni, puniuntur praticantes, medentes, aut conſulentes cum ſalario, vt in conſtit. dicti regni incipiente quiſquis: & in conſt. incipiente vtilitati, cum ſequenti in tit. de probabil. exper. medi. & vt nullus audeat praticare niſi in conuentu publicè magiſtrorum Salerni ſit approbatus, vt in conſti. incip. quia de medicis lib. iii conſtitutionum prædicti Regni.

27 †Medici debent eſſe inſignes, & approbatæ artis, & fidei: vt in d. l. ſemel. C. de re mil. & in §. ꝙ autem, authen. de nõ alien. arg. l. i. ff. de vent. inſpic.

28 † Et quot medici ſufficiant pro faciendo dictam relationem, dic duos ſufficere, & plures ſi haberi poterint: & ſi plures q̃ vnus haberi nõ poſsit, illius tantum medici approbati ſufficiet relatio, arg. §. ꝙ autem dictum nobis, authen. vt lic. matr. & aui. vbi ſi tamen adeſt, & per Andr. de Iſer. in §. præterea, in tit. hic finitur lex, incipiunt conſuetudines, & Lucas de Pen. in l. cum allegatis. C. de re milit. lib. xii.

29 † Medicorum ars eſt neceſſaria, vt in eccleſiaſtico capitulo xxxviii. pro ſalute corporum humani generis l. i C. de uar. cogni. & C. de profeſſ. & med. lib. x. Et pro excuſatione citati infirmi propter impedimentum infirmitatis ſtatur relationi in Regno Siciliæ vnius medici approbati, ſecundum diſtinctiones ꝑdictas.

30 † Quæro ſi vulneratus ſequitur vulnerantem, & illum percutiat, an puniri debeat: dic ꝙ ſic. l. ſi ex plagis. §. i. & l. qua actione, ff. ad leg. Aquil. & an puniatur vt doloſus, vel vt culpabilis habetur per Ioan. de Lign. in lib. ſuo de bello in c. cxviii. & ibi me remitto cauſa breuitatis.

31 † Quæro de vulnerato, qui ſe fecit mederi per incantationem, & mortuus eſt, an teneatur vulnerator de occiſo, vel de morte, dic quòd non: quia incantator nõ eſt medicus: & de iure diuino, & humano eſt prohibita incantatio: pro quo facit tex. in l. obſtetrices, ff. de var. & extraordin. cogn. & per Ioan. de Anania in rub. de magiſt. & idem conſuluit Sozi. in conſ. clxxviii. incipiente primo aſpectu.

32 † Neque vulnerãs tenetur de morte vulnerati, quando vulneratus dedit cauſam ſuæ morti, & per medicos noluit mederi, vel illis fuit inobediens: aut imperitos medicos accepit: ad ꝑdicta facit not. per Fely. in c. preſbyterum, & in c. ſignificaſti, el. ii. de homicidiis.

FINIS.

IVLII FERRETTI RAVENNATIS IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS, EQVITIS ET COMITIS LATERANENSIS PALATII,

An uicti hoſtes ſint proſequendi. Tractatus.

SVMMARIVM.

1 *Hoſtes fugientes ad montanea & nemoroſa loca qua iter ſint perſequendi: & quid agendum ut in illos plena uictoria habeatur. nu. 4.*

2 *De Scipione inſequente in Aphrica regem Cæphacem, & de captura ipſius Cæphacis.*

3 *M. Marcius qualiter aggreſſus fuit in Hiſpania Carthaginenſes & illos rupit in obſcura note.*

5 *Pompeius ne cives Romani hoſtes ſecreti perſequerentur: literas Sertorio miſſas, quibus concitabatur ut in Italiã ueniret, ſibi præſentatas, ne legerentur mandauit concremari.*

Cæſar uicto Pompeio capſam epiſtolarum ciuiũ ſibi inimicorum præſẽtatã combuxit, ne odio

proſequerentur.

6 *Hoſtes an & quando ſint proſequendi dimiſſa prædæ: & ibi exempla habes. & nu. 9.*

Militia ſtat in experientia, & longo exercitio perficitur.

Hoſtes fugientes non ſunt pertinaciter proſequendi. ne fortuna contraria fiat.

7 *Mora nocuit ducibus & militibus quantumcunque uictoribus auidis capere prædam.*

Annibal poſitis inſidijs, ſine ſcorta theſaurum miſit, & hoſtes cupidos præda deleuit.

8 *Antigonus ſimili fraude decepit & occidit Gallos præda delectantes.*

Victores pro victoria in lætitia ſparſi, facile uinci poſſunt.

9 *Craſſo quantum nocuit auaritia, & Camillo profuit munificentia.*

Agiſlaus Rex Lacedæmonius in Phrigia prædæ oneratus ab hoſtibus ſe defendit, & tutus cum ea abijt.

10 *Præda per milites quæſita in bello, penes ſe exiſtere debet vt pro ipſius defenſione & victoria magis obſtinatè pugnent.*

11 *Mithridates bello pulſus à Lucullo, ſparſis Mithridaticis numis ante Romanos milites illum inſequentes. & inde dimorantes in colligendo pecuniam, euaſit.*

Similiq; arte ſe ſaluum reddidit Triphon Rex Siriæ, & Tigranus Rex Armeniæ.

12 *Philippus Rex victus per Romanos in bello, qua arte ſe & ſuos ſeruauit.*

T. Didius quomodo Hiſpanos deuicit.

13 *Abeunte in fuga celeri hoſtili exercitu, quid operandum ut facilimè hoſtes ſuperentur. & num. 14.*

15 *Negligentia eſt hoſtis in bello. quæ nocuit Aſdrubali, & profuit Claudio Neroni diligentia: & ibi habes alia exempla.*

Diligentia quantum proſit in re militari.

Actum nihil eſt, cum aliquid ſupereſt agendũ.

16 *Celeritas profuit pluribus Romanis Ducibus: & pluribus ex eiſdem profuit cunctatio, arte uſa Palladis:*

17 *Virtus in militia regnare debet exulato uitio.*

18 *Duces exercitus aſſiduo curare tenentur carpere ex hoſtibus in fugã uerſis, ne reintegrẽtur.*

Fortunæ dominium & potentia.

19 *Eluetij quomodo in deditionem Cęſaris peruenerunt.*

20 *Sertorius qua arte cumulauit exercitum contra Pium Metellum, qui illum in loco montano reductum obſidebat.*

Afranius Legatus Pompei Parthos fugauit moleſtantes regnum Tigrani in Gordiana. & illum fuit proſecutus uſque ad urbem Albieleticorum.

21 *Agiſlaus qua arte in Sardos magnum exercitum congregauit.*

Militare propter prædam eſt peccatum.

Expeditione finita, & victoria integre potita, Deus eſt laudandus. deinde præda inter milites diſtribui debet, exemplo Othonis Imperatoris.

Præda illicita ſubiacet furto & reſtitutioni.

Præda pro iniuſta acquiſitione ſæpe capitur.

22 *Emptores prædarum captarum in bello, an teneantur illas reſtituere, ſi pactum ſit bello finito prædas ab utraq; parte factas reſtitui.*

23 *Duces belli diuiſa prẹda tenentur laudare Deũ ut in bellis fuerit, eius præſidium cum militum virtute non deficiat ſibi.*

Imperatores belli vincere uolentes & regnare, quomodo erga captos & ſubditos ſe gerere habeant.

24 *Tiana ciuitas qua artè capta per Aurelianum Imperatorem.*

25 *Milites auari & cupidiſſimi præda, qua arte à ducibus ſuis ad bellum incitari debeant.*

26 *Prædę ab antiquis pro publico detinebantur, & quare.*

27 *Quęſita in bello iuſto. iuſtè detinentur.*

28 *Cadauera in bello mortuorum ſepelliri debent.*

29 *Fidelibus plus prodeſt in loco ſacro ſepelliri q̃ in non ſacro.*

30 *Pompeius militibus cęſis contra Mithridatem duce Tinario ſepulturam dedit.*

Lucullus quòd non fecerat mortuorum cadauera ſepellire fuit inculpatus.

31 *Agiſlaus Rex poſt expeditionem contra Thebanos & Argiuos, mandauit occiſorum cadauera ſepelliri.*

1 ARTE victi fugiẽtes hoſtes in locis nemoroſis, & mõtanis, vbi facile conſeruari poſſint. Vtile erit ſibi arbores, incidere, & ita inciſas per tranſuerſum limitum, & viarũ prohibere vt iter

impediatur perſequentibus illos, fodiendo vias, illaſq; rumpendo, & cauando paſſus, ripaſq; aquarum, & pontes fluuiorũ incidendo, & materiam ſpargendo, iter impediẽtem equis, & hominibus, ſi temporis, & loci commoditas aderit.

2 † Scipio dum in Aphrica irrupiſſet Carthaginenſes, & Numidas Cæface, & Aſdrubale ducibus: dũ illos victoriosè inſequeretur, ne ſpiritum caperent, de nocte per Maſiniſſam, & Lelium Cornelium inſequutus fuit hoſtes, vt plena habeat victoria demum conuerſo Cęphace rege Numidarũ in Romanos pſequẽtes, iterũ aciebus inſtructis pugnatũ extitit, & captus fuit Rex Cęphax, & ductus captiuus ad Scipionem, qui cum ipſo probè fuit conſultus circa littora: & illum ſecũ duxit ad vrbem cum triumpho.

3 † Et M. Marcius eques Romanus ſequuta in Hiſpania Scipiadum morte, de nocte cum reliquis Romani exercitus inſimul congregatis fuit aggreſſus Carthaginenſes tale factum inopinantes: & illos rupit in obſcura nocte.

4 † Et ut plena habeatur victoria in hoſtes fugientes ad ruposa, & nemoroſa loca, conſilium erit, vt illicò rapaciſsimi equi mittantur ad dicta loca, anteq̃ illuc accedant hoſtes ponendo illos in medio: & ita plenam victoriam reportabunt.

5 † Et ne ciues Romani, qui hoſtes ſecreti fuerunt Pompeio magno perſequerẽtur: ſibi preſentatis per M. Perpennã literis plurium ſenatorum Sertorio miſsis: quibus incitabatur, vt in Italiã veniret cum exercitu, illas prudentiſsimus Imperator Pompeius nõ aſpexit, ſed ipſas concremari illicò mandauit, & idẽ fecit ſapiẽtiſsimus Imperator Cæſar victo Pompeio: capſam epiſtolarũ ciuiũ ſibi inimicorũ præſentatã cõbuxit, ne legerentur, & inde perſequerentur odio: ſed omnibus clementiſsimè pepercit Cæſar iniuriarum immemor diuina virtute ſua.

6 † In arbitrio tamen ſtat Principum Palmatiorum proſequi, vel non proſequi victoriam, & hoſtes ipſos, conſiderando loca, tempora, & pericula, quæ euenire poſſent, opportunitatemq;, & commoditatem ſuorum, victorieq; qualitatẽ, & amicorum virtutem, & hoſtium experientiam, multitudinem, inſidias, & neceſsitatem: Nam ars glorioſæ militiæ ſtat in experientia rerũ magiſtra, & lõgo exercitio perficitur. l. ii. ff. de orig. iur. Et cũ plures ſint caſus, q̃ leges, ideo eſt optimũ ſcire præteritorum temporum hiſtorias, & documenta, vt certa ſit diſciplina futurorum. Fuſo Aſdrubale per M. Luciũ Romanum conſulẽ volentibus ſuis proſequi hoſtes, & illos perdere vſq; ad vnũ, reſponſum fuiſſe prudẽter, legimus multorum ducum ſententia eſſe ſcriptũ neceſſe fore, vt aliqui hoſtium ſuperſint, vt aliis valeant nunciare victoriam noſtrã: Et ſimiliter docuit Pyrrhus non eſſe tollẽdos hoſtes vſque ad omnem perniciẽ: & capta per ipſum ciuitate Romanorũ amica portis clauſis, & fortiter præmente neceſsitate ex deſperatione dimicante populo viam illi ad fugam prudentiſſimè dedit. Prudentia eſt quandoque hoſtes victos fugientes proſequi poſt terga dimiſſa præda, argumento l. minores. ff. de excuſ. tut. facto edicto ne ſui milites tangant prædam pro maiori gloria, uictoria, & honore; quia ſæpe contingit hoſtes fugere, & arte prædam poſt ſe relinquere victoribus inſequentibus illos, vt morem faciant in capiendo, & colligendo illam: & vt fugientes habeant ſpatium fugiendi: & tunc eſt ſequenda victoria antequàm hoſtes in fuga pauidi exiſtentes capiant ſpiritum: plus enim laboris eſt in ſpoliandis hoſtibus, quàm in vincendo illos, vt in Armenia dũ bellaret Lucullus dixit erga ſuos, & Fimbrianos milites. Propter prędam militum Bruti, & Caſsii inſequẽtium illam, Caſſius, & Brutus victi permanſerunt à Cæſare Auguſto, & ab Antonio: q ſuos ſparſos in fuga recollexerunt, & illos inſtruxerunt in aciem: & facta bina expeditione victi fuerũt Brutus, & Caſsius. Damnatur Brutus, qui pmiſerat dare in prædam militibus ſuis, & Caſsianis ciuitates Theſolonicam, & Lacedęmonem per ipſos deprædandas: ſed Dei prouidentia remouit mala mortalium vota: quia ipſi

remanſerunt victi ab Auguſto, & ab Antonio. Et prudens Rex Pyrrhus inqt non eſſe hoſtes fugientes pertinaciter perſequendos, ne fortuna inſtabilis, fieret contraria: & vt pugnandi locus commodior eſſet.

7 † Mora nocuit Annibali ſequuta victoria apud Cannas dimoranti in Apulia, & Capua, Arbalis ſpreto conſilio magiſtri ſui equitatus, qui conſulebat Annibalē tunc ire ad vrbem caput belli, ſubiungēs Arbalas Annibalē ſcire uincere, & ignorare ſequi victoriam, neque ſcire vti victoria ſuę fortunæ: & pluries indoluit Annibal ſe plus ſtudii habuiſſe in reficiendos, & ſanandos milites ſuos; quàm in cōſilio ſui fidi Arbalis: ignauia, & mora nimis perſępe nocuit ducibus, & militibus quātumq; victoribus auidis capere prędam. Annibal poſitis inſidiis theſaurū miſit ante ipſum ſine ſcotta, & vigilia: & inde ſe illis oppoſuit cum occultis inſidiis, & hoſtes cupidos prędæ decepit, & deleuit.

8 † Et ſimili fraude Anthigonus decepit, & occidit Gallos præda delectantes. Et dum victores ſunt in lætitia pro victoria ſparſi, & inordinati, facile vinci poſſunt ab animoſis victis, & expertis, aggrediendo victos loco, & tempore: & illi incauti de victoribus, reddūtur victi, arte prudētis imperatoris, vt Marcius fecit contra Pœnos.

9 † Craſſo nocuit auaritia valdè dum bellaret in Aſia contra Parthos, vbi interfectus fuit cum filio ſuo Craſſo iuniore. Et Camillo profuit munificentia ſua, ſpreta per ipſum auaritia, quæ nocuit Liſandro, & Alcibiadi colligentibus prędam hoſtium fugientium: & illis auaritia ſuſtulit honorem. Et Prudentiſsimus Rex Agiſlaus Lacedęmonius in Phrigia præda oneratus ſe defendit ab hoſtibus illorum ſagittariis oppoſitis captiuis, quos habebat in exercitu, ab illis partibus, quibus hoſtes ſagittabant, & ſuos ſeruauit illæſos, & tutus abiit cum præda.

10 † Conſilium eſt ſanum pro ducibus, vt ſecum milites teneant in exercitu prędā ſuam per ipſos in bello quæſitam, & nō permittere, vt militum ſuorum præda ponatur in aliquo loco tuto, ſed maneat in exercitu penes ipſos, donec fuerit finitū bellū: ne materia detur militibus fugiendi, eorum extracto animo. Iuxta illud euangelicum, Vbi eſt theſaurus tuus, ibi eſt cor tuum: & ita eſt dicendum de prædā per milites quęſita, qua penes ſe exiſtente pro ipſius defenſione, magis obſtinatē pugnabūnt, & pro victoria.

11 † Callide Mithridates Rex Ponti bello pulſus à Lucullo ſparſit Mithridaticos numos auri ante Romanos milites illū inſequētes: & Lucullani auaritia oppreſſi dimorarunt in colligendo pecuniam, dato ſpatio fugiendi Mithridato, qui arte tali euaſit. Et ſimili arte ſe ſaluum reddidit Thriſon Rex Syrię, & Tigranus Rex Armeniæ bello pulſi abiecta corona, & ſparſa pecunia Anthioco rege Aſię inſequente Thriſonem: & inde cum ſuis morante in colligendo pecuniam, auaritiæ cæcitate hoſte bellorum acerrima.

12 † Et dum Rex Philippus foret victus ꝑ Romanos in bello, & aſtrictus in arcto loco, vt viam haberet cōmodam fugiendi, petiit inducias à Romanis pro ſepeliendo mortuos in bello, & illis habitis fugit, & arte tali ſe, & ſuos ſeruauit. Et T. Didius conſul in Hiſpania ſequuta crudeli cæde ab vtraque parte pugnantium, de nocte ſuorum cadauera multa amouit, & ſepelliuit: vt non videretur ipſum perdidiſſe: hoſtes autem Hiſpani de die volentes ſuorum corpora mortua ſepellire, reperierūt plura corpora ex ſuis fore mortua, & ſe victos putarunt, & ſe dedere Romanæ ditioni.

13 † Abeunte in fuga celeri hoſtili exercitu, conſilium eſt proſequi extremum agmen hoſtium cum rapaciſsimo equitatu leuis armaturæ, carpēdo aſsiduo hoſtes, donec reliquum exercitus ſuperuenerit.

14 † Et ſi hoſtes in fugæ timore fuerint inordinati, & aggreſsi vt ſupra in extremo agminis ſuperabuntur facilimè aſtu, & diligentia prudentis Ducis illos inuadenti. cum ſuo audaci, & expedito exercitu. Et ſi in extremo agminis fuerit proui

ſum de fortiori acie hoſtium tutò mea
buni hoſtes prudentia ſui ducis, vt aliàs
ſuo loco dixi. Et vt expediti forent mi
lites onerati præda ad inſequendum ho
ſtes, Decius iuſsit in Maguntia, vt Ap
pius apud Samnios per milites vendi
prædam.

15 † Negligentia eſt hoſtis in bello, quæ
nocuit Aſdrubali, & profuit Claudio
Neroni diligentia ſua, inimica negligen
tię, capto namq; nuncio Aſdrubalis in
deuio cum literis fratri directis Anniba
li per Claudium Neronem diligentiſsi
mum virum, & inimicum negligentiæ,
& percepto illum caſtrametari in agro
Piceno apud Metaurum aduolauit ibi
Claudius Nero cum parte ſui expediti
exercitus de nocte in ſcio Annibale, con
tra quem erat caſtrametatus Claudius
Conſul in Brucios, & diligentia ſua, au
xilio Collegæ ſui Liuii Salinatoris: qui
apud Senam amnem nō longe à Metau
ro caſtrametabatur commiſſo prelio tru
cidauit exercitum Aſdrubalis vnà cum
ſuo duce, ne ſe iungeret cum fratre Anni
bale, & Barbaros mira celeritate ſupera
uit. Et vt inquiebat Lucius prætor, &
Tranſibolus Romani callidiſsimas vul
pes perſæpe capi ingenio, arte, & opera
celeri venatorum. Et ſic pro regula
habetur in re militari, ꝙ hoſte vicino,
vel longe caſtrametato diligētia eſt ſem
per vtenda per duces, & habere lynceos
oculos, & prędcogitare futura, quę occur
rere poſſent, virtute, & prudentia ducum
hoſtilium: Claudii Neronis, & Cęſaris
exemplo; qui cum exercitu ex vrbe diſce
dens fuit infra octo dies ſolita ſua celeri
tate caſtrametatus cum exercitu apud
Rhodanum Galliæ, & hoſtes rupit inopi
nantes eius tam celerem aduentum, ſe
poſt reducto Cæſare in Hiſpania infra.
xvii. dies in vrbe Sagunti contra filios
Pompei: qui ibi exercitum maximum
pręparabant: quos diſcipauit celeritate,
& virtute ſua. C. Marius Cymbrorū
reliquias inſequutus deleuit, & Cęſar ru
pto Pompei exercitu reliquias fuit proſe
quutus, inquiens nil fore actum cum ali
quid ſuperſit ad agendum. c. nihil. vii. q.
i. c. Piſanis, de reſt. ſpol. & l. ſi. ff. ad Sena.
conſu. Syllan. & plenam victoriam inſe
quendo obtinuit: memor negligentia
Pompei, qui non fuerat proſequutus ip
ſum Cæſarem, quando cum Torqua-
to ſe ancipiti bello ipſum per vim euer-
terat ab obſidione, Cæſarianis tunc in
fugam verſis, & ſuperuenta nocte ſe, &
ſuos ſaluos fecit Cæſar, inquiens, hodie
fortuna fauiſſet hoſtibus amica, ſi fuiſ
ſent nos inſequuti.

16 † Profuit celeritas pluribus Ducibus Ro
manis, & pariter pluribus ex eiſdē pro
fuit cunctatio arte vſa Palladis. Negli
gentia nocuit Annibali veneris effecto
captiuo.

17 † Et regula eſt in re militari vt virtus re
gnet exulato vitio, vt duces permaneāt
victores cum omni arte, & prudentia, vt
ſui ſalui ſint cum hoſtium ruina, & ne
ipſi fiant fabula Vulgi cum æterno de-
decore.

18 † Curare tenentur aſsiduo duces carpe
re aliquos ex hoſtibus in fugam verſis,
inquantum poſſunt: ne reintegrentur cū
amicorum auxiliis, & ne victos victores
reddat inſtabilis fortuna: quæ non eſt
ſemper ſequenda, etiam ꝙ ſe lætam præ
beat tentantibus: quoniam ſæpe mœſtā
oſtendit, & in bello valdè dominatur, &
in omni alio humano negotio: & eſt ho
ſtis, & inuida virtuti, vt aliàs dixi. Et li
cet non uiuat ſemper inuidia, & moriač
ante mortales diuino iudicio, alta humi
liat fort ina, & exaltat humilia, pauperes
humiles diuites, & diuites ſuperbos red
dit egenos ſurſum, & deorſum ponit, &
iactat homines vt pilā: & omnia verſat,
& errigit arbi: rio ſuo, tacito Dei iudicio.

19 † Cęſar ſuperatis Eluetiis, vt ſuos cōſer
uaret, & Ligoniorum amicitiam, Elue
tiorum iam cęſis millibus. cclviii. reli
quis, qui fuerunt centum, & triginta mil
lia in fugam verſis per triduū proſequi
illos noluit ob ſauciatos ſuos, & ſepel-
liendos mortuos: nulla per Eluetios fa
cta mora itinerantes tota nocte; qui nul
lo intermiſſo die ad fines Ligoniorum
quarto die peruenerunt, petentes alimo
niam ab ipſis: quibus Cæſar ſcribendo

prçuenit,ſi ipſum hoſtiũ loco non inten debãt habere, alimenta denegarent Eluetiis:& ita factum eſt, & inde Cæſar ipſos Eluetios propter inediam habuit in deditionem ſuam.

20 † Pulſo per Pium Metellum Sertorio,& illo reducto in loco mõtano ſuis ad amicos miſsis ducibus, vt auxiliarios cõgregaret: & ne Metellus obſidendo ipſum Sertoriũ perſequeretur victos, & vt tempus ſibi daretur congregandi exercitum nouum amicorum:& arte tali Sertorius cumulauit exercitum,ipſum Sertorium tunc obſidente Metello, cui Metello nocuit mora nimis, & cupiditas habendi Sertorium in captiuum:qui ſe demũ arte reduxit ad ſuos, & magnum exercitũ ordinauit vexando hoſtes per terram, & aquam. Afranius legatus Pompei Parthos fugauit moleſtantes Regnũ Tigrani Romanorum amici in Gordiana,& illos fuit proſequutus vſque ad vrbem Arbieleticorum.

21 † In Sardos Rex Agiſlaus volens arte congregare magnum exercitum,fecit publice proclamare ꝙ omnes ſerui qui cupiunt liberos fieri deberẽt ire ad ipſum, vti conſocii,& confœderati: & ſuum ita accreuit exercitum amicis,& amicorum ſuffragiis. Militare propter prædam, vt alias dixi peccatum eſt.c. militare. xxiiii.q.i.finita expeditione, & victoria integre potita,laudeť omnipotens Deus pura mente,& toto corde,referendo ſibi gratias de habita victoria nutu ſuo, ipſam illi tribuendo: laudeturq; virtus militum ſuorum,recognoſcendo Deum in ſpoliis,& præda:illam diuidẽdo vt iura, & canones permittunt, ſecundum qualitatem, labores,virtutes, & merita militum:Othonis exemplo Imperatoris, qui ita prędam omnem diſtribuit in bello quæſitam.l.hoſtes.ff. de capt. & poſtl.reuer. & per Glo & Bart.in l. ſi quis in bello,ff.eodem tit.& l.virtutum pręmia.C. de ſtatu. & imag.& Gl.in c eccleſia.xii. q.ii.& Alex.de Imol.in l.i.ff. de acquir. poſſ.pro ſe ſua, ſi ſibi ducibus videbitur retenta portione, licet de iure vt alias dixi omnes prædæ ſint ipſorum principum bellorum, quę fiunt in prælio c.dictat,& per Glo.ibi.xxiii.q.v.in c.ius militare,circa finem diſtin.i.& c. Vulteranę.xii.q.ii.l. antepenul.ff. de captiu. & poſtl.reuerſ. Quæro ſi omnis illicita prędа,ſubiaceat furto, & reſtitutioni,dic ꝙ ſic.c.meretrices.xxxii.q.iiii. & pro iniuſta acquiſitione ſæpe capitur prędа.l. i.ff.ſi muli.ven.nan. in poſſ. mitt. & vt cantat Ouidius. Non habet euentus ſordida prędа bonos.

22 † Quæro ſi emptores prædarum captarum in bello, teneantur illas reſtituere ſi factum pactum fuiſſet bello finito omnes prædas, & res ab vtraq; parte factas, & captas reſtitui, dic nullam de iure fieri debere reſtitutionem ob hoc: tamẽ non erunt tuti in foro conſcientiæ, niſi bellum foret cum infidelibus: ita tenet Hoſtien. in ſum. de pœnit. & remiſs.in §.quibus, & qualiter: & Petrus de Ancha.in reg.peccatum: & ratio eſt ſecundum Abb.in c humilis. de maior.& obędien.ꝙ vbicũque poſſunt ſubditi prętendere aliquod intereſſe,non valet compoſitio facta per ſolum principem populis non cõſentientibus pro ſuo intereſſe vt dicit ibi Gloſſa.

23 † Diuiſa præda vt dictum eſt, prout in ſilios ſuos diuidit Aquila prædam, laudeť Deus,& virtus militum, & erga Deum, ipſiuſq; eccleſiam, & pauperes Dei, ac milites ſuos:vtetur munificentia per duces, vt in bellis futuris Dei præſidium cum militum virtute non deficiat ſibi: nam fruſtatorium eſt omne cogitatum humanum ſine Dei ſuffragio. Docuit Apollonius vir maximę authoritatis, & nominis Aurelianũ Imperatorem ſi vellet vincere, ne ſęuiret in populos captos,neque in ſubditos ſuos; & ſi regnare vellet,& imperare diu ſe abſtineret à cruore innocentum,& ab iniuſtis ſententiis,& à populorum angariis: & ſi uellet viuere diu ageret clementer.

24 † Propterea vt milites ſui ſtrenuè debellarent vrbem Tianam ſibi rebellem iureiurãdo protulit inclytus Imperator Aurelianus hæc verba ſe neque canem in ea vllum, ſi eam vi caperet relicturum:

& ita

& ita ſpem dedit militibus ſuis prædæ auidis, animumq́; illis auxit illā capiendi, & obſeſsis accreuit mæſtitiam: quòd arte fecit optimus Imperator Aurelianus: poſt capta ciuitate publico edicto mandauit proclamato per præconem ſub formidabili pœna, neminem Tianorum interfici: & militibus dicentibus ipſum iuraſſe ſe nullum canem apud Tianos relicturum ſi vrbem ui cœpiſſent, reſpondit ita eſſe placitum ſuum canes omnes interfici, igitur occidite canes ut dixi: quo prolato uerbo, parcitum fuit humano ſanguini: & ſeruata fuit Tiana Ciuitas.

25 † Et quia ſunt quidam noſtri temporis duces: qui habent milites ſuos auatos, & cupidiſsimos prædæ: & magis ſcitiētes auro, quàm honore, & vt incitentur ad bellum, erit ſibi proficuum conſiliū pro pallari errores hoſtium: & qualiter illi ſunt ditiſsimi, & oppulentiſsimi auro, contra quos ſi fuerit ſtrenuè pugnatum, lætiſsima erit victoria cum ingētiſsima præda: Ita ꝙ omnes milites fient ditiſsimi, dando ſibi ſpem firmam uictoriæ certæ, cum hoſtes ſint imbelles, inordinati, inexperti, & effeminati, & inedia oppreſſi: indigentes armis ꝓ pugna neceſſariis.

26 † Prędas Antiqui pro publico retinebāt, pro dando ſtipendia militibus, & ponebantur in ærario publico: & milites ſtrenuè pugnabant pro honore, & gloria, & de prędā accipiebant ſtipendium ſuum quandoq́; duplicatum, & triplicatum ſecundum merita, & dona ſibi arte promiſſa per ſuum ducem: antequàm certarent in hoſtes: & ob talem promiſsionem, & fidei cōſeruationem; & prędarum in ęrario publico tollebatur audacia militibus furandi, & prędam fugiendi, vel pro ea ſparſa colligendi: ſed illa dimiſſa inſequebantur hoſtes: quoniam ſciebant prędā non fore ſuam, ſed ærarii publici ibi recondendam pro bello, & aliis neceſſariis publicis muneribus, & oneribus, proptereà impiger; & pertinaciter pro honore, gloria, & triumphis pugnabant: ab ipſis exulata auaritia, decreto Senatus, Populiq́; Romani: & quæſtores exigebāt prædas, & taleas omnes pro publico: & milites incaſtris, & in campis, in ordinibus ſuis firmi permanebant, ſequendo victorias ommiſſa cupiditate prædarum.

27 † Quæ In bellis iuſtis quæruntur licitè, et iuſtè quæruntur, & detineri pñt, vt aliàs dixi ſecundū conſcientiā: ſcriptū eſt in libro ſapientiæ: ſpolia impiorū tulerūt iuſti. c. fin. in fin. xxiii. q. vii. & ꝑ Bar. in l. hoſtes ff. de capt. & poſtli. reuerſ.

28 † Sequuta victoria, & illa Deo attributa, ſunt piè, & clemēter ſepellienda iuſſu ducū mortuorū cadauera, vtēdo clemētia erga illos cū miſericordia, & charitate gratiſsima Deo c. nō eſtimem⁹. xiii. q. ii. Exēplo Titi Dimi. Romanorū cōſulis: & hac de cauſa ſui, & hoſtes deuincent ad illos mirificè peramandū, & cognoſcēt ipſos pro gloria certaſſe exiciali dimiſſo odio.

29 † Et cœlo, & terræ erit pergratū fideliū cadauera, ſi foret poſsibile ſepellire in locis ſacris: qm̄ plus ꝓdeſt pctōribus fidelibus ſepelliri in loco ſacro, q̄ in nō ſacro c. qbus. xiii. q. ii. c. ubicunq; ca. cau. & q.

30 † Magnus Pōpeius piè dedit ſepulturam cū pompa militibus: qui cōtra Mithridatē Duce Triario fuerūt infœliciter cæſi: & de hoc fuit inculpatus Lucullus quòd nō fecerat ſepellire mortuorū cadauera.

31 † Et optimus Lacedęmoniorū Rex Agiſlaus licet vulneratus in expeditione contra Thebanos, & Argiuos, hoſtibus ꝑ ipſum ruptis, & fugatis in Helicona: cernēs pientiſsimè inter occiſos vtriuſque partis tot ſcuta, galeas, & arma in terrā iacētia, & quædā in manu ſtricta, & quędā in corpbus crudeliter trāsfixa: mandauit illis dari ſepulturā, ordinato per regē ꝙ ſumpto cibo per exercitū, & eo coronato cū triumpho, & lætitia victoriæ: Thebani, & Argiui petierunt tunc inducias ab ipſo rege pro cōburendo cadauera pro ſepultura, vt fiebat antiquo tpe: quibus obtentis, & placidè per regē pacatis populis: ipſe cum exercitu, & præda magna decantantes bellicas laudes, capto, & deſtructo Pireo Athenarū portu: qui pro arce fortiſsimus erat Athicæ vrbis, in patriam acceſsit.

FINIS.

V

IVLII FERRETTI RAVENNATIS
IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS, EQVITIS ET COMITIS LATERANENSIS PALATII,

De non ponendo exercitum in diſcrimen fortunæ.

SVMMARIVM.

1 *Exercitum ponere in diſcrimen fortunæ, nulla urgente neceſsitate, temerarium eſt.*
Aſdrubal gener Amilcaris fratris Annibalis cecidit in expugnatione murorum Panormitanorum.
De fide data & non obſeruata per Gallos Rauẽnatibus in expugnatione Rauẽnæ patriæ Auctoris. in M. D. XII.

2 *Alexander magnus uituperatur, quia ſub fide quoſdam fortes uiros occidit.*

3 *De Cæſaris uiolata fide Germanis.*

4 *Hoſtis reconciliati non eſt confidendum; & ibi habes exemplum de Philippo patre Magni Alexandri.*
Gloria nulla maior eſt, quàm ſeruare fidem.

5 *Scipionis Aphricani & aliorum Romanorum laudes.*

6 *Infidelitas commiſſa in baronem tanti eſt effectus quanti commiſſa in Regem.*

7 *Catholici an captiuari poſsint.*

8 *Antigonus Rex Macedonum in Argo obſeſſus à Rege Spartanorum Cleomena lacanico, prouocatus ad pugnam noluit exercitum ſuũ ponere in diſcrimen fortunæ, quãuis argiui uellent ad bellum exire, ſed ſua prudentia Cleomenem uicit.*

9 *Obſidendorum locorum conſilium.*
Vrbes deprædari non debent, nec populi trucidarum, ut exercitus beneuoli ſint.

10 *Deprędatio non eſt permittenda, ut exercitus facile diſſoluantur.*

11 *Bellorum Duces Auaritiam uitare tenentur, et odio habere uitia, & ſibi primitus imperare, ſi alios intendunt rectè regere.*
Cæſar Auguſtus Germanicus nuncupatus, quare tale nomen ſibi uendicauit.

12 *Hiſpania Romanæ ditioni uoluntariè ſe dedit, quia Scipio Aphricanus iuuenem Hiſpanã eximiæ formæ, captiuam ſibi ductam non aſpexit. ſed ſpõſo Alcioni intactã reddidit.*

13 *Idem fecit Alexander Magnus de filiabus Darij. & de quadam pulcherrima captiua uxore Lucri Principis Celtiberorum, quam non aſpexit. & ſponſo ſuo reſtituit intactam & beneficio tali regna plura ſine bello quęſiuit.*

14 *Scipio patrem & patruum Scipiones pro magiſtris habuit. Et Alexander magnus Ariſtotelem, & præter Ariſtotelem Lyſimacum et Leonidam expertos duces in diſciplina militari.*

15 *Alcibiades Socratem in magiſtrum ſuum.*
Annibalis filij Amilcaris uirtutes & mores. ac qui ſui magiſtri fuerint explicantur.

16 *Themiſtocles Atticus Imperator à quibus magiſtris fuit doctus.*
Dionem Syracuſanũ docuit Plato philoſophus.

17 *Literarum ſcientia, qui Imperatores in re militari claruerint.*
Alexandri Magni mirabilis reſponſio facta Philippo patri, dum fores in Olimpia, interpellanti, ſi cum ludentibus pueris currere intendebat.

18 *Principes tenentur pro filijs ſuis magiſtros habere.*

19 *Principes literarum ignari, ſemper uiros eminentiſsimæ ſcientiæ penes ſe pro conſilio habere debent, exemplo Mithridatis Regis Ponti.*

20 *Populi tales ſunt, quales ſunt Principes ſui.*
Populi glorioſi ſunt, qui prudentes Principes habent.

21 *Fortuna nec caſus uiolat diſciplinam, quam non aufert calumnia, nec morbus corrumpit.*
Captiui quomodo à Ducibus belli ſunt pertractandi.

22 *Populi & exercitus qualiter à Principibus de-*

beant ad benevolentiam induci.

23 *Tyberij uita & laudabilia geſta.*

24 *Scipio iuſſu Senatus lachrymando concremauit Carthaginem, ac pro hoſtibus in bello cæſis plorauit, illosq; ſepeliuit, & quãuis pius eſſes propter inuidiam à patria exul factus fuit.*

25 *Qui Imperatores odio in exilio extrà patriam mortui ſunt.*

Cæſar à multis ſenatoribus & Pompeio inuidia perſecutus, ne triumpharet illos in campis Farſalicis interemit, & amicos ac familiares Pompei in Alexandria poſt bellum uagantes liberaliter dimiſit cum oblationibus multis. & nu. 26. & 27.

28 *Crudelitas in re bellica eſt fugienda. & ibi habes exempla.*

29 *Loca obſeſſa melius eſt per deditionem, uel alio modo ſine bello habere, quàm illa bellare & cum periculo capere.*

30 *Cato ſua prudentia Vticenſes defendit à Scipione Metello uolente illos funditus cum ciuitate deſtruere.*

31 *Octauianus de crudelitate damnatur.*

32 *Principes laudantur quot ſapientia regit & illuſtrat.*

Iuſtè regere, & iuſtè pugnare debent Principes ne nomen ſummant tyranni.

33 *Populi ſuperbi quomodo à Principibus domari debeant.*

34 *Crudelitate uti, & rumpere fidem nihil eſt deterius.*

Crudelis raro bona morte perit.

Therodami alentis leones humano ſanguine mors.

De fide Pœnorum rupta Romanis.

35 *De Auaritia Lucullanorũ militum conquerentium de ſuo Imperatore, quòd multas ciuitates reconciliauerat, & nullam per uim eis dederat in prædam.*

36 *Dux belli magis confidens in equitatu quàm peditatu, quomodo ſe debeat accommodare.*

36 *Duces exercituum qualiter habeant conſeruare millites ſuos, et acies ſuas ordinare. & nu. 38*

38 *Marius Arpinas pugnaturus contra Cimbros & Theotonos qua arte ipſos deleuit.*

39 *Ingenium quandoque plus ualet in re militari quàm uires.*

Lucullus tempore domuit Reges Mithridatem & Tigranum, ſibi etiam arte ſublatis alimentis.

40 *Bellorum Reges tenentur curare, ne res & loca concremantur, ſed ea magis donare debẽt amicis & benemeritis ſuis.*

41 *Incendiarius eſt uenia dignus, ſi ceſſante bello occurrat incendium fortuitum & caſuale: et ſi ex negligentia accidat eſt caſtigandus. ſi uero data opera grauius eſt puniendus. & nume. 42.*

43 *Incendiarius ob prædam uel inimicitiam uiuus eſt comburendus.*

1 TEMERARIVM † quippè eſt ponere exercitum in diſcrimen fortunæ, nulla vrgente neceſsitate: in expugnatione murorum Panormitanorum cæcidit olim Aſdrubal gener Amilcaris fratris Annibalis. Et tempore noſtro. 1512 in expugnatione Rauennę patriæ meæ à Gallis obſeſſæ, & ab expertis defenſę uiris multi animoſi, & fortiſſimi Duces, & milites variæ nationis Frãcorum Regis exercitus perierunt in planitie: & poſt aperto campo, ſequuta clade exercitus Romani Pontificis Iulii ſecundi, hoſte ſuperſtite gallo victore reconciliato heſte cum Rauennatum Ducibus ſibi data fide de diſcedẽdo ab agro Rauẽnæ præſtita ſibi data alimonia: qua indigebant valdè, valdè Galli, & illa poſt modum recepta ſub ſpe amicitiæ paulatim, paulatim vt amici ad videndum Antiquam Rauennę vrbem per diruta mœnia ab inſtrumentis bellicis intrarunt Rauennam ipſius Ducibus patientibus ob fidem ſibi datam, populo tunc in eccleſiis congregato pro ſumendò ſacratiſſimæ Euchariſtiæ Sacramentum, & inerme ibi exiſtente ob fidem ſibi vt ſupra promiſſam, & datam à Gallorum ducibus: propter quam non curarunt aliter ſumere arma, neque hoſtire Gallos reconciliatos amicos: de quibus non erat confidendum, iuxta illud Poetę. Nulla fides, pietasq; viris qui caſtra ſequuntur: ſecunda die Paſcatis dominicæ reſurrectionis. xii. Aprilis dicti anni. 1512. Or-

dine facto copiarum, & dato ſigno, reliqui Gallorum exercitus fuerunt ingreſſi Rauennam, & illam impiè depredarūt ſparſo, & captiuato Populo, tribus militibus ex eo paſsim interemptis, profanatisq; templis, nec parcito Chriſto: ſed indignati Galli prædicta commiſerunt ob vltionem mortis plurium nobilium Ducum ſuorum non obſcuri nominis in re militari, qui in expeditione cæciderunt.

2 † Vituperatur geſtum Alexādri magni: qui ſub fide quoſdam fortes viros occidit, quoniam in expugnatione cuiuſdam vrbis, ad cuius cuſtodiam fuerunt deputati dicti fortes viri occiderant multos ex Alexandri: & propterea illos tunc ſine pudore perdidit Alexander ſuperatus ab ira, immemor militaris gloriæ immortalis, & honoris æterni.

3 † Et dum Cæſar millia tercentum Germanorum occidiſſet: quia ipſi violauerāt fidem, & terminos exceſſerant deprędantes Galliam: propoſuit Cato in Senatu Cęſarem uiolaſſe fidem Germanis, & ipſum fore dandum in poſſe hoſtium, vt ira Dei purgaretur ob violatam fidem: quòd Populo Romano non placuit, ſed pro honore talis victorię pręces præpoſuit Deo per quindecim dies.

4 † Cōſilium eſt vtile in re bellica nō permittere ꝙ hoſtes reconciliati, vel aliter effecti amici intrent vrbes, & turres fortes, & arces munitas cum gente longe maiore quàm ſint habitantes in locis prædictis pro cuſtodia: ne propter commodum, & lucrum fides ſibi rumpatur: vt ſpe amicitię iam fecit Rex Philippus pater magni Alexandri in Græcia vocatus ab vrbe quadam pro ſuffragio ſuo, & illum poſt cœpit, & in ſeruitutem poſuit: quod de hoſte reconciliato nō ſit confidendum habetur in ſacra litera, & per Bal. in authen. ſi dicatur C. de teſt. & Abb. in c. repellantur, de appell. commoditas furandi multos fures facit, & ſępe fidelibus amicis, & ſeruis infidos reddit c. alieni. iii. q. iiii. & pro tali delicto poſteà perpetua viuunt infamia, & nulla maior eſt gloria, quàm ſeruare fidem.

5 † Et ſi tempore noſtro eſſet unus Scipio Aphricanus, vnus Camillus, vel Fabritius, vnus Regulus, vel Marcus Scaurus cum uno fido obediente exercitu, & experto totum ſibi orbem etiam ſine bello virtute ſibi uendicaret, & ſub tali Principe poſſet antiquus ordo, & religio militaris fieri, reduci, & reſtaurari.

6 † Quæro de infidelitate commiſſa in baronem, an ſit tanti effectus quantum ſi fuiſſet commiſſa in Regem. ſ. quantum ad culpæ ſubſtantiam, & vim ipſam fellloniæ, habetur per ſummū feudis tā And. de Iſer. in c. i. §. Porrò, in tit. Quæ ſit pri. cau. benef. amitt. in vſibus feud. vbi concludit ꝙ ſic: quamuis propter perſonarū qualitatem poteſt eſſe grauior, ſicut dicitur de atroci iniuria per tex. in l. penult. in fin. ff. de iniur.

7 † Quero ſi iuſtè poſsint captiuari catholici à natura liberi: & quòd vt Serui ſeruiant dominis dominantibus illis, dic ꝙ non, cum talis poteſtas non ſit data per Dei præceptum, vt dicit And. de Iſer. in pręl. ſuis feud. poſt prooem. ibi ſecundò queritur. & ibi iniuſtum autē &c. Quòd iure gentium, & ciuili permittitur, & vt aliàs dixi, Non bene pro toto libertas venditur auro.

8 † Antigonus Rex Macedonum dum eſſet in Argo obſeſſus à Rege Spartanorū Cleomene Latanico: ne ſuum exercitum poneret in diſcrimen fortunę noluit ſe opponere cum ſuis in hoſtes licet pauci forent: Sed ſe, & ſuos prudenter retinuit in ciuitate uano omiſſo Argiuorum deſiderio obiurgantium ipſum magnis, & ſuperbis clamoribus, vt ad bellum exire deberet, & ſi non vellet, aut timeret, permitteret id fieri per audaciores, & eo meliores: quibus auditis prudenter ſubriſit Rex Antigonus & id facere noluit, & demum Cleomenes victus fuit à prudentia Antigoni: & ſe amouit ſponte ab obſidione: & poſt multa per ipſum proſpere geſta in pugna contra Cleomenem, qui ſemetipſum ex deſperatione imprudenter propria manu iugulabit.

9 † Et ſic curandum eſt arte, & ſtudio omni, ne exercitus ponatur in diſcrimen vo

lubilis fortunæ: & circa loca obſidenda conſilium erit ponere exercitum ad partes debiliores primitus, viſis locis obſeſſuris per fidos exploratores, vel aliter ante obſidionem habita illorum vera notitia, & ficte quandoque obſidere loca fortiora non erit inutile, ne obſeſſi muniant debiliora, & illis fortioribus arte poſteà mutatis locis obſideant illicò debiliora loca, hoſtibus inſidiando de die, vel de nocte, remotis, & appoſitis tormētis, & inſtrumētis bellicis cum ſcalis ad partes debiliores ipſorum locorum obſeſſorum: quæ militari exercitio capientur arte, & exercitio prudentis Ducis experti. Qui habet curare ne deprædentur vrbes, & ne trucidentur populi, vt ſibi ſint beneuoli exemplo Cęſaris: qui in bello Germanico Ligonum ciuitatē Galliæ: quæ ſibi contraria, & rebellis fuerat noluit deprædari, nec quemquàm ex illa occidi: proptereà ſibi populum adeò ſibi fecit beneuolum ꝙ in ſuffragium poſteà ipſius Cæſaris miſit ſeptuaginta millia bellatorum.

10 † Nam ſequuta depdatione alicuius muniti loci facilè diſſoluuntur exercitus vt aliàs dixi: quia milites, & pręſertim prouinciales vbi bella geruntur quando habent aliquam prędā affectant diſceſſum, & fugam cum ipſa præda, & diu, noctuq; ſtudent modum fugiendi, & deferendi caſtra, & exercitum: & ferè in horis debilitantur exercitus: nam milites quidā non auidi honore, & gloria, ſed magis pecunia cantant ob eorum auaram cupiditatem carmen illud. Diuitias dicunt ſanguinis eſſe loco.

11 † Tenentur proptereà duces bellorū vitare auaritiam, & odio habere vitia, & ſibi primitus vt aliàs dixi impare ſi alios intendunt rectè regere, & vbi ceſſat ratio ibi dominatur appetitus damnabilis.

Cęſar Auguſtus Germanicus nuncupatus tale nomē ſibi vendicauit per ipſum deuicta Germania, cui ſoluto pretio accreuit caſtra multa fructifera: quæ impediebantur à valle: & pro tali iuſtitia ſidem, & beneuolentiā omnium quęſiuit.

12 † Et maximus Scipio Aphricanus diuino rectus ſpiritu prudentiſsimus Imperator nobilem quandam iuuenem Hiſpaniam eximiæ formæ ſibi in captiuam ductam ſponſo ſuo Alcioni reddidit habita ipſius cuſtodia maxima: & legitur Scipionem non aſpexiſſe illam, & aurum ꝙ pro ipſius redemptione ſui parentes miſerant eidem ſponſo reſtituit nuptiali gratia, & tali laudabili actu tota ferè bellatrix Hiſpania victa permāſit, & ſe ſpontè Romanæ ditioni dedit.

13 † Et vt aliàs dixi de filiabus Darii idē fecit Alexāder magnus, & de quadam pulcherrima captiua vxore Lucri Principis Celtiberorum finitimæ gentis: quam nō aſpexit, & ſponſo ſuo reſtituit in tactā, & beneficio tali animos vniuerſæ gentis adeò ſibi reconciliauit ꝙ regna plura ſine bello quæſiuit.

14 † Scipio patrem, & patruum Scipiones ſapientiſsimos, & doctiſsimos viros pro magiſtris habuit: Et Alexāder magnus probatiſsimum Ariſtotilem ꝓ magiſtro morigeratum, & excellentem philoſophum, cuius virtus magnum diſcipulū, & immortalē fecit: & adhuc legitur epiſtola Philippi Regis ad Ariſtotilem miſſa: qua nuntiatur ſibi natum fuiſſe filiū, & Diis agere gratias quòd natus ſit viuēte Ariſtotile, cui donabat in diſcipulum, habuit pro magiſtris Alexander præter Ariſtotilem Lyſimacum, & Leonidam expertos Duces, & tenaces in re, & diſciplina militari: doctus à Rege Philippo fuit exercitus Alexandri: qui illum poſteà diminuit in aſperrimis itineribus, incōmoditatibusq; maximis, & locorum aeris intemperie, & aſsiduo Marte.

15 † Habuit Alcibiades Sacratem in magiſtrum ſuū, habuit Pœnus Annibal Amilcarem patrem: qui omnes ſuę ætatis barbaros duces ſupauit virtute, & poſt mortem patris habuit Aſdrubalem eius ſororium Calidum, & Pœnorum ducem: & dum foret Annibal annorum nouē ductus fuit à patre ſuo Amilchare in Hipaniam, vbi militabat, & ab eo fuit probè doctus in re militari, & etiam per Aſdrubalem ſorortum ſuum mortuo patre Amilchare: Ita ꝙ in laboribus fuit nutri-

tus, exercitatus, & imbutus militaribus conſiliis, & promptus abundanter in illis, affabilis fuit, & liberalis, & in rebus bellicis aſsiduus, induſtrioſus, expertus, & audax in periclis, impiger fuit ſui corporis, ſpretis cõmoditatibus: & mortuo Aſdrubale ſororio ſuo Duce Carthaginenſium ipſe tunc annorum xxvi. creatus fuit Imperator exercitus Pœnorũ.

16 † Anaxagoram philoſophum matre doctum, & Miliſſam Ducem Samiorũ: qui contra Periclem pugnauit doctos, & prudentes habuit magiſtros cum Freario at mis experto: Sapientiſsimus Themiſtocles Atticus Imperator aſtutus: qui virtutẽ Alcibiadis, & triumphos adeò percupiebat ꝙ in nocte ſomniabat illum, & omnes alios orbis Imperatores ſupare.

Et Dionem Syracuſanum docuit Plato Philoſophus diuinæ ſcientiæ.

17 † Et quantum profit ſciẽtia literarum in re militari, vt aliàs dixi, geſta probant Scipionis, Themiſtoclis, Cæſaris, Alexãdri Magni, Annibalis, Pyrrhi Regis Epirotarum, Auguſti, Catonis, Pompei, Luculli, Darii, Syllæ, Marii, Bruti, Caſsi, Marcii Craſsi, Antonii, Dioniſii, Aemiliorum, Semproniorum, Flaminiorum, & quàm plurimorum aliorum Imperatorum militiç regum: qui in re militari, & literis præcellerunt. Et dum foret puer Magnus Alexander in Olimpia, & à patre Philippo iocandi cauſa interpellatus ſi cum ludentibus, & ſodalibus pueris currere intendebat, & tunc Alexander non vt puer, ſed vt Senex Sapiens reſpondit: Si ceteri reges ludebunt, & ego cum ipſis ludam; quod regiæ prudentiç fuit aſcriptum.

18 † Horum exemplo tenentur Principes morigeratos, & bene diſciplinatos habere magiſtros pro filiis ſuis, ſi cupiunt illos euadere prudentes, & excellentes. l. i. C. de magiſt. lib. decimò.

19 † Et Principes illi, qui fortè ignari literarum aliqua præclara geſta fecerunt in re militari penes ſe habuerunt doctiſſimos, & expertos viros pro conſilio, Mithridatis exemplo Regis Ponti qui toto tempore vitç ſuæ viros eminentiſsimæ ſcientiæ penes ſe pro conſilio laudabiliter, & honoratiſsimè tenuit.

20 † Et tales ſunt populi ſicut ſunt Principes ſui, q. eorũ ſunt ſimulacra: & glorioſi ſunt quidẽ populi illi: q. dono Dei prudẽtes Principes habẽt: quia ſumũ bonũ eſt ſapiẽtia animo impreſſa, & ſummũ malũ eſt corporeus dolor, & inſcipientia: & ſemper eſt viridis recens, & pubeſcit literarum ſcientia: & cętera munimenta temporis diuturnitate cedunt tempori.

21 † Nec fortuna, & caſus violat diſciplinã quam non aufert calumnia, non morbus corrumpit, non tinea corrodit, nec ferrũ minuit, neque ipſam labefacit ſenectus.

Cautum eſt regulariter militari iure magnos captiuos vtriuſque ſexus pręſentari ducibus exercitus: quorum vitam, & honorem, fidemque, & libertatem ipſis, & ciuibus datam nõ ambigimus eſſe ſeruandam, augẽdo ſibi immunitates, eoſq; non grauando iniuſtè, eorumq; ſtatuta, mores, conſuetudines, & capita non infirmando illis: vt non nulli noſtri temporis Principes faciunt contra iuſtitiam: quibus in dies mala occurrerunt tacito Dei iudicio, & demum reddituri ſunt rationẽ cũ nimio dolore illi qui omnia nouit, & nihil ignorat c. nouit, extra de iud.

22 Et nullum eſt maius proficuum remedium ad inducendum populos, & exercitus ad beneuolentiam quàm cum Dei gratia ipſos benè, & ꝓbè, equè, & iuſtè, rectè, & ſanctè gubernare cum amore, & perfecta Dei charitate ſuum non tollendo illis legitima cauſa ceſſante, & neceſſitate: ſed ipſis magis præſtando victum, vt faciunt boni paſtores: qui gregem ſibi cõmiſſum benè paſcunt ſecundum mentem Sancti ſpiritus: nec lædunt patrem, neque filium, neque ſpiritum ſanctũ trinum, & vnum, vnum, & trinum in ſubſtantia una inſeparabili: & ſicut inſeperabilis eſt Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, ita inſeperabiliter operatur, & ab vno principio vnita ſpiratione ipſi procedunt c. omnes, de conſecra. diſtin. iii. & c. Sic enim, xxviii. diſtin. ꝓ vt ſancta mater fatetur eccleſia, cum qua viuere, & mori [illegible], pro ut ſancti patres no-

ſtri vixere,& mortui ſunt vniti cum ipſa ſancta matre eccleſia ſponſa Chriſti fidelis,& pudica:à quo ſuum habuit, & habet fundamentum, & incrementum: & habent boni paſtores ponere animā ſuā pro ouibus ſuis vt docet Euangelium, nec pati oues ſuas lacerari à lupis præparando pabulum ouibus ſuis ne ſibi deficiat,cum tempus, & opus fuerit nomen fugientes mercenarii permittentis oues quæ non ſunt ſuæ lacerari à lupis: Ideo populi contra diuina iura malè pertractati in deſperationem inducuntur ad peroptandum nouos dominos, & ad obliuiſcendum,& ſpernendum ueteres.

23 † Tyberius Imperator pius in ſubiectos, cuius tempore fuit crucifixus humani generis ſeruator IESVS CHRISTVS noſter à perfidis Iudæis ob inuidiam ipſorum: nunquàm voluit grauare plebem vt ſcribit Euſebius de temporibus, & erga illos qui conſulebant ipſum vt plebem grauaret inquiebat boni Paſtoris eſt tondere pecus, & non decoriare: & bene de Chriſto Ieſu ſenſit, & illum pro Deo colluit:omneſq; Chriſti,& Chriſtianorum contradictores ſine vlla miſeratione deleuit: Pilatum quoq; damnauit exilio:quia falſam, & iniuſtā in Chriſtum protulerat ſententiam propter odium Iudæorum, & liberatus fuit Sudario Veronicæ Tyberius à malo quo detinebatur incurabili.

24 † Iuſſu Senatus Scipio cōcremauit Carthaginem lacrimando:& memor fuit incendii Troiani, & Babilonis vaticinādo futurum incendium vrbis patriæ ſuæ: quam Attila incendit, & ipſe madidis oculis cogitando illam fuiſſe Reginam orbis,& in tantam perueniſſe miſeriam: probitas Scipionis omni gloriabitur æuo:qui piè ꝓ hoſtibus in bello cæſis plorabat, & illos inſepultos non relinquebat:cuius virtutem inuidere. Q. Fabius maximus,Cato, & alii quàm plures Romani Senatus Imperatores: Ita quòd pro pręmio tantarū palmarum,& triumphorum odio exulà patria factus, periit: & in diſceſſu ſuo in Senatu oſtenſis cicatricibus:quas in bello pro patria acceperat inquit. Ingrata patria oſſa quidē non habebis mea.

25 † Odio in exilium extra patriam mortuus fuit Themiſtocles,Focion,& Annibal, & in carceribus Melciades,perit Pericles,& quamplures alii inuictiſsimi duces, & Nitiam tam optimum Imperatorem perdidit poſt multas victorias ſuas Atticorum inuidia: qui glorioſè magis mori morte voluit, quàm fugere, licet euadere potuiſſet inquiens ſibi fore melius modo mori q̄ viuere, & inſidiari, & calumnioſè mordeii, & taxari ab inuidis ſuis, & ab Attico populo. Inuidia Cęſarem fuerunt perſequuti multi ex Senatoribus cū Pompeio ne triūpharet contrà quos ſequuta fuit Cæſaris victoria:& capto per Iulium Cæſarem Pompeii vallo in cāpis Farſalicis cernens Cæſar multos ex Pompeianis interremptos inquit ſuſpirando, hoc voluerūt iſti propter odium,& inuidiam,& ad talem me duxerunt neceſsitatem volentes me:qui maxima bella geſsi relinquere exercitū vt me condemnarent, & ſine triumpho procederē exulātes Paladē à patria ſua.

26 † In expeditione prædicta cæſi fuerunt ex Pompeianis millia ſex militum,& capti multi: quorum partem maiorem locauit inter legiones ſuas,& reliqui mœſti fugerunt,& multis per Cæſarem clementer fuit donata venia:inter quos fuit Brutus qui vnà cum Caſsio, & reliquis coniuratis Cæſarem poſteà in Senatu vulnerauit,& occidit.

27 † Amicos,& familiares Pompei in Alexandria vagantes poſt bellum Farſalicū habuit Cæſar in arbitrio ſuo, & illos liberaliter dimiſit cum placido vultu ſuo, & humaniſsimo ſermone, & cum oblationibus multis: & ſcripſit ad vrbem fructum accepiſſe omnium laborum ſuorū ob ciues ſeruatos q̄ ſibi fuerant cōtrarii.

28 † Fugienda eſt crudelitas in re bellica, quia Deus perdit crudeles: Crudele geſtum fuit Achillis proicere in rogū Patrocli teucros duodecim captiuos: ꝓpterea non potuit ipſe poſteà vitare ſagittā Paridis iuditio Dei. Et nobilis Ioannes Medices vulneratus in tibia pedis à

theotonis in bello cum tormento ignis tartarei.xii. moriẽs theotonos captiuos iugulare, & crudeliter peranteà fecit ra biç cæſæ tibię.

29 † Et melius eſt obſeſſa loca per deditionẽ,vel alio modo habere ſine bello,igne, & ferro; quàm illa bellare, & capere cũ periculo: quia varii ſunt,& incerti bellorum euentus,& melior eſt ſemper certa, & vera pax, quàm belli ſperata victoria.

30 † Scipio,Metellus ad preces regis Numidarum Iubæ delere funditus Vticenſes volebat cum ciuitate: quia intentionem proditionis habebant cum Cæſarem, quod prudens Cato prohibuit rationibus veris; & illorum defenſionem ſuſcepit populo Vticenſe permittente vnà cũ Scipione reducto ad votum Catonis: q optimè vrbem poſt muniuit neceſſariis.

31 † Octauianus fuit damnatus de crudeli geſtu contra M. Antonium, Caſsium,& Brutum,& contra captiuos patrem,& filium inſimul duellare coegit,& parer filiũ occidit, & inde ſemetipſum ſuper cadauere filii interemit,quod abhominabile fuit geſtum,& vix Capitolium ſeruauit Octauianus,ſeuientem in Pompeianos pro morte Cæſaris: qui illis pepercisſet ſi vixiſſet: & niſi repente ſe corripuiſſet Octauianus nõ diu permanſiſſet in Imperio,nec nomen Augusti habuiſſet:ſed ſe induit pietatis,& clementię veſte,à ſe omni exulata ſæuitia:Vtenda eſt pietas,& miſericordia erga captiuos, & ſuos cum charitate,perfecta faciendo iuſtitiam æquam cunctis ſine diſcrimine: quia Deus non deſerit miſericordes, & iuſtos: quos etiam peramat mundus, & votiua deſideria cõſequuntur pro bonis operibus,& pro malis flagellantur.

32 † Laudantur Principes quos ſapiẽtia regit,& illuſtrat,& vituperantur imprudẽtes quos ſua imprudentia obſcurat eterna calligine. Iuſtè regere, & iuſtè pugnare habent Principes,& Reges:ne abhominabile nomen ſummant. Tyranni cum infamiæ nota omni æuo duratura.

33 † Et ſi populi fuerint ſuperbi domari prudentia poterint docti, & excellentis Imperatoris videlicet humanitate,munificentia,aſtu,& bellica arte,& ſecundũ modum,& tempus veniam concedere,& indulgere petentibus, iuxta illud Poetę. Parcere ſubiectis,& debellare ſuperbos.

34 † Et nihil eſt in vita deterius quàm rũpere fidem,& vti crudelitate:quæ homines reddit ſimiles feris: & vt infidus ab omnibus vitatur: & raro crudelis perit bona morte vt dicit Solomon: Crudelis fuit Therodamus qui leones alebat humano ſanguine, & Dei iuditio ipſe fuit cibus leonum ſuorum:qui illum lacerarunt,& deuorauerunt: Scæua eſt fugienda crudelitas,& infamia ruptæ fidei:quę nocent gloriæ, & perdere faciunt imperium poli, & ſeculi. c. Quid culpatur xxiii.q.i. & de fide ſeruanda inferius latius dicam ſuo loco. Amilchar viſo ꝙ Romani accipiebant Gallos ipſius vt amicos in exercitu ſuo, & extra exercitũ veniebant: quando vocabantur ab ipſis : vno die facta ſuorum quorundam electione iuit vt Galli faciebant ad videndum exercitum Romanorum illis vocatis extra uallum: qui iuerunt, & Amilchar ipſos occidit:ita ꝙ in futurum Romani non fuerunt cõſiſi de fide Pœnorũ.

35 † Luculanos milites deprædato Regno Mithridatis à Tremiſira vſque ad campos termodontinos adeò oppreſsit auaritia, quòd conquærebantur de ſuo Imperatore, ꝙ tantas ciuitates reconciliauerat,& nullam per vim cœperat,& dederat ſibi in prædam: & ꝙ nolebat milites ſuos deprædari aliquam vrbẽ,ne diuites fierent, & ſuus fortè diminueretur exercitus recepta præda:& ꝙ illos ducebat per loca deſerta Tibaneorum,& Caldeorum vt Mithridates debellaretur in tacta relicta ciuitate: Amaſia obſeſſa & arte,& rationibus Lucullus vincebat;milites ſuos & finita hieme relicto Murena ad obſidionem Amaſiæ: ipſe acceſsit cũ reliquo exercitus contra Mithridatẽ habentem exercitum xl. millium peditũ, & millium quatuor equorũ:ꝙ iam tranſiuerat flumẽ Lycum, & Lucullanos inuaderat: & multis ex illis in loco aperto,& plano exiſtentes cæſi, & capti fuerunt ab equis Mithridatis. Tunc Lucullus

cullus examinauit quendã ſenem grçcũ captiuũ nominatiuũ Artemidorũ,& mutauit locũ de nocte:& conſilio dicti ſenis acceſsit p ar&ta;aſpa; & mala vada ad caſtrũ quoddã Gibitorũ vbi exercitũ ſuũ in acie ordinare potuerat:& ſe tutò reducere in vallo,& ibi morari hoſtib' iuitis.

36 † Et eſt curandum ꝙ ille qui cõfidit magis in equitatu,ꝙ̃ in peditatu ſe habet ac cõmodare cũ ſitu,& locorum natura. Et vtile eſt mutare quandoque loca, conſilium,& ordines cum plurium ſuorũ fidelium in re militari expertorũ conſilio: quando videlicet eſt ſuſpitio, ꝙ hoſtes ſciuerint ſecreta ſuorum inimicorũ in ſe retento ſecreto exequi, conſeruando milites doctos in re bellica in caſtris cum obedientia,virtute,& timore pœnarum, ſanctionum militarium.

37 † In expeditione conſeruantur milites ſpe,hortatione,& pręmio Ducũ ſuorũ: qui nunquàm habent pugnare generaliter cum exercitu ſuo: niſi ipſos oppreſſerit neceſsitas,& legitima cauſa.

38 † Et habent curare ordinare acies ſuas, & probè illas inſtruere ad bellum: ꝙ hoſtes ignorent ordines,& ſecreta ſua:& ꝙ primi à ſecundis ordinibus acierũ, & à triariis cõmodè recipi poſsint: non exercendo ordines ad alios effectus,niſi ad illum effectũ pro quo illos ordinauerint, & deputauerint. vt de ordine non ſequatur cõfuſio,& inordinatio cũ ruina exercitus: quia ab accidentibus ſubditis pôt difficilè prouideri in belli ardore, & facilè prouidetur rebus per anteà cogitatis. Et dum Marius Arpinas foret præmẽte neceſsitate pugnaturus, dato die pugnæ cõtra Cimbros,& Theotonos, ſuos primò cibò repleuit, & inſtruxit extrà vallum pro bello, & ibi illos tantũ retinuit,quantum ſibi viſum fuit hoſtes fuiſſe feſſos itinere:quos venti,pulueris,ſolis,& loci capti auxilio deleuit.

39 † Et dum foret Sertorius cũ exercitu apud flumen Iberum iunctus cum exercitu Perpennæ; concurrentibus ad ipſum Barbaris multis inordinatis:qui ſine ordine, & cum ſuperbia tumultuarunt,hoſtes adoriebantur; & paſſim ab illis ordine pugnandi trucidabantur:quos Sertorius verbis, & rationibus retinere nõ valens in ordinibus ſibi datis: illos arte oppoſuit hoſtibus in loco vbi ſuccurri facilè poſſent ab ipſo Sertorio, & Barbaros contingit fugari ab hoſte ordine pugnãte,acceptis vulneribus multis: quos illicò ſuccurrit Sertorius, & recepti fuerũt ab ipſo Sertorio: cui poſteà obedientes fuere Barbari milites Imperatori ſuo Sertorio: qui illos exemplo docuit plus valere ingeniũ ꝙ̃ vires:& paulatim,paulatim perſæpe hoſtes ſuperari tempore, virtute prudentis ducis; exemplo Luculli qui tempore domuit Reges Mithridatem, & Tigranum ſibi etiam arte ſublatis alimentis.

40 † Tenentur bellorum Reges curare ne res,& loca capta, & parta longo tempore,& magno labore,& impenſa conſtructa crebris vigiliis concrementur, & deſtruentur ſpatio breui: Sed ea magis donare amicis, & bene meritis ſuis militibus. Capiendo conſilium ex re, loco, & tempore c. In ſcripturis. i.q.i. & c. ſi quis, xxiii.q.i.

41 † Nam deſtruere ædificia eſt deturpare ciuitates, & idem eſt incendere illa. Quęro ſi ceſſante bello occurrerit incendium fortuitum,& caſuale: an ſit incendiarius venia dignus: Dic ꝙ ſic,cum negligentia,patientia, vel culpa non æquè puniatur vt dolus.l.Mariti.§. Qua quæſtum.ff.de adult. & l.penult.ff.de incẽd.

42 † Et ſi acciderit ex negligentia caſtigandus eſt.l. Qui ędes.ff.eod.tit. Sed ſi data opera,grauius eſt puniendus,vt in l.fin. ibidem,& l.i.ff.ad leg. Cornel. de ſicar. & l.ſi data.C. qui accuſari nõ poſſunt, & per not.in l.Miles ff.de adult.

43 †Et ſi incẽdiarius ob prædam, vel inimicitiam intra oppidum commiſerit incendium eſt viuus concremandus,aliàs punietur leuius. l. Capitolium. §. Incendiarii.ff.de pœn.

FINIS.

IVLII FERRETTI RAVENNATIS IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS, EQVITIS ET COMITIS LATERANENSIS PALATII,

De Oratoribus,ſeu Legatis Principum, & de eorum fide, & officio. Tractatus.

SVMMARIVM.

1 *Oratores Principum quales eſſe debent. et quid agere & curare teneantur, et quibus habeãt uti cautelis. & nu. 2. 3. & 6.*

2 *Homini non credenti legi noſtræ catholicæ, non eſt credendum.*

Adulatoris lingua magis nocet quàm manus.

Amicus non eſt omnis qui parcit. nec omnis qui uerberat eſt inimicus.

Perſæ quomodò cognoſcebant Regem mittentem legatos fore prudentem.

Virtus & ſapientia ex ſe nobilior eſt cunctis nobilibus genere.

Mollities quid ſignificet.

Orator ab oratione dicitur.

Oratoris ars in quibus uerſatur.

Oratores qui uarijs uirtutibus excelluerunt.

4 *Craſſo ſuperbia nocuit in reſpondendo oratoribus Arſacæ Regis Parthorum, & Pompeio profuit humanitas in Armenia minore in reſponſo dato legatis Elemmeorum & Medorum. & nu. 5.*

5 *Pax compoſita ſeruari debet, nec eſt rumpenda niſi diffidatio præcedat.*

Principes pactis conuentis per legatos ſuos ſtare tenentur.

Legato idem honor adhibendus eſt, ſicut Principi ſuo.

Oratores à Principibus quibus miſſi ſunt, munera non debent recipere, ſicut fecere Apius Claudius Legatus Luculli ad Tigranum, & Pelopodia Legatus Thebanorum ad Artaxerſem.

Timagora Athenienſium Orator ad mortem damnatus fuit, quia dona ab Artaxerſe Rege Perſiæ ad quē deſtinatus erat, acceperat.

Legati quot numero eſſe debeant. & quis eorū legationem exponere habeat. nu. 6.

Numerus ternus quàm perfectus ſit.

6 *Simulatio ſine falſo & dolo ſtare non poteſt.*

Legati ſancti à lege reputantur.

Legatus cogi poteſt legationem ſuſcipere.

Legati ſunt placidè & reuerenter accipiendi & audiendi.

Mittentes legatos uidentur ipſi ire per eos.

7 *Bellum iuſtè indicitur contra iniuriantes legatos Papæ uel alterius Principis.*

Iniuria irrogata legatis, Principibus & populis ſuis facta cenſetur.

Iniuria facta officiali uel magiſtratui Papæ aut Imperatoris, Papæ ſiue Imperatori facta uidetur.

Iniuria facta vaſallo. cenſetur facta domino.

8 *Cautio de non offendendo an peti poſsit per illum qui timet ab eius inimico iniuriari.*

1 ORATORES, & ſeu legati Principum, quales eſſe debēt: & quid agere, & curare teneantur: & quibus habeant vti cautelis: docet M. Tulius Cicero in libro ſuo de perfecto oratore: & Imperator, & Doctores in tit. de legation. C. lib. x. vbi ponit Luc. de pen. xx. qualitates perſonales, quæ eſſe debeant in oratoribus, & totidem in ipſos præcepta, & ſeu cautelas eſſe debere.

2 † Primò, ꝙ eligatur fidus legatus, qui amet Principem ſuum: & ꝙ ſit gratus, & diligatur ab eo ad quem deſtinatur. c. ad apoſtolicæ, de re iud. lib. vi. Nam repelluntur illi, qui odio habentur, vt pro ſanorum præces. l. fin. in fin. C. de off. vi-

car & qui non amat, & non ametur facilè contemnit, & contemnitur.c.pręſens, xx.quæſt.iii. Secundò ꝙ ſit fidelis, & integer fide, & de lege mittentis. c. Nouatianus, vii.q.i.c. eaque, extra de ſtat. monac. in §.illorum: cum non ſit credendum homini: qui non credit in lege noſtra catholica, & cõtemnit honorem noſtrum: vt Ariſtoteles docuit magnũ Alexandrum. Fidi in cunctis eſſe debent legati Principibus ſuis, & curare ſemper pro eorum honore, & commodo, ne ſibi contingat quòd euenit Methodoro Carſpio legato Mithridatis miſſo ad Tigranum Regem Armeniæ, vt Tigranus vellet inferre bellum Romanis pro Mithridate ſocero ſuo, & illum diſſuaſit: & dũ hoc percepiſſet à Tigrano Mithridates, Methodorum eloquentem virum occidit in pręſentia Regis Armeniæ Tigrani: & tale factũ non improbamus. c. quòd olim, de Iudę. quia infidus fuit, & inimicus regi ſuo. Tertiò ꝙ ſint eloquentes & ſapientes. c. porrò. lxxxiii. diſtin. & ꝙ legis ſcientia, & claritas non deſit in ipſis. c. ſi ergo, in fin. & c. licet. viii.q.i. vbi habetur ꝙ nihil ſapientiæ, nihilue ſcientiæ, & nihil in eo deſit induſtriæ: vt de Q. Fabio Romanorũ legato legitur miſſo ad Carthaginenſes. l. ii. §. deinde. ff. de orig. iur. Quartò ꝙ ſint iuſti, & non eligantur iniqui, & iniuſti, vt in capitulis habetur prouerbiorum. x. xii. & xvi.

Quintò ꝙ ſint veraces cum Dei timore, vt in viii. c prouerbiorum. Aperiẽtur labia mea, vt recte prædicem: & ꝙ vitent adulationem; & ꝙ non ſint aſſentatores; cum magis noceat adulatoris lingua, q̃ manus: Nec omnis q parcit amicus eſt, nec omnis qui verberat inimicus eſt c. non omnis. v.q.v. c. non putes. xxiii.q.v. nam peior eſt adulator, & aſſentator, q̃ ſit coruus qui hominẽ mortuum rodit; & adulator viui hominis, honorem tollit, & contemnit. Sextò debent eſſe diſcreti, & docti in cunctis, & exemplares ſacerdotum exemplo in xxxviii. diſtin. vt arguet, & obſecret cũ omni patientia, & doctrina. Septimò ſobrii eſſe debẽt, ꝙ ſibi non noceat vinum. c. vinolentum, xxxv. diſtin. & vbi eſt æbrietas dominatur luxuria, & furor ſine ratione: & docet Apoſtolus abſtineri à vino in quo eſt luxuria. c. ſanè. xv.q.i. Et Perſæ volentes cognoſcere regẽ qui miſit legatos ad ipſos, an foret prudens, aut imprudens legatis ſuis præbebant potum vini, & parum bibebant, vel nihil iudicabant eorũ regem eſſe prudentem: & ſi nimis bibebant illum fore cenſebant imprudentẽ.

Octauò debent eſſe ætate perfecti, & prouecti. c. Nouatianus. vii.q.i. c. quicũq; lxxx. diſtin. c. quidem. ea. diſtinctio.

Nonò ꝙ legati ſint robuſti, & fortis naturæ, fortiq; animo, & apti ad ferendũ laborem, & glorioſam vocem habentes, cuius defectus in voce facit erubeſcere legatos ipſos in pronuntiatione: & interrogatus M. Tulius quid nam melius eſſet in oratore, reſpondit pronuntiatio: & ſecundo, & tertio interrogatus, quod ulterius eſſet melius, reſpondit idem videlicet pronuntiatio: & non debet eſſe in legatis viciosa audatia, quæ temeritas nuncupatur: ſed eſſe debent muniti diuina ſapientia. c. diſciplinæ. xlv. diſtin. Decimò legati eſſe debent eloquentes, & facundi, quoniam nil eſt tam incredibile, quin in dicendo fiat probabile rationibus: & nil eſt tam incultum, quin oratione ſplendeſcat, vt inquit Orator in Paradoſsis ſuis: optimus eſt orator ille, qui dicendo animos audientium arte reddit dociles, beneuolos, & attentos; delectatione, perſuaſione, rethorica, vt ipſe docet Orator in nouis, & veteribus ſuis rethoricis: nam dulce verbum bene prolatum iucunda voce multiplicat amicos, & mitigat inimicos, & ſapiẽtia, ſenſusq;, & doctrina etiam noſcitur lingua. l. Aquilius ff. de donat. & l. famoſi. ff. ad leg. Iul. maieſt. Vndecimò eligendi ſunt legati nobiles, virtuoſi, & morigerati, quos virtus, doctrina, ſapientia, & ſcientia nobiles reddit: nam virtus, & ſapientia ex ſe nobilior eſt cunctis nobilibus genere, habetur per Andr. de Iſer. in c. i. quis dicatur Dux, Comes, aut Marchio. in vſib. feud. Duodecimo fulgere debẽt dignitate legati, vt dignitas ſua locum

ſeruet illis legatorum. c. ad apoſtolicę, de re iud. Decimotertiò debent eſſe viri probi vtiles in verbo, & ſilentio diſcreti: ne proferant illa, quæ tacenda ſunt: & ne retiſcant illa, quæ dicenda ſunt.c. ſit rector. xliii. diſtin. & in exponenda legatione ſua ſe ſe re habent prudenter, & ponderare trutina prudentiæ verba ſua. c. ponderet. 50.diſtinct. & vt eorum ſermo primo veniat ad limam, quàm ad linguam. c.i.ii. q.i.c. decreto. ii.q.vi. & virtus eſt celerius ſentire neceſſaria, & tardius in verba prorumpere: non enim maior eſt gloria dicere quòd nouerit, quàm ſilere quod ignorat, & tacere ratione eſt diuina prudentia. Decimo quartò,ſoliciti,diligentes, vigilantes, & ſolertes eſſe debent legati. capit.i. & ii. lxxxiiii. diſtin. & illis imputabitur principibus, qui negotia ſua comittunt negligentibus legatis. §.penul.inſtit. quib. mod.toll.oblig. Decimo quintò debēt eſſe maturi, habitu honeſto, & inceſſu. c.clericus.xli. diſtin. nec eſſe debent inſtabiles, mobiles,& diſſoluti, procaces, inexpediti, aut turbidi, nec vt fœmina molles, à mollice dicta, nam mollicies ſignificat laſciuiam, diſſolutionem, negligentiam, contemptum, & inconſtantiam: procacitas oſtendit ſuperbiam, & iracundiam: & geſtu eſt temperanda facies oratorum, ne proterue exaſperetur, & ne laſciuè diſſoluatur:ſed in ſe habere rigidam dulcedinem,& dulcem rigorem cum tardiloquio, vt ſapientibus conuenit. Decimo ſextò debent eſſe moderati, ſeruantes in cunctis modeſtiam: nec procedere arroganter, ſed cum modeſtia loqui, & agere negotia ſua, recte diſputando ratione.c. vide.xxii.q.ii.&'l. quiſquis. C. de poſtul. Decimo ſeptimò eſſe debēt oratores probè eruditi, docti, irreprehenſibiles, proprii honoris timidi,graues,& maturi.c.oportet.viii.q. i. eruditiq; pluribus linguis: & teneantur ad implere votum per ſe ipſos ſuæ legationis, & ſecundum ritum ipſarum linguarū c.quoniam,extra de off. ordin. & per oratorem in quinto rethoricorū, vbi tractat de voce, & geſtu corporis habendis in pronunciatione oratorum. Decimo octauò eſſe debent morigerati, & in moribus graues, & prudentes. c.i. x.q.i.& c.indecorum,extra ętate, & qualitate. Decimo nonò ſint quoque legati viri boni,probi,benigni, iucundi,& viſu modeſti, & decores moribus: & eloquio eruditi in virtute à pueritia ſub probis magiſtris exercitati: ad hoc vt ſe valeant exhibere maturi, & efficaces. c. quamuis, vii. q.i. ſitq; in ipſis præcipuè literarum ſcientia, ætatis maturitas, & morū grauitas.c.cum incunctis, de elec. ſint etiam facundi,ingenioſi,circūſpecti, & ornati in pronuntiando, & moribus honeſti,& in conſiliis,& negotiis, prouidi,ſoliciti,& aſtuti,vigiles ingenio,& flagrantes ſtudio,ſingulari memoria, clara voce,parati eloquio. Vigeſimò debent legati ſequi veſtigia Chriſti probitate, non auro cupidi,quæſtum negligētes,& refutantes,ſuę legationis honore intenti: non aliis inuidentes, & omnibus dignis ſe placidos, & amabiles oſtendentes,præbētesq; illis verbo, & opere reuerentia,aſſiduo vſu,& exercitatione orandi,& proferendi facilitate, ac facundia dicendi, cum omni virtute ſine vitio,& de formitate.c.hinc etenim.xlix.diſti. Et vltra pmiſſa tenentur legati ſeruare non nulla in perorādo,de quibus quædā ſubnectā inferius. Nā dicitur orator ab oratione, q̄ quaſi oris ratio eſt. Ars enim oratoria in quatuor verſatur,vt in rethoricis docet orator, in inuentione videlicet in diſpoſitione, elocutione,& memoria. Et plures oratores variis virtutibus excellerunt: grauitas nempe fuit in Catone, & Iulio Frontino, in Lęlio autē, & Plinio lenitas,in Gracco impetus,in Cæſare calliditas,in Hortenſio diſtributio, in Caluo argutia, in Saluſtio breuitas, in Cicerone facundia, & eloquentia vera.

3 † Circa illas viginti cautelas, & ſeu pręcepta:quas, & quæ legati in ſe habere debent.Prima eſt,vt cauti ſint, adeò ꝙ animum ſuum ad ſpem erigant, & ſibi commiſſa in legatione proficiant. Secūda eſt ꝙ literas ſuæ legationis,quę decreta nuncupantur

cupantur ſecum habeant deferre.l.ſi C. de leg: lib.x.illas præſentando, cui diriguntur cum debito honore, qualitate attenta perſonarum: ſi ad hoſtem dirigit, reuerentia ſibi non adhibeatur. nec dexteram illi tangant, neque ipſum ſalutet, prout de Pompilio legitur Romanorum legato, ad Antonium ſibi beneuolum Syriæ regem miſſo, vt Ptolemæum non laceſſeret regẽ Aegypti: quod vno momento, & verbo regnũ Syriæ terruit & Aegypti rexit: cum Pompilius in Aegypto foret ſalutatus humaniſsimæ ab Anthioco Rege prædicto, ſibi particulariter amico, non ante expoſitam Senatus commiſſionem, debitas ſalutationum uices reddidit cunctis viri grauitatem, & animi magnitudinem ſpectantibus admirantibus, & ſtupentibus: & audito per ipſum Anthioco ſe pariturum Senatui Romano, eundem regem Anthiocum, ſalutauit, & mirabili affectione amplexus fuit: & ita legati tenentur ſe bene, & fideliter gerere pro honore, & commodo Principum ſuorum. Nam officium eſt legatorum inter illum ad quem miſſi ſunt, & eum à quo mittuntur amicitiam, ſocietatem, & pacem firmare c.ego, in fin. lxiii.diſtin.

4 † Arſacæ regis Parthorum oratores fideliter expoſuerunt Craſſo ſibi commiſſa à rege ſuo, & cum Craſſus ſuperbia nimia ductus ſibi reſpondiſſet ſe non fore illis tunc daturum reſponſum, niſi cum fuerit in Seleucia, aut Babillone, ergà quem vnus ex oratoribus Aſarcæ Agiſius nuncupatus eleuauit manum oſtendens Craſſo palmam inquit: prius pili naſcentur in hac palma antequàm poſſis videre Seleuciam, vel Babillonem; & oratores diſceſſerunt, & iuerunt ad Irodem regem doctum in armis, & illi belli futuri ducem Arſacæ regis nomine fecerunt, & Craſſo ruina poſt ſequuto Marte contingit.

5 † Et laudabilior fuit humanitas magni Pompei quàm ſuperbia Craſsi; exiſtente namq; Pompeio in Armenia minore cũ exercitu, ad ipſum miſsis oratoribus ꝑ reges Elemmeorum, & Medorũ: quibus Pompeius gratum, & placidum reſponſum dedit, adeò ꝙ illos reddit amicos, & confœderatos Senatui, Populoq; Romano. Curandum eſt in confederationibus, induciis, & pace componenda, ꝙ bonæ fiant, & cautæ conuentiones firmentur, ne de cætero rumpentur: quia illi q̃ aſſociant iniquos pace præparant vires iniquitati cum colligatio talis nõ ſit duratura, & poſt bonos affligit in futurum. Attamen ſeruãda eſt pax compoſita, nec rumpenda eſt, niſi præceſsiſſet diffidatio: vt dicit Ioan. And. in c. pro humani, de homic. in vi. præcedente autem hoſtili diffidatione de iure gentium permittitꝰ bellum, vt pax quæratur, & in pace viuamus. Legatorum enim pactis conuentis, & firmatis in fœderibus, induciis, treguа, & pace ſtare habent Principes, & illa ſeruare tanq̃ ſi ipſi Principes præſentes pactis fuiſſent per regulã iuris: qui ꝑ alium facit, per ſei pſum facere videtur c. quæ de cauſa.ii.q.v. & l.ita autem.§. geſſiſſe.ff.de adminiſt.tut.c.nouit, extra de offic.deleg.l.i ff.de off.præt.Aphri. Et idem eſt adhibendus honor legato prout Principi ſuo. Ideò cauti, & circumſpecti eſſe debent Principes circa electionem legatorum ſuorum, vt probos, probatiſsimos, & fideles, expertos, doctos, prudentes, & exemplares eligant legatos ſuos. Qui pro honore ſuorum Principum nõ habent accipere munera ab illis dominis, & Principibus, quibus miſsi ſunt, & deſtinati oratores. Exemplo Appii Claudii, qui dum foret per Lucullũ miſſus legatus ad Tigranum regem Armeniæ, vt iure belli in manibus Luculli dare deberet Mithridatem bello pulſum, munera ſpreuit regis Tigrani. Nec Pelopida legatus Thebanorum acceptare voluit munera Arthaxerſis Perſiæ regis pro honore, & corona Graiæ patriæ ſuę. Et Athenienſes ad mortem damnauerũt legatum ſuum Timagoram: quia dona q̃ plura acceperat ab Arthaxerſe Rege Perſiæ, ad quem Orator deſtinatus fuerat ab Athico ſenatu. Tertio non eſt exercendus numerus Ternarius circa legatos factos per aliquam ciuitatem: quia

numerus ternus numerus eſt perfectus, & comprobatur in Deo vno, & Trino, trino, & vno in ſubſtantia, & diuinitate vna inſeparabili, vt de ſumm.trin.& fid. cathol.habetur, & tres faciunt collegiũ: vnus aut duo perſæpe mittuntur oratores prudentes c.illud. vii.q.i.c.pen. extra de ætat. & qualit.l.ſciendum. §.fin. ff.de leg.

6 † Et ex his eligatur prudentior, & doctior, ac eloquentior: qui exponat legationem, & ſenior, niſi iunior eſſet ſapientior, & doctior, ac eloquentior: qui tunc præferretur ſeniori.l.i.C.de conſul.c.lex eſt ii. diſtin. Multitudo legatorum quandoque mittitur, vt fecerunt latini vellati ramis oleis pro habenda pace à Romanis: vt cantat Poeta. Iamq; oratores aderant ex vrbe latina, vellati ramis oleæ, veniamq; rogantes, & ibi. Centum oratores veniunt ex vrbe Sabella. Quartò obſeruare habent oratores in exponendo ſibi commiſſa cõgruo loco, & tempore præſentibus illis, quibus conuenit c.quoties. xxii.q.v. & noſcere opportunitatem, abiecta importunitate: & ille recte facit: q nouit ordinatè tacere. Quintò ſi forent per oratores legati attendere debent ſilentium, ne oratio ſua fiat in tumultu; ſed in loco quieto, & ſilenti: vt veritas melius, intueatur, & vt inquit Propheta. cultus iuſtitię ſilentium eſt c.qui epiſcopatum. viii. quæſtio.i.c. ſacerdotum, de conſecra. diſtinct. ii. & mittiſſimam proferant verborum prolationem, ne ſenſum audientium contentioſis uocibus perturbent c.in loco.v.q.4. Sextò ꝙ in orando attendant, non nimis fatigare ſaturés audientium aures: iuxta illud Virg. in Buccol. Claudite iam riuos pueri, ſat prata bibetunt: & ſic habent aduertere tempus, quo auditores non ſint feſsi in audiendo c. ſit rector. §. prouidendum. xliii. diſtin. nemo vtique auditur auditore inuito.c.ex merito, vii. q.i. & l.ii. §.contrarium in fin. ff.de vet. iur. enucl. Septimò ꝙ non excedant fines mandatorum, ſeu commiſsionum ſibi datorum à Principibus, vel republica ſuis c.inter cætera, extra de reſcrip. ſed ea habet diligenter ſeruare, & cuſtodire. l.ſi quis pro eo C.mand. nec aliquid de ſuo addere debent: ſed exponere ſimpliciter totam ſuam legationem absq; mendatio ullo c. puta. iii. q ix. Et poſſunt legati de his, quę ad damnum, & iniuriã in eos legationis tempore acta ſup ſunt, cauſas inſtituere ſecundum leges. l.legatus. ff.de legation. Octauò tenentur legati, vt docet orator in rethoricis ſummiſſa voce perorare, ipſorum attéta grauitatę ſubmiſsis oculis, & poſteà alcius eleuare: vt auditores audiant: vt dicit beatus Seuerinus alias dictus Boetius, oſtende mihi domine facere vt ſonet vox tua in auribus meis. Vox.n.tua dulcis eſt, & facies tua decora. Nonò non timidè, ſed audacter loqui habent legati principum, & reſpublicarum, exemplo clericorum, vt in §.icononium, authen. de non alien. & timidi legati vocantur merito canes muti ſine latratu: vt dicunt Doct. ſuper rub.C. de leg.lib.x. & c. ſit rector, xliii. diſtin. Decimò ꝙ clare, & non ſophiſticè, neque ambiguè, & dialeticè loquantur, ne fiant odibiles: & purus ſermo pulcherrimus eſt: vt ſcribit Ariſtoteles in Aethicorum.iii.& oratio illa fruſtra eſt, quę non manifeſtat intentum, quoniam opus ſuum non perficit. Vndecimò ne ſimulatè loquantur, quia ſimulatio ſtare non poteſt ſine falſo, & dolo comitibus ſuis. l. falſus. ff. de furt. Duodecimò cauere habent à ſuperfluis. l.i.ff. de orig. iur.l.fin.§. in refutatoriis C.de appell.& l.fin.C.de preci.imperat. offeren. quoniam ſępe ſtat mendacium, peccatum, & ſtultitia in multiloquio: & prudens moderat labia ſua c.liquido, de conſecr.diſtin.ii. Decimo tertiò tenentur legati penſatè verba diffundere, prõpto ſermone ſecundum qualitatem perſonarum, ſeruata gratia, dignitate, vultus, & oris grauitate, corporisq; motu, ſuaui, & concina loquantur pronuntiatione, adaptando ſe pro ingenio audientium, verborum ordinem, ritè cõponendo, dirigendum illum probè pro eruditorum capacitate c.oportet.viii.q.i. Decimo quartò verba ſua tenentur legati

ponderare ſecundum veritatem, & ꝙ ſibi non vult loqui alios, & ipſi non loquantur: nec habent præcipitare verba, opera, & conſilia ſua, nec ordinem perorandi rumpere c. pōderet. l. diſtin. & turpe quidem, & vicioſum eſt in re ſeuera præponere ſermonem dignum cum vitio. Decimo quintò variare habent legati orationem ſuam coloribus rethoricis, quando vident, & cognoſcunt auditores eſſe feſſos, vel aliis intentos l. ii. §. ſi quid. ff. de veter. iur. enuclean. Decimo ſextò curare habent legati exprimere ſibi commiſſa in legatione placida voce, & mitiſsima prolatione, & pronunciatione liquidiſsima, non reiterando clauſulas: ſed continuando, reuocando animos ab errore, & illos ad veritatem trahendo, reuocando praua, & in recta mutando: & de vitiis ad virtutes, aſpera conuertendo in plana, inſtruendo fidem amicitiæ, erigendo ſpem, & pacem inter amicos, faciendo, roborādo charitatem, eleuando noua, & plantando vtilia, fouendo honeſta, mitigando corda irata & exercitando pigros, conſolando deſperatos, & illos hortando: vt Demoſthenes apud Græcos, & M. Tulius Cicero apud Romanos, geſtusq; ſui corporis optimè; vt Hortenſius, & Lentulus, ſpeculo ſępe videndo anteq̄ perorasſent: & inde concionando placerent auditoribus. Decimo ſeptimò ſi contigerit legatorum loqui de ſeriis, ſeueritatem adhibeant, ſi de iocoſis leporem, ſi de arduis grauitatem: vt optimè ſcribit M. Tulius Cicero in primo officiorum, & in rethoricis: & & habent curare legati quòd non ſit inanis loquutio ſua, ſed vtilis, mouendo, ſuadendo, docendo, & conſulendo, parcè laudando, parciusq; vituperando; quoniam nimia laudatio eſt tam irreprehenſibilis, quàm immoderata vituperatio: eſt in adulatione, & hęc in malignitate; miſcendo quandoque iocoſos, & facetos colores, & ſermones rethoricos ſecundū opportunitatem, ſequendo magis vtiles, quàm facetos ſermones: abſq; detrimento indignationis. Decimo octauò non habent oratores vti ſemper verbis veteribus, ſed nouis magis: quia noua magis placent, vt in procem. habetur digeſtorū de Thuberone in §. ii. & vt dicit beatus Hieronymus ſcribens ad Damaſum Papā, mihi ſufficit loqui, vt intelligar, imitans ſimplicitatem, & non doloſam ſuperbiā buccis inflatis, & verbis ſpumantibus. Decimo nonò, vt doctorum ſententiis vtantur in ardua materia, vt inquit Orator in rethoricis. Vigeſimò in omni pronuntiatione caueant legati, vt aliàs dixi non repetere clauſulas, quoniam vitium foret in arte oratoria, vt circuitus ceſſantibus tamen coloribus rethoricis: nam verbis ſpumantibus horret ſapientia: magis auditur Orator in ſilentio, quàm Principis clamor inter ſtultos: & quieſcant ſtrepitus, & tumultus, riſus perorantibus legatis c. in loco. v. quæſt. iiii. Et ſanctos lex reputat legatos. l. fin. ff. de legat. Et Publicū eſt munus legationum, quod quis ſubire compellitur l. fi. §. legati. ff. de muner. & honor. & l. ſi quis decurio. C. de decurion. Et regulariter ſunt placidè, & reuerenter accipiendi, & audiendi legati per illos ad quos mittuntur: ſi mittentis dignitas hoc exigit. l. inter claras. C. de ſum. trin. & ſid. cathol. & illi qui mittūt legatos, videntur ipſi ire per eos. c. qui vos. viii. q. i. & c. accuſatio. ii. q. vii. & l. ii C. de ſtatui. & immag.

† Quęro de quęſtione, quæ occurrere conſueuit: An iuſtè bellum indicat contra illum, qui fuerit iniuriatus legatum domini Papæ, vel Imperatoris, ſeu alterius Regis, aut Principis, vel Reipublicę, vt in lib. xiiii. Machab. & in libro Regum. xx. in c. x. xi. & xii. dic ꝙ ſic, ſi fuerit nomine ſui Principis iniuriatus: ſin autem iniurians tradatur in poſſe illorū, quorum erant legati, illi qui fuerunt iniuriati. l. fin. ff. de leg. eis tamen facta iniuria videtur, quorum legatione funguntur c. accuſatio. ii. q. vii. & c. offerebat. xxxii. q vii. & c. ſi quis. xciii. diſtinctio. Et non ſolum iniuria talis irrogatur legatorum principibus, ſed etiam populis ſuis, vt in. ii. lib. Regum. x. c. ibi pugnemus pro populo noſtro: & per Docto. &

maximè per Luc depen. in rub. C. de legat. lib. xi. Nam oſtenſa illata officiali, & magiſtratui D. Papę, vel Imperatoris, ipſi domino Papæ, vel imperatori illata videtur. Et iniuria facta vaſallo videtur etiam facta Domino: habetur p Bar. in l. i. §. fin. ff. de iniuriis, & per Innoc. in c. dilectus. de appellat. & Glo. in c. auctoritatibus, de priuileg. lib. vi. & Bald. in c. i §. conuicia. de pac. iuram. firman. per Albe. de Roſa. in l. ſi quis in hoc genus C. de epiſcop. & cler. & l. omne delictum. §. i. ff. de re militari.

8 †Quæro de caſu, de quo pridie fui cōſultus: Franciſcus, & Hieronymus ambo Rauennates abſq; culpa Franciſci, culpa tamen, & potentia ipſius Hieronymi effecti fuerunt inimici: an poterit Franciſcus petere ſibi dari cautionem à dicto Hieronymo: Conſului quòd ſic: per not. per Alexan. de Imol. in l. hoc amplius. § ſi quis. ff. de damno infecto.

FINIS.

IVLII FERRETTI RAVENNATIS IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS EQVITIS ET COMITIS LATERANENSIS PALATII.

Quid ſit agendum per Duces in dubio pręlio. Tractatus.

SVMMARIVM.

1 *Victoria in dubio marte eſt à Duce fingenda, ut uictor euadat, ſicut fecere Myronides Atticus. Tullus Hoſtilius & Annibal.*

2 *Vox Ducis dicentis hoſtes eſſe fugatos ſæpe cadentem exercitum reintegrat. uti fecere T. Quintus Capitolinus & Manlius.*

3 *Annibali dolus in reuocãdo Romanũ exercitũ, à Capua ad montes uoce latina non profuit.*

4 *Ad tollendum terrorem exercitus oportet Ducem aliquando malum nuncium ſupprimere, ut fecere Sertorius & Athenienſes.*

5 *Bellicis ſonis aliquando pro ſigno uictoriæ lętitia à Duce eſt ſimulanda, ut exercitus animetur.*

6 *Mæſtitiam Ducem quandoque decet ludis ſummouere ueluti Cæſar fecit, in funere Iuliæ filiæ.*

7 *Mortem aliquando non tam ex aduerſo quàm ex proſpero belli euentu ſicut ex nimio mœrore, ita ex immenſo gaudio aliquos incurriſſe; ut euenit in morte. T. Q. Flaminii & libertate per eius filium Græcis data, ob idq; clamore populi ſæpe Cornices & coruos prætervolantes mortuos concidiſſe.*

8 *Magnos Imperatores muſices, & præſentim militaris non fuiſſe inexpertos, & de ea plerunque indicat ſe. ut Paminundas Alexander. & Pyrrhus fuere.*

Alcibiadem quoque claſſem ſuo actu recuperaſſe.

9 *Milites tubarum ſonitu refici, & ad prælium inflamari.*

10 *Hoſtium ſpolia aſportando plerunque hoſtes deterrentur.*

11 *Ancipitem fore luſum fortunæ in bello, niſi ad Deum recurratur, & nihilominus audacter Duces ſe gerere oportere.*

12 *Loca tuta per Ducem exercitui eſſe deligenda, ut per ea ſeruetur & non deſtruatur, ſicuti Xerſi obfuit Themiſtocles.*

13 *Bonum Imperatorem ut ſuis uictoriã parere poſſit propriam uitam contemnere debere exẽplo reſponſi Alexandro dati ex Sabba urbe, & nume. 14.*

15 *Duci uulnera timenda non fore, ut fortiter certando ſuperet hoſtes exemplo Romuli aduerſus Sabinos.*

16 *Milites concitari debere fortitudine Imperatoris*

ris mortem ſpernentis, ut glorioſam uictoriã conſequantur. ut erga Furium Camillum ſui fecere, & nu. 17.

18 *De Pyrrhi Epirotarum regis uirtute, & qua ratione Demetrium ſuperauerit, ac Macedoniam & alias prouincias ſub ſe redegerit.*

19 *Ducem etiam pedeſtrem pugnare debere, ſicut primi Romani Dictatores fecere. quorũ primo Fabio Maximo ut equum aſcenderet ex Senatus Populiq; Romani decreto conceſſum fuit. & ad hoſtes terrendos eorum Ducum capita in illorum exercitum ſunt proijcienda, ut Claudio Neroni de capite euenit Aſdrubalis. laudantur & illi Duces qui curam adhibẽt & in ſuis ſauciis refocillandis.*

20 *Prouidi Ducis eſt ſuorum cadauera in die interfectorum nocte ſepelire, ut hoſtium tantummodo ſtrages conſpiciatur.*

21 *Conſilio temerario aliquãdo in eſpeditione opus eſt. ſi certum eſt ordinem non prodeſſe.*

22 *Diurna pugna intermitti non debet, quin et nocturna clade hoſtium reliquias Dux inſequatur, ut Martius eques & C. Manlius fecere; & nume. 23.*

24 *Hoſtium caſtra cuſtodibus & excubijs deſtituta noctu mutatis ueſtibus ſunt inuadanda, ut nocte Pompeius Mithridatem, & Iugurta Romanos inuadere conſueuerunt.*

25 *Parua quandoque à bono Imperatore nõ ſunt negligenda, ut mala inde uitemus, & bona conſequamur, ut fecit Lucullus in barbaros ex Cerui perſecutione.*

26 *Furii Camilli Tribuni octagennarij et infirmi proſperè geſta, & Sutrij recuperatio & erga Deũ religio. & ꝙ pleruntq; fortunæ uarietas Dei numine mitigat̃, et nu. 27. & 28.*

29 *Paruus exercitus ut magnus hoſti uideatur noctu è caſtris ſunt mittendi milites qui hoſtibus inſidiẽtur, et mane ad caſtra reuertant̃.*

30 *De Pauli Aemilij conſulis conſtantia, qui ante & poſterius triumphum duorum filiorum morte non deterritus fortunam in re priuata non timuit. ut publicam ante poneret, & breui morbo confectus publico funere propterea emeritus eſt in campo Martio ſepeliri.*

31 *De fortitudine M. Marcelli cõſulis qui in Gallos incidendo, eos trudit & ſpoliauit, eorum rege interfecto.*

32 *De Geſtis & conſilijs. Q. Sertorij qui apud Sucronẽ Pompeium & Afranium ſuperauit.*

33 *Qđ Scipio M. Fabiũ maximum inuitando docueris ſecuritatem tempore emendam fore.*

34 *Q. Fabij cunctatio magis timebatur ab Annibale q̃ Minutij celeritas. ex quo ſe laqueos pro leonibus non pro Pallade habere aiebat. Quod cõfirmauit Domitius Carbo dicẽdo rei militari neceſſariũ eẽ tardũ dolabrũ et n. 35*

36 *Duces belli ex utraque parte dum conueniunt pro inducijs uel pace ineundis habere debẽt equites in armis, ut fecere Scipio Aphricanus, & Annibal, & huiuſmodi conuentus fieri debet in apto cãpo & iactis lepidibus.*

37 *De modo prouidendi ne captiui exiſtentes in exercitu illi noceant. Et prudens reſponſum illorum de urbe Sabba ad Alexandrum de præcedentia diei an noctis. & nu 38.*

39 *De foueis ſubterraneis ad fallendum hoſtes.*

40 *Vaſallus coniurando contra dominum feudi, ſed non perducens ad effectum coniurationẽ an ſit priuandus feudo.*

Affectus an & quando punitur non ſecuto effectu de iure.

41 *Seditionis crimen quot ſit cauſa malorum.*

42 *Ob bella ciuilia ſub Cæſare & Pompeio occiſa ſunt centum & ſeptuaginta millia Ciuium Romanorum, non connumeratis proſcriptis & cæſis per Marium & Syllam.*

43 *Publicæ gratia utilitatis quis ultrò mortem debet appetere & ſe deuouere, ut Decii fecere.*

1 SAPIENTES bellorum Imperatores † videntes in pugna exercitum ſuum ꝑ parte vincere, & ſiſtere in hoſtes, & ꝑ parte fugere vt ſæpe contingit: debent ob hoc inuicti eſſe animo, nec ſe deſperare cum varii ſint exitus bellorũ, nec finis ſemper reſpondet principio. Propterea tenẽtur ſuis augere animos vt acriter, & impigrè, pertinaciter, & animosè pugnent, victorium arte clamorem emittentes Myronidis exemplo Athenienſium Ducis: qui in dubio prelio contrà Thebanos clamauit ſuos eſſe uictores, & hoſtium Ducem eſſe occiſum: & ob hoc minuit Thebanorũ

audaciam, & ſuorum accreuit animos, & victor arte tali permanſit. Et dum dubiè pugnaret Mironides Dux Atticus contra Thebanos in cornu ſuorum dextro ſaltando clamauit alta voce ſe hoſtes viciſſe in ſiniſtro cornu, & ſuos adeò animauit, & hoſtes perterruit quòd dextrum cornu ruperunt, & inde ſiniſtrũ diſciparunt victorioſè. Tullus Hoſtilius Rex Romanorum exiſtens confœderatus cum Albanis, & dum pugnaret contra Veientes ſe Albani abſtinuerunt à pugna, & reduxerunt ad montes: hoc illicò percepto per regem Tullum, vt ſuis audaciam præberet, & hoſtibus terrorẽ cõcuteret inquit alta uoce Albanos hoc feciſſe iuſſu ſuo, vt Veientes hoſtes poneret in mediũ, & in ſuis accreuit animũ, & hoſtibus terrorem concuſsit: & fuit victoriam potitus in dubio prælio. Annibal tribus millibus ex ſuis fabris lignariis ab exercitu ſuo diſceſsis iniuſſu ſuo inquit erga ſuos illis licentiam dediſſe: & vt ſibi hoc facilius crederent certos alios fabros lignarios licentiauit: & ita ſuorum animos confirmauit.

2 † Et T. Quintius Capitolinus Romanis cædentibus inquit terribili uoce hoſtes eſſe fugatos in altero cornu, & ſuis firmatis fuit victoria potitus. Et Manlius vulnerato Fabio collega ſuo qui ducebat ſiniſtrum cornu contra Ethruſcos parte cædente ſui exercitus, credente Fabium mortuum cum turmis equitatus occurrit Manlius clamando alta uoce Fabium collegam viuere, & ſe dextro cornu viciſſe, & ſuorum ita reintegrato robore uictor extitit vox ſimulatè emiſſa in ardenti bello ſæpe prodeſt.

3 Non profuit Annibali in Campania prope Capuam facere ꝙ exercitus conſularis obſidens Capuam iret ad montes callida emiſſa uoce latina iuſſu Annibalis per habentem linguam latinam, & ſeu Romanam exercitum debere accedere ad montes mandato Conſulis, & tali cognita Punica fraude per Romanos in militia doctos ipſi non iuerunt ad montes ſuo de hoc certiorato conſule.

4 † Et cum in bello foret exanimatus præfectus exercitus Sertorii, & foret in pugna nunciatum Sertorio qui illicò nuncium pugione transfixit, ne in aliorum pugnantium ſuorum perueniret notitiã vt non deficerent à prælio, vel ne ſe firmarent audita morte ſui Præfecti. Athenienſes diuulgata fama in Tõſerina fuiſſe per Gilippum ruptos duces Atticos Syracuſis aliter neſcientes ſiniſtrum caſum ruinæ ſuorum Tonſerem carcerarunt tumultuante populo, & illum carceratum detinuerunt donec certi de caſu fuerunt.

5 † Poteſt & in dubio bello uictoriæ clamor artè mitti per Ducem exercitus parte hoſtium uicta faciendo lætitiam cum tympanis, buccinis, & cornicibus, tubis, & ſimilibus aliis bellicis inſtrumentis indicantibus uictoriam iuxta illud Ouidii Poetæ Sulmonenſis.

> Temporibus ueterum tibicinis vſus auorum,
> Magnis & in magno, ſemper honore fuit,
> Cantabat fanis, cantabat tibia ludis:
> Cantabat mœſtis tibia funeribus.

6 † Cæſar pro exequiis filię ſuę Iuliæ celebrare fecit ludos gladiatorios in theatro, & pugnam naualem in Tyberi.

7 † Legitur quãdoque ob ſiniſtrum caſum quibuſdã moleſtè occurſum illos periiſſe ſubitaneo mœrore, & ècontra ob magnam lętitiam ſubitaneã cęcidiſſe quoſdam: ut contigit quibuſdam mulieribus Romanis Trebiana ſequuta clade i qua mortuus fuit T. Q. Flaminius conſul cũ exercitu aſtu Annibalis: & cum Romanæ quædam mulieres audito filiorũ morte reperiſſent filios ſuos in uia euaſos à tali clade, illicò pre lætitia cæcidere mortuæ, & in ipſis maior fuit uis lætitię ꝙ mœror. Et ob lætiriam clamantibus Gręcis in theatro ob edictum proclamatum iuſſu Flaminii filii prædicti Flaminii conſulis ut Gręci uiuerent ſub lege ſua, & more ſuo, adeò uox magna fuit ꝙ cornices ibi ſupra uolantes tali uoce perterritæ cęciderunt in terram ſemi

mortuę rupto, & diſiuncto aere tali terribili uoce lætitiæ, ut refert Plutarcus in uita T. Q. Flaminii · & idem Romę contigit de coruo clamante populo in Cāpo Martio ut aliàs dixi in comiciis Pōpei.

8 † Prodeſt muſica in omni militia cœleſti, terrena, & aquatica ob refectionem ſpirituum, & conſolationem animorū, exemplo quorundam Regum bellorum non obſcuri nominis: qui tali virtute delectati fuerunt, ut fuit Epaminūdas Thebanus, & Alexander magnus qui manū poſuit ad arma audiendo cantum Xenophontis tubicinis: & dum fuiſſet rogatus Rex Pyrrhus de Citharedis, & canentibus Pithone, & Daphiſio quis eorum eſſet melior, reſpōdit Poliparcontam fuiſſe bonum ducem, & militem bellacem: & Alexander interrogatus de bonis Citharedis quis eſſet melior reſpondit ſe uelle audire Citharam Achillis quę uocabat milites, & hoſtes ad bellum, & de arte ſua iudicium dederunt ut probos decet Imperatores, ad quos ſpectat ſcire arma, & diſciplinam militarem. Alcibiades Athenienſis peruento ad ipſum nuncio cum turbato uultu ob ſiniſtrum nouum ſuę claſsis à Farnabagio expugnante regis Pręfecto, dū pugnaret contra Abidenos, illi prohibuit non loqui, ſed ipſum ſecretò reduxit, & tacuit malum omen ſuis, & hoſtibus: & id occultando lęto uultu erga ſuos inquit: Pugnemus impigrè quoniam Mars eſt nobiſcū in bello: & habita uictoria illicò dedit præſidium ſuæ claſsi.

9 † Martiales quippè uiri reficiunt, & animant, & lętantur ſono, & cātu tubarū, & ſimilium inſtrumentorū martialiū pro labore ſupportato in bello: & cantus, & ſonus excitat ipſos, diſtrahit, & animos, & inflammat furorem ad pugnam iuxta illud Ouidii.

Ille manus olim Miſurtus Hectora lęto;
Creditur & Lyricis detinuiſſe modis,
Venerat Alcides exauſta parte laborum.
Iuſſaq; reſtabant vltima pœnæ viro.

10 † Carpendo animosè etiam hoſtiū ſpolia interfectorum ut hoſtes perterreantur in bello credentes ſe fore uictos ab omni parte: & tali arte. ſuis uictoria geminabitur, & hoſtes perterriti fient.

11 † Lætos quandoque uultus, & quandoq; triſtes in bello incerta induit fortuna, cuius frons capillata capitur uirtute prudentis militiæ Ducis, ipſius à parte omiſſa caluitię: & tanq̄ pilam extollit homines in altum, & illos facit reges, & diuites magnos: illosq; deponit, & reddit egenos, & inopes: qui ſibi, & proprię ſuę uirtuti, & non Deo uictoriam tribuunt: ut iuuenalis ſatyricus Poeta Aquinas decantat.

Si fortuna uolet fies de rectore cōſul:
Si volet hæc eadem, fies de conſule rector.

Quod ſepe contingit occulto Dei iudicio: & tenentur Duces in dubia, & pernitioſa clade, ſuos hortari iuxta illud Poetæ.

Suaſit equos unum quod rebus reſtat egenis:
Nunc prece, nunc dictis uirtutem accendit amaris:
Spemq; meam patrię quo nunc ſubit ęmula laudis:
Fidite ne pedibus, eſt ferro rumpenda per hoſtes.
Eſt uia qua globus ille uirum denſiſſimus urget:
Numina nulla pręmūt, mortali vrgemur ab hoſte,
Mortales totidem, mortalia temnitis arma.

Et tunc publico bello confligere tenentur Duces omni à ſe excuſſo timore, vt fortuna uarietate bellorum: & humana conditione uictos liberet abſque graui detrimento.

12 † Et habeant curare duces ſtudio omni, & ingenio reducere ſuos in loco tuto: q ab omni parte lędi non poſsint, videlicet apud alpes, colles, aquas, rupes, paludes, flumina: cauernas, fontes, nemora, & ſimilia: quia ut aliàs dixi; magis prodeſt locus artè acceptus; quàuis; & uirtus multorum qui à natura locorum ſæpe uincuntur: ut de numeroſo exercitu Regis

Xerſis legitur victo à Themiſtocle cum parua manu Græcorum ratione, & natura loci anguſti.

13 †Nec habent duces in generali bello, & pernicioſa clade, & in dubia pugna parce reppriæ vitæ: ſed ſe in infidos hoſtes ſuorum facto euneo fortiſsimorum militum, globoque, vel nodo ſtricto, aut acu ſcuto Dei, & viribus totis animosè pugnando; ſuis augendo audaciam, vt ſtrenuè militent in præſenria ſui Ducis: videntes ſuum regem ita potentem, & excellentem in armis, & in contemptum propriæ vitæ certare: & cum pulcrum mori ſuccurrat in armis, certa eſt ſalus exercituum uictorum iuxta illud Virgilii.

Vna ſalus uictis, nullam ſperare ſalutem.

14† Interrogauit enim Magnus Alexander Sapientes Sabbæ vrbis, quantum viuere poſſet homo, reſponderunt donec exiſtimat mortem eſſe uita meliorem.

15 † Romulus dum in prælio contra Sabinos in capite fuiſſet vulneratus: quem cruentatum videntes milites ſui fugam erripuerunt ad pallatinum, qui illos ſparſos arte retinuit: & eorum facto agmine ſtricto irruit in Sabinos: quos duro marte ſuperauit. Nam boni milites pro gloria, & cum omni virtute certant viribus totis: & vltra vires ſuas in præſentia ſuorum Imperatorum omni experto, & nullo uitato periculo vt aliàs dixi, Cum uita ſit fortior morte, quoniam ſuſtinet tantas aduerſitates, miſerias, & pericula: vt erga Alexandrum magnum reſponderunt Sapientes Ciuitatis Sabbæ illos interrogant ſi fortior eſſet uita, aut mors, reſponderunt vt ſupradixi.

16 †Et q̄d ſpei ſupereſſet militibus illis, ſi eorum duces ſibi amiciſsimi eſſent interfecti in tali clade, & imperitię ſemper imputarentur milites ſi per ipſos fuiſſet impigrè pugnatum in præſentia ſuorum ducum in ipſo bello cæſorum: & melius eſt pro honore ſui Imperatoris marte mori glorioſè, quàm proprium exercitum deſerere, & cum infamia, & dedecore turpiter uiuere ſuo Imperatore pertinaciter certante, & reſiſtente iuxta illud Poetæ.

Atterritus ille aſper, acerba tuens, retro reddit.

Et neque terga ira dare, aut uirtus patitur, nec tendere contra

Aut aliter retro dubi' veſtigia Turn'.

17 † Et dum militarèt in iuuentute ſua Furius Camillus ſub dictatore Poſthumio Tuberone cōtra Volſcos, & Sicanos vulneratus in coxa cū lancea, equitādo p̄ caſtra traxit lanceā ex vulnere, & ſe iniecit in partē hoſtiū fortiorū adeò impigrè pugnando, ꝙ illos euertit in fugam.

18 † Et Pyrrhus Rex Epirotarum cōtra hoſtes defendit Demetrium ſororium ſuū: & illos virtute fugauit, & Macedones, Epiros, & Moloſlos, Græcos, & alios q̄ plures populos bello quæſiuit, & rexit occiſo Neptolemæo ipſius proditore: & dolum vitauit Lyſimaci ipſius interceptis literis, & pacem firmauit inter fratres Antipatrum, & Alexandrū: Alexandro poſt occiſo improbè p̄ inſidias Demetrii occupata Macedonia ſub ſpe amicitię ibi prouentæ, & occulto in ſe vitio regnandi: victis Etholiis hoſtilitate ſequuta inter Pyrrhum, & Demetrium cupiditate regnandi: Et ob infidelitatē & ſuſpitionem vicinorum regnorū: & cum Pantacco Demetrii Duce viro in armis, & diſciplina militari clariſsimo: duellauit iuuenis Pyrrhus, & Panthacum virtute ſuperauit, & exercitum fudit Demetrii. Ita ꝙ Epirotæ, & Macedones dixerunt Pyrrhum animo, & armis, gloria, & virtute fuiſſe ſimilem Alexandro Magno.

19 †Et quandoq; tenētur Principes in bello publico deſcendere ab equo, & pugnare pedeſter, vt ſui pedites acriter pugnent: & Romani dictatores olim ambulabant, & pugnabant pedeſtres vnà cum peditatu ſuo: & Fabius Maximus primus fuit dictator qui cum licentia Senatus, Populiq; Romani equitare cœpit: & in futurum poſteà omnes dictatores ex dicto Senatus conſulto equitarunt inter pedites ſuos. Nā primitus dictatores, vt prędixi, incedebant pedeſtres, & ita pugnabant

inter equitatum ſuum:& inde aſcendere ſaltu equum, & ab eo deſcendere celerrimè, cum opus fuerit oportunum, & neceſſarium ſtrenuè reſiſtendo, & diffuſos ſuos cōgregando nouum delectum, & noua quęrentes auxilia, variis, & occultis modis, dolis, & inſidiis, aucupando hoſtes aſsiduo, proprium honorem, & ſalutem ſuorum curando, animo ſemper inuicto lædendi inimicos: & aliquo ex ducibus eorum truncato, & ipſius capite iacto in exercitum hoſtilem, pro vt Claudius Nero cum Liuio Salinatore, & Domitio Carbone fecit de capite Aſdrubalis in agro Piceno apud Methaurum interfecti: vt Duces, & hoſtes affligerētur, procurando ſaucios ſuos mitti in locis tutis pro eorum cōmoditate, & ſaluteq; cū charitate fructifera, eos ſæpe viſendo, ſibi prouiſo de neceſſariis. c. Charitas, de conſecrat. diſtin. iiii. quos ſanatos poſteà promptiores in prçlio habebunt, & pericula quęcunque, quantunque maxima pro optimo, & clemente Imperatore ſuo libentiſsimè ſubibunt.

20 † Et optimum erit etiam ſi de die facta aliqua expeditio fuerit à nocte diuiſa ſuperuenta, ſuorum cadauera de nocte quandoque mandare ſepelliri: vt mane futuro hoſtes videant plures ex ſuis fuiſſe mortuos: & ſe magis victos putent ſibi incuſſo terrore.

21 † In clade, & periculis quandoque profuit conſilium temerariū arte vſum pro victoria: quoniam in extra ordinariis ordo eſt, ordinem non ſeruare: ſed hoc ſæpe fallit: quia ordo bonus nunquàm fallit, & ex eo certa ſequitur victoria.

22 † In pernitioſa verò, & dubia victoria cō miſſo prælio ſuperuenta nocte cōſilium erit reliquias hoſtium aggredi de nocte, ſuis primò aliquali data requie: nam vmbræ duplicant de nocte, & trepidant hoſtes pauore grandi, credentes inimicos eſſe longè maiores, quàm non ſint, vel ſibi nouum veniſſe præſidium iuxta illud Iuuenalis.

Et motu ad Lunæ trepidabis arundinis vmbram.

23 † Exemplo Martii equitis qui in dubia Pœnorum victoria aliena caſtra inuaſit in obſcura nocte, & victor fuit: & Hiſpanias tūc reſtituit Romanis. Et C. Manlius victis Theotonis ſuperueniente nocte ipſorū reliquias noctis caligine paucorum ſuorum ſublatis clamoribus territauit: & tota nocte hoſtes detinuit vigiles ex eo vt de mane ipſos facilius debellaret pro ut fecit.

24 † Hoſtium caſtra cuſtodibus, & excubiis deſtituta inuadenda ſunt de nocte cū ſignis, veſtibus albis: vt ſui in obſcuro cognoſcantur ab hoſtibus: qui vino, & ſomno ſepulti victi permanebunt: nam alto excitati ſomno, ignorabunt quo vadunt: & fuſi paſsim trucidabuntur, antequàm ſciant cauſam tumultus: & ſic nō ſunt deſerenda caſtra ſine fidis vigiliis, & vigilantiſsimis cuſtodibus: vigiliarū autem, & excubiarum oculis vt aliàs dixi tuto dormit exercitus. Pompeius de nocte rupit Mithridatem radiante Luna in hoſtium oculos: Iugurta de nocte libenter pugnabat contra Romanos, vt euadere facilius poſſet ſuperatus.

25 † Nec habent optimi Duces contemnere parua, & leuia in bello: ſed omnia cū diligentia, & prudentia probè proſpicere: & quiſquis fuerit cauſæ, vel pugnæ, ſinis bonus, aut malus in re militari nunquàm eſt negligendus: nā ex leui pugna aliàs incepta per Romanos contra Barbaros inſequentes Ceruū; Lucullus ſuos retinuit inordinatos, & inde ordine facto bellauit, & vicit.

26 † Et dum fuiſſet Furius Camillus Tribunus militum vnà cum L. Furio collega ſuo, & in caſtris infirmus, portatus iuſſu Senatus, Populiq; Romani contra Præneſtinos, & Volſcos, cupiens hoſtes cōſumere tempore, donec foret validus: & collega ſuus peroptans gloriam acie inſtruxit exercitum præter voluntatem Camilli: quo infirmo relicto in tētorio, cum paucis hoſtes fuit adhortus, & hoſtes in fugam magno impulſu verterunt Romanos: hoc per Camillum audito, illicò de lecto ſurrexit armatus, & euaginato enſe cū ſuis paucis ſe oppoſuit hoſtibus, & adeò fecit quòd ſuos retinuit,

& q̃ hoſtes vlterius non proceſſerunt,& die ſequẽti Camillus ordinatis aciebus ſuis, illas duxit ab bellũ in hoſtes, adeò ſtrenuè pugnando q̃ caſtra occupauit inimicorum eorum parte cæſa, & reliquis fugatis.

27 † Et cum Camillus audiuiſſet Sutrium fuiſſe occupatum à Tirenis cuſtodibus, & præſidio, & coloniis cæſis Romanorũ cum expedito exercitu Sutrium aduolauit, & occupauit, hoſtibus, pro parte occiſis,& pro parte fugatis: & inde rebelles Tuſculanos domuit, ſe data vrbis ſeditione, & demum Gallos oppreſsit, & vicit apud Anienum fluuium exiſtens dictator in lxxx.anno ſuę ætatis, arte de nocte retentis hoſtibus in ſomnis, nonnullis ex ſuis equitibus Romanis miſsis leuis armaturæ: qui inimicos tota nocte vigiles detinuerunt, & de die ſuis poſt eductis aciebus inſtructis in aperto experto marte victor permanſit Camillus, voto primitus facto Deo, cui victoriam attribuit, vt optimi Duces facere tenentur,ne fortuna ſit ſibi contraria:quæ volubilis eſt, & ſæpe mutatur nutu Dei: Ita q̃ quandoque victores opprimit ſuperbos, & victos extollit humiles qui diuinum auxilium implorarunt.

28 † In cunctis igitur eſt petendũ Dei ſuffragium: & Deo eſt laus, & gloria danda;& non virtuti humanæ quę in aduerſis indiget conſilio,cum præſidio Dei.

29 † Et ſi Catholicorum exercitus paruus fuerit,& hoſtium maximus,à quibus dubitentur inuadi de nocte catholici, ſanũ erit quandoque conſilium pro catholicis mittere expertos de nocte per varias vias hoſtibus inſidiando,& de mane poſteà ſe reducere in caſtris ſuis: vt videantur noua auxilia veniſſe in exercitu fidelium Caridis exemplo Athenienſiũ Ducis qui dum paruum haberet exercitũ, & expectaret ſuffragia pro ſuis paucis, quos dubitauit per hoſtes aggredi ob eorum multitudinem longam,partem ſuæ gentis per diuerſas vias miſit de nocte hoſtibus inſidiando,& inde de mane redire iuſsit ad exercitum ſuum: ita quòd ſuis audaciam acreuit, credentibus ſibi veniſſe ſuffragium, & hoſtibus incuſsit timorem,credentibus noua præſidia veniſſe Caridi ex Athenis,& ſic cautè ſuos ſeruauit illæſos à multitudine illa.

30 † Et dum antiquus Paulus Aemilius cõſul prudentiſsimus Imperator veniſſet ad vrbem triumphaturus pro victoria contra Perſeum Regem Macedonum, ante triumphum per tres dies fuit ſibi contraria fortuna ob mortem vnius ex filiis ſuis, & alius deceſsit poſt triumphum: conſtantiſsimus tamen fuit Aemilius in animo fortitudine inquiens conſtantiam,& fortitudinem non ſolum contra arma hoſtium eſſe habendam,ſed & contra omnem,impetum, & tempeſtatem fortunæ:& ſe nunquàm timuiſſe res mundanas,ſed diuinas,& fortunam,quæ inſtabilis eſt varia, & infidelis videndo ipſius proſperitatem,quam ſemp habuit in bellicis rebus: & q̃ Deo gratias afferebat talem inuidiam fortunæ fuiſſe particularem in ipſum,& non publicam, pro vt verebatur proſperitate geſtorum ſuorum.Et infirmàtus Aemilius morbo confectus triduo deceſsit, & cum maxima pompa fuit ſepultus in Campo Martio.

31 † Et cum M.Marcellus conſul in manus incidiſſet Gallorum, & omnia ſibi contraria videret, ſtricta acie ſuorum, facto cuneo fortiſsimo in medium hoſtium irrupit:& regem Gallorum occidit,exterritis Gallis inopinata audatia:vbi vix ſalutis ſpes fuerat, opima ſpolia reportauit M.Marcellus vir Conſularis, & triumphalis.

32 † Et pulſus acie Q. Sertorius virtute Q. Pii Metelli conſulis tutam etiam arbitrans fugam, ſuos arte iuſsit abire diſperſos per nemoroſa loca:primitus monitos,vt certo loco ſe conuenirent,& ita exercitum ſuum ſeruauit. Et alia vice rupto,& ſparſo Sertorii exercitu, vt ſuorum reconciliarentur animi,equos duos deduxit in medium, vnum macrum, & alium pinguem addito caudæ macri viro fortiſsimo vt illam cauaret,& pinguis equi caudæ debilem virum poſuit: qui paulatim,paulatim in breui caudam totam expilauit cauando ſetas, quod vnà

vice vir ille fortiſsim' equi macri caudã
conatus pluries cauare non potuit vnito
robore: Nam plus poteſt virtus,& inge-
nium quàm uis: & multa ſunt quæ in
vno impetu ſuperari nõ poſſunt, vt erat
Romanus Populus ſenſim tamen,& tẽ-
pore diſiunctus paularim,paularim ſupe
rantur ſuorum diſcordia: & ita animos
militum reconciliauit,& vires illis reſti
tuit bellax,& prudens Sertorius qui ſua
virtute apud Sucronam bello rupit Pom
peium,& Afranium.

33 † Et Scipio deridens celeritatẽ,ſequẽdo
diſciplinam militiæ Fabii maximi cun-
ctando Numantiam ſuperauit inquiens
ineſfrenatam eſſe nimis celeritatem,au-
datiam, & temeritatem, ſed ſe emere ſe-
curitatem tempore, & nullam rem ma-
gis conuenire ſummo Duci quàm tutã
cunctationem,& moram his duabus ma
ximè contrariis in re militari peritiſsi-
mi iudicant Principes ſequentes pruden
tiam,& diſciplinam M. Fabii maximi ſa
pientiſsimi Imperatoris:qui cunctando,
& cum ſuo graui conſilio riſtituit Roma
nis Imperium ſuum,& Annibalis ſupe-
rauit audatiam, ferocitatem, & proſpe-
ritatem.

34 † Et magis timebat Fabius celeritatem,
& audatiam Minutii Collegæ ſui fore
nocuã Romanis, quàm vires, & inſidias
Annibalis,& milites tam ſui,quàm An-
nibalis incuſabant nimiam Fabii tardi-
tatem,excepto Annibale:qui virtutem,
& prudentiam Fabii optimè libratam ri
mebat,dicens eſſe in Fabio diuinam pru
dentiam, & Romanos etiam habere ſuũ
Annibalem Fabium:quem vidẽs caſtra-
metari in locis tutis mõtium inquiebat
ſe formidare nubem illam ſibi allaturã
mortalem peſtem, & Minutii ſuperbiã,
ferocitatem, & audatiam vilipendebat:
ſciens ſe plures habere laqueos pro leo-
nibus,& vrſis, ſed nullum pro Pallade.

35 † Et tardum dolabrum eſſe vtendum in
re militari prudenter docebat Domitius
Carbo militię magiſter, & amicus Pal-
ladis,qui probè curabat ſuos ſeruari,cun
ctando,& hoſtes tempore ſuperare:curã
do arte, & ingenio omni ſcire eorum ſe-
creta, & ꝙ ipſi ignorent ſua.

36 † Per ſępe contingit Duces inimicorum
exercituum ad inuicẽ loqui ad res ſubdi
tas,vt indutiæ,& ſeu pax inter ipſos tra
ctarentur:vt fecit Annibal pœnus cũ Sci
pione Romuleo in Aphrica, antequàm
illa glorioſa expeditio de ſumma rerum
inter ipſos fieret, & ne decipiantur, vel
circumueniantur, aut dolo capiantur du
ces rupto fœdere, conſilium erit equites
adeſſe in armis ab vtraque parte agmine
facto:exẽplo Cæſaris,& Ariouiſtæ Ger-
maniæ Regis; qui prudenter in aperto
Campo non longè ab equitibus ſuis ar-
matis circa futura bella ſe conſultarunt,
& non in caſtris ſuis manu, vel natura
munitis. Conſultationes huiuſmodi
ſunt faciendæ; ne aliquid ſibi proditoriè
contingat, & iactis lapidibus per milites
vtriuſque exercitus diuidi conſueuerũt
militari conſuetudine ita vigente.

37 † Et ſi dubitaretur de captiuorum mul
titudine exiſtente in exercitu, ne ſibi,&
exercitui noceat, vel de eorum fuga no-
cturna, conſilium erit,vt exercitus in a-
cie capto cibo inſtruatur, ſimulando ſe
habuiſſe nouum per ſuos exploratores,
qualiter hoſtes intendunt in tempeſtiuo
noctis aggredi exercitum, & recuperare
captiuos,exemplo Democriti Syracuſa-
ni qui ſuperatis in acie Pœnis,veritus de
captiuorum multitudine, & ne per ſuos
malè cuſtodirentur captiui acceptis epu
lis, finxit hoſtium equitatum de nocte
venturum ad inuadendum ipſos: & tali
arte tota nocte ſuos in armis vigilantiſ-
ſimos detinuit; & die ſequuti prouidit
captiuis.

38 † Cupiens Alexander magnus ſcire pru
dentiam ſapientum Sabbæ, illos interro
gauit, ſi fuerit primus dies, an nox; re-
ſponderunt diem fuiſſe ante noctem,per
vnum ante diem.

39 † Et ſi dubitaretur in obſcura nocte in-
uadi exercitum,conſilium erit dato tem
pore cauas fodere ſubterraneas, vel fo-
ueas facere lupatias: alibi portata terra
in oportuno loco,& illis arte copertis vi
minibus,vt hoſtium equitatus,& pedita
tus decipiatur,& cadat in foueas, recto,

vel extorto facto modo, & ſeu tramite, aut vado ſubterraneo, vel aliter induſtriali opera confectas: quarum aliquę fieri quoque poſſunt ad occultandũ hoſtes: vt ipſi ponantur in medio, vel aliter ad inſidiandũ illis aſtu Græcorũ, vel Sãniũ exẽplo: vt inimici p̃cipitent̃ in foueas, aut includant̃ in arctis locis, ſimulata fuga, tenendo armatos ꝑ diuerticula vltra, & citra foueas ipſas debili materia copertas, rarè factis lignis: vt paulatim, paulatim p̃cipitent̃ in ipſis locis cauernoſis, ſeu foueis cauatis, vt opprimãtur, ibi credentes inimicos ſuos fugere ꝓpter timorẽ vbi inſidi hoſtes ſunt tranſituri de nocte cũ equis: & ad ꝑdendũ hoſtes etiã proderint plures, & plures factæ cauæ inter montes, & in locis planis, & latis: & inde vt ſupra copertæ: & proderint etiã in pugna de die illis à parte dimiſsis pro inſidiis hoſtium ibi ignoranter curentium, & præcipitantium in ipſas.

40 † Quæro de vaſallo qui inſidiando domino feudi conuenit cũ pluribus de occidẽdo ipſum dñm feudi, & ad nihil aliud eſt peruentũ, an ſit puniẽdus cũ non ꝑuenerit ad actũ, ſeu effectũ: cum pœnã nemo mereatur, & regulariter de iure non puniatur ſolus affectus, non ſequuto effectu. l. Cogitationis, ff. de pœn. & l. i. ff. quod quiſq; iur. in fin. & ꝑ Bart. in l. Diuus, cũ ſequẽti ff. de ſicar. niſi in criminibus enormibus ſecundũ And. de Iſer. in c. i. §. Si vero voluerit, de cap. qni cur. vendid. vbi dicit eſſe recurrendũ ad cõmunẽ diſtinctionẽ de qua in l. ſi quis nõ dicam rapere. C. de epiſc. & cler. Licet conſumata delicta puniant̃ grauius q̃ inchoata: in enormibus tñ punitur affectus non ſequuto effectu: Quòd ita nõ ꝓcedit in aliis delictis nõ enormibus, vt d. l. ſi quis non dicã rapere, & ꝑ Hipp. de Marſ. ibi poſt Bal. in l. i. ff. de extraord. crim. & in l. Qui falſam ff. ad leg. Cor. de falſ. Et ita per dictã cõmunẽ diſtinctionẽ tenentur illi milites: q inſimul cõuenerant ire ad hoſtes ꝓditoriè, licet hac de cauſa nõ poſteà iuerint. Et ſi vnus ſolus fuiſſet, & ad aliud non ꝓceſsiſſet nõ puniretur per ſolã cogitationẽ deliberatã: & quam ad actũ verbalẽ tantũ deduxit, id quod mẽte cogitabat, aut tenebat: Sed quia cũ aliis non cõuenit, neq; expręſsit, neq; ad actũ ꝑuenit, igitur nõ eſt puniendus: ita probè tenet And. de Iſer. in c. i. de cap. q cur. vend col. iii. vbi pulcrè plura ſcribit vtilia remiſsiuè de pœna ducis factionis, & conſpirationis, coniurationis, ſeditionis, & conuenticulæ: habetur ꝑ Hipp. de Marſ. in d. l. Qui falſam. ff. ad leg. Corn. de falſ. vbi cumulat multos caſus in quibus punitur affectus nõ ſequuto effectu: & de eo qui animo ꝓditorio acceſsit ad hoſtes vt patriam prodiret, & vt occideret ſubditos Principis, proſequendo ſuos inimicos odio: & qualiter puniatur ſcribit And. de Iſer. in tit. quę ſint regal.

41 † Equidem ſunt puniendi ſeditioſi, quia ſemper malũ cogitant, ineſcati diabolica fraude, nec curant de eo, nec de proximo ſuo, neq; de ꝓpria aĩa, neq; de filiis, neq; de parẽtibus, neque de ſubſtantia ſua, & per diſcenſiones ciuiles deſtruuntur ciuitates, & populi innumerabiles, & exercitus. l in bello. §. in ciuilibus. ff. de capt. & poſtl. reuerſ.

42 † Ob nimias diſcordias populares, & inteſtina odia ciuiũ, & ob bella ciuilia Cæſaris, & Pompei, præter deſcriptos, & cæſos ꝑ Mariũ, & Syllam: & vltra dãna, & incõmoda maxima ceciderunt centũ, & ſeptuaginta millia virorũ Senatus, Populiq; Romani, facta deſcriptione, ſedata ciuili diſcordia, mortuo Pompeio, Cęſare dictatore regnante.

43 † Et quia vtilitas publica eſt pręferenda priuatę: Ideò in re militari eſt quandoq; appetenda mors, & negligenda vita: pro re publica magis, & vt ſaluetur populus, & exercitus, vt refert Beatus Auguſtinus in lib. xiiii c. xiiii. de Ciuitate Dei, de bello Atheniẽſium, & Pollonenſium: qualiter Rex Athenienſium mutata ueſte irruit in hoſtes ne cognoſceretur, & vt incognitus occideretur: in præcipitẽ dedit ſe, Deciorum exemplo, qui ſe in præcipitem dederunt pro patria deuouentes, vt Romana docet hiſtoria.

FINIS.

IVLII FERRETTI RAVENNATIS IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS, EQVITIS ET COMITIS LATERANENSIS PALATII,

De obſidione locorum, & de eorum neceſſaria prouiſione. Tractatus.

SVMMARIVM.

1 *Loca Principes debent bene munire, ut illa ab obſidione defendant, qua in munitione quæ requirantur illa ſingulariter enumerantur. & nu. 2. 3. & 4.*

5 *Docetur modus componendi ignem peruaſiuum ad hoſtium caſtra, ad illa comburenda, & quomodo ille uitari debeat, & quis eius inuentor fuerit. & nu. 6. & 12.*

6 *Inſtrumenta bellica quæ nam ſint neceſſaria pro obſidione, uel defenſione locorum. & nu. 7. 8 9. & 10.*

Bombardæ unde dictæ.

11 *A magnis machinis qua arte ſit cauendum.*

12 *Hoſtium machinæ quomodo ſunt offendendæ. & nu. 13.*

14 *Homicidium pro tutela ſui corporis & coniunctorum commiſſum non eſt puniendum.*

15 *Machinæ quomodo uariis modis erigantur & deprimantur, & qua arte obſeſſa loca ab expertis defendantur. & nu. 16. & 17.*

18 *Principes ad muniendum loca ſoliciti eſſe debent ne eorum mora noceat.*

19 *Moræ purgatio non admittitur in re militari, neque in contractibus in quibus eſt appoſita pœna & iuramentum.*

20 *Prouidi Principes pro locis ſuis, populis ac exercitibus de annonis, munitionibus, & alijs neceſſarijs, ne ſine ferro fame uincantur. prouidere debent & nu. 22. & 30.*

21 *Aqua pro obſeſſorum uſu qua arte ſit habenda.*

22 *Principes illi uenerandi ſunt, qui prouidi ſunt in regendo cum charitate exercitus & populos ſuos æqua iuſtitia, facientes prouiſionem annonarum pro futura penuria.*

23 *Mithridates quomodo à Lucullo ſine ferro fuit ob famem ſuperatus. & nume. 24. 25. & 26.*

27 *Victo hoſtium exercitu qua arte uictores in acie tenere debeant.*

24 *Experti in obſidionibus adeſſe debent qui poſſint ad uarios conſulere caſus.*

29 *Aqua ſalnitrij qualiter fiat, & quàm neceſſaria ſit in uſu bellico.*

31 *Auus maternus non tenetur alere nepotem ex filia.*

32 *Peritis diſcordantibus, ſtatur dicto peritioris.*
Vbi eſt periculum & celeritas exigitur pro quærendo remedio, receditur à regulis iuris.

33 *Beliſarius Dux Iuſtiniani Cæſaris quo actu in Italia Gottos ſuperauit.*

34 *Alexander qua arte Tirum debellauit, Gazamq; urbem Syriæ mira celeritate occupauit.*

35 *Arma pacis tempore aſſiduò ſunt exercenda pro regnorum tutela.*

36 *Infidis populis non eſt præſtanda fides.*
Fides ſola ſeparat fideles ab infidelibus, & iuſtitia diuidit regem à tyranno, & nihil eſt excellentius atque glorioſius ipſa fide.

37 Fidelitas dicitur *iuſiurandum quod à uaſallo præſtatur domino.*
Fidelitas finitur cum fama domini.

38 *Felonia uaſalli an noceat filijs, deſcendentibus uel agnatis.*

39 *Pro Deo & ipſius catholica fide eſt pugnandum.*

40 *Filius qui non eſt hæres patris, an poſſit feudum retinere.*

1 PRVDENTES, bellorum Reges, † quibus Dominus Dominorum, & Rex Regũ terrenum dedit Imperium, munire bene tenentur ciuitates, oppi

da,& loca ſui regni,& artè vallare obſeſſa, vel obſidēdā loca expertis militibus, annonis,munitionibus, & inſtrumentis variis,& machinis bellicis:quibus tueri poſsint ab obſidione,faciendo munimēta fortiſsima cum apta materia, ſcilicet terra argilla cum herba ſubacta ne offendi poſsit ab igne,algaq; & palea in aceto macerata circūm circa poſitis machinis, vt ab ictibus,& incēdio euitari ualeant. munita loca.

2 † Quandoque non erit inutile extrà,& antè loca obſeſſa, vel obſidenda conſidere caſtra fortia vallo,aggereue, & fouea militari artè factis: vt hoſtibus reſiſtere poſsint,locis ipſis ſemper abundè munitis militaribus viris, farina, oleo, vino, aceto, ſale, frumento, aqua potabili, & bladis, cū piſtrinis inſtructis ad molendum,carnibusq; ſalitis,& iumentis,fructibus,& paſcuis variis,hortis,ſtraminibus locorum,& populorum attenta qualitate,& quantitate gentis, vineisque, paleis, feno, prato, lignis, tabulis, ramisq; intextis, viminibus arborum viridium factis pro vallo,& ſiccorum lignamiuum etiam copia,cum expertis archi tectis, & viris doctis ꝓ variis effectibus, l.i.C.de conditis in publ.hore.l.i. C.de paſcul. publ. vel priuat.& l.i.per tot.tit. C.de errog.milit.anno.cum ſimil.

3 † Curando habere vnitas vires ſuas, & illas non diſiungere:quia vis vnita prodeſt ad res ſubditas in horis occurrentes, forti facto cuneo cuſtodiæ ab omni parte locorum obſeſſorum.

4 † Adſint & in ipſis locis obſeſsis lignei, faſces,pix,& raſina, vaſaq; fictilia plura cum lumeriis, & lanteris, machinis, oleo incendiario, cum apta materia ignis incendiarii cum igne in cornu, & caletrano ad comburendum hoſtes, & eorū machinas, cum armis, & inſtrumentis aptis ad bellicum exercitium funibus, ſecuribus, pallis, & vallis, & pilis ferreis, clauibus, machinis, funiculis, coreis,puluere ſulphureo,& ſulfuris copia non modica,carbonum ſaligineorum.

5 † Et curādum eſt, ne munitiones comburātur occultè hoſtium fraudibus, & inſidiis;qđ facilè fieri poteſt auro corruptis cuſtodibus: & etiam hoſtium munitiones artè comburi poſſent, & modo hoc occultò,videlicet accepto funiculo cocto apto ad retinendūm in ſe ignē pro exercendis aptis inſtrumētis bellicis: ponēdo ignem in funiculo hora certa pulſata: expectando aliam horam ſonari ab horologio,& mēſuretur tot partes funiculi,quot horas vis operari accepto exēplò à prima hora quæ combuxit funiculum ad ſecundam horam qua fuerit conſumatus funiculus ab igne:& poterit funiculus partiri per tot horas: quibus uis vt operetur ignis in eo ponendo funiculum ignē accenſum in arundinibus earum cauatis internodis cum foraminibus paruis de ſupra,vt exeat fumus funiculi igniti, ne extingnatur à proprio fumo ignis funiculi, omnes inſimul voluendo vt eſt cacobus: & in vltimo internodo, ſeu canulo arundinis habere funiculum longiorem intrantem in pila arte facta cum igne incendiario, & operabitur valdè in horis penſatis cum hoſtium ruina.

6 † Ad ſint etiam in locis obſeſsis præter munitiones boardæ à boatu bouis voce dictæ, & ſeu bombæ, à bōbo ſonitu ſuo, vt de tonitruo à tono: quę inſtrumenta bellica milites noſtri temporis vocant Artegliarias,quia artè fiunt, vel ꝙ ab ipſis artus corporei franguntur, vel ab arcendo: quia retro arcent hoſtes à longè: quorum inſtrumentorum ignis ſulſurei vt legi inuentor primus fuit Archimedes Syracuſanus, vt patriam tueretur tempore quo Marcellus obſidebat Syracuſas.

7 † Adſint machinæ multę,& arma,ac tormenta bellica varię qualitatis, generis, & maneriei pro ſufficienti numero locorum,tam ad nocendum hoſtes, quàm ſe ab ipſis hoſtibus deffendendum cum lanceis, haſtis,iaculis,ſaxis, telis pyrouolis,& miſsilibus multis, fundisq; à Balearibus primò repertis:quorū matres paruulis ſuis fundas dare ſolebāt qbus ſibi victum aquirerent in occidendo aues,vt cantant Claudianus.Hunc ſpicula cor-

nu tendere, nunc glandis baleari ſparge re funda: & pariter in partibus maris Tireni in Inſula Maioricarum matres con ſueuerunt dare arcus, & fundos filiis ſuis, vt ſibi victum quęrerent, & ita illos accedere ieiunos dimittebant.

8 † Adſint & ſcorpiones facti ad ſimilitudinem ſcorpionum qui venenum in cauda portant eorum apertis brachiis, & pariter inſtrumenta prædicta portant læta lem ſagittam: & baliſtæ vulgò dicuntur græco vocabulo: ꝙ latinè lacco dicitur.

9 † Adſint & oneagri cum quibus ponderoſi lapides iactantur à calcibus dicti aſellorum ſilueſtrium: qui Oneagri dicuntur latino vocabulo, & hi retro trahunt lapides calcibus ſuis in venatores qui illos inſequuntur.

10 † Adſint, & arietes ad ſimilitudinẽ arietum qui cornibus ſe inſimul cõcuciunt ad impellendum hoſtes, & ad frangendum eorum loca, vnà cum teſtudinibus ad ſimilitudinem factis teſtudinum ad perforandum terram, & muros, & ad diruendum ædificia obſeſſorum vnà cum equis, & diuerſis machinis bellicis arte magiſtra factis, vt cantat Claudianus. Cũ tua muralis liberetur machina pulſu; Saxa rotat præceps Aries protectaq; portas, Teſtudo feriat, ruat emerſura iuuentus: & Virgilius. Inſtar montis equũ diuina Palladis arte, Aedificant.

11 † Contra rotatas, & magnas machinas ſtercum, & Argillam liquidam, & madidam terrã in obſidione Rhodi oppoſuit Diogenes. Interioribus etiam factis cauis ſubterraneis vbi ducebantur machinæ huiuſmodi: & tali ingenio liberauit Rhodium ab obſidione Demetrii filii regis Antigoni, terribilem opponentis machinam obſeſſo loco Opimaci opera fabricarã Athenienſis architecti maximi.

12 † Machinæ quoque hoſtium frãguntur ex aduerſis machinoſis arcubus in ſicco, & à variis etiam inſtrumentis cum roſtris ferratis, & teſtudinibus ligneis ſambuci quoque ferratis, vel cornei antiqui fortiſsimi ligni pro ferro Tiri Farſemonis, vel Calcedonei iuuenrorũ exemplo, & more teſtudinis, vel columnæ, arietumq; bellancium oppoſitis illis cum puteis, & cauis ignitis, arcubusue ingentibus, terrebris ferreis arte peractis, & minatis cum ardentibus faſsibus, ſtupa, pice, colloſania, ſulfure, ſalnitro, cũ lauri oleo omnibus liquefactis, vel petroleo, ut quidam faciunt, cum anſerum, & anatarum pinguedine, ſepo, ſulfure, colloſania, canfora, raſina cũ ſtupa quibus fit incendiarius ignis in militari exercitio ad perdendum hoſtes in occultis cauis, vel illum iaculando in vaſculis terræ ſecundum antiquum, vel modernum morem, vel illum exercendo in tubis arte factis pro incendiario ignẽ, de quo, & qualiter fiat, & exerceatur in terra, & mari latius dicam in libro rei naualis: quem breui cõpilare intẽdo gratia Dei.

13 † Adſint vt dixi miſsilia multa variæ qualitatis, & diuerſi generis armorum, ſagittarum, ſcorpionum, baliſtarum, arcubuliſtarum, fuſtibulorum, vinearũ, puteolorum, trabium acutorum, & ferratorum: cum quibus extra muros poſitis offenduntur hoſtiles machinę contra quos pilæ æneę plenæ tartareo, & ſeu ſulfureo igne, puluereq; incẽdiario ignẽ cum tubis, & baliſtis arte factis ignem emittentibus, & ferentibus, vel infictilibus aptis vaſis cum arrido fungo terræ, vel robureo occulto ibi poſito ignẽ, vel nucis, & arboris caſtaneę fungo, vel alia accenſa materia tenẽte ignem, qua eſca conficitur pro habendo focum.

14 † Occurrit caſus ꝙ quidam volens fugere periculum ignis accenſi in domo ſua, & non valens aliter fugere, & euitare mortem, proiecit murum vnum in terram, & cum lapidibus, & lignis dicti muri occidit plures ex ſuis vicinis, & euaſit mortis periculum, an teneatur de homicidio: dic quòd non propter caſum fortuitum: & etiam quia nõ eo animo fecit vt homines occideret, ſed vt mortem euitaret propter violẽtiam ignis: Nam pro homicidio ſequuto pro tutela ſui corporis, & ipſius coniunctorum non tenetur quis, vt tenet Glo. in c. i. §. Si quis alium in verb. Vitam, de pace tenenda.

15 † Varii ſunt modi, & artes ad erigendũ

& ad deprimendum machinas cum qui-
bus, etiam ignes in ferri poſſunt in vr
bes: quarum mœnia quantumque fortia
arte proſternuntur: Iuxta illud Clau
diani Poetæ. Hęc ſi nota forent fruere
mur ſimplici cultu.

Claſsica non fremerent, non ſtridula
fraxinus iret,

Non uentus quateret puppes, non ma
china muros.

16 † Et arte etiã poſſunt obſeſſa loca deffen
di ab exptis materia ſimili vbi ſint archi
tecti plures intra & extrà caſtra, aut ob-
ſeſſa loca, vnà cũ aliis neceſſariis tã pro
ſalute animarum, q̃ corporũ obſeſſorũ,
& obſidentium, & ad deffenſionem loco
rum obſeſſorum, & pro vita præparatis.
l.i.& p totũ tit. C. de errog. milit. anno.

17 † Hodie eſt prouiſum ꝙ vbi ſunt ignitæ
materiæ, & diabolica inſtrumenta tarta
rei ignis, quibus pilæ ferreę magnæ mi
nores, & paruæ trahuntur, ſilebunt, &
dormient aliæ machinę ligneę: quibus
vtebantur antiqui pro ruina murorum,
locorum obſeſſorum: ſed illis deficienti
bus, vel carentibus munitione, & neceſ
ſaria prouiſione ſua debita pro illis, &
locis tuendis, & hominibus, antiquæ tũc
machinę locum ſuum habebunt, & habe
re poſſent in re, & exercitio militari: &
tunc fortè ſcripta noſtra proficient anti
qui exercitii militiæ Principibus illis:
qui ipſa libenti animo perlectauerint, &
optimè percunctauerint antiqua, & no
ua documenta, iura, & regulas exercitii
militaris.

18 † Anxii propterea, & ſoliciti eſſe debẽt
diu, noctuq; Duces, & locorum Princi
pes, & Reges pro eorũ neceſſaria defen
ſione dum tempus habent: nec expectẽt
futurum tempus: quo nil charius, & ve
locius eſt: Nam antiquum eſt prouer
bium ꝙ inter os, & offam, multa euenire
ſolent: quæ ſunt nociua, & contraria hu
manæ naturæ; & impediunt fieri ipſius
præcogitata. Ideo Cæſar, Magnus Ale
xander, Marius, & Pyrrhus Illuſtres mi
litiæ Reges dicebant paratos ad bellum
debere fugere morã. Iuxta illud Ouidii.
Tolle moras ſemper nocuit differre pa
ratis. Nec comedunt pigri mitia poma
ſues: quia tardi ſæpe cum hoſtibus cu
piunt habere pacis conditionem, & ſer
uilem, & iniquam cum dedecore, & dam
no ſuo.

19 † Morę purgatio non admittitur in re
militari, neque in contractibus vbi ſit ap
poſita pœna, & iuramentum, ſed fallit
tantum in iudiciis ſi pręciſe in ipſis non
interuenit iuramentum. l. Magnam. C.
de contrahen. vel committen. ſtipul. l. Cel
ſus, & l. ſi inſulã, & l. cum die, ff. de verb.
obligat. & per Luc. de Pen. in l. i. col. ii.
C. de ſuſcept. prępoſ. & archar. lib. xi.

20 † Prouidi, & diligentes eſſe debent bel-
lorum Reges, & populorum Principes
in parandis neceſſariis pro exercitibus,
& populis, & locis ſuis obſeſsis, & obſi-
dendis: & certè nullus eſſe poteſt tam ſa
piens in parãdo neceſſaria exercituum,
& populorum, quin aliquid ſibi deficiat
occurrente bello, & obſidione.

21 † Et ſi loca obſeſſa indigerent aqua pota
bili quę à nimio exercitu, populariq;,
vel iumentorum numero abſorberetur
in potu auriendo illam; conſilium erit
ſi dubitetur de longa obſidione iumenta
quædam occidere, & proficere ſale eorũ
carnem ad tollendum famem hoſtem
occultum exercituum, & populorum: &
ita aqua pro vſu obſeſſorum habebitur
diutius: & duri, & ptinaces in obſidione
permanebunt obſeſsi.

22 † Illi quippè ſunt venerãdi Principes:
qui prouidi ſunt in regendo cum chari-
tate exercitus, & populos ſuos cũ æqua
iuſtitia mixta cum pietate, & miſericor
dia c. ſi Eccleſia. xxiii. q. iiii. c. Eccleſia.
xcvii. diſtin. facientes prouiſionem anno
narum pro futura penuria, & obſidioni-
bus. l. i. C. de mune. ſiccon. lib. x. ſuis
abundè ſuccurrentes in neceſsitatibus,
conſeruando illos in pace, eorum tollen
do diſcordias, & odia extirpantes mili-
tum, & populorum ſuorum. Exẽplo M.
Lucini Craſsi Rom. conſulis qui bello
pulſus ab Ariſtonico Rege Aſiæ, & ſup-
ueniens eius collega Perpenna Ariſtoni
cum inuadit ex improuiſo ſe exultantẽ
recenti uictoria: & illum cum omnibus

ſuis

ſuis copiis fugauit in vrbem Stratonicã,
& ipſam ciuitatem cinxit obſidione, &
magno penuriç cruciatu ad deditionem
coegit:quia vt debuerat non præparaue-
rat neceſſaria pro obſidione.

23 † Lucullus cum exercitu triginta millia
peditum,& duorum millium equorum
Mithridatem caſtrametatus innumera-
bilis exercitus peditatus, & equitatus,
funditorum,& ſagittariorum,prudenter
cogitauit vincere Mithridatem ſine fer-
ro, & illum obſidere, & domari tempo-
re: propterea curauit ſtudio omni,& di-
ligẽtia impedire frumenta exercitui Mi
thridatis pluriès percepto per captiuos
Mithridatis exercitum indigere frumen
to.& aliis ad uictum neceſſariis pro tam
magno exercitu,& ſuis prudenter proui
ſit Lucullus oppido de alimonia: vt ne ſi
bi deficerent in uallo ſuo, & ut hoſtes ſi
ne ferro conſumeret fame hoſtę occulto
exercituum,& populorum obſeſſorum.

24 † Et Mithridates in prima uigilia de no-
cte diſceſsit cum exercitu,& obſeſsit vr-
bem Cigenorum Romanis amicam; cui
illicò ſuccurrit Lucullus cum exercitu:
& non ualens intra ciuitatem obſeſſam
mittere præſidium,dedit amicis obſeſsis
per Cymbas miſsis in ciuitate expertis
militibus cum exercitu occupaſa via,ne
Mithridati furmenta,& alimenta porta-
rentur,hoc inopinante rege intento obſi
dioni:cuius inſtrumẽta,& machinæ con
tra ciuitatem induſtria fabricatæ Nico-
medis architecti theſali uento, & opera
Luculli deſtructa fuerũt:& penuria adeò
Lucullus afflixit Mithridatem : quòd in
cibo non parcebat humanæ carni exer-
citus Mithridatis : qui fuit confeſſus ſe
fuiſſe victum à Lucullo ob famem ſibi
hoſtem factam virtute Luculli.

25 † Et miſsis inutilibus ſui peditatus, &
equitatus cum ſalmis ad frumẽtandum
in Bithinia Lucullo tunc obſidente ca-
ſtrum quoddam Mithridatis, cum parte
ſui exercitus:quo percepto per Lucullũ
acceptis decem cohortibus cum equita-
tu ſuo expedito, hoſtes fuit inſequutus
inordinatos,& illos ſuperauit apud flu-
men Rindacum cum laborioſis militi-
bus ſuis:quorum quidam periere in iti-
nere ob niues immenſas, & maximum
gelu:quod militum,& equorum pedibus
valdè nocebat : & cũ multa præda quàm
plurimum ſequuta hoſtium cæde,quorũ
capti fuerũt millia ſex equorum, & mil
lia quindecim peditum: & eos cum prę-
da ante uallum,& ſtationes Mithridatis
pertranſeundo acie inſtructus Lucullus
perduxit Mithridate mœſto cum exerci
tu ſuo prædam cernentibus de ſuis,& ca
ptiuis factam per Romanos:& fugã poſt
maturauit Rex Mithridates per mare
Aegeum duce ſuę claſsis Ariſtomaco:
quem per inſidias ad regem nauigantẽ
rupit Lucullus vigilantiſsimus Impera-
tor,& illum cœpit cum barbaris militi-
bus ſuis.decem millium.

26 † Et dum eſſet in fuga Mithridates ad
mare Caſpium miſſo exercitu ſuo per
terram,& exercitus ſe imprudenter ob-
uiauit Lucullo , contra quem Lucullus
acie inſtructus fecit impetum, & illum
deſtruxit apud flumen Agranicum, mul
tis ex ipſis captis, & uiginti millibus cę
ſis : & poſt cum uictoria, & honore iuit
Lucullus in Caſicum, & cum gloria uiſi
tauit amicos.

27 † Et ſanum quidem conſilium eſt, uicto
hoſtium exercitu victores in aciem arte
tenere,& diligenti cuſtodia rectè guber
nare,poſitis uigiliis,& exploratoribus ſi
dis tam intra,quàm extra caſtra:ne inui
da fortuna uictos extollat, vt contingit
Ariſtonico Regi Aſiæ:qui fugauerat M.
Lucinium Craſſum conſulem Romanũ,
& ſuperuento collega ſuo cõſulari exer-
citu,illum rupit ocioſum de victoria læ
tantem fugati Lucinii.

28 † Optimum eſt in locis obſeſsis,& obſi-
dendis adeſſe in ipſis perſonis expertis:
qui poſsint ad varios caſus, & diuerſas
machinarum ſpecies ritè conſulere, tam
in oppugnando,quàm in defendendo: &
quòd in ipſis ſit experientia longa rerũ
magiſtra.

29 † Optimum quoque erit pro uſu belli-
co habere aquam ſalnitri qua coquũtur
licni ſeu funiculi luminariorum neceſſa
riorum de nocte reſiſtentium pluuiæ, &

uento: Et aqua ſalnitri fit cum ipſo ſalnitro benè piſto, & poſito ad ignem cum calce uiua: & ſtet in uaſo bene obturato per vnum diem, & vnã noctem ad ignẽ: ita quòd ſpirare nõ poſsit ex aliqua parte: & ponentur cortices ouorum inſimul mixtæ, & omnia terreantur, & ponãtur poſt in ſacculo lini ad ſerenum in loco humido; & exibit aqua clara maximæ virtutis.

30 † Prudentis Regis eſt officium curare ne deficiant annonę, munitionesq́; & alia neceſſaria militib⁹, & populis ſuis, aliàs ob hoſtem intrinſecum famem ſine ferro uincẽtur: & vt dicit Iuuenalis. Neſcit plebs ieiuna timere: & propterea poſſet occurrere tumultuoſum ſcandalum. l. i. C. de anno. & l. i. C. de errog. milit. anno. lib. xii. & l. i. C. de quo excoct. & tranſal. militar. annon. lib. xii. & C. de fur. vrb. Conſtantinop. & per Alex. de Imo. ibi in addi ad Bar. lib x.

31 † Quęro de caſu ſi auus maternus teneatur alere nepotem ex filia, dic ꝙ non; niſi ſit inops l. Non quemadmodum. ff. de liber. agnoſcen. habetur per And. de Iſer. in conſtitu. Comitibus: de adiutor. pro milit.

32 † Occurrit plures eſſe peritos in re bellica, vel in alio iure, arte, vel importanti negotio, & diſcordare in opinione ſua: cuius dicto, vel conſilio ſtabitur: dic ſtari conſilio peritioris ob ſcientiam perſpicatiorem ſecundum Bal. in proœ. digeſtorum per tex. in l. Diui. ff. de iure patron. & in c. i. col. v. in tit. quib. mod. feud. ammittit. & per Alex. in l. Stipulatio §. Eadem ff. de verb. oblig. Et vbi eſt periculũ, & celeritas exigitur pro quærẽdo remedium, recedendum eſt tunc à regulis iuris communis cum opportuna celeritate: ut tenet Alexan. de Imo. in l. i. ff. de damn. infect. & in l. De pupillo. §. Quiuos ff. de no. oper. nunt. & Par. de Put. in tract. Syndic.

33 † Belliſarius Dux Iuſtiniani Ceſaris mira celeritate de prudentum conſilio Vrbis Romę mœnia cum omni ſtudio Carbolo obſidendo Tigrano certam defenſam à ſuis ciuibus, & diligentia fabricare fecit per decem milliaria infra dies uiginti tres: & ibi ſe tuto recluſit, & victoriam habuit contra Gottos. Domitius caput truncare fecit cuidam captiuo uni ex primatis illius ciuitatis, & caput prædictum Catapulta, vel alia miſsili materia iactare fecit in vrbem Tigrano certã: & caſu contingit illud cadere in medio conſilii per homines nunc facti de ſumma ſuarum rerum; & barbari ob tale ſpectaculum ſe Romanæ ditioni dederunt.

34 † Obedit Magnus Alexander per ſeptẽ menſes vrbem Tirii cum nauibus ducentis in acie locatis ex parte maris, & cum exercitu in terra inſtructo bellorum ordine, & tali durante obſidione debellauit Arabos incolentes Antialbanum, & ad Barbaros de nocte cum ſuis apud ignem exiſtentes ſine ſuſpitione, & per ipſum ibi acceſſo per aſpera loca ob tutelã amici ſui Lyſimaci: & illos occidit, & fugauit, & Tirum poſt debellauit, & cœpit: & Gazamq́; vrbem Syrmita celeritate occupauit.

35 † Ceſſante bello tollenda eſt occaſio nẽ ciues priuati in particulari ciuitate pro arte exerceant militiam tempore pacis; ne ſeditiones oriãtur in ipſis, quod fallit in terris Imperii, Regum, Principum, & reſpublicarum: in quibus locis ſunt ſubditi exercendi armis aſsiduo pro tutela ſuorum regnorum & reſpublicarum: Et Roma dedit exemplum, arte priuate ſeruat rem publicam.

36 † De infidis populis non eſt confidendum: Nam ſola fides ſeparat fideles ab infidelibus, & iuſticia diuidit regem à tyranno: & nil eſt excellentius quàm ipſa candida fides, & nil eſt glorioſius quàm ipſam fidem ſeruare per milites, & populos omnes tam obſeſſos, quàm non obſeſſos: & pro fide ſtrenuè pugnare in omni loco: Nã vbiq́; eſt miſericordia Dei, cuius mente fortuna præbet id quod nõ putatur.

37 † Fidelitas in feudis eſt iuramentũ quod præſtatur uaſallo per dominum feudi, et illius approbatio, & confirmatio: habeẽ in c. i. quid præcedere debeat inueſt. fidelitas, & homagium, vnum pro altero

frequenter ponitur in feudis:vt in c.i.de noua ſidel.form. Fidelitas finitur cũ fama domini: quia ſi dominus propter delictum banniatur, vel excommunicetẽ deficiet fidelitas,& abſoluitur uaſallus à iuramento c.i.§ nulla inueſtitura, & ibi per And.de Iſer.in tit. per quos fiat, & recipiat.inueſt.

38 † Vaſallus doloſus exiſtens in culpa cõmittendo feloniam contra ſuum dominum feudi per quam feudum perditur, ſicut ipſe repellitur à beneficio feudi: an repellantur ipſius filii, & deſcendentes ab eo, & an agnati ſui vſque ad quartum gradum incluſiue, & excluſiuè etiam repellantur: dic ꝙ ſic.c.ſi vaſallus, & per And.de Iſer.Bald.& alios ibi ſcriben.in tit.ſi de feud.fuer.contro.

39 † Curandum eſt pro Deo, & ipſius Catholica fide pugnare,& uirtute ſuperare infidos hoſtes uiſibiles,& inuiſibiles pro æterna ſalute: Nam certum eſt regnum noſtrum non eſſe de hoc mundo,vt dixit dominus noſter IESVS CHRISTVS quia mundus iſte terrenus eſt mortalis, & tranſitorius, & uita noſtra tenui pendet filo:& omnia pertranſeunt præterꝙ ſeruire Deo fideliter, & ipſius pręcepta ſeruare pro ęterna ſalute.

40 † Quæro de caſu, quidam pater deceſsit relictis feudalibus bonis:an filius qui hæres patris uoluit eſſe, potuerit habere dicta feudalia bona paterna:Diſtingue,aut ſunt bona feudalia noua per patrẽ quæſita,vel uetera:primò caſu dic ꝙ non,etiã ſi fecerit inuẽtarium c.i.in vſibus feudorum in tit.an Agnat.&c. & per And.de Iſer.& Bald.ibi, & in c.i.§.i.de cap. qui cur.vend.& de alien.feud.patern. Secundo caſu dic attendi debere tenorem inueſtiturarum,& priuilegiorum,pactorum, conceſsionum,feudorum prędictorum.

FINIS.

IVLII FERRETTI RAVENNATIS IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS EQVITIS ET COMITIS LATERANENSIS PALATII.

De obſidionum prouiſione. Tractatus.

SVMMARIVM.

1 *Proditores & proditionum ſuſpecti, ac inutiles perſonæ & ſimiles belli tempore extrà loca obſeſſa aliò ſunt mittenda, & nu.30.*

Inutiles perſonæ quæ dicantur.

2 *Senes & mulieres ac pueri martialium populorum ſunt quandoq; neceſſarij in locis obſeſſis pro bello.*

Lacedæmoniæ mulieres contra Pyrrhum pugnarunt & patriam tutatæ fuerunt.

3 *Sapientum urbis Sabbæ reſponſum datum Alexandro, quare Sabbæ populum ad rebellionem ſolicitarunt.*

4 *Prudentes reges conſiderant futura, & regna munita tenent annonis & alijs neceſſarijs pro uictu & bello.etiamſi de nulla hoſtium dubitetur obſidione.*

5 *Populus aptus ad pugnam quomodo in locis obſeſſis diuidi debeat pro eorum cuſtodia & defenſione.*

6 *Luſitani à Romanis obſeſſi quomodo ſe illis dedere.*

7 *Muri ciuitatum ſunt æquandi ſolo, & arma ſubditorum tolli debent, cùm de eorum perfidia dubitatur.*

8 *Docentur modi cognoſcendi primates & alios de rebellione ſuſpectos. nu.9.*

9 *Marius Arpinas quo actu cognouit Gallorum Tranſpadanorum fidem contra Romanos.*

10 *Obſeſſi, ut hoſtium uires diuidantur, ipſorum hoſtium loca aggredi debent illa deprædan-*

do, Scipionis & Fabij exemplo.

11 *Pompeius qua ſimulatione Carthaginem occupauit.*

12 *Publius Valerius timens perfidiam quorundã oppidanorum, quo actu à Principibus ipſorum oppidanorum obſides pro fide accepit.*

13 *Pyrrhus qua arte principalem ciuitatem Epiri occupauit. Et Scipio Aphricanus Carthaginem præſidio ſuo ſpoliauit. nu. 14.*

15 *Alcibiades quo actu Syracuſas obſedit.*

16 *Annibal Pœnorum Dux multos ex ſuis militibus transfugas fixit; quorum præſidio loca plura hoſtium cœpit.*

17 *De maxima cura Romanorum Ducum erga populos & milites ſuos.*

18 *Obſides qui non ſint clerici ex primatibus ciuitatum ſunt accipiendi, & nu. 19.*

19 *Clerici pro obſidibus detineri non debent.*

Clerici inuiti detineri non poſſunt.

Clerici compelluntur ad continuè commorandũ in ciuitate, ſi legitimè iurauerint non diſcedere.

20 *Loca obſeſſa qualiter cuſtodienda. quando hoſtes diſceſſerunt.*

21 *Geſta arte ut loca obſeſſa à militibus occupẽtur & nu. 22.*

23 *Antigonus qua arte cœpit Sumentum.*

24 *Semina tollenda ſunt obſeſsis, ut alimonijs careant.*

25 *Populi aqua carentes perſæpe capiuntur, ideò arte ſunt aquæ tollendæ. & nu. 26.*

27 *Principum munificentia proficua eſt ad capiendo populos.*

28 *Vulgus indominãdo quã peſsimus ſit. et nu 29.*

30 *Mulieres an à locis obſeſsis ſint arcendæ. & ſupra nu. 2.*

31 *Cum dubiũ eſt deditionis loci obſeſsi quid agendum ſit à Principe pro manutentione.*

32 *Mœnia & propugnacula fortia ſunt ciues fideles.*

33 *Propugnacula quomodo facienda pro locorum obſeſſorum defenſione, muris in terra iactis.*

34 *Principes æquam Iuſtitiam miniſtrantes, & populos ſuos ſeruantes in fide ac pace. ſunt maximis laudibus extollendi.*

35 *In quibus non eſt iuſtitia ſunt latrocinia.*

Principatũ habere & alijs pcipere eſt diuinũ.

Deus dat Reges populis bonos & malos, ſecundum populorũ merita et demerita. & n. 37.

36 *Rex in terris eſt Dei Vicarius, & nomen diuinum in regno habere dicitur.*

38 *Rex deſinit eſſe Rex ſi monachus efficiatur.*

39 *Capti in bello an ſerui fiant.*

40 *Illi ſunt pro ciuibus accipiendi & nobilitandi qui uirtute fulgent.*

41 *Populi Dominis ſuis fidem ſeruantis magnis laudibus extolluntur; & ibi de fide ſeruata multa habes & nu. 42. cum ſequ. uſque ad finem.*

1 PRODITORES, † & ſuſpecti proditionum, inutileſq; perſonæ, & ſimiles locorum obſeſſorum, & obſidẽdorũ aliò ſunt mittendi: vt milites ad cuſtodiam deputati; melius, tutiusq;, & libentius ſtare, & pugnare valeant. Inutiles perſonæ illę ſunt: quæ ad conſilium, neque ad pugnam, neque ad animorum, aut corporum ſalutem, neque ad bellum, & defenſionem locorũ aptę ſint, niſi ad conſumendum fruges: iuxta illud Horatii. Sponſi Penelopes nati conſumere fruges.

2 † Senes tamen, quandoque mulieres, & pueri marcialium populorum ſunt neceſſarii in locis obſeſsis pro bello: vt Lacedœmoniæ mulieres fuerunt contra Pyrrhum: quæ de die, & de nocte cum curribus contra elephantes Pyrrhi opera ſua fecerunt in illum impetum, & impedimẽtum bellatoribus Pyrrhi: & viris ſuis bellantibus arma tulerunt, & illos pro pugna infeſſos ſeruarunt à ualli labore, animantes uiros ſuos in pugna, & ad bellum pro patriæ defenſione: quam ſeruarunt in libertate ſua Ardidamiæ cõſilio: quæ dum Lacedæmones in conſilio congregati ob Pyrrhi aduentum pertractarent ſenes, & mulieres ſuas mittere in Cretam, Ardidamia cum enſe in manu acceſsit in conſilio unà cum cæteris mulieribus, inquiens, ò ciues Patres ſi derelicta, & deſtructa fuerit patria ueſtra, & mortui fuerunt illius viri, nec ipſæ mulieres viuere intendunt: & obtulit ſe cũ aliis mulieribus vallum facere vnà cum

ſenibus

ſenibus cōtra elephantes Pyrrhi:vt apti iuuenes conſeruarentur pro pugna, & defenſione libertatis patriæ, prout fecerunt,& patriam tutati fuerunt,& conſeruarunt in ſua libertate.

3 † Interrogauit Alexander decem ſapientes vrbis Sabbæ quare ſolicitarunt populum Sabbæ ad rebellionē,reſponderunt, q̄ viuere voluerūt egregiè in libertate, vel virtuosè mori:& illos honorauit magnus Alexander, & recognouit munificentia ob eorum virtutem.

4 † Maxima eſt regum prudentia conſiderare futura, & tenere regna ſua bene munita annonis, & aliis neceſſariis pro victu,& bello:etiam ſi de nulla hoſtiū dubitetur obſidione quę poſſet inopinata accidere,& damnum poſteà foret,& dedecus ipſis l. hac prudentiſsima. C. de quib.mune. vel excuſ.licea.ſe excuſare libro x.

5 † In locis obſeſsis prouiderè habent Reges vt populus diuidatur aptus ad pugnam,reſtrictis ſenibus,pueris, & fœminis inutilibus in domibus: & pars populi inſtructa acie ponatur ad portas pro cuſtodia, & alia pars circum circa mœnia, & portio alia ſtare debeat acie inſtructa in aperto loco ad res ſubditas ꝓ ſuccurſu diuidēda, & mittenda vbi opus fuerit:& demum alia portio manere habet in ordine militari pro ſuffragio omnium.

6 † Et cum Luſitani obſeſsi fuiſſent à Tiberio Graccho, & gauderunt lætitia magna ſe non expàueſcere obſidionē: quia cibaria habebant per decem annos, hoc per ipſos animosè propalato Tyberio, qui prudenter reſpondit illis, ipſos capere vndecimo anno quo indigebunt annonis, cuius deditioni ſe poſteà Luſitani ſponte dederunt:quātumq; muniti opulentis annonis, ſcientes eſſe Romanos probos,& inſtos erga populos ſibi ſubiectos:quibus, & cunctis ſunt ſeruanda iura,& promiſſa cū fida ſeruanda cuſtodia, & æqua iuſtitia per Principes ſuos c.Si quis.xxiiii.q.iii. & authen. Oēs C. comu.de ſucceſ. bona quidem Principum geſta populos ſeruant in fide.

7 † De quorum ſi dubitetur perfidia,muri ſunt ęquandi ſolo,Catonis ſententia,vel arma ſibi tollantur cum armis bellicis inſtrumentis:quibus nocere,aut ſe tueri non poſſunt,vel aliquod ab ipſis petatur arduū quòd niſi eſſent boni amici datu ri non forent: & ita cognoſcetur eorum animus, vel ipſis vno die præcipiatur vt omnes tale negocium faciunt,& illis inſciis adimpleatur voluntas præcipientis Regis bellorum.

8 † Et ſi aliquis ex primatibus fuerit ſuſpectus poterit Princeps illum alloqui placidè,& cum eo propalare aliqua ſecreta ab eo petendo ſubſidium, & inde illa nō exequi,ſed alia in mēte ſua retēta executioni mandare: vt ille certiores reddat hoſtes de habito ſermone cum ipſo per Principem,data ſibi commoditate exequendi uotiuos intentus:& ita hoſtes,& illum arte decipiet. alto conſilio ſuo in mente retento:& debito loco,& tempore exequendo.

9 † Et volens Marius Arpinas cognoſcere fidem Gallorū traſpadanorū incolentiū Lombardiam,an haberent intentionem cum Cimbris contra Romanos,binas literas illis miſit, & in vnà earum erant aliæ incluſę,& ſigillatæ, certiorando illos ne aperirent incluſas literas anteq̄ certiorentur ab ipſo; & illi eas aperuerunt:& ipſe poſt aſerſitus ad illos cognouit ipſos fuiſſe ſibi infidos per aperturam literarum.

10 † Et optimum erit pro obſeſsis, & bella gerentibus aggredi hoſtium loca,deprædando illa:vt hoſtium exercitus vires diuidantur:Scipionis, & Fabii maximorū exemplo qui tali,primus Carthaginenſes vicit,& deſtruxit, & alius ſamnites, Tuſcos,& Cimbros ſuperauit.

11 † Et veritus Pompeius de fide Carthaginenſium,ne præſidiū acciperent ab hoſtibus ſimulato petiit per ipſos Carthaginēſes egros milites accipere in ciuitate apud ſe reficiendos,& in habitu languentium miſit cum croceato colore ficte facto palido infirmorum fortiſsimos, & ſanos bellatores:qui ſua virtute occuparūt ciuitatem pro ſuo Imperatore.

12 † Et Publius Valerius oppidaurius oppidanorum timens perfidiam cum paruũ haberet præſidium,ludos Cyrcenſes pręparauit longè ab oppido : & cum omnis multitudo oppidanorum ſpectandi cauſa exiſſet oppidum , clauſit portas , nec permiſit oppidanos illud vlterius ingredi,donec obſides acciperet ꝓ fide à principibus ipſorum oppidanorum.

13 †Et uolẽs Pyrrhus Rex Epirotharũ accipere vnam ex principalibus ciuitatibus Epiri valdè munitam,& fautam ab aliis locis Epiri, inuadit loca dictæ ciuitatis amica:quibus cum pręſidio occurrerunt ciuites:& Pyrrhus à locis prædictis amoto exercitu dictam ciuitatem obſedit diminutam præſidio ſuo,& illam occupauit arte tali.

14 † Et Scipio Aphricanus contra Carthaginem obſeſſam:quã arte ſpoliauit pręſidio ſuo , quod vnuerat cum Annibale: quem Scipio rupit in aperto campo , & ciuitatem poſt obſedit cum aliis ipſius locis præſidio deſtitutis: quæ ſub ditione Romana poſuit.

15 † Alcibiades obſidens Syracuſas miſsis in ea captiuis multis:quos habebat Syracuſanorum qui patriam poſteà priuarũt fumento,& vino , & inde ciuitatem illis indigentem habuit ſine ferro , propter famem hoſtem intrinſecum populorum, & exercituum.

16 † Et Callidus Annibal Dux Pœnorum pluries ex ſuis arte transfugas fecit: qui vt transfugæ Annibalis fugerunt in ciuitatibus,& locis hoſtium ipſius : & inde Annibal obſidendo loca prędicta habuit ſuorum fictè transfugarum præſidio, & armis:Amabat valdè, & præmiabat milites ſuos Annibal,& illi peramabant Ducem ſuum valdè , cui obedientes erant: pro quo non dubitabant ſubire cuncta pericula,quos ſauciatos, & infirmos , vt decet optimos Imperatores curabat , & curare faciebat,nec vlla in eius exercitu fuit audita ſeditio tanti ſui prudentia Ducis.

17 †Et optimi Romanorũ Duces in hoc anxiè fuerunt,ne ſuis militibus, & populis aliquid deficeret: & optimã curam habebant infirmorũ , & vulneratorũ militũ quos cum charitate, & humanitate maxima viſitabant, & illos muneribus , & pollicitationibus conſolatos tenebant:vt reliquos milites ſuos virtute,& eloquentia ſua vnitos detinebant cum liberalitate,& communi laborum tolerãtia: quos adeò deuinctos ſibi reddiderunt,quòd illis erant obedientes:& nulla pericula ꝓ ipſis timebant: & propterea illos multis victoriis,immortaliq; honore, gloria,& triumphis coronarunt.

18 † Ex Primatibus ciuitatũ ſunt accipiendi obſides: quando eſt aliquis timor defectionis in ipſis ciuitatibus,ad effectum vt inſolubile fidei vinculum ſeruetur.

19 † Et cauti ſint Principes nõ accipere clericos pro obſidibus,ſed illos tantũ qui licitè detineri poſſunt:Nam clerici de iure ob periculũ excõmunicationis detineri nõ debent pro obſidibus c. Si quis.xvii. q iiii.c.Cum contingat,extra de ſenten. excõmu.& inuiti detineri nõ poſſunt clerici c.ut pridem,xxiii q.viii. Cõpelluntur tamen ad continuè comorandũ ſi legitimè iurauerint ſe non diſcedere per not.in c.ex reſcripto extrà de iureiuran. & ibi per Innoc.& Archid. Et ſic conſilium erit vt accipiantur obſides laici ex primatibus ciuitatum l.obſides.ff.de teſtam.& l.Diuus.ff de iur.fiſ.

20 † Conſiliũ quoq; erit pro obſeſsis quando obſidẽtes diſceſſerunt , ꝙ illi q erant obſeſsi non deſinant ponere bonas, & vigilantiſsimas vigilias, & cuſtodias in locis quæ prius erant obſeſſa:Sed tunc duplicare cuſtodias de die; & de nocte vigilias ne occupentur ab obſidentibus celeri curſu retroredeuntibus: & cuſtodiant optimè loca quæ putant minus poſſe offendi:quoniam ſæpe inuaduntur in partibus illis quæ nõ credunt obſeſsi poſſe ab illa parte inuadi: & ſæpe decipiuntur credentes illa eſſe adeò fortia loca ꝙ nõ ſint acceſsibilia:quoniã arte militari capi poſſunt cũ fictis rumoribus ab aliqua parte factis, & hoſtibus ab alio latere tacitis, & aſcendentibus cũ uero , & duro aggreſſu : & ſic loca obſeſſa ſunt cuſtodienda diu,nocteq; aſsiduo cum omni di

ligentia,& mota ceſſante. Et multi milites experti in exercitio ſuo militari hoſtili habitu induti,& cum eadem hoſtili loquela vt amici hoſtium vrbes arte occuparunt,vt pluriès Romani Duces, & filii Amilcharis fecerunt.

21 † Et mixti perſæpe cum muliebri,& hoſtili turba occupata ludis,& iocis cœperunt loca,& hoſtium ſuorum interfectis vigiliis. Et quandoque milites fortes intrarunt arte in locis hoſtium ſuorum vnà cum vectigalibus annonarum, & venatoribus,ac mercatoribus in eorum habitu, & inde cæſis cuſtodibus portas occuparunt,& illas ſuis apertas dederunt: & ſeu.de nocte poſteà non aliter cæſis vigiliis portas ſuis aperuerunt.

22 †Et quādoque loco præſidii hoſtium id expectantium illo die fuerunt ingreſsi munitiſsimas vrbes loco ſui vetuti præſidii, vt Acchades fecerunt contra Meſſenios.

23 † Et Sumentum habuit Anthiocus Rex occiſis illis qui portabāt annonas ad Sumentum occiſorum veſtibus indutis militibus ſuis quos inde miſit Sumentum cum frumēto:& cum fuerint ſibi apertæ portæ illas occuparunt: & illicò ibi cum ſuis occurrit Anthiocus & Sumentum cœpit.

24 † Tollenda ſunt obſeſſorū ſemina,& ſata reuoluere,quandoq; vtile fuit obſidentibus,vt fecit Fabius maximus in Campanos,& Annibal in Caſilinos : q tapas ſeminarūt circūcirca caſtrum, ne hoſtes tollerent ſibi alimoniā:quæ eſt quandoque tollenda, & quandoque arte danda hoſtibus.

25 † Et arte aquæ tollendæ ſunt obſeſsis, & obſidentibus cum reliquo victus hoſtibus inſidiando:vt fecit Cæſar in Gallia, & Alexander magnus , & Semiramis in Babillone:quibus ſuffragium eripuerūt Eufractis annonis,tubis, & argeribus arte factis,ruptis,& corruptis aquis, & annonis:pluriès populi habiti ſunt in deditione etiam fluuio ventris , & annona carentes.

26 †Migonium flumen Rex Perſarum ſopor euertit argeribus ruptis, & obſeſſos habuit in deditionem ſuam aqua carentes,aliò arte deriuata: & pro nimia aqua etiam haberi poſſunt illos ſuffocante inciſis fluminibus aduerſus ipſos ſecundū ſitus locorum.

27 † Principum munificētia perſæpe capiuntur Populi conuiuiis,blandiciis,& affabilitate,vt piſces ad eſcam:& milites libenter ſeruiunt Regi liberali,& pro eo pertinaciter pugnant. Et ex leui cauſa vulgus ſui natura fit amicus,& inimicus:;q; propriè magis vtilitati adhæret , quàm honeſtati.

28 † Et peſsima eſt natura vulgi verboſi in dominando,quoniam nimis eſt iniuſta, & crudelis,ac ſuperba,nihil omittes arrogantiæ opinione ſua inſenſata , duce appetitu inſatiabili, diuina poſtpoſita ratione,regnare non valet plebs alieno otta ſeruitio.

29 † Popularis leuitas , & licentioſa nimis in regimine ſe putat eſſe Regibus ſimilē: quos extollit,& opprimit inuidioſa fortuna iuxta illud Iuuenalis.

Solaq; libidine fortis , plebecula peſſima.

Sed nil, nil ſapit in populo verboſa cucurrit apto , Et iuxta illud alteri' Poetę.

Neſcia plebs ſemper , doctis inſenſa prophetis;

Et ſemper ſanctis inſidioſa viris:vt Athenis contingit prudentiſsimo Timoleoni. Contra quem quidam à populari uento eleuati fuerunt ad regimen, & ad militares ordines, & ad magiſtratus ciuitatis: & ut pilam in altum proiecti: & imprudenter poſteà deiecti fuerunt à populari inſtabilitate,quæ ſemper mutationes, & noua peroptat videre.

30 † Et cum triſtis mulierū plotatus quandoq; perturbant hominum mentes,ideò tunc curādum eſt, vt aliàs ſuperius dixi: Nā illi qui ſunt inutiles pro bello abſq; conſilio in locis obſeſsis arcendi ſunt ab illis:nam mulier natura ſexus eſt molis, vnde dicta eſt mulier à molitie: eſtq; leuis, & varia regulariter mulier in opinione,& mutabilis iuxta illud Poetę.

Varium,& mutabile ſemper fœmina , à fœmore dicta ſecundum Marcum Varo-

nem,& ad prædicta facit illud Catonis.
Inſtruit inſidias lachrymis dum fœmina plorat.

31 † Et ſi dubium fuerit deditionis alicuius loci obſeſsi, vel obſidendis mittendus eſt in eo aliquis prudens præfectus magnæ authoritatis cum literis ſui ducis remittentibus illi loco uectigalia, & quæcūq; alia onera tam focorum, quàm functionum fiſcaliũ, ſuadendo oratoria arte obſeſsis, vt ſint fideles Regi domino ſuo: q eſt ſibi breui miſſurus præſidiũ cum magna annonarum prouiſione, ſibi multa promittendo, vt populus conſeruetur in fide; & ne ſe dedat hoſtibus diù, noctuq; arte iactando ſagittas affixas in tabulatis, & portis, ac turribus, & propugnaculis obſeſſorum directis, ad amicos obſeſſorum indicantibus, neque eorum Duci: qui omninò decreuit illos deprædari facere, & trucidari.

32 † Mœnia, & propugnacula fortia ſunt boni ciues fideles: qui coronę ciuitatũ nuncupantur. l. i. & per Bal. ibi C. de Corinthio berito lib. xi.

33 † Si contigerit bellicis inſtrumentis in terra iactari muros locorum obſeſſorũ, curare habent obſeſsi omni ceſſante mora, donec ictus inſtrumentorum feriunt mœnia facere foueam, & intra obſeſſa loca ſi cōmodè fieri poterit cum debitis remediis opportunis: & dabitur tempus ſi fortes muri fuerint, ſi autem ipſis inſtrumentis opponantur illicò animoſi milites, fortes, bellaces, & audaces armati: q ſe opponant rupturę murorum: & ita armis tutabuntur loca obſeſſa. Et poterint etiam prouidere rupturæ murorum cum uaſis terra plenis, & alia apta materia etiam lignorum, & viminibus, & faſſibus. Ita quòd erunt impedimento hoſtibus quòd ingredi non poterunt locũ obſeſſum, illum tuentibus ſuis armatis militibus. Et ſi foueam fieri cōmodè potuerit inuitis hoſtibus, nō minus fiat triginta brachiorũ in latitudine, & duodecim in fundo: & terra de fouea cauata iactetur verſus, & intus, & penes iunctũ locum obſeſſum: & ita ibi fiet fortiſsima munitio pro obſeſsis, & obſidentium tolletur audacia, etiam deiecto muro: & ex materia locorum dirutorum fiant propugnaeula locis obſeſsis ſecundum regulas militiæ, & ipſius exercitii, quę parapecta, & defenſoria nuncupantur pro defenſione locorum obſeſſorum, omni ſemota morà, & ceſſante inertia prudentũ obſeſſorũ: & ſi ſecus factum fuerit, illicò punietur eorum ignauia.

34 † Extollendi ſunt laudibus maximis iuſti Principes: qui æquam iuſtitiam miniſtrant populis ſuis, ſine vllo perſonarum diſcrimine, & populos ſuos laudabiliter ſeruant in fide, & pace c. Regum, xxiii. q. v. & ipſi Principes tenentur etiã ęquè, & politicè uiuere ſecundum leges ſuas c. Iuſtum, diſtin. ix.

35 † Et regula illa in quibus non eſt iuſtitia, ſunt latrocinia: habere principatum, & aliis præcipere eſt res diuina: quia eſt Deus ille qui dat Reges populis bonos, & malos ſecundum populorum merita, & demerita.

36 † Rex in terris eſt Dei vicarius, & dicitur habere nomen diuinum in regno: qa eſt in terra, ut Deus in cœlo c. i. & per Doct. ibi in tit. quę ſint regal.

37 † Bonis populis bonos Reges concedit omnipotens Deus, & malis populis malos Reges, vt illos regant ſecundum eorum merita, & demerita: Nam uendicat Deus inimicos cum inimicis ſuis, vt inquit Propheta. Et cum populus noluerit audire vocem Samuelis prophetæ erga ipſum dixit Populus iſte meus infidelis non regem, ſed tyrannum habere mœretur, & alia uoce inquit Dominus: Dabo eis Regem in fauorem, & quãdoque dat in furore cum ſint rebelles, & infidi præciſi ab omni gratia, & corpore, ac iuſtitia regis, & reipublicæ c. ſicut. i. q. i. & dixit Iob. xxxiii. c. Propter peccatũ populi Deus facit regnare malum regem: & de bono rege habetur in c. quorundã, lxxxiiii. diſtin. verba hęc, videlicet erga ſubiectos noſtros tales exiſtere debem[9], quales nos ſi ſubiecti fuiſſemus noſtros velemus eſſe propoſitos c. Beatus. xlv. diſtin. & c. obligant. xxvi. q. vii. & ſic Reges bene cogitare habent, et facere illi

qui

qui ueti ſunt reges, & abhorent nomen tyrannorum & hodie terra patitur aratrum propter obliuionem nominis Dei l.ſi uſufructus. ff. queádmodũ uſufruct. amitt.& priuãtur propria patria populi, & ad alia loca transferuntur l.Certa forma, C.de iur. fiſ. & ſæpe ſerui fiunt, & captiuantur per uim populi illi qui Dei ſunt rebelles.

38 † Quęro de rege qui monachare voluit, & ingreſſus fuit religionem an deſinat eſſe Rex,& perdat regnum, dic breuiter quòd ſic: quia regnũ non tranſit ad monaſteriũ Glo.eſt in c.ſcripſit,xxvii.q.ii.

39 † Quæro de illis qui capti ſunt in bello an ſerui fiant,dixi aliàs de hoc articulo, dic illos qui capiuntur in bello iuſto ſeruos fieri capientium, & non dici à ſeruiendo vt alii ſerui qui emuntur,& ſeruiunt: ſed à ſeruando quia ſeruantur,& occiduntur.l.penul.& fin.ff ad l.Iuliam maieſt. & in §. i. Inſtit. de iur. perſ. & And. de Iſer.in c. fin.de ca.qui cur.uẽd.

40 † Et illi pro ciuibus ſunt accipiendi, & nobilitandi qui fulgent virtute, & legimus per Marium multos externos milites fuiſſe factos Romanos ciues propter eorum virtutem cõtra leges Romanas: & cum hoc fuiſſet ſibi obiectum in triumpho, illis obſtare Romanum ſtatutum, reſpondit Marius tale ſtatutum non audiuiſſe ob maximum ſtrepitum armorum in bello cimbrico factum, & ſe tamquàm Romanorum Ducem,& dictatorem nobilitaſſe virtutem illorum qui Romano Imperio non ficto Marte acreuerunt honorem,& gloriã eternã.

41 † Et ſummis ſunt extollendi laudibus populi illi qui ſua virtute fidem ſeruant dominis ſuis ſe,patriam,filios,parentes, uxores,& bona glorioſe tutãtur exẽplo Piriglianorum,qui dum forent à Pœnis obſeſsi,madefactis coreis ſole,& igne ſiccatis cum ſoleis arborum, & omni genere animalium undecim menſibus uitam trahentes filiis, & parentibus eiectis ob obſidionem glorioſe tolerarunt,& candidam fidem Romanis ſeruarunt,& Caſilini obſidente Annibale tantam fuerunt inopiam perpeſsi,quod mus unus uendicus fuit centum denariis,quo emptor uixit,& uenditor poſt fame periit,&fidem laudabiliter ſeruarunt Romanis. Et illis occurſum fuit per Romanos nucibus ſparſis cum glandibus in flumen uulturni: & ad ipſos caſilinos miſsis prouictu inuito Pœnorum duce Annibale, & populi multi honoris cupidi tam in campis apertis quàm in obſidionibus omnia mala pacienter ferre tenentur pro fide, & gloria ſuę uirtutis,& conſtantiæ.

42 † In obſidione Iudeæ facta per T. Veſpaſianum Imperatorem,mater quędã proprium filium ob inediam comedit;& inde ſe doluit alios non peperiſſe ut cum illis paſcere poſſet indicta obſidione; cũ omne animal rodent dentes famelicorũ, obſeſſorum, ut honor ipſorum conſeruetur,& uirtus.

43 †Et cum cederẽtur liberi,& uxores Eginenſium obſeſſorum à uiatotis;peroptarunt Eginẽſes magis ſpectare ſuppliciũ pignorum ſuorum, quàm deficere in fide Romanis.

44 † Et incautus Rex Perſeus Macedonum ob filios captos per Romanos proditione Antiſonis Perſei familiaris:qui dictos filios prodidit,ſpontè ſe in Romanorum deditionem dedit, cum euadere ipſe potuiſſet;& ab Aemilio ductus fuit ad Vrbem cum filiis in triumpho.

45 † Caſilini, & Eginenſes,& quam plures alii populi fuerunt fideles Romanis,qui Gentiles fuerant,& mortales, putando nullam maiorem eſſe infamiam quàm perdere fidẽ,& uocari infideles ſine fide c.hęc eſt.xxiiii.q.i.c.noli.xxxiii.q.i.l.i. ff.conſtit.pecun.c.Dominus.xxxiii.q ii.

46 † Catholici uerò populi prædictorum exemplo qui fideles fuerunt Romanis;fideles eſſe debent regibus ſuis; & in aliquo non deuiare à fide ſua, ſi nomen fidelium retinere intendunt.

47 † Regula tamen eſt, quòd illis nobis ſeruant fidem,&nos illis immaculatam ſeruare tenemur, ut decet ſi erga nos fuerint infidi,& nos aduerſus illos infidi eſſe poſſumus, ut inferius latius dicam in titulo de fide,iuxta illud frangenti fidẽ, fides frangatur eidem,per Gloſ.in c. no li.& inc.dominus.xxxiii.q. ii.

FINIS.

IVLII FERRETTI RAVENNATIS
IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS. EQVITIS ET COMITIS LATERANENSIS PALATII,

Qualiter loca obſeſſa haberi poſſunt ſine pugna. Tractatus.

SVMMARIVM.

1 *Secreta concordia cum ciuibus & largis promiſſionibus ac auri largitionibus, uel.ō pro ditionibus loca obſeſſa ſine pugna habentur.*

De Fabritio Romano dictatore qui noluit Pyrrhum ueneno necare.

2 *Ciuitates fame obſeſſæ facilè capiuntur, ut de Florentia tempore noſtro contigit.*

3 *Loca obſeſſa facilius ſine bello capiuntur dando uaſtum in agris & ſeminibus, ut fecit M. Fabius in agris campanorum. Antigonus in agris Athenienſium, & Martius Coriolanus in agris plebeorum Romæ.*

4 *Damnum alicui datum per exercitum debet per commune emendari.*

5 *Suſpitio proditionis in locis obſeſſis gigni poteſt mittendo literas aut munera, ut Dux Cleonimus Athicus contra Troezonos fecit, qua arte urbem Crateram emit.*

Dionyſius ficta pace alimonia ab hoſtibus pro exercitu ſuo habuit, & poſt, illos ob carentiam uitus ditioni ſuæ ſubmiſit.

6 *Cornelius Ruffinus, quomodo Corthonam ſuo aſtu nudatam præſidio ditioni Romanæ ſubegit.*

7 *Alexander magnus quo aſtu uſus fuerit in occupando Leucadiam ſine pugna. Et Clearcus Lacedæmonius Tracenſes, Papirius Curſor Tarantum. M. Marcellus Syracuſas, Scipio Aphricanus loca multa hoſtiū. Alcibiades in Siciliam Cathaniam, & Marcus Antotonius Muſinam.*

8 *Captiuis reconciliatis reſtitutis quandoque loca obſeſſa ſine pugna habentur.*

9 *Villæ & oppida quæ defendi non poſſunt dirrui debent, & aquæ fontium corrumpi. & ſtramina comburi. ne diu poſſint hoſtes loca obſidere.*

10 *Principum cura eſſe debet, ne per hoſtes alimẽta & munimenta tollantur, & bella fieri remota à finibus ſuis & uicinorum amicorum. & nu. 11. & 12.*

13 *Longobriti quomodò à Metello obſeſſi & per Sertorium liberati.*

Aquæ penuria loca obſeſſa occupari poſſunt. et nu. 14. & 15.

16 *Loca obſeſſa frigore oppreſſa facile capiuntur.*

17 *Populi quandoque ſe tradi debent uictoribus, ne ulterius damnum patiantur.*

Scipio uictor in Hiſpania, Bethica & Aphrica ſponte multas ciuitates antiquas ſub Romana ditione habuit.

18 *Fontes cuſtodiendi ſunt, ne ab hoſtibus ueneno corrumpantur.*

19 *Aquæ fluminis apud quem hoſtes caſtrametati ſunt, qua arte deuaſtari debeant, ut ipſi lædi & ſuperari poſſint.*

Philippus quo aſtu vrbem Samniorum ſine ſuorum ſanguine habuit, & Annibal Tarantum occupauit.

20 *De Paduæ per venetos ſine pugna recuperatione, & eius obſidione ac liberatione.*

21 *Obſeſſa loca quæ à dominis ſuis ſuccurri non poſſunt, facilè arte ſine pugna capiuntur.*

22 *Hoſtium patria obſidi debet, ut loca per eos obſeſſa derelinquant.*

23 *De expeditione Rauennæ crudeliſſima à Gallis obſeſſæ & expugnatæ, & à Rauennatibus tutatæ.*

Oſſibus Theotonorum interfectorum Maſſiliti uineas ſuas pallificauerunt.

24 *Facta prælatorum Imperator iudicare nõ põt.*

Imperator ſubeſt eccleſiæ Dei.

Imperium à Papa dependet.

Imperator filius Dei & eccleſiæ dicitur.

Imperator iura pontificia uſurpare non poteſt.

Nec Papa iura Imperatoria, niſi in quantum canones & iura permittunt eccleſiæ.

25 *Imperator ad fidem conſeruandam concilio in*

tereſſe poteſt.
Imperator tenetur inclinare caput Pōtificibus.
Imperator Papæ iurare tenetur fidelitatem, & bona eccleſiæ, catholicamq́; fidem ac religionem, rempublicam quoque Chriſtianam pro poſſe tueri.
26 *Imperator ex quibus cauſis poſſit à Papa deponi.*
Papa hæreticus niſi ſe purgauerit, poteſt per concilium legitimè congregatum deponi.
27 *Pater an ſuccedat in feudalibus filio.*
28 *Pater poteſt feudum nouum alienare abſque conſenſu filij, dummodo regius aſſenſus interueniat.*

1 OBſeſſa † quæcunq; loca arte, & ingenio etiam ſine pugna aquiri poſſunt; ſi uictor uidelicet in campis fuerit exercitus, Item tractādo ſecretam concordiam cum ciuibus, & oppidanis utendo munificentia erga ipſos cum largis promiſsionibus: Iuxta illud; Policitis diues quilibet eſſe poteſt, ut effectus ſequatur ſine pugna: qua de re quorumdam Infamia fuit, & perpetua nota nullo æuo delenda qui auro corrupti proditores extiterunt; & fortiſsimas urbes, turres, caſtra, & arces munitiſsimas, & inexpugnabiles auaritiæ cæcitate munificentiſsimo hoſti proditoriè, & ſine pudore tràdiderunt; decantantes carmina illa Ouidii.

Munera crede mihi, placant hominesq́; deosq́;.
Placatur donis Iuppiter ipſe datis,
Et illud,
Heu neſcis numos ſanguinem eſſe primum;

Quod probis uiris uera uirtute, & fide fulgentibus, diuina rectis ratione, & fortitudine contingere non poteſt: Exemplo Fabritii Romani dictatoris qui Pyrrhum Regem, & Romanorum hoſtem potuit ueneno necare, hoc ſibi oblato p medicum Pyrrhi, quod facere noluit Fabritius, certiorato de hoc Senatu, Populoq́. Romano: qui ſcripſit Pyrrho, ut cauere deberet de ueneno, tacito nomine ſui medici. Et Pyrrhus de uirtute Fabritii dixit facilius ſibi fore ſolem à ſuo curſu peruertere, quàm Fabritium ab honeſtate, cui pondus auri dono miſit, ut ſibi foret amicus: quod Fabritius acceptare noluit inquiens, ſi amicus eris tu ſenatui, populoq; Romano, ero & ego tibi amicus, & reſpuendo donum dixit Romanos malle aurum habentibus imperare, quàm illum habere, ut aliàs dixi.

2 † Regula diſciplinæ militaris eſt primò tentandi omnes uias, & artes antequam ad obſidionum expenſas, & ad bellum p ueniatur: cuius ſępe dubius eſt, & periculoſus euentus: Nam hoſte intrinſeco famis obſidione longa pręmente, obſeſſa loca, & exercitus ſuperantur ſine pugna ut de Florentia obſeſſa tempore noſtro contingit, aſtu, & uirtute Incliti Principis Orangis regis exercitus Imperialis, qui obſeſſam Florentiam tenuit arte, & illam poſt multa bella ad deuotionem deduxit, & ipſe Princeps Dux Orangis in ipſo bello uulneratus in acie cum uictoria peritglorioſè in armis, ut in Hiſpania contingit Scipiadibus.

3 † Item dando uaſtum in agris, & ſeminibus, atq; ſatis, loca obſeſſa capiuntur facilius ſine bello ut fecit M. Fabius in agris Campanorum, & idem fecit Antigonus in agris Athenienſium, & hac de cauſa habuit Athenas, & Martius Coriolanus in agris plebeorū Romæ, à quibus fuerat iniuriatus ſaluis poſſeſioni. bus Senatorum, uel ſe retinere à uaſto poſſeſsionum, & bonorum, quorumdam ex primatibus exiſtentibus in locis obſeſſis, & illorum regentibus rempublicam, ut generetur ſuſpitio populi obſeſſi contra ipſos, exemplo Callidi Pœnorum ducis Annibalis qui omnium prædia ruralia, & urbana uaſtauit, exceptis prędiis Q. Fabii maximi, tunc rēpublicam regentis; ut haberetur ab aliis ſuſpectus proditionis.

4 † Quæro de damno dato alicuius per exercitum, an debeat emendari per commune, dic quòd ſic per not. p Bar. in l. de uſu, in fin. ff. de uar. & extraord. cognit.

5 † Poterit etiam gigni ſuſpitio proditionis in locis obſeſsis, ſæpe mittendo literas, aut munera ad aliquem uirum prudentem exercitus, uel loci obſeſsi, ut fecit Cleonimus Athicus contra Troezonos, qui magno præſidio urbem Crateram tenebant arte emiſit arma in urbē ſuper qua erant literæ certiorātes ciues, quòd ipſe uenerat pro ſalute reipublicæ Craterenſium, & captiuos benè ab eo uiſos, & præmiatos liberauit, qui in populo multa bona dixere de Athico duce: & arte tali ſeditionem in populo poſuit, quòd ciuitatem habuit ſine pugna, aut mittendo aliquem expertum, & ſapientem uirum exercitus ad loquendum cū primatibus obſeſſorum, ut illi redderentur aliis ſuſpecti, Romanorum exemplo contra Annibalem, qui tali arte uſi fuerunt, uel ſictè ſcribendo ut aliàs dixi literas ſagittis alligatas, & arcu inde iactas in obſeſſa loca directas proceribus illorum primatibus indicando ſibi proditionem, & facilis erit uulgaris credulitas cum tractetur de eorum incōmodo, & dāno, & orietur ſuſpitio cum diſcordia, & tumultu maximo populi, uel cum obſeſſis improbe ſimulata treuga, aut pace, aut hoſtium alimenta arte tollantur pro exercitu, quibus poſt obſeſſi carentes capientur facillime. Exemplo Dionyſii qui ficta pace alimoniam ab hoſtibus ꝓ exercitu ſuo habuit, & poſt illos obſedit, & inuaſit, & ditioni ſuę ſubmiſit ob carentiam uictus.

6 † Et timens Metellus Sertorii uirtutem proclamare publice fecit contra regulas militię centum talenta dari illi qui occiderit Sertorium & ultra etiam tantam terram, quantum duo millia bouum poſſent uno die laborare, Cornelius Ruffinus conſul corrupto Captiuo Crothonenſe illum liberauit, & ad Crothonam Vrbem acceſsit nunciando ipſi conſulē dixiſſe, & Crothonenſes licentiarūt præſidiū ſuum, quod tenebant, & inde cōſul oppreſsit Crothonā nudatam præſidio, & illam in ditione Romana habuit.

7 † Et Alexander magnus Leucadiam Vrbem munitiſsimam habuit arte priuatā alimonia ſuorum concurſu oppidanorū, & arte tali corrupto furto, pluuia, dolo Falaris Agrigentini in Sicilia hoſtes ag greſſus habuit inditione ſua propter pecuniam. Clearcus Lacedæmonius captiuū occidere fecit, & illum minutim diuidere inter milites, audito quod Tracenſes omnia eorum bona pro uictu portauerant in montibus altis, & hoc intellecto per Tracenſes ſe ditioni dederunt Clearci, ne aliquid crudele faceret. Papirius Curſor corrupto Millone cuſto de Taranti, Ciuitatem Tarentinorum habuit ſine ſanguine, & M. Marcellus occupauit Syracuſas corrupto Soſiſtrato Siracuſano Capite cuſtodiæ, dato ſibi ordine in die feſto, quo intentius erant populi crapulę. Scipio Aphricanus atte ſpoliauit hoſtium loca multa præſidio ſuo, & arte tali decepit callidum pœnū Annibalem. Et Alcibiades in Sicilia arte Cathaniā pręſidio deſtitutā opera dicti ducis Atthici cœpit, nā ꝑ uiā dolo inſimul cōſuluerant Cathanenſes ag gredi Syracuſas cū ſua gente Cathanenſiū. Obſeſſa Mutina à Marco Antonio Ircī cōſulis, & Bruti amica ſale indigente, quod miſit Ircius obſeſsis per aquā fluminis Saniturni in apta materia: & animalia quædā per fluuii curſum miſit in vrbē ꝑdictum, & ita ſuis occurrit inſcio hoſte. Caſilini probe uitarunt obſidionem Annibalis, & certo loco ſeminarunt frumentum, ubi oppidè natū fuit, adeo quòd pro toto anno habuerunt uictum hoſte inuito, qui ne herbam haberent, arare fecit uſq; ad Mœnia ciuitatis Caſilinorum.

8 † Poſſunt & capi munitiſsima, & fortia loca obſeſſa captiuis illorū dimiſsis ad ipſa bene reconciliatis, trahendo ſagittas, ut aliàs dixi cum literis alligatas in obſeſſo loco in quibus ſint ſcripta aliqua ſibi placita, ut fecit, Cleomenes Athicus, qui arte tali iam orta ſeditione inter obſeſſos captiuis reſtitutis incitanbus illam amoto exercitu oppidum Craterium fuit potitus.

9 † Et ne diu poſsint hoſtes morati in cāpis deficiente illis commeatu uillę, & oppida

pida quæ defendi non poſſunt, diruantur, & aquæ fontium corrumpantur, & concrementur flamina ut aliàs dixi.

10 † Et eſt anxiè curandum ne per hoſtes monimenta, & alimenta tollantur amicis, ſed illa probè, & tuto cuſtodiantur: & bella gerenda ſunt magis in hoſtium regionibus, quàm amicorum noſtrorum territorio ut aliàs dixi, & in agris uicinorum, potius quàm noſtrorum noſtris, Et omni ſemota mora, poſtpoſito odio curandum eſt bella omnino fieri remota à finibus noſtris, & uicinorum, & amicorum noſtrorum, quia eſſe poſſet excidium noſtrum ſi tolleraretur damnum fieri amicis, & uicinis noſtris, & non fugarentur hoſtes à longe.

11 † Prouerbium enim eſt antiquum ſi uicinus habet in domo ſua incendium, uicinum ſuum debere illico aquam portare, ne domus uicini incendatur, & ignis creſcat cum damno, & incendio edifitiorum uicinorum, & qui habet malum uicinum, habet malum matutinũ. Octauianus Auguſtus longe ab Vrbe duxit exercitum cum claſſe, ne bellum fieret in patria, & Marcum Antoniũ, & Cleopatram ſuperauit in Aegipto, & ibi Attiliũ primum genitum Antonii ex Fuluia uxore occidit, & illius iugulauit præceptorem Theodorum, quia iuuenis morientis pretioſum lapidẽ furto ſub traxerat Cęſarione ex Iulio Cęſare & Cleopatra orto per Auguſtum ibidem interfecto, qui cum auro, argento, & theſauris iuerat ad Indos, & ex cauſa Rodonis ſui præceptoris receſſerat aliis Cleopatræ filiis retentis in carceribus.

12 † Et longe à patria cæpit Alexandriam, & populo pepercit Alexandrino ob amorem uirtutis Alexandri magni iam defuncti, illius cõſtructoris, & amore Arii philoſophi amici ſui, cuius patria erat Alexandria.

13 † Et cum Metellus percepiſſet Longobritos fore in maximum auxilium Sertorio, & illos tantum habere unum puteũ aquæ potabilis, & per ſępe pati ſiccitate, decreuit illos obſidere, & ſuis ſumptis expeditis militibus cũ cibo quinq; dierũ ciuitatem Longobritorum obſedit, cui illico occurit Sertorius cum ſalutifero remedio duorum millium utriorum aquę potabilis, expulſis de ciuitate perſonis inutilibus pro bello, ut aqua diutius duraret, donato Argento portantibus pro ſua mercede conuenta, quo audito per Metellum, & ne ſuis deficeret alimonia, & ibidem obſideretur ab vtroque hoſte miſit Aquilium cum ſex millibus militum ſuorum ad frumentandum: quibus Sertorius poſuit inſidias, & illos in redditu fugauit, occidit, & captiuauit: & ſolus euaſit Aquilius ſine equo, & turpiter tũc Metellus diſceſsit ab obſidione Longobritorum impulſus à virtute Sertorii.

Deriuatione aquæ fluminis: qua vtebantur pro potu Hiſauriẽſes Pub. Seruilius fuit vrbem cõſequutus ob aquæ penuriam. Et arte tali, Cæſar ciuitatem Caducenſium in Gallia deriuauit fontes, & per ſagittarios flumen impediuit populo. Et Metellus in Hiſpania citeriori limpha inundauit quandam ciuitatem, & trucidauit populum. Alexander magnus, & Semiramis deriuarũt Eufratem, & Babellonem occuparunt per ſiccum alueum.

14 † Poterint & loca obſeſſa occupari ſine pugna ab obſidentibus ex pertis, ſi ductũ aquarum ruperint, vel aquam aliò deriuauerint, aut corruperint, hoſtibus inſidiando: quia aqua obſeſsi vtuntur pro victu, exemplo Cliſtenis Sicionis: qui ductum aquarum rupit in oppidum Eriſeorum, inſidiando obſeſsis, mox aquam reſtituit refectis tubis elleboro corruptã: qua vſa per oſeſſos pro fluuio ventris oppidum habuit ſine pugna.

15 † Et tempore noſtro occurrit exercitum Gallorum obſidere Neapolim cõtra Imperialem, & Catholicam maieſtatem, cuius aſtu Ducum aquæ fontiũ corruptæ fuerunt, & Gallis poſt ob potum aquæ corruptæ perierunt: & ſine pugna, & obſidione remanſit Neapolis.

16 † Romana virtus vtebatur caſtris Hibernalibus pro obſidione magis, quàm pro pugna & ſaluum erat ipſius conſilium: quoniam obſeſſa loca frigore oppreſſa,

& aliis carentia neceſſariis ſpontè, & ſine pugna ſe ſubmittebant Romanis impulſa ab intrinſeco, & extrinſeco hoſte.

17 † Et uicto hoſtili exercitu, aut fugato populi ſe tradunt perſæpe victoribus, ne vlterius patiantur detrimentum: vt de antiquis Romanis legitur. Nam Scipio victor in Hiſpania, Bethica, & Aphrica ſpontè multas ciuitates antiquas habuit ſub Romana ditione, vt fuit de Carthagine in Aphrica, de Thebis in Boetia, & de Gadibus in Oceano antiquis vrbibus olim colonis Tyriorũ vt cantat Poeta.

Vrbs antiqua fuit Tyrii tenuere coloni.

18 † Et vbi eſt penuria aquarum extrahendarum ex fontibus, cuſtodiendi ſunt fontes ne ab hoſtibus corrumpantur venenoſa, aut morboſa materia.

19 † Et ſi caſtrametari cõtingerit hoſtes in aliquo forti loco apud flumina, & vt hoſtes recedant ab illo loco, & aliò caſtrametentur, vbi faciliùs lædi, & ſuperari valeant: proiciantur in aliquo loco ſuperiori fluminis materiæ putridæ: vt eſt guadum, & glaſtum contuſum cum certa ellebori quantitate interpolatim, vt aqua fiat amara, & putrida. Ita ꝙ hoſtes, & equi ſui bibere nõ poſsint: & hac de cauſa recedent à loco, quod fieri facilè poteſt in canalibus, fontibus, & aquæductibus, pontibus, puteis, ciſternis, & ſimilibus foueis, & in fluminibus paruis: Expulſo namque rege Philippo à ciuitate Samniorum, & corrupto poſt pet ipſum Apollonio dictę vrbis præfecto, dato ſibi ordine vt occuparet pontem cũ curru lapidum magni ponderis: quo facto, Philippus cum ſuis habuit vrbem ſine ſuorum ſanguine. Et Annibal occupauit Tarantum corrupto Eoneo Tarantino venatore muneribus ferarum: quas poſtea donabat Liuio Romanorũ conſuli: qui licentiam concedebat eundi extra vrbem Taranti de nocte ad venandũ datis ſibi ſociis per Annibalem cum veſtibus venatorum: per quos fractis portis intrauit Tarantum, & Romanos hoſtes trucidauit.

20 †Contingit tempore noſtro. 1509. quòd Veneti ſine pugna occuparunt Paduam ponte impedito cum porta curribus ferri, aliàs arte inclyto Imperatori Maximiliano ſpontè, & abſque pugna reſtitutam: quam poſteà obſidens Maximilianus cum exercitu variæ linguę, & nationis: & videns illam eſſe bene defenſam ab Italica experta gente, rectà à Sene prudente Duce Comite Pithiliani de nobiliſsima orto Vrſinorum domo: qui militiã olim Fabii maximi prudenter exercebat, cunctando, & non ponendo rumores ante ſalutem; Deum, & homines colens: Imperator Maximilianus cognito ſuæ gentis periculo noluit Paduam generali bello expugnari inquiẽs optimus Imperator, recedamus hinc cum Deo abſque effuſione humani ſanguinis. Nã alia vice Paduam ſuam habebit Imperium ſine pugna.

21 † Obſeſſa quippè loca quantumque fortiſsima, & munitiſsima haberi vario modo ſine pugna poſſunt, arte, & ingenio prudentum militiæ regum: & maximè ſi eorum domini fuerint adeò oppreſsi: quòd non poterint ſuccurrere locis ſuis obſeſsis.

22 † Et ſi hoſtilis exercitus cunctando noluerit conſerere manus, conſilium erit vt aliàs dixi ad cogendum illum, vt certè velit, nolit: obſidentium copiæ ducantur ad obſidẽdum hoſtium patriam, aut aliquam aliam vrbem, ſeu oppidum peragratũ hoſtibus ipſis: qui aut permittent illam, vel illud capi cum dedecore ſuo, vel ad certamen conſcendent, ne imbelles viderentur vt dictum eſt ſupra in alio loco.

23 † Et de Sertorio contra Pompeium, & Pium Metellum prout contingit tempore noſtro de nobiliſsima, & antiqua patria mea Rauẽnæ pergrata Romano Pontifici à Gallis obſeſſa, & pluries expugnata, & à ſuis Rauennatibus glorioſè tutata duce nobiliſsimo, & excellente Domino Marco Antonio Columna: propterea exercitus Romanæ Eccleſiæ qui ad bellum tunc arte differebat in agris Fori Cornelii deſcendit ad certamen, ne videretur imbellis: & expeditio cru-

entiſsima ſecuta fuit inter flumina Tauri, & Irci in loco, longo à Rauenna per milliare cũ dimidio, & ultra fluuiũ Tauri qui vulgo nuncupatur aquæductus, maior ſtrages fuit, & in ipſo quoque flumine quàm ex latere amnis veruecis Irci, pro vt vidi oculis ꝓpriis, & humano ſanguine terra pinguis: tunc luxuriauit vt Troia de occiſorum ſanguine, & pro ut luxuriauit Maſilitorũ humus de ſanguine Theotonum interfectorum à G. Mario Romano conſule: de qua ſtrage firmat hiſtoria Maſilitos ex oſsibus mortuorum pallificaſſe vineas ſuas.

24 † Quęro modo ſi Imperator coronatus poteſt iudicare pręlatos eccleſiæ, concluſiuè dic ꝙ nõ. c. Si Imperator, & c. in ſcripturis. xcvi. diſtin. quia Imperator ſubeſt eccleſiæ Dei. c. i. x. diſtin. & per totã dictam decimam diſtinctionem: & Imperium dependet à Papa iudicio, & authoritate. c. Domino ſancto. 50. diſtin. & nihil eſt glorioſius, & honorificentius q̃ quòd Imperator dicatur filius Dei, & eccleſiæ ſuæ. c. Conſtantinus. xcvi. diſtin. c. conuenior. xxiii. q. viii. Nec debet Imperator terrenus vſurpare iura pontificalia; Nec Papa iura, gladium terreni Imperatoris, niſi in quantum canones, & iura permittunt eccleſię. c. cum ad verum, xcvi. diſtin.

25 † Quæro ſi Imperator poteſt adeſſe in conſilio generali eccleſiæ, dic quòd ſic, pro confirmatione fidei: & tenetur ex debito ſuo inclinare caput Pontificibus. c. Nos ad fidem. xcvi. diſtin. & iurare habet fidelitatem domino Papæ, & bona Eccleſię, catholicamq; fidem, & religionem, & rempublicam chriſtianam pro poſſe tueri. c. Tibi domino Ioan. Papæ, lxiii. diſtin.

26 † Quæro modo ſi Imperator excommunicari, & deponi poſsit à Papa: dic quòd ſic, videlicet ſi hæreticus foret, & inutilis Imperio, vel rebelles Eccleſiæ, & contra Eccleſiam catholicam, & apoſtolicam: Dic concluſiuè quòd ſic, c. alius. xv. q. vi. & c. duo ſunt, xcvi. diſtin. Anaſtaſium Imperatorem excommunicauit Papa Gelagius, & Regem Francorum depoſuit Papa Zacarias: & regnum Galliarum tunc tradidit Regi Pipino patri Caroli Magni c. in Apibus, iuncta Glo. vi q. i. Et ſic ex cauſa maxima deponitur vt ſuprà; Et pro hæreſi, & ipſius cauſa hæreſis: ritè etiam deponitur Papa per Concilium Prælatorum catholicorum legittimè congregatum. c. ad Apoſtolicę, extrà de ſenten. & re iudic. & per Gloſ. ibi in verbo hæreſis, & c. ſi Papa, xl. diſtin. Niſi ſe purgauerit infra annum: & ſimiliter poterit ſe purgare Impator, ſini ſi fuiſſet legitimè depoſitus trinis pręcedentibus monitionibus. c. excommunicamus, & c. cum contumacia, & per iur. Spec. in tit. de ſenten. excom. verſ. Nunc oſtendendum.

27 † Quæro de occurrenti caſu feudali, ſi Pater in feudalibus ſuccedit filio ſuo ꝑ ut in aliis bonis burgenſaticis, & non feudalibus; Dic concluſiuè quòd ſic: ſi fuerint bona feudi antiqui, ſecus ſi fuerint bona feudi noui per filium aquiſiti cum regio aſſenſu: habetur in conſtit. i. Lottar. Imper. ad Eugenium Papam, & ibi per And. de Iſer. Bal. & Aluar.

28 † Et è conuerſo poteſt pater alienare feudum nouũ per ipſum quæſitũ abſque filii conſenſu, cum regio tamen aſſenſu: ſecus in antiquo feudo. c. i. & per Doct: ibi de alien. feud. pater, & per Bal. in c. i. de vaſall. decrepitę ætatis.

F I N I S.

IVLII FERRETTI RAVENNATIS
IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS.
EQVITIS ET COMITIS
LATERANENSIS PALATII,

De modo expugnandi urbes, & arces obſeſſas. Tractatus.

SVMMARIVM.

1 *Loca obſeſſa habitu mutato & falſis hoſtium veſtibus, armisq́, ac inſignijs capiuntur. & nu.2.3.4.5.9.& 11.*

Scipio Aphricanus quo dolo Deluinũ ſuperauit

2 *Meſſeni ab Archadio qua arte capti.*

3 *Sertorius quomodo Sireſenorum ciuitatem cœpit.et fuit creatus prætor Ciſalpinæ Galliæ.*

5 *Oppida obſeſſa à parte minus cuſtodita ſunt aggredienda ut ſit captura facilior. & nu.6.*

7 *Loca obſeſſa ſunt noctu diuq́, diligenter cuſtodienda, ne furtim occupentur.*

8 *Philippus quo actu Trinaſium cœpit.*

9 *Thebanus Pelopodia quo dolo duo caſtra in uno actu occupauit, & Ariſtippus Lacedęmonius Lergeutarios cœpit.*

10 *De Cariæ urbis obſidione, ac eius occupatione per Cimoneum.*

12 *Obſidentes cauere debent ne decipiantur ab obſeſſis, ſub ſpecie deditionis, exemplo Pub. Licinij Proconſulis Romani, qui cruentiſſima ſui & ſuorum cæde in Aſia fuit inſecutus.*

13 *Duces exercituum inuigilare & cauere debent de malis futuris, & illis prouidere, ne eis occurrat quod Ariſtonico accidit, qui uagabundus præ gloria uictoriæ contra Craſſum Lucium obtenta à Romanis obſeſſo, in Stratagonia urbe ſe unà cũ ciuitate ipſis ſe ſubmiſit. Ideò Cæſar nõ credebat dedititijs, niſi ſibi primo traditis armis et obſidibꝰ, et nu.14*

15 *Arma obſidibus ſunt auferenda, exemplo Bergeſtis, Scipionis & Annibalis.*

Multitudo quandoque eſt accipienda pro obſidibus de fortioribus & conſiliarijs hoſtium, ut uires & conſilia deficiant illis.

16 *Celeritas quantum profuit Cæſari, Catoniq́, ac Tito Q. Conſuli tam in accelerando itinera quàm urbes capiendo.*

17 *Bellum quandoque de uno loco ad alium remouendum eſt, ut hoſtes exercitum ſuum remouere cogantur, Exemplo Scipioni. & Annibalis qui pluries hoc arte fecerunt.*

Ducis prouidi eſt caſtra ſua non deſerere ob cupiditatem loca aliena capiendi.

18 *Archimetria & Geometria militaris ducibus exercituum quantum ſit pernecessaria.*

Archimetria unde dicta & orta. & de inuentionibus Archimedis Syracuſani & morte.

19 *Turribus ligneis quomodo ciuitates expugnari poſſunt.*

Troia qualiter ter capta fuit equorũ miniſterio

20 *Montibus manuali opera factis obſidũtur urbes & capiuntur. & nu.22.*

Duces miſericordia uti debent erga populos captos. ſi Deũ ipſi intendunt propitiũ habere.

21 *Proditores ducunt prudentia ſunt à proditione remouendi, exemplo M. Marcelli.*

23 *Ciuitatum muri quomodo offendi & defendi debeant.*

24 *Demetrij filij Antigoni Macedonum Regis, in machinis bellicis, & nauibus conſtruendis, uirtus.*

25 *Loca capta etiam hibernali tempore recuperari poſſunt. exemplo multorum Imperatorum. & nu.26.& 27.*

28 *Aleſia Galliæ urbs qua ſimulatione à Cæſare obſeſſa & capta.*

29 *Oſtaſtris caſtrum ſaxoſum fortiſſimum quõ ab Alexandro magno habitum.*

30 *Lucullus qua arte cœpit Amaſiam fugato Calimaco, & de igne in ea accenſo, quomodo extincto, & de ipſius redificatione & populi reconciliatione.*

31 *Conſilium quo uti debent pugnaturi prope littus aut flumina.*

32 *Scorpionum & ſagittarum qui fuerint inuentores & quomodo fiant.*

33 *Maſculi qui tulpati nuncupantur, quomodo fiant, & ad quid utantur, ac unde dicti.*

Machinæ q̃ cuniculi appellanẽ quare ſic dictæ

34

34 *Cloacis magnis Pyrrhus Rex Epirotarum Argiuam cæpit, ubi ipſe mortuus remanſit.*

Turribus etiam ambulatoriis urbes expugnari poſſunt, quæ uariis modis fiunt, & loca debellantur. nu 35.

36 *Milites primò muros ciuitatum hoſtium aſcendentes, ab antiquis laurea coronabantur corona. & de mirabili iudicio Scipionis. nume. 47. & 80.*

37 *Vrbes hoſtium aggredi quo tempore utilius ſit.*

38 *Diſſenſiones inter ciues ſunt cauſa deſtructionũ ciuitatum. & nu. 39.*

40 *Irruptiones improuiſæ, quomodo euitandæ; & quo tempore fieri debeant. et nume. 41. 45. & 64.*

42 *Campani quomodo à M. Fabio obſeſſi.*

43 *Camillus quomodo Sutri ciuitatem ab obſidione liberauit.*

44 *Inſidiæ facile credendæ ſunt in locis ſilentis obſeſſis.*

45 *Viæ ſunt intercidendæ locorum magni ambitus obſeſſorum, ne irruptiones ſequantur.*

46 *Amplæ uiæ cur fiendæ in obſidentium caſtris.*

48 *Duces exercituum liberalitate uti debent, & hoſtibus ſemper inſidiari ac eorum munitionibus & annonis, ut illis inimici indigeant, et ſine ferro facilius uincantur.*

49 *Aquæ locorum obſeſſorum quomodo tollantur. & num. 51. et 54.*

50 *De machinarijs turribus adaptandis nauium materia.*

52 *Corrumpens aquam uel aerem, aut fiſtulas lacus ſeu fontium abſque ſuperioris imperio. ipſius ſuperioris arbitrio punitur.*

53 *Loca etiam fortiſſima aqua & arte ſuffocari poſſunt.*

54 *Lignis & terra loca obſeſſa quandoque poſſunt ſuperari.*

55 *Vrbes circundatæ fluminibus qũo capiantur.*

56 *De ſcallis et alijs machinis & inſtrumentis bellicis in obſidionibus utẽdis: de foueisq́; faciendis ac incendiario igne. & nu. 57. & 81.*

57 *Xerſes Perſarum Rex fouea magna arte fabricata Cyrum Lydiæ Præfectum ſibi inſidiantem ſuperauit.*

Idem Xerſes per annos lxij. in Perſia & Græcia regnauit, et anno ætatis ſuæ. xciiij. perijt.

58 *De obſidione urbis Lauruntorum per Sertorium & eius concrematione præſente Pompeio nõ audente illam defendere, & timente ſuorũ ruinam.*

59 *Locus parua militum copia defenſus quomodo oppugnari debeat.*

Alexander Magnus cũ fuerit erga milites munificentiſſimus ſibi æternum nomen comparauit.

60 *Clamore ac tumultu obſeſſi loci tolluntur præſidia. & nu. 61. 62. 63. 66. & 75.*

61 *Roma tẽpe Clementis VII. M. D. XXIII. per hoſtes ſimulato ingreſſu capta & deprædata fuit.*

65 *Obſeſſis per uim captis an ſit miſerendum.*

66 *Prælium eſt differendum cùm dubitatur de ſeditione uel tumultu in loco obſeſſo.*

Scipio Aphricanus à qua parte Carthaginem fuit aggreſſus & fecit inſultum, & Fabius maximus Aprum cæpit.

Lucius Cornelius qua arte multas in Sardinia ciuitates occupauit.

Pericles & Alcibiades Duces Attici ficti ſtrategemate plures ciuitates cæpit.

67 *Loca obſeſſa non facile per Duces obſidentium ingredi debent, niſi prius nota ſit certa uictoria. ne ab obſeſſis decipiantur. Exemplo Regis Agiſlai & Annibalis.*

68 *De Craſſo proditoriè perducto in hoſtium uires per Andromacũ & eius defenſione per ſuos.*

Lucullus qua arte ab hoſtibus occiſus ante Heracleam.

Philippus Rex urbem quandam in parte nudata præſidio occupauit.

Pericles Dux Athenienſium quo actu caſtrum tum in Peloponeſſo obtinuit.

Antiochus quomodo occupauit Ephaſum. & Cato Lacentanarios oppreſſit. & Annibal Saguntam & Hymeram. & Viriatus hoſtes ſuos cedit.

69 *Tarantini obſeſſi qua arte obſidentes occiderũt.*

70 *Pompeius bonis uerbis & latis promiſsionibus ab Aſculanis deceptus fuit. & in Dyrachio Cæſaris actu. & arte apud Nolam Marcellus decepit Annibalem.*

71 *Pugna differenda eſt, quando ſperatur de uictoria ſine pugna.*

Conſilium optimum in re militari, ut nouum pro albo & ficta pro ueris dicantur.

72 *Hoſtes etiam dolo ſunt decipiendi, mittendo literas ligatas ſagittis arcu iactis in locis obſeſſis. falſas ſeditiones & ſimilia nuntiando.*

Eumenes qua arte captus & ab Antigono in-

gulatus.

73 *Proditiones quibuſdam placent, & non proditores, qui ſunt omnibus odioſi, & ab eis cauendum eſt. & nu. 74.*

Proditoribus non eſt credendum niſi cum tuta cautione & pignore tuto.

74 *De Alexandro Magno qui noluit credere literis matris ſuæ, ne medicinam ſibi ordinatam à Philippo medico ſuo acciperet, quòd erat ueneno præparata. quoniam ſciebat hoc eueniſſe ab emulo ipſius Philippi.*

Fides à prudentibus præſtanda non eſt narratis per inuidos.

Alexander magnus cuius fuerit filius.

Romulus & Remus à quibus orti.

75 *Populi inertes & inexperti uiolenter inuaſi & obſeſſi facilimè capiuntur.*

76 *Audacia quantum proficua ſit in urbium defenſione.*

77 *Obſideri non debent loca quibus in horis & per dies à ſuis ſuccurri poßunt.*

Celeritas ſæpe prodeſt in capiendo loca obſeſſa.

Impedimenta nociua obſeſsis & obſidentibus tollenda ſunt.

78 *Populi bella & obſidiones fugientes, ſunt ab amicis humaniter recipiendi, & illis eſt piè ſuccurrendum, exẽplo Trigenorũ qui Athenienſes receperunt.*

79 *Comburanda ſunt ſtramenta & ædificia ac alia id genus, ut hoſtium tollatur bellandi comoditas.*

80 *Mortui in bello uiuere pro gloria præſumunt.*

81 *Muri ciuitatum et aqua fouearum, qua arte ab obſidentibus menſurari poſſunt.*

82 *Horologium à quo primò demonſtratum.*

83 *Vrbes quomodo nimia aqua capiantur.*

84 *Auro etiã capi poſſunt, & ferro qñq: liberari.*

Melius eſt in libertate mori. quàm cum uerecundia in perpetuam ſeruitutem uiuere.

Cæſar quomodo pro libertate à Bruto & alÿs coniuratis occiſus. & de ſignis quę ante eius mortem apparuerunt.

85 *Obſeſſi cauere debent à ſimulata hoſtium fuga ac eorum inſidÿs fictis ſignis & aliis modis factis.*

86 *Ciuitas quid ſit, & quid caſtrum uilla, oppidũ prouincia, terra, diſtrictus, territorium, diœceſis, & patria. & quomodo conſtituatur ciuitas. & quid differat a patria & num. 88. 89 90. & 91.*

87 *Edictum de noui operis nuntiatione habet locũ in ciuitate & caſtro. & extra ciuitatem & extra caſtrum.*

Ciuitas quaſi ciuium unitas appellatur.

88 *Oppidum unde dictum.*

Villa non uenit oppidi appellatione.

Ciuitas quælibet debet habere Epiſcopum.

92 *Ciuitates decem faciunt regnum.*

Romandiolæ Præſes, quare uice rex dici poſsit.

Rauenna Auctoris patria.

Pręſes Rauẽnæ an ſit exharcatus gubernator.

Exharcatus Rauennæ quouſque ſe extendat, et quas ciuitates contineat.

De Donatione iuriſdictionis in temporalibus et ſpiritualibus facta ab Imperatoribus Archiepiſcopo Rauennati & priuilegiis ſuis.

93 *Exleſia ſubeſt domino temporali quantum ad temporalia & feudalia tantum.*

94 *Vaſallus eccleſiæ an ſit de ipſius foro, ita ut in alio foro conueniri non poſsit*

95 *Eccleſia an poſsit alienare rem ſuam in feudum datam.*

96 *Eccleſia eſt cultrix iuſtitiæ, nec patitur aliqd fieri contra iuſtitiam.*

97 *Eccleſia Romana an poſsit ab Imperatore aliquam prouintiam eximere.*

Imperium à Romana Eccleſia dependet.

VARSIS Antiquorũ 1 legitur libris † Annibalem celeri impetu omni poſtpoſita mora deceptis obſeſsis Romanorum habitu munitiſsimas ciuitates cœpiſſe: Exemplo cerebri de quo cantat Poeta in extrema nocte Troianæ captiuitatis poſt mortẽ Androgei dicentis:

Mutemus clipeos, danaumq; inſignia nobis,
Aptemus dolus; an virtus quis in hoſte requirat:

Et maximus Aphricanus Scipio intellecta difficultate expugnandi Deluinum defenſum omnium concurſu oppidorũ ſuorum; alia oppida ingredi cępit: & vocatis per oppidanos Deluinenſibus pro eorum præſidio, ſingulis datis auxiliis, Deluinum poſt diminutum viribus occupauit: & aliàs quàm plures ciuitates,

& oppida fortiſsima, & valdè munita arte per ipſum nudatis pręſidiis, & propugnaculis ſuperauit.

2 † Cuſtodiēda ſunt territoria quantū fuerit poſsibile locorum obſeſſorum, & ſeu obſidendorum: & ſi loca prędicta fuerint incuſtodita hoſtes illis nocere poterint, & ab illa parte venire qua facilius valeant obſidere, illa tenendo & obſidendo in ipſis vigilātiſsimas cuſtodias, vt hoſtiles vitentur inſidiæ. Et Meſſeni ab Archadibus capti fuerunt ſub ficto ſtrategemate ſuis indutis armis ſimilibus hoſtiū ſub ficto præſidio confœderatorum venturo Mæſſenis: qui cæſi poſteà fuerunt. Epaminundas Thebanus audito qualiter extra ciuitatem multæ mulieres accedebant vagantes, ſuos induit muliebre ueſte, & in nocte in ſociate dictatum mulierum ingreſsi ſunt vrbem, & illam occuparunt arte tali ſuis introductis in ea.

3 † Victis per Q. Sertorium coniuratis Cathalonis vrbis vnà cum Sireſenis ſibi ꝓ ſuffragio miſsis à Sireſeno populo pariter coniuratis, vt Romanos occiderent in ciuitate Cathaloniæ ibi tunc hiemantes poſt bellum Cymbricum, & Theotonicum dicto Sertorio militum tribuno Didi prætoris exiſtēte in Hiberia omnibus occiſis in dicta ciuitate: qui arma ferre potuerant receptis vexillis, & armis Sireſenorum: & illicò cum ſuis militibus dictis veſtibus indutis, acceſsit ad dictam vrbem Sireſenorum, & populum dictę ciuitatis cępit, & captiuauit parte illius cæſa, & reliquis venundatis.

4 † Et in vrbe reuerſus Sertorius, creatus fuit quæſtor Galliæ Ciſalpinę, & diligenti cura Reuerſos oppreſsit tunc hoſtes Romanorum: & ſe per egregiè exercuit aſsiduo in armis: ita ꝙ vt Annibal in exercitiis, periculiſq; militaribus ꝑdidit oculum: & de hoc ſe gloriabatur dicens alios relinquere in ſignia ſuæ virtutis domi ſ. arma, & haſtas, & monilia: ſed quod ipſe ſemper ſecum portabat ſignū ſuæ virtutis in bello quęſitum pro Romano populo.

5 † Legimus pluries quoſdam ex ducibus Martis habentes exercitus ſuos vicinos miſiſſe illos ad deprædandum agros, & ad comburendum villas, & ædificia hoſtium: & quandoq; proprii territorii ſub falſis hoſtium veſtibus, & inſignis: & hac de cauſa hoſtes quandoq; ruptos fuiſſe inordinatos, credentes illos eſſe ſibi amicos: & in ipſorum veniſſe pręſidium Alcibiadis, Tranſiboli, Pericletis, & Matii exemplo contra Iugurtam, & alios varios, populos. Nam Scipio, & Fabius dolos Annibalis, & Pelaſiorum arte ſuperauit, & per fluxum maris viam ſibi fecit contra Carthaginem. Et Fabius à parte fortiori ubi minus hoſtes cuſtodiebant Arpum munitiſsimum oppidū verſuti Annibalis accepit.

6 † Et Pericles pontibus arte factis ſuper fouea munitiſsimi oppidi muros occupauit ab alio latere pugnātibus oppidanis carentibus tunc boardis puluere ſulfureo, & incendiario igne.

7 † Tuenda ſunt, & diligenter cuſtodienda noctu, diuq; loca obſeſſa ne furtim occupentur ab hoſte carnali, vt anima à ſpiritu maligno: Nam illa poſſunt variis inſidiis aucupari ab obſidentibus illa: nam exercentes militiam arte quandoq; inuadunt illa; & illicò fugiunt, & deprædant agros, & concremant uillas, & ſtramina: & inde fugam aripiunt, & accelerant: ut obſeſsi illos inſequentur, & incidant in inſidias prius præparatas ab obſidentibus cum ruina, & captura locorum obſeſſorum. Exemplo Annibalis qui nō valens videre mœnia oppidi munitiſsimi defenſi præſidio magno, finxit timere, & permiſit tentoria ſua ab oppidanis inuadi: & tali facta præda reliqui audaces municipii exiuerūt locum primo obſeſſum à callido duce Pęnorū, & vallum ipſius Annibalis cęperunt extra ciuitatem præ gloria lætantes: & ob talem victoriā oēs ferè mulieres oppidi exiuerunt: & callidus Pęnorū Dux interim occupauit oppidum celeri curſu, extra ipſum relictis oppidanis.

8 † Non ualens Rex Philippus habere caſtrum Trinaſium, ante męnia fecit portare terram in magna quantitate, & cauas facere: & oppidani autem timentes

periculum ſe ditioni Philippi dederunt.

9 † Thebanus Pelopida uolens capere duo caſtra in uno actu non longè inter ſe diſtancia & eo tempore quo cum ſuo exercitu obſiderat unum ex dictis caſtris arte præcepit à longè uenire ad ipſum quatuor equos coronatos uenientes ab aliis ipſius exercitus cũ lætitia victoriæ, nunciantes palmam ſuam:vt fides maior daretur per hoſtes,cõbuxit nemus, vt crederent aliquam ciuitatem concremarãi: & ultra commiſit quòd certi homines in forma captiuorum fugerent in caſtrum nunciantes, talia affirmantes. ita quòd obſeſsi pauitantes formidine ſe traderẽt obſidentibus. Ariſtippus Lacedæmonius Legenrarios occupatos in feſto Mineruæ cępit cum ſuis indutis ueſtibus mechanicis ſub falſo ſtrategemate quòd forent vaticani grana portantes in vrbe Legentariorum, & inde ſuis portas aperuerunt. Et inde fecit Rex Athicus obſidens caſtrum fortiſsimum in Capadocia;viſo quòd nonnulli equi exiuerãt caſtrum pro frumento occidit ductores equorum,& cum equis,frumento onera tis intrarunt caſtrum, & inde ſuis patuere portas. & Thebani de nauibus clammiſsis in urbem millibus portum Sicionis occuparunt cum ciuitate. Et arte ſimili Timarcus Etholius occiſo Cerme de præfecto regis Ptolemęi induit ſe ueſte,& pileo Macedonico:& receptus fuit intra portum Samniorum ſub falſo nomine præfecti,& portum occuparunt.

10 † Et ut ciuites vrbis Carię obſeſſę à Cimoneo exirent ciuitatem,nemus Dianæ incendit:& dato ſigno ignis, illicò populus exiuit ciuitatem ad extinguendum ignem cateruatim cum clamore, & tunc ciuitatem occupauit Cimoneus: & vt dixi varię ſunt artes,& inſidię nocendi hoſtibus, vt aucupentur prout aues ad viſcum,& ad retia ut ceruos, & leones,& alia animalia fera, & prout animabus Diabolus varia fraude, & dolo inſidiat. Ideò obſidentiũ,& obſeſſorum duces debent eſſe experti,cauti,& oculati, & diligentes valdè ualdè: quoniam ludunt, & certant de & ſuper gloria,honore, Imperio,vita,& morte ſua, & ſuorum.

11 † Pro obſidentibus regula eſt militiæ,ut omnis ager prius occupetur locorũ obſeſſorum,ne ipſis obſeſsis dari poſsit auxilium:& vt dictum eſt non erit inutile hoſtium interito exercitu raptis inſignibus,ſignisq;,veſtibus, & armis hoſtilibus induere victores,& illicò currere ad hoſtium loca:quia repente capient apertis fortè portis, credentes ſuos ad illa recedere in fuga celeri eorum cognitis veſtibus,inſignis,& armis. Et ſi ſuorũ interitum ſciuerint re opinata perterriti, & ſine conſilio ſe ditioni tradent victoris exercitus.

12 † Et ſi aſſenſus fuerit oblatus pro deditione,cauendum eſt ne obſidentes decipiantur dolo obſeſſorum,exemplo Pub.Licinii Craſsi Procõſulis Romani: qui cum Pagos ſub ſpecie deditionis oblatos accepiſſet,& in poſtrema acie,vt in Cannẽſi prælio de trãsfugis Numidis collocaſſet Romanorum,cõflictis poſteà aciebus ex vtraq; parte ſtrenuè pugnantibus Romanorum terga ſtrictis armis aggreſsi Numidæ transfugæ fuerunt, & cruẽtiſsima inde cædes Romanorum ſequuta fuit:& Craſſus per Pagos obiit in Aſia.

13 † Et uictor Ariſtonicus amplius non timens vires Romuleas, uagando pre gloria victoriæ obtentæ contra Craſſum Licinium, fuit à Romana virtute adeò inuaſus,& obſeſſus in Strathonica vrbe: q ſe vnà cum ciuitate ſubmiſit Romanis. Et propterea prudentes eſſe debent duces in præcogitando, & pro ſuorum tuitione,& cuſtodia ſemper inuigilare, & præcauere de malis futuris:& illis prouidere exactiſsima, & uigilanti ſolicitudine,& diligentia magna:quæ ſalui conductus dicuntur exercituum.

14 † Ideò Cæſar prudenter gerebat in non credendo dediticiis,niſi primò ſibi traditis armis, & obſidibus ex nobilioribus, & primis populorum,vrbiumve, & exercituum ſuorum.

15 †Ob actum Bergeſtis in Hiſpania Cato non ſe confidit obſides tenere arma,& illa abſtulit illis. Et Scipio nunq̃ reddi voluit arma rebellibus,ſed captiũ gratis,

& amicis

& amicis fidelibus. Annibal confidit de nouo quæſito Imperio, niſi armis pri mitus extractis ab eo. Eſt quandoq; accipienda multitudo pro obſidibus de fortioribus hoſtium,& de conſilia iis:vt vires,& conſilia deficiant illis obſeſsis.

16 † Celeritas profuit Cæſari,profuitq; Ca toni, & Tito Q. Conſuli,& multis aliis virtute prædictis Principibus,tam in acce lerando itinera , quàm in vrbes capien do,& expugnando repéte,Profuitq; glo riæ militari perſæpe prudentia cunctatio ni,exemplo Fabii maximi,Scipionis A phricani , & Aemilii excellentiſsimorũ Romanorum Imperatorum.

17 † Conſilium eſt in re militari ab vno lo co quandoq; remouere bellum,& id aliò arte transferre ad opprimendum hoſtiũ patriam,vel ad agros deprædandum,va ſtandum,& comburendum: vt hoſtes cõ gantur remouere exercitum ſuum à proſequendo inimicos , exemplo Sci pionis,& Annibalis: qui pluries hoc ar te fecerunt. Tutum namq; etiam eſt conſilium quòd pro regula habetur in re militari non deſerere caſtra ſua ob cupi ditatem capiendi loca aliena.

18 † Iure militari,ꝓdeſt Archimetria,pro deſt & geometria militaris , orta ab Ae gyptiis,& Caldeis in expugnandis,& de fendendis vrbibus,turribus , & arcibus, locisq; obſeſsis quantumq; fortiſsimis, ab Archimede Syracuſano dicta eſt Ar chimetria ab eo reperta : hic fuit ille pri mus qui vt aliàs dixi inuenit boardas concauiq; orbis, & aeris , & globi cœle ſtis ſphæram,primus fecit ab Iginio no tatam,& interfectus à milite Romano in captiuitate Syracuſarum ab eo tacito no mine ſuo:quod ſi expreſsiſſet militi,illũ honoraſſet,ob edictum,& proclama Mar celli principis,qui peroptabat viuere Ar chimedem ob eius virtutem : quo edicto continebatur ne vllus militum occide ret Archimedem, ſed illum honorificè duceret ad ipſum.

19 † Mobiles ex ligno altiſsimæ fieri poſ ſunt turres, ad expugnandum ciuitates, turres,& arces coreo , & ferro copertæ, ne ab igne lędantur , muros ſuperantes: vt de equo Troiano legitur in Poeta.

Inſtar montis equi diuina Palladis arte.
Aut hęc in noſtros fabricata eſt ma china muros,
Inſpectura domos,venturaq; deſuper vrbi.

Troia ter capta fuit equorum miniſte rio:prima vice ab Hercule cũ equis Lau meduntis,Secunda vice à Duce Caride mo cum equo vno qui pontem occupa uit portæ,in tantum ꝙ teucri non potue runt claudere portam , & Tertia vice ab Agamemnone cum equo fatali ligneo.

20 † Ex ligno,& terra poſſunt fieri montes ſuperantes muros ciuitatum,turrium,& arcium,cum foueis circum circa : ne læ dantur obſidentes à cautis obſeſsis ; & ne obſeſsi apparere valeant ad defenſo ria murorum ſine damno obſidentium, vt facilius capiantur obſeſsi, vel ſe dedãt ditioni obſidentium : vt fecit Annibal ꝗ turres quàm plures ambulatorias mu ros ſuperantes altitudine munitiſsima rum ciuitatum,illis oppoſuit, & milita ri ordine eas cœpit experto Marte. Mon tibus etiam terræ induſtria, & opera ma nuali factis ſuperantibus mœnia, & tur res vrbium, ſecundum locorum qualita tem,& foueis plenis apta materia ſupe rantur vrbes,turres , & arces expugnatę militari ordine,cum prudentia Ducum: qui erga populos per vim captos vti ha bent miſericordia,parcendo ferro,ſi Deũ ipſi intendunt habere propitium c.in ſin gulis,lxxxvi.diſtin.c.Serpens , de pœni ten.diſtin.i.

21 † Arte poſſunt prudentia Ducum à pro ditione remoueri proditores ciuitatum, & exercituum : vt in Nola fecit M. Mar cellus : qui notitiam habuit cuiuſdam militis iuuenis nolenſis deuincti Anni bali ob gratam liberationem quam de eo iam captiuo,& vulnerato in bello Can nenſi fecerat:cui iuueni Marcellus plura dona liberaliter fecit , & in bandibus ip ſius multa protulit amicabiliter, & læta fronte:adeò quòd illum ſibi fecit amicũ, & obnoxium : & inde iuuenis ille ſuos amouit à proditione peuſata. Et credens

Annibal cum ſuis Nolam capere ob dictam pertractatam proditionem, ignorans illã fuiſſe in fumum deductam arte Marcelli, & malè ſe habuit facto p Marcellum in ipſum irruptionis impetu à pluribus partibus Nolæ amico Annibalis tunc dormiente cum ſuis, Marcello effectis fidelibus: qui enſis fuit Romanorum, vt Imperii Catholicorum Fabritius Columna.

22 † Et ſi proditoriè fuerint capta aliqua loca obſeſſa ęſtiuo tempore, autunali, vel hiberno, vel militũ fortitudine, aut multitudine per vim, vel alio modo, arteq;, aut ex improuiſo cum oneagris, Baliſtarum ſpecie: quibus ſaxa rotũda emittuntur, vt fit cum fundis, catapultis, ſcorpionibus, baliſtis, ſpiculis acutis, & miſsilibus variis per tabulata diſpoſitis, nudan do muros defenſoriis, & populos capiendo arte magiſtra, miſerendo illis, & ipſorum parcendo ſanguini: Et Claudianus cantat de machinis.

Tu quoſcunq; uoles in planum effundere muros;

His Aries aptus diſpſit ſaxa lacertis.

23 † Et muri defendi, & offendi variis tormentis, machinis, & inſtrumentis bellicis, & arte etiam dirui poſſunt tam de die, quàm de nocte contrariis machinis, & incendiario igne cum arietibus, teſtudinibus, & oneagris ne dum antiquo, ſed etiam moderno tempore vſis: quibus dirui, & cauari ędificia conſueuerunt de die, & de nocte.

24 † Filius Antigoni Regis Demetrius probè ſe exercebat circa machinas bellicas diuerſi generis, & circa conſtruendas naues ad obſidionem Rhodi appoſuit machinam vnã: quæ erat latitudinis. xlviii. cubitorum in quocunq; latere, & ſexaginta ſex in altitudine, & in ea erat quadrata habitatio, & à pede ad ſumitatem gradatim reſtringendo opertam machinam: & quantumq; vltima ſedes fuerit latior ſupremo culmine, legimus tamen fuiſſe fabricatam cum egregia forma, & figura ſeruata in omni parte: & intus erant loca accommodata ad recipiendũ milites, & à parte vbi recipiebantur hoſtes erat aperta, & ab omni parte feneſtras paruas continebat copertas: quibus hoſtes lædebantur iaculis abſq; periculo ullo obſidentium pugnantium: & mouebatur cum facilitate, & grandi ſtrepitu: & in quacunque parte ſe inclinaret non cognoſcebatur: & in tali pugna obſidionis Rhodianę pręter aliàs machinas oppoſuit Demetrius Rex duas turres ligneas fortiſsimas minarum. xl. pro qualibet: quæ ab ictu catapultę erant tutę. Et poſt liberauit Athenas ab obſidione Caſſandri: quem experto bello rupit, & expulit ex Attica regione, inſequendo illum vſque ad tremofilas nauali expeditione, & cœpit Heracleam vrbem.

25 † Et loca capta recuperari etiã arte poſſunt ex improuiſo Hibernali tempore Romanorum exemplo qui Hibernali tempore caſtrametabãtur, & perſæpe militabant.

26 † Hiberi, & Albani incolentes montem Taurum in Ponto à principio tranſitum libenter conceſſerunt Pompeio in Autunali tempore, & in hieme fuerunt ipſum aggreſsi in ſaturnalibus diebus tranſacto Cidno fluuio, qui cum à Raxe amne cadente ex Hiberis diſcurrit in Armeniam, & intrat mare Caſpium per duodecim vias.

27 † Poſt bellum Farſalicum Scipio, Metellus, & Cato in Aphrica reducto auxilio Regis Iubæ cumulato exercitu contra Cęſarem qui acceſſerat aduerſus ipſos decima quarta decembris ſolſtitii hiemalis tempore, dubitarunt cum eo pugnare, q̃a Cæſar habebat milites ſuos adeò expertos, quòd non bellum, non frigus, neque ęſtum, non pluuias, nec mala tempora, neque inediam, & pericula vlla timebant, & valdè peramabant Cæſarem, & illi parebant, & ꝙ erãt natione Romani in militia electi, & docti, ſoliti hoſtes obſidere glatiali, uentoſo, tempeſtuoſo, & pluuiali temporibus tam de die, quàm de nocte, omni à ſe fugata pigritia in militari exercitio: & varia hoſtium loca quãtumq; fortiſsima & munitiſsima cœperunt: & meliorem ſemper fortunam prout Deo placuit in bello habuere con

ſueuerunt, q̃ cæteræ orbis nationes.

28 † Et cum Cęſar obſediſſet Aleſiam vrbem Galliæ, & illi ſuccurriſſet Vertingentoriges Dux Gallorum cum.ccc.millibus armatorum militum, in vrbe Aleſia exiſtentibus lxx.bellatorum: & cernens Cæſar alta mænia, fabricare fecit duplices muros altiores quàm ſint muri Aleſiæ videlicet vnum verſus ciuitatem, & alium verſus hoſtem ad illam partem ſuccurſus, ne copie ille noui prędidii ad vrbem venientis inſimul iungerentur, & impetum fecit cótra hoſtes qui venerãt in ſubſidium obſeſſorum: adeò quòd obſeſſi propter murum arte factum non potuerunt exire, neque videre conſertationem illam armorum, niſi quando Cęſar reddit ad vrbem obſeſſam, occiſis, & captis copiis hoſtilibus cum duce ſuo Vertingentorige: quem Cæſar mandauit ſeruari pro triumpho habita ſponte Aleſia ad ipſius arbitrium.

29 † Et dum eſſet pugnaturus Alexãder magnus caſtrum fortiſſimum ſaxoſum, & inacceſſibile, ſuis id debellare timentibus detentum ab Oliarte principe, audito à Siſimetre Oſiartem eſſe imbellem, & timidum: inquit caſtrum ſaxi habemus, & ita illud ſponte ſub ditione ſua habuit timore ex ſola obſidione, non aliter experto Marte.

30 † Obſidione Lucullo Amaſiã defensã arte Calimaci architecti: q machinas varii gñis nociua Romanis oppoſuit, & arte de nocte Lucullus tempore quo quieſcebant Amaſii, cœpit Amaſiam vrbẽ appoſitis ſcalis, & Calimacus fugit cũ magna præda parte vrbis Amaſiæ incenſa, ne Romani illam poſſiderent, & Lucullus ignem extinguere conabatur, & iuſſit milites ſuos per vrbem ob prædam ꝑ parte diſperſos vocare tuba: quod facere non potuit: ſequenti die dolens Lucullus de tali incendio, quòd etiam ſui magis accederant inquit erga ſuos, ſolitum erã dicere quòd Sylla erat beatus, hodiè illũ fœliciſſimum nuncupor, cum illi volenti ſeruare Athenas, non fuit denegatum à militibus ſuis: & hodiè volens ego imitari eius virtutem nomen meum minui, & occurrit pluuia quæ tale incendium extinxit, & ciuitatem reparauit, & illam Lucullus redificauit, & reconciliauit populum ſumma humanitate, & cum muneribus magnis, augendo illi ſtadia centum, & viginti tetræ vicinorum Græcorum: & vnicuiq; ex ciuibus uiuis dictę ciuitatis donauit veſtimentum unum cũ. cc.dragmis, & Aſiam legibus liberauit à tyrannide, & ab auaritia, uſurariaq́ue prauitate.

31 † Et ſi pugnare contingerit propè littus, aut flumina nauigabilia, conſilium erit vt pontes altiſſimi conſtruantur ratibus cum funibus ligatis, cum multitudine ſagittariorum, & aliorum miſſilium, machinarumq; varietate, & expertis bellatoribus capientur exercitio, & arte militari. Hodietno tempore inſtrumenta illa bellica quæ operantur ſulfureo igne proſunt, & nocent, & ad tuendum, & ad lædendum: & tam pro offenſis, quàm ꝓ defenſis, obſeſſis, & obſidentibus operantibus illa cum apta materia.

32 † Legitur Scythas reperiſſe ſcorpiones cum neruo, & funibus, & caudam, ſeu capita ſagittarum tinxiſſe ſanguine humano incorporato uipereo uiru, ad ſimilitudinem ſcorpionum qui venenum portant in cauda: & tali nomine nuncupantur: & hac mortifera uia vtuntur orientales pugnando in hoſtes: vt cantat Poeta.

Moliriq; ignem, neruoque aptare ſagittas,
Vulnera dirigere, & calamos armare veneno, Et alibi.
Vngere tela manu ferrumq; armare veneno.

Sagittarum inuentores reperi fuiſſe Cretẽſes, licet Plinius dicat fuiſſe Perſeũ. Perſei filium, vel Sattarem filium Iouis.

33 † Ex ligno maſculi fiunt ad protegendũ milites cũ quibus via fit turribus ligneis vt abſque impedimento muri iungant, & turribus iunctis maſculis quos talpatos nuncupantur à talpa dicti ſubterraneo mure: qui caret oculis, & habet mirum anditum: & ſicut cuniculi perforãt terram, & ad horum ſimilitudinem dicti ſunt cuniculi machinæ illæ, quibus ter

ra perforatur in re militari exercitio ad faciendum cauas ſubterraneas, & machinas prædictis, & talpas, ſeu calpas nūcupamus ad ſimilitudinem dicti muris.

34 † Et per cloacas magnas Pyrrhus Rex Epirotarum ſuos poſuit milites in Argiuam vrbem vbi ipſe mortuus permanſit ſuorum, & hoſtium non modica ſequuta cęde. Alię ambulatorię mobiles poſſunt fieri turres minores pdictis muris æquantes, vt milites ingredi poſsint ſup muris.

35 † Et arte prius expugnari debent loca debiliora quę facilius capi poſſunt, q̃ fortiora bene munita; & ualdè turres prædictæ proſunt obſidentibus, & nocet inexpertis obſeſsis. ſi loca obſeſſa nō fuerint munita tormentis bellicis, & incendiario igne, ac uariis munitionibus, & miſsilibus armis, cum expertis defenſa bellatoribus. Et his probè numitis cōtra muros fieri etiam poterint alię mobiles turres ad ſimilitudinem caſtrorū ſuperātes muros cum aliis turribus minoribus ſimiliter factis muros adequantibus: quæ iunctim, & diſiunctim fieri poſſunt, & ſuper ipſis facere caſtra ſua cum uallis, & ſudibus craſsis, & tabulatis, & terra circundata ſachis, & lana, & penna plenis cum funibus benè compoſitis ligatis, & aptè locatis, cum gradibus aſcendētibus, & deſcendentibus, cum tabulatis pluribus: vt obſeſſorum tollātur defenſiones: pro uariis modis fieri poteſt cum terra, coreis coctis, & pellibus, variis minibus, & tormentis paulatim, paulatim facto, & appropinquato uallo vicino locis obſeſsis offendendo ea arte, & cum machinis bellicis, vt ligneæ turres arte iungantur muris, & debellentur militari exercitio.

36 † Et milites primos, qui hoſtium muros aſcendebant lauri corona murali docta in militia coronabat Antiquitas, vt de Tyberio Gracchọ, & de Fanio legitur à Scipione coronatis: quia ambo pares męnia hoſtium ciuitates obſeſſæ aſcenderunt in Aphrica.

37 † Vtile ſępe fuit in tenebroſa nocte aggredi hoſtium urbes, vel imbre cadente, vel alio exiſtente impetuoſo tēpore, ventoſo, nimoſo, & glaciali: quoniam militari ordine appoſitis ſcalis locis obſeſsis ſine marte capientur celeri uirtute obſidentium expertorum.

38 † Multa ſunt cōſideranda in obſeſsis videlicet ſi aliquę ſint inter ipſos diſtinctiones, ſeu diſſentiones; quæ arte fieri poſſunt: & dum inter ſe tumultuant obſeſsi; cautè tunc poterint ingredi obſidentes fortiſsimi ſine mora: quę ſæpe nociua eſt bellicæ virtuti. Lutius Mēmius celeritate cæpit Corinthos ab eorum diſſenſionem, & Corinthū deſtruxit ſine mora.

39 † Et Titus Imperator bello fugatis Terrichetis in Terricheam vrbem repente regreſſus aduenas cum terrigenis annona carentibus diſſentientes clarè percepit: & mox ſuis pbè armatis militibus, aciè inſtructa ingreſſus fuit ciuitatem, & cū victoria illam obtinuit.

40 † Et ſi dubitaretur de improuiſa irruptione exercitus obſidentium, tam ex locis obſeſsis, quàm de hoſtium exercitu, erigendi ſunt argeres quæ uulgo dicuntur tringeriæ circum circa exercitum: vt fecit Paulus Aemilius contra Ligures. Et proderit turres circūdare argeribus: vt ab vtraque parte tutus exercitus, & ſecurè turres remaneant: & tantæ eſt vis inopinatæ irruptionis: quòd exercitū quantumꝙ; magnum in perniciem ſæpe reddit: & pro uictis prius habiti, & reputati uictores euadunt: & multum pro expertis obſeſsis iuuat irruptio ſi inordinati, & inexperti extiterint obſidentes. Exemplo Galbæ ducis Cæſaris in Gallos inordinatos: qui ipſum in caſtro, & vallo obſederant multitudine longa barbarorum exiſtente præſcito per Gallos obſidione Galbæ exercitus fecerunt animosè. Ita ꝙ nullum aliud remedium Galbę reſtabar, niſi deſperatæ irruptionis: quā fuit expertus à quatuor portis ſui ualli: & & ita ſuos virtute ſeruauit Gallorū magna ſequuta cęde.

41 † Et aptè fiunt irruptiones in obſcura nocte ex pluuiali tempore, mutatis veſtibus, & ſignis p amicos cognitis: & meliꝰ eſt in re militari bello mori cum honore, q̃ viuere cum dedecore.

Marcus

42 † Marcus Fabius uolẽs Campanos obſidere,& vt ipſis deficerent alimenta,permiſit illos prius iactare ſemina in terrã: & poſt illos obſedit quos ad deditionem coegit; ſibi deficiente alimonia ob longam obſidionem. Quod facilè accidere poterit ſi hoſtium ſecreta quis illos obſeſſurus ſciuerit, facta per hoſtes diſcretione annonæ ſuę,& incerta fides,& notitia habebitur ſi annona fuerit copioſa,vel pauca: quod optimum eſt ſcire ad effectum cogitandi ſi poſſunt obſeſsi præter populum ſuum alimentare amicos, in eorum ſuffragium vocatos.

43 † Et cum Camillus vrbẽ accepiſſet Eacanorum ſe pacato cum Volſcis,exercitum duxit ad ciuitatem Sutri Romanis amicam, audita ipſius obſidione facta per Latinos: cum quibus pacti fuerunt Sutrenſes illis dare ciuitatem in prædã ſaluis viris,pueris, & fœminis cum veſtibus ſuis hoc inopinantè Camillo: cui obuiam venerunt Sutrenſes plorantes, illum certiorando de iniquo facto,illicò Camillus præcogitauit Latinos in Sutrio manere occiſos,& cõgregauit exercitum ordine facto acierum ad pugnam: & ciuitatem Sutri fuit ingreſſus, repertis portis apertis ſine cuſtodia,exiſtentibus latinis occiſis ſparſis per Sutrium, & implicatis in luxuria, & vino: quos Camillus trucidauit, & Sutrinos amicos in patria ſua reſtituit, vno die amiſſa, & recuperata.

44 † Et vbi ſunt ſilenta loca in obſeſsis oppidis,& ciuitatibus, arcibusq; & turribus:non eſt ita facilè credendum ꝙ ibi non ſint aliquæ inſidiæ: nam vbi eſt tacitus,& ſilentus curſus aquæ, ibi eſt profundior aqua præcauenda per prudentes duces qui vbique habent ſemper aſpicere cuncta,& ꝓuidere futura:& illis prouidere, nec credere hoſtium fraudibus, ſed illas euitare cum prudentia.

45 † Et viæ ſunt intercidendæ locorũ magni ambitus obſeſſorum, ne ſequantur irruptiones: de quibus irruptionibus cũ ſint magni ponderis in re militari, aliò particulari loco etiam de ipſis dicam inferius. Et turres ligneæ ſunt muniendæ tutò remedio militari, ne repentina irruptio fiat in ipſis ex improuiſo ex pluribus partibus obſeſſorum ſimulato diù timore,& hoſte fictè in armis diu retento: irruptio perſæpe contingit artè facta prudentis ducis.

46 † Amplæ ſunt faciendæ viæ in obſidentium caſtris: vt illicò poſsit exercitus forti cuneo irruere in hoſtes: & ſi opus fuerit ab omni parte valeant duces ſuis prębere ſuffragium, vt in illis tutò quieſcere poſsint. Scipio de nocte fuit aggreſſus Hiberna caſtra Pœnorum,& munitiones,& annonas ipſorum combuxit: & tepidi Pœni quo caſu ignis acciderit inermes ad extinguendum ignem conuolarunt, & à Romanis armatis obſeſsi fuerunt.

47 † Et dum foret inter duos contentio in Hiſpania capta noua Carthagine per Scipionem quis eorum fuerit primus in aſcendendo muros, & pro honore coronæ contendebant: & eorum quilibet aſſerebat coronari vt primus murali corona, Prudẽtiſsimus Imperator Scipio tollens diſcordiam prædictorum inquit ſe vidiſſe illos fuiſſe pares: & ambos coronauit lauru murali corona,& illos pluribus donis etiam honorauit:& tale geſtũ pergratum fuit vniuerſo exercitui. Et pluribus aliis pro honore donauit coronas caſtrenſianas ex eo ꝙ primi fuerunt qui hoſtium caſtra inuaderunt, & aſcenderunt erga ipſos, vſa ſemper munificentia:& obſides liberauit Hiſpaniarũ: qui detinebantur per Pœnos in noua Carthagine: & ipſos honorauit muneribus multis,adeò ꝙ illos in perpetuum deuinxit Romano Imperio: & hac de cauſa populos multos placauit Hiſpaniarum: quos ſine bello habuit: quoniam illi ſe ſpontè dedere Romanis.

48 † Prudentia eſt maxima in rebellica vti liberalitate, data occaſione pro honore, gloria,& ſalute,inſidiando ſemper hoſtibus,& eorum munitionibus,& annonis; vt illis poſtmodum indigeant inimici:& vt ſine ferro vincantur facilius.

49 † Et ſi obſeſſa loca aquã habuerint profundam in foueis facta, ipſius menſura-

tione quæ fieri arte poteſt variis modis ꝙ obſeſsi non aduertant, videlicet iacto lapillo cum apto lineo filo; habita conſideratione ad aquam an ſit potabilis, vel ſalſa: quia ſalſa aqua eſt denſior, & fortior, & magis, ac fortius retinet pondus machinarum, & minus rumpitur ꝗ aqua non ſalſa.

50 † Machinariæ turres adaptari poſſunt nauium materia; ita ꝙ maneant ſuper aquam, & arte impelluntur, & appropinquantur muris locorum obſeſſorũ quod facile fieri poteſt. Nam nihil eſt difficilè volenti, & facere volenti.

51 † Tolluntur, & deſiccantur aquæ locorum obſeſſorum variis modis, & diuertuntur à foueis cum tubis, alueis, & cuniculis ſubterraneis: inſurgentibus verò aquis in foueis turrium loci natura, putredines poſſunt immitti in illas cum taxo, guado, frumentoq;: vt aquæ fouearum putrefiant, & marceſcant, ne obſeſſi bibere, & ibi morari propter fœtorem nimium, malumque, & peſtilentem odorem quod ferre non poterint. l. ii. iuncta Glo. in verbo ſulfuream. ff. ne quid fiat in loc. publ.

52 † Et ſi quis militum, vel alterius conditionis corrumperit aquas abſque ſuperioris Imperio contra bonos mores, vel aerem fumo corrupto, aut fiſtulas lacus, aut fontium impleuerit, vel contaminauerit cum triſti, & putrida materia, ad iniuriam publicam pertinet vt puniatur arbitrio ſuperioris. l. i. ff. de extraordin. crim. & l. iii. §. item Sceuola. ff. ne quid fiat in loc. publi.

53 † Et ſciendum eſt ꝙ etiam loca fortiſsima ſuffocantur, & ſuffocari arte poſſunt nimia aqua ſecundum naturam locorũ; vt aliàs dixi: & pro vt contingit in arce patriæ meæ Rauennæ tunc à Gallis detentæ. M. D. XII. & inde per excellentem, & inclytum Ducem Vrbini generalem eccleſiæ Ducem Franciſcum Mariã de Robore pro Eccleſia recuperata aqua ſuperfluè data prædictæ arci aſtu dicti Ducis. Ita quòd Galli petierunt gratiã à prædicto duce tutò exeundi, & ad ſuos ſecurè eundi cũ ſuis armis ſub fide primò prædicti ducis: & ita factum fuit; & illis vt decuit fuit ſeruata fides.

54 † Et lignis, & terra ſuperari quandoque poſſunt loca obſeſſa virtute prudentum Imperatorum obſidentium, cum viminibus, faſsibus, aut alia apta materia, & vario militari modo, & exercitio capiũtur diuerſimodè; ſublatis eorum ſuffragiis, & occupãtur impedita annona, & aqua: quæ etiam tolli illis poteſt per diuerticula ſecundum loci naturam, incidendo ripas fluminum, & locorum aquaticorũ.

Vt fecit, Camillus in Veientos Tuſcię populos euerſa aqua paludis captæ, & cum ſudibus lignis, vallis, minibus, & terra, ſaxis, & faſsibus aptæ materię probè locatis curſum impedientibus in loco debili, & aqua ibi creſcente apud debilẽ locum in cauis in ſimis, & concauis, pro fundisq; locis cum furore ibi curente ii pę franguntur, & aquæ fluminũ vt aliàs dixi ab alueo ſuo euertantur: Ita ꝙ ſæpe antiquus alueus permanet in ſicco, & ita via redditur facilis pertranſeuntibus militibus ſine ponte.

55 † Et vrbes circumdatæ fluminibus, munitæ limpheo monumento ſuo: quo priuatæ præſidio aquarum à quibus ſæpe deſeruntur, & inde captiuantur artè magiſtra prudentum ducum exercituum cũ machinis ligneis bellicis, & exercitio ſuo militari.

56 † Et vt facilius apponi poſsint ſcalę muris locorum obſeſſorum vt aliàs dixi, occultè de nocte fiat, & cum ſcutis, & equorum ſellis ſuper caput appoſitis militũ; ne ſibi officere valeant cuſtodes locorũ obſeſſorum cum ſaxis, vel aliis armis, & ita aſcendere poterint milites ſuper ſcalis, & locis obſeſsis; fiantq; cuniculi, & talpatæ cauæ remotę occultæ materia cauata: & inde repertis, & perforatis muris in locis aptis, & cum materia apta deſtruentur ignè obſeſſorum propugnacula: ad ſecretò in locis obſeſsis intrabunt obſidentes: quod non aduertant obſeſsi illi: qui ſunt inexperti iuxta illud Martialis Poetæ.

Gaudet in effoſsis habitare cuniculis antris;

Monſtrauit tacitas hoſtibus ille vias.
Et ſunt in cauſa cuniculi arte facti, vt lo
ca obſeſſa ſicca, & montoſa ſub terram,
terra,& muro cauatis ruant,& capiãtur
ab animoſis,& expertis militibus ſuorũ
prudentia ducum,reductis muris,& ædi
ficiis ſuper lignis, & ligni columnis cũ
arridorum ſermentorum faſsibus,pulue
re ſulfureo,& igne appoſito corruunt:&
obſeſsi inopinãtes inſidias tales pereunt
incogitatè: vbi non ſunt defenſores ex-
perti cum machinis vt Triphon fuit A-
lexandrinus in Apollonia obſeſſa vrbe,
& horrentibus oppidanis muri capiun-
tur facillimè cum machinis, & tormẽtis
bellicis, arte poſito ignè in diuerſis lo-
cis,& partibus variis locorum captorũ:
& hoſtes perterriri ſine pugna peribũt,
& fugientes captiui fient.
57 †Fuit in bello Macedonico pugnatum p
Romanos Cuniculis,arietibus, teſtudi-
nibus,aggeribus, & machinis ſuprater-
raneis,& ſubterraneis,lignis, & lapidi-
bus, igneq; incendiario ſupraterraneo,
& ſubterraneo: Ita quòd Romana vir-
tus victrix permanſit. Et licet quędam
dixerim ſupius de igne incẽdiario quo
ædificia arte cauata in locis aptis cor-
ruunt;& cũ puluere ſulfureo in murorũ
fundamẽtis:quibus apertis & ruptis à lu
mine,& arabici ligni aridi ſubdibusque,
& faſsibus ſermentorum benè ſiccatis in
ſuſpenſa ædificiorum materia igne dato
cum ſulfure corruẽtur: & adeò fiat aper
tura ꝙ ex illo loco poterint ingredi ho-
ſtes:& cauę quandoque fiunt adeò cautè
ꝙ obſeſſa loca occultè occupantur per
ipſas cauas, id ignorantibus obſeſsis: vt
Alexander pluries fecit in India. Nam
fiunt cauæ duplici de cauſa ad rumpen-
dum mœnia locorum obſeſſorum, & ad
illa occupãdum inſcio hoſte obſeſſo, qui
ſi fuerit inexpers facilè capietur ſine ob-
ſidentium ſanguine. Foueam longã.
xl. ſtadiorum, & decem pedibus largam,
& profundam fecit Rex Perſarum artè;
Xerſes vir humanus, liberalis, & affabi-
lis contra Cyrum Lydiæ præfectum ſibi
inſidiãtem in regionibus maritimis: vbi
frater eius Cyrus pertranſire debebat,
& tandem cõmiſſo prælio perit Cyrus,
& arte Xerſes regnauit per annos lxii.
in Perſia,& Grætia, periit anno ſuę eta-
tis.xciiii. qui à fratris,& à filiorum con
iurationibus impiè pluries ſibi prępara-
tis euaſerat.
58 † Et cum Pompeius applicuiſſet Hiſpa-
niam cum exercitu contra Sertorium,
& populos in fide dubios reduxiſſet ad
gratiam ſuam,& ad rebellionem contra
Sertorium, & vt amicos, & illos in fide
conſeruaret Sertorius Lauruniorum vr
bem obſedit amicam Pompei: qui vt illi
auxilium præſtaret illicò acceſsit ad ip-
ſam cum exercitu,procurando totis viri
bus ne Sertorius caperet illius collem
nociuum ciuitati: & denique Sertorius
primus fuit in colle,& conatus fuit Pom
peius rumpere Sertorium incluſum in-
ter inimicam ciuitatem, & vallum Pom
peianum, nunciando ciuibus qualiter
Sertorius erat obſeſſus inter collem, &
vallum,& ciuitatem:& ꝙ ipſi benè cuſto
dirent mœnia ciuitatis: hoc audito per
Sertorium reſpondit ſe fore oſtenſurum
diſcipulo Syllæ, qualiter erat neceſſariũ
ducibus ſe magis retro defendere, & re-
ſpicere, & ſe poſt terga tueri quàm an-
tè; & ſignum dedit duabus legionibus
ſuis quas reliquerat in vallo, vt Pom-
peium adorirẽt poſt terga ſi collem fuiſ-
ſet aggreſſus: quo viſo per Pompeium
dubitans de clade maiori ſe abſtinuit ab
ingreſſu collis cum plurium ex ſuis rui
na ne tolleretur in medio hoſtiũ:& tunc
Sertorius occupauit ciuitatem pręſente,
& inuito Pompeio: quam concremauit
Sertorius parcito populo, quod non ira
fecit,neque per ſeuitiam Sertorius: ſed
vt dolore affligeret laudantes, & amãtes
Pompeium, & vt illi verecundiam præ-
beret:qui præſens erat incendio vrbis a-
micæ; & calorem ſentiebat Pompeius
intus,& extrà.
59 † Et ſi in obſeſſo loco parua militum cõ
pia aderit, diù, noctuq; circundetur lo-
cus obſeſſus,& aſsiduò moleſtetur exer
citio militari tormentis,& inſtrumentis
variis bellicis: vt obſeſsi ipſum locũ de-
ſerant incuria: quo pręſcito per Ducem

obſidentium : iam ab omni parte circun daro loco obſeſſo commiſſo generali prælio militari ordine, capientur totis viribus pugnantibus militibus ducis obſidentium : quibus reſiſtere non potuerit parua obſeſſorum copia bellantium: artè primitus proclamato iuſſu ducis prçmia dare ſuis expeditione ſequuta, vt ſtrenuè, & impigrè pugnét cupiditate lucri, nec illis deficere: Magni Alexandri exéplo qui erga milites ſuos munificentiſsimus fuit: propterea eternum nomen ſibi vendicauit in militari gloria : & ſuę virtuti caput flexere Syrenæ.

60 † Clamore quandoque facto obſeſsi loci tolluntur præſidia, Alcibiadis exemplo ducis Athenienſium qui propter clamorem ex vna parte factum ; & ex altera derelicta cuſtodia Euticum occupauit in obſcura nocte.

61 † Et Bizanticos ſe muris continentes ſimulato ingreſſu oppreſsit incautos : vt tempore ſeptimi Clementis contingit in vrbe. M. D. XXIII. de occupato ponte Siſti, derelicta imprudenter cuſtodia, & per hoſtes ſimulato ingreſſu capta fuit, & deprędata Roma.

62 † Inexperti enim obſeſsi audito clamore obſidentium ab aliqua parte locorũ obſeſſorum, ibidem currunt tremebundi, auidi intelligere cauſam dicti clamoris deſerta murorum cuſtodia obſeſſorum : & ita decepti capientur ab aliis partibus derelictis cuſtodia. Legitur Epaminundam occupaſſe Mantiniam auxilio deſtitutam arte ſimili.

63 † Et Lutius Scipio per illos quos occultauerat inuaſit, & occupauit quandam in Sardinia munitiſsimam vrbem, oppugnatione dimiſſa propter tumultum ſe fugere, ſimulando ſuis artè relictis inſidiis ipſum temerè inſequentibus ciuibus. Quod etiam contingere poteſt ſi in hoſtium medio milites obſeſſorũ imprudenter peruenerint arte remoto quãdoque exercitu à longè ficto conducto obſidentium; & inde repentè reuerſo celeri curſu ad obſeſſa prima loca: quæ inopinatè capientur oppidanis hoc inopitibus extra caſtra mauentibus ad videndum deſerta loca p hoſtes: qui illa prius obſiderant caſtrametata: vt de caſtris legitur Grçcorum per ipſos relictis primo Troiam obſidentes vt cantat Poeta.

Nos abiiſſe rati, & uento petiiſſe micœnas:

Ergo omnis longo ſoluit ſe teucria luctu ;

Panduntur portę, iuuat ite & Dorica caſtra,

Deſertosque videre locos, litusque relictum :

Hic dolopum manus, hic ſæuus tendebat Achilles.

Claſsibus hic locus, hic acies certare ſolebant.

64 † Et ſi contingerit vt ſupra dixi fieri irruptionem conſilium erit vt pro obſidentibus de nocte dum exeunt obſeſsi cauſa faciendi irruptionem ponantur inſidiæ : vt in continenti apertis portis occupant illas cum rapaciſsimo equitatu, vel ficta fuga antè relictis inſidiis ſui cæleris equitatus: & illicò occupentur obſeſſa loca per occultum equitatum, ciuibus inſequétibus illos: qui ſimulatè fugiunt, & inexperti trucidabuntur obſeſsi, vel cũ ciuibus ad obſeſſa loca retrofugientes mixtim intra portas currere, & illas occupare: & redeunte obſidentium exercitu cum victoria pocientur ipſa loca. Vel ſimulare prçlium ab vna parte locorum obſeſſorum, & ab alia parte cautè ponere ſcalas, vel per occultos milites ex improuiſo inuadere, & occupare loca obſeſſa; hoc inopinantibus ipſis obſeſsis: quod facilè accidere poteſt in locis obſeſſis, vbi pars ſit loci deſerta, vel vbi ſit parua, & inexperta cuſtodia.

65 † Et capto aliquo forti obſeſſo de die, vel de nocte: non eſt parcendum ferro in primo ingreſſu, ſi aliter fieri modo non poteſt: quia obſeſsi nimis reſiſtunt; Scipionis exemplo nouam Carthaginem occupantis in Hiſpania defenſam à Pœnis opprimente tunc Saguntum Anniba le. Et pro vt fecit Titus Veſp. Imperator capta per vim Hyeroſolima vrbe: poſt verò, & contra non reſiſtentes parcendum eſt ſanguini: & piè eſt miſerendum

dũm obſeſsis captis: vt miſericors Deus ſit ſuffragium vincentium vt aliàs ſupra dixi.

66 † Et ſi ſpes fuerit ſeditionis, vel tumultus ꝙ mouerentur, aut fierent in locis obſeſsis: tunc eſt differendum prælium: quoniam contingere poſſet ꝙ tali durante tumultu ſeditioſo ingredentur obſidentes obſeſſa loca ab aliqua eorũ parte, vel quòd vocentur proditoriè ab aliquo ex primatibus capite alicuius partis locorum prędictorũ ſibi apertis portis: vt hoſtes ſui alterius ſibi contrariæ partis patiantur. Scipió Aphricanus Carthaginem fuit aggreſſus ab illa parte vbi mare dederat locũ per reflexũ ſoli tũ, & fuit inſequutus quẽdam ducẽ Pœnorum dictum Deum: & ſe muro ciuitatis adhæſit, & vbi non expectabatur fecit inſultum. Et Fabius Maximus de nocte cœpit Arpum: quæ detinebatur à pſidio Annibalis, miſsis ex ſuis.600. peditibus cũ ſcalis vt ſe adhærerent ciuitati in dabiliori loco, & illam intrarunt, & portas ruperunt auxilio pluuię, & aquæ cadentis votum fuit adimpletum Fabii per ipſum dato ſigno ab alia parte intrauit vrbẽ. Et Lucius Cornelius Conſul poſitis inſidiis de nocte multas ciuitates cœpit in Sardinia arte ipſius nudatas militibus: de die autem Cõſul cum ſuis currebat vſque ad portas ciuitatum, & inde ſimulabat fugere cum timore: & ciues cum militibus ſuis animati inſequebantur longè à ciuitatibus Conſulem: qui ꝑ occultos occupabat illas priuatas auxilio ſuorum. Pericles Dux Atticus de nocte plures ciuitates occupauit vicinas mari ficto ſtrategemate clamoris facti à parte maris: vbi pręſidium obſeſſorũ currebat: & ipſe ab alia parte fregit portas nudatas cũ cuſtodia, & occupauit illas: Et ſimili arte Alcibiades etiam Dux Atticorum cœpit de nocte Ciricum vrbem obſeſſam ab eo de nocte ab vna parte poſitis timpanis, & cornicibus: vbi omnes de ciuitate concurrerunt, reliquo vrbis nudato præſidio, poſitis ſcalis ab alia parte intrauit.

67 † Et eſt præcauẽdum per duces obſidentium, ne decipiantur ab obſeſsis, & ne ita ſint faciles, & leues ad ingrediendum loca obſeſſa, niſi prius nota ſit ſibi certa victoria. Prudens Rex Agiſlaus habita certitudine habendi Corinthum, captiuos Corinthos: qui talem oblationem ſibi fecerant intra Corinthũ miſit cũ pręſidio regis: & ipſe Rex ingredi noluit vrbem Corinthi; inquiens magni põderis eſſe ponere in periculum caput exercitus. Et idẽ fecit cautè Annibal in Salapio portis ſibi apertis: in quibus callidè miſit tráſfugas Romanos latinè loquẽtes, & ingredi ipſe noluit cum ipſis: qui dimiſſa catherata per Salapinos oppreſsi fuerunt à ciuibus cuſtodientibus vrbem, prius à Criſpino conſule de hoc certioratis.

68 † Andromacus Craſſum proditoriè cum ſuis in hoſtium vires de nocte ambulando perduxit vt occideretur: qui à ſuis tunc ſcutatis beneficio noctis defenſus fuit, hoſtibus propter noctem in timore manentibus. Et dum Lucullus cũ pręſidio duarum partium foret in Heraclea pro cuſtodia ſimularunt; equi ſcordichi curarunt conducere ſecum prædam beſtiarum: & hac de cauſa induxerunt hoſtes exire ciuitatem, & inde fingerunt fugere, illos Lucullo inſequente vſque ad locum inſidiarum vbi cæſus fuit vnà cum dccc.'ex ſuis militibus ante dictam Heracleam. Philippus Rex vrbẽ quandam maritimã pontibus factis ſuper nauibus cum tabulatis: & ſuper illis factis curribus ſuperãtibus mœnia, occupauit à parte illa nudata præſidio. Pericles dux Athenienſium caſtrum munitum in Poloponeſſo obſedit habentem duas tantum vias: quarum vnam obſeſsi exirent occupauit arte cum fouea magna, & in alia via fecit caſtrum cum propugnaculo: Ita quòd hoſtes erant ibi intenti relicto loco incuſtodito vbi fouea erat: & ab hac parte iactis pontibus occupauit oppidum Pericles. Et Anthiocus Rex occupauit Ephaſum miſsis Rhodianis ad occupandum portam de nocte, omni populo ibi pro defenſione concurſo: & ipſe ab alia parte intrauit vrbem Ephaſi deſtitutam auxilio, Cato Lacetana-

rios opprefsit, & captiuauit: Et Annibal Saguntum ſub timoris,& fugæ ſtrategemate appoſitis illis inſidiis occupauit, & Hymeram dolo permiſſo depredari tentoria ſua per Hymeranenſes: qui gaudio victoriæ iuerunt ad vallum Annibalis:& ipſe Hymeram accepit,& trucidauit hymereos in medio ductos aſtu Pœnorum ducis. Et Agrigentum arte captum fuit Thimalicum ducem Carthaginenſium parte ſuorum poſita in occulto,inſidiando oppidanis; dato ſibi ordine vt incendium facerent apud muros oppidi, cum viderint oppidanos inſequi Pœnos, & ficta fuga pręᵹ timore ab Thimalico illum inſequentibus oppidanis: qui viſo incendio reuerterunt ad oppidum pro defenſione patriæ:& per mediū Pœnorum,& inſidiarum tracti, cæſi fuerunt. Et per Viriatum artè poſitis inſidiis hoſtibus ſuis:& capto armento eorū pro cuius recuperatione cucurrerunt oppidani,& in inſidias inciderunt Viriati à quibus cæſi fuerunt ad vnum.

69 † Obſeſſus quidam in Tarantina arce ab obſidentibus,gratiam impetrauit abire vnà cum obſeſsis: quo obtento, dum ocioſi ſtarent hoſtes non aliter tenentes cuſtodias,ab obſeſsis trucidati fuerunt.

70 † Et Senum conſilio bonis verbis,& latis promiſsionibus datis Pompeio in ciuitate Aſculi deceptus permanſit Pompeius, & in Dyrachio Cæſaris aſtu, & artè apud Nolam Marcellus decepit Annibalem:cuius calliditate pluries experto Marte demum fuit interfectus Marcellus Criſpino eius Collega tunc vulnerato ad mortem , & illinc ad quindecim dies defuncto.

71 † Optimum eſt conſilium ſemper differre pugnam:quando eſt ſpes habendi victoriam ſine pugna: & ſæpe profunt ficti rumores; & idem quandoque nocent in re militari. Et optimum eſt cōſilium,& pro regula habendum in re militari; vt vnum pro alio, & ficta pro veris dicātur, prout Regi Perſarum Xerſi dicebat Themiſtocles dum foret exul à patria Cimonis, & Ariſtidis inuidia, verba hominū eſſe varia,& ſimilia pannis, & pictis tapetis,& figuris, plicis, & ſignis pannorū varii coloris: quę quando extenduntur, videntur apertæ figuræ: & quando reſtringuntur,non videntur picturæ in totum: quod placuit Xerſi: & Xerſes reſpondit ſe rogare Deum Arimanium,vt in mentem hoſtium ſuorū poneret exulari tales viros, pro vt erat Themiſtocles: quod dictum fuit egregium barbari regis, vel operando vt per callida artè corruptos in hoſtium exercitu, vel ſuo artè ſimulando:vt græci fecerunt ſecundum ꝙ cantat Poeta. Votum pro reditu ſimulant ea fama vagantur.

72 † Vel aucupando hoſtibus,dolo mittendo literas alligatas ſagittis arcu iactis in locis obſeſsis; nuntiando ſeditionem falſam obſeſſorum quorundam capitum, vel exercitus primatum, ducumue, aut militum, ſeminando zizaniam in ipſos, & diſcordiam, vel mandantes dona, & præmia magna dari illis: qui ducis hoſtiū caput trūcauerint, & illud portauerint hoſtiū duci:Exēplo Antigoni regis, qui paſsim traxit ſagittas ſcriptas,vel cū literis illis alligatis in exercitum Eumenis iactas, in quibus erat ſcriptum præmia magna dari illis qui caput Eumenis Cardiani ſui ducis abſcinderint: & id Regi Antigono detulerint,tunc non exiſtente in exercitu Eumene, quoad ſuos reducto,& tali audito nouo prudēter milites ſuos conuocauit ad concionem eiſdem gratias agens, inquit laudando virtutem ſuam ꝙ nemo inuentus eſſet qui ſpem cruenti premii anteponeret fidei, & ſacramento: callidè ſubiungens ſalutē ſuam eſſe in omnium poteſtate, nec Antigonum, nec quemq̄ Ducem ſic viuere velle, ne in ſe peſsimum exemplum ſtatueret lambentium perſcrutās animos: & illos laudando dixit; Timet Antigonus ſuperari à virtute noſtra: & milites Macedones prædictis auditis pre gloria magis peroptarunt ſeruare ducem ſuum Eumenem, quàm improbè perdere illū ob Antigoni dona,& oblata pręmia. Et alia vice iactis ſagittis per Antigonum literis cōtra Eumenem in exercitu ſuo; inquit Eumenes id ipſe artè feciſſe, vt

fidem ſuorum cognoſceret: non potuit demum poſt multas victorias euadere Eumenes Argitaſpidum militum ſuorũ proditiones: qui Eumenem ducem ſuum ligatum Antigono tradiderunt, & illum Anthigonus iugulauit, & Argitaſpides pro præmio ſuæ proditionis ex militia deleri mandauit Abiritio procuratore Aracoſiæ, & Tarpea ꝓdiror occiſus fuit à Sabinis in Capitolio, ne viderentur id occupaſſe proditoriè.

73 † Equidem placent proditiones quibuſdam, & nõ proditores: qui Iugurthæ nõ diſplicebant, à probis tamen omnibus ſunt odioſi, & diffidati à lege, & vituperosè notantur, & oſtenduntur digito ab omnibus: & proditores perpetua viuunt infamia, & cum poſteris ſuis damnãtur in ęternũ in hoc ſeculo: & caueant Principes à ſanguine proditorum, ne gignãt ſerpẽtes in ſinu ſuo: proditores illos qui Fabio dederunt Tarantum, occidit Fabius, & Scipio Hiſpanis illis qui Regẽ ſuum Viriatum occiderãt dum ab eo peterent præmium, reſpondit Romã egre-ferre ſeruos occidere dominos ſuos: & quòd Senatus Romanus erat prędictis nimis auarus, & in præmium ſuum dexteram illis truncari fecit: & ſeruum illũ qui dominum ſuum Sulpitium Marii amicum, & inimicum Syllę liberum fecit Syllã: & in præmium poſt in pręcipitem miſit ſaxi tarpei Capitolini. Nec eſt credendum proditoribus niſi cum tuta cautione, & pignore tuto, ne mors ſequatur cum ruina Imperii.

74 † Et Magnus Alexander credere noluit epiſtolæ matris ſuæ Olimpiæ dum foret infirmus: qua ſibi nuntiabatur ipſum nõ debere accipere medicinam ſibi ordinatam à Philippo medico ſuo: quoniam illa præparata erat veneno: & hoc affirmabat eſſe verum Olimpia ex relatu alterius medici, qui emulus erat virtutis Philippi: hoc per Alexandrum virtute ſua in corde bene percepto, qui dum eſſet in actu abſorbendi medicinam manu dicti Philippi, literis prius lectis ſuæ genitricis, medicinam accepit reſpiciens vultum Philippi Medici ſui, cui legendas tradidit literas matris: & dum Philippus legerer literas medicinam abſorbit Alexander, volens oſtendere maximam fidem quam habebat medico ſuo: prudenter cognoſcens literas matris eſſe mendaces, & odio ſcriptas ob virtutem medici ſui Philippi, & tali accepta medicina adeptus fuit ſanitatem Alexander prudentiſsimus Imperator, & bellax: cuius exemplo datur intelligi ꝙ ita de facili nõ ſunt omnia credenda: quæ per dies dicuntur, nam nimis credulitas aſcribitur inſcipientiæ: & medicum illum falſi relatorem vt fuit iuris puniuit Alexander: nec per prudẽtes ſunt credenda quæ narrantur per inuidos, ut docet Poeta.

Verbis aſpera odia mouet, hinc ſemper Vlixes
Criminibus terrere nouis, hic ſpargere voces
In vulgum ambiguas, & quęrere conſcius arma.

Fabuloſè legitur Magnum Alexandrum ob eius prudentiam fuiſſe filium Iouis Amonis viſi cum Olimpia concubere in forma ſerpentis: vt de Scipionis Aphricani matre legitur fuiſſe viſam in talamo ſuo; & de Romulo, & Remo ortis ex Ilia moniali, & Marte filio Iouis.

75 † In violenta locorum oppreſſione celeriter facta corona militum, Romanorum exemplo primò impetu capiuntur clamoribus, & certamine duro militantiũ hoc inopinantibus obſeſsis: & maximè cum obſidentes fuerint pręcedenti die à loco obſidendo, vel capiendo per tres, aut quatuor dietas, & ibi celeriter equitato de die, & nocte peruenerit ſtupentibus obſeſsis perſæpe in expertis: & niſi fuerint experti, ut martiales ſunt populi Flaminiæ dediti armis facillimè capientur: quia pauidos, & rei militaris ignaros, cuncta timentes non protegunt foueæ magnæ vallorum, neque altiſsimę turres, nec latiſsima mœnia, nec arma fortia: quia metus armari non poteſt populorum ignauium: quorum animi concuſsi timore læduntur clamoribus, & ſtrepitibus hoſtium ſuorum, illos obſidentium, & inuadentium. Et ſi con

tra huiuſmodi populos inertes, & inexpertos facta fuerit corona militum ut ſupra cum machinis, & inſtrumentis bellicis circa, omni ſemota mora expugnentur, & capientur non retardata expugnatione.

76 † Et ſi obſeſſi obſtiterint in primo ingreſſu ommiſſo terrore, aucta ſibi audatia pro poſſe tutabuntur poſt viribus, & arte ſuis: & difficilior in dies fiet expugnatio deficientibus poſteà viribus, & audatia hoſtibus quos inde oportebit vti omni virtute virium artè, & bello: ſi obſeſſos ſuperare voluerit.

77 † Conſilium optimum eſt in re militari loca illa hoſtium non obſideri quibus in horis, & per dies obſeſſi poſſunt occurri, & ſuccurri à ſuis, & integros pro ſauciis, & non aliis neceſſariis rebus hoſte inuito ponere: quia eſſet conterrere tempus: eſtque menti tenendum cæleritatem ſæpe prodeſſe in capiendo loca obſeſſa. Et tollenda ſunt impedimenta quæcunque nociua obſidioni obſidentibus, & obſeſſis reſpectiuè pugnantibus, & pugnaturis.

78 † Et Populi bella fugientes, & obſidiones ſunt ab amicis populis placidè, & cũ humanitate recipiendi: & illis eſt piè ſuccurendũ exemplo Trigenorum, qui omni humanitate acceperunt Athenienſiũ ſenes, mulieres, & paruulos fugientes propter bellum Xerſis, & illis expublico conſtituerunt alimoniam, dando vni cuique dietim obolos duos, & paruulis licentiam accipiẽdi poma vbi voluerint, & pro eorum diſciplina mercedem ſoluerunt magiſtris.

79 † Et pro vt aliàs dixi, vt hoſtibus tollatur commoditas bellandi, conburenda ſunt ſtramina, & commeatus, ac ædificia, & habitacula, molendina, & fontes quibus hoſtes ſuffragantur, & inſtrumẽtaque, & munimenta ſua bellica in hoſtium territorio vbi fit bellũ: vt Scipio fecit in Aphrica, & quandoque in proprio territorio quando ſit timor obſidionis, antequàm hoſtes veniant ad obſidendum, vt illi indigeant ipſis, & ne noſtris nocere diù valeant: hæc tamen in arbitrio reſident ducum prudentum.

80 † Et pulchrum eſt munus glorioſæ militię quando pro honore dicitur, hic fuit primus qui in hoſtes tranſcendit, & illos inuaſit, & muros aſcendit, & vallũ: & meritò antiqui coronabant huiuſmodi milites, & mortuos in bello viuere ꝑ gloria præſumebant. Ideò boni milites non curent de morte, ſed de honore: propterea patriam, & ſuos honorant pro egregiè factis in bello.

81 † Scalæ capiendorum Vrbium, Turriũ, arcium, & fortiliciorum obſeſſorum debent eſſe longiores quàm ſint muri: quorum menſuratio fieri poterit, vt aliàs dixi trahendo lapidem, aut ſagittam cum filo lineo ligatam, & ita menſurari poterint muri; qui vmbra ſolis, & lunæ radiantis, menſurari quoque poterint pertica, oculoque, & ſquadro agri meſſorum hoſtibus ignorantibus quando vmbra occupat terram de mane, vel de ſero, & nocte lunata menſuretur ſpaciũ illud vmbræ pedibus, vel arundine, vel alia ſimili materia: & tantum erit altitudo propugnaculi, quãtum in longum vmbra erit in menſura: & aqua fouearum cum filo lineo, & perpendiculo menſuratur.

82 † Vmbrarum rationem primò docuit Anaximenus Mileſius Græcus: qui primus etiam fuit qui horologium monſtrauit Lacedæmoniis: & ratio meſſionis huiuſmodi ceſſat in obſcuro, & nubiloſo tempore. Et ſi quiſpiam ſteterit in plano loco deorſum contra ſolis rectitudinem ponens vmbram ſuam corporis pedibus metietur à xxiiii. Die menſis Decembris cum ſequenti menſe Ianuarii.

83 † Nimia quoque aqua vt ſuperius dixi ſæpe capiuntur vrbes, turres, & arces: quæ poſſunt etiam ſuffocari aquis, factis argeribus, & ripis aduerſus eas, pluriumq; fluuiorum aquis inſimul iunctis per diuerticula locis obſeſſis contrariis, vt dixi de Sopore rege Perſarum: qui Araxem fluuium ob aquarum abundantiam diuerticulis conductam Nicomediam cœpit.

84 † Auro etiam capi poſſunt turres, vrbes, & arces, & pariter ferro quandoq; liberare Camilli Romani dictatoris exemplo qui Trutinam ſuam reſtituit Galliæ, & aurum pro patria ſeruauit inquiẽs enſem ſuum eſſe marte ponderandum, & hoſtem Gallum abire iuſsit dicẽs proprium eſſe Romanorum ferro, & nõ auro patriam ſeruare iuxta illud.

Non benè pro toto libertas venditur auro.

Non ſit alterius q poteſt eſſe ſuus.

Et melius eſt in libertate mori, quàm cum verecundia viuere in ſeruitutẽ perpetuam. Nam dies ille verecundiæ eſt de pluri in vita hominis patientis dedecus, Libertii ſententia Romani Equitis: pro libertate Brutus, Caſsius, Cuia, Caſcha, cum Metello Cimbrico, & coniuratis. xxiii. occiderunt Cæſarẽ in ſenatu apud colũnam vbi fuerat ſtatua Magni Pompei anno ſuę ętatis lvi. & per annos tantum quatuor Dictator regnauit in vrbe, & antequàm fuiſſet interfectus per ſeptẽ dies ſol fuit ortus ſine lumine, & nebuloſus, & pallidus extitit, & fructus in maturi cadebant ex arboribus, & apparueſe comete, & ſtatuam marmoream conuerſam fuiſſe retrorſum in Capua legimus.

85 † Loca obſeſſa ne dũ ferro in expugnatione, & duro marte capi poſſunt, ſed arte ſimulata fuga poſitis inſidiis, liberalitateq;, cautione, libertate, ſuſpitione, amicitia, fictis hoſtium ſignis, & veſtibus, ſimulata vaticatione frumentaria, aut venatione de die, vel de nocte fugitiuorũ, & debitorum ciuilium, & criminalium liberatione; & quorũdam ex primatibus corruptione, & exilio cum talea miſſorũ ad hoſtes vt tractarent proditiones &c. & pluribus aliis modis prudentia Ducũ experiendis.

86 † Quid ſit Ciuitas quæro, quid caſtrum, & quid uilla, quid oppidum, & quid prouincia, quid terra, & quid diſtrictus, q̃d territorium, & quid patria: & quomodo conſtituatur ciuitas, & quid differat à patria: ad hæc faciunt notata per Alex. de Imo. in l. i. §. Sin autem. ff. de no. oper. nunt. & per Bart. & Bal. in l. ii. C. de natur. liber. & per Bart. in l. ſi nupta. C. de metat. lib. x.

87 † Edictũ de noui operis nunciatione vendicat ſibi locum in ciuitate, & in caſtro, & extra ciuitatem, & extra caſtrum: Ciuitas appellatur quaſi ciuium vnitas c. Si ciuitas, de ſenten. excom. in vi.

88 † Oppidum ab oppibus dictum eſt, eſtq; genus aptum comprehẽdere ciuitatem, & caſtrum l. Vrbem, & l. Pupillus. §. Oppidum, & per Bar. ibi ff. de verb. ſignific. vbi habetur ꝙ appellatione oppidi non venit villa: Ad prædicta faciunt nota. per Bar. in d. l. Pupillus, & in tracta. ſuo qui ſint rebelles in verb. Lombardiæ, & in l. hæres, & per Glo. ibi. ff. de leg. i. & ꝑ Canoniſtas in c. Si ciuitas, de ſenten. excommu. lib. vi. & quælibet Ciuitas debet habere Epiſcopum, habetur per Bal. in l. vnica. C. de metropoli Beryto lib. xi.

89 † Angelus de Peruſio in reper. l. ſi inſulã. ff. de verb obligat. dicit prius fuiſſe ciuitates, quàm fuerit Epiſcopi: & dicit illam eſſe ciuitatem quæ habet iuriſdictionem eligendi defenſores vt in. §. Ius iurandũ, authen. de defenſ. ciuit. Et quid ſit Prouincia, & qualiter conſtituatur notant Docto. in l. vltim. C. de præſcrip. long. temp. & in c. coram, de elect.

90 † Et quid ſit terra, & an comprehẽdat caſtrum, & villam Dic ꝙ ſic, c. cum in partibus, de verb. ſignific. Et de territorio, diſtrictu, & diœceſi habetur in d. l. Pupillus. §. Territorium, ff. de verb. ſign. & in c. Paſtoralis extra de re iudicata, & in clemen. Ne Romani, de elect.

91 † De patria verò, & quid ſit, & an idem ſit ꝙ ciuitas habetur per Bar. & Bal. in l. iii. C. de natu. liber. & per Alex. in l. iii. ff. de no. oper. nunc. in §. Sin autem, & ꝑ Oldrad. in conſ. clxxvi. & Fran. de Aret. in conſi. lxxvi. & in conſi. lxxvii. vbi ponit an appellatione Ciuium veniant comitatenſes in territorio habitantes.

92 † Quæro quot Ciuitates faciãt Regnũ. Dic decem: & ſic Pręſes Romãdiolæ qui habet ſub ſe decem Ciuitates ſub gubernio, & iuriſdictione ſua vice Rex dici poteſt: & nomina illarum decem ciuitatũ

Rauenna Nobiliſsima patria mea antiquiſsima cuius antiquitati cædit Roma. Item Forliuium, Fauentia, Ceſena, Ceruia, Ariminum, Forū Cornelii, ſiue Imola, Sarſina patria Plauti comici Poetæ, Forum pompilianum, & Brithonorium: & quia in titulo ſuo ponit ſe Præſidem Romandiolę, & exharcatus Rauennæ. Nam ſi foret cum effectu gubernator totius exharcatus Rauennæ ciuitates haret duorum regnorum, & vltra ſub regimine ſuo: quia exharcatus Rauennæ ſe extendit ab appenino ad mare Adriaticum vſque ad padum, & à Pado ad mare prædictum: & præter dictas decem ciuitates in exhārcatu Rauennæ ſunt etiā Bononia, Ferraria, Parma, Placentia, Mutina, Regium, Adria quæ nomen dedit mari Adriano, Comaclum, Bobium, Piſaurum, Cuncha vrbs modo diruta in mari ex oppoſito Catholicæ inter Ariminū, & Piſaurum & harum ciuitatum Epiſcopi curiam Antiquitus faciebant Archiepiſcopo Rauennæ, & in Rauenna manebant ad libitum dicti Reuerendiſsimi Archiepiſcopi Rauennę, vt faciunt Reuerendiſsimi, & Illuſtriſsimi Domini Cardinales in curia Sanctiſsimi D. N. Papę: & in Rauenna exharcos. i. Principes morabātur, & dictas ciuitates iuriſdictionaliter regebat, poſt exharcum donata fuit dicta iuriſdictio in temporalibus, & ſpiritualibus Archiepiſcopo Rauennæ ab Imperatoribus pluribus: Et ego uidi priuilegia dictæ donationis, & poſt iuriſdictio prædicta fuit ꝑ multos, & multos Imperatores reſtituta ꝓ Deo Rauenna cum toto exharcatu ſuo Romanę, Eccleſiæ, & ego uidi priuilegia multa cum bullis aureis exiſtentia in mole Adriani, vbi eſt modo caſtrū, & ſeu Arx ſancti Angeli de Vrbe, vbi fuit ſepultura Adriani Imperatoris.

93 † Quæro ſi Eccleſia ſubſit domino temporali pro temporalibus quantum ad temporalia, & feudalia tantum, Dic ꝗ ſic, & tributum ſoluit Eccleſia c. magnū, xi. q. i. habetur in capitulis Corradi in c. i. & ibi per And. de Iſer. in §. & iterum ſi clericus.

94 † Item quæro ſi vaſallus eccleſię ſit de foro Eccleſię, vt non conueniatur niſi in foro eccleſiaſtico, habetur in c. i. de ſtat. contra libertatem Eccleſię.

95 † Quęro de caſu ſi eccleſia poteſt alienare ſuam rem in feudum datam, Dic ꝗ non; niſi in dando alii in feudum c. i. & per Doct. ibi. in §. i. qua vaſal. Iura. debet. Nam idem ſeruatur in clericis dantibus feuda, ſicut in laicis c. Præterquàm, de teſt.

96 † Et eccleſia eſt cultrix iuſtitiæ, nec pati tur aliquid fieri contra iuſtitiam habet in c. i. in §. Præterꝗ, in tit. ſi de inueſtit. queſt. oria. inter dom. & vaſal.

97 † Quęro ſi poteſt Eccleſia Romana eximere ab Impeatore aliquam prouinciā Dic quòd ſic: vt tenet And. de Iſer. in prælud. ſuis feud. in §. Tertiò quęritur, verſ. Item Eccleſia Romana. Nam Eccleſia Romana poteſtatem habet in Imperio Catholicorum propter Deum. Imperator Argolicus enim Conſtantinopolitanus habuit Imperii poteſtatem Senatus, Populiq; Romani ſuccedens Cęſari Dictatori: qui à Senatu, populoq; Romano fuit creatus Perpetuus Dictator, & Imrator vniuerſi Romani Imperii: quod ꝑ Papam fuit poſt in Germaniam translatum, & modo à Papa Dei Vicario, & ab Eccleſia ſponſa Chriſti, & ipſius ſancta ſede Apoſtolica dependet Imperiū: quod principaliter Dei eſt, in cuius poteſtate ſunt omnia Regna.

FINIS.

IVLII FERRETTI RAVENNATIS
IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS EQVITIS ET COMITIS LATERANENSIS PALATII.

De modo defendendi loca obſeſſa. Tractatus.

SVMMARIVM.

Principes loca bene munire debent, ut illa ab obſidione defendant, quæ requirantur ut hoſtes facilè ſuperentur. ſingulariter enumerantur. & nu. 2 & 3. cum multis ſeq.

3 *Ignis incendiarius qualiter fiat & exerceatur, & quantum contra hoſtes proſit. & quomodo contra illum ſit prouidendum. & nume. 4 & 5.*

4 *Docetur modus cognoſcendi cauas ſubterraneas & quomodo illæ euitari debeant. & nu. 5.*

6 *Cauæ ſubterraneæ quibus locis magis noceant.*

7 *Loca obſeſſa quo tempore, & quibus horis ſint magis cuſtodienda.*

8 *Principes cuſtodes uigilantiſſimos ac canes mordaces in locis obſeſſis tenere debent, ut hoſtes ad mœnia uenientis repellant & mordeant.*

9 *Obſeſſi qua ſimulatione oſtẽdere debeãt hoſtibus nõ indigere annonis nec alijs ſibi neceſſarijs.*

10 *De uictoria & liberatione Vrbis per Romanos contra Gallos, & maxima gloria Romanarum uirginum in Capitolio obſeſſarum, quòd deficiente canipa bellantibus ſuis qua fiunt funes baliſtis, proprios capillos ſibi inciderunt. quibus occurſum fuit baliſtariis & Capitolium defenſum: & de conſtitutione templi Veneris Caluæ.*

11 *Loca obſeſſa liberari poſſunt, hoſtium loca uel patriam obſidendo.*

Loca in montibus obſeſſa quomodo lapidibus poſſunt defendi.

12 *Cæſar Catholicorum Imperator, optima in Deo fide, aggrediendo infidelium loca, uictoriam reportabit.*

13 *Populi capta urbe, quomodo poſſunt etiam ſe defendere, & à manibus hoſtium liberare, & nume. 14. & 15.*

16 *Obſeſſi etiam incẽdio ſe defendere poſſunt, exemplo Nabidis Regis Spartanorum.*

Animal qua arte euerſus eſt à Campanorum obſidione.

17 *Obſidentes poſſunt etiam uinci ab obſeſſis animoſe bellantibus, ut contigit Forliuij, ubi exercitus Gallorum fuit interfectus uſque ad unũ: & Regi Pyrrho in ciuitate Argiuorum, qui fuit interfectus, à populis pertinaciter pugnantibus. & nu. 18.*

19 *Loca obſeſſa quandoque ſeruantur relictis portis apertis ſine cuſtodia dando hoſtibus de rebus papaueratis. & gipſata farina, & ſimilibus. ut pereant. prout fecit Briſaney Imperator.*

20 *Obſidentibus intrantibus loca obſeſſa prodeſt quandoque portas eorum relinquere apertas. ut obſeſſis fugiẽtibus tuta detur uia abeũdi.*

21 *Oratores mittendi ad hoſtes, quales eſſe debeãt, & quod ſit eorum officium, & quomodo per ipſos urbes obſeſſæ ſint defendendæ. nu. 22. & 23.*

24 *L. Sylla qua arte cæpit Athenarum ciuitatem, per Ariſtonem tyrannum occupatam. & nume. 25.*

26 *Ciuitatibus infidelium, quæ ſe ſponte dant Imperio Catholicorum, iniuria neque aliquod malum inferri debet, ſed erga ipſas omnis humanitas & munificentia eſt utenda.*

27 *Nobiles experti & fideles mittendi ſunt ad cuſtodiam locorum obſeſſorum, qui pro gloria & honore ac ſuorum defenſione diligenter cuſtodiant & ſtrennè pugnent.*

28 *Dedititiis nõ eſt facile credendum, niſi primò receptis ab illis armis, & obſidibus, exemplo Cæſaris.*

29 *Factionum tumultus in locis obſeſſis quomodo ſedari debeat.*

30 *Factioſi & ciuitatum partiales an teneãtur ad refactionem damnorum & iniuriarum parti iniuſtè oppreſſæ.*

31 *Principes teneantur de omnibus malis & dãnis*

illatis populis ſuis, & illis quibus caſu ſui inferuntur per alios.

32 *Crimen læſæ maieſtatis incurrit, qui innuit tractatum cum hoſtibus; ut Principis ſubditum occidat.*

Ciuiles diſſenſiones ſunt per Principes omni arte tollendæ.

33 *Princeps unius factionis pugnans cum Principe alterius factionis, an debeat partem quã ſibi inimicam ſuſpicat à ciuitate expellere.*

Marcellus qua arte retinuit Nolam amicam Romanis, & nu. 34.

34 *Dubia proditio in populo qualiter à Ducibus belli tolli debeat.*

35 *L. Lucullus quomodo Mithridatem ab obſidione Ciricenorum urbis fugauit.*

36 *Obſidentium blãditijs nulla per obſeſſos eſt præſtanda fides.*

37 *Obſeßi cauere debent ab hoſtibus ſuis, qui mutatis ueſtibus armis & inſignibus ipſorum obſeſſorum, magnam uenturi ſuffragij legitiam fingunt.*

38 *Sapientum urbis Sabbæ reſponſum datum Alexandro interroganti ſi plures erant uiui aut mortui.*

39 *Obſeſſa loca, etiam cum equitatu leuis armaturæ defendi poßunt, hoſtes aggrediendo, ut fecit Alfonſus Caſtriata Marchio Atripaldi in liberando Neapolim ab obſidione Gallorum, eorum diſcipato exercitu.*

1 TVTANTVR † obſeſſa loca probè annonis munita, à fida & experta gente militię, variisq; armis, & machinis bellicis mobilibus ligni, terræq;, & lapidum: ex oppoſitis factis in hoſtes quę etiam comburi, & dirui arte magiſtra poſſunt incendiario igne, trabibusq; acutis, cum ferratis capitibus extra muros poſitis: & intrinſecus arte cauata terra facilè corruunt vt aliàs dixi ponderoſæ machinæ, quę ſuperari etiam poſſunt obſeſſorum machinis ſuperantibus turres, & machinas obſidentium.

2 † Et machinæ bellicę inſidiãdo hoſtibus aptius apponantur locis obſeſsis nocturno tempore, & in locis opportunis vbi hoſtes deſignant uenire quàm de die: ne hoſtes certiorent, & aptius etiam de nocte deſtruuntur hoſtium munimenta q̃ de die: quę variis etiam modis vt aliàs dixi repelluntur arietibus, teſtudinibusq; & edificiis, & propugnaculis artè factis, & appoſitis illis, & in ipſa arte proiecto Vulcano: & per irruptionem experto Marte tolluntur.

3 † Et q̃a in re bellica eſt valdè vtilis ignis incẽdiarius, & qualiter diuerſimodè fiat, & exerceatur dicam in libro rei naualis: quem Domino duce, & eius gratia compillare decreui: vt Catholici docti in omni bello vtriusq; elementi terræ, & aquę pro Chriſto Domino Deo noſtro bellantes valeant facilius infideles ſuperare: & quoniam in re nauali efficit magis ignis prædictus quàm in terra in qua etiã valdè prodeſt pro uictoria, & hoſtium deſtructione Ideò ibi de dicto igne latius ſcribere decreui. Romani exiſtentes in Ciuitate Palermi cum præſidio: & uenientem ad mœnia proſpexerunt Aſdrubalem, illum fuerunt aggreſsi intus, & extra ciuitatem tutantes illam, & Aſdrubalem occiderunt cum ſuis bellica arte.

4 † Et ſi contingerit per obſidentes cauas fieri ſub terra cauatas, vt obſeſſa loca capiantur, vel præcipitentur ob ignem ſulfureum doloſum, & machinoſum. Conſilium erit pro obſeſsis ad cognoſcendum cuniculos, & cauas de nocte factas fumo terræmotæ ſolis calore in eius ortu fumante, vel auditu cuſtodum, aut motum aquæ arte poſitę in aliquo uaſe, vel ſpiramine; puteisq; pluribus profundis factis, aut aliter prouideatur.

5 † Prouidebiturq; arte prudentis experti ducis obſeſſorum cuniculis, & talpis contrariis, & contracauis, ſpiraminibus, in tantum quòd non efficient locis obſeſſis factis contra foueis, & ſpiraminibus pluribus variè cauatis per rectum tramitem obliquumve, aut extortum, poſita ibi aqua, vel alia humida materia: hoſtes cauantes impediente, & prohibẽte ignẽ non parere effectum ſuum: prout fecit Similiton Dux Athenienſium in Sicilia contra Romanos: qui cauas fecerunt, &

illos

illos aqua impediuit, Et tempore noſtro Bononienſes obbſeſsi cotra cauas cõtrariis cauis uictores permanſerunt, & variis modis impeditur effectus incendii cauarum factis puteis contra ipſas cauas ſubterraneas, aut in illas arte conducta aqua fluuiali, vel fontium per canales, & foſſata, calceq; viua cum aqua, vel materia ignita, & fumoſa, machinoſa, dura, aut liquida hoſtibus nociua. Ita q in ipſis cauernoſis cauis ſuffucabũtur hoſtes, & ibi peribunt obſeſſorum virtute: vt Gottis contingit in ciuitate Neapolis. Per cauas ſubterraneas facta ſibi via capta fuit per Romanos vrbs Veientanorum, & aquarum deriuatione occupata fuit Neapolis ab Elliſario duce Iuſtiniani Cæſaris.

6 † Cauæ ſubterraneæ magis nocent locis terrenis arridis, & ſiccis, montoſis, & nõ ſaxoſis vbi aqua haberi non facilè poſſit: quia ibi puluis ſulfurea operatur, & in humidis locis, & pluuiali tẽpore perdit vigorem: & Populi imbelles de cauis huiuſmodi timentes, ſe hoſtium dictioni ſpontè tradunt: contra quos proſunt fictiones arte factæ per prudentes Duces.

7 † Et habent pro regula curari obſeſsi ne capiantur ab hoſtibus, & opprimentur de nocte tempore quo quieſcunt poſt factas cuſtodias, ſeu vigilias, aut de mane in ortu Solis, vel de ſero inter diẽ, & noctem: aut quando cibatur, & ſeu cubatur in meridie ſecundum naturam regionũ, & militum quorundam, vel quãdo equi iuerunt ad pabulandum, ſeu ad potandum, vel celeriter poſt factam expeditionem. Ideò eſt prouidendum vt de nocte ſint vigiliæ, & q non dormiant, ſed vigilantiſsimè maneant, & pariter cuſtodes de die ſint, & ſemper in armis. Exemplo Marci Antonii Romanorum Imperatoris qui dum in Armenia debellaret ampliſsimam ciuitatem Faortem à Rege Parthorum Faorte conſtructa, prius per ipſum deprædata regione Antropaterna, relictis impedimentis tercentorũ curruum, quibus portabant machinæ cũ cuſtodia Titiani, ſciens vxorem, & filios Regis Medorum eſſe in ciuitate: & illicò Faortus Rex Parthorum occiſo patre cum exercitus parte, fuit aggreſſus Titianum & illum interfecit cum quindecim millibus hominum Rege Polenio capto, & omnes machinas cõbuxit: quo audito per Antoniũ ſuos acie inſtruxit, & illos ita inſtructos retinuit ſilentos in tentoriis ad quos Parthi peruenerũt mirantes de ſilentio, & dato ſigno per Antonium fugati Parthi fuerunt à Romana virtute, & cum magna Parthorum cæde mira celeritate occupauit vrbem Antonius.

8 † Principum prudẽtia eſt maxima tenere cuſtodes vigilantiſsimos in vrbibus, arcibus, & turribus cum domunculis, & tabulatis pro cuſtodia factis ſuper altis muris, ne ſol, ventus, tempeſtas, & imber officiant illis, tenendo ſecum ſuper mœniis vigilantiſsimos, & mordaces canes: qui hoſtes venientes ad mœnia cum ſcalis, vel in ipſis vagando ſentiant odore, & mordeant illos, & repellant, & cum latratu cerciorẽt dominos ſuos, & eorum cuſtodes: vt Olitoris canes infecti fuerũt Eumeni in expeditione caſtri Syracuſanorum detenti à Dionyſio tyranno: quem expulit Eumenes capto caſtro, & Syracuſas in libertate poſuit. Et hoſtes repellent vigilantes cuſtodes ſaxis, & aliis armis, & inſtrumentis variis, ac machinis bellicis aptis ad repellendum hoſtes: ita q obſidentes inimici votum ſuum adimplere nequibunt. Cõtra canes prędictos feroces vigilantiſsimos, & mordaces prouideri poterit virtute huius verſiculi pſalmi prophetæ videlicet In chamo, & freno maxillas eorum conſtringe qui non approximant ad te, vel cum offa arte facta, & ſibi iniecta qua ſumpta per canes ipſi vlterius non latrabunt, ſed dormient, vel morientur apta materia vt lupi venenati, & de Cerbaro latrante cantat Poeta.

Melle ſoporatam, medicatam frugi
bus offam.

9 † Regula eſt militiæ quòd obſeſsi ſtent in optima cuſtodia, & vtile eſt pro obſeſſis habere copioſas annonas cum reliqs neceſſariis pro bello, & victu: quibus

obſidentes fortè putant obſeſſos indigere: & profuit quandoque proiicere extra mœnia locorum obſeſſorum panes in hoſtes, vt Romani fecerũt in Capitolio obſeſsi à Gallis: & Athenienſes à Lacedæmoniis, vel mittere aliquem bouem extra locum obſeſſum qui pauerit frumentum quem ſi hoſtes interficerint, cognoſcent obſeſſos non indigere frumento: Ita quòd arte tali obſidentium animus, & fiducia peribit: qui prius credebant loca obſeſſa carere cibariis. Ideò talem obſedionem fecerunt prædicta de cauſa, qua ceſſante ceſſabit. & effectus c. Cum ceſſante, de appella. Traſibius Dux Mileſiorũ dũ foret obſeſſus ab Aliato credente illum indigere victu, oratoribus Aliati oſtendit magnam frumenti quantitatem, & in foro publico, & conuiuia multa fecit: quibus oſtendebat ſe poſſe lõgo tempore tolerare obſedionẽ.

10 † Et fuit conſequuta poſt per Romanos contra Gallos vrbis liberatio cum victoria virtute ſui Dictatoris xv. Kalendas ſextiles propè flumẽ Aleam in Sabbaria via diſtante ab vrbe per quindecim millia paſſuum, vrbis iam primò ſequuta ruina, & patrum cęde, & arcis obſidione capitolinæ: ubi gloria maxima fuit Romanis virginibus in Capitolio obſeſsis, quòd deficiente Canipa bellantibus ſuis qua funes fiunt ſcorpionibus, & baliſtis, proprios capillos ſibi inciderunt, quibus occurſum fuit ſcorpionariis: & Capitolium hac de cauſa fuit defenſum: & ob tale factum egregium in honorem fœminei ſexus templum Veneri Caluæ Senatus fieri conſtituit, prout docet hiſtoria, & idem feciſſe legimus fœminas Aquilegienſes, Aphricanas, & Carthaginẽſes obſidionum quorundam temporibus.

11 † Poteſt etiam tolli hoſtium fiducia, & locorum obſidio patriam aggrediendo obſidentium: vt aliàs dixi de Scipione maximo Aphricę deſtructore: qui opprimendo Carthaginem reuocauit Annibalem ex Italia quam per Dies affligebat; & qui ſua diù tueri nequeunt aduerſa fortuna illa conſeruant, opprimendo aliena, rotam ſuã inſtabilem voluente fortuna. Et pro tuitione obſeſſorũ locorum in montibus conſtructorum proderit implere uaſa ſaxis magnis; & illa in præcipitem contra hoſtes mittere: quibus impetuosè cadentibus perdẽt; & lacerabunt obſidentes.

12 † Et ſi Cæſar catholicorum Imperator, & ſemper Auguſtus Dei uiui regna per infideles occupata aggreſſus fuerit cum ſuo inuictiſsimo exercitu Orthodoxorum illa optima fide: vt vnus fiat Paſtor, & vnum ouile, vt dictat Euangelium, ſe cum erũt, & pugnabunt Angeli, & nihil reſiſtere poterit diuinæ potentię.

13 † Capto namq; aliquo obſeſſo loco vi, aut dolo; diurno, aut nocturno tempore cæſis cuſtodibus, aut vigiliis vt cantat Poeta.

> Inuadunt vrbem ſomno, vinoq; ſepultam
> Cæduntur uigiles, portiſque patentibus omnis,
> Accipiunt ſocios, atque agmina conſcia iungunt
> Tempus erat quo primã quies mortãlibus ęgris
> Incipit, & dono diuum gratiſsima ſerpit &c.

Et in ſomnis quid agere habeant.

14 † Animoſi populi capta eorum vrbe poterint ſe in ea etiam defendere uariis modis, aſcendendo turres, & domos altas, ſuperiora, & altiora loca, iactando lapides, tegulas, & ligna miſsilia, & ponderoſa ſaxa deorſum in hoſtes iuxta illud poetæ.

> Nec ſpes vlla fugę, miſeri ſtant turribus altis.

15 † In capta urbe Agros per Pyrrhum, iacta fuit tegula à fœmina quadam in caput ipſius regis Pyrrhi: qui tali percuſſione cecidit in terrã, & inde periit Pyrrhus Rex Epyrotarum, truncato ſibi capite: Nam hoſtes in loco inferiori exiſtentes grauiter lædi poſſunt, aut ſe collocando ciues in aliqua fortiori parte capti loci, quæ per ſe tueri poſsit arte, militari, exercitio, hoſtibus inuictis: quod facilè fieri poteſt quando locus obſeſſus ſit magnus, & pauci in eo ſint defenſores

experti: vt probè fecerunt tempore noſtro Cæſarei milites in obſeſſo Mediolano: qui ſua virtute pauci experti multitudinẽ ſuperarunt, & Mediolanum Imperio ſuo conſeruarunt.

16 † Poterint etiã ſe tueri ſi ex vna parte loci capti fuerit factum incendium magnũ ita ꝙ hoſtes circuire illud non poſsint, & totum diſcurrere exemplo Nabidis regis Spartanorum qui arte tali Romanos impediuit iam ingreſſos ciuitatem quos ex illa expulit incendio tali. Et volentes Campani obſeſsi certiorare Romanos de obſidione Annibalis extra ciuitatem miſerunt quendam vt captiuum, & literas inſcio Annibale attulit Romanis qui arte euerterunt Annibalem ab obſidione.

17 † Poſſunt etiam obſidentes vinci à populis obſeſsis in militia doctis, ſtrenuè, & animosè bellantibus, vt in flumina contingit Forliuii: qui vnus Gallorum exercitus fuit interfectus uſque ad vnum à bellaci populo Forliuii, ſe callidè reducto arte, & conſilio ſui Guidonis Bonati in una parte ciuitatis, & ex Gallis nullus euaſit qui fuiſſet nuncius ſuorũ excidii: quorum cadauera in puteo magno exiſtente in foro publico dictæ ciuitatis ſepulta fuerunt: & locus ille hodiè nuncupatur Cruceta Gallorum: & in huiuſmodi inuaſionibus locorum pro libertate, & defenſione patriæ, perſonę, & ſuorum honoris, & rerum: pugnat vterque ſexus maſculus, & fœmineus indiffe-renter.

18 † Et vt aliàs dixi contingit regi Pyrrho dum foret in Ciuitate Argiuorum populo pertinaciter pugnante: qui Pyrrhum elephantem interfecit, & bellua mortua impediuit regis diſceſſum in arcta turba, alio Pyrrhi elephante ob mortem ſui dominifurente in omnes, vulnerato tunc Pyrrho à iuuene quodam Argiuo, cuius mater miſit tegulam ſuper caput Pyrrhi qui contra dictum iuuenem quærebat vendicare vulnus quod ſibi intulerat: & ob ictũ tegulæ prædictę ab equo cecidit Pyrrhus in terram, & inde manu Zofiti militis Anthigoni caput illi non ſine tremore truncauit: & per Alcionem filium Anthigoni pręſentatum fuit patri, q viſo Pyrrhi capur plorauit, & filiũ caput percuſsit baculo ob impiè factum per ipſum in præſentando Anthigono caput tanti regis: quem cum honore magno ſepelliri fecit ut decuit inclyto Imperatori, & Pyrrhi filium Helenum vnà cum ſuis Epirotis probè reconciliatum cum mira humanitate, & magnis numeribus remiſit in Epirum. Et poſt emiſſo igne per ciues in dicta ciuitate Argiuorum Flaminius Romanus ingreſſus in ea cum exercitu fuit ex ipſa expulſus: & Cæſar ſeruauit Megaram apertis ferris leonum.

19 † Et deſerto loco obſeſſo, portis relictis ſine cuſtodia, optimo mero, cetereq́;, & Baccho ibidem exiſtente calidè papauerato, vt hoſtes crapulati dormiant, & indè deleantur, aut capiantur ſomno ſepulti, aut gipſata, ſeu uenenata farina, vel alia materia cibi, aut potus moriantur: vt olim fecit impius, & improbus quidã Græculus Imperator Biſantii qui farinam gipſatam miſit exercitui catholici Imperatoris Germaniæ, & Regis Gallorum iam ducto in Græciam ad recuperandum, & acquirendum regna Chriſti fidelium occupata per hoſtes infideles, & ob dictam gipſatam farinam ferè totus exercitus prædictus periit, odio, inuidia, & dolo dicti Conſtantinenſis Imperatoris: qui poſteà ob dictum, (vt reor) peccatum imperium ſuum Argolicum perdidit occulto Dei iudicio, & dicta fraude gipſatę farinæ, aut venenatæ annonæ, data occaſione poterint infidi hoſtes diſcipari opera Principum catholicorum.

20 † Proderit quandoq; obſidẽtibus intrantibus loca obſeſſa portas eorum relinquere apertas: vt obſeſsis fugientibus tuta detur uia abeundi, aut proclamari facere ꝙ nullus de capta ciuitate lædatur, niſi illi qui arma habuerint, & illa tulerint reſiſtentes contra obſidentes: & ſi arma proiecerint in terram indulgeatur illis ſub certa pęna ſi contra factum fuerit exequenda in illos qui non paruerunt,

quod utile erit, ne obſeſsi deſperatè certent, & lædant obſidentes, & fœminis ob dictum proclama tolletur audacia, ex alto iactandi lapides in hoſtes.

21 † Et ſi contingerit mittere oratores ad hoſtes, conſilium erit non mittere ignorantes diſciplinam militarem, ſed ſcientes, & expertos in re militari; qui probè caſtra, & loca inimicorum luſtrari, perſpicere, & perſcrutari valeant, & ſæpe arte mittuntur huiuſmodi oratores vt exploratores cauſa ſciendi errores, & archana hoſtium, Scipionis, & Lelii Cornelii exemplo: qui ſeruorum habitu tribunos militum, & cēturios ire iuſſerūt in hoſtilia caſtra Pœnorum: vt iudicium facerent inimicorum, & eorum ordinū. Nam hi equum tanq̃ fugientem proſequuti maximam partem circuierūt murorum ualli Annibalis, & munitionum, & annonarum loca: quę cum nūtiaſſent ea quæ viderunt Scipioni, & Lelio confectum incendium fuit in nocte, & belli exitit ſequuta uictoria.

22 † Modus eſt etiam tuendi urbes obſeſſas per oratores miſſos ad obſidētes ad promittendum quid ſibi dari, aut loca obſeſſa abſq; tanta fideiuſsione, & nō tuto obſide: ut cōtingit Belliſario duci Cæſaris Iuſtiniani qui ita fuit deceptus ab oratoribus Neapolis, vt firmat hiſtoria, & inde Neapolim habuit Belliſarius, & erga ipſam ciuitatem fuit vſus pietate, ut aliàs dixi pro vt decet bonos Principes qui regnare cupiunt in gratia Dei, qui dat, & tollit uictorias, & Regna.

23 † Eſt eſt præcauendum non ita paſsim mittere ad hoſtes pro oratoribus, & exploratoribus illos qui ſciāt archana ſuorum Principum: quoniam poſſet contingi ipſos auro, & muneribus corrumpi, & ſpontè propallare talia ſecreta inimicis, vel ipſos barbareo more cruciari tormentis, vt ſibi dicant ſecreta huiuſmodi: quorum reuelatio eſſe poſteà poſſet ruina, & perditio exercitus, & Regni.

24 † Obſidente L. Sylla Athenas Ariſtione tyranno illam occupante, & cum fuiſſet relatum Syllæ quoſdam ſenes in ceramico reprehendiſſe tyrannum de negligentia ſua: quòd non probè cuſtodiebat Epidalcum locum intra ciuitatem Athenarum: & quòd facillimè poſſent hoſtes ingredi ciuitatem ex illo loco, & Sylla nō neglexit tale relatum, & ibi de nocte ſe contulit, & eo niſo cæpit Epidalcum, & Athenas in obſcura nocte, & populum trucidauit Kalendis martii multò in atriis, & latis locis Athicæ urbis ſparſo ſanguine paucis parcito uiuis: quibus donauerat cadauera nt illa comburerent ad preces duorum exulum Athenienſiū: qui militabant cum Sylla Midiæ, & Caliſonis nominibus, reducto tyranno in Pireo parta Athenarum arce: & indè tyrannus opera Curionis propter ſitim, deficiente ſibi aqua in Syllæ captiuitatē peruenit maxima tunc urgēte ſiccitate. Et legitur ꝙ poſtq̃ captus fuit dictus tyrannus, pluuia adeò magna illicò venit ꝙ aqua fluminis Araxis ſuperauit ripas.

25 † Et indè Sylla fecit Pireum pro maiori parte comburi, ubi munitiones, & arma manebant quod opus erat mirandum à Filone conſtructum: quod fecit Sylla vt audacia tolleretur futuris tyrānis, & animus rebellandi Athico Populo.

26 † Et ſi contingerit annuēte Deo aliquas infidelium urbes ſe ſpontè dari catholicorum Imperio, & ille tueri non poſſent ob nimiam hoſtium uicinitatem, & potentiam, conſilium erit ne aliqua illis inferatur iniuria, neque malum aliquod ſed omnis erga ipſas utenda eſt humanitas, & munificentia: ut alia inimicorum loca ſe facilius ditioni dedant Imperii catholicorum.

27 † Et quando de ſumma rerū agitur ſunt mittendi nobiles experti ad cuſtodiā locorum obſeſſorum, & ſeu obſidēdorum: qui habeant pignora ſua in locis prædictis, & ſint fideles, & de illis locis, & ſeu prouintiis: quia pro gloria, & honore, & pro ſuorum defenſione, & bono nomine fideliter, & diligenter cuſtodient, & pugnabunt ſtrenue abſque mortis timore, & omnis ab his ceſſabit ſuſpitio proditionis: quæ eſt crimen, & ſcelus nephandum, & abominabile in cælo, & in terra: & nobiles prædicti ob genus nobile ſuū, & virtutem

& virtutem fugient turpem calumniam proditionis omni æuo damnandæ, & puniendæ in omni ſeculo ſine miſericordia vlla.

28 † Nec facilè eſt credendum dedititiis vt aliàs dixi, niſi primò receptis ab illis armis, & obſidibus ex eorum nobilioribus ex Principum filiis, fratribus, & conſanguineis peramatis ab ipſis; exemplo Cæſaris qui nunquàm ſe confidere voluit dedititiorum fidei propter timorem proditionis, niſi armis prius dimiſsis, & obſidibus datis de primatibus eorum, non immemor cædis Cannenſis, & Numidarum, & Pegorum proditionis.

29 † Et ſi contingerit vt aliàs dixi tumultũ factionum fieri in locis obſeſsis habita fide veritatis, habendus erit repentinus aditus ad illa: quia ſemper nocuit differre paratis: cum loca obſeſſa tempore defenſionum facillimè occupantur: quæ regi non debent tyrannicè cum angariis, perangariis, & ſuperangariis, extorſionibusq; variis, & intollerabilibus, grauaminibus iniuſtis. Sed gubernari debent cum timore Dei, cui habent reddere rationem Principes ſuæ vilicationis, vt dictat Euangelium.

30 † Quæro de caſu. Si factioſi, & partiales ciuitatum damna multa inferetes, & iniurias aliis; an teneantur ad refectionẽ damnorum, & iniuriarum huiuſmodi, ſcilicet pars illa quę iniuſtè regit, & aliã partem oppreſsit, aut oppimit; Dic ipſos teneri, & ad damna, iniurias, & intereſſe. c. in noſtra, extra de iniur. & famoſ. libell. & per Ioan. de Imo. & Innocent. in c. fin. extra quod met. cau. & per Bal. in vſib. feud. de pac. iur. firm. in §. Iniuria, col. ii.

31 † Et vltra etiam in foro conſcientiæ tenentur de omnibus malis, damnis, & intereſſe quę inferunt Principes populis ſuis, & illis quibus caſu ſui inferuntur per alios.

32 † Quæro de illo qui innuit factionem, & tractatum cum hoſtibus vt occiderẽt ſubditum Principis propter odium, & inimicitiam quam habebat cum eo, an incidat in crimen læſæ maieſtatis; Dic ꝙ ſic, vt in eo qui ſcripſit literas ad hoſtes contra rem publicam, vel iuerit ad hoſtes animo proditorio delinquendi in patriam, habetur latè per And. de Iſer. in titu. quæ ſint regal. in §. reditus piſcatorii, col. viii. in add. Ciuiles diſſenſiones ſunt peſtiferę in ciuitatibus quia deſtruunt illas. l. in bello. §. in ciuilibus, ff. de capt. & poſtl. reuerſ. Ideò ſunt per Principes omni arte, & iuſtitia tollendę.

33 † Occurit caſus ꝙ duo Principes inſimul pugnant, & vnuſquiſq; eorum habet aliquam factionem, ſeu partem ſibi amicã in populis, & aliam ſibi inimicam, vtrũ ſit melius ꝙ expellent de ciuitatibus illorum partem quam ſuſpicant ſibi inimicam, & amicam hoſtibus ſuis. Quidã dicunt ꝙ ſic, vt tollatur ſuſpicio, alii dãt pro conſilio ꝙ non: & hoc mihi magis placet; & ratio eſt, quia hoſtes plures ſibi facient extra ciuitates ſi illos expulerint ex ipſis eorum patriis: & melius eſt pro Principibus humanitate, munificentia, & iuſtitia æqua populos in fide retinere. Nam his mediis inimicos ſibi reddent amicos liberalitate ſua vſa erga ipſos: vt in Nola fecit Marcellus: & tali arte retinuit illam amicam Romanis: quæ poſteà obſtitit Annibali: qua arte vir prudens Petrus Mucenicus Brixiam cõſeruauit ſuis Venetis, ſpreto cõſilio Bartholomei Capitis Leonis de Bergomo, Peruſini Gattæ mellatę Venetę militię Ducum.

34 † Et ſi dubium fuerit proditionis in populo vt illa tollatur proclamare faciant Duces bellorum exiſtentes in locis obſeſsis, ne vllus de populo capiat arma ſub formidabili pœna magna: vt fecit Marcellus in Nola, & ſoli milites ſui exteri arma tulerunt iuſſu ſui ducis: & Nolam pro Romanis cuſtodierunt. Alcibiades Atticus exiſtente obſeſſa eius ciuitate à Lacedæmoniis iuſsit faces eleuari ab omnibus vigiliis in obſcura nocte ſub pœna mortis, cum primum viderint per ipſum eleuare ſignum ignis, & ita factum fuit, & probè ciuitas tuta fuit à non dormientibus ciuibus.

35 † Obſidente Mithridate Ciricenorum
vrbem volens L.Lucullus illos certiora-
re de ſuo aduentu in eorum ſuffragium;
non valens ob iter arctum, & occupatũ
ab hoſte per nuncios certiorarę amicos:
quẽdam in natãdo practicum miſit: qui
natauit per ſeptem miliaria in mari uſq;
ad vrbem prædictam, tenens literas Lu-
culli in lutro, à ciuibus in natando mon
ſtrum videbatur: qui poſteà nouum illis
dedit cum literis ſui Imperatoris Lucul
li: qui breui poſt ibidem affuit cum præ
ſidio, & Mithridatem fugauit.

36 † Regula ſit pro obſeſsis ꝙ nullam præ-
ſtent fidem dolis, & inſidiis, blandiciisq;
obſidentium: ſed pro firmo debent tene
re in mentem dolum ſubiecere ſub blan
dis verbis hoſtium qui venenum tenent
in mente occultum, vt ſcorpio in cauda:
exemplo Domitii Coruini Romani cõ-
ſulis qui dum ciuitatem quandam obſi-
deret, conſuetudinem habuit omni die
circuire locum obſeſſum cum parte ma-
iori ſui exercitus. Vnde obſeſsi qui cre-
diderunt id facere cauſa exercitii, cuſto
diis, paucas miſerunt ad mœnia, de hoc
per exploratores ſuos cerciorato Domi
tio, illos acerrimè inuaſit, & cœpit.

37 † Et duces quidã callidi habita fide ven
turi ſuffragii hoſtibus ſuis, quoſdam ex
obſidentibus induit veſtibus, armis, &
inſignibus hoſtium cum magna lætitia,
& curſu celeri: quibus obſeſsi aperuerũt
portas, & artè tali occuparunt ciuitates,
loca, & oppida obſeſſa. Et quidam alii
Duces aſtuti factis incendiis locorum, &
templorum extra, & propè loca obſeſſa
exiſtentium, vel illis occupatis votum
obtinuerunt militari exercitio arte ca-
piendi loca obſeſſa.

38 † Et quia in bellis præteritis, & ab Adã
vſque ad præſens naturali, & violenta
morte multi migrarunt ab hoc ſeculo:
propterea interrogauit Alexander ma-
gnus ſapientes vrbis Sabbæ, ſi plures
erant viui, aut mortui, reſponderunt vi-
uos: quia mortui nihil erant: Quædã de
lectabilia in pręſenti opere ſcripſi pro cu
rioſis legentibus, audientibuſque: vt do
ciles, & attenti fierent, & ne in otio per
manerent: & vt antiquorum, & noſtri
memores fuerunt.

39 † Poſſunt, & deffendi loca obſeſſa ſi per
amicorum equitatum leuis armaturæ
cum peditatu ſecum portato ſimul, & di
ſiunctim fuerint obſidentes in dies ag-
greſsi: adeò ꝙ ipſis hoſtibus obſidẽtibus
tollatur audatia expugnandi illa pro ut
inclytus Epirota probè fecit Alphonſus
Caſtriota Marchio Atripaldi deſcendẽs
vt fertur à Pyrrho Rege Epirotarum in
militia doctus, & imitator virtutis ſui
Pyrrhi: & militãdo pro inuictiſsima Im
periali, & Catholica maieſtate dum exi
ſteret Gallipoli cum ſuo rapaciſsimo e-
quitatu armis experto Epirotarum ſuo-
rum tempore noſtro: quo Galli obſide-
bant Neapolim, & regnum ferè totum
occupauerant Siciliç citra farum Meſsi
nę; Ipſe Marchio excellens cum ſuis
Epirotis adeò infeſtauit Gallos ꝙ totã
prouintiam Idrunti ad Imperii votum
rebellare fecit à Gallis: quo in loco ſuus
olim Pyrrhus per egregia multa fecerat
armis contra Romanos in auxilium vo
catus Tarantinorum. Nam Marchio prę
dictus munificus; & excellẽs literis, cõſi
lio, & armis, Gallos hoſtes per dies in-
uaſit, illos carpendo, & occidẽdo, donec
Neapolis liberata fuit ab obſidione, arte
diſsipato exercitu Gallico virtute pru
dentum obſeſſorum Imperialium, & di
cti Marchionis aſtu: qui multa alia cum
ſuis Epirotis bello præclara peregit.

FINIS.

IVLII FERRETTI RAVENNATIS IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS. EQVITIS ET COMITIS LATERANENSIS PALATII,

De irruptionibus fiendis in hoſtes. Tractatus.

SVMMARIVM.

1 *Irruptiones quibus modis ac ſimulationibus & quo tempore fieri debeant.contra hoſtes. Et qui Imperatores & Duces exercituum irruptionibus uictores fuerunt, nu. 2.3.6.7.8. 11 13.14.15.16.20.& 21.*

4 *Obſeſſi non debent obſidentium duces neque ipſos obſidentes conuitiari, ſed illos uirtute & exercitio militari ſuperare.*

5 *Principi maxima gloria eſt iniuriis obliuiſci, exemplo Cæſaris & Belliſarij ducis Iuſtiniani Imperatoris atque Antigoni Regis Macedonum.*

6 *Principes qualiter erga ſuos milites ſe gerere habeant.*

9 *Loca obſeſſa tempore nebularum & fumi appoſitis ſcalis capi poſſunt.ut fuit Roma anno. M.D.XXVII.*

10 *Fumo qua arte reſiſti poſsis ne obſeſsis noceat.*

11 *Docetur modus ne obſidentes ab obſeſsis per irruptionem offendi poſsint.*

15 *Fictiones proſunt arte uſæ in bello.*

16 *Franciſcus Gallorum Rex quomodo in obſidione Papiæ per irruptionem à Marchione Piſcariæ captus.*

17 *Via eſt concedenda hoſtibus abeuntibus, ne per deſperatam irruptionē illam ferro ſibi quærant.& nu.18.& 19.*

22 *Obſidentes hoſtes quibus modis offendi poſſunt.*

23 *Siſtens in loco obſeſſo debito ſuo deficiens illico eſt deponendus.*

24 *Irruptio arte facta cuius ſit effectus.*

25 *Loca obſeſſa carentia uictu & munitione, qua arte ſuffragari poſſunt,& quomodo poſſunt ſuffragia impediri.& nu.26.*

27 *Vrbs quælibet etiam munitiſsima auro capi poteſt.*

28 *Imperatores quomodo in deditionibus ciuitatū erga populos ſe gerere habeant,ut illos in fide & beneuolentia conſeruent.*

29 *Virtutes atque laudes plurium Imperatorum.*

30 *Iuſtus qui patienter iniurias infamatorum tolerat,an apud Deum mercatur.*

31 *Noſtras & noſtrorum patienter ferre debemus iniurias.*

32 *In re bellica ueteres ferendo iniurias,nouæ inuitantur iniuriæ ſibi fieri.*

33 *Infamantes homines ſunt corporaliter puniēdi.*

34 *Accuſator calumnioſus, qui non probat,quomodo ſit puniendus.*

1 OBSESSI experti ne ſcientes pati dedecus ob virturem ſuam incomparabilem inuigilant in horis omni ſtudio, & diligenti cura ſcire ſecreta hoſtium ſuorum : & ꝙ hoſtes ignorent ſua, & data occaſione de nocte cum albis ſignis, & veſtibus,vel alio ſimili colore ; ſibi,& ſuis noto veſtimentorum yt proprii milites diſcernantur ab hoſtibus,& à ſuis cognoſcantur,ne ab amicis offendantnr:& ex improuiſo aggrediuntur hoſtes animoſo marte in primò ſomno dormientes,tunc viro,& ſomno ſepultos,Græcorum more in obſidione Troiana, & Strati græcorum regis, optimorumq; Romanorum Ducum,& Principum,& populorum Marcialium ; aut in Gallacinio,uel in veſperi,aut in meridie,aut tēpore illo quo cibantur in tentoriis,vel ſparſi ocio ludunt, vel quando dormiunt ſumpto cibo æſtiuo tempore, aut quādo hoſtes ad paſcua, vel ad potandum in aliquo loco ab exercitu diſtanti miſerūt equos ſuos: & tunc hoſtes aggredi, & ſtrenuè offendi marte ſecundo facilè poterint :quo

niam in ermes, inordinati, & incauti,
indigentes belli neceſſariis peribunt ir
ruptionę facta in ipſos per expertos ob
ſeſſos: & tunc cōburi facillimè poterint
hoſtium machinę, & illorum boardę in
clauari, aut illas ſibi tolli, & comprimi
inertes hoſtes quos craſſa Minerua deti
net: & hi fatigati ſimulato ſæpe timore
cæduntur ab expertis. Exemplo Pau
li Aemilii q arte facta irruptione à qua
tuor portis hoſte fatigato itinere, aut ſi
cto timore Ligures ſtrauit. Et G. Man
glius inclytus Imperator caſtra ſua arte
deſeruit ficto timore, epulis, & vino re
pleta contra Iſtros bellando: qui illa cæ
perunt, præda lętantes epulando, biben
do, vagando, & ludendo, ignorantes futu
ros euentus Appii Claudi Manglii col
legę: qui ſupernenit cū legionibus ſuis
conſularibus, & illos inuaſit, & trucida
uit capto Epulone ſuo rege, & malè par
ta Iſtricum cum ſpiritu reuomuerunt
cum ſanguine. Poſt G. Fontæo Craſſo
exiſtens in Hiſpania cum tribus milli
bus militum ducto in medio ab Aſdruba
le beneficio noctis per medium hoſtiū
euaſit per irruptionem ſibi facta via.
Publius Decius Tribunus militum ſub
Cornelio conſule in bello Samnico libe
rauit Conſulem colle accepto vt aliàs di
xi, & ſe, & ſuos ſernauit ab hoſte. Et idē
Decius ſub Conſule Atrilio Calatino
oſtendit ſuam virtutem cum ccc. militi
bus liberato Romano exercitu à peri
clis. Et Publius Decius tribunus con
tra Samnites, exiſtente Cornelio Coſſo
conſule in locis arctis ſibi infeſtis iuit in
colle cum parua militum caterua cum
conſulis licentia, & hoſtes relicto conſu
le circuiere collē vbi Decius parua ma
nu militum degebat: qui ſtricto Cuneo
ſuorum per medium hoſtium facta irru
ptione ſaluus cum ſuis ſe ad conſulem
reduxit: & alia vice hic Decius ſub con
ſule Atrilio Calatino, reducto per me
dium hoſtium in palude cum exercitu
per irruptionem per ipſum factam cum
ccc. ex ſuis ſeruauit exercitum.

2 † Et Titus Titius Albanus arte per irru
ptionem contra Gallos ab omnibus par
tibus factam; ipſos Gallos ſuperauit, qui
eius vallum occupauerant ipſo recupe
rato.

3 † Et cum Cæſar foret caſtrametatus,
& eius exercitus circundatus fuiſſet à
longa multitudine Gallorum, vim fecit
ab una parte in Gallos ſuorū facto glo
bo, & fortiſsimo cuneo, & duro ferro per
hoſtes ſibi viam præparauit Cæſar, & vi
ctor in Gallos extitit, & triumphator.

Pompeius magnus nō ſolum milites
ſuos liberauit irruptione ab obſidione
Dirachii vbi erāt obſeſsi & circuiuit ab
exteriori parte caſtrū ab eo duplici mu-
nime factum, & adeò illud aſtrinxit ꝙ
Cæſar intra obſidentes hoſtes repertus
fuit in medio, & non ſine damno, & peri
culo leui euaſit, vt Iulius Frontinus fir-
mat, & alii ſcriptores rei militaris. Et
apud Ildinacum in Aſia Fuluius Fim-
bria contra filium Mithridatis facta fo-
uea magna in fronte ſui valli, & repara-
tione à duabus partibus; iuſsit ſuos ma-
nere tacitos intra vallum, donec ſibi vi-
ſum fuit equiratum hoſtilem intra mu-
nimenta ſua fuiſſe reductum in arcto lo
co, & indè exit vallum facta irruptione
in hoſtes; quorum millia ſex cæſa per-
manſere. Et certiorato Cæſare à Q. Ci
cerone Legato ſuo obſeſſo à Gallis in
Gallia, & qualiter gens Sabini, & Cottę
Legatorum Romanorum cæſa fuerat in
ipſa Gallia ab Abiorige, preſtò fuit illuc
Cæſar cum duabus legionibus: & viſo ꝙ
hoſtes præparauerant ſe ad pugnā ſimu-
lauit timere, & ſuos retinuit intra val-
lum, & Galli pro victoria audaces cœpe
runt munire foueas, & naſtare vallum
Cæſaris, quod capere, & depredare nite
bantur: Et Cæſar tunc ab omni parte
impetuoſam fecit irruptionē cum ſuis:
& Gallos rupit, & trucidauit.

4 † Conſilium eſt pro obſeſsis ne per ip-
ſos conuicientur obſidentium duces: ne
que ipſos obſidentes: ſed illos virtute, &
exercitio militari ſuperare iuxta illud.

Heu neſcis longas regibus eſſe manus.
Hoc non procedit ſine ratione, quia poſ
ſet contingere ipſos obſeſſos capi, & in-
dè ex cauſa dictarum iniuriarum truci-

dari

dari: vt fecit Rex Siciliæ Agatocles filius Figuli ſua virtute Rex effectus, qui cum obſeſſis à quibuſdam fuiſſet obiurgatus,& his conuiciatus verbis, ò Figulæ quo parto ſtipem ſolues militibus,& ille ſubridens manſuetè reſpondit cum hanc cepero ciuitatem: quam poſteà ſua virtute ſubegit, & vendens captiuos inquit erga illos memor conuitiis ſibi dictis,ſi conuicio me rurſus affeceritis cõqueror apud dominos veſtros.

5 † Gloria eſt maxima in Principe obliuiſci iniuriis,vt fecit Cęſar, & quàm plurimi alii Imperatores:Cęſar pepercit Ligoni vrbi Germaniæ:quę ſibi fuit rebellis,& illam poſt cœpit per vim,& deprædari noluit,pepercit.Pompeianis ſibi hoſtibus, &.Regi Philippo in obſidione, & expugnatione Amatonæ vrbis fuit euulſus oculus vnus,& capta ciuitate pepercit cleměter ciuibus. Belliſarius Dux Iuſtiniani Imperatoris pepercit pientiſſimè Neapolitanis qui ipſum deluſerũt, & capta ciuitate ꝓhibuit militibus ſuis nequid facerent inhoneſtum: & idem faciebat Anthigonus Rex Macedonũ diuina rectus ratione, & virtute Impatoria.

6 † Et curare habẽt Principes,ut in maxima ſint exiſtimatione, & veneratione apud milites ſuos, & ne illis ſint deludbrio:& tenentur libenter dare ſtipendia militibus ſuis,& non pati illos fore militiæ deſertores, & ſeuerißimè punire deſerentes ſecundum militaria iura: vt eius iuſtitia ab omnibus ſit in timore. Et hæc eſt perutilis cauſa retinendi exercitum obedientem pro uictoria habenda in hoſtes, & ad ſedandum ſeditiones militum,& populorum:& qui crudeles opprimunt,pios exultant,& regnare faciũt cum gloria,tuti ſtant ſub clipeo Dei, cuius gratia ſufficit vincere hoſtes: & poſtea vlterius non procedere ad vindictã quæ pertinet ad ipſum Deum. Titurus Sabinus conſul cõtra Gallos tenens exercitum ſuum intra caſtrum,ſimulans timorem, miſſo vno ex ſuis ad hoſtes ut fugitiuus nunciando illis qualiter cõſul erat in deſperatione, & timebat fugam affectando; & tunc Galli cum lignis, & faſsibus multis ſermentorum,& cum toto exercitu ſuo iuerunt ad vallum Sabini affectantes implere foueas, & hoſtes delere: & prudens cõſul ſuos in acie primo eduxerat,& hoſtes fuit aggreſſus, & rupit multis ex illis cæſis,& captis.

7 † Et cum Lucius Sylla obſideret Athenas vnà cum Ariſtide tyranno populo, illum,& Metellam vxorem Syllæ obiurgante:capta poſteà ciuitate populũ trucidauit,& mortuos paucis viciis donauit, & ciuitatem ab incendio liberauit.

8 † Et mortuo Galba ſucceſſore Neronis milites Ottonis quos in Placẽtia obſidẽtes milites Vittaliani obiurgarunt,dicentes illos eſſe ſcenicos,ignauos,& ſpeculatores ludorum olimpiorum,& ignorantes militarem diſciplinam,& exultari ſuperbia quia caput truncaueiat Senis Galbæ,aſſerendo illos fore imbelles, & non audere exire ad pugnam:quæ verba adeò inflamarunt Ottonianos milites ꝙ illos induxerunt ad irruptionem duce Sputina, quam adeò impetuoſam fecerunt ꝙ machinas omnes poſitas muris deſtruxerunt: & milites ipſos Vittelianos pro maiori parte perdiderunt audacia maxima, & martiali furore, & inſidias Vittelianorum militum, & ducum ſuorum Cecinnæ, & Fabii Valentis in aſperis, & ſylueſtribus locis pręparatas in vanum deduxerunt.

9 † Tempore nebularum denſarum capi poſſunt loca obſeſſa, & illis apponi ſcalas: Capta fuit Roma tẽpore noſtro per Imperiales de anno.1527.ſexta Maii,beneficio nebulæ dẽſiſsimæ, & ſi factus fuerit fumus fętentis alicuius materiæ, aut paleæ madidæ apud muros locorum obſeſſorum, poterint de facili illis apponi ſcalę,& ſuper illis aſcendere milites, & obſeſsi nõ valentes reſiſtere fumo capientur murorum deſerta cuſtodia.

10 † Fũmo reſiſti põt ſi ad os, & ad naſum apposita fuerit,& retenta ligata materia pręparata, vel ſæpe madefacto naſiſtercio in aqua frigida interpolatim infuſo, & inde remoto,& repoſito ad ora,naſos, & oculos expertorũ militum cuſtodientium mœnia.Ita ꝙ non derelinquent cu

ſtodiam ſuam, & de ſcalis deicient illos in præcipitem, & perdent qui aſcendent mœnia.

11 † Et ne obſidentes oſtendi poſsint ab obſeſsis per irruptionem, vtile erit vallare caſtra ſua argeribus, & foueis, & illa cuſtodire aſsiduò cauta vigilia, & diligenti cuſtodia pparati obſiſtere hoſtibus ſuis uenientibus de locis obſeſſorum, & amicorum ſuorum, vt in Aſia fecit Flauius Fimbria apud Tidiacum Fluuium contra Farnacem filium Mithridatis, & vallo exercitum ſuum pluries aggreſſum conſeruauit: & arte cunctando ſuperauit hoſtes: & ita pluries Dario cōtingit qui tandē victus à magno Alexandro experto Marte, tertia vice periit ſagittis.

12 † Anthigonus Rex Macedoniæ expulſis Etholiis in loco obſeſſo, & ibi fame oppreſsis qui via fugæ ſibi deficiente deerēuerunt illam ſibi quærere obſtinatè, & deſperatè per irruptionem ipſis poteſtatem abeundi prudenter fecit: & ita fracto eorum impetu, hoſtes inſequutus deleuit.

13 † Locrenſes ex deſperatione per irruptionem pugnantes, victores extiterunt contra multitudinem.

14 † Et victi Crothonienſes pro laude poſteà pugnatunt ex deſperatione, & victores fuerunt ita ducti per anguſta.

15 † Fictiones omnes proſunt artè vſæ in bello Macherbalis ducis, Annibalis exēplo apud Tranſimenum ſequuto conflictu, pluries blādis verbis decepit hoſtes qui ſe reduxerant in colle per vim armorum: & poſt ordinatos dimiſsis armis deſcendentes ſibi fraude punica, data fide bonis verbis illos aggreſſus fuit recedentes captiuauit. Et Marcus Marcellus reſtrictus à Gallis per irruptionem euaſit mortuo Gallorum rege.

16 † Marchio excellens ille Piſcariæ tempore noſtro in Papia obſeſſus à Rege Gallorum per irruptionem de nocte artè factām cum albis veſtibus captiuauit Regem Franciſcum Primum rupto, & fuſo eius exercitu.

17 † Et rupto Aſdrubale apud Methaurum per Claudium Neronem; Liuius ſalinatór docuit ſuos volentes reliquias proſequi ne illas inſequerentur, inquiens illos fore tubicines victoriæ Romanorū.

18 † Et Thebanos incluſos, volentes per deſperatam irruptionem ſibi quærere viā ferro, illis prudenter Rex Agislaus viā conceſsit abeundi, quos poſteà diſperſos ſtrauit.

19 † Et prudens Camillus ne Galli obſeſsi in arcto incluſi ex deſperatione pugnarent, facta per ipſos irruptione viam illis donauit, & alimoniam præſtitit.

20 † Et cū Romana caſtra abſente C. Manlio conſule occupata fuiſſent ab Etruſcis, & redeunte conſule cum exercitu repertis caſtris ſuis per hoſtes occupatis: quos in caſtris incluſos ab omni parte per deſperatam irruptionē rabię fuit aggreſſus, & commiſſo prælio cęcidit cōſul; cuius legati probè conſulti ab omni parte remota ſtatione exitum arte dederunt Etruſcis: qui caſtrum exiuerunt, & illos fuſos auxilio alterius conſulis fuerūt inſequuti per irruptionem facto cuneo fortiſsimo, & ita diſciparunt Etruſcos.

21 † Et apud Nolam Marcellus rupit Pœnos per irruptionem: qui ducti fuerant ab Annibale. De irruptione ſuperius quędam in tractatu de modo expugnandi vrbes, & arces obſeſſas vtilia dixi pertinentia ad præſentem tractatum: quæ ſi relecta fuiſſent non diſplicebunt.

22 † Obſidentes hoſtes multis, & variis modis oſtendi poſſunt miſsilibus armis iactis in ipſos, ſparſa materia mortifera: & ſi murorum pars diſiecta fuerit obſeſsi loci cum machinoſis inſtrumentis bellicis; fiant vt aliàs dictum eſt foueæ incontinenti, abſque vlla mora, omni exulata pigritia intra locum obſeſſum cum terra, lignis, viminibus, vaſis, vel alia apta materia plenis cum acutis ſtipitibus duris, ſudibuſue præuſtis, & aliis ferratis clauibus, aut cauis igne incendiario artè factis, & cum aliis inſtrumentis tartarei ignis, & machinis extra muros, & vallū poſitis: ut pernitioſa difficultas fiat hoſtibus venientibus ab illa parte: & ita arte tutabitur per obſeſſos expertos inclū

ſos: qui tempore data occaſione per irru
ptionem hoſtes glorioſè repellere po-
tuerint.

23 † Et ſi quis ſiſtens in loco obſeſſo defece
rit debito ſuo; & cauſa fortè fuiſſet euer
ſionis illius obſeſsi loci: & de hoc cum
bellico tumultu loqueretur; opprimen-
dus eſt illicò, vt tollatur, & ſedetur ſcan
dalum ad aliorum exemplum: quia tunc
iura ſilent inter arma, & furor illa mini-
ſtrat, nec rationibus poteſt tunc ſuaderi
armis, in furore bellici tumultus pro ma
nefeſtis vrbium defenſionibus.

24 † Maximi effecti eſt irruptio arte facta
aut liberat hoſtes, vel illis prodeſt, aut
ipſos detinet in timore, vel noceat illis
valdè, valdè: adeò ꝙ ſępe victores reddit
victos, & captiuos cum dedecore.

25 † In dura proderit vrbium obſidione exi
ſtentium apud flumina carẽtium victu,
& munitione pro bello: vbi nulla ſit alia
via, vel ſpes mittendi illis annonam; &
auxilium ſpargere in aquam currentem
pro præſidio caſtaneas, cum nucibus, &
auellanis, & dolia pice interlinita plena
farina, & ſeu materia machinaria ſulfu-
rei pulueris armorum, & inſtrumento-
rum ad nocendum hoſtibus: & aqua flu-
minum profluentium propè loca huiuſ-
modi obſeſſa amicorum, ipſis de hoc pri
mò certioratis: vt illa pro ſuffragio reti-
neant: Romanorum exemplo non valen
tium ſuccurrere obſeſsis in Caſilino; im
pedita illis farina ab Annibale nuces
ſparſerunt in flumen Vulturni, vt aqua
corrente ad oppidum defluerent: & tali
cibo ſe poſtea reſtaurarunt obſeſsi.

26 † Poterint etiam arte impediri, frandari,
& tolli ſuffragia prædicta ſi ab expertis
hoſtibus cuſtodiretur amnis, poterintq́;
& hoſtes auro corrumpi, vel ferro dele-
ri per amicos obſeſſorum apto tempore
irruptione ſequuta, & ita ſuccurreretur
amicis obſeſsis.

27 † Se gloriauit pater Alexandri Magni
Philippus, & filius Alexander, ſe omnẽ
arcem, & vrbem quantumq́; munitiſsi-
mam capturum, ſi in ea tuto mittere po-
tuerit ſalmam auri ob quorundam infi-
dorum auaritiam, & auiditatẽ auri: qui
fluxa fide proprium honorem pro auro
ſuos, & patriam deſerunt cum perpetua
infamia, & continuo dedecore; exemplo
fuerunt milites Pompei in Aphrica, &
Marci exercitus, qui pro auri auiditate
non dubitarunt ingredi flammas aurea
vaſa comburentes in Stupea vrbe.

28 † Conſilium fertur fortunatis Imperato
ribus vt in deditionibus ciuitatum libe
rent omnes carceratos, exules, & con
demnatos, abolendo crimina tota popu
lorum, & onera realia, & perſonalia tol-
lat illis: quibus concedere habent priui
legia multa, vt conſeruentur in fide, &
eorum animus alliciatur ad beneuolen
tiam, non omittendo aliquod erga ipſos
genus liberalitatis, humanitatis, pieta-
tis, & clementiæ: vt noſcat ſe amari à
Principe ſuo, & indè regere ipſos cum
ęqua iuſtitia.

29 † Summa Scipionis laudatur ſapientia,
munificentia, humanitas, facilitas, &
& ſuauitas: quibus nil efficatius ad recõ
ciliandum amicos. Laudatur Cæſar in
clementia, & munificentia; Et Magnus
Alexander in liberalitate; Valerii Cor
uini, Marii, Sertorii, & Annibalis æqua
litas laudatur in militia: ob quam ſuos
ſibi amiciſsimos reddiderũt. Catoniſq́;
commendatur Q. Cincinnati, Papirii
Curſoris, Marci Scauri, Fabii Maximi,
Bruti, & Torquati ſeueritas, & imperio
ſitas quibus ſubditi populi, & milites
metu frenantur.

30 † Quæro de iuſto patiente, & tolleran
te iniurias malignãtium infamatorum;
an mereatur apud Deum, & mundum;
dic ꝙ ſic, quia talis facit miracula in mũ
do qui portat patientiam libenter, teſte
beato Gregorio qui firmat hunc cœle
ſtem coronam mereri c. Qui Iuſtus.
xi.q.iii.

31 † Noſtras enim & noſtrorum patienter
ferre debemus iniurias exemplo Domi
ni noſtri IESV CHRISTI, & ſan
ctorum patrum noſtrorum: qui ipſius ve
ſtigia ſequuti cum ſumma prudẽtia fue
runt, & deriſi, & mortui in hoc ſeculo ꝓ
Deo: qui illos pro præmio ſuæ patien
tiæ collocauit in paradiſo æterni gaudii,

& glorię.

32 † In re bellica autem veteres ferendo iniurias, nouæ inuitantur iniuriæ ſibi fieri, Laberii conſulis ſententia:

33 † Quęro de quibuſdam inuidis temerariis qui verbis, aut ſcriptis infamant homines, an ſint de iure corporaliter puniendi; Dic quòd ſic, c. Delatori. i. q. v. prima q. i. & ipſo iure ſunt excommunicati, & pro excommunicatis declarandi infamatores huiuſmodi c. quidam. v. q. i. Nam hi ſunt peiores dirreptoribus bonorum, & facultatum.

34 † Quarto de illis qui per calumniam accuſant aliquem criminaliter; & indè probare nequeunt quę falſo aſſerunt; qua pœna teneantur: Dic ipſos infames fieri, & teneri ad intereſſe, & ad pœnam tallionis. c. i. & ii. ſecunda. q. iiii. & in c. omnis. v. q. vlti. Nec his parcendum eſt, ne dolo ſuo, fraude, & malignitate glorieutur, & ne iniuria fiet iuſtitiæ: quę probè regit orbem, & pacem affert, & tenet in ipſo: Nam de cœlo proſpexit iuſtitia, & cum pace oſculata eſt: vt ſacra docet litera.

FINIS.

IVLII FERRETTI RAVENNATIS IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS, EQVITIS ET COMITIS LATERANENSIS PALATII,

De antiquis Triumphis, & Tropheis. Tractatus.

SVMMARIVM.

1 *Triumphus omnium militarium rerum honor ſupremus erat.*
Trophea in templis & arboribus ponebantur.
Templa adepta uictoria conſtruebantur, & hoſtium ſpolijs ornabantur.

2 *De Pœno Annibale, & alijs Imperatoribus qui pro uictorijs habitis aras & templa erexerunt.*

3 *Triumphos quibus ex cauſis antiqui fecere.*

4 *Triumphorum quis primus inuentor fuerit. & quis primò triumphum ordinauerit.*

5 *Romani Duces ex decreto Senatus conſulti triumphabant: & ex cauſa ſæpe denegabatur triumphus. & quandoque Duces ex cauſa renuebant.*

6 *Romani quibus pompis in triumphis utebãtur. & num. 7.*

7 *Scipio triumphauit victo Annibale, & facta Carthagine tributaria Romanis, à qua uictoria nomen Aphricani ſumpſit. & nu. 15.*

8 *Romulus triumphauit occiſo Acrone Senienſium rege.*

9 *Et Cornelius Coſſus ſuperato duce Tuſcorum.*
Et Marcellus occiſo Brionato Gallorum et Inſubriorum Rege.

10 *De geſtis per Annibalem contra Romanos, pro Antiocho Perſarum rege. & nu. 11.*
Et qua arte Annibal euaſit à poteſtate Romanorum. nu. 12.

13 *De geſtis per Q. Flaminium Romanorum legatum ad Reges Pruſciam & Eumenem. & de eius præcogitatione perdendi Annibalem. ac de ipſius Annibalis morte. et nu. 14.*

16 *De triumphis Pompei, & ipſius magnis geſtis, à quibus nomen magni adeptus eſt. & nu. 22. & 25.*

17 *De triumphis Pauli Aemilij ac eorum pompa.*

18 *C. Marij Achaici triumphus. & de triumphis Q. Fabij, & G. Domitij.*

19 *De triumpho M. Antonij habita uictoria contra Parthos.*

20 *De Cæſaris triumpho pro uictoria quęſita contra M. Antonium. & de ipſius M. Antonij nece, ac de morte Cleopatris. nu. 21. & de triumpho pro uictoria habita in Hiſpania contra filios Pompei. nu. 22.*

23 *De triumphis & morte Camilli Dictatoris. & nu. 24.*

PARTA Victoria variis modis ouabat,
1 † & triũphabat Antiquitas. Nam triũphus omnium militarium rerum honor ſupremus erat: & trophea in templis, & arboribus ponebantur. Adepta victoria conſtruebantur templa, & illa induebant, ornabanturq́; & coronabãtur hoſtium ſpoliis opimis, placando Deum variis modis, & ſacrificiis, vnde Poeta.

Ingentem quercum, deciſis vndique ramis
Conſtituit tumulo, fulgentiaque induit arma.
Mezentii Ducis, tibi magnæ tropheũ
Bellipotens aptas rorantes ſanguine criſtas
Tellaq́; trunca viri, & bis ſex torraca petitum,
Pro foſsiſq́; locis clipeum, & ęre ſiniſtræ
Subligat atque enſem collo ſuſpẽdit æburnum.
Indutoſq́; iubet truncos hoſtilibus armis.
Ipſos ferè duces, inimicaq́; noĩa figi.
Et Iuuenalis.
Bellorum exuuiæ trucis, affixa tropheis
Lorica, & fracta de caſside buccula pendens.

2 † Pœnus Annibal habitis pluribus victoriis contra Romanos aram Ioui fecit cum literis Græcis in Brutios, & Cæſar toracem veneri obtulit: & Alexander Lucinæ pro victoria Thebanorũ, cui fictæ Deę Auguſtus donauit margaritam, olim Cleopatræ, maximi precii: & vaticinio erexit templum Camillus parta Gallorum victoria: & Marius victis Cimbris Virtuti templum ornauit frondibus viridibus.

3 † Triũphos fuiſſe diſtinctos legimus in ſanguinoſo Marte ſequuta victoria, & in victoria obtẽta ſine ſanguine prudentia ducum, & militum, vel pace ſequuta ouabatur ſine ſigno bellico, & cum cantu peano, ſed cum ſono tubiæ pacis coronati: Mirtella veneri falſæ Deæ conſecrata per craſſam antiquitatem in ouatione ouis mactabatur, & bos in triumpho; & duces Lacedęmonii olim pro victoria arte quæſita verbis, aut inſidiis ſacrificabant bouem: & ſi cum bello fuiſſent victores Gallum gallinaceum mactabant.

4 † Triumphorum inuentor primus fuit Dionyſius qui liber pater dictus fuit, & Tarquinius Priſcus filius Demarati primus fuit qui triumphum ordinauit in curru: & quidam firmant fuiſſe Furium Camillum dictatorem Romanum qui primus fuit qui triumphauit in curru cum quatuor equis albis capta vrbe munitiſsima Regiorum, & illorum occupata arce per cauas ſubterraneas.

5 † Romani duces triumphabant decreto Senatus conſulti, facta hoſtium cæde in aliena terra, excedente ſummam quinque millium hoſtium interfectorum vna dimicatione: & ex cauſa ſæpe denegabatur triumphus: & Duces quandoq́; ex cauſa triũphare renuebant, vt fecit Marcus Fabius qui parta victoria hætruſcorum triumphare noluit, quia in ipſa periit Q. Fabius eius frater conſul, & etiã quia non pugnauerat in aliena ꝓuincia.

6 † In triumphis vtebantur trabatis, purpureiſq́;, & palmatis veſtibus cum laurea mirtea, roburea, aureaq́; quandoq́; corona: quę fuit variæ materię, & in curru à quatuor equis albis, & ab Elephantis quandoque vehebantur, & ramum lauri in manu triumphando tenuit Cæſar cum auri corona in capite, veſtibus magnificis purpureis triumphalibus, auro contextis, & fulgentibus armis, inſignis captiuorum, & hoſtium ſpoliis, cũ inſtrumentis bellicis, & elephantorum, tigrorum, & leonum gregibus poſt ſe ductis, & diis, ſtatuiſq́;, & regibus quoque captiuis ante ipſum portatis, ſolitis ſeruatis moribus triumphantiũ in ęburnea, currulive ſella, ſeu ſede in maieſtate ſedentium cum tribunis, taurumque mactando: & propè eum triumphantem exiſtente Reprehenſore vilipendente il

lum, ne eleuaretur in ſuperbiam l.i. C. de honorat. vehi. lib. xii. & C. de aur. coronar.

7 † Variis modis triũpharunt antiqui duces: Nam quidam in equis, & quidam in curribus, & quidam in elephãtis, & aliis diuerſi, & varii generis animalibus pro tot victoriis habitis: in Hiſpania non triumphauit Scipio: quia conſul nõ erat vrbis prohibente cõſuetudine: Sed poſt per Conſilium in templo factum Bellonæ, ipſe fuit Conſul creatus, & exercitũ duxit in Aphricam: & victo Annibale triumphauit, facta Carthagine tributaria Romanis.

8 † Pedeſter triumphauit Romulus dictus à robore, occiſo Acrone rege bellace Senienſium, ſuis direptis ſpoliis opimis ab opibus dictis, aut ab opera tali: & illa præſentauit in templo Iouis feretrii, & cũ ipſis templum ornauit ſtatua Romuli ibi erecta pedeſtri.

9 Cornelius Coſſus ſuperato Tollonio duce Tuſcorum, & Marcellus occiſo Briomato Gallorum, & Inſubriorum Rege, ſpolia opima dicauit Ioui feretrio; & triumpharunt in vrbe cum cantu Peano victoriæ, & ſpolia tria bello queſita Diis ſuis falſis olim donauit Antiquitas: vt habetur in Numæ commentariis. Nam ſpolia prima opima Ioui feretrio, ſecunda Marti, Tertia Romulo dicto Quirino: vnde ab eo dicti ſunt Quirites Romani, vt in faſtis cantat Ouidius: Poeta Sulmonenſis.

Ante tuos ortus are ſine honore feretur
Liberet in gelidis herba reperta focis
Te memorant ganges, totoque oriente ſubacto
Primities magno præpoſuiſſe Ioui;
Donec in hæc venit tiriacius arua quottannis.
Triſtia Leucadio ſacra parata Deo
Illum ſtramineos in aquã miſiſſe Quirites
Herculis exẽplo corpora falſa iacent
Tu quoque priſcorum virgo ſimulacra virorum
Mittere roboreo ſirpea ponte ſolet
Pana deos pecoris veteres coluiſſe quæruntur
Archades archadiis plurimis ille Iugis,
Pan erat armẽti, Pan ille numen aquarũ
Mun' ob incolumes ille ferebat oues.
Tranſtulit Euander ſylueſtria numina ſecum
Hic vbi nunc Vrbs eſt, tunc locus orbis erat.

Antiquos Craſſa Minerua detinuit, & orbati vera luce Pana nudi colebant, vt in Faſtis cantat Ouidius.

Cur igĩt curãt, & cur ſic currere mos eſt
Nuda ferunt poſita corpa veſte rogas
Ipſe Deus velox diſcurrere gaudet in altis
Mõtibus, & ſubitas concipit ille feras
Ipſe Deus nudus, nudos iubet eſſe miniſtros
Nec ſatis ad curſus commoda veſtis erit
Veſte Deus luſus fallẽtes lumina veſtes
Non amat & ludos, ad ſua ſacra vocat.

Et ut dicam Deo duce de militari ocio ludos quoſdam eſſe permiſſos, & quoſdam prohibitos: vt authen. de conſul. §. Quantumq;.

10 † Marte ſequuta ruina Carthaginis triumphata Romana virtute, & à patria ingrata exulato Annibale qui acceſsit ad Anthiocum regem Perſarum, quem pluries de bellis futuris contra Romanos cõſuluit: & cum eo multa digna memoratu geſsit, & contra Annibalem increpuit Toantis Etholiorum Principis, & aliorum quàm plurimorum Anthioci regis conſiliariorum inuidia. Ita quòd Rex plus non curabat Annibalem adeſſe in conſilio regio: & poſt, Annibale in gratiam dicti regis arte reducto illũ probè conſuluit: vt cõtra Romanos in Græciam faceret bellum, & ꝙ honor, & gloria erit ſua, ipſum conſulendo vt Theſſalos, & Macedonum regem Philippum habere pro amicis, & confœderatis ſuis in hoc bello, vel ꝙ illi ocioſi permanerent: & quòd in Italiam bellum moueret cum militibus, & armis Italicis, non parcito auro, de hoc etiam certiorata Aphrica: & conſilium hoc commendabat

ab omnibus licet non fuerit acceptum
per regem propter adulatores : quorum
morſus,& verba ſunt perpetua mala re-
gibus aures præbentibus illis. Demũ
Antiochus dixit erga ſuos ſolum Anni-
balem habuiſſe ſanum conſilium,& ve-
ram bellandi aſtutiã cõtra Romanos, in
Ephaſum reducto ocioſo Antiocho cre
dente non ſibi oportere timere arma Ro
manorum in Aſia memor conſilii Anni
balis ſcientis Romanorum potentiam,
& virtutem maximam, & eorum hono-
rem , & gloriam dominandi vniuerſum
orbem:& ſępe Annibal dicebat Antio-
cho dimoranti in Ephaſo, vt ne ocioſè
maneret,ſed cogitaret pro futuro bello
cum Romanis Marte inquietis : qui in
Aſiam ducent arma ſua, & ibi experien
tur illa,extendentes limites imperii ſui
vt in Europa fecerunt,& Aphrica.

11 † Et monitus ab Annibale contra Roma
nam claſſem Poliſenidam in mari ſaga-
cem uirum miſit cum claſſe ſua,& in Sy
riam Annibalem vt ipſe maximum nu-
merum nauium poneret in ordine, & il-
las mittere contra Romanos facto Anni
bale duce claſsis vnà cũ Apollonio val-
dè ſatuo ab Antiocho. Et cum nuntiatũ
ſibi fuiſſet Poliſenidam fuiſſe victum à
Romanis in expeditione nauali prælio
Eudiamum ducem Rodianæ claſsis, ſua
poſita ducali naue,in medio , & victor
procul dubio erat Annibal niſi fuiſſet
Apollonius per dextrum cornu verſus
in fugam:& propterea de manu Anniba
lis ſubſtulit victoriam apud Magneſiã:
& ſic uictus permanſit Antiochus à Ro-
manis nauali bello.

12 † Et indè ſequuto fœdere cum Roma-
nis quibus promiſit Antiochus darę An
nibalẽ in poteſtatem ipſorum Romano
rum,quo perpenſato per Annibalem cal
lidè fugit ad Pruſiam regem Bithinię pri
mò peruento in Cretam ex qua arte eua
ſit:& dum habitaret in loco propè mare
Bithinię Libiſam nũcupato, vbi nautas,
equos,& milites exercebat aſsiduò in la
boribus, fabricato ibi palatio cum cauis
ſeptem ſubterraneis ad euadendum vi-
tam,dubitans ſemper de Romanis per
ipſum contra regem Pergami Eumenẽ
nauali bello pugnato, vaſculis terræ ſer
pentibus plenis iactis in hoſtes aſtu cal-
lidi Pœni,claſſem Eumeni verſit in fugã.

13 † Et Q.Flaminius per Romanos miſſus
legatus ad reges Pruſiam , & Eumenem
vt inſimul dictos reges pacaret: qui Fla-
minius multa bello digna prius fecerat
in Græcia, & valdè ibi peramatus erat,
& veneratus:hic filius fuit illius Flami-
nii Conſulis qui in Tranſimena expedi
tione interfectus fuerat ab Annibale , &
pro paterna vltione ſemper peroptabat
perdere Annibalem : quo peruento Fla-
minio ad Pruſiam egrè ferẽte per ipſum
regem teneri Annibalem hoſtem populi
Romani,obtinuit illum ſibi dari captiuũ
in manibus ſuis:& Annibal hoc præcogi
tauit ob euentum Flaminii,& odium pu
blicum, & priuatum regem facilius ſibi
complacere:& illicò circuita fuit ab om-
ni parte domus Annibalis : qui pluries
tentatus fuit fugere per cauas ſubterra-
neas quod facere ab vlla parte nõ potuit:
quo uiſo per Annibalem accepto vene-
no præparato,inquit erga venenum ſol-
ue Romanum Populum ab omni de me
mala cogitatione qui mortem peroptat
vnius iam extinti Senis; Romanorum il
la olim præclara Antiquitas Pyrrhum
regem ſibi hoſtem ſeruauit à morte vir-
tute ſua,nec paſſa fuit illum proditoriè
mori,& hi modo ſunt in cauſa quòd ho
ſpes hoſpitem prodit immemor regiæ
ſuæ dignitatis:quam deteſtando bibit ve
nenum:hoc audito per Romanos multi
Flaminium incuſabant , vocantes illum
crudelem,& indignum facinus commi-
ſiſſe pro affectata morte ſenis Annibalis
de quo nihil erat timendum per Populũ
Romanum vniuerſi orbis dominum , vi-
ctorem, & domitorem . Et quidam alii
laudabant Flaminium ꝙ hoſtem de me-
dio tulliſſet Romani Populi: & quòd li-
cet foret ſenex,& impotens armis,ſanus
tamen erat conſilio , & in militari diſci-
plina,aſtutia,ſcientia,& pericia : quibus
potuiſſet Pruſiam concitare ad bellum
contra Romanos , & totam Aſiam per-
turbare nouis inſidiis, & apparatibus.

Nam vires regis Bithiniæ magnæ erant: cuius Rex fuit Mithridates qui contra Romanos longo tempore mari, & terra bella multa intullit, & contra ipſum Romani fuerunt coacti mittere Lucullum, & Pompeium optimos Imperatores qui illum debellarunt, & vicerunt.

14 † Mors Annibalis vt legimus non fuit cum conſilio Romani Populi, ſed fuit priuata cogitatio Q. Flaminii hoſtis ſui qui viuum Annibalem peroptabat ducere ad vrbem pro honore, & triumpho ſuo.

15 † Et quantum fuerit expertus Annibal in re militari patet per geſta ſua, nec Carthaginenſes ſe uictos vnquàm à Romanis faſsi ſunt, niſi quãdo Annibal fuit Marte ſuperatus à Scipione apud Zarnã in Aphrica, pro qua victoria triumphauit in vrbe Cornelius Scipio Aphricanus, ita dictus, quia Aphricam debellauit, & ſubegit, Carthaginemq́; tributariam fecit Romano Imperio. Nec maior Romanorum victoria, & gloria fuit, & triumphus quàm illa, & illa maximi Scipionis Aphricani: qui totam Aphricam: ſubiugauit, & vicit eius callidum ducem Annibalem: quo maior inter Barbaros in imperio Carthaginenſe ſuperbo non fuit, cuius potentiam bello domuit, ſubmiſit, & deleuit Scipio. Nam Carthago toti orbi non cedebat, & illum ſubiugare non dubitabat duce ſuo Annibale.

16 † Triũphauit in vrbe Pompeius magnus dum eſſet imberbis pro magnis geſtis pro ipſum factis cum L. Sylla dictatore, & nomen magni quæſiuit, vt Alexander Imperator Macedonum.

17 † Triumphauit Paulus Aemilius ſapientiſsimus Imperator opulentiſsimo triũpho in urbe: ut notat Plutarcus pro victoria adepta in Macedonia contra Regem Perſeum populo inducto veſtibus albis, & triduo durauit triumphus, & vix primo die tranſiuerunt inſignia militaria cum pictis tabulis, & ſtatuis marmoreis quæ vehebantur ducentis, & quinquaginta curribus ornatis. In ſecundo die multi currus ducti fuerunt in triumpho cum fulgentiſsimis armis Macedonum, Cretenſium, & Thracenſium varii generis; & indè ſequebantur tria millia hominum portantium vaſa aurea plena nummis manibus auri, & argenti trium talentorum pro quolibet eorum: & alii tercentum viri inſequebantur qui portabant uaſa auri, & argenti cum pretioſis margaritis, gemmis, & lapillis: In tertio die ſummo mane tubicines incedebant præter ordinem ſolitum triumphantiũ ad bellum, animos militum incitantiũ: quos ſequebantur centum boues cũ cornibus auratis, & ornatis Iunipetæ cum coronis, & indè inciderunt multi adoleſcentes cum patinis auri, & argenti, & vas portabatur xi. talentorum ornatum lapidibus pretioſis; quod illi ſequebãtur qui uaſa auri Perſei regis portabant Antigoni Seleuci, & Teridæ: & poſt inſequebatur currus Perſei cum ornatiſsimis armis regiis, cũ corona regis ſuper armis, & indè filii regis Perſei cum multitudine ſeruorum plorãtium cum pedagogis filiorum Perſei, qui manus miſericordiæ erga aſtantes ciues extendebant, & indè Perſeus Rex mæſtus ſequebatur indutus nigra ueſte, tenens ſotularia in pedibus more patriæ ſuæ. Et poſt ipſum multitudo maxima mœſta ſuorum ductorũ in captiuitatem, adeò quod aſtantibus cernentibus ad miſericordiam inducebant, & ad lachrymas: & indè ſequebantur. cccc. coronæ auri ciuitatum Græciæ: quas Aemilio dederat Perſeus pro gloria, & virtute ſua. Demum Aemilius ſequebatur ſup ornatiſsimo curru triũphali prouectus cum uenerabili præſentia ſenis indutus veſte purpurea auro côtexta, & palmam auri tenebat in manu, & hunc ſui milites inſequebantur cum ramo lauri in manibus decantantes laudes ſui Imperatoris Aemilii, & glorias, & honores patriæ ſuæ ſecundum ordines, & gradus militares incedentes: & inde theſaurus triumphi reconditus fuit in ærario.

18 † Triumphauit C. Marius Achaicus pro uictoria contra Iugurtam, ducto Rege Iugurta in triũpho: & pro uictoria contra Theotonicos, Cimbros, & Ambrunos,

ros, cum Catulo Luctatio Conſule ſuo collega ducto Brioxio Rege Cimbrorũ in triumpho Iugurtino: portauit ad vrbẽ Marius Arpinas millia ſeptem cum tribus ponderibus auri, & argenti nõ laborati millia quinque, & ſeptingentum, & octuaginta pondera, cum ſeptem millibus dragmis denariorum, & viginti octo innumerofis ſocietatibus triumphauit. Q. Fabius victis Allogobris, & G. Domitius victis Aruoconis ducto captiuo eorũ rege nomine Battuto, in triumpho.

19 † Habita per Marcũ Antonium victoria contra Parthos, & capto per ipſum rege Armeniæ hoſte, & rebelle Romani Imperii: triumphauit Antonius in Alexandria pro dicta victoria: & ipſum Regem captiuum duxit in triumpho: & quia ꝓ ornamento patriæ triumphare debebat in vrbe, amore Cleopatræ voluit in Aegypto triumphare: quod moleſtum fuit militibus Romanis, quorum ꝓpterea animos alienauit ab ipſo.

20 † Cæſar Auguſtus pro terreſtri, & nauali bello victoria quæſita contra Marcum Antonium, & Cleopatram triumphauit: Et Marcus Antonius dum eſſet victus iuſsit ſeruo ſuo Heroi nomine ſibi dato gladio vt ipſum interficeret: & ſeruus accepto gladio ſemetipſum in præſentia domini ſui occidit. Et tunc Marcus Antonius inquit ò fidelis ſeruus me docuiſti quid habeo facere, & gladio incubuit, anno ſuæ ætatis. lvi.

21 † Et Cleopatra aſpidis morſu venenoſo periit dormiendo, anno ſuæ æta. xxxix. ne duceretur ad vrbem per Cæſarem in triumpho: cuius poſt imaginem ære inflatam Romam duxit in triumpho, non valens viuam Cleopatram ducere. Et ingreſſus fuit Auguſtus patriam Imperatorum vniuerſi orbis cum triumpho, & omni exercitu ſuo, & Antoniano lætiſsimè decantantes, victorias, glorias, & laudes militares.

22 † Triumphauit Pompeius Magnus pro victoria habita contra Sertorium in Hiſpania: Sed Craſſus quorundam inuidia ouauit tantum pro conſequuta victoria Seruili contra Spartacum. Et Cęſar in Hiſpania cõtra filios Pompei magni: qui maximum ibi exercitum congregauerant, videns acies ſuas retro rediſſe, illis ſe oppoſuit inquiens vlterius non ſit vobis pudor, ſed me, me capiatis: & in arbitrium horum adoleſcentium filiorum Pompei tradite: quibus dictis inflammatus fuit adeò exercitus Cæſaris cum pudore quòd ſtrenuè, pertinaciter pugnauit, & hoſtes vertit in fugam, millibus triginta ex illis cæſis, & Cæſarianis dumtaxat mortui mille fuere fortiſſimi viri. Et vnus fugit ex filiis Pompei qui minor erat, & maior permanſit occiſus in bello: & caput eius fuit donatum Didio qui illud præſentauit Cæſari: qui ergà ſuos inquit haſtatos, ò, Confratres Commilitones mei pro honore, & gloria pugnaui in præteritum, hodiè verò pro vita ꝓmea certaui: pro hac victoria triumphauit Cęſar, & multos afflixit in vrbe: & indè dictator fuit creatus perpetuus à Senatu, populoq; Romano.

23 † Quinquies fuit dictator Camillus, & quater glorioſè triumphauit in curru ducto à quatuor equis albis ob victorias ꝑ ipſum habitas in hoſtes Vegios, Fidenates, Capenates, Veienates, Tuſculanos, Tirenos, & Præneſtinos populos: & Tribunus plebis fuit per ſex vices.

24 † Magiſtrum proditorem filiorum latinorum per Camillum obſeſſorum virgis puniri per paruulos latinorum vſque ad ciuitatem præcepit: ipſis paruulis liberatis à captiuitate, & hoc pacatos reddidit latinos, demum periit Camillus, anno ſuæ ętatis. lxxx.

25 † Pompeius Tigranum Iuniorem duxit captiuum in triumpho ad Vrbem vbi triumphauit pro victoria habita contra reges Armeniæ, & Ponti: & Cum Tigranus iunior eſſet gener Fracattis regis Parthię, qui pro genero miſit ad Pompeium oratores ne illum duceret in triũpho, ſibi nunciando per ipſos oratores fore dignum finem Eufratem Romano Imperio: quibus reſpondit Pompeius maiorem curam ſpectare Tigrano patri habendi filium ſuum, quàm ſocero: & quòd fines ipſe imponet Romano Im-

perio vbi iuſtum ſibi videbitur. Et relicto Aphranio ad gubernum Armeniæ fuit Pompeius inſequ utus Mithridatem per Caucaſum montem,& in finibus illis vbi ſunt Iberii, & Albani Populi magni: qui Taurum montem incolunt, & Pontum; & demum triumphauit in vrbe pro victoriis habitis contra dictos populos.

FINIS.

IVLII FERRETTI RAVENNATIS IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS EQVITIS ET COMITIS LATERANENSIS PALATII.

De ludis publicis. Tractatus.

SVMMARIVM.

1 *Ludi & magna feſta pro victoria & lætitia fieri debent, ut G. Lucullus victo Mithridate & pacata Aſia fecit. & Alexander in Phœnicia. nu. 2.*

3 *Ludorum genera ſex licitè fieri poſſunt.*
Clerici qui in ſcenis luſiſſe noſcuntur ad ſacros ordines non ſunt promouendi.
Epiſcopi & Prælati publici aleatores ſunt deponendi.

4 *Clericus & pœnitens ac magiſtratus omnes debent ſe à ludis & ſpectaculis cohibere.*
Ludus voluptuoſus pro vitio aſcribitur.

5 *Ludus ut peſtis eſt fugiendus.*
Peſtis nulla capitalior eſt quàm voluptas, à qua omnia mala proueniunt.

6 *Ludi conſuetudo & ipſius natura attenditur.*
Et de variis ludis plura ibidem.

7 *Ludus immoderatus an ſit tolerabilis.*

8 *Ludere quilibet debet cum æqualibus ſuis.*

GRACCHVS Lucullus optimus Romanorum Imperator in Ephaſo uicto Mithridate, & pacata Aſia iocos multos, & magna feſta publicè fecit pro lætitia victoriæ: & Lucullana feſta dicta fuere. In ludis dictis Troianis pre lætitia ni theatro vrbis factis Cato patiétiſsimus, calorem, & frigus ſupportabat, aliis publicè miniſtrando detecto capite.

2 † Et in Phenicia magnus Alexander ludos maximos militares fecit pre lætitia victoriarum ab ipſo, ſpargendo numos Philippeos vbi populos, & milites reconciliauit arte tali: & vt ſui milites nõ fierent inertes tunc bellis ceſſantibus, illos in continuo exercitio detinebat, ne virtus Martialis pigreſceret.

3 † Sex genera ludorũ licitè poſſunt exerceri, & delectatur Populus ludis in diebus feſtorum, vt C. de ſpect. ſcen. & lenonib. lib. xi. & in tit. Publ. læti. cõſul. nuntiatores lib. xii. & l. i. & per tot. titu. de aleat, eſtque ludus interdictus perſonis eccleſiaſticis. Et Clerici qui in ſcena luſiſſe noſcuntur promoueri non debẽt ad ſacros ordines c. Maritum. xxxiii. diſtin. Et deponendi ſunt Epiſcopi, Prælati, preſbyteri, & Diaconi deſeruiẽtes ludo alearum, niſi deſiſterint ab eo c. Epiſcopos, xxxi. diſtin. c. i. extrà de vita, & honeſt. cler. c. clericum. xlvi. diſtin.

4 † Et quilibet clericus, & pœnitens debet ſe cohibere à ludis, & à ſpetaculis c. i. in fin. de pœniten. diſtin. v. & c. Non oportet, de conſecrat. diſtin. v. c. Qui dux, de conſecr. diſtin. i. iuncto c. Qui dux, de conſecr. diſtin. iii. & c. his igitur, xxiii. diſtin. Et nedum clerici, & pœnitentes,

ſed etiam magiſtratus omnes ſunt cohibendi à ludis: ludus immoderatus eſt luxuria,& inebriatio vini quæ æquipetantur l.omne delictum.§. Per vinum ff. de re milit. Aqua nocet ebrioſis, & malum ſtomacum facit illis,c.de homine, extra de celebr.miſſ.pro vitio aſcribitur ludus voluptuoſus l. i. C. de expen. ludor. lib.xi.

5 † Fugiendus eſt luſus vt peſtis cum per illud deueniatur ad materiam diſſolutionis,& peccati c. Inter, extra de exceſſ. prælat. Et nulla peſtis eſt capitalior q̃ voluptas diſſolutiua corporis:quæ à cunctis appetitur non rectis diuina ratione, & vim honeſti non habet, nec affert ſatietatis,quę in proceſſu ætatis minuitur radix omnium libidinum, eſtq́; mortis fabricatrix, & inimica rationi mentis, impediens conſilium:& nullum propter cæcitatem ſuam cum virtute habet commertium luxuria quæ eſt eſca malorum omnium,& animę,corpori, & patriæ inducit proditionem, & euerſionem publicarum rerum:auida,& dânata,uoluptas, vt dicebat Archita Tarentinus. Nullũq; eſſe ſcælus,& facinus ad quod non impellat libido voluptatis:vt de ſenectute ſcribit Orator:& virtus,& gloria Marci Antonii Romani Imperatoris offuſcat equidem propter libidinem ſuam.

6 † In ludo attenditur conſuetudo, & natura ipſius l. Si ex plagis,& per Gloſſam ibi.ff.ad leg. Aquil.vt de ludo cæſtorũ, & de torneamentis in c.i.& per tot.vt in quinto Aeneidos cantat Poeta ibi. Et tu troianos exue cęſtus. Et de Magalenſibus ludis,Circenſibusq́; & Quirinalibus,Scenicis,Tragicis,Lupercalibus, & funebribus:modò pedeſter, modo Equeſter Antiqui faciebant pro populari lætitia: Ludos falſis Diis dicatos videlicet Olimpiacos Ioui, & Herculeos Herculi, Neptunos Neptuno. Et primus fuit Theſeus qui ludos Neptuno in pugna ordinauit:vt de Hercule, & Lupercales ludi fiebant in memoriam lupæ quæ vt fertur lac prębuit Romulo,& Remo. Et iuuenes nobiles nudi,& vncti oleo currebant cum loris pellium albarum ſe & impedientes illos,in curſu verberantes: & lupercale ſacrificium cum cane hoſte lupis imprudenter. & inſcia faciebat Antiquitas.

7 † Non arguitur interdum ludus immoderatus cum in vita ſit pro requie neceſſarius,vt dicit Ariſtotiles in 4. Ethicorũ: & talis ludus ſubſtinetur in laicos, ſed ritè prohibetur inter clericos, & laicos ipſos,c Continebatur, & c.lator, extrà de homicidiis.

8 † Et quilibet ludere debet cum æqualibus ſuis, vt dicebat magnus Alexander doctus à Philippo: feſtiuis namq́; diebus eſt imperandum animo, abſtinendo ipſum à voluptatibus, incumbendo diuinis officiis, licet hoc malè ſeruet turba uulgaris c.Cum monaſterium §. in refectorio,extra de ſtatu monachorum.

FINIS.

IVLII FERETTI RAVENNATIS
IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS
EQVITIS, ET COMITIS
LATERANENSIS PALATII,

De brauio, & curſu equorum, Tractatus.

SVMMARIVM.

1 *Letitiæ publicæ cauſa. hoſtiludia fiunt & brauia curruntur. & in multis ciuitatibus ex ſtatuto pre lætitia omni anno fiunt. nu. 2.*

3 *Statuto præmiante illum qui primò uenerit ad brauium, ſi plures primò ueniunt nullus habebit.*

4 *Statuti uerba diligenter ſunt attendenda.*

5 *Currens ad brauium qui fuit impeditus, an brauium conſequi debeat.*

6 *Equus qui ſine ſamulo primus uenit ad brauiũ an illud habere debeat.*

7 *Vaſallus an potius teneatur iuuare dominum, an patrem, ſi ambo in periculo mortis eodem tempore extiterint.*

8 *Seruus an teneatur iuuare dominum ſuum magis quàm proprium patrem.*

9 *Iuuare quilibet tenetur ne quis occidatur.*

10 *Filius quem magis auxiliari teneatur, an epiſcopum ſuum uel proprium patrem.*

VARIIS † iam preteritis bellicis laboribus, & exercitiis: Et pro lætitia publica populorum, militũ, & exercituum: & publicæ lætitiæ ob pacem, aut treugam, vel ob ſequutam victoriam haſtiludia fiunt, & brauia curruntur, vt C. publi. lætic. & de ſpectaculis. & ſcenic. & lenonib. lib. xi. & xii.

2 † Statutum eſt antiquum in alma patria mea Rauennæ de paliis, & de equorum curſu pro lętitia populi, omni anno in feſtiuitatibus beatorum Chriſti martyrũ dictę ciuitatis patronorum Apollinaris, & Vitalis: licet ſtatutum prædictum ob certas cauſas abierit in deſuetudinem.

3 † Quid ſi lex, ſtatutum, aut conſuetudo vigeret in ciuitate quòd ille q primò peruenarit ad brauiũ habeat illud. Duo autem, vel tres ex decem, aut pluribus currentibus equis pro brauio peruenerunt ſimul ad brauium; & neſcitur quis eorum fuerit primus, Quid iuris? an ambo, vel tres habebunt brauium inter ſe diuidendum, vel nullus eorum. Item an illi duo, uel tres iterum current, vel omnes alia vice; & an poſsit renouari equus, aut famulus in iterato curſu; Dic poſt multas Doctorum opiniones concluſiuè neutri duorum, aut trium deberi brauium: quia ſtatutum excludit pluralitatem, & non ſumus in actu tendente ad vtilitatem, ſed ad honorem, vt vnus honorabilius habeat illud: & omnes admitti debent ad reiterandum curſum. Nec propterea equus, nec homo eſt renouandus, quia ſi aliqd adderetur, aut mutaretur non diceretur iſte curſus reiteratus, ſed nouus curſus ſemel factus. Nec noui equi ſunt ponendi in reiterando curſum prædictum, ſed illi tantum qui in tempore, & termino primarum motarum venerunt, & nõ illi qui in dicto termino, & tempore primarum motarum non venerunt: & ſic currere poterunt tantum cum illis qui primò curſum fecerunt l. Si fuerit ff. de reb. dub. & per Doct. in §. Diſcipuli, in prima cõſt. ſtorum & per Alex. de Imo. in l. eum qui nouiſsimus, ff. ad trebell. Nec locus eſſe poteſt gratificationi quia eſſet contra tex. & Gl. in l. Si quis ſeruũ. §. Inter dnos, & per Ang. ibi. ff. de leg. ii. & eſt tex. in l. cum hic ſtatus, ff. de don.

inter

inter vir. & vxor. Quia ita fuit mens ſtatuti. l. qui ſoluendo. ff. de hæredib. inſtituen. & c. cum iniuncto, circa finem extra de elect. Et ratio eſt quia ex præmiſſo caſu eſt dubium quis eorum fuerit primus, † & per incertitudinem etiam viciatur inſtitutio. l. duo, ff. de teſtamēt. tutel. & per Ang. in §. i. col. viii. authen. de Eccleſ. tit. & per tex. in l. quod filiabus, §. i. ff. de leg. i.

4 † Et attendenda ſunt verba ſtatuti vt notanter dixit Bal. in tractatu ſuo ſtatutorum, fol. xxxvii. & Bar. in l. Hoc articulo, ff. de hered. inſtit. Nam ſtatutum poſſet determinare qui primus fuerit habeat tot, & ſecundus tot, & ſimilia, & ſic de reliquis gradatim.

5 † Et ſi quis ab alio fuerit caſu impeditus non habebit brauium, neque regreſſum contra impedientem; ſed ſi dolo fuerit impeditus illud habebit, & impediens non habebit brauium: Ita decidit Bal. in l. ii. ff. de donat. ante nup. Ad hoc facit Glo. in l. Neratius. §. i. ff. ad leg. Aquil. & per Bar. in l. ſi ſeruus, ff. de furt. & in l. qui data opera, ff. de quib. cauſ. maior. & in l. intra cauſas, §. Non omnia, ff. mandati, & in l. i. ff. de queſt. & per Lud. de vrbe in l. ſi viro, §. de viro. ff. ſolut. matrim. & per Felyn. in c. Irrefragabili, de officio ordinarii.

6 † Quero ſi equus ſine famulo venerit primus ad brauium, an illud habebit; Dic eſſe attendenda verba ſtatuti, & ſeruabitur conſuetudo; & mens ſtatuentium eſt quoque attendenda in dubio, quia poſſet eſſe directa in virtute equi, & datur brauium equo c. intelligentia, & c. in his, de verb. ſignif. & per Cyn. Dyn. & Bar. in l. Gallus, §. Seius, ff. de lib. & poſthum. Ad prædicta faciunt optimè not. per Reuer. D. Ant. Corſet. Siculum in tractatu ſuo de branio; & per illuſtrē doctorem. d. Alexan. de Imo. in l. i. §. Item aquirimus, col. v. ff. de acqui. poſſeſſio. & in l. cum ſeruus, ff. de verbo. oblig. & per Bar. in l. i ff. de aqu. quot. & æſtiu. & in l. ii. ff. de condition. & demonſtrat. & per Doct. in prohœm. digeſtorum in §. Diſcipuli.

7 † Quæro demum de caſu plūties occurrente; Vaſallus quidam obligatus iuuare dominum ſuum in prælio, & extra plium, vt habetur in vſibus feud. in tit. quæ ſit prim. cauſ. benef. amitt. an teneatur potius iuuare dominum, vel patrē: quem magis ſi ambo fuerint in periculo mortis eodem tempore: vt puta Dominus, & pater vaſalli currentes pre lætitia in equis, contingit equos in effrenatè currere verſus ripam præcipitoſam, aut profundam cauam, in quibus cadentes præcipitanter ſunt perituri: & valens vaſallus vnum ex illis iuuare, & cum haſta peruertere equum ſuum à curſu periculoſo: quem prædictorum magis habeat iuuare quæritur? Quidam dicunt dominum propter vinculum iuramenti vt in c. quinto, quę ſit prima cauſ. benef. amitt. Contrarium puto verius: quia filius tenetur patri ſuo vinculo naturali ex quo ab eo fuit progenitus, & vinculo ciuili ob ius patriæ poteſtatis, & filius cum patre cenſetur vna, & eadem perſona iuris fictione. l. vlti. cum ſimil. C. de impub. & aliis ſubſt. Et ſic plura vincula ſunt in patre cum filio familiàs vaſallo quàm cum domino. c. de forma, xxiii. q. v. & plura vincula vincunt vnum vinculum; vinclorum attenta qualitate, authen. de conſang. & vterin. fratrib. §. ii. & ratione prioris obligationis confirmatur. Nam primum fuit paternū vinculum igitur. l. potior, & l. qui balneum. ff. de his qui potior. in pigno. habeantur, & l. veluti. ff. de iuſt. & iur. Nec per iuramentum vaſalli pręſtitum domino tolluntur primæ obligationes alteri quæſitæ: & etiam quia prima charitas incipit à ſe ipſo. l. ſi pręſes. C. de ſeruit. & iura ſanguinis præferuntur, & tolli nō poſſunt, Inſtit. de iur. nat. gent. & ciuil. § fin.

8 † Et an teneat ſeruus iuuare dn̄m ſuum in cuius eſt poteſtate magis q̄ proprium patrē in cuius nō eſt poteſtate; Dic dn̄m magis. l. i. ff. ad Syllan. & l. vlti. C. eod.

9 † Quero ſi iuris vinculo quis aſtringatur aliquē iuuare ſi poteſt ne occidatur; dic ꝙ ſic ob vinculum diuinæ charitatis

erga proximum ſuum.l.necare.ff. de liber.agnoſc.l.habet.ff. de oper. libert. & l.neqos proculo,ff. de verb.oblig. & per Ioan. de Lign. in lib. ſuo de bello in c. xcviii,& xcviiii.c.cii.& ciii.

10 † Et ſi contingerit Epiſcopum ſuum, & patrem proprium vno, & eodem tempore eſſe inuaſos,& in mortis periculo:cui magis prędictorum habeat filius auxiliari; Dic ſecundum Hoſtien. & alios ſcribentes quòd magis tenetur auxiliari patri ſpirituali,quàm patri temporali,& carnali. Dic hoc procedece ſecundum Glo. in c. Pietatum, xxx. q.i. Tu dic quod in exhibitione temporalium magis tenetur filius patri carnali;in reuerentia autem, & in ſpiritualibus ſecus; habetur per Glo. in c.i.xxx.diſtin. & in c. quieſcamus.xlii.diſtin.

FINIS.

IVLII FERRETTI RAVENNATIS IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS, EQVITIS ET COMITIS LATERANENSIS PALATII,

De feriis, & induciis militaribus, Treuga, & Pace. Tractatus.

SVMMARIVM.

1 *Induciæ & treugæ militares quæ ſint.*
Pax eſt finis belli.
Victoria poſt bellum ſequitur, & amena pacis tranquilitas.
Pax fit uoluntate,& bellum neceſſitate.
Pax non quęritur ut bellum geratur. ſed bellũ geritur ut pax acquiratur & nu.205.
Pacis excellentia quibus ſit attribuenda.
Pax eccleſiæ quæ ſit.& nu.4.
Pax eſt danda & ſeruanda in eccleſia Dei.& num.2.
2 *Principes tenentur procurare pacem, & illam in eccleſia Dei ſeruare.*
3 *Pax quæ nam ſit.& quos bonos pariat effectus. & nu.204.*
4 *Inimici cogi poſſunt ad pacem faciendam.*
5 *Præſes prouinciæ curare debet,prouinciam ſuã pacatam & quietam habere.& nu.25.*
Pax unde dicta.
6 *Deum terminalem colebat antequitas.*
Multa fieri prohibentur, quæ facta ex cauſa pacis tenent. & nu.7
7 *Fictio retrotrahitur ad impoſſibilia de iure, in conuentione legitima propter pacem facta. & nu.15.*
8 *Matrimonium per eccleſiam diſpenſatur inter inhabiles propter pacem.*
Pax propter ſui bonitatem à populis communiter peroptatur.& nu.43.
9 *Iuramentum fauore pacis præſtari poteſt die feriato,& ualet præſtatio.& nu.15.et 119*
10 *Pænitentia calumnioſa non eſt propter pacem imponenda.& nu.34.*
11 *Pax eſt duplex,diuina & humana.*
12 *Animarum & cordium coniunctio ex pace reſultat.*
Pax eſt affectanda pro animæ ſalutè,& corporis bono temporali.
13 *Pax fit oſculo interueniente.*
Pax datur in miſſa pro Charitate diuina.
Pax quibus caſibus à Deo tollitur populis, & illis dat bellum,remiſſiuè.
14 *Mandatum procuræ factum à uulnerato, pro facienda pace, per ipſius uulnerati mortem expirat.& nu.93.*
15 *Iuramentum cum oſculo pacis,iunctis & tactis manibus dexteris interuenire debet.in pace.*
Facta propter pacem legis uigorem babens.
16 *Inuaſor eccleſiæ toleratur propter pacem.*
Eccleſia pro bono pacis tolerat depoſitionem Epiſcoporum & aliorum ſubrogationem.
17 *Epiſcopus pro bono pacis tenetur dimittere Epiſcopatum.*
18 *Epiſcopus ob bonum pacis cogit per cenſuras ec-*

cleſiæ partes diu litigantes, etiam non ſubd i tas, ad concordiam.

Concordia inter mortales nutrit amorem.

19 *Epiſcopus de una eccleſia ad aliam propter pacem transferri poteſt.*

20 *Electio facta contemptis illis de capitulo, pro bono pacis toleratur à Canone.*

21 *Capitulum uacante eccleſia cathedrali, ſuccedit in locum epiſcopi pro bono pacis.*

22 *Filius pro bono pacis non tenetur alere patrem bannitum.*

Pater bannitus regulariter à filio ali debet. & num. 58.

23 *Litigantes, ob bonum pacis, an poſſint per iudicem cogi ad concordiam. & nu. 145.*

24 *Pauper litigans cum diuite an compelli ad concordiam poſſit.*

25 *Principes & ſuperiores an poſſint cogere ſuos ſubditos ad faciendam pacem, compromiſſum & tranſactionem. & num. 26. 32. 88. 139. & 145.*

Pacem facere quiſque cogitur in foro conſciētię.

Abolitio iniuriarum à iudice facienda eſt pro bono pacis.

26 *Principes & ſuperiores poſſunt ſubditos ſuos cogere ad ſatiſdandum cauſa ſedandi futuri ſcandali.*

27 *Pœna eſt prius tollenda per iudicem à delinquente, ut facilius deueniatur ad pacem, aliter tenebitur iudex in ſyndicatu.*

28 *Offenſus an poſſit à iudice compelli ad faciendum pacem.*

29 *Pax eſt cautè facienda, ne præparentur uires iniquitatibus.*

Bellum præcedente hoſtili diffidatione de iure permittitur, ut pax quæratur, & in pace uiuamus.

30 *Laici inter ſe litigantes poſſunt ad concordiam compelli.*

31 *Arbiter multa poteſt ex cauſa pacis, ultra ea, quæ ſunt in compromiſſo conceſſa.*

32 *Cauſa ſpiritualis pro bono pacis compromitti poteſt, in clericos, ſed non in laicos.*

Iudex delegatus poteſt caſum ſibi non commiſſum decidere.

Arbiter pro pacis bono poteſt apponere manus ad non contenta in compromiſſo.

Limitatio ad doctrinam Bar. in l. Aquiliana. ff. de tranſactioni.

Iudex tenetur concordiam partium procurare & concordia lites terminare.

33 *Inquietantes ciuitatem ob eorum diſcordias, poſſunt per iudicem ad pacem conſtringi.*

35 *Iudex ſtudere debet paci, ſi bona eſt & æqua.*

Iudex ante factum debet ſtudere paci, & pro pace, & poſt pacem punire. & nu. 39.

Iudex an poſſit exulari unam ex partibus, pro uitando ſcandalo & nu. 40.

36 *Iudex non prohibens rixas coram ſe factas, ab officio remoueri debet.*

37 *Pax inter malos non eſt curanda.*

38 *Pax illa eſt curanda, ſi bona eſt æqua ſit & duratura.*

40 *Arbiter an poſſit pro bono pacis mandare aliquem à patria exulari.*

41 *Odia & iniuriæ non ſunt in confectione pacis memorandæ.*

Concordia quæ nam ſit, & dicatur.

Concordia qualiter à pace differat. & nu. 45.

42 *Maritus an poſſit facere pacem de adulterio uxoris.*

Pax in omni maleficio fieri poteſt.

Beneficium temporale excluditur tempore.

Spurius eſt ille, qui iuris fictione non habet patrem.

43 *Pax in teſtamento fieri poteſt, & omnis iniuria remitti.*

Offenſus an poſſit facere pacem ubi eſt publica accuſatio.

44 *Pax non deſtinata tēpore perpetua iudicatur.*

46 *Confeſſio peccatorum proprio ore facta ſacerdoti, pacem dat confitenti, cū Deo. & nu. 176*

Papa an poſſit tollere confeſſionem, cùm ſit de iure diuino.

Clauſula, pro bono pacis & concordiæ, quem pariat effectum.

47 *Sacerdos pro abſente in cauſa pacis ſtipulari poteſt, ut pax fiat.*

Iniuria remiſſa in foro pœnitentiali, an proſequi poſſit in foro feri. & nu. 207. & 208.

Pax & remiſſio iniuriarmm, an fieri poſsit pro abſente, & abſentibus. & nu. 208.

48 *Pace ſecuta, illico ſunt tollenda ſtatuta tyrannicè facta tempore guerræ.*

Paciſcens de iniurÿs ſibi illatis, intelligitur facere pacem, & concordiam.

49 *Minores & puberes poſſunt ſe pro pace obligare.*

50 *Cauſa pacis tempore feriarum agitari poteſt.*

51 *Minores facientes pacem cum iuramento obli-*

gauit & nu. 182.

Pax facta per minorem, non poteſt rumpi per eum factum maiorem. & nu 182.

Pax à minore facta ſine decreto iudicis an teneat.

52 *Pax eſt genus, & concordiã eſt ſpecies.*

Pacem habere non dicitur qui concordiã non habet.

Pax eſt perpetua, & concordia poteſt eſſe temporalis.

Inſtrumentum concordiæ non ſufficit, cum ſtatutum requirit inſtrumentum pacis.

53 *Pax eſt ordinata concordia & ſedatio diſcordiæ.*

Pupillus an de morte ſui patris poſſit pacem facere ſine tutoris auctoritate, & iudicis decreto,

Quid ſi eſt doli capax. nu. 55.

54 *Tutor uel curator an remittere poſſit iniuriam pupillo, uel minori, aut patri ſuo illatam. & nu. 55. & 56.*

56 *Tutor an poſſit facere pacem de morte patris pupilli.*

Obligatio ad pœnam reputatur damnum.

57 *Pax eſt appetenda quia neceſſaria, & opus eſt Iuſtitiæ & conſcientiæ & nu. 81. & 201.*

Diſcordiæ quæ mala pariant. & nu. 59. 81. & 176.

Pax probatur ex legato facto inter inimicos.

Item per ſalutationem uerbo uel epiſtola.

58 *Pax eſt teſtamentum Domini noſtri Ieſu Chriſti, quod rumpi non debet.*

Filij non tenentur præſtare alimẽta patri bannito propter fractionem pacis.

59 *Papa ob ruptam pacem iudicat inter laicos.*

Iuriſdictiones regulariter diſtinctæ ſunt.

Pax quibus de cauſis bene ſeruetur inter homines.

60 *Adhærentes in pace exprimi debent, aliàs non comprehenduntur.*

61 *Pacis confirmatio eſt ipſa uera Iuſtitia.*

62 *Pax promiſſa pro ſe, amicis, & adhærentibus, intelligitur de præſentibus & nõ de futuris.*

Pœna ſtipulata in pace pro ſe & filijs an intelligatur de præſentibus & futuris: & ſi unus ex filijs fuerit offenſus an pœna debeatur alijs filijs non offenſis. & nu. 63.

Pacis capitula de rupta pace an extendantur ad dantem auxilium.

Qualitas quæ eſt in maleficio & perſona committentis aggrauat maleficium in perſonam auxiliantis.

63 *Statutum tempore belli factum, pace ſecuta tollitur.*

64 *Pax an ſufficiat haberi ab uno ex hæredibus, ſtatuto diſponente, quòd pax ab hæredibus defuncti haberi debeat.*

Pax per alium fieri poteſt, & per hæredem ratificari.

Pax ab hærede particulari fieri poteſt.

65 *Hæredes non uendicantes mortem defuncti hæreditate priuantur.*

66 *Pacem facere an ſit quid hæreditarium, & an ſit habenda à filio qui patris hæreditatem repudiauit.*

67 *Pœna in pace facta promiſſa fiſco, non debetur niſi fuerit per notarium ſtipulata.*

68 *Offendens primò offendentem non tenetur ad pœnam pacis ruptæ. & nu. 70. & 112*

Pacis ruptor quis dicatur, cùm duo inſimul & ſe adiuuicẽ offendunt, & quis primus fuerit neſcitur. & nu. 184

69 *Pœna appoſita in inſtrumento pacis per plures ſtipulata an rupta pace per unum ex comprehenſis in inſtrumento, debeat ab omnibus pro rata ſolui, uel in totum ab ipſo offendente.*

71 *Clauſula toties quoties, in inſtrumento pacis uel treugæ appoſita. & clauſula rato manente pacto, cuius ſint effectus. & nu. 203*

Clauſula toties quoties, impedit nouationem, & per duas vices uerificatur.

Clauſula toties opus fuerit, operatur in infinitũ.

72 *Pax rupta intelligitur per ſtuprum commiſſum cum uidua conſanguinea inimici pacati.*

Pax an dicatur rupta per ſtuprum aut adulterium commiſſum per unum ex pacatis, cũ uxore alterius.

73 *Lenocinium commiſſum per unum ex pacificatis in perſonam vxoris uel filiæ alterius ex cõprehenſis in pace, pacem rumpit.*

74 *Vaſallus concubens cum filia, uxore, uel ſorore domini feudo priuatur.*

75 *Vaſallus turpiter cum uxore domini ludes, uel eam inhoneſtè tangens, aut alia turpia faciens feudum perdit.*

76 *Lenones ſunt de iure ut adulteri puniendi.*

77 *Pax ſuper adulterio fieri poteſt ad pœnam minuendam.*

Pax facta à dominis non præiudicat priuatis perſonis.

78 Furtum faciens ei cum quo pax facta fuit. dicitur pacem frangere.

79 Treuga an rumpatur per furtum, uel per raptum filiæ illius cum quo eſt facta treuga. & 138.

80 Pacem habens cum aliquo, an offendendo eius fratrem uel conſanguineum dicatur pacem rupiſſe. & nu. 125.

Pax rupta non dicitur per furtum, raptum uel adulterium ſi ex illius cauſa facta non fuit.

81 Pax uim habet reſtitutionis in integrum.

82 Pace facta inter plures partium Guelphæ & Gibellinæ promittentes in ſolidum ſe inuicē non offendere ſub pœna, an uno offenſo, omnes ex parte offenſi poſſint agere in ſolidum. tanquàm correi credendi, & omnes ex parte offendentis teneantur in ſolidum.

Partiales ſe inuicem offendentes tenentur ad reficiendum damna parti damnificatæ.

83 Prelatus, uel Epiſcopus an poſſit facere pacem de iniuria ſibi et eccleſiæ ſuæ, uel Deo facta.

84 Anciani parcere non poſſunt pro iniuria ciuitati facta.

85 Pax inter duos facta, an altero offendente alterum ex alia cauſa, uiolata dicatur. & ſupra. nu. 78.

86 Pax facta de non offendendo an rupta dicatur ſi in bonis damnum datum fuerit.

87 Familiares dominorum ſi per diſcordiam pacē uiolant, ſunt puniendi.

88 Principes an poſſint cogere ſubditos litigantes, ad concordiam uel compromiſſum ſeu tranſactionem.

89 Inſtrumentum pacis productum per unum an proſit alteri contumaci.

Inſtrumentum pacis debet in termino produci, alias non prodeſt productum extra terminum ſtatuti.

90 Pax an uiolata dicatur ab eo, qui offendit eius inimicū pacatum, poſt pacem bānitum, ſtante ſtatuto quòd poſſit bannitus impunè offendi & occidi.

Forbannitus an licitè poſſit ab eius inimico occidi.

Intellectus ad conſtitutionem Regni Siciliæ incip. pœna eorum. de forbannitis.

91 Bannitus qui ex ſtatuto poteſt à quocunque offendi, an licitè de iure ſe defendere ualeat.

92 Pax per accuſationem rumpitur.

93 Ad pacem pertinet, ut amicabiliter amicus in ſecreto conqueratur cum amico ſuperiore.

95 Pax an tollat inquiſitionem factam uel fiendam.

96 Bannitus qui ex forma ſtatuti non poteſt rebanniri, niſi habuerit pacem cum hærede occiſi poteſt habere pacem à filio occiſi. qui ſe abſtinuit à patris hæreditate. & ſupra. nu 66.

97 Statutum quòd bannitus poſſit impunè occidi, intelligitur de bannito qui ſit hoſtis patriæ ſeu ciuitatis.

98 Affinis an poſsit impunè bannitum affinem ſuū receptare, ſtante prouiſione, quòd nemo poſſit receptare bannitum. & nu. 99. & 100.

Iura ſanguinis an excuſent receptantem affinē uel conſanguineum bannitum.

99 Frater fratrem bannitum impunè occidere non poteſt.

100 Statutum quòd quis poſſit impunè occidere bannitum, an habeat locum in domino ſeu uaſallo, ac in patre, matre, & filijs.

Filij bannitorum, poßunt parentes bannitos impunè receptare.

101 Pœna ſtipulata in inſtrumento pacis, an ſemel uel pluries comittatur.

102 Pace & tranſactione facta inter rixantes, an intelligatur remiſſa pœna fiſco quęſita, ex cauſa ipſorum rixantium incurſa. & nu. 113.

103 Princeps non poteſt ordinario iure, ius tertio quæſitum tollere.

104 Ciuis an perdat ciuilitatem ex priuilegio acquiſitam propter guerram ſuperuenienten cum ciuitate ſuæ originis, & an ſecuta pace recuperetur huiuſmodi priuilegium.

105 Legatarius qui propter inimicitiam cum teſtatore legatum perdidit, per reintegrationem amicitiæ illud conſequi debet.

106 Pax an fieri poſsit pro abſente nemine pro ipſo ſtipulante.

Pacem facere eſt meri facti.

107 Pax mutua dicitur, ſi illata eſt iniuria ab una tantum parte. & pax fiat.

108 Procurator conſtitutus ad faciendum pacem et concordiam non poteſt pactum facere, quòd eius principalis non moretur in patria, uel in ſuo diſtrictu.

109 Trãſigi põt in omni delicto excepto in adulterio

110 Pax per pecuniam facta an teneat.

Hæres occiſi faciendo pacem recepta pecunia, hæreditatem defuncti adire videtur.

111 Pax etiam hoſti eſt ſeruanda.

113 Ius quæſitum fiſco aut eccleſię in pœna pacis ruptæ, an remitti poſſit per partes reconciliatas.

Pactum factum in pace inita inter duas ciuitates, quòd alteri liceat ſe uendicare, uel fœdera pacis rumpere non ualet.

Pax fieri poteſt per procuratorem habentem ad hoc ſpeciale mandatum.

Pax facta per filios ſpurios non exiſtentibus legitimis an proſit occiſori: ſtante ſtatuto quod pax habeatur à filijs occiſi.

Pax facta inter duos Principes promittentes adinuicem non offendere eorum ciuitates, an comprehendat eorũ adhærentes ciuitates, ac amicos ſuos confederatos.

114 Pax ſit inter offendentem & offenſum in caſibus à iure permiſſis.

115 Miſeranda eſt humana natura & ipſius ſunt odenda peccata.

116 Iudicis auctoritate interueniente in tranſactione ſuper crimine, an poſſit contra delinquentem ſuper eo crimine procedi ad inſtantiam alterius uel ex officio inquiri.

117 Pace facta inter duas ciuitates, ſi aliquis de una ciuitate alium offendit de alia ciuitate pacificata quam pœnam incurrat.

118 Pacis capitulis ſi dictum ſit bannitos cancellari, ſufficit quòd uerbo cancellentur.

119 Pax ſi haberi poteſt non ſufficit treuga.

Pacta pacis & conuentiones omni die pertractari poſſunt.

120 Princeps pro bono pacis poteſt alienare & alteri concedere caſtrum & territorium ſubditorum.

121 Treuga aut pax ab uno rupta an debeat ab altero ſeruari. & nu. 126

Treuga an comprehendatur appellatione pacis. & nu. 130. & 131.

Treuga quotuplex ſit, & quando ſit ſeruanda hoſtibus.

122 Pace facta inter duos Reges, ſi unus ex Regibus pacatis contra tertium Regem intullit bellum, an fœdus cum hoſte iniri poſſit.

123 Pacis fractor an poſſit à quocunque accuſari.

124 Pax in ſe habet tres comites fidem, Charitatem & Iuſtitiam.

125 Pax facta pro ſe, an rupta intelligatũ, ſi eius pater, mater, filius, uxor, uel ſoror innupta, aut frater offenditur. & nu. 158.

126 Treugam aut pacem ruptam per unam partem, an liceat alteri parti rumpere ſine incurſu eiuſdem pœnæ.

Differentia quæ nam ſit inter pacem & treugam. & nu. 127. 128. 129. & 130.

Officialis temporalis an conueniri poſſit ut perpetuus officialis durante officio.

Qui non facit quod debet, non recipit quod oportet.

Non obſeruans contractum qui ex parte alterius contrahentium non fuit ſeruatus, contra contractum uenire non dicitur.

127 Treugam rumpens qua pœna puniri debeat.

Lex uel ſtatutum loquens de treuga, an locum habeat in pace; uel loquens in pace habeat locum in treuga. & nu. 128. & 129.

Exceptio firmat regulã in caſibus nõ exceptis.

Iudicium idem eſt de treuga ſicut de pace.

128 Contra fractorem treugæ an ſit iudicandum prout contra fractorem pacis, & nu. 129.

Treuga poteſt fieri per capitaneum belli.

129 Treuga poteſt die feſto fieri, & iuramentũ præſtari. & nu. 131.

Treuga quid ſit.

131 Treuga non uenit appellatione pacis in materia pœnali & reſtringibili ſtatuti.

132 Homicidium commiſſum durante treuga per aliquem ex comprehenſis in treuga, qua pœna ueniat puniendum.

133 Treuga Canonica quæ nam ſit.

134 Statuto diſponente quòd occidens occidatur, niſi habuerit pacem ab hærede defuncti, an ſi plures ſunt hæredes, pax ab omnibus fieri debeat.

Statutum quòd nemo extrahatur de carcere niſi primò habuerit pacem ab offenſo, an habeat locum habita pace ab hęrede.

Statutum quòd haberi debeat pax ab hærede, an locum uendicet ſi pax habita fuerit ab offenſo.

135 Pax facta de uulnere ex quo uulneratus poſtea moritur, an intelligatur facta de morte.

136 Pax facta ſuper uno crimine, an rumpatur per accuſationem aliorum criminum.

137 Statuta quę puniunt delicta debent cenſeri facta fauore publico, & eſſe fauorabilia, &

extendenda ſicut in materia fauorabili.
138 Treuga rumpitur per raptum ſororis illius cum quo eſt facta treuga.
139 Abbas cum capitulo poteſt remittere iniuriam factã monacho.
140 Treuga facta ſemper eſt ſeruanda.
Treugam frangentes mercatoribus, uiatoribus, & alijs quomodo puniri debeant.
141 Subditi poſſunt per dominos compelli ad pacẽ & ad treugam.
142 Promittens facere pacem qui illam non fecit, ſed treugam, an incidat in periurium & pœnam obligationis.
143 Diſpoſitio temporis belli, an concernat ipſius treugæ.
144 Treuga ad tempus facta pax poteſt appellari.
Duræ conditiones in treuga ſeu pace appoſitæ, ſeruiles eſſe, & pro ſeruis factæ dicuntur.
145 Iudex an & in quibus caſibus poſſit cogere partes ad pacem, & concordiam. & ſupra nu. 23. cum ſeq.
Treugam facere partes compelli poſſunt, in om nibus caſibus in quibus cogi poſſunt ad pacẽ.
Concordia etiam fit in cauſis nedum ciuilibus, ſed criminalibus, publicis, & priuatis iudicijs.
146 Treuga facta inter Regem Franciæ & Regem Angliæ, & pacto inito, quòd milites Regis Franciæ poſſint impune intrare regnũ Angliæ uſque ad paſcha, & ultra ſit unicuique licitum dictos milites ut diffidatos interficere, an miles Regis Franciæ qui iuit in Regno Angliæ, & intra paſcha rediens mare ipſum retinuit & remiſit in Angliam poſſit impunè occidi.
147 Pax facta de magna iniuria cum promiſſione de ſe non offendendo, uiolata dicitur per illum qui alium reduxit ad calamitatem ob delationem ſuam, & ad periculum amiſſę ſubſtantiæ & honoris.
148 Conuentio de faciendo treugam per unum annum ualet.
149 Confœderatus cum duobus Regibus, requiſitus ab ambobus ut ſibi præſtet auxilium, cui potius parere debeat.
150 Pax eſt opus Iuſtitiæ & neceſſaria à natura.
Pax qualiter eſſe debeat.
Pacis uiolatores quomodò ſint puniendi.
151 Pax futura tempore treugæ, eſt pertractanda, & componenda etiam die feriali; nec interim Duces exercituum deſiſtere debent à prouiſionibus perneceſſarijs futuri belli, ſi bellare contigerit.
152 Induciæ quare longæ, & quare breues fiant. & nu. 153. & 154
Induciarum effectus qui nam ſint in bello.
Induciarum tempore quæ nam ſint pertractanda. & nu. 153. & 154.
153 Induciarum quis nam fuerit inuentor.
154 Hoſtes tempore guerrę non ſunt ita paſſim in exercitu recipiendi.
155 Exploratores quales eſſe debeant mittendi ad hoſtes ad explorandum ſecreta ſua.
156 Generales bellorum & Duces exercituum an poſſint facere treugam & pacem. & ſupra num. 128.
157 Pax fit oſculo, tactis manibus, & per riſum reciprocum ac per potum atque eſum & ſimilia. & 218.
Inimico reconciliato non eſt paſſim credendum. & nu. 191.
159 Vaſallus occidens fratrem domini feudi in odiũ domini, amittit feudum.
An autem uaſallus perdat feudum aliud homicidium comittendo, uide ibid.
160 Pax facta inter duas ciuitates rumpitur per ſolam caſtrametationem unius contra aliam, uel ædificationem caſtrorum cum merulis & foueis.
Pax facta inter duas ciuitates de ſe non offendendo perpetuo tempore an rupta dicatur, ſi una ex dictis ciuitatibus alterius iuriſdictioni Regis ſe ſubmiſit. & inde ab alia ciuitate pacata fuit incendio læſa in territorio ſuo, & nu. ibi. & 162
161 Pax facta per Ducem belli eſt inuiolabiliter ſeruanda.
162 Fides per Ducem belli hoſti data eſt ei ſeruãda.
163 Offendens aſſociantem illum cum quo eſt facta pax, pacem rumpere dicitur.
Offendens cohabitantem in domo illius, qui habet pacem cum eo, pacem fregiſſe dicitur.
164 Iniuria facta uaſallo aut colono, an remitti poſſit per dominum.
165 Pax facta pro ſe & tota parentella ſua, rupta dicitur, ſi aliquis prædictorum offenditur.
166 Pace facta inter duces belli, an refici debeant damna illata, & caſtra expugnata.
167 Pax facta pro ſe & complicibus, cum promiſſione, quod complices illam ratificabunt, an

uiolata dicatur, ſi unus ex dictis complicibus ante ratificationem offenſus ſuit.

168 *Pax ſi fieri non poteſt, ut ſtatuto ita diſponēte, ex percuſſionibus ſanguinolentis, an poſſit fieri ex percuſſione cum pugno facta, qua quis cecidit in terram, & caput ſibi cum ſanguinis effuſione fregit.*

169 *Pax an debeat haberi à filio uel à ſeruo hæredibus inſtitutis. aut ab eius patre ſeu domino ſtante ſtatuto pœnam remittente bannito, qui pacem habuerit cum hæredibus defuncti.*

170 *Filius familias non poteſt facere pacem in patris præiudicium.*

171 *Fœmina an poſſit pacem facere de morte patris.*

Intellectus ad l. ſi filius qui patri. ff. de uul. & pupil. & ad l. pro hærede. ff. de acqui. hærede.

Pax fieri poteſt per filium non hæredem occiſi, ſtante ſtatuto quod pax habeatur ab hæredibus.

Pax facienda eſt ab eo qui iurauit non facere pacem.

172 *Partiales ſeu capita partium in pace facienda, an omnes interuenire debeant cum ſequentibus & adhærentibus ſuis, uel poſſint pro eis remittere.*

173 *Prouiſio iurata facta per capita partium in inſtrumento pacis, pro ſe & amicis, quos ratificare promiſerunt, an illis non ratificantibus reddat ipſos periuros, & faciat cadere in pœnam.*

174 *Pacem in qua ætate riſè offenſus uel hæres, aut filius offenſi facere poſſit.*

175 *Pax debet eſſe in Regno prudentum pura & ſincera.*

Sapientum urbis Sabbæ reſponſum datum Alexandro interroganti, qualiter habens magnum imperium poteſt magnam beneuolentiam acquirere à ſubditis,

176 *Pacis fructus & beneficia qui nam ſint in regno.*

Crimen delectum, ulterius non debet appellari crimen.

177 *Iniuriarum remiſſio quæ ſit. & qualiter fiat & an fieri poſſit tranſactio ſuper criminibus, remiſſiuè.*

Pax facta cum uno principe, intelligitur etiā facta pro conſiliariis ſuis.

178 *Conuenti ones & pacta in inſtrumento pacis facta an ſint ad unguem ſeruanda.*

Intellectus ad l. iii. §. ſi his. ff. de pub. uiola.

179 *Renuntians iuri ſuo, præſumitur in dubio facere renūtiationē & cōcordiam pro iniuriis.*

180 *Statutum præcipiens pacem fieri percuſſori, extenditur ad mandatorem.*

181 *Offenſæ remiſſio an poſſit per ingratitudinem reuocari.*

182 *Minor an reſtitui debeat aduerſus remiſſionem per ipſum factam de iniuriis ſibi & patri ſuo illatis.*

Minor poteſt facere pacem, nec ſibi datur reſtitutio in integrum.

183 *Pars quæ fecit pacem cum inimico, qui poſtea fuit offenſus in præſentia ſua ab alio quem impedire potuerat, ne offenderetur, & non impediuit an dicatur pacem uiolaſſe & in pœnam pacis fractæ incidiſſe.*

184 *Inſultus ſi inter duos factus eſt reciprocus, & neſcitur quis fuerit primus, nullus tenetur.*

Inter duos geminos robuſtior præſumitur primò natus.

Probationes luce meridiana clariores & liquidiſſimæ eſſe debēt, ubi de pœna criminali agitur

Præſūptionibus quis damnari non debet. ſed eſt magis abſoluendus, ſi probatio eſt dubia.

185 *Aduocatus contra illum cum quo pacem fecit, an pacē uiolaſſe dicatur. et nu. 187. 188. et 189*

186 *Aduocatus uaſallus aduocando contra dominū feudi an perdat feudum. & nu. 188.*

Conſilium dans inimico meo, efficitur inimicus meus.

187 *Aduocatus tenetur dare conſilia.*

190 *Inimici qui pacem fecerunt, an teſtificando contra comprehenſum in pace, cadant in pœnā fractæ pacis.*

191 *Inimicus quilibet an ſit à teſtimonio repellendus, & an ſit ei credendum, arbitrio iudicis rel inquitur.*

192 *Pœna in inſtrumento pacis appoſita, cùm non apparet cui ſit applicata, an fiſco uel parti debeatur in caſu ruptæ pacis, & nu. 193*

193 *Pœnæ conuentionales non ſunt applicādæ fiſco, niſi actum ſit & ſtipulatum pro fiſco.*

194 *Pœna pacis ruptæ an applicetur maſculis, uel fœminis hæredibus defuncti.*

195 *Pœnæ licitè petuntur quando ſapiunt intereſſe.*

196 *Epiſcopi tenentur facere ut pax ſeruetur medio gladij ſui ſpiritualis, & Principes ſeculares ſuo ſeculari gladio.*

Pacis

Pacis uiolatores per Principes eccleſiæ & ſecu li puniuntur.

197 *Fractor ſecundus pacis an poſsit petere pœnam fractæ pacis à primo fractore.*

198 *Dolus cum dolo compenſatur.*

Partes quæ poſt pacem inter ſe uulnerarunt, et inde iniuriam remiſſerunt, an præiudicent fiſco in pœna fractæ pacis.

199 *Vxori an detur actio ſeu accuſatio de iniuria facta marito.*

Vxor an poſsit pacem facere pro morte mariti.

200 *Pater an poſsit remittere iniuriã factam filio.*

201 *Treuga & pax eſt ſemper ſeruanda. quia Deus fauet ſeruantibus illam.*

De nece Thyſapherni ob periurium ſuum.

202 *Cato quare pro treuga & pace orauit contra Cæſarem in Senatu, ut Cæſar daretur in manibus hoſtium.*

2 4 *Fœdera à quo tempore habuerunt initium.*

Pax quàm bona ſit.

206 *Vaſallus unus ex pluribus habentibus feudum diuiſibile, an poßit alios ad diuiſionẽ prouocare.*

207 *Infirmus qui in teſtamento uel confeſsione iniuriam remiſit, an poſtea reconualeſcendo, poſſit iniuriarum actione agere. & nu 208.*

208 Remittens *odium an uideatur remittere iniuriam.*

Inimico non petenti non tenetur quis remittere iniuriam, nec ſibi ſigna amicitiæ oſtendere.

Pax facta à mortiferè uulnerato moriente non ualet.

Pax in foro pœnitentiali poteſt fieri inter abſentes.

209 *Pax facta ab offenſo in teſtamento omnibus inimicis ſuis eos liberando & abſoluendo ab iniuria ſibi facta quid operetur.*

210 *Ranchor per oſculum pacis datum in eccleſia non uidetur remiſſus.*

211 *Pœna corporalis uel pecuniaria an remiſſa intelligatur per iniuriarum remiſſionem & pacem ſecutam.*

Reipublicæ intereſt delicta non remanere impunita.

212 *Pacem habens ab offenſo an poſsit per alium accuſari de eodem delicto.*

213 *Offenſus an ſit cogendus fideiubere offendenti. qui ſoluit pœnam per ipſum incurſam.*

Iudices curare debent ut pacatæ remaneant ciuitates.

214 *Exculpatio uulnerati an proſit uulneranti.*

215 *Iudex poteſt cogere ſcandaloſos ad fideiubendũ ne ſcandala incurrant, & illis præcipere, ut ſe adinuicem offendant ſub pœna, neque iniurient uerbo aut facto, eos quoque exulari poteſt.*

216 *Pacem facientes an uideantur fateri delictum, ita ut per curiam puniri poſsint.*

Cautela pro facientibus pacem ne uideantur fateri delictum. 1.

217 *Statutum loquens de homicida an extendatur ad mandantem fieri homicidium.*

Statutum ſeruãdum eſt in ſua ſpecifica forma.

Omiſſum & non expreſſum in ſtatuto, pro omiſſo & non expreſſo habetur.

Mandans fieri, facere & ipſe uidetur.

Qui per alium facit per ſeipſum uidetur facere.

Mandans homicidium fieri, magis delinquit q̃ faciens, & grauius eſt puniendus.

218 *Iniuriatus comedendo & bibendo cum iniuriante, an tacitè uideatur remiſiſſe iniuriam.*

219 *Iniuria remittitur per pacis oſculum.*

INDVCIAE, & ſeu treugæ fetiæ ſunt militares, & ſunt ſecuritates, & fiducię præſtitæ rebus, & perſonis ad certũ tempus diſcordia nõdũ finita: & Pax eſt finis belli, ut in titulo de pace iur. firm. & l. i. ff. de pactis, & l. in bello. ff. de capt. & poſtl. reuerſis.

1 † Et poſt bellũ uictoria ſequitur, & amena pacis tranquilitas, quæ eſt vinculum charitatis: & charitas eſt amor Dei, & proximi c. nouit. & per Doct. ibi de iudiciis, & c. ii. de treug. & pace. l. i. C. de cad. tollen. & l. vnica C. vt pub. lætitię. lib. x. per Glo. in c. ſignificauit, in uerbo placet, extrà de iudiciis: In voluntate pax eſſe debet, & bellum in neceſſitate, bellũ committitur vt pax quęratur; Pax quæritur vt bellum non fiat: ſed non ècontra Pax fit vt bellum fiat, ſed ut penitus tollatur omnis rancor, & iniuria, & remiſſio fiat illius ad inuicem illatæ c. noli. xxiii. q. i. Pax eſt habenda vt refert Bald.

in l.i.ff de pactis à Deo videlicet,à ſeip-
ſo,ab homine id eſt,à proximo,& à ſupe
riore:cuius quidem pacis excellentia eſt
tantæ virtutis,quòd Deo immortali at-
tribuitur,& mortali Regi Inquit Domi
nus pacem meam do vobis, & pacem re
linquo uobis in terra, pacem omnibus
bonę voluntatis donat Deus, & pacem
vobis dat Eccleſia ſpōſa ſua,& beatos eſ-
ſe pacificos firmat Euangelium;& de Re
ge mortali Rex pacificus exprimitur in
proœmio Gregoriano.

2 † Et omnes tenentur Principes catholi
ci procurare pacem,& illam ſeruare im-
maculatam eccleſiæ Dei c.quādo. xxiii.
q.iiii.c.Princeps.lxxiii.q.v.iuneto c.ad-
miniſtratores,& c.Regum ibidem, c.nō
inuenitur,cum ſequenti c.iuncto,c. ſi ec
cleſia,xxiii.q.iiii.

3 Et † ut inquit conciuis meus Rauēnas
Caſsiodorus:Pax eſt unitas,& ſalus mul
titudinis,& deſiderabile bonum,propter
quam pacem tranquilitas, vtilitas, ho-
nor, & uita populorum conſeruatur, &
cuſtoditur,eſtq́. mater,& decora bona-
rum artium,multiplicans genus huma-
num,& bona ſua, mores extollens, &
ꝙ bellica clade turbatum eſt pacis reme
dio reformatur c.cū per bellicā.xxxiiii.
q.i.Pax eſt conſolatio viuorum, & re-
quies mortuorum,qui in pace Dei mo-
riuntur in gremio eccleſiæ catholicę ex-
trà quam ſalus non habetur. xxiiii.q.i.
c.alienus.

4 † Et cogi debent inimici ad pacem quan
do fieri poteſt ſine damno, & ſcādalo ali
cuius partis:vt in proœmio Gregoriano
.Pax enim eccleſiæ, & catholicæ religio-
nis eſt vnitas catholicorum omnium.l.
inter claras C. de ſumma trinit. & fid.
cathol.

5 Ad † Prę́ſides ſpectat prouintiarum cu-
rare pacem, & quietam habere prouin-
ciam ſuam, nam ſemota pace inſidiatur
vitæ mortalium,& omnis humana perii
vtilitas firmat Oldradus de Laude in
conſi.lxxxiiii.in v.col.& Bal.in l.i.ff. de
off. præf.vrbi: & dicta eſt pax à pacto.l.
i.ff.de pactis.

6 Deum † terminalem cuſtodem pacis, &
iuſtitiæ teſtem Craſſa venerabatur An-
tiquitas,& multa permittūtur fieri pro-
pter pacem faciendam, aut factam con-
ſeruandam,quæ aliàs non permitteren-
tur,vt aliàs latè dixi in cōſilio quod gra
tia Dei feci in fauorem matrimonii Sere
niſsimæ Reginæ Catherinę Anglorum;
& mali tollerantur pro pace conſeruan-
da c.i.xxiii.q.iiii.

7 Multa † ſunt quæ de iure fieri non poſ-
ſunt, & pacis auctoritate legis habent
vigorē.Ita Conſuluit Bal.in cōſi. ccxiii,
incipiente quædam Nobilis in iii.volu.
conſil. vbi limitat Glo. ſingul.in l.talis
ſcriptura.ff. de leg.i.quæ dicit ꝙ fictio
non trahitur retro ad ea, quæ ſunt de iu
re impoſsibilia,fallit tamen in conuen-
tione legittima quæ fit propter pacem,
& illam Glo.exaltauit Bal.in c.innotuit
de electione & in c.cum conſuetudinis
de conſuet & in c.contingit,de dolo, &
contumacia,& in l.ſiue poſsideris,C.de
probationibus,& in rubrica de procura-
toribus in.ii.col.

8 Et † propter pacem inter eos qui ſunt
inhabiles propter ętatem permittitur
contractus matrimonii c.ii. & per Abb.
ibi de ſponſ. impuberum, & in pluribus
caſibus à lege,& à canone prohibitis per
ſedem Apoſtolicam diſpenſari ſolitis,ꝓ
bono pacis matrimonium fit inter pube
res vt dixi, vt dicto c.ii. & pax eſt tam
bona,ꝙ à populis peroptabatur commu
niter c.i.de pac.tenenda.

9 Quæritur † ſi pro ineunda pace poſſunt
diebus feriatis,& dominicis,& aliis feſti
uis diebus præſtari ſacramenta, Dic ꝙ
ſic pro bono pacis c.i. & per Doct.ibi de
feriis,pacis ob fauorem detrahitur à di-
ſpoſitionibus iuris c.hisq́; extra de ma-
ior.& obe.c.ii.de arb.c i.de mutuis pe.

10 † Quæro de alio caſu, ſi propter pacem
imponitur calumnioſa pœnitentia, dic
ꝙ non c.accuſaſti,de accuſationibus, &
bene conſuluit, & declarat Bal.in conſi.
lviii incipiente laudatur, in prima parte.
Vbi declarat quotuplex ſit pax,& quo-
modo dicatur rumpi, & qualiter pax ſit
ſtricti iuris,& an rupta Pax dicatur ſi oc
cido fratrem meum.

11 Pax † enim eſt duplex diuina, & humana. Diuina eſt pro reconciliatione peccatoris ad Deum, & pro ſalute animarum c. non ſufficit de pœnit. diſtin. i.

12 Ex pace † reſultat coniunctio animarũ, & cordium c. Nouacianus. vii. q. i. c. pace igitur, de conſecr. diſtin. ii. valde eſt affectanda Pax humana pro ſalute animæ, & corporis bono temporali; & ſi Pax humana tam dulcis eſt pro ſalute temporali corporum, quantò dulcior eſt diuina pro æterna ſalute animarum c. noli, xxiii q. i.

13 Pax † fit oſculo interueniente, & pax datur in miſſa pro charitate diuina Glo. eſt in c. ad Apoſtolicæ, in verbo pacẽ, de ſentẽ. & re iud. in vi. quę enumerat multos caſus per quos Deus tollit pacẽ Populis, & illis dat bellum quo tempore furor arma miniſtrat: & talis furor ceſſat tempore pacis, notat Bal. in rub. qui admitti ad bon. poſſeſſ.

14 Eſt quippè notandum † quòd ſi quis habuerat mandatum à vulnerato de faciendo pacem vulneranti, & deceſſerit uulneratus: re integra; regulariter expirat mãdatum morte mandantis. l. mandatum. C. mandati, & l ſin. ff. de ſolut. & inſtit. mandat. §. Item: Limita dictam regulam non procedere in præmiſſo caſu propter bonum pacis, & ipſius fauorem: ita ꝙ dictus procurator etiam poſt mortẽ mandantis poterit facere pacem, iuxta tenorem ſui mandati: per not. per Bal. in add. ad Specul. in tit. de homic. in vlt. col. & per Hippoly. de Marſil. in ſingulari ſuo. xliiii. incipiente Mandatum.

15 Et † debet interuenire iuramentum in confectione, & reformatione pacis cum oſculo, & tactu dexteræ manus ab vtraque parte: quæ teſtes ſunt fidei, & pignora pacis c. fundamẽta, & ibi per Io. And. de electione in vi & per Lucam de Pen. in l. i. C. de aquæ duc. Et quæ fiunt propter bonum pacis legis habẽt vigorem, licet aliàs non permitterentur de iure, nec fieri poſſent. Conſuluit Bal. in conſ. ccxiii. incipiente quidam Nobilis in. iii. lib. vbi limitat Glo. l. talis ſcriptura. ff. de leg. i. quæ dicit ꝙ fictio non trahitur retro ad ea quæ ſunt impoſsibilia de iure: fallit in conuentione legitima, quæ fit propter pacem: quam Glo. extollit Bal. in c. innotuit, de electione, & in c. cõtingit de dolo, & cõtumacia, & in c. con ſuetudinis, de conſuetu. & in l. ſiue poſsidetis. C. de probat. & in rub. de procur.

16 Et † propter bonum pacis tolleratur ille, qui longo tempore eccleſiam accepit de manu laicorum c. cura, de iure patronatus, & per Innoc. in c. niſi cum pridẽ, de renunc. & in c. i. de elect. vbi dat caſus & ꝙ pro bono pacis tolerauit eccleſia depoſitionem quotundam Epiſcoporũ, & ſubrogationem aliorum præter conſcientiam Romani Pontificis.

17 Et † propter bonum pacis tenetur Epiſcopus renunciare epiſcopatum ſibi bono dato cambio: vt pax ſit inter ipſum, et populum c. quippè. iii. q. vi.

18 Ob † bonum pacis cogit Epiſcopus per cenſuras eccleſiæ partes diu litigantes etiam non ſubditos ad concordiam, quę nutrit amorem inter mortales c. placuit, cum Glo. ibi. xc. diſtin. c. i. de mut. peti. & per Imo. & Iacob. Butrigarium ibi ꝑ l. æquiſsimum. ff. de vſufruct. Conſuluit excellentiſsimus Doctor Andreas de Bartholomeo Barbacia nuncupatus in conſi. xi. & in conſi. xxiiii.

19 Et † pro habenda pace poteſt Epiſcopus transferri de vna Eccleſia ad aliam c. qppè. iii q. vi. & per Innoc. in c. niſi cum pridem, de reunnc. & per Roma. in cõſi. cxxv. & Barbaciam in c. i. de homic. & de elect. c. i. iuncto. c. cum inter, ibidem.

20 Et † propter bonum pacis toleratur à canone electio facta contemptis illis de capitulo, licet irritanda, & caſſanda veniret: quoniam contempti non curauerũt conſentire c. quod ſicut, de electione.

21 Pro † bono pacis ſuccedit capitulum vacante cathedrali eccleſia c. de his, de maior. & obedientia c. cum olim, eodem tit. Donec Papa prouiderit.

22 Propter † bonum pacis nõ tenetur filius alere patrem bannitum, ne Pax frangeretur c. i. §. ſi quis hominem, de pac. tenen. Licet aliàs regulariter teneretur alere patrem bannitum: ut in §. i. authen. de

inceſtis nup. & per Rom. in l. ſi uerò. §. de uiro. ff. ſolut. matri. & Bar. in l. ſi quis à liberis. §. ſed vtrum. ff. de lib. agnoſcen.

23 Pro † bono pacis poſſunt cogi per iudicẽ litigantes ad concordiam. l. ęquiſsimum ff. de vſufruct. & vbi compoſitio non tener, non debet iudex interponere partes ad componendum ne ſub ſpe boni malũ ſequeretur, firmat Archid. in c. ſtudendum, xc. diſtin.

24 Et † ſi potens, & diues litigat cum paupere habente iuſtitiam, ſed eius complementum Pauper conſequi nõ poteſt propter potentiam aduerſarii: tenetur iudex curare pro concordia, & partes ipſas reducere ad concordiam, etiam cum aliquali detractione iuris pauperis, tenet Specul. iuris in tit. de prępar. iudiciorũ, & Ioan. And. ibidem in add. ſua: tenet & Cardinalis Alexandrinus in c. fin. de tranſact. & Bart. in conſi. xiiii. & in alio ſuo conſi. incipiente ciuitatis Piſanę, & in l. illicitas. §. ne potentiores. ff. de off. Pręſ. & Abb. in c. i. de treug. & pac.

25 Pax † eſt componenda, & reformanda ꝑ Reges, Prælatos, Præſides, magiſtratus, & ſuperiores, & iudices regentes populos c. Regum, & c. Rex. xxiii. q. v. & tenentur propter bonum pacis compellere ſubditos ad pacem, compromiſſumq́; & ad tranſactionem, & ſimiliter in criminalibus ut concordia fiat tenet; Bart. in l. congruit. ff. de off. Præs. & Alex. in l. i. §. & poſt operis. ff. de no. oper. nun. quod limita procedere ante commiſſum delictum. l. denunciamus. C. qui ad eccleſiam confugiunt: habetur per Alex. in d. l. i. licet Bal. dicat in. §. fi. inſti. de nup. quòd licet offenſus in foro contentioſo poſsit renuere pacem, & concordiam, & non poſsit cogi ad illam faciendam, etiã ſi teneatur de ſcandalo c. diſcordantes cũ ſimilibus ibi. xc. diſtin. Imo tenentur iudices uindicare, & punire crimina, & eorum auctores delinquẽtes; quod tamen ſecus eſt in foro conſcientię: & per Glo. in l. diuus. ff. ad Syllenia. & Bal. in l. i. §. quies. ff. de offi. Pręf. vrb. & per Abb. in rub. de treug. & pac. in ciuilibus autem non arctat iudex, ſed amicabiliter hortatur partes ad concordiam habetur per Bal. & Ang. in l. æquiſsimum. ff. de vſufr. & Glo. in l. i. ff. de no. oper. nunc. & per Bal. in l. abolicio. C. de abolit. vbi per illum tex. dicit quòd iudex pro bono pacis debet magis admittere abolitionem inter cognatos, quàm inter extraneos: idem notanter tenet Bonifacius de Vitelinis de Mantua in ſuo lib. maleficiorum in tit. de pace, & poſſe quem compelli ad faciendum pacem cum inimicis ſuis, ſi propter illam cauſam ſederetur tumultus in ciuitate per d. l. æquiſsimum. ff. de vſufruct.

26 Tenentur † boni Principes, Reges, Iudices, & magiſtratus omnes obuiare ſcandalis futuris cum cautionibus, cogendo partes iuris remediis c. i. extrà de off. legati in vi. clem. i. de off. ord. etiam ſi ſint puſilla: quoniam ex minima ſintilla oriri quandoque ſolet magnum incendium c. ii. de no. oper. nunc. Et ſic tenẽtur operari ſuperiores ne ſcandala ueniant Glo. eſt in dicta clem. i. de off. ord. & ad pręd icta faciunt cumulata per d. Ioan. Ant. de Nigris de Cãpanea Romanorum in ſuo commento extrauagantis clemẽtinę Domini mei Clementis. vii. de uita, & honeſtate minorum clericorum, in verbo ſcandalum generari fol. xxiii. & per Fel. in rubrica de treuga, & pace.

27 Curandum eſt † quòd aliquo facto delicto primò ſoluatur pœna antequàm iniuriarus cogatur ad pacem, ſi pro hoc iudex impellens intendit uitare ſyndicatum: & ſi aliter faceret tenebitur in ſyndicatu, ut in §. Oportet, authen. de mandatis Principum, ſecundum Bal. in l. continet ff. de integrum reſtit. & in l. cum affirmes, C. de lib. cauſa, & in c. i. de pac. ten. & in l. i. ff. de off. Præf. vrb. & ꝑ eundẽ in c. venerabilẽ, de elect. & in l. ii. ff. ad Sylle. & per Bart. in l. ambicioſa. ff. de decretis ab ordine facien. & per Bart. in l. ex ſtipulatione. C. de ſent. & per Bar. in l. quos prohibet, de poſtul. & per Ioan. And. in add. ad Specul. in §. Sequitur, de pignoribus, & per d. Homodeum de caſtello in tractatu ſuo Syndicatus in duodecima carta.

Quæritur

28 Quæritur † modo adhærendo prædictis ſi iudex poteſt cogere offenſum ad faciédum pacẽ Bal. tenet ꝙ ſic in l.i.§. quies ff de off. Præf. vrb. licet quis ſit ſuadédus ad faciendum pacem, non tamen eſt cogendus l.ex ſtipulatione. C. de ſent.& interlocut. om. iud. & dicit ꝙ imò debet vindicare,& punire ſequuto ſcandalo,& delicto, licet ante factum debeat obuiare iuxta ſuum poſſe,& pro pace curare.

29 Regulariter † eſt optimè præcogitandũ in pacis firmamento, ne aliqui ſub ſpe fidei,& bonæ pacis illaqueantur: quia illi qui iniquos ſociant pace, præparant vires iniquitati: vt ſupra dixi, cum talis colligatio non ſit duratura, & poſt affligit bonos aliquo tempore: attamen ſeruãda eſt, niſi præcedat diffidatio: vt dicit Ioan. And. in c. pro humani, de homicid. in vi. præcedente autem hoſtili diffidatio ne de iure permittitur bellum, vt pax quæratur,& in pace viuamus: vt in conſilio primo primi libri conſiliorum meorum duelli.

30 Si † duo laici litigant poſſunt compelli ad concordiam Glo. eſt in c. placuit. xc. diſtin.& per Roma. in conſil. cclxxiiii. & in conſi. cccxxvii. & in c. ii. de ſponſalibus impub. & c. cauſamq; de teſt. & c. querelam, de ſimo.& c. fin. de tranſ.& l. æquiſsimum. ff. de vſufructu. & Bar. in l. furti. ff. de his, qui: not. inf. & Glo. in c. potuit. xc. diſtin.

31 Et † arbiter licet nõ poſsit apponere manus ad ea quæ non ſunt cõtenta in compromiſſo, & dicta de cauſa lædere iuſtitiam partis. l. non diſtinguemus. §. de officio. ff. de arbit.& c. examinata, de confirm. vtil. vel inutil.& l. arbor. §. vel ſibulo. ff com præd. fallit in caſu pacis, habetur per Bar. in l. Aquiliana. ff. de tranſac. & tex. inſtit. de iniuriis. in §. fin & licet offenſus in foro ſeculari,& contentioſo: fallit tamen in foro conſcientiæ: Bald in dicto. §. quies. c. niſi de præben. c. de his; & ibi Glo. de maior.& obed.& per Glo. ibi,& per Legiſtas in l. ſi de meis. §. recepiſſe ff. de arbit & in l. ſi ſocietatem. §. arbitrorum. ff. pro ſocio.

32 Etiam † pro bono pacis in cauſa ſpiritualis ſit cõpromiſſum in clericos tamen, & non in laicos c. ii.& c. ex parte, & c. contingit, de arb. vnde propter pacem poteſt iudex delegatus decidere caſum non ſibi cõmiſſum, ita arbiter propter pacem poteſt apponere manus ad non cõtenta in cõpromiſſo c. niſi, de præbend.& ſic limitatur doctrina Bar. in l. Aquiliana. ff. de tranſact. & per Bar. in l. ſi de meis. §. recipiſſe. ff. de arbit. Iudices non ſolum iuſtitiam habent facere, ſed concordiam partium procurare,& pace litem terminare. c. cauſam, de teſt. c. i. de mut. petit. c. querelam, de ſimon. Poſſunt etiam iudices cogere partes ad pacem, & concordiam. l. æquiſsimũ ff. de vſufr.& c. fi. de trãſact.

33 Ciuitas † ſi inquietaretur ob aliquorum diſcordias, teneẽ ſuperior ob pacem illos concordare habetur per Bar. in l. furti. §. qui iuſſu, ff. de his, qui not. infam.

34 Calumnioſo † accuſatori non imponitur pœnitentia propter bonum pacis c. accuſaſti, de accuſat.

35 Iudex † debet ſtudere paci ſi bona eſt, & æqua, aliàs non:& ante factum debet ſtudere paci: ſed poſt factum tenetur punire abſq; venia:& ritè dicebat Bal. ſi pax eſt bona,& æqua, aliàs ſec*,& in c. Quia tauallis, de iur. iur. firmauit ꝙ ſi arbiter mandauerit, ꝙ aliqua partiũ exuletur à patria nõ rectè facit, nec tale factum laudatur, ſi cauſa cõmiſſa fuerit ſibi de iure terminãda: dicit Bal. i c. veniſſent de teſt. ꝙ pro hoc non tollitur, quia concordia terminetur. c. cauſam, il ii. eod. tit. & c. querelam, de ſimon. & c. fin. de probat. Et ꝙ iudex habeat curare ꝓ pace eſt tex. in l. congruit. ff. de off. præſidis, habetur per Bonifaciũ de Mantua in lib. ſuo maleficiorum in titulo de pace.

36 Remouendus † eſt iudex ab officio, qui videt aliquos rixantes & ſe non interponit pro pace: vt inſtitu. de iniur. §. fin. habetur per Cyn. in l. ſi Seruus. C. de noxalib.

37 Pax † inter malos non eſt curanda, ſecundum Oldr. in conſi. lxxi. ne ſub fide decipianẽ,& offendanẽ boni: Ad hoc faciunt pulchrè not. p Luc. de Pen in l. i. C. publ. ç tic. lib. xii. adde hic quç ſuprà dixi.

38 Pax † illa eſt curanda ſi bona, & æqua ſit, & duratura:& eſt bene firmanda, ne illaqueantur innocentes ſub fide,& bonitate ſua:vt dicit Bald. in rubro de treug. & pac.

39 † Et iudex ante factum debet ſtudere paci, & pro pace,& poſt factum punire fractores eiuſdem pacis:vt firmat Goff. licet Ba. dicat contrarium in c. Quintauallis, de iur. iur.

40 Quod † ſi arbiter propter bonum pacis mandauerit aliquem exulari à patria ꝙ non rectè laudat, verius tamen eſt contrarium,vt in dies probè fit per Præſides prouinciarũ ſequentes opinionem Goff. vt ſcandala, & tumultus,ac factiones ſedarentur,& vitarentur.

41 Nec † ſunt in confectione Pacis rememoranda odia,& iniuriæ præteritæ:quia pacem turbarent,& impcdirent, iuxta illud Catonis. Litis præteritæ noli malè dicta referre:& vt reminiſcantur iniurię diuina virtute mortalium:quia ſępe relata odia,& iniuria in pacis reformatione, ſunt interdum maioris odii concitationes:vbi proceſsit offenſa nulla ſatisfactione ſequuta. Et cautius puto læſum ſi quęri vult audiri,remuneratione ſequente:quia animus eius tunc paſcitur vociferatione, & ſatisfactione ſequuta quieſcit. Nam concordia dicitur quaſi coniunctio cordium c indemnitatibus, de elect. in vi. Differt tamen concordia à pace,vt prædixi:quia concordia dicitur remiſsio quædã, Pax aũt eſt plena ſedatio diſcordiarum,& iniuriarum omnium:& iſta duo ſecundum vſum loquendi pro diuerſis accipiunt. Dicit tamen B. Auguſtinus,Pacem aliud non eſſe, niſi ordinatam cõcordiã in lib. xii. de ciuitate Dei.

42 Pacem † facere poteſt Maritus de adulterio vxoris fauore pacis, licet ſileat in tali crimine tranſactio. l. tranſigere C. de tranſact.& authen. ſed hodie C. de adul. & per pacem, & concordiam minoratur pœna:cõſuluit Bart. in conſi. clxxv. incipiente ſuper eo quod à me quæſiſti. Nam pax in omni maleficio eſt licita:vt inſtit. de iniuriis. §. ſi & l. fin.& l. ſi tibi. §. quędam ff. de pactis. Nam temporale beneficium excluditur tempore l. ii. & l. Sichum. §. ſtatu liberum, In contrarium videtur, quoniam quidam ſunt termini relatiui vt pater,& filius: iſti ſe inuicem generant,& corrumpunt : nam ſi pater, ergo filius,& èconuerſo: & ideò ille qui iuris fictione non habet patrem, ſpurius eſt,vt. C. de cap.& poſtl. reuerſ. l. i. Quidam ſunt termini contrarii,& tunc vnus tollit alterum,ſed non ponit alterum:qa poſſet eſſe priuatio ſine ſurgenti habitu in caſu noſtro: Quidam ſunt termini diſpartiti,& iſti inuicem: nec ſe generant, nec ſe corrumpunt l. ſi domus ff. de ſeruit. vrb. præd.& l. ſi vnus. ff. de pactis, & ibi per Cyn.& Bal. in prooœ. Gregoriano.

43 Pax † poteſt fieri in teſtamẽto & ꝑdeſt, & in eo remitti oĩs iniuria ſicut in contractibus:ita tenet Glo. in § fin. inſtit. de iniur.& per Iaſ. in l. cum antiquitas C. de teſtam. Bal. in l. i. in fine C. cõmun. de leg. in antiqua lectura. Et vbicunque eſt publica accuſatio,offenſus,non poteſt facere pacem, quæ liberet delinquentem: niſi delictum eſſet in omittendo, quia tunc poſſet:Glo. eſt in l. Diuus ff. ad Sylnia.& ille qui iniuriam non facit alicui non indiget pace:Nec mutua Pax fit, ſi ex vna parte ſit tantũ illata iniuria,vt dicit Iuris Specul. in titu. de treug.& pac. quæ à bonis peroptatur populis c. i. de pac conſtan. Cõtrarium eſt verius ſecundum Bar. in l. i. ff. de iniur. vt aliàs dixi.

44 Et † niſi ſit limitatum tempus in inſtrumento pacis præſumitur in dubio pax perpetua:vt dicit Glo. in c. ad Apoſtolicæ, de ſent.& re iud. lib. vi.& tex. in l. vnica C. de cad. tol.& per Gl.& Ang. in l. i. ff. de pact.& tex. in c. i. de pace conſtan.

45 Quidã † tenent differre inter ſe pacem, & concordiã : & ſeu concordiam à pace, vel pacẽ à concordia:videlicet ſi quis fecerit concordiã de pœna cũ aliquo;ſi poſteà ſe adinuicem percuſſerint non dicatur rupere pacẽ, ſed dũtaxat concordiã: vt dicit Glo. in dicto. §. fi. inſtit. de iniur. & Bal. in rub. de treug.& pa. quoniã vulgus aliter intelligit pacẽ, & aliter cõcordiã de cõmuni vſu loquendi : & per Iaſ. in l. i. ff. de pact.& in l. de fideicommiſſo.

C.de tranſactionib.

46 † Propter pacem habitam per confeſsionẽ Simplici ſacerdoti blaſphemias, & alia peccata dimittit Deus, & cum ipſo reconciliatur pace, vt cõſuluit Bar. cõſi. clxvii. Et tam frutifera eſt confeſsio pro ſalute animarum facta Deo, & Sacerdoti proprio ore confitentis: vt pluries dixi in libro Clementis vii. nuncupato defenſorio Eccleſię & Apoſtolicæ ſedis contra hæreticos. Et Papa catholicus non tolleret confeſsionẽ: quia eſt ſtatuta diuino iure; ꝙ ipſe ſeruare tenetur: Dauid Propheta inquit. Dic tu iniquitates tuas, oſtende te ſacerdotibus dixit Deus Leproſo, Confitemini alterutrum peccata noſtra dixit Beatus Iacobus Apoſtolus, & oremus ꝓ inuicem vt ſaluemini: & Apoſtolorum Princeps Petrus dedit in pręceptis beato Clementi, ꝙ ſi forte alicuius cor, vel liuor, aut infidelitas, vel aliquod vllum latenter irrepſerit non erubeſcat ille qui curam gerit animæ ſe confiteri: hæc illi, qui præeſt, vt ab ipſo per verbum Dei ſalubri conſilio curetur, vt ipſe Clemens refert in Epiſtola ſua in Germania impreſſa. Ad materiã pacis reddeũtes adde quæ dicit ipſe Bar. in l. ſocietatem. §. Arbitrorum ff. pro ſocio de clauſula pro bono pacis, & concordiæ

47 Quæro † de ſacerdote ſi ipſe poteſt recipere pacem, & pro abſente ſtipulari, vt publica perſona; dic ꝙ ſic, fauore pacis c. Parochiano, extra de ſepulturis, & Glo. in §. fi. inſtit. de iniur. Et dicebat Bal. in tit. de pac. iur. firman. ꝙ ſi iniuria remiſſa fuerit in foro pœnitentiali, an poſſit intentari in foro fori iudicii ſecularis, & allegat textũ in d. §. fi inſtit. de iniur. & diſtinguit, aut eſt facta plena remiſsio iniuriæ, vel rancoris, dũtaxat, vel dubitatur, primo caſu tenet non poſſe agere l. i. §. ius publicum. ff. de iuſt. & iur. Et inferius dicã, habetur per Guidonem de Suſaria, & Bonifaciũ de Mantua in lib. maleficiorum in tit. de pace. Secũdò, aut tertiò caſu ſic: vt ibi per eũ. Pax enim, & remiſsio iniuriarũ an fieri regulariter poſſit pro abſente, & abſentibus, dic ꝙ ſic. Ita probè conſuluit Veridicus Doctor d. Alex. in conſi. cxxxi. in iiii. vol. col. iii. habetur tamen per Bal. in l. Athletæ, per illũ tex. ibi ff. de excuſat. tut. pacẽ abſenti fieri non poſſe, niſi ſtipuletur per notariũ, & ſec⁹ fore in remiſsione iniuriarũ.

48 Et † pace ſubſequuta debent tolli illicò ſtatuta tyrannicè facta tempore guerræ. l. vnica C. de cad. tollen. & l. ſi hominem, ff. mandati. Et ille qui paciſcit̃ de iniuriis ſibi illatis intelligitur facere pacem, & concordiam, vt dicit Io. And. & Abb. in c. i. de poſtul præla. per text. in c. ad Apoſtolicæ, de re iudicata in vi. & vt dicit Glo. in d. l. i. ff. de pact. & per Bart. in l. denique, ff. de damno infecto.

49 Minores, & Puberes † pro bono pacis poſſunt ſe obligare, tenet Bal. in c. i. uerſiculo facit, & in verſic. quærit. Gl. de pa. ten.

50 Et † pax eſt tam bona, ꝙ cauſa pacis non impeditur à feriis: quin agitetur feriarũ tempore, Glo. eſt in c. i. xv. q. iiii. & dicta Glo. ponit plures caſus qui poſſunt agitari tempore feriarum.

51 Maior. † xiiii. annis, & ſeu minor. xviii. annis: ſi facit pacem, & iurat non contrauenire an obligetur per iuramentum: dic ꝙ ſic: ſecundum Bal. in c. i. de pac. iuram. firm. an. verſ. quærit ergo Glo. nũquid ſi minor &c. Conſuluit Paulus de caſtro pacem factam per minorem non poſſe rumpi per ipſum factum maiorẽ in cõſi. cxci. & an ſufficiat pacem haberi à minore ſine decreto iudicis, habetur per Bal. in l. pactum, C. de pact. & dicã inferius, & per Bal. in l. i. ff. de pact. & per Specu. in tit. de treug. & pac. quæ videas quoniam placebit.

52 Pax † eſt genus, & concordia eſt ſpecies, & eſt conuentio partium, & ſeu cordiũ, & remiſsio iniuriarum: & eſt ſpecies pacti ſuper inimicis Glo. in l. i. ff. de pact, & de elect. c. de indẽnitatibus, in vi. Eſtq; notandũ ꝙ ille qui non habet cõcordiã, nõ dicitur habere pacẽ, vt aliàs dixi. Pax enim eſt perpetua, cõcordia verò eſſe poteſt temporalis, & per Ang. de Peruſio in d. l. i. qui dicit, quòd ſi ſtatutum requiſiuerit inſtrumentum pacis, non ſufficit inſtrumentum cõcordię. ſed ſi pax requiratur, ſufficit pactum, qđ idẽ eſt ꝙ pax

pax vt dicunt Bal.& Pau de caſtro in d.l.
i.firmantes inſtrumentum pacti prodeſſe
ad beneficium ſtatuti loquentis de pace.

53 Pax † eſt ordinata concordia, & ſedatio
plena diſcordiæ:quam non poteſt facere
pupillus de morte ſui patris cum occiſo
ribus ſine auctoritate ſui tutoris,& iudi
ciali decreto:dummodo non ſit dedecori
pupillo,& ſuæ agnationi:vt firmat Bald.
in rub.de treug & pac.& Saly.in l.pactũ
curatoris.C.de pactis,& Specul.iuris in
tit.de homicid. arg.l.ii.§. Si emancipa-
tus ff.de contratab.

54 Et † poteſt tutor, uel curator remittere
iniuriã pupillo, uel minori, aut patri
ſuo illatam, ut tenet Bal. in rub. de pac.
tenen. & contrarium uidetur tenere ꝓ
pœna promiſſa,ut in d.l. pactum curato-
ris.C.de pactis,& Bal.in add. ad Specul.
de homic.& de treuga, & pace,& per d.
Antonium de Butrio,& Canoniſt.in tit.
de treug.& pac.

55 Dicit Iaſon in d.l.pactum curatoris.C.
de pact.ꝙ ſi ſtat ſtatutum in ciuitate pu
pillum non poſſe contrahi ſine decreto
iudicis,& Affinium pręſentia, ꝙ poterit
doli capax pupillus ſine decreto, & affi-
nium præſentia cum tutoris auctoritate
facere pacem:cum non ſit propriẽ cõtra-
ctus,ſed remiſsio iniuriarum ſecundum
Abb.in conſi.cviii.in ii.col & per Bal.&
per Bart.in l.i.ff de edend. & ad id quòd
dicunt Doct.quòd tutor non poſſet pro-
pter dedecus pupilli, & ſuæ agnationis
remittere iniuriam factam pupillo, vel
eius patri,& familiæ:dic eſſe uerecundiã
ſecundum leges remittere iniuriam in
vlctam factam pupillo, vel eius patri l.
Miles.§.Socer.ff.de adult.

56 Quod†limitat in tutore Poſthumi cuius
pater fuit interfectus;donec erat poſthu
mus in utero,cum nundum ſit tutor.l.ſi
nemo,la.ii.ff.de teſtam.tutel. Tu dic ad
prædicta ut per Bal.& Iaſ.& Saly.anno
tatur in d.l.pactum curatoris.C.de pac.
Cõtrarium uidetur tutorem poſſe facere
dictam pacem,& ualere per ipſum factã:
quia facere pacem non eſt aliquod ius
ꝑdere pupilli:ſed eſt quodãmodo recon
ciliari factum:habetur in l. furti.§.pa-
ctus.ff.de infam.& non dicitur quis ex
hoc perdere,ſed lucrari.l. creditor.§.i.ff.
mandati:Et quilibet bonus, & diligens
Paterfamilias hoc faceret inſtit. de iniu-
riis.§.fin:Dic ſecũdum Iacobum de Are
na in l.ii.ff.de in integrum reſtit. quòd
ſi pax expedit pupillo,quòd poſsit illam
facere tutor:ſed ſi eſſet ſibi damnoſa, &
dedecus quòd non poſsit:& ſi erat guer-
ra periculoſa pupillo ualebit pax,& non
pœnę ſtipulatio: quia obligatio ad pœ-
nam reputatur damnum ſecundum Gui
donem de Suzaria in l.ſi minor.§.fin.ff.
de minor.& quod de liquida offenſa non
poterit,ſed de non liquida,& incerta tan
tum:& per Bald.in d.l. pactum curato-
ris.C.de pact.& per Specul.in tit. homi
cidio uerſ illud autẽ &c. & an tutor poſ
ſit remittere iniuriam factam pupillo,
notat Bal.in d l.pactum curatoris.C.de
pactis,& in l.ſi Præſes.C.de trãſact. Ad
hæc faciunt notata per Bonifacium de
Mantua in lib.ſuo maleficiorum in titu
lo de pace quem uideas.

57 Pax † à natura eſt neceſſaria, & eſt opus
iuſtitiæ,& conſcientię: quam boni appe
tunt ſequentes ueſtigia Dei: & quantũ
ſit bona, & neceſſaria bene ſcit Italia Re
gina prouinciarum omnium orbis, quæ
patitur propter partialitates, & diſcor-
dias,& odia inteſtina populorum,& ci-
uium peruenientia ob zizaniam antiqui
hoſtis ſeminatam à perfidis linguis, &
doloſis detractorum,& ob leuitatem cre
dentium falſa relata c.ii. de pac.tenen.
Pax probat̃ ex legato facto inter inimi-
cos tenet Bald. in l. in ipſius C.famil.
hertiſc. & in l.iii.§. fin. & Bart.ibi ff. de
adimend.leg.Item per ſalutationem uer
bo, uel epiſtola: ſi iniuria non fuerit à
principio in animum reuocata: ita te-
net Innocen. in cap. olim extrà de in-
iuriis.

58 Pax†eſt Dei teſtamentum,ꝙ rumpi non
debet ab homine c.niſi.xxiii.q.i.Et ſi pa
ter filiorum quorundam fregerit pacem,
& ob hoc fuerit bannitus an filii teneant̃
ipſi præſtare alimẽta patri bannito,cum
ad id filii regulariter teneant̃ alimẽtare
patrem etiam bannitũ ut in §.i.authen.
de

de inceſt. nupt. dic tu in caſu præmiſſo fractę pacis contrarium determinari per tex.in c.i.§.ſi quis omnem,de pac. tenē. & de eius violat.

59 Et † propter ruptam pacem Papa iudicat inter laicos c.ſicut de iur. iura. & c. nouit de iudic. licet regulariter ſint diſtinctę iuriſdictiones c.quoniam,decima diſtin.c.ſuper quibuſdam de uerb. ſigni fic.c.ſolitę de maior.& obed. Dicit Glo. in c.ad Apoſtolicę de re iud.lib.vi. & Ioan.de Lignano in trac.ſuo de bello,pacē non ſeruari inter homines ob multas cauſas,quia maleficia quæ fiunt relinquãtur inulta, & impunita,& etiã quia eſt abundantia temporalium,& penuria ſpiritualium: Ita quod contra demones non occupamur in pugna,& non oppugnamur armis diuinis, ſed illis abiectis cum peccato, & ſuperbia:amicitiam tenentes Luciferi perfidi ſeductoris humani generis: Item etiam quia damna non conſideremus antiqui hoſtis bellantis aſſiduo intrinſecus,animam, & corpus tollentis increduli humani generis,non cogitantis de euentu futuri belli,neq; de uictoria ęterna,neq; de uita,& morte ꝑpetua, Item etiam quia non ſeruamus, ut tenemur diuina præcepta c.fin.in fin. extra de reſt.ſpol.

60 Eſt † quoq; notandũ quod ſit Pax quod omnes adhærentes exprimentur in capitulis ipſius pacis, alias ipſi non comprehenderentur c. ad Apoſtolicæ, de re iud. in vi. & per Abb. in c. i. de poſtul. præl.col.viii.

61 Pacis † confirmatio eſt ipſa uera Iuſtitia, ut dicebat Bal.in c.fi.de pac.conſtã. & allegat tex. leg. de uendicta de furt, li bro.i.iure longob.

62 Et † Pax promiſſa pro ſe, amicis,& adhærentibus:intelligitur de præſentibus, & non de futuris, & ſi promiſſa fuerit pro ſe, & filiis, intelligitur de filiis tantum natis, & non de naſcituris, niſi eſſet dictum in inſtrumento etiam de naſciturís.l.ſi ſtipulatus fuerim.§.cum ſtipulamur,& per Iaſ.ibi.ff.de uerb.oblig. & ꝑ Bar.in l.fin.ff. de duobus reis, ubi tenet quod omnes poſſunt agere ad pœnam. in cõtrariũ uidetur facere quædam Glo: In l.ſi manumiſſus C. de libert.& eorũ liber.notat lumen iuris Bar. in l.iniuriarum.ff.de iniur Pacta, & capitula appoſita in inſtrumento pacis eſſe ad unguē ſeruanda:& ſi capitulum ruptæ pacis extendatur ad dantem auxilium, uel fauorem, & ex quo modo committatur contra pacem, & quantum ad auxiliantem, & fauentem: & dic quòd qualitas quæ eſt in maleficio, & perſona cõmitentis aggrauat ipſum maleficium in perſonã auxiliantis.l.utrum.ff.ad.l.Pomp.de Parici.Nam contra pacem ſemper committitur eo ipſo,quòd non ſeruantur capitula pacis,etiam ſi nullum de ea eſſet factum inſtrumentum.

63 Contingit † pacem fieri cum tertio ſub certa pœna pro ſe, & hæredibus ſuis ad inuicem facta ſtipulatione, & cum una ex partibus deceſſerit cum pluribus hæredibus,quorum vnus ſit offenſus,utrum actio aliis competat pro pœna ſtipulata in inſtrumento pacis inſolidum, an illi ſoli offenſo, habetur per Bar.in l. fin.ff.de duob.reis,ubi tenet ut ſupra di xi omnes agere poſſe ad pœnam,& Glo. tenet cõtrarium in dicta.l.ſi manumiſſus. C. de libert. & eorum liber. & per Bar. & Iaſo. in l. eadem,§.Cato in.15. col.& per dominum meum. d. Carolũ Ruinũ ibidē. ff. de uer.oblig.ubi concludit totam pœnam deberi offenſo. Statutum factum tempore guerræ pro neceſsitate habendarum pecuniarum tolli debet pace ſequuta c.cum ceſſante,de appel.l.unica in prin.C.de cad.tollen.Nã quod belli calamitas induxit pacis lenitas ſoluit.

64 Quæritur † ſi ſtatutum dictauerit quòd ſi non habuerit pacem ab hæredibus defuncti,& ſunt plures hæredes, an ſufficiat eam habere ab uno tãtum,dic quòd non, habetur per Bal.in l.ſi plures.ff.de leg. iii.& in l.ii. C. de libert. & eorum liber. & in l.cum inter C. de fideicomiſſar. libert. & per Bar. & alios in l.iiii. §. Catho ff.de uerb. oblig. Pax poteſt ꝑ alium fieri,& ratificari per hæredem: habetur per Bal. in add.Specul. in titu. de

homic.verſi. ſed pone. Pax ab hærede particulari pro morte defuncti fieri poteſt, & prodeſt: tenet Bal. in l. quoties. ff. de hæred. inſtitué. & in c. i. in princip. & in vltima col. de ſucceſſ. feud.

65 Et † an priuentur hæreditate hæredes quia non vendicarunt mortem defuncti tenet Lucas de Pen. in tit. publ. lætic. C. lib. xii. col. xxxi. quòd ſic; & ꝙ applicatur fiſco.

66 Pacem † facere an ſit quid hæreditariũ, & an ſit habenda à filio qui repudiauit hæreditatem. Hanc quæſtionem ponit Bar. in l. damni. §. Sabini. ff. de dam. infect. & Iaſ. in l. cum filio familiàs. ff. de leg. i. & concluditur ad filium ſpectare facere pacem, ad quem ſpectat facere vindictam ratione ſanguinis, quãtumq; nõ ſit hæres patris: quia principaliter ipſum tangit iniuria, & offenſa facta patri ſuo propter ſanguinem, & in l. iiii. §. Cato, ff. de verb. oblig. tenet ius faciendi pacẽ eſſe quid hæreditarium; quod intelligo in hæredibus extraneis aliis filiis nõ exiſtentibus interfecti, & per dominum Carolum Ruinum præceptorem meum in dicto §. Cato: Conſuluit Paulus de Caſtro in conſ. lxxii. incipiẽte quia fruſtra diſputaretur ꝙ vna pars veniens ad arma contra pacem poteſt etiam alia pars cõtrauenire, & ibi quãdo videatur diſceſſum à pace, & illa anullata per partes tacitè, vel expreſſe.

67 Quæro † ſi pax facta valet cum promiſſione pœnæ applicandæ fiſco; dic non valere niſi fuerit per Notarium ſtipulata pœna pro fiſco: quia non ſufficit quòd partes promittant ſub pœna fiſco applicanda: not. Bar. in l. arbiter, la. ii. ff. de arbit. & in l i. in vlt. col. ff. de iur. fiſci.

68 Quæro † de duobus qui pacem fecerunt ſub certa pœna; & vnus offendit alium; an offenſus potuerit offendere offendentem reſpectiuè impunè, dic ꝙ ſic. c. bonæ memoriæ, de elect. il. i. & per Abb. ibi: & in c. quemadmodum, de iur. iuran. & per Bar. in l. cum Pater. §. libertus ff. de leg. ii. & per Petrum de Anchar. in c. intelleximus, de adult. & c. ſicut de iur. iuran. vbi dicit ꝙ primus offenſus dicitur ille cui rupta fuit Pax: & ſecundus illam nõ rũpit, ſed ruptam inuenit: & latè ꝑ Luc. de Pen. C. publi. lætic. col. xxx. l. qui fidem. ff. de tranſact. Et idem dicit Petrus de Anchar. in c. ſi bos, de iniur. ꝙ ſi duo fecerunt pacem appoſita pœna, & eam fregerunt ſi neſcitur quis eorum illam fregerit, non poterit vnus agere contra alium ad pœnã, & neuter tenebitur: vt voluit Bar. in d. l. cum Pater. §. Libertus. ff. de leg. ii. & Alex. in l. ſi ſeruũ Stichum. §. ſequitur. ff. de verb. oblig. & Iaſ. in l. cum ſtipulati ſumus ff. eodẽ, & tex. cum Glo. in l. qui fidem. ff. de tranſact. & Bar in l. i. ff. ſi quadrupes paup. feciſ. dicat ſecus ſi conſtiterit de primo fractore: quia poterit contra ipſum fractorem agere ad pœnam, vt in d §. Libertus. & in l. quæro. §. inter locatorem, ff. locati, & in c. peruenit, de iur. iuran. & in l. cum pro ponas, C. de pact. & per Innoc. in c. mandatum de reſcript. & Glo. in c. dilecti., de arbi. & in l. ſi modo fuerit, ff de iur. iuran. & per Abb. in c. ii. de treug. & pac.

69 † Quid ſi pœna de mille ſit ſtipulata ꝑ plures in inſtrumento pacis, & vnus fuit occiſus ab aliquibus de alia parte; an pœna committatur in totum, & quibus portionibus, an in ſolidum, & in totum contra quemlibet: ad hoc faciunt conſulta per Alex. in conſ. cxx. incipiente viſo inſtrumento pacis in iiii. lib. & Bal. in l. fin. de duob. re. & in repeti. authen. hoc ita, de duo. reis, & per Ang. ibi, & in l. operæ. ff. de oper libert. & per Doct. in l. id quod, de duob. re. vbi concluditur ꝙ ſi plures fecerunt pacem cum pluribus, & promiſerunt ſe non offendere ſub pœna mille ducatorum: & ſi poſt vnus fuerit offenſus omnes ex illa parte offenſa non poſſunt agere in ſolidum: neque etiam poſſunt in ſolidum cõueniri illi qui ſunt de parte offendente, & probatur dictis iuribus; & ſic quilibet de parte offenſa poterit petere virilem portionem: & quilibet qui ſit de parte offendẽte poterit cõueniri pro uirili parte.

70 † Quæro iterum ſi duo fecerunt pacem ſub certa pœna, & vnus offendit alium,

an offenſus potuerit offendere offenden tem impunè;dic ꝙ ſic ; quod ſecus foret in treuga: ſecundum Ioan. And. in add. ad Specul.in titu.de treug. & pac. quem ſequitur.d. Antonius de Butr. in capitu lo peruenit il.ii.de iur.iuran. & Ang.in l.ex legati cauſa, ff. de verb. oblig. licet Ioan.de Imo. dixerit id non probari de iure:ſed potius procedere de facto,vbi ſit talis conſuetudo,& per And.Barba.in c. nouit de iudi. vbi ex illo textu notat dif ferentiam inrer pacem, & treugã, & per Iaſ. in l.ii.de pact.& Alex. de Imo. in l. ſemel.ff.ſoluto matrimonio.

71 † Vbi dicit ꝙ ſi appoſita fuerit in inſtru mento pacis, vel treugæ clauſula, toties quoties cõtra factum fuerit, comittatur pœna ; vel clauſula rato manente pacto, ſecundum Bal.Salyc. & Paul. de Caſtro in l.qui fidem,de tranſac.& in l.qui ſeruum, ff de verb.oblig. & Iaſ.in l. cũ pro ponas.C.de pact.vbi ponit multos caſus per dies occurentes circa materiam pa cis,& treugæ:& facit ibi differentiam in ter pacem,& treugam : Dicit Bal. in l.i. C. de his qui pœnę nomi. clauſulam to ties quoties impediri nouationem,& ve rificari per duas vices. l.i.de cuſt.reorũ, & per Rom. in rubr.de arbit & ꝑ Alex. in conſ.cxlv.ii.vol. vbi etiã dicit de clau ſula quoties opus fuerit , ꝙ operatur in infinitum , & de effectu hu ius clauſulæ toties quoties adpoſita in inſtrumento dixi latius in lib. de clauibus portarum vrbium .

72 † Quid ſi titius fecit pacem cum inimi co,& conſanguineis ſuis deinde comitte ret ſtuprum cum aliqua vidua de eius conſanguinitate,an videatur rupta Pax, Bar tenet quòd ſic in l.mulier.C.ad leg. Iul.de adul.& ꝙ ob hoc adeo iniuriãtur conſanguinei viri defuncti ; ſicut ſi dura ret matrimonium . Quid ſi volũtariè ſtuprauerit.vel adulterauerit vxorẽ iam ſui inimici ; an ſit pœna comiſſa fractæ pacis,ad hoc faciũt not.per Luc.de Pen. C.publ.læticc. col.xxii.q.xxiiii. lib.xii. & per excellentiſsimum criminaliſtam. D.Hipp.de Marſ. in conſ.lxxxiii.ii.vol. & per Alex.de Imo.in conſ.cxv.iiii.vol. & per Ioan.And. de reg iur. in vi. & te nent comiſſam eſſe pœnam fractæ pacis per multa iura ; & per Iaſ. in l. quid er go.§.ſi hæres.ff.de leg.i. & ſic poterit ſi. ſcus cõuenire fideiuſſores, vt tenet Bar. in l.verum,ff.de furt.& in l.capitis, ff.de fideiuſ.& in l.licitatio.ff.de publica.l.in omnibus.ff.de prçuaricat.

73 † Nam ex lenocinio,vel adulterio comiſ ſo in filia , vel vxore alterius paciſcien tium , pax violatur : quia iniuriatur pa rentela pro qua eſt ſtipulatum in inſtru mento pacis,vel treugæ.§. interdum, & §.At vbi,inſtit.de oblig. quæ ex delicto, & ſeu malefic.naſcun.quia hic non ſolũ adiuuat ad maleficium comittendũ , ſed etiam ad ſubuertendum bonam vitam, & mores c.ſi res,xiiii.q.vi.& per Luc.de Pen.in l.vnica. C. vt publi.lætic. in xx. artic.materiæ pacis.Et hoc etiam locum habet ſi mulier aliàs eſſet factura : quia malitia non debet augeri perſuaſionibus l.i.§.fin.ff.de ſeru.corrupt.c.ſunt nõ nul li,xlvi.diſtin & l.i.ff.de extraordi.crim. & l.qui domum,ff.ad leg. Iul. de adult. & l.iii. in fin.ff.ad leg.Iul. maeſt. & §.i. inſtit.de iniur.

74 † Vbi dicit Glo.hanc eſſe cauſam maxi mam, & egregiam ingratitudinis , vt va ſallus feudo priuetur ſi cum filia,vxore, vel ſorore Domini concubuerit vaſallus in vſib. feud. in tit. quæ ſit prima cauſa benif. amitt.§ ſed et qui delator,in fin. Glo. magnæ, & leno qui interuenit pu niendus eſt , & tenetur ſicut adulter ſecundum Azon.C.de adult.& per Luc. de Pen. in ti. C.ut publi.lętic. co.xxiiii. uerſi. & xxv. & C. de ſpect. l. fin. poſt Glo.ibi.

75 †Et pariter dicit de uaſallo qui luſit cum Vxore Domini , & poſuit manus ad pe ctus eius, uel alia turpia fecit, uel comi ſit cum ipſa de quo habetur in c. i. in §. Item ſi fidelis, & ibi Glo. in uerb. turpi ter luſerit , & per And. de Iſer.Bald.& alios ſcribentes ibi in tit.quib.mod.feu. amitt.

76 Et†vt Adulter puniendus eſt leno, vt in authen. de lenon.!& per Luc. de Pen. in l. fin. & per Gloſ. ibi C. de ſpect.

77 † Quæro de caſu de quo ſupra quædã dixi: Si pax poteſt fieri ſuper adulterio ad pœnam minuendam, tenet Bar. quod ſic in conſ. incip. ſuper eo quod à me quęſiti, non obſtante l. tranſigere C. de tranſac. vbi habetur non poſſe tranſigi ſuper adult. Quæritur de caſu ſi pax fuerit facta à dominis, an præiudicet priuatis perſonis. Dic quòd non ſecundum Bar. Bal. & Glo. in l. Vna C. de in ius uocã. & per Paulum de Caſt. in l. ii. ff. de pact.

78 † Quæro ſi per furtum pax uioletur uide licet ſi quis pacem fecerit cum Sempronio ſub pęna de non iniuriando ipſum, neq; aliquem de eius agnatione, an pax rumpetur ſi vnus ex paciſcentibus furatus fuerit aliquam rem alterius paciſcẽtium in pace comprehenſam tenet Bar. quod ſic in l. licitatio ff. de publi. & l. verum ff. de furt.

79 † Conſuluit Alex. in conſi. cxiii. ii. vol. treugam non rumpi per furtum, neq; per raptum filiæ illius cum quo eſt facta treuga l. ſi libertus artem, ff. de oper. liber. & l. i. §. cum patronus, ff. de offic. præfecti vrbi, & per Aluar. in. §. Si quis uerò temerario, de pac. iur. firman.

80 † Et ſi quis fecerit pacem cum aliquo, & illi promiſerit eum non offendere ſub certa pœna, ſi eum non offendit, ſed fratrem: vel conſanguineum ſuum, an incidat in pœnam. Petr. de Anchar. tenet quod ſic in c. ſciant cuncti, de elect. & Hip. de marſ. in ſing. ſuo. cccxxxi. Conſuluit Ludoui. Rom. conſ. clxiii. incipiente in caſu propoſito, quòd non dicitur quis fregiſſe pacem ſi non offendit ex illa cauſa propter quam fuit facta Pax ſed ex noua. Idem uoluit Bart. in l. aut facti ff. de pœn. & in l. Verum, ff. de fur. & Rom. in l. licitatio, ff. de publi. Et quòd non dicitur Pax rupta per furtum, raptum, uel adulterium ſi exillis cauſis facta non fuiſſet, ut dicit Ioan. And. de treug. & pac. & Bal. in l. cum proponas. C. de pact. & in l. ſemel ff. ſolut. matrim. & l. qui fidem ff. de tranſ. in lectut. Florentina, & per Canoniſtas in c. Conſtitutus, de pœnis, & Alexan. in conſ. xix. in primo uol. & in conſ cxv. & cxix. in iiii. parte, & Bald. in c. i. de pac. tenen. & Rom. in conſ. clviii.

81 † Notandum quòd Pax tanti eſt effectus ut dicit Bal. in Glo. de pac. tenen. ſuper uerbo priuilegia, quòd Pax non ſolum habet uim ſimplicis indulgentiæ, ſed reſtitutionis in integrum, cum ſublata guerra per pacem tollatur omnis effectus ſequutus propter guerram. Et pre bè dicebat And. de Iſer. in c. ii. de pac. tenẽ. pacẽ à natura eſſe neceſſariã, & eſſe opus iuſtitię: & quòd Pax eſt cõſcientia, quam appetunt boni, & diſsidium affectant mali, & quòd quantum ſit Pax neceſſaria bene ſcit Italia, quæ patitur propter eius partia litates, & quod belli calamitas, introduxit pacis lenitate, & tranquilitate tollitur.

82 † Quid ſi plures de pte Gelpha videlicet & de Gebellina cum pluribus de ſua parte fecerint pacem abinuicem, & eorum quilibet promiſit in ſolidum ſe non offẽdere adinuicem ſub certa pœna, vnus fuit offenſus an omnes de illa parte poſſint agere inſolidum tamquam correi credendi, & an omnes ex parte offendentis poſsint cõueniri inſolidum ut rei debendi, uide Bart. qui tenet quòd non in l. fin. ff. de duob. reis deben. in xiii. col. & in l. operæ ff. de oper. libert. In contrarium uidetur facere quædam Glo. in l. ſi manumiſſus. C. de libert. & eorum liber. Eſt notandum omnia damna quę fiunt per partiales factioſos alteri parti inimicę ſunt reficienda, & reſtaurandæ iniuriæ ſecundum Bald. in §. Iniuria in tit. de pac. iur. firmanda.

83 † Quæro Si Prelatus, uel Epiſcopus poſſit facere pacem de iniuria ſibi, & Eccleſiæ ſuæ, uel Deo facta Dic ſecũdũ notata per Innoc. in c. contingit de ſenten. excomun. & per Bal. in l. accuſationem C. de his qui accuſare non poſſunt, & concludunt iniuriam propriam remittere poſſe, ſed non iniuriam factam Eccleſiæ Dei, neq; iniuriam ipſi Deo factam c. diſcordantes. xc. diſtin. c. ut pridem, iuncta Gl. xxiii. q. viii. tenet Bal. in l. Præſes C. de tranſ. & Bartol. in leg. prima ff. de iniuriis.

84

84 † Quæro de Ancianis ſi poſſunt facere pacem pro iniuria facta Ciuitati, ad hoc faciunt not. per Bal. in c. iniuria, de pac. iur. firman. & tenet quòd non, ſed requiritur conſilium ciuitatis. l. prohibere. §. planè. ff. quod ui, aut clam.

85 † Quid ſi Claudius & Sempronius fecerunt adinuicem pacem Cladius percuſſit Sempronium an uideatur rupta Pax, diſtinguendum puto, aut fuerit ex ueteri cauſa antecedenti propter quam fuit facta Pax, uel ex noua cauſa, ſi ex prima ueteri cauſa rumpitur Pax. Et ſi non moritur pœna manus mulctatur: ſi moritur pœna legis Corneliæ de ſicariis c. pri. §. ſi quis alium, de pace. tenenda l. pri. §. penult. & l. penult. §. quia aliàs ff. ad legem Pomp. de Paricid. qualitate ſemper attenta delictorum ſunt puniendi rei ſecundũ ꝙ iura diſponunt Sin aũt ex noua ſuperuenienti cauſa nõ rumpit̃ Pax: Ita cõſuluit Rom. in conſ. clxxxiii. & in cõſ. clviii. Idẽ tenet Bar. in l. aut facta. §. cauſa. ff. de pœn. & l. cum ꝓponas. C. de pact. & p Bar. in l. vertim. ff. de furt. & p Bal. Rom. & Alex. in d. l. Si mora, ff. ſolu. matri. & in l. q. iuſulã, & in l. q. ſeruũ, & p Iaſ. ibi. ff. de verb. oblig. & p Alex. in cõſ. xix. primi vol. & in cõſ. cxv. iiii. vol. & p Iaſ. in. l. q d ergo. ff. de leg. i. & in l. ſi decreto; & p Bal. ibi. C. de tranſactioni.

86 † Quid ſi damnum facta pace datum fuerit an pax rupta dicatur pro parte damnum dantis in bonis alterius, tenet Iacob. de Aluarot. poſt Bal. in tit de pac. te nen. in §. ſi quis quinq;, quòd ſic, Niſi damnum foret datum ex noua diſcordia, & cauſa, quę à principio nõ fuit cogitata.

87 † Et an pax rupta dicatur ſi famuli dominorum facta pace ſunt rixantes, et an domini teneantur pro ipſis, dic quòd ſic, & debẽt puniri tamquàm uiolatores pacis, ſi illa uiolaretur propter diſcordias eorum, habetur per Aluarot. in §. per miniſtrales, de pac. tenen. & per Bar. in l. i. in. §. familię, ff. de public. & in l ii. ff. ad leg. Iul. repet. & in l. nequid. ff. de incend. ruin. naufrag. & per Bal. in l. obſeruare, & per Nicol. de Neap. ibi in §. Proficiſci ff. de offic. Pro conſ. & lega.

88 Quęrit † Innoc. in c. cum inter, de elec. Si Rex uel Princeps poterit cogere partes litigantes ad concordiam, uel ad compromiſſum, & tranſactionem, & tenet ꝙ ſic: & per illum tex. ꝙ procedit ſecundũ Butr. in c. i. de mutuis petition. in his in quibus Princeps habet liberam adminiſtrationem, & non in priuatis iuribus aliorum: niſi ex cauſa ſubſiſtente: & per Abb. in c. Cum pridem de pact.

89 Quæro † de caſu, Si inſtrumẽtum pacis fuit productum per vnum ex rixantibus nunquid proſit alteri qui eſt contumax? videtur ꝙ ſic, in l. i. & p tot. C. ſi vnus ex li. appell. & l. ii. §. fin. ff. de minor: ꝙ ex ſola poſt pacis beneficium eſt: quia productio inſtrumenti pacis ſufficit abſque pronuntia iudicis: tenet Bal. in l. omniũ in verſic Itẽ nota ꝙ ſufficit. C. de teſtib. Eſt tamen notandum ꝙ inſtrumentum debet produci in termino ſtatuti: & ſi inſtrumẽtum pacis fuerit productum poſt terminum ſtatuti etiam de cõſilio aduocati non proderit, ita firmat Bal. in l. iuris ignorãtia, C. q admitti ad bon. poſſeſ.

90 † Quæro de alia quæſtione quam pluries habui in facto: Quidam fecit pacẽ cum inimico ſuo, & promiſit eum nõ offendere demum fuit inimicus bannitus: cum valde fuerit ſcandaloſus: & ſtat ſtatutum in ciuitate quòd bannitus impunè offendi, & occidi poſſit vt hoſtis patriæ. An iſte bannitus potuerit pace nõ obſtante impunè offendi, & occidi ab illo qui in inſtrumento pacis promiſit, & iurauit illum non offendere ſub pœna inter eos conuenta, & ſtipulata in inſtrumento, & quòd pax non dicatur violata: Bar. tenet ꝙ ſic; poſtquàm bannitus fuit, & ꝙ pax fracta non dicetur; nec in pœnam aliquam incidet de iure fori; habetur per Alexan. in l. qui inſulam, ff de verb. oblig. & in l. qui ſeruum: & p Iaſ. ibi ff. eod. tit. quoniam dictum ſtatutum fuit introductum propter publicam vtilitatem; & ipſi renunciari non poteſt: vt dicebat Ang. in §. i. verſ. Et iſtud inducitur inſtit. de his qui ſunt ſui, vel alieni iuris; & p Bar. in l. quid ergo. §. ſi hæres, ff de leg. i. & in l. qui Seruum ff. de verb.

oblig.& p Luc.de Pen.in tit.C.vt publi. lętic.col.xxiiii.verſ.xxxvi.lib.xii.qui latè diſputat hanc quæſtionem aliàs diſputatam per Oldr.& Pet. de bella Pertica. Prædictis accedit conſtitutio Regni Siciliæ incipiens pœnam eorum; de forbannitis,& foriudicatis: quæ permittit forbannitum, & foriudicatum poſſe impunè oſtendi. Quæro ſi aliquis ex priuato odio, & inimicitia interfecit inimicũ ſuum forbannitum, & foriudicatum,cũ tale homicidium ſit tolerabile; non tamen laudabile,attento tamen verbo conſtitutionis, videlicet impunè: non eſt maleficium id, quod ſit impunè: habetur per Bal.in l.decuriones. C.de infamibus l.qui aggreſſores,C.ad leg. Cor. de ſicariis,ibi nullam calumniam metuendam: quibus verbis vtitur lex dum dicit nullã ,pinde calumniã vereantur: habetͅ p Ioan.de Anania in c.perfodiens,de homicidio,& Fely.in c. quæ in Eccleſiarũ, de conſtit.in vi. col. & prædicta faciunt ad intelligentiam dictę conſtitutionis, & ſtatuti.

91 Et † quæritur modo ſi bannitus prędictus licitè poſſit ſe deffendere; dic quòd ſic cum defenſio ſit de iure naturali.c. omnis,& ibi Glo.iii.diſtin.& per Ioan. de Lign.in lib.ſuo de bel. c.lxxxviii. & in c.dilecti,& in c.cum inter de except. & ibi per Doct.& per Bar.in l.ſi fideiuſſor.ff.qui ſatiſdare cogantur.

92 †Pax vtrum rumpatur per accuſationẽ, Dic quòd ſic; habetur in auten. Vt cũ, de appell.cognoſ.§.Aliud quoq; capitulum,& in l.ex maiore.§. Sequenti,& §. Accuſaſſe.ff.de bon. libert.

93 † Ad pacem pertinet vt amicus conqueratur in ſecreto,& familiariter,& amicabiliter amico, & ſuperiori: habetur per text. & ibi per Card. Clem. vnicæ de iur.iuran.

94 † Mandatum faciendę pacis non expirat morte mandantis,vt heres non teneatur eam facere vulneranti, tenet Specul. in tit. de homicid verſ.ſed pone.

95 † Quæro ſi per pacem tollatur inquiſitio facta,vel facienda; Dic concluſiuè ꝙ non: Ita tenet Bar.& Bal in l. tranſigere. C.de tranſ.Contrarium tenet Specu. in tit.de accuſ.ibi ſed pone,& Ioã.And. ibidem in additione.

96 † Quid ſi ſtatutum dictauerit bannitum non poſſe rebanniri, & ſeu liberari, aut reuocari ex banno: niſi habuerit pacem cum hærede occiſi; An ſufficiat habere à filio qui ſe abſtinuit ab hæreditate patris: vt dixi ſuperius, nu.66.habetur per Bar.ĩ l.ſi filius.ff.de vulg.& pupil. ſubſt.

97 † De bãnito intelligimus illo, qui ſit hoſtis patriæ, & ſeu ciuitatis: vt dicit Bar. in l.meminiſſe, ff. de relig.& ſumpt. funer. & ſic non eſt intelligendum de omni bannito; niſi, & de eo qui ſit hoſtis ciuitatis.

98 † Quæro de ſtatuto prohibente receptari bannitũ ſub certa pœna an aſtringantur affines non poſſe receptare eorũ affinem bannitum: Bar.dicit non aſtringi p tex.in l.penult.ff.de poſtul. & per Ludouicum Pontan. de vrbe in l. i. C. de his qui in ius vocati non iuerint, & in l. ſi vero, §. de viro, ff. ſolut. matri. & per Fely.in c.Cum quidã,de iur.iuran. Iura ſanguinis in hoc caſu an excuſent receptantem à pœna vide quæ inferius ſcripſi de milit.inſtit.nu.88.89.

99 † Nec in fratre bannito habebit locũ dictum ſtatutum ꝙ impunè quis poſſit occidere bannitum: quoniam frater non tenebitur occidere proprium fratrẽ bannitũ: vt dicit Nellus in tract.ſuo de bannitis in iii. parte,in iiii.liii.& in ii.parte.

100 † Nec locum habebit in domino,ſeu vaſallo bannitis ſtatutum prædictum, ꝙ quis poſſit occidere impunè bannitum: Nam ſi bannitus eſſet dominus occidi impunè non poſſet à ſuo vaſallo,& è cõtra; ſi vaſallus eſſet bannitus non poſſet impunè occidi à domino ſuo ſtante dicto ſtatuto: cum pari paſſu in hoc ambulent propter fidem datam, promiſſamque, & receptam iuribus vulgaribus feudorum: & per not. per Ang. in l. ſi adulterium, §.liberto,ff. de adulteriis. Nec locum habebit in patre,matre, & filiis bannitorum, neque è contra filii non iure debẽt bannnitos ſuos parentes occidere,ſed illos receptare poſſunt impunè dictis ſta-

tutis non obſtantibus: Ad prædicta facit not. p Bal. in c. i. §. Conuenticulas, de pa. iur. firman.

101 † Quæro de pœna ſtipulata in inſtrumẽto pacis an committatur ſemel, vel pluries; dic ſemel cõmitti tantũ per primã offenſam: niſi ineſſet clauſula toties quoties contra factum fuerit. l. ſi duo, §. i. ff. de arbitr. & per Alex. conſi cxix. & Io. And. in add. ad Specul. de treug. & pace circa finem, & Alex. in cõſi. cxv. iiii. vol.

102 † Quęro de duobus inimicis qui pacem fecerunt, & promiſerunt ſe non offendere, nec illam rumpere ſub certa pœna fiſco applicata: illam fregerunt, & aliam pacem ſimilem fecerunt ſtipulata per ipſos pœna pro fiſco, remittentes ſibi omnem pœnam primæ pacis: an per hoc tollatur pœna quęſita fiſco, dic quòd non, l. ius publicũ, & l. iuris gentiũ. ff. de pact.

103 † Nec Princeps poteſt ordinario iure tollere ſine cauſa ius quæſitum, tertio c. quæ in Eccleſiarum, cum ſuis concordãtiis de conſt. in vi. & per Doct. in l. fin C. ſi contra ius, vel vtilitat. publ. & in l. ii. C. de in ius vocan. & per Iaſ. in l. ii. C. de iur. emphyt.

104 † Quæro de ciue qui ciuitatem, ſeu ciuilitatem acquiſiuit ex priuilegio: an perdat dictum priuilegium per guerram ſuperuenientem cum ciuitate ſuæ originis: & an demum ſequuta pace recuperetur huiuſmodi priuilegium; conſuluit Rom. illum non perdere tale priuilegiũ conſi. lix. per tex. in l. amiſsione, §. qui deficiunt, ff. de capit. diminut. & in l. ii. C. de lib. & condi. Ad pdicta facit dictũ Lud. Rom. in conſi. cccclix. incipiente in propoſita conſultatione.

105 † Quæritur de legatario qui legatũ perdidit propter inimicitiã peruentam cum teſtatore: an ſubſequens reintegratio amicitiæ inter teſtatorem, & legatarium inducat reintegrationẽ legati adempti, dic ꝙ ſic, fauore pacis. l. quod ſi iterum, ff. de adimen. leg. nam ſuperueniente reintegratione inimicitiæ inter patrem pupilli, tutorem ei deſignatum extinguit excuſationẽ ab onere tutelæ; quam induxerat ſuperueniens inimicitia.

106 † Quæro de occurenti caſu ſi pax fieri poteſt pro abſente nemine pro ipſo recipiente, & ſtipulante, dic ꝙ ſic: ita tenet Bal. in l. ſi manumiſſus, C. de libert. & eorum liber. lib. xii. & intellige in foro pœnitentiali: vt inſtit. de iniur. in §. fin. ſecus in foro ciuili: quia Pax ſolemnis non poteſt fieri niſi interueniente pręſentia illius cuius intereſt, aut mediante organo ſtipulante pro abſente: per not. in l. illud, C. de ſacr. ſanc. eccl. & in l. cõſenſu, de act. & obligat. & in l. non ſolũ. §. libertus, ff. de liber cauſa: licet ſit arg. cõtra in l. Labeo, ff de iur. iuran. habetur per Bar. in l. non ſolum. §. iniuriarum, ff. de iniur. Pacem facere eſt meri facti, ſicut contrahere: habetur per Iaſ. in l. cum filio familiàs. ff. de leg. i.

107 † Si ex vna parte tantum eſt illata iniuria, & pax fiat: an dicatur pax mutua: Specul. tenet ꝙ non in tit. de treug. & pac. Sed verius eſt contrarium, vt conſuluit Barto. in conſi. cc. & in l. Iniuriarum. ff. de iniur.

108 † Quæro de procuratore ſpecialiter conſtituto ad faciendum pacem, & concordiã, ſi fuerit pactus ꝙ eius principales nõ morenetur in patria, vel in ſuo diſtrictu, vel ꝙ banniantur ab ea, an teneat tale pactum: dic ꝙ non: Ita conſuluit Petr. de Anch. in conſi. lxxv. incipiente; viſo diligenter inſtrumento procurationis: Ad hoc facit tex. in c. veniens, de iur. iuran. & ꝙ ſint ſeruanda capitula pacis conſuluit Idem d. Petr. conſi. cclxvi. incipiente inter capitula pacis Ducis Mediolani, & cõmunis Florentiæ, & in cõſi. cclxxxix. de pace facta inter dominos Venetos, & Ianuẽſes l. i. C. de aſser. toll. vbi dicitur pacis lenitatem eſſe ſeruandam, & per totum tit. de pac. tenen.

109 † Tranſigere an ſit licitum ſuper omni delicto, dic regulariter ꝙ ſic. l. tranſigere C. de tranſact. quoniam eſt licitum vnicuiq; ſe, & ſanguinem ſuum redimere, & iniuriam ſuam remittere. l. i. ff. de bonis eorum qui ſibi mortem cõſciuerunt; quod fallit in adulterio vt in d. l. tranſigere, propter frequentiam, & atrocitatem delicti adulterii.

110 † Item quæro ſi tenet Pax facta per pecu
niam,cum debeat Pax, & concordia pro
cedere ex charitate, & non comparari
prętio cap. i.extra de colluſ. tenet Bald.
quòd ſic. in l. abolitio: C. de abolit. &
Bar.in l.Athletas, & in l. furti, ff de in-
fam. Dic prædicta procedere ante ſenten
tiam condemnatoriam:quoniam poſt fie
ri poteſt etiam recepta pecunia vt ibi ꝑ
eum:& hæres occiſi faciendo pacem rece
pta pecunia, videtur adire hęreditatem
defuncti: habetur per eundem Bar. in l.
pro hærede,in §.fin.ff.de acquirẽ. hære.
Tenet,& Bal.in l.abolitio. C. de abolit.
pacem valere factam per pecuniam:habe
tur per Glo.& Doct.in l.i.C.de pœna iu
dicis qui male iudicauit, & in l.i. §. Sed
& conſtitutio, ff. de cal. & per Bar. in l.
Athletas,ff. de his qui notanẽ infam. qa
ſi pax;& cõcordia reddiẽ per pecuniã red
diẽ de ꝓpria iniuria,& non de aliena.l.ſi
quidẽ,C.de cõtrahen.vel comittẽ.ſtipu.
& per Cyn.& Salyc.in l. tranſigere, C.
de tranſact. & hoc tenent valere in caſi-
bus criminum in quibus eſt licitũ tran-
ſigere, vel paciſci de iure comuni, aut
municipali.l.quãuis. C.ad S.C.Turpill.
& l.Serui.C.de adult. & data pecunia ꝓ
redimenda vexatione in caſibus in qui-
bus non eſt permiſſa tranſactio; Pax te
nebit facta pro bono pacis: nam multa
ſunt quæ non permittuntur de iure fie-
ri,quæ facta poſtea ex cauſa tenent: Pax
enim ſemper remanet firma, licet inter-
uenerit pecunia in ea facienda,& contra
legã data repeti poſſet.l. ſi tibi.§.quædã
.ff.depac.& l.quãuis. C.ad S.C.Turpil.

111 † Et an Pax ſit hoſti ſeruanda; dic quòd
ſic; tenet Bar.in l.i.§.non fuit.ff.de dolo
& lacius dicã in alio loco de fide ſeruãda.

112 † Quæro de duobus qui pacem fece-
runt;& poſtea ſe adinuicem percuſſerũt:
an alter teneatur alteri de pace rupta: &
ſimiliter teneatur ille qui ſub pace per-
cuſsit alium cum eo pacatum, & ille re-
percuſſit percutientem: & quando neſci-
tur quis primus fuerit fractor pacis: not.
Bar. & Florian. de ſancto Petro in l.i.§.
cum aries, & ibi Glo. ff. ſi quadrup.
paup.feciſ.dicat.& per Ang.de Aret. in-
ſtit.de iniuriis, & in §.hæc actio.

113 † Addo illis quæ ſupra dixi ſi tollatur a-
ctio iam fiſco quæſita per pacem ſuper-
uentam inter rixantes, & ſeu per remiſ-
ſionem factam inter offendentem, & of-
fenſum ratione iniuriæ latæ offenſo;
cum propriam,& non publicam tantum
remittat iniuriam c.inter.xxiii.q.iiii.&
Bar.in l.i.§ ſi ea.ff.de uent. in poſſ.mit-
ten.& dicit Iaſ.in l. ſi reus.ff. de pact. &
in l.i.C.de iure emphyt. Quod ſi duo no
biles fecerunt pacem, & promiſerunt
eam non rumpere ſub certa pœna appli-
canda Eccleſiæ; & quanquàm rupta pa-
ce ſe reconcilient, & omnem ſibi iniu-
riam remittant,pro hoc non præiudica-
tur Eccleſiæ; cui iam dicta pœua erat re-
gulariter acquiſita, vt d. l.ſi reus, ff. de
pact. Duæ ciuitates inter ſe bellantes
fecerunt pacem inter ſe, & appoſuerunt
pactum, ꝙ alteri liceret vendicare ſe, aut
fœdera pacis rumpere, an valeat tale pa-
ctum: Dic ꝙ non, ſecundum Bal. in au-
then.Sacramenta, C.ſi aduerſ.vendi.
Quæritur ſi Pax fieri poſsit à procurato
re; Dic ꝙ ſic; ſi conſtitutus fuerit pro-
curator cum ſpetiali ad hoc mandato:ha
betur per Specul.in tit.de homi.ver.hoc
quoque expreſſè tenet,& Bar.in l.cõuen
tionum.ff.de pact.c.i. extra de treug. &
& pac. c. mandato, cum ſimilibus de pro
curatoribus. Stante ſtatuto quòd Pax
habeatur à filiis occiſi, an facta à ſpuriis
occiſi proſit aliis: legitimos, & natura-
les non habentes filios, ita tenet Cy. in
l.ſi quis. C.ad leg. Iul.maieſt. & ꝑ Bar.
l.ii ff de accuſ.& in l.tutelas.ff.de capit.
diminuit. & in l. pronunciatio.§. fami-
lię. ff.de verb ſignifi. contrarium conſu-
luerunt Fran.de Rampon.& Saly. in cõ
ſi.incipiẽte ſuper primo dubio an filius
quos ſequutus fuit Ang de Aret. in tra-
cta.ſuo malef.verſ.in termino deffenſio-
nis. Quid ſi duo Principes fecerunt
pacem, & promiſerunt adinuicem non
offendere eorum ciuitates, an includan
tur eorum adhærentes,ciuitates& ami-
ci qui cum ipſis erant confederati, niſi
aliter eſſent expreſsi in capitulis pacis,
dic non includi: quia in contracti-
bus

bus ceſſat largiſsima interpretatio c. cũ
dilecti,de donat.c.ad Apoſtolicæ, de re
iud.in vi.& Gem.& Innoc.ibi.Ita etiam
conſuluit Bal.in conſi.li.& in c.i. de pa.
conſtan.& ſic non deſcripti in capitulis,
& adhęrẽtes nõ veniunt, niſi expriman
tur: Nam pax inita inter duas ciuitates
prodeſt cuilibet ex illis ciuitatibus : vt
cõſuluit Raphael.fulg.conſi.cxlix.incip.
ſuper inquiſitione formata:nã bellamus,
vt ſine iniuria viuamus in pace : bellare
enim ẽ neceſsitatis c. militari. xxiii.q.i.

114 † Pax fit inter offendentem, & offenſum
ſuper omnibus criminibus antequàm in
iudicium deducantur : & in caſibus in
quibus eſt prohibitum pacem fieri depo
nendus eſt rancor,& odio habeãtur pec-
cata,& non homines c.odio.lxxxvi.diſt.

115 † Miſeranda eſt humanæ naturę infirmi
tas,iniquitas autem peruerſorum eſt ha
benda odio,& perſequenda c.Duo, cum
ſim.xxiii.q.iiii.

116 † Quid ſi in tranſactione ſuper crimine
facta interuenerit auctoritas iudicis , an
poſsit contra delinquentem hoc nõ ob-
ſtante procedi de crimine ad inſtantiam
alterius , vel ex officio inquiri per fiſcũ,
& curiam:dic ꝙ ſic: c.cum deſideres , de
ſenten.excom.& l.ii.iuncta Glo.ff.ad S.
C.Syllan.& per Luc.de Pen.in tit.pub.
lætic. C.lib.xii. & facit text. in l.iii.in
fin ff de præuaric.

117 † Quæro de caſu. Si pax fuerit facta in-
duas ciuitates : & vnus de vna ciuitate
ex dictis ciuitatibus offenderit vnum de
alia ciuitate pacificata, in quam pœnam
incurrat:not. Bar.in l.i.in fine. ff.ad leg.
Iul.maieſt.

118 † Quid ſi in pacis capitulis continetur
ꝙ banniti, rebanniantur , vel reſtituanẽ
cum eorum bonis, & condẽnationes can
cellentur:an ſufficiat ꝙ verbo cancellen -
tur.Dic ꝙ ſic,l.Emptor,§.Lucius,& Iaſ.
ibi ff de pact.

119 † Quęro de caſu de quo ſupra aliquantu
lum tetigi, Cũ regulariter in diebus fe-
ſtiuis iuramenta non præſtentur: an pro
pace fienda poſsint præſtari feſtiuo die
videlicet dominico, & ſimilibus feſtiuis
diębus: & an valebunt pręſtita in dictis
diebus feſtorum:dic ꝙ ſic fauore pacis c.
decreuit.xxii.q.v.& quando pax haberi
debet,non ſufficit treuga : habetur per
Ang.& Pau.de Caſt.in l.cõuẽtionũ.ff. de
pact.adde prædictis quòd tempore treu-
gę,& in omni die etiam feſtiuo poſſunt
tractari pacta,& conuentiones pro futu-
ra pace.l.dies feſtos,& fin.C.de feri.

120 † Quæro,ſi Princeps pro bono pacis poſ
ſit alienare,vel alteri concedere caſtrũ,
& territorium ſubditorũ ; dic ꝙ ſic: quo
niam in pace vertitur publica vtilitas ꝓ-
pter quam poteſt auferre ius priuati,con
ſuluit Alex.conſ.xciii.in v.parte,habeẽ
per Bal.in l.conuentionum.ff. de pact.&
in l.quicunq;.C de ſeru.fugit.& Bald.in
l. quęcunq;. C.de fid. inſtrum. & iure
aſte fiſcalis lib.x.Innoc.& Io.And. in c.
in noſtra,de iur.iuran.& per Ange.in l.
bene à Zenone , C.de quadr.præſcript.
& in l Antiochenſiũ C. de priua. credi.

121 † Quid ſi treuga , aut pax ab vno rumpa
tur,an teneatur alter ſeruare illam:& an
treuga comprehendatur appellatione pa
cis:habetur per Ioan.Andr.in rubr.de
treug.& pace in add. ad Spec. & per Iaſ.
in l.cum proponas,la ii.C.de pact.pacta
enim ſunt attendenda treugæ , & pacis
contenta in inſtrumentis. Duplex eſt
treuga ex pacto videlicet quæ diciẽ con-
uentionalis inita inter hoſtes , & inimi-
cos ſuos:quia ex pacto , & conuentione
ſumit formam ſuam vt contractus l.con
uentione.cum ſimilibus ff de pact.& eſt
ſeruanda hoſtibus vt fides c. Innocens.
xxii.q.iiii.& hoc eſt uerum ſi hoſtes ſer
uant tibi fidem,aliàs non teneris tu illã
ſeruare hoſtibus c. Peruenit de iur.iur.
l.cum proponis. C.de tranſact.& l.quę-
ro ff.locati:alia eſt treuga communis de
qua dixi ſupra facta inter Principes inſi
mul bellantes:quæ eſt, & dicitur ſecuri-
tas præſtita rebus,& perſonis ad certum
tempus, diſcordia nundum finita , vt in
tit.de pac.tenen.

122 Quæritur † de caſu: Duo Reges fecerũt
pacem:& inde fuit mota guerra per alte
rum eorum contra tertium Regem , an
iſte tertius adhæreat Regi non hoſti: an
intelligatur & ipſe in pace comprehen-

ſus,& cũ eius hoſte pacificatus. D. And. de Bartholomeo ſiculus Barbacia nuncupatus conſuluit ꝙ ſic in conſil.xxxviii. primi lib.habetur & per Io.And.in add. ad Spec.de treug.& pac.in penul.q.

123 † Pacis fractor poteſt à quolibet de populo accuſari, in quantum dimidia pœna fiſco applicatur: tenet Bart.in l.1.in fin.ff de iur.fiſc.& in l.arbitrer.ff.de arb.

124 † Pax ſecum habet tres comites fidem videlicet, charitatem, & iuſtitiam ſine quibus nulla uera,& ſincera pax eſſe nõ poteſt:quia per dictas ſuas comites ipſa ſit,& conſeruatur tantum bonum ab omnibus commendatum, & à paucis obſeruatum: bellica quidem dicitur calamitas,& pacis nuncupatur quies, & lenitas.l.i.C.de cad.tollen.

125 † Quæro de caſu, Titius promiſit in inſtrumento pacis non offendere Petrum; & deinde eius patrem,matremq́; filium, vxorem,vel ſororem nuptam,aut fratrẽ offendit, an ſit comiſſa pœna:dixi quędã ſuperius referendo Petr.de Ancha.in c. ſciant cuncti,de elect.habetur per Bart. & Iaſ.in l.ſi ſtipulatus.§.Criſogonus ff. de verb.oblig.& tenet ꝙ ſic: Idem habet per Luc.de Pen.C. vt publ. lętic.lib.xii. & per Ant.de Butr.in c.i.de pa.& treug. & per Bal.in c.i.§.ſimiliter,quibus modis feud amitt.quem omnes ibi ſequuntur dicentes ꝙ illa eſt propriè offenſa,ex qua cõpetit alicui proprio nomine actio iniuriarum,ſed fratri non competit proprio nomine actio iniuriarum, pro tali offenſa:ergo non dicitur offendi,ſecundum omnes in d §.Criſogonus:& verba contractus ſunt bene ponderanda: & de hoc Hippo.Marſ. vt aliàs dixi fecit incontrarium ſingulare.nu. cccxxxi.

126 † Quid ſi pax,aut treuga rumpatur per vnam partem,an liceat alteri parti illã, & ipſe rumpere abſq́; nulla pœna, & illius incurſione:dic ꝙ non,ſecundum Io. And.in add.ad Spec. de treug.& pa. & ꝑ Ang.& Imo.in l.ſi ex legati cauſa.ff.de verb.oblig.& per Archid.in c.illi.xxiiii. q.iii.& Doct.in l.qui ſeuum,ff. de verb. oblig.& per Bald. in rubr. de treuga & pac.in vlt.col.& per Fely.in c.i.eod. tit. & per Hipp.de Marſi.in conſil.xxi.in I. vol. criminalium ſuorum:Dicebat Abb. in c.i. de treug. & pac.ꝙ impunè ille cui eſt fracta pax,& ſeu treuga poterit eandem frangere c.peruenit il ii.de iur.iur. Imò tu dic ꝙ illam non frangit, ſed fractam inuenit,cõtra Abb.tenet Fely. Io. And.& d. Ant.de Butr.in d.c.Peruenit, & Ioan.And.in add.ad Spec.de treug & pac.& Archid.in c.illi qui, xxiiii.q.iii. & per Ang.& Ioan.de Imo.in l.ſi ex legati cauſa.ff.de verb oblig. & per Ange. Pau.de Caſt. & vtrumq́; Raphaelem in l.qui ſeruum,eod tit.vbi firmant hoc potius procedere de conſuetudine, quàm de iure c.Peruenit,il ii.de iur.iuran.& l. Cum propónas.C.de pact.& c.inter verba.xi.q.iii loquitur in foro conſcientiæ, vt dicit Ale.in d.l.cum proponas, & d.l. qui ſeruum,& in l.qui inſulã, de verbo. oblig.Idem tenet Imo.in c.Peruenit, de iur.iuran & Abb.in c.i.de treug. & pac. & pro opin. Archid.cõſuluit D. Marian. Sozin.in conſ.xxvii.Incip.Ianuenſium Dux.Propter differentiam quę eſt inter pacem,& treugam:quia pax eſt finis diſcordiæ perpetuò duraturus, ſed treuga ſit ad tempus,qua finita poteſt aduerſarius uendicare iniurias ſibi prius illatas: Ideò eſt expectandum lapſus temporis cum poſſit fidem ſeruare infra tempus, & poſt ulciſci,& non ſic in pace: quæ eſt perpetuo tempore duratura:& nunq̃ poſſet offenſus ulciſci iniuriam acceptam ante, & poſt pacem: & neceſſe eſſet fractorem pacis puniri pœna fractæ pacis, offendendo primo uiolatorem fidei:& dari poteſt exẽplum in officiali perpetuo, & officiali ad tempus. Nam primus poteſt conueniri durante officio: quia non eſt dare tempus,ꝙ ſit expectandum, attenta perpetuitate officii, & ſecundus non conuenitur:cum ſit ſaluum ius parti,& cum poſt conueniat finito tempore officii l.Principalibus.ff.Si certum peta. l.pars literarum ff. de iud.habetur ꝑ Fel. in c.peruenit,extrà de iur.iuran. & in c. i.de pac.& treug.Nõ improbo opi. Abb. & ſequacium,quæ iuris regulis firmatur l.Cum proponas C.de pact & c. Perue-

nit, de iur. iuran. & ille qui non facit qđ debet, non recipit ꝙ oportet: habetur in l. Glo. l. ſi non fuerit de iur. iuran. ff. Nā treuga, & pax quoad fœdus, & ad fidem ſeruandam equiperantur c. Nouit, de iud. Et licet illa ratio perpetuitatis, & temporalitatis ſit inter treugam, & pacem, tamen non iure cauetur, ut non ſeruanti mihi treugam debeam illi ſeruare eandem, & expectare poſt curſum temporis treugæ ad vlciſcendum: quoniam incontinenti quòd quis non ſeruat mihi treugam, & contractum, non teneor in aliquo ſeruare contractum: cum ultro, citroq; ſit obligatorius: & non dicitur quis venire contra contractum, & ſcripturam l. Labeo, §. contractum ff. de reg. iur. ſi ex parte alterius ex contrahentium non fuerit ſeruatus contractus: firmat Innocen. in c. mandatum, de reſcript. quem Bald. & Salyc. ſequuntur in dicta l. cum proponas, C. de pact. Et circunducta conſuetudine de iure eſt uerior opin d. Abba. Sed vbi eſt conſuetudo ſeruaretur opin. Archid. & ſequacium.

127 † Quæritur de pœna illius qui treuga durante percuſſit aliquem de comprehenſis in treuga, Dic puniri in pęnam ammiſsionis manus: vt aliàs dixi. §. coges, auten. de mand. Principib. col. iii. Ita quòd puniatur in ipſo membro cum quo deliquit, auten. omnes peregrini, C. Communia de ſucceſs c. i. §. Si quis, de pace tenenda. Quidam dicere poſſent iura prędicta loqui de pace rupta, & non de treuga, propterea fore extraordinariè puniendum l. fin. ff. de extraordinariis crimi. cum ſimilibus iudicis arbitrio ſtatuti, & contractus attenta forma. Vnde occurrit decidere ſi lex, vel ſtatutum loquens de treuga habeat locum in pace, vel loquens de pace, habeat locum in treuga: Dic ꝙ non regulariter: quia exceptio firmat regulam in caſibus non exceptis l. Nam quod liquidè, ff. de penu. legata: Nec obſtat ꝙ treuga accedat paci, & quod idem iudicandum ſit de treuga ſicut de pace c. nouit, de iud. quia reſponderi poteſt quòd treuga magis accidit guerræ, quàm paci: Ideò de ea iudicabitur: vt de guerra habetur in titu. de pac. conſtan. in §. vaſalli, & per Bal. ibi: & tempore guerræ non eſt tutus acceſſus c. ſignificauit de iud. & per Petr. de Anch. in conſi. lxxvii. incip. præmiſſa facti ſerie. Vbi dicit tria eſſe tempora pacis videlicet guerræ, & treugæ.

128 † Quidam dicunt tempus treugę potius dici tempus guerræ, quàm pacis: vt d. c. ſignificauit, de iud. Et quidam alii dicunt treugam eſſe pacem impropriè: ſed propriè eſſe guerram, incontrarium allegat Glo. de pac. tenen. in. §. Si quis hominem: & dicit quod id quòd dicitur in uiolatore pacis habet etiam locum in uiolatore treugæ c. illi q. xxiiii. q. iii. vbi text. dicit Pax uero illa, quam treugam dicimus ſi fideliter obſeruaretur: & dicit Io. And. in add. ad Specul in rubr. de treug. & pac. treugam magis accedere paci, & guerræ: & aduerſatur prędictis opin. Bar. in l. Conuentionum, ff. de pact. vbi dicit ꝙ Capitaneus belli poteſt facere treugā, & non pacem, neque guerram: Et ſic Pax eſt quoddam tertium.

129 † Diſtinguendum puto in præmiſſo caſu, aut loquimur in materia fauorabili, & tunc treuga accedit paci, vel in materia reſtringibili, vel pœnali, & tūc ſecus: & procedit hoc quando treuga eſt facta ad tempus: Sed ſi treuga eſſet facta perpetuò tunc de ea iudicaretur ut de pace: & hoc caſu haberet locum text. in c. i. de feri. Sin autem eſſet facta ad tempus ex qua agitur de commodo ſubditorum, videtur dicēdum quòd poſſit die feſto præſtari iuramentum in inſtrumento treugę, vt præſtatur in inſtrumento pacis: & ſi Iuris lator conſideraſſet de treuga pro vt conſiderauit de pace. idem expreſsiſſiſſet de ea, prout expreſsit de pace: Et ad prædicta facit Glo. in l. tale pactum, ff. de pactis: & ea quæ ſtatuta ſunt in violatore pacis poſſunt etiam habere locum in uiolatore treugæ: quia ſicut per pacem imponitur finis diſcordię: ita, & eodem modo treuga operatur tuitionē & ſecuritatem populorum pro tempore

illo quo ſtabilita eſt c.i. de treug. & pa.

Nā treuga eſt ſecuritas pręſtita pſonis & rebus ad tēpus conceſſa nondum finita diſcordia: & uocatur fœdus, ſeu induciæ l.Poſtliminium.§. induciæ,& l.non dubito,ff de capt.& poſtl.reuerſ. Pax verò imponit finem diſcordię vt probat tex.in c.ſignificauit, de iud.eundem eſſe effectum pacis, & treugæ, licet pax ſit perpetua, & treuga temporalis pro eo tempore quo facta eſt treuga, & idem firmat Aluarot.in c.i.in §. ſi quis hominem,de pac.conſtan.& per Abb.in rub. de treug.& pac.ubi dicit quòd in omnibus caſibus in quibus poſſunt partes cōpelli ad pacem,ꝙ in eiſdem caſibus compelluntur ad treugam.

130 †Vnde licet propriè, & ſtrictè differant treuga,& Pax vt in rubr de treug.& pac. cum copula quæ ponitur inter diuerſa, vt in Gl.& rubr.de iur.& fact.ignor.conſiderato tamen effectu,& omni moderamine uendicat ſibi locum in caſu noſtro diſpoſitio c.primi de feriis, tam in pace, quàm in treuga c.i.ad finem iuncto principio de treug.& pac.ubi ille tex. treugā appellat pacem: & tex.in c.nouit.§.Poſtremo,de iud.treugam factam ad tempus appellat pacem.

131 † Et ſi treugę ſunt inuiolabiliter obſeruandę poterit ut pax treuga fieri die feſto,& in ea iuramentum præſtari:& tex. d.c. circa ferias honorandas æquiperat nominando treugam,& pacem: & quippè hoc reputatur fauorabile, & negari non poteſt ꝙ treuga non ſit Pax temporalis in eo tempore determinato quo durat ſecuritas ex ea:In materia tamen pœnali,& reſtringibili ſtatuti,appellatione pacis non uenirer treuga: habetur per Alex. poſt Pau.de Caſt. Ang. & Imo.in l.conuentionum. ff.de pact. & in l.ſi ex legati cauſa,& in l.qui ſeruū.ff.de verb. oblig. quoniam treuga non dicitur eſſe ſolida pax c. Nouit,de iud.& tex.in c.i. de feri.prohibet abſtinere ab opere illicito:ſed cum treuga fuerit, & ſit opus licitum,& pium,vt euitentur diſcordiæ, & rixæ:ergo ille tex.vendicat etiam ſibi locum in treuga.

132 † Si quis durante treuga commiſerit homicidium contra hominem in treuga comprehenſum,qua ſit pœna plectēdus: Dic ut aliàs dixi videlicet pœna mortis naturalis l.penul.ff.ad leg.Pomp. de parricid.& ſi aliter deliquerit pœna debita punietur ſecundum iuris diſpoſitionem eſt,& treuga.

133 † Eſt & treuga Canonica inducta à canone: quæ ſeruanda eſt ſub pœna excommunicationis c.i.& ii.de treuga, & pace: & Epiſcopi tenentur operari, ut ſeruetur Eccleſiaſticis perſonis, peregrinis, mercatoribus, & perſonis ruſticanis dū ſunt intenti agriculturę: Et vnus Epiſcopus tenetur fauere alteri, aliàs priuaretur dignitate c.Si quis Romipetas.xxiii. q.iii.cum ſimilibus.

134 † Statuto cauetur ꝙ occidens occidatur, niſi habuerit pacē ab herede interfecti ſi deceſsit offenſus cum pluribus hæredibus,an debeat habere pacem ab omnibus:Dic ſufficere maiorem partem hæredum fauore pacis: Idē tenet Bonifacius de Vitalinis de Mantua in lib.ſuo male. in tit.de pace.Vel ꝙ nemo extrahatur de carcere,niſi primo habuerit pacem ab offenſo:& ſi fecit furtum an debeat habere pacem,vel dictet ſtatutū ſi habuerit pacem ab hærede: & an ſufficiat eam habere ab offenſo,& nō ab hærede, dic ꝙ nō: cū ſtatutum ſit introductū in fauorem, & honorem hæredis ſecundum Bart.in l.iiii.§ Cato,in ult quæſt.de verb oblig. & per Bal.in l.ſi manumiſſus, col.iii.ibi hoc iuſta quæro C.de liber.& eorum liber.& in l.licitatio.§.qui illicitè ff.de publi.& in l.damni.§.Sabini, & per Barto. ibi ff.de dam.infect.

135 † Vbi etiam dicit Bar. ꝙ ſi Pax eſt facta de uulnere ex quo quis eſt mortuus: an intelligatur facta de morte, & decidit ꝙ non,niſi in inſtrumēto pacis dictum fuerit de uulnere, & de omni eo quod ex ipſo accedere poſsit,& etiam de morte ſi ſequeretur,& per Luc.de Pen. C.vt publi.lætic col.xxviii.lib.xii. & per Bonifacium de Mantua in lib. ſuo malefic.in tit.de pac.col.ii.

136 † Et ſi facta fuerit Pax ſuper uno crimine

ne an partes potuerint ſe accuſare ſuper alio, & ſeu aliis criminibus, exceptis illis in quibus regulariter poſſunt: videlicet læſæ maieſtatis, & hæreſis, multis ommiſsis quæ dici poſſent, Dic tu breuiter, aut zelo iuſtitiæ hoc faciunt, & tunc poterint accuſare, aut ex odio, vel rancore, aut liuore, & tunc non poterint: & pacem fregiſſe dicuntur: & in dubio eſt iudicandum, iuxta qualitates perſonarum: habetur per Luc. de Pen. in tit. vt publi. lætic. C. lib xii.

137 † Et dicit Bar. in l. quemadmonum, circa medium per Glo. ibi C. de agri. & cēſ. lib. vndecimo: quòd ſtatuta quæ puniunt delicta debent cenſeri facta fauore publico, & eſſe fauorabilia, & extendenda ſicut in materia fauorabili.

138 Quæro † ſi treuga ſit rupta, ſi unus in treuga comprehenſus cognouerit carnaliter ſororem alterius etiam in treuga ex aduerſo comprehenſi. Item an rupta treuga dicatur propter raptū filiæ illius cum quo facta eſt treuga: tenet Alex. de Imo. ꝙ non in cōſi. cxiii. Incipiente viſo inſtrumento treugæ. Ego autem contrarium conſului, & teneo ꝙ ſit rupta treuga ob uerecundiam honoremq́; violatū dictæ ſororis, & offenſam ipſius, & eius cognationis factam propter violationem dictæ ſororis, & ſeu ob raptum filiæ: & maior iniuria eſſe non poteſt q̄ tollere alicui honorem ſuum: qui vitæ comparatur: & pro hac parte conſuluit Hipp. de Marſi. in conſi. lxxxv. ii. vol. conſiliorum ſuorum crimina.

139 Quæro † de Abbate ſi poteſt vnà cū Capitulo remittere iniuriam factam monacho ſuo Bal. tenet ꝙ ſic in l. Præſes prouinciæ. C. de tranſact. l. ſed ſi vnius §. i. ff. de iniuriis, & l. furto. §. penul. ff. de infamibus, & per Glo. in d. l. ſed ſi vnius, & quod ſit per Abbatem, & capitulum videtur fieri per dominum l. Iubemus, & per aucten. ibi poſitam C. de ſacroſ. Eccleſ. & per Glo. notabilem in c. potuit de locato.

140 † Treuga ſi facta fuerit inter duas ciuitates, & ſeu Principes potētiſsimos eſt ſeruanda inuiolabiliter: & qui illam frangit viatoribus, mercatoribus peregrinis, & agrorum cultoribus auferēdo animalia, & inſtrumenta agrorum infames fiunt ipſo iure: & quadruplum refundant damnorum paſsis, & vltra perſonaliter puniri poſſunt, & debent l. fin ff. de re milit. Sin autem treuga facta fuerit inter priuatas perſonas ſemper eſt ſeruanda vt fides, dummodo fuerit illis ſeruata c. Peruenit, de iur. iuran. l. ſi diuerſa, & l. cum proponas. C. de tranſact.

141 † De Treuga, & ipſius ſtatutis à canone ordinatis, & an illi qui habent liberam adminiſtrationem poſsint compellere ſubditos ad pacem, vel ad treugam: habetur clarè p Abb. de treug. & pac. in princip. & ſicut poſſunt ſuperiores cogere ſubditos ad pacem, poſſunt & magis eoſdem cogere ad treugam; & habent curare potentiores ne afficiant contumeliis minores. l. Illicitas. §. Ne potentiores. ff. de offic. Præs. & per Abb. in tit. de treug. & pac.

142 † Quid ſi quis promiſerit non ire niſi facta pace ſub pœna, & iuerit facta treugà an incidat in pœnam, & periurium: Dic ꝙ ſic. c. ꝙ olim de iudę. & per Abb. in c. ſignificauit, eodem titulo.

143 † Item quæro ſi diſpoſitio concernens tempus belli, cōcernat tempus Treugæ, quia guerra non eſt penitus extincta p treugam: & tempore treugę curandum eſt ne fiant noua hoſtium fędera, & ipſis ſubſidium veniat: habetur per dominum Abb. in præallegato loco.

144 † Treuga ad tempus facta pax appellari poteſt temporalis c. nouit, de iud. vbi habetur quòd Rex Francorum non ſeruauit fędera pacis vſque ad tempus ſtatutum: vt notat Ioan. Andr. in c. i de treug. & pac. & per Guidonem de Suzaria in tract. ſuo malef. in titu. de treug. & pac. Duræ conditiones in treuga, ſeu pace appoſitæ ſeruiles eſſe, & pro ſeruis factæ dicuntur, & non per liberis uiris, ſententia Xenocratis philoſophi.

145 † Dubitat Romanus poſt Ang. in l. ii. §. ex his. ff. de verb. oblig. ꝙ licet partes nō compellantur ad concordiam quando diſcordia tendit ſolum ad eorum incom-

modum:vt ibi not.Bar. tamen vbi ex ea cauſaretur rixa,vel probabiliter dubitaretur ne uenirent ad arma: tunc Iudex compellat eos ad concordiam l. æquiſsimum ff.de vſufruct. & per Imol. in d.§. ex his. Si tamen fuerit diſſentio inter perſonas inſignes:ex qua diſſentione turbatur reſpublica poſſunt compelli tales perſonæ ad pacem,& concordiam l.ſi qs ingenuam.§. in ciuilibus, ff. de capt.& poſt l.reuerſ.& per Bald. & Ang. in d.l. æquiſsimum ff.de vſufr.& in l.furti.ff.de his,qui notant infam.& in l.1.ff.de offic. pfect. vrb.& in l.cũ affirmes.C.de liber. cauſa,& Bar.in l.Ambitioſa ff.de decret. ab ordi.facien.& in d.§.in ciuilibus, & ibi per Alex.& per Ioan.de Anania, & Abb.in c.i.de male. & per Abb.in rubr. de treug.& pac. Et quando diſcordia tendit ad incõmodum alterius poteſt iudex ſuo officio uti partibus etiã nolentibus: & pro pace capitulabit iudex ignorantibus hoc facere partibus. habetur p Bar. & Alex.in l.de die ff.qui ſatisd.cog.& in omnibus caſibus in quibus partes poſſunt cogi ad pacem,poſſunt, & compelli ad treugam:habetur per Abb.in rubr.de treug.& pac.Dicit Glo.in c.ſtudendum, xc.diſtin.ꝙ partes inducuntur ad pacẽ, quando ciuiliter agitur de crimine, vel dum agitur de crimine iniuriarum; ſecus merè criminaliter: & idem dicit Gl. in c.i.eadem diſtin.& ſic in priuatis criminibus poteſt induci concordia,& non in publicis:hoc idem tenet Archid.in dicto c.ſtudendum, & ponit Corſettus in notabilibus ſuis de pac. num.lxv. ꝙ vbi Iudex non poterit diſpenſare, ſiue ſint Ciuilia, ſiue criminalia ibi non poteſt compellere:non enim poteſt diſpenſare, vel componere: vt vir facto diuortio cũ vxore poſsit aliam accipere c.fin.de tranſact. habetur per Bald.in l. ex ſtipulatione,C.de ſenten.Dixi aliàs in lib.meo de iuſto, & iniuſto bello an tenerentur dãna dantes ad reſtitutionem nume.118. Quęritur modo ſi pro pace facta poteſt cõmune remittere damna ſubditorum: de quo caſu tetigit Innoc.in c.in noſtra, de iniur. Dic poſſe ſi ſinguli conſenſerunt ſtatuto, & iurarunt in caſu d. capituli in noſtra.

146 † Quæro de caſu:Facta fuit olim treuga inter Regem Franciæ,& Regem Angliæ facto ſtatuto: ꝙ milites Regis Franciæ poſsint impunè intrare Regnum Anglię vſque ad paſcha:& ꝙ vltra ſit licitum dictos milites vt diffidatos interfici p quoſcunq;. Contingit militem vnum Regis Francorum iuiſſe in Angliam, & cum rediret per mare ventoſum Anglicum intra Paſcha:mare retinuit illum, & remiſit ipſum in Angliam, & ſeu regnum Angliæ:an iſte poſſit interfici dicto ſtante ſtatuto:dic ꝙ non,per tex.in l.Cæſar, ff.de public.licet quidam dicant contrarium,cum ille ſe forte nimium arctauerit in dicto regno,& ſibi imputari debet l.Idemq;,ff.ad l.Aquil.de prædicta quæſtione habetur plenè per Bart.in d.l.Cæſar.ff.de publi.col.iiii.

147 †Quidam fecerunt pacem ſolemniter de magna iniuria:& promiſerunt ſe non offendere:an Pax uiolata dicatur per illum qui alium non aliter offendit in perſonam:ſed illum reduxit ad calamitatem ob delationem ſuam,& ad periculũ amiſſæ ſubſtantiæ,honoris,aut dignitatis;dic ꝙ ſic l.neq; infantes,ff.de fideicomiſſar. libert.& per Lucam de Pen.in tit.vt publ.læt.lib.xii.col.xxii.verſ.xxi.& xxii.

148 †Quæro de quodam domino habente guerram cum alio domino ſibi vicino, conuenit cum quodam Rege de faciẽdo treugam per vnũ annum cum tali Principe, an valeat conuentio talis: Dic ꝙ ſic ſecundum Abb.in c. Nouit, de iud.

149 † Quid ſi unus Comes,aut Baro,vel ciuitas fecerit confœderationem cum duobus regibus, aut ciuitatibus: & ipſe confœderatus pariter requiratur ab ambobus Regibus,aut ciuitatibus: cui primo habeat parere:Dic ipſum teneri obedire illi qui potentius ius habet,& iuſtitiam: ita conſuluit Lud.Roma. in conſi.xlvii. incip.in Chriſti nomine, uiſis neceſſariis pro habenda veritate thematis l. in fraudem ff.de teſtam.milit.& l. non aliter,& l.ille aut ille.§.Cum ex verbis. ff. de leg.iii.

150 †Pax eſt opus iuſtitiæ vt aliàs dixi,& neceſſaria à natura, eſtq́; optima, à bonis peroptata, & à malis neglecta: quę eſſe debet uera,ſimplex,pura, & ſincera, & nõ doloſa,neque inſidioſa: ſed perpetua, firma,& inuiolabilis. Et puniendus eſt ſeueriſsim è uiolator pacis cum effectu realiter,& perſonaliter: & ſi fugerit capienda ſunt ipſius bona, ut ſcribũt And. de Iſer & Bal.de pac.tene.& idem And. in conſtit.reg. Siciliæ incip. Pacis cultũ de cultu pac.& in Glo.conſtitutionis cõmunis de guerra mouenda: ubi dicitur bona confiſcari uiolancium pacem:& ipſos puniri morte naturali, & hos nemini eſt licitum receptare dicit Bal. in. §. conuenticulas in tit.de pac.iuram. firm.

151 †Et pro bono pacis eſt curandum tempore treugæ, & pertractare de pace futura:& ſi fuerit poſsibile componere illã durantibus dictis induciis, & ſeu feriali militiæ tempore treuga nuncupato l. Dies feſtos C.de feri.& ualde peroptatur Pax à bonis Populis c.i.de pac.tenen.& eius uiolatoribus,& c.i.de pac.conſtan. Nec interim propterea deſinetur prouidere ad neceſsaria futuri belli ſi bellare contingerit. Nam prouerbium eſt uulgare militũ: quod intra pacem,& treugam triſtis eſt ille qui releuat uulnus, uel funus ab hoſte:& uulgo dicitur, Intra la pa pace, & la treuga triſto è quello che releua.

152 †Et arte ſępe longa fiunt induciarum, & & ſeu militiæ feriarum tempora: ut fœdera fiant cum amicis: & ut hoſtes reddantur amici:&breuis quandoq́; fit treuga hoſtibus inſidiando, ut aliqui ex militibus aſtutis, & valdè in militia expertis occidere poſsint ad hoſtilia caſtra ad explorandum ibi: & ut illi ſub ſpe amicitiæ porent, & bibent cum aliquibus ex hoſtium uiris fortiſsimis, Laudantes ſuum Imperatorem ualde in uirtute, & munificentia dignum laudibus magnis, pollicentes illis aurum,& diuitias multas, ut fierent amici ſuo inclyto Imperatori, & ut ad illius ſtipendia accedant, & illi ſeruiant, reducendo prędictos uiros fortiſsimos ad uotum ſui Principis,ut transfugæ fiant hoſtium.

153 †Et tales breues induciæ, & ſeu feriæ militares etiam arte fiunt, ut interim prouideatur exercitui circa neceſſaria ipſius:: & ut noua gens ſuis augeatur, & congregetur cum armis,annonis,munimentis,& bellicis inſtrumẽtis: Legimus Laocontem fuiſſe inuentorem induciarum in bello Troiano, de quo meminit Virgilius .Laocon ardens ſuma decurrit ab Arce &c.

154 † Et ſanum eſt conſilium vt nullus hoſtium miles recipiatur ita paſsim in exercitu catholicorum induciarum tempore, ne exploret ſecreta exercitus, & ne callidè inſidiaretur tempore in illo feriarum militarium:quo durante augendum eſt imperium amicitiis prudentum exemplo Antiquorum Imperatorum: qui arte tali muniti neceſſariis, & amicorum præſidio uictorias reportarunt.

155 † Et eſt perpenſandum ꝙ ſæpe in otio,& mora nimia induciarum parantur inſidiæ:quę arte tolluntur frequenti, & celeri motu,& exercitio Sapientum militiæ Ducum:qui diurno,& nocturno nõ parcunt labori, neque auro ſua ſophia procurando exactiſsima diligentia ſcire ſecreta hoſtium ſuorum: & quòd ipſi ignorent ſua:vt clades ſuorum euitetur, plures mittendo exploratores variæ nationis,& linguę: faciendo ſanum iudicium de eorum relatu : & an ſint fidi,& cõcordes aut diſcordes exploratores: curando ne ſe cognoſcant ad inuicẽ exploratores prędicti: quia poſſent contingere, quòd eorum aliquis caperetur ab hoſtibus,vel auro corrumperetur, aut tortus fateretur:& alios reuelaret in damnum exercitus, vt alio libro diximus de exploratoribus,& excubiis.

156 † Occurrit ꝑ dies quęſtio, an Generales bellorum, Duces Principum qui capitanei nuncupantur poſsint inducias,& ſeu ferias militares,& pacem facere, & componere: de quibus habetur in l. poſtliminium ff.de capt. & poſtl. reuerſ. & in l. conuentionum. ff. de pact.c. Innocens. xxii. q.iiii. Mancini exemplo Romani Conſulis:qui fecit inducias cũ Numan-

tinis abſque Senatus auctoritate, & fœdus non tenuit, puto eſſe diſtinguendũ in prędicto caſu ſi Duces bellorũ in ſuis facultatibus ſibi datis &c. talem habent auctoritatem faciendi inducias, & pacẽ: vt olim habuerunt Excellens Magnus Capitaneus Inclyti Regis catholici Hiſpaniarum in Italia bellando in, & pro Regno Neapolis: & Prudens Bartholomeus de Capite Leonis nobiliſsimi ac incontaminati. Senatus Veneti Capitaneus generalis: Dic poſſe inducias, fœdera, & pacem firmare: aut non habuerint tale mandatum: ſed expediat fieri pro neceſſario commodo, honore, & utili Imperii ipſorum Dominorum, ſeu Principũ pro quibus geritur bellum, aut ita requirit, & exigit ſtatus belli, & neceſsitas maxima: & pręcipuè ad breue tempus & idẽ eſt dicendum ſi bona fides interceſsiſſet, aut non eſt ad neceſſarium commodum, neque ad utile, neque ad honorem ipſorum ſuorum Principum: & tunc facere id non poſſunt l. pactum ff. de pact. & l. non omni, & l. Cum plures. §. ii. & iii. ff. de adminiſt. tuto. & l. qui fundum, ff. pro emptore, & per Fely. in c. ſuper literis, extra de reſcrip. & per Alex. de Imo. & vtrũq; Raphae. Cum. & Fulgo. in l. cõuentionum, ff. de pactis.

157 † Pax fit regulariter oſculo pacis interuentu, & tactis manibus, & per riſum reciprocum, & potum, & eſum, & ſi milia: habetur in l. ipſius C. famil. hær ciſcun. & per Glo. inſtit. de iniur. §. in ſumma, & per ſcriben. in l. i. ff. de pact. & Bald. in l. Epiſtola. C. de fideicõmiſs. In domino feudi non habet locum oſculum. dicebat Bald. in titu. de pac. conſtan. quòd tempore treugę non eſt tutus acceſſus ad alios aduerſarios, ad quod facit clemen. paſtoralis, de re iudic. & in titu. de pac. conſtan. in. § Sententiæ. Idẽ tenet D. Prępoſ. Alexandr. in c. Ius gentium, diſtin. i. forte dici poſſe facta pace omnimodo Pax illa eſſet recens: Nam non eſt confidendum de recenti amico, id eſt nouiter reconciliato, uoluit Glo. in uerbo capitales, in c. Perpetuas, il i. de ſimon. & in c. accuſatores. iii. q. v. & Innocen. in c. cum oportet, de accuſar.

158 † Quæro de caſu: per dies occurẽti, Quidam fecit pacem pro ſe ſub certa pœna ſtipulata in contractu, an incidat in pœnam occidendo patrem, aut fratrem illius cum quo fecit pacẽ: tenet Bar. quòd non in l. Siquis ſtipulatus in. §. Criſogonus. ff. de uerb. oblig. & Vterq; Imola in l. ſi de uectigalibus ff. de damno infecto, quòd limitat Ioan. de Imol. non habere locum dictum Bartoli ſi talis offenſio facta fuerit contemplatione illius cuius pater, uel frater fuit offenſus: quia tunc talis Pax rupta intelligeretur: motus per doctrinam And. de Iſernia in c. i. §. Itẽm ſi fratrem, quibus mod. feu dum amit.

159 † Vbi dicit quòd ſi uaſallus occidit fratrẽ domini feudi in odium domini & ut dominus iniuriaretꝰ quod perdit feudũ, cũ talis felonia reſpiciat de directo perſonam domini. Et an uaſallus perdat feudũ ſi aliud homicidiũ fecerat, habetur ꝑ Alex. de Imo. in d. l. ſi finita, de dã. infec. ubi diſtinguit an ꝓditoriè occidit, uel nõ, & an ĩ oĩ caſu ꝑdat feudũ, & an tũc ſit apertũ feudũ dño, & ad ipſũ redeat feudũ uel ad agnatos ubi me remitto breuitatis gratia, & ibi etiã habetur circa publicationẽ bonorum dominorum, & uaſallorum delinquentiũ, & qualiter de iure ſeruetur.

160 † Quæro ſi pax rumpitur per ſolam caſtrametationem ab vna vniuerſitate contra aliam: quæ inſimul fecerunt pacem, vel per ędificationem caſtri muniti foſſatis, & merulis, ſeu barbacanis; dic quòd ſic: ita tenet Bar. in rubr. de metat. lib. xii. Pax enim facta inter duas ciuitates de non ſe offendendo perpetuo tempore vna ex dictis ciuitatibus ſe dedit Regi cuidam habenti ſtatum ibi vicinũ; & vna poſt ex dictis ciuitatibus pacatis dãna, & incendia multa intulit in territorio alterius, an rupta dicatur Pax: Dic quòd ſic, arg. leg. ſeruitus, ff. de ſeruit. ruſt. præd. & l. ſi quis filiabus. ff. de teſtam. tut.

161 † Quæritur de pace facta inter bellantes an debeat eſſe firma; Dic ꝙ ſic: & adeò

debet eſſe roborata firmitate quòd nihil inſit quin ſeruari debeat neceſſario iure: & hoc in tantum eſt verum, ꝙ ſi Dux belli aliquod pactum cum hoſtibus fecerit nedum ipſe tenetur ſeruare, ſed omnis eius exercitus not. Glo. in l. i. §. non fuit de dolo.

162 † Quid autem ſi à Duce belli nõ eſſet Pax facta, ſed fides data; an ſit fides hoſti ſeruanda: Dic ꝙ ſic; c. noli. xxiii. q. i. & in in l. i. ff. de dolo: facit tex. cum Glo. in l. conuentionum, ff. de pact. vbi not. Bal. ꝙ hoc nõ licet fieri ſine iuſſu populi, & eo inconſulto; firmat præpoſit. in c. ius militare, in xx. notab. diſtin. i. Dicam latius in alio libro de fide ſeruanda.

163 † Quæritur de occurenti caſu: An Pax rupta dicatur ſi offenderis aſſociantem illum: qui tecum habet pacem, Dic ꝙ ſic ſecundũ Ioan. And. poſt Specul. in add. in titu. de treug. & pac. & per vtrunque Imo. in l. ſi ſtipulatus, ff. de verb. oblig. & per Ang. in l. iiii. §. Cato. ff. eod. tit. Et plus dicebat Bal. in l. i. C. de Epiſcop. & Cler. ꝙ habens pacem cum Sempronio, ſi offenderit cohabitantem cum ipſo Sempronio pacem fregiſſe dicetur.

164 † Quæro de iniuria facta vaſallo, familiari, aut colono, an per Dominum vaſalli, familiæ, & coloni remitti poſsit pro pace; ad hoc facit tex. in l. i. §. Idem ait. ff. de iniur. quem videas.

165 † Quæro de pace facta per Claudium ꝓ ſe, & tota parentela ſua; & aliquis ex Claudii parentela, vel eius parte per illum offenditur, an rupta Pax dicatur: Dic ꝙ ſic ſecundum Alex. de Imo. in l. ſi finita. §. ſi de vectigalibus. col ix ff. de dam. infect.

166 † Facta pace inter duces belli, an in dubio refici debeant damna, & caſtra expugnata, & reſtitui: dicebat Ang. quòd nõ, in l. ſed ſi hac §. p̃tor, ff. de in ius vocan. Contrarium tenet Bal. in l. fin. C. de cõdit. ob turp. cauſ. opin. Ang. magis iure comprobatur quàm Bal. in pręmiſſo caſu, ſi iuſtum fuerit bellum.

167 † Quid ſi fuerit facta Pax inter ſe, & ſuos; & pro complicibus, & ſequacibus appoſita pœna de non ſe offendendo antequàm ratificetur per ſequaces ſuos: & vnus ex prædictis ſequacibus fuit offenſus an dicatur pœna commiſſa; cum non habuerit ratum dictã pœnam; & an poſſit eam dicta ſequuta offenſione habere ratum, & ſibi proſit; dic quòd non committitur pœna prędicta cum tempora nõ ſint habilia, & res non integra l. bonorũ, ff. rem rat. hab. Nec rupta Pax eſſe poteſt cum non fuerit prius ratificata: vt tener, Alex. in l. quod meo. ff. de acquiren. poſſeſ. per d. l. bonorum ff. rem. rat. hab. & per Ant. de Butr. in c. Accedens, de præben. & Bal. in l. vlt. C. ad Maced. Senat. conſul.

168 † Pax ſi prohibita fuerit fieri per ſtatutũ diſponens quòd de percuſsionibus ſanguinolentis non poſsit fieri Pax, ſi quis aliquem percuſſerit pugno, vel manu ꝓpter quam percuſsionem ceciderit in terram, & fregerit ſibi caput cum effuſione ſanguinis, an potuerit Pax fieri dicto ſtãte ſtatuto: Dic quòd non, ſecundũ Iaſ. in l. nõ dubium, C. de leg. quoniam dolo fuit percuſſus l. Cum autem. §. Excipitur, ff. de ædilit. edict. & l. i. & per Ang. Bal & Paul. de Caſt. & per Iaſ. ibi. ff. de legibus.

169 † Pax an debeat haberi à filio, vel à ſeruo hęredibus inſtitutis, vel ab eorum patre, aut domino ſtante ſtatuto pœnam remitti bannito ſi pacem habuerit cum hęredibus defuncti: & hanc quæſtionem ad longum diſputauit pro vtraque parte Iaſ. in l. cum filio familiàs, ff. de leg. i. Et concludit per patrem, aut dominum, in quos omnia iura vtilia, & directa patrię, vel dominicę poteſtatis reſpectiuè habẽt mediante filio, aut ſeruo translata: & filius, & ſeruus non poſſent adire hæreditatem ſine iuſſu patris, aut domini: Ideò de patre, & domino intelligi debent, & non de filio, & ſeruo l. i. §. hæc verba, ff. quod quiſque iur. & c. relatum, de cler. non reſiden. & cum hęres idem ſit quòd dominus. §. penul. inſtit. de hæredi. qual. & differ. & cum addita hęreditate filius, & ſeruus transferat omnia iura hæreditaria in patrem, & dominum; ergo ipſi non erunt domini; ſed Pater, & domi-

nus de quibus propriè loquitur ſtatutū prædictum: & per not.ſp Bar. in l. filius qui patri, ff. de vulg. & pupil. ſubſtit. & & in l. damni ff. de dam. infect. & in auĉten. de iur. iuran. à moriente præſtito in principio.

170 † Filius familiâs iniuriatus an poſsit facere pacem in præiudicium patris: cui actio ſit quæſita; Dic quòd non: ita tenet Paul. de Caſt. in l. in perſonam, ff. de pact. & idem dicas de vxore pro qua cōpetit actio marito, & an ſufficiat habere pacem à parte, vel requiratur quòd habeat ab omnibus. l. i. & ii. ff. de iniur. & l. quæ de crimine. C. de accuſat. & per Bar. in l. Patri. ff. de iniur. & in l. Lucius, ff. ſolut. matri.

171 † Quæro de caſu, Quidam Pater familiâs fuit interfectus relicta vna filia, & ſeu pluribus filiabus hæredibus ſuis ſibi ſuccedentibus; an ſpectabit ad ipſas filias facere pacem; & videtur dicendum quòd non; ſed ad maſculos tantum ad quos ſpectat facere vindictam, & non ad fœminas per Glo. in c. i §. hoc autem, ad finem, qui feud. dar. poſſ. & per Bal. ibi dicentem quòd illa Glo. facit ad ſtatuta loquentia de pace facienda ab hæredibus defuncti: & quòd illa Glo. procedit ſecundum ius longobardum ſecundum quòd fœmina non poteſt remittere faidiam, id eſt iniuriam ut l. i. in longob. de iniur. lib. i. & bene Bald. innuit ibi quòd illa Glo. non eſt vera de iure cōmuni Romanorum: & eſt vnus de caſibus diuerſitatū iuris Romani, & Longobardi: vt aliâs dixi in tractatu cōtrarietatum iuris Rom. & Longob. Bal. in l. titia. §. Lucius. ff. de leg. ii. & ſingularem reputant, & tenent Ang. Imol. Raphael Cuman. & Paul. de Caſt. in. iiii §. Cato. ff. de verb. oblig. & in l. Si filius qui patri, & ibi per Franc. de Aretio. ff. de vulg. & pupill. & in l. ꝓ hærede, §. fin ff de acquiren. hæredit. & conſuluit etiam Ang non ſpectare ad filias facere pacem pro morte patris defuncti in conſ. xxii etiā ſi non extarent maſculi, cum ad ipſas non ſpectent facere vindictam ſanguinis, & per Bal. in l. pro hærede, §. Papi. ff. de acquiren. hæred. vbi dicit quòd ſatis eſt quòd habeatur Pax à maſculis hæredibus, licet fœmina cōtradicat: quia fœmina non leuat feudum vt not. Glo. in tit. qui feuda. §. penul. & in titulo an mutus. §. i. & per Ang. ibi. Contrarium tenet Roman. in l. i. § potiſsimè, ff. ad S. C. Syll. per tex. ibi, & l. i. ff. de his qui ſe defleuerunt, & per Ang. ibi, & Bal. in l. Dominus, ff. de in ius vocan. Teneas tamen tu contra dictam Glo. in caſu præmiſſo: quia illa procedit ſecundum ius longob. & non ſecundum ius Romanū, & in loco ſeruaretur, vbi ſeruatur ius longobardum, vel vbi eſſet ſtatutum, vel conſuetudo quòd fœmina poſsit facere pacem: Sed quòd tantum ad maſculos pertineret, & vendicaret ſibi locum in loco vbi ius longob. ſeruatur, & non in loco vbi ius Romanum locum habet, & ſeruatur per not. per Iaſ. in l cum filius familiâs, ff de leg. i. & per Rom. in l. i. § potuiſſe per illum tex. ff ad S. C. Syllani. & in l. iiii. §. Cato, & per Alexan. ibi. ff. de verb. oblig. Et ita intellige. l ſi filius qui patri, ff. de vulg. & pupil. & l. pro hærede, ff. de acquiren. hæred. Dicebat Bal. in l. ſi filius qui patri in fin. de vulg. & pupil. pacem poſſe fieri etiam per filium non hæredem occiſi ſtante ſtatuto quòd Pax habeatur ab hęredibus: & ſimiliter ibidem tenent Bar. Ang. & Imol. cum ſequacibus. Et dicit Specul. in tit. de prępar. iud. in fin. pacem fieri poſſe etiam ab eo qui iurauit non facere pacem nō obſtante iuramento, & tenet fauore pacis.

172 † Magnates quidam Capita partium ſecum trahentes amicos, & conſanguineos multos, & ſequaces ſuos: qui bello, & in rixis cum ipſis interfuerunt: an omnes interuenire debeant in compoſitione pacis, Dic quòd ſic, & ſi non interuenerint ipſi perſonaliter tenebuntur, ſi non per ſe perſonaliter per procuratores ſaltem ſuos interuenire habentes, ad hoc ab illis ſpeciale mandatum l. mandato. ff. de procur. c. per tuas extra de arbit. & per Reuerendum Gugli. Durantem in tit. de treug. & pac. in verſi hoc quoque ipſam pacem.

173 † Et licet capita, & Magnates huiuſmo-

di pro ſe. & ipſis promiſerint, & iurauerint pro illis ſe agere, & curare ꝙ ratificabunt pacem : & ſi non ratificabunt ob hoc illi qui non interfuerunt paci, non incident in pœnam, neque in periurium aliquod, nec accuſari poterint de pœna violatę pacis cum obligati non fuerint. Nemo enim obligatur niſi ꝑ ſe, vel per alium de ſuo mandato.l.inter ſtipulantem. ff.de verb. oblig Neque Magnates, & ſeu caporales parcium ſtante dicta promiſsione incidẽt in periurium, aut pœnam ſi operam dederunt in eo qđ facere potuerunt, vt illi ratificent pacem per alios obſeruandam.c.ex reſcripto,in fin.de iur.iuran.& c. vlt. xxxi.q.iii.arg. l.cum ſeruus.ff.de verb.oblig.& c.ſicut, & c. ex literis, de ſponſ. & per Luc. de Pen.in tit. vt publ. lętic.col.xiii.lib.xii.

174 †Oẽs aũt decimo octauo anno vſq; ad ſeptuaginta regulariter tenenẽ ſeruare pacẽ,ſecundũ cõſtitutiones feudorum Dñi Friderici primi Imperatoris de pac. iur. firman.& de pac. tenen. & extra de pac. & treug.in vi.eod.tit.& de pac.conſtan. in quibus iuribus pœna imponitur violatoribus pacis, & impedientibus illam fieri,& præter mortem naturalem bona publicentur, & domus deſtruentur violatorum pacis. Et Antiquitus ad hoc militia fuit inducta pro pace publica inuenienda,& tuenda iuſtitia: Adde quæ infra dicam.nu. 182.& reuideas quæ ſupra dixi,nu.38.41.43 44.45

175 † In Regno Pax vera, ſincera, pura, & tranquilla eſt : vbi nullus de iudicis iniquitate formidatur, & ſapientes vrbis Sabbæ reſponderunt Alexandro Magno illos interrogãti:ſi vnus qui haberet mãgnum Imperium,qualiter poſſet magna beneuolentiam acquirere à ſubditis videlicet ſi formidatus non fuiſſet: beati ſunt pacifici quia filii Dei vocabuntur. c.noli. xxiii.q.i.

176 † Inęſtimabiles ſunt pacis fructus ſiue diuinę,& æternæ,ſiue temporalis: & mundanæ:nam per ſpiritum charitatis, & pacis omnis tollitur occaſio ſcandalorum, & ſuperbiæ, & peruenitur ad æternam gloriam.c.licet.xlv. diſtin. & quæ parua ſunt augentur beneficio pacis : & per diſcordiſcordiam quæ magna ſunt deſtruuntur Imperia, idem atteſtante Criſpo Saluſtio Romanę hiſtoriæ ſcriptore : & longum quidem foret enarrare optima, & pręclara Pacis beneficia,nam per pace omnes delentur iniuriæ, & in amore, & charitate viuitur, & ita fieri ſincere debet, Exemplo Domini noſtri Ieſu Chriſti qui pepercit crucifigentibus ipſum,& pro illis orauit:& peccatoribus pœnitentibus pro peccatis confeſsis parcit Deus, & illis delet peccata, & de ipſis peccatis ſemel confeſsis Deo,& ſacerdoti ore proprio vlterius non recordatur : ſed illa reminiſcitur,& in vltione venire plus non patitur: peracta de ipſis pœnitentia:nam deletum crimen, vlterius appellari non debet crimen. c. ſi illic, xxii.q. iiii. & c. quid durum. xxxiii.q.i.

177 † Remiſsio ſimplex iniuriarum quę fit, & qualiter fiat, & an fieri poſsit tranſactio ſuper criminibus habetur latè per Luc. de Pen.in tit. vt publi. lętic. C. lib. xii.col.xv. facta pace cum vno Principe facta illigitur etiam pro conſiliariis ſuis not.Bal.in marg. ſua in verbo liberatio.

178 † In omnibus regulariter eſt attendendum,vt generaliter conuentiones,& pacta ſeruentur : quę attendenda ſunt in quantum cernant priuatam vtilitatem, vt ff.de pact.per totum : ſecus ſi tenderẽt ad publicum præiudicium : quia publica vtilitas pręfertur priuatę.l. Vtilitas. C. de priuileg.lib. xi. c.licet,de iur. iuran.c c.eum qui. §. in popularibus, & l. iuris gentium,ff.de pact.in §. ſi paciſcar,& ibi ſunt Glo. quæ procedunt niſi paciſcens, aut tanſigens qui poterat duplici uia experiri ius ſuum,remiſit vnam tantum ex dictis viis, ſeu remediis : & ſic intelligitur tex. in l.iii.§. ſi his. ff. de ſepul.viol. aliàs ſecus.

179 In † dubio autem præſumitur quis ſimpliciter remittens,& renuntians omni iuri ſuo renuntiare ſibi competenti: & qui facit pactum de iniuriis ſibi illatis intelligitur facere Pacem, & cõcordiam Glo. eſt in l.i.in §.i. verbo pactũ,ff.de pact. Et ob hoc ſatisfactum foret ſtatuto requi-

ſenti pacem, & concordiam vt bannitus rebanniatur, vel accuſatus nõ puniatur.

180 Quid † ſi dixerit ſtatutum pacem fieri percuſſori, an dicto ſtante ſtatuto poſsit fieri mandatori criminis; Dic quòd ſic ſecundum Bal.in l. tranſigere.ad finem C. de tranſact. & l ſi ſeruum in.§.Pretor,ff. de acquiren.hæredi.

181 †Quęro de caſu:Si offenſæ remiſsio poſt ſit propter ingratitudinem reuocari.Luc. de Pen.tenet quòd non.C.vt publ. lætic. lib.xii.col. xvii. quoniam accuſatio primò competens per pactũ, & renuntiatio nem fuit ſublata ipſo iure, ita quòd per contrarium pactum non poſſet reſuſcitari l.ſi vnus.§. ſi pactũ.ff.de pact. & quòd per renuntiationem, uel pactionẽ expreſſam fieri non poteſt minus per ingratitudinem: quæ pacti, & connentionis tacitæ inſtar habet,& conſequitur effectum. l.ii.C.ſolut.matr. & l. eum qui certarũ, ff.de verb.ſign. Sic eſt in actione furti.l. ſi donationis,C. de donationibus l. non obſtante vlt.C.de reuocan.donat.& l iii. C.de Epiſcop. audien. cũ aliis ibi tribus legibus ſimilibus ; quæ videntur tenere contrarium in hoc caſu.

182 † Quęritur de minore qui expreſsè remiſit aut tacitè accuſationem, an poſsit petere reſtitutionem in integrum contra eam: Nam dictat Euangelium ſi dimiſeritis peccata eorum,dimittet & vobis Pater veſter peccata, & delicta veſtra: & è contra c. qui emendat, cum ſequen.c. xlv. diſtin. quod intelligitur in rancore, vel quòd tangatur ex remiſsione vindictæ: ſin autem propter aliquod intereſſe pecuniarum minoris quod poſſet conſequi ex perſequutione iniuriarum: tunc poſſet peti reſtitutio, & puto eam concedi debere.l.i.& ii. C.ſi aduerſus tranſ.& per And.de Iſer.in conſti.Feder. Imper. obſcuritatem incipiente de reſtit.min.& per Luc de Pen.in xii.col. C. vt publi.lętic.lib.xii. Subdo ſi Pax fieri poſsit à minore, & ſibi datur reſtitutio aduerſus pacem factam per ipſum:tenet Dyn. minorem poſſe facere pacem, nec ſibi dari reſtitutionem in integrum,ff.ad S. C. Syllaniam. in apnſtill. & Paul. de Caſt. in conſ.cxci. vbi ponit an Pax facta per minorem poſsit rumpi per eum factum maiorem.

183 † Quęro de caſu,facientes,ſeu reformantes pacem promittunt ſibi adinuicem data dexterá,& oſculo pacis interueniente, & per ipſos iurato ſe non offendere adinuicem:contingit poſt quòd vnus eorum offenditur ab extraneo altero pręſente,& impediri valente,& non prohibente imo permittente: vtrum intelligatur ex hoc pacem violaſſe, & videtur quòd non l.i. §.ſed in eo,ff.ad S.C. Sylla. cum ſimilibus,& c.culpa,& per Dyn.ibi de reg.iur. in vi.Contrarium facit,C.de Epiſcop.& cler. l.ad declinandam,vbi paria ſunt legem violare, vel permittere quòd violet. l.fin.C.de curſ.publ. Concludit Luc. de Pen.in x. col. C.vt publi. lætic. in hac quæſtione fore diſtinguendum attenta perſonarum qualitate ſi eſt ſolitus ab huiuſmodi offenſis, & violentiis eripere, & hoc nõ fecit quòd pręſumatur in hoc nequitia, & odium manifeſtum, & videbitũ tunc violaſſe pacem propter iuramentũ dexteram datam, & oſculum quæ præſtiterit.l.ſi in lege.§.penult.ff.loca. ſin autem fuerit homo puſillanimus, ꝗ inhabilis, ac debilis, & inſolitus iurare huiuſmodi offenſos, & tunc non præſumitur violeſſe pacem;in dubio videtur in culpa ſi non defendit cum fecerit contra legem naturæ:quem eſt iuuare parem.

184 † Quædam etiam ſuperius dixi quòd ſi vnus fregerit pacem prouocatus, & neſcitur quis primus fuerit, & nullus prædictorum reperitur, qui teneatur ad pœnã fractæ pacis,dic nullum teneri.c.i. verſi. ſed quæro de treu.&de pac. Allegat,Bar. in l.cum Pater.ff.de leg.ii. & per Aut. de Butr.in c.conſtitutus, de pœn. & p Bar. in l.i.§.eum arietes iuncta,Glo.ff.ſi quadrup.pauper.fciſſ.dicat, & l. ſcientiam. §.iuſtam.ff.ad leg. Aquil. dicit tex. in l. ſi ii qui inuicem,ff. de donat.cau. mort. quòd ſi duo qui donauerant ſibi adinuicẽ cauſa mortis moriantur:& neſcitur quis eorum prædeceſſerit,non debetur donatio hæredibus not. Bar. in l.ſi ſeruum §. ſequitur.ff.de verb. obligat. & Alex. ibi dicens

dicens hoc cõmuniter teneri, & per Bal.
in l.vim ui.ff. de iuſt. & iur. & in l. i. C.
vnde ui,& per Ang.in diſputatione reno
uata guerra,& per Ioan de Anan.in c. ſi
gnificaſti,de homicid. vbi pariter firmãt
quòd ſi inter duos factus fuerit inſultus
reciprocus , & non appareat quis fuerit
primus,nullus quantum ad intereſſe par
tis punitur: pro intereſſe tamen fiſci non
fit compenſatio doli cum dolo , & not.
Felyn.in c.i.de treug. & pac. dicens forè
cogitandum quòd ſi vnus ex inſultantibus eſſet robuſtior,& audatior altero præ
ſumeretur illum incepiſſe per not. per
Floria.de Sancto Petro in l.i.§.cum arie
tes,ff.ſi quadr.pauper. feciſ. dicat. ita li-
mitando illum tex. pro quo facit lex qui
duos,in §.ſi maritus, ff. de reb.dub. cum
concord.quas decidit,ponens quòd inter
duos geminos robuſtior præſumitur pri
mo natus:hoc tamen non affirmat,neque
ego affirmo,quoniam in dubio in pœnali
bus promptiores eſſe debemus ad abſol-
uendum,quàm ad condemnandum: quia
vbi agitur de pœna criminali ſaltem capi
tali probationes eſſe debent luce meridia
na clariores,& liquidiſsimæ.l.ſciant,C.
de probat.& l.qui ſententiam,C.de pœn.
vnde ex præſumptionibus non eſt quis
damnandus,ſed magis abſoluendus ſi p-
batio eſt dubia,l.abſentem,ff.de pœn.ha
betur per Alex.in conſ.xv.incipiente vi-
ſo proceſſu in prima parte.

185 Quæro † de aduocato qui fuit tibi inimi
cus pro aliqua iniuria, & offenſa,& tecũ
habet pacem firmatam oſculo, & iura-
mento:an poſsit contra te aduocare aſq;
eo ꝙ non incurrat in pœnam fractæ pa-
cis,vel dicatur rupiſſe pacem ſi contra te
aduocauerit in cauſis magnis ciuilibus,
aut criminalibus: Reſpondeo ſanum fore
conſilium dictum aduocatum ſe abſtine-
re ab huiuſmodi aduocatione : quia hinc
inde ſunt opiniones , & quòd fregerit pa
cem ſi aduocauerit contra te dictus aduo
catus eſt Glo.in c.de forma xxii.q.v.

186 †Quidam tenent aduocatũ vaſallum per
dere feudum aduocando contra dominũ
feudi,habetur per Luc.de Pen.in l. mili-
tes,C.de re milit.& in l.i.col.xxi. verſ.
xix.quæritur.C. vt publi. lætic. lib. xii.
Nec dicitur ſeruare vinculũ Sancti Spi-
ritus in vinculo pacis. c.fin.vii q.vlti.c.
vlt.extra de poſtul. c. quod olim, de iud.
vbi habetur ꝙ ille qui dat conſilium ini-
mico meo efficitur inimicus meus.

187 † In cõtrarium videtur quòd aduocatus
tenetur inuitus ratione ſui offitii publi-
ci dare conſilia.l.ſancimus,& l.aduocati,
C.de aduocat diuerſ.iudic.& l.prouiden
dum,C.de poſtul. & l.ii C. de proximis
ſacri.ſcrin lib.xii.cum ſimilib. Nam im-
munem ab omni pœna reddit illum ne-
ceſsitas offitii l.ii.& ibi per Luc. de Pen.
C.de delator.lib.xi.

188 † Tenetq; Andreas de Iſernia in tit. de
form. fidelit.in lib. feud. vaſallum aduo-
catum non prohiberi poſtulare,& ſeu ad
uocare contra dominum feudi, nec domi
num contra vaſallum:Tu dic concluſiuè
aut conſtat ꝙ ex neceſsitate offitii poſtu
lauerit, conſuluerit, aut aduocauerit : &
tunc excuſatur.l. poſt legatum, ff de his
quibus vt indig.aut ex odio, & dolo ma-
lo id fecerit,vel poſtulauerit, cõſuluerit,
aut aduocauerit cõtra illum: & tunc intel
ligitur violaſſe pacem .

189 † Aut eſt dubium,& tunc non præſumi-
tur ꝙ illud fecerit ex odio cum non præ-
ſumatur ꝙ quis ſit immemor eternæ ſa-
lutis.l. Sancimus,C.ad leg.Iul. repetun.
& hæc vera ſunt , niſi aduocatus ipſe de-
dita opera ſub prætextu neceſsitatis offi
tii,patrocinium ſuſceperit:vt d.l.Poſt le
gatum,§.his qui, ff.de his quib. & indig.
& in l.& qui data, ff.ex quib.cau.maior.

190 †Et poſſent prędicta etiam adaptari in te
ſtibus qui habuerũt pacem cum aliquo :
& fuerunt teſtificati contra ipſum vt ſu-
pra dictum eſt in cauſis criminalibus,aut
ciuilibus magnis, qui criminalibus aſsi-
milantur : An ob hoc dicantur fregiſſe
pacẽ : & videtur quòd ſic.c.meminimus,
extrà de accuſat. vel fuit neceſsitate aſtri
ctus per c.i.& tot.tit. de teſtib. cogen. &
tunc non dicetur rupiſſe pacem , aut ex
odio,aut ſponte teſtificatus fuerit, ſeu de
dita opera depoſuerit, & tunc pacem fre-
gerunt ex præællegatis, & puniri poſſunt
de pœna fractæ pacis : Ad prædicta facit

Alex.in conſ.xix.prim.vol.vbi dicit ſi eſt idoneus teſtis ille qui habet pacē cū eo.

191 † Et quia regulariter inimici repelluntur à teſtimonio,& idonei teſtes nō ſunt; nec admitti debent ad teſtificandum contra inimicos ſuos, nec illis aliqua fides eſt adhibenda iuribus vulgaribus: An omnis inimicus ſtante dicta regula repellatur à teſtificatu: dic hoc eſſe relinquendum iudicis arbitrio an ſit credendum vel non: & tale arbitrium iudicis debet regulari ſecundum iura.l.i. §. quæſtionem,ff.de quæſt.c.cum oportet extrà de accuſ.c. in literis,de teſtib,& in c.p.tuas extra de ſimon. & in c. in ſumma, & in c accuſatores.iii.q.v.

192 † Quæro ſi Pax violetur per illum qui promiſit ſeruare illam, & non contrauenire ſub pœna mille aureorum & pacta, & legem conuentionis poſteà non ſeruauit,& in inſtrumento pacis non reperitur cui dicta pœna veniat applicanda: Dic tū breuiter tacitè videri actum inter partes pœnam applicari parti obſeruanti l.ſi quis maior,in verſi mox quomodo imputabuntur eis qui intemerata pactorum iura ſeruauerint, C.de tranſact. Et ſic illi obſeruanti pacta applicari pœnam ex tacita conuentione partium. igitur non applicabitur fiſco,cum incluſio vnius ſit excluſio alterius l.cum Prætor,ff.de iudic. & l.maritus,C. de procurat. & ita Bar. & alii ſumant illum tex. l.qui fidem,ff.de tranſact.& l.arbiter, ff. de arbit & l.i.per Bar.ibi,ff.de iur. fiſci.

193 † Et ſic pœnæ conuentionales non debēt applicari fiſco,niſi actum ſit, & ſtipulatum pro fiſco in contractu per partes, aut per Notarium ita ſtipulantem pro fiſco.c.literas de præſumpt. & per Bald. in d l arbiter certo die,ff.de arbit.& per Bal. & Glo.in l.reſcriptum.§.ſi pacto,ff. de pact. & per eundem in l. i. ff. de his, qui pœnæ nomine,& in l.vxorē.§.agri, plaga,ff.de leg.iii.& per deciſiones Bar. in d.l.ii.ff.ad Trebell.

194 † Vbi loquitur de ſtatuto prohibente fœminas ſuccedere, & intelligi id maſculis applicari, & non fiſco, & per Bal.in l. maximum vitium, C. de filiis præter. & c.ſi hæredes,& c. nos quidem, extra de teſtamentis.

195 † Et pœnæ poſſunt licitè peti quando ſapiunt intereſſe, & non ſapiunt vſurariā prauitatem.l. Iulianus.§. idem Papinianus,ff. de actio. empt. & l. cum alleges, & ibi per Doct. C. de vſur. & l.ſtipulatio iſta.§.altera,ff.de verb.oblig. & Gl. in c illo vos, ff. de pignor. & l. pœna, ff. de vſur.& per Archid in c.cum deuotiſſimam,xii.q.ii.& per d.Ant.de Butr. & Abb.in rub.de iud. Et ſic eſt tenendum parti, & non fiſco applicari pœnam in caſu quòd pœna non ſit pro fiſco ſtipulata vt ſupra.

196 † Ad Epiſcopos ſpectat facere,vt Pax inuiolata ſeruetur gladio ſuo ſpirituali,& ad Principes, & iudices ſeculares ſuo ſeculari gladio: quia ex ea multa infinita bona proueniunt, vt in tit.de pac. conſtan.& Glo. ibi, & in auten. quomodo oportet Epiſcop.in §.i. & in tit. de pac. tenen.§. ſi clericus, & in titul. de pac. iur.firman. vbi per Principes Eccleſiæ, & ſeculi puniuntur violatores pacis, & in c.i.de treug.& pac.

197 † Quædam ſuperius dixi ſi Pax rupta fuerit facta inter duos, & conſtiterit de fractore, & tunc primus agere nō poteſt contra ſecundum; ſed ſecundus contra primum pro pœna pacis fractæ, quoniā primus illam fregit. l. cum Pater, ff. de leg.ii.& l.quæro.§.inter locatorem,ff.locati,& Glo.in c. dilecti, de arbitr. Nam ſecundus qui primum fractorem oſtendit nō tenebatur ſeruare pacem primo, ex quo primus illi non ſeruauit eandē: quoniam promittens pœnam, vel quid aliud,intelligitur promittere in quantū alius ſeruat quod promiſit: Vnde ſi ille non ſeruat promiſſum, non tenetur iſte ad obſeruantiam.c.peruenit,il.ii.de iur. iuran.& c. fruſtra, de reg.iur.in vi. Sed primus incidit in pœnam violando pacem,ſeu treugam; Igitur ſecundus non tenetur:tenet Abb. in c. quemadmodū, de iur.iuran.& in c.bonæ memoriæ, de elect.& Bal.in c.ſicut,il.iii.extrà de iur. iuran.tenet Ioan.And. & Specul. ſuper rub.de treug.& pac.Bal.Iacob.de Aren.

Imol. Alex. Rom. & Paul. de Caſt. in l. ſemel mora, ff. ſolut. matri. & licet ſecundus non puniatur rupta; quia illam ruptam à primo ruptore reperiit, punietur tamen de offenſa illata. l. vulneratus, ff. ad l. Aquil.

198 † Quæritur de quæſtione dietim occurrenti; Regula eſt ꝙ dolus cum dolo compenſatur. l. i. & vlti. ff. de iniur. Quid ſi duo adinuicem ſe vulnerarūt an fiſcus compenſabit dolum cum dolo, dic quòd non; ſed vtrumque puniet, etiam ſi remiſsio fuiſſet facta inter ipſos delinquentes per pacem, & mutuam compenſationem, vel per pactum, & conuentionem: quia dicta remiſsio non habet obeſſe iuribus fiſci. l. ſi Paciſcar, ff. de pact. & per Bar. in l. i. ff. de iniur. & per Bald. in l. ſi creditoribus, C. de manc. pig. dato manum. & per Ang. in l. qui cætu, §. naſcenté, ff. ad leg. Iul. de vi publi.

199 † Quæro ſi vxori detur actio, & ſeu accuſatio de iniuria facta viro; Dic ꝙ non. l. i. §. idem ait. ff. de iniur. & ſic non ſufficeret habere pacem ab vxore quod limito, niſi vxor eſſet accuſatrix de morte viri ſui: tenet & Bal. in l. ii. C. qui accuſ. non poſſ. & Paris de Put. in tracta. ſui ſynd. in verbo vlti. quoniam videretur dicendum in caſu pręmiſſo ꝙ ſi alii non extarent conſanguinei mariti defuncti: quod eo caſu poſſet vxor facere pacem de morte ſui viri: & hoc procederet in omni alia iniuria facta viro, & vxor ſupereſſet viro mortuo, & ei vt hęres, & ſucceſſor ſuccederet vniuerſalis aliis nō exiſtentibus coniunctis. l. i. C. vnde vir, & vxor.

200 † Quęro de patre ſi poteſt remittere iniuriam factam filio, tenet Bar. quòd ſic in l. Patri, ff. de iniur. & inſtitut. de iniur. §. Pater, & in l. ſed ſi vnius, ff. de iniur. & in l. Lucius, ff. ſolut. matri. & in l. Pater. ff. de minorib. Et ſic filius vlterius non accuſabit: qđ limitatur niſi iniuria eſſet facta à perſona coniuncta per not. in l. Lucius, ff. ſolut. matr. & in l. Papinianus, ff. de officioſ. teſt. & per Imol. & Lud. de vrbe in d. l. Lucius, & per Bar. in l. perſonam, de pœnis, & per Innoc. in c. non dubium, de ſent. excommuni. Dicebat Bar. in l. Labeonē, §. filio, ff. de iniur.: quòd quando Pater eſt vilis perſona non poteſt remittere iniuriam factam filio, & ſi Pater remitteret iniuriam factā filio pro vili re, vel pro modico componeret illum qui iniuriauit filium: remiſſio talis non valebit: & ibi etiam tetigit Bar. de filio mancipato, de quo etiam habetur per Bal. in l. ex facto, §. ſi quis rogatus, ff. ad S. C. Trebel.

201 † Treuga, & Pax eſt ſemper ſeruanda vinculo roborata iuramenti: quoniam Deus fauet, & eſt in auxilio obſeruantibus illas: Legitur Tyſaphernem Ducem Regis Perſarum promiſiſſe ſubiuramento; quòd Rex Aſię faciet treugam per tres menſes cum Rege Agislao: qui illi fidem ſeruauit non ſuo obſtante mendatio, & periurio: & nullus impoſterum Græcorum, & Barbarorum dedit fidem Thyſapherno ob periurium ſuum: & cū fuiſſet Thyſaphernes nouo cōgregato exercitu magno eleuatus ſuperbia, & nūtiaſſet Regi Agislao ꝙ ciuitates, quas Græci tenebāt dimittere vellet, & quòd illicò diſcederet ex Aſia nuntiando ſibi bellum: & Rex Agislaus reſpondit Thyſapherno ꝑ oratores quòd ſibi dolebat Thyſaphernē fuiſſe mendacem, & periurium, & propterea Deos ſibi hoſtes, & iratos feciſſe: & quòd gaudebat illos Græcis propitios reddidiſſe, & pluribus commiſsis pugnis per Thyſaphernē contra Regē Agislaum victus Thyſaphernes permanſit, & ſuperatus ab Agislao virtute ſua: & demū Thyſaphernes fuit iuſſu regis Aſiæ, & Perſarum decapitatus manu Tritrauſtæ ſui ducis: quia Deos ſibi hoſtes fecerat ob mendacium, & periurium ſuum, ob treugam, ac fidem ruptam Regi Agislao, & ne Regis Aſiæ, & Perſię gerenda vlterius procederent in ſiniſtrum ob tantum facinus Thyſaphernis: qui hoſtes ſibi Deos prouocauerat.

202 † Et dum vota fierent in vrbe pro victoria habita per Cæſarem contra Hypaſios, & Tenteritos Germaniæ nationum: qui inuaſerant Galliam, Cato inquit il-

lis fuiſſe ruptas indutias à Cæſare, & propterea Cæſarem dari in arbitrium hoſtium, vt perfidiam illam purgaret propriam: & vt contra Cęſarem blasfemiæ verterentur: qui cauſa fuit ꝙ non placuit populo: & per quindecim dies factæ fuerunt in vrbe errogationes votiuæ pro tali uictoria.

203 † Quæro quid operatur clauſula appoſita in inſtrumento pacis rato manente pacto: Dic operari ꝙ vnus poteſt petere pœnam ruptę pacis, & venire contra pacem ſecundum Card. Zabarel. in c. potuit, de locato: Et clauſula prædicta æquiperatur iuramento vt dicit Bar. in l. ſi quis maior, in ii. & vlt. col. C de tranſact. & per Alex. de Imo. in l. ita ſtipulatus, in fine, ff. de verb. oblig. Adde hic illa quæ diximus ſupra. nú. 70. incipiente; Quęro iterum cum ſequenti in libro de clauibus portarum in vlt. quęſtione.

204 † Et in quantum ſcripſerit Liuius Patauinus nullam inueniri fœderis memoriā ante Romanos, & Latinos: qui inierunt fœdus inter ſe, in libro tamen ſexto naturalis hiſtoriæ notat Plinius Theſeum ante Romanos fœdera inueniſſe: quæ proſunt in re militari, & populis bonis pacem magis quàm bellum peroptantibus, iuxta illud Poetę. Sed votis præcibusq; iubent expoſcere pacem, & alibi, Pacēq; per aras exquirunt: quoniam in ea proficiunt, & vtilitas gentium cuſtoditur, & multiplicantur homines, & facultates in pace, quæ eſt decor, & mater bonarum artium, mores extollens, & virtutem: & tā bona eſt, ꝙ nihil ea melius, gratiusue, & deſiderabilius, rationalibus mortalibus terrenis inueniri poteſt.

205 † Et fuit repertum bellum, vt Pax quæratur, & in ea viuamus, & non è contra reperta fuit Pax vt bellum fiat: ſed vt bellū extinguatur ſequuta pace ut aliàs dixi.

206 † Quæro de pluribus uaſallis habentibus feudum diuiſibile ex forma inueſtituræ an vnus vaſallus poſſit prouocare alios ad diuiſionem: Dic ꝙ non niſi tale pactum eſſet in inueſtitura: ꝙ vnus poſſit alios prouocare ad diuiſionem: ſed iure feudorum, ſi feudum eſt diuiſibile debent ſe omnes concordare, & venire concorditer ad diuiſionem. l. Imperialem, §. Præterea, de prohib. alien. feud. per Frider. & per Doct. ibi aliàs non valeret diuiſio ſine omnium conſenſu.

207 † Quæro de queſtione quam ponit d. Paris de Puteo in ſolemni tractatu ſuo ſyndicatus, videlicet de vulnerato qui in mortis articulo conſtitutus remiſit, & pepercit vulneranti in foro pœnitentiali: an iſta remiſsio ſit adeò valida, & ſufficiens quòd poſsit vulnerans per curiam componi, vel mitius puniri, vel pœnam minui: Ita ꝙ non puniatur corporaliter habita pace ab offenſo, & remiſsione iuxta prouiſiones ciuitatū, & capitula Regni Neapolis; Dic ꝙ non: quia per iſtam remiſsionem in foro pœnitentiali, non dicitur remiſſa iniuria, neque delictum, ſed ſolum rancorem, & animi maleuolentiam, & odiū quod habebat offenſus contra offendentem: habetur per Bar. & Alex. de Imo. & Paul. de Caſtro in l. ſi tibi, ff. de pact. & l. non ſolum. §. iniuriarū, ff. de iniur. & per Alexan. in l. i. de pactis vbi dicitur quòd remittens iniuriam in foro pœnitentiali non prohibetur petere iniuriam, & damnum ſibi datum, & rem ablatam: habetur p Ang. de Aret. in lib. malefit. in verbo in termino defenſionis. Et ſi infirmus remiſerit iniuriam in teſtamento, vel in confeſſione, & conualeſcat: an poſsit agere actione iniuriarū, tenent Canoniſtę quòd nō in c. veniens, de accuſ. Tu dic ſecundum Bal. in §. iniuria, in tit. de pac. iur. firman. quòd ſi plena eſt facta remiſsio, non poteſt amplius agere: quia per presbyterum, vt per perſonam publicam poteſt acquirere abſenti. c. Parochianos, de ſepulturis. l. i. §. publicum, ff. de iuſt. & iur. Vbi autem eſt remiſſus rancor, vel eſt dubium de tali remiſsione, & agere poteſt, quoniam non eſt præſumendum quòd quis donet exiſtimationē iniuriæ ſibi factæ: ſed maleuolentiam animi: Timorati autem Dei perfecti viri contendentes pectora ſua dimittunt iniuriam; Iuxta illud dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.

Et

208 †Et ſi quis coram Presbytero in extremis laborans remiſerit iniuriam,& iura uer.ir.eo conualeſcente poterit agere actione iniuriarum: habetur per Ioan. And. in addit.ad Specul.in.§.Nunc aliqua in tit. de inſtrum.edit. Quòd ſecus foret ſi eſſet remiſſa actio iniuriarum l. in ipſius ff. famil.hærciſcun.l. Diuus ff. ad S.C.Syllania. quòd iſta remiſsio facta ſacerdoti in mortis articulo ualet in foro fori, & poli;Cyn.tamen in dicta l. Diuus.in.§.fin. tenet ualere quantum ad rancorem, & idem tenet Innocentius in c.Iniuria,de iniuriis,& dicit Bal. in dicto.§.fin.quòd ſiquis dixerit ſacerdoti, remitto odium quòd iniuria ſit remiſſa.Guglie. de Cuneo tenet contrariũ quòd remittendo odium non uidetur remittere iniuriam l. Si domum,ff.de ſeruit.vrb.præd.:& non petenti inimico nõ tenetur quis remittere iniuriam,nec oſtendere ſibi ſigna amicitiæ ſecundum Ang. in d §.fin.& in d.l.ſi tibi,ff.de pact. Ad prędicta faciunt not. per Canoniſtas in c.ii.de homic.in vi.dicebat Bal.in l.ii. C. de liber.& eorum liber.perd.l.Diuus.ff. ad S.C.Syl. Pacem nõn ualere factam à mortifere uulnerato moriente:& quòd in foro pœnitentiali poteſt fieri Pax inter abſentes arg.§. fin.inſtit.de iniur. ſed non plenaria Pax ſolutionis,niſi interueniſſet præſentia, & vox organizata.

209 † Quid ſi teſtator in ſuo teſtamento dixerit ego facio pacem omnibus inimicis meis, & eos libero, & abſoluo ab omni iniuria mihi facta, in l.i.C. communia de leg.iſta uerba operari beneficium ſtatuti loquentis de habenda pace ab offenſo,& quòd hæres cogitur ſtare remiſsioni prædictę,& ſeruare pacẽ, arg.l.Si ego §.primo.ff. de iure dotium:quoniam eſt ſublata hæredi actio ad uindictam per dictum tex & omnes actiones pecuniariæ:non tamen eſt ſublata pœna fiſci.l. Tranſigere C. de tranſacti. habetur per Paridem de puteo in tractatu ſyndicatus in uerbo compoſitio. §. ult. & in uerbo tortura. §. mandauit Rex:& Alexander & reliqui ſcribentes in l.quarta.§.Cato, de uerb. oblig. ff.& in l.Tranſigere, C. de trãſact. & per Luc.de Penna in l.quid quid.C.Publi. Lętic.

210 †Et per oſculum pacis datum in eccleſia non uidetur remiſſus rancor,firmat Bal. in c.i.quib.mod.feud.amit. & per Canoſtas in capitulo olim de iure iurando in vi.

211 †Occurrit pacem,& remiſsionem pro omnibus iniuriis, & occiſionibus,& criminibus fieri per hæredes, & partes,an per dictam remiſsionem intelligatur remiſſa pœna corporalis: & pecuniaria fiſco quæſita, & ſupra de hac quæſtione etiam tetigi in uariis locis:Dic quòd nõ: quoniam per pacem, & pactum priuatorum non potuit tolli ius fiſco quæſitum neq; iniuria facta reipublicæ ob delicta commiſſa quin puniantur per curiam ſuperinde, pro facienda Iuſticia deputatam l.ius publicum,& l.Iuris gentium. §.Si paciſcar ff.de pact.Nam intereſt reipublicę ne delicta remaneant impunita l.Item uulneratus,ff.ad leg.Aquil.l qui cætus, ff. ad leg. Iul. de ui publi. cap.i. de coluſion. l. licitatio.§.quòd illicitẽ, ff.de publ. Fallit ſi ſtatutum,uel conſuetudo foret in ciuitate, & ſeu loco diſponens quòd per pacem tolleretur omne ius quæſitum fiſco tam pro pœna pecuniaria, quàm corporali, & ultimi ſupplicii, & talis prouiſio,ſeu conſuetudo ſeruaretur l. conſtitutionibus. ff. ad municip.l.Diuus ff ad S.C.Syll.l.non aliter, ff.de leg.iii. Et idem tenet Guido de Suzaria, & Bonifatius de Mantua in libro ſuo maleficiorum in tit. de pac.per l.reſcripto,ff. de munerib. & honor.in.§.Si quis accuſatorem non habeas. Et eſt communis omnium ſententia à qua in iudicando, & conſulendo non eſt recedendum.

212 † Dicto circunducto ſtatuto, Quęro Si quis habuerit pacem ab offenſo uulnerato,an potuerit per alium accuſari de eodem delicto:dicebat Guglielmus de Cuneo ꝙ non potuerat: quia ſi parti actio non competebat, neq; fiſco competebat: quia ꝑ pacẽ erat præcluſa uia omnibus aliis accuſandi l.Eum qui.§.in popula-

ribus, ff. de iure iuran. & l. Sepulcrum ff. de ſepulc. uiol. & l. ſi cui §. hiſdē. ff. de accuſat. Dic contrarium eſſe uerius, ut firmat Bonifacius de Mantua in lib. ſuo maleſic. in tit. de pace, per d. l. qui cętu ad leg. Iul. de ui publ. & per l. Si maritus, ff. de Adult. in §. Si negauerit, & per d. l. Ius publicum, & l. Iuris gentium, in §. paciſcar. ff. de pactis.

213 Quæro † de offenſo an cogi poteſt ad ſi deiubendum offendenti: qui ſoluit pœnam per ipſum incurſam curiæ pro offenſa facta, habetur tit. de accuſat. extra, & per Doct. ibi, & Dic teneri l. Denuntiamus, C. de his qui ad eccleſias confugiunt, & l. Cum uſufructu. C. comuni di uidundo: cum iudices habent curare, ut pacatæ permaneant ciuitates l. æquiſſimum ff. de uſufructu, & l. Congruit ff. de offi. Pręſid.

214 Quęro de caſu. † Sempronius uulnerauit lætaliter Antonium qui aſſeruit exa minatus à quo fuit uulneratus, & dixit ſe non fuiſſe uulneratum à Sempronio, ſed ab alio: an Iudex potuerit inquirere per curiam contra Sempronium: quidā dicebant quòd non propter exculpationem uulnerati: Dic opinionem prædictorum eſſe ueram quantum ad iniuriam uulnerati: & plus dicit Bal. in l. i. in ult. col. uerſi pone teſtator, C. Comunia de de leg. & Alex. in conſi. xxiiii. ii. uolu. quòd talis exculpatio excuſat exculpatum indiciatum à tortura, limita tu poſſe inquiri per curiam contra Sempronium exculpatū pro iniuria publica facta curię: quæ non habet permittere ꝙ delicta maneant impunita l. Ita uulneratus, in fin. ff. ad leg. Aquil. & l. Si quis in graui, §. i. ff. ad S.C. Syl. & l. licitatio. §. quod illicite ff. de publ. c. ut famæ, de ſentent. excommunicat. Limita etiam non procedere dictam exculpationem quando liquidè conſtat exculpatū comi ſiſſe maleficium: quoniam non obſtante tali exculpatione poterit puniri: Ita tenet Bal. in d. l. i. col. fin. C. Comunia de leg. & Aretinus in tractatu maleficiorū in uerbo, qui Iudex ad probationem.

215 † Per ſæpe occurrunt in ciuitatibus eſſe quoſdam guerrantes, rixantes, & ſcandaloſos, & impacatos: quos iudices habent corripere, & fideiuſsionibus cautare curiam pro pace, ne ſcandala occurrant, & illis ſub pœna pręcipere ne ſe ad inuicem offendent, & iniurient uerbo, nec facto l. Cōgruit, ff. de offi. Præſi. l. ſi fideiuſſor, ff. de his qui ſatis d. cog & poteſt illos etiam exulari, & bannire, & dare illis confines ſi pacem facere nollunt l. i. ff. de offic. pręfecti vrb. arg. l. fin. & l. Relegati. § ſolent, & §. iudicare ff. de interdic, & releg. & habent parere iudicibus ſuis, ut in titu. ff. Si quis ius dic. non ob.

216 † Facientes pacem an uideantur fateri delictum, ita ꝙ poſsint puniri per curiā abſq; aliis probationibus pro delictis confeſsis in pace: Dic ꝙ ſic l. ſiſci, cum ſimilibus ibi ff. de iur. ſiſ. l. Quoniam. ff. de infamib. & arg. l. ad ſolutionem, ff. de re iud. Cautela bona eſt quando fit Pax ꝙ delinquentes negent ſe deliquiſſe, & ꝙ notarius ſcribat tales fecerunt concordiam, & pacem de quibuſdam iniuriis, uulneribus, & offenſis: quæ dicuntur tales feciſſe, & intuliſſe adinuicem, quoniam tunc non uidentur confiteri, ſed negare l. Pomponius ff. de neg. geſt. & l. Qui mutuū, ff. mand. Sed ſi in pace ſcriptum fuerit de uulneribus, & offenſis factis, & illatis adinuicem tunc fatentur delictum, & poterint puniri ut ſu pra dictū eſt puniri. Ad prædicta faciūt not. per Bonifacium de Vitelinis de Mātua in lib. ſuo malefic. in ti. de pac. in iii. col. ibi Sed quid duo fecerunt.

217 † Quęro de occurrenti quæſtione. In Ciuitate Bononię dicit ſtatutum homicidæ non prodeſſe pacem quin puniatur de homicidio, an dictum ſtatutum extendatur ad mandantem fieri homicidium, ita quod Pax non proficiat ipſi mandanti, pro ut non proficit homicidæ, dicto ſtante ſtatuto. Quidam dicebant dictum ſtatutum eſſe ſtricti iuris, & non extendi: & ſi uoluiſſet idem eſſe in mandante dixiſſet l. i. §. cum ergo, de extraordin. crimin. ff. & leg. i. §. nec autem, C. de cad. tollen. & leg. non aliter

aliter ff. de leg. tertio. & forma ſtatuti eſt ſeruanda in ſua ſpecifica forma leg. Conſtitutionibus, ff. ad municipal. Et id quod non eſt expreſſum, ſed omiſſum in ſtatuto pro non expreſſo, & omiſſo habetur leg. Quidquid aſtringende, ff. de uerb. obliga. & diuerſitas eſt inuocabulo, ergo & in effectu C. de cod. leg. Si idem, & leg. Expreſſa de leg. iur. cum ſimilibus. Contrarium facere uidetur Glo. in leg. Tale pactum, ff. de pactis: quę dicit ſtatutum extendi propter identitatem rationis ſi ſtatuentes fuiſſent interrogati, idem ſtatuiſſent de mandante pro ut de occiſore ſtatuerunt: nam qui mandat fieri facere, & ipſe uidetur leg. Non ſolum, §. Si mandato, ff. de iur. iuran. & leg. Qui mandat. ff. de ſolut. et qui per alium facit per ſe ipſum facere uidetur leg. prima. §. deieciſſe, ff. de ui, & ui armata cum ſimilibus, & plus deliquit ille qui mandat fieri homicidium, quàm ille qui facit, quoniam in ſe peccat, & in alium quem peccare facit. Vnde eſt grauius puniendus leg. in hoc modo, ff. de ſeru. corup. leg. ſi tibi, cum ſimilibus ff. quod ui, aut clam, & hoc uerius puto ſecundum dominũ Bonifaciũ de Vitelinis de Mantua in ſuo libro maleficiorum in titu. de pac. per iura ultimo loco allegata leg. Non ideo minus C. de accuſationibus. Et licet ſtatutum dicat ſolum de occidente, uerba illius debent reduci ut idem ſit in mandante. iuris interpretatione l. ut gradatim. §. ſed ſi lege, ff. de muner. & honor. Ad hoc faciunt not. per Ioan. de Imo. in leg. Gallus, §. Et quid ſi tantum, ff. de liber. & poſthu. & per Alexan. ibi, & in leg. Si quis id quod, ff. de iuriſd. om. iud. & in l. qui aliter. §. fin. ad finem ff. quod ui. aut clam, & in l. verba de Adult. & in conſil. lib. iiii. uol. habetur per Florianum de Sancto Petro in. leg. Ita uulneratus, ff. ad leg. Aquil.

218 Quæro † de iniuriato qui poſtmodum comedit, & bibit cum iniuriante, an tacitè uideatur remiſiſſe iniuriam, Dic quòd ſic per tex. inſtit. de iniur. §. fin. habetur per Hoſtien. in c. olim, extra de iniur. Vbi dicit pro ſalute uidetur remiſſa iniuria per iniuriatum bibentem, & comedentem cum iniuriante, niſi iniuriatus recepiſſe iniuriam ad animum, & lis iam fuerit conteſtata: habetur per Bal. in l. In ipſi. C. famil. hercis. & in le. filio quem Pater, ff. de liber, & poſthu. & in c. i. §. Iniuria, de pace iuram. firmand.

219 Demum † Quæro ſi per oſculum pacis remittatur iniuria, Dic quòd ſic ſecundum Glo. in c. Pacem, in uerbo præbuiſſe de conſecrat. diſtin. ii. & in c. Adrianus, lxiii. diſt. & idem eſt dicendum per tactum manus, habetur per Ang. in l. 1. ff de pactis per Glo. ibi per percuſsionem palmarum, quia præſumitur dilectio per tactum manum. Ita firmat Glo. fin. in c. i. de ſponſa duorum, & Glo. in c. fundaméta, in uerbo Dexſteras, de elect. in vi. Sed eſt notandum prædicta non procedere quãtum ad repellendum qué ab accuſatione, ſed locum ſibi tantum uendicare quantum ad extimationem iniuriæ, ut dicit Innocentius in c. I. & A, de re iudicata.

FINIS.

IVLII FERETTI RAVENNATIS
IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS
EQVITIS, ET COMITIS
LATERANENSIS PALATII,

De obedientia,& pace ſernanda in exercitu Tractatus.

SVMMARIVM.

1 Diſcordia arte in hoſtes ſeminata ſæpe victoriam parit
Principes & duces bellorum quomodo milites ſuos ac urbium ſuarum populos in pace et cõcordia tenere habeant.
2 Milites præceptis ducum ſuorum aquieſcere debent.
3 De Alexandri magni recuperatione equi ſui Bucefali ex manibus Barbarorum uirtute ſui proclamatis.
4 Miles in exercitu rixoſus, an & quomodo puniendus.
Bruti ſeueritas damnatur.
Cæſar qua de cauſa à Bruto & aliis occiſus.
5 Ira & odium in Principe eſſe non debent pro regni conſeruatione. & nu.8
6 Narſeti Eunuchi facta explicantur.& nu.7
8 Princeps tanto prudentior & excellentior eſſe debet, quanto maior eſt.
9 Fotionis laudes, & de ſtatua per Athenienſes erecta pro eius gloria.
10 Fotionis ſententia. dum Alexander magnus ſubiugaſset Thebanos. & ab Athenienſibus petiſſet Demoſtenem. Ligurgum, Iperidem & Caridemum, qui ibi fugerant, ut illos occideret.
11 Milites tumultuantes qua pœna ſint puniendi.
12 Tumultus quando puniendus.
13 Seditio quid ſit, & unde dicatur & de geſtis à Principibus pro ſedandis ſeditionibus. & nu. 14.15.27 28.& 29.
16 Ligurgi conſilium datum ciuibus ſuis petentibus modum repellendi hoſtes.
Ciues ſunt coronæ pretioſæ ciuitatum.
17 Tumultus uis & importantia.
18 Homicidium pro ſedando tumultu quandoq; toleratur.
Miles qui per clamorem, aut uociferationem uel querelam fuit cauſa tumultus, militia ſpoliatur.
19 Verecundiæ proximorum parcendum eſt.
20 Multitudo delinquens an ſit punienda. & nu 21.22.&.24.
21 Actus illicitus quandoq; ex cauſa toleratur.
23 Thebani inordinati aggreſſi exercitum Alexandri, fuerunt cæſi, & eorum ciuitas deſtructa.
25 Milites mittendi pro cuſtodia locorum obſidendorum de his eſſe debent, qui in eis pignora fidelitatis ratione ſanguinis habeant.
Italorũ militum uirtutes & laudes explicãtur.
26 Italiæ laudes narrantur.
29 Seditionis uis & potentia.
Rebelles & proditores perpetua notantur infamia, morteq; puniuntur, ac eorum bona fiſco applicantur.
30 Achilla Dux exercitus Aegyptiaci, quomodo fugatus, à Cæſare.
31 Proditores ut heretici ſunt in uita puniendi, & poſt mortem eorum memoria eſt damnanda.
32 M. Marcellus qua arte Nolam à proditione conſeruauit.
33 Proditor quis dicatur, et quis tranſfuga. & nume.34.
34 Milites & ſubditi euntes ad hoſtes ſine licentia ſuorum ſuperiorum, ſunt grauiter puniendi.
35 Rixæ in exercitu ſunt tollendæ pro eius ſalute & uictoria.
Rixa propriè fit inter duos & plures, & plerunque oriri ſolet ex litibus & contentionibus.
36 Concitantes populum, ſeu milites contra Principes ſuos, uel eorum conſiliarios & magiſtratus arma inferentes pœna ultimi ſupplicii ſunt plectendi. Qua etiam pœna puniri

uiri poſſunt priuati tumultuantes.
Conſpirator à teſtimonio repellitur.

37 *Contumacia aduerſus præſidem commiſſa capite punienda eſt.*

38 *Pugnantes contra hoſtes ſine licentia Principum exercitus ſunt morte puniendi, Exemplo Manilij Dentati, & aliorum Ducum qui proprios filios percuſſerunt, & nu. 39. et infra in tracta. de militari iuſtitia n. 53.*

39 *Mandata Principum non ſeruantes puniendi ſunt.*
Bonum ſequens nõn excuſat malum præcedẽs.

40 *Dux belli poteſt militibus propter eorum uirtutem delicta militaria remittere.*

41 *Marius Arpinas & Cato, quo ordine milites ſuos inordinatos ad ordinem reducebant.*

42 *Manlius Torquatus quomodo tale nomen ſibi uendicauit.*

43 *Obedientia quanta ſit uirtutis & potentiæ, & nu. 44. 45. & 52.*

45 *Toleranda plura ſunt in bello quàm in pace,*

47 *Bellorum delicta an recipiant emendationem,*
Pœna ſtatim ſequitur errorem.

48 *M. Licinius qua arte dignitatem & libertatẽ ſuã ſeruauit ab Ariſtonico Thraciæ Rege.*
Liſimacus quomodo captus ab Andromachea,

49 *Inobedientia quàm maximum ſit peccatum,*

50 *Princeps licet peccet præcipiendo ſubditis ſuis iniuſta: non peccant ſubditi ei obediendo.*
Obedientia eſt maioribus debita.
Milites ſuis maioribus præſtant obedientiæ iuramentum.

51 *Obedienti Principi ſuo parcitur licet male faciat,*
Principis ſui præceptum contemnens, ut ſacrilegus eſt puniendus.

52 *Miles an poſſit impunè de exercitu ſine ſui ducis licentia diſcedere, pro uiſitando affinem infirmum.*
Deo & Sanctæ religioni, Principibus & parentibus ac patriæ parendum eſt.

53 *Vaſallus, uel emphyteuta, aut debitor, qui propter paupertatẽ non ſoluit uaſallagium, ſeu canonem debitum, non cadit à iure ſuo, nec debitor in periurium nec pœnam incurrit.*
Impoſſibilitas contractus excuſat ab obligatione & periurio.
Paupertas excuſat appellantem à proſecutione appellationis.
Impoſſibilitas excuſat ab excommunicatione, & mandato iudicis.

54 *Legitimatus an ſuccedat in feudis,*
Princeps ius alteri quæſitum auferre non pōt.

1 DISCORDIA in hoſtes † arte ſeminata victoriam ſæpe parauit prudentibus bellorum regibus: qui illam virtute ſua hoſtibus inſidiando ſeminarunt, & hii habent curare ſtudio omni, diligentia, & exactiſsima cura: vt milites ſui vniti, & pacati permaneant ſui exercitus, & vrbium ſuarum populi in dulci concordia, quaſcunq; ipſorum ſedando diſcordias, laniendo, & mulcendo feroces militum animos ad pacem, & concordiam, placidis verbis redigendo illos, non exaſperando iniuriatos, & contumeliis affectos: ſed ipſos arte placando, & moliendo blando ſermone; vtendo munificentia erga benè meritos. Nam concordia augentur parua, & diſcordia dilabuntur illa quę magna ſunt.

2 † Et tenẽtur milites acquieſcere pręceptis, voluptatiq;, & poſtulationibus Ducum ſuorum. quæ pro mandatis habentur de iure parendis: & vt dicit And. de Iſer in c. ii. de feud. ſine culp. non amitt. Maiorum Principum præces in ſubditis fuſas ſunt ſpecies violentè iubendi c. ii. de maior. & obed. cum Glo. ibi.

3 † Et dum Alexãder magnus ſubiugaſſet Irchaniam vbi Barbari equum ſuũ Buccifalem ex manibus quorundam ſeruorum ipſius cœperunt, emiſſo per ipſum proclamate cum formidabili pęna recuperauit illum, aliàs Barbaros omnes magnos, & paruos deleuiſſet: vt in proclamate præceperat, niſi equum reddidiſſent pro vt illicò reddiderunt.

4 † Et ſi aliquis militum fuerit rixoſus in exercitu non odio, & inuidia ſuggerentium, ſed prudentum conſiliariorũ conſilio: ſedato tumultu puniatur, vt pœna illius tranſeat in aliorum exemplum l. Ita uulneratus, ff ad leg. Aquil. vel prudenter alibi mittatur ad cuſtodiam ſi ſibi tunc periculoſa videbitur punitio ta-

lis;ne ſcandalum veniat in exercitum, ſententia Caſsii Romanorum Principis: quia humanitas,& clementia ſæpe proſit vſa ſecundum tempora: & in hoc Brutum damnabat Caſsius,quia nimis erat ſeuerus in omni tempore:Et Brutus Caſſium monuit vt eſſe vellet cum ipſo ad occidendum Cæſarem dictatorem,prout fuit pro libertate patrię,& iuſtitia. quoniam Cæſar fouebat delinquentibus, & opprimebat patriam vt perpetuus Imperator.

5 † Et tenentur Principes cauere ab ira, & odio ſuorum pro regni conſeruatione: ne vt cæci cadant in foueam, neque ſe iraſci habeant principes in publicum aduerſus aliquos:quoniam Imperatoria virtus eſt maxima non iraſci, & hæc ſeperat reges ipſos ab aliis, & regna ſua conſeruat:nec ſeruanda ſunt odia intelli na alio tépore vt dicebat Themiſtocles: ſicut Deus confeſſa peccata remittit, & obliuiſcit,ita Principes remitti, & obliuiſci habét per ipſos remiſſa delicta,ſi ſibi à Deo ſua remitti volunt peccata per Deum ſibi iam remiſſa propter confeſſionem per ipſos factá ore proprio Deo, & ſacerdoti poteſtatem habenti ligandi, & ſoluendi.

6 † Legitur Sophiam Auguſtam optimi Imperatoris Iuſtiniani vxorem imprudenter affeciſſe iniuriis, & contumeliis in conſpectum multorum procerũ Narſetem Eunuchum ducem egregium, armis expertum: qui iuſſu Iuſtiniani Imperatoris tunc Biſantium incolentis in Italiam miſſus cum exercitu cõtra Gottos pugnauit, quoniam Italiam occupauerant:quos bello poſt Narſes ſuperauit Venetorum, & Longobardorum,præſidio,& ipſam Italiam liberauit:& plures Venetiis vir ſingularis Narſes eccleſias conſtruxit ex Gottorum ſpoliis: & ob iram poſt laceſsitus verborum dictæ Sophiæ in dedecus prolatorum egregii Ducis Narſetis Eunuchi, & literarũ contra ipſum ſcriptarũ, & aduerſus ipſius virtuté, & natalia &c.pro fide obcęcatus Narſes Italiam poſt in prædam tradidit Longobardis:qui ipſius Narſetis ſuaſione ex Pannonia cum magno exercitu duce Albono Rege Longobardorum in Italiam venerunt: per ipſum Narſem certiorata Sophia exiſtente in Biſantio cum viro decrepito Iuſtiniano, vt ipſa veniret ad rumpendum tellam quam ipſe ordinauerat ob iniuriam quam ſibi fecerat Sophia natalium ſuorum.

7 † Nec fuit prudentis ob iram petulantis hominis maculare virtutem, & honoré proprium in æternum dedecus ſuum, & contra iram bene cantat Venuſius Poeta Horatius in.ii.Epiſtola ſua. Et qui nõ moderabitur ira in effectum nollet eſſe dolor,quod ſuaſerit,& menſ.

Dum pœnas odio per vim feſtinet in vlto.
Ira furor breuis eſt,animum rege qui niſi paret
Imperat tunc frenis, tunc tu compeſce cathenis.

8 † Ad Regiam quidem ſpectat ſapientiã non iraſci,neque aliquid dicere, vel facere contra aliquem,niſi prius quatuor,& viginti elementorum literas mente percurrat, Athenodori philoſophi conſilio, viri ſingularis vitæ, & doctrinæ: qui ita docuit,& conſuluit Octauianum Auguſtum:& vehemens animi concitatio alia transducta parui temporis momẽto langueſceret,& ſuper indè ſanctam protulit legem Theodoſius Imperator l. vendicari C.de pœn.quam legẽ quilibet bonus Princeps in mente ſemper habere tenetur. Et quantò maior Princeps eſt,tantò prudentior, & Excellentior eſſe debet,vt omnibus ſit exemplare ſimulacrũ ſplendore culminis ſuę coronæ.

9 †Focion vir fuit inclytus,Doctus,iuſtus, & prudẽs Imperator Atticus pro cuius gloria memoria,& virtute, Athenienſes ſtatuam cupri ſibi de publico conſtruxerunt: hunc peramauit Antipater virtute ſua,& odio habuit Xenocratem licet continentem,& modeſtũ philoſophum.

10 † Et dum magnus Alexãder duro marte ſubiugaſſet Thebanos in cãpis, & petiiſſet ab Athenienſibus Demoſthené,Ligurgũ,Iperidem,& Caridemũ, vt illos occideret:& dum hoc fuiſſet nunciatũ Athe

nienſibus per illos Thebanos qui fuge-
rant Athenas:& oẽs tunc Attici reſpicie
bant in ſolum Focionem quẽ pluries vo
carũt, vt proferet ſuper hoc ſententiam
ſuã. Et Focion tandẽ inquit, Publicã vti
litatem eſſe præferendã priuatæ, & victo
ri Alexandro eſſe dandos petitos ciues
qui fuerunt in cauſa lingua ſua maliuo-
la irritare Alexandrũ contra patriam no
ſtram, vlterius etiam proferens, & ſi ego
pro patria,& illius ſalute mori deberem
me felicem putarem, quantũq; me prę
mat amicorum Thebanorum,& ciuium
noſtrorum miſericordia : qui ſub fide,&
vmbra noſtra tuti ſunt:& ſufficere Athe
nienſibus plangere ſolam Thebarum rui
nam,& prouidere ad ſalutem patriæ, cu
ius cõſilium exequutum fuit ob pruden
tiam tanti uiri:quẽ Alexander magnus,
& pater eius Philippus, & Antipater ha
buerunt ſemper in veneratione ob virtu
tem & conſilia ipſius Fotionis.

11 † Quæro de tumultu imprudentũ mili
tum qui non habent de iure tumultua
re,neque diſſentire à voluntate ſui du
cis:& tumultus eſt & dicitur ille qui ci
uili ſeditione concitatur, & tumultuare
dicitur qđ vulgò dicimus abuttinare: &
puniri debent tumultuantes,ſiue popula
rẽ tumultum facientes pœna vltimi ſup
plicii l.i. C. de ſedic.l.aut facta.§.i.ff.de
pœn. vt de Virgineo occiſo ꝑ milites tu
multuantes habetur ff.de orig.iur.& per
Doct.in c.venerabilis,de teſt.cogen.

12 † Nec debet tumultus pertranſire in vl
tus:videlicet auctor tumulti principali
ter facto tractatu ex quo proceſſit ſœdi
tio,vel animo fuit operatus popularem,
vel militarẽ tumultum cõmitti aliàs ſi
ob aliquod factum ciuili,uel militari diſ
ſentione eueniret accidentaliter impuni
bilis foret l. Si quis ingenuam;§. in ciui
libus ff.de capt.& poſtli.reuer.& l. ſi qs
nec cauſam,ff.ſi cer.pet. ad quæ faciunt
not.ꝑ Bal in l.i.§.vltim.ff.de iuſt.& iur.

13 † Seditio eſt militum, ſeu ciuium diſſen
tio,& eſt dicta ſeditio quia ſeorſum alii
ab aliis eunt quaſi ſeorſum icio, vel eo.
Et propriè eſt quando in ciuitate cum
armis pugna inducitur tumultuoſa c.
Perpendimus,extra de ſent.excom.

14 † Et pro tollenda ſeditione militum vti
le fuit quibuſdã Principibus illos qui ſe
ditionem fecerunt offerre periculo,cuius
timor illos vnitos reddit,& virtus ducũ,
& excellẽs extimatio ſua cauſa eſt tene
re vnitos milites ſuos, exemplo Anniba
lis qui eo præſente ſuos ſemper retinuit
unitos,& parabiles ipſius pręceptis:& vt
hoc ſequatur oẽs ſunt artes vtendæ,in pi
reneis ſaltibus deleuit Annibal illos oẽs
ex ſuis qui animum habuerunt redeũdi
ad ꝓprios lares,ad vxores ſuas, & filios
ne forent in cauſa perditionis exercitus,
& gloriæ tanti ducis:qui pre gloria non
parcebat alicui ex deſertoribus ſui exer
citus, propter ea palmas multas habuit
ſuorum obedientia militum.

15 † Et dum foret Scipio ægrotus in Hiſpa
nia,tumultuãte exercitu ſuo quorũdam
ſuaſione firmantium Scipionẽ Imperato
rem ſuũ eſſe mortuum, conualidatus po
ſteà,ꝓbè pacauit exercitũ ſeditionis au
ctoribns punitis ſine uenia : & pre pudo
re tãti erroris exercitus Romanus cõcio
nãte Imperatore ſuo Scipione in noua
Carthagine,ibi uocatus,& congregatus
pro habẽdo ſtipendio oculos tenebat in
terrã:quem poſt pacatum,& in Aphrica
ſemper habuit & obedientẽ. Ideò victor,
& triũphator glorioſiſsimus fuit.

16 †Sanũ conſilium dedit Ligurgus ciuibus
ſuis petẽtibus modũ repellẽdi hoſtes, &
impetũ eorum: vȝ ꝙ ſint parati patiẽter
ſufferre paupertatẽ,& ꝙ dimittant eorũ
ſeditioſas cõtentiones:& ꝙ nõ muris,ſed
viris fortibus ſit ciuitas circũdata. quia
ciues ſunt coronæ pretioſæ ciuitatum l.
j. C.de metrop.berito. lib. xi.

17 † Et eſſe poteſt bellũ,vt tumultus nõ ſit,
quando bellum eſt vniuerſale:ſed tumul
tus eſt ſpecialis q eſſe nõ poteſt ſine bel
lo:& tanta eſt vis tumultus, & turbatio
vt maior timor oriatur,& dicitur tumul
tus quaſi timor multus,ſeu multorum.

18 † Et quãdoq; permittiẽ, & toleratur ho
micidiũ ꝓpter ſedandũ tumultũ, ne ma
ius ſcandalũ ſequatẽ,vel augeatur tumul
tus,ſed vt ceſſet inceptus l.pen.ff.ad leg.
Cor.de ſicar. Quod non permittitur in

bello in quo ſi ſeditio excitata fuerit inter milites,& ex indè foret ſequutũ aliquod malũ atrox, ſeditionis excitatores dũtaxat morte naturali puniunť. Et ſi propter clamorem,ſeu vociferationẽ,vel querelam alicuius militis oriatur tumultus,auctor ille ſpoliať militia l.iii. §. qui ſeditionẽ ff.de re militari.

19 † Verecundię eſt parcendũ proximorũ, & maximè ſacerdotũ ꝑpter Deũ omnipotentem, & patrẽ miſericordiarum : & ne fiat obrobriũ ſponſæ ipſius Eccleſiæ catholicæ c.Rurſus,xi.q.iii.c.fin.lxxxii. diſtin.Et prudẽter dimittit illud Imperator quod eſt corrigendũ ꝑpter tempus auctẽn. quo.opor.Epiſcop.§.Sed neque: & cum tempus ſit incipiendum à maioribus c.vt purgabit,l.diſtin.

20 † Et vbi multi delinquunt, & non contemnitur diſciplina rei publicæ, ſed patienter ſubſtineať,tunc ferienda eſt multitudo c. Non poteſt, xxiii.q.iiii in fin. & c.fin.de pœnit.diſt.vi. niſi ꝙ ſecus eſt vbi timetur de multorũ ſcandalo,& ſtrage,vel ſtrages iacet pluriũ: quoniã tunc rigor iuris mittigatur in pœnis c. vt conſtitueretur l.diſtin.& c. nõ poteſt.xxiii. q.iiii.& c. Miramur.lxi.diſtin. & c. Per tuas extra de Simon.

21 † Et ex cauſa tolerat' quandoque canon actum illicitum,& illum non punit c.de niq; diſtin.iiii. Nam comedentes carnes in nocte dominicæ carnis priuii, vel in nocte vltimi diei carnis priuii nõ puniuntur ibi in canone ꝑpter multitudinẽ, & ſcãdalum ſicut aliàs permittit adulteriũ vt vitetur homicidium c. quid veneris. xxxiii.q.i.& tamen eſt illicitum adulterium per legem ſic permittentẽ: ſed actu manẽte illicitò remittiť pœna quandoq; tollerando auctoritate legis: habetur per d.Io.d Lig.in lib.ſuo de bello c.lxxxviii.

22 † Et videns Pompeius milites ſuos ire ꝑ Siciliã in ordinatos, & ambulare ineptiſſimè cũ tumultuaria diſcordia, ſigillauit enſes,illis præcipiẽdo ne amouerẽt ſigillũ ſine iuſſu ſuo,& caſtigabat oẽs qui illeſum ſigillum non conſeruabant.

23 † Thebani inordinati fuerunt contra voluntatem ſui ducis aggreſsi tumultuariè exercitum Alexãdri qui illos arte interceptos, ſuorũ acie inſtructa militari ordine ſuperauit,millibus ſex ex Thebanis cæſis,& millibus triginta captis,& venditis:capta eorum ciuitate, & deprædata per Alexandrum marte ſecundo.

24 † Et cum contigiſſet tumultuariter per milites Cæſaris interfici duos ex prætoribus exercitus Cæſaris Coſconicũ videlicet,& Galbã:nõ aliter illos tunc reprehendit Cæſar,ſed conciones ſuos vocauit ipſos, vt tumultũ ſedaret,& exercitũ pacaret,& donauit vnicuiq; ex militib' ſuis mille dragmas, & fortè inter illos ꝑdia, & poſſeſsiones plures Italiæ diſtribuit.

25 † Optimum eſt conſilium mittere citò milites in locis obſeſsis, uel obſidendis pro ipſorũ cuſtodia: vbi eorũ ſint aliqua pignora fidelitatis ratione ſanguinis, vt puta parentum,aut bonorum quia in huiuſmodi locis fortiores redduntur milites.Et vtile erit pro martialibus militibus Italis extra ipſam Italiam bellare: quoniam concorditer, ſtrenuè, & impigrè pugnabunt,& regna quæcũq; ſubiugabunt virtute ſua: nec contra ipſos vis ulla poterit reſiſtere: vt de Romanis Italis legitur qui extra Italiam vniuerſum orbem ferro aggreſsi palmarii, victores, & triumphatores extiterunt omnium nationum:quoniam tempore in illo vnio viguit,& concordia dulcis in Italia, & inter ipſos Italos ſua virtute præditos ignota erat ſeditio, & ſtabat tunc ſepulta diſcordia, dulci regnante concordia: quam poſteà turbauit inuidia duce malo ſpiritu hoſte antiquo humanæ naturæ,vt perderet animas, & euerteret regna ſua.

26 † Italia illa glorioſa, & præclara prouinciarum omnium Regina madefit à Mare Liguſtico,& à Tireno verſus occidentẽ, & à fluctibus aduerſis Adriatici, & Ionii verſus orientem : quæ ſi vnita foret, & concors,nõ quidem poſſet à mortalibus ſubiugari,niſi in ipſa Italia, & cum eiuſdem Italiæ viribus : ut ferox ille Pœnus Annibal conſuluit Anthiochum cogitantem inferre bella Romanis. Nam ipſe Annibal pluries peruenit

in

in Italiam cum exercitibus bellando cõtra Romanos, & victorias plures adeptus fuit quotundam ſemper Italiorum auxilio: demum à ſuis vocatus in patriã per C. Scipionem ferro inuaſam,& deuaſtatam ſuperatus marte fuit in patria ſua à Romana virtute: quæ Aphricam tunc ſub ditione ſua poſuit, & Carthaginem tributariam fecit, & poſt rebellatã deſtruxit,& triũphi gloria patriã Romã decorauit Cannẽſe vindicata clade.

27 †Legitur Marcum Curium Romanum Conſulem ex Italia expuliſſe Regẽ Pyrrhum martiali virtute, & in bello Dardanico legionem ſui exercitus ſeditione tumultuantem acriter puniſſe apud Dirachium ex illa, ſorte decimata multitudine delinquentium militum:quos ſecuri perdebat antiquitas ſecundum regulas iuris,& diſciplinæ militaris.l. omne delictum, ff. de re milit. Marcus Curius auri pondus ſibi donatum à Pyrrho Rege ſpreuit ſua virtute, dum foret in parua villa ſua:& fictilibus rapas comederet coctas in igneis prunis, inquiens prudenter Romanos malè aurum habentibus imperare, quàm id habere, & eſſe contentos virtute ſua: & ter glorioſè triumphauit Curius pluries ouando.

28 † Et Iulius Cæſar ora militum obturauit orta inter ipſos ſeditione paucis percuſſis: & ita caſtra ſua ſedauit, & fidẽ arte reparauit militum ſuorũ: quotũ ſacrilegos priuauit militiæ cingulo.

29 † Nam ſolitum eſt ſeditionis diſcipare exercitum, & euertere funditus vrbes, populos,& regna depauperare,& perdere: Idcircò ſunt radicitus extirpandę ſeditiones, vt rebelles, & proditores: qui perpetua notantur infamia, etiam mortc ſublati,ſibi confiſcatis bonis,fiſco ſibi ſuccedente, alio hærede carentibus ob tam nephandum, & exacrabile facinus. c.periculoſè,de pœnit.diſtin.i.& l. proditores,ff.de re milit.

30 † Et cũ Achilles Fotinus Euuuchus cũ Achilla duce exercitus Agyptiaci ſub ſpe pacis, & amicitiæ ordinaſſet inſidias contra Cæſarem, quo percepto Cæſar Fotinũ occidit, & ob hoc fugit Achilla ad exercitũ ſuũ:et cõtra Cæſarẽ poſtmodum bellũ intulit habentẽ paruũ exercitum,cui fuit impedita aqua,et tandẽ Cæſar arte fugauit Achillã inquiens Aegyptiacis vt inſidis non eſſe credendum.

31 † Proditores vt hæretici puniendi ſunt in vita,& poſt mortem eorum memoria damnanda eſt hærede carentium ſibi fiſco ſucceſſo. Et ii ſunt amariſsimi fructus:quos damnata gignit ſeditio,& ſoror eius proditio.

32 † Marcus Marcellus munificentia ſua Nolam à proditione conſeruauit Romanis Lutio Blandio ab Annibale corrupto, in fidem arte retento ꝑ Marcellum liberalitate ſua ſibi armis,equis,& pecũnia donatis,cum placido ſemper humanitatis ſermone.

33 † Proditores, & transfugę in re militari pro militibus non habentur. c. porrò.§. 1.in vſib.feud. in tit. ꝗ ſit prima cau.benef.amitt. vbi habetur quòd Proditor eſt ille qui vadit ad hoſtes, vel illis literas mittit: & trãſfuga ille dicitur qui fugit, vel accedit ad hoſtes puerſo animo.

34 † Caueantq; milites, & ſubditi omnes non ire ad hoſtes ſine licentia ducum,& ſuperiorum ſuorum: & quis dicatur proditor habetur in c. clericus,in Glo. ii. xlv.diſtin.& per Bar.in l.reſpiciendum. §.delinquunt.ff.de pœn.

35 † Rixæ ſunt tollendæ in exercitu: Nam rixa propriè fit inter duos, & plures. l. ęquiſsimum,ff.de uſufr.& l.i.§.ſi claua, & l.fin.ff.de ſicar & l.i.§. turbam.ff. de ui bon.rapt. Et ſolet rixa plerunque oriri ex litibus,& contentionibus.l. ſeuus, ff.de act.& obl. Propterea pro ſalute, & victoria exercituum tollendæ ſunt rixæ ſuorum militum, & populorum,qui in pace,& concordia conſeruandi ſunt omni ingenio,& arte ſuorum prudentia ducum ne homicidia, & alia ſcandala oriantur, quæ poſſent occurrere inter milites ob ducum ſuotum inertiam. c.i.& vlti.xxiii.q.vlt. & l. ſi non conuici. C. de iniur. & l. ſi ex plagis. §. i.ff. ad leg. Aquil.

36 † Et concitantes populum, ſeu milites contra Principes ſuos, vel eorum con-

ſiliarios,& magiſtratus arma inferentes vt iniurias inferent ſuis principibus,vel ob iuſtitię cauſam facta ſeditione,uel cõſpiratione feriendi ſunt capitali pœna vltimi ſupplicii. l. omne delictum,ff. de re milit.l i.& l.criminis,& l. Iulię.ff.ad leg. Iul. maieſt. qua lege etiam puniri poſſunt priuati tumultuantes: qui propter conſpirationes,& odia inteſtina cõducunt milites,& alios cũ vexillis timpanis,& tubis,ac aliis bellicis ſignis abſque ſuorum principum iuſſu: quibus in hoc ſunt inobedientes,ſpernendo temerè eorum dignitatem, illam vſurpantes præſumptuosè: vt ſępe fit in locis vbi ſunt partes Guelphæ, & Ghebellinæ nuncupatę: de quibus tractatum fecit Bar.de Saxo Ferrato: &habetur in l.iii. ff.ad leg. Iul.maieſt.& in c. quid culpatur,xxiii.q.i. quia hoc ſolum ſpectat ad ipſum Principem: & regia maieſtas in hoc offenditur. Et conſpiratores, & ſeu coniuratores huiuſmodi teſtes idonei eſſe non poſſunt,vt tenet Bal. in c.i. in §.conuenticulam de pac.iur. firman. & in logobar. habetur de conſpiratoribus in l.de conſpiratoribus in tit. de aggreſsione in vico facta, & de ſeditione contra iudicem, vel ciuitatem per totũ librum primum: & de eorum pœna habetur in l.vnica,C.de monop. & per Ioan.And.Archid.& Doct. canonum in c. conſtitutiones,de verb.ſigni.in vi. &'in c.ſtatuimus, & in c. conſpirantium.xii. quęſtio. i.

37 † Et omnis contumatia militum contra Principem ſuum eſt capitale crimen habetur in l. omne delictum, & l. deſertores,ff.de re milit.

38 † Filium namque patris præcepto inobedientem primò virgis cæſum in conſpectu exercitus ſecuri percuſsit Manilius Dentatus licet proſperè pugnauerit prouocatus ab hoſte, & illo fugato Gemino Mętio duce Tuſculanorum:nã patri, & domino debetur obedientia l. liber homo,cum Glo.i.ff.ad leg. Aquil. & idem propter inobedientiam in proprios filios fecerunt M. Torquatus Poſthumius, & Tiburtus Romani dictatores;quoniam iniuſſu ſuo, & præter eorũ voluntatem dimicauerant, & in diſcrimen,& arbitrium fortunę poſuerant rẽpublicam Romanam,& pœnas rectè lucrarunt ſecundum regulas iuris,& diſciplinæ militaris. quoniam potuiſſet in damnum rei publicæ latuiſſe hoſtium inſidias, & alia de caſu ſane ducum periret reuerentia,& ſuę coronæ obedientia pro qua voluit, & non dubitauit pati mortem Dominus noſter IESVS CHRISTVS qui obediens fuit patri uſque ad mortem.

39 † Et qui non ſeruant mandata Principũ puniendi ſunt l.ſi remunerandi.ff. mandati,& l.proculus.ff.ad Maced.S.C.cũ malum non excuſetur propter bonum quod ſequitur. c. non ſufficit, de pœnit. diſtin.i.c.vnde.lvi.diſtin.

40 † Poſſet tamen à duce, & ſeu Principe exercitus remitti delicta militaria deſertionum deſertoribus,videlicet illis q pollent virtute,& aliis prodeſſe poſſunt. l.ad beſtias,ff. de pœn.c. cũ Patriarcha. xxii.q.ii.propter diſtinctionem pœnarũ legis,& hominis. Nam aliud eſt quem incidere in pœnam legis,vel hominis:& aliud eſt poſt pœnæ commiſsionem remitti à Principe poſſe: & iura probant Principem ſi vult poſſe remittere pœnã, & commiſſa in legem per deſertores.

41 † Et Marius Arpinas contra Cimbros pugnaturus quoſdam extrà ordinẽ manentes milites nodoſa vite feriebat in caput,& illos probè ad ordines reducebat; iuxta illud Iuuenalis poetæ de Mario ſcribentis.

Nodoſam poſt hęc frangebat vertice vitem,
Si lentus nigra muniret caſtra dolabra.

42 † Et cum Cato vbi omnia fuga completum videret, ſe ad ſecundos ordines legionum reuehitur quæ in ſubſidium poſitæ erant, & poſt ſe ad triarios reduxit in tertio ordine inſtructos in ſubſidium exercitus expeditos:qui hodiè reges cuſtodiæ nuncupantur exercitus, & ſigna præferri pleno gradu ad caſtra hoſtiũ oppugnantia ſuccedere iuſsit: & auidus

illos qui extra ordinem vidit inter equites percutiebat enſe, & tribunos militũ inobedientes, & inordinatos centurios caſtigare mandauit: quia non poteſt ſine ordine, & obedientia parari victoria: vt ſcribit Liuius de Tito Manlio Torquato, quod nomẽ ſibi vendicauit à Torque per ipſum quæſito in duello, occiſo Breno Rege Gallorum præciſo illius capite; de quo meminit Poeta in vi. Aeneidos.

Aſpice Torquatum referentem in ſigna Camillum.

43 † Obedientia eſt pretioſa, & præclariſſima Regum veneranda corona, & murus militaris regiæ diſciplinę: & Principes illi qui neſciunt imperare, nequeunt regnare, nec veri ſunt Reges ſine obedientia eorum pretioſa corona: quia obedientia illos regnare facit, ſine qua non veri reges, ſed vt priuati erunt, & reputabuntur ſine corona

44 † In equeſtri ordine, & militari exercitio equorum manſuetudo, & obediẽtia prodeſt, & facit victorem exercitum, glorioſum, & triumphatorem: quem ſine honore reddit inobedientia.

45 † Obedientia eſt quippè maxima virtus. l. deſertorem, §. in bello, cum Glo. ff. de re milit. iunct. Glo. in c. ne Dei Eccleſia, extra de ſimon.

46 † Notandum eſt tamen quòd plura ſunt toleranda in bello quàm in pace. Nã bellum fures multos facit, quos in pace poſtea furca ſuſpendit, nec ſtatim expedit vlciſci iniurias quę regibus fiunt p ſuos in bello: ſed conſilium eſt, vt ſimulato tunc ſilentio per tranſeant, reges cum prudentia ne aliqui de amicis hoſtes ſibi fiant: Sed peracto bello ęquè puniri poterint. Ex parua ſæpe ſcintilla ob Principum iniuriam ab initio nõ extincta oritur incendium magnum.

47 † Et licet errror pro bono velle ſuppleatur, cum Deus ſit propitius illi quem virtus exaltat. Curandum eſt tamen ne errores ſequantur in bello: quia in aliis rebus corrigi poſſunt errores ſi erratum fuerit: Sed bellorum delicta non recipiunt emendationem Scipionis Aphricani ſententia, pro vt ſcribit Vegetius de re milit. Nam ſtatim pœna ſequitur errorem auctẽn. ut factæ nouę conſtit. in §. penult. Quia errantes in bello aut repentè pereunt, vel fugiunt, aut captiui fiunt cum deditione: & turpe eſt poſteà dicere non putaram.

48 † Et ne ſeruiret Barbaro regi M. Licinius Craſſus conſul Romanus temerè cõſerto bello victus ab Ariſtonico Thracię rege: & fuit adeò iratus quòd percuſſit quendam ſuperbum Thracem in oculum virga qua regebat equũ, ut Thrax ille cogeret occidere ipſum, & ita Thrax prouocatus ira fecit: & arte tali dignitatem, & libertatẽ ſuã Licinius ſeruauit. Et è cõtrario Liſimacus imprudenter ſuperatus ab Andromachea inquit memet ex rege ſeruum feci; quoniam fui captus culpa mea cum ſano non paruerim conſiliariorum meorum conſilio.

49 † Maximum peccatum eſt inobedientia propter quam Deus damnat inobedientium animas ad pœnas ęternas tranſgredientium ipſius pręcepta, & legum contemptores damnant iura utriuſque cenſuræ. l. deſertorem, & ibi Glo. ff. de re milit. c. ſciendũ n. viii. q. i.

50 † Et licet quandoque Princeps in re militari peccet in præcipiendo militibus, & ſubditis ſuis iniuſta, non tamen peccant milites, ſubditi in parendo mandatis ſuorum Principum. c. quid culpatur, iũcta Glo. xxiii. q i. Maioribus eſt debita obediẽtia. c. in ſumma xciii. diſt. & vt ſeruet obedientia in bello defferendũ eſt iuramentũ militibus. c. legebatur, cũ Glo. i. de maiorit. & obedien. & c. quàm quàm. xxxiii. diſtinc.

51 † Et ſi parendo mãdatis Principum ſuorum malefecerunt milites, & ſubditi puniri non debent cum fecerint ſibi iuſſa per ſuos Principes. l. libertorum, in fin. cum Glo. ibi, ff. de his qui not. inf m. Nam verè dignus eſt qui obtemperauit Duci, & Principi ſuo, cuius ſi contemneret præceptum puniri vt ſacrilegus de iure poſſet. c. ii. & per Doct. ibi de maior. & obedien.

52 † Et licet Ludouicus Romanus Doctor

magnæ auctoritatis dixerit in l. ſi vero. §.de viro,ff.ſolut.matrim. & in l.i.ff. de in ius vocan. & excellentiſsimus Doctor Felyn. Ferrarienſis, in c. cum quidam,col. penul. extra de iure iuran. tenentq; iura ſanguinis excuſari militē diſcendentem de exercitu ſine licentia ſui ducis pro viſitando affinem, vel conſanguineum ſuum infimum, ꝙ fortè de æquitate procederet quòd ius ſanguinis excuſaret quemquàm à pœna aliàs ſibi à lege ſtatuta:& Dominus And de Iſer. in tit.de pac.iur.firman.in §. receptatoribus:dicit receptatores conſanguineos propter iura ſanguinis mitius puniri boni iudicis arbitrio, & rectè docet l.prima.§.pœnis,C.de rapt.virg.& de effrac. l.ii.§.i.& l.i.& ii.ff.de recept.fallit tamē hoc in milite diſcendente ſine licentia ſui ducis ex caſtris : & ratio eſt propter publicam vtilitatem,& honorem Principis ; qui honor vitę comparatur,& etiā quia tractatur de Imperio , & de periurio propter inobedientiam: & per Hipp. Marſ Bonon.in conſ.cxxi.in ii.vol.conſiliorum ſuorum criminalium. l. ſi ita fuerit,ff.de manum.teſtam & auten.de heredit.& falſ. §. iis omnibus, & l. quoties.C.de priuil.ſcholar. Corona regia vt dixi , eſt obedientia qua ſublata non quidem Rex , ſed priuatus potius nuncupari pōt,& ſine corona,& ſic Deo, & ſanctę religioni,Principibus,& parentibus,patriquè parere debemus.l.veluti, ff.de iuſt.& iur.& l.poſtliminium, ff. de capt.& poſtl.reuerſ.& l.minimè.ff de religion.& ſumpt. funer. c.i.§. Præterea, quæ ſit prim.cau.benef.amitt.

53 † Quæro de vaſallo,ac de Emphyteuta, & de debitore:qui propter paupertatem non ſoluit vaſallagium , & ſeu Canonē debitum, an cadat à iure ſuo, & debitor in periurium,& pœnā ; Dico ꝙ nō;quia impoſsibilium nulla eſt obligatio.l. impoſsibilium, ff de reg. iur.l. inter ſtipulantem,§.ſacra,ff.de verb.oblig.& l.ſi ſtipuletur,ff.de ſtat.libert.& inſtit. de hæred.inſtitu.in §.impoſsibilis,& c.nemo, de reg.iur.& c.abbati,liii.diſt.in.& c.fin. extra de pact.cū ſimilibus.Nam ab obligatione excuſat impoſsibilitas contractus, & à periurio.l. impoſsibilis, ff. de act.& oblig. & l. certi condictio §. item quæri,& ꝑ Doct.ibi,ff.ſi cer.pet. & l.nō ſolū,ff.de act.& oblig.& §.impoſsibilis, inſtit.de inutil.ſtipul.& ꝑ Doct.ibi,& c. breui,de iur.iur.& c.Odoardus,de ſolut. & ꝑ Bar.in l.Labeo,in fin.ff.de iur.iurā. & per Bal.in l.acceptā,C. de vſur. & in l.fin. C. de non num. pecun.& in c.i.§. porrò,quæ ſit prim.cau.benef. amitt. in vſib. feud. & per Doct. in l.quod te, ff. ſi cer.pet.& per Alex. in conſ. xcii.in pri. vol.& per Abb.in conſ.xc.in prima col. Imò plus dicimus quòd impoſsibilitas pauperis, & ſeu paupertatis excuſat appellantem à proſecutione appellationis: ita ꝙ elapſo tempore, ſeu fatali ad proſequendum appellationem,non dicitur appellatio deſerta,firmant Innoc. & ſequaces,in c.ex ratione. de appell. & Bar. in l.ſi procuratorem.§. ignorantes ff.mandati,& Bal.in l.fin.C.de condit.in ſer.& in l.ſi quis teſtium,ff.de teſtib. & in l. ſi acceptam,C.de vſur.& Ang.in l. illud, C.de anno.& per Hipp Marſ. in con.lv. in pri vol.conſil.criminal.vbi multa allegat in repetitione ſua,ff.de fideiuſ. vbi dicit fideiuſſorem liberari etiam ꝓpter impoſsibilitatem paupertatis. Et etiā hac de cauſa quemlibet liberari ab excōmunicatione, & mandato iudicis ꝑ tex. in l.fin.C.quæ ſent. ſine appell.reſcind. per Oldradum in conſ.cclxxvii. & Canoniſtas in c. quæſtioni, extra de appel.

54 † Quidam filius ſpurius miles fuit iniuriatus à cōmilitone quòd non ſuo patri, neque matri ſuccedere poteſt in feudo, & ꝙ etiam ſi foret legitimatus non poſſet ſuccedere in feudis niſi in ea,hoc fuiſſet expreſſum ab habente talem auctoritatem legitimandi tex. eſt in l. ſi qua illuſtris.C.ad orfic. Et certè regulariter in feudis non ſuccedit legitimatus.c. naturales ſi de feud.controu.fuer.inter domin.& agnat.Quod ꝓcedit ſiue ſit feudum paternū,vel maternū,antiquū , vel nouū,vt dicit And.de Iſer.optim⁹, feudi ſta in d.cap. & poſtipſum Aluar.qđ etiā habet locum in ſpuriis; Licet nō ſint no

minandi

minandi filii, auſten. ex complexu, C. de inceſt. nupt. vbi habetur filium naturalem, aut ſpurium de iure cõmuui ſuccedere matri. vt in dictã l. ſi qua mulier, C. ad orfic. In feudis tamen non ſuccedunt per d. cap. naturales, ſi de feud. contr. & p Aluar. in c. i. an maritus. Quod fallit niſi per Principem fuiſſent legitimati ut poſsint ſuccedere in feudis quod fieri poteſt, dum feudalis ſucceſsio exprimetur in ea, aliàs ad feuda ſimplex legitimatio non extenderetur niſi fortè ad beneficia quis legitimaretur. Si tamen extarent filii, vel agnati quibus iam foret ius quæſitum, tunc variis ommiſſis opinionibus doctorum huius ſum voti Principem cũ omni qua decet ſemper reuerentia in legitimorum, & naturalium necem feudi capaces facere non poſſe ſpurios, & naturales: & in hanc ſententiam concurrit dominus And. de Iſer, & Iacob. de Alua. in d. c. naturales: quoniã ius tertii Princeps ſine cauſa legitima tollere non poteſt, nec debet tollere ius meũ mihi iam quæſitum habetur per Cyn. in l. reſcripta, C. de precib. Imper offeren.

IVLII FERRETTI RAVENNATIS
IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS, EQVITIS, ET COMITIS LATERANENSIS PALATII,

De conſeruando exercitum in effœminatum. Tractatus.

SVMMARIVM.

1 *Principes quomodo exercitus ſuos ineffœminatos tenere debeant.*
Caſtra unde dicta.
Milites in caſtris hoſtes Veneris, & Cupidinis eſſe debent, diuina armati uirtute, ob honorem & gloriam.
Focionis Attici Imperatoris mirabile dictum contra Archibiadem Laconiſtam.
2 *Milites cauere debent à uitio Luxuriæ, ne eo inebriati facilè uincantur.*
Principes bellorum aliorum ſimulacrum, & exemplare ſpeculum, in laboribus, moribus, et uirtute eſſe debẽt, carereq; uitijs, ſibi primitus imperãtes, ſi rectè alijs imparare intẽdũt.
3 *Coitus & ſomnus unde procedant.*
Alexander magnus crapulam & potum uitauit, temperateq; uixit, ita à Philoſopho ſuo magiſtro doctus.
4 *Luxuria quanta mala pariat contra Imperatorem exercituum, & eorum milites. & nu. 5.*
5 *Tonſores quo tempore in Italiam Venere.*
6 *De donatione plurium regnorum facta Cleopatræ propter luxuriam per M. Antonium, cum moleſtia Senatus Romani.*
7 *Coitus quid ſit, et quæ mala ab ipſo proueniãt.*
Mulier initium fuit primi peccati, & primum parentem eiecit à paradiſo deliciarum.
Coitus quilibet ꝓhibetur ꝑter ꝙ matrimonialis
8 *M. Cato cauſa euitandi fornicationem in ſenectute uxorẽ puellam accepit, & Piſiſtratus uxorem duxit ut plures filios procrearet.*
9 *Vxoratus qui cum propria uxore coit cauſa habendæ prolis, et reddendi debitũ nõ peccat: & ſi cauſa incontinentiæ coit, & expellendæ libidinis, uenialiter peccat.*
Vxoratus abutẽdo uxore ſua mortaliter peccat.
10 *De milite capto amore puellæ à Quinto Fabio increpato, qui adeò erubuit, ꝙ amplius fœminã non aſpexit.*
11 *De captura Sophonisbæ, uxoris Regis Siphacis per Maſiniſſam. & de ipſius Sophonisbæ, morte.*
12 *De Ouinio carcerato à Iulio Cæſare, quia uxorem Caluiſij ducis in caſtris militari ueſte inducta de nocte induxerat.*
13 *Principum maxima eſt gloria & mortalium, uincere ſemet ipſos diuina ratione, & uirtute propriam carnem caſtigando.*
14 *Sanctum eſt ambulare cum bonis, & bonorum ſequi ueſtigia, mores, & documenta, & malorum fugere cõmercium.*

15 *De Demetrij filij Antigeni uisuperata luxuria & alijs ſuis geſtis & morte.*
Sodomiæ uitium eſt omnino fugiendum.
16 *Romani milites in caſtris non tenebant fœminas, ganeas, neque cinedos.*
17 *De morte caſtæ Lucretiæ & expulſione Regũ Tarquiniorum, & libertate vrbis Romæ.*
18 *Mali an ſit repellendi, uel tolerandi.*
Boni ſemper ſunt amandi, fauendi & extollendi.
19 *Fœminæ an ſuccedant in feudo franco.*

1 MAXIMA eſt † prudentia illorum bellorum Imperatorũ qui exercitum ſuum ſeruarunt, & ſeruant in efſœminarum, ſed illum tenuerint, & tenent in aſsiduo exercitio, & laboribus militaribus, repellendo ab eo ganeas, & fœminas, aliasq; perſonas inutiles ad bellum; Optimi Scipionis, & Pii Metelli exemplo Imperatorum in militia expertorum, & excellentiſsimorum magiſtrorum. Caſtra dicta ſunt quaſi caſta, quoniam ibi caſti eſſe debent viri, & eſſe hoſtes Veneris & Cupidinis, diuina armati virtute ob animarũ ſalutem, & corporum fortitudinem, honorem, gloriã, & laudem immortalem militaris religionis, & diſciplinæ. Prudens Fotion Atticus Imperator videns mendacem Archibiadem Laconiſtam nuncupatũ pro pulcra, & longa barba benè compta, & liſſata, cum laſciuis odoribus honorari, & queritantem fictis moribus ſuis amari à populo, & in eo habere creditum ob eius grauia ſupercilia, & tardum meatum, cũ Lacedæmonico habitu, & illum fore mẽdacem, illi barbã tetigit Fotion inquiẽs, O quàm laudabilius foret hanc barbam tuam reliquiſſe, & veſtimenta quę ſunt ornamenta proborum, quàm negare verum, & eſſe inimicum veritatis, & Martis: qui odit delitias Veneris.

2 † Nam victi pluries remanſerunt effœminati milites, molles, commati, liſſati, & delicati, inebriati vitio luxuriæ: & benè cantat Ouidius.

Non faciunt molles ad fera tella manus.

Et illi qui non ſequuntur diſciplinã militarem Scipionis Aphricani, Pii Metelli, Marci Scauri, & Catonis, ſed taidis caſtra frequentantur in horis captiui fiunt fortis Martis antè, & poſt bellum artibus capti Venereis, ſauciati Cupidinis armis, & ſagittis, retibus inuoluti, peſtiferis officientibus bellicæ virtuti. Aliorum ſimulacrum, & exemplare ſpeculum in laboribus, moribus, & virtute eſſe debent Principes in bello, & pace, & cunctis carere vitiis ſibi primitus Imperantes, ſi rectè aliis intendunt imperare. c. iniquum, xxxii. q. vi. c. iudicet ſe ipſum homo, de pœnit. diſtin. i. & c. iudicare, xi. q. iii. Pauſanias Rex, & Athenienſium dux occiſus meritò fuit propter luxuriam.

3 † Coitus, & ſomnus procedit ab humana infirmitate ob nimium æſum, & potum. Ideò Romani quàmplures Imperatores virtute ſe abſtinuerunt à crapula, & à potu: & magnus Alexander pro poſſe vtrunque vitauit, temperatè viuens à philoſopho ſuo magiſtro doctus.

4 † Infames luxuria reddit Imperatores, amicis, & inimicis odibiles, contemnibiles, & ſuę turpitudinis imitatores: milites de ſtrenuis facit imbelles. & ſæpe priuat illos honore, gloria, & triumpho. c. ue qui dicitis malum bonum, cum ſequenti. xi. q. iii. fortemq; martem luxurioſa voluptas vitiorum eſca deſerit, & ipſius vires eneruat furioſa libido: & Martiales viros ſolitos caſtrametari ſub diuo frigido, aere ſereno, & pati famem, & ſitim, pluuias, & ventos, frigus, & æſtum, in laboribus nutritos in ſeruiturẽ detinet: & fortes animos tollit, & effœminat mollis Venus, quę Troianũ euerſit Imperium, & imprudentum militũ fortiſsimorum virtutem opprimit per dies. Nec turpius eſt marcialibus viris ſolitis vincere viros, ſe ſuperari à fœmineo ſexu, & propter ipſum vt lepus, & rana in uileſcere: Milites libidinoſos nõ eſſe ſui iuris prudens Cato firmabat, ſed alieni corporis, & in aliena poteſtate ſubiectos: quoniam amantium animæ in alieno vi

uunt corpore. Vt de Marco Antonio cũ Cleopatra Aegyptorũ Regina legitur; Apuliana vna inermis femella ex Salapio orta, & Capuanæ delitiæ Pœnorũ ducem armatum Annibalem cum exercitu ſuo euerterunt, & ſe Carthaginenſium gloria coronarunt, & Romanum Imperium abſque bello conſeruarunt, experto poſt modum prælio, & uicto Annibale in Aphrica, captaque, & deſtructa Carthagine maximi Scipionis Aphricani, & Aemiliani virtutibus, & ingenio: ocium, poſt Venus, Cupido, uoluptas, odiũ, & diſcordia: honoribus, triũphis, ouationibus, & tropheis Romanum priuarunt Imperium.

5 † Vidimus in quibuſdam Apuliæ locis, fœminas in palio ſuo ſuper caput, & antè eorum faciem portare mẽtulæ formã in vituperium fortè victæ virtutis Annibalis, cum quo tonſores in primo bello punico venerunt anno illo quo Annibal venit in Italiã in qua perantea nõ erãt.

6 † Moleſtum quippè fuit Cæſari Augusto, & Romano Senatui munus quod fecit M. Antonius Cleopatræ propter luxuriam: cui præter Imperium ſuũ Aegypti accreuit Fęniciam, Syriam, Celeam, Cyprum, Arabiam, & Iudæam per Antonium mortuo ipſius Rege Anthigono; partim quoque Siciliæ, & alia quamplura regna per ipſum bello quæſita cũ Romanis viribus: & illam coronauit regno ſuo Aegypti, Libiæ, Siriç, Celeæ: & cum ea regnare Cæſarionem ex ipſa, & Iulio Cæſare Dictatore procreatum iuſſerit: & ꝙ filius Antonii ex Cleopatra reges regum nominauerit, & aſsignauerit Armeniam Alexandro cum Media, & Parthia, & Ptolemæo Ciciliã dederit: quos omnes veſtibus variis ordinatos diademate in Alexãdria coronauit Antonius tunc Baccho plenus.

7 † Coitus enim eſt quædam porcorũ proprietas, & abreuiatio vitę, vt dicebat Ariſtoteles, & Solomon Fornicarios, luxurioſos hæreditare putredinẽ, & vermes, firmauit: & nihil eſſe magis nociuum, & mortiferum ingenio quàm ipſa luxuria: quæ peregrinari mentem facit à ratione vt docet Fulgentius. Et ſi libido amplectitur animum, ipſe perditur animus, & vita breuiatur: Et probè dicebat Seneca, tria ſuſtinere dãna ꝓpter libidinẽ, videlicet Deũ offendere, & propriũ honorẽ, & humorẽ tollere ſui corporis, & ꝑdere denarios. Mulier initium fuit primi peccati: & primum parentem deiecit à paradiſo deliciarum, & omnis coitus eſt prohibitus pręterquàm matrimonialis, & in clericis eſt pernicioſus animæ. c. vt clericorũ mores, extrà de vit. & honeſt. cler. & c. nemo, xxiii. q. iiii. & c. qui dicit, vxorem non habeo ibidem.

8 † Et cum foret M. Cato ſenex, & ſine vxore ne fornicaret vxorem puellam accepit ad quem aues ſit eius filius Cato cum ſociis veniã obſecrans, & ſi hoc verum erat ꝙ ad hoc fortè ipſum induxiſſet ab eo petiit: cui pater ſenex reſpõdit, hoc feci vt multos procrearem filios pro republica tibi ſimiles, & ſimili ratione Piſiſtratus iam factis adultis filiis ſuis mortua vxore aliam vilis conditionis accepit vxorem, & filios plures ambo procrearunt qui excellentes fuerunt in armis, & literis.

9 † Et ſi vxoratus coit cum propria vxore cauſa habendę prolis, & reddendi debitum non peccat, ſed meretur: ſed ſi coit cauſa incontinẽtię, & excellendæ libidinis, & voluptatis, tunc venialiter peccat. c. quidquid, & ibi Glo. xxxii. q ii. abutẽdo autem vxore ſua ſemper mortaliter peccat: & eſt nephas loqui de tam abhorrendo crimine contra naturã auctẽn. ne luxu. contra natu. per totum titulum, coll. vi. & l. Iuliam, & l. fœdiſsimam, & l. cum vir nubit in fœminã, C. de adult. & Iuuenalis dicit in increpando vitia. Quid queris, nubit amicus.

10 † Quintus Fabius maximus fuit ſecreto increpatus militẽ qui captus amore cuiuſdã puellæ diſcedebat de caſtro, quã in exercitu fecit venire Q. Fabius erga militẽ inquiẽs irronicè maneas modo in caſtris cũ iſta: & miles adeò erubuit ꝙ fœminã amplius nõ aſpexit: quæ per Fabiũ miſſa poſteà fuit ad domũ propriã fœminę, ne maneret ĩ caſtris, & pepcit militi.

11 † Et dum Maſiniſſa capto rege Numidarum Syphace, de Sophonisbam vxorẽ Regis Syphacis in captiuam acceperit, & illi promiſerit eam in vxorem accipere data ſibi fide, de non præſentando ipſam Scipioni Romanorum Imperatori. Et cum poſtmodum ſecreto monitus fuiſſet à Scipione erubuit Maſiniſſa, cognoſcens ſe illi debere, & deliquiſſe, cum parere debuiſſet optimo, & continentiſsimo Imperatori, & eius virtuti: & literas cum veneno miſit Sophonisbę vt captiua venire deberet Romanorum Imperatori, vel ſumere venenum: & illa magis bibit venenũ, & periit: ne captiua iret Romã cum triumpho Romanæ virtutis.

12 † A Iulio Cæſare fuit carcerat⁹ Ouinius qui ſub Caluiſio Sabino militabat, quia in vxorẽ Caluiſii ducis luxuriosam fœminã de nocte duxerat in caſtris militari veſte indutã: Nec umq̃ fuit à carcere liberat⁹, niſi poſt mortẽ dictæ mulieris.

13 † Gloria maxima eſt Principum, & mortalium vincere ſemetipſos diuina ratione, & virtute propriam carnem caſtigando, & illam in ſeruitutem redigendo, vt docet Apoſtolus: & qui iuſtè pro Deo, & anima ſua ſpiritualiter pugnant contra malos ſpiritus, coronãtur ęterna triũphi corona: & plus eſt pugnare ſpũaliter contra malos ſpiritus hoſtes intrinſecos; q̃ contra viſibiles hoſtes, carnalia bella peragere: cum quibus continuò non pugnatur, vt fit aſsiduè contra malos ſpiritus: cum quibus eſt continua pugna, & rara victoria. Et reges illi qui cognoſcunt Deum, & ipſum timent, & venerantur, odio habent milites illos qui turpia, & vitia ſequuntur: & magis peroptant pro ſtibula, quàm manus cõſerere in hoſtes.

14 † Sanctum eſt ambulare cum bonis, & bonorum ſequi veſtigia, mores, & documenta, & malorum fugere cõmercium: qui ſine virtute, ſine modeſtia, ſine ſpe, ſine charitate, ſine miſericordia, ſine pietate, & temperantia, ſine fortitudine, & fide; ſine iuſtitia, & pudore, viuentes cũ dedecore; Deum ſpernunt, & ipſius præcepta: odentens illum cum ſua religione, non cognoſcentes ſummum bonum Deum luminum.

15 † Vituperatur virtus Demetrii vrbium expugnatoris filii regis Antigoni ob luxuriam ipſius ineffœminatam; Laudatur prudentia Democlis pulcri, & prudentis adoleſcentis: qui dum eſſet in balneo, & improbè conaretur Rex Demetrius viciare illum, quod pati noluit Democles ſapiens adoleſcens: & ne ui turpiter cognoſceretur, aliud non habens refugium; & ne pateretur iniuriam tantã cum ęterna infamia, & ignominia ſe proiecit in vas aquæ bulientis, & ibi in conſpectum tyranni gloriosè perit Democles, O, Scęlus nephandum uinci à ſuili voluptate: & ob hoc tãtas perdere palmas, quas mari, terrauè fuerit conſequutus Demetrius: qui nec veſtalium virginum, neque proprię ſororis reſpexit honorem: Ideò ipſum in prælio fuit peccatum ſuum proſequutum, dum filium regis Aſię Seleuci Antiochum inſequeretur ſciſo ipſius exercitu: & rediens ad ſuos poſteà reperiit patrem Antigonũ fuiſſe ab hoſte occiſum in tentoriis eiuſdem fracto exercitu filii expectantem auxilium in pugna. Et poſt varia rerum diſcrimina fortuna ſibi contraria exulatus à ſorte ſecunda in maximam reductus calamitatem ſublata ſibi Aſia à Liſimaco, & à Ptolemeo occupatum Cyprum vidit cum obſeſsis pignoribus ſuis charioribus, relictis Lacedęmoniis, & rebellatis Athenis in deditionẽ peruenit Seleuci regis Aſiæ: qui Demetrum captiuum poſuit in caſtro Cheroneuſium Syriæ: vbi ocio, crapula, & luxuria vt ſus in luto inuolutus periit annorum. lxiiii. inter concubinas.

16 † Nec durum fuit Romanis militibus in caſtris, & exercitibus morantibus habere ab ipſis exulatas fœminas, ganeas, & cinedos; ob virtutem eorum, & aſsiduũ exercitium labores, & ludos militares. Ita ꝙ nullum tempus pro Venere, & ocioſa ſeditione. Et Mirades Rex Aegypti filium ſuum in exercitio bellico inſtruxit à teneris: qui facto poſteà adulto, Arabos bello inuaſit, & vicit, & illos penitus deſtruxit ſua virtute.

Tyrannorum

17 †Tyrãnorum luxuria cauſa fuit mortis caſtæ Lucretiæ, & expulſionis ſuperborum regum Tarquiniorum, & libertatis Vrbis, duce Bruto, ſub cuius conſulatu, & Publii Valerii publicolæ propriæ non pareito ſoboli; depoſito Collatino marito Lucretiæ Roma liberata fuit a tyrannide.

18 †Mali à bonorum ſunt repellendi cætu, ne bonos infectent, Iuxta illud. Sordida facta pecus totum corrumpit ouile. Tolerandi tamen ſunt mali homines propter bonos, quando de eorum correctione non deſperatur, nec propterea ſunt deſerendi boni propter malos: quia boni ſunt ſemper amandi, fauendi, & extollendi e. Tolerandi. xxiii.q.iiii. & vii.q.i. c. aduerſitas, & c. Quiſquis. xxiiii.q.i. Et nihil eſt tam immobile quàm mulierum quarundam uoluptas: quæ ſimiles ſibi perſæpe faciunt homines facilè credentes illarum imbecillitati, & vanitati.

19 †Quæro de feudo franeo ſi in eo ſuccedunt fœminæ Bal. tenet quòd ſic in octaua feudorum diuiſione: quoniam feudũ franeum eſt liberum, id eſt, quòd vaſallus tenetur tantum ad obſeruationem fidei, & non ad ſeruitia, ſed ad maleficia ceſſante pacto, vel conſuetudine. Poſſet contrarium teneri ob multas rationes, vt tenet inſignis, D. Franciſcus De curte in quinta limitatione feudi: Nam regulariter fœmina in inueſtitura cõprehenſa cum maſculis, fęmina tamen cum maſculo non admittitur in feudo licet in inueſtitora uaſalli dicat pro ſe, ſuiſq; deſcendẽtibus maſculis, & fęminis, tamen cum maſculo nõ admittitur fęmina c.i. & per Doct. ibi de Epiſcop. vel Abb.

FINIS.

IVLII FERETTI RAVENNATIS
IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS EQVITIS, ET COMITIS LATERANENSIS PALATII,
Da militari iuſtitia, & de pœnis deſertionibus infligendis. Tractatus.

SVMMARIVM.

1 *Bellorum Imperatores bellare intendentes quid agere habeant,*

2 *Piſſenij Nigri Romanorum dictatoris iuſtitia contra milites qui pullum gallinaceum ablatum cuidam prouinciali comederunt.*

Brutus Lucinum Salam Romanum ducem pro furto facto in Sardinia declarauit infamẽ & cingulo militiæ priuauit.

3 *Publici latrones, impunè interfici poſſunt.*

Milites nullum quæſtum quærere habent, ſed ſuo ſtipendio contenti eſſe debẽt. & nu. 124.

Militantes propter prædam peccant.

De Alexandro qui noluit ſcribere Athenienſibus in fauorẽ Athenodori condemnati, quia non interfuerat ſacrificio Bacchi, ſed potius illi pecuniariam pœnam remiſit.

Salinator Conſul dãnatus fuit à Populo Romano, quia inęqualiter diuiſerat prædam militibus bene merentibus illam.

4 *Luculli ſententia cõtra inordinatos milites ſuos qui fugerant.*

5 *Publius familiaris Mithridatis, qui mortuo Regem, naginam ipſius enſis Ariato uendidit. et Caius dicti Regis commenſalis, qui eius coronam Fauſtino filio Syllæ dedit. à Pharnace militari iuſtitia fuere interfecti.*

Milites Caſſiani quare magis fuerunt laudati quàm milites Bruti.

6 *Homicidę & homicidiorum mãdantes, & mandatores milites ultimo ſupplicio puniuntur.*

Pœna unius eſt multorum metus.

Peccata ſuos tenere debent auctores.

Principes contra ius nullum punire debent, nec lędere qui de iure puniri non debet.

7 *Miles qui presby erum occidit, militia perpetuo carere debet.*

8 *Principes iuſtitiam cum equitate & misericordia indiſerenter omnibus adminiſtrare tenemur. & nume. 19.*

Iuſtitia eſt omnium uirtutum regina, & in pace regna conſeruat, & ſine ea quis diu regnare non poteſt.

Anacarſis ſententia quæ figuras leges eſſe ſimiles araneæ tellæ, paruas muſcas detinentis, magnas mole fortitudinis dimittentis, reprobatur.

9 *Reges & magiſtratus ſui prudentes & iuſti eſſe debent, ac exemplares aliis, ita quòd nihil in ſe habeant quod ipſi puniat. ſi alios rectè iudicare intendunt.*

10 *Cæſar quomodo in Gallia nomen iuſti ſibi adeptus fuit.*

11 *Iudices nullam in cauſis habere debent exceptionem perſonarum, ſed unicuique tenentur dare ſuum, & falſos calumniatores punire, exẽplo Alexandri Magni.*

12 *Filium Parmenionis ob proditionẽ occidit Alexander, & Orſoratem cuſtodie diſertorem interficit.*

13 *Alexander magnus Damonem & Thimoteum Macedones accuſatos per uim cognouiſſe fœminas militum Parmenionis præcepit interfici.*

Et Darij matrem, uxorem & filias pulcherrimas captas, & ſibi præſentatas noluit uidere, ſed intactas mandauit ab omnibus uenerari & Dario reſtitui.

14 *Leges & mores, uſusque ac conſuetudines locorũ ſeruari debent.*

15 *Ciues & milites in pace & bello iuuandi ſunt.*

16 *Stenus quomodo liberauit populum & ciuitatẽ Vni reorum à deſtructione Pompeij.*

17 *Reges uenerari debent, & dicti ſunt à rectè regendo.*

Torqueri an poſſint homines bonæ famæ.

Torqueri quis non debet, etiam in crimine læſæ maieſtatis, ſine legitimis indiciis.

Bannitus & legitime contumax, comparens ad purgandum contumaciam, abſque aliis indiciis præcedentibus torqueri poteſt.

18 *Principes non poſſunt quicq̃ contra ius diuinũ aut naturale facere.*

19 *Principes prudentes & manſueti eſſe debent.*

20 *Ariſtides Græcorum Rex, ob nimiam ſeueritatem & iuſtitiam fuit à patria expulſus.*

Iuſtitia cũ uirtute temperãtiæ mixta eſſe debet

21 *Catonis dictum, quomodo Romani Rempublicã ex parua magnam fecerunt.*

Regentes Rempublicam tenentur odire luxuriam, auaritiam, publicam egeſtatem, & fugere inertiam, & æquam iuſtitiam facere, nullo habito perſonarum diſcrimine, & anxiè curare ne uirtutum præmia poſſideat ambitio

22 *Reges militum cauſas audire tenentur, & illis adminiſtrare Iuſtitiam, quam Deus præcepit in terra ſeruari ob populorum pacem,*

23 *Iura an belli tempore ſint ſeruanda,*

Rumpentes Nili aggeres abſque ſui Imperatoris præcepto concremari debent.

24 *Stipendiarij qui ex Principis conſtitutione debent exire ciuitatẽ uel caſtrum ſub certa pœna ante conſumptionem unius candelæ accenſę, an incidant in pœnam, ſi candela à uento extincta fuerit.*

Statutum, quòd pœnæ duplicentur euntibus per ciuitatem poſt tertium ſonum campanæ ſonantis poſt duas horas noctis, an comprehendat repertum poſt illas horas in nocte Veneris ſancti, uel exiſtentẽ in loco ubi ſonus campanæ non porrigitur,

25 *Militibus itinerantibus captis ab hoſtibus eſt parcendum.*

Scipio Aphricanus largus fuit in rememorando, & pius ac clemens in puniendo.

26 *Pater ſubtrahens filium militem qua pœna ueniat puniendus.*

Filius parricida pœna ultimi ſupplicij punitur.

Faortus Parthus qui patrem Hiroclem iugulauit quomodo perijt.

27 *Miles ſine Principis imperio aggrediens uel deſcendens muros ciuitatis, morte naturali eſt puniendus.*

Milites ſine iuſſu Principis aggredientes hoſtium caſtra quo ſint puniendi. & nu. 53.

Milites ſuo militiæ gradu priuandi ſunt, ſi ſine iuſſu Ducis per foſſam caſtrum ingrediuntur,

28 *Milites qui ad opus ſibi impoſitum urgente neceſſitate, nõ accedunt, ſunt ſtipẽdio priuãdi.*

29 *Brutij ex qua cauſa fuerunt per Romanos pro carnificibus tenti.*

30 *Milites qui ex leui cauſa uel querela ſe mouent ſuſurrando in malum, & contra proprium iuramentum aliqua cõmittunt, ſunt puniendi.*

31 *Militantes ſolum propter prædas & diuitias an ſint puniendi.*

Metellus fugauit milites Sertorianos contendentes de præda equi Pompeij.

32 *Deſertores equites quibus pœnis ſint plectendi.*

Dolo concitantes ſeditionem quomodo puniendi ſunt.

De geſtis per Scipionem in Hiſpania cõtra ſeditioſos milites.

33 *Milites in præpoſitum ſuum uel commilitones ſuos manus uiolentas inferrentes, uel ſuum ducem non defendentes, cùm poſſint naturali morte ſunt puniendi.*

34 *Milites priuati militia per ignominiam deſertionis, qui abſque Principis ſui iuſsione in milites ſe eligi permittunt, morte puniri debent.*

35 *Miles commeatum habens à ſuo Duce diſcedendi, an pro deſertore habeatur, & qui per commeatum abeſt, an habeatur pro abſente.*

36 *Miles qui acie inſtructa primus fugit capite punitur.*

Fugientes de bellis publicis infames habentur, & ultimo ſupplicio ſunt puniendi.

Milites qui bellare dimittunt antequam ſit finita expeditio incepta. uel ſequuta uictoria ſunt morte naturali puniendi. Nec eis eſt ſoluendum ſtipendium.

37 *Milites fugitiui quandoque ſe tuentes fidi bellatores efficiuntur.*

38 *Calphurnius quomodo milites fugiẽtes ex bello Cannenſe puniuit.*

39 *Milites ultra debita ſtipendia aliquid indebitè accipientes, puniendi ſunt.*

Stipendiarij conueniendi ſunt in loco ubi ſtipendia merentur.

40 *Seruus qui Sulpitium dominum ſuum: ut morẽ gereret Syllæ occidit, quomodo poſtea ab ipſo Sylla in aliorum exemplum interfectus.*

41 *Venus in militia fugienda eſt.*

De Arthemene Armeno qui uenerat in ſuffragium M. Antonij contra Parthos, & ab eo cum gente ſua ſe abſentauit, quia uidit eum obcecatum Venere ob amorem Cleopatræ. Et de Domitio Enobarba & alijs qui ab eo aufugierunt.

42 *De Cæſaris uictoria contra Belgos in Gallia.*

43 *Deſertores uigilarum nocturnarum, & pacis turbatores capitali pœna puniuntur: Et excedentes agmina puniuntur fuſtibus, & bona deſertorum mortuorum publicantur.*

44 *Milites rumpentes ordines in militia ſunt puniendi.*

45 *Pœnam quandoque minuit, quandoque aggrauat nobilitas.*

Miles quando ſit melioris uel deterioris conditionis quàm non miles, remiſsiuè.

Milites grauius ſunt puniendi quàm alij pro delictis militaribus.

46 *Delicta militaria quandoque placidè ſunt puniendа.*

47 *Marius Capitolinus quomodo ob ſeditionem popularem damnatus.*

48 *Thimoteon Dux Corinthi quomodo pauidos ſuos milites damnauit.*

49 *Segnes milites, contumaces, deſides & negligentes, ſeditioſi & deſertores ſunt ſæuiter puniendi.*

50 *Scipio. Cato, Magnus Alexander & Aurelianus maximè laudantur, cùm fuerint in re militari caſtigatores libidinis & triumphatores cõtra Venerem, Bacchũ & Cupidinẽ.*

Milites adulteri qualiter puniendi.

51 *Transfugæ ex hoſtibus quandoque proſunt. ut in caſibus hic enumeratis. & nu. 52.*

53 *Transfugę pœna ultimi ſupplicij puniri poſſunt qua pœna & illi damnantur qui parati ſunt ad fugam.*

De geſtis Principum contra milites transfugas. & nu. 54. & 55.

55 *Transfugæ torquendi ſunt ante quam debita pœna puniantur, ut conſocios propalent & arcana ſuorum.*

56 *Miles qui captus ab hoſtibus redire potuit & non redijt, pro transfuga habetur.*

Transfugæ reuerſi & non recepti ciuitatem nõ recuperant.

57 *Morte naturali ſunt puniendi, ſecreta Principis hoſtibus nunciantes.*

58 *Militibus cuſtodiam deferentibus, uel portantibus extra caſtra aliqua iniuſſu Ducum eſt pœna capitis.*

59 *Et iactatibus ſe feciſſe egregia facta in pugna. Et illis qui præter uoluntatem ſui Ducis pugnãt, uel pre timore arma iactãt. & nu. 60.*

61 *Exploratores qui hoſtium precibus tardi ſunt ad referendũ eorũ ſecreta Duci ſuo, conuicti, uiui concremantur.*

62 *Sodomitæ concremari debent.*

63 *De uoce C. Lucij, qui de inhoneſtu actu pluries*

Interpellauerat Trebonium iuuenem. & de corona ipſius Trebonij propter eius uirtutem & conſtantiam.

Marius qua ex cauſa fuit tertiò à senatu Conſul electus.

64 *Pollimacus ab Alexandro fuit occiſus, quia in Perſia ſepulchrum Cyri Regis Perſiæ deſtruxit.*

De morte Aboliti, & eius filii Orixartis, quoniam Alexandro non portarunt frumenta, pro exercitu, ſed illi theſaurum ſeruarunt,

65 *De donis datis per Alexandrum militibus ſuis ultra ſtipendium pro bene geſtis contra Darium.*

66 *Feuda quotupliciter aperiantur.*

67 *Socius criminis an ſit teſtis idoneus & probet contra ſocium criminis.*

68 *Dux, Marchio, & alij priuilegiati, accuſati de crimine læſæ maieſtatis, an pro hoſtibus habeantur.*

69 *Principes, Duces, & alij habentes iuriſdictionẽ meri & mixti imperij in uaſallos, prohibentes illos accedere ad ſuperiores & ſe reclamare, ex cauſa grauaminum ſibi per ipſos dominos illatorum crimen læſæ maieſtatis incurrunt.*

Abutentes iuriſdictione, ſibi commiſſa ea priuari debent.

Princeps cõcedendo iuriſdictionem in uaſallos. non per hoc eam à ſe eximit, quin ea & ipſe uti ualeat, in eoſdem met uaſallos.

Princeps poteſt ad libitum ſuum cauſas inferiorum ad ſe auocare.

70 *De impetu Sertorij contra facinoroſos milites Marij, ac eorum cede, & de nece Cecinæ, & quomodo prouinciam Hiberniæ ſibi beneuolam fecit, & de alijs geſtis ipſius Sertorij.*

71 *Miles qui fracto carcere aufugit, pœna ultimi ſupplicij puniri debet.*

Deſertores militiæ publicatis bonis morte naturali puniuntur.

Fidei ruptores & fraudatores, & pacis fractores, ac turbatores capite puniuntur.

Fuluius Suffecius Albanus, quia fidem rupit & pacta Regi Tullo non ſeruauit, binis quadrigiis iuſſu Populi Romani fuit laceratus.

72 *Dantes arma carceratis, ut carceres rumpant et effugiant, naturali morte ſunt puniendi.*

Milites fugientes è carceribus ſine legitima cauſa capti, an pro deſertoribus habeantur.

Iudici iniuſtè exequenti licitè reſiſtitur.

73 *Principes & milites militantes nocendi cupiditate, & ulciſcendi crudelitate, rebellandi feritate, & affectione dominandi, ualdè excedunt.*

74 *Excedunt́q; milites negotiando, mercando, uſurando, placitando, luxuriando procurando, & ſe immiſcendo uiliſſimis miniſterijs deturpando militiæ dignitatem & gloriam.*

Excedunt milites quoque non utendo militia ad id ad quod eſt inſtituta.

Miles qui ſe uulnerauit, uel aliàs uoluit ſe occidere, qua pœna ſit plectendus.

75 *Fures & latrones milites, uiarumque derobatores publicarum, ac pacis ruptores, & aliena bona furantes, eorum auxiliatores, & huiuſmodi criminũ participes, et fures ac furta receptãtes ſũt mortis naturalis pœna plectẽdi.*

Latrones & ſtractarum derobatores poſſunt à quocumque impunè occidi.

76 *Milites relinquentes caſtra, & ſe ad latrocinia & deprædationes conferentes furca ſunt ſuſpendendi.*

77 *Iura ſanguinis an excuſent receptantes latrones,*

Latrones quolibet die puniri poſſunt.

78 *Teſtes recipi & examinari poſſunt feſtino tempore, ac eis iuramenta præſtari in criminalibus & captiuorum cauſis.*

Defenſio omni die & tempore danda eſt reis, nec ipſis deneganda eſt illam petentibus.

Priuati carceris crimen committentes afficiendi ſunt ultimo ſupplicio.

79 *De Ceſaris licentia conceſſa militibus ſuis tumultuantibus, & de eorum pœnitentia.*

De G. Pompeio qui milites ſuos puniuit, quoniã Senatum truncauerant Mediolani.

80 *Seruus qui contra dominum in eum ſæuientem ſe tuatur an incurrat aliquam pœnam.*

81 *Obedientia in cunctis eſt præſtanda in re militari, cum ſit uexillum ſalutis & uictoriæ. ac Regum ueneranda corona.*

82 *Pœna falſi punitur qui miles non eſt, & pro milite ſe gerit.*

Milites ſecundum qualitatem delictorum, locorum & temporum ſunt puniendi.

83 *Iudex habens ius commune & ſtatutarium, an poſſit ius quod uult in iudicando amplecti.*

84 *Miles exiſtens in aliqua comitatiua in uia uiolẽtiã paſſus, an poſſit impunè uim repellere.*

Miles an poſſit uiolentiam paſſum impunem defendere.

85 *Violentiam repellere licet cũ moderamine inculpatæ tutelæ conuocando amicos pro defenſione perſonæ ac rerum ſuarum.& nu. 86.*

Vim licet repellere pro defenſione rerum depoſitarum & commodatarum.

86 *Moderamen inculpatæ tutelæ an in defenſione requiratur.*

Defenſio perſonæ uel rerum an incontinenti uel ex internallo ſit permiſſa.

87 *Miles tenetur in bello ſtrenuè & pertinaciter pugnare.*

De pœna Senatus Romani cõtra milites captos à Pyrrho Rege Epirotarum.

88 *Antiquitas aliquorum militum uenas propter delictũ ſoluebat.ut dimiſſo cruore perirent.*

Craſſus Grecum Architatum qui ei non par uit,primò uirgis cæſum, priuauit ſtipendio.

89 *Titus præfectus equorum ,à Lucio Calphurnio Piſone Conſule,quare priuatus fuit dignitate,tunica ſibi decincta.*

90 *Equus in bello uulneratus , & in ciuitate mortuus,an à milite emendari debeat.*

Inobedientia in re bellica nihil eſt deterius.ideò Aulus Fuluius ordinis Senatoris filiũ inobedientem occidit.

91 *Emphiſtion Alexandri amicus infirmus non parens Glauco medico perit. & impatiens Alexander de morte amici Glaucum innocentem occidit.*

92 *Milites recedentes à caſtris iniuſſu Ducis , & qui ſuſpecti accedunt ad caſtra,ac qui ſigna relinquunt, aut pulſi loco cedere auſi ſunt, ſunt uarijs pœnis affligendi , prout in exemplis.num.93 94.96.97.98.& 99.*

95 *Pœna homicidij non punitur occidens transfugam,uel ciuitatis hoſtem.*

100 *Deſertor nomen generale eſt in re militari,comprehendens in ſe genus omne delictorum quæ in re bellica committuntur.*

Milites proditoriæ tractantes mortem amicorum ſuorum , & commilitonum cum eorum inimicis capite puniuntur.

101 *Brutus quomodo licentioſos milites Caſſianos, eorum Imperatore mortuo,retinuit.*

102 *Miles deſertor per patrem curiæ oblatus , qua debeat pœna puniri.*

103 *Pigritia inter milites qualiter ſit punienda.ubi habes de pigritia Liptopi.*

104 *Miles qui intra tempus comeatus non reddit an pro deſertore habeatur.*

105 *Milites nimis loquaces, & uociferantes ſilentij tempore an ſint puniendi.*

106 *Deſertores ſunt milites & Duces, qui nec probè nec fideliter ſeruiunt Dominis ſuis , uel ſeruiunt , ſed non cum eo numero militum & equorum,pro quibus ſtipendium accipiunt.*

107 *Milites fugientes de bello,& qui dominos deſerunt in prælio inter hoſtes , ſunt criminis læſæ maieſtatis rei.*

Bellum gerens ſine iuſſu Principis,læſæ maieſtatis crimen committit .

Et qui ſciens non propalat proditionem contra Regem & dominum ſuum.

Item qui non propalat illos quos uidit cudere falſam monetam ſui Principis.

Et qui militem eligit ſine iuſſu ſui Ducis.

Et qui bellũ præparauit etiã iniuſſu Principis.

Et qui exercitum ſuo ſucceſſori miſſo non dedit.

Et qui officium dare noluit ſucceſſori ſuo.

Et qui imperium uel exercitum pro Romano populo deſeruit.

Et qui priuatus eſt,dolo malo uſus eſt auctoritate magiſtratus.

108 *Duces exercitus non tenendo debitum numerum militum derobantes ſtipẽdium Regibus ſuis, ultimo ſunt affligendi ſupplicio.*

109 *Beſſum à Dario corruptum lacerari arboribus fecit Alexander magnus.*

110 *Iudex non eſt crudelis , cum crudeles damnat & iugulat.*

111 *Ciuitas an teneatur emendare equum mortuum in expeditione militi ſuo gratis ſeruienti.*

112 *Exercitus poteſt bona amicorum accipere et alienare neceſſitatis tempore.*

Domino equitanti ad aliqua loca debentur expẽſæ & nemo excuſatur immunitate aliqua.

Excuſationem nemo habet quando Princeps facit exercitum , ab ijs quæ ſunt neceſſaria.

Immunitas neminem excuſat à collecta propter neceſſitatem impoſita.

Dominus tranſiens per loca ſua cum exercitu. debet ex prædijs ubi tranſit alimentari.

113 *Miles diſcedens ante tempus ſuæ conductæ , an debeat ſatisfieri pro tempore quo ſtetit.*

Quid de Doctore conducto ad legendum uel ad aduocandum.

Et quid de medico conducto ad practicam medellæ & ad medendum.

Et quid de famulis militum uel ciuium,

114 *Dominus an tenea ur pro facto famuli.*

Doctor ſeu ſtipendiarius de licentia domini itinerans ſalarium ſuum habere debet.

115 *Peditatus Germaniæ conductus ad certum tempus & pro certo ſtipendio per Ducem Mediolani, ſi dum eſt in itinere captum eſt Mediolanum ab aliquo Principe an debeat habere ſuum integrum ſalarium.*

116 *Famulo infirmo an debeatur ſalarium pro tempore infirmitatis.*

117 *Dominus an teneatur facere expenſas famulo infirmo.*

118 *Stipendiario infirmo debetur ſalarium.*

119 *Pacta uel conſuetudo an ualeat quòd pro conducendo pedites mutuentur pecuniæ & equi ex ſi in itinere ſpoliantur an debeant ſibi reſarciri ablata.*

120 *Milites in propria domo manetes uolentes gaudere priuilegijs militaribus & habere ſtipendium ſicut ſi in caſtris manerent, ſunt puniendi.*

121 *Deſertor miles à Principe reſtitutus, & miles ab hoſtibus captus, & ad ſuos reuerſus, ſtipendium conſequi non debet.*

122 *Arma uel ferrum ad hoſtes portantes morte naturali puniri debent.*

123 *Præſtans operas conductas uel promiſſas cuius expenſis uiuere debeat.*

124 *Milites concutientes & opprimentes populos, quid indebite petendo, pro deſertoribus habentur.*

125 *Miles damnatus ad inſulam ad fodiendum metallum ob maleficia. captus & uenditus à latronibus, reſtituto pretio emptori in pœnam remittendus eſt.*

126 *Caſtrenſiani milites ad quid teneantur.*

127 *Geſta Magni Alexandri ut facilius Perſas debellaret.*

128 *Principis ſui maledicentes qua pœna ſint puniendi.*

129 *Serui militantes an puniri debeant.*

Serui ſine iuſſu domini poſſunt ſe defendere.

130 *Ciuitas ſi iuit ad exercitum, & aliquis in illo exercitu deliquit, Poteſtas ciuitatis poteſt punire delinquentem in exercitu.*

Territorium dicitur uniuerſitas agrorum infra fines cuiuſque ciuitatis.

131 *Maleficij locus quis dicatur, ſi quis fuit in uno loco captus & in alio ſpoliatus.*

132 *Milites in quibus caſibus poſſunt ſuſpendi.*

133 *Rei criminis læſæ maieſtatis & hæreſis poſt mortem damnantur in cadaueribus & bonis quæ fiſco applicantur.*

Mors in furca de formis & turpiſſima eſt & ſeruile ſupplicium.

134 *Nobiles delinquentes non ſuſpenduntur, ſed decapitantur in ciuitate Neapolis.*

Pœna imponitur militibus deſertoribus & reis criminum ſecundum perſonarum dignitates, & delictorum qualitates.

135 *Rebelles qui propriè dicantur,*

Rebelles poſſunt ab omnibus impunè occidi.

Rebellis qualiter puniatur.

136 *Abbagæ Regis Tartariæ magna iuſtitia, contra nepotem ſuum qui proditoriè fecit in pugna Chriſtianos trucidare.*

137 *Imperatoris Manlij Chili mirabile geſtum contra quendam qui patriam ſuam proderat.*

138 *Regna fraude proditorum quæſita pari fraude perduntur.*

139 *De conſpiratoribus & eorum pœna remiſſiuè.*

140 *Miles poteſt deprehenſum cum uxore ſua in adulterio impunè occidere.*

Verberans clericum confabulantem cum uxore, an in pœnam Canonis incidat.

141 *Leges quare factæ ſunt.*

142 *Rebello uerbum quid denotet. & quid ſit rebellio.*

143 *Cadauera mortuorum delinquentium pro qualitate delictorum ſuſpenduntur & uariis modis laniantur, & cruciantur ad terrorem.*

144 *Pœna pro menſura delicti lege diuina imponebatur.*

145 *Crimina ſunt per magiſtratus punienda, cohertione legitima, ut ſceleſtorum augeatur iniquitas.*

146 *Criminum nimia indulgentia dat audaciam incentiuam peccandi & reiterandi delicta & nume. 148.*

Delictum ſine cauſa legitima componi non debet, neque cum omnibus indifferenter delinquentibus.

147 *Delicti pecuniaria compoſitio cum quibus fieri debet.*

148 *In delictis conſiderandum eſt tempus, locus, dignitas, nobilitas, qualitas, ætas delinquentium, intentio & ſexus.*

149 *Legum proprium eſt dare pœnam malis &*

præmium bonis.

150 *Iudex iuſtè & ſine culpa occidens clericum, an incidat in irregularitatem.*

Clerico non licet paganum occidere.

151 *Zuntatores qui ſint, & qua pœna puniantur.*

152 *Milites coram quibus iudicibus & magiſtratibus ſunt conueniendi.*

Reges in puniendo milites ſuos quandoque mites, & quandoque ſeueri eſſe debent.

153 *Milites ob neceſſitatem accipientes propria auctoritate utenſilia pro ſe & equis ſuis, ea ne ualia non inuenientes puniri non debent.*

154 *Boues, currus, & alia iumenta pro neceſſitate militiæ licet accipere unà cum inſtrumentis aliis quantumque alienis.*

155 *Princeps poteſt capere currus & naues ſubditorum pro ſuis rebus uehendis.*

156 *Fiſcus pro plauſtris & nauibus acceptis pro exercitu tenetur mercedem ſoluere.*

157 *Plauſtra & naues tempore exercitus occultatæ poſſunt de iure confiſcari.*

158 *Stipendiarii impunè deprędantur pro uictu in bello licito.*

Neceſſitas non habet legem nec moderamen diligit.

Furtum factum propter neceſſitatem famis excuſatur.

Opera facta urgente neceſſitate nõ ſemper ſunt laudabilia.

Boues aratorij, plauſtra & inſtrumenta fundi inſtructi pro pignore capi non poſſunt.

159 *Officialis pro ſui utilitate fiſci pecunias mutuare non poteſt.*

Officialis poteſt pecunias fiſcales mutuare ſtipendiariis pro ipſorum neceſſitatibus.

160 *Iudex poteſt pecuniam communis exigere pro reficiendis ſibi expenſis factis in aptando cameram ſuam in palacio.*

161 *Iudex poteſt multas exigere pro querendo aliquo maleficio.*

162 *Miles qui ſine iudicis præcepto exclamauit ciuitatem, arcem, uel oppidum aliquod deprædari uel comburi, & ſecuta fuit deprædatio uel incendium, aut aliud damnum, qua pœna ſit puniendus.*

163 *Furca ſuſpendi debent piratæ, & latrones famoſi ſacrilegiq́; & transfugæ ad hoſtes fugientes, auctores quoque ſeditionum, ac reuelantes ſuorum Principum, Regumq́; ſecreta: ſeu alicui mortem inferentes, & falſos Deos adorantes.*

164 *Seruus qui iuſſu domini ipſius domini uxorem occidit, an ſit puniendus.*

165 *Falſificantes literas militiæ ducum & ſuperiorum ſuorum, morte naturali ſunt puniendi.*

Falſum committit, qui ſciens rupit filum uel miciam literarum principum.

166 *Principes & præſides prouinciarum exiſtentes in exercitu, & extra ſuam iuriſdictionem, an poſſint ſubditos punire, & inter ſubditos ſententiare, præcipere, ac multare.*

Militibus in quibus caſibus fiat remiſſio. remiſſiuè.

167 *Habens gratiam de uno homicidio, ſi poſteà fecit ſecundum homicidium, & impetrauit gratiam de ſecundo non facta mentione de primo, nihil ualet.*

168 *Delicta quot modis committantur.*

169 *Pęna mortis naturalis in omnibus infraſcriptis caſibus imponitur: Chriſtianum lapidãs odio Chriſtiani nominis occidi debet.*

170 *Qui maius ſacrilegium facit.*

171 *Virginem Deo dicatam, uel alterius uxorem rapiens.*

172 *Sacrificantes idolis.*

173 *Turbans doloſè diuina officia.*

174 *Contra naturam luxuriantes.*

175 *Scienter rebaptizans.*

176 *Signum crucis cudens in loco qui poſſit pedibus calcari.*

177 *Emens muricem, & tingens purpuram.*

178 *Muros urbis uiolans.*

179 *Frumentum exercitus lucri faciens.*

180 *Monetam falſificans.*

181 *Rerum actor, uel caſtaldio, aut procurator ſubiectum deprędans.*

182 *Mulier quæ ſe ſubiecit bruto.*

183 *Incendiarius ciuitatis uel oppidi.*

184 *Confugiens ad hoſtes. dans illis conſilium, et manifeſtans auxilium.*

185 *Fautores ſeditionis, aut tradimenti ſeu proditionis.*

186 *Qui patriam prodit.*

187 *Latrones in inſula, uel nemore, aut infrequentatis itineribus deprædantes.*

188 *Publicus & famoſus fur.*

189 *Prædator Principis uel Regis, aut domini ſui temporalem aut ſpiritualem iuriſdictionem habentis.*

190 *Homicida parentum.*

191 *Homicida quicunque quod facit expectet.*
192 *Pacem iuramento firmatam frangens occidendo uel uulnerando.*
193 *Concitantes populum.*
194 *Seruus qui dominum prodit uel occidit.*
195 *Seruus qui cum domina concubuit.*
1;6 *Adulterium committens.*
197 *Tutor qui eam cuius tutor eſt corrupit.*
198 *Inferens in ſe manus proprias.*
199 *Turbator pacis.*
200 *Qui fulſit hoſtes, uel eis arma dedit.*
201 *Tenens puellas in poſtribulo.*
202 *Faciens eunuchos.*
203 *Fugiens fracto carcere.*
204 *Miles cuſtos captiuum dimittens.*
205 *Commentarienſis qui reum mortis euaſit.*
206 *Carcerem priuatum faciens.*
207 *Furcas ſua auctoritate erigens*
Priuatus utens imperio uel in ſignis repræſentantibus magiſtratum.
208 *Miles qui commilitonem ſuum ferrit, aut ferro percutit.*
209 *Miles uel alius qui manus intulit duci, aut præpoſito ſuo poteſtatiq́, uel capitaneo illius terræ.*
210 *Iudex publicam pecuniam ſubtrahens.*
211 *Miles qui integra acie inſtructa fugit, de bello.*
212 *Mulierem prægnantem necans. uel abortum faciens.*
213 *Duos aut plures occidens.*
214 *Auctor aggreſſuræ uel uiolentiæ ubi cædes facta eſt.*
215 *Muſelantes liberos homines.*
216 *Miles ne pugnet langorem ſimulans.*
217 *Miles contumaciam quamlibet committentem.*
218 *Iudex qui in publicum uocat matrem familiás.*
219 *Nili aggeres aut ripas deſtruens, aut cluſas publicas rumpens.*
220 *Receptantes latrones, & alios reos inſignes.*
221 *Furantes liberos aut pueros alienos.*
222 *Furantes aut inuadentes caſtra ciuitates uel oppida.*
213 *Permittens hoſtes uenire, quos ratione officij prohibere tenetur.*
224 *Facientes uaſtum de nocte in uineis uel campis.*
225 *Abſtrahentes aliquem de religione.*
In maleficiis puniendis proceditur de ſimilibus ad ſimilia.
Similitudo quotuplex ſit.
Maius ſimile eſt eligendum, ubi duo ſunt ſimilia.
Similitudo non dicitur ubi eſt eadem ratio. ſed eadem & idem ius eſt ſtatuendum.
Argumentum à ſimili ceſſat in caſu non dubio a coniectura.
226 *Statuta & conſuetudines locorum poſſunt pœnas delinquentium permutare tam in terra quàm in mari.*
Conſuetudo maris ſeruanda eſt, prout conſuetudo terræ.
Statutum uel conſuetudo de pœna pecuniaria delictorum poteſt facere capitalem.
227 *Mortalis quæ nam ſit iuſtitia.*
228 *Domini an ſint iudices in cauſa ſuorum uaſallorum.*
229 *Priuatus tenens ad ſuum ſeruitium militem in matricula deſcriptum. qua pœna teneatur.*
Diſcordiæ ciuitatum ſunt earum ruinæ.
230 *Dominus qui promiſit uaſallum ſuum curię præſentare ſub certa pęna, liberatur ſi ipſe uaſallus fuit ante tempus à latronibus mortuus.*
231 *Miles delinquens in exercitu puniri poteſt extra exerc tum & territorium.*
232 *Milites legibus parere debent.*
233 *Inueſtitura facta de feudo uaſalli uiuentis, quem dominus credebat eſſe mortuum, non ualet.*

1 IVSTI bellorū Imperatores, † & honoris cupidi Deum, & proximum ſuū amantes ſi regnare intendunt, pati nō debent maleficos viuere ſuper terram: nec parcere ferro aduerſus eos, nec contra militiæ deſertores in bello, neque contra pacis turbatores populorum, & exercituum, nec contra illos qui vim inferunt annonariis, & illis q eſculenta, & poculenta, & alia neceſſaria pro victu, & veſtitu ad armandum ferunt in caſtris ad exercitum, & ad vrbes amicorum: & omnes nō ſuſpecti ad exercitum bona ferrentes, & ad amicos populos accedentes cum mercibus tutò diu, noctuq́; venire valeant, & recedere ad

libitum ſuum cum publico ſaluo conducto, emiſſo proclamate. l.i. C. quæ res vend. non poſ.

2 † Peſſennius Niger Romanorum dictator necari iuſsit milites decem qui pullum galinaceum ablatum cuidam ꝓuinciali comederent, reſtituto decuplo pretio dicto prouinciali, & exercitui pro illis præcanti interdixit ignem, & cibum coctum, nec eos veſci alia re mandauit, niſi aqua frigida cum pane conceſsit. l. deſertores. §. miles, ff. de re milit. Lucium Salam Romanum ducem damnauit Brutus pro furto facto in Sardinia, & illum declarauit infamem, & priuauit cingulo militiæ.

3 † Impunè, & ſine peccato publici latrones interfici poſſunt. c. cum homo eſſes, xxiii. q. v. & l. i. C. quando liceat ſe ſine iudi. vind. c. inter alia, extra de immunit. eccleſ. nullum queſtum quærere de iure habent milites, ſed eſſe debent contenti ſtipendio ſuo cum Imperiali numificentia auten. de exhiben. reis. §. optimum. Peccatum eſt militare propter prædam. xxiii. q. i. c. militare. Et dum fuiſſet rogatus Alexander ſcribere Athenienſibus in fauorem Athenodori Athenienſis quod facere noluit ab Athenienſibus condemnati, quia non interfuerat ſacrificio Bacchi: ſed pœnam illi magis remittere voluit Alexander decem talentorum in quibus condemnatus fuerat, quàm in eius fauorem ſcribere. Salinator vir conſularis damnatus fuit à populo Romano quia non æqualiter diuiſerat prædam militibus benè mœtentibus illam.

4 † Et dum bella gereret Lucullus contra Mithridatem, occurrit ꝙ Barbari ſequentes ceruum venerunt in Romanos, & cũ ipſis fuit initiata leuis pugna quæ poſtea aucta fuit ex vtraque parte bellatorum multitudine occurrente. Et cũ tunc Romani forent inordinati, & verterent terga rogarunt Lucullum ducem ſuum vt illos in acie inſtrueret, & illicò daret ſignum ad pugnam: & euidens factũ Lucullus ipſos in aciem poſuit dato ſibi ordine vt ita inſtructi quietè ſtarent in aciebus, & diſcendens in planum proſpexit quoſdam ex ſuis fugere ad vallum, quos retinuit cum reliquo ſuorũ: & iuſſit illis vt ſecum ire deberent ad hoſtes, contra quos impetum fecit, & fugauit, & reſtrinxit in vallum ſuum: & rediens ad ſuus præcepit illis qui fugerant quòd induti alba ſoluta veſte foderent foueã vnam duodecim pedum antè oculos aliorum militum.

5 † Publius familiaris Mithridatis mortuo rege furatus fuit vaginam enſis ipſius regis valoris. cccc. talentorũ, & illam vendidit Ariato: & Caius Comenſalis regis mortui coronam Mithridatis ſecreto dedit Fauſto filio Syllę, & demum fures à Phornace filio regis Mithridatis interfecti fuerunt militari iuſtitia. Caſsiani milites pro eorum diligentia, & ſolicitudine magis laudabantur, quàm milites Bruti ex eo quia in Macedonia primò applicauerant ad flumen, & primò pontem fecerunt, & tranſierunt amnem quàm Brutiani.

6 † Puniuntur quoque homicidæ, & homicidiorum mandantes, & mandatores milites vltimo ſupplicio. l. nõ ideò minus, C. de accuſ. vt pœna vnius ſit metus multorum. l. i. C. ad leg. Iul. repetun. & habent operari Principes vt peccata, & delicta teneant ſuos auctores. l. ſancimus, C. de pœn. Nec habent punire quemq̃ contra ius diuinum, & hominum, nec illos lędere qui de iure puniri non debẽt: pro ut imprudenter facit longobarda. l. ſi quis de libero in longob. de paricid. lib. i. Nam æquitas iuris gẽtium permittit delinquentes puniri, & innocentes abſolui.

7 † Nec miles interfector presbyteri poteſt vlterius vti militia, aliàs puniendus eſt c. ii. de pœnit. & remiſ.

8 † Iuſtitia erga omnes indifferenter locũ habere debet cum æquitate, & miſericordia mixta: omnibus eſt ęquè tegenda iuſtitia: quæ Regina eſt omnium virtutum, & eſt à Deo prædilecta quę regna in pace conſeruat, & ſine ea quis diù regnare non poteſt: & locus ille vbi non eſt iuſtitia, deſerendus eſt: aliàs breui diuino

iudicio diſcipabitur. Et in exercendo iuſtitiam Anacarſis ſententia eſt abolenda:quæ figurat leges eſſe ſimiles araneæ tellæ quæ muſcas paruas detinet,& magnas mole fortitudinis dimittit.

9 † Et reges,& magiſtratus ſui prudentes, & iuſti eſſe debent, & exemplares aliis: ita ꝙ nihil in ſe habeant quòd puniat ipſos, ſi alios rectè iudicare intendunt iuxta illud Euangelicum.

Tollere feſtucam ſi uis de fratris occelis;

Quę tua conturbent lumina tolle trabem. Marius ex duobus exercitibus, quorũ alter militauerat ſub Rutilio, & alius ſub Metello: volens eligere vnum ex dictis exercitibus,elegit illum qui militauit ſub Rutilio; quia magis expertus erat,quàm alius licet foret maior.

10 † Et pro iuſtitia Cæſar in Gallia appretiare fecit ligna omnia quæ erant in caſtris ſuis, & pretium dari mandauit illis de quorum prædiis,& nemoribus inciſa fuerant: & iuſti nomen adeò queſiuit ꝙ ſibi fuit in auxilium in acquirendo totam Galliam.

11 † Et magnus Alexander reddendo ius militibus ſuis loquẽte actore obturabat ſibi aurem; quam reo reſpondente detegebat:& ambabus auribus audiebat, inquiens, vnam aurem habere pro actore,& aliam pro reo; Docens iudices nullam in cauſis habere debere exceptionem perſonarum,& vnicuique dare ſuũ, & falſos calumniatores puniri præcepit Alexander.

12 † Filium Parmenionis ob proditionem occidit Alexander, & Orſoratem caſtri relictum ob deſertionem cuſtodiæ interfecit.

13 † Audito per Alexandrum Damonem, & Thimoteum Macedones per vim cognouiſſe fœminas quaſdam militum Parmenionis, ſcripſit ſi conſtabat tale delictum per ipſos fuiſſe commiſſum: ipſos ſine venia, & miſericordia vlla interfici præcepit,vt beſtias inhoſtiſsimas humani generis; ſubiungens ingenti experto bello contra regem Darium, & illo fugato captis illius exercitus tentoriis cum regio curru,& arcu,& maxima præda,& ſpoliis interfectorum hoſtium vndecim millium,& magna captiuitate hoſtili:in qua Darii matrem Statiram,vxoremque, & filias eiuſdem regis pulcherrimas, & illas ad huc inquit ſe non vidiſſe,nec verbum audiuiſſe illorum qui loquuutur de illarum maxima pulcritudine: quas lugentes de Dario conſolari mandauit per Leonatum Darium viuere,& non eſſe mortuum,neque Captiuum:& vt reginas hortari,& venerari ab omnibus iuſſit: & probè putauit Alexander plus eſſe virtutis ſemetipſum vincere, quàm hoſtes ſuperare.

14 † Seruandæ ſunt leges,& mores, vſus,& conſuetudines locorum: & legum obſeruator fuit rex Agiſlaus Lacedęmonius docens militarem diſciplinam, & pacem per leges ſeruari: & quòd officium erat optimi Imperatoris ſeruare leges;& operari vt illæ immaculatæ ſeruentur à ſubditis pro communi omnium beneficio, & vt Rex veneretur, & cognoſcatur: vt milites,& populi ſanctè,& quietè viuãt, & prudenter militent ſeruatis iuribus; & vigoroſa dicitur ciuitas quando politicè cum modeſtia viuitur ſecundum leges.

15 † Ciues,& milites tutandi ſunt in pace, & bello; cum foret nuntiatũ regi Agiſlao in bello commiſſo apud Corinthum octo tantum Lacedęmones fuiſſe mortuos, & ex hoſtibus millia decem, non lætus fuit inquiens,non lætaris ſed magis plangis miſera Gręcia: quia iſti octo qui mortui fuerunt in bello contra Barbaros,apti erant deſtruere omnes Barbaros orbis:cuius exemplo; duces habent peramare milites ſuos, & pro eorum vita,& honore curare.

16 † Et volens magnus Pompeius in Sicilia populum,& ciuitatem deſtruere vnireorum:quæ fuit ſibi acerrima hoſtis, & amica Carbono, & Stenus illius princeps vrbis erga Pompeium dixit ciuitatem eſſe innocentem,& iniuſtum fore illam iniuſtè punire,& nocentes liberare: cui reſpondit Pompeius qui nam erant nocentes,& qui innocentes: ſe eſſe nocẽ

tem Princeps dixit, & populum innocē tem, & ꝙ ipſum Principem occidere deberet qui coegit populum eſſe fauorabilem Carbonianis ciuibus Romanis: & Pompeius ob conſtantiam liberi animi Steni Principis liberauit ipſum, & populum à pœna. Et maior gloria quidē fuit in virtute magni Pompeii Romanorum Imperatoris, quàm fuerit in Alexandro magno, qui cruce occidit Caliſtenē Ariſtotelis affinem pro libertate loquendi in fauorem patriæ.

17 † Et debent reges venerari ſua virtute, & magnitudine ſuadente iuſtitia: & dicti ſunt reges à recto, & à rectè regendo. c. regum, xxv. q. v. & ſe habent regere ſecū dum iura: & canones, nec uti ſua libera poteſtate cum peccato, nec mandare, neque pati homines bonæ famæ ita paſſim torqueri contra iuſtitiam pro crimine: vt bene ſcribit excellentiſsimus doctor D. And. de Iſer. in conſt. regni Siciliæ incip. inquiſitionibus. de pugnis ſublatis, & cunctis ſeruare teneantur iura ſua, priuilegia, & iuris dictiones. Legimus veteres ſeruaſſe iuſtitiam licet ignari fuiſſent diuinæ legis, & quę erant ita tuta in ſe ipſis, & ſuis pluſquàm, & in aliis ſeruabant. Nec deueniri de iure poteſt ad torturam niſi pręceſſerint contra reos indicia legitima. l. milites, C. de queſt. & l. i. ff. eod. & l. ſicut, C. de falſ. Etiam ſi inquireretur quis de crimine lęſæ maieſtatis torqueri de iure non poteſt, nec debet abſque legitimis præcedē tibus indiciis, habetur per Bal. & Glo. in l. ſi quis alicui, C. ad leg. Iul. maieſt. Fallit in bannito, & legitimo contumace: ꝙ ſi comparuerit ad purgandum contumaciam retorqueri tunc poterint abſque aliis indiciis pręcedētibus, vt tenet Bal. poſt Nicol. de Matarellis in l. i. viii. col. C. de hęred. inſt. & in l. quicunque, C. de ſeru. fug. & per Franciſcum Brun. in tract. ſuo de indici. & tort. col. xxxv. & per Glo. in c. queſtionem. xii. q. ii. & tex. in l. ſi quis alicui, & ꝑ Glo ibi. & Doct. C. ad l. Iul. maieſt. Vbi numerantur plures caſus in quibus peruenitur ad torturam ſine præcedentibus indiciis.

18 † Nec iure poſſunt Principes facere contra ius diuinū, & naturale: quoniā ipſi Principes ordinariè ligantur iure diuino, & naturali, ac gentium. c. i & ꝑ Doct. ibi extra de probat. Et ſi abſoluta ſua poteſtate facerent abſque legitima cauſa: malè quidem facerent: quia excederēt ſuam poteſtatem, & vt alias dixi Deum lęderent, cuius iudicium, & ſagittas vitare non poterint, & habent conſiderare principes terreni ꝙ ſunt mortales, & Deo ſubiecti. c. Regum, xxxv. q. v.

19 † Et excedentes reges poteſtatem ſuam non ſeruando iura, parum equidem regnarent occulto Dei iuditio, & tenentur in ſe habere iuſtitiam cum temperantia, & moderamine æquitatis, & miſericordiæ, iuxta illud Solomonis. Noli eſſe nimis iuſtus, quia peribis cum iuſtitia tua, c. ſerpes, de pœnit. diſtin. i. Et debent eſſe prudentes, & manſueti Principes. c. vlt. de ſenten. excom.

20 † Et legitur Ariſtidem regem Græcorū ob nimiam ſeueritatem, & iuſtitiam expulſum fuiſſe à patria ſua: & ſic iuſtitia eſſe debet mixta cum virtute temperantię: quia ſi modum non haberet, iuſtitia in ſe caderet ſeuitia, & crudelitas. Et vera eſt illa iuſtitia quæ freno moderatur temperantiæ. l. iii. ff. vbi pupill. educ. deb. & l. cum filiis. § pater, ff. de leg. ii.

21 † Nolite inquit Cato exiſtimare maiores noſtros armis rem publicam ex parua magnam feciſſe. Nam ſi ita eſſēt multa plura nos, & maiora quàm illi haberemus cum modo aucta ſit: Sed alia fuerunt quę illos viros magnos vbique fecerunt quę nobis nulla ſunt videlicet domi induſtria, fōris Imperium, animus liber in conſulendo, non libidini delictorum ob noxius: propter ea regentes, & adminiſtrantes rem publicam tenentur odire luxuriam, auaritiam, publicā egeſtatem, & fugere inertiam, & æquam iuſtitiam facere, nullo perſonarum habito diſcrimine, & anxiè curare ne virtutum præmia poſsideat ambitio.

22 † Et tenentur Reges iuſtitiæ zelo audire militum cauſas, & crimina omnibus pēdendo; quod coacti propter Deum iuſti-

etiam faciunt: quam ipſe Deus præcepit in terram ſeruari ob populorum pacem quæ cum iuſtitia oſculata eſt: & veritas de terra orta eſt, & iuſtitia de cęlo proſpexit: & veritas, & miſericordia ſe inuicem obuiarunt ut inquit Propheta; & quia Deus amat iuſtitiam: & iuſtos; & odit iniquitatem, iniuſtitiã, & iniuſtos: & præmiſsis cuiuſcũque militis animus reconciliari poteſt beneuolentia principũ qui vt decet venerari debent ab omnibus vt ſimulacrum; ſi erga omnes vſi fuerint iuſtitia abſque perſonarum exceptione c. in iudiciis, de reg. iur. in. vi.

23 †Et dicit Ioan Faber in proœm. inſtit. ꝙ tempore belli non ſeruantur iura. ſcilicet de facto: ſed quòd ſanctius foret quòd illo etiam tempore ſeruaretur magis iuſtitia, quàm in alio tempore; licet rigor ipſius ſeruari tunc non deberet c. fin. de tranſ. & c. Sciendum, xxix. diſtin. & milites ſua virtute acquieſcent iuſtitiæ: & ſui uotis Imperatoris: & perpetuam ignominiam fugientes pugnabunt pro gloria; & odemes crimina vitabunt iniuſſu ſui ducis rumpere ibi, & fluminum ripas, & aggeres: & boni pro virtute, & mali formidine pœnæ ſe abſtinebunt à peccatis, & à delictis militaribus. Ignis autem, & vltimi ſupplicii pœna infligitur rumpentibus Nili aggeres abſque ſui Imperatoris præcepto l. i. C. de nili agger. non rumpen.

24 †Si iuſſu Principum fuerit proclamatũ quod omnes ſtipendiarii exeant ciuitatem, caſtrum, vel vallum ſub certa pœna ante cõſumptionem vnius candelæ accenſæ; Quæritur ſi candela accenſa fuerit extincta vento an incidant in pœnã? Dic ꝙ debet conſiderari tempus quo veriſimiliter fuiſſet conſumpta candela: & habita dicta conſideratione incident in pœnam proclamatis: vt dicit And. Barba. in c. cum in veteri, de elect. & Iaſon in l. Talis. C. de iis quib. vt indig. vbi ponit caſum quod ſi fuerit ſtatutũ pœnas duplicari euntibus per ciuitatem poſt tertium ſonum Campanæ ſonantis poſt duas horas noctis: & forte Campanæ nõ ſonabunt vt in veneri ſancto; & ſi quis repertus fuerit tunc de nocte vt incidat in pœnam conſiderabitur tempus quo potuiſſet veriſimiliter ſonari, Campana ſi non fuiſſet ligata: & ſi talis repertus ire de nocte poſt dictum ſonum Campanæ fuiſſet tunc in loco adeo diſtante ꝙ nõ audire potuiſſet dictum ſonum Campanæ ne incidat tamen in pœnam ſtatuti quia erat nox, & hora talis qua debuiſſet veriſimiliter ſonari Campana: Ita tenet Bal. in l. Liberorum, ff. de in fam. & magnus practicus Alb. de Roſa. in ii. parte ſtatutorũ in viii. q. & Bar. & Lud. Roma. in l. i. §. hoc autem ſenatus, ff. ad Sylla. ſenatuſconſul.

25 †Et ſi milites aliqui itinerãtes capti fuerint ab hoſtibus, parcẽdum erit illis, niſi dedita opera id feciſſent l. non omnes, §. àbarbaris, ff. de re milit. Et optima illorum eſt cõſiderãda vita. Scipio Aphricanus inclytus Imperator largus fuit in remunerando, & pius, & clemens in puniendo: Ita quod milites ſuos deuinxit in æternum.

26 †Et ſi pater tempore belli ſubtraxerit filium militem, exulandus eſt, & multandus in parte bonorum: & ſi pacis tempore fuſtigandus eſt pater ſubtractor, qui ſi filium militem debilitauerit deportabitur l. ii. § i. & §. iis qui & l. qui cõmeatum, & l. iii. & l. Non omnes, & l. Proditores, ff. de re milit. Et ſi Paricidia filius qui patrem occidit puniri debet pœna vltimi ſupplicii, l. i. & per totum titulum, ff. ad leg. Pomp. de paric. qua pœna puniri debuit. Fraortus Parthus qui patrem Hiroclem impiè iugulauit, ut illi ſuccederet in regno, ſed Dei iudicio lacceratus periit cadens in precipitem ex altiſsima rupa.

27 †Et ſi miles ſine principis Imperio vallum, caſtrum, menia, ciuitatum, aut murum aggreſſus fuerit, vel aſcenderit, aut deſcenderit non vrgente belli neceſsitate naturali morte puniendus eſt, vt in §. Muri, inſtit. de rer. diuiſ. Et milites illos qui ſine principis iuſſu auſi fuerint aggredi hoſtium caſtra ex authorizanit Claudius Imperator, & illos Romam miſit puniendos: & quidem ſunt priuandi

di milites ſuo militię gradu qui ſine iuſſu ducis p foſſam fuerint caſtrũ ĩgreſsi.

28 † Aurelius Cotta conſul Romanus iuſſit vrgente neceſsitate equites ad opus accedere quorum pars acceſsit, & reliqui non obtemperauerunt quæſtus fuit apud Cenſores: & per patres notati fuerunt. ita ꝙ eos ignominioſè priuarunt ſtipendio, & effecti fuerunt diruti aeris.

29 † Et quia Bruci fuerunt qui ſe primò cõtulerunt ad Annibalem, & contra Romanos militauerunt, uictis poſtmodum Pœnis à maximo Scipione in Aphrica, eoſdem Brucios pro carnificibus, & eorum famulis ignominioſè tenuerunt Romani Claudii Pii ſententia.

30 † Et puniendi ſunt illi milites militiæ gradu qui ex leui cauſa, vel querela inter milites ſe mouerint ſuſurando in malũ: & illi quoque puniendi ſunt milites qui in p̃lio defecerũt, & deſertores dolo fuerunt committentes contra proprium iuramentum qđ pręſtiterunt de non vitando mortem pro re publica, & Imperatore ſuo: quo mortuo exercitus eſt vt Ciclopes ſine oculo, vt dicebat Demades de exercitu Alexandri magni mortuo Alexandro ſuo rege. c. prohibentur, & ibi Glo. ii. q. i.

31 † Et illi excedunt milites qui non ꝓpter rempublicam, & ipſius honorem, ſed ob prędas, & diuitias quærendas militãt. c. militare. xxiii. q. i. & hoc Sertorio nocuit per ipſum rupto Pompeio. Nã Sertoriani milites equũ tunc vulnerati Põpeii ditiſſimè ornatũ ab eo dimiſsũ ꝑꝑ vulnus acceperũt auidi p̃dã inſimul cõtendẽtes ꝓ equo, & tunc Põpeius aufugit, cui occurrit Metellꝰ & in fugã poſuit Sertorianos.

32 † Deſertores equites tempore pacis iure priuãtur dignitate militię, & deſertores in bello vltimò ſunt plectendi ſupplicio. Qua pœna ſunt puniendi etiam dolo cõcitantes ſeditionem: vt Scipio fecit in Hiſpania, nã dum ipſe exiſteret ad mortẽ infirmus tumultuarũt milites ſui duobus ex infimis militibus creatis ducibus ſuis per exercitũ tribunorũ ipſius exercitus Scipionis ſpretis præceptis, & pariter fecerunt primates Hiſpaniarum Mandonius, & Indibilis procurãtes ſe fieri Principes earum concitata ſeditione: & cum Scipio foret cõualidatus cõuocauit exercitum in noua Carthagine ad contionẽ, omnibus primò monitis præcepit militibus præuerecundia, oculis in terram affixis tenentibus duobus militibus Romanis tantum punitis in conſpectu exercitus: quoniam illi duo milites fuerũt qui concitauerant ſeditionem in exercitu falſa ſeminata voce mortuũ eſſe Scipionẽ: qui nouum iuramentum præſtitit militibus, & in Suſitanios contra Mandoniũ, & Indibilem bellum indixit, qui ſe Principes Hiſpaniarum commiſſa rebellione contra Romanos fecerãt: & illicò cũ exercitu acceſsit in Suſitaniam, & vbi Mandonius, & Indibilis exercitũ ſeditioſum tenebant. xx. millium peditũ, & duorum millium equitum: appropinquatis exercitibus inſtructis ad bellum, & pertinaci cõmiſſo certamine in medio per Scipionem artè reductis Hiſpanis; qui victi permanſerunt magna ſequuta cæde ſeditioſorum rebellium: & per fugam euaſerũt Mandonius, & Indibilis, qui repentè legatos miſerunt ad Scipionem veniam de præcantes de errore. Et Scipio prudentiſſimus Imperator ſciens non minorem eſſe honorem, & laudem vincere clemẽtia, & manſuetudine hoſtes q̃ armis, pepercit illis, & cõmiſit exercitum ſolui tunc eorum pecunia, quod ſibi pergratum fuit tanti Imperatoris iam perdita, & recuperata gratia,

33 † Et illi quoq; milites q̧ in p̃poſitũ ſuũ, vel cõmilitones ſuos inferũt manus violentas, vel ducẽ, & p̃poſitum ſuũ non deffendunt in bello cũ potuerint, vel circũuentos in acie deſeruerint naturali morte puniendi ſunt. l. quod euitandi, cum Glo. ii. C. de condit. ob rurp. cauſ.

34 † Et virtus militũ Metelli vulnerato ipſo duce ſuo Metello in bello Sertoriano ꝓpter defenſionẽ ſui ducis memori pręſtiti iuramenti militaris facto in Sertoriũ impetu victoriã habuit fugato Sertorio; & ibi obſeſſo in montana vrbe. Et morte puniendi ſunt milites illi qui deportati, ſeu priuati militia fuerunt

per ignominiam deſertionum; ſi paſsi fuerint abſque principis ſui iuſsione ſe in milites eligi ob militiæ dignitatem. l. i. C. de iis qui in exil. dati, vel ab ord. moti ſunt lib. xii.

35 † Quæritur de milite qui commeatum habuit à duce ſuo diſcedendi, an pro deſertore habeatur? Dic ꝙ non, & An ille deſertor ſit qui per cõmeatum abeſt; & an ipſe pro præſente habeatur; dic non haberi pro deſertore, ſi pro pręſente cum iuſſu, & ſeu licentia ducis abſit l. hac lege, & l. in ſacris, cum ſimilibus. C. de pro xim. ſacr. ſcri. & l. penul. C. de errog. mil. ann. etiam cum ſimilibus.

36 † Et iure ſtatutum eſt militari, illum puniri morte naturali qui acie inſtructa ꝓ expeditione primus fugit ex acie, & fugam arripuit in cõſpectu militum. l. iii. §. emanſor, & l. omne delictum, ff. de re milit. Et infames ipſo iure efficiuntur. milites illi qui de publico bello fugiunt. c. infames. vi. q. i. Et vt dictum eſt ſunt vltimo ſupplicio puniẽdi. l. iii. ff. ad le. Iul. maieſt. Et etiam illi ſunt puniendi ſimili pœna qui bellare dimittunt anteꝗ ſit finita expeditio incæpta, vel ſequuta victoria. c. i. extra de renun. & iis non eſt ſoluendum ſtipẽdium. l. iii. C. de his qui non exple. ſtipen.

37 † Fugitiuos quoſdã Macedones ex ſuis fugientes illicò fuit proſequutus Lucullus cum reliquo equitatus, & peditatus acie inſtructa: & hoſtes credentes Lucullum velle pugnare aggreſsi ſunt Macedones illos fugitiuos cum impetu maximo: Ita quòd fuerunt coacti dicti Macedones ſe tueri, & contra eorum voluntatem ex fugitiuis effecti fuerunt fidi bellatores, & hoſtes tunc Lucullus ſuperauit celeritate ſua.

38 † Et Calphurnius abſtulit arma militibus illis qui ex bello Cannenſe fugerãt in Siciliam, quos etiam uario corporum labore, & cruciatu puniuit, & eorũ Præfectum inter funditores deſcripſit, & ex ordine Pręfectorum deleuit militum: & illis decem millibus militum qui de bello Cannenſe fugerant parcere noluit Romanus Senatus, ſed illos priuauit militia, & exules miſit in inſulam Siciliæ.

39 † Et puniendi ſunt illi milites qui vltra debita ſtipendia aliquid acceperint in de bitè. c. militare, xxiii. q. i. Et conueniri de iure poſſunt ſtipendiarii in loco vbi merentur ſtipendia. l. municipes. §. fin. ff. ad municip.

40 † Et ſeruo illi qui occidit dominum ſuũ Sulpitium tribunum plebis acerrimum hoſtem Syllæ: vt morem gereret Imperatori Syllæ; Sylla libertatem donauit, & eundem ſeruum factum libertum ex ſaxo poſt tarpeio capitolii proiecit Sylla in præcipitem in aliorũ exemplum qui dominos ſuos impiè audent occidere.

41 † Vituperatur Venus in glorioſa, virtuoſaq; militia triumphante, & hac de cauſa Artemades Armenus plenus virtute dum in ſuffragium Marci Antonii veniſſet contra Parthos cum ſexdecim millibus equitatus, & ſeptem millibus peditatus, & videns M. Antoniũ eſſe obcęcatum Venere, & non eſſe ſui iuris ob amorem Cleopatrę ſe abſentauit ab eo cum gente ſua, & in patriam reddit ab M. Antonio trãsfuga. Et Domitius Enobarba unà cũ regibus Aminta, & Deiotaro, & pluribus aliis ab M. Antonio aufugit ad Cęſarem Auguſtum relictis ſeruis cum omnibus aliis ſuis bonis: cui Domitio ſequẽti die M. Antonius vtens munificentia erga ipſum, miſit ſeruos cum reliquis bonis ſuis, quod adeò moleſtum fuit Domitio quòd mori percupiebat magis, quàm viuere. Et illi efficiuntur infames milites qui ob hoſtium timorem fingunt langores, & rixoſi milites ſunt puniendi abſque venia: & illi quoque qui gladio vulnerant commilitonem ſuum, & ſi cum lapide priuantur militia.

42 † Audito per Cęſarem Belgos tertiam partem Gallię incolentes rebellaſſe, & aliam partem Galliæ inuaſiſſe: contra illos acceſsit quàm celerrimè Cæſar cum exercitu quos rupit, & occidit: Ita ꝙ flumina, & paludes ob occiſorum cadauera viam tranſitus fecerunt Romanis, & reliqui rebelles qui euaſerant ſine bello uſque ad Oceanum Cęſari obe-

dientes ſpontè fuerunt.

43 † Deſertores uigiliarum nocturnarum, & pacis turbatores capitali pœna mortis naturalis puniuntur, & excedentes agmina ceduntur fuſtibus: & bona deſertorum mortuorum confiſcantur. l. non omnes, ff. de re milit. & qui à loco, & ſignis ceſſerit, vel propriè coho tis deſertor fuerit, Prudentis arbitrio Ducis puniatur.

44 † Et rumpentes ordines in militia nunquàm coronantur, ſed puniendi ſunt milites iure, ſententia Themeſtoclis Atticorum Ducis excellentiſsimi. l. omne delictum, ff. de re mlit. & l. i. C. de deſert. & occult. lib. xii.

45 † Pœnam quandoque minuit, & quandoque aggrauat nobilitas. c qui contra, xxiiii. q. i. Et in conſtitutione Friderici Imperatoris de qua in lib. iii. conſti. Regni Siciliæ incipiente. Pœnam eorum, de forbannitis, & foriudicatis in §. Et in caſu præſenti, & quando ſit melioris conditionis miles, & quando deterioris quàm ſint alii non milites habetur in l. fruſtra, C. de re milit. Et grauius ſunt puniendi milites q̃ alii pro delictis militaribus. l. ſi deſertorē, C. de deſert.

46 † Placidus, & lenis quandoque eſſe debet Imperator circa punienda delicta militaria c. Domino ſancto, ſo. diſtin. & l. deſertorem, ff. de re milit. qualitate attenta criminum, temporum, perſonarũ & locorum; Exemplo Q. Fabii qui prudenter vitam donauit quandoque militibus ipſis primò benè monitis iuxta illud Poetæ.

> Hic grauius Entellum dictis caſtigat Aceſtes.

Et probè caſtigatos verbis milites ſępe muneribus ornauit, & pręmiis pluribus: ita ꝙ ipſos ad bellum promptiores, & ſibi deuinctos reddidit Fabius imppetuũ; & pro victoria magis eſt timendus Imperator quàm hoſtis.

47 † Et Marius Capitolinus q primus Gallos expulit à Capitolio ob ſeditionem popularem per ipſum ortam, ſeminata diſcordia in populo in contemptum legum ſuperbia eleuatus contra dictatorē, Q. Capilolinum; Iuxta illud.

> Venit honos ſceleri miſera, vt diſcordia regnat.

Fuit per tribunos militum damnatus in Petilia Sylua, & proiectus in præcipitē de capitolio, & periit in Tarpeium relicta ibi memoria gloriæ, & pœnæ ſuæ.

48 † Et Pauidos illos mille milites qui diſceſerunt ab exercitu Timoleonis ducis Corinthi antè pugnam quam præparabat facere contra Pœnos, & tyrannos Siculos, iuſsit Timoleon illos antè ortum ſolis adeſſe Syracuſis: qui nauigando verſus Italiam cum ſaluo conducto prędà extiterunt populorum Blenectorum, & in ſeruitutem reducti fuerunt.

49 †Et ſegnes milites, contumaces, deſides, & negligētes, ſeditioſi, & deſertores ſunt ſæuiter puniendi, & ſine venia: quia hęc non ſolum ad ſingulorum mores, ſed ad ſummam rerum, & ad ſalutem omnium pertinent: vtriuſque Scipionis exemplo Aphricæ domitoris, & deſtructoris Q. Fabii maximi, Cæſaris, Pompeii, Marii, Catonis, Seuerii, Alexandri, & Aurelii Imperatorum ſententia. Et dum intellexiſſet M. Scaurus eius filium in Sylua tridentina locum dediſſe hoſtibus interdixit illi pręſentiam ſuam: & filius verecundia ductus ſe propria manu interfecit. Clearicus Lacedæmonius præclarè inquit magis fore à militibus timēdus dux ſuus, quàm hoſtilis exercitus; & ꝙ melius eſt etiam militibus ꝓ honore glorioſæ militiæ ipſos periiſſe in bello q̃ ſupereſſe ſuo glorioſo duci. Et Romanus Senatus de conſilio Appii Claudii iuſsit milites ſuos qui capti à Rege Pyrrho fuerunt, & inde ab eo licentiati hoc modo puniri illos iuſsit, ſi fuerint equites in numero eſſe peditum, & ſi pedites in numero fore pillariorum, & funditorum, & ꝙ extra vallum manere deberēt, donec eorum quilibet ſpolia hoſtium reportaſſet in exercitu Romano. Et conſul Ottocilius Craſſus iuſsit omnes illos milites qui captiui fuerant Annibalis ꝙ extra caſtra ſtare deberēt, donec ꝓpria virtute honorem in bello amiſſum recuperarent. Et Quintus Metellus Mace-

donicus exiſtẽs in Hiſpania intellecto ꝙ
quinque ex cohortibus ſuis loco ceſſarẽt
hoſtib⁹, illas aſtrinxit publico inſtrumẽ-
to ad recuperandum locũ amiſſum, & il-
los fuit minatus ꝙ illos nõ erat receptu
rus in aliorum numero, niſi prius victo-
riam cohortum reportaſſent, & prohibi-
tos fuit vſus balneorum, cõuiuiorũq́; T.
Præfecto ſibi inciſo tunicę cingulo; & ꝙ
ita pedibus nudis ſtare deberet, & tota
die, donec venirent cuſtodiæ totius diei
iuſſu Lelii Piſonis conſulis.

50 † Scipio, Cato, Magnus Alexander, &
Aurelianus fuerunt in re militari caſti-
gatores libidinis: ii quidem virtute ſua
ratione liberi arbitrii ſe probè continue-
re, diuinis armis induti triũpharunt pru
dentia ſua, obtenta victoria contra Vene
rem, Bacchum, & Cupidinem, adulteros
milites, & violantes hoſpitis vxorem fu-
ne alligauit duabus inflexis arboribus,
& indè dimiſsis occubuerunt lacerati: Et
Macrinus Imperator ob ſimile crimẽ mi
lites adulteros in bouino Coreo ſepelliri
viuos mãdauit. l. deſertores. & l. qui com
meatũ, ff. de re milit. Ex lege Moſaica la
pidant̃ adulteri teſte Euangelio, & deca-
pitant̃ Imperiali lege l. Iulia, C. de adul.

51 † Regula eſt in re militari ꝙ transfugę
ex hoſtibus proderint valdè; ſi certa de ip
ſis potuerit fides haberi: quoniã ꝑ ipſos
vires minuuntur aduerſariorum, vt fit de
occiſis hoſtibus licet ſit ſuſpectũ, & exo-
ſum nomen fugitiuorũ: & valdè nouis, &
ueteribus amicis odioſum.

52 † Equites illi tercentum Hiſpani, & Scy-
thæ transfugæ Annibalis ꝓfuerunt Mar
co Marcello, & hoſtes fuerunt acerrimi
contra Annibalẽ, & Romanis amici: cũ
quibus duce Marcello occuparũt Syracu
ſas, Gareſiũ, & reliquas Siciliæ vrbes, &
alia multa loca experto bello ruptis Car
thaginenſibus, & exercitu Hipocratis ca
pto Spartano Danippo q̃ nauigabat Sy-
racuſas triumpharunt in vrbe Romulea
aliorum caput Regina locorum, & vrbiũ
orbis terrarum.

53 † Et de iure puniri poſſunt transfugæ pœ
na vltimi ſupplicii qua pœna, & illi dam
nantur qui parati ſunt ad fugã moderna
vigente cõſuetudine. Et ſi qua cohors
mala mẽte fugerit ad hoſtes, vt quãdoq;
cõtingit, conſiliũ erit vt duces exercitus
transfugę cohortis callidè faciãt ꝓclama
re in exercitu, vel ſecreto ꝑpalet ſuis, vel
vt artè certiorent̃ hoſtes qualiter hoc ꝓ
ceſsit cõſilio ducis: vt aliquis ex illis va-
leat ꝑ dies certiorare hoſtiũ ſecreta, qđ
fieri poterit variis modis vt hoſtes ſint in
ſuſpicione ꝓditionũ, & perdant̃ trãsfugę
illi, & vt ex ſuorũ animo tollat̃ terror, &
metus: & magis audaces, & fortiores red
dant̃ ad pugnã, & ſuſpicionẽ hoſtibus in
cutiãt, vel eductis copiis incõtinenti acie
inſtructa, & illis nuntiato qualiter miſit
illam cohortẽ ad hoſtes callidè ipſis in-
ſidiando vt eos ponerẽt in medio. Man
lius filiũ inobedientẽ qui pugnauerat li-
cet victorioſè cõtra hoſtes iniuſſu patris,
primò virgis cæſum ſecuri occidit. Et L.
Papirius curſor dictator Romanorũ Fa-
biũ Ruttiliũ magiſtrũ equorũ ſecuri pu-
nire intẽdebat: q̃a iniuſſu dictatoris pu-
gnauerat quantũq; fœliciter, & cũ fugiſ-
ſet Romã illũ fuit inſequutus, & illi nũq̃
parcere uoluit, niſi ad ꝑces patris, & filii
genuflexorũ veniã petentiũ corã Dictato
re, & Senatu populoq́; Romano, & mili-
tũ perorantiũ. Ad Ameliæ Ruffo Præ-
fecto equorũ manu litoris lacerata fuerũt
veſtimenta in Armenia iuſſu cõſulis Do
mitii Carbuli ex eo ꝙ ꝓceſsit q̃a ĩordina
tũ equitatũ tenuerat: & hic Domiti⁹ par
ua militũ manu Parthos longa multitu-
dine ſubſtinuit ſua virtute. Cotta Cõſul
in Sicilia Valeriũ tribunũ militũ nobilẽ
Romanũ ꝓpriis manibus virgis caſtiga-
uit de deſertione: & idẽ Cõſul virgis cæ-
ſit Publiũ Aureliũ eius Agnatũ quia in
Liparia fuit ſibi cõbuſtũ vallũ, negligen-
tia, cõſule tunc ito in Meſinã ꝓ certo ne
gotio Romanæ reipublicæ, & ipſũ exau
ctorizauit, & in numero peditum poſuit.
Viſo ꝑ M. Antoniũ aggerẽ q̃ fiebat ꝓ val
lo fuerat incẽſus decimauit milites illarũ
duarũ cohortũ q̃ fuerant, in opa; & illos
caſtigauit ſupplicio iuſto, & earũ centu-
rios puniuit, & legatos priuauit officio vi
tuposè: & reliquo dictarũ cohortũ iuſsit
ꝓ cibo dari ordeũ, & millia quatuor illi⁹
legionis

legionis quæ ſine iuſſu ſui Imperatoris
Regium oppidũ deprædarũt, primò cap-
ceratos morte puniuit, & idem fecerunt
transfugis Annibalis: & iuſſu Senatus
remanſerunt inſepulti, & quòd nullus il
los ploraret ſub pęna Senatus Conſulti
C. Curius Conſul in bello Dardanico
apud Dirachium legionem tumultuan
tem puniuit, quæ dixerat ſe nole ſequi
conſulem in locis aſperrimis, & illam
exantorizauit, & armis priuauit: & ita
ipſam tenuit pro aliorum ſeruitio ad fa
ciendum paleam, & lectos militum, &
ad fodiẽdum foueas pro vallis, & caſtris:
nec vnq̃ voluit ſuppleri de illis legioni-
bus aliis, de inſigne leuaret militare il-
lis priuatis armis. Exemplo Anniba
lis qui Numidas ccccc. equites arte trãſ
fugas fecit dolos præparando Romanis
apud Cannas anteqnàm expeditio fie
ret, & tunc educto exercitu acie inſtrũ
cto ad celerem pugnam peruenit dece-
ptis Romanis, & famoſam victoriam nul
lo æuo perituram habuit.

54 † Et ſtrennus Imperator Dithamis con
tra Tumidum Xerſem ſimili conſilio vi
ctoriã aꝛtè habuit, ſui ducis verbis inci
tato exercitu ardore maximo pugnante.

55 † Romani antiqui transfugas punierunt
incißione dexteræ manus: & vt prodito
res ſunt torquendi transfugæ antequàm
puniantur debita pęna, vt propalet con
ſocios, & arcana ſuorum.

56 † Pro transfugis miles habetur ille qui
captus fuit ab hoſtibus, & redire potue
rit, & non rediit: & ſi redierit recipien
dus eſt ad militiam ſi conſtiterit ipſum
euaſiſſe, & non transfugaſſe: & transfu-
gæ reuerſi, & non recepti ciuitatem nõ
recuperant l. iii. & l. Iam, & l. Poſtlimi-
nium ff. de capt. & poſtl. reuerſ.

57 † Et morte naturali puniendi ſunt illi
qui nunciant ſecreta hoſtibus l. omne
delictum §. qui in acie, cum l. ſequenti
ff. de re milit. qua pęna etiam milites il
li qui à loco ſibi dato per ducem dolo
ceſſerunt puniendi ſunt.

58 † Capitale delictum eſt militibus cuſto
diam deſerentibus, & illis quoque qui
extra caſtra aliqua portaſſent in iuſſu
ducum.

59 † Et iactatoribus qui ſe iactant feciſſe
egregia facta in pugna, & illis qui præ
ter uoluntatem ſui ducis pugnaſſent,
uel pre timore arma iactaſſent.

60 † Et publicè puniebantur ab exercitu
pro deſertionibus, & præmiabantur etiã
publicè pro eorum geſtis egregiis. Ideò
Romani pro legum obſeruatione, & prę
miorum remuneratione pro optimis ge
ſtis imperium ſuum accreuerunt: & il-
lud æterna gloria coronarunt.

61 † Exploratores autem qui hoſtium pre-
cibus tardi fuerunt ad referendum ho
ſtium ſecreta Imperatori ſuo, ita cum
hoſtibus conuenti, uiui concremantur.

62 † Qua pæna etiam puniendi ſunt ſodo
mitæ cum infamiæ nota, aucten. ne lux.
cont. nat. §. i. & l. Cum vir, & l. Fæ-
diſsimam C. de adult. & Inſt. de interd.
§. lex Iulia, & l. fin. ff. ad leg. Iul. de
adult.

63 † Probè laudatur Marius à Senatu ter
tio conſul electus ob uirtutem, & iuſti
tiam ſuam: Contingit ducem cohortis.
C. Lucium Marii nepotem, in cuius Lu
cii cohorte deſcriptus erat Trebonius Iu
uenis egregiæ formæ quem C. Lucius
de inhoneſto actu pluries interpellaue
rat: & dum una nocte ad ſe illum uenire
mandaſſet, & ille parendo iuiſſet ad ip
ſum, & dum illum turpiter cognoſcere
voluiſſet Trebonius euaginauit enſem
& C. Luciũ interfecit Mario tunc abſen
te: quo redito pluribus de Trebonio ha
bitis accuſationibus de morte nepotis;
& ad ipſum vocato Trebonio, & illo cõ
parente ad iudiciũ; & videns Trebonius
ſe multos habere accuſatores, & defenſo
rem neminem: tunc totum factum nar
rauit inducendo teſtes quibus probaba
tur qualiter pluries reſiſtit uiolentiæ C.
Lucii: & qualiter ſibi munera multa de
derat, & ꝙ nunq̃ noluit illi facere copiã
ſui corporis. Et tunc miratus C. Marius
de virtute iuuenis Trebonii illum coro
nauit corona patriæ: quo relato in vr
bem Senatus in præmium tam pulchri
geſti Marium tertio Conſulem crea-
uit.

64 † Pollimacum occidit Alexander quia in Perſia ſepulchrum Cyri regis deſtruxerat:& cũ Abolitus,& eius filius Orixartes Præfecti Alexandri forent adeò oppreſsi auaritia ꝙ frumenta non portarunt Alexandro pro exercitu,ſed illi theſaurum ſeruaſſent, Alexander iratus lancea tranſfixit Orixartem,& cum Abolitus pater Orixartis tria millia portaſſet talentorum argenti coram Alexandro, illa iuſsit poni antè equos ad comedendum:& cum equi illa non ediſſent inqt erga Abolitum:qualem commoditatem attulit apparatus tuus hono i,& exercitui meo: & illum fecit in carcerem poni, & ibi mori cum vituperoſa miſeria auari hominis.

65 † Pro benè geſtis Theſalorum cõtra Darium Alexander dedit militibus ſuis vltra ſtipendium illis ſtatutum millia duo talenta pro quolibet, & illos remiſit ad domos eorum punito Beſſo eorum duce: qui Darium iam captum occiderat, & illum non duxerat Alexandro ſecundum militiæ regulas.

66 † Pro benè meritis in bello, & pace feuda,& ſeu beneficia conferuntur per Principes bene merentibus: quæ quadrupliciter aperiuntur videlicet morte, refutatione,defectu,& delicto. Nam aperto feudo per mortem ad dominũ, vel ad agnatos maſculos deuoluitur uſque in infinitum,fœminis excluſis c.i.§.& quia, qui feud.dar.poſſ.niſi aliter foret in pactis, refutatione etiam abſque domini voluntate,cum quilibet poſsit refutare fauoré ſuum,& illi renuntiare:quod ſecus foret in domino uolente feudum accipere pro ſe abſq; conſenſu uaſalli cum tractaret de proprio lucro, & cum iniuria uaſalli cui eſt ius quęſitum per inueſtituram l. ſi quis in conſcribendo, C. de pact.c.i. in fin.de uaſal.qui cõtra conſtit. Lottar. feud.alien. Defectu quando aperitur feudum nouũ muto,ſurdo, uel naturaliter aliàs imperfecto c. Grãdi,de ſuppl.negl. præl. De feudo antiquo ſecus erit ſi vitium fuerit accidentale quantumq; perpetuum c.i.in tit.an mutus &c. Delicto aperitur feudum iiſdem cauſis quibus uaſalli priuantur vt aliàs dixi.

67 † Quęro de caſu ſi ſocius criminis ſit idoneus teſtis, & probet contra ſocium criminis in caſibus in quibus admittit pro teſte ſocius criminis:regulariter dicendum eſt hoc ſanè fore intelligendum uidelicet ſi ſocius criminis non ſit inimicus, vel aliàs infamis ex alio crimine quoniam ipſi non crederetur,nec eſt ſibi credendum perindè ac ſi nõ teſtificaſſet: Ita communiter tenent Doct. & præcipuè Ang.de Peruſ.& eius frater Bald.in l. qui in iudicio, ff.de accu.& Ant.Corſ. in ſingul.ſuis in verb. Inter, & ſubtilis Doct.Fran.de Aret.in c.Cũ Petrus Manconella,extra de accuſ.& eſt bonus tex. in c.in fidei, in.§.fin. de hæret.in vi.& Hipp.de Marſi.in conſi.lxxiiii.in v. col. primi uol ſuorum conſiliorum criminalium, & per Thomam Grammaticum Parthenopeiũ in decis ſua.xxxiiii.col ii.

68 † Quæritur de Duce,Marchione, Comite,Barone,Milite,aut de alio priuilegiato accuſato de crimine læſæ maieſtatis an pro hoſte habeatur? conſtito legitimè primitus de delicto: Dic ꝙ ſic: & nullo tunc iuuabitur priuilegio l. Proditores, ff.de re milit.

69 † Contingit in dies in Regno Siciliæ vbi Rex pluribus Principibus, Ducibus, Marchionibus,Comitibus,& Baronibus conceſsit iuriſdictionem meri, & mixti imperii cum gladii poteſtate liberaliter in uaſallos. Et quidam ex prædictis abutentes priuilegiis ſuis prohibent vaſallos ſibi commiſſos accedere ad regios officiales ſuperiores,& magiſtratus regios ex cauſa criminum in eorum territorio, & extra per ipſos cõmiſſorum, vel cauſa grauaminum ſibi illatorũ per ſuos dominos barones,& Regis feudatarios q prohibent quandoq; uaſallos ſuos indirecta uia ſe reclamare ad regiam curiam ſibi ſuperiorem: & uaſallos iniuriantur diuerſimodè contra iuſtitiam,prohibentes de facto ipſos habere recurſum ad regẽ, & ipſius regios magiſtratus,in quam pœnam incurrant dicti feudatarii Principes, Duces, Marchiones, Comites, Barones,& milites: Dic in currere in crimen

leſæ maieſtatis arg.l. Cuiuſq; tertio reſponſo ff.ad leg. Iul. maieſt.& per Luc. de Pen.in l.ſi quis,C. vt nemo ad ſuum patro.ſuſcip.vicos, & ruſt. eorum. Et abutentes iuriſdictione ſibi commiſſa,& conceſſa ea poſſunt,& debent priuari: ita tenet Bal.in c.1.in §.Publici latrones, de pac.tenen.in c i.qualiter domini propr. feud.priuant. Et Princeps in cōcedēdo iuriſdictionem in uaſallos propter hoc non intendit à ſe eximere, & abdicare à ſe iuriſdictionem quin ea & ipſe uti ualeat,cum ualuerit in eoſdem met uaſallos c.Dudum, de pręben.in vi. & l.i.C. de off.præf.vrb.& c.Per hoc, de hęret.in vi.Et poteſt ad libitum ſuum cauſas inferiorum ad ſe aduocare c.vt noſtrum,de appell.& l. meminiſſe ff.de off.procōſul. & lega. & per Cardi.Alexan.in c. Perpendimus, de ſenten excom. & per Innoc.in c.quæ in Eccleſiarum, de cōſtit.

70 † Et dum foret Sertorius amicus Mario, & Cecinæ,vidēs millia quatuor ſeruorū delinquentium fuiſſe deſcripta per Marium in militia, & per ipſos multa fieri crudelia, & inhoneſta contra patronos ſuos,& eorum coniuges,& liberos:& nō valens aliter illis prouidere in ſeruos huiuſmodi facinoroſos impetum fecit,& illos omnes trucidauit uſque ad unum.Et poſt illinc ad paucos dies defuncto Mario Cecinam occidit & ſe in Hiberiam contulit:& prouinciam illam ſibi beneuolam fecit liberando illam ab angariis, & à tributis:& reddito Sylla in urbe cū victoria Mithridatis : contra Sertorium miſit C.Annium cum maximo exercitu, & Sertorius cum ſuis ſe reduxit in Hiſpaniam in noua Carthagine, poſt rēdit Hiberniam reductis Piratis Cilicis, & pręſidium Annii quod poſuerat in Pithuſiam inſulam ſuperauit,& Pacianum occidit Syllę legatum ipſius per vim capto exercitu.

71 † Quæro de milite qui fracto carcere aufugit,an puniri de iure poſsit? Dic ꝙ ſic, & qua pœna,dic ultimi ſupplicii, aut de ſertores militiæ qui publicatis bonis ſuis morte naturali puniuntur l.Milites. §.Eaus.ff de re milit.& l. Defunctorum, C.eod.tit.& l.i.& ii.ff.de expil. Et eadē pœna puniuntur fidei ruptores, & fraudatores,& pacis fractores, & turbatores l.fin.ff.de re milit.Fuluius autem Suffecius Albanus qui perfidè rupit fidem, & pacta non ſeruauit Regi Tullo binis quadrigiis meritò fuit laceratus iuſſu Populi Romani.

72 † Et dantes gladios, & arma carceratis vt carceres rumperent, & effugerent de carceribus naturali morte ſunt puniendi l.omne delictum,ff.de re milit. Et fugientes è carceribus ſine legitima cauſa capti, aut nulliter detenti, & carcerati non habebuntur pro deſertoribus cum nulla fuerit captura, & puniri de iure non debeant illi qui euaſi fuerunt propter talem fugam: quia id ritè feciſſe videntur gratia libertatis,& propriæ ſalutis:quibus iniuriabatur de facto propter iniuſtam detentionem à Iudice, cui iniuſtè exequenti eſt licitum reſiſtere c.Ex parte,extra de accuſ.& c. Ponderet. 50. diſtin. & per Dominicum de ſancto Geminiano ibi,& Petr.de Ancha.in conſi. lxxxii.ſuorum conſiliorum,& per Rom. in l.ii.ff.de re iud.& Hipp.Marſi.in cōſi. xxxviii.i.vol.conſi.crimi.

73 † Et ualdè excedunt Principes, & milites illi qui militant nocendi cupiditate, & vlciſcendi crudelitate,rebellandi feritate,& affectione dominandi animo implacabili c. Pręcipue.i.q.v.c. quid culpatur,& c.Summa xxiii.q.i.

74 † Excedunt́q; milites negociando, mercando,vſurando,placitando, luxuriādo, procurando, & ſe ingerendo, & immiſcendo vilisſimis miniſteriis deturpando militiæ dignitatem, & gloriam c.ius militare,diſtin.i.& l. militem C.de procur.& l.filius §. veterani ff.eod.tit.& c. Bonæ,iuncta Gloſa de poſt. prælat. Et ſemper excedunt milites quando non vtuntur militia ad id ad quod eſt inſtituta c.i.xxiii.q.i.videlicet ad iniuriā propulſandam, & vindictam inferendā contra impios hoſtes reipublicæ. Et milites illi qui in ſe manus intulerunt propter delictum,uel ſe occiderunt,aut ſe pręcipitem dederunt pœna mortis plectendi

ſunt, eorum confiſcatis bonis, ſi autem id fecerunt ob tædium uitæ, doloris, aut morbi, amoris, vel impatientię: dictas pœnas necis non patientur, neque bonorũ confiſcationẽ vt in d.l. Ob delictum ff. de re milit.

75 † Fures, & latrones milites, viarumq; derobatores publicarum, paciſq; ruptores, & aliena bona furantes, & eorum auxiliatores, & participes criminum huiuſmodi, & de furtis ipſos, & illa ſcienter receptantes cum furtis ſunt pœna plectẽdi mortis naturalis l.i. & l. quicunq; C. de Epiſcop. & cler. & l.i. de infam. Nam latrones, & ſtratarum derobatores à quocunq; poſſunt occidi impunè l.i. & ii. C. quando liceat ſine iudice vendicare.

76 † Et naturali morte puniri debent milites illi qui relictis caſtris ſe contulerunt ad latrocinia, & ad deprædationes. l. fin. C. de deſert. Et hoc caſu debent furca ſuſpendi milites latrones: quia infames fiunt ipſo iure: & infamia talis priuat ipſos militia, & priuilegiis omnibus militaribus l. ii. §. miles ff. de iis qui notan. infam. & per Felyn. poſt Abb. in c. quere lam, de iur. iuran.

77 † An iura ſanguinis excuſent receptatores latronum, dixi ſuperius in titul. de obedien. Et an omni tpe procedi, & exequi poſsit contra latrones etiam feſtiuo die natalis Domini, & ſanctę ipſius reſurrectionis: Dic ꝙ ſic, l. Prouinciarum, C. de feriis.

78 † Præſtari nempe poſſunt iuramenta teſtibus in cauſis criminalibus, & captiuorum in feſtiuis diebus, & illos recipi, & examinari feſtiuo tempore: quoniã omni die, & tempore eſt danda defenſio reis l. cuſtodias, de publ. iudic. Nec ipſis eſt deneganda defenſio petentibus illam l. vnius. §. ſi. ff. de quæſt. Et ille pœna mortis etiam punitur qui in propria domo, vel uilla priuatum carcerem facit l.i. C. de priuat. carcer.

79 † Tumultuantibus ſuis Cæſar licentiam conceſſit turbato minatorio vultu acceſſo ad ipſos, & illi pænitentia ducti rogarunt Imperatorem ſuum ut ipſos non haberet pro deſertoribus, & quòd magis erunt ſibi obedientes in futurum pro vt fuerunt. G. autem Pompeius milites ſuos puniuit qui Senatum truncauerant Mediolani, uocatis nocentibus, & innocentibus ad contionem qui libenter omnes venerunt: & inde iuſsit per innocentes capi nocentes, & ita factum fuit, & illos ſecuri puniri mandauit ſui prudentia Ducis. Cæſar cognita diſcordia ipſius militum, & viſo qualiter eorum animi erant pleni odio, totam illam legionem priuauit ſtipendio, & honore militari, & duces ſeditionis huiuſmodi priuauit capite: & indè pęnitentibus militibus pepercit, & illos obedientiſsimos habuit.

80 † Quæro ſi Seruus incurrit in aliquam pęnam ex eo quòd fuit ſe tutatus contra dominum ſuum in ipſum ſæuientem, & illum interficere uolentem, & conantẽ, an puniri debeat ſeruus Dic ꝙ non: quia defenſio eſt de iure naturę non improbata à lege l. ſi Dominus in ſeruos, ff. de iis qui ſunt ſui, uel alien. iur. Nam iure cautum eſt quòd in his in quibus iura non permittunt, ſe nõ tutari: nõ debent ſe defendere, ſecus in his in quibus iura non permittunt, & faciunt contra iuris debitum. Et pro hoc ſoluit quęſtio illa quoque de domino ſæuiente in uaſallum, & marito contra uxorem ſęuiẽte, & de magiſtro contra diſcipulum irato, & attrociter uerberante, & de patre contra filios inordinate ſæuiente, quòd impunè ſe poterint tutari: quia defenſio eſt de iure naturæ.

81 † Obedientia, & de eius virtute aliàs pluries diximus ſupra quæ in cunctis eſt præſtanda in re militari: quia eſt vexillum ſalutis, & victoriæ, & Regum veneranda corona c. In ſumma, & c. Quid culpatur, xxiii q.i.

82 † Puniuntur de falſo illi qui non ſunt milites, & ſe pro militibus gerunt l. Eos. §. qui ſe ꝓ milite geſsit ff. ad leg. Corn. de fals. Et propter delicta puniendi ſunt milites in perſonis, & in ſubſtantia: delictorum, & locorum, & temporum, attenta qualitate, vt eorum acerbitas vindictæ, ſeu ſupplicii in aliorum tranſeant exemplum,

exemplum, ita iubente, & permittente iuſtitia, virtus repellit bonos delinquere, & pœna terret, & repellit malos à delictis.

83 † Et ſi Iudex habet ius commune, & ſtatutarium an poſsit in iudicando amplecti, & ſequi illud ius quod velit, habetur per Bald. in §. iniuria, de pac. iura. firman.

84 † An Miles exiſtens in comitatiua cuiuſdã baronis cui fuit in via facta violẽtia, & iniuria, liceat dicto militi impunè vim repellere, & violentiã paſſo ſibi coniuncto, vel extraneo: de coniuncto dic vt in Glo. l. vt vim, ff. de iuſt & iur. illam limitando per legem in priuatis, ff. de iud. & l. Cornelia, ff. de iniuriis: In extraneo dic vt de dicto milite ſi erat pro comitiua violentiam paſsi, & tunc licet impunè tueri. l. Labeonem. §. Si quis virginẽ ff. de iniur. Et ſi non erat deputatus pro comitiua, & tunc ſibi licuit incontinenti, ſed non ex interuallo vim repellere l. Cum fundum, ff. de vi, & vi arm. Nam propriam facti ex interuallo non poſſet de iure repellere iniuriam, poſſet tamen iuris iniuriam repellere ex interuallo vbi iura hoc permittunt l. Non tantum, ff. de appell.

85 † Et licitum eſt violentiam paſſo vocare amicos pro defenſione rerum ſuarum l. ii. & iii. ff. de vi, & vi arm. Et multò magis pro defenſione perſonæ l. Sancimus C. de ſacr. ſan. Eccl. c. Dilecto, de ſent. excom. lib. vi. & l. i. ff. de iur. deliber. & c. De cauſis, de offic. deleg. etiam pro defenſione rerum depoſitarum, & commoditarum licitum eſt vim ui repellere l. Cui damus, ff. de reg. iur. & c. Quid agendũ, de reg. iur. & l Vnica ff. de fonte.

86 † Et an liceat hoc facere cum moderamine inculpatę tutelæ, Dic ꝙ ſic, & ad hoc vt hæc defenſio procedat requiritur in illo actu violento, ne aliàs cenſeatur extendenda vindicta habito reſpectu armorum qualitatis, & concurſus temporis: videlicet an incontinenti antequam diuertatur ad extraneos actus, vel ex interuallo l. Quod ait, in fin. ff. de adulr. Et ſic ſi illata fuerit iniuria perſonæ incontinenti eſt vendicanda, ſin autem rebus, & res fuerint violenter ablatæ, poterit, ex interuallo vocatis amicis illas recuperare, ſi per viam iuris illam habere, & conſequi non poterit l. vt vim, ff. de iuſt. & iur. & l. Scientiam, ff. ad leg. Aquil. & per Glo. ibi, & l. Qui poſſeſsionem, ff. de vi, & vi arm. Et ratio diuerſitatis eſt, ꝙ illata violentia in perſona reſtaurari plus non poteſt, in rebus autẽ poteſt, & actus defenſorius fieri debet ad defenſam, & non ad vindictam inſpectis conditionibus perſonarũ quibus facile percipitur, an videatur defendiſſe, vel vindicaſſe habetur per Io. de Lig. in lib. ſuo de bel. circa fin. c. xcvii. & c. cxiii. & c cxix.

87 † Tenentur milites in bello ſtrenuè, & pertinaciter pugnare ne capiantur: Nam ſtatuit Senatus milites illos qui capti fuerunt à Pyrrho rege Epirotarũ vltrò remiſsi, ſi equo militabant peditum numero deſcribi, & ſi pedes militabant funditorum auxiliis denotari: ne in priſtinum ordinem, & honorem militiæ redirent, niſi bina quisq́; ſpolia hoſtium reportarent.

88 † Et aliquorum militum venas propter delictum ſoluebant antiqui, vt dimiſſo cruore perirent. Et Craſſus Græco Architecto cui ſcripſerat ex duobus lignis maius ſibi mitti pro faciendo oneagro, & cum minus aptius fuerit id miſerit: & & quia non paruit in mittendo maius, ipſum primò virgis cæſum, priuauit ſtipendio.

89 † Et Titus Præfectus equorum ignominiosè priuatus dignitate, tunica ſibi decincta à Lucio Calphurnio Piſone conſule: & in numero funditorum tranſcriptus eſt, ex eo ꝙ cum bellum gereret in Siciliam aduerſus fugitiuos tumultuantes hoſtium multitudine fugitiuorum circumuentus arma ipſius tradidiſſet.

90 † Et an miles pergens ad bellum teneatur pro equo ſibi mutuato, & in bello vulnerato, & in ciuitatem ducto, qui poſteã mortuus eſt, dic non teneri: quia perindè habetur ac ſi mortuus fuiſſet in bello ſecundum pactum initum inter milites l. Ait lex, & l. huic ſcripturæ, ff.

ad leg. Aquil. & l. damnum, §. Sabini, ff. de dam. infect. & per Bart. in l. i. ff. de incen. rui. naufra. & in l. quod ait, C. de adult. & in l. 1rem Mela §. ſin. ff. de excuſ. tut. Nam turpiſsimum eſt in re militari perdere arma, & equos l. Qui comeatus ſpacium, & l. iii. §. Qui plures, & l. Qui cum vno ff. de re milit. Et nihil eſt deterius in re bellica quàm ipſa inobedientia: Ideò Aulus Fuluius ordinis Senatorii inobedientem filium occidit, quoniam in aciem iuerat iniuſſu patris: quia per inobedientiam militum Princeps redditur inglorius.

91 † Emphiſtion verò Alexandri amicus dum foret infirmus, non parens Glauco medico comedit ædum, & potauit vinũ, & propterea periit febre creſcente: & impatiens Alexander de morte amici Emphiſtionis imprudenter inebriatus ira Glaucum medicum innocentem occidit.

92 † Puniendi ſunt milites illi qui recedunt è caſtris iniuſſu ducis, & pariter illi qui ſuſpecti accedunt ad caſtra, & illi qui ſigna relinquerunt, aut pulſi loco cedere auſi fuerant: Auguſtus laudabiliter militarem diſciplinam geſsit ſeueriſsimè, & priuatos militari cingulo nunquàm reſtituit, niſi illos præ cæteris virtutum merita inſignirent; & centuriones relicta per ipſos ſtatione, & legiones contumaces exautorizauit, & manipulares deſertores militiæ priuauit capitali ſententia: & alios deſertores milites variis ignominiis affecit pro delictorum genere.

93 † Et Publius Cornelius Scipio Naſica deſertores milites per ipſum damnatos primò virgis cęſos publicè vendidit, inquiens ipſos non eſſe liberos ſed ſeruos ex præda captos, aut ſeruos factos de iure gentium: vt inſtit. de iur. natur. gent. & ciuil. §. ii.

94 † Et iuſto rege Perſe transfugas exteros mandauit per elephantos conculcari. Et transfugam quendam Aphricanus Scipio in ſpectaculũ populi beſtiis obiecit.

95 † Nec pœna homicidii punietur ille qui transfugam, vel hoſtem ciuitatis occiderit l. iii. §. fin. ff. ad leg. Corn. de ſicar. & l. Proditores, ff. de re milit. & c. Cum homo, xxiii. q. v.

96 † Et Xerſes rex Perſarum, Medorum, & Aegypti ſuo innumeroſo deſcripto exercitu ambulaturus in Græciam Ficio patri quinque filiorum in exercitu deſcriptorum petenti vnius vacationem quē vellet eligere promiſit, deindè electum in duas partes ſciſſum, & diſtractum ab vtroque latere viæ poſuit vbi vniuerſus ipſius pertranſiuit exercitus: & Mithridates variis cruciatus crudeliſsimis deſertores affecit. Et Craſſus cruciauit deſertores igne, fummo, & cruce.

97 † Et in bello Spartico, ſeu ſeruilé, vel gladiatorio contra Sparracum Thracem virum, & ducem fortem, prudentem, & excellentem virtutibus variis ornatum gladiatorum fugitiuorum ſeruorum cumulato exercitu, & illo probè ordinatos contra quem M. Caſsius miſſus fuit ad expugnationem rupto iam per Sparta cum Claudio Conſule qui illum obſederat in monte in quo unam tantum viam habebat aſcendendi ſuper ipſum: & illã claudius interceperat: & nõ ualens Spartacus cum ſuis euadere de nocte inſciis Romanis cum ſuis de ruposo monte, ſeu ſaxo incuſtodito deſcendit cum armis ſuis artè miſsis deorſum, & Claudium fuit poſt terga aggreſſus, quem fugauit cum ſuis ſibi leuato vallo: Et Publium Vatinium Roma. ducem, & Conſulem alia vice fugauit, poſitis illi, & ſuis legatis, Furio, & Coſinio inſidiis in via quē occidit Spartacus cum multis ex ſuis, & Romanorum cœpit impedimenta, & rupto conſule Vatinio, & capto illius equo cum lictoribus deprædabat Spartacus Italiam ſuo cum gladiatorum ſeruili fugitiuorum exercitu, vnà cum latronibus multis in eo congregatis: quibus Lentulum conſulem vnà cum legatis ſuis fugauit. Nam Lentulus contra Spartacum poſuerat inſidias credens ipſum habere in medio, ſed illos poſt terga fuit Spartacus adhortus per ipſum prius poſitis inſidiis Romanis: quos rupit, & vallũ cœpit eorum cũ impedimentis, poſt Caſsiũ

Prætorem Galliæ Ciſalpinæ cupit, & fugauit cum magna cæde Caſsianorũ: contra quem demũ miſſus fuit Craſſus qui Mumium legatũ ſuum cũ duabus legionibus ante miſit vt in nemore ſe occultaret, & ꝙ poſt terga incepta pugna cum Spartaco illũ feriret: & Mumius iniuſſu cõſulis uiſis hoſtibus nõ aliter poſitis in ſidiis pugnauit, & in belli initio quingentis ex ſuis fugierunt, & ni Craſſus illis occurriſſet cum exercitu, cæſi fuiſſent à Spartaco.

93 † Et Craſſus poſt illis omnibus qui fuerant cum Mũmio ſuſtulit arma quæ illis primò non reſtituit niſi cum nouo iuramento, & vadimonio: & quingẽtos illos qui antè alios fugerant, & illis cauſam dederunt timoris diuiſit in quinquaginta partes, & vnum ex qualiber parte ſortè extraxit, & extructos primò virgis eoſ coram exercitu fecit occidere ſecuri. & fuit demum inſequutus Spartacum quem in Sicilia obſedit Craſſus in Cheroneſio reginorum per medium cincto muro, & fouea magna ita ꝙ fugere non potuerat: ſed ipſe Spartacus poſt ſibi deficiente alimonia in nocte quadam nubiloſa foueam impleuit: & fugit: quẽ fuit Craſſus inſequutus vnà cum ſuis legatis, C. Caninio, & C. Caſsio poſitis illis inſidiis quæ reuelatæ fuerunt Spartaco per fœminas duas, & Spartacus in inſidiantes occultos impetum fecit, & multos ex illis occidit: quibus ſi ꝑ Craſſum non fuiſſet cũ exercitu celerrimè occurſum, cæſi permanſiſſent illi qui ſe occultauerant contra Spartacum qui glorioſè in pugna unà cum millibus, & tercentũ ex ſuis gladiatoribus ſeruis non ſine tamen hoſtiũ ſuorũ ſanguine interfectus fuit ob ſeruilẽ, & inordinatã obedientiã.

99 † Macrinus Opilius metu, timore, & cathenis vinctos deſertores merſit in pro fluentẽ: & dirus Mezentius diuum contemptor cadauera pro cruciatu iungebat corpora uiuis iuxta illud Poetæ.

Mortica quin etiam iungebat corpora viuis,
Componens manibuſq; manus, atq; oribus ora:
Tormenti genus, & ſanio taboque fluentes
Complexu in miſero longa ſic morte necabat.

Vt milites ex alieno malo diſcerent præcauere, vel alienæ virtutis prouocarentur exemplis: & boni milites parent libenter ducibus ſuis, licet iuris uinculo ad id teneantur illis, & eorum edictis obedire, aliàs poſſent ut deſertores puniri variis, & diuerſis pęnis.

100 † Deſertor nomen eſt generale in re militari comprehendens in ſe genus omne delictorum quæ committuntur per milites in exercitio militari, & quæ committi in re bellica poſſunt. Et Fuluius amicus dictator dum mãdaſſet inſigne legionum in hoſtes Faliſcos portarẽtur, & uiſo vexilliferum ſuper hoc fuiſſe ſomnolentum, & pigrum illum occidere fecit, & alii timore mortis ſimilis illicò irruerunt hoſtes, & victores extiterunt. Et debent puniri milites illi qui proditoriè tractant mortem amicorum ſuorum, & commilitonum cum inimicis eorum l. Si quis à barbaris C. de re milit. & l. vniuerſis C. vbi ca. fiſca. & l. milites. §. Reuertentes, & l. Omne delictum ff. de re militari.

101 † Et cum iuſto rectè putauerit uincere Brutus armatus expertorum militum ſuorum iudicio regebat, & Caſsianos valdè licentioſos, & ineffrenatos mortuo Imperatore ſuo Caſsio artè cum muniſicentia retinuit in fide in caſtro cæno ſo, & glacioſo: & glacioſo autumnali tempore, pluuia congelata reducto exercitu in tuto loco Romana uirtute.

102 † A patre ſi quis deſertor miles oblatus fuerit curiæ non capite, ſed mitius punietur iudicis arbitrio citra tamen pænam mortis tenet Paul. de Caſt. poſt Iaco. de Rauen. & Rai. de Forl. antiquos doctores in l. Milites. §. Deſertorem. ff. de re milit. & Fely. in c. Accuſaſti in vlti. colum. de accuſ. Et per Ang. de Peruſ. in l. Si adulterium ff. de adult. & per Hipp. de Marſi. Bono in l. i. §. ad quæſtionem, & in l. vnius. §. ſeruus. ff. eo. tit.

103 † Inter hoſtes, & militaria crimina eſt pigritia quæ punienda eſt omni ferè die;

Cũ hoſtis ſit virtutis: In obſidione Troię in exercitu Græcorum fuſtigabatur Liptopus propter pigritiam ſuam: nam illo ſegnior fuit nemo in toto exercitu Argolico: quia hic Liptopus exiſtens in lecto ſtriglia fricabat equos domini ſui ꝑpter ignauiam ſuam.

104 † Nec prò deſertore habebitur miles qui intra tempus commeatus nõ reddit, ſi probauerit legitimã abſentiæ cauſam l. Deſertorem ff. de re milit.

105 † Et milites excedunt nimis loquaces, & vociferantes in caſtris ſilentii tempore: Cleones Athenienſis nimis fuit iactator, loquax, & glorioſus, aptus clamare ſine verecundia, & diues tantum fuit audacia, & ritè habitus pro deſertore, & meritò à Duce ſuo punitus fuit, & priuatus militari cingulo. Et quædam pertinentia ad materiam præſentis tituli diximus ſupra in titu. de obedientia &c. circa finem.

106 † Deſertores ſunt quidam noſtri temporis milites, & duces illi qui non probè, & fideliter ſeruiunt dominis ſuis, vel ſeruiunt ſed non cum eo numero militum, & equorum pro quibus accipiunt ſtipendium: quod reſtituere habent indebitè acceptum militibus non datum, vel per ſe retentum c. inſtantia, extra de cenſ. c. ſi quis ſatis. lxxxi. diſtin.

107 † Et deſertores ſunt vt aliàs dixi illi qui de bello fugiunt, & illi qui dominos deſerunt in prælio inter hoſtes: & rei ſunt hi maieſtatis crimine l. omne delictum §. qui in acie, & l. proditores, ff de re milit. & l. iii. ff. ad leg. Iul. maieſt. & c. infames, vi q. i. & per Bart. in l. vtrum ff. de parie. & l. quiſquis C. ad leg. Iul. maieſt. & per Gl. in l. i. C. ſi reus, uel accuſator, & l. i. ii. & iii. in fin. ff. ad leg. Iul. maieſt.

Vbi habetur ꝙ ille committit crimen læſæ maieſtatis qui bellum geſſit ſine iuſſu Principis ſui, & etiam ille qui ſciẽs non propalauit proditionem contra regem, & dominum ſuum, & qui non propalauit illos quos vidit cudere falſam monetam ſui Principis, & qui eligit militem ſine iuſſu ſui Ducis, & qui bellum, & exercitum præparauit etiam iniuſſu Principis, & qui non dedit exercitum ſuo ſucceſſori qui in eius locum ſucceſſit, & miſſus fuit, & qui officium dare noluit ſucceſſori ſuo, Et ille qui Imperiũ, vel exercitum pro Romano populo deſeruit, & ille qui priuatus eſt, & dolo malo fuit vſus auctoritate magiſtratus, vt in dictis iuribus.

108 † Et duces illi qui ſtipendia huiuſmodi derobãt regibus ſuis vltimo ſunt puniendi ſupplicio: quia ipſi ſunt in cauſa ruinę, & perditionis exercituum, & regnorum ob auaritiam hoſtem intrinſecum militiæ: Nam eaſu accidente commiſſi prælii ſuorum deficiente numero ſibi prætaxato verecundiam poſteà reportant, pereunt, aut captiui ſiunt, regnum annichilantes Principum ſuorum: quos non ambigimus poſſe legitimè puniri vt proditores, & latrones, imaginariam militiam ſui cauſa generatam propter abſentiam militum, & quibus parcere non eſt miſericordia, ſed iuſtitia c. Eſt iniuſta, xxiii. q. iiii.

109 † Et Beſſum à Dario corruptũ lacerari arboribus fecit Alexander Magnus.

110 † Nec ob hoc iudices putamus eſſe crudeles, ſed pios magis, & miſericordes cũ crudeles damnent, & iugulent pro ſalute populi, & pace regnorum: & vt humana audacia cohęrceatur à ſceleribus, & abſtineatur à delictis c. Nõ eſt crudelis, xxiii. q. v. & c. ipſa pietas, xxiii. q. iiii. & c. facta. iiii. diſtin.

111 † Quęro de milite qui gratis ſeruiebat ciuitati, & ſibi fuit in pugna pro ciuitate mortuus equus ſuus, an ciuitas illa cui gratis ſeruiebat teneatur ad emendam, Dic quòd ſic, ſecus ſi fuiſſet ſtipendiatus ab ea: ita tenet Alexan. de Imo in l. i. ff. ad leg. Rod. de iactu. in additionibus Bartoli.

112 † Quęro ſi exercitus poſsit bona amicorũ accipe, & vẽdere, donare, & alienare, Dic ꝙ tẽc neceſsitatis tpe, habeť per Bal. in l. Neminẽ, C. de ſacr. ſan. eccl. & Bart. dicit in l. ii. & iii. C. qbus mune. licet ſe excuſ. lib. x. Quod quando dñs equitat ad aliqua loca debẽtur ſibi expenſę, nec poterit quis ſe excuſare immunitate aliqua,

aliqua, vel priuilegio: Nec vllus poteſt ſe excuſare quando Princeps facit exercitum ab iis quæ ſunt neceſſaria, etiam ſi aliàs ſit exemptus. Idem eſt dicendum ſi collecta imponitur propter aliquam neceſsitatem, nullus etiam habens immunitatem excuſabitur. l. i. C. de ſuperinterd. lib. x. l. prætor. §. diuus, ff. de ſepul. viol. Et eſt ratio quia non eſt ordinaria præſtatio ſicut fuit ab indè retro per dicta iura. Et ſi dominus tranſiuerit per loca ſua cum exercitu alimentari debet ex prædiis vbi tranſit. l. ſi pendentes, ff. de vſufru. & per Bald. ibi, & in l. neminem, C. de ſacroſan. Eccl. cum ſimilibus prædictis.

113 † Quæro de milite diſcedente antè tempus ſuæ conductæ, & per ipſum ſtetit quod tempus non adimpleuit, an ſatisfieri debeat pro tempore quo ſtetit: Dic quòd non. l. ſi ita fuerit, ff. de manum. teſta. Et ratio eſt quia in actu vbi honor publicus conſideratur, vt in doctore conducto ad legendum, vel ad aduocandum, aut in milite conducto ad ſtipendium, aut in medico conducto ad praticam medelię, & ad medendum, vbi vnus caſus poteſt valere quantum mille, nihil ipſis debeatur ſi diſceſſerint antè tempus quia nihil videtur impletum cum aliquid notabile reſtat ad implendum, & per eoſdem ſteterit. Stipendiarius enim cōducitur propter caſus fortuitos, & ſi recedit ante tempus nihil habere debet: & idem in aduocato qui litem dimittit tempore ſubſtantiali, & periculo imminentis. l. i. §. diuus, ff. de var. & extraord. cogn. Sed in actis in quibus conſideratur intereſſe pecuniarum, & nobis damnum non ſit, neque intereſſe vt in famulis militum, & ciuium diſcedentibus, ſoluitur pro rata temporis. Sed ſi tantum damnum patiuntur milites, vel ciues ex eorum receſſu: quantum commodum habuerunt ex ſeruitio, & acceſſu; non tenentur propter compenſationem hinc indè: Et ſic non cadit diſtinctio partitiua operis, nec rata temporis vbi de honore tractatur: vt in ſtipendiario, & doctore ſuperius diximus: & per not. per Bald. in l. æde, C. loc. & conduc.

114 † Et dicebat Bar. in l. i. §. familię, & habetur per Moder. ibi, ff. de public. quod ſeruitores debent eſſe morigerati, aliàs tenentur ex facto ipſorum domini ſui. Doctor, ſeu ſtipendiarius ſi de licentia domini itineretur debent habere ſalarium ſuum per Glo. in l. exactorem. §. diem, ff. de re milit. & l. hac lege. C. de proxi. ſacr. ſcri. lib. xii. & per Bald. in l. ſi ea conditione, C. de condi. inſer. & per Barto. in l. i. §. Diuus, ff. de var. & extraord. cogn. & Glo. in l. deſertorem. §. ſi ad diem, ff. de iur. fiſ.

115 † Et ſi Peditatus Germanię cōductus ad certum tempus, & pro certo ſtipendio per ducem Mediolani: & dum ſunt in itinere captum fuiſſet Mediolanū ab aliquo Principe, an dictus peditatus debeat habere ſuum ſtipendium cum per ipſum non ſteterit, & an pro toto, vel pro parte: Dic pro rata temporis quo ſeruiuit, & etiam ſeruire dicuntur quando ſunt in itinere. l. penulti. C. de erroga. mil. anno. lib. xii. & dominus Ioan. de Lign in ſuo lib. de bello ita bene diſtinguit hunc caſum.

116 † Quæritur ſi famulus infirmet an debeat habere ſalarium temporis quo ſtetit infirmus, videtur dicendum quod ſic per Glo. in l. arboribus. § illo, ff. de vſufru. & in l. ſi vna, §. Item cum quidam, ff. loc. vbi tex. eſt contrarius, & Bar. dicit ibi quod ſi non poteſt præſtare operas infirmitatis cauſa nō debet habere ſalarium: reprobata dicta Glo. in l. arboribus. Et ſi famulus non potuit ſeruire certo tempore propter infirmitatem, & vult ſeruire alio tempore vt integram habeat mercedem ſuam vtrum poſsit. Dic eſſe diſtinguendum, aut famulus promiſit operas certi temporis, vt puta pręſentis anni, vel menſis Augusti, & non poteſt ſupplere operas alio anno, vel menſe argu. l. ſi vſufructu, ff. de vſufru. lega. aut quis tenebatur ad operas vnius anni, vel menſis ſimpliciter: non adiecto de quo anno, vel menſe, tunc poterit alio anno, vel menſe ſupplere ſi fuerit impeditus in primo anno, vel menſe. l. ſeruus, ff. de ſtat. liber. in fin. & per Bar. in l. ſi

vno.§. Item cum quidam, in fin.ff.ſolut. matr.& in l.operę, ff.de vſufr.leg. Et ratio eſt quia in conductione operarum alicuius ſi habetur reſpectus ad opus certū quod reſultat ex operis magis, quàm ad ipſas literas: videlicet ſi conduco operas tuas vt ſcribas mihi librum, nam idē eſt liber qui ſcribitur cras, quàm ille qui ſcribitur hodie: & ſi quis primo tempore impeditur caſu, poterit operare alio tempore, & debet ſibi tēpus ſuppleri l. Ideò minus,ff.de verb.oblig. Si autem non habetur reſpectus ad certum tēpus, & opus certum; tunc aliæ dicuntur operæ hodiernæ, & aliæ externæ l. ſi non ſortem, §. libertus. ff. de cond.indeb. Ideò eſt diſtinguendum vt ſupra.

117 † Et an Dominus teneatur facere expenſas famulo infirmo: Dic teneri ad modicas,& non ad magnas: ita tenet Bar.in l. ſi cum dotem.ff.ſolu.matr.& in l. operæ, ff.de vſufruc. legat.

118 † Quæro de ſtipēdiario infirmo an debeat habere ſalarium,& ſeu ſtipēdium ſuum; Dic ꝙ ſic, quia ſeruiſſe videtur. Abb i c.i. de cler.egrot.& Doct.in l.ſi hęres.§. Stichus.ff.de ſtat.liber.& per Bar.in l.ſi uno §. cum quidam. ff. loc. & in l.operę.ff de vſufruc. & Bald. in l.cum quidam, C.de condit.inſert.

119 † Quęro ſi pactum valet, vel conſuetudo ꝙ pro conducendo pedites muniuntur pecunię,& equi; & ſi ſpoliantur in itinere an debeantur ſibi reſarcire ablata: Dic valere pactum,& conſuetudinem, & non teneri ad aliquam refectionem ſibi ablatarum in itinere l.ſi quis.ff.loc.

120 † Excedūt milites, ne dum illi qui ſine ſui Ducis licentia diſcedunt, & ſe abſentant à caſtris & deſertores ſiunt: Sed etiam illi qui in propria domo manent volentes gaudere priuilegiis militaribus, & habere ſtipendium non manentes vt tenentur in caſtris committendo in legem l.miles, & l.qui mittuntur.ff.quib. ex cauſ.maio. & c.quia,iuncta Glo.in uerb.ſic miles,de conceſſ.præbend.

121 † Nec deſertor miles à Principe reſtitutus, neque miles ab hoſtibus captus & ad ſuos reuerſus ſtipendium conſequi debet temporis quo fuit deſertor,uel captus l.i.& l.cum allegatis.C.de re milit. libr.xii.

122 † Et portantes arma, vel ferrum ad hoſtes puniri debent morte naturali l. Cotem ferro, ff. de publ. & l. i. & ii.C. quæ res vend. non poſſ.

123 † Quęro de caſu; cuius expēſis viuat pręſtans operas cōductas,vel promiſſas; Dic viuere ex pecunia ſua ſibi dara pro mercede: Si vero ſeruiuerit ex liberalitate, expenſis eius uiuet cui ſeruit; niſi cauſa remunerationis ſeruiret pro beneficiis acceptis,uel ſeruitiorum cauſa ab eo primò receptorum: quia tunc ſi non eſt pauper viuet ſumptu ſuo,ſecus ſi pauper; vt dicit Bar.in l.ſi non ſortem in §. ſi libertus,ff.de cond.indeb.Et in hoc vltimo caſu ſeruabitur conſuetudo patriæ habetur per Bal. in l.quoniam. C.de teſt.

124 † Deſertores etiam ſunt milites illi qui cōcutiunt, & opprimunt populos petendo quid indebitè per minas; vt pecunias,& ſalgma extorqueantur l.i.& ii. C. de excuſ.& c.paratus, & ibi Glo.i ſi.xxiii.q.i. & quadrupli pœna puniendi ſunt c.militare,cum Glo.in fin xxiii.q.i. Et contenti ſtipendio ſuo eſſe debent milites;vt aliàs dixi,c.paratus, & c. militare. xxiii. q.i.& c.non ſatis lxxvi.diſtin.

125 † Et ſi pro delicto damnatus miles ad inſulam deportatus fuerit pro fodiendo metallum,lapidesve,aut calcem captus fuit; & uendirus à latronibus alicui mercatori, reſtituendum eſt pretium emptori,& in antiquam pœnam remittendus eſt, l. mulier,ff.de capt.& poſtl.reuerſ. Omnis contumacia in re militari punienda eſt l. iii §.i.C.de caſtren.

126 † Caſtrenſiani autem tenentur cuſtodire caſtra, & Principum tentoria; aliàs poſſint caſtigari militari iure: & ritè antiquitus tertiam partem ſui ſtipendii deponebant glorioſi milites apud vexilliferos ſuos: qui nihil reſtituebant illis; niſi ſinito bello; & pro hęredibus mortuorum militum in bello conſeruabantur.Et milites pro honore ſuo, & ſui ſtipendii conſeruatione ſtrenuè pugnabant: & ita conſeruabatur peculium ſuum caſtrenſe.

127 † Et magnus Alexander vt facilius Perſas debellaret pecunias,prædas,ſpolia,& captiuos Perſarum poſuit in Damaſco; & poſt ſequuta expeditione contra Perſas; illaq; in Damaſco depoſuerat: diſtribuit in Theſſalos, & Macedones milites ſuos ſtrenuiſsimos, & illos dictauit munificentia ſua.

128 † Et nullus debet malè loqui de Principe ſuo quod ſi fecerit ex ludibrio linguæ arbitrio Principis puniri poteſt; perſonarum atteta qualitate l.famoſi,ff.ad leg.Iul.maieſt.& l.i.C.ſi quis Imper maled. Et horum bona maledicentium quandoque publicabuntur, & quandoque ipſi morte naturali punientur vt in Glo.i.§. in ſuam, inſtit. de iniur. Et quia Affilates,& Ciſſus fuerint primi qui falſam vocem poſuerant Arpalum fuiſſe ruptum in bello; illos carcerari fecit Alexander puniẽdos ſecundum regulas militiæ arbitrio ſuo.

129 † Seruus militiam exercens meritò puniri poteſt militari iure l.qui ab omni,ff de re milit. Nam militaris dignitas, & glorioſa nobilitas excludit ſeruos à nobiliſsimo militię exercitio, & illos militare nõ permittit. Licet iura permittant ſeruis ſe defendere ſine iuſſu dominorum: quia defenſio eſt de iure naturæ, & nõ poſſunt domini tollere actus naturales, nec illis interdicere ita quod pereant ſerui l.i.ff.de iis qui ſunt ſui,uel alien.iur.& per Bar.in l.cum fundus,ff.ſi cer.pet.& in l.i.& in l.liber homo, ff. de ſtipu.ſeru.& per Innoc. in c. cum olim de priuil.

130 † Quid ſi ciuitas iuerit ad exercitum caſtrametatum in territorio ſuo, & aliquis de exercitu deliquerit in territorio illius ciuitatis,vel exercitu illo, an poteſtas illius loci potuerit illum punire delinquentem, Dic quod ſic ſecundum Bar. & Alex in l.pupillus.§.territorium, ff.de verb.ſign. Quia illa ciuitas poteſt cognoſcere de cõmiſsis in ſuo territorio: Quod dicitur,& deriuatur à uerbo terreo,terres. Et eſt territorium uniuerſitatis agrorum inter fines ciuitatis, & magiſtratus, & habet ius in eo terrendi & ſubmouendi intra fines ſuos: quod procedit niſi ille exercitus mouiſſet bellum iniuſtum ſecundum Alber. de Roſa. in prima parte ſtatut. in quæ.ibi,& Abb.in c.fin. col.xvii. de for. compet.& in conſil.xx.incip.Super quæſtione uertente, & per Fely. in c.Rodulphus.§.territorio,de reſcrip.

131 † Et ſi quis fuerit in vno loco captus,& in alio ſpoliatus, quis locus maleficii dicatur,habetur per Bald.in §.iniuria,de pac. iur.firman.

132 † Nec poſſunt regulariter ſuſpendi de iure milites,neque de abuſiua conſuetudine propter nobilitatem rei militaris l.iii. §.iis,ff.de re milit. Niſi propter rebellionem, crimen læſæ maieſtatis, & latrocinium: propter quę delicta omni priuantur priuilegio l.veterano,C.de veter.& l.i.& ii.C.quando liceat ſine iudic.vendic.

133 † Et licet regulariter bona mortuorum nõ veniant ad fiſcũ niſi in vita propter reatũ fuerint condemnati l. eorum, C. de iur. fiſc.& per Doct.ibi: Fallit tamen in crimine læſæ maieſtatis, ob quod Rei criminis poſt mortem damnantur in bonis, & in cadaueribus, & ſimiliter in crimine hæreſis: quibus criminibus poſſunt inquiri poſt mortem de nouo, & accuſari, vt eorum damnetur memoria, & bona applicẽtur fiſco l.fi.C.ad leg.Iul. maieſt. & l.fi.ff.eod.tit.& l. ex iudiciorum, ff.de accuſ. Deformis, & turpiſsima mors eſt, & ſeruile ſupplicium ſuſpendi,& mori in furca,c.Sceleratior Iudas,de pœniten.diſtin.iii.& l.capitalium.§. famoſos latrones.ff.de pœn.

134 † Nobilis,& armipotens ciuitas Neapolis habet capitulum cum rege ſuo: vt nullus ciuis Neapolitanus ſuſpendi furca poſsit pro aliquo delicto licet enormiſsimo ob eorum nobilitatem.Ideo Neapolitani illi qui ſunt rei criminum à curia capti decapitantur, vt pluries vidimus obſeruari in dicta ciuitate Neapolis,& ipſius regno:& vt prædiximus puniendi ſunt milites deſertores, & rei criminum ſecundum perſonarum dignitates, & qualitates delictorum acrius quandoque,& quandoque mitius c. viduas.xxvii.q.i.& c. contumaces. quinquageſima diſtin.

135 †Rebelles propriè ſunt illi qui iurauerunt fidelitatem Imperatori, & regibus domi-

nis ſuis ; & poſtea contra ipſos,& eorum
ſtatum,& patriam propriam cõiurarunt :
& hoſtes ſunt illis effecti dolo machinan
tes in honorem , & ſtatum ſui Principis
contra ipſum arma ſumentes : & pro ip-
ſius hoſtibus contra perſonam eiuſdem ,
& ſtatum ſuum proditoriè : & ii ab omni
bus poſsint impunè occidi l. proditores,
ff.de re milit. & l.iii.§.fi.ff. ad leg.Cor.de
ſiccar. & l vt vim,ff.de iuſt.& iur.c ſum-
ma, xxiii.q.i.& l.minimè,ff.de religio.&
ſumpt.funer. Et qualiter contra rebelles
procedatur not.Bart.in extrauaganti qui
ſint rebelles,& Andreas de Iſer. in tit.de
cap.qui cur. vendidit in fin. vbi dicit qua
liter puniatur Ciuitas rebellis : & l.i.ff.
ad leg.Iul.maieſt.Et per Iſerniam in c.i.
§. Item ſi fidelis,in titu.quib.mod.feud.
amitt.Dolus in rebellione requiritur in-
fidelitatis,& proditionis : & probè cumu
lauit Dominus Ioannes Antonius de Ni
gris de Campanea in add.ſuis ſuper Na-
podano Sebaſtiano de Neapoli ſuper capi
tulis Regni Neapolis in c. nuper ad vin-
dictam : & Dominus Matthæus de Affli-
ctis in titul. quæ ſint regalia, & in deciſi.
cccvii. & Iſernia in c.i.§.Porrò,in ti.quæ
ſit prim.cauſ.beneſi.amitten.& Dominus
meus Dominus Carolus Ruinus in con-
ſil.ſuo facto pro Duce Garauinę incipien
te : Viſo themate,& per Dominum Ant.
Capycium de Neapoli in deciſ.cxxx.in-
cipiente ; Primum dubium , vbi pulchra
de hac materia rebell. & de crimine læſæ
maieſtatis deſcripſit.

136 † Legitur Regem Tartariæ Abbaga Canis
magnus nuncupatus pro Duce Chriſtia
norum olim miſiſſe nepotem ſuum cõtra
Solidanum Regem Babillonis · & illum
ingreſſum fuiſſe Syriam ; & ſe cum Rege
Armeniæ iunxiſſe . Et nepos dicti magni
Canis auro corruptus proditoriè trucida
ri artè fecit Chriſtianos in pugna ; quo
intellecto per Magnum Canem exequen
do iuſtitiam contra proditorem nepotem
ſuum , illum ſuper cratera ferrea poſita
ſuper ignem fecit aduſtum : & aliis Duci-
bus militum ſuorum capita inciſit : & mi
lites qui cum nepote fuerunt in expedi-
tione proditoria contra Chriſtianos ipiè
occiſos priuauit milicia, tonſis illis capil
lis:& ita tonſos perpetuo tpe ſuę vitæ in-
duti mulieribus veſtibus incedere,& ma
nere pcepit: qđ laudabile geſtũ fuit Bar-
bari Regis : q virtuoſior fuit Iugurta cui
placebãt ꝓditiones & ꝓditores amabat.

137 † Imperator Manlius Chilo occidere fe-
cit quendam qui patriam ſuam proderat;
& illam ſub dictione Manlii poſuerat : &
increpatus à ſuis Manlius ꝙ paſſus fue-
rat dictum hominem occidi , reſpondit il
lis libenter paſſus ſum , cum proditorem
cernere,& amare nõ potuerim:nec is no-
bis fidem ſeruare potuiſſet qui propriæ
patriæ fidelis non fuit,nec ipſi fidem ſer-
uauit , neque propriis parentibus , filiis,
vxori,& cognatis pepercit .

138 † Regna illa quę dolo, & fraudę prodito-
rum quæſita ſunt ; pari etiam fraude , &
proditione perduntur : Exemplo Pyrrhi
Macedoniam occupantis per proditionẽ,
& illam dimittentis proditione, & quale
fuerit initium ſuũ in capiendo talis fuit ,
& erit finis in perdendo ; ſic diuina per-
mittente iuſtitia.l. iii. ff. ad leg. Cor. de
ſicar.& l. ſi quis,& l.capitalium.§. ſolet,
ff.de pœn.& l.denuntiamus,C,qui ad Ec
cleſ.confug.& l.iii.§.qui ſeditionem,ff.de
re milit. Vbi habetur de ſeditione,tumul
tu,impetu,conclamatione,& conuenticu
la,ff. de ſedition. per tot.tit.& in §. con-
uenticulas, de pace iur. firman. in vſib.
feud.

139 † Et de conſpiratoribus,& de eorum pœ-
na habetur. C. de monop.l. vnica, & per
Doct.in c.conſtitutiones,de verb.ſign.&
in c.conſpirationum, & in c. ſtatuimus.
xii.q.i.

140 † Quæro de milite illo q interfecit adul
terum repertum cum eius vxore in adul
terio an puniri debeat; Dic ꝙ non.l.mari
to,& l.capite quinto,ff.de adul.& l.Grac
chus C.eod. Ad hoc facit etiam ꝙ non
incidit in pœnam canonis ille qui moni-
tum clericum verberauit confabulantem
cum vxore ſua,c.ſi vero, de ſenten.excõ.

141 † Leges factæ ſunt vt humana cohercea-
tur audacia,& appetitus noxius; limita-
tur ſub regulis iuris : & iuſtè infertur ꝙ
ſit legis auctoritate. l.iuſtè, ff.de acqui-
ren.

ren.poſſeſſ.

142 † Rebello verbũ quod eſt repugno, à quo dicti ſunt rebelles: & rebellio dicitur repugnantia: quia repugnant rebelles permanere in fide, nec præceptis parent dominorum ſuorum: & rebellare vulnera dicuntur quando ſemel curata recidunt, ſeu repullulant.

143 † Pro qualitate delictorum in conſpectu viuentium, mortuorum cadauera delinquentium ſuſpenduntur, & variis modis laniantur, lacerantur, & cruciãtur ad terrorem.c.ſi habes.xxiiii.q.iii.& l.iaculari,§.in Aegypto,ff.de var.& extraord.crimin.& l.& ſi excepta,C.de malefic.& mathem. Nec pœna debita dimitti debet pretio, nec inferri cupiditatis vitio, l. iubemus,ff ad l.Iul.repetun.

144 † Nam lege diuina pro menſura delicti imponebatur pœnæ oculus videlicet pro oculo, & manus pro manu, & dens pro dente in xix. & xxv.c.deutor. Vbi etiam dicitur pretium non recipies ab eo, qui eſt reus ſanguinis. c.illud.xvi.q.v.c. grauem extra de præben.

145 † Nam ſceleſtorum augetur iniquitas, & audatia ſi eorum delicta tranſeunt impunita. Ideò eſt opprimenda per magiſtratum cohertione legitima. c. rellegentes, xxiii.q.v.c. regum,xxiii.q.ii. vt abſtineãtur iniqui à malis propter pœnarum impoſitionem,& boni propter virtutem iuxta illud Horatii.

Oderunt peccare boni virtutis amore:
Oderũt peccare mali formidine pœnę.

146 † Et pro nimia indulgentia criminum datur audatia incentiua peccandi delinquẽtibus,& reiterandi delicta,l.apparitor, C. de cohortalibus,lib.xii.c.his, 50. diſtin. Et ſine cauſa legitima componi delictũ non debet, neque cum omnibus indifferenter delinquentibus,neque illis indulgeri ꝑ delictis oĩbus ſæpius,& reiteratis.

147 † Et compoſitio pecuniaria fieri debet cũ iis qui ſemel deliquerunt, & ſperatur non amplius delinquere,l.iii.in fin.C.de Epiſcop.aud.l.aut facta,§.fin.& l.capitalium,§.ſolent,ff.de pœn.c.ſicut dignum, de homic.habito reſpectu ad nimiam ſenectutem, vel iuuentutem, aut delictum non dolo cõmiſſum, ſiue ratione publicę honeſtatis, aut ſcientiæ aliis profuturæ, l.ad beſtias, ff. de pœn.c. ſcientiam, ii.q. vii.uel ad filios plures nutriendos,& nubendas filias,c.ii.de iis qui filios occider. & l.qui in prouincia,ff. de ritu.nupt. aut ratione nobilitatis,dignitatis,& perſonæ de quibus in c. notandnm, ii. q.iii. & ibi per Doct. Nam cum ſolito criminari non diſpenſatur, neque componitur.c.vltimo de tranſac.& l.tranſigere,C.eod.& l.fin. C.de abol.Conſideranda eſt qualitas facti, ne ſit de atrocioribus: vt eſt ſacrilegium, hæreſis,& crimen lęſæ maieſtatis, & ſimilium.

148 † Conſiderandũ eſt quoque tẽpus,locus, dignitas,nobilitas,qualitas,& ętas delinquentiũ,intentio,& ſexus:nã muliebri ſexui, q fragilis eſt, facillimè eſt ignoſcendum; niſi eſſet aliqua mulier rixoſa,maligna, crudelis, & aſſueta delinquere: vt quaſdã vidimus, & nouimus eſſe in Regno Neapolis, quia huiuſmodi fœminæ ſagaces,& crudeles non ſunt dignæ legis benignitate, neque Principũ largitate.l. iii.C.de Epiſcop.aud. Quoniam facilitas venię tribueret incentiuũ. delinquẽdi. c. clericorũ,de vit.& honeſt.cler.c eſt iniuſta,in fin.xxiii.q.iiii.& l.i.C. de emend. propinq. Et tunc nõ eſt ſeueritas ſed pietas pro Deo punire crimina. l.i.§.i.ff. de obſeq.liber.& c.legi.xxiii.q.viii.

149 † Nam propriũ legis & dare pœnã malis, & præmia bonis diuina iuſtitia duce.c. fin.iii.diſtin. Et quãdo delinquẽtes luunt pœnas ob eorum crimina ſuadente iuſtitia; homines defenduntur ab iniuriis, & cum malis compeſcuntur, Deo offertur ſacrificium magnum.c.qualibet, xxiii.q. iii.c.peruenit,xciii.diſtin.

150 † Quæro de caſu occurenti: Si Iudex iuſtè,& ſine culpa occidens clericũ incidat in irregularitatẽ; Dic ꝙ ſic:c.opera,de ſpõſa.cũ ſimilibus. Nec licitũ eſt clerico occidere paganũ propter metũ irregularitatis,habetur ꝑ Innoc.in c.cũ olim,de reſt. ſpolia.& in c.ſententiã, ne clerici,vel monaci,& in c.ſignificaſti,el.ii.de homic.& per Glo.in c.ſuſcitatus,vii.q.i. & tex. in c.literis, cum ſimilib. de exceſſu prælat.

151 † Quæritur qua pœna puniuntur Zuntatores qui falſas gemmas vendunt pro bonis, & bonas quandoque oſtendunt & illas poſteà mutant, & falſas dolo ſupponunt, & vendunt pro bonis ipſis bonis ſi miles decipiendo, & fraudando homines variis modis zuntationum, & deceptionum fraudulofarum; Dic pœna furti, & etiam actius.l. ſaccularii.ff. de extraord. crimin.& per Ioan.Bapt. de Sancto Seuerino in l.cunctos populos,C.de ſum.trinit.& fide catholica.

152 † Et coram quibus iudicibus, & magiſtratibus conueniantur milites habetur in l.tam collatores,C.de coll. & in tit.de re milit.C.lib.xii. videlicet coram ducibus,magiſtro militum,Pręfecto pretorio, & ſimil. Et in hoc eſt attendenda conſuetudo,& mites, ac ſeueri quandoque eſſe tenentur reges in puniendo milites ſuos. l. deſertores, iuncta Glo.ff. de re milit.in verb.Ellogio.

153 † Quęro de militibus qui ob neceſsitatē acceperunt auctoritate propria vtenſilia quędam pro ſe,& equis ſuis, ſi ea venalia aliter inuenire non potuerint, an puniri de iure debeant; dic ꝙ non, l.ii.C. de paſc.pub.lib.xi.

154 † Licitum eſt quoque accipere boues,currus,& alia iumenta pro cauſa vrgente, & neceſſaria militiæ vnà cum inſtrumentis āliis quātumꝗ; alienis etiam glebi deſcriptis.l.pro locis.C. de anno.& trib.lib.x.

155 † Nam Principis eſt priuilegium, & glorioſæ militiæ currus, & naues accipere ſubditorum pro vehendo res de loco ad locum ſi ſibi neceſſarium fuerit, tam pro caſu ſuo,quàm pro bello.

156 † Et ſi fiſcus acceperit plauſtra, & naues pro exercitu, & claſſe an ſoluere illis teneatur mercedem plauſtrorum,& nauiū: habetur in §.plauſtrorum in tit.quæ ſint rega.& ibi per And de Iſer.& Bal. vbi dicunt teneri ſoluere mercedem vbicunque contigit pro publica vtilitate auferri rem à ſubdditis.l.iii.C.de adul.& l.proculus, ff.eod.tit.

157 † Et ſi naues, & plauſtra tempore exercitus occultentur; poterint confiſcari de iure:ſi bellum iuſtum fuerit.Ita tenet excellētiſsimus doctor dominus Alber. de Roſa.in l.iubemus,C.de ſacr.ſan.Eccl.Et talem confiſcationem puto eſſe legitimam; cum agatur de honore,&cōmodo vniuerſali,ac de Principis Imperio.

158 † Et an ſit licitum ſtipendiariis neceſsitatis tempore deprædari impunè in bello iuſto pro vſu,& victu ſuo: tenet Ange.ꝙ ſic in l.ii.ff.ad leg.rod.de iact. & idem tenet Felyn. in c. querelam, de iur. iuran. Nec peccare credunt milites quibus non præbeatur neceſſaria , dum mater criminum neceſsitas tollatur cum occaſione peccandi, & ambitus relinquitur ſeruare diſciplinam non poteſt. Ieiunus venter exercitus:iuxta illud. Ieiunus venter nō audit verba libenter. Et neſcit plebs ieiuna timere,& id,quod ſibi deeſt ſemper cogitat habere armatus exercitus,& emere non cogitat:quia neceſsitas non habet legem, nec moderamen diligit. c. lumina, xxx.q.i.c. remiſsionem, prima q.i. Nec imperare poteſt multis quod nequit cuſtodire paucisſimos. Et quis excuſatur à furto propter neceſsitatem famis.c.fraternitas,xii.q.ii.c.iii.extra de fur.Igitur eſt prouidendum in iis, ne dum ſumptus queratur,prędo craſſetur.c.in lege.xxiii. q.i.Non ſemper laudabilia ſunt opera facta vrgente neceſsitate.c.ſi quis,lvi. diſt.

Quid de bobus aratoriis, & plauſtris, & inſtrumentis fundi inſtructi an pro pignore capi poſsint : Dic ꝙ non ; cum interſit rei publicæ ne capiantur.l.agricultores.C.quæ res pigno.

159 † Quęro de officiale ſi pro ſua vtilitate ſiſci pecunias publicas alicui mutuare poteſt : Dic ꝙ non poteſt impunè. l.i.C. de iis quę ex publ.coll. Illata ſunt non vſurpanda, poterit tamē ſub vſuris pecunias prædictas mutuare ſtipendiatiis propter neceſsitatem ipſorum ſtipendiariorū militum pro communi lucro rei publicæ,& non ſuo.l.i.C. de auri publici proſecuto. lib.x ſecundum Bar.in l.diuus,ff.de bon. damna.

160 † Vbi etiam dicit ꝙ ſi iudex propria pecunia aptauerit cameram ſuam palatii communis ciuitatis, ad ipſam expenſam commune ciuitatis tenebitur,à quo ſi nō poſ-

ſet habere pecunias ſuas: illas retinere poterit de pecuniis cõmunis impunè.

161 † Quid ſi iudex ex cauſa querendi aliquod maleficium pecuniã dederit de ſua propria crumena, & non valens habere pecunias publicas pro faciendo dictum effectum, poterit hoc licitè facere, & indè illas extrahere de pecuniis quę exiguntur, & rediguntur ex qualibet ordinaria multa.

162 † Quæro de milite qui ſine ſui Ducis precepto exclamauit ciuitatem, arcem, vel oppidum aliquod deprędari, vel comburi, & ſequuta fuerit deprædatio, vel incendium, aut damnum aliud, qua pœna plectetur: Dic pœna mortis naturalis illum puniri: & abiiciatur poſt eius cadauer vt careat ſepultura ſtatuto ſenatus cõſulti. l. penul. ff. de ui publ. & l. ſi quis, ff. ad leg. Cor. de ſicar. & c. peſsimã, xxxiii. q. vlti. Et Marcus Antonius quatuor millia militum necari mandauit dicti ſenatus conſulti ſtatuto: quia oppidum Regium iniuſſu ſui ducis diruperant.

163 † Furca ſuſpendi iura præcipiunt piratas, & latrones famoſos, ſacrilegosque, & transfugas ad hoſtes fugiẽtes, auctoresq; ſeditionum, & reuelantes ſecreta ſuorum Principũ, regumque; ſeruos alicui mortem inferentes: & illos qui falſos Deos adorant habetur in §. iniuria, & ibi per Doct. de pac. iuram. firman.

164 † Quæro ſi puniendus eſt ſeruus qui iuſſu domini ſui interfecit vxorem ipſius domini qui ipſum ſeruum fuerat minatus ſe interficere illum ſi dictum homicidium non faceret: Dic ꝙ ſi ſeruus euadere aliter non potuerit. mortem à domino qui illum iugulare volebat, & erat in facto illum occidendi, & aliter neceſſaria cauſa non potuerat euadere ſuam niſi interficeret dictam vxorem domini: excuſabitur tunc ſeruus à dicto homicidio ſi illum comiſiſſet, aliàs non excuſabitur. l. ſi quis ſeruum, cum ſimilibus, ff. ad leg. Aquil. habetur per Ioan. de Lign. in lib. ſuo de dello. c. cxx.

165 † Quæro de falſatoribus literarum militię ducum, & ſuperiorũ ſuorum qua pœna puniãtur, dic puniri morte naturali. c. dura, & c. ad falſariorum, extra de crimine falſi: & falſum cõmittit ille qui ſciens rupit filum, vel niciam literarum Principum, & qua pœna teneatur, & de aliis pluribus caſibus materiæ falſi habet in not. Glo. in c. in memoriam beati Petri. xix. diſtin. ad quam me refero cauſa breuitatis, & per D. Hipp. de Marſ. latè habetur in rub. tit. leg. Cor. de falſ.

166 † Quæro de quęſtione quam ponit D. Tancredus de Corneto in quęſtionibus ſuis, ſi Pręſides, & iudices prouintiarum, & ciuitatum in vltima quæſtionum ſuarum incipiente circa ſententiam; An in exercitu, & extra ſuam iuriſdictionem poſsint ſubditos, & inter ſubditos punire, & ſententiare, & pręcipere, & multare, & tenet ꝙ non: quia ibi pro priuatis habentur. c. i. ix. q. ii. & dat cautelam vt in territorio ſuo ante congregationem exercitus vel poſt faciant legem, vel ſtatutum: quòd omne quod ipſi faciẽt in exercitu valeat, & tunc valebunt geſta per ipſos. In quibus autem caſibus fiat remiſſio militibus habetur in l. i. iuncta Gloſa, C. de iis qui non impl. ſtipend. ſua.

167 † Quæro de caſu quem habui in facto dũ eſſem Regius Conſiliarius, & Auditor in prouintia Principatus vltra ſerras Montorii in Regno Siciliæ citra farum: Homicida quidam habuit gratiam de homicidio quod cõmiſerat, deinde facto alio homicidio obtinuit ſecundam gratiam pro ſecundo homicidio, nulla facta mentione de prima gratia primi homicidii: & quia hoc tacuit, iudicaui ſibi non prodeſſe ſecundam gratiam quæ non valuit ꝑ tex. in l. iii. C. de Epiſco. audien. & per notata per d. Iaſonem in l. nec dãnoſa, col. ii. C. de precib. Imper. offer. & in l. præſcript. col. fin. C. ſi contra ius, & vtil. publi. & per And. ſicul. Barbatiam dictũ in c. ſuperliteris. xxxiiii. col. de reſcrip. vbi dicit ſe in caſu ſimili vidiſſe Bononię quendam decapitari tali ſua non obſtante gratia. Et quia Regia maieſtas indigebat hominibus pro remigio triremium ſuarum ipſum homicidam damnaui ad remigandum in perpetuum in regiis triremibus, ſua gratia in aliquo non obſtan

te: & ſententia prædicta fuit laudata, confirmata, & exequuta per Regium conſilium Neapolis.

168 † In quibus caſibus infligatur mors naturalis propter delicta habetur per Bal. in l. data opera, C. qui accuſ. non poſſ. Vbi dicit eſſe præmittendum delicta committi quatuor modis, ſcilicet facto, dicto, conſilio, & per ſcripturam. l. ex maleficiis, ff. de actio. & oblig. Et in quolibet modo reperiunt caſus mortis vt in facto patet.

169 † Nam qui Chriſtianum lapidat odio Chriſtiani nominis occidi debet. l. ii. C. de iudæ.

170 † Et qui maius ſacrilegium facit. l. ſacrilegii. ff. ad leg. Iul. pecul.

171 † Qui virginem Deo dicatam, vel alterius vxorem rapuerit. l. i. C. de rapt. virg.

172 † Qui idolis ſacrificat. l. i. C. de Pagan. & Sarace.

173 Qui doloſè turbauit diuina officia. l. ſi quis in hoc genus, C. de Epiſcop. & cler.

174 † Qui contra naturam luxuriauit. l. cum vir, & l. fœdiſsimam, C. ad leg. Iul. de adult.

175 † Qui ſcienter rebaptizauit. l. ii. C. ne ſacr. baptiſ. reiter.

176 † Qui ſignum crucis in vilipendium diuini nominis in ſilice cuderit in terra vt calcetur. l. i. C. ne lice. ſign. ſalua.

177 † Qui emit muricē, & tingit purpuram. l. i. C. quę reſcin. non poſſ.

178 † Qui muros violat vrbis. l. vlti. ff. de rer. diuiſione.

179 † Qui frumentum exercitus lucrifacit. l. iii. C. quæ res vend. non poſſ.

180 † Qui monetam falſificauit. l. ii. & fin. C. de falſ. mon.

181 † Qui rerum actor, vel Caſtaldio, aut Procurator ſubiectum deprædauit. l. vniuerſi, C. vt ca. fiſc.

182 † Item mulier quæ ſe ſubiecit bruto. c. mulier, xv. q. i.

183 † Qui in ciuitate, vel oppido incendium facit. l. qui ædes, C. de incend. rui. naufr. & l. capitis, §. nunquàm, & fin. ff de pœn.

184 † Qui ad hoſtes confugit, & illis conſiliū dat, & manifeſtat auxilium. l. ſi quis aliquid, ff. de pœn.

185 † Fautores ſeditionis, aut tradimenti, ſeu proditionis. l. fautores, ff. de pœn.

186 † Qui prodit patriā, l. fallaciter. C. de abol.

187 † Item latrones in inſula, vel nemore, aut infrequentatis itineribus deprædantes. l. capitalium, §. graſſatores, ff. de pœn.

188 † Item publicus, & famoſus fur; vt in d. l. capitaliū, §. famoſos latrones, ff. de pœn.

189 † Item prędator Principis, vel Regis, aut domini ſui, temporalem, aut ſpiritualem iuriſdictionem habentis vt puta d. Papæ, Imperatoris, Regis, Epiſcopi, Comitis, vel baronis, vel ſimilis domini cui ſubeſt. l. quiſquis, C. ad leg. Iul. maieſt. Quia eſt crimen læſæ, vel quaſi læſæ maieſtatis.

190 † Homicida parentum, C. de pari. l. i.

191 † Homicida quicunque quod fecit expectet. l. iii. C. de Epiſcop aud.

192 † Item qui pacem iuramēto firmatam fregit occidendo, vel vulnerando in tit. de pac. tenen. uel violatoribus eius. c. i. §. ſi quis hominem.

193 † Item concitantes populū clamando viuat, aut moriatur quis l. i. C. de ſeditio.

194 † Item ſeruus qui dominum prodit, vel occidit. l. capitalium, §. igni, ff. de pœn.

195 † Item ſeruus qui cum domina concubuit. l. i. C. de mulier. quæ ſe ſer. propr. iunſer.

196 † Item qui adulterium cōmittit, l. ipſius adulterium, C. de adult.

197 † Itē qui eam cuius tutor eſt corrupit. l. i. C. ſi quis eam cuius tutor fue. corrup.

198 † Item qui in ſe manus proprias intulit, l. ſi quis aliud, §. fin. ff. de iis qui ſibi mor. conſciu. & l. omne delictum, ff. de re milit. §. qui ſe.

199 † Itē turbator pacis, l. ſi. §. ſi. ff. de re milit.

200 † Item qui fulſit hoſtes, vel vendit eis arma, l. errorem, ff. de publ.

201 † Item tenens puellas in proſtibulo, vt in auten. de leno.

202 † Itē q. homines caſtrat, l. i. C. de eunuch.

203 † Item qui fracto carcere fugit, l. i. C. de effrac. l. militis agrum, §. eius fugam, ff. de re milit.

204 † Item miles cuſtos qui captiuum dimiſit, l. ſi quis aliud, §. miles, ff. de pœn.

205 † Item cōmentarienſis qui reum mortis euaſit, l. cōmentarienſem, & l. in reos, C. de cuſto. reo.

206 † Item qui priuatum carcerem facit l.i. C.de priuat.carcer.

207 † Item qui ſua auctoritate erigit furcas, aut cum ſit priuatus vtitur Imperio, vel inſignis repræſentantibus magiſtratum: quoniam hoc eſt crimen læſæ maieſtatis l.iii.§.fin.ff. ad leg. Iul.maieſt.& l.omnes,§.qui ſe,de falſ.

208 † Item miles qui ſocium commilitonem ſuum ferit, aut percutit ferro l. omne delictum,§.ſi quis ff.de re milit.

209 † Item Miles,vel alius qui manus intulit duci, aut Præpoſito ſuo, poteſtatiq́;, vel capitaneo illius terræ l. omne delictum.§.qui manus,ff.de re milit.

210 † Item Iudex qui ſubtraxit publicam pecuniam.§.Si lex.Inſtit.de pub.Iud.

211 † Item Miles qui integra acie inſtructa fugit de acie, ſeu bello l.omne delictum. §.qui in acie,ff.de re milit.

212 † Item qui mactat prægnantem mulierem,vel abortum faciens l. ſi quis aliqd, §.qui aborcionis,& l.Cicero, ff.de pœn.

213 † Item qui duos, aut plures occidit arg. eiuſdem §.qui aborcionis.

214 † Item auctor aggreſſuræ, vel violentię vbi cædes facta eſt l.Quoniam,ff. ad leg. Iul.vnde vi.

215 † Item muſelantes liberos homines l.fi. C.ad leg.Iul.de vi priua.

216 † Item Miles qui ne pugnet ſimulat langorem.

217 † Item contumacia omnis militis in ſua arte glorioſę militiæ capitalis eſt, vt in l.omne delictũ §.cõtumacia,ff.de re mil.

218 † Item Iudex qui in publicum vocat matrem familiãs l.i.C.de offic.iud.

219 † Itẽ qui Nili aggeres,aut ripas deſtruit, aut in ciuitatibus maris, terręve cluſas publicas fluminum rumpit, vnde poſſet eoſdẽ reſpectiuè exitus ibi ſeq q. in Aegypto de Nili aggeribus vt C. de Nili geribus non rumpendis.

220 † Item qui receptãt latrones, aut alios reos inſignes l. vltra, ad leg. Iul. de vi publ.& l.ii.ff.de iis qui latrones, hoc in Regno Siciliæ eſt limitatum per regiam pragmaticam in pœnam ſex millium ducatorum.

221 † Item furantes liberos, ſeu pueros alienos l.fina.ff.ad leg.fal.de plagia.

222 † Item qui furantur, aut inuadunt caſtra:ciuitates,vel oppida: habetur C.de ſedicio.per tot. & in l.i.§.loca, ff.ad leg. Iul.Maieſta.

223 † Item qui permittit hoſtes venire quos ratione officii prohibere tenetur l. ſi qs à Barbaris, C.de re milit.lib.xii.

224 † Item facientes vaſtum de nocte in vineis, vel campis l.i. C. quando licea.ſe ſine iud.vind.

225 † Item abſtrahentes aliquem de religione:vtputa rapiendo nouicios à fratribus l.Eum qui.C.de apoſt. & comitẽtes hęc maleficia, & ſimilia naturali morte puniuntur: quoniam in puniendis maleficiis proceditur de ſimilibus ad ſimilia l. Milites aurũ,§.fin.ff.de re milit. Triplex enim eſt ſimilitudo.ſ.probabilis, & neceſſaria quando lex aſsimilat l.fin. ff. ſi quadrup.pauper.fecif. dica, Iſta eſt ſimilitudo à qua non poteſt appellari l.ſi qua pœna, ff.de verb.ſignifica.quoniam à ſtatuto legis non appellatur l.i.de appel.recipien. Alia eſt ſimilitudo quæ non eſt adeò vera, ſed eſt probabilis vt quando iudex aſsimilat, & ſi iudex in hoc errat poteſt appellari:faciunt ad hoc not.per iuris Speculat. in tit.de diſputa. aduoca.& in auten.de inſtr.caut. & fid. §.ſi quis,ibi quæ inſunt, vel vt ſimilia, nõ tamen per oĩa ſimilia.quædam eſt aſſimilatio quæ adeò non eſt probabilis, vnde quando aduocatus allegando nititur facere aſsimilationem perſonæ ad perſonam,vel rei ad rem, vel facti ad factum vt notatur quòd tacitè tantum videtur ineſſe in quo eadem ratio reperitur: vt in materia pœnali:ut de reuoc. donat.l.his ſolis,& l.non ſolum, §.Senatus,& l.ſed & poſteriores, ff.de legi & l. fin.de in diem adiec.Et vbi duo ſunt ſimilia eſt eligendum maius ſimile l.de quibus,ff.de legi. & ibi per Docto. & quando arguitur de ſimili ad ſimile eſſe debet certum:& ſimile ad quod trahitur debet eſſe dubium l.in teſtamento, ff. de cond. & demonſt.& l.Compariziones, C.de ſi de inſtru. Et adde vbi eſt eadem ratio ibi non dicitur ſimilitudo,ſed eadem, & id

ius eſt ſtatuendum vt C. de ſacr.ſan. eccl.l. Illud. Sed ubi eſt ſimilis ratio ibi dicitur fieri extenſio quę non fit vbi caſus legis, vel ſtatuti eſt contrarius. Nam argumentum à ſimili eſt argumentum ex coniectura: & ideò ceſſat argumentum in caſu non dubio à coniectura: vt habetur in auctẽn. Quas ruinas C. de ſacr. ſanc. eccl.

226 † Item eſt notandum ꝙ iſtæ pœnæ poſſunt per ſtatuta terrarum, & conſuetudinem locorum permutari tam in terra q̃ in mari. Nam conſuetudo maris debet ſeruari prout ſeruatur conſuetudo terrę, & ciuitatum vt in auctẽn. de vſur. mari. §. fin. col. x. Et ſi ſtatutum, vel conſuetudo loci delicti minuit pœnam capitalem, vel pœnam mortis commutat in pecuniariam receſſum eſt à pœna mortis l. qui cum vno. §. Poſt. ibi dum dicit receſſum eſt à capitis pœna ff. de re mili. cum ſimil. Et è contra de pęna pecuniaria delictorum poteſt ſtatutum, vel cóſuetudo facere capitalem l. ſaccularii, §. ſunt quædam ff. de extraord. crimin.

227 † Mortalis quæ nam ſit iuſtitia, dic eſſe in indiciorum æqualitate· & ſi fortè aliter contra præcepta naturalia foret, iure namq; naturæ cauetur neminem locupletiorem fieri cum alterius iactura vt in regula iuris iure naturę, & quod tibi non uis fieri alteri non facias c. i. diſtin. i. & nutriret peccatum ille qui ad peccatum, & ad delinquendum inuitaret proximum l. cõuenire, de pact. dotal. arg. c. fin. de conſuet.

328 † Et ſi domini naſallorum iudices nõ eligerent ipſis uaſallis non ſuſpectos ipſos ritè dominos habebunt, & in eorum cauſis ſuſpectos iudices: quoniam Deus in ſuo iudicio ſeruat ęqualitatem l. ſi cum dies, de arbitr. cum Glo. ibi: nec ad imparia iudicántur domini, & uaſalli c. de forma xxii. q. v. & per Glo. in c. ad fin. & per d. And. de Iſer. ibi de form. fideli.

229 † Quæro de priuato qui militem in matricula militiæ deſcriptum tenet ad obſequium ſuum pro bello ciuili contracto odio inteſtino qua pęna teneatur: Dic ipſum eſſe puniendum pœna librarũ quinque auri l. nemo, C. de re milit. auctẽn. vt neque mil. in principio. Et vt aliàs dixi ciuitatum diſcordiæ ſunt ruinæ ciuitatum, iuxta illud Poetæ.

Impius hæc tam culta noualia miles habebit.
Barbarus has ſegetes en quo diſcordia ciues
Perduxit miſeros &c.

230 † Quæro de occurrenti quæſtione; Baro quidam promiſit quòd certus eius vaſallus ſe præſentabit in regia audientia ſub certa pęna infra menſem: & dictus vaſallus antè menſem mortuus eſt à latronibus in Apulia, & elapſo menſe vexebatur Baro pro pęna à regio fiſco quia non præſentauit dictum vaſallum ſuum in menſe prædicto ſecundum quòd promiſerat: & caſus talis fuit mihi tranſmiſſus conſulendus: Conſului Baronem non teneri propter difficultatem, & impoſſibilitatem: Impoſſibile tamen eſt facere ꝙ mortuus ſe præſentet, & impoſſibilium nulla eſt obligatio l. ſi vehenda ff. ad leg. Rod. de iact. & l. impoſſibilium, ff. de reg. iur. & per Docto. ibi, & l. ſi continuus, ff. de verbo. obliga & per Abba. in conſilio ſuo xc. incip. Circa primum dubium, & per Doct. poſt Glo. in c. Quæſtioni, de appel. & in l. inter ſtipulantem, §. ſacram ff. de verb. oblig. cum uulgaribus, & latè per Hipp. de Marſi. in rub. tit. ff. de fideiuſ. Et benè ſcripſit Gul. Budeus de re milit. & de deſertor. militum in annotationibus ſuis ad pandectas libri xlvii. & fol. 67.

231 † Quæro de milite delinquente in exercitu an puniri poſſit extra exercitum, & territorium? Dic ꝙ ſic ſecundum Bald. in l. ii. §. exercitum ff qui not. infam. & in l. Cunctos populos, C. de ſum. Trini. & fid. cathol.

232 † Et eſt ſciendum ꝙ Mars armatus, & inermis in arte, & exercitio ſuæ glorioſæ militiæ cædit prudentiæ Palladis, & paret legibus, & illas ſeruat, & amat: & ipſarum pęnas timet propter virtutem. Et ita optimi Duces, & milites facere debent pro honore, gloria, ſalute, victoria, & triumpho militiæ ſanctæ: quæ victis

hoſtibus pacem dat, & quietem populis.
233 † Quero de inueſtitura facta per Regem cuidam comiti de uno caſtro, & indè per quendam baronem dictum eſt Regi dictum comitem eſſe mortuum abſque filio, & petit ſe inueſtiri: quem rex inueſtiuit, Quæritur ſi talis inueſtitura valet ex quo viuit primo inueſtitus? Dic non valere quia non debuit fieri abſque viuentis vaſalli cōſenſu caſtrum poſsidentis, neq; in præiudicium eorum ad quos debet peruenire feudum poſt mortem vaſalli viuentis per c.i. qui ſucce.tenen. in c.i.§. Si quis fecerit quo temp. mil.c ii. de feud. dato inuicem leg. commu. & per D. And. de Iſer. in c. moribus, col. fi. ſi de feud. fuer. controu. Nam ſi dominus feudi inueſtiuerit alium credens primò inueſtitum fore mortuum, & feudum perueniſſe ad ipſum dominum feudi: & ille qui præſumebatur mortuus viuebat ꝙ talis vltima inueſtitura eſt nulla, nec habet effectum: licet poſteà dictus prius inueſtitus moriatur: & conceſsio vltimo loco facta non habeat præiudicare conceſsionibus primò factis comprobatũr per. Alexan. de Imo. in conſil. xxiii. & cxi. incip. Viſo proceſſu, & iis quæ in themate v. vol. & per Rom. in conſil. cc.xcviii. incip. circa pręmiſſa, & Pau. de Caſtro in conſi. clvi. incip. Viſo, & examinato, & per Philipp. Deci. in conſil. clxxxv. prim. volum.

FINIS.

IVLII FERRETTI RAVENNATIS

IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS EQVITIS ET COMITIS LATERANENSIS PALATII.

De fide ſeruanda. Tractatus.

SVMMARIVM.

1 *Deus fide obligatur.*
Deus non facit differentiam inter ſimplicem loquellam & iuramentum.
2 *Fides eſt theſaurus inæſtimabilis.*
Fides tam amicis, quàm inimicis eſt ſeruanda, & nemini eſt uiolanda, & nu. 3.
Fides an regnandi cauſa uiolanda ſit.
4 *Fides & pacta conuenta ſeruanda ſunt, illa ſeruanti.*
5 *Nihil magis fulget in Principe, quàm ſincera fides, & nihil ei eſt turpius, & deterius quàm fidem fallere.*
6 *Alexander Magnus ab Ariſtotele doctus fuit ſeruare fidem.*
7 *Fides à Dauide Rege hoſtibus ſuis Achijs ſeruata fuit.*
8 *Pacem & fidem rumpentes, ſi poſtea illam affectant, quandoque habere non poſſunt, ut contigit in pace rupta per Annibalem Romanis.*
9 *Milites & omnes alij indifferenter tenentur eſſe fideles regibus & ducibus ſuis, & potius mortem pati, quàm fidem fallere illis, Pomponij Romani equitis exemplo.*
10 *Miles qui in exercitu nulla urgente neceſsitate, uel rationabili cauſa ſe dedit hoſtibus, quomodo ſit puniendus.*
11 *Literis ſalui conductus an ſemper ſtandum ſit, & nu. 12. cum ſequenti.*
12 *Saluus conductus alicui conceſſus, intelligitur conceſſus etiã pro ſeruis, ſocijs & rebus ſuis.*
Nihil eſt tam naturale quàm fidem ſeruare.
13 *Verecundia eſt negare quod eſt pacto nudo promiſſum.*
Promiſſum pacto nudo ſeruandum eſt, & in hoc iuſtitia eſt adminiſtranda.
Principes tenentur fidantias ſuas ſeruare.
Fides ſeruanda eſt etiam illis qui in eccleſia te

ti non ſunt.

14 *Agiſlaus Rex Lacedæmoniorum pepercit hoſti bus,ſuis in templo per fugam reductis.*

15 *Frangens ſaluum conductum tenetur pena le-gis Iuliæ maieſtatis.*

16 *Fides in omni caſu ſeruanda eſt,etiam hoſti, ſi nobis eſt ſeruata.& nu.18.*

17 *Principes quomodo oculati eſſe debeant ne ab hoſtibus decipiantur.*

18 *Syſica ciuitas obſeſſa à Mithridate, noluit po-tius captiuos ſuos mori pro Senatu Romano, quàm perdere fidem.*

Numentini magis mori noluerunt quàm defice re in fide.

Condemnatus de fide rupta in ſocietate eſt in-famis.

19 *Camillus dolo habere noluit Pyrrhum mortuũ, neque obſeſſos Faliſcos,ſed doloſum magiſtrũ puniri fecit,per eius diſcipulos Faliſcos, quos in captiuitatem duxerat Camillo.*

20 *Imperatores iuſti & fideles eſſe debent.*

Fides ſemper eſt ſeruanda,et inuiolabiliter ſunt cuſtodienda in fide promiſſa, nec de homine peius dici poteſt, niſi quòd ſit ſine fide.

21 *G.Scipio Aphricanus liberalis fuit in præmiã-do , pius & clemens in puniendo, & fidem ſemper hoſtibus ſeruauit.*

22 *M. Regulus Attilius fidem immaculatam ſer-uauit,ob quam,licet fueris ex parua origine ortus effectus,fuit maximus.*

Fidem ualde coluit Romanus populus,& clien-tem acceptum in fide,cariorẽ habebat quàm propinquos.

23 *Infidi quomodo iuſſu Quiritum puniebantur.*
T. Suffecius Albanus ob fidem fractã Regi Tullo Hoſtilio à quadrigis fuit laceratus

24 *Romani captiui qui poſt Canenſe bellum iue-rans iuſſu Annibalis pro pace petenda à Romanis,nolẽtes redire ad Annibalem, cui fidem dederant redeundi uicti in cathena ferrea,ne fides macularetur,miſſi fuere à Se natu Romano ad Annibalem.*

Eginenſes obſeſſi à Viatotis magis noluerunt quòd eorum liberi & coniuges cæderẽtur ab hoſtibus,quàm Romanis deficere,

25 *Serui qui in Mariana ſeditione excitati per C. Marium,dominos ſuos interfecerunt , & dominas & dominorum filias ſtuprarunt, trucidati fuerunt à militibus Cæcinæ & Sertorij.*

26 *Mendacio quemquàm fallere non licet,*

27 *Sacrilegium eſt Papæ,uel Imperatori mentiri.*
Dolus bonus dicitur qui habetur in hoſtes.
Dolus dici non poteſt ob fidem non ſeruatam la tronibus,piratis & prædonibus.

28 *Boni iudices & magiſtratus in cauſis & regi mine cuncta proſpicere, & bene rimari de-bent,& amicos potentiores illis, ingredi ar-ces & urbes ſuas,non permittant cum gente ſuperante illas.*

Pyrrhus Epirotarum Rex Athenienſibus fidus fuit .

29 *Sertorius pugnans in hoſtes Muriſienſium,illos ſuperauit,et Muriſienſibus imperium ſuum quæſiuit ,& reſtituit ut fidi fiant.*

30 *Philippi Regis Macedonum iniquum & infi-dum geſtum uituperatur,qui ut amicus uoca tus in auxilium cuiuſdam urbis Græciæ, eã occupauit,& ſub ſua ditione poſuit, captiua to populo. & nu. 31.*

31 *Commoditas ſæpe parit furem & adulteria.*

32 *Leochares & Seleucius archipiratæ uocati in ſubſidium Sinopis urbis obſeſſæ à Lucullo infra triduum urbem incendio donarunt, qui,ab eodem Lucullo, prius urbe ab incen-dio liberata, fuerunt truncati.*

32 *Reges erga populos fidem non ſeruantes eos do-cent,qualiter contra ipſos Reges in fide eſſe debeant.*

34 *Amicis humanitas,a hoſtibus fides eſt ſeruãda.*

35 *Humanæ naturæ congruit ſeruare fidem,*
Bona fide nihil eſt melius.

36 *Vaſalli infideles dominis ſuis cadunt à feudis.*

37 *Vaſallus uas electus dicitur,ut fuis Paulus A-poſtolus,qui uas fuit & eſt, electionis Domi ni noſtri Ieſu Chriſti.*

38 *Feudum unde dicitur,& quid ſit.*
Vaſalli iuramẽtum præſtitum domino ſuo quid continere habeat.

39 *Vaſallus negligens, uel nolens iurare fidelitatẽ domino feudum perdit.*

Feudum conceſſum à Principe eſt contractus bo næ fidei.

Feudum datum à priuato eſt contractus ſtri-cti iuris.

Iuramẽtum in contractu feudali remitti poteſt.

40 *Pactum futuræ ſucceſſionis non ualet,nec iura-mento firmatur.*

Diſpoſitio l.licet inter priuatos.C.de pactis an habeat locum inter milites.

41

41 *Fides data uni ex armigeris ab alio armigero de ſe inuicem inſtituendo hæredem ualet, ſi ſunt milites militantes in ſeruitijs Romani Pontificis uel Imperij Catholici.*

42 *Pactum de futura ſucceſſione in feudo an ualeat,*

43 *Pacta inter Principes & populos ſunt ad unguem ſeruanda, exemplo Sogi Regis Lacedæmoniorum.*

FIDE obligatur † omnipotens Deus qui non facit diſcrimen inter ſimplicem loquelam, & iuramentum c.i. & per Gloſ. ibi extra de pact.cap. iuramenti, xxii.q.ii.

2 † Fides eſt theſaurus inæſtimabilis non auro toto, neque gẽmis cunctis precianda, & omnibus æquè amicis, & inimicis eſt ſeruanda candida, ſincera, & immaculata Iulii Cæſaris ſpreta opinione ab Oratore improbata, dicentis fidem eſſe uiolandam regnandi cauſa: & fortè ſi Cæſar cognouiſſet Dñm noſtrum IESVM CHRISTVM Creatorẽ cœli, & terræ factorem, & humani generis Seruatorem, non vtiq; ita dixiſſet c. Innocens. xxii.q.iiii.c.quod adeo iii.q.v.

3 † Nemini eſt uiolanda fides l.i.ff. de cẽſ. c.Noli, xxiii.q.i. & auctẽn.de nup.in §. diſtrahuntur.

4 † Ius quidem proprium, & generale eſt omnium rationalium ſeruare fidem, & pacta conuencta: & in ipſis tanta eſſe debet virtus, & conſtantia potius amittendi uitam, quàm fidem frangere, ſi eadẽ nobis ſeruata fuerit, aliàs non æquè ſeruabitur illis, iuxta illud. Fallere fallentem ſuſpicor eſſe pium, frangenti fidem, fides frangatur eidem c. eſto ſubiectus. xcv. diſt.c.peruenit, extra de iur iuran. & l.quæro.§ inter locatorem ff. locati c. ſi infideles, xxviii.q.i. & l. Cum proponas C.de tranſact.& l. Iuris gentium §. Prætor ff.de pact.

5 † Et nihil magis fulget in Principe q̃ ipſa ſincera fides, & ècontra, nihil eſt turpius, & deterius in ipſo Principe quàm fidem fallere.

6 † Ariſtoteles docuit Magnum Alexandrum ſeruare fidem l.i.ff. de pact. & per Bald.ibi, & l.celſus, ff.de arbitr.c. noli. xxiii.q.i.c.inter.xi.q.i.

7 † Et legimus regem Dauidem laudabiliter militaſſe, & ſeruaſſe fidem hoſtibus ſuis Achiis.

8 † Legitur Annonem Carthaginenſem virum prudentem caput fuiſſe contrariæ factionis Annibalis, & patris ſui Amilcharis Barchæ: & pluries conſuluiſſe vt pax, & fides ſeruaretur Romanis improbè illis perſæpe violata à Pœnis, & contrarium ſemper propoſuit Amilchar cũ filiis, & affinibus, & amicis ſuis Barchinæ factionis. Ita ꝙ in Hiſpania cõtra Saguntinos, & alios confœderatos Romanorum, & in Italiam, & aliis Romanorum locis bellum intulerunt Publio Valerio Flacco, & Q. Fabio, Pampilo per Romanos miſsis legatis ad Annibalem tunc bello furentem in Hiſpania, & ad Carthaginenſes conquærentibus legatis Romanorum de pace violata: & tandem contra conſilium Annonis, & ſuæ partis licentiati fuerunt Romani legati impacati ſibi rupta, & uiolata pace ab Annibale iuſſu Senatus Carthaginẽſis, & capto Sagunto per ipſum Annibalem: & conſtructa per ipſum in Hiſpania noua Carthagine cum exercitu ſe in Italiam contulit: & poſt cædes multas. xvii. anno belli punici experto pluries marte per Romanos contra Annibalem, mortuo fratre ipſius Aſdrubale cum exercitu à Claudio Nerone, & à Liuio Salinatore conſulibus: demum ducto bello in Aphrica Duce Scipione Cornelio, & ꝑ ſuos vocato Annibale pro ſuffragio patriæ ſuæ Carthaginis oppreſſæ à Romanis, & ibi conuolato Annibale cũ exercitu, & pro pace tunc conſulente, & illam valde, ualde affectante: cui reſpondit Scipio, ò, Annibal modo eſt tempus bellandi pro imperio ob fidem, & pacem fractã Romanis per te, & tuos Carthaginenſes: qui fidem non habent, nec in pace ſtare ſciunt. Et commiſſo prælio immortalem victoriam obtinuit Scipio cũ cogno

mento illo Aphricano:& ſic contingit ꝙ
illi qui pacem rumpunt, & fidem: quan
do poſtea illã effectant,habere nequeũt.

9 † Tenentur milites,& omnes alii indiffe
renter eſſe fideles Regibus, & Ducibus
ſuis,& potius mortem pati,quàm fidem
fallere illis,Pomponii exemplo Romani
equitis,qui dum foret lętaliter in bello
vulneratus, & ductus in captiuum ad re
gem Ponti Mithridatem, & ab eo inter-
rogatus fuit: ſi curatus poſtea erit ſibi
amicus,reſpondit illi conſtanter: Si tu
eris amicus Romanis me amicum habe
bis; & admiratus Mithridates clariſsi
mi viri conſtantia, & erga ipſum pruden
tiſsimè iniuriam, & iram: regia virtute
temperauit.

10 † Si quis militum in exercitu nulla vr
gente neceſsitate, vel rationabili cauſa
ſeſe dederit hoſtibuꝗ: & ne vlla militi
bus præſtetur occaſio ſe ſe dandi hoſti
bus ipſis,aut præfectis eorum,non belli
prius tentata fortuna militari iure ſunt
puniendi abſque venia: vt pęna eorum
in aliorum tranſeat exemplum ob fidem
non ſeruatam l. item uulneratus, ff. ad
leg. Aquil.

11 † Quæro de caſu an ſit ſemper ſtandum
literis ſalui conductus,cum optimum ſit
conſilium quemq̃ non debere ſe ſubmit
tere periculis,& ſe conferre in locis non
tutis c. Accedens,extra ut lit non cõteſt.
& per Doct. in l. de ætate, ff. ad trebell.
& per Aug. de Aret. inſtit. de act. in §.
propterea, col. ix. vbi habeť ꝙ omnimo
do fides data in forma ſeruanda eſt: quia
graue eſt fidem fallere l. i. ff. de conſtitu.
pecu.& datus intelligitur ſaluus condu
ctus pro & in eundo,ſtando, & reddeun
do l. relegatum ff. de pęn. l. vtimur,& per
Bart. & Ang. ibi ff. de ſepulc. viol. & per
Doct. in c. innouamus, de treug & pac.
& in c. quia diuerſitatem de conceſs. prę
ben.& ꝑ Ale. de Imo. in cõſi. xlvi. ii vol.

12 † Et ſi conceſſus fuerit alicui ſaluus con
ductus intelligitur cõceſſus nedum ipſi,
ſed etiam ſeruis, ſociis, & rebus ſuis ſe
cũdum Doct. in aucten. habita C. ne fil.
pro patre: & nihil eſt tã naturale, quàm
fidem ſeruare l. i. ff. de pact.& per Doct.
in l. i. §. arietes ff. ſi quadr. paup. fecis. di
cat.& l. aut facta, ff. de pact.& l. pręſenti,
C. de his qui ad eccl. confug.

13 † Et dicit Alex. poſt Bar. in l. quintus, ff.
mand. ꝙ verecundia eſt negare quod qs
pacto nudo promiſit: propterea in hoc
non eſt deneganda iuſtitia petenti vigo
re pacti nudi iudicis officio: qđ procedit
de iure canonico: Et prudentes Principes
prout de iure tenentur ritè ſeruãt fidan
tias ſuas,ne dum legis auctoritate, ſed
etiam ex ſuo naturali iure: & cauſa co
gnita: eſt etiã illis ſeruanda qui in eccle
ſia tuti non forent propter delictum l. is,
q reus, ff. de pub. iud.& l. relegati, ff. de
pœn.& ꝑ Gl. ĩ c. noli extimare. xxiii. q. i.

14 † Agislaus Rex prudentiſsimus Lacedæ
moniorum in cunctis fuit iuſtus, pius,
& fidus erga ſuos,& hoſtes: quibus peper
cit in templo per fugam reductis quos
iuſsit abire liberos,& tuto in Heliconẽ
vbi erant reliqui Thebanorum, & Argi
uorũ per quos aſſociati: qui illos prius
de medio tollere peroptabãt, antequàm
Rex Agislaus præcepiſſet ſe velle illos
abire tuto,quo uoluerunt illeſa relicta
Eccleſia Deo.

15 † Dicebat Ang. in l. vinum ff. de ſepulc.
viol. ꝙ ille qui frangit ſaluum conductũ
tenetur pæna legis Iuliæ maieſtatis, ha
betur per Bar. in l. iii. §. transfugas, ff. de
ſicar.& in l. nullam uim, C. de ſucceſs.
& archia. lib. x.

16 † Et etiã hoſtibus eſt fides ſeruanda cũ
inuiolabili ſaluo conductu, ſi ipſi nobis
fidẽ ſeruauerint l. cum proponas C. de
tranſact.& per Glo.& Doct. in d. l. is, q
reus,cũ hac diſtinctione tripartita vide
licet aut fides,& ſeu fidantia eſt data ho
ſti,uel ſubdito,aut alteri: primo,& ſecun
do caſibus ſeruari debet ſi à lege, aut le
gis auctoritate concedatur: vt quãdo dať
à Duce belli l. conuentionũ ff. de pact.
in tertio verò caſu ſi perſequať iniuria,
aut vindicta publica, aut ſi ſibi ſeruata
nõ fuerit fides,tunc nõ erit,& ipſi primo
frangenti ſeruanda l. i. §. non fuerit, & ꝑ
Bar. ibi ff. de dol. & d. l. cũ proponas C.
de tranſact. Secus in priuata iniuria,
aut vindicta,niſi ſequuta Pax fuiſſet: ve-

ritas tamen eſt poſtpoſitis quorundã opi
nionibus ꝙ in omni caſu eſt fides ſeruan
da, ſi nobis eſt ſeruata : quando data eſt
iuris auctoritate , cauſa cognita , vel ex
iuſta, aut rationabili cauſa conceſſa.

17 †Et ne decipiẽtur ab hoſtibus Principes
cauti ſint, & valdè prudẽtes, & benè con
ſulti, & lynceos, argeosq́; , & Aquilinos
oculos habere tenentur ſemper apertos;
memores ſerpẽtũ aſtutia:ne Diabolicis,
& hoſtilibus ſupplantenť inſidiis :quia
nullus magis decipiť q̃ ille qui nimium
credit de hoſte: & habent cogitare ne do
lo fraudenť , & decipientur ab hoſtibus
plenis libidine dñandi:cũ de uita , hono
re, ſalute, imperio, & victoria tracteť, ne
ſibi fœdera à fide dicta rumpentur.

18 † Sancta quidem fuit fides antiquis tem
poribus, & fallere aliquos poſſe non cre
debatur vt firmat Beatus Ambroſius in
iii.de offic.& mentiri nemini licet , nec
fallere quemq̃:firmant catholici:quibus
eſt amica ueritas , & licet in re militari
ſit permiſſum hoſtes ſuperare inſidiis,
non tamen permittitur illis præſtitam fi
dem uiolare, nec ipſos decipere mẽdacio
c.Dominus.xxiii.q.ii.& l.nihil, ff. de ca
pti.& poſtl.reuerſ. Syſica ciuitas obſeſ
ſa à Mithridate, videns Mithridatẽ eduſ
ſiſſe oẽs captiuos, ut illos in faciẽ ipſius
occideret, ni Ciuitas ſe redderet ipſi per
ſuaſit ſuis captiuis , vt conſtantes eſſent
mori pro Senatu , Populoq́; Romano q̃
perdere fidem:& ſe in fide conſeruarunt
Romano Imperio: Et Numentini magis
in ꝓpriis domibus mori uoluerunt q̃ de
ficere in fide: & condẽnati de fide rupta
in ſocietate ſunt infames l.fin.C. de his
quibus irrogatur infamia.

19 † Nec dolo habere uoluit Camillus Pyr
rhum mortuũ, neque dolo obſeſſos faliſ
cos : ſed doloſum magiſtrũ tanti facino
ris puniri p̃cepit p eius diſcipulos faliſ
ſcos : quos in captiuitatem duxerat Ca
millo:& ipſe illos acceptare pro captiuis
noluit:& illicò iuſsit liberos abire ad eo
rum patriã, uirgis per ipſos fuſtigato ma
giſtro vſque ad ciuitatem: quem ob ſeſsi
ſuſpenderunt:& pro tali liberali , & fide
li geſtu Camilli ſe dictioni Romanæ ſup
poſuerunt.

20 † Iuſti , & fideles eſſe debent imperato
res:quid enim ſupereſt ipſis fluxa fide:ni
ſi quòd omnibus eſſent odio , & terro
rum:& illis nunq̃ crederetur , neque ſin
cera fides adhibereť:Sancta quidẽ fides
ſemp eſt ſeruanda; & inuiolabiliter ſunt
cuſtodienda in fide promiſſa , nec peius
dici poteſt de homine niſi ꝙ ſit infidelis
id eſt, ſine fide c.innocens, xxii.q.iiii.

21 † Induciarum tempore, quæ ut inferius
dicam;feriæ militares nuncupantur G.
Scipio Aphricanus prudentiſsimus im
perator Romanorum natura placidus
fuit, & liberalis in prẹmiando , pius , &
clemens in puniendo ; fidem ſemper ſer
uauit hoſtibus : licet Pœni ipſum dicto
induciarum tempore pluribus, & variis
conuiciis , & contumeliis affecerint in
quiebat enim prudentiſsimus imperator
Scipio ſeruorum, & perfidorum fraudes
imprudentum potius eſſe ; quàm libero
rum non ſeruare fidem.

22 † Quæ adhuc in M.Regulo Attilio , &
imperio ſuo Romano immaculata durat
ob quam fuit ex parua origine ortũ effe
ctum maximum, & hanc ſanctam fidem
ualde coluit Romanus populus, tam pu
blicè, q̃ priuatè : & conſules ſuos viros
clariſsimos hoſtibus dedit fidei confir
mandæ gratia : & clientem acceptum in
fide chariorem haberi, q̃ propinquos iuſ
ſit:& contra cõiunctos cenſuit eſſe ruen
dũ; & nil firmius eſſe debet q̃ fides . Nec
vllum peius facinus exiſtimabatur q̃ ma
culare fidẽ : & quam ſi probaretur clien
tem habuiſſe diuiſum propter fidem quã
ſanxerunt maiores ſeruari inuiolatam
in militaribus officiis:nec putarunt eſſe
in re militari fortiores neruos , quàm fi
dem dare, & ipſam ſeruare inuiolabilem
& rumpentes fidem lacerant veſtem il
lam inconſutilem Domini noſtri IESV
CHRISTI.

23 † Et præceperunt quirites infidorũ mem
bra, & artus lacerari, & diuidi crudeliſsi
mo laniatu, & quadrigis;& teſtis fuit T.
Suffecius Albanus qui regi Tullo hoſti
lio fregerat fidem , & meritò à quadri
gis laceratus crudeliter vitam finiuit.

24 † Et quatuor captiuos Romanos qui ſequuto Cannenſe bello iuerāt ad vrbem iuſſu Annibalis pro pace petenda à Ronis & nollentes dicti captiui reddire ad Annibalem, cui fidem dederant redeundi: illos vinctos in una ferri cathena miſit Senatus Annibali: ne Romana fides macularetur, & militare iuramentū ſeruaretur: & nulla eſt maior mortaliū gloria quàm ſeruare fidem, neque nulla maior infamia quàm eandem rumpere fidē: & vt aliàs dixi, Fideles Eginſes obſeſsi à Viatotis, & eorum liberi, & cognuges cederentur ab hoſtibus ſpectare magis peroptarunt ſupplicium pignorum ſuorum, quàm Romanis deficere.

25 † In Mariana ſeditione excitatis ſeruis per C. Marium contra dominos ſuos: quos iniquè interfecerunt, & dominas, & dominorum filias ſtuprauerant iniquiſſimi guardiani ſerui, exceptis Martii Cornuti ſeruis qui dominum in ſecreto ſeruarunt incolumen. & illum in Galliā tranſportarunt oſtenſo Lictoribus Marii cadauerē unius interfecti ſuſpenſi, aſſerendo fuiſſe cadauer domini ſui M. Cornuti, cui fideles fuerunt ſerui ſui & diuina iuſticia guardiani iniquiſsimi ſerui, & valdè inſolentes: qui dominos interfecerant, trucidati fuerunt à militibus Cæcinę, & Sertorii: ipſo Sertorio Duce; cuius virtus pati non potuit tantas prædictorum ſeruorum iniquitates.

26 † Mentiri an ſit licitum modo quæritur, dic quòd non eſt licitum quenquàm fallere mendacio: quoniam eſt ſacrilegium mentiri: ob Dei tremendum iudicium c. Serpens, de pęnit. diſtin. i. & c. Paulianiſtæ, i. q. i. & l. i. ff. de conſtitu. pecun. & per Bart. in l. i. ff. de pact.

27 † Eſt quoque ſacrilegium mentiri domino Papæ, & Imperatori, & ipſis falſa referre: & bonus dolus dicitur ille qui habetur in hoſtes: nec vllus dolus dici poteſt contra Latrones, Piratas, & Prædones, ſi nulla fides ſeruabitur illis; quia ipſi ſunt fidifragi, & diffidati à lege, & de ipſis non eſt confidendū ut dicit Bald. in l. i. C. unde vi.

28 † Et illi erunt tuti qui cuncta proſpexerint, & omnia benè rimanerint vt boni iudices, & magiſtratus in cauſis, & regimine l. quod ſi Ephaſi, ff. de eo quòd cert. loc. & amicos potentiores illis non permiſerint ingredi munitiſsimas arces, & vrbes ſuas cum gente ſuperante illas, & vires earum: Pyrrhi regis Epirotarum conſilio probè dato Athenienſibus, quibus ipſe fidus fuit, vt optimum decet Imperatorem.

29 † Et ſimiliter conſuluit Muriſienſes fidus, & prudens Sertorius pugnauit in hoſtes Muriſienſium. quos bello ſuperauit, & imperium ſuum amicis Muriſienſibus quęſiuit, & reſtituit vt fidi faciunt, & facere tenentur imperatores vocati in præſidium amicorum ſuorum confęderatorum.

30 † Vituperatur ab omnibus fidis, & prudentibus militiæ Ducibus iniquum, & infidum geſtum Philippi Regis Macedonum: qui dum fuiſſet ut amicus confęderatus vocatus in auxilium cuiuſdam munitiſsimæ Græciæ vrbis: quæ de ipſo confiſa, illum introduxit in ea cum exercitu ſuo vt fidum amicum: & Philippus eam poſtea occupauit, & ſub ſua ditione poſuit captiuato populo, & illo libertate, & ſubſtantia priuato: & indè vniuerſam Græciam ſubegit.

31 † Nam vulgo dicitur commoditatem ſępè parere furem, & adulteria: & tale Philippi Regis geſtum non commendamus, cum nil ſit turpius, & ſceleratius quàm fore his nocumento: qui non confidunt de illis, & ad eorum vocati ſunt præſidium, & de cuſtodibus raptores, & de canibus lupos fieri.

32 † Vt Leochares, & Seleucius archipiratæ fecerunt in præſidium vocati Sinopis vrbis obſeſſæ à Lucullo, & auarum adeò fuit tale præſidium archipiratarū, quòd infra triduum vrbem incendio donarunt, primitus per ipſos auro, & argento priuatam: & Lucullus obſidens probè occurrit obſeſsis, & illos ab incendio liberauit truncatis archipiratis.

32 † Et eſt notandum quòd infidi Reges erga populos fidem non ſeruantes, ipſos

populos

populos inſtruunt, & docent qualiter & ipſi erga reges ſuos eſſe debent in fide: & eorum in hoc ſequuntur naturam: vt de Macedonicis legitur Regibus, & populis.

34 † Amicis humanitas, & hoſtibus fides eſt ſeruanda ſecundum iuris prudentiam, Scipionis exemplo Aphricę domitoris, Fabii maximi, Fabritii, M. Scauri, & Camilli optimorum Imperatorum: qui valentes pluries hoſtes vincere dolo id facere noluerunt, recti virtute, ne patrię, glorię, religionis, & diſciplinæ militaris dedecus foret æternum.

35 † Congruit humanę naturæ ſeruare fidé, l.i ff. de conſtit. pecun. & nil eſt melius bona fide.l. inter claras, C. de ſum. Trini. & fid. cathol. & per Glo. & Bal. in l.á pro curatore, C. mãdati, & per And. de Iſer. in tit. quib. mod feud. amitt. col. i.

36 † Et fideles eſſe debent vaſalli domino ſuo aliàs cadunt à feudis, habetur in vſib. feud. c. i. de form. fidelit. & de iuram. fidelit & in tit. qualiter vaſal. iurare debent fidelitatem.

37 † Et vaſallus dicitur vas electus, vt fuit Paulus Apoſtolus: qui vas fuit, & eſt electionis Domini noſtri IESV CHRISTI: & ita vt Paulus fuit Deo fidelis in apoſtolatu; ita vaſallus domino ſuo fidelis eſſe debet.

38 † Et feudum à fide, & à fœdere dictum eſt, vt in tit. per quos fiat in veſt. in fin. & eſt beneficium beneuolum, quòd dominus dat beneuolè: & beneuolis eſtq; beneuola actio tribuere capienti, & recipienti: & eius ſubſtantiale eſt fidelitas, & non ſeruitium: quia capiens feudum tribuit domino gaudium: quoniam venit ſuus homo vaſallus, id eſt vas electus per ſacramentum fidelitatis: quod præſtat cum illis ſex qualitatibus incolume, tutum, honeſtum, vtile, facile, poſsibile, ſupplebit iuramentum hoc generale, ſcilicet ꝙ domino in antea fidelis erit, ſicut vaſallus domino tenetur, nec commiſſa reuelabit, & domino vtilitatem affert, & incõmoda ab eo repellet, & illi parebit: vt in tit. de ſacram. fidelit. & ſeu qualiter vaſal. iurare debet, & in tit. ex quib. cauſ. feud. amitt. & in tit. de no. form. fidel. & ꝑ And. de Iſer. & Bal. Car. Alex. & Iacob. Alua. ibi in §. in primis, & in ſequenti, & in §. huius eſt, & in §. penult.

39 † Et tenetur vaſallus offerre domino fidelitatem quod eſt iuramentum: qui ſi iurare neglexerit, vel noluerit perdit feudum vt in §. per diem, & in §. eſt alia ibidem: & eſt contractus bonę fidei feudum quando datur à Principe, ſecus à priuato: quia tunc eſt ſtricti iuris: vt dicit Bal. in tit. de pa. conſtan. & l. fin. C. de conſtit. Princip. & per Doct in c. i. de feud. cognit. Fidelitas eſt naturalis, & de ſubſtantia in feudo, cum reſeruatione dominii, & cum iuramento, licet iuramentum in dicto contractu remitti poſſet, & quòd vaſallus ſet uiat: & quòd maſculi ſuccedant regulariter excluſis fœminis: & alia ſunt poſteà accidentalia conditionum, & pactorum contrahentium moribus patriæ, & cõſuetudinibus feudorum attentis.

40 † Quæro de caſu legis licet inter priuatos, C. de pact. vbi dicitur ſi valet pactum de futura ſucceſsione: & an firmetur iuramento: Dic non valere tale pactum: quia tollit libertatem teſtandi, & votum prebet captandę mortis. l. ſi lex Aelieſcentia, & ꝑ Bal. ibi, ff. de hæred. Inſtit. An habeat locum tale pactum. l. præ dictæ inter milites militantes in caſtris, & extra caſtra: Dic ipſos tantum gaudere priuilegio d. l. quando tendunt ad bellorum diſcrimen: ſcilicet quando ſunt armati, & acies inſtructæ, vel ſunt in caſtris: vt dicit Glo. in l. milites, C. de teſtam. milit.

41 † Et an valeat fides data vni ex armigeris ab alio armigero de ſe adinuicem inſtituendo hęredem, dic ꝙ ſic, ſi milites fuerint in ſeruitiis Romani Pontificis, aut Imperatoris catholicorum: Ita tenent cõmuniter Doct. in l. licet, C. de pact.

42 † Quæro ſi valet pactum de futura ſucceſsione in feudo, dic ſecundum quod tenet optimus feudiſta And. de Iſer. in c. ii. de feud. dato inuicem legis commiſſoriæ in §. ſi quis inſtituerit, & in §. i. vbi dicitur pactum legis cõmiſſoriæ tantũ reprobari in pignore inter debitorẽ, & creditorem, & non in aliis contractibus.

43 † Pacta ſunt ad vnguem ſeruanda inter Principes, & populos. l. ait prætor, ff. de pact. exemplo Sogi Regis Lacedæmoniorum antiqui: qui fuit ex aſcendentibus Ligurgi: & dum Rex prædictus fuiſſet in arido loco reductus cum exercitu pacto conuenit cum Clitoribus hoſtibus, quòd ſi totus eius exercitus diſcedens biberit ex fonte vicino, reſtituet Clitoribus omnia regna per ipſum ab illis bello ſublata: ſed ſi totus exercitus non biberit; ꝙ regna prædicta ſibi remaneant: & ſcientes hoſtes hoc eſſe impoſsibile, ꝙ exercitus omnis ſiti tunc maxima oppreſſus non bibat ex illo fonte: Ita pacti fuerunt cum iuramento, & Sogus ne ſui biberent illis regna promiſit; nihilominus non potuit ipſius exercitus ſe abſtinere à potu dicti fontis propter nimiam ſiccitatem, & ſitim: qua patiebatur exercitus vltimus fuit ipſe Sogus; qui deſcendit ad fontem, & videns exercitum ſuum bibiſſe, & ne regna perderet per ipſum duro Marte queſita, & ne rumperet fidem, & ſeruaret pactum ipſe non bibit aliter de aqua fontis: ſed cum ipſa lauit corpus ſuum exterius: & arte tali fidem, & pactum ſeruauit Clitoribus, & regna quę cœperat retinuit ex dicto pacto Conuento.

FINIS.

IVLII FERRETTI RAVENNATIS IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS. EQVITIS, ET COMITIS LATERANENSIS PALATII,

De uictoria habita, Deo tribuenda, Tractatus.

SVMMARIVM.

1 *Exercituum Duces erga Deum humiles mente, præce & corde eſſe debent, ut facilè contra hoſtes obtineant.*

Bellorum Principes uictoriam non ſibi, nec propriæ fortunæ, ſed Deo ſoli tribuere debent, illi gratias referendo.

Agislaus Rex Lacedæmonius uictorias quas habuit contra Perſas & Aſiaticos Deo tribuit, & uota obtulit illi, quæ primò fecerat pro illis habendis.

2 *Iniquorum oblationes non recipit Deus.*

Deus munera Cain non aſpexit, cum ſciuerit in mente fratricidium ſui fratris habere.

3 *Romani offuſcati ſuperbia à ſuo ceciderunt imperio cum Deum, & eius ſeruos odirent. & nu. 4.*

De Victoria obtenta contra Hieruſalem, & Iudaicæ plebis captiuitate, à Tito Veſpaſiano Romanorum Imperatore facta, & de ipſorum Romanorum ruina propter ſuperbiam inde ſequuta.

4 *Lucifer à paradiſo propter ſuam ſuperbiam cecidit.*

Deus potentes ipſum non timentes deponit de ſede, & exaltat humiles eum metuentes.

Humilitas ſcandit ſidera, & optimum eſt fundamentum pœnitentiæ: & ubi eſt fraus, & falſitas abeſt humilitas.

5 *Humilitas in prælatis & principibus adeſſe debet,*

Qui uult alios ſibi parere, pareat & ipſe ſuperiori ſuo, & Deo magis quàm homini.

6 *Paulus Aemilius ob uictorias habitas gratias humiliter Deo tribuebat.*

Scipio Aemilianus Numantinus nuncupatus. vnde hoc ſibi nomen uendicauit.

7 *Timotheus, qui multas habuit uictorias, et propriæ ſuæ uirtuti & non Deo tribuit, uictus iudicio Dei permanſit.*

8 *Mores iure militari, feſtaq́; & ludi ſunt quandoque attendendi pro populorum uictoria.*

Perſas ocio triduarię religionis propter feſta impeditos Melciades inuaſit, & illos ſuperauit.

9 *Hieroſolyma quomodo adepta ab antiquo Rege*

poſt feſta Iudæorum.

10 *Athenienſes tempore feſtiuo quo ocioſi erant Lacedæmonij. illos deprædarunt, & uictores fuerunt.*

11 *Annibal quomodo Romanum exercitum negligenter cuſtoditum apud Erdoneam diſſipauit.*

12 *Bella omni die, etiam feſtiuo gerenda ſunt urgente neceſſitate, & nu. 13. 14. 15. 16. 17. & 18. ubi habes exempla.*

13 *M Marcellus tempore feſtorum Dianæ cæpit Syracuſas.*

19 *In re militari ſunt attendenda optima documenta diſciplinæ militiæ, quam boni mores exaltant, & coronant gloria & palma uictoriæ.*

Boni mores præferuntur ſcientiæ.

Boni mores plus ualent quàm diuitiæ.

Morum ſupellectiles magis ſunt diligendi quàm diuitiarum illecebræ.

20 *Ligurgus docuit ordines ciuiles in ſe documenta continentes bonorum bonum eſſe ſequendos. & eſſe fugiendas uoluptates non laudabiles.*

21 *Epaminundas Græcorum Imperator docuit ſe non putare proditiones parca eſculenta & poculenta ſua cum aſſiduo exercitio.*

Ligurgus pueros inſtrui & exerceri docuit in moribus ne pigreſcerent.

Deteriores ſunt qui uitam et mores corrumpunt, quàm qui bona temporalia diripiunt.

22 *Morum nobilitas magis reddit quem famoſum. quàm generis dignitas.*

Moribus & uirtute ſplendere longè præſtantius eſt quàm rebus. Nec rerum unquàm ſpecie illuſtrabitur aliquis, quem ſuæ turpitudinis macula dehoneſtat.

23 *De Tarita Regis Epirotarum geſtis & moribus in regno ſuo.*

Boni mores principaliter ſunt attendendi, morum probitas. ſcientia & artis peritia. in principibus, nobilibus, magiſtratibus quibuſcunque doctoribus regentibus, magiſtris & medicis.

24 *Vaſallus leno feudo priuatur.*

Vaſallus retinẽs uxorem deprehenſam, in adulterio cadit à feudo.

25 *Vaſallus ſe immiſcens cum filia, aut uxore uel ſorore, ſeu nuru domini ſui. feudum amittit, & fęderum domini talia perpetrantes feudo priuantur.*

Marcus Antonius & quidam alij principes ob malos mores & appetitus ineffrenatos, gloriam ſuæ uirtutis offuſcarunt.

1 RITE † pro Deo pugnatur contra infidos hoſtes, & ſeruatis documentis, & regulis diſciplinæ militaris facilis ſemper erit victoria: quæ nõ ſtat in manu alicuius mortalis potẽtis, ſed in mente reſidet æterni, & immortalis Dei omnipotentis in cuius poteſtate ſunt omnia regna: Propterea Principes mortales victoriam non ſibi, nec proprię ſuæ virtuti; Sed ipſi dumtaxat Deo attribuere tenentur: referendo illi gratias omnes humili mente, prece, & corde quibus ipſe placatur Altiſsimus Deus. c. tribus, de conſecrat. diſtin. ii. Deus ſemper fuit ab æterno, & ſemper erit: qui eſt ſumma, & infinita bonitas, & firma integritas, omniumq́; Pater, & Creator: Eſtq́; immenſa pietas, & miſericordia, charitasq́ue, & infinita potentia ſupra qua nihil eſt; & ſine ipſa factum eſt nihil: vt atteſtatur Euangeliſta Ioannes, & ipſi Deo parent omnia cœleſtia, terreſtria, & inferorum ſpiritus: quem Deum omnipotentem pura mente oro, & exoro vt eius clementia ſuis fidelibus in omni bello pręſtet auxilium ſuum diuinum: quoniam eſt certũ ꝙ nullus poterit reſiſtere diuinæ potentiæ. Ideò diuina, & nõ humana eſt dicenda victoria, & ipſi Deo tantum tribuenda: cuius nutu, & potentia habita eſt contra hoſtes ſuorum ortodoxorum qui bonam ſcit, & malam offerentium mentẽ, vt fecit Rex Lacedęmonius Agiſlaus qa Deo victorias quas habuit in Perſas, & Aſiaticos tribuit, & vota obtulit illi quæ primò fecerat pro illis habendis: & bonã voluntatem magis acceptat Deus quàm oblatum. c. ſcriptus. xiiii. q. v. c. odi. xxiiii quæſt. i.

2 † Iniquorum oblationes non recipit omnipotens Deus, nec munera Caim aſpexit cum ſciuerit in mente habere fratricidium ſui fratris Abel. c. in grauibus, iii. q. vii.

3 † Et quidem infructiferæ ſunt humanæ vires abſque Dei ſuffragio quo nobis auxiliante non ferrum, non ignis, non hoſtium vis, nec dolus vllus, neque manus obeſſe poterint, & ſi aliter facerent utiq; errarent Duces, & populi, vt contingit Romanis qui victi permanſerunt ꝓpter ſuperbiam ſuam: cum autem Deus ob mortem Domini noſtri IESV CHRISTI decreuiſſet per Romanos punire perfidiam Iudęorum vrbis Ieſus excidium, miſeramq; captiuitatem Iudaicę plebis die Saturni in quo nephas eſt hebręis quicquam facere adhortos ſuperatis, & ii in captiuitatem ducti fuerunt à Tito Veſpaſiano Imperatore octuaginta ſeptem, & vndecim millia glagio, & fame perierant. ccccc. millibus primò interfectis, & alia vice decies centena millia Iudęorum trucidata fuerunt à martiali gente Romanorum: & legimus reliquias viginti millium fuiſſe diſperſas per orbem; poſt Romani ſ̄upbia inflati viribus ſuis, & non Deo victoriam aſcribere cœperũt: Ideò in ipſos fuit imprecatus Propheta dicens. Leua Domine manus tuas in ſuperbiam eorum qui te oderunt, & operati ſunt mala multa, & nomen tuum non cognouerunt, ſed ſibi poſuere munimenta victorię tuę. c. remittuntur, xxiii. q. v.

4 † Et de paradiſo cœcidit Lucifer propter ſuperbiam ſuam qua locum non ſuum vſurpare voluit imprudenter. c. quoniam xi. diſtin. c. diaconi. xciii. diſtin. Et Romani non ſe cognoſcentes offuſcati ſuperbia ab Imperio ſuo cœciderunt, cum Deum, & ſeruos eius odirẽt, & indè ab illis inermibus, & ſine pera, & calciamentis ſubiugati ſine exercitu Dei mente fuerunt, iuxta illud. Serui inerãt tibi Roma prius Domini dominorum; Seruorum ſerui nunc ſibi ſunt Domini. Nam Rex regũ, & dominus dominorum potentes ipſum non timentes deponit de ſede, & exaltat humiles ipſum metuentes: humilitas ſcã dit ſidera, & optimum eſt fundamentum penitentiæ, & vbi eſt fraus, & falſitas abeſt humilitas, c. 1 de pœniten. diſtin. ii. & c. humilitas, xxii. q. ii.

5 † Humilitas valde cõmendatur in Prælatis, & Principibus. c. ecce, xciii. diſtin. & ficta humilitas eſt cum ſuperbia, & qui vult alios ſibi parere, pareat & ipſe ſuperiori ſuo, & Deo magis q̃ homini. c. in ſcripturis, viii. q. i. c. qui ſe, ii. q. vi.

6 † Victo Perſeo rege Macedonum per prudenriſsimum Conſulem Romanum Paulum Aemilium patrem Scipionis. Aemiliani nuncupati Numantini ex eo ꝙ cœpit Numantiam maximi Cornelii Scipionis Aphricani adoptiui: hi nõ ſe exultarunt in ſua virtute ob eorum glorioſas victorias per ipſos habitas, ſed illas Deo humiliter tribuebant: quod ſi ſemper feciſſent Romani, eorum diutius duraſſet Imperium.

7 † Timotheus filius Cononis victorias multas habuit quas ſibi, & proprię ſuæ virtuti, & non Deo tribuit, & demum uictus permanſit, & ſine honore contraria fortuna iudicio Dei: cui omnis laus, & victoria tribuenda eſt.

8 † Mores in re militari, feſtaque, & ludi ſunt quandoque attendendi populorũ ꝓ victoria: cum autem Anthiocus Rex obſideret Hieroſolymã Iudæis petentibus inducias ſeptem dierum ꝓpter feſta ſua, ea libenter conceſsit, & plus ad portas eorũ cum maximo apparatu acceſsit cum tauris habentibus cornua aurata, cum odoribus multis quos ſacerdotibus cũ magna pompa præſentauit, & poſt ſe in ſua caſtra reduxit, & Iudæi continuò admirati, poſt feſtorum ſolennia ſe ſponte ditioni Anthiochi dederunt.

9 † Et contra Perſas ocio triduarię religionis propter feſta impeditos Melciades inuaſit celeriter, & illos ſuperauit.

10 † Athenienſes autem occultis armis feſtiuo tẽpore quo ocioſi erant Lacedæmonii agros hoſtiũ inuaſerunt, & depꝛ̃darunt, & victores fuerũt: qui duce ſuo Melciade cũ millibus decẽ, & mille auxiliariis amicorũ Platenſiũ, millia ſexcenta ocioſi exercitꝰ Darii in cãpis maratoniis prũperũt.

11 † Rupto per Annibalem Marco Centenio Conſule in Lucania ſuperatis cõſulibus, caſtrametato G. Cornelio apud Cumas cum exercitu, Fuluio Prætore apud Erdoneam in Apulia cum xx. millibus militum

litum interfecto per Annibalem,& lapſo biennio alio proconſule Fuluio in eodẽ loco Erdoneæ caſtrametato obſeſſa Erdonea,& ibi negligẽter cuſtodito exercitu; hoc ab exploratoribus ſuis per Annibalẽ præſcito caſtrametatum in Brutios cum expedito exercitu ſine impedimentis cõuolauit Erdoneam, & ſub eiſdẽ locii auſpiciis Romanas legiones vnà cum procõſule Fuluio per occiſionem diſsipauit.

12 † Omni die certandum eſt vrgente neceſsitate.c.ſi nulla,xxiii.q.vlti. Nec ſunt curanda feſta ſi vrget neceſsitas ab omni ſoluta lege: vt dicit Glo. in d.c.ſi nulla.

13 † Et M. Marcellus tempore feſtorũ Dianæ cœpit Syracuſas hoc inopinante populo Syracuſano intento læticiis.

14 † Craſſa antiquitas certos dies ſeruabat quos infeſtos,& infœlices putabat:& in illis non pugnaſſet pre timore ob præterita bella in ipſis malè geſta vt in faſtis canit Ouidius.

Vẽdicat Auſonias Iunonis cura calẽdas
Idibus alba Ioui,grandior agna cadit:
Nonarũ tutela Deo caret omnibus iſtis
Nec fallere caue proximus ater erit
Omnẽ ab euentu illis, nã Roma diebus
Dãna ſub aduerſo triſtia marte tulit:
Nec tibi dicta ſemel totis herẽtia faſtis
Ne ſeriem rerũ ſcindere cogar erunt.

15 † Et cum Arioiuſtus rex Germanorum eſſet cum Cæſare pugnaturus ſuis dixiſſet non eſſe certandum neque Phas ſit ſuperare hoſtes antè lunam; Cæſar ipſum inuaſit non expectato tali tempore,& in fugam poſuit Arioiuſtũ octuaginta Germanorũ millibus interfectis.Ita ꝙ ſtadia. cccc.terræ occupata cadaueribus fuerunt apud Rhenum fluuium quem ponte artẽ facto infra decem dies tranſiuerat Cæſar cum exercitu.

16 † Et cum forent Romani pridie nonas Octobris priuati exercitu à Cimbris · & talis dies infœlix,& infeſtus reputabatur eſſe Romanis:quo die Lucullus cum decem millibus peditum, & equitibus tantum mille contra Tigranum regẽ Armeniæ,Siriæ,& Mediæ eſſet certaturus,hoſte ex aduerſo habente acie inſtructos cẽtum,& quinquaginta millia militum: & cum obiectum fuiſſet Lucullo de die illo infœlice Romanis quæ fuit ſexta Octobris; in quo vnus Romanorum exercitus cõſumptus fuerat à Cimbris Duce Gneo Scipione Cornelio patre maximi Scipionis Aphricani; erga ſuos prudenter reſpondit Lucullus Imperator Romanorũ illum diem olim nefaſtum,& formidabilem Romanis fuiſſe: ſed hodie erit nobis amicus, ſi impigrè pugnatum fuerit: & hunc diem ex atro,& triſti hilarem, amicum,& iucundum reddamus Romanis: & cõmiſſo prælio hoſtes fugauit quinque dumtaxat ex Romanis in dicta pugna occiſi,& centum vulnerati: ex hoſtibus autem Armenis,Mediis,& Syriis vltra centum millia interfecti permanſerunt regis Tigrani accepta corona.

17 † Et pro ut legitur de P. Valerio Publicola Sabinos, Latinos, & Fidenates hoſtes ſuis cæcos, & claudos reddit militibus: vt illos melius occidere valerent: ita Lucullus Tigrani copias reddit ſuis inutiles, & inermes. Et dum Athenienſes à Lacedemoniis moleſtarentur in diebus quibuſdam feſtiuis celebratis Deæ Mineruæ extra vrbem armis ſecreto retẽtis celebrarunt feſta, & anteq̃ intrarent Athenas facta hominum multitudine, depredatus fuit hoſtium ager cum Metello abſque reſpectu vllo.

18 † In dura Macedonum expeditione quã fecit Paulus Aemilius contra Regẽ Perſeum habentem maximum exercitum in falangibus ordine forti acie inſtructũ Macedonum, Aſiaticorum, Hilliricorum, & Thracenſium ſemigigantorum in non æquali planicie arte capto loco per Aemilium apud Leucum Fluuium non longũ ab Olimpio monte, ruptis fallãgibus hoſtium ex Romanis cœciderunt centum tantum bellatores fortiſsimi,& ex hoſtibus vltra quinquaginta millia militum, & rex fugit in Pella vrbe vbi captus fuit ab Aemilio,& ductus ad vrbem in triumpho vt aliàs dixi in tit. de triumphis: Et vt Poſsidonius Alexãdrinus ſcripſit Graiæ,& Romanæ ſcriptor hiſtoriæ, ſic non eſt curandum de die certaminis præmente neceſsitate vt aliàs dixi.

Vu

19 † In re militari ſunt attendenda optima documenta diſciplinę militiæ quam boni mores exaltant, & coronāt gloria, & pal ma victoriæ. Nam boni mores preferuntur ſcientiæ.l.i.& l.magiſtros,C.de profeſ.& med.lib.x. nam plus valēt boni mores q̃ diuitiæ. l. ſuſpectum, ff. de ſuſpect. tut. & l.reprehendenda,C. de inſtitut.& ſubſtit. Et magis ſunt diligendi morum ſupellectiles quàm diuitiarum illecebræ, vt ſcribit Beatus Hieronymus ad Celentiam inter honorem ſeculi: & illecebras diuitiarum,& qui aliter agit aut ſtultus, vel doloſus eſt.l.Iulianus, ff. ſi quis ommis.cau.teſtam.

20 † Prudentiſsimus Ligurgus docuit ordines ciuiles in ſe documenta continentes bonorum morum eſſe ſequendos, & fore fugiendas voluptates ſpurcas, & neminē eſſe alio meliorem niſi in quantum fugeret prædictas non laudabiles voluptates: & ꝙ in conuiuiis intemperatè non ederent,neque potarent præcepit.

21 † Et docuit optimus Imperator Græcorū Epaminundas continentiſsimus ſe non putare proditiones parca eſculenta,& poculenta ſua cum aſsiduo exercitio,& docuit Ligurgus pueros inſtrui, & exerceri in moribus ne pigreſcerent: & multū diſtant damna morum à damnis rerū temporalium: & ſunt deteriores illi qui vitam, & mores hominum corrumpunt.c. deteriores,vi.q.i.

22 † Et morum nobilitas magis reddit quē famoſum, quàm generis dignitas.c. nos qui,cum ſequenti.c.xl.diſtin. Et longè eſt preſtantius ſplendore moribus, & virtute; quàm rebus,nec rerum unquàm ſpecie illuſtrabitur aliquis quem ſuæ turpitudinis macula dehoneſtat, vt ſcribit Quintilianus in milite Mariano. Si verò exiſtimemus Imperium Populi Romani ad hanc diem militari diſciplina, plura penè moribus quàm viribus vicimus: & cum bonos, vel malos mores dicimus vicia,& virtutes diſtinguemus.

23 † Rex Tarita Epirotarū primus fuit qui regnum ſuum ornauit legibus, & moribus, literisq́; græcis, & latinis cum vita politica: quod per anteà fuerat ſine lege, & moribus. Propter ea habitus fuit in maximo honore,& veneratione. In Principibus nobilibus, & magiſtratibus quibuſcunque doctoribus regentibus,magiſtris,& medicis:attendendi ſunt principaliter boni mores,morum probitas, ſcientia,& artis peritia.l.i.ff.de decre. ab orig. fac. & l.i. C.de magis. lib.x. Licet quidā inſenſati noſtri temporis ſeruent contrariū,& vt cantat Iuuenalis Poeta Aquinas de moribus vltima ſit quæſtio in vita,& moribus docuit nos IESVS CHRISTVS Dominus noſter pro quo pugnandum eſt ſpiritualiter,carnaliter, & ciuiliter, & ſua, & noſtra erit victoria tribuenda ſibi.

24 † Quero de vaſallo feudatario ſi ratione lenocinii priuetur feudo; Dic ꝙ ſic: quo etiam priuatur ſi vxorem retinuerit deprehenſam in adulterio ſecundum And. de Iſer.in conſtit. Regni Siciliæ ſub rub. de lenonib.& raptor.mulie.

25 † Et quid de vaſallo feudatario qui ſe miſcuit cum filia,aut vxore, vel ſorore, aut nuru domini ſui an priuetur feudo, Dic ꝙ ſic per tex. in c. i. in §. rurſus, quæ ſit prima cauſ.benefit. amitten.& fœderum domini tali perpetrantes priuantur vaſallagio,& per dom.And.de Iſer.& alios ibi ſcribentes: & hæc generant mali mores, & appetitus ineffrenati: quibus Marcus Antonius, & quidam alii Principes offuſcarunt gloriam ſuæ virtutis.

FINIS.

IVLII FERRETTI RAVENNATIS IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS, EQVITIS, ET COMITIS LATERANENSIS PALATII,

Tractatus de Gubernatoribus & Ducibus claſsium, & qualiter eſſe debeant in re nauali.

De Gabellis & publicanis, & de eorum commiſsis ac collectis, atque muneribus & oneribus.

SVMMARIVM.

1 *Nauigant libenter militantes in mari, & mercatores ſub expertis ducibus, & gubernatoribus nauium.*

2 *Officia quæ nam ſint & artes degentium in claſſe.*

3 *Veneti qualiter olim ſe egerunt in Syria & Liburnia. & nu. 4. & 12.*

4 *Diſcordia catholicorum accreuit infidelium ſtatum.*

5 *Nauigare qui dicantur.*

6 *Nauigantes bene diſcunt adorare Deum.*

7 *Duces animoſi eſſe debent in exercitu & claßе.*
Antigonus Rex qualiter fuerit animoſus.

8 *Petrus Mocenicus olim dux Venetæ claſsis, qualiter fuerit uirtuoſus in mari.*

9 *Pictura prodeſt deſcripti orbis in omni bello.*

10 *Exploratores in omni bello proſunt.*
Cæſar inuictus fuit uirtutis Alexandri magni.

11 *Loca hoſtium ſunt diligenter conſideranda ubi bellum geritur & nauigatur. & nu. 12.*

13 *Vectigalia quare reperta.*

14 *Immunis nullus eſt à ſolutione uectigalium, etiã ſi ſuper immunitate proferat Princeps reſcriptum, quia præſumitur obreptitium.*

15 *Reſcripta contra ſtatuta & conuentiones uectigalium non ualent.*

16 *Pro uectigalibus tertia pars octauæ partis ſoluitur.*

17 *Vectigalia unde dicantur & deriuentur.*

18 *Immunitas uectigalium per Principem alicui conceſſa an extendatur ad ordinaria. & nu. 19 & ſupra nu. 14.*

20 *Domini terrarum gabellas imponentes tenentur cuſtodire territorium, aliàs ad emendã tenentur derobatis. & nu. 165.*

21 *Publicani poßunt cum bona conſcientia, conducere & emere gabellas.*

22 *Gabella eſt ordinarium munus inductum pro utilitate publica.*

23 *Nauta qui promiſit conſignere merces in portu Ceſenatico ſuo periculo, non tenetur ſoluere expenſas gabellæ quæ ueniebant ſoluendæ.*

24 *Statuta de gabellis non extenduntur ad ineſtimabilia bona.*

25 *Statutum quòd certum quid ſoluatur pro uitulo naſcituro in territorio ſtatuentis, an extendatur ad uitulos naſcentes in territorio alieno de beſtijs ſtatuentis & nu. 26.*

26 *Fraus opitulari non debet fraudanti doloſo.*

27 *Habitantes in uilla cum maiori parte familiæ, & in ciuitate cum minori, an teneantur ad onera ciuitatis uel ruris.*

28 *Ruſticus qui iuit ad habitandum in alia uilla, ne collectam in prima uilla solueret, an ad illam teneatur.*

29 *Statutum uel conſuetudo quòd ruſtici nõ emãt ſtabilia ſine onere collectarum, an habeat locum in ciue emente pro ruſtico.*

30 *Pactum ab uniuerſitate factum cum ruſtico q*

ipſe collectã ſoluere non teneatur an ualeat.

31 Statuto diſponente quòd nemo cum curru, naui aut beſtia portare poſſit frumentum, ſub pœna perdendi currum nauim aut beſtiam, an cõprehendat, pullus uel ſcapha ſeu ſaccus

32 Legatum nauis aut beſtiæ non comprehendit ſcapham neque pullum.

33 Statuto mandante animal publicari cum mercibus uetitis, ſi cum dicto animali fuerint pluries portata uetita, an una publicatio uel plures ſufficiant. & nu. 34.

Fiſcus in pœnalibus cauſam lucratiuam habet.

34 Pœnę duplicatio in ſpeciebus non cadit.

Statutum quòd extrahens tales merces perdat currum, non comprehendit merces.

Statutum quòd extrahens tales merces perdat merces & currum, boues nõ comprehendit.

35 Statutũ mandans perdi ſalmam frumenti ſine licentia portatam, non comprehendit ſaccũ.

36 Statutum mandans ſalmã mercium perdi, an perdat animal & currus cum quibus merces portantur. & nu. 37.

37 Statutum loquens de frumento an habeat locũ in alijs bladis & leguminibus.

38 Bladum & triticum eſt nomen generale.

39 Statuta & banna ſtrictè debent intelligi & non ampliari.

Intellectus ad l. Cotem ferro. §. dominus. ff. de publica.

40 Statutũ ꝙ nullus ſine licentia poſſit frumentũ emere, de uenditore etiam intelligitur.

41 Statutum prohibens extrahi frumentum, an locum habeat in extrahente farinam.

Legans frumentum & marmor, non uidetur legaſſe farinam neque columnam.

42 Statutum prohibens iri de nocte cum lumine, locum etiam habet in eo qui uadit ſine lumine.

43 Statutum prohibens extrahi animal ſine ſolutione gabellæ, non habet locum in extrahente animalia forenſia, uel ducta ad ciuitatẽ cauſa pignorum, uel commodati, aut depoſiti, nec animalia minuta. nu. 44.

45 Anſeres & gallinæ an ſint aues uel animalia.

46 Statutum de non extrahendis animalibus locum non habet in hominibus extractis & uenditis ſeruis.

Statutum de damno dato cum animalibus, de hominibus non intelligitur.

Statuta limitantia ius commune uel illi derogantia reſtringi debent.

47 Statutum loquens de rebus an habeat locum in hominibus liberis.

48 Animalia craſſa quæ ſint, & quæ ſint animalia minuta. & nu. 49.

49 Gregis appellatione quæ animalia ueniant.

50 Statutum de ouibus an habeat locum in agnis.

51 Porci ueniunt appellatione pecorum et gregis.

52 Iumentorum nomine ueniunt boues & equæ, & ſimiles beſtiæ craſſe.

53 Statutum de ſoluenda gabella pro armento, intelligitur de beſtijs craſſis & non minutis.

54 Statutum de gabella ſoluenda pro grege, intelligitur de pecudibus & animalibus paruis.

55 Animalia & currus alienus cum quibus fuerunt uetita portata, an incommiſſum eſſe dicantur. & nu. 56. & 57.

56 Portãs res illicitas cũ licitis an omnes perdat.

58 Statutum prohibens portari bladum ſuper aſinis, an intelligatur prohibere portari cum bobus, curru, & equo uel alio iumento.

Extenſio admittitur in ſtatuto ex identitate rationis.

59 Statutum ꝙ pro beſtia qualibet uaccina uel equina ſoluatur gabella, non comprehendit pullos lactantes.

60 Statutum quòd pro quolibet animali legato ſoluatur gabella, an comprehendat partum uaccæ prægnantis legatæ.

61 Statutum an & quando ſit fauorabile pro partu & quando non, & de effectu partus ancillarum & animalium remiſſiuè.

62 Gabella ſoluta ex forma ſtatuti pro emptione gabellarij, an reſciſſo contractu per illos reſtitui debeat.

63 Statutum quòd pro legatis factis eccleſiis, pauperibus & pijs locis, filijs & filiabus, nepotibus & neptibus, ſoluatur gabella, an comprehendat legatum factum filiabus & neptibus naturalibus.

Filij naturales non ſunt de domo patris, neque de ſanguine agnatorum.

Statuta de filijs indifferenter, comprehendunt naturales natos ex concubina in domo retenta.

64 Statutũ ꝙ gabella ſoluaĩ pro piſcibus & mercibus retentis in platea, an locum habeat in bancha mutabili ubi piſces uenduntur.

65 Statutũ ꝙ ꝓ re retẽta in platea ſoluaĩ gabella an cõprehendat detinentẽ coreũ extenſum.

Hęres

66 *Hæres an teneatur ad ſolutionem gabellæ pro legato repudiato penes ipſum hęredem remanente, ſtante ſtatuto quòd pro legato ſoluatur gabella.*

67 *Statutum quòd pro legato gabella ſoluatur, an locum habeat in caducis legatis.*

68 *Vxor, omnium bonorum mariti relicta uſufructuaria, an poſſit exigere gabellas conductas à marito.*

69 *Vxor an habeat partem uſufructus in legato facto alicui renuenti illud.*

70 *Vxor domina & uſufructuaria omnium bonorum mariti, ex legato per ipſum relicto. an ex protocolis habere debeat uſumfructum.*

71 *Gabellæ ſoluenda à legatario pro legato, ſolui debet de reſiduo legati, deductis expenſis & grauaminibus.*

72 *Statutum de ſoluenda gabella pro legato an locum habeat in legato liberationis debiti.*

73 *Statum prędictum an habeat locum in legato libertatis facto per patrem filio adoptiuo, uel per dominum ſeruo libero facto, quibus non tenentur aliquid relinquere.*

74 *Statutum quòd ſoluatur gabella pro legato, an obtineat in legato inutili.*

75 *Legatum liberationis quot modis fiat.*

76 *Statutum quòd pro legato ſoluatur gabella. an habeat locum in legato facto uxori de dote ſua.*

77 *Gabella ſoluenda pro legato, in termino non ſoluta, an poſſit poſt terminum ſolui.*

78 *Gabella à quo ſoluenda ſit pro legato facto duobus quorum alter repudiauit legatum, & alter acceperit.*

79 *Vectigalia an ſint fauorabilia uel odioſa.*

80 *Pacta inita in contractibus inter fiſcum, an omnem populum afficiant.*

81 *Pacta inſolita facta per uendentes gabellas, in fraudem fiſci non ualent.*

82 *Vectigalia ad quos pectent, & pro quibus partibus.*

83 *Fraudantes gabellas qua pœna teneantur, & ad quos ſpectet dicta pœna.*

84 *Vectigalia à ſolo Principe imponuntur.*
Noua uectigalia, ſine facultate imponentes, qua pœna teneantur.
Inferior à Principe nō poteſt uectigalia tollere.

85 *Gabellę poſſunt imponi à domino, uel republica, aut communitate habente priuilegiū uel ex præſcriptione.*

Gabellæ prędictæ an licitè fraudari poſſint. & an differant aut à proprijs Principum gabellis. nume. 86.

87 *Mulio & nauta an teneantur ſoluere gabellam pro ſalma & mercibus per ipſos uectis in naui ſeu cum mulo.*
Mulio & nauta retinere poſſunt merces donec eis fuerit ſatisfactum de eo quòd pro gabella mercium ſoluerunt.
Scriptor libri, librum pro mercede retinere pōt.

88 *Nauta & mulio naulum & mercedem ſuam habere debent pro mercibus uectis quæ inciderunt in commiſſum & contrabannum.*

89 *Nautæ an teneantur ſoluere gabellas pro mercibus per ipſos uectis cum naui.*

90 *Publicani iniuſte moleſtantes & extorquentes illos, qui tranſeunt cum mercibus ad quid teneantur, & qualiter puniri debeant.*

91 *Difficultas ſuperueniens an excuſet nautas, & muliones, & an intentari poſſit actio præcedentis culpæ.*

92 *Mercatores defraudantes gabellas Principum peccant.*

93 *Auguſta immunis eſt à gabellis.*

94 *Gabellarum immunitas conceſſa alicui eundi ad mercatum, an locum habeat in receſſu à mercato.*

95 *Saluus conductus conceſſus pro acceſſu, an intelligatur etiam conceſſus pro receſſu.*

96 *Gabella pro cadauere non eſt ſoluenda, nec pro oſſibus cadaueris ſtatuto diſponente ſolui gabellam pro cadauere.*

97 *Immunitas gabellarum alicui conceſſa in uno territorio an afficiat particularem ſucceſſorem ſi territorium fuerit alienatum.*

98 *Pactum non afficit emptorem niſi ſit reale.*

99 *Mercator cui ex pacto ciuitas promiſit, ut cum eius nauigio cū mercibus in ſuo portu poſſit perpetuo ire & redire ſine gabella, an amittat tale ius ſi per xxx. annos nō uenit.*

100 *Statutum diſponens gabellam eſſe pro contractu ſoluendam, non comprehendit inſtrumentum annullatum.*

101 *Molendinarij eccleſiæ an teneantur ſoluere gabellas, collectas, & taleas per laicos impoſitas pro molendino eccleſiæ.*
Prohibito uno, uidetur eſſe prohibitum omne id per quod peruenitur ad illud.

102 *Molendinarij Epiſcopi an teneantur ſoluere publicanis prout alij tenentur laicorum.*

103 *Gabella ſolui non debet pro rebus emptis in nundinis, etiam ſi poſt ex interuallo extrahantur. & nu. 148.*

Soluentes gabellas in loco, ibi iure capi non poſſunt pro repreſalijs. & nu. 148.

104 *Capana & domuncula in qua exigitur gabella; uenit in locatione pedagij. & nume. 151.*

105 *Gabella non eſt ſoluenda pro rebus portatis ad ciuitatem pro neceſſitate famis.*

Neceſſitas non habet legem, nec legi ſubeſt.

106 *Gabellam ſoluere non tenentur euntes per alienum territorium ad molendinum. propter famis neceſſitatem.*

Pater poteſt uendere, filium propter neceſſitatem famis.

107 *Gabella an ſit ſoluenda pro rebus portatis pro ædificijs domorum.*

108 *Mercator ſi plures petias panni & unam lini poſuit in duana, ut gabellarius faceret ſibi bullctam extractæ, & contigit quòd gabellarius emiſit ponere in bulleta petiam lini, an incidat incommiſſum extrahendo dictam petiam lini.*

109 *Fraus quot modis committatur.*

110 *Statutum quòd de quolibet animali ſoluatur gabella, an intelligatur de animali uiuo uel mortuo.*

111 *Homo mortuus non dicitur homo, nec eſt inconſideratione quantum ad pœnas.*

Homo mortuus in quibus caſibus damnetur poſt mortem.

112 *Statutum quòd de rebus recollectis ſit ſoluenda gabelle an fructus pendentes comprehendat.*

113 *Gabella pro quibus rebus ſoluatur, & pro quibus non ſoluatur.*

114 *Gabella non ſoluitur pro rebus ad claſſem & ad exercitum deuectis.*

115 *Gabella non eſt ſoluenda pro nauibus & mercibus in portum ui uentorum incurſis, aut ob incurſu piratarum.*

Gabella pro bonis naufragatis non ſoluitur.

Fugiens in territorium uicinum timore hoſtiũ, poteſt res ſuas extrahere ſine ſolutione gabellę.

Gabellam ſoluere non tenentur, qui propter aquarum penuriam uadunt ad molendinum in territorio uicino.

116 *Nauta propter impetũm maris non ſeruans locum itineris, non eſt puniendus.*

Immunitas in corpore iuris clauſa alicui conceſſa gabellarum, an ſit rumpenda illi, ita quòd cogi poſſit ſoluere gabellam, & numero. 117.

117 *Princeps poteſt ex cauſa, priuilegium non ſoluendi gabellas concedere, & ob benemerita concedere exemptiones ac immunitates.*

118 *Princeps concedens immunitatem an illam concedere uideatur in ſui prœiudicium.*

119 *Priuilegiatus immunis à gabellis & collectis condemnatus ad illas ſoluendum, non appellans, an poſſit in executione ſententiæ ſuum priuilegium producere.*

120 *Forenſis qui ex ſententia arbitraria per aliquot tẽpus onera ciuitatis ſoluit, an poſſit à laudo reclamari.*

121 *Cuſtodias ſolitus facere, non poteſt poſt ſe ab illis excuſare,*

122 *Principi licet naues & iumenta capere pro portando uictum ad exercitum & claſſem.*

123 *Fiſcus tenetur ſoluere mercedem pro nauibus & iumentis captis pro ducendis munitionibus ad exercitum & claſſem.*

Subditus qui ex mandato Principis tenetur cũ ſua naui portare ſal. ſi cum alia portauerit cognoſcens nauem ſuam eſſe inſufficientem et incapacem, an excuſetur à pœna.

124 *Principum præceptis regulariter eſt parendũ.*

125 *Boues aratorii & alia neceſſaria ad agriculturam, pro executione ſententiæ uel inſtrumenti an capi poſſunt.*

An autem hypothecari poſſunt. uide nu. 126. 525. 526. 527. 528. & 529.

126 *Gabella regulariter non ſoluitur pro rebus neceſſarijs ad uictum & pro exercitu & claſſe portatis.*

128 *Iuramento deferentium merces quòd ſint pro uſu ſuo, an ſtandum ſit. & nu. 129.*

129 *Gabella non ſoluitur de anulis qui portantur in digitis.*

Gabella pro rebus neceſſariis ad culturam agrorum non eſt ſoluenda, neque de eo quod ad fiſcum portatur.

130 *Gabella licet nõ ſoluatur, tamen curandum eſt, ne ferrum, arma, aromata, animalia & alia bona per Aegyptum ad hoſtes deferantur.*

131 *Pœna portantium arma & alia uetita ad infideles.*

132 *Publicani exigentes gabellas illicitas mortaliter peccant. & ad reſtitutionem tenentur.*

133 Gabellæ iniuſtę an licitè fraudari poſſunt & nume. 134.

135 Communitas una an alteri communitati teneatur pro mercibus ad gabellas.

136 Mala adminiſtratio negotiorum geſtoris poſiti per unum ex publicanis, qui gabellam conduxerũt, an alteri publicano cõſocio noceat.

137 Publicani qui indebitè pro contrabanno merces cęperunt, & in reſtitutione capſas primò clauſas apertas redderũt multis ex mercibus deficientibus, qua pœna teneantur.

138 Occupans rem pro derelicto habitam tenetur ad ſolutionem gabellæ, uigore ſtatuti quòd de qualibet alienatione uel donatione ſoluatur gabella.

139 Socij plures conductores gabellarum an poßint inſimul illas facere in unum corpus.

140 Societas uectigalium an diuidi poßit inter ſocios, ita quòd quilibet pro eius portione teneatur.

141 Socius publicanorum, qui conduxerunt gabellam uini cum ſtatuto quòd nullus poßit uendere uinum adminutum cum pœna. ſi ſuum uinum adminutum uendidit an teneatur ad ſolutionem pœnæ aliis conſocijs publicanis.

142 Socius publicani qui rem occultauit ut uectigal non ſoluatur, an conſocijs teneatur.

143 Filij familiàs publicani, an lucrum aut uſumfructum quærant patri ſuo factum ex gabellis.

144 Filius familiàs an obligetur ad uectigalia.

145 Pater non tenetur in obligatione uectigalium.

145 Publicanis qui gabellas pro uno pretio conduxerunt, ſi augeatur comitatus & introitus, an ſit augendum & pretium gabellarum.

147 Nauis an ſit priuilegiata in tantum quòd capi non poſſit pro gabella, & debito nautæ.

Nauicularij & nauclerij non tenentur ſoluere gabellas pro mercibus, nec retineri de iure poſſunt pro gabella & paſſagio, neque pro repræſalijs.

149 Nundinæ debent eſſe ſecuræ pro acceſſu & receſſu.

150 Gabellarij an teneantur ad onera perſonalia et ad realia. & an uectigalia impoſita perſonis pro rebus dicantur onera perſonalia.

152 Quaſi poſſeſſio exigẽdi gabellas animo retinetur.

153 Statuto diſponente quòd ſoluatur unus groſſus pro naui onerata modio ſalis tranſeunte flumen. an ſi nauis onerata quantitate ſalis magna, non ualens pertranſire flumen ob aquarum penuriam fuit exonerata in pluribus nauibus, debeat ſolui dictus groſſus pro qualibet naui.

154 Gabellarii impediti qualiter agant & procedãt contra ipſos contumaces, & an cogi poſſint ad teſtificandum.

155 Fraudare gabellas qui dicantur.

156 Lucrum illicitum, & extorſio quæ nam eſſe dicatur.

Eleemoſina de lucris illicitis fieri non poteſt.

157 Lenones an teneantur ſoluere gabellam quæſtus meretricij.

158 Muliones an ritè poßint tranſire per uias inuſitatas, ne teneantur de fraudatione gabellæ, & reperti in loco ſuſpecto puniri poſſunt pro contra banno & nu. 159.

160 Gabellas illicitas fraudare permittitur grauato ultra debitum.

Gabellarii grauantes ultra debitum tranſeuntes, qua pœna teneantur.

161 Pœna fraudantis gabellas.

162 Statutum permittens ferri blada per uias rectas. intelligitur ſi uia eſt tuta, aliàs eſt licitum tranſeuntibus ire aliò, etiam per uiam inuſitatam. & nu. 163. & 164.

163 Statutorum uerba bene ſunt ponderanda & attendenda.

Res prohibitæ portari extra territorium, in uia repertæ, an ueniant confiſcandę. & nu. 164

164 Interpretatio uerborum ſtatutorum, præſentis temporis ac præteriti, & præteriti perfecti, & de eorum effectu.

166 Tranſeuntium per uiam rectam & locum non ſuſpectum an ſit ſtandum iuramento.

167 Tranſeuntes per uias inſolitas cum farina & mercibus, an capi licitè poßint pro contrabanno.

168 Doctores & ſcholares non tenentur ſoluere gabellas librorum & nu. 169.

169 Scholaris qui receßit à ſtudio an gabellas ſoluere teneatur.

170 Scholaris quando dicatur contrahere domiciliũ in loco ſtudij.

Doctores & ſcholares banniti & reſtituti, an recuperent priſtina iura.

171 Nouitij qui dicantur.

Statutum eximens nouitios à gabella intelligitur de ſcholaribus qui ſunt in primo anno ſtudij.

172 Immunes à gabellis an teneantur præſentare

res ſuas in gabellarum loco, ſeu duana. & an teneantur accipere bulletam. nu. 209.

173 Publicani auidi pecunia iniuſta multa committentes contra immunes & non immunes à gabellis, in quibus cadant pœnis,

Clerici & ſcholares immunes à gabellis alios excuſantes & portantes res alienas cũ ſuis, priuilegium perdere debent. & merces ſunt publicandæ.

174 Scholaris qui pro toto anno emit triticum & uinum, & pœnitens diſcedendo à ſtudio id uendidit, an teneatur ad gabellam.

175 Gabella ſoluta pro animale uendito, an ei redhibito ſit reſtituenda.

176 Gabella ſoluenda pro equo tranſeundo per ciuitatem, an habeat locum in equo ſuper quo homo equitat.

Statutum prohibens portare frumentum extra ciuitatem ſub pœna, non habet locum in portante pro uſu ſuo.

177 Paſſagia & pedagia an ſint in mari ſoluenda, prout in terra pro tranſitu.

Intellectus ad l. publicanus C. de publ. & l. ſanè. ff. de iniur.

Veneti ſunt domini Gulphi maris Adriatici, & rectè in Adriatico ponunt gabellas, paſſagia, & pedagia.

Gabellæ ſeu uectigalia, paſſagia, & pedagia unde dicantur.

Guidagium quid ſit.

178 Dominus an teneatur pro famulo ſoluere pedagium. & nu. 518.

179 Ius pedagii locari poteſt.

180 Spoliatus iure pedagij, reſtitui poteſt utili interdicto unde ui.

Ius pedagij non directo, ſed quaſi poßidetur.

Ius imponendi collectas, nec pignorari, nec in tenutam capi poteſt, licet poſſit commodari.

181 Mulier an denuntiare poſsit fraudantes gabellas, & an ſit teſtis legitima in cauſa gabellarum.

182 Res licitæ cum illicitis portatæ an cadant in commiſſum.

183 Nauibus confiſcatis ratione mercium illicitarum, an intelligatur confiſcata pecunia exiſtente in nauibus.

184 Immunes à gabellis portantes res alienas cum ſuis, allegando omnes eſſe ſuas, an dicantur fraudare gabellam, & in quam pœnam incurrant.

185 Mercatores cum ciſta uendentes merces per plateas, & nundinas, tenentur ad gabellas.

186 Vectigal quæ nam ſit pars mercium.

Vectigal & gabella an idem ſit.

187 Miles qui amplius non militat an teneatur ad gabellas.

Milites non militantes, ſed negotiantes, nõ gaudent priuilegiis militaribus.

188 Milites an pro rebus ſuis ad collectas teneãtur.

189 Miles pro uectigali non præſtito tenetur.

Miles pro illicita delatione, & emptione tenetur ad gabellas.

190 Statutum quòd ſoluatur gabella pro re extimabili et extimata. an locum habeat in re inextimata.

Statutum prædictum non habet locum in homine liberante in re ſacra & religioſa.

191 Statutum de ſoluendo tot pro libra rei petitæ, locum habet in rei æſtimatione.

Gabella in quacunque parte iudicij ſolui poteſt.

192 Vectigalia ſeu gabellæ an ſint munera realia uel perſonalia.

Immunes ab oneribus perſonalibus, an teneantur ad onera realia.

193 Fraudantes gabellas qui nam ſint.

Fraudantes gabellas an licitè perdant merces ſuas,

194 Mercatores reperti in loco ſuſpecto cum rebus prohibitis ſine bulleta & licentia an ſint puniendi.

195 Mercator cui publicanus remiſit accuſationem per eum datam pro contrabannis, an poßit à iudice pro parte pœnæ condemnari.

196 Publicani an poſſint agere contra hæredes fraudantium gabellas.

197 Mercatores qui cum publicanis conuenerunt certum quid nomine gabellarum ſoluere, pro mercibus conducendis & extrahẽdis, & fuerunt derobati, an teneantur ad ſolutionẽ dictarum gabellarum uirtute dictæ conuentionis.

198 Licentia data per gabellarios mercatoribus de conducendo merces, per quantum tempus durare debeat.

Licentia conceſſa per epiſcopum clerico capiendi ſacros ordines à quocunque epiſcopo. durat etiam poſt mortem epiſcopi concedentis.

199 Licentia data per publicanos mercatori non expreßa quantitate mercium, intelligitur de prima extractione.

Securitas conceſſa bannito intelligitur pro prima uice tantum.

200 *Licentia publicani data mercatori extrahendi merces quid continere debeat.*

201 *Prouiſio ſtatutaria de ſoluendo gabellā pro extrahendo merces, intelligitur de prima uice.*

Promittens ſimpliciter aliquem præſentare, ſemel præſentando liberatur.

Fideiuſſor de præſentando toties quoties. per binam præſentationem liberatur.

Fideiuſſor de præſentando toties quoties, ſemper, & quandocunque, tenetur ſemper præſentare, niſi caſus mortis interueniat.

Diſpenſatio de obtinendis beneficiis uacandis, intelligitur, de prima uice beneficij uacati, uel uacandi.

202 *Soluens gabellam anni præſentis, non faciens mentionem de gabella anni præteriti, an incidat in commiſſum ſeu pœnam.*

203 *Ciuitas uel baro recognoſcens ſuperiorem non poteſt noua uectigalia imponere. & nu. 204.*

Requiſita pro imponendis nouis uectigalibus.

Pœna exigentium noua uectigalia ſine auctoritate Principis.

Cautela pro Principibus, ut poſſint ſine peccato noua uectigalia imponere.

204 *Rauenna nobiliſſima patria Auctoris tenet priuilegium imponendi noua uectigalia, ad ſuum libitum.*

205 *Ciuitates non recognoſcentes ſuperiorem, & habentes merum & mixtum imperium, auctoritatem habent imponendi & exigendi noua uectigalia.*

206 *Noua uectigalia imponi non poſſunt à recognoſcentibus ſuperiores.*

207 *Gabellarii an habeant ius in rebus collectari ſolitis, & in commiſſum inciſis.*

208 *Habiti pro ciuibus an teneantur ad onera, collectas & gabellas impoſitas ciuibus.*

Haberi pro ciuibus eſt fictio.

Statutum quòd quis habeatur pro ciue quomodo intelligendum.

Priuilegium cauſa fauoris inductum, in odium extorqueri non debet.

Forenſis effectus ciuis eſt immunis à collectis.

Habiti pro ciuibus, ut ciues retinent priora priuilegia quæ ante habebant.

Ciues non poſſunt imponi inæſtimo uillæ, ut ciui tent onera ciuitatis.

209 *Rectores pro rebus quas ſui & ſuorum uſus gratia portant. non debent ſoluere uectigal.*

Antiani & aliis officiales dum ſunt in officio an teneantur ſoluere gabellas.

210 *Officiales ſuperadditi collegiatis officialibus immunibus à gabellis et collectis, an & ipſi ſint immunes ab ipſis gabellis & collectis.*

Officiales collegiati antiquiores in collegio an præcedant illos qui poſt eos fuerunt aggregati in collegio ſuo capitulo.

211 *Oratores ſeu legati pro rebus quas ſecum portāt, an teneantur ſoluere gabellas.*

212 *Publicani illicita exigentes qua pœna teneantur. & nume 213.*

Libellus qualiter ſit formandus contra publicanos illicitè & iniuſtè exigentes.

214 *Mercatoribus nimis grauatis & ultra debitū à publicanorum uoragine, an liceat fraudare gabellas impunè, quoniam grauedinem fugere dicuntur, & non fraudare.*

Fraudem excludens non dicitur fraudē facere,

215 *Publicani qui nam eſſe dicantur, & 221.*

Publicanus an ſit teſtis idoneus & omni exceptione maior.

Publicani an dicantur eſſe boni uiri.

216 *Publicani nomen tenent publicorum latronum.*

217 *Publicani an teneantur pro furtis & damnis datis per ipſos & eorum famulos.*

218 *Officiales quando teneantur pro familia, & quando pro famulo uiuo. & quando pro mortuo.*

Familiæ nomen quomodo intelligatur.

Remedium ordinarium non tollitur per extraordinarium, ſi cauſa iuuandi introductum fuerit.

219 *Actio pro familia an detur contra omnes ſocios,*

Plures publicani an ex eadem illicita exactione teneantur inſolidum.

Plures publicani in fraudem fiſci ementes, omnes tenentur ad ſolidum quadruplum.

Actio ex edicto prætorio de publicanis datur ad duplum contra extorſiones, temeritates & audacias publicanorum.

Tentans fraudare gabellam an a pari indicetur ſicut is, qui eſt in fuga, uel præparatione fugæ.

Affictus quando puniatur non ſecuto effectu.

Fraudante gabellam mortuo, infra quantum tempus agat fiſcus pro rebus quæ inciderunt in commiſſum.

X x

220 *Actio datur contra hæredes consocij publicani pro quanto ad eum peruenit.*

Veneti uiuunt lege ſua, nec recognoſcunt ſuperiorem.

222 *Res uenditæ an poßint menſurari ſine præſentia gabellarij.*

223 *Nemini licet uendere ſal ſine licentia Principis uel publicani, aliàs ſal & pretium cadis incommiſſum.*

Iudices ſal ſcientiæ. & conſcientiæ habere debent.

224 *Portantes ſal per terras Principis locantis ſalmas, an teneantur ſoluere gabellas ſuper territorio ipſius Principis domini.*

Ementes frumentum & ſalmas à Principe, non tenentur ſoluere uectigalia extraordinaria.

225 *Pœna quæ nam ſit magis attendenda in ſtatuto de pœnis pluribus uariantibus in numero.*

226 *Statutum quòd de lapidibus ſoluatur gabella, non comprehendit lapides pretioſos.*

Differentia inter lapillos, gemmas & margaritas remißiuè,

Appellatione lapidum an ueniat calx, quę fit ex lapidibus remiſſiuè,

227 *Lapides pretioſi an ſint inter bona mobilia uel immobilia.*

228 *Pecunia an ſit inter mobilia.*

Pecunia deſtinata ad emptionem prædiorum ſine decreto alienari non poteſt.

229 *Pœna fraudati uectigalis an tranſmittatur ad hæredes.*

230 *Sententia an fieri poſſit non conteſtata lite contra fraudantes gabellas, & non ſoluentes collectas.*

Gabellarum cauſæ ſunt ſummariæ.

231 *Pœnæ fraudantium gabellas ueniunt in uenditione & locatione ipſarum gabellarum.*

232 *Gabellæ an poßint rectę fraudari à ciuitatenſibus & à forenſibus. & nu. 233.*

233 *Collectæ inter ciues impoſitæ, an fraudare licitè poßint.*

Collectæ impoſitæ pro ponte, an eo dirupto poſſint legitimè exigi.

234 *Fraudans gabellas licitas poteſt pro repreſalijs capi.*

235 *Repreſaliæ conceſſæ contra ciuitates Thuſciæ non ſunt exercendæ contra natos extra illas ciuitates in territorio & caſtris.*

236 *Conſuetudo eſt ſeruanda in uectigalibus & in eorum ſolutionibus.*

Onus probandi uectigal incumbit poſſeſſori.

Vectigalia quo iudicio ſint diuidenda.

237 *Publicani an debeant exigere gabellam in territorio ſuo, antequàm illud pertranſeant mercatores & muliones,*

238 *Rex an cadant in commiſſum ob non ſolutum uectigal portatæ.*

239 *Fraudantes gabellas qua actione conueniantur.*

240 *Gabellarij quo iure agant pro rebus quę incidunt in commiſſum.*

Gabellarij an propria auctoritate poſſint capere res quæ inciderunt in commiſſum.

241 *Res plurium quæ culpa unius ex dominis incidunt in commißum an totæ confiſcentur, tam domini ſcientis quàm dominorum ignorantium.*

242 *Vecturalis ſi tranſiuit cum ſalmis per unum territorium, & audito quòd in illo itinere erãt latrones, intrauit aliud territorium ubi erat ſoluenda gabella & non ſoluit, non debeant ſalmæ confiſcari.*

243 *Muliones portantes res contra denetum, an ſi eæ captæ fuerint, teneantur fiſco ad æſtimationem, & damnum ſit ſuum,*

Mulio tenetur de periculo rerum quas portat,

244 *Muliones reperti in uia recta non permittentes ſibi à publicanis perſcrutari an puniri poßint.*

245 *Mulus qui tranſiuit territorium non incidit in commiſſum, niſi fuerit à mulione conductus.*

246 *Forenſibus an liceat ignorare ſtatuta & conſuetudines terrarum circa ſolutionem gabellarum,*

247 *Gabella an à contrahentibus forenſibus ſoluenda ſit ſecundum ſtatuta loci ubi contrahunt.*

Forenſes tenentur perſcrutari de gabellarijs ubi ſunt ſoluendę gabellæ.

Tranſeuntes non reperti à gabellarijs an ſint in culpa.

Pœna arbitraria eſt dimidia eius quæ taxata eſt à ſtatuto pro delicto,

248 *Forenſes an dicantur eſſe illi qui ſunt ſubditi caſtro, Epiſcopatui & eccleſię, & an ipſi ut forenſes teneantur ad gabellas,*

Forenſis qui nam propriè dicatur.

249 *Publicani decipientes tranſeuntes qualiter puniantur.*

Remiſſio publicani qualiter excuſet quem à pœna.

Publicanus qualiter ex delicto ſerui non propoſiti ad exigendum uectigal non tenetur pœna edicti prætoris.

Vectigal ſolui debet pro militibus nouitijs non pro ueteranis.

Ad publicationem ſerui non ſequitur publicatio peculij.

Serui fugitiui non incidunt in commiſſum.

250 *Publicani per uim temerè & præſumptuosè quid accipientes, qualiter puniantur.*

251 *Officiales plus debito exigentes ſine uenia puniuntur.*

252 *Officialis miſſus ad deſcribendum uinum & frumentum, qui debitum ſuum non iuſtè cum damno datiorum fecit, ad quid teneatur.*

253 *Actio proponenda pro ſolutione uectigalis quanto tempore duret.*

Pretium in foro conſcientiæ an peti poßit rei peremptæ ſine dolo, quæ in commiſſum inciderat.

Fraudator gabellæ non tenetur infra quinquennium de culpa leui & leuißima ob caſum contingentem in rebus quæ inciderunt in commiſſum.

Fiſcus non tenetur pro frumento conducto contra denetum & à piratis deprædato.

Derobatis à latrocinibus qui non ſoluerunt gabellam an teneatur fiſcus uel Commune ad emendam.

254 *Vectigal conceßum à non habente poteſtatem an præſcribatur decennio.*

Liberatio à uectigalibus præſcribi poteſt triginta uel quadraginta annorum ſpacio.

Vectigal reſpectu tantum utilis dominij præſcribi poteſt, & datur publiciana.

255 *Ius uectigalium quanto tempore præſcribatur, & an ſemper intelligatur de tanto tempore cuius initij hominum memoria non extet in contrarium.*

Allegatio tituli cuius ſit effectus & importantiæ.

256 *Præſcriptio cauſata ex conſuetudine non ſoluendi uectigalis, uel exigendi per tantum tempus cuius initij memoria non extet in contrarium, an procedat de omnibus bonis, etiam de alijs quàm ſit conſuetum exigi.*

257 *Plus offerens in locatione uectigalis non admittitur, niſi præſtet fideiuſſores idoneos,*

258 *Remißio quando ſit facienda publicanis & conductoribus propter ſterilitatem,*

259 *Miliare quomodo menſurari debeat, ſi fuerit uenditum uectigal per ſpacium duorum miliariorum.*

260 *Gabellæ quando dicantur uendi, & quando locari.*

261 *Conductor ſeu emptor gabellarum, ſi eaſdem gabellas alteri locat ſeu uendit, & inde aufugit, an fiſcus habeat ius contra ſecundum emptorem, ſeu conductorem.*

Conductor ſeu emptor gabellarum poteſt alteri æquè idoneo ius ſuum locare uel uendere.

262 *Res quæ incidunt in commiſſum ob non ſolutionem gabellarum, ſunt fiſci ſeu publicanorum.*

263 *Pœnæ datiorum triplicantur publicanis.*

264 *Fiſcus ſeu Communitas poteſt tollere gabellas ſuas à non ſoluentibus gabellariis promiſſa debito tempore, & illas denuò licitare plus offerenti,*

265 *Omnibus eſt permiſſum emere & conducere uectigalia quibus non eſt de iure prohibitum.*

Gabellarius à tutela non excuſatur,

Gabellarius non tenetur ad onera ciuitatis.

266 *Officiales præſidentes in uenditione gabellarum pro communi, prohibentur ipſi emere & conducere gabellas.*

267 *Officiales qui nam ſint illi quibus eſt licitum contrahere & pignorari remiſſiuè.*

268 *Iudæi prohibentur conducere gabellas Chriſtianorum.*

Iudæi prohibentur deputari ad officia publica inter Chriſtianos,

Iudæus iuriſdictionem temporalem habere non poteſt.

Iudeus non poteſt eſſe imperator.

Iudeus eſſe non poteſt iudex, neque notarius

Nec eſſe doctor, nec aduocatus

Nec poteſt eſſe tutor, nec eſſe medicus

Nec arbiter Chriſtianorum, ſed bene Iudæorum.

Iudæi non poſſunt eſſe tutores & curatores Chriſtianorum in tutela & cura ut faciunt Chriſtiani iurare, non poſſunt.

Iudæorum fugiendum eſt commertium & commenſatio,

Iudæi nutrices Chriſtianas habere non debent.

Iudæi quare ſunt tolerandi in ſuo falſo ritu.

Iudæi in die Paſſionis Domini Noſtri Ieſu Chriſti, tenentur tenere portas & feneſtras clauſas.

Iudæi & Hebræi unde dicti.

Agareni & Saraceni unde dicantur.

269 *Iudæi tenere poſſunt emphyteuſim eccleſiaſticã perpetuam ab eccleſia.*

270 *Iudæi an ligentur ſtatutis Chriſtianorum laicorum circa validitatem & obſeruantiam iuramenti.*

271 *Iudæi an gaudeant priuilegio Chriſtianorum circa gabellas.*

Iudæi an pro ciuibus habeantur ciuitatum ubi nati ſunt, & earum gaudeant priuilegijs.

Iudæus carnaliter cognoſcens Chriſtianam qua pœna teneatur.

272 *Iudæi qualiter ſint puniendi, & alij circumcidentes Chriſtianos, & receptantes apoſtatas. ementes que & venendentes Chriſtianum, ſeu crucifigẽtes, uel Chriſtianam in uxorem accipientes, remiſſiuè,*

Chriſtiani Iudæam non baptizatam in uxorem ducentes qua pœna puniantur. remiſſiuè.

273 *Officiales deputati ad ſubhaſtandum res fiſcales, eccleſiarum. minorum, & bona confiſcata, per quantum tempus expectare habeant antequam eas liberent.*

Conſuetudinis forma, legis, uel ſtatuti ſeruanda eſt in ſubhaſtationibus, aliàs nullus eſt contractus,

274 *Promiſſum in ſubhaſtatione intelligitur repetitum in contractu.*

275 *Subhaſtatio non probat iuſtum pretium.*

276 *Subhaſtantes uectigalia paciſci poſſunt ut introitus habeantur.*

Et accipere poſſunt mutuo pecunias, & dare auantagia publicanis, ut melius uectigalia locentur.

277 *Offerens primus in ſubhaſtatione ſi idoneus non fuerit carens fideiuſſione, an ſecundus minus offerens idoneus liberetur ab oblatione.*

278 *Res eccleſiarum licitatæ an plus offerenti deliberentur.*

279 *Offerens in licitatione, an poſſit pœnitere,*

280 *In offerendo cæteris paribus locus eſt gratificationi,*

281 *Offerens notario uel præconi in ſubhaſtatione an obligetur.*

Offerens in prima licitatione an & quando ſit reſtituendus.

282 *Publicanus qui anno præterito conduxit gabellas. Si promiſit uiginti, & alius idem obtulit in licitatione an ſit præferendus.*

283 *Res fiſci uendendæ aut locandæ an ſint ſemper ſubhaſtandæ.*

284 *Bona debitoris fiſci an ſint tacitè obnoxia fiſco.*

285 *Debitor fiſci qui non eſt ſoluendo non liberatur cedendo bonis,*

286 *Domus publicani debitoris fiſci, an deſtrui de iure poſſit.*

Domus legari non poteſt ut deſtruatur.

287 *Domus pro delicto, debitoq; & pignore, an iure deſtrui poſſit.*

288 *Gabella non debetur pro rebus ad fiſcum portatis.*

Afferentes munera & res eccleſiæ & ſuperioribus ſuis principibus, non tenentur ad gabellas.

289 *Publicani qui anno præterito gabellas conduxerunt, licet nullus offerat aliquid tempore quo ponuntur ad inquantum, compelli non debent illas iterum accipere.*

290 *Contractus facti per officiales publicos, ſunt ſeruandi per ſequentes officiales.*

291 *Publicani pro urgente fiſci neceſſitate, an poſſint ante tempus in pagis grauari,*

292 *Fiſcus ſeu Communitas quæ uendidit gabellam frumenti, an teneatur ſoluere publicanis gabellam pro frumento per ipſam conducto pro neceſſitate & uſu populi ſui.*

Gabellæ quæ dicantur ordinariæ & quæ extraordinariæ.

293 *Publicani uendendæ carnis an poſſint inuitis macellatoribus uendere ex ſe carnes propè becarias.*

294 *Locationis contractus in ſe continet pactum, ne quid fiat per locatorem in præiudicium conductorum.*

Conductores

295 *Conductores gabellarum impediti culpa uel facto locantis an agant ad intereſſe contra locantem, uel poſſit concedi temporis reſtauratio ipſis inuitis.*

296 *Conductor coactè ſoluens collectam pro locatore debitore collectarum, uel decimarum, ſolutum repetit à locatore.*

297 *Conductor pro refectione rei locatæ uolontariè facta, an agere poſſit ad intereſſe.*

298 *Publicanis conquærentibus quòd pauci ueniunt mercatores, an ſit facienda remiſſio.*

299 *Guerra uel peſtis an ſit legitima cauſa remiſſionis pretij gabellarum, & numero 300. 301.*

300 *Caſus inopinati qui dicantur.*

301 *Ceſsio in incorporalibus pro traditione habetur.*

302 *Solutio pretij conuenti pro gabella, an ſit facienda ex pacto in pluribus terminis, uel in vna vice.*

303 *Emphyteusæ propter guerram uel peſtem impedito. an fiat remiſsio.*

Inquilinus qui tempore peſtis à domo recedit, an totam penſionem pro tempore locationis ſoluere teneatur.

304 *Remiſsio locationis an ſit facienda in locatione vnius anni.*

305 *Præſcriptio an interrumpatur per ſuperuenientem guerram aut peſtem.*

Poſsidentes prædia penes flumina, quę ſæpe inundari ſolent, aut prope confinia belli, uel peſtis an præſcribant.

306 *Ferię repentinæ an impediant præſcriptionem.*

307 *Statutum quòd ſoluatur gabella de frumento quod extrahitur, an locum habeat in frumento in portu portato, pro quo alibi fuit ſoluta gabella.*

308 *Statuto diſponente quòd pro omnibus rebus mobilibus & immobilibus ſoluatur gabella, an pro re portata pro pignore à debitore ad domum creditoris ſit ſoluenda gabella, & per quem ſolui debeat.*

309 *Stante ſtatuto ꝙ pro omni contractu ſoluant gabella, quomodo eſt ſo.uenda ſi in inſtrumento fuerint plures res & plura pretia.*

310 *Statutum quòd pro quolibet pretio ſit ſoluenda gabella de quo contractu intelligatur.*

311 *Gabella an ſit ſoluenda pro pœna in contractu ſtipulata, ſtante prædicto ſtatuto.*

Pœnalis ſtipulatio propriè non eſt contractus.

312 *Gabella pro contractibus nullis, inualidis. inutilibus & reprobatis non ſoluitur. & nume. 314. & 315.*

313 *Statuta diſponentia circa crimina intelliguntur de perfectis & conſummatis criminibus.*

314 *Statutū quod ſoluatur gabella de contractibus, nō habet locum in ceſsione iurium, uel rerum immobilium.*

316 *Gabella ſoluenda pro compromiſſo, an ſit etiam ſoluenda pro tertio arbitro ſeu arbitratore electo.*

317 *Statutum quòd gabella ſoluatur de contractibus non eſt ſoluenda de contractu publicato & inde reſciſſo.*

Statutum quòd ſolui debeat gabella pro contractu, aliàs contractus ſit nullus. non habet locum in teſtamēto. nec in renunciatione ſimplici. reſolutione, uel reuenditione.

Teſtamentum non venit appellatione contractus.

318 *Quaſi contractus an comprehendatur à ſtatuto quòd gabella pro contractibus ſoluatur.*

319 *Statutum prædictum an locum habeat in contractu tacitè incluſo, uel in alium transfuſo, uel in acceſſorio, uel in additione contractus. ſeu adiudicatione, & nu. 320.*

321 *Statutum præfactum an locum habeat in contractu impreprio, ut in fideiuſſione, compromiſſo, & legitimationis inſtrumento uel procurationis.*

Compromiſſum ſecuto laudo an ſit propriè tranſactio.

322 *Statutum quòd ſoluatur gabella pro quolibet cōtractu alienationis, an locum habeat in permutatione.*

Contractus quilibet tranſlatiuus dominij continetur ſub nomine alienationis. & venditionis.

Venditionis nomen eſt generale comprehendes omnes contractus oneroſos: & quid de mutuo & commodato.

Gabella an ſit ſoluenda de inſtrumento electionis pauperum per ipſos pauperes, ſtante

dicto generali ſtatuto.

323 *Statutum quòd pro contractibus uenditionis ſoluatur gabella an habeat locum in promittente dare.*

Dare eſt rem accipientis facere.

324 *Gabella ſoluenda ex pacto uectigalis de omnibus donationibus non eſt ſoluenda pro legato,*

325 *Statutum quòd pro contractibus ſoluatur gabella, ſublatum fuit in vrbe Rauennæ per Iulium II. Pontificem.*

Veneti quo tempore tenuerunt Rauennæ ciuitatem ſub dominio ſuo.

326 *Statutum quòd pro contractibus ſoluatur gabella, an habeat locum in contractu facto extra territorium pro re cõtracta ibi in territorio & ſecuta eſt traditio. & nu. 328.*

Gabella ſoluenda eſt in loco contractus,

327 *Cautela pro euitando gabellas contractuum in loco ubi degunt ſtatuta ſoluendi gabellas contractibus.*

328 *Iudex competens quis eſſe debeat ſuper contractu celebrato Rauennæ de exiſtente Forliuij.*

329 *Statuto diſponente quòd infra certum terminũ, ubi facti ſunt contractus, uel ubi res ſit contracta, ſoluatur gabella, aliàs contractus ſint nulli, an ſi ab una partium fuerit oppoſitum non fuiſſe ſolutam gabellam, poterit altera pars id opponere.*

Paria delicta mutua compenſatione tolluntur.

Actor non fundans ſe in dolo rei, ſed in iure communi petendo pretium reus repellendus eſt replicatione,

Exceptio locum habet inter mercatores ubi proceditur de bono & æquo.

Pactum nudum eſt obligatorium de iure Canonico.

330 *Contractus an ipſo iure ſit nullus ob non ſolutam gabellam: ſtante ſtatuto, quòd contractus, pro quo ſi infra certum tempus gabella ſoluta non fuerit, ſit nullus.*

331 *Moræ purgatio an admittatur in caſu præmiſſi ſtatuti ita quòd poſt præfixum tempus à ſtatuto poſſit ſolui dicta gabella, ut valeat contractus.*

332 *Statutum ꝙ non ſoluens gabellam uel illam fraudans nõ audiatur in iudicio, an intelligatur ita eſſe in omni foro.*

Ius & intereſſe an competat contra fideiuſſorem & ipſi fideiuſſori, pro executione non ſolutæ gabellæ pro contractu aut mercibus.

333 *Debitor debitoris fiſci an grauari poſſit à fiſco. principali debitore fiſci non exiſtente ſoluendo.*

334 *Gabella contractus garentigiæ non ſoluta, an impediat executionem contractus: & ad quem ſpectat probare non fuiſſe ſolutam.*

335 *Minor portans res gabellę an teneatur ad gabellam.*

Minor an cadat in commiſſum pro rebus portatis ſine licentia gabellarij. & nu. 336

Minor an ſit reſtituendus contra publicanos.

336 *Tutor uel curator minoris qui pro minore mercando non ſoluit gabellam, & merces minoris incidunt in commiſſum, tenetur ad intereſſe minori.*

Statutum uel conſuetudo generaliter loquens includit minorẽ. & ſi puniat, aliquid quod de iure communi non eſt punibile. tunc minorem non comprehendit.

337 *Socij gabellarum, ſi ſeparatim partes adminiſtrent, an alter ab altero petere poſſit ſibi communicari quod plus exegit.*

338 *Obligati dare communi ſal pro tanto pretio, an ſi commune nõ indiget ſale. poſſint cogere commune ad id acceptandum.*

339 *Venditor, ſi pacto conuentum eſt ſal uendi, ut Princeps declarauerit pretium in tali menſe, & menſis tranſiuit nulla facta declaratione, an in pœnam cadat uendendo ut primò faciebat.*

340 *Gabella qualiter ſit ſoluenda & exigenda in territorio duorum dominorum,*

Maleficium commiſſum in communi territorio duorum dominorum, qualiter & per quos ſit puniendum.

Statutum quòd pro omni contractu ſoluatur gabella, an locum habeat in contractu facto inter patrem & filium.

341 *Statuto dictante quòd infra decem dies ſoluantur tot pro pœna, & tot pro ſorte, an lapſu decendij executio fiat pro pœna.*

342 *Statutum quòd pro omnibus cauſis ſoluantur iudicibus ſportulæ, an comprehendat clericos pro cauſis ſuis.*

343 *Stante ſtatuto quòd collecta ſoluatur, uel onus inferatur pro quacunque re ſtabili, quomodò ſoluenda erit collecta, uel onera fient, ſi habent poſſeſſiones ſuas in æſtimo libratas*

pro decem, unam ex illis uendidis, & aliam reliquis eccleſię vendendam, & pretium diſtribuendum pauperibus.

344 *Gabella ſoluenda pro qualibes libello, an ſit ſoluenda pro additione ad libellum. & nume. 345.*

346 *Statutum quòd ſoluatur gabella pro quolibet contractu proprietatis, comprehendit contractum quo uſufructus acquiritur.*

347 *Gabella ſoluenda pro iudicio incohato: in quo loco ſoluenda eſt, pro iudicio in duobus locis incohato.*

348 *Statutum quòd pro quolibet cõtractu ſoluatur certum quid pro libra pretiȷ conuenti pro gabella, aliàs contractus ſit nullus an annullet contractum, pro quo partem tantum gabellæ ſoluta fuit. & nu. 357.*

349 *Stante dicto ſtatuto ſi contractus non ualuerit alia de cauſa nulla debebitur gabella, & nu. 354.*

350 *Statutum dicens ſolui gabellam de pretio cuiuslibet rei deductę in contractum, de quo contractu intelligatur.*

351 *Statutum quòd de quolibet contractu ſoluatur gabella an locum habeat in promiſſione obligatoria de vendendo, uel in contractu promiſsionis de uendendo, aut de euictione: & quid de contractu ceſsionis. & nu. 352.*

353 *Statutum annullans inſtrumentum contractus ob non ſolutam gabellam, an annullet obligationem in eo contentam.*

354 *Statutum quòd pro quolibet teſtamento uel inſtrumẽto ſoluatur gabella, an locum habeat ſi reficiatur inſtrumentum uel teſtamẽtum amiſſo protocolo, uel ſi addatur, ſeu pluries leuetur iam ſoluta gabella.*

Habens dominium in re certa, ſi illud culpæ uel uoluntate perdit, an teneatur ſoluere gabellam.

Gabella pro hæreditate ſoluenda, intelligitur adita hæreditate.

Gabellarum ſolutio an exorbitet à iure communi, quo iure prohibitæ ſunt gabellæ.

355 *Statutum quòd ſoluatur gabella de qualibet hæreditate an locum habeat in patris hęreditate delata filio.*

356 *Gabella ſoluenda pro hæreditate, an ſit ſoluenda gabellario exiſtente tempore quo hæreditas adita fuit, uel gabellario temporis quo hæreditas uacauit,*

357 *Contractus an uitietur, ſi pro gabella ſoluitur minus ipſius debito pro contractu. & quid ſi de pluri ſoluatur & ſupra nu. 348.*

Error perſæpe nocet in calculo dierum.

Condemnatus ex forma ſtatuti ad pœnam abſciſsionis manus, ſi infra certum tempus pecuniariam condemnationem non ſoluerit, an ſi per errorem dictam condemnationem integre non ſoluit incurrat in dictam pœnam ſtatuti.

358 *Contractus an annulletur ob defectum unius nummi in ſolutione gabellæ ſtante ſtatuto præallegato.*

359 *Statutum quòd ſoluatur gabella pro quolibet contractu an locum habeat in re alienata ſubiecta fidei commiſſo conditione pendente.*

360 *Pœna an committatur pro actu & contractu inualido & quid de conuentionali,*

361 *Statutum quòd gabella ſoluatur pro contractibus locum non habet in actis quibus cauſa inſtruitur.*

362 *Statutum prædictum habet locum in apocis. publicis & priuatis.*

Apodiſſe an ueniant appellatione inſtrumentorum.

Vſus communis loquendi qualiter probetur,

363 *Teſtes non ueniunt appellatione inſtrumentorũ in ſtatutis propriè intelligendis.*

Gabellæ ſolutio per uenditorem ne, an per emptorem fieri debeat, de contractu emptionis.

364 *Gabellam ſeu collectam quis ſoluere teneatur, cum poſſeſsio deſcripta eſt in cataſtro emptoris & uenditoris.*

365 *Statutum quòd pro cõtractu ſoluatur gabella, non habet locum in diſtractu.*

Gabella unica tantùm ſoluenda eſt, ſtante ſtatuto quòd pro contractu ſoluatur gabella. & nu 366.

Gabella an ſit ſoluenda refutatione facta contractus per pactum ſiue diſſolutione.

Contractus reſciſſus ut inualidus an reformetur noua conuentione.

366 *Contractus quando dicatur renouatus & quando non, ut gabella ſoluatur uel nõ ſoluatur.*

Contractus appellatione non uenit diſtractus.

367 *Statuto dictante quòd pro contractu debeat gabella ſolui ſi fuit promiſſum per aliquem uendere domum, & pro ea ſoluta gabella, deinde facta uenditio an iterato ſoluenda*

ſit gabella.

368 *Statutum diſponens ſolui gabellam pro quali bet permutatione, an comprehendat permu tationem factam de re ad rem. & pro re in pretium.*

Venditio an ueniat nomine permutationis, & è contra.

Permutationis nomen eſt generale ad omnes contractus.

Permutatio an ſit uenditio ſi maior pars contractus ſit in pecunia, uel in re permutata.

Permutatio uera transfert do minium, aliàs non eſt permutatio.

369 *Statutum de ſoluenda gabella pro permutatione. non obtinet in datione in ſolutum.*

370 *Statutum iuris congrui non habet locum in per mutatione.*

Contractus an ſit uenditionis uel permutationis, ſi detur res pro re, & pecunia. ita ut locum habeat prædictum ſtatutum.

371 *Gabella ſoluenda pro contractu an ſit ſoluenda pro promiſſione.*

Gabella pro agro eſt ſoluenda, ubi ager ſitus eſt.

372 *Vaſallus uel emphyteuta tenetur ad ſolutionem gabellæ pro agro feudali, ſeu emphyteuticario.*

373 *Gabella ſoluta propter contractum conditionalem, ſtante ſtatuto de contractibus ſolui gabellam, ueniente conditione iterato ſolui non debet.*

374 *Gabella ſoluenda pro omni contractu, non eſt ſoluenda pro ceſſione pendente à primo contractu, uel ab alio cõtractu, pro quo fuit pri mo una ſoluta gabella,*

375 *Res æſtimata pro dote an comprehendatur à ſtatuto quòd ſoluatur gabella pro contractu.*

Statutum quòd ſoluatur gabella pro dote an ualeat,

376 *Gabella pro fructibus rerum dotalium ſolui de bet permaritum.*

377 *Gabella contractuum, an ſit ſoluenda in loco ubi factus eſt contractus, uel ubi ſitæ ſunt res contractæ, ſtante ſtatuto ſolui gabellam in utroque loco. & nu. 378.*

378 *Collecta an ſit ſoluenda ut gabella in loco contractus. ſtante præallegato ſtatuto.*

Contractus conditionalis: ſtante ſtatuto de ſoluenda gabella pro contractibus: quando & in quo loco ſit ſoluenda gabella.

379 *Exactor ante collectæ exactionem ad quid te neatur. & nu. 380.*

Domini prædiorum poſſeſſores uocari debent quando ſit æſtimum, inæſtimatione & men ſura.

380 *Præſes ad petitionem exactorum tenetur exigere à debitoribus tributorum.*

Exactores negligentes à debitoribus Principis exigere ad quid teneantur.

381 *In exactione tributorum, collectarum, gabellarum, & functionum fiſcalium, proceditur, ſummariè, de plano ſine ſtrepitu & figura iudicij. & de facto procedendo executiuè & ſine citatione.*

382 *Gabella ſoluenda ex forma ſtatuti pro contractibus an ſit ſoluenda pro donatione, legato & inſtitutione.*

383 *Legatum eſt donatio quædam, à teſtatore facta, ab hærede præſtanda.*

Statutum quòd pro omni cõtractu ſoluatur gabella, an habeat locum in donatione remuneratoria.

Donatio remuneratoria nõ ĩdiget inſinuatione.

384 *Remuneratio eſt permiſſa, & non donatio ex liberalitate facta.*

Res ſubiecta fideicommiſſo, pro remuneratione alienari poteſt.

Remuneratio eſt uera debiti ſolutio.

385 *Debitor ſoluens gabellam de euictione, ſeu litis conteſtatione ex forma ſtatuti, an repetat à venditore obligato ad expenſas litis.*

386 *Statuto diſponente, quòd non ſoluta gabella à venditore pro re vendita, non poſſit petere pretium rei uenditæ, an poßit emptori rem petenti à vẽditore excipi de pretio nõ ſoluto.*

387 *Tranſactio ſuper adulterio fieri non poteſt.*

388 *Statutum de ſoluenda gabella pro ſententia, an habeat locum in ſententia interlocutoria.*

Gabella ſoluenda uigore ſtatuti pro ſententia, an ſolui debeat pro præcepto de ſoluendo: laudo: primo & ſecundo decreto: iuramento: confeſſione iudiciali, vel ſententia lata in cauſa ſummaria.

Statutum prędictum de ſoluenda gabella pro ſentẽtia nõ habet locum in Regno Neapolis.

389 *Gabella pro quota quantitate ſoluenda eſt, ſi pe tita fuerint centum, & obtentum de viginti, ſtante ſtatuto q. gabella ſolui debeat pro quantitate in iudicio petita.*

390 *Gabella ſoluenda pro æſtimatione rei petitæ, uel*

uel portatæ, quomodo ſit ſoluenda.

Poſſeſſio quomodo æſtimanda eſt, cum quæſtio eſt de poſſeſſione.

391 Gabella quomodo ſoluenda de ſententia habente plura capita.

392 Statutum quòd ſi pro ſententia non fuerit ſoluta gabella, appellatio pro deſerta habeatur, an vendicet ſibi locum in paupere.

393 Statutum quòd ſoluatur gabella pro legato & litibus, an habeat locũ in legatis et litib᷒ pijs.

Legatũ male ablatorũ piũ & debitum dicitur.

Statutum quòd nullus audiatur in iudicio, qui non ſoluit gabellam, locum habet tam in foro eccleſiaſtico quàm ſeculari.

Statuto prædicto iudiciũ nõ redditur nullum pro petitione in iudicio facta non ſoluta gabella.

394 Gabella an ſit ſoluenda de legato facto conſanguineo pauperi.

395 Legatarius vſusfructus, cui per teſtatorẽ remiſſa fuit cautio, quam præſtare tenebatur hæredi de utendo et fruendo arbitrio boni viri, an teneatur ſoluere gabellam pro tali remiſſione, ſtante ſtatuto ſupradicto.

396 Gabella qualiter ſoluatur pro vſufructu in contractu deducto, uel conſtituto per contractũ, uel teſtamentum aut codicillos.

397 Gabella an ſoluenda ſit per debitorem, uel creditorem, ſtatuto diſponente, quòd pro contractu debiti ſoluatur gabella.

398 Statutũ ꝙ de quocunq; cõtractu ſoluat̃ gabella an habeat locũ in eo, qui rem dare tenetur.

399 Gabella pro venditione, vel donatione ſoluenda ſit, ſtante ſtatuto, quòd pro qualibet libra donationum ſoluatur pro gabella duodecim ſolidi, & pro venditione decem, & in fraudem maioris gabellæ quis vendit, ac pretiũ palàm recipit, ſed inde illum clam reſtituit.

400 Gabella ſoluenda pro lana an extendatur ad pelles lanatas.

Pelles an veniant appellatione lanę.

401 Gabella una tñ ſolui debet. licet libellus plures querelas ꝑ diuerſis delictis contineat, ſtatuto diſponẽte ſolui gabellã ꝑ qualibet accuſatiõe.

402 Statutum ꝙ pro qualibet alienatione ſoluatur gabella, ſeu collecta, an comprehendat eccleſiam alienantem, uel acquirentem.

403 Priuilegium alicui conceſſum, ne teneatur ad collectarum ſolutionem pro prædijs ſuis. an extendatur ad prædia æſtimata & in libro æſtimi deſcripta per ipſum poſtea acquiſita, ab alio bona fide poſſeſſa tempore priuilegij.

404 Statutum diſponens ſolui gabellam de qualibet poſſeſſione acquiſita de nouo, an vendicet ſibi locum in acquirente ciuilem tantum poſſeſſionem.

405 Superindictum ſalis, vel aliarum rerum vltra ordinarias gabellas, an ſit exigendum à daciario ordinario ſalis, vel ab officiale ad id ſpecialiter deputato.

406 Bona debitoris fiſci vendita non ſeruata ſolennitate legis, an retractentur.

407 Bona vendita ob non ſolutam gabellam, uel ob non ſolutum tributum detineri & uendi cũ bona conſcientia poſſunt.

408 Gabella ſoluenda ex forma ſtatuti de mercibus uectis, contractibus, teſtamentis, & legatis, ſolui debet illis publicanis quorum eſt gabella tempore conductionis mercium ac initi cõtractus quantumcunq; conditionalis. De legatis vero annuis ſoluitur illis qui erunt gabellarij tempore ſolutionis. nu. 409.

410 Gabella locata per tyrannos aut partiales et factioſos poſt de ciuitate expulſos, cui ſit ſoluenda, an tyranno vel factioſo in ciuitate exiſtenti, an expulſo locanti.

411 Bonis fertilibus collectari ſolitis alienatis retentis ſterilib᷒. quõ et à quo ſit ſoluẽda collecta.

412 Forenſes ignorantes ſtatuta & pacta facta inter fiſcum & publicanos, vel inter Communitates & daciarios, an cadant in pœnam.

413 Gabella an ſit ſoluenda de officiorum lucro: & an extendatur ad lucrum ambaſciatorum et aduocatorum ſtante ſtatuto in ciuitate.

414 Macellarij, an gabellas teneantur ſoluere pro carne ad fruſtra vendita, ſtante ſtatuto quòd vendentes beſtias teneantur ſoluere gabellam.

415 Ciuitas an poßit ſibi imponere gabellas & collectas perpetuas ob occurrentes neceßitates.

416 Decuriones dicunt̃ cõſiliarij, & eorum gaudent priuilegio ita quòd torqueri non poſſunt.

417 Spurius an poßit eſſe decurio, & habere dignitatem.

Dignitas non eſt impedienda illi qui non deliquit nec commiſit.

Vitia parentum non ſunt imputanda filijs.

418 Conſilium quæ partes conſilij faciant in loco ſolito congregatæ.

Caſtella et villæ recognoſcentes ſuperiorem non poſſunt facere conſilium.

419 *Pœnæ & multæ imponi poſſunt contra non ſolnentes collectas impoſitas. ut illas citius ſoluant.*

Auctoritas quę nam ſit ſapientum, Conſulum, priorum, & ancianorum ciuitatum.

420 *Gabella ſeu ius exituræ an ſolui debeat de incremento victualium facto propter humiditatem in naui, & terra propter aquam et inundationẽ, & an in tali caſu dicatur fraus, & teneatur ad pœnam.*

Cauſa etiam iniuſta excuſat à dolo & pœna.

421 *Emptor domus uel terrę, an teneatur ad gabellas ſuper eis impoſitas pro debito communi, quod ante venditionem debebatur.*

Onus rei traditæ in emptorũ ad ipſum ſpectat.

422 *Ciuis nouellus an teneatur ad debita in præteritum facta per vniuerſitatem illius ciuitatis in qua fuit receptus in ciuem.*

423 *Gabella in quibus locis ſolui debeat, & in quo collecta.*

424 *Munus quid propriè dicatur, & quotuplex ſit.*

425 *Collectæ per ciues ob ciuitatis neceſſitatem inter ipſos ciues impoſitæ & per ipſos ſoluendæ ſunt, & non per forenſes.*

Collectę an imponi poſſint ob neceſſitatem ciuitatis ſine licentia Principis.

Collectæ imponi debent ſuper æſtimatione bonorum mobilium, & immobilium, & ſe mouentium.

426 *Ciuis habens poſſeſſiones in aliena patria ſeu territorio, an teneatur pro illis ſoluere collectas in patria ſua poſitas.*

427 *Maritus pro fundo dotali collectas ſoluere tenẽ.*

428 *Habens à Principe priuilegium exigendi gabellas, an poſſit illud uendere ſine conſenſu ipſius Principis concedentis.*

Iuriſdictio an concedi poſſit alicui in aliquo territorio inſcio Principe acquiſita per præſcriptionem.

429 *Ius accreſcendi an detur in iure exigendi gabellas, & colligendi paſſagia. & nu. 430.*

Ius exigendi quando et inter quos locũ habeat.

430 *Ius accreſcendi locum habet in iuriſdictione ordinaria. non in delegata, uel inter arbitros.*

Ius accreſcendi habet locum inter fratres, comites, marchiões et barones, et ĩ decreto iudicis.

431 *Statutũ ꝙ de quolibet cõtractu ſoluatur gabella an cõprehẽdat cõtractus clericorũ. et n. 443*

432 *Clerico inopi an licita ſit negotiatio.*

Clericus portans res proprias cauſa negotiandi tenetur ad gabellas, & nu. 582.

Limitatio ad c. quàmquàm. de cenſib. & clemen. prǫſenti. eod. tit.

Clerici tenentur ad gabellas pro rebus non ſuis, ſed alienis ſolitis ſoluere gabellas.

Clerici tenentur ad gabellas impoſitas pro refectione uiarum, & murorum, & pontium publicorum. & nu. 581.

433 *Clerici an per iudicem non ſuum poſſint cogi ſoluere gabellas.*

434 *Clerici in neceſſitatibus tenentur contribuere cum laicis.*

435 *Eccleſia an teneatur ad tributum. & nu 572.*

436 *Clericus habens bona ſua cõmunia cũ fratre ſuo laico an teneaĩ ſoluere collectas et gabellas.*

437 *Collecta ſolui debet pro bonis donatis eccleſiæ collectari ſolitis.*

Clerici tenentur ad collectas pro bonis collectari ſolitis ſibi donatis vel relictis.

Clericus ſuccedẽs laico, cogitur ad collectas p̃teritas poſitas ſuper rebus in quibus ſuccedit.

438 *Sententię & conſtitutiones editę à collectantibus clericos & eccleſias ſunt ipſo iure nullæ.*

439 *Eccleſia & clerus ſuus an pro bonis ſuis teneatur ad collectas & ad alia onera mundana. & nu 441. & 462.*

440 *Statuta contra libertatem eccleſiæ non ualent.*

442 *Clerici an ligentur ſtatutis laicorum.*

444 *Clerici an teneantur ſoluere gabellas impoſitas per Principes ſeculares laicis pro rebus quas ſecum ferunt in naui. & quid de perſonis, et pro perſonis ſuis vehendis in paſſagio.*

445 *Pedagium eccleſiæ an poſſit locari per prælatum ad vitam ſuam.*

446 *Gabellas conducere, & pro gabellarijs promittere & interuenire non poſſunt clerici.*

447 *Clerici an ſine gabella poſſint vendere vinum ſuum ad groſſam & minutum.*

448 *Fũdus & dos eccleſiæ ĩmunis eſt ab oĩ gabella.*

449 *Gabella uel collecta, an ſit ſoluenda pro re profana effecta eccleſiaſtica.*

Pactum quòd eccleſia pro rebus ei datis teneatur ad onera non ualet.

450 *Laicus an teneatur ad collectas pro eccleſia in ipſum translata & effecta profana.*

451 *Res profanæ eccleſiæ an ſubiaceant ſolutioni gabellæ.*

452 *Statutum diſponens pro plauſtro ſolui gabellã, an comprehendat plauſtrum clerici.*

Colonus eccleſiæ uel clerici, an gaudeat priuile-

gijs & immunitatibus eccleſiæ ſeu clerici.

453 Statuta quæ nam ſint illa quæ ligant clericos.

454 Decima uel gabella, ſeu collecta ſoluẽda ex forma ſtatuti pro fructibus. an ſit ſoluenda pro partu ancillæ.

455 Gabella uel decima ſoluẽda pro fructibus beneficij eccleſiaſtici, á quo ſit ſoluenda pro illo anno quo renunciatur beneficium. cùm is qui renuntiauit fructus percepit.

456 Bannitus pro bonis ſuis confiſcatis, an teneatur ad onera & tributa.

457 Laici collectantes eccleſias & clericos qua pœna ſint puniendi.

458 Exigentes ultra debitum, quibus varijs puniantur pœnis. & nu. 461.

459 Epiſcopus poteſt prouidere cõtra exactores iniuſtè grauantes eccleſias & clerum ſuum.

460 Ep̃i an poſsit ex cã ĩponere collectas eccleſ. ſuis.

463 Pauper presbyter ſeu clericus coactus de facto ſoluere collectam, gabellam, uel pedagium, an poſsit licitè quærere eleemoſynam, pro dicta ſolutione facienda. & nu 577.

464 Paupes an de ſcõ poſsint legitimè grauari ꝓ muneribꝰ et mercibꝰ et collectis ſoluẽd. et n. 465

465 Miſerabiles perſonæ, pauperes & cæci an teneantur ad munera perſonalia.

Miſerabiles pſonæ q̃ dicãtur. et n. 468. et 469

Impetrans reſcriptum cõtra miſerabilem perſonam, tenetur exprimere in qua miſeria ſit, aliàs non gaudet beneficio impetratorum.

Meretrices an ſint in numero miſerabilium perſonarum.

466 Ciuis diues ſoluens taleam pro toto populo, uel pro alijs ne caderent in pœnam, an illam recuperare poſsit á populo.

467 Statutũ eximẽs perſonas miſerabiles à ſoluendo gabellas, taleas et collectas atq; tributa, an intelligatur eximere à dicta ſolutione pupillos, viduas & infirmos.

469 Dementes et mente capti cenſentur miſerabiles perſonæ & ſub protectione eccleſiæ.

470 Pauperes & miſerabiles perſonæ, extra prouinciam trahi non poſſunt ad iudicium.

471 Pauperes & miſerabiles perſonæ appellare poſſunt ad Papam omiſſo medio.

472 Emptor aut conductor fructuum eccleſiæ uel cleri, an pro ipſis fructibus teneatur ad gabellas, ſtatuto diſponente ꝙ de quolibet contractu ſoluatur gabella.

473 Gabella ſoluta ꝓ fructibus, an ſi fuerint fructus locati ꝓ cẽtũ ſit ſoluẽda gabella ꝓ illis cẽtũ.

474 Collecta ꝓ quantitate patrimonij eſt ſoluenda.

475 Non obligatus ad onera perſonalia, an teneatur ad realia. & an teneatur ad hoſpitandum forenſes in domo ſua.

Milites & doctores atque aduocati non tenent̃ ad hoſpitandũ in domibus ſuis, ſtipendiarios milites, eqtes neq; pedites exercitus aut claſſis, nec ſeqntes exercitꝰ ad muniẽdũ exercitũ.

476 Collecta uoluntariè ĩpoſita per ciues quãdo ſit ſoluenda, & quando non: & quãdo volũtariè ĩpoſita per ciues pro faciendo honorẽ alicui principi, & quando propter neceſsitatẽ.

477 Annona qd differat à tributo. et ĩ quo ſoluat̃.

Tributum vnde dicitur & in quo ſoluitur. & nu. 478. & 480.

478 Munera extradinaria nõ dicunt̃ ꝓpriè tributa.

Dñia inter tributum & vectigal. & nu. 480.

479 Capitatio quod nam ſit munus & nu. 484.

481 Tributum & penſitatio. cenſus, & annua præſtatio ſunt ſynoyma.

482 Tributorum ſi plures ſunt ſocij obnoxij, an poſsit vnus pro alijs grauari.

483 Tributum quid differat à collecta.

484 Munera quædam ſunt perſonalia, & quædam realia, & quædam mixta, & quædam quę tribuuntur perſonis pro rebus.

Collectæ quæ nã ſint, & qualiter ſint ſoluẽdæ.

485 Munus quando ordinarium & quando extraordinarium dicatur. & nu. 489.

486 Bannitus an ante ſententiam foriiudicationis teneatur ſoluere collectas.

487 Collecta an ſoluatur pro feudis ex cadentibus, ſeu mortitijs ad feuda pertinentibus.

488 Collectæ & onera cùm imponuntur ſunt notificanda populis.

Indictio quæ ſit, & vnde traxit originem.

489 Intellectus ad Gloſ in l. reſcripto. §. fi. ff. de muneribus & honoribus.

Collecta eſt munus extraordinarium.

490 Penſitationes publicæ debentur reipublicæ & Principi.

Cenſus & tributa à quibus debeantur.

491 Munera pſonalia q̃ nam ſint & eſſe dicantur.

492 Gabellarij an teneantur ad onera ciuitatum.

493 Domino à quo accepti ſunt boues aratorij pro debitis fiſcalibus an ſit reficiendum damnũ & intereſſe paſſum in ſua cultura.

In Regno Siciliæ boues aratorij, pro ullo debito ciuili capi poſſunt excepto fiſcali.

494 *Pecunia exacta ex collecta impoſita pro una cauſa neceſſaria, an poſſit in alia cauſa & re ac negotio ex pendi.*

495 *Milites, doctores, nec aduocati poſſunt eſſe talea rum vel collectarum exactores.*

496 *Immunes à collectis & gabellis qui nam ſint, & priuilegiati à iure. & nu. 497. cum ſeq.*

497 *Forenſes habitantes in ciuitate, an teneantur ad onera realia & perſonalia.*

498 *Hoſpitalia & pia loca non tenentur ad onera ciuitatum.*

499 *Excedēs annū ſeptuageſimū hēt excuſationē ab oneribus, nec ad onera pſonalia uocari debēt.*

500 *Animalium cuſtodes non ſunt grauandi muneribus perſonalibus*

501 *Ruſticiducētes uictualia p annona in ciuitate cū plauſtris p uictu ciuitatū, uel fimū extrà eas portantes, ad onera grauari nō debent.*

502 *Pater habens duodecim liberos in poteſtate immunis eſt à collectis & muneribus.*

503 *Principum referendarij excuſantur ab extraordinarij muneribus.*

504 *Debitores q bona ſua dederūt ī ſolutū creditoribus nō pñt p dictis bonis grauari ī collectis.*

505 *Famuli miſsi pro cuſtodia in villa vt laborent, non debent pro re & perſona grauari.*

506 *Collector vnus ex pluribus grauari non debet, niſi pro rata exactorum per ipſum.*

507 *Fideicommiſſarij non tenentur ad onera pro bonis per ipſos diſpenſatis.*

508 *Cæcus vtroq; oculo nō tenet̄ ad onera pſonalia.*

509 *Clerici primorū ordinū an ĩcludant̄ in priuilegijs aliorum clericorum maiorum ordinum.*

510 *Podagroſi an excuſētur à muneribus pſonalibus.*

511 *Exēpti & immunes an includantur in mandato Principis quòd omnes ciues & diſtrictuales ad onera perſonalia teneantur.*

512 *Mr̄ uel affinis pupilli lʒ cœperit ſoluere onera p pupillo, nō pōt cōpelli ad ſolutionē reſidui*

513 *Ement à fiſco bona delinquētis, nō tenentur ad collectas dictorum bonorū pro præteritis; pe.*

514 *Collectarum ſolutio prẹſcribi non poteſt.*

515 *Statuto dictante, q ſi quis venerit ad habitandum in ciuitate ſit immunis à collectis per decennium. an is qui venit ad habitandum & diſceſſit, & per longum tempus ſtetit extra ciuitatē, & inde redijt ad habitū ī ipſa ciuitate, debeat gaudere ĩmunitate p̄dicta.*

516 *Immunes ab oneribus priuilegio, lege, ſtatuto, conſuetudine, an per nouam prouiſionem poſſint compelli ad onera.*

517 *Onera an in loco originis & incolatus quis ſubire cogatur.*

519 *Dominus an teneatur pro famulo ſoluere collectas pro poſſeſſionibus ſuis.*

520 *Pignorari non poteſt ius ĩponendi collectas, nec illius tenutam capi, ſed commodari poteſt.*

521 *Milites an teneantur ad collectas.*

522 *Milites tenentur pro vectigali non prẹſtito.*

523 *Milites an de illicita delatione teneantur.*

524 *Famulus qui ſtat cum domino exempto à collectis, an teneatur ſoluere collectas.*

525 *Inſtrumenta apta ad arandum & cultiuādum terram an capi poſſint pro executione. & ſupra nu 125. cum ſeq.*

Inalienabilia veniunt in executione rei iudicatæ, ſi condemnatus aliud non habet.

Vtilitas publica præfertur priuatæ. & n. 527

527 *Pactis priuatorum ius publicum tolli nō poteſt.*

Pacto fieri non poteſt, quod lege nō eſt pmiſſū.

Iuri publico renunciari non poteſt.

529 *Boues dantes damnum ĩ ſegetibus alienis detineri poſſunt vt damnum ab illorum domino reſarciatur.*

530 *Boues aratorij an teneantur ad tributa.*

Agricolæ ſunt eximendi à publicis oneribus.

531 *Hortolanus an veniat appellatione agricolæ.*

532 *Executio an fieri poſsit in beſtijs deputatis ad macinandum in piſtrinis: Et an capi poſſint p ſtipendiarios & officiales ad vecturā.*

533 *Executio vtrum fieri poſsit in ueſtibus & libris ſcholarium. & an in ianuis & tegulis domorum, & in trabibus affixis domibus.*

534 *Gabella non eſt ſoluenda de rebus neceſſarijs ad culturam agrorum, neq; de tritico & blado portato pro ſeminibus.*

535 *Familia Principum non tenetur ad onera extra ordinaria ciuitatum.*

536 *Princeps & Auguſta pro bonis & poſſeſſionibus fiſcalibus feudalibus & emphyteuticis, ad onera extraordinaria non tenentur.*

537 *Forenſes an poſsint de iure collectari pro bonis ſitis in territorio collectantium.*

Fœnus exercentes poſſunt per ciuitatem quam habitant compelli ad præſtandum pecunias commeatus.

538 *Forenſes non tenentur ad onera perſonalia tempore belli, nec pro rebus alibi ſitis.*

539 *Eccleſia an tempore guerræ teneantur ad collectas.*

540

540 *Immunitas alicui conceſſa in dubio non extenditur ad onera ſubeunda tempore guerræ.*

541 *Clericus coniugatus pro bonis ſuis tenetur ad collectas.*

Clericus coniugatus non incedens in habitu & tonſura non gaudet priuilegio clericali.

542 *Publicanorum & officialium collectantium & ſtationariorum libris an ſit credendum. & probent. & nu. 591.*

543 *Eccleſia & clerus ſuus an teneatur ad gabellam ſeu collectam impoſitam ſuper uino & fructibus.*

544 *Gabella an ſit imponenda colonis regulariter.*

545 *Epiſcopus irrequiſitus tenetur defendere ſpirituali gladio clericos ſuos à laicis. et nu. 547.*

546 *Statutum an ualeat, quod coloni eccleſiarum & clericorum teneantur ad collectas & gabellas, & nume. 547.*

Clericus qui nũdum accepit fructus ab eccleſia, an teneatur pro ipſa ad onera publica,

547 *Coloni & affictuales rendetarij eccleſiarum non debent per laicos ultra debitum grauari.*

548 *Coloni eccleſiarum an teneantur ad decimas,*

549 *Coloni prælatorum ſeu eccleſiarum decimas & collectas coacte ſoluentes pro ſuis dominis, an retinere poſſit fructuum partem pro ſatiſfactione.*

550 *Colonus ſecularis perſonæ an teneatur ſoluere gabellam pro fructibus portatis ad domum domini, ubi eſt ſtatutum ſolui gabellam de fructibus.*

551 *Colonus partiarius coactus pro domino gabellã ſoluere poteſt computare in fructibus de parte domini ſui.*

552 *Colonus pro expenſa quam fecit pro domino in fundo, & fructibus, an poſſit de fructibus ſemetipſum ſatisfacere,*

553 *Gabella ſoluenda de fructibus intelligitur deductis expenſis.*

Expenſæ non deducuntur de fructibus debitis à colono partiario.

Fructus dicuntur deductis expenſis & nu. 556

554 *Lucrum dicitur deductis expenſis & omni damno.*

555 *Statuto diſponente ſolui gabellam pro qualibet corba frumenti, an deducantur expenſæ.*

556 *Fructus eccleſiaſtici dicuntur deductis expenſis, & in lucratiuis contractibus.*

557 *Expenſæ non extrahuntur de fructibus uacarũ*

Quid de fructibus pecudum.

558 *Statutum quòd ſoluatur gabella de fructibus non habet locum in diſtributionibus quotidianis.*

559 *Redditus protocolorum non ſubiacent ſtatuto quòd de fructibus ſoluatur gabella.*

560 *Statutum quòd de fructibus ſoluatur gabella non habet locum in calce.*

561 *Statutum dictans ſolui gabellam de pomis, an habeat locum in oliuis, piris & glandibus.*

562 *Gabella ex ſtatuto ſoluenda pro omni contractu ad rationem x. pro centenario quantitatis, intelligitur deductis expenſis.*

563 *Statutum quod ſoluatur gabella de pretio quo res uendita fuerit non intelligitur deductis expenſis.*

564 *Statutum quòd de fructibus ſoluatur gabella non habet locum in operibus hominum.*

Hominum fructus ſeu operæ an ueniant in ſtatuto quòd de redditu ſoluatur gabella,

565 *Statutũ quòd gabella ſoluatur de fructibus, an habeat locum in palea, fœno, ſyluis & arboribusceduis, in auibus, piſcibus, feris ſolitis capi in fundo & fluminibus,*

566 *Fructuum uerbo quæ nam comprehendantur,*

567 *Statutum quòd pro fructibus & rebus ſit ſoluenda gabella an ſit licitum.*

568 *Statutum prædictum an locum habeat in penſionibus fundorum.*

Penſio fundi aut beneficij uenit appellatione fructuum.

569 *Eccleſia immunis ab oneribus & ſeruitijs temporalibus, an teneatur ſoluere onera & collectas pro dote ſua ſibi data, & obnoxia primò collectis & tributis. & nu. 570.*

570 *Res tributaria an de iure alienari poſſit ſine onere tributi.*

571 *Eccleſia ſeu clericus ad quem peruenit res alibrata & collectari ſolita an teneatur ad collectam. & nume. 579.*

573 *Eccleſia habens ſtabilia in territorio ſuæ diœceſis, & in territorio alterius diœceſis an teneatur ſoluere collectas Papales pro bonis exiſtentibus in alieno territorio & diœceſi.*

574 *Statutum imponens collectam eccleſiæ acquirenti poſſeſſiones, domos, & ſtabilia. non ualet.*

575 *Fratres minores ſancti Franciſci non tenentur ad collectas & gabellas laicorum.*

576 *Canonici, monachi & conuerſi an teneantur ad collectas, gabellas & pedagia.*

577 *Conuerſi & religioſi de facto grauati ſoluere col-*

lictam, gabellam uel pedagium, poſſunt licitè eleemoſinam quærere, pro faciendo dictam ſolutionem. & ſupra nu. 463.

578 *Clerici pro patrimonialibus bonis an teneantur ad collectas. & nu. 579.*

580 *Clerici an teneantur pro collecta cuſtodum ciuitatis. pontium & murorum.*

581 *Viæ, pontes, & muri ciuitatum & locorum à quibus magis refici debeant.*

582 *Clericus exercens mercantiam & ſecularia negocia tenetur ad onera & gabellas.*

583 *Papa poteſt laicis, & eorum bonis profanis ex cauſa imponere collectas. Et Imperator ex cauſa poteſt imponere in ſubditos ſuos.*

584 *Papa ſuper bonis eccleſiarum, & patrimonialibus clericorum uniuerſi orbis, poteſt collectas imponere. & nu. 586.*

585 *Princeps ſecularis an pro bonis omnium ſubditorum poſſit imponere collectas.*

587 *Mulier nupta forenſi & extra ſuam patriam habitans an pro bonis ſuis exiſtentibus in loco ſuæ originis teneatur ad collectas forenſium,*

588 *Statutum quod forenſis non poßit acquire bona immobilia in loco, an comprehendat mulierē de illo loco oriundam alibi nuptam.*

589 *Mulieres nuptæ in quibus caſibus ſubiaceant uiris ſuis, & in quibus non ſubiaceant.*

Iura ſanguinis nullo iure ciuili dirimi poſſunt.

590 *Ciuitas an poßit imponere collectas ſuis ciuibus pro rebus quas habēt extra ſuum territoriū.*

592 *Libris ſcriptis alterius manu an detur fides,*

Libro æſtimorum quando ſit danda fides.

593 *Sal conductus per mercatorem pro ſufficientia ciuitatis qualiter menſuretur, & ematur, pactis ſtantibus uarijs cum ciuitate,*

594 *Muliones, uecticani, nautę & ſimiles tenentur pro rebus ſuo defectu deperditis & damnificatis.*

595 *Muliones, uecticani & nautæ, qui cauſa defraudandi uectigalia iuerunt per loca inſolita, & inciderunt latrones & piratas tenentur ad emendam damni paßis.*

596 *Gabellæ in dubio intelliguntur uenditæ & locatæ cum pactis ſolitis & conſuetis.*

Pactum factum contra ſolitum per officiales uendentes gabellas eſt nullum.

597 *Pactum factum cum datiarijs quòd nulla nouitas fieri debeat durante tempore conductæ, quomodo intelligatur.*

598 *Pedagium ſoluendum pro ponte, an dirupto ponte ſolui debeat.*

599 *Gabellarij an merces per ipſos captas ſine bulleta uendere poßint.*

600 *Res captæ pro contrabanno an emi poßint cum bona conſcientia.*

601 *Gabella an ſit ſoluenda ab eo qui rem uendit extra patriam ſuam,*

602 *Statutum quòd extrahens uinum teneatur ſoluere gabellam an comprehendat extrahentē acetum, ſeu uinum mixtum & nu 603.*

603 *Vini appellatione an ueniat aquaticum ſeu mixtum.*

604 *Statutum prohibens extrahi acetum, mixtum, mel, aut oleum non habet locum in eo qui uinum uel mulſum factum cum melle extraxit*

605 *Vino capto pro contrabanno, an ueniant uaſa uinaria & an cum uino ſint perdita.*

606 *Vini appellatione an ueniat oleum, & mulſum factum cum melle,*

607 *Prohibitus extrahere uinum, non prohibetur extrahere modicum quantitatem uini portatam in cantaro pro uſu & potu itineris cauſa guſtus.*

608 *Super indictum, an locatis gabellis, poßit imponi ſupra gabellas ordinarias, & an teneatur locans ad intereſſe. nu 609.*

Legem ſibi ſtatuere poteſt unaquæque ciuitas.

610 *Macellatores carnes & piſſes uendentes an teneantur ad utrũq; datium carnis & piſcis.*

611 *Vendentes carnes ad aßiſiam & calmeriam primum non mutata aßiſia culpa & negligentia officialium, an cadant in pœnam.*

612 *Officiales monſtram non facientes familiæ, culpa & negligentia illorum qui tenentur uidere, monſtram an cadant in pœnam.*

613 *Communis res portata ab uno ex ſocijs contra detetum, non incidit in commiſſum niſi pro parte portantis & ſi res ſunt plures quæ ſeparari poſſunt, res ſolum fraudatoris incidunt in commiſſum & nu. 614. & 615.*

616 *Vno ex hæredibus defuncti emphyteutæ non ſoluente canonem an tota emphyteuſis reuertatur ad eccleſiam, & nu. 617.*

TVTO nauigatur ſub prudẽtibus:& expertis ducibus virtute, & auctoritate munitis:ſub quibus libenter nauigat,& militat gens Claſsica: quoniam hi probè ordinant, conſulunt, & præcipiunt ad res ſubditas: Iulii Cæſaris,& G. Pompei exemplo: qui mira facilitate ordinabant,& inſtruebant nauales expeditiones.

2 † In nauibus plura ſunt diſtincta officia, & artes, ultra duces in ipſis:ſunt quidam qui patroni vulgo nuncupantur nauium curam habentes, cartamq; nauigandi, & buſſum magnetis tenẽtes:& præter alios ſunt nauarei dicti vulgo pilotæ à pilo nuncupati:quia cũ pilo menſurant aquã remo, lance,& filo cum ferreo ſeu plombato pẽdenti capite nauibus viam facientes,& vadum aperientes portuum ob renua atterratorum:& hi expertes eſſe debent nautici exercitii,& habent cognoſcere ventos,& eorum naturam experientia ſua rerum magiſtram : & præuidere futuras tempeſtates, ipſis prouidendo,& imminentibus procellis conſilio ſano ꝓ claſsis tuicione reparando fluctibus ſtudio omni:quibus magis pereunt naues, q̃ bello:tenẽtur nauarei ire cum ſcaphis ad littora,& ad inſulas mẽſurãdo aquas ut euitentur ſcopuli,& mala uada limoſa, harenoſa, ſaxoſa,& terrena:vt aliàs dixi: ne claſsis paciatur nauigando, aut portum capiendo:& habent cuncta cunctare pro ipſorum ſalute: claſsis nã prouidos tutela tutatur, & negligẽtes extinguit incuria.

3 † Et probi,& diligentes olim fuerũt Veneti in Syria bellantes apud Ptholomaidã quã pluries ſua uirtute potiti fuerũt.

4 † Et demum catholicorum quorundam diſcordia anno domini. M. CC. XC. tempore Vrbani ſecũdi Pontificis perdita fuit Ptholomaida cum nomine Chriſtiano in Syria,& per Regem Babillonis deſtructa tunc fuit Ptholomaida ſuo ab Europa ceſſante fauore: prout ceſſauit inſulę Rodon tempore Adriani ſexti Pontificis. M. D. XXIII.

5 † Et illi nauigare dicuntur qui inceperũt nauigare licet non dum applicuerit locũ ubi intendunt accedere. l. qui Romæ. §. Callimacus,& per Glo. ibi,& Doct. ff. de uerbo. obliga.

6 † Et benè diſcunt nauigantes adorare Deum:ut de Anchiſiade legitur in poęta vexato à ventis & à motis fluctibus tireni turbati maris &c. Incũbuere mari totũq; à ſedibus Imis. Vna eurusq; notusq; ruunt crebriſq; procellis. Aphricus & uaſtos uoluunt ad litora fluctus. Inſeqtur clamorq; uirum ſtridorq; rudẽtũ Eripiunt ſubito nubes celũq; ,diẽque Theucrorũ ex oculis põto mox incũbat atra. Intonuere poliet crebris micitat ignibus æter. Præſentemq; viris itentat omnia mortẽ Extemplo Aeneæ ſoluunt rigore membra Ingẽmit, & duplices tendens ad ſidera palmas Talia uoce refert oterq;, quaterq, beati.
Quis ante ora patrũ &c.& inde Nudus, & ignota palinutæ iacebis harena &c.

7 † Et tenentur animoſi duces aquatici belli eſſe ſemoti omni timore : Anthigoni exemplo regis ſecundi Demetri filii: qui dum aduerſus Ptholomęũ foret puguaturus nauali certamine ; & gubernator nauis ei dixiſſet hoſtium naues eſſe plures:contra illas plures me ſolum opponas (inquit) animo inuictus Anthigonus:& ita ſuorum auxit animos mãdando gubernatori nauis ut retro maneret, & ſe animoſè oppoſuit hoſtibus:& illos adeò perterrefecit q' in fugam uertit.

8 † Et legitur olim idem feciſſe Petrum Mocenicum ducem Venetæ claſsis apud Nigram corcirã quæ modo dicitur Corfu.& barbari regis infidi claſſem fugauit animi ſui inuicti uirtute.

9 † Pictura prodeſt deſcripti orbis in omni bello ut non ſint incognita loca ubi nauigatur, & bellum fiat.

10 † Proſunt & exploratores ut ſciant duces hoſtium loca, & ſecreta illorum & ſi poſſibile foret illa uidere propriis oculis periculo ceſſante: eſſet perutile: Cæſaris exemplo:qui propriis oculis nauigationes:inſulas:& loca inuadenda cernebat:

& explorabat præter alios exploratores & ſpeculatores ſuos: inuidi uirtutis Alexandri magni: qui omni periculo ſe ſubmiſerat, ut honor & gloria animi ſui inuicti propalaretur: non laudo ꝙ imperatores bellorum in explorando ponant perſonas ſuas tam põderoſas in arbitrio fortunæ: quæ eſt hoſtis & inuida uirtutis: qm̃ ammiſſo capite diſpergitũ exercitus.

11 † Et quidẽ eſt prudẽter conſiderandum: quando ignota petitur regio: ꝙ non oportet vagari in incerto: neque laberintum intrare ſine filo: ſed omni cum diligẽtia exactiſsima perquirere locorum opportunitatem: vt euitẽtur imminentia futura pericula ob occultos ſcopulos, & arenoſa ſcanna à natura, ſeu ab induſtriali arte, uel à reumate facta.

12 † Vt olim in Liburnia fecerunt Veneti: qui caute nauigarunt ad Arbenſes obſeſſos: ſibi tunc confœderatos, & oppreſſos à Liguribus: & ibi ſe tutò reduxerũt ad amicos, & ad locum peroptatũ: & ipſos Arbenſes arte liberarunt ab obſidione tunc valdè fidos Imperii Veneti ut Veneta docet hiſtoria.

13 † Et quia pro communi vtilitate imperii uectigalia tam in terra, q̃ in mari reperta & impoſita fuere: ideò de his, & de collectis, muneribus, & oneribus: quæ per dies ex cauſa imponuntur pro neceſſario vſu populorum ſcribere decreui.

14 † A quibus regulariter nullus eſt immunis: licet proferat reſcriptum principis ſuper immunitatẽ: quia præſumitur obreptitium. l. omniũ. C. de ueſtig. & cõmiſſ.

15 † Vbi habetur per Doct. non ualere reſcripta facta contra ſtatuta, & conuentiones vectigaliũ: & in l. quidquid ibidem.

16 † Et pro vectigalibus tertia pars octauæ partis ſoluitur pro uectigale.

17 † Quod dictum eſt à vehendo latinè: & gabella communiter vulgò dicitur italico ſermone: quia vt vulgari ſermone dicitur, molti ſe trouano gabati per le gabelle: & tollonea græcè à tollo tollis dicuntur: quia pro ipſis octaua pars tollitur, ſeu ſoluitur eorum: quæ vehuntur. l. à pſtatione. C. de vectug. ita dicit And. de Iſer. in tit. q̃ ſiut rega in. §. vectigalia.

18 † Et ſi foret immunitas conceſſa alicui per principem extenderetur immunitas tantum ad extraordinaria, & non ad ordinaria munera.

19 † Et ſi princeps ſpecialiter contra legem omnium. C. de uectigal. diſponeret, cum clauſula non obſtante: tunc talis immunitas ſortitur effectum, etiam in ordinariis muneribus tenẽt Glo. & Doct. in l. ſi. C. de aquę duct. & in l. reſcripta. C. de preci. impe. offer. & per Bal. in l. omnes. C. quemad. præſcrib. & Bar. in l. ſi. C. ſi contra ius & vtil. publ. habetur per Doc. in l. Iulian⁹. ff. de leg. iii. & in l. v. iis qui ducenta. ff. de reb. dub. vbi habetur quòd immunitas conceſſa non extenditur ad munera ordinaria.

20 † Et tenentur domini terrarum imponentes gabellas, & pedagia cuſtodire territoria ſua: & ſi quid foret in ipſis derobatum per latrones tenebuntur ad emendam de iure: & ita ſeruabatur olim in Regno Siciliæ ex regia prouiſione: habetur p Arch. in c. ſi quis peregrini. xxiiii. q. iii. & c. dominus. xxiii. q. i. & in. v. q. & c. adminiſtratores, iii. q. vii. & per Bar. in l. nequid ff. de incẽd. rui. nauf. hodie vniuerſitates dicti regni, & barones tenentur cuſtodire territoria ſibi data in feudum: aliàs cadunt in pœnam, & ad emendam derobatis per cap. regis Roberti: qđ procedit ſi potuerunt prouidere, & non prouiderunt: habetur per Bar. & Glo. in d. l. nequid. ff. de incend. rui. nauf. & per occurrentes in materia q̃ões procedã.

21 † Et primò de publicanis: An cum bona conſcientia poſsint conducere, uel emere gabellas: dic poſſe ſecundum Bald. in c. i. quæ ſint regal. in vſib. feud. & in l. i. & per Ang. ibi. ff. de iuſt. & iur.

22 † Gabella namque eſt ordinarium munus: quando impoſita eſt per ſtatutum vel legem: ſecũdum Bar. in l. ii. ff. de iur. immu. quoniam pro publica vtilitate inducta eſt, quæ præfertur priuatæ.

23 † Nauta quidam promiſit conſignare merces in portu Ceſenatico ſuo periculo, & expẽſis: an teneatur ſoluere expenſas gabellæ: quæ veniebantur ſoluendæ pro dicto contractu: dic non teneri. Ita

conſuluit

conſuluit Alex. de Imo. in conſi. lib. ii. vol. vbi ponit ſi gabella ſit onus contractus: vel rei trahendæ &c.

24 † Et cum ſtatuta gabellarum ſint ſtricti iuris ut latius dicam inferius: & an ſtatuta loquentia de gabellis habeant locũ ſuper rebus ineſtimabilibus: dic ꝙ non l. ita autem. ff. de adminiſt. tut. & ꝑ Alex. in conſi. lvii. iii. vol.

25 † Quæro de ruſtico loci ſtatuti diſponẽtis: ꝙ ꝓ quolibet vitulo naſcituro in territorio ſoluantur duo ſolidi: & ruſticus quidam prædicti territorii habẽs beſtias ſuas prægnantes cõduxit illas in alio territorio ubi pariderũt uitulos plures: an ipſe teneatur ſoluere gabellã pro ipſis vitulis in loco patriæ ſuæ vbi eſt dictũ ſtatutũ: dic ꝙ ſic, quia id dolo fecit: ꝙ ſecus foret dolo ceſſante ruſtici ſecũdũ Bal. in l. ſi in fraudẽ. C. de lega. & per Bar. & Glo. in l. cũ ſatis. C. de agri. & cenſi. lib. xi. & in l. ſi ex facto, la. grãdi. ff. de hære. inſti.

26 † Quia fraus non debet patrocinari doloſo, nec valet ꝙ fit in fraudem legis, vel ſtatuti, ſed nullum eſt ipſo iure. l. cum hi ff. de tranſact. & per Bal. in l. i. C. ſi quis in fraud. patro.

27 † Stat prouiſio in ciuitate, ꝙ ſi quis per menſem tenuerit in villa familiam ſuam & ipſe habitauerit in ciuitate an teneaẽ ad onera in uilla, vel in ciuitate? dic ꝙ tenebitur ſoluere in uilla: qa ibi eſt maior pars familiæ ſuę: Gl. eſt in l. i. ff. de liber. agn. & l. cũ ſcim ͤ. C. de agri. & cẽſi. li. xi.

28 † Iddem eſt dicendũ de collecta ſi ruſticus iuerit ad habitandum in alia villa ne ſolueret collectam in prima uilla, tenebitur in prima vbi præuentus eſt. l. prouidendum. C. de decur. lib. x. & ſi non dolo diſceſſit tenebitur ſoluere in loco vbi habet maiorem partem familiæ: & facultatum: quia incola dicitur illius loci. l. ciues. C. de incol. lib. x. & per Bar. ibi & in l. ſi. C. de agri. & cenſi. lib. xi.

29 † Viget ſtatutum, lex ſeu conſuetudo: in ciuitate ꝙ ruſtici emẽtes bona ſtabilia teneãtur ad tales collectas: & ꝙ ciues emẽtes ſint immunes ab huiuſmodi angariis & collectis. Contingit ꝙ nobilis quidam precibus ruſtici pro ruſtico emit ſtabilia: vt non ſubſit oneribus prædictis qua pœna teneatur: dic rem prædictam publicari fiſco. l. i. C. de naukul. non excuſan. & ibi Bar. lib. x.

30 † Quid ſi per uniuerſitatem fuit pactum cum ruſtico ꝙ non teneatur ſoluere collectam: an ualebit tale pactũ. Diſtingue aut ruſticus eſt oriundus in villa dictæ vniuerſitatis, vel erit forenſis & nõ ſubditus vniuerſitati. Primò caſu nõ valebit: niſi ex cauſa vera & approbata. Secundò caſu fides eſt ipſi ſeruãda: & ualebit. l. ii. ff de iur. immunit.

31 † Bannum ſeu proclama ſtat in ciuitate ſeu ſtatutum: ꝙ ſi quis portauerit bladũ ſine licentia inſcriptis habenda à publicano ꝙ perdat beſtiam, nauim, vel currum: cum quibus portauit bladum: an debeat perdere pullũ vel ſcapham: ſeu ſacchum in quo erat bladum: de quibus nõ meminit bannum vel ſtatutum dic ꝙ nõ tenet Bal. in l. iii. C. de naut. fenor.

32 † Et ſimiliter in legato nauis vel beſtiæ non uenit ſcapha, neq; pullus: vt acceſſorium legato cum ex ſe ſtare poſſint, niſi aliter de conſuetudine ſeruaretur. l. legatis. §. ouibus ff. de lega. iii. & per Bar. in l. cum quidam. ff. ſi cert. peta. & in l. vaccę. de euict. & in l. ſi ut certo. ff. cõmod. & in l. ſi quid ff. de leg. ii.

33 † Iubet ſtatutum ꝙ animal cũ quo merces extrahitur ſine ſolutione gabellæ publicetur: & ſi pluries cum eodẽ animale fuerint portata vettita an pluries animal publicari debeat, dic ꝙ nõ, cum ſufficiat vna publicatio, nec poſſunt in eadem re concurrere plures cauſæ lucratiuæ ſecundum Bart. in l. Meuius. §. duobus. ff. de leg. ii. & Ioan. de Firmo in ultima parte ſui tractatus gabellarum, cum fiſcus dicatur habere cauſam lucratiuã, notat Bar. in l. i. ff ſolut. matri.

34 † Nec venit in tributum cum creditoribus delinquentis, habẽtibus cauſam onoroſam, habetur per Bart. in l. reſcriptũ & ibi Glo. ff. de pact. nec in ſpeciebus cadit duplicatio pœnæ, vt per Bar. in d. §. duobus. Quid ſi dixerit ſtatutum : ſi quis extraxerit tales merces perdat currum: non tamen ob hoc perdet merces : tenet

Zz

Bal. in l.iii. C.de naut.feno. Quid ſi dixerit perdere merces, & currũ: ꝑ hoc nõ habet perdere boues ilias ducentes:tenet ſingulariter Sal.in l.iii. C.de naut.fęno.

35 † Vbi dicit Saly. ꝙ ſi quis portauerit ſalmam frumenti ſine licẽtia perdet illam: non tamen perdet ſacchum cum quo ſalma furmenti portata fuit.

36 † Et ſi dixerit ſtatutum perdat ſalmam mercium:non tamen perdet animal, neque currum:ita tenent Bald. & Saly. in d.l.iii.C. de naut.fœnor. Nec obſtat lex nec liquide. ff.de pen.lega.neq; lex peculiũ.§.quadrigæ.ff.de leg.iii. cũ prædicta ſint acceſſoria:cum ex ſe ſtare non poſſint:& etiam quia ibi de fauore amplian do:hic de odio reſtringendo in ſtaturis ꝑ regulã odia de reg.iur.in vi.& per d.Io. And.& Philip.Decium ibi.

37 † Quid ſi diſpoſuerit ſtatutum:ꝙ ſi quis portauerit vnum currum frumẽti cadat in pœnam decem librarum & perdat frumentum:non habebit locum in ammiſſione Currus neque bouũ: neque in aliis bladiis vtputa in ordeo : ſpelta : triſigo : mellega, lenta, ſaracino, legumnibus , vt de faſellis , & ſimilibus niſi in frumento ſecundum Barto. in l. frugem. ff. de verb. ſignific.& Alexan.in l.triticum.ff. eodem titu. & Abba.in c. ex multiplici, extrà de decim.

38 † Vbi dicit bladum & triticum eſſe nomen generale : & text. in l. Medio.C.de ſuſcep.& archar.& ibi Doct.lib.x.

39 † Cum banna & ſtatuta ſtrictè intelligi debeant:& non extendantur in pœnalibus & exorbitantibus à iure communi.l. ſi de interpretationè.ff.de legibus ſecundum Bal.& in l.iii.C.naut.fęnor.& l.q̃d quid aſtringédę,cũ ſimilibus.ff. de verb. oblig.& per Firm.in tract.ſuo gabellarũ par.viii.principali in xii. col. Nec obſtat l.coté ferro.§.dñs.ff.de publ.quia loquitur in prohibitis de iure cõi. Nos autem loquimur circa prohibita de iure ſtatutorum niſi aliter ſe haberet conſuetudo patriæ, vſus loquédi. & rationis idéptitas.

40 †,Et ſi ſtatutum dictauerit: ꝙ nullus ſine licentia poſſit emere frumentum : & de uenditore nihil dixerit:An uideatur idé ſtatutum in uenditore , tenet Bart.ꝙ ſic in l.vnica.C.de cupres.ex luco damaſi. lib.xi.& in l.fin.ff. de accept. & in l. fin. C.de vidui.tollen.

41 † An ſtatutum prohibés extrahi frumentum , habeat locum in extrahente farinam videtur dicẽdum ꝙ non l.Iulianus. §.ſed ſi quis.ff.ad exhibendum:& qui legat frumentum & marmor: non videtur legaſſe farinam,neque columnam , quia talia ſpecificata non poſſunt reduci ad ſuam priſtinam materiam.l. quæſitum. §.illud ff.de leg.iii.& quidq̃d dicat Alb. Gand.in ſuo lib.maleſi.in tit de reb.vet. circa nõ extenſionem: & Alberi. de Roſ. in i.par.ſtatut.Tu dic contrarium eſſe verum: videlicet extendi.l. Pomponius.ff. de nego.geſt.& l.ambigua ff. de leg.& l. nam igitur abſurdum.ff de oper.libert.

42 † Et ſi ſtatutum prohibet iri de nocte cũ lumine,multo fortius prohibere videtur ſine lumine.l.i.§. per calumniam. ff. ſi mulier ven.nomi.in poſ.ne fiat fraus ſtatuto,& uidetur abſurditas,cum eadẽ ratio militet ꝓhibitionis.l. cotem ferro ff. de publ.& per Firm in tract.gab.in viii. par.& ꝑ Glo.in l.i. & ii. ff.de per. & commo.rei uend.& in l.tale pactũ. ff.de pact. & per Io. Fabr.in §.fi.Inſt. de his q̃ ſunt ſui vel alien.iur.ſuper vlt.Glo. vbi ponitur quando ſit fraus legi vel ſtatuto &c.

43 † Quæro de ſtatuto diſponente ſolui gabellam per tranſitum animalis extracti vel extrahendi de Ciuitate & ſi quis bouem uel mulum forenſem per tranſitum duxerit per ciuitatem dicti ſtatuti ſoluere habeat dictam gabellam ? dic ꝙ non: quia ſtatutũ intelligi debet de animalibus ſuę Ciuitatis & territorii extrahendis & nõ de forenſibus : quæ extrahũtur pertranſitum l. Cęſar.ff.de publ. Glo.& Cyn.in l.ſi q̃s poſt hãc. C.de ędif.priua. & ibi per Moder. quod ét intelligitur de animalibus ductis ad ciuitatem cauſa pignorũ vel cõmodati aut depoſiti , ꝙ non ſoluatur gabella q̃ñ extrahunt vigore dicti ſtatuti:tenet Fir.in i.par. ſui lib.gab.

44 † Dicens dictum ſtatutum etiam intelligi de animalibus magnis & non de minutis:vt ſunt anſeres,& gallinæ , allegat

Guil.du Cune.in l.dę qbus ff.de leg.&c. ſuppoſita conſuetudine l. iii. ff. ad leg. Rod.de iact. & l.ii.ff.ad leg.Aquil. & l.i. §.ius naturale ff.de iuſt.& iur. & l.auibus.ff.de leg.iii.

45 † Et quidam dicunt anſeres & gallinas non eſſe animalia ſed aues : & non inter animalia adnumerari. Nos contrarium dicimus quia,ſunt animalia,ut docet Imper.inſt.de rer.diui.in §. gallinarum ibi & qui lucrandi animo ea animalia detinet loquens de gallinis & anſeribus furtum committere intelligitur: ꝙ eſt bonú ſcire pro interpretatione ſtatutorũ &c. quæ ſi diſponerent de animalibus intelligeretur etiã de anſeribus & gallinis ꝑ illũ tex.Et ſi diſponerent de auibus ſimpliciter nõ intelligerétur de ꝓdictis anſeribus & gallinis per tex.prædictum:contrarium videtur innuere tex.in l.auibus ff de leg.iii.in hoc ſeruabitur cõſuetudo & vſus communis loquendi patriæ.

46 † Nec locum habebit dictum ſtatútũ in hominibus ſecundum Flor.Dulf.de Sancto Petro in l.ii.ff.ad leg.Aquil. etiam ſi ſtatutum diceret de dãno dato per aĩal bippedum & minutum ; non uendicabit ſibi locum in hominibus liberis: neque in ſeruis.l.ii.§.i.ff.ad leg. Rod. de iact. propter odiũ:quia odioſa reſtringuntur ſtatuta limitantia ius cõe , vel illi derogantia.l.quidqd aſtringendæ.ff de verb. oblig.l.obligatione generali.ff.de pigno. l.penul.ff.de priuil.credit.

47 † Niſi ſtatutũ dictaret ꝙ pro qualibet re ſoluatur gabella,quia & homo liber cõprehenderetur ſecundum d. Rayn.de Arſcen.de Forliu. olim Bar. præceptoré in iure Ciuili:quam ſententiã vt veram & cõmunem tenet cautus Bart. Cepol.Veron.qui fuit concurrens d.Alex.Tarta. de Imo.in Gymnaſio Paduano , in l.pecuniæ ff.de verb.ſignifi.

48 † Quæ autem ſint animalia craſſa, dic eſſe equos,boues,cameli,elephantes , & ſimiles beſtię,quæ veniunt appellatione armentorum.

49 † Et minuta animalia ſunt pecudes , capre ,& ſimiles beſtiæ,quæ veniunt appellatione gregis l.i.§.i.& l.oues.ff. de abige.& ibi Bar.& in l.fin.ff.de milit. veſte lib.xii.quę ſcire optimum eſt pro ſtatutorũ intelligentia,& formandis libellis.

50 † Quęro de ſtatuto loquente de ouibus an habeat locum in agnis: dic quòd non niſi aliter ſe haberet communis vſus loquendi & conſuetudo l.ſeruus.§.ouibus ff de leg.iii.

51 †Appellatione pecorum & gregis veniũt & porci vt in d.l.ſeruus.

52 † Et appellatione iumentorum ueniunt boues & æquæ,& ſimiles beſtiæ craſſę.l. ædiles.§. iumentorum.ff. de ædil. edict.

53 † Et ſi ſtatutum diceret gabellam ſolui de armento,intelligeretur de beſtiis craſſis,vt ſunt boues equæ, & ſimilia animalia , & non de minutis,ut ſunt oues & ſimilia.

54 † Et ſi diceret ſolui gabellam de grege intelligitur de pecudibus & animalibus paruis tenet Bar.in l.fi.C.de milit.veſte.

55 † Quid ſi confiſcetur animal uel currus fraudatis vectigalibus,cum quo fuerunt portatæ merces,etiam ſi fuerit animal alienum & non ipſius fraudantis uel curtus alienus an intelligatur confiſcatus currus uel animal alienũ. Diſtingue ſi dominus currus uel aĩalis fuerit ſciens uel non de dicta fraudatione quæ fiebat:ſi ſciens perdit animal ſuũ vel currus. Si ignorans nõ perdit nec ritè cõfiſcabitur,niſi ſtatutũ uel conſuetudo diſpoſuerit aliter; videlicet ꝙ etiã aliena animalia & currus cum quibus merces fuiſſent portatæ de fraudata gabella,ſciente vel ignorãte domino animalium & curruum huiuſmodi,ſecundũ Bart. & Io.de Imo in l.cotem ferro.§. dominus. ff. de publ.aliàs ſuccurretur domino beſtiarũ & currum ignoranti,ſi tale ſtatutum vel conſuetudo non viguerit arg.l.fin.ff. de pigno.actio.

56 † Et contra portantem alienam rem licitam cũ illicitis contra vectitum ſuccurretur domino rei licitę cũ illicitis portatę: aduerſus illum,qui res illicitas portauit & rem alienam licitam portari poſuit inter res uetitas portari , & cauſa fuit res licitas perdi,vt tenent Bar.& Imo in d.§.dominus,& in l.Athenis,ff. de aqua

plu.arten.& in l.ii.C.de noxal. & Saly: in l.iii.C.de naut ſęnor.& ibi probè exa minat & diſtinguit &c.

57 † Et Imola dicit eſſe concedendam reſti tutionem domino animalis ex clauſula generali : ſi qua mihi iuſta cauſa &c. Si portans vettita eum aliena beſtia nõ fue rit ſoluendo.l.i.C.ex quib. cau. maior. & per Inno.in rubr.de conſu. quod iuri & æquitati conuenit.

58 † Dicebat Alber de Gand.in lib. ſuo ma lef.in tit.de teb.portari vettitis,ꝙ ſi pro hibitum eſt portare bladum ſuper aſinis An intelligatur eſſe prohibitum portari cum bobus,curru,& equo:vel alio iumẽ to:& tenet ꝙ ſic:quia in ſtatutis admitti tur extenſio ex indẽptitate rationis pro hibitiuæ legis,& ratione abſurditatis vi tandæ ne fraus fieret legi, & ipſius mẽti, & iddem tenuit Signorellus de Homo deis de Mediolano in repetitione ſua le gis Cæſar.ff.de publi.adde prædictis Gl. in l.tale pactum.ff.de pact.

59 † Quid ſi ſtatutum dicit ꝙ pro qualibet beſtia uaccina vel equina ſoluatur gabel la: An debeat ſolui gabella de vitulo vel pullo equino lactantibus dic. quòd non arg.l.quòd addes.§.ſi quis mulierẽ. ff.lo cat.& ibi Bal.quia tpe cõtractus erat vni cum corpus:ex quo dicitur ibi natũ eſſe in naui:& in vtero erat tpe contractus. Sed in uacca & equa petita fiat condẽna tio ad uitulum ſeu equum:vt acceſſoriũ, not.Spec.in.§.iii.de expenſ.&c.

60 † Quæro de ſtatuto diſponente, quòd ꝑ quolibet animali legato ſoluatur gabel la,qd ſi legata fuerit vacca pręgnãs an ſit ſoluẽda gabella etiã ꝑgo partu? dic ꝙ nõ ſecundũ Ang.in l.lege.ff.ad leg falſi.

61 † Et an & quando ſtatutum ſit fauorabi le pro partu & quando non,& de effectu partus ancillarum & animalium, habe tur per Io.de Firmo in lib.ſuo gabell.in v.& viii.par. & in l. quæ in vtero.ff.de ſtat.hom.& ibi per Doct.

62 † Statuto cauetur Ceſenæ ſolui gabellã de emptione rerum & aĩalium, & ſoluta fuerit gabella gabellariis, deinde res re dhibeatur.An debeat reſtitui id quod eſt ſolutũ gabellariis, pro gabella emptori, qui eã ſoluit? dic ꝙ ſic per venditorẽ vʒ & nõ per gabellarios,qbus ſoluta fuit,te net Bal.in l.ſi præſidiũ.C.de ædil edict. & per Ang.de Peruſ.in l.debet.ff.eo. tit.

63 † Quæro de alio ſtatuto diſponẽte ſolui gabellã pro omnibus legatis factis eccle ſiis.pauperibus,& piis locis, filiis & ne potibus, neptibusq; maſculis & fœmi nis,ſi factum fuerit legatũ filiabus & ne ptibus naturalibus teneatur filius vel ne ptis ſeu filia & neptis baſtard⁹,& baſtar da ſoluere dictã gabellam.Diſtinguendũ puto,aut iſti filii ſunt uulgo quæſiti : ita ꝙ non poſſunt oſtendere patrẽ certũ,aut nati ex concubina certa in domo retẽta, ita ꝙ patrẽ oſtendere poſſunt, licet natu ralẽ,Primò caſu tenebuntur ſoluere ga bellam, pro legato ſtante dicto ſtatuto. Quia ſtatuta loquẽtia de filiis & nepoti bus filiabus & neptibus nõ cõprehendũt tales naturales vulgo cõceptos, & ꝙ pa trẽ demrare non poſſunt inſt.de nupt.§. pennl. Ita tenet etiã Cyn.in l.qſquis.C. ad leg Iul.maieſt. & tales naturales vul go cõcepti non dicunt de domo, neq; de ſanguine agnatorũ:quia nõ poſſunt doce re ſe eſſe de tali prole,cum patrem igno rent.l.vulgo ff.de ſtat.hom.niſi cõmunis vſus loquẽdi vel cõſuetudo patrię,vbi ca ſus contingerit,cõprehenderet vulgo cõ ceptos,& eos intelligeret & acciperet vt de domo,& arma ſumerent,& onus vin dictæ vt alii de domo,ſm Bart. in l.pro nuntiatio.ff.de verb ſigni.& in l.filiũ eũ diffinimus.ff.de his qui ſunt ſui vel alie ni iur.Secũdò caſu non, quia ſtatuta de filiis indifferenter cõprehendunt etiam iſtos naturales natos ex cõcubina in do mo retenta ſm Cyn.in d.l. quiſquis.C. ad leg.Iul maieſt.Secus in materia diffe renti l.generaliter §.ſæpius.ff. de decur. & l.tutelas ff.de cap dimin.& ita conſul uit.Ang.in conſi.ſuo incip. ſuper primo dico legatum eſſe conditionale &c.

64 † Stat ſtatutum ſolui gabellam pro piſci bus & mercibus retentis in platea ſeu fo ro publico. An locũ habuerit dictum ſta tutum in illis,qui bancham mutabilem portant & non affigunt in platea, vbi il lam ita mobilem tenuerint cum piſcibus

& mercibus dic ꝙ ſic, etiam ſi ciſtã portauerint ad collum cum mercibus vel ſuper dorſo & humeribus tenebuntur ſoluere gabellam ſtante dicto ſtatuto. Vt faciunt illi: qui portant lapides precioſos: ſeu zoias & cordellas ſuper nundinis ad vendendũ modo huc modo illuc. l. ſi inſula, & per Doct. ibi. ff. de flum.

65 † Et idem erit dicendum de eo, qui occupauerit plateam cum aliquo correo tenetur ad gabellam: Quod etiam locũ habebit in eo: qui correum venale portauerit per plateam: niſi illud portauerit: vel tenuerit cauſa ſui vſus ſecundũ Bar. in conſi. ſuo incip. ſtatuto caſtri plebis. & in conſi. cxiii.

66 † Stat ſtatutum in ciuitate ꝙ pro legato ſoluatur gabella. An hæres teneatur ſoluere gabellam ꝓ legato repudiato penes ipſum herede remanente: dic hæredẽ teneri ad ſolutionẽ dictæ gabellæ ꝓ dicto legato ſecundum Bal. in l. penul. col. vii. C. de condi. inſer. & ratio eſt quia onus qđ non cogitur legatarius acceptare remanet penes hæredẽ cũ onere gabellæ.

67 † Idem eſt dicendũ de caduco legato & onus gabellæ ſequitur legatum ad quemcunque vadat. l. Caio. ff. de adimen. lega. & C. de condi. inſer. l. penul. & l. Celius ff. de leg. ii.

68 † Quæro de legato omnium fructuum & bonorum facto vxori per maritum: q habet gabellas emptas vel conductas: an vxor pſtita heredi cautione poſſit exigere gabellas: dic ꝙ ſic. l. i. C. de uſufr.

69 † Et plus habebit etiam vſufructum pro rata de rebus legatis aliis perſonis: ſi legatarii noluerint acceptare legata & ante legatorum conſignationem habebit. l. Sempronius & per Bar. ibi. ff. de vſufr. lega. & per Paul. de Caſt. in conſ. cii. & in conſ. ccxxviii. vbi repræhendit Bal. aliter tenentem in l. quotẽ. ff. famil. hercis. ff. ad legem falci. l. quoties.

70 † Quid ſi maritus notarius legauerit vxorem ſuam eſſe dominã & vſufructuariam omnium bonorum ſuorum: an in dicto legato veniãt vſufructus & ſeu redditus protocolorum dic ꝙ non: quia nõ dicuntur fructus ſecundũ Doc. in l. quædam. §. nihil. ff. de edẽ. nec dicuntur redditus ꝓtocolorũ eſſe in bonis nor. Doc. in l. diuortio. ff. ſol. matr. & Bal. in l. i. C. de fruct. & lit. expen. quod limita niſi eſſent tales ſcripturę, quibus multi & plures fructus perciperentur: vt in loco prædicto limitant ſcribentes.

71 † Quæro de ſtatuto diſponente ſolui gabellam pro legato ad rationem ſex denariorum pro centenario cuiuslibet legati quomodo intelligatur: dic ſolui de eo quod reſtat legatario deductis grauaminibus & expenſis. l. circa. §. ſicuti, & l. quot. & per Bar. & Doct. ibi. ff. ad leg. falci. & per Bal. in l non amplius. ff. de leg. ii. & per Glo. in l. per diuerſas. C. mãd. Et locum habet tantum dictum ſtatutũ in eo legato ex quo aliquid percipitur per legatarium, niſi eſſet pium legatum ex quo nulla ſoluitur gabella.

72 † Quid de legato liberationis debiti: an ꝓ eo ſolui debeat gabella dicto ſtãte ſtatuto per debitorẽ liberatum: dic ſolui gabellam: quia ex illo legato conſequitur cõmodum: & debiti liberationẽ debitor. l. quærebatur & per Doc. ibi. ff. ad leg. falci. & in l. ſi creditoris, & in aucten. hoc amplius, & ibi Bal. C. de fidei comm.

73 † Et etiã pro legato liberationis ex forma ſtatuti facto ꝑ patrẽ filio adoptiuo: cui de iure nõ tenebat̃ aliquid relinquere ſecundũ Bal. in l. cum adoptiuis, in v. col. C. de adopt. vbi dicit teneri ad ſolutionem gabellæ pro dicto legato.

74 † Et multum operatur legatũ liberationis: habetur in tit. de liber. legat. & per Bertachinum in lib. ſuo gabell. in viii. par. Quod limita in debitore primo liberato & in habẽte tutam exceptionẽ liberationis debiti: ſecundum Bal. in l. iii. in fin. ff. de lib. leg. & Bar. in. l. ſi creditor. ff. eod. cum ex ea nihil quæratur legatario & propterea nõ tenebitur ad ſolutionem gabellæ pro dicto legato dicto ſtante ſtatuto.

75 † Et quot modis fiat legatũ liberationis: habeẽ in l. iii. & Bal. ibi. ff. de lib. legat. & in l. cũ neceſsitatẽ. ff. de fidei commiſ.

76 † Quæro de ſtatuto qđ vir vxori nõ poſſit legare vltra libras centum: & aliud

eſt ſtatutum in eodem loco: ꝙ pro quolibet legato ſoluatur vna gabella. Et ſi vir legauerit centum vxori: grauando hæredem ad ſolutionem gabellæ: an valuerit tale legatum: dic ꝙ valebit: & qđ fuerit ſolutum pro gabella: non computabitur in dicto legato, ne formam ſtatuti excederet, etiam quia non valuerit, tenet Bal. in l. ii. §. ii. in antiqua lectura. C. commu. de lega. & Bart. & alii in l. ſed ſi hoc. §. i. ff de condi. & demonſt.

77 † An ſolui poſsit gabella pro legato poſt terminum ſtatuti, ſi nõ fuit ſoluta in termino tenet Bar. ꝙ non in l. fi. C. de cõd. inſer. in lectura antiqua in ix. oppoſ.

78 † Quæritur de onere legati ipoſito duobus, quis teneatur ad gabellam ſtãte ſtatuto pro legato ſolui gabellam, & alter prædictorum legatariorum recuſauerit legatum, dic illum teneri qui non renunciauit, ſed ipſi fuit acretum altero recuſante. l. ciuitatibus. §. Lucius. ff. de leg. i. & per Bal. in l. i. C. de cad. tollen. & in l. i. ff quando non pe. par. & in l. quoties. C. de fideicom.

79 † Olim dominus meus Reuer. d. Cardi. de Aragonia, cuius anima requieſcat in pace, tempore Iulii ſecundi Põtificis maximi, dum reſideret Rauennæ, cum curia ſua, vbi Pontifex nouem fecit Cardinales, me humaniſsime interrogauit, ſi vectigalia dicantur odioſa eſſe, vel fauorabilia de ſui natura. Reſponſum reuerẽter dedi tanto digno principi domino meo, fore odioſa de ſui natura & ſtricti iuris, & allegaui Abbatem in conſil. ſuo. lxxii. & in cõſi. cii. & Bar. in l. contractus C. de fid. inſtr. vbi tenent ſtatuta gabellarum tanquàm odioſa eſſe ſtricti iuris, & ſtrictè debere intelligi.

80 † Quæſitum poſtea fuit ſi pacta inita in contractibus inter fiſcum factis: & ſeu cõmunitates loco fiſci exiſtentes & publicanos afficiant omnem populum, reſponſum dedi, firmant Doct. ꝙ ſic in l. Cæſar. ff. de publ. & in l. donationes. C. de don. inter vir. & vxo. tenet & Bald. in l. donationes. C. de donat. ab Auguſto ad Auguſtam factis lib. xii.

81 † Et ſi pacta in ſolita valeant facta per vendentes gabellas in fraudem & præiudiciũ fiſci. Reſponſum dedi quòd nõ per tex. in l. i. C. de paſ. pu. lib. x.

82 † Quæſitum quoque fuit ad quos ſpectent vectigalia, & pro quibus partibus, reſponſum reuerenter dedi ad fiſcum regularirer pertinere duas partes, & tertiã municipibus, ſeu Ciuitatibus, niſi forẽt vectigalia reſeruata principi. l. ſi exceptis. C. de vectig. & commiſ. & tunc Reuerendiſsimus D. meus prælibatus Cardi. de Aragonia cuius anima iterum atque iterum requieſcat in pace, mihi in membranis dono dedit pulchrum librũ euangeliorum manuſcriptum, optimè ornatum, auri & argenti munitis fibulis cum aureis & argenteis literis maiuſculis in quolibet euangelio & epiſtola.

83 † Quæro de pœna fraudantis gabellas, & ad quem pertineat, dic regulariter ad fiſcum pertinere, vel ad publicanos loco fiſci l. creditor, ff. de actio. emp. Ang. frater Bal. conſuluit pertinere ad fiſcum pœnam huius modi, cum ipſe offendatur. Et non emptor, pro quibus faciunt nota. per Bartach. in lib. ſuo gabellarum in vlt. par. verſicu 20. & 31. Vbi ponit de adulterio, & de pœna illius, qui fraudauit pecunias communis, & per Ang. de Aret inſti. de actio. in §. pœnales, colum. iiii. verſic. ex quo.

84 † Vectigalia ſolus princeps imponit c. innouamus, de cenſi. c. ſi quis romipetas xxiiii. qõ. iii. & l. vectigalia. ff. de publ. & vectig. Et non habentes facultatem imponendi noua vectigalia, deportantur & capite etiam puniũtur. l. fi. ff. ad leg. Iul. de ui publ. & noua vectigalia dicuntur & ſunt ſiue augeantur vltra debitum, ſiue minuantur, vel denuo imponantur l. vectigalia & fi. & per Bal. ibi. ff. de publ. & l. vectigalia. C. de nou. vecti. nõ impo. Nam principis eſt priuilegium, & ipſi ſoli ius competit, imponendi & committẽdi exigi gabellas ut domino orbis. l. deprecatio. ff. ad leg. rod. de iact cum ius vectigalium ſit de magno imperio proꝑter quod inferior à principe non poteſt illas imponere. l. vectigalia. C. de vectig. & cõmiſ. & per Doct. ibi & l. non ſolent, & l.

vlt.cum Gloſ.ibidē, & per Ioan.de Firmo in pri.& vlti.par. ſui lib vectig.& ſic eſt principis priuilegium imponere tolonea ſeu uectigalia & gabellas & noua vectigalia & pedagia imponere, tollere, & minuere, mutare, & reformare ad libitum ſuum ſecundum tempora ob neceſſitates occurrentes.l.vectigalia.ff.de publi. vbi dicit Imol. vt ſupra dixi, quòd hoc inferior à principe facere nō poteſt licet imponat collectas per dictam. l.vectigalia ff. de publ. & per l.ii.C.no. vectig.non impo.

85 † Quod limitandum eſt in domino, vel republica, aut communitate habente priuilegium, vel ex præſcriptione tanti temporis cuius initii memoria hominū nō extat in contrarium, quę pręſcriptio pro titulo & priuilegio habetur iuribus vulgaribus.vt alias latius pluries dixi, nihilominus poterit fraudari gabella huiuſmodi à forenſibus ſine peccato ullo, & non à ſubditis ſuis, vt omnes communiter firmant in l.vectigalia ff.de vectig. & publi.& per Firm. in libr. ſuo gabel. vltim. part.

86 † Et ſic differt à gabellis propriis principum, & ab inferiorum gabellis.

87 † Quæro de caſu in dies occurrenti. An mullio & nauta teneantur ſoluere gabellam pro ſalma, & mercibus per ipſos vectis in naui ſeu cum mulo, dic quòd nō, ſed dominus mercium tenetur pro mercibus ſuis, & mullio & nauta pro naui, & mulo ſuis ſoluere gabellam.l.cum plures.§.vehiculum & per Glo & Bart.ibi. ff.de loca.& cond. & in l.i.§.hic titulus. ff.de publ.& vectig. Niſi aliter diſponeret loci ſtatutum vel conſuetudo, in tantum quòd ſi nauta vel mulio ſolueret gabellam, pro mercibus & ſalma non ſuis repetere poteſt à dominis mercium, quarum vti poterit retentione, donec fuerit ſatisfactus, de eo quòd ſoluit per Glo.& Bart.in l.non ſorte.ff.de condi.indebi.& per Bal.in l.fi.C.de commod. Vbi ponit exemplum de ſcriptore retinente librum ſcriptum pro mercede ſibi debita & ſoluenda &c.

88 † Quid ſi merces in naui vectę, vel potestate cum mulis in commiſſum vel contra bannum inciderint, an nauta & muliones debeāt habere naulum & ſeu mercedem ſuam integram, dic quòd ſic: quia ſpectabat ad dominum habere licētiam, & ſeu recipere bullectam à publicanis, & illis ſoluere gabellam, & tenebatur curare omni diligētia, ne ſuæ merces inciderent in commiſſum.l. pen. §. fin. & per Bar.ibi.ff.loca.

89 † Et moleſtari non debent à gabellariis nautæ & muliones habentes bullectas pro mercibus per ipſos uectis cum nauibus vel mulis ſuis, licet ipſi non ſint deſcripti in eis, ſed domini merciū ad quos ſpectat onus ſoluendi gabellam & recipiendi bullectam pro mercibus ſuis. l. parſiſſum in fi.& per Bar. ibi.C. de curſ. publ. & de ang. & perang.lib.xii. & per Bal.& Saly. in l.iii.C.de naut.fœnor.

90 † Vbi reprehendunt gabellarios, qui moleſtant habētes bullectas, & ob moleſtationes & extorſiones huiuſmodi publicanorum deuiantur gabellæ & pedagia in maximum damnum dominorum ipſorum, quibus ad intereſſe tenentur publicani ſecundum Bal.in l.iii.C.de naut.fęnor.& in l.i.C.de cadu tollen.& in l.i.ff. de rerum diuiſio.& in authen.quæ rem. C.de ſacroſ.eccle. Officiales regii in regno Sicilie faciunt iurare in licitatione gabellotos, vt nihil accipiant, vltra veterem vel nouam formam ſtatutam à Rege dicti regni.

91 † Quid ſi caſus acciderit præcedentis culpæ, vbi actio nata non poterit intentari contra nautam, vel mulionem, ſeu agaſonem. An difficultas ſuperueniens excuſet ipſum à pœna, dic difficultatem ſuperuenientem excuſare.l. ſi uehenda.ff. ad leg. Rhod. de iact.remittit tamē mercedem, & reddit receptam vt in Glo ibi. l.ſi vno.§. Item.ff loca. & latius dixi in lib. rei & diſciplinę militaris terreſtris in tit.de obedien exer.

92 † Quæro ſi peccant mercatores deufradātes gabellas Principis, dic quòd ſic: vt tenet Abb in conſi.lxv. & in conſi.cii.& vide infra nu.cxxxiii.& melius per.Do. Ioan.Ant.de nigris de Ciuitate Campa

nic. I.V. D. in c. regni vt illorũ, col. vi. ver. an autem in rub. de port. etiam ſi forent mercatores ipſius Pricipis; qui ſint exempti & alii non exempti: neque immunes pluries moniti: vt vectigalia ſoluant legitima eo maxime: quia nõ ſunt regulariter immunes illius Principis: niſi à perſonalibus muneribus & non à realibus. l. i. & l. ceſſante. C. de comer. & merca.

93 † Quæro de sereniſſima Auguſta: an ſit immunis à gabellis dic ꝙ ſic: cum ſul geat radiis Imperialibus inclyti viri ſui Cæſaris Auguſti: & gaudeat priuilegio fiſci & ipſius Imperatoris Glo. eſt in l. Princeps. C. de legi. not. Ioã. Bertac. de fit. in vii. par. ſui lib. gabell.

94 † Quid ſi eſt conceſſa alicui mercatori immunitas eundi ad mercatum: ita ꝙ nihil habeat ſoluere ꝑ gabella ſuarũ mercium portaturum ad mercatum. An eadem immunitas intelligatur conceſſa etiam in receſſu: vt non teneatur ſoluere gabellam dic ꝙ non: ita conſuluit Alex de Imol. in conſ. xlvi. in ii. vol. incip. redemptoris, & c. ponderatis verbis dicti capituli.

95 † In ſaluo enim conducto conceſſo pro veniendo: intelligitur etiam pro recedẽdo. l. vtimur, & ibi Bar. & Ang. ff. de ſepul. viol. & l. i. C. de naut. fœnor. lib. xi. quod ex cauſa Leo Papa decimus nõ ſeruauit Ioanni Paulo Baiono Peruſino: ſed illi fecit truncare caput: inquiens tibi ſaluum conductum feci pro redditu, & non pro receſſu.

96 † Quæritur de caſu occurſo ſi ſit ſoluenda gabella de cadauere portato in naui, vel ſuper mulo dic ꝙ non? eſt ſoluenda aliqua pro corpore mortuo. l. ii. & l. nec corpora. ff de relig. & ſumpt. fune. Et ſi ſtatutũ diſponeret ſolui debere gabellam pro cadauere: an locum habuerit in Cadauere in oſſibus diſſoluto: dic ꝙ nõ: tenet Bar. in l. i. & in l. funeris. ff. de religio. & ſumpti. fune.

97 † Quæro de immunitate alicui conceſſa gabellarum & pedagii in aliquo territorio: & territorium foret alienatum: an talis conceſſio afficiat particularem ſucceſſorem: dic ꝙ ſic: ſecundum Bal. in l. pen. C. de cond. in ſer.

98 † Pactum non afficit emptorem: niſi ſit reale: vt puta promitto non ædificare in fundo: ne luminibus afficiatur: & tunc afficit quemcunque futurum ſucceſſorẽ: ſecundum Bar. in l. iii. poſt Glo. ff. de alien. iud. muran. cauſa fact.

99 † Pacto promiſit communitas Cæſenæ cuidam mercatori poſſe in portum Cæſenaticum cum duabus nauibus oneratis mercibus ire ſine gabella: & per annos triginta ibi non acceſſit mercator cum dictis nauibus: an poſt dictos. xxx. annos potuerit vti dicta immunitate cõuentionis, dic ꝙ ſic: quia non perditur beneficium pacti per triginta annos: ſed illud etiã eſt ſeruandũ ꝑ triginta annos: cũ immineat neceſſitas: niſi ante fuiſſet dictus mercator ꝓhibitus à dicta cõmunitate conducere dictas naues in portum: & poſt dictam prohibitionem tranſiuit tantum tempus: quo poſſet præſcribi: tenet Bar. in l. cum in filii. C. de decur. lib. x. & Floria. in l. ſi partem. ff. quẽ admod. ſeru. amitt. & in l. ſeruitutes. ff. de ſeruit.

100 † Et ſi ſtatutum dixerit ſolui gabellam pro contractu. Quid ſi quis annullauerit inſtrumentum, & non fuerit ſoluta gabella infra tẽpus ſtatuti an teneatur? dic ꝙ non: cum contractus differat ab inſtrumento. Inſtrumentum enim eſt carta facta per tabellionem cum ſolemnitatibus requiſitis à lege continens contractum & ſeu cõuentionem parcium. Ideò vnum non trahitur ad alterum: ſecundũ Imol. & alios ſcriben. in l. ſeruum filii. §. cum qui. ff. de leg. i. & Bar. in l. ſi quis legatum. ff. ad leg. Cor. de falſ. & Bal. in fi. C. de fal. cauſa adiect. legat.

101 † Molendinarii eccleſiæ an cogi poſſint de iure pro molendinis eccleſiarum ad ſoluendum gabellas: collectas: & taleas: & alias angarias & perangarias locorũ per ipſos laicos impoſitas, dic ꝙ nõ: quia ſunt immunia eccleſiarum bona ab huiuſmodi exactionibus. l. i. & ii. C. de epiſc. & cler. & l. placet, C. de ſacroſ. eccl. & c. vnico, de vit. & honeſta. clerico. & de

de immunit.eccleſ. per totum tit. c. ec-
cleſiarum ſeruos.xii.q.ii.& c. ſimiliter,
vi.q.i.c.non minus,de immunit. eccleſ.
nam certũ eſt quando aliquid ꝓhibetur:
videtur eſſe prohibitum omne id, per
quod prouenitur ad illud.c.quanto,cum
ſimil. de priuileg. & ita iudicauit vt infe
rius dicã Guil.de Peruſ. Doct. antiquus
per allegata multa: quæ habeo manu
ſcripta ad hnc non impreſſa.

102 † Quæro ſi pacto datiarii caueatur ꝙ
omnes molendinarii molendinariorum
ciuitatis teneanẽ ſoluere conductoribus
molendinorum vnum aureum in anno.
An molendinarii epiſcopi teneanẽ ad id
ſoluendum: dic ꝙ non ſecundum domi-
num Riccar.Malumbra, Doctorem illu-
ſtrem in l.i.C.de epiſ.& cler. per illam
legẽ.l.in ſacris.C.de proxi.ſacro. ſcrin.
& l.iubemus,C.de aduoc.diuerſ. iud.&
l.fi.C.de princ.agen.in reb.

103 † De rebus emptis in nundinis:an ſit ſol
uenda gabella:etiam ſi poſt ex interual-
lo extrahantur de ciuitate: vel etiam ſi
traditio rerum emptarũ in nundinis fiat
ex interuallo: dic ꝙ non: habetur ꝑ Bal.
in l.i. C. de nund. & debent eſſe ſecuræ
nundinæ vt ibi etiam pro gabellis ꝓ ac-
ceſſu & receſſu. Et prędicta tantum lo
cum habent in nundinis factis Principis
auctoritate & nõ in mercatis: quæ fiunt
& fieri poſſunt abſque principali aucto
ritate,l.vnica.C.de nundi. & aucten.ne
fiant pignora. Dicebat Odoſ.in auct.
habita.C.ne filius ꝓ patre: ꝙ ille qui ſol
uit gabellam in loco capi ibi non poteſt
pro repreſaliis:nec arreſtari poſſunt nun
dinantes ratione pedagii pro eorum per
ſona:vel mercibus nec ipſis venientibus
ad nundinas: imponi de iure datia poſ-
ſunt,quia nundinantes liberi eſſe debent
in acceſſu & receſſu.

104 † Quæro ſi in locatione pedagii veniat
capanna,& domuncula:vbi eſt ſolita exi
gi gabella vt acceſſorium:dic quòd ſic ſe
cundum Bal.in l.ii.C.de verb.ſign.

105 † Quæritur ſi quis teneatur ſoluere ga-
bellam in ciuitate vbi eſt penuria: ꝓ re-
bus portatis pro vſu & uictu dictæ ciui-
tatis vbi eſt careſtia dic non teneri: quia
neceſsitas famis illum excuſat: quę ma-
gna eſt cauſa,l.i.& ꝑ Bar.ibi,C. de patr.
qui fil.diſtrax. quia neceſsitas nõ habet
legem nec legi ſubeſt,l.i. & per Bar. ibi.
ff.de oper.liber.

106 † Et propter neceſsitatem famis euntes
ad molendinum per alienũ territorium:
vlterius ꝓcedentes in alio loco vbi eſt
aquarũ abundantia,& ſeu copia pro mo
ledo non tenentur aliqnid ſoluere ꝓ ga-
bella in dicto alieno territorio pro paſ-
ſagio & reddito: quia illuc iuerunt pro-
pter neceſsitatem famis: nam fames eſt
magna cauſa neceſsitatis vt in d.l.i. C.
de patr. qui fil.diſtrax.& per Bar. ibi:qa
in d.l.ꝓpter famem: quæ magna dicitur
neceſsitas:eſt permiſſum patri vendere
proprium filium:Accedunt ꝑdictis not.
per Doct.in l.ii.ff.ſi cert.petat. Et iu-
ris diſpoſitio ſuſpenditur & canon pro-
pter neceſsitatem, ſed non penitus tolli
tur.l.caſus & per Bart.ibi.C.de teſtam.
multa permittuntur fieri ex cauſa neceſ
ſitatis præmentis: quæ alias non permit
terentur vt aliàs dixi in defenſorio apo-
ſtolicę ſedis: & in conſi. quod feci in fa-
uorem matrimonii ſereniſsimę Reginæ
Anglorum Catherinæ,olim filiæ inclyti
Catholici regis Hiſpaniarum.

107 † An ꝓ rebus portatis ꝓ domorũ & ædi
ficiorũ fabricatione & refectione neceſſa
riis ſit ſoluẽda gabella,dic ꝙ ſic,ſi ſpẽli-
ter exceptę nõ reperianẽ:habeẽ ꝑ Glo.in
108 l.vniuerſi,C.de vectig.& cõmiſſ. † Cõſi
gnauit mercator Melfetanus gabellario
in duana pecias duas pãni lanæ,& vnã li
ni:vt faceret ſibi bullectã extractę:cõtin
git ꝙ gabellarius fecit tm̃ bullectã dicta
rum duarũ peciarũ panni lanę tantũ: &
ommiſit ſcribere peciã lini,an incidat in
cõmiſſum mercator in extrahendo bona
fide dictã peciã lini,dic ꝙ nõ: quia error
ſcripturæ ommiſſus ꝑ gabellariũ nõ de-
bet noceẽ mercatori:q bona fide aſsigna
uerat i duana ipſi gabellario: dictã peciã
lini vt tȝ Ale.de Imo.i cõſ.ccxiii.ii. vol.

109 † Frans quot modis committatur: habe
tur in Glo.& per Doct.ibi in c. quanto,
de priuil.& in Glo.cap.plerique.xiiii.q.
iii.& in l.fraus.ff.de legi.

110 † Quid ſi ſtatutum diſpoſuerit ſolui ga
bellam pro animale quolibet. An intelli
gatur de viuo & mortuo animale: dic de
viuo tantum intelligi: & nõ de mortuo]:
niſi aliter dictauerit ſtatutum & conſue
tudo patriæ: tenet Bar. in l. cum de lanio
nis, ff. de fund. inſtru.

111 † Pro quo facit ꝙ homo mortuus nõ di-
citur homo: nec vlterius eſt de eo haben
da conſideratio, quantũ ad pœnas. Niſi
ſemetipſum propter delictum occiderit,
vel hæreticus fuiſſet: vel in notorio cri-
mine lęſę maieſtatis: vel famoſi latronis:
cuius cadauer ẽt damnatur cum memo-
ria defuncti, l. ob delictum, ff. de re mili.
& l. i. C. & ff. de his qui ſibi mor. conſc.
c. Moiſes, xxii. q. ii. c. ſi epiſcopus, de hæ
ret c. in ſumma. xxiiii. q. i. ff. ad leg. Iul.
maieſt l. capitalium, §. famoſos latrones,
ff de pœn. & ſic pro aliis criminiſius nõ
ſuſpenditur mortuus, ſecundũ Bal. in l. i.
C. ne ex delict. defun. & in l. ii. C. qui
teſtam. fac. poſ. vbi dicit ſtati in arbitrio
iudicis.

112 † Quidam conduxit à cõmuni datium
ſeu gabellam vt vulgò dicitur imbutatu
ræ del vino: & recolliruræ furmenti: fa-
bæ: ordei: & aliorũ bladorum: & legumi-
num: cum pacto & cap tulo, ꝙ ſi quis nõ
cõduxerit per totum menſem Auguſti:
teneatur ſoluere gabellario conductori
datii prædicti vnum ſoldum ꝓ ſextario
& barile quolibet: & inde gabellarius
iuit ad ſcribendũ in territorio frumẽta:
& vina, & alia blada & legumina: repe-
riit frumẽtum & alia quædã blada: vua,
& legumina: eſſe ad huc in ſolo non meſ
ſa & immatura: & non recollecta: an de
his in ſolo ad huc exiſtentibus: debeat
habere ſoldum vnum pro ſextario & ba
rile quolibet, dic ꝙ non. l. non ſolum, cũ
ſeque. leg. ff. de reſt. in integr. quia pa-
ctum datii debet intelligi de frumento
blado: vino: & leguminib⁹ illis: quæ ſunt
ſeperata à ſolo & diſpoſita remanere ex
tra ciuitatem: & non de eo quod ſuo tem
pore introduci debet in ciuitatẽ: nec põt
imputari dño frumenti vini: bladi: & le-
minum: ꝙ non conduxit: quia non dum
erant ſeperata à ſolo: vt d. l. non ſolũ. &
l. fructus pendentes. ff. de rei vend.

113 † Quæro modo de quibus rebus ſit ſol-
uenda gabella: & ꝓ quibus rebus non ſit
ſoluenda, cognito prius de his pro qui-
bus non ſoluitur gabella: vt inſt. de tute.
in prin. cognoſcetur & reliquũ cũ vnius
incluſio: ſit alterius excluſio.

114 † Pro rebus nãque ad exercitũ & ad claſ
ſem ꝓ vſu & munitionibus delatis exer
citus & claſsis: non ſoluitur gabella, l. li
citatio, §. res. ff. de publ. & vectig. & per
Bar. & Doct. ibi. Quod fauore procedit
publicæ vtilitatis: etiam ſi in venditione
& ſeu locatione vectigaliũ, & ſeu gabel
larũ eſſet pactũ omnes teneri ad ſolutio
nem gabellarũ ꝓ omnibus rebus porta-
ris: nõ obſtãte priuilegio ſeu exẽptione:
quia illa verba intelligunt, ꝙ non obſtã
te aliquo priuilegio, ſcilicet de priuile
gio nõ clauſo ĩ corpoꝛ iuris: auct. qua in
ꝓuintia, & ꝑ Doc. ibi, C. vbi de crim. a-
gi oport. & c placuit, & ꝑ Doc. ibi i. q. ii.

115 † Nec ſoluitur ꝓ nauibus & mercibus q̃
ui ventorum: aut tẽpeſtate impulſæ. vel
piratarum incurſione aut timore in ali-
quẽ portũ deuectæ vel reductę fuerũt. l.
Cæſar, & l. interdũ, & l. fin. §. ſi ꝑꝑ ne-
ceſsitatẽ, ff. de publ. vectig. & cõmiſ. &
ibi ꝑ Doct. & in l. i. vbi Bar. & Bal. C. de
nauff. lib. xi. & in l. i. & iii. C. de nauic. fę
no. lib. xi. & per Bal. & Roma. in aucten.
habita. C. ne fil. & ꝓ patr. & ꝑ Dy. in l.
fi. §. ſi ꝑꝑ neceſsitatẽ. ff. de publ. & ꝑ Fe
ly. in c. ii. in fi. extra de cõſt. & in c. que-
relam, de iur. iur. vbi habeꝛ ꝙ ſi nauis vẽ
torũ impulſu in portũ deuecta ſit: non te
netur quis ꝓ ea ſoluere gabellã neq; ꝓ
mercibus exiſtentibus in ea: niſi aliter
ſeruareꝛ de conſuetudine in practica ꝑꝑ
ſtatuta terrarũ. l. ſi. §. ſi ꝓpter neceſsita-
tem, ff. de publ. & vectiga. & per Bal. An
dr. de Iſer. & Iacob. Aluarot. in §. naui-
gia. in tit. de ſtatut. & conſue. contra li-
bert. eccle. vbi eſt regiſtrata aũt. nauigia.
C. de fur. neq; de bonis naufragatis nau
fragiorum ſoluitur aliqua duana ſeu ga
bella. l. i. C. de nauf. lib. xi. habetur per
Affli. in conſtit. rapinas, col. iii. habetur
ꝑ Fely. in c. ſignificauit, extra de Iudęis:
& in c. querelã, de iur. iur. Et pariter

non tenebitur quis ſoluere gabellã:ſi timore militum ſeu hoſtiũ fugerit in territorio vicino: & poterit res ſuas extrahere & reportare non ſoluta gabella.

Et illi quoque: qui propter neceſsitatẽ vaduntad molendum in vicino territorio tempore eſtiuo ob penuriam aquæ: redibunt abſque ſolutione gabellæ: ita tenet Bar.in l.i.C.de nauſ.lib.xi.

116 † Neq; nauta punitur: qui propter impetum maris non ſeruat locum itineris.tenet Bal.in l.ii C.de naut.fenor.quæ adeo vera ſunt:ꝙ etiã ſi foret pactum cum publicanis & cõmunitate:ꝙ omnes teneantur ſoluere non obſtantę aliquo priuilegio:ꝙ omnino non tenerentur: quia priuilegium intelligitur:præterq̃ de priuilegio clauſo in corpore iuris: ſecundum Bal.in d.aucten.qua in prouintia.C.vbi de crim.agi.opor. & per Paul. de Caſtr. in l.i.ff.de leg.& ſic ille, qui eſt immunis de iure communi non debet ſoluere gabellam aliquo pacto non obſtante, ꝙ officere non poteſt priuilegio clauſo in corpore iuris:habetur per Bal.in aũt. qua in prouintia.C. vbi de cri. agi. opo. & ꝑ Paul. de Caſt. in d.l.i. ff. de legi. & Bar.in l.i.ff.de ind.& ꝑ Ang.de Periglis in l.licitatio,ff.de pu.& vect.& cõm.

117 † Eſtq; notandum licere Principi, concedere ex cauſa priuilegium non ſoluendi gabellas:& ob benemerita concedere exemptiones:& immunitates: & iuriſdictiones tacitè & expreſſè: ſecundũ Bal. in c.i.de ſcõtro. inueſt.& in c.i. de capit. qui cur.nendi.& Bar.& Ange. in l.ii.C. de bon.vacan.lib.x. & inde reuocare nõ poſſet:cum tranſeat in vim pacti & conuentionis,l.quod ſemel, & ibi Bar.ff. de decre.ab ordi.fa.& in l.hi qua. ff.de iur. immun.

118 † Quæro de Principe: qui ſua liberalitate conceſsit alicui priuilegium immunitatis:an intelligatur conceſsiſſe in præiudicium ſuum dic ꝙ non:Immò dicto priuilegio non obſtante poterit Princeps:ſi ipſe indiguerit imponere collectam dicris huiuſmodi priuilegiaris:qui ad ſolutionem tenebuntur.c.ſubiectum, de decim.&per Fely.in c.nouit,de iudic.& in c.i.de probat.

119 † Quidam priuilegiatus & immunis à collectis: fuit condemnatus ad ſoluendum collectas & non appellauit, an audiendus ſit in executione ſententiæ: ſi produxerit priuilegium immunitatis dic non audiri, l.ſi qui,& l. ciues, C. de appel.

120 † Ad prædicta facit ſi vniuerſitas virtute compromiſsi habuerit in fauorem laudum contra forenſem condemnatum ad ſoluendum onera ciuitatis: & per multum tempus ſteterit ꝙ non ſoluerit: & inde ſoluerit onera dictæ communitati victrici: & uolens poſteà forenſis reclamare à laudo non poterit,l.i,in fin.C.de iur.& fac.ignor. & l. ad ſolutionem, C. de re iud.

121 † Nam faciens cuſtodiam coactus volẽs ſe excuſare aut defendere non auditur, l.voluntariè,C. de excuſ.tut.

122 †Licitum eſt Principi accipere naues & currus ſubditorum ſuorum pro portandis rebus neceſſariis ad claſſem & ad exercitum:probat tex. in tit. quę ſint regal. in §. & plauſtrorum & nauium, & ibi And.de Iſer.Bal.& Aluar

123 † Et an teneatur fiſcus ſoluere mercedẽ dominis nauium ibidem habetur. Et ſi Princeps vni mandauerit ſub certa pœna:vt cum tali naui portet mille ſacchos ſalis:an excuſetur à pœna ſi cum illa naui id facere non potuerit: ſed cum alia dic quòd non excuſabitur.l. ii C. de nauicular. quoniam eſt parendum prin.l. i. C. vt dig.ord.ſer.

124 †Nam Principum præceptis eſt regulariter parendum reuerenter ꝑ ſubditos ſuos repente: quibus nõ eſt licitũ ſi pœnã ſacrilegii fugere intendunt: dicere erga Principem ſuum cur ita facis.

125 † Eſt quoque notandum quòd inſtructa fundi iſtructi:vt ſunt boues aratorii,aratra, & vomeres ad arandum: & aſcripticii adeò ſunt hæc priuilegiata:ꝙ pro executione inſtrumenti, vel ſententiæ non poſſunt capi pro debito.l.executores, & l. pignorum, iuncta ibi aucten.agricultores,C.quæ res pig.oblig.poſ.

126 † Nec pro penſione veniunt in apotecã,

l.ſi non inducta,ff.quib.mo.pig. vel hypot ſolu.& ràtio eſt optima:quę melior aſsignari non poſſet:ne veniat ſterilitas, l.i.§.de ope.ff.de aqu.plur.arc. dicebant Cyn.& Imol. in d.l.executores: ꝙ non poſſunt etiam ſponte pignorari. Et an in ſubſidium poſsint nihil aliud habente agricola pignorari,& capi tenet ibi Cyn. ꝙ ſic & in l.ſpem C.quę res pign oblig. poſſ.niſi extaret prouiſio: ꝙ boues alienari non poſsint niſi cũ pedagio: ꝙ verũ eſt,tamen addas tu prædictis: ꝙ etiã ſtante dicta prouiſione,& pacto alienari non poſſunt ꝓ debito boues aratorii quia deputati ſunt ꝓ publica vtilitate:q̃ præfert̃ priuatę:vt alias dixi iuribus vulgaribus.

127 † Regulariter non ſoluitur gabella ꝓ rebus neceſſariis ꝓ uſu,& victu quotidiano:& pro exercitu, & claſſe portatis: vt de armis,& aliis rebus pro victu, & bello neceſſariis,l. vniuerſi. & per Gloſ. & Doct.ibi. C.de vectig.& commiſſ.& l.cætera,§. ſi quis ad opus, ff. de leg.i.& l.ſi publicanus, §. de rebus, & per Gloſ. & & Bar.ibi,ff.de publi.

128 † Tenet Bald. in l.iii. C.de naut. fœnor. lib.xi.ſtari iuraměto portantiũ res:quas ferunt ex cauſa ſui proprii vſus:niſi qualitas rerum,& perſonarũ aliud ſuaderet: aut in promptu foret probatio contraria ſecundum Glo.& Doct in clem. fin. de cenſ.& ſic habenda eſt veriſimilium conſideratio: quem ſequitur Io. de Firmo. in lib. ſuo vectig. & dicit locum habere pro victu,& ꝓ guſtu.vel monſtra portatis ſecundum Bal in l.i.C.vbi res expor. poſſ.& dicit Glo.in clem. vlt.de cenſ. ꝙ quando ꝓ vſu portant̃ res, vt fraudetur datiũ eſt quandoque deferendũ iuramětum portitoribus,ſi illas portant ꝓ vſu. tenet Arch.in c.quanq̃,de cenſ.lib.vi.& Io.And.in c.ſup de ver.ſign. Glo.clem. fin.de cenſ. intelligi quando quis emit & portat ꝓ vſu quotidiano, & nõ ꝓ vſu humano neceſſario vědat: & nõ vt proſe laborari faciat:& ſic ꝓ rebus non ſoluit̃ gabella licitè portatis ꝓ proprio uſu, & neceſsitate ſua, & familiæ ſuæ:vt ꝓ eſu, & potu, & pro veſtibus, & aliis rebus ſimilibus ad proprium vſum.

129 † De anulis quoque qui portantur in digitis non eſt ſoluenda gabella quantumcunque ꝓ̃tioſis:tenet Bal.in l. ſi laborante,§.ſed ſi volũtate,ff.ad leg.rod.de iact. neque pro omnibus rebus vt dixi:quæ ꝑ dies portantur ad uſum quotidianũ, & pro vſu humano neceſſario eſt ſoluenda gabella, neque pro cultura agrorum, vt de fundo inſtructo, pro raſtris,bobus,& ſimilibus aratoriis: vt aliàs dixi, neque ꝓ ſemibus extractis ꝓ ſerendo ſemine, neque de eo:quod ad fiſcum portatur,neque de ruralibus inſtrumentis, l.i. & l. vniuerſi. C.de vectig.& cõmiſſ.& Doct. ibi pro publica vtilitate non ſoluitur gabella: Et ſic dabitur iuramentum portantibus dictas res ſi ſunt, & portentur pro vſu ſuo:ſecundum Glo. in clem. fin. de cenſ.

130 † Eſt anſiè,& cum omni ſtudio,& diligẽtia curandum:ne ferrum, arma, aromata,animalia, & alia bona per Ægyptum portẽtur ad infideles hoſtes.l. vſurpationem,C de vectig.& cõmiſſ.& per Spe.in lib.ſuo vectigal. & Firm. in ſuo gabell. lib.in prima par.bonus eſt tex. in l. vnica,C.de itiner.cuſto.lib.xii.

131 † Si ſtat prouiſio ꝙ nauis perdatur:qua ferrũ portetur ad hoſtes infideles. Quid ſi aliquis illud poſuerit in nauim ignorante domino nauis: an dominus nauis perdat nauim ſtante dicta prohibitione: quidam tenent quòd ſic: contrarium, tenuit Iaco.Ruffinus in l.conuenticulam, C.de epiſ. & cler. & in l. cotem ferro, ff. de publ.& vectig.& ipſo iure ſunt innodati excõmunicatione Papali illi qui ferunt arma, ferrũ, & aromata ad hoſtes, & ab omnibus licitè capi poſſunt:& quæ portantur ipſo iure ſunt confiſcata abſque alia declaratione.

132 † Quęro de publicanis ſi peccãt mortaliter exigẽdo gabellas illicitas,dic quòd ſic:& plus incidunt in excommunicationem:& tenentur ad reſtitutionem:tenet Abb.in c.innouamus, extrà de cenſ.idẽ tenent Bar.& Doct.in l.vectigalia, ff. de publ.& vectig. & Bal.& Saly. in l. cum proponas,C.de naut.fœno.& Bal.in l.i. C.de cadu.tollen.

Et

133 † Et licitum eſſe fraudare gabellas illicitas, & iniuſtas: cum frandantes huiuſmodi gabellarum illicitarum, & iniuſtarũ non teneantur Deo, nec mundo. Et ꝙ eſt reprobata gabellarum exactio facta ꝑ cõmunitates ſine principis conſenſu, & illud quod extorquetur ex illis, illicitũ eſt, & indebitum de iure reſtituendum: habetur per Abba. in proœ. Gregor. de conſt. & per Glo. Ang. & Alex. de Imo. in l. vectigalia. C. de pub. & vectig. Bald. & Ange. in l. ii. C. de iur. anull. aure. & Alex. in l. ſi publicanus. ff. de publ. & vectig. & Bald. & Salyc. in l. iii. C. de naut. fœnor. & Bal. in l. veluti. ff. de iuſt. & iur. & in l. i. C de cad. tollen. & Firm. in vlt. par. ſui lib. gabell. & vide d. Ioan. Anto. de Nigris de ciuitate Campaniæ in c. regni vt illorum col. vi. in rub. de pottul. & ſupra num. xcii.

134 † Limitat Abb. poſt Inno. in c. olim, il. i. de reſt. ſpol. niſi vertatur ſcandalum in fraudem gabellarum, nam tunc nõ iuſtè fraudatur gabella, cum nihil ſit facieudum cum ſcandalo cap. nihil. de præſcti. & cap. ii. de nou. oper. nunc. & cap. cum teneantur de præben.

135 † Quæro ſi vna communitas teneatur alteri ad ſolurionem gabellarum pro ſuis mercibus, dic ꝙ ſic, excepta Roma, ſecundum communiter ſcribentes in l. licitatio. §. fiſcus. ff. de publ. & vectigal. & in uectigalia C. vt nou. vectigal. & in l. i. §. meum. ff. de quæſt.

136 † Publicani duo conduxerunt, ſeu emerunt gabellas, & vnus poſuit factorem quendam ſuorum negociorum geſtorẽ, qui malè ſe geſſit in negotiis: An alter pro eo tenebitur, qui illum non poſuit: dic non teneri, & tenebitur ille ſolus: q̃ poſuit illum, & pro eo ipſe ſolus reddet rationẽ l. ſi ex duobus. ff. de neg. geſt. & l. fin. ff. de ſolut. & l. i. & ii. ff. de inſtitor. act. & l. non ſolũ. ff. de adminiſt. tut.

137 † Publicani quidam pro contra banno acceperunt certas capſas merciũ ſigillatas, & verè non erat mercator in aliqua pœna, ueq; contra banno: quia habebat licentiã à publicanis illas ferendi, & ſoluerat gabellam, vel cõpoſitus erat cum gabellariis anteq̃ mitteret ſuas merces: & reperitur in reſtitutione capſarũ, quæ erant ſigillatæ, ꝙ erant apertæ, & ſine ſigillo, præſumptio erit cõtra publicanos, & eorum familiam, & contra ipſos iurabitur in litem per mercatorem, & in duplum ciuiliter tenebuntur ad reſtitutionẽ. l. i. ff. naut. caup. ſtabul. & Iudex præmiſſo iuramento mercatoris ſtabit arg. l. de actione in litem iurando. ff. de fur. & l. in actionibus. §. fin. ff. de pollicit. prædicta procedunt de æquitate procedendo ciuiliter, ſed poterint etiam criminaliter puniri de furto publicani, ſi dolus interuenerit in tali caſu, & bonus iudex arbitrabitur, ſi illos ciuiliter, vel criminaliter habeat punire. & c. l. etiam. C. pe fut. Quod erit in arbitrio ſuo.

138 † Quæro de illo, qui occupauit rem habitam pro derelicto. An teneatur pro illa re occupata ſoluere gabellam, ſtante ſtatuto ꝙ ſoluatur gabella pro qualibet re alienata, vel donata, dic teneri ſecundum Bar. Ang. & Io. de Imol. in l. quod ſeruus, ff. de ſtipul. ſeru. & in l. i. ff. ſi ex noxal. cauſa aga. quia ille videtur donare: qui rem habet pro derelicto.

139 † Quęro ſi plures ſocii poſſint à fiſco conducere gabellas: & vnum corpus facere inſimul de per ſe in tali ſocietate: dic quòd ſic ſecundum Gloſ. in l. i. ff. quod cuius. vni. nom. & in l. adeo. ff. pro ſocio.

140 † Et an ſocietas uectigalium diuidi poſſit inter ſocios, ita quod fiſco non teneantur inſolidum dicit Imol. in l. licitatio. §. ſocii, de publi. & ibi Glo. & in l. nulla. ff. pro ſocio, ꝙ quando ſunt plures ſocii, ſi de conſenſu fiſci diuiſerunt adminiſtrationem, periculum, & lucrum cuiuslibet eſt proprium in parte ſua: ꝙ ſecus eſt ſi abſque conſenſu fiſci diuiſerint vectigalia, quia vnus pro alio tenebitur fiſco. Et ſi diuiſerunt animo diuidendi ſocietatem non tenebitur vnus ꝑ alio cõmunicare lucrum alteri ſocio: niſi diuiſerint gratia commodioris adminiſtrationis. l. Caius. ff. de leg. ii.

141 † Socii plures conduxerunt gabellam vini vbi eſt ſtatutum, ꝙ nullus poſſit ven

dere vinum ad minutim ſub pœna decẽ ſolidorũ:& contingit ꝙ vnus ex ſociis gabellæ vendidit vinum ad minutim: an tenebitur conſociis ſuis ſoluere pœnã ſtatuti,dic ꝙ ſic,ſi id fecit ſine licentia conſociorum in gabella.l qui hæredi.§.Paulus.ff.de cond.& demoſtr.

142 † Quęro de ſocio,vel publicano:qui occultauit rem vt vectigal nõ ſoluatur, vel vt alii nihil habeant pro dicta re. an debeat aliis nocere:dic quòd nõ l.fraudanti,& per Imo.ibi.ff.de publ.& vectig.

143 † Filiusfamiliàs publicanus conduxit gabellas,& fecit negotiationem merciũ, & fuit lucratus multum in dictis gabellis, & in negociatione mercantili.an id dicatur aduenticiũ,& debeatur vſufructus patri:dic quòd ſic:ſecundũ Bar. & Bal.in l. cũ oportet.C.de bon.liber.& Bal.in add. ad Specu.in tit. de acto.& in l. fori.ff. de aduoc.diuerſ.iud.

144 † Et an obligetur filiusfamiliàs ad vectigalia:dic quòd ſic.l.non minor.ff. ad municip.l.in fraudem §.fi.ff.de iur.fiſ &.C. ſi aduerſ.fiſ.per tot.

145 † Et an pater teneatut pro filio in obligatione vectigalium ſi filius deliquerit, vel fiſco debuerit:dic quòd non habetur per Spec.in tit.de execut.ſenten.§.ſequitur: verſ.quid ſi filius.

146 † Quæro de caſu ſi locatis gabellis augeatur comitatus,& ſeu introitus:& per conſequens augeatur introitus earum, an ſit augendum pretium gabellarũ : dic quòd ſic.l.Itẽ ſi fundi.ff.de vſufr.cũ autẽ augeatur introitus clericorum : augetur & numerus eorum:vt in tit.vt determi. ſit cleri.nume.

147 † Quæro de naui an ſit adeò priuilegiata quòd non poſsit capi pro gabella, & debito,tenet Bar.quòd ſic in l.i.C.de nauicul.lib.xi.vbi dicit quòd nauicularii, & nauecleri non tenentur ſoluere gabellas pro mercibus,nec retineri de iure poſſunt pro gabella, & paſſagio , neque pro repræſaliis, firmat Bart.in l.vnica.C.de nund.

148 † Quæro ſi de rebus emptis in nundinis ſit ſoluenda gabella, etiam ſi poſt ex interuallo extrahantur de ciuitate: dic nõ teneri etiam ſi traditio rerum emptarũ nũdinis fiat poſt ex interuallo:tenet Bal. in l.vnica C.de nund.& tutæ eſſe debent nundinę etiam pro gabellis in acceſſu,& receſſu de nundinis principis auctoritate factis intelligo:& nõ de mercatis,quæ fiunt,& fieri poſſunt abſque auctoritate Principis: & dicebat Odoffr.in auct.habita.C.ne fil.pro patr. quòd illi qui ſoluunt gabellas in loco capi non poſſunt pro repręſaliis.

149 † Et dicit Bal.in d.l.vnica,quòd venientibus ad nundinas, nulla poteſt imponi gabella,neque pedagium:quia nundinantes debent eſſe liberi,in acceſſu,& receſſu,nec aliquid ab ipſis capi poteſt pro repreſaliis vt ſuperius dixi in pluribus quęſtionibus.ciii.

150 † Quæro ſi gabellarii teneantur ad onera perſonalia:& vectigalia dicuntur onera perſonalia,quæ imponuntur perſonis pro rebus.l.i.& per Bart.ibi.ff. de publ. & vectig.dic principales gabellarios nõ teneri ad onera perſonalia ciuitatum, reliqui teneantur.l.i.& per Bart. ibi quib. muner.excuſ.hi lib.x.

151 † Quæro ſi in locatione pedagii , & gabellæ ueniat capana , & ſeu domuncula vbi ſolitum eſt exigi gabellas: vt acceſſorium : dic quòd ſic vt ſupradixi nu.104. ſecundum Bal in l.ii.C.de verb.ſign.

152 † Quaſi poſſeſsio exigendi gabellas retinetur animo,& dicitur habere cauſam continuam,vt dicebat Bart.in l.iuſto.§. non mutat.ff.de vſucap.

153 † Occurrit caſus, ſtat prouiſio principis quòd quilibet tranſiens flumen cum naui onerata plus modio ſalis teneatur ſoluere unum groſſum , contingit nauem magnam ibi per tranſire onuſtam ſale,& non valens nauta pertrãſire propter pondus,ob aquarum penuriam,vt aliàs dixi: exonerauit ſal in pluribus nauibus,& in qualibet naui poſuit vltra modium ſalis an ſoluere teneatur dictum groſſum pro qualibet naui, vel vnum groſſum tantũ pro oĩbus ſi exonerauit ex neceſsitate nõ tenetur niſi pro vno ſolo,groſſo,ſi ex voluntate tenetur pro omnibus.l fi.§. i.ff. ad leg.Rod.de iact.

154 † Gabellarii impediti qualiter agant, & procedatur contra ipſos contumaces, & an cogi poſsint ad teſtificandũ not. Spec. in tit. de cauſa poſſ.& proprie.in §.iiii. & in tit.de prim. & ſecun. decre.§.iii.& in tit de teſte,§.teſtium.

155 † Modo quæro quis dicatur fraudare gabellam:dic illum, qui tranſit cum mercibus vetitis per viam non rectam, ſed deuiam,& inuſitatam.l.quæ fiſcales & per Bar.ibi.C.de nauicul.lib.xi.& per Bald. & Saly in l.iii.C.de naut. fœnor. quod eſt verum in portante res vetitas,& prohibitas extrahi:& in reperto in loco prohibito,& ſuſpecto Bald.in l.cum antea.C. de dona.ant.nupt.& in l. idem quoties. ff.de cond. obturp.cauſ.& in l.iii. C.de ædil.edict & per Arch.in c.quæ venatoribus lxxxvi.diſtin.& in c.non eſt putanda.i.q.i.& per Innoc.in c.quia plerique de immu.eccle.

156 † Vbi ponit de lucris illicitis,& de extorſionibus gabellariorum, & an de his poſſit fieri eleemoſina:dic ſecundum Abba. quod non in c.innouamus de cenſi.

157 † Quæro de lenone. An teneatur ſoluere gabellam quæſtus meretricii : ſtante ſtatuto quòd pro quolibet lucro ſoluat gabella:tenet Ang.de Vbal.de Peruſ.fra ter Bal.quòd non in auctent. de leno.licet. C. Calligula ſeruauerit contrarium in vrbe:Suetonio teſte cũ Valer.Max.

158 † Quæro de mulionibus ſi poſſunt tranſire per viam inuſitatam cum mercibus: dic quòd non alias ſi fuerint derobati tenebuntur ipſi ad emendam mercatoribus:quod fallit ſi via vſitata fuiſſet vaſta, & rupta,vel ab aquis inundata, vel occupata ab hoſtibus, ſeu latronibus. Et ita intelligendum eſt quando aliquis repertus eſt in territorio,via, & loco inuſitatis ſine cauſa iuſta:not.Saly.in l:iii. cum Bal. C.de naut. fœno.& Firm.in vlt.par. ſui libri vectigalium col.xii.

159 † Vbi ponit quando repertus eſt,& deprehenſus in loco ſuſpecto, & inuſitato: & quando ſponte,& quando coacte,punire poteſt,& per Io.And.in add.ad Spec. de conſt.in §.i.verſi.ſed incidit & per Bal. & Saly.in l. cum proponas. C. de naut. fœnor.& l.ii.§. ſi quis cũ ibi anguſtle. ff. ſi quis caut. & l.Cæſar.ff.de publ.

160 † Dicebat Bal.in l.cũ proponas,de naut. fœnor.quòd ſi qs hoc faciebat cauſa ſui iuris ſeruandi, vel quia vectigal erat illicitum:& tunc non eſt peccatum id fraudare,vel quia ultra debitum nimis grauabantur à publicanis de facto, & tale damnum refici debet per publicanos: ita prędantes dominis ſuis vectigalium.l.i. §.fi.de lib.leg.

161 † Quænam ſit pœna fraudantis gabellas inductas de iure communi contra illos, qui fraudant gabellas, dic quòd eſt rerum ammiſsio,quæ portantur de quibus non eſt facta profeſsio, neq; ſolutio. l.i.& per Doct.ibi.C.de vectig.& cõmiſ. & l.commiſſa.ff.de publ.

162 † Eſt quoque conſiderandum circa ſtatutum permittens ferri blada per uias rectas,quòd intelligendum eſt ſi via ſit tuta,& ita eſſe debet,aliàs liceret tranſeuntibus ire aliò,& etiam per uiam inuſitatam vt ſupra dixi.habetur per Alber.de roſa.in.i.par.ſtatu.in q.lv.

163 † Et ſunt bene ponderanda verba ſtatutorum,& etiam illorum : qui extrahunt merces in via recta,vel non recta,an ipſi valeant conuinci teſtibus, vel coniecturis,ſeu indiciis,habetur per Bar.in l.i.C. de itin.cuſt.lib.xii.vbi dat cautelam circa extractiones huiuſmodi pro officialibus,& pro extrahentibus,& gabellariis: et tenebuntur ſi ſtatutum dixerit nõ poſſe iri per vias fractas,& non tutas,niſi per vias rectas, & tutas.l. non ſolum.ff. de excuſ.tut.dicebat Cyn.in l.cum proponas.C.de naut.fœno.quòd ſi res quæ illegitimè vehuntur,vel exportantur deprehenduntur in via antequàm perueniatur ad locum quem exire non licebat:nunquid veniant confiſcandæ, & tenet quòd non,quia redire poterat retro, & pœnitere.l.qui falſam, & per Bal.ibi. ff.de falſ.

164 † Et Bar.aliter tenet videlicet ſi nondũ ſit conſumatum:ſufficere eſſe repertum in via non recta,& inuſitata:licet nondũ exiuerit territorium & quod non valet pœnitere:habetur in l.quæ fiſcales, & per

Bar·Bal.& Alber.de Roſa ibi. C. de nauicul. lib.xi. qđ eſt verum ſi ſtatutum in tempore pręſenti videlicet de extrahente loquatur:aut per verbum pręteriti imperfecti.l i.§.hæc verba ff. quod quiſque iur. & in Glo.l.arboribus,de vſufr.videlicet ſi extraherit: quo caſu requiritur perfectio,& conſumatio actus,& tũc procederet opi.domini Cyn. & ſequaciũ Iacob.Butri.& Bal.in l. ſi quis non dicam rapere.C.de epiſ.& cler.& in l.iii.& per Bar.& Saly.ibi.C.de naut.fœno.& in l. ſi fugitiuus.C de ſer.fug. & tunc eſt mitius puniendus legis benignitate,& non in tota pœna:ſed arbitrio iudicis,ſcilicet in dimidia:quo quis puniretur ex forma ſtatuti ſi actus fuiſſet conſumatus.l.interpretatione.ff.de pęn.l.i.circa fin. ff.de crimi.ſtellion.& per Spec.in tit.de cōſt. & Bal.in locis præallegatis,& per Sal.in l.i.C.de rapt.virg.l.ſancimus.C.de pęn.

165 † Et tenentur domini colligentes pedagia,& exigentes gabellas cuſtodire territoria ſua,& reficere damna derobatis in eorum territorio,& diſtrictu:tenet Bald. in c.i.§.conuenticulas, de pac.iura.firm. dixi etiam ſuperius num.xx.

166 † Reperti autem in via recta, & in loco non ſuſpecto ſtabitur iuramēto.l.i.C.de litto.& itin.cuſto.lib.xii. & ibi Bart.& per Bald.in l.ſi quis non dicā rapere. C. de epiſc.& cle.dicebat Bar.in l. pręſidiũ. C.de curſ.publ.lib.xii.ꝙ quilibet ſemp debet ſequi viam publicam, & rectā:qua communiter omnes vtuntur: adeò ꝙ ſi extra viam reperiatur mala ſuſpitio generatur cōtra eum, & ſi ibi derobaretur, non tenerētur domini locorum ad emendam. Quod dixit eſſe notandum contra portantes aliquid contra deuetum, ſeu vetitum per deuia, & in l.quæ fiſcales.C.de nauicul.lib.xi.

167 † Dixit ꝙ ſi quis repertus fuerit cum farina frumenti, vel aliis rebus, & mercibus vetitis portari extra territorium in alia via non recta,& non conſueta eſt ſuſpectus,quod uelit exportare contra deuetum,& diſtingue vt ſupra in pręceden ti articulo.De ſtatuto loquente in præſenti tempore,vel in pręterito imperfecto,aut in tempore futuro, & per verbũ præteriti perfecti,ſecundum Bal. & Sal. in l.cum proponas.C.de naut.fœno.

167 † Quæritur de Doctore, & de ſcholare, an teneantur ſoluere gabellam librorũ, dic quòd non,quia ſunt deputati ad eorum vſum l.fin.§.diuus & l. ſi publicanus.§ de reb.ff.de pub.& per Bar.ibi & in l.vniuerſi.C.de vectiga.& cōmiſſ.& p Doct.in auct.habita.C.ne fil.pro patr.

169 † Et ſi ſtatutum dixerit ſcholarem non teneri ad gabellam:an ille tenebitur qui deſit eſſe ſcholaris:dic ꝙ ſic ſecundũ Bal. in l. naturaliter.§. Apium.ff. de acquir. ter.dom.& in l.aut facta.§.tempus. ff.de pœn.vbi diſtinguit:& in conſi.ſuo incip. ſcholaris quidam:Inſt.de rer.diuiſ.in.§. pauonum,ſcilicet quando receſsit ſcholaris à ſtudio,& cœpit aduocare,vel mercari,vel eſſe iudex:& tunc tenebitur ſtante forma dicti ſtatuti:quia reuertens non gauderet priuilegio ſcholariũ: quod amiſit recedens à ſtudio.l. legatis §. ſi ex officio ff. de leg.iii. vel ſi quinquēnio abfuit à ſtudio,& tenebitur,licet de tempore abſentię ſtet in arbitrio Iudicis.l.iii. C.de domeſt.& prote.lib.ii.

170 † Et an,& quando dicatur ſcholaris contrahere domicilium in loco ſtudii: habeť per Bar.& Glo.in l. Lex Cornelia.ff.de iniur.& reuertens ad ſtudium à quo receſsit non tenetur iterato ſoluere matriculam,niſi fuiſſet bannitus ſcholaris, uel doctor,& inde rectitutus quia tenebitur reſtitutus iterum matriculari: nec recuperabit per ſimplicem reſtitutionem banni finito tempore priſtina priuilegia,nec primum locum in collegio niſi priuilegium, & ſeu gratia reſtitutionis ipſum nominatim reſtitueret ad prina iura,omnia,& quęcunque priuilegia,cum verbis prægnantibus Principis reſtituētis aliàs pro nouicio habetur.l.i. C. de his qui in exil.dati ſunt lib.x.& l. qui ad tempus. ff. de decur.& ſi receſſerit à ſtudio tempore vacationum cenſetur permanſiſſe aſsiduo in ſtudio dicto tempore.

171 † Et nouitii dicuntur: qui infra annum ſunt,& non profiterunt, vt de religioſis, & ſtatutum eximens nouitios à gabella

intelligitur

intelligitur de ſcholaribus, qui ſunt in primo anno ſtudii ſui l. interdū.§. quot. & per Bar.ibi.ff.de publ.& vectig. & ca. gradibus,xxxv.q.viii.& l. cum vetus.ff. de vin.trit.oleoq; lega.& per Fir.in ti2. ſuo vectig.col.viii.verſ.trigeſimo,ſucceſſiuè quæro,dicit ſtatutū ꝙ ſcholaris &c. vbi tractat de priuil. noui c.&c.

172 † Quæro ſi teneatur ille, qui non habet ſoluere gabellam portare res gabellario in duana,vel alio deputato loco gabellarum:dic ꝙ ſic l.fin.& per Doct.ibi ff. de publ & per Reuer.d.Card. Zabba.in clemen.vlt.de cenſ.Et diſtingue ſm Bar.in d.l.fin.ff. de pub.in §. quoties, videlicet quando liquet gabellario, & quando nō, & qnando eſt res ex qua non debet ſolui gabella ex forma ſtatuti : qa tunc nō eſt petenda bullecta, nec res incidit in commiſſum,niſi aliter ſeruaretur de cōſuetudine :vt in duana Neapolis, vbi oēs res præſentantur etiā immunes à ſolutione gabellarū,& pro ipſis rebus immunibus fit bullecta gratis earum dominis.

173 † Occurrit ꝙ publicani quandoq; anſietate lucri opponunt contra immunitatē exemptorum,& etiam clericorum:quorum priuilegium eſt notoriū,& clauſum in corpore iuris, negando illos etiam clericos,ſeu ſcholates,& eſſe tales,vel ꝙ res nō ſint ſuæ,vel ſint mercātiles, & cadūt publicani in pœnas legales: Ad hoc faciunt not.per Gl.& Card. Zabba.in cle. fin.de cēſ & Firm.in vii.par.ſui lib.vect. & per Doc.in c. q̄q̄,de cēnſ.vbi habetur clericis eſſe interdictā negociationē cum diſtrahat mentē à diuinis: quibus habēt incūbere clerici,vt inferius dicā in caſibus in quibus ſunt immunes clerici à gabellis. Nec habent prædicti clerici, & ſcholares immunes, & priuilegiati alios excuſare ſub ꝓtextu ſui priuilegii,& exēptionis,aliàs res tales publicabuntur de tecta fraude , & perdent priuilegium ſuum,argu.l.illud.C.de anno.& trib. & de nauicul. non excuſan.& per Barto. ibi.C.lib.x.& C. de ſacroſan. eccl.l. qui ſub prætextu.

174 † Quid ſi ſcholaris pro uictu ſuo emeret frumentū,& vinum pro toto anno,& mutato propoſito id vēdiderit, an teneatur ſoluere gabellam ſtante ſtatuto ꝙ ſoluatur gabella pro rebus vendendis,per venditorem,vel pœnam imponēte emēti frumentum, & vinum,pro reuendendo, dic non teneri ſcholarem prędictū ad aliquā ſolutionem gabellæ,niſi habuiſſet à principio voluntatē reuendendi: ſm Bart.& Doct.in l.cętera §.ſiquis parauerit,ff.de leg.i.& per tex.& Bal.in l.i.§. idem officius.ff.de exercit.actio. & l.i.§. illud.ff. de aqu.quoti.& æſtiu.& l Cæſar ff.de publ.& l.Senatus.ff. de cōtrahen. empt.& per Alber.de Roſa.in i.par.ſui lib.ſtatu. & ꝙ dabitur iuſm ſcholari,ſi à principio quando emit frumentum & uinum,ſi habuit voluntatē conſumendi pro ſuo vſu, vel uendendi cauſa lucri,vel ne &c.

175 † Quid ſi fuerit ſoluta gabella de boue vel equo vendito,ſi aial prædictū venditum redhibeatur.An reſtirui debeat illi, qui ſoluit:dic quòd ſic, per uēditorem vt aliàs dixi ſecundum Ange. in l.debet, in fin. ff.de ædil. edict. et Bald.in l.ii.C. de ædil actio.

176 † Et licet ſtet ſtatutū in ciuitate ꝙ ꝓ quolibet equo forenſe tranſeunte per ciuitatē,teneatur quis ſoluere gabellā:non tñ tenebitur quis ſoluere pro equo, quem equitat pro vſo ſuo , vt cōſuluit Petr. de Anch.in cōſi.cclxv.incip.ꝑmittendū eſt. Et licet ſtet ꝓhibitio pœnalis et corporis afflictiua ꝙ nullus portet bladū extra ciuitatē,ꝙ ille,qui ꝓ ſuo vſu portauerit non tenebitur ad talē pœnā; & ꝙ nō incidet in eā,tenet Io.de Imo.in l.cætera,§. fin.ff.de leg.i.et Bald.in l. cū proponas, C.de naut.fœno.et Hipol.de Marſ. in ſingu.ſuo lxxxvi.vbi plura allegat et per Bar.in l.ſed et ipſi ff naut. caup. ſtab. et Bal.et Saly.in l.iii.C.de naut.fœnor.

177 † Quæro de paſſagiis et pedagiis, an ita ſoluant in mari,ſicut ī terra, dic ꝙ ſic ſm Bal.et Sal.C.de naut.fœno.nō poſſunt tamen imponi gabellæ et paſſagia in mari de iure,niſi per dominos illius maris, ſecundū Innoc.in c.innouamus,de cenſ.et per antiquam conſuetudinē, cuius inicii memoria hominum non extat in contrariū l.domini prædiorū.C.de agri. et cēſ.

lib.xi.& talis conſuetudo ſecundum omnes ritè ſcribentes pro titulo & priuilegio habetur, vt aliàs dixi in primo libro præſentis operis: & ita intelligitur lex publicanus.C.de publ.& l.ſanè.ff.de iniur.& per Bar. & Bal. habetur in l.cum proponas.C.de naut. fœnor. Propterea inclytum Dominium dñorum Venetorum,cũ ſint domini Gulphi maris Adriatici ex priuilegio & titulo ſuo Apoſtolico & Imperiali: & etiã dictæ lõgeuæ conſuetudinis tanti tpis:cuius inicii memoria hoĩum non exrat incontrarium, rectè in Adriatico imponunt gabellas ſeu vectigalia,paſſagia,& pedagia: quæ à vehendo & à paſſu, & à pedè reſpectiuè dicta ſunt.c.ſuper quibuſdam, cũ Glo.ibi & c.q̃q̃,& c.innouamus,de céſ.& vectig. dicitur id quod ſoluunt pro paſſagio,& pedagio p̄ tranſeũtes cũ nauibus p̄ mercibus ſuis, vel pedeſter aut equeſter. Et guidagiũ dicitur id quod ſoluitur alicui pro guida,vt vulgò dicitur,vt tutò ducat aliquem in via in terra,& aqua,& per loca etiam aliena.c.quanq̃,de cenſ.in vi & c.ſuper quibuſdam,de verb ſign.

178 † Quæro ſi dominus teneatur pro famulo ſoluere pedagium:dic ꝙ ſic: ſm Bald. & Saly.in l.vſurpationem.C. de public. vectig.& cõmiſſ.per leg.ſiquis.C.de dona.inter vir.& vxor.Niſi dñs eſſet immunis à pedagio cum ſua familia:pro collectis bonorum famuli non tenebitur dñs not Bar.in l.ſi penes.C.de agr.& céſ.

179 † Quæro ſi ius pedagii locari poſſit dic ꝙ ſic.l.fin.& l.vectigalia, & per Bart. & Doct.ibi C.de vectig.& commiſſ.& in l. locatore.ff.locati.

180 † Et ſi quis fuerit ſpoliatus iure pedagii An reſtitui poſſit:dic quòd ſic.Intentando vtile interdictum vnde vi per vtilem actionẽ eius loco ſurrogatam vel vtilem conſtitutionem.l.ſi quis in tantam.C. vnde vi & ff.de vi & vi arm.l.i.§.ſi filius & per Firm.in iiii.par.ſui tracta. gabell. Iſtud eſt ius quod directo iure non poſſidetur, ſed quaſi poſſidetur.l.ſeruus.§. incorporales.ff.de acquir.poſſ.Vnde locum habet vtile interdictum quaſi vti poſſidetis quod etiam datur interdictũ hoc quaſi vti poſſidetis cum officio iudicis, iuribus vulgatis.l. quoties. ff. de ſeruitu.& l.ſicuti.ff.ſi ſeruitu.vend pignorari autem non poteſt ius imponẽdi collectas nec in tenuatam capi licet poſſit commodari.l.etiam & per Bal.ibi C. de execut.rei iud.

181 † Quæro ſi mulier poſſit denũtiare fraudatorem gabellæ, & an denunciatus conuinci poſſit teſtimonio illius mulieris: dic ꝙ ſic:prout conſuluit d.Bar.de Salyc. in conſi.incip in nomine domini: caſus talis ponitur &c.Cauetur in pactis datii, & in l.ea quidem.C.de accuſ. Contrarũ tenet.in conſi.incip.in nomine domini,tamen.An mulier admittat ad denunciandum concordat opiniones Io.de Firmo in tract.ſuo gabell.diſtinguendo aut iudex proceſſerit ex officio:& non ad denunciam mulieris,vel teſtis. Primo caſu credi dicto mulieris.Secundo non credi, & per Bar.in l.diuus.ff.de publ. & ita intelligi opiniones Bal.& Saly.&c.

182 † Quæro de caſu,quem pluries habui in facto:ſi quis portauerit res licitas cum illicitis.An oẽs incidant in cõmiſſum: dic ꝙ non,ſed illicitæ tantũ incident.l. ſi publicanus.§.de rebus & l. cotem ferro.§. dominus.ff.de publ.& ibi Bart. & in l.ſi cenſoria.ff.de verb.ſign.arg.l.ſancimus. C.de pœn.& l.reſcriptũ.ff.quib.vt indig. & per Bar.Bal.& Saly.C.de naut. fœno. & per Doct.in l.cotem ferro, de publ.& per Cyn.in l.cum proponas, C.de naut. fœno.& per Bart. in tracta.ſuo vectig.in vlt.par.in iii. col. ibi octauo quęro &c. quẽ videas omnino, cùm pulchrè diſtinguendo examinat hanc quæſtionem: & per Alber.de Gand. in lib. ſuo malef. in tit.de reb. vect.niſi extaret ſtatutum,vel conſuetudo loci:ꝙ licita cum illicitis publicarentur:quia iſta pœna non tam imponitur pro perſona,q̃ pro re.l. fin.ff. de calum.habetur per Bar.latè de prædicta materia quando licita cum illicitis publicantur,& confiſcentur in d.l. publicanus,& in d.l.cotem ferro.ff.de publ.& in d.l.iii. per Bald.& Saly. C.de naut.fœno. & in l.i.C.de euict.& in l.ſi.C.de errog. mil.anno.lib.xii.

183 † Quid ſi nauis confiſcetur ratione mercium illicitarum. An pecunia cõfiſcetur ſtante ſtatuto merces confiſcari: an comprehendat & intelligatur etiam de pecunia: dic ꝙ non Bar. in l. penul. ii col. C. de nauc. fœno lib. iiii. Secus foret ſi eſſemus in loco ſtatuti diſponentis pecuniam pro mercibus haberi: aut foret prohibitũ, pecunias non extrahi poſſe de territorio ſi ne licentia, ſeu bullecta, ut in regno Siciliæ, vbi regia prouiſio uiget, ne pecunia extrahatur de dicto regno ſine licentia, & pro ea ſoluitur gabella vt de mercibus &c. & pro mercibus Veneti portant aureos in aſſerto Turcarum ſtatu.

184 † Quæro de illo: qui eſt immunis à gabella, & portat res alienas, & mentiendo dicit eſſe ſuas, vt in dies contingit in facto. An dicatur fraudare gabellam: dic ꝙ ſic. l. i. & ibi Bar. C. de nauicul. nõ excuſ. lib. xi. & l. ſi. C. de anno. & tribu. & ibi Bar. lib. x. inquiens ꝙ ſi ciuis exemptus dixerit in fraudem gabellarum, vel collectarum committat iniorum obligatos, ſoluere certum quid cõmuni pro gabella, vel taxis, ſiue collectis, res eſſe ſuas, & eas emiſſe, aut emi feciſſe proprio nomine ſuo ciuili, res ipſæ confiſcabunt, vel cõfiſcari debeant. l. i. & per Bar. ibi. C. de nauicu. non excuſ. lib. xi. & in l. i. & ibi Bal. & in l. ſacroſancta. C. de ſacroſan. eccleſ. non tamen res propriæ cum alienis portatæ incident in commiſſum ſecundum Bal. in l. iii. C. de naut. fœno.

185 † Quæro de ſtatuto diſponente ꝙ quilibet mercator tenẽs merces in platea nundinarum venales teneatur ſoluere gabellam: an illi qui cum ciſta cum mercibus, & gemmis, vt aliàs dixi vadunt per nundinas teneantur ſoluere gabellam prædictam: dic ꝙ ſic: ita tenet Bart. in l. qui in ſella. ff. de ſeruitu. ruſt. præd.

186 † Vectigal vt aliàs dixi dicitur octaua pars eius ꝙ vehitur debita fiſco noie vectigalis. l. vniuerſi. & l. à legatis. C. de vectig. & Saly. in l. vectigalia. C. vt no. vectig. & etiã locum habet edictum de vectigalibus pro rebus, quę non vehunt de loco ad locum quæ ſunt intra ciuitatem ob idẽptitatẽ rationis, & vectigal, & gabella iddẽ eſt ſecũdũ cõem vſum loquendi municipiorum: & tollonea & aliis variis modis nuncupant, vt dicunt Doc. in c. i q̃ ſint regal. in vſib. feud. & per Gl. & Doct. in c. ſuper quibuſdã, de verb. ſign.

187 † Quæro de milite: qui omiſit profeſsionem. An priuilegiatus ſit poſt miſsionẽ ne incidat in commiſſum vectigalium, dic ꝙ ſic, ſi ab exercitio militari non fuerit remotus, & ipſum exercuerit. l. omnibus. C. de vectig. & commiſſ. & l. i. C. de his qui cum impleuer. ſtipen. lib. x. Secus erit in milite negotiante, & mercante vt in priuato l. ſi. §. diui quoq; fratres ff. de vect. & ff. de his q̃ nõ adimpl. ſtipẽ. nec illi milites gaudent priuilegiis militaribus: qui nõ militãt, ſed negotiãtur. l. pen. & per Bal ibi. C. de milit. teſtam. & l. ſi diuus §. grammaticos. ff. de excuſ. tut. & per Bar. ibi in l. fin. ff. de mil. teſta. & Alex. in l. Cẽturio, ff. de vulg. & pupil. ſubſt. prædictis accedit pulchra Gl. Inſt. de milit. teſtam. §. ſed hacten⁹, in verb. poſt miſsionem honeſtam, vel inhoneſtam, & vbi ſeruabitur. l. i. C. de his qui non imple. ſtipen.

188 † Et an milites teneantur ſoluere collectas pro rebus, quas poſsident, dic regulariter ſecundum Bal. in l. placet, & pen. C. de ſacroſan. eccleſ. omnes teneri ad collectas, & milites quoque arma exercentes pro republica militantes teneri pro rebus ſuis ad collectas.

189 † Item pro uectigali non præſtito teneri l. imperatores, ff. de publ. & vectig. & l. ſi ex cauſa §. ſi incommiſſum. ff. de minor. Item de illicita delatione ut in l. cotem ferro. §. dominus. ff. de publ. & vectigal. & l. ex illicita emptione l. omnibus. C. de vectigal. & commiſſ.

190 † Stat ſtatutum in ciuitate ꝙ pro re æſtimabili ſoluatur gabella ad rõnem vnius denarii pro libra. An tale ſtatutũ habeat locũ in re inæſtimabili, dic ꝙ non, neq; pro re æſtimata minore vnius libræ, ſm Bar. in l. prætor. ff. de dam. infec. et per Paul. de Caſt. in l. neq; leges. ff. de legib. et per Bar. in l. neque tamen. ff. de adminiſt. tut. et in eo cõprehendi poteſt homo liber: cum recipiat æſtimationem de

iure lõgobardo:in loco ubi ius longobar
dũ ſeruatur.l.ii.de cõuiciis in lõgob.lib.
i.& l.i.in lõgobarda de homi.liber. hom.
& l.ii.cũ ſimil.in lõgob.qualiter ſeruorũ
venditio fiat. Secus de iure Romano quo
hamo liber nou recipit ęſtimationem,&
hęc eſt vna de cõtrarietatibus iuris Ro-
mani,& iuris lõgobardi,vt latius dixi in
lib. contrarietatũ iuris Romani, & iuris
lõgobardi.l.liber homo.ff.de verb.oblig.
& l.liber hõ.ff.ad leg.Aquil. Et dictum
ſtatutum nõ haberet locũ in libero hoĩe
vbi ius Romanũ ſeruaretur: bene locum
haberet ſi dictum ſtatutũ loquereẽ in re-
bus:nã rerũ appellatione venit etiã ho-
mo liber ſm Doc.in l.pecunię.ff.de verb.
ſigni.iun.l rei,eo.tit. Nec locum habebit
in re ſacra,& religioſa : quæ non recipit
æſtimationem ſm Glo.in d.l.pecuniæ &
ibi per Bart. Cæpl.Veron.

191 †.Et an ſtatutũ de ſoluendo tot pro libra
rei petitæ verificetur per æſtimationem
ipſius rei, dic ꝙ ſic,ſecundũ Glo & Bald.
in auté.generaliter.C.de epiſ. & cler. vt
nota ſit quantitas ſolutionis faciẽdæ ve-
ctigalis publicano l.ſi fideiuſſorem acce-
pero.ff.de fideiuſſ. Et põt ſolui gabella
in quacũque parte iudicii,& proderit ſol
uenti ſm Bal.in l. per diuerſas. C.mãd.
& in l.i.ff de poſtul.& in aũt contra ro-
gatus,in fin.C.ad trebell.

192 †Vectigal,ſeu gabella an ſint munus rea
le,vel perſonale,dic eſſe perſonale, quod
imponitur perſonis pro rebus.Ideò cle-
rici nõ tenẽtur.l.ſi.C.de vect. & cõmiſſ.
& c.quanq̃,de cẽſi.& per Bar in l.i.ff.de
publ. & ſi quis habuerit immunitaté de
nõ ſuſtinendo onera perſonalia,non tene
bitur ad hæc onera ſoluendi gabellas l.
cum implures.§.penul.ff.loca.

193 † Quæro de illis qui dicuntur fraudare
gabellas,dic eſſe illos:qui tranſeunt cum
mercibus,& non ſoluunt, etiam ſi ipſos
non interpellauerit gabellarius, vt ſolue
rẽt gabellã:nam põt tacere donec trãſeat
mercator,quo nõ offerẽte,vel nõ ſoluẽte
poſſunt ei merces auferri l.fi:§. diui fra-
tres,& ꝑ Bar.& ſcrib.ibi.ff.de publ. Qđ
eſt verũ ſi doloſè tranſit,& non per erro
rem,quo caſu res liberãtur ſolutione du
pli vectigalis,vt in d.l.fin.§.diui fratres.
ff.de pub.& vect. vel gabellarius erat in
loco,aliàs tranſiens nõ eſt in culpa, ſm
Alex.in conſi.clxxi.ii.vol.vel niſi gabel
larius remiſerit gabellã trãſeunti l. fi.§.
ſiquis profeſſus,& Bart.ibi.ff. de publ.&
de legitimo gabellario intelligitur habẽ-
te auctoritaté ab illo:qui dare poteſt, vel
de legitimo eius procuratore habẽte ge-
nerale mandatũ. Et quidam videntur du
bitare circa prædicta qũo res dicatur in-
cidere in cõmiſſum. Tu limita ſm Saly.
in l.ii.C.de vectig. & cõmiſſ. & Bart.&
Moder.in l.cõmiſſa.ff.de publ. Aut eſt
ommiſſa ꝓfeſsio,& ſolutio gabellæ per-
tranſeuntes,& tunc tota res perditur ip-
ſo iure,& eius dñium tranſit in gabella-
rium,ſeu in publicanũ loco fiſci exiſten-
tem,vt in d.l.cõmiſſa & ibi per Doct.ff.
de publ.ibidem tñ tenet Glo.& in l.cum
duobus.§.idẽ reſpondit.ff.pro ſocio & in
l.fin.& per Bar.ibi.C.de ſacro.eccle.poſ
ſeſsioné non trãsferri niſi hoĩs facto, &
ſic intelligitur lex,& ſtatutum etiam pri
uari poſſeſsionem,cũ ſtrictè intelligatur.
Igitur requiritur factum hominis,id eſt,
Iudicis cõpetentis,vt auferatur poſſeſsio
ſm Bal.in l. ſiquis in tantã,col.xxiiii.C.
vnde vi: Et de ommiſſa profeſsione re-
rum,& de ſolutione etiã ommiſſa intelli
gitur ſi doloſè fuerint ommiſſæ, & nõ ꝑ
errorẽ non profitentis,qui error ſi facto
publicani interuenerit res nõ cadit in cõ
miſſum,aliàs cadit vt ſupradictũ eſt per
l.vlt.§ diui fratres.il.ii.ff.de publ. & ve-
ctig.ſed ſi profeſsio non fuerit ommiſſa,
ſed tantũ ſolutio, & tunc duplicatur id
quod ſolui debuit pro vectigale.

194 † Et quando reperitur mercator in loco
ſuſpecto,vt in littore maris,cũ rebus ꝓ-
hibitis,ſine licentia,& ſeu bulleta extra-
ctæ puniendus eſt,ſm Bal.in l.non quia,
C.quæ res vend.nõ poſſ. dicebat Flor.de
Sancto Petro in l.arboribus.§. idem tra
ctari.ff.de vſufr.& Bal.in l.ſi fugitiuum.
C.de ſeru.fugit.illum eſſe puniendum,
qui reperitur in limine territorii, vel in
territorio vicino per cuſtodes.

195 † Quæro ſi publicanus accuſauerit,& in
de accuſationé remiſerit:nunquid iudex
datiarii,

datiarii, ſeu publicani procedere poſsit ꝑ parte pœnæ quæ venit in cauſa imponenda, dic ꝙ ſic.l.iuris gentiũ.§. ſi paciſcar.ff.de pac.niſi in pacto vectigalis, ſeu datii, vel gabellæ eſſet: quòd poſsit publicanus remittere oẽm accuſationẽ, & pœnã: qa tũc poterit, & imputabit fiſco, vel cõmuni, ꝙ tale pactũ fecit: poſſum enim mãdare, vt qs trãſigat ſup re mea.c. dilectus, de religioſ.domi.l.in re mandata.ff. de arbitr.l.tranſactione.C.de tranſ.

196 † Quæro de caſu modo occurrenti: Si publicanus poterit agere contra hæredem fraudantis gabellas, ſiue vectigalia, dic ꝙ ſic, ſi poſsideat res ipſas, quæ ob fraudem inciderunt in cõmiſſum: & quatenus ad eum peruenerit. l. f. audati, & per Glo. ibi & Bar.ff.de publ.& l. cotem ferro, & l.commiſſa.ff.eod.tit. Quod procedit in delictis verè confeſsis, vel lite conteſtata cum defuncto: qui deliquerat: habetur per Io.de Firmo in lib ſuo gabell.in iiii. par.col.v.

197 † Piſanus quidam mercator pactum fecit cum publicanis ſoluendi ducentas libras pro conducta animalium, & cẽtũ ſoluendi pro extracta: conduxit animalia, & illa non extraxit: quia dum eſſet in territorio cauſa illa extrahendi: fuit derobatus; an teneatur ſeruare promiſſa, & ſoluere tercentũ libras, ducentũ ꝑ conducta, & centum ꝑ extracta. Quidã dicunt non teneri argu. l. extraneus. ff. de condi. ob cauſ. & ea non ſecut. & l.ſi liber.C.eod. Tu contrarium dic ꝑ tex.in l.pecuniam.C. de cond.ob cauſ. vbi dicit Bal. ꝙ ſi pecunia eſſet data medico pro cura infirmi: tandem iſte infirmus non culpa ſua, neque medici, ſed caſu; aut facto tertii fuit interim mortuus ꝙ datũ non repetit, quia per eum nõ ſtetit quin impleret, ſed per caſum ſpuerue nientem infirmo: & ſic in caſu noſtro nõ habebit obeſſe caſus fortuitus publicanis prædictis per d.l. pecuniam, niſi fuiſſent in culpa, vel ſpecialiter obligati ad omnes caſus fortuitos qui accidere poſſent in territorio ſuo, & promiſerint emendare damnum.

198 † Quid ſi gabellarius dederit licentiam mercatori tranſeunti cum mercibus, per quot dies durabit licentia talis: dic ꝙ durabit per ſeptem tantum dies: niſi foret aliter pactum, promiſſum, & cõuentum inter ipſos: vltra quos ſeptẽ dies, & alios forte conuentos: ſi poſtea tranſit dicitur fraudare gabellam.l.i.& per Bar. & Bal. ibi.C.de exact.trib.lib.xii. quod verum eſt etiam ſi illi ſeptem dies tranſeunt in ſucceſſores vectigalium, vt docet Roma. in l.municipia, §.interdum, ff.de publ.& in rub.de arbitr.col.xxii. quorum ſeptẽ dierum duos habebunt ad eripiendum inter; & quinque dies ad perficiendum inter. Et in contrarium facit Glo.in l. i.C.de poſtul.dicebat Reuerendiſsimus D.Cardinalis Zabarella in clem. fin. de elect.licentiam perpetuò durare: niſi foret conceſſa ad certum tempus, vel ad certum vſum: vt in c.i.de commod.& in c.ſicui, de preben.lib.vi. & quia licentia eſt quædam gratia: etiam q̃ gratia debet ampliari, per quam licet, ꝙ aliàs non liceret: nec talis gratia, ſeu licentia poteſt reuocari abſque cauſa niſi re integra: ex cauſa autem poſſet per ſucceſſorem etiã concedentis reuocari: & idem infert Reuer.D.Card.in loco prædicto: ꝙ mortuo epiſcopo concedente licentiam clerico capiendi ſacros ordines: à quocumq; epiſcopo poteſt clericus illa vti: vt in d.c.ſi cui, de præben.in vi.

199 † Et ſi in licentia non fuerit expreſſa quantitas mercium: intelligitur de prima extractione: & de prima vice: quantũcunq; fuerint extractæ.l boues.§. hoc ſermone, ff.de verb.ſign.prout de ſecuritate data bannito tenet Bar. in l. dotis ꝓmiſsio.ff.de iur.dot.& per Io.de Plat. in l.i.C.de nauicul.lib.xi.

200 † Debet enim bulletta ſeu licentia data in ſcriptis per publicanũ mercatori extrahenti bladum continere quantitatem bladorũ extrahendorum, & perſonas extrahentes; & dies; & pro quãto tempore debet durare dicta licentia, & ſcribere in libro: aliàs non excedit ſeptem dies dicta licentia vt ſupra dictum eſt: habetur per Doct.in l. vltim.C. de adminiſtrat.rer. publ. & ibi latè per Luc. de Pen. & per

ſcriben. in l. fina. ff. de publ. & vectiga. & illi qui habent bulleſtam, ſiue licentiam non cadunt in commiſſum, neque in pœnam aliquam.

201 † Et conceſsio in materia ſtatutaria vel reſtringibili: intelligitur de & pro prima vice, vt de eo qui promiſit ſimpliciter aliquē mulionē ſeu aliā pſonā præſentare, ſemel præſentando liberatur à dicta promiſsione: & ſi promiſerit toties quoties pſentare quando fuerit requiſitus: præſentando bis requiſitus liberatur à dicta obligatione ſecundum Paul. de Caſtr. in l. duobus, §. i. ff. de iur. iuran. & Alex. in conſi. xv. iiii. vol. & in deciſ. domini Matth. de Affli. & ſeu deciſio. conſ. Neapol. num 130. 6. notab in meo libro, niſi promiſiſſet illum pręſentare toties quoties ſemper, & quandocumque fuerit requiſitus: quoniam tunc tenebitur ſemper præſentare: niſi caſus mortis interueniſſet, ciuilis, vel naturalis mors enim omnia ſoluit aucten. de nupt. §. deinceps. In diſpenſatione de obtinendis pluribus beneficiis intelligitur de primo impetrandis. c. poteſt, de præben. in vi.

202 † Et ſi quis ſoluerit gabellam pro anno præſenti: & de gabella anni pteriti non fecerit mentionem an incidat in cōmiſſum ſeu pœnam, dic ꝙ non. Ita cōſuluit Abb. in conſi. lx. quia pro anno pterito intelligitur ſolutam in duriori cauſa, & pro anno præſenti remanebit debitor: niſi aliter fuerit expreſſum inter partes, l. i. ff. de ſolut.

203 † Quęro pe ciuitate ſeu barone recognoſcente ſuperiorem. An poſsit imponere noua vectigalia, datia, paſſagia, pedagia, & gabellas vt vulgo dicitur, dic ꝙ non. Immo impoſita nōn debent ſolui, & ſoluta quomodocunque reſtitui: & ſola ciuitatum vota, & decreta nō ſufficiunt ad noua vectigalia imponenda: & ſi expedit alicui ciuitati nouum vectigal imponere præſes prouinciæ debet reſcribere Principi pro obtinenda licentia. l. i. C. de exact. tribut. lib. x. & quòd per Principem eſt conceſſum ciuitatibus pro releuatione onerum & anguſtiarum ſuarum ipſis ſeruandum eſt pro impoſitione vectigalium: quæ exigi non dñt vltra antiquam conſuetudinem: vel vltra ſtatutum Principis ſub pœna perpetui exilii, & illicitum vectigal exigi non debet & exactum reſtitui, l. i. & ii. C. vt vectig. noua &c. & l. vectigalia. & l. non ſolent, & per Glo. ibi, C. de vectig. & commiſſ. Peccatum eſt imponere noua vectigalia: & illicitum exigere, quòd non remittitur niſi reſtituatur indebitè exactum, & eſt firma cautela pro dominis terrarum & ciuitatum habere papalem licentiā & diſpenſationem circa talem impoſitionē antequàm imponantur: & ſi temerè fuerint impoſita, lex & Canon. punit imponentes huiuſmodi temerarios.

204 † Patria mea nobiliſsima Rauenna habet ſpeciale priuilegium à ſede Apoſtolica imponendi noua vectigalia pro neceſſariis publicis: & talis impoſitio non habet trāſcendere iuris tramites, ſed debet eſſe ſecundum ius quod eſt non excedere tertiam partem octauę partis. l. fin. C. de vectig. & commiſſ. Principes imponunt nouas gabellas: cum regulariter nō ſunt imponenda noua vectigalia p Principes ne propriam animam perdant: nā gabella in variis caſibus eſt ponenda vt puta in duana ancoragi, ſtallagi, pontici, ſtarii, tumuli, ſalmæ, portus, piſcarię, macellariæ, grani, panis, leguminum, vini, olei, bladorum, & huiuſmodi mercium, affidaturæ, herbagii, paſcuorum, ius glādium, ius caſei, baractariæ, ius olei, & ſimilia: ius ferri, azari, picis, ſalis, ſtaterię, ponderum, menſurarum: de quibus in regia camera ſummarię. Nec vectigal eſt ſoluendum pro nouo vectigali impoſito contra ius diuinum: & humanum vt docet Yſaias in x. c. habetur in c. quāto, capitulorum regni, & per ſcriben. ibi.

205 † Omnis nempè ciuitas non recognoſcens ſuperiorem: habet regulariter ius, & poteſtatem imponendi vectigalia noua: & illa exigendi notat Bald. in c. i. de pa. tenen. & in l. fin. C. de vectig & commiſſ. & per d. Ant. de Butr. in c. ſuper, de verb. ſign. & per Glo. in aucten. de defen. ciuit. in §. iuſiurandum, & Ang. in l. ii. ff. de appella. & per Bar. & Saly. in l. ve-

ctigalia, C. de vectig & commiſſ. & idem eſt in aliis ciuitatibus habentibus merum, & miſtum Imperium cum gladii poteſtate ex priuilegio Principis, vel ex legitima conſuetudine, aut lege, vt dicebat Bal. in tit. de pa. conſtan. & Bar. in l. pręſides, C. de epiſc. audien. & in l. quo minus. ff. de flum.

206 † Et ſtat firma regula quòd recognoſcentes ſuperiores non poſſunt imponere noua vectigalia ſine licentia & auctoritate ſuperioris petita & obtenta vt d. l. vectigalia & l. non ſolent, & per Docto. ibi, & in l. ſi publicanus, ff. de publ. & vectig. & per Specul. in tit. de cauſa ꝓprie. & poſſ. §. i. & §. in omnibus, verſi. quid de collectis quæ imponuntur ex cauſa neceſsitatis: vt dicit Ang. poſt Glo. in auctē. quib. mod. effici. ſui & Bal. & Imol. in l. iii. ff. de re iudic. & Bal in cap. primo quæ ſint regal. in l. etiam, C. de execut. rei iudi.

207 † Quæro ſi gabellarius habeat ius in re: quę incidit in commiſſum? dic quòd ſic: vt ſuperius dixi & idem fortè eſt dicendum de bonis illius: qui debuit ſoluere collectas & non ſoluit. l. i. & ibi Glo. & Bar. C. de vēd. rei fiſca. lib. x & in l. creditor. ff. de actio, emp. & ēt ꝓ pœna ſcd̄m Bal. in l. fi. C. ſi adue fiſc. & in re ipſa collectāda tm̄. l. i. C. ſi propter publ. penſitatio. & per Bar. in l. fi. C. de iur. emphy.

208 † Quæro de eo, qui habetur pro ciue, An ex forma ſtatuti teneatur ſoluere gabellam & collectam impoſitam ciuibus, dic quòd ſic: ſecundum Bal. in l. quòd fauore. C. de legi. quia tale ſtatutum faciens noſtri pro ciuibus eſt fauorabile: licet in hoc reſultat in odium, quòd teneatur ad gabellam, ſeu ad collectam, & tale odiū: quod afficit veros ciues: in hoc non conſideratur, habetur plenè per Bar. in l. ſi is qui pro emptore. ff. de vſucap. & in l. maritus. ff. de adult. nam haberi pro ciuibus eſt fictio ſecundum Glo. in l. mercis. ff. de verb. ſigni. & Bal. in l. ingenui, C de ingenu. & manumiſſ. & tale ſtatutum quòd habeatur pro ciuibus intelligitur quo ad fauores: & non quo ad omnia ſecundum Bal. in l. Ruffinus, de milit. teſta. & propterea habiti pro ciuibus gaudebunt exemptione gabellarum, conceſſa ciuibus. Nec debet priuilegium inductum cauſa fauoris extorqueri in odium: vt d. l. quod fauore, & per Bal. in c. i. de natu. feud. in vſib. feud. Et plus dicit Bal. in l. fi. C. de fidei cōmiſſ. quòd forenſis: effectus ciuis eſt immunis à collectis. Et an habiti pro ciuibus: vt ciues retineant priora priuilegia quæ ante habebant, dic ꝙ ſic, tenet Bar. in l. nō tantū. ff. de bo. poſſ. ſecūd. tab. & Bal. in l. ea lege. C. de cond. ob cauſ. & per Doct. in l. falſa. ff. de condi. & demonſtr. Nec poteſt ciuis poni in æſtimo villę, vt euitet onera ciuitatis. l. vnica, C. ſi cui iat. relict. ciuit. lib. x. vbi habetur fiſco applicari feudum: quem quis prętulit, ciuitati fugiendo, ne vocetur ad conſilia.

209 † Quæro ſi pręſides prouinciarum: auditores officiales, rectores, magiſtratus, cōmiſſarii: principum muliones, agaſones, portantes res principum ſuorum, & pro eorum familia teneantur ſoluere gabellas pro ipſorum rebus ad vſum ſuū portatis dic non teneri. l. ſi publicanus. §. rebus, & ibi Glo. ff. de pub. & vectig & l. vniuerſa, & per Bal. C. de vectig. & commiſſ. & l. licitatio. §. res. ff. de publ. & ꝑ Bar. in l. i. C. de luſtr. au. corron. lib. xi. Et licet non teneantur ſoluere gabellas prędicti pro rebus, quæ pro vſu ſuo portantur. l. cenſoria. ff. de verb. ſigni. tenentur tamen denunciare publicanis & accipere apodiſſam aliàs confiſcatur ac ſi ſolui debuiſſent, vt ſuperius dixi. l. fi. §. diui quoque fratres lib. ii. ff. de publ. ita tenent Bar. iuris luminare maius, & Nicol. Criſpus de Neapoli per Gl. in l. athlethæ. ff. de excuſ. tut. officiales publico, vt ſunt ſapientes Rauennæ Anciani & conſules ciuitatum deputati ad regimen publicum fore immunes à gabellis & collectis extraordinariis tantum, & non ab ordinariis. l. i. §. patrimonii, ff. de mune. & oner. l. fi. C. de exacto, trib. & l i. C. de apoc. publ. lib. x. habetur ꝑ Bar. optimè diſtinguentem in l. i. C. de immu. nemi. concedem, & in l. i. C. de mulio. & in quo loco, & l. curia. C. de decur. diſtinguendo onera perſonalia, & realia: ad

prædicta facit conſilium aliàs per me fa
ctum in ciuitate Neapolis in cauſa ver
tente inter officiales forenſes, & gabel-
larios terræ Atripaldi: & bene ſcripſit.
D.Par. de Put.in ſolẽni ſuo tractatu ſyn
dicatus in verſ.& verbo gabella:vbi opti
mè concordat opininionem Gloſſarum
ad inuicem diſcordantium in præmiſſo
caſu:concludendo officiales: & magiſtra
tus,vbi gerunt officium & magiſtratum,
non teneri ſoluere aliquam gabellam:te
net Glo.in l.onera.ff. de mune. & oner.
& Bar.in l.atlethæ.ff.de excuſ. tut. & in
l neminem.C.de ſacroſ.eccl.& in l. acto
res,C.de exactor.trib.lib.x.vbi dicit te
neri ad collectas.l.i.C.de immun. nem.
conced.lib.x.

210 † Quid ſi collegiati officiales immunes
fuerint à gabella, & à collectis: & alii
poſt officiales fuerint additi in dicto col
legio ſuprà numerarii:vt ſæpe contingit
cauſa neceſsitatis. An ipſi additi ſupra-
numerarii fuerint & ipſi immunes à ga
bellis & collectis & ab aliis oneribus: ꝑ
ut ſunt primi alii de collegio ordinarii,
dic ꝙ ſic:ita cõſuluit Ale.de Imo.in cõſ.
clxxvii. Antiqui tamen ordinari tene
bunt præeminentiam in cundo,& ſeden
do,& loquendo:quibus gradatim deficiẽ
tibus in locum antiquorum ſuccedent
& illud tenebũt ſupra numerari: & aliis
poſt ipſos collegiandis:licet in antiquo-
rum locum ſucceſſerint:& ita Reuer.D.
Cardi.de Anchona. D Petr. de Acoltis
de Arecio vir profundæ ſcientiæ deter-
minauit differentiam ſeſsionum vocum
& præcedentiæ,& vertentẽ inter canoni
cos antiquos,& nouos præbendatos ſu-
pranumerarios,vtriuſque capituli cano-
nicorum:cardinalium,& cantorum,ſan.
Rauennatis eccleſiæ per tex. in c. epiſco
po.xvii.diſtin.& hic Reuer. D. Cardin.
fuit filius olim recollendæ memoriæ ex
cellentiſsimi domini Franciſci de Aco-
litis de Aretio: & fuit de Rota Romanę
curiæ,& factus poſt à Iulio II. in ciuita
te Rauennæ, Card. ſciẽtia ſua maxima:
& poſt mortem Reueren. D. Cardin.de
Fliſco habuit Archiepiſcopatum eccle-
ſię Rauennę, & fuit ſubrogatus in ius
defuncti Cardinalis de Fliſco; cum quo
primo in rota litigabat dictũ archiepiſco
patum: quorum amborum Cardinaliũ
digniſsimorum,& nobilium, anima re-
quieſcat in pace &c. Hic Reuerendiſsi-
mus D. Petrus de Acoltis Cardinalis
meritiſsimus renunciauit dictum archie
piſcopatum Rauennæ nepoti ſuo digniſ
ſimo D. Benedicto de Acoltis: quẽ etiã
per Clementem ſeptimum Pontificem
maximum decorare fecit dignitate Car
dinalatus.

211 † Quæro de oratoribus ſiue legatis vul-
go dictis ambaſciatoribus, an teneãtur
ſoluere gabellam pro rebus: quas ſecũ
portant pro ſuo uſu: dic non teneri: ſed
ſi portauerint bona & res non ſui vſus
gratia ad locum: quo uadunt de his tene
buntur:niſi aliter vſus patriæ,lex vel cõ
ſuetudo diſpoſuerit,habetur per Glo.in
l.ſi publicanus.§.de rebus.ff.de publ.ſed
non tenebuntur ſoluere pro illis rebus,
quas portant de loco vnde reuertuntur.
l.à legatis C.de vectig. & cõmiſſ. habeẽ
per Io.Firma.in vii.par.ſui lib.vectig.

212 † Quero de publicanis quibuſdam mo-
dicæ cõſcientiæ,qui ſcienter illicitè exi-
gunt & extorquent à tranſeuntibus, &
à mercatoribus, & à nautis:qua pœna te
neantur pro illicitè exactis per ipſos, &
eorum familiam: dic teneri vt aliàs dixi
pæna furti,& actione furtiua.l. etiam,&
ibi Doct.C.de furt.tenentur quoq; edi-
cti prætoris actione in factum hac diſtin
ctione. Si ignorantes ad duplum infra
annum: niſi exactum reſtituatur.c.i.§.
conuenticulas & ibi Bald. de pa. iuram.
firma. Poſt uerò annum tenentur in ſim
plum: & ſi ſoluerint ante ſententiam li-
berabuntur publicani à pœna.l. hoc edi
cto.ff.de publ. & ita formabitur libel-
lus: Peto querelanter talem publicanũ
ſcientem me in aliquo non teneri pro
gabella: & exegit à me ſeu ab inſtitore,
vel ab exercitore meo,vel factore, & ne
gociorum meorum geſtore,&c. decem
aureos indebitè & iniuſtè: quæ mihi re-
ſtitui in duplum peto & inſto:& propo-
no ad hoc actionem in factum ex edicto
prætorio de publicanis:vt not. Spec. iu-
ris

ris in tit. de cenſ. in §.ii. & Io. Bertach.
de Firmo in ſuo tractatu gabell. vbi dat
formam poſitionum & ſententiarū &c.
213 †Et ſi priuata auctē. vel propria exegerit
tenebuntur in quadruplum : & ita con-
dēnabuntur vt fures & etiam capitaliter
punientur pp conſuetudinē.l vnica iun
cta Glo. C. de ſuperexact. lib. x. Nam illi
qui illicitè extorquēt: ciuiliter, & crimi
naliter rectè punientur ꝑ ius dicentes
ſuperiores. l. ita permittente, & l. licita-
tio. §. illicitè, ff. de publ. & vectig.
214 † Quęro ſi publicanorū voragine vltra
debitum exigētinm mercatores poſſunt
de iure fraudare gabellas impunè: hac de
cauſa ꝙ nimis, & indebitè & vltra debi-
tum granant vt ſupra dixi : tenet Bal. ꝙ
ſic in l. iii. C. de naut. fœnor. quia iſti nō
dicuntur fraudare gabellam, ſed vitare
grauamen: ſecundum Abb. in c. innoua-
mus, de cenſ. & qui frandem excludit nō
dicit fraudē facere: ſecundū Bar. in l. cum
pater. §. Ticio, ff. de leg. ii. qm̄ publicani
non dn̄t abuti gabella: & ſi abutunt eſt li
citū fraudare illos: ſcd̄m Bal. in c. i. q̄ ſint
rega. & ī l. veluti, & ꝑ Ang. ibi. ff. de iuſt.
& iur. & in l. ii. C. de cadu. tollen. & per
Bar. in l. vectigalia. ff. de publ. nam ſicut
pp illicita publicant licita. ita pp exceſ
ſum illicitæ exactionis licet vitare licita
ſcd̄m Bal. in l. cū ꝓponas, C. de naui. fœ
nor. idē dicit d. Matth. de Affl. in cōſt. re
gni Neap. īcip. magros fūticarios ī x not.
215 † Publicani dicuntur: qui ſunt cōducto-
res iuris publici : & publico iure fruunt
vectigalium conductorū, & hos quidam
publicos canes vocant : vt canes publicè
latrantes & clamantes: alienaq; peropiā
tes & furantes mortifeta eorum cōſcien
tia craſſa. l. i. cum Glo. & l. quanto, ff.
de publ. & l. eum qui, & l. publica. ff. de
verb. ſign. Publicanos enim non teſtes
idoneos nec omni exceptione maiores
eſſe dicuntur tenet Spec. iuris in tit. de
teſt. & de oppoſitionibus cōtra teſtes ibi.
Item quia periutii publicani &c. & dice
bat Abb. in c. nouit, de iudic. publicanos
eſſe quaſi publicè peccātes: & dixit Imo.
in l. quanto, ff. de publ. fore notandum: ꝙ
eo ipſo ꝙ quis eſt publicanus non præſu
mitur vir bonus niſi aliter appateat de
bono nomine & fama ipſins.
216 † Item quæro de furtis publicanorum
cum teneant notoriū & famoſum nomē
latronū publicorum de die : & de nocte
futantium : nam fures dicunt à furuo ꝙ
eſt nigto: quia de nocte furantur. l. i ff. de
furt. Sed publicani tenent peius nomen
q̄ fures: quia in nigro, id eſt, de nocte, &
in alba luce de die apparente Sole, & eo
exiſtente furantur manifeſtè.
217 † An teneantut publicani pro furtis &
damnis datis & factis per eorū ſeruos: ni
ſi ſeruos exhibuerint ꝓ noxa, dic ꝙ ſic:
& ꝙ inſolidū teneant ſine noxę deditio
ne. l i. & l. quātæ audaciæ, ff. de publ. & ꝑ
Doct. & l. i. ff. de noxal. & l. iii. §. penn. ff.
de publ. & l. i. ff. naut. caup. ſtabul. & l. i.
ff. ad leg. Iul. repetund & l. cuiuſcūque,
§. Labeo, ff. de inſtit. actio. & ꝑ Bar. in l.
familiæ, ff. de publ.
218 † Et quando officiales tenentur ꝓ fami-
lia, & famulo viuo; & quādo ꝓ mottuo:
notat Bar. in l. i. §. familiæ. ff. de publ. &
ꝑ Doct. in l. i. C. de aſſeſſ. & in l. quoties.
ff. de noxal. Et familię nomen intelli-
gitur tā de liberis, quam de ſeruis, qui in
eodem ſunt deputati: & habent miniſte-
rio, & dictio familię multas habet ſignifi
cationes. l. ꝓnuntiatio, §. famil. ff. de ver
bo. ſign. cū ſimil & l. fin. C. de verb. ſign.
& l. ſi ex duobus, ff. de neg. geſt. & l. i. &
ii. ff. de inſtit. actio. Eſt bene notandū
ꝙ remediū ordinariū non tollitur per ex
traordinarium: ſi fuerit introductū cau-
ſa iuuandi. l. i. ff. de publ. & vectiga.
219 † Pro familia dat actio contra oēs ſocios
publicanos: quamuis illa ſit in dominio
vnius eorū & ex pluriū facto agit contra
dn̄m: ac ſi vnus feciſſet: & ſi plures publi
cani acceperūt aliqđ illicitū, an inſolidū
poſsint oēs cōueniri ꝓ illicitè exactis: dic
ꝙ ſic, ſi aliter nō ſit ſoluēdo ille: q indebi
tè exegit aliàs nō: cū quilibet teneat pro
parte ſua tm̄. l ſi multi, & ꝑ Doc. ibi. ff. de
pub. ſed īter oēs ſufficit vnā pœnā ſolui:
ſcd̄m Bal. ī rub. de pęn. iud. q malè indi.
& Bar. in l. ſi qs, ff. de iuriſd. omn. iud. Et

ſi plures in fraudē fiſci emerint: omnes tenentur ad ſolidum quadruplum.l. aufertur.§.fi.& l.qui cōtractibus,ff. de iur. fiſ.& in furto omnes tenentur inſolidū: not.Io. de Firmo in ſuo tract. gabell. in ii. par. col.vi. vbi habet gabellarios plures teneri pro parte in dubio ad ſoluendum fiſco:niſi ſe inſolidum obligauerint ex pacto: vel niſi aliter ſit inops vel abſens:quoniam tunc inſolidum fiſco tenebuntur aucten.hoc ita.& per Glo.ibi & Doct. C.de duob.reis, & l.i.C. quo ord. quis conuenia.lib x.& contra extorſiones,temeritates, & audacias publicanorum committitur edictum prætorium de publ.& in duplum tenentur extorcto rum indebitè. l.i.ff.de publ.& l.i.C. de ſuperexacto. lib.x. Quæro de eo, qui qui tentauit fraudare gabellam:an paria ſint,vt de eo,qui eſt in fuga vel in præparatione fugę.l.quæſitum.ff. de pign.& l. ſi quis.C.de epiſ. & cler.dic ꝙ non de iure cōmuni: cum non puniatur affectus, non ſecuto effectu conſumato. niſi eſſemus in atrociſsimis delictis,vt in aſſaſſinio,ſacrilegio, crimine læſę maieſtatis, & ſimilibus:vel aliter dictaret ſtatutum aut conſuetudo: & in Regno Siciliæ eſt conſtitutio incipiens magiſtros funticarios:quæ punit tentantes. l.i.& ii.C. de vectig.& cōmiſſ.& in l.cōmiſſa,& ꝑ Scriben. ibi,ff.de publ.& ſic ꝑ delictum hoc: merces ꝑdunt ſecuta ſentētia.l. ſi quia, & ꝑ Bal.ibi.C. vnde ui. Fraudās gabellam ſi moriat, infra quinquenniū fiſcus pōt vēdicare res: q̄ inciderunt in cōmiſſum. Sed lapſo quinquennio non aget fiſcus not.Bal.in l.ii.C.de vecti.& cōmiſ.

220 † Et hæc actio datur contra hæredes cōſocii publicani ꝓ quanto ad eū peruenerit.l.cum ſi exibuiſſent,cum ſequē.ff. de publ.quod non procedit in aliis ſocietatibus.l.adeo ff. pro ſocio & ibi ꝑ Scribē. & an tranſeat ad hæredē hæredis: habet ꝑ Firm.in lib.ſuo gabel.in vi.col.ii.par.

221 † Publicani autem dicunt illi: qui ſunt poſiti ad exigendū vectigalia publica: ſiue pro fiſco,ſiue ꝓ ſe fiſci loco & nomine exigant;ſoluendo tñ quid fiſco Cæſaris,à quo dicta vectigalia conduxere ſeu emerunt.l.quantę,§.fi.ff.de publ. & vectib.& ibi Glo.& in l.eum qui vectigal. ff.de verb.ſign. Et ꝓpriè ſunt publicani: qui vectigalia habet populi Romani: & in propriè ſunt aliarum ciuitatum vt in d. l.eum qui,Fallit in dominis Venetis:qui viuunt lege ſua veneta: & non lege Imperiali: nec recognoſcunt ſuperiorem.l.i. & per Bal. ibi.ff. de rer. diuiſ.& per Saly.in l. i.C.de naut.fœn.

222 † Et an poſſint gabellarii intereſſe menſurationibus rerum venditarum:vt puta olei,frumenti, & ſimilium rerum venditarum,dic ꝙ ſic.l. ſi quis,& ibi Bal.C.de vectig.& commiſſ.

223 † Et cum ſal ſit de regalibus Principis quæritur, ſi aliquis vendiderit ſal ſine principis licentia,& ſeu ſui fiſci, vel publicani loco fiſci exiſtentis. An cadat in cōmiſſum, & perdat ſal, & pretium: dic ꝙ ſic,& applicabitur fiſco:vel publicanis loco fiſci exiſtentibus. l. ſi quis, & ibi Bal. Saly.& ſequaces, C.de vectig. & cōmiſſ.& l.creditor.ff de actio.empt.& eſt notandum ꝙ iudices debent habere in ſe ſal ſapientiæ: vt ſacertotes qui ſunt ſal terræ: vt docet Euāgelium.l i.ff. de iuſt. & iur. & iudices debent habere in ſe ſal & non fatuatum,ſcilicet ſcientiæ & conſcientię;aliàs ſal ſcientię ſine conſciētia eſt diabolicum.c.æterni,de re iud.

224 † Et an portantes ſal per terras Principis locantis ſalmas:teneātur ſoluere gabellas cōmunitatibus dictarum terrarū ſubditarum eiuſdem Principis,dic ꝙ ſic: quia priuilegium ꝙ non ſoluatur gabellbellæ per fiſcum eſt ipſius fiſci: & non aliorum,l.licitatio, §. fiſcus, & per Bar. ibi.ff.de publ. quod intelligit de ordinatio onere: ſecus de extraordinario idem Bal.in loco prædicto in §.mercatores:ad quod fiſcus non tenetur: nec qui locum habent ipſius:vbi dicit Bal.& Dy.de Mugillo Mutinenſis:ꝙ ementes frumentum & ſalmas à Principe non tenentur ſoluere vectigalia extraordinaria:& ꝑ Ange.in l vectigalia.C.vt no.vectig.

225 † Statutum dictat aliquem puniri pœna dupli, tripli, aut quadrupli. An maior vel minor pœna ſit attendenda: dic mi-

norem, eſſe attendẽdam: quia regula eſt
iuris, ꝙ in contractibus, & pœnalibus ꝙ
minimum eſt attendendum in dubio: &
ſimplum in illo cõputabitur. l. quidq̄d.
ff. de verb. obl. & ſic non erit in totũ pœ-
na, niſi expreſſè hoc dicatur. l. hoc edi-
cto, & per Bar. ibi, ff. de publ. & vectig.
prędictis accedunt dicta per Bar. in l. ma
nus. §. duobus, ff. de leg. ii.

226 † Quæro de ſtatuto diſponente ſolui ga
bellam ꝓ lapidibus. An cõprehendat la-
pillos pretioſos, videlicet gẽmas, & mar
garitas, carbonos, iacintos, adamantes,
& ſimiles lapides: ita ꝙ de ipſis ſit ſoluẽ
da gabella virtute dicti ſtatuti: dic ꝙ nõ
ſecundnm Bar. in l. fin. §. ſpecies. ff. de pu
bl. quia appellatione lapidum non ue-
niunt lapides pretioſi: quæ nam ſit diffe
rentia inter lapillos, gemmas, & marga-
ritas: habetur in l. ſi non ſunt, ff. de aur.
& argen. lega. & an appellatione lapidũ
veniat calx quæ ſit ex lapidibus: habe-
tur per Spec. & per Io. And. in add. in §.
i. in tit. de loca.

227 † Item quæro ſi lapides pretioſi ſint in
ter mobilia, uel immobilia: dic eſſe inter
mobilia: niſi ſint deputati pro murando
ędificio: habetur in Spec. in tit. de fruct.
& intereſſe & per Bal. ibi in addi. & per
Angel. in aucten. de nupt. §. & quia pa-
rum, col. iiii.

228 † Et facit ad quęſtionẽ de pecunia: quæ
inter mobilia eſt. l. Iulianus, §. fuit quę-
ſitum, & per Doct. ibi poſt Glo. ff. ad Tre
bell. & in l. cętera, § ſed ſi parauerit, ff. de
leg. i. etiam ſi ſit redacta ex venditione
rei immobilis ſecundum Bal. in l. demũ.
C. de colla. tamen ſi eſt deſtinata ad em
ptionem prædiorum vrbanorum, vel ru
ſticorum dicitur immobilis, & ſine de
creto non poteſt alienari ſecundũ Doct.
in d. §. ſi parauerit, & bonus eſt tex in l.
quid ergo, in § quid ergo, ff. de cõtra. iu
dici. tutel. & per Firm. in ii. par. octauæ
par. princip. ſui lib. vectig. col. i. vſque ad
decimam quæſtionem incluſiuè.

229 † Quęro de pœna fraudati vectigalis: an
tranſmittatur ad hæredem vt aliàs dixi:
dic ꝙ non: niſi poſt litẽ conteſtatã: & pu
pillus poteſt euadere pœnam cõmiſsi ip
ſo iure. ſi infra triginta dies ſoluerit. l. ſi
publicanus. §. fi. & l. Imperatores, ff. de
publ. & vectig. & de cõmiſſ. eorum. Di
cebat Bar. in l. ii. C. de publ. & commiſſ.
poſſe fiſcũ, ſeu ab eo conductorem gabel
larium vendicare rem quæ incidit in cõ
miſſum etiam poſt mortem fraudantis
ab hærede mortui fraudãtis, & plus etiã
dixit Bar. vendicare poſſe ab omni etiam
ſingulari poſſeſſore, & ſucceſſore: & tem
pus inſpicitur quo quis poſſederit: non
tempus quo quis repulſus per uim receſ
ſerit vt in l. cõmiſſa, C. de vectig. & com
miſſ. & ratio eſt quia dominium rerum
transfertur ipſo iure in fiſcum: ergo &
pœna tranſit in hæredẽ, & in quemlibet
poſſeſſorem. licet poſſeſsio nõ transfeta
tur niſi facto hominis: ut ſupra aliàs di-
xi, id eſt per ſententiam iudicis cõpeten
tis, & quatenus ad hęredẽ peruenerit a-
ctio datur. l. ſi publicanus, ff. de publ. &
per Bar. in l. i. C. ne ex delict. defunct.

230 † Quæritur ſi contra fraudantes gabel-
las, & non ſoluentes collectas poſsit fie-
ri ſententia diffinitiua lite non conteſta
ta. Bar. Bal. & alii in l. ii. C. vbi quis de
curio. vbi ponit de obligato ad publicas
functiones fiſcales: tenent ꝙ ſic, & dicũt
valere ſententiam litè nõ conteſtata in
cauſis vbi ꝓcedit̃ ſummariè, & de plano
ſine ſtrepitu, & figura iudicii. ſecundum
Inno. in c. cũ olim, de accuſa. & Lanfran.
de Oriano in clem. ſępe, de verb. ſigni. &
Firm. in ſing. ſuo tract. gabell. in vlt. par.
in vi. col. ibi vigeſimo quæro &c. Ponit
multos caſus in quibus valet ſententia
diffinitiua lite nõ conteſtata: & per Lan
fran. in prææallegato loco.

231 † Quid de pœnis fraudantium gabellas
an veniant in venditione, & locatione ip
ſarum gabellarum tenet Bal. ꝙ ſic in l. i.
de fruct. & lit. expenſ. & in c. ii. de feud.
cogn. in vſib. feud. Cyn. in l. creditor. ff.
de actio. empti.

232 † Firmat Bal. in l. i. C. de caduc. tollen.
& in l. iii. C. de naut. fenor. vectigalia im
poſita ꝑ inferiores à Principe ordinario
priuilegio, uel ꝑſcriptione vt aliàs dixi
non poſſe ſine peccato fraudari à ſubdi-
tis ſuis, ſed benè à forenſibus: & ſi paſſa-

getiys cum ſcapha in flumine debens re
cipere vnũ denarium & receperit duos:
licebit tranſeuntibus fraudare gabellam
iniuſtam, & ire aliò declinando paſſa-
giũ: & ꝙ ipſe paſſagerius tenetur ad in-
tereſſe paſſus deuiati culpa ſua domino
ipſius paſſus: quibus addo not. ꝑ Abb. in
c. innouamus, de cẽſ. & per Pet. de Anc:
& Moder. Phili. Decium mihi valdè ami
cum in reg. poſſeſſor. de reg. iur. & ibi ꝑ
Dyn. & Io. And. & Bal. in l. ii. ff. de rer.
diuiſ. & in l. veluti. ff. de iuſt. & iur. vbi
firmant clericos, & laicos ſine peccato
fraudare gabellas illegitimas cum ꝓpriè
non dicatur fraus, nec propriè fraudare;
ſed onus vitare, & extorſionẽ, & oppreſ-
ſionem fugere pro libertate legitima prę
bendo cauſam ne gabellarius iniuſtus in
currat peccatum iniuſtè recepti, ſeu reci
piendi, & inde reſtituendi cũ ipſi non re
mittatur peccatũ, niſi reſtituatur abla-
tum; niſi debita facta reſtitutione. c. ſi res
aliena. xiiii. q. vi. c. qui rapit. xvii. q. iiii.

233 † Ipſis autem ciuibus qui ſibi ex ſe abſ-
que principis auctoritate ob neceſsita-
tes ſuas poſuerunt gabellas, & collectas:
non eſt licitum eas ſine peccato frauda-
re: quia ipſas ſibi cõmuni conſenſu im-
poſuerunt: reliqui autem non iure tenen
tur ad aliquã ſolutionẽ dictarum ciuiũ
impoſitionum. Et ſi ab aliis exegerint
tenebuntur ad reſtitutionem; & vlterius
habent confiteri de peccato Nam poni
debet vectigal. legitima cum cauſa, & ea
ceſſante exigi non debeat: videlicet ſi ꝓ
ponte faciendo, & pons eſſet factus, &
ſummerſus, aut ꝙ excederet legitimum
modum exigendi: & quòd talis impoſi-
tio eſſet nimis: vt dicit Bal. in rub. ff. de
rer. diuiſ. col ix. & ꝑ Hoſtien. in ſumm.
de cenſ. in §. ex quibus, & per Azo. in
ſumm. C. de rer. diuiſ. & per Fely. in c. i.
col. xiii. de conſt.

234 † Quæro ſi fraudans gabellas licitas poſ
ſit capi ꝑ repreſaliis: dic quòd ſic: quia
fraudauit gabellas: quòd ſecus foret ſi
ſoluiſſet ꝓ licitis, vel fraudaſſet illicitas:
qm̃ tunc capi nõ poſſet ꝑ repreſaliis ſe-
cundũ Bal. in c. i. quæ ſint regal. in vſib.
feu. & in auct. habita, C. ne fil. ꝓ patr.

235 † Quid ſi ſunt conceſſæ repreſalię cõtra
ciues ciuitatum Tuſciæ. An illi qui nati
ſunt in caſtris Tuſciæ poterint capi vir-
tute dictarum repreſaliarum: dic ꝙ non,
cum illi non ſint ciues Tuſciæ de aliqua
orti ciuitate Tuſciæ: Ita tenet Bal. ſingu
lariter in l. ſi in aliquam. ff. de offi. pro
conſ. & lega. & de hac materia repreſa-
liarum habetur in l. omnino. C. ne vxo.
pro mar.

236 † Conſuetudo eſt ſeruanda in vectigali-
bus, & in eorum ſolutionibus: & onus
probandi vectigal incumbit poſſeſſori:
vt in l. ſi publicanus, & in l. Imperato-
res. ff de publ. & vectig. & fructus vecti-
galiũ veniunt diuidendi iudicio commu
ni diuidundo, & nõ adiudicandi vt aliàs
dixi per tex. in l. communi diuidundo. ff.
com. diuidum.

237 † De gabellario quęritur vnius territo-
rii ſtans in finibus: an debeat exigere ga
bellam, anteq̃ exeat mercator de territo
rio ſuo, & intret vicinum territoriũ alie
num: dic ꝙ ſic: vt de nauta anteq̃ tranſ-
uehat viatorem cum naui, ſcapha, rate,
aut fauſello in aliud lictus ſiue ripam ali
cuius maris, ſeu fluminis: poteſt petere
ſibi ſolui naulum, ſeu mercedem tranſ-
fretationis, paſſus, ſeu tranſitus: tenet
Bal. in l. venditor. §. conſtat. C. comu.
prædi.

238 † Occurrit caſus ſi propter non ſolutum
vectigal. res tota incidat in commiſſum:
Diſtinguendum puto: aut quis ommiſit
ſcienter profiteri ſe tantum debere ſol-
uere fiſco nomine vectigalis, aut ciuita-
ti; & tunc res tota incidit in commiſ-
ſum. l. commiſſa. ff. de publ. & per Abb.
in conſi. lxvi. aut profeſſus eſt & non ſol
uit: & tunc ſola octaua pars publicatur:
aut ignoranter, vel per errorem ommiſit
profiteri: vt ſupra aliàs dixi: & tunc ſi
fuerit deceptus per publicanum non ca
dit in commiſſum: ſed duplicatur octa-
ua pars vt in l. fin. §. diui quoque fratres.
ff. de publ. & vectig. & de commiſſ. eorũ:
& l. i. C. eod. tit.

239 † Qua actione fraudantes gabellas con
ueniantur: dic conditione legis, ſeu ſtati
diſponentis ſolui gabellas: ſecundum
Bal.

Bal.in l. ex placito col. penul. C.de rer. permut.& per Doct.in rubri.titul. ff.de cond.ex lege.

240 † Quo autem iure agant gabellarii pro rebus quæ inciderunt in commiſſum de fraudata gabella: dic ſibi competere rei vendicationem:cum ipſo iure ſit in ipſos translatum dominium vt aliàs dixi. l. commiſſa,& per Doct.ibi.ff.de publ.Bal. tenet requiri factum hominis, id eſt ſententia iudicis competentis, & bene vt aliàs ſuprà dixi:vt poſſeſsio auferatur ab eo probando ſe gabellarium,& fraudem commiſſam, niſi extaret ſtatutum:quòd gabellarii poſsint propria auctoritate auferre ea bona: quæ inciderunt in commiſſum,& idem tenet Bertach.in vl.par. ſui lib.gabell.

241 † Quid ſi vnus ex pluribus dominis mercium fraudauerit gabellam, ſeu vectigalia. An res,& merces totæ tam ſcientis, q̃ ignorantis confiſcabuntur, vel portio tantum ſcientis confiſcabitur, & nõ aliorum ſociorum ignorantium: dic vt aliàs dixi confiſcari ſolam partem ſcientis,& non illorum, qui ignorarunt.l.licitatio. ff.de publ.& per Abb.in c.conſtitui,& in c.innouamus,extrà de cenſ.

242 † Quæro de mulione,ſeu agaſone vacticano,ſeu vectigario vt nominatur in Romandiola:qui tranſiuerit per vnum territorium cum ſalma: & audito ꝙ in illo itinere erant craſſatores, ſiue latrones aliud territorium intrauit: vbi erat ſoluẽda gabella,& nõ ſoluit: an debeat ſalma cõfiſcari dic ꝙ nõ.l.Cæſar,& l.ſi.§.ſi ꝑpter.ff.de pub.& vect. & eorum cõmiſ.

243 † Quid de mulione, & qui portauit res meas contra deuetum,& prohibitionem an teneatur fiſco ad extimationem rerũ; & damnum ſit ſuum, & non meum, tenet Bart.ꝙ ſic in l.ii.C. de nauicul. non excuſ.lib.xii.quia mulio tenetur de periculo rerum,quas portat ſecundum Bald. in d.l.ii.& quando licita cum illicitis publicãtur dixi ſuperius vbi me refero cauſa breuitatis.

244 † Quæro de agaſone, qui repertus fuit in uia recta,& noluerit ſibi perſcrutari à gabellario. An cadat in commiſſum: dic quòd non, ſed puniri poteſt de reſiſtentia.l.iii.& per Bar.ibi.C.de cur.publ. & de angar.lib.xii.

245 † Quid ſi mulus reperiatur oneratus, & ſine mulione in uia non recta ultra terminum territorii an capi poterit per gabellarium:& illum vt in commiſſum inciſum confiſcare:dic quòd non:quia eſſe poſſet quòd mulus aufugerit inuito mulione,& ſic eſt formanda inquiſitio, mulum fuiſſe conductum à mulione, aliàs non concluderetur intentio agentis.l.fin. §.ſerui,& per Bar.ibi.ff.de publ. & vect. & commiſſ.eorum.

246 † Quæro de foreſibus. An liceat eis ignorare ſtatuta & conſuetudines Ciuitatũ, & terrarum circa ſolutionem gabellarum dic ꝙ non l.fin.§.licet.ff. de publ.& vectig.& commiſſ.eorum.l.iii. C.de offi. preſid.l.iii.C.vbi de cum. agi oport. & in hoc ſeruantur ſtatuta, ſeu conſuetudines,tenet Bal.in l.leges.C.de legi.niſi eſſent noua vectigalia,vel quod tale ſtatutum non erat in ſua patria ꝙ deleui,& ſeu de facili eſſe poteſt, & tunc ignarus non punitur l.generali, C. de tabul.lib. x.vel quod tale ſtatutum erat in ciuitate,& per contrarium vſum fuerit ſublatum,vel quòd erat tale ſtatutum in Ciuitate ꝙ in qualibet ciuitate fieri, & eſſe conſueuit, & tunc teneatur.l.fin.C.de iur.& fact.ignor.& l.ſi putator.ff.de leg. Aquil.& per Alb.de Roſa.in i.par. ſtat. & Fran.Lucan. de Parma in ſuo lib. vectig.col.xx.ibi uerſ.viii.

247 † Quid ſi duo forenſes contraxerint in loco vbi ſolui debeat gabella,tenebuntur & ipſi ſoluere gabellam, firmat Ludou. Pont.de Roma in ſing.ſuo. ccccLxxviii. incip.per Italiam, tenet Bald.in l.i.C. de contrahen.empt. & in l.ii.C. mand. in fin.& in l.cũctos populos.C. de ſum. trin.& ſid catho.& in c.i.quæ ſint regal. & in l.iii.C.de naut.fœnor. & in leg.leges la.iii.C.de leg. vbi dicit ꝙ forenſis tranſiens cum mercibus tenetur explorare de gabellariis: aliàs eſt in culpa nec excuſaret ignorantia: quoniam faceret contra generalem conſuetudinem, tenet Bal.in l.iii.C.de naut.fœn. qđ limita

ſecundum Alex.de Imo.in conſi. clxxi. ii.vol. vbi dicit tranſeuntes non eſſe in culpa, ſi gabellarii non venerint in loco paſſagii, & ipſi dimiſerunt pecuniam in lapide ſeu bancha,aut feneſtra ipſius gabellæ domus,vt venientes gabellarii inueniant eam, & ꝙ per hoc comprehenditur ipſos non habuiſſe animum defraudandi niſi noua illicita,& inſolita gabella fuiſſet pœna tamen in caſu fraudati vectigalis dimidianda eſt forenſi: vt tenet Io.And.in add.ad Spec.in titu.de conſt. §.i.& Bal.in d.l.iii.C.de naut.fœno. Et plus dicit ꝙ pęna arbitraria intelligitur dimidia eius quæ taxata eſt à ſtatuto qđ eſt valde notandum.

248 † Forenſes an dicantur illi:qui ſunt ſubditi caſtro epiſcopatui,& ecclefię,& ſtante ſtatuto gabellam ſolui per forenſes an prædicti ſubditi teuebuntur ſoluere vt forenſes?dic ꝙ non:quia illi non cenſentur eſſe forenſes:quorum omnium ſit focus caſtrum prędictũ,renet Bald.in auct. qua in ꝓuincia.C.vbi de crim.agi opor.

Et propriè dicitur forenſis: qui alibi natus eſt: habetur per Paul. de Caſt.in conſi.cxciii.in vlt. col. & per Io.de Fir. in tract.ſuo vectigaliũ in vii. par.col.ii.

249 † Qualiter puniatur publicanus qui decepit tranſeuntes: Et qualiter remiſsio publicani excuſet quem à pœna: Et qualiter ex delicto ſerui nõ propoſiti ad exigendum vectigal non teneatuc publicanus pœna ædicti prætoris: Et qualiter ꝓ veteranis militibus non ſoluitur vectigal:& pro nouitiis, & tyronibus ſoluat: Et qualiter ad publicationem ſerui non venit peculium in publicatione.Et qualiter fugitiui ſerui non incidunt in commiſſum:quia ſine iuſſu dominorum fines ſunt tranſgreſsi l.interdum.l.diui quoq; fratres,cum ſequen.§ §.& in §.ſerui, cũ præceden.duobus.§ § ff.de publ.& vect. & commiſſ.eorum.

250 † Et ſi quid indebitè vel per vim acceperit publicanus,vel eius familia ipſo ſciente & mandante, vel ignorante,& inde ratum habente, vel familiam non exhibente,nam in delictis etiã ratihabitio æquiperatur mandato,& qualiter puniatur dixi ſupra:& habetur in l.i.§.deceſsiſſe, & l.quoties. ff.de vi & vi arm. habetur per tex.in l.i.iuncta Glo.ff. de publ.& vect.

251 † Officiales communis plus debito exigentes,qualiter puniantur:dic illos puniri debere ſine venia vt dicit Ang. in l.nemo.C.de exact.tribu.lib.x.vt aliàs dixi.

252 † Quæro de caſu: Comune Fauentiæ ꝓ faciendo datium ſuum vini,vel frumenti miſit ad deſcribendum vinum,& ſeu frumentum officiales ſuos:qui in deſcriptione dimiſerunt ſcribere multum vinum, ſeu frumentum:& hoc nunciato communi alios miſit ad deſcribendum:qui in notando, & deſcribendo reperierunt magnam vini,& frumenti quãtitatem , qua pœna teneantur dicti primi officiales , q non iuſtè ſcripſerunt: dic quòd tenebuntur de ſuo ꝓprio.l.ſi.ff.ſi menſ.falſ. mod. dixer.& l.ſi quis.C.de bon.proſeipſorũ.

253 † Quanto tempore duret actio ꝓponenda pro ſolutione vectigalis conſequendi à publicano dic quinquennio & non vltra.l.ii.C.de vectig.& commiſſ.& ſic cõmiſſum peti non poteſt poſt quinquennium. Nec pretium ante peti poteſt rei ſine dolo peremptæ: quæ cecidit in commiſſum habetur per Bald.in l.ii.C. de vectig.& commiſſ. vbi dicit ſi peccẽt in foro conſcientiæ poſt mortem vltra quinquennium defraudata gabella cum non pœniteat nec detur venia culpæ.e.legati,xxiiii.q.ii.& per Glo. in c.denique iiii.diſtin.vbi dicit eſſe ſecus in venia pęnę:cum Deus poſt mortẽ illicò iudicat omnes c.tempus.xii.q.ii. & per Bald.in l.fin.C. ſi propter publ. penſit. vbi dicit fraudatorem gabellarum non teneri infra quinquennium de caſu contingente in rebus:quæ inciderunt in commiſſum: neque de culpa leui,neque de leuiſsima: ſed tantum de lata culpa. Et infert de eo,qui vadit contra deuetum,& prohibitionem cum frumento, ſi ſpoliatur à piratis non tenebitur ſiſcus ex eo quod frumentum inciderat in commiſſum. Neque pro eo tenebitur communeq; ſeu ſiſcus,aut villa ad emendam damni ſtante ſtatuto quòd teneatur,ſi quis fuerit derobatus in territorio, quia intelligitur de

illis qui ſoluenrunt gabellam in illo loco: niſi in contrarium foret conſuetudo, aut nulla in nullo loco ſolueretur gabella, vel ad locum gabellę deſtinatũ adhuc nõ applicuerit: Sed ante in via recta fuit derobatus: quia tunc tenebitur: niſi in deuio fuiſſet derobatus ubi ibat cauſa fraudandi vectigalia: alia ceſſante cauſa legitima vt ſupra dixi.

254 † Quæro ſi vectigal conceſſum à non habente poteſtatem poſsit præſcribi decennio: dic ꝙ non, niſi tanto tempore cuius inicii memoria hominum non extat in contrarium: poteſt tamen vectigalis præſcribi liberatio non ſoluendi illud per tranſeuntes. 30. vel. 40. annis. l. licitatio. §. earum & per Bart. ibi. ff. de publ. vt in ſeruit. l. ii. C. de ſeruit. Vectigal tamen reſpectu directi dominii præſcribi non poteſt: ſed tantum præſcribi poteſt reſpectu vtilis dominii & datur publiciana. l. cum ſponſus. §. in vectigalibus, & ꝑ Bar. ibi. ff. de publ. in rem actio.

255 † Et quanto tempore præſcribatur ius vectigalium, & an ſemper intelligatur de tanto tempore cuius inicii hominũ memoria non extet in contrarium. l. plures. §. item reſcripſerunt. ff. de pollicit. & l fi. C. de nou. vectig. & per Dyn. & Bart. in l. ſi publicanus. ff. de pub. & ibi per Imo. & Bal. in c. ſi ſuper, de verb. ſignifi. adde quæ dixi in aliis meis libris naualis uide licet in i. lib nu. 81. vſque & per totũ. 90. & in lib. ii. nu. 23. 24. Intelligitur de iuris præſcriptione nemini alteri quæſiti in illo loco: ſecus ſi foret prius alteri ius queſitum, quia ſufficeret minus tempus ad præſcribendum habitâ diſtinctione An præſcribens habeat titulum & ſit in bona fide vel mala: vt habetur de præſcriptione vſufructus dicit Saly. in l. vectigalia C. de uectig. & commiſſ. eorum & Bar. & Docto. in l. ſi publicanus. § in omnibus. ff. de publ. & in d. l. ii. C. de ſeruit. & dat cautelam Saly. in d. l vectigalia, poſt Glo. & Bar. in l ſeruitutes. ff. de ſeruit. Quod volens legitimè probare exactionem decem vel viginti annorũ vel tanti temporis, cuius inicii memoria non extet in contrarium: cum ſufficiat probare quaſi poſſeſsionem exigendi. alleget titulum principis illius, qui potuit illum concedere, & obtinebit licet non aliter probetur de titulo dictæ quaſi poſſeſsionis.

256 † Et à procedat præſcriptio tanta ex conſuetudine non ſoluẽdi vectigalis, uel exigendi per tantũ tempus cuius initii memoria hominum non extet in contrariũ: generaliter procedat de omnibus bonis, etiam de aliis q̃ ſit conſuetum exigi vectigal: dic de rebus tãtum de quibus conſueuit exigi ut dicebat Bar. in l. ſi publicanus, ff de publ. & Sal. in l. vectigalia, in fin. C. de uectig. & commiſ.

257 † Quæro de caſu per ſæpe occurrẽti. Magnifici domini ſapientes ad utilia nobilis patrię meæ Rauennæ licitarunt, & ſeu ſubhaſtarunt uectigalia ſua plus offerenti: & an ipſe publicanus qui dictas gabellas emit & ſeu conduxit ad tempus cogi poſsit ad fideiubendum: dic ꝙ ſic: immò in licitatione uectigalis nõ debet admitti plus offerens, niſi prius idoneè cauerit l. licitatio, & l. fraudati, & per Doct. ibi. ff. de publ.

258 † Et quando fiſcus vendit aut locat prouentus uectigalium ſuorum & ius exigendi illa plus offerẽti recepta ab emente, & ſeu conducente idonea cautione ſibi pręſtita. An ultra triennium concedere debeat dic ꝙ non: quia ſit remiſsio ꝓpter ſterilitatem in huiuſmodi locatione, & conducentes illicò tenentur ſoluere debitum fiſco finito triennio: & inde procedere debet fiſcus ad nouam licitationem pro faciendo nouam conceſsionem. l. penes illum. C. de uect. & l. à diuo Pio ff. de re iud. & per Bart. in l. i. C. de iur. haſte fiſc. lib. x.

259 † Quid ſi fuerit uenditum uectigal panis per ſpacium duorum miliariorum quomodo fiat menſuratio dictorum duorum miliariorum: dic ꝙ incipietur à mæniis ciuitatis & mille paſſus facient vnũ miliare l. mille paſſus. ff. de verb ſigni.

260 † Et quando dicantur uendi, & quando locari gabellæ: dic quòd quando alienantur pro certo tempore & pretium ſoluitur de menſe in menſem, vel de anno in

annum ius vel commoditas exigendi vel
percipiendi fructus:intelligitur & cenſe
tur locata per legem dotis fructus,de iu-
re dotium,& l.arboribus,de vſufr. & per
Fir.in tract.ſuo vect.in.v.par. Et cum
ſit facta vt de menſe ad menſem, & de an
no in annum ſoluatur pretium gabellæ,
vel redditus, cõtractus erit locationis,li-
cet,per verbum impropriè poſitum ven-
ditionis ſit factus contractus,quia impro
priatur tale verbum:& erit locatio & nõ
venditio.l.penes & l.fi.C.de vectig.& p
Doct.in l.cotem ferro.§. qui maximos.
ff.de publ.& in l.locare ff.locati & p Gl.
in l.i.& ibi Bar.& Saly.C.de iur.emphy.
& in l.conuenit.ff. de contrahen.empt.
& per Bar.in l.ii.& in l.item quære. ff.lo
cati & per Bal.in l.æde,& in l licet.C.lo
cati & ibi per Doct nam in locatione pre
tium remittitur & non in uenditione,
habetur in c. propter ſterilitatem,extra
de locato.

261 † Quæro de conductore & ſeu de empto
re gabellarum:qui eaſdem gabellas alte-
ri locat & ſeu vendit commoditatem ſui
iuris exigendi & inde fugiatur:aut nõ ſit
ſoluendo,an in ſubſidium habebit fiſcus
ius contra ſecundum conductorem, vel
emptorem dic ꝙ ſic.l.i.ff.de inſtito.& p
Petr.de Vbal.fratrem Bal. in lib. ſuo ſo-
cietatis col.i.x.par.nec propterea libera
tur primus ſi ſecundus aufugerit, vel nõ
ſoluendo fuerit,vel foret.

Et ſic poteſt conductor,ſeu emptor ga
bellarum alteri locare, vel vendere ius
ſuum quod intelligendum eſt æquè ido-
neo:aliàs ſecundus poterit expelli.l ne-
mo,& per Glo.& Doct.ibi.C.locati.

262 † Res autem quæ cadunt in commiſſum
ob nõ ſolutionem gabellarum ſunt fiſci,
& ſeu illorum, qui vectigalia conduxe-
runt à fiſco tenet Bald.in l. neque.C.de
vectig.& commiſ.& in l.commiſſa. ff.de
pub.& in l.ſi quis.C.eod.tit.

263 † Et pœnæ datiorum triplicantur publi-
canis ſecundum Bal.in c.i.§.fin.de feud.
cogni.& in l.exceptis.C. de vectigal. &
dicit ꝙ de ſolutione vectigalis duas hẽt
partes fiſcus,& tertiã ciuitas,vt aliàs di-
xi niſi ſit uectigal principi reſeruatum.

264 † Poterit regulariter fiſcus,& communi
tas loco fiſci tollere gabellas ſuas à non
ſoluentibus gabellariis, ſeu publicanis
debito tempore,& eas denuo licitare, &
plus offerentibus deliberare.l.vectigalia
§.i.ff.de publ.& vectig.

265 † Quæritur ſi omnes licitè poſsint eme-
re,& conducere, quibus non reperitur à
lege prohibitum,vt de clericis, & tutori
bus pupilli, & finita tutela & nondũ de
ea reddita ſit adminiſtratio aliàs pœna
falſi puniretur, niſi idoneæ ſatisdederit
vtriq;,vel ſatisfecerit l.i.& per Glo. ibi.
C.de ne tut.vel curat.vectigal conducat:
nec ob hoc excuſatur gabellarius à tute
la,licet non teneatur ad onera ciuitatis
l.ſpadonem,& per Doct.ibi.ff. de excuſ.
tu.& l.i.& per ſcriben.ibi.C.quib.mun.
excuſ.hi.qui &c.lib.x.

266 † Prohibentur,& illi officiales emere,&
& conducere gabellas, qui præſunt in
ſubhaſtatione,& ad ipſos ſpectat uende-
re,vel locare vectigalia, & illa deliberare
plus offerentibus in licitationibus ſm
Ang.in aucten.de alien.& emphyt.in.§.
iconomus.

267 † Et quibus officialibus ſit licitũ & per-
miſſum contrahere, & pignorari : habe-
tur in l.qui officii,& in l. non licet. ff.de
contrahen.empt.& in l.præſides. & in l.
quiſquis.C.ſi cert.pet.& per Doct.ibi &
in l i.C.de contract.iud. & per Firm.in
in iii.par.ſui lib.gabell.

268 † Prohibentur & Iudæi emere, conduce-
re,& accipere gabellas Chriſtianorum,
& ab ipſis de per ſe exigere c. penul. de
iud. vbi limitant ſcribentes poſſe illas
conducere ſed ad illarum exactionem
non poſſe per ipſos iudæos deputari iu-
dæum,neque chriſtianum, ne fraus fiat:
ſed per ſuperiorem locantem gabellas de
putari unum chriſtianum, qui exigat.

Nec poſſunt de iure deputari iudæi ad
aliquod iudicium publicum exercendũ
per ipſum iudæũ inter Chriſtianos, ſed
benè inter ſuos iudæos l.ſi.C.de iudæ.c.
conſtituit,xvii q.iiii.c. cum ſit cum Gl.
extra de iudę.& ibi per Doct.& per Bar.
in rubr.de iuſt.& iur.vbi habetur iudæũ
non poſſe habere iuriſdictionem tempo-
ralem,

talē, nec eſſe Imperatorē.c.venerabilem, extra de electio. Nec pōt eſſe iudex, neq; notarius, nec eſſe doctor, neq; aduocat⁹, neq; aduocare pōt: tenet Bal. in l.i.C. ne rei dominic. vel templ. & per Bar. in l.generaliter.ff. de decur. & l.fin.C. de iudæ. nec eſſe pōt tutor iudęus, neq; medicus, nec arbitter chriſtianorū, ſed benè iudęorū c.ſępe, & c.nullus.xxviii.q.i. nec poterit iurare in tutela & cura iudæus: vt faciunt chriſtiani ad ſancta Dei euangelia manibus tactis ſcripturis, tenet Bart. in d.rubr.ff. de iuſt. & iur. & horum quidem iudæorum eſt fugiendum cōmercium, & cōmenſatiō. Nec in eorum domibus tenere poſſunt nutrices chriſtianas, etiam cum licentia epiſcopi c.& ſi iudæos, & c. ad hoc, & per Abb. ibi de iudę. & c.ſæpe: & c.nullus, xxviii.q.i. Nec turbādi ſunt iudæi in ſuo ritu, ſed rōne humanitatis, & naturæ tolerantur, & habent portare ſignū ut cognoſcantur inter chriſtianos: vt c.in nonnullis de iudæ. Et habent in die paſsionis. DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI. tenere feneſtras, & ianuas clauſas: vt in c. quia de ſuper. extra de iudæ. & dicti ſunt iudæi à Iuda, & hebręi ab Heber q tenuit cultū vnius diei cum familia ſua, & Agareni etiā dicti ſunt ab Agar. & Saraceni dicti ſunt à Samaria ciuitate & nō à Sarra vt Iacius dixi in lib. Clem. Sept. cōtra hæreticos, habetur etiam per Spec. in tit. de iudæ.

269 † Et an iudęi poſsint tenere emphyteuſim eccleſiaſticā perpetuam ab eccleſia: dic ꝙ ſic, ſecundum ꝙ aliàs conſuluit.d. Petr. de Anch. in cōſi. impreſſo in titu. de locato nu.3. inter conſilia Gaſpar. & Io. de Calderinis ꝑ tex. in c.quāto, de vſur. & per Inno. in c.ſuper his, de voto: nam licitè poſſunt contrahere vt hic.

270 † Et an iudæi ligentur ſtatutis chriſtianorum laicorum circa validitatē, & obſeruantiam iuramenti, not. Bar. poſt Gl. in aucten. iuſiurandum C. de iur. iuran. & Pau. de Caſt. in conſi.xc. & Bart. in l. ſpadonem.ff. de excuſ. tut. & Spec. in tit. de iura. calum. in §.reſtat, & concludūt ligari, & ſubici ſtatutis prædictis, & eccleſiæ canonibus.

271 † Et iudæi gaudeant priuilegio Chriſtianorū circa gabellas, videlicet ſi Ceſenæ ciues non teneantur ad ſolutionē aliquā gabellarum in ciuitate Arimini, & Ariminenſes ciues ſimiliter ſoluere non teneantur in ciuitate Ceſenæ pro gabella: An forte iudæi nati, & habitantes in Cæſena, & iudæi Ariminenſes in Arimino, ſi qui nati ſunt ciues & habitantes Arimini ſimiliter nō teneantur ſoluere aliquid Cæſenæ & Arimini pro gabella, & gaudeant tali immunitate vt gaudent dicti ciues chriſtiani in dictis ciuitatibus: dic ꝙ ſic, ſm ꝙ diſtinguit Glo.c.ſæpe, & per Card. ibi.xxviii.q.i. & in clem.i. de vſur. & in c.gaudem⁹, de voto, & ꝑ Firm. in ſuo lib gabell. in vii.par. Vbi ponit de iudæo, & de eius capitali pœna, qui cognouit carnaliter chriſtianā, cōſuluit Roman. in conſi. incipien. An Iudæus & per Petr. de Anch. in conſi.xiiii.

272 † Qualiter puniri debeant Iudæi & alii circūcidentes chriſtianos, & receptantes apoſtatas, ementeſq; & reuendētes chriſtianū, ſeu crucifigentes, vel chriſtianam accipientes iudæi, vel iudęam non baptizatam in vxorem ducentes chriſtiani, habetur per Oldra. in conſi.xxxv.

273 † Quanto tpe regulariter habeant expectare officiales deputati: vt res fiſcales, eccleſiarum, minorum, & bonorum confiſcatorum, & ciuitatum ſubhaſtenī: dic per viginti dies anteq̄ deliberentur plus offerenti; & minui non debet dictum legale tempus, niſi obſtiterit patriæ conſuetudo, aucten. hoc ius porrectum. C. de ſacroſ. eccl. & per Bar. in l.licitatio.ff. de publ. & in l.ſi tempora.C. de fid. inſtru. & iur. haſtę fiſcal. lib.x. & per Ange. in aucten. de alien. & emphyt. §.hac etiam, coll.ix. & in l.i. C. de fid. inſtrum. lib.x. & per Bald. in l.omnes populi.ff. de iuſt. et iur. et in l. de his, et in l. minimè.ff. de leg. et in aliis eſt arbitrarium tempus niſi lex obſtiterit, vel conſuetudo. Et de bonis confiſcatorum notat Bald. in l. i.C de hæred. vel actio. empt. et vend. et per Bart. in l.alio.ff. de alimen. et cibar. lega. quod procedit de iure ciuili vt in d.auct. hoc ius porrectum, et non de iure

Canonico:quo nõ reperitur poſſe ſubhaſtari bona eccleſiarum,& minorum:& ꝑ Bar.in l.i.C.de præf.vrb.præd.& in l.ait prætor.C.de minor.& dicit Bal. requiri ſubhaſtationem in rebus immobilibus acceptis propter non ſolutas collectas.l.i.C.ſi propter publ.penſit.& de venditio ne pignorum etiam facto pacto l.fi.C.de iur.do.impe.& ſeruari in ſubhaſtationi bus debet forma conſuetudinis legis,vel ſtatuti : aliàs nullus foret actus.l. ordo. C.de execut.rei iud.

274 † Et ſi quid promiſſum fuerit in ſubhaſtatione repetitum intelligitur in contractu poſteà ſequenti ſecundum Bart.in l. ſciendum.§.deinde.ff.de ędil.edict.

275 † Et an ſubhaſtatio probet iuſtum pretium:tenet Bar.ꝙ non in l.i.C.de præſcr.trigin.anno.& de forma ſubhaſtationis habetur.per Spec. in tit.de empt. & vendi.§.iiii.& de citatione.§.iiii.verſi.ſi verò:& de primo & ſecũdo decreto. §.v. & per Bar.in l.licitatio.ff.de publi.

276 † Et poſſunt ſubhaſtantes deputati ad vendendum vectigalia legittima, promittere, & paciſci vt introitus habeantur, arg.l.cuius iuriſdictio.ff.de iuriſd.omn. iud.& c.propterea,de offi.deleg. & accipere poſſunt mutuo pecunias, & dare auantagia publicanis,vt melius vendantur,ſeu locentur vectigalia,arg.l.i.§.non autem.ff.de exercit,& per Bar.in l.ambitioſa.ff.de decret.ab ordi.facien.& poterint in licitatione, ſeu ſubhaſtatione licitantes ponere gabellas ſuas ad duo millia ducatorum,& dicere ꝙ ſi quis obtulerit,vel poſuerit dictas gabellas ad dictã ſummam in ſubhaſtatione lucretur centum aureos:quia poſſunt dare auantagia vt ſupra dictum eſt quando expedit pro communi vtilitate licitando l.item.§.i. ff.de in diem adieci.

277 † Occurrit diſcutere ſi primus offerens in licitatione,ſeu in ſubhaſtatione vectigalium non ſatisdederit, vel idoneus nõ fuerit.An ſecundus minus offerens idoneus liberetur ab oblatione propter dictam primam oblationem:dic ꝙ non liberatur,immo ſecundus cogetur emere,vel conducere dicta vectigalia,tenet Bald. in conſi.incip. In Chriſti nomi ne &c. ſup puncto.l.ꝙ autem Sabinus.ff. de in diem adiect. niſi aliter fuerit expreſſum per actum contrarium.

278 † Quid de re eccleſię ſubhaſtata,an plus offerenti detur, & deliberetur vt ſupra dictum eſt de aliis bonis de iure ſubhaſtandis :tenet Bart.res eccleſiæ dari debere ꝓ iuſto pretio offerenti, & nõ plus offerenti,per Glo.& Arch ibi in c hoc ius porrectum.x.q.ii.& habetur per Bal .in l.incendio.§.penul.ff.de minor.

279 † Quæritur de eo, qui obtulit in licitatione.An poſſit pœnitere: dicunt quidã ꝙ ſic in l.licitatio, ff. de publ. ſi publicè obtulit & publicè pœnituit, per l. ſed ſi pupillus,§.præſcribere.ff.de inſtit.actio. quod poteſt eſſe verum ſi ita expedit fiſco,& ſeu reipublicæ aliàs non:cum iam emptio,& ſeu locatio fuerit perfecta , & non licet ab ea diſcedere.l.ab emptione. C.de pact.& l.ſicut, de actio. & oblig. & l.ii.cum ſimil.C.de reſcin.vend. Et vt prædixi intereſt fiſci habere idoneum debitorem,ſi idoneus obtulerit centum, & non idoneus centum & quinquaginta obtulit: & fuit vectigal deliberatum non idoneo plus offerenti , qui non potuit obligari nec habere fideiuſſorem remanebit vectigal idoneo,ꝓ eo quod obtulit in licitatione : quia intereſt fiſci habere idoneum debitorem.l. ſi uenditor, ff.de in diem adiect.

280 † In offerendo cæteris paribus locus eſt gratificationi tenet Bal. in l.fi. C.de manu.teſtam.habetur per Glo. in c.venerabilem,de elect.& per Doct.in c.nos conſuetudinem.xii.diſtin.

281 † Et offerẽs notario , vel præconi in ſubhaſtatione obligatur ſecundum Bart. in l.licitatio.ff.de publ.& per Io. de Firmo in tracta.ſuo gabell.in ii.par.col.v.vbi dicit ꝙ quando eſt facta oblatio in prima licitatione,ſeu ſubhaſtatione an ſit teſtituendus, & qñ non,& an ſit danda ſecunda ſubhaſtatio: vt aliàs plus offerens cõpareat:dic hunc non reſtitui quando eſt conſumatus contractus per d.l ſi venditor.§.fin.& in l.quod autem, & ibi Glo. in §.fin. ff. de in diem adiect. niſi in defe

ctū ꝙ primus emptor eſſet nō idoneus:&
vt paſsim dicitur fallitus, vt in d. ll.

282 † Quæro de caſu: Si Titius qui in anno
præterito vectigalia habuit pro viginti
proferat viginti: quæ Sempronius primo
in dictis licitationibus ſeu ſubhaſtatio-
nibus, vel incantis gabellarum protule-
rat, & reſtituens Titius auantagium prę
ferri debebit & ſibi datium liberari. l. con
gruit. C. de locat. præd. cur. lib. xi. & per
Imo. in l. cotem ferro. §. agri publici. ff.
de publ. & vectig. vbi dicit pręferri Ti-
tium qui anno præterito habuit vectigal
volens tantum ſoluere, quantum reperi-
ri poteſt ab alio.

283 † Quæritur de aliis rebus fiſci vendēdis.
An ſit op⁹ eas ſubhaſtari, vt de gabellis:
dic vt in Gl. l. q̄uis. C. de uendit. rer. ciui.
& in l. i. C. de uendit. rer. fiſcali. cōmun.
cum priuat. lib. x. vbi habetur fiſcum poſ
ſe venundari ſine licitatione.

284 † Quęro de occurrēti caſu: Si bona debi
toris fiſci ſint tacitè obnoxia fiſco: dic ꝙ
ſic quo ad quid: fallit in Ciuitate, & cō-
munitate qualibet, niſi id ſpecialiter ha
buiſſet à Principe: vt fiſcus priuilegium
ad hoc, vel inter partes foret pactum cū
iuramento. l. ſimile. ff. ad munici. & l. i.
per Glo. ibi. C. de pœn. fiſcal. lib. x. & per
Doct. in l. reſcriptum. ff. de pact. & in l.
poſt contractū. ff. de dona.

285 † Quidā fiſci debitor Ceſsit bonis: an li
beretˀ ſi ipſe nō fuerit ſoluēdo: dic ꝙ nō. l.
pp, & per Doct. ibi. C. qui bon. cede. poſſ.

286 † Quæritur de domo gabellarii fiſci de-
bitoris an deſtrui poſsit: dic ꝙ non, licet
aliter nō ſit ſoluendo, ne ciuitas deforme
tur: habetur ꝑ Ange. in l. cętera §. hoc ſe
natus. ff. de leg. i. & ratione prædicta ne ci
uitas deformetur legari domus nō pōt vt
deſtruatur. l. filiusfami. §. ædes, ff. eo. tit.

287 † Quæro ſi domus poteſt de iure pro de
bito, & pignore diſcoperiri, dic ꝙ nō ne
deformetur ciuitas, & intereſt reipubli-
cæ ne ædificia deſtruantur: tenet Bart. in
l. nutu. §. fin. ff. de leg. iii. qđ facit contra
quoſdā officiales: qui cōmittunt ꝓ debi-
to, & pignore domos diſcoperiri, vt tegu
lę, lapides, & lignamina, conſignentˀ cre-
ditoribus, lex aūt prohibet Tigni iniun-
cti & dat duplū dn̄o ligni in ædificio pō
ſiti ne lignū in opera, & domo alterius
iniunctū tollatˀ, & ne ædificia deſtruantˀ
pro deformatione ciuitatū, facit contra
quoſdā officiales dn̄i eccleſiæ Romanæ,
qui ꝓpter delicta aliquorū factioſorum
mandant dextrui eorū domos, & detur-
pant ciuitates contra iuris diſpōnem &
capitula ſtatus eccleſiæ ciuitatū: & hoc
faciunt, vt videantˀ terribiles, & iuſti fal-
ſo putātes iuſtitiā, & in ipſam de directo
inuehūt, delinquūt, & cōmittunt, contra
iura, & ſunt puniēdi valdè à ſuꝑioribus.

288 † Quæro de rebus ad fiſcū portatis. An
teneatur quis ſoluere gabellā: dic ꝙ non:
l. uniuerſi, & per Bald. ibi & alios. C. de
vecti. & cōmiſ. Et pariter nō tenebuntur
illi, qui munera, & res afferunt eccleſiæ,
& ſuperioribus ſuis principibus, nec He
rodes accepit vectigal à tribus magis Re
gibus pro muneribus, quæ attulerūt Do
mino noſtro IESV CHRISTO in
ſua natiuitate, ſed illis dixit ite, & nūcia
te mihi ut ego veniens adorem eum.

289 † Occurrit diſcutere caſum: Si fiſcus aut
cōmunitas vendidit ſeu locauit gabellas
ſuas & ſeu uectigalia in anno præterito,
& in pręſenti etiā anno eaſdē ſubhaſtare
fecit iam finito tꝑe primę locationis, &
pertinax publicanus nihil pro ipſis obtu
lit nec promiſerit. An fiſcus uel Ciuitas
potuerit cōpellere eundem publicanum
ad offerendū id, quod aliàs pro tꝑe præte
rito obtulit: dic ꝙ non. l. licitatio & ibi ꝑ
ſcriben. ff. de pub. Quod fallit tribus cō-
currentibus v3 ut ſagax publicanus cō-
pellatur emere, ſeu cōducere dictos red
ditus vectigaliū, v3 ſi per tēpus præteri-
tū quo conduxerat, maximos fructus re-
ceperit, & quòd pro futuro non reperiatˀ
emptor ſeu cōductor, qui non eſſet fiſci
debitor, vel quod fideiuſſorem ſeu ipſius
laudatorē habere non poſsit. l. cotē ferro.
§. maximos & per Doct. ibi. ff. de publ. &
ꝑ Bal. in l. i. C. de hæred. vel actio. empt.
& vēd. l. cū oſtēdi, & per Bal. & Ang. ibi
in §. fideiuſſor. ff. de fideiuſſo. ꝙ dic pro-
cedere alic mō ut in d. §. maximos, non
offerente videlicet publicano tantundē.
non mutata tꝑis conditione vtputa bel-

lo,aut peſte,vel alia iuſtã cauſa ſuperue niente impeditiua redditus gabellarum per Glo. in l.quod ſeruus, & per Docto. ibi.ff.de cõd.ob cauſ.& ſic rebus ſic ſtantibus non aliter nec alio modo.

290 † Quæro de contractibus publicè factis per officiales deputatos.l.fi.C. de vend. rer.ad ciuitates. An ſit ſeruãdi, & cuſtodiendi p ſucceſſores & ſubſequẽtes officiales dic ꝙ ſic:nec pñt retractari incõſul to ſupiore.l.coтé ferro.ff.de pub.& l.fin. C.ne fiſc.tẽ quã vẽd.emat lib.xii.qđ pee dit ſi publicani ſunt idonei & ſoluũt ſtatuto tpe.l.quod ſemel.ff.de decr.ab ordi. facien.& per Bar.in l· fundum.C. de adminiſtr.rei publ & in l.Cæſar,& in l.vectigalia.ff.de publ.& vecti.

291 † Pridie fui interrogatus, ſi emptores gabellarũ poſsint à fiſco grauari,vt ſoluant pagã vnam vel plures ante tempus pro neceſsitate reipublicæ:videtur dicendum ꝙ non.l.iuſtas.C.de iur.fiſc.lib.x. & l.ſi mandauero,la.i.ff.mand.& l.qui calẽdis. ff.de verb.oblig.in contrarium facit tex. in l.i.C.de condi.ex lege, vbi habetur ꝙ hoc fallit in fiſco,qui propter neceſsitates occurrentes poteſt debitores ſuos ante diem cogere & ab ipſis exigere:& debitorem quoque ſui debitoris cogere poſſe & ab illo exigere,& ante diẽ grauare ipſum,& tenetur relinquere interuſurium debitori medi tẽporis ſm Bal. poſt Glo. & alios Doct.ibi:& dicunt hoc non eſſe iniuſtum, & per Iaſo.in l.in diem. ff.de cond.indeb.& plus dicit Bald. in d.l i. ꝙ omnis fideiuſſor fugitiuus poteſt capi ante diem ſoluendi debiti,allegans.l.quæſitum ubi eſt Gl.ff.de pign. Et certè incontinenti eſt ſoluendum pretium gabellarum communitati vendenti,cũ de pretio aliter fides haberi non poſsit ſecundum Bart.in l.i.C.de iur.haſtæ fiſc. niſi aliàs tempus foret præfixũ ſolutioni.l.penes. C.de vectig.& commiſſ.

292 † Contingit fiſcum ſeu communitatem Ciuitatis loco fiſci uendidiſſe ſua uectigalia frumenti,uini,olei, ſalis, legumi num,liguaminum, & ſimillum,& indigere magna quantitate frumenti pro vſu populi, quod frumentum emptum fuit in Apulia, & conductum ad Ciuitatem quæ locauerat gabellas, an ipſe fiſcus, ſeu communitas locans teneatur quid ſoluere gabellariis pro conducta dicti frumenti conducti pro indigentia ciuitatis prout priuata perſona teneretur conducens frumentum regulariter ceſſante penuria dic fiſcum, & ſeu communitatem non teneri.l.licitatio.§.fiſcus & per Barto ibi.ff.de publi.Firma. in libro ſuo gabell.tenet prędicta locum habere in fiſco tantum,& non in communitate non habente fiſcum, Tu amplia niſi communitas teneret locum fiſci, & priuilegium haberet, & teneret in gabellis ordinariis à principe, & à fiſco impoſitis,pro quibus teneantur ſoluere ementes à fiſco & à principe: Secus in extraordinariis aliqua impoſitis neceſsitate. l.i.C. de priuil.do. Augu. libr.xi. & per Salyc in l.uniuerſi.C.de vectig.& commiſſ.& per Bart.in l.i. C. de nauicul. & ordinaria illa dicuntur, quæ à Principe imponuntur, vel à lege & illa dicuntur extraordinaria quæ ab inferioribus officialibus imponuntur.l.hi qui,& ibi Bar. ff.de iur.inmu.

293 † Publicani quidã emerunt gabellas macellariæ macellatoribus inuitis, & fecerunt tenere unã apothecam pro uendenda carne apud macellũ,ſeu beccarias:An hoc iure facere potuerint allegantibus macellatoribus ſe ſoluere penſionẽ pro macello & eius domo dic ꝙ nõ, ſm Inn. in c.ſignificante,extra de appell.

294 † In contractu locationum videtur actũ ne quid fiat per locantem in præiudiciũ conductoris ꝑpter quod impediatur tractos & redditus gabellarum: nam tunc poterint gabellarii cõtradicere ꝓ intereſſe ſuo.l.Proculus.§.ſi.ff.de vſufr. ubi dicit tex.ꝙ agit fructuarius contra dñm nõ patiẽtem vti, & frui re ſibi relicta uſufructuanda pro rata temporis reſtaurari. Et qualiter agant impediti gabellarii, habetur per Spec.in titu.de cauſa proprie.& poſſeſſ.in §.iiii.verſic.xi.

295 † Et conductores gabellarum impediti culpa,uel facto locantis,agent ad intereſſe cõtra locantem. Nec ipſis inuitis conce-

cedi

cedi poteſt reſtauratio temporis. Nã impediti per annum non coguntur recipepere fructus alterius anni: & ſi cõductor fuerit impeditus ſine culpa locantis: eſt faciendum ſibi reſtaurum, & ſeu remiſſio mercedis eſt ſibi facienda per locantem: ſed ſi fuerit eius culpa impeditus aget ad intereſſe contra eum. l. ſi fundus: & l. ſi quis domum. ff. loca.

296 † Et ſi coactus ſoluerit conductor collectam pro locatore debitore collectarum, vel decimarum. An ſolutum poſſit repetere à locatore: dic ꝙ ſic. l. ſumma, & per Bal. ibi. C. de pigno. & in l. cum notiſſimi, in iiii. col. C. de pręſcript. trig. anno. & l. cum ad quem. C. de vſufr. & per Bal. in l. i. C. de iur. emphyt.

297 † Et ſi conductor pro voluntaria refectione locatæ domus non poterit vti re locata: agere poterit ad intereſſe. Secus ſi ex neceſſaria cauſa: nam tunc pro rata temporis ſibi reficiet: nec actio vlla dabitur ad intereſſe. l. qui inſulam. & l. habitatores. & per Doct. ibi. ff. locati: & in l. æde, cum Glo. C. eod. titul.

298 † Conquæruntur gabellarii quod pauci veniũt mercatores. An ipſis ſit facienda remiſſio: fuit quæſitum à me reſponſum dedi: quòd non: ſecundum Bal. in l. ſi ea. C. de vſur. nam præcogitare debuerunt publicani paucos ibi fuiſſe tranſituros mercatores: & ſi plures tranſiuiſſent ſolito mercatores; non fiſco quidem ipſi publicani accreſcere pretiũ voluiſſent.

299 † Quęro de guerra & de peſte. An ꝓpter guerram & peſtem fiat remiſſio, & reſtaurum in locatione gabellarum: dic ꝙ ſi locatur aliqua res corporalis, vt puta fundus: quòd ſit reſtaurum & ſeu remiſſio ob caſum inopinatum peruentũ: videlicet ob copiam maximam locuſtarum vel murum: heroam ſata: & ſegetes rodentium: vt quandoque contingit in Apulia: vel propter ſterilitatem: nam ſterilitas eſſe dicitur in fundo: eo anno quo ꝑter fœnũ nihil recolligitur: vel ſi quid vltra ſit perceptũ: & adeo ſit modicum: quod de eo nulla eſt habẽda ratio, nec facienda extimatio. l. ſi. C. de bon. libe. c. ꝓpter ſterilitatem, extra de loca. & cõd.

300 † Sed ſi locata fuerit res incorporalis vt puta ius; Spes, & cõmoditas; exigendi, vel percipiendi redditus gabellarum frumenti, vini, & paſſagiorum, & mercatorum, & mercium, ob dictos caſus inopinatos guerræ, peſtis, ſiccitatis, & ſterilitatis, fiat remiſſio & reſtaurum pretii conuenti pro rata damni habito reſpectu de exactis per publicanos, & ſeu conductores ſi quid exegerint: ſed ſi guerra, & peſtis eſſet culpa locantis: quia culpa & inimicitia ſua prouenerit vel ipſe illã indixerit: vel peſtis prouenerit in curia ſua: quia non fecit debitas prouiſiones, vel quòd pax ſit in eius poteſtate facienda & illam facere negligit aut renuit: & habebitur reſpectus ad id: quod ſolitum erat percipi ex dictis gabellis tempore pacis, vt tenet Bar. in l. ſi merces, §. culpæ, ĩncta l ſi fundus. ff. loc. & ĩ l. ſi. ff. ſolu. ma. & ꝑ Bal. ĩ l. ſi ea lege, col. iii. C. de vſu.

301 † Et dic non teneri ſi emerit, vel locauerit pro vno anno tm̃: ſiue pro pluribus: dum tamẽ vnica ſolutio fiat pretii: vt puta, ſi conduxerunt fundum vel gabellas pro tribus annis pro mille, vel ꝓ vno anno ꝓ centũ: vt tenet Bar. in l. cotẽ ferro in §. qui maximos, vbi tangit de vbertate. ff. de publ. & Bal. in l. ſi ea lege. C. de vſur. & in add. ad Spec. de locato: & ratio eſt quia emptus videt̃ futurus euentus: quẽ debuit ꝓcogitare aut ꝑceptio vel cõmoditas futura ſit vẽdita, & empta vt de iactu retiũ. l. ſi iactũ, & ibi Glo. in ver. neque naturali. ff. de actio. empt. nã tũc eſt periculũ emptoris, & ſeu conductoris vt ibi. l. nec emptio. ff. de cõtra. empt. & l. ii. C. de actio. & oblig. & ꝑ Bal. in l. ſi ea lege, col. iii. C. de vſur. & ceſſę videntͬ actiones ĩ cõtractu vẽditionis ꝑ vẽditorẽ ĩ emptorẽ: qa in incorpalibus ceſſio habet̃ ꝓ traditione. l. ſi. C. qñ fiſc. vel priu. & l. i. C. de pericul. & cõmo. rei. vend. & ꝑ Bal. in l. ii. C. de iur. emph. & in l. licet. C. locati, & ꝑ Imo. ĩ l. cotẽ ferro. §. q maximos ff. de publ. & vectig. & commiſſ. eorum.

302 † Et pretii conuenti ſolutio etiã fieri poteſt ex pacto faciẽda in pluribꝰ terminis; videlicet de mẽſe in mẽſem, & omni mẽſe, bimeſtre, trimeſtreq;: & de ſex mẽſi-

bus,in ſex meſes,& ſimilibus terminis.

303 † Quid de emphyteuta ſi propter guerram,& peſtem ſibi impedito redditu,fiat remiſsio canonis: tenet Glo.quòd ſic in §.quia vero,& per Ang.ibi auctẽ.de nõ alienan. aut per mutan. reb. & Glo. in auc. ſi quis.C.de ſacroſan.eccl.& Bal.in tit.de pa.conſtan.& in tit.de treu. & pa. & plenè per Doct.in l.i.C.de iur.emph. & per Bar.in l.ſi in lege.§.domnm.ff. lo ca. vbi dicit peſtem eſſe licitam cauſam recedendi de domo conducta ante tẽpus: vt non teneatur ad penſionem, ſeu affictum conductor pro reſiduo temporis:& per Io.And.& Abb.in c.ſi propter ſterilitatem,& per Bar.in l.i.§.ſi penſio.ff.de migr. vbi dicit hoc eſſe iuris licet in practica vix obtineatur: & per Alex. in l. ſi vno.. ff. locati propter ſterilitatem fit remiſsio habetur in l.licet, & in l.excepto.C.de locato:vbi ſi cõpenſatio in locatione ad breue tempus ex vbertate alterius anni præcedentis,vel cum proximo futuro:habetur per tex.& Glo. in c. propter ſterilitatem,extra de locato.

304 † Et ſi pro vno anno tantum eſſet facta locatio;fiſcus, & omnis alius, tam in gabellis.vt ſupra dixi,q̃ in aliis rebus ſtabilibus locatis ſubiectus eſſet reſtitutioni, ſeu remiſsioni:& non haberet,quid compenſare ratione vbertatis: Ideò legiſlator noluit, vt per annum tantum locaretur:Eligens triennium infra quod ſi ſterilitas fuerit in aliquo anno dicti triennii poſſet veriſimiliter in idem eſſe fertilitas ex qua poſſet compenſari.

305 † Quæro ſi ſuperueniente guerra,aut peſte interrumpatur præſcriptio ne currat dictis de cauſis cum tempore guerræ, & peſtis homines non ſunt tuti ad agendũ, & negotiandum:tenet Bar.quòd ſic:quia eſt cauſa legitima quę impedit præſcriptionem in l.naturaliter, §.i. ff. de vſucap.& per Bal.in l.cum notiſsimi.C. de præſcrip.xxx.anno. & per Doct. Canoniſtas in c.ex transmiſſa,de præſcrip. dicebat Chriſto.Por.inſt.de rer. diuiſ. in §.ſi naturali aluco: quòd poſsidẽtes prædia penes flumina quæ ſæpe ſolẽt inundari,aut propè confinia belli, vel peſtis raro præſcribunt:& ratio eſt,quia poſſeſſio eſt facti, & ſolo animo dependet,ſed dominium eſt iuris in re conſiſtens.

306 † Et idem dicunt,& tenent. Doct. de feriis repentinis. Contrarium tamen in caſu dictę præſcriptionis firmant.d.Ant. Butr. & Io. de Imol. videlicet præſcriptionem currere; ſed poſt ex dicta cauſa guerræ,& peſtis,& feriarum repentinarum reſtitui:quod non procedit in aliis feriis:& Paul.de Caſtr. conſuluit currere in conſi.ccxciii.tranſiens cum ſententia.D.Ant.de Butr.& Io.de Imol.

307 † Viget in ciuitate ſtatutum ſolui gabellam de frumento quod extrahitur: quid de frumento in portu aduecto pro quo fuit aliunde ſoluta gabella, an de eodem ſit ſoluenda cum extrahitur ſtante dicto ſtatuto:dic quòd non: cum dictum ſtatutum intelligatur de frumento recollecto in territorio ſtatuti, ſecundum Alex. de Imol.in l.cetera.§.ſi quis,per Bar. Ang. & Paul.de Caſt.ibi,ff. de leg.pri. & per Alex.in conſi. lxxvii.iiii. lib. incip.viſa inquiſitione,& per Glo. in l. ſi quis, C. de ædifi.priua. quoniam dictum ſtatutũ intelligitur de ſuo frumento recollecto in loco ſtatuti extrahendo: non de alieno recollecto extra territorium ſuum tenet & Firm. in ſuo lib. gabell. in v. & viii.par.

308 † Sat in ciuitate ſtatutum, quòd pro rebus mobilibus,& immobilibus ſoluatur gabella,quo ſtãte:quid ſi res aliqua portata fuerit per debitorem pro pignore ad domum creditoris quis prædictorum teneatur ad gabellam dictæ rei, An creditor,vel debitor: dic dominus rei teneri,niſi ſtatutum diſponeret gabellam ſolui per perſonas portantes videlicet per nautam,& ſeu mulionem,& ſimiles: quia tunc non domini rerum,ſed ipſi portantes tenerentur,& non creditores, neque debitores:niſi aliter foret pactum,ſeu cõuentum inter partes:tenet Barth. in l i. ff.de alimen.& cibar. lega. & per alios ibi ſcriben.

309 † Aliud ſi ſteterit ſtatutum in ciuitate quòd pro omni contractu ſoluatur gabella: & ſi in inſtrumento venditionis

contineantur plures res, & plura certa prętia. An vna tantum gabella, vel plures ſoluantur gabellæ: dic ꝙ ſi ſingulis rebus certum ſit taxatum pretium teneri ad omnes, & pro omnibus: ſecus ſi vnum certum tantum pretium: quia pro vno dumtaxat tunc tenebitur ad gabellam: tenet Bar. in l. cum quidam. C. de iur dot. & Bald. in l. cum eiuſdem. ff. de ædil. edict.

310 † Et ſi dixerit ſtatutum ſolui gabellam pro quolicet pretio ad rationem vnius groſsi pro ducato: in contractu tantum emptionis habebit locum, & in aliis contractibus ſi dixerit de omni pretio per Glo. Bal. & Doct. in l. cum dotem. C. de iur. dot. & in l. ex cōnentione. C. de pact.

311 † Quid de pœna ſtipulata in contractu, an pro ea ſit ſoluenda gabella ſtante dicto ſtatuto: vt quidam Cæſenas publicanus volebat: dic quòd non: cum tantum ſit ſoluenda pro principali contractu: nã pœna eſt acceſſoria contractui, & ſuccedit pro ſorte: & pœnalis ſtipulatio non dicitur propriè contractus: per Glo. in l. Labeo. §. contractus, ff. de verbo. ſign. & Bal. in l. ii. C. de iur. emph.

312 † Stat ſtatutum Cęſenæ quòd pro contractibus ſoluatur gabella. An ſolui debeat de contractibus nullis, & inualidis, inutlibus, & reprobatis: dic concluſiuè ꝙ non: ſecundum Bal. in l. Romanæ. C. de eunuc. & per Saly. ibi & Bal. in l. non dubium. C de legibus. vbi habetur vectigal non ſolui pro contractu à iure reprobato, neque pro inutilibus actis, neque de contractu imperfecto iuxta. l. cōtractus. C. de fid. inſtru. & per Iac. Aluar. in lib. ſuo feud. c. ii. in tit. quo tempo. miles.

313 † Statuta namque diſponentia circa crimina intelliguntur de perfectis criminibus, & conſumatis ſecundum Bal. in l. ſi quis nō dicam rapere. C. de epiſ. & cler. & in l. ſi quis ſeruo. C. de furt. & ꝑ Bar. in l. i. §. diuus: & in l. ſi in rixa. ff. ad leg. Cornel. de ſicar. & per Doct. ibi.

314 † Et quòd non ſoluatur gabella de inutilibus & nullis & reprobatis cōtractibus ſtante ſtatuto prædicto: quòd de contractibus ſoluatur gabella: notat Bar. in l. non putauit. §. non queuis. ff. de contra tab. & in l. vnum ex familia, ff. de leg. i. & de intelligentia prædicti ſtatuti habetur per Bar. in l. iiii. §. prętor. ff. de dam. infect. & per Alexã. de Imol. in conſi. lvii. in ii. vol. Et an habeat locum dictum ſtatutum in Ceſsione iurium, vel rerum immobilium: dic ꝙ non: ita tenet Alex. in conſi. liii.

315 † Neque de inualido contractu matrimonii, neque de contractu inualidæ ventionis, neque de inutili legato, neque de contractibus, & teſtamentis, inualidis, neque de inualido compromiſſo, & laudo nullo: niſi prouideret ſtatutum ſolui gabellam etiam pro inualidis quibuſcunque contractibus &c.

316 † Et quid ſi ſtaret ſtatutum ſolui gabellam pro compromiſſo: aliàs quòd nõ valeat: & fuerit vna ſoluta gabella pro ipſo compromiſſo vt valeat ſtante dicto ſtatuto. Et an ꝑ tertio electo arbitro, ſeu arbitro ſeu arbitratore etiam ſit ſoluenda gabella: vt valeat compromiſſum ratione dicti tertii arbitratoris: tenet Bar. & Alex. quòd ſic in l. ſi dominum, ff. de furt. tanꝗ de nouo cōpomiſſo ſi tertius ſit electus à partibus, cum nouum vt prędixi dicatur compromiſſum: quod ſecus foret ſi ab arbitris ipſis foret electus: & regulariter contractus eſt nullus quando ab eo lex, vel ſtatutum remouet poteſtatem contractus, & ipſi reſiſtit. l. à diuo Pio. ff. de rit. nupt. & per Bal. in l. i. C. plus valere quod agitur.

317 † Et de contractu publicato, & inde reſciſſo non ſoluetur gabela dicto ſtante ſtatuto ſecũdum Bal. in l. quod ſeruum. C. de oſt. procōſ. & lega. Et ſi dictaue uerit ſtatutum ſolui gabellã pro contractu infra decem dies. aliàs contractus ſit nullus: an locum ſibi vendicet tale ſtatutum in teſtamento: dic quòd nõ: quia propriè teſtamentum non venit appellatione contractus: quantumcumque teſtator nominet teſtamentum contractum ſecundum Glo. & Bal. in l. teſtamẽtum. C. de teſtam. cum non curetur de verbis quando conſtet de mente. l. quoniam. C. commun. de leg. An habeat locum dictũ

ſtatutum in renunciatione ſimplici, reſolutione, vel reuenditione: dic ꝙ nō: quia illa non venit appellatione cōtractus: habetur in Glo. rub. C. de pact. & in l. pen. C. de dolo: licet aliter videatur dicere in l. i. C. ſi aduerſ. do. & in l. pactum. C. de colla. & ꝑ Paul. de Caſtr. in conſ. lxxiiii. ii. lib.

318 † Et an dictum ſtatutum quòd ſoluatur gabella pro contractibus habeat locum in quaſi contractu: dic ꝙ non: quia propriè nō dicitur contractus ſecundū Bar. in l. apud Iulianū. ff. ex quib. ca in poſſ. eatur, & contra Bar. notant Doct. in l. mutum, & in l. more, & per Ang. ibi. ff. de acquiren. hæred. & Bal. in l. i. C. de contrar. iudi. tutel. & in l. i. C. quando liceat ab empt. diſcede: & in l. fin. C. ſi tut. vel curat. & per Abba. in c. qua fronte, de appella. & per Alex. in conſi. viii. iii. vol.

319 † Et an dictum ſtatutum quòd gabella ſoluatur pro contractibus habeat locum in contractu tacitè incluſo, vel in alium transfuſo, aut in acceſſorio habetur latè per Bal. in l. cum dotem, C. de iur. dot. & ſic dictum ſtatutum locum tantū habebit in contractibus ꝓpriis, & non in quaſi contractibus, & impropriis. l. iii. §. hęc verba. ff. de neg. geſt.

320 † Nec locum habebit in æditione per quam quaſi contrahitur neque inadiudicatione: quia in iudicio quaſi contrahitur. l. licet. §. Idē, & ꝑ Bar. ibi. ff. de pecu.

321 † Nec locū habebit in fideiuſsione quæ in propriè dicitur contractus ſecundum Bal. in auct. ſacramenta, C. ſi aduerſ. vendit. Neque de cōpromiſſo vt ſupra dixi ſecundum Bal. in rub. de rer. permut. in fin. & Imol. in c. ſi quando de off. de leg. licet quidam dicant cōpromiſſum ſecuto laudo eſſe tranſactionem: Tu dic non eſſe propriè tranſactionem, ſed quaſi, & in propriè: aucten. ſi vero cōtingerit. C. de iudi. & ꝑ Doct. in l. i. ff. de tranſa. Neque de inſtru. legitimationis, neq; ꝓcurationis ſtante dicto ſtatuto ſoluetur gabella: ſecundum Bal. in l. his. C. de legi.

322 † Quid ſi dictum ſtatutū dictauerit ſolui gabellam de quolibet contractu alienationis an locum habuerit in permutatione, & datione inſolutum: dic ꝙ ſic: qa per verbū generale alienationis continebitur oīs cōtractus tráslatiuus dominii. l. ſi. & ꝑ Doct. ibi. C. de reb. alien. nō alie na. & per Bal. in auct. reſq;. C. cōiu. de leg. l. ſtatu. liber. §. quintus. ff. de ſtatu. libe. Et nomen venditionis eſt etiam generale cōprehendens omnes contractus oneroſos ex titulo oneroſo ſecundum Bal. in l. fin. ff. de cond. ob cauſ. & Bar. in l. fin. §. in computatione. C. de iur. de lib. & l. per diuerſas. C. mand. cum omnis contractus translatiuus dominii vt dictum eſt veniat appellatione venditionis vt in d. l. ſta tu liber. §. quintus. ff. de ſtat. liber. & per. Bar. in l. ſicut. ff. quib. mod. pign. vel. hypot. ſolu. & Bal. in l. emptorem. §. ſciendum. ff. de ædil. edict. & ꝑ Alex. in l. ab emptione. C. de pact. & in l. vnum ex familia, ff. de lega. ii. & ꝑ Bal. in l. voluntas. C. de fideicom. & in l. i. in fi. in vſi. feud. de alien. feud. pater. & per Firma. in lib. ſuo gabell. par. viii. Et idem dicit Bal. eſſe de mutuo, & cōmodato in l. i. §. huius edicti. ff. de cōſt. pecun. & in l. vnum ex familia. ff. de leg. ii. vbi dicit non ſolui gabellam de inſtrumēto electionis pauperum per ipſos pauperes ſtante dicto generali ſtatuto: ſed per executores teſtamenti ſoluenda erit gabella pro bonis teſtantis legatis pauperibus.

323 † Et cupiens quidam vitare gabellam cōtractus venditionis promiſit dare decem corbes frumenti Petro an vitabit dictā gabellam propter verbum dare ꝙ eſt accipiētis facere; & eſt contra naturam vēditionis. l. exempto. ff. de donat. ſufficit enim tradi, & de euictione caueri: dic illum teneri. l. qui cōcubinam. §. ſi hæres. ff. de leg. iii. licet verbum dare non ſit de natura rei promiſſę: quia ille qui teneť ad genus, vel quantitatem; tenetur facere rem accipientis: habeť ꝑ Alb. de Roſa: in l. ii. ff. ſi cer. peta. & ſi res trada. in trāſactione, & donatione ſibi etiam locum vendicabit: & è contra ſecundum Bar. in l. non nulli. C. de tranſact. & in l. ſi de. C. ꝙ met. ca. & in l. quod ſeruus. ff. de ſtipu. ſeru. & per Bal. in l. i. & in auct. ſacramenta

menta puberum. C. ſi aduer. vend. varia uit Bal. circa tranſactioné in c. i. de cõtro uerſ. inter vaſall. & domi. & i l. quoties, C. de fideicõmiſſ. variauit Bar. circa donationé in l. Labeo, la. ii. ff. de verb. ſign. & Bal. in l. cõtractus, C. de fid. inſtr. & ꝑ Saly. ibi tenenté tranſactioné non eſſe ꝓprie contractũ, & dictũ ſtatutũ non habere locum in ea: qđ intellige verum ꝓ cõcordia opinionũ ſi res retineaẽ tranſigendo: & non ſi res tradaẽ cũ effectu: firmat Bar. in d. l. nõ nulli. C. de tranſ. & Firm. in ſuo lib. gabell. par. viii. vbi ponit multa ſpecialia digna memoratu circa proprios, & improprios contractus: & circa contractus comprehenſos, & non cõprehenſos à dicto ſtatuto.

324 † Pacto vectigalis cautum eſt: ꝙ de omnibus donationibus ſoluatur gabella. An pro legato ſoluetur quæ eſt donatio quędam facta à teſtatore, & ab hærede præſtãda. l. i. ff. de leg. i. & l. legatũ. ff. de leg. ii. & ſi conſequentur vectigal ſuum publicani ex prædictis: contrarium tamen videtur eſſe dicendum de iure propter cõmunem vſum loquendi: cũ penes vulgum non ita intelligatur leg. ſi filius familias. ff. de donat.

325 † Statutum nãque ꝑdictum quòd ſoluaẽ gabella ꝓ contractibus fuit ſublatum in vrbe Rauennæ: per Iulium ſecundũ Pontifi. max. de anno M. D. I X. quo anno ciuitas Rauẽnæ fuit reſtituta eccleſiæ Romanę per Illuſtriſsimũ dominiũ Venetorũ: qui illã ꝑ annos ſexaginta detinuerant virtute teſtamẽti Illuſtriſs. Opizo. de Polenta olim feudatarii, & vicarii Romanæ ſedis, & ipſius San. Romanæ Eccleſiæ hęrede relicto filio ſuo Hoſtaſio: qui imprudenter deceſsit in Creta male conſultus ab vxore ſua Iunipera.

326 † Occurrit quod quidã Ceſenas vt euitaret gabellam ſtatuti Ceſenæ de contractibus: vbi eſt tale ſtatutum in obſeruantia; cõtraxit Rauennę, vbi huiuſmodi ſtatutũ eſt ſublatum, & non ſeruatur: an teneatur ſoluere gabellam Ceſenæ: videtur dicendum quòd non: cum ſtatuta non recipiant fictionem: contrarium tenet Bal. in l. multum, in v. col. C. ſi quis alte. vel ſibi libro quarto, quia ſi actus haberet aliquid fictionis plus tamen veritatis illud erit potentius: cum veritas ꝓferatur fictioni: & verum conſenſum, & veritaté habeat in ſe veritas: quæ ibi eſt vbi eſſe vult per not. ꝑ Bal. in l. nihil. ff. de capt. & poſtl. reuerſ. & l. ex facto. §. verum. ff. de hæred. inſtit. & l. debitor. ff. de pigno. & per hoc obuiatur fraudibus. l. cum de lanionis. §. Sabinus. ff. de fund. inſtr. & in l. multũ. C. ſi quis alteri, vel ſibi: & plus dicit Bal. ꝙ ſi ius ciuile non eſſet: quo inductæ ſunt fictiones, de iure gẽtium ſolutio fieret ibi: vbi eſt collata, & ꝓmiſſa ſolutio: & hoc iure omnes gentes vtuntur tanq̃ iure quaſi naturali: q̃a in ſe habet quaſi naturalem rationem; Contrarium videtur voluiſſe Glo. in l. cum qui. §. Iulianus. & in l. ſi duo. ff. de conſt. pecu. & dicit Bal. in l. i. C. vbi conuen. qui certo loco dare ꝓmiſit: ꝙ in loco cõtractus vbi eſt perfecta ſolennitas. Et non in loco vbi res eſt ſolui debet gabella. l. i. C. de contrahen. empt. & per Bar. & per Io. Bap. Caccialupũ de San. Seue. in l. cunctos populos. C. de ſumm. Trini. & fid. cathol. & per Glo. in l. i. C. de bon. aucto. iud. poſſ. & Abb. in c. fi. de for. cõpet. & Bal. in l. i C. vbi cõuen. qui cert. loco da promiſ. & per tex. in ſ. l. ſi fundus ff. de euict. & per Bal. in l. magis puto. § illud. ff. de reb. eorum.

327 † Vnde datur cautela pro illo qui vult vitare gabellas contractuum in loco ubi degunt ſtatuta ſoluendi gabellas pro cõtractibus & vadat aliò ad contrahendũ vbi gabellæ non ſoluuntur: quia ibi ſortietur forũ ratione cõtractus. l. ſi fundus, ff. de euict. & per. Abb. in c. fin. de for. cõpet. & per Ant. de Butr. in c. licet, & fin. eod tit. & per Bal in l. i. ff. de contrahen. empt. & per Firm. in viii. par. ſui tracta. gabell. col. xvi. ibi. xxxix. quæro ꝓ contractu facto extra territorium an &c.

328 † Accedit prædictis quæſtio per dies occurrens: factus eſt contractus Rauẽnę ſuper re exiſtente Forliuii vbi facta, & ſecuta eſt traditio; quis erit cõpetẽs iudex & cũ hęc ſint quotidiana ꝓpter cõſuetudines, & ſtatuta gabellarũ: ut in practi

ea ſua criminali not. Iacob.de Belui. in repeti.capit.contrahentes,de for.cõpet. Et an ſit ſoluenda gabella in loco vbi ſit mandatum, vel ratihabitio ſecuta, vel in loco vbi partes conueniunt: vt puta ſi partes contrahunt in vno loco, & traditio alibi fiat,in loco traditionis debet ſolui gabella: quia tunc perficitur contractus:vt inſt.de empt. & vendit. in princ. Et ita ſeruatur de vſu,ſtylo, & conſuetudine:quia locus ille vbi contractus perfectionem ſuam aſſumit inſpici debet: licet res ſit alibi,vel aliò mãdetur,vel ſubſequatur ratihabitio:& in illo loco ſoluẽda eſt gabella.l.obſeruare.§.fin.ff.de off. proconſ.& lega.& l.magis puto.§.illud. ff.de reb.eorum.& per Bar.in l. hęres abſens.§.apud Labeonem.ff. de iudi. & l.ſi proponitur.ff. de fideiuſſ. & in regu. in obſcuris:& in l.fin.ff.de off.præfect.vrb. & per Io And.in c.dudum,de elect.

329 † Quid ſi dictauerit ſtatutum gabellam ſolui infra decem dies pro contractibus; aliàs ſint nulli: & ſi per vnam partium fuiſſet oppoſitum non fuiſſe ſolutam gabellam vt contractus annulletur:an altera poterit obicere:vt paria delicta mutua compenſatione tollantur. l. viro. & per Rom.& alios ſcriben.ibi.ff.ſolu.matr.& docet Bar.incontinenti replicari debere vt exceptio talis releuet ipſum ad impediendum proceſſum,& examinationem. l.quoniam.C. de adulr. & per Bar.in l. cum mulier.ff.ſolut. matr. & in l. apud. §.Marcellus.ff.de dol.except.&in l.acceptam. C. de vſur. & ſic intelligitur ope exceptionis: habetur per Bar. in l. ſi ita quis.§.ea ſunt.ff. de verb.oblig. Et eſt facienda diſtinctio aut ſtatutũ tollit executionem contractus de quo ſit ſoluẽda gabella,aut contractum annullat:primo caſu non poteſt debitor excipere de ea nõ ſoluta à creditore: habetur per Ang. in aucten.vt iud.ſine quo.ſuffr.§.itaq;. Secundo caſu ſic:quia datur dicta executio:habetur per Bar.in loco prædicto: & Bal.in l.i.§.Ofilius. ff. ne quis eum qui ius vocauit. Sed ſi ſtatutum annullat contractum: quia tunc nullitas non opponetur contra perſonam agentis ſed contra ipſum contractum: merito tunc excipiens audiri debet.l. ſi non fuerit.ff. de iur.iuran.& per Canoniſtas in c.dilecti, de except.quod intelligẽdum eſt circa præmiſſa congruè referendo: quòd ſi venditor à principio fundauit ſe in dolo emptoris petendo rem: cum nõ valuerit contractus propter non ſolutam gabellam ab emptore: poterit reus contra eũ excipere ne audiatur propter parem culpam:tenet Bar.in l.i.C.de cano.frumẽt. lib.xi. Sed ſi actor non fundauerit ſe in dolo rei:ſed petit pretium: fundans ſe in iure communi reus excipiens repelletur replicatione:ſecundum Alexan.de Imol.in d.§. Marcellus. Et talis exceptio etiam habet locum inter mercatores:quantumcunque inter ipſos cognoſcatur, & procedatur de bono, & ęquo ex forma ſtatuti:cum fauor publicus inſit ſecundum Bal.in l.ſi pro ea,in fin. C. mand. Nec obſtat aliquorum diſtinctio:ꝙ quando eſt locata gabella priuato,& non retenta pro fiſco: ꝙ tunc ceſſet fauor publicus: & agetur de priuato fauore conducentis: Tu dic gabellarios conductores eſſe loco fiſci vt aliàs dixi. Et quidem eſſe poſſet ꝙ damnum cõtingeret locatori in frumentum ob attenuatas exactiones: & pro minori pretio venderentur gabellæ cum damno fiſci: & quia inter mercatores vt prædixi aliàs, agitur de æquitate non operabitur inter ipſos exceptio propoſita pacti nudi:cum de ęquitate canonica ſit obligatorium tale pactum.c.i.de pact.in vi.& per Bar. in l. Quintus.C. mand.

330 † Quid ſi pro contractu non fuerit ſoluta gabella infra tempus ſtatuti diſponentis contractum eſſe nullum ſi non ſoluatur: an ipſo iure contractus ſit nullus: dic quòd non, ſed ope exceptionis releuabitur vt ſupra dictum eſt ſecundum Bar. in l.ii. de cano. frument. vrbis Romæ lib.xi.& in l.ſi ita quis. ff. de verbo. oblig. & Bal.in l i.C de cadu.tollen. niſi aliter procederet ſtatutum, vel formam daret:quæ ſeruari debuiſſet ante actum, vel poſt ſecundum Bar. & Bal. in l. vniuerſa. C. de precib. imp. offeren. & per

Firm.in 8.par.ſui lib.gabell.col.xii.

331 † Quæro ſi purgatio moræ admittatur in caſu præmiſſi ſtatuti; ita quòd poſt pręfixum tempus à ſtatuto poſsit ſolui dicta gabella vt valeat contractus: dic quòd non:ſecundum Bal.in l.fin.in lectur.antiqua,C.de condictio. infer. & in l. fin. C.de bon.liber.& per Inno.in c. prudentia,de off.deleg. Et quando morę purgatio admittatur,& quando non quæ regulariter non admittitur facta executione à lege,vel ab homine: notat & Firma.in viii.par.ſui lib.gabell.

332 † Quomodo intelligatur ſtatutum ꝙ non ſoluens gabellam, vel illam fraudans non audiatur in iudicio: an intellegatur ita eſſe in omni foro eccleſiaſtico,videlicet,& ſeculari,ſeu ciuili: dic ꝙ ſic ſecundum Bald.in c.i.§. ſi quis, ſi de feud.inueſtit.fuer.contro. An pro executione non ſolutæ gabellę pro contractu, aut mercibus competat etiam ius,'& intereſſe contra fideiuſſorem; & ipſi fideiuſſori: dic quòd ſic ſecundum Bal. in l. ſi ea, C. de fideiuſſ. omnino & Bar. in l. ſed & ſi fideiuſſor. ff. de re iud. & in l. tam mandari,& ibi per Doct.C. de conſti.pecun.nec poteſt principalis renuntiare in præiudicium fideiuſſorum.l.fin. ff. de pact. & l. ſed & ſi quis. ff. ſi quis caut.

333 † Quæro ſi debitor debitoris fiſci exiſtente principali debitore non ſoluẽdo: poſsit grauari à fiſco: dic vt aliàs dixi ꝙ ſit priuilegio fiſci; ſecus in priuato: qđ intellige ſi confeſſus eſt debitum.l. omnes.C.de agri.& cõſi.lib.xi & l.ſi in cauſa,& l.ſi debitum. & l. nõ prius.C.quando fiſc. vel priuat. & ibi per Alberi. de Roſa.

334 † Quid de inſtrumento guarentigiæ ſi contra ipſum oppoſitum fuerit in executione non fuiſſe ſolutam gabellam de inſtrumento guarentigiæ,dicto ſtante ſtatuto non ſolutæ gabellę pro contractu: cui incumbit onus probandi:dic ꝙ ſi ſolutio gabellæ ſpectat ex forma ſtatuti ad ſolemnitatem contractus tenetur probate ille qui petit: aliàs excipiens tenebitur:cum ſit fundata intentio agentis per inſtrumentum:tenet Ange. de Peruſ. in in l.i.C.de iur.fiſc.

335 † Quęro de minore q portat res ꝑ quibus debet ſolui gabella: an ſit prohibitus ſtante forte ſtatuti forma quòd nullus poſsit portare res tales. Et à minor cadat in commiſſum: vt alii non minores:Et an ipſi ſuccurratur beneficio ætatis ne cadat in commiſſum: dic eſſe tex. in l.ſi ex cauſa.§.in commiſſum, & per Doct.ibi. de mino. vbi deciditur ipſum minorem reſtitui; ſi dolus ipſius non interuenit:& tex.in l. Imperatores,§.fina. ff.de publ.vbi dicitur quòd infra triginta dies poteſt ſoluere minor impunè ſed poſt habet beneficium reſtitutionis in integrum: vt in d.§. in commiſſum,quod procedit in pupillo, & adulto quolibet, ſcilicet circa dictum terminum.xxx dierum ſine beneficio reſtitutionis in integrum. Hodie tamen ſeruatur illæſus pupillus ante, & poſt.l.fin.C. in quib.cau. in inte.re.non eſt neceſſ.per Glo.in.l. ſi tutoris.ff.de admini. tuto. & per Doct. in d.l.Imperatores.§. fin.ff. de publ. Et dicit Bar.in l.ii.C.de fund. patr.minorẽ reſtitui ſi infra terminum ſtatuti nõ ſoluerit gabellam.

336 † Dicens ꝙ ſi ciuitas permiſsione principis habuerit gabellas ſibi conceſſas, & non habeat iura vectigalium vigore ſtatuti ſi minor non ſoluerit non incurrit in pœnam per dictum tex. ſed ſi tutor, vel curator minoris pro minore mercãdo non ſoluerit gabellam pro mercibus minoris: & res incident in commiſſum tenebitur tutor,ſiue curator ad intereſſe minori per d.l.ſi tutoris, cum Glo. & ꝑ Doct.ibi.C. de adminiſtr. tut. Notandũ eſt an ſtatutum, vel conſuetudo generaliter loquendo includat minorem: dic ꝙ ſic.c.conſtitutus,de reſtit.in integ. & de adminiſtr.tuto.in l.ſi ſine,in §.lacius. Quod eſt limitandum niſi ſtatutum,vel conſuetudo puniret aliquid quod de iure communi non eſſet punibile:tunc minor non includeretur in ſtatuto,vel conſuetudine.c.ii.de delictis puero adde ſingulare Romani. DCCCXVI. incip. tu ſciſti tit.C.

337 † Quæro de caſu:emerunt duo gabellas portarum interſe diuidentes emolumentum: & quod de tali emolumento talis portio portæ ſit Petri, & alterius portio portæ ſit Pauli:& vnus ex prædictis plus accepit q̃ alius ex ſua porta: an cõmunicari cum alio debeat:dic ꝙ non: cum ſit inter ipſos facta conuentio, & diuiſio.l. licitatio.§.ſocii.ff.de publ.

338 † Stat regia prouiſio quòd omnes habentes puteos ſalis teneãtur facere ſal, & dare id cõmuni pro ſoldis decem pro quolibet ſextario librarum.cx. contingit ꝙ commune non indiget ſale; & habentes puteos fecerunt magnam quantitatem ſalis: quam offerunt communi; inſtantes vt id in commune acceptet. An commune tenebitur illud acceptare: dic ꝙ non ſi non vult,ſed illis tenebitur ad intereſſe ſuum.l. ſed addes. §. ſi dominus. ff.locati:& l.ſi,cum mihi.ff.de dolo:quia hcc eſt inductum pro vtilitate cõmunis: cui,& fauori ſuo renunciare poteſt.

339 † Pacto datiarii cauetur quòd datiarius ſalis non poſſit vendere id niſi prout declarauerit Princeps,vel ciuitas: quæ eſt ſolita facere.x.vendere in menſe Septembris, & Octobris, & vſque ad Frebuarium plus videlicet pro ſoldis. xxiiii. & per multos dies antequàm Princeps vel ciuitas declararet mentem ſuam: quam declarauit vendi pro.xxii.ſoldis ꝓ ſextario quolibet: vendidit datiarius. Quæritur ſi datiarius ſalis tenebitur emptori prædicto cui vendit ſal vltra ſolitum pretium quod ipſe habebat antequàm Princeps, ſeu ciuitas declararet pro Principe,vel declararet pro ipſa ciuitate: dic ꝙ ſic.l.ſi ita ſtipulatus fuero ſi ticius conſul,in princi.& l.huiuſmodi. ff. de verb. oblig. arg.l.quanq̃.C.de excuſat. tut.& poterint etiã puniri arbitrio Principis, ſeu ciuitatis.

340 † Occurrit caſus quòd exigitur gabella in via communi duorum territoriorũ diuerſorum dominorum exiſtente intra ipſa territoria:qualiter ſoluatur gabella: & per quem exigatur: dic per vtrumque dominum dictorum territoriorum,& gabellarios ipſorum: vna dumtaxat gabella,& non plures diuidenda communiter inter ipſos ſecundum Bal.in l. penul.C. de cond.inſer.& per Petr.de Vbal.in vii. par.ſui lib.ſocieta. Et idem ſeruabitur in maleficio commiſſo in dicta via exiſtente intra dicta duo territoria: denunciabitur per vtrunque ſyndicum in vtroque foro, & in vtroque punietur: tenet Bar. in l. ii. C. vbi de crim. agi opor. & vterque tenebitur ad pœnam ſtatuti: & vterque iudex cognoſcet, abſoluet,& cõdemnabit pro vt iuris fuerit: quia vtriuſque maieſtas offenditur: tenet Bar. in l. iuris peritos.ff.de excuſ.tut.& Bal. in l. penul.C.de cond.inſer. Et ſic de emenda damnorum tenebuntur villę dictorum duorum territoriorum vbi eſt tale ſtatutum emendæ: & vna villarum, ſeu caſalium plurium vno ſoluente pœnam inſolidũ liberabitur alia villa, ſeu aliud caſale: vt paſſim dicitur in Regno Neapolis ſecundum Bald.in l. ex maleficiis. ff.de actio & oblig. & per Spec.in tit.de rapt. Et dictum ſtatutum gabellam ſolui pro omni contractu,locum etiam habebit in contractu facto inter patrem,& filium: niſi ſit contractus lucratiuus, vt donatio ſecundum Bar. in l.i. C. de imponen. lucr.deſcript.lib.x.

341 † Et ſi dictauerit ſtatutum ſolui tantum gabellam pro pœna, quantum pro ſorte infra decem dies. An executio fiat pro pœna lapſu dicti decem dierum: dic ꝙ non: quia debet primo liquidari pœna antequàm exequatur:ſecundum Bal. in l. pri. C. de his quæ pœnæ nomine, col.xv.

342 † Et ſi ſtatutum dixerit ſolui ſportulas iudicibus pro omnibus cauſis:an teneantur clerici ad illas ſoluendum: dic quòd non: cũ ſint priuilegiati.l. cum eccleſia. C.de epiſ.& cler.& per Bal.in l.cunctos populos.xxviii.col. C. de ſumm. Trini. & fid.cathol.

343 † Quæro de eo qui duas in æſtimo habebat poſſeſſiones libratas, ſeu extimatas in decẽ:vnam ex illis vendidit, & aliam reliquit eccleſię vendẽdã: & pretiũ ex ea diſtribuendum pauperibus: quomodo ſoluetur collecta iſtarum duarum

poſſeſſionum

poſſeſsionum, & onera fierent ſtante dicto ſtatuto: ꝙ ſoluatur collecta, vel onus feratur pro quacunq; re ſtabili, dic poſſeſſores pro rata teneri, & ſi fuerit primo onus impoſitum tenebor ego pro rata, & alii pro reliquo poſsidentes conuenientur. l. in his, in fi. C. de pręd. nauic. lib. xi.

344 † Statuto cautū eſt ciuitatis, ꝙ pro quolibet libello ſoluatur gabella, an ſoluenda fuerit gabella ꝑ additione facta poſt ad libellum? vt puta ſunt decem in libello, & inde additæ ſunt aliæ decem, an pro illa decem addita ſit ſoluendū vectigal ſicut fuit pro primis decem petitis: dic attendenda eſſe verba ſtatuti, ꝙ ſi diceret ꝙ ſoluantur tot pro qualibet libra, ſoluiẽ & ꝑ additione, prout notāt Doct. in l. ſcire debemus. ff. de verb. obl. & per Bal. in l. generaliter C. de epiſ. & cler. & ita intelligitur quod not. Bar. in l. ius ciuile. ff. de iuſt. & iur.

345 † Et ſi diceret ſtatutum prædictum de quolibet libello ſolui gabellam non erit ſoluenda pro additione ſi facta erit ex eadem cauſa.

346 † Et ſi ſoluatur gabella ſtante ſtatuto ꝙ pro contractu ſolui debeat gabella acquiſitæ proprietatis, An ſolui debeatur iterum pro contractu: quo acquiratur vſufructus ſtante alio ſtatuto de quo ſuperius ꝙ pro omni contractu ſoluatur gabella: dic non teneri, tenet Bar. in l. ſi pro prietati. ff. de iur. doc.

347 † Et ſi ſtatutum dixerit ꝙ pro iudicio incoato ſoluatur gabella, & inchoatum ſit in duobus locis, in quo loco ſolui debeat gabella: dic in loco iudicii, & id eſſe inſpiciendum ſiue loquamur de ordine proceſſus, ſiue de ordine executionis. l. miſsi opinatores. C. de exacto lib. x. & ꝑ Doct. in l. à Diuo Pio §. ſententiam, de re iudi. & Bald. & Io. Bapt. de ſan. Seuer. in l. cūnctos populos: C. de ſum. Trin. & fid. cathol. vbi dicunt de concernenti ſollennitate, & ordine contractus.

348 † Et ſi diſtauerit ſtatutum ꝙ pro omni contractu ſoluantur ſex denarii pro libra, vel vnus groſſus pro ducato quolibet pretii conuenti pro gabella, & ſeu datio aliàs contractus ſit nullus vt aliàs dixi: contingit quòd quidam emit domū pro libris tercentum, & ſoluit tantū pro ducentis libris. An cōtractus ſit nullus, vel ſaltem valeat pro ducentis: dic non valere ſtante dicto ſtatuto, tenet Bald. in l. i. C. ſi aduerſ. rem iudi. & Alexan. in conſi. lvii. in ii. vol.

349 † Et ſi contractus non valuerit alia de cauſa nulla debetur gabella, vt aliàs dixi ſecundū Bal. in c. i. de ſucceſſ. feud.

350 † Et ſi diſtauerit ſtatutum ꝙ de pretio cu iuslibet rei in cōtractum adductæ ſoluatur gabella de emptione tantum intelligitur ſecundum Glo. in l. cum dotē. C. de iur. dotium, & per Bal. ibi & in l. fina. C. de præd. decur. lib. x. & per Iaſo. in l. i. C. de iur. emphyteuti.

351 † Et ſi dixerit ſtatutum de quolibet contractu ſolui gabellam ex quo ius oriaẽ. An ſolui debeat de qualibet promiſsione obligatoria de vendendo: dic quòd ſic: nō tamen venditione poſtea ſequente iterū ſoluetur cum ſemel ſolui debeat ſm Bar. & alii ſcriben. in l. fin. ff. de publ.

352 † An dictum ſtatutum locum habebit de contractu promiſsionis de vendendo, vel è contra de ꝓmiſsione, vel de euictione, dic quòd non, tenet Bar. in l. fi. §. quot. ff. de pub. & Gl. in l. honorē. ff. de mune. & oner. & Bal. in l. i. C. de pact. pig. lib. viii. & quid de cōtractu ceſsionis notat Bal. in l. cum per eos. C. ſi quis alie. nomi.

353 † Quid ſi vt aliàs dixi ſtatutum non. ſolutæ gabellæ pro contractu annullauerit inſtrumentum: an obligationem annullet in eo contentam, tenet Fran. de Crema quòd non in ſing. ſuo. xl. incipien. ſtatuto cauetur cum aliud ſit inſtrumentū, & aliud contractus.

354 † Quid ſi ſtatutum dictauerit quòd pro quolibet teſtamento, vel inſtrumēto ſoluatur gabella. An habeat locū ſi reficiaẽ inſtrumentū, vel teſtamentum de nouo ammiſſo protocolo, & iam ſoluta fuit gabella: vel ipſi aliquid addatur, aut pluries leuetur in membranis, vel cartis papiraceis, tenet Alex. de Imo. quòd non in l. i. §. ſi quis. ff. de verb. oblig. & Bar. & Doc. in l. i. & in l. vnum. ff. de teſtamen. & in l. quoniam, & per Bal. ibi. C. de teſtam.

Et ſi quis habuerit dominiũ in re certa, & id culpa, vel uoluntate ſua ammiſerit. An teneatur ſoluere gabellam, tenet Abb. quòd ſic in conſi. lxx. col. i. Et quo modo intelligatur dictum ſtatutum, dic intelligi ſi hæreditas erat lucroſa, & addita, aliàs heres non tenebitur auten. de nupt. §. ſi verò expectet, & per Ang. ibi col. iiii. & per Paul. de Caſtr. in l. ſi. §. in computatione. C. de iur. delib. Et eſt notandum qualiter dictum ſtatutum exorbitat à iure communi, cum de iure communi nulla ſit ſoluenda gabella, cum omnis deductio ſit ſublata à dicto iure communi ex vltimis voluntatibus. l. ſi. C. de edict. diu. Adria. tollen. & per Bald. ibi in iiii. col. & notab. v. & per Paul. de Caſtr. ibi dicentem ſtrictè fore intelligendum: vbi Bal. etiam dicit malè facere illos: qui contrarium, ſtatuunt: ſed ſi tamen aliter fuerit ſtatutum; ſeruandum erit ſtatutũ huiuſmodi. l. omnes populi. ff. de iuſt. & iur. & c. i. de conſt. in vi. & l. i. C. de ſum. trin. & fid. cathol. & per Firm. in vlt. par. ſui tract. vectigal.

355 † Et ſi tale ſtatutum diſponeret gabellã ſolui de qualibet hæreditate, an locum habebit in patris hæreditate delata filio: Io. de Plat. tenet quòd non in rub. inſtit. ſuper verb. Alemanicus contrarium innuere videntur Ang. & Raphael. Cuman. in l. ſi emancipata. C. de iur. & fact. igno. & verum eſt ſecũdum Bar. in d. l. ſi emancipata, niſi ſtatutum diſponeret, quòd de omni lucro vltimarum voluntatum ſolueretur gabella: quia intelligitur etiam de eo: quod eſt quaſi debitum: quia etiã dicitur lucrum etiam ſi patris filio deferatur hæreditas, not. & Firm. in vlt. par. ſui lib. gabell.

356 † Dicto ſtante ſtatuto ſolui gabellam de hæreditate, & ſi hæreditas vacatur tẽpore gabellarii: qui poſteà finiuit tẽpus ſuæ conductæ, & poſt additur hæreditas prædicta tempore alterius gabellarii qui gabellas nouiter conduxit, cui prædictorũ debeatur ſolui gabella, tenet Cyn. in l. ſi. C. de fruct. & lit. expen. ſolui debere primo gabellario cuius tempore vacauit hæreditas, & Bal. in l. fin. ff. de iur. om. iud. per legem his quæ in puteum. §. poſtea. ff. q vi, aut clam: & ratio eſt quia dies obligationis ceſsit tempore primi gabellarii. l. defuncta. ff. de vſufru. & per Cyn. ibi & per Bal. in l. diuortio. §. ſi fundum ff. ſol. matri. & Petr. de Anch. in c. ſi propter, de reſcrip. in vi. & per Moder. in l. hæres. ff. de acquir. hered. in contrarium facere videtur tex. in l. fructus pendentes. ff. de rei uend. & pro hoc faciunt not. per Pet. de Ancha. in c. i. ne præla. vices ſuas: Sed verior eſt, & communior opinio prima Cyni, & ſequacium cum quo tranſeo.

357 † Quid ſi pro gabella ſoluatur minus ipſius debito pro cõtractu, an vitietur contractus vt ſuperius tetigi, dic vitiari ita diſponente ſtatuto etiam ſi per errorem minus ſoluatur, quòd ſecus erit ſi plus debito ſolutum erit quòd debeat. l. qui putat. ff. de acquir. hæred. & l. fina. & per Doct. ibi. C. de tempo appell. vbi dicunt quòd bannum non debet caſſari illi: qui etiam infra terminum ſtatuti pœnã per errorem ſoluerit: quia error in calculo dierum nocet, not. Doct. in l. executione ff. de verb. oblig. & per Glo. & Bal. in l. ſenatus. ff. de contrahen. empt. & in l. ii. C. de reſcin. vend. & per Bal. & Io. de Imo. in l. quamuis, ff. de condi. & demonſtra.

Vbi dicit quòd ſi condemnaro in pœnam centum librarum ex forma ſtatuti, abſcinditur manus ſi non ſoluerit infra terminum ſtatuti: quòd locum non habebit ſi per errorem non ſoluerit: quod tenet contrarium in gabella. d. Alex. de de Imo. in l. ſeruus. §. ſi pluriũ, in fin. ff. ſi quis cautio. & Bal. in l. cũ ſit. ff. de ſepul. violat. & quòd contractus ſit nullus habetur per Bal. in l. i. C. ſi aduerſ. vendi & in add. ad Spec. de appel. & per Firma. in viii. par. lib. ſui gabell.

358 † Vbi ponit quòd ſi quis defecerit in vno nummo non ſoluto pro debito gabellæ ſtante forma dicti ſtatuti, quòd annullabitur contractus virtute dicti ſtatuti. Et de hærede ponit grauato ſoluere decem, vel dare agrum, & ſi ſoluerit partem, & non adimpleuerit adimplenda pro debito integro agrum habebit: vt dicit, & te-

net Bal.in l. pen. C.de his q pœnæ noïe, & in add.ad Spec. in tit.de appella.

359 † Quid ſi dictauerit ſtatutum ſolui gabellam vt aliàs dixi pro quolibet cõtractu Aliàs res perdatur, quidam alienauit ré ſubiectam fideicommiſſo pendente conditione. An teneatur ſoluere, dic ꝙ ſic cũ talis alienatio valuerit in præiudicium alienantis hæredis exiſtentis ſoluendo & ignorantes ſecundum Bart.& Ang. in l. Marcellus.§.reſq;.ff. ad trebel. & in l. ſeruo.§.i.ff.de leg.i.& in l.fina.§.fin.C. com.deleg.& l.fin.§.fin.ff.de leg.ii.aliàs poteſt res vendicari.l. planè.ff.eod. titu. & in ſciente pro dimidia tenebitur ratione legitimæ,& trebellianicæ, & pro reſ ſiduo vẽdicabitur,vel pretium veniet in fideicommiſſo ſecundum Bar.in d.l. fin. ff de leg.ii.

360 † Licet non committatur pœna ex fruſtatorio,& in valido actu,ſeu contractu ſm Bal.in l.ea. C. vbi mand.fuer. aliena.& per Glo.in l.patronus.§. patronus.ff. ſiquis in fraude.patro. Et quando pœna contractus,& promiſſionis inualidæ cõmittatur,& quando non, habet per Fir. in tracta.ſuo gabellarum par.vii. col.xv.

Et dic regulariter commicti pœnam legalem pro facto,& actu inualido,& nõ conuentionalem ſecundum Bald.in l.ii. C.de epiſ.audien.& in l. vbi pactum.C. de tranſact.

361 † Et an prędictum ſtatutum ꝙ ſoluatur gabella pro contractu quolibet habeat locum in actis quæ cauſam inſtruunt, dic ꝙ non ſm Bart.in l.i.§.i.ff.de eden.& in l.ſ audem.§.neque.ff.de iur.fiſc.

362 † Quid in apoca,ſeu apodiſſa an habeat locum dictum ſtatutum quòd ſoluatur gabella pro omni contractu, & inſtrumento omni: dic ꝙ ſic cum veniant apodiſſæ appellatione inſtrumentorum. l. i.ff.de fid.inſtrum.& per Bar.in l.admonendi,in fin.ff.de iur.iuran.& in l.i.& ii. & per Bal.ibi.C.de fid.inſtru.niſi de communi vſu loquendi aliter haberetur, ꝙ apoca nõ veniret ſub vocabulo,& appellatione inſtrumentorum de communi vſu loquendi. Et qualiter probetur cõmunis vſus loquendi,habetur per Fely. in proœ.Grego.& per Bar.in l. Labeo.ff. de ſupell.lega.& in l.i.& per Bal.ibi. C. de iur.calumnian.

363 † In ſtatutis propriè intelligendis non veniunt teſtes appellatione inſtrumentorum ſecundum Io.de Imo.in rubr.titu. de fid.inſtrum.quantumcunq; teſtes inſtruant cauſam. Et dicto ſtante ſtatuto ꝙ pro contractu venditionis ſoluatur gabella, an eam ſoluere habeat emptor tantum,vel venditor tãtum: Dic emptorem tantum teneri, & non venditorem. l.debet.ff.de ædil. edict. & per Roma.in conſi.ſuo, cccccxcii.incip.per Italiam, & in ſuo notab.cccccclxxxviii.incip.per Italiam communiter ſunt ſtatuta. & Bal.in l.ſi pręſidium.C.de ædil.actio.& in rub. de reb.cred.& in l.cũ mulier.ff.ſol.matr.

364 † Quid ſi fundus in Cataſtro emptoris, & venditoris deſcriptus, an una tantum ſit ſoluenda,gabella,ſeu collecta, pro eo ſtante ſtatuto,ſolui gabellam,& ſeu collectam pro omnibus ſtabilibus in Cataſtro,& ſeu æſtimo deſcriptis,dic vnã tantum ſolui debere gabellam, tenet Bal.in l.i.ff.ꝙ cuiuſcun.vniuerſ.nomi.

365 † An ſtatutum quòd pro contractu ſoluatur gabella.habeat locum in diſtractu: dic quòd non ſecundum Bal.in l.i. C.de reſcin.vend.& Sal.in l.i.C. quãdo licea. ab empt.diſſe. & per Alex.in l. Pomponius.§. præterea. ff. de acquir. poſſeſſ. & per Bar.in l.ab emptio ne.ff.de pact.et per Docto.in l.bonæ fidei. C.de pact. & Bal.in l.ſiue apud acta. C.,de tranſ. & in aliis variis locis, quos breuitatis cauſa ommitto,& per Roma.in conſi.lxxvii & in conſil.ccciiii. & per Firma.in lib.ſuo gabell.in viii.par. Et vnica gabella ſoluenda eſt,& non plures ſecundum Gloſ. in l.honorem.ff.de mun. & oner.& per Alexan.in l.interuenientis.ff.de iur.fiſc. etiam ob nouam partium conuentionẽ, quod eſt intelligendum ſi incontinenti receſſum fuerit:partium cõſenſu contrario,& non poſt,ne fiſcus decipiatur. Et ſic refutatione contractus facta per pactum, id erit ſeruandum cum nouus ſit contractus, ſecus ſi per diſſolutionem: quia eſſet diſtractus niſi res ipſa retarda

tur:quoniam tunc foret nouus contractus, nouam requirens gabellam ſtante dicto ſtatuto ſecundum Ange. & Pau. de Caſtr. in l. ab emptione. ff. de pact. niſi reſcindatur contractus, vt inualidus. Secus ſi reformetur noua conuentione, & tráſactione denuo facta, ſecundum Bald. poſt Cyn. in l. ii. C. de leg. & in l. ii. C. de eunoc. & per Saly. ibi.

366 † Et quando dicatur renouatus contractus, & quando non: vt gabella ſoluatur, vel non ſoluatur, not. Bar. in l. iuris gentium. C. de pact. De cótractu uno in aliú transfuſo ſolui vnica debet tátum gabella vt ſupra dixi, & non plures, tenet Bal. in l. cum dotem. C. de iur. doti. & contrarium tenet in l. quid ergo. C. de contra. iudic. tute. & eſt notandum quòd appellatione contractus non veniat diſtractus ſm Bal. in l. fina. C. ſi tut. vel cura.

367 † Quid iuris ſtante dicto ſtatuto ſolui gabellam pro contractu, & promiſiſti mihi vendere domum, & ſoluiſti gabellam: deinde feciſti mihi venditionem. An tenearis ad ſoluendum iterum dictam gabellam de venditione eiuſdé rei: dic ꝙ nó l. interdum, & per Bar. ibi. ff. de publ.

368 † Quid ſi ſtatutum diſpoſuerit ſolui gabellam pro qualibet permutatione. An contineatur permutatio facta de re ad ré: & pro re in pretium: dic ꝙ ſic: quia verbú permutationis ſicut commutationis eſt generale: nam commutatiua eſt iuſtitia omnium commerciorum, vt dicunt philoſophi. l. ita conſtante. ff. de iur. dot. & l. ſciendum. § emptorem. ff. de ædil edict. & per Ang. in l. cum eiuſdem. ff. eod. tit. & Bal. in l. i. ff. de rer. permut. Et re vera eſt permutatio, & oritur actio præſcriptis verbis. l. naturales. ff. de præſcr. verb. & per Bal. in l. ii. & in l. ſi cum. C. de rer. permut. & per Firm. in viii. par. ſui tract. gabell. vbi dicit venditionem non contineri permutationis nomine, neque écontra. l. i. & per Bar. ibi. ff. de cótrahen. emp. & in l. i. C. de rer. perm. & per Bal. ibi, & in l. i. ff. eod. & per Pau. de Caſt. ibidem, & Bald. in l. fin. ff de cond. ob cau. & in l. fin cum Glo. ff. de prǽd. decur. lib. x. & in c. i. & per Abba. extra de his quę fiunt à præla. & per d. Anto. de Butr. in c. conſtitutus extra de reſtit. in integr. & per Io. And. in add. ad Specu. in titu. de empt. & vendi. in §. nunc dicendum, il. ii. verſ. ſed pone ſtatutum, & per Abba. in c. i. de his. quæ fiunt à præla. quantumcunq; nomé permutationis ſit generale ad omnes cótractus ſecundum Gloſ. & Bart. in rubr. C. de rer. permut. Et ſic dictum ſtatutum ꝙ ſoluatur gabella pro venditione non habebit locum in permutatione: niſi in permutationis contractú interueniret tanta additio pecuniæ vltra rem permutatam, quæ excederet rem datam in permutatione vltra dimidiam prætii: q᷑a tunc præſumeretur, & eſſet venditio, & non permutatio ſecundum Iaſo. in prę lud. feu. In aliis nempè contractibus circa ſolutionem gabellarum vbi pretiú rei appreciatæ concurrit ſtante generali ſtatuto: dę quo ſuperius in nuda poſſeſſione locum non habebit, ſi nuda poſſeſſio permutetur cum nuda poſſeſſione, q᷑a non dicitur permutatio vera, nam vera permutatio transfert dominum, aliàs nó eſſet vera permutario, ſecundum Bald. in l. i. C. & ff de rer. permut. & habetur per Bart. in l. ſi quid earum. ff. de leg. iii. vbi meminit de larga ſignificatione verbi cóparare & per Firm. in præallegato loco.

369 † Et ſi ſtaret ſtatutum ſolui gabellam de qualibet permutatione, non haberet locum in datione inſolutum ſecundú Specul. in tit. de empt. & vend.

370 † Quæro de ſtatuto iuris congrui, ſiue de iure prothomiſeos: vt ſtat Rauennæ: de quo iure fecit legem Fridericus Imperator incipientem ſancimus, de iure prothomiſeos, ſuper rebus immobilibus venditis quod prǽlatio ſit affinibus, & vicinis. An tale ſtatutum habeat locum in permutatione: dic ꝙ non, Quid ſi detur res pro te, & pecunia. An ſit contractus venditionis, vel permutationis & locum habere debeat ſtatutum prædictum: Tu dic ſecundum Bal. & Iaſ. in prælud. feu. vt ſupra dixi: ꝙ ſi maior pars pretii fuerit pecunia, emptio, & venditio cenſebitur, aliter erit permutatio. l. fundi parte. ff. de contraben. empt. & l. ſterilis. §. ſi tibi. ff.

bi.ff de act.& empt.& c.qõnes,& per Io. And.& Imo.& alios ibi ſcribẽ. extra de rer.pmuta.& per Bar.in l. ſi emptor.C. de cõtrahen.empt.& in dubio cenſetur cõtractus innominatus.l.i.ff.de rer.permuta.& per Bar.in l.Ariſto.ff. de donati.

371 † Soluta gabella pro cõtractu promiſsionis factæ de mille,in quo cõtractu pactũ fuit:q ſi dictũ mille non fuerit ſolutum ad paſcha,liceret creditori intrare poſſeſſionẽ bonorũ debitoris, & ea vendere ad eius libitũ. An teneatur de acceptatione poſſeſsionis,& de bonorũ ad iudicatione ſoluere gabellã:Bart. in l.fi.§. quot.ff. de publ.dicit vnam tantũ ſolui gabellã pro dicto contractu vt aliàs dixi: tenet Ang. in l.cum eiuſdẽ.ff.de ædil. edict. contrarium tenet Pau.de Caſt.in conſi.clxxxv. & dicit teneri bis ſoluere gabellã, cũ iis ſint duo diuerſi contractus diuerſarũ rerum in diuerſis obligationibus deducti, videlicet vnus de promiſsione, & alius de dandis bonis in tenutam, & dominiũ ſi ad paſcha non ſoluerit: & ſic de rebus in obligationem ſub conditione deductis;& noua ſit acquiſitio,& obligatio,& pro vtroque ſolui debet noua gabella; & idem tenet Firma. in libro ſuo gabell.in par.v.col.ii.Quod iuri conuenit. Si de agro ſit ſoluenda gabella quæritur:tenet Bart.quòd ſic in l.forma.C. de cenſi.vbi eſt ager ſitus ibi ſoluitur prout conſuluit Bal.conſi.ccxv.

372 † Et an dominus,vel vaſallus,aut emphyteuta teneatur ſoluere gabellã pro agro feudali,ſeu emphyteuticario:Iac. de Aluar.in tit.per quos ſit inueſt. in vſib.feu. tenet vaſallum, & emphyteutam teneri ad dictam ſolutionem gabellarum,& nõ dominum.

373 † Quæro de contractu conditionali pro quo fuit ſoluta gabella. An veniente conditione iterum ſolui debeat gabella: dic non teneri prout firmat Bart. in l.ſancimus.C.de conſul.& non ſparg. lib.xii.

374 † Et ſimiliter pro ceſsione dependente à primo contractu,vel ab alio cõtractu pro quo fuit una primò ſoluta gabella,nõ eſt alia ſoluẽda gabella:tenent Bald.& Saly. in l.cum per eos.C.ſi quis alteri, vel ſibi,& in l.ii.C.de cond.inſer. in antiqua lectura, & Firma. in libro ſuo gabell. par.v.&.viii.

375 † Quid ſi ſtante dicto ſtatuto q pro omni cõtractu ſoluatur gabella vt ſupra dictum eſt. An ſi pro dote detur res æſtimata ſoluatur gabella vna pro dote, & alia pro æſtima rei,& ſic pro duobus cõtractibus:dic q non:cũ vna ſola ſufficiat ſolutio gabellæ,& ſecundus contractus æſtimæ depẽdeat à primo contractu dotis,& ipſius ſit acceſſoriũ ſm Bal. in l.cũ dotẽ. C.de iur dot. Et an valeat tale ſtatutũ quòd ſoluatur gabella pro dote,habetur plenè per Lapp.in allegationibus ſuis.nume.128.& nu 129.

376 † Quæritur ad quẽ ſpectat onus ſoluẽdi gabellam pro fructibus rerum dotaliũ. An ad virum,vel ad vxorẽ:dic ad virum per Gl.in l.i.C.de muli.in quo loco munera ſexui ſubeant.l.Lucius.§.conſtãte. ff.ad municip. & per Spec.in tit.de conſul.vbi dicit virum teneri.

377 †Contingit contrahi Venetiis pro re exiſtente Piſis,vel contractũ fieri Venetiis & inſtrm dictæ cõuẽtionis Florẽtiæ vbi erit ſoluenda gabella ſi in vtroq; loco ſit ſtatutũ de ſoluẽda gabella p omni cõtractu,& an duę ſint ſoluendæ gabellæ, v3 vna Venetiis,& alia Florentiæ,dic vnã tantum ſolui gabellã in loco contractus, & nõ in loco inſtrumenti confecti: nam aliud eſt contractus, & aliud eſt inſtrm: niſi extaret in loco confecti inſtrumenti ſtatutũ:q pro cõi parciũ inſtrumẽto ſoluatur gabella, arg.l.exigere dotem.ff.de iud.& per Doct.ibi,& p Bal.in l.vniuerſa.C.de preci.Impe.offeren. & in l.i.C. de contrahen.empt.& in l.i.C. vbi conueu.qui certo loco.vt aliàs dixi.

378 † Quid de collecta.An ſit ſoluẽda in loco contractus ſicut gabella ſtante dicto ſtatuto q ſoluatur gabella, & collecta. Tn dic q nõ: quia in loco ubi eſt ſita ſoluitur:tenet Bar.in l.i. C. de cenſ.& in l.i.C.de mulio.& in quo loco: Cõtrariũ tenet Bar.in l.multũ.C.ſi quis alter. vel ſibi & per Saly. ibi & per Alexan.in l.vt præponitur. ff. de fideiuſſ. Et idẽ ſeruandum eſt pro cõtractu conditionali:vt pu-

Fff

ta factus eſt contractus Piſis cuius conditio purificatur Senis: dic gabellam dicti cõtractus ſolui debere in loco cõtractus: ſcilicet Piſis, ſi ibi fuerit dictũ ſtatutũ ꝓ omni contractu ſolui gabellã, cum venditio ſit actus principalis, & cõditio ſit acceſſorius ſequens ſuum principale. l. etiã. C. de iur. dot. c. acceſſorium de reg. iur. in vi. & per Bar. in l. ſancimus. C. de cõſul. ſpar. lib. xii. & l. vinum. ff. ſi cert. petat. & per Glo. in l. ſi vxor. ff. de iudi. & Firma. in vi. par. ſui tract. gabell.

379 † Et anteq̃ exigatur collecta tenetur exactor mittere notã, ſeu breuium cuilibet ciuitati, vel eorũ ſyndico, & officialibus deputatis ad regimen earum, in quibus contineaꝰ quantũquiſq;, aut vicinia ſoluere teneaꝰ. l. i. C. de exacto. trib. lib. x. Et oĩa exacta notare habet fideliter exactor ſub pœna incidionis manus: auct. nouo iure. C. de ſeru. fug. Et in æſtimatione, & menſura prædiorũ quando ſit æſtimum debent vocari poſſeſſores prędiorũ domini. l. ii. & iii. ff. ſi. regumd.

380 † Exactorũ officium eſt mittere in ſcriptis ad curiam principis quod ſit exactũ, vel nõ exactũ. l. apatitores. C. de exactor. Et poteſtas debet mittere pro oĩbus debitoribus tributorũ inſtante exactore exigere. l. miſſi opinatores. C. de exact. trib. lib. x. & exactores hñt exigere ſi fuerit ſibi datũ in mandatis à principe, & ſi non exegerint, & fuerint negligẽtes teneñ ſoluere de ſuo, ſi infra tẽpus ſibi pfixum non exegerint ſm Bar. in d. l. miſſi, etiã ſi exactor fuerit in uilla ad exigendũ taleas, & collectas, ꝓ tot expenſis tenebuntur debitores, an oẽs indifferenter in tot vt puta in viginti: dic ꝙ nõ, ſed tantũ pro rata quantum ad expenſas: nam qui plus oſtendit in plus tenetur tenet Archi. in c. i. de re iud. lib. vi.

381 † In exactione tributorum, collectarum, gabellarum, & functionum fiſcalium, proceditur ſummariè, de plano, ſine ſtrepitu, & figura iudicii: & de facto procedẽdo executiue, & ſine citatione, ita conſuluit Bal. in cõſ. ccccxxxiiii. in iii. volu.

382 † Quæro de contractu donationis, vel de inſtitutione, & legato, an pro oĩbus prædictis ſoluatur gabella ſtante dicto ſtatuto, ꝙ pro omni cõtractu ſoluatur gabella, & ꝙ de donatione ſoluaꝰ etiã dicta gabella, & an dictũ ſtatutũ cõprehẽdat hæredis inſtitutionẽ, & legatum: dic ꝙ ſic ſi inſtitutio, ſit lucroſa, & ſimiliter ſi legatum fuerit lucroſum, & non oneroſum, & ſit ſoluẽda hæreditas cũ titulus ſit lucratiuus, & tũc ſit vt donatio tenet Ang. in auc. de nup. i §. ſi verò expectet. col. 4.

383 † Et cũ legatum ſit donatio quædã à teſtatore facta ab hærede præſtãda vt in eius diffinitione habetur. l. legatum. ff. de leg. ii. Statutũ tamen prædictũ nõ habebit locum in donatione remuneratoriã: quæ etiam ſi exceſſerit quingentos aureos nõ indigebit aliqua inſinuatione, ſiue fiat ex cauſa de præterito, ſiue de futuro, & non ſimpliciter fiat, habetur per Bar. in. i. conſtitu. digeſtorũ: & in l. Aquilius, & ibi ꝑ Alex. & in l. pen. cũ Glo. ff. de donat. int. vir. & vxor. & per Saly. in l. legem. C. de pact. & Bar. in l. iuris gentium. §. v. ff. de pact. licet ibi Raph. Fulg. fuerit in cõtraria ſententia.

384 † Nã permiſſa eſt remuneratio, & nõ donatio. l. quod autem. §. ſi vir. ff. de dona. int. vir. & vxor. & per. Bal. in l. volũtate. C. de dot. promiſſ. & per Bar. in l. ſed ſi lege. §. conſuluit. ff. de petit. hæredi. & pro remuneratione poteſt res ſubiecta fideicõmiſſo alienari: vt in dicta prima conſtitutione digeſtorum habetur & per Bart. ibi & in l. iubemus nullã, per illum text. C. de ſacroſ. eccl. habetur in auct. res q̃, C. comuni de lega. & per Io. Berrach. in viii. par. ſui tract. gabel. col. xiii. & ratio eſt quia remuneratio eſt ſolutio debiti, & donatio debita, vel datio ex cauſa beneficii accepti &c. cuius omnis rationalis memor eſſe debet.

385 † Quid ſi debitor ſoluit gabellam de euictione, ſeu litis conteſtatione ex forma ſtatuti: an repetat à uenditore obligato ad expenſas litis: Paul. de Caſt. & Alex. de Imol. tenent quòd non in l. venditores. ff. de verb. oblig.

386 † Quæro de ſtatuto diſtante ꝙ ſi venditor non ſoluerit gabellam pro re empta non poſſit petere pretium rei venditę,

vtrum poſsit emptori rem petenti cõtra venditorẽ excipere de pretio non ſoluto ſtante dicto ſtatuto:dic ꝙ ſic: quia ſtatutũ excludens à petitione pretii nõexcludit ab excipiẽdo quod pretium ſoluatur: nam per ſtatutũ æquitas naturalis non tollitur:quod eſt quòd quis non habeat rem,& pretiũ:nam quædam denegantur agendo,quæ non denegantur,ſed permittuntur excipiẽdo.l. libertas.ff. de in ius vocando,& per Bal.& Sal.in l.fin. C.de peric.& cõmod.rei vend.& tenent contra Bar.in l.bona fides.ff.de act.emp. & cautus eſſe debet uenditor ne rem det ſine pretio: & quidã dicunt habere locũ in ciuilibus,& nõ in criminalibus: habet per Bar.in l.i.§.ſublata.ff.ad Trebell.

387 † Et quid in adulterio pro quo tranſigi non poteſt,cum in eo Deus, & mundus lædatur.l.tranſigere, & per Bart.ibi. C. de tranſ.& in l.nõ ſolum.§.quanq.ff. de iniur.& pulcrè per Io.de Firmo in vlti. par.ſui libri vectig.ibi.xix.& xx.

388 † Quæro de ſtatuto diſponente pro ſententia ſolui gabellã an locum habeat in ſententia interlocutoria: dic ꝙ non, niſi habuerit vim ſententiæ diffinitiuæ negotium totum finientis cum propriè intelligantur ſtatuta: & non habebit locũ dictum ſtatutum in præcepto de ſoluẽdo, niſi foret factum cum cauſę cognitione, præcedente libello ſm Gl.& Bar.in l.fi. C.de bon.libe.neq; in laudo, neq; in primo,& ſecundo decreto, neq; in iuramento,neq; in cõfeſsione iudiciali, quæ vim habent ſententiarum locum habebit dictum ſtatutũ ſm Bar.in l.i.ff.de cõfeſſ.& Doc.in rub.C.de re iud.& in l.qđ iuſsit ff.eod.tit.& Glo.in l.i.ff. quando appel. ſit & per Canoniſtas in c.vt debitus honor,de appell.& per Bal.in l.ſi præſes.C. quom.& quando iudex, & per Bart in l. ii ff.de appell.recipien.& in d.Gl.l.primæ in §.ꝙ in ſententiis ff.quando appella.ſit,& per Docto.in l.i ff. de iuriſdict. omnium iudic.& per Alexand.in conſi. l.ii.volu.& Bald. in aucten. quæ ſemel. C.quomodo,& quando iudex,& per Canoniſtas in c.peruenit de appell. Neque habebit locum in ſententia lata in cauſa ſummaria ſecundum Ang.& Pau. de Caſtr.in l.iii.de iuriſd.om.iud.& in conſil. lxxi.nec locum haberet in Regno Neapolis in aliqua ſententia,& quantũcunq; ſit diffinitiua cum ex regia prouiſione omnes cauſæ ſint ſummariæ.

389 † Et ſi dictauerit ſtatutum ſolui gabellam pro quantitate petita in iudicio, & cum quidam petierit centum,& obtinuerit tantum in viginti aduerſarium condemnari quantum ſoluere tenebitur pro gabella,an pro centum petitis,vel pro viginti tantum obtentis:dic pro quantitate petita centum cum inſpicitur quid petatur,& non quid debeatur ſecundũ Bar. & Ang.in l.in offerendis.C. de appella. & in l.ſi idem cum eodem, iuncta l.cum quidam.ff.de iur.om.iud. & in l.damni. ff.de damn.infect.

390 † Et ſi dixerit ſtatutum ſolui gabellam pro æſtimatione rei vectæ, vel petitæ in iudicio quo erit ſoluenda gabella,dic ſolui ſecundum quod æſtimabitur res petita,aut vecta prout in proceſſu liquidabitur,& probata fuerit: & non à principio litis ſecundũ Bar.in l.fi.C. de appel. Et ſi quęſtio erit de poſſeſsione extimabitur poſſeſsio,& non res ſecundum Bar.in l.ſi duo.§.fina.ff.vti poſsid.

391 † Et quid iuris de ſentẽtia diffinitiua habente plura capita. An tot ſoluentur gabellę quot capita fuerint in ea:ſtante ſtatuto prædicto:dic ꝙ ſic, cum tot ſint ſententiæ quot capita. Ita tenet Pau.de Caſt. in l.in fideicommiſſum.§. legatum.ff.ad Trebell & plenius per Fir.in trac.ſuo gabell.in par.viii.

392 † Et ſtante ſtatuto contra non ſoluentẽ gabellam pro ſententia &c. ꝙ cauſa appellationis habeatur pro deſerta, an vendicet ſibi locũ ſtatutum prędictũ in paupere. qui ſoluere non potuit, nec poteſt cũ in qualibet parte iudicii ſolui nõ potuerit,nec poſsit:tenet Bal. in auct.generaliter,in pen.col.C.de epiſc.& cler. nõ haberi pro deſerta in paupere nõ valente ſoluere gabellã propter paupertatẽ.c.licet,de cẽſ.& per Gl.in l.eos.C.de appel. & Inno.Philip.Fran.& Modernum Deciũ in c.ex ratione, extra de appell.& p

Bal.in l.acceptã.C.de vſur. & in l.ii.§. ſi quis in iudicio.ff.ſi quis caut.

393 † Quæritur de ſtatuto permittente gabellam ſolui pro legato,& litibus:an habeat locum in legatis piis ex quibus nõ detrahitur falcidia, & in litibus piorum locorũ:dic ꝙ non,ſm Bald.in aucten.ſed hodie,& in l.nulli.C.de epiſc.& cler. neque pro legato malè ablatorũ : quia etiã illud dicitur pium, & debitum ſm Bald. in l.ſi ſeruo fideicommiſſo.ff.de hęred.in ſtit.& per Bar.in l.i.C. de ſacroſ eccl. q etiam dicit de hoc non detrahi falſidiã, ſi probetur ei deberi cui fiat teſtitutio, aliàs ſic.variauit Bald.in l. cum clericis. C.de epiſ.& cler. Et ſi ſtatutum dicta uerit non audiri: qui nõ ſoluit gabellam an locum habeat in omni foro tam eccleſiaſtico,quàm ſeculari:tenet Bal. ꝙ ſic in c.ſiquis p triginta,col.vi.in tit.ſi de feu. fuer. controuer.in vſib. feud. & per Moder.in c.fin.de præſcript. Et ſtante dicto ſtatuto iudicium non redditur nullum pro petitione in iudicio facta non ſoluta gabella: quia ſolui poteſt in qualibet parte iudicii ſecundum Bald.in aucten.generaliter.C.de epiſc.& cler.& in l.per diuerſas C.mand.

394 † Quid de legato facto cõſanguineo ſuo pauperi. An dicto ſtãte ſtatuto ſit ſoluenda gabella:tenent Doct.quòd non in l.ii. ff.de ſepul.viol.& Bal.in l.illud.C. de ſacroſan.eccle.& ibi Glo. quia tale legatũ dicitur pium.Secus ſi foret diues legatarius conſanguinens:vt in d.Glo.ad prædicta faciunt not.per Bar.in l.alio. ff.de alimen. & cibar.lega. & in l. durus.ff.ſi cui pluſquàm per legem falcidiam : fallit ſi talis conſanguineus reputaretur ab ipſo teſtatore inops:quia tunc pium legatum diceretur, vel non eſſet adeò diues ſecundum eius nobilitatem, & conditionem nobilem prout cõueniret nobilitati ſuæ : & erubeſceret laborare,fodere, vel mendicare : vt ſæpe contingit in nobilibus multis natura operante procreatis pauperibus ſecundum Bar.in l.i.C. de ſacroſan.eccle.in ii.quæſt.

395 † Quæro ſi ſtante dicto ſtatuto teneatur legatarius vſufructus:cui per teſtatorem remiſſa fuit cautio quam præſtare tenebatur hæredi de vtendo,& fruendo arbitrio boni uiti ſoluere gabellam pro tali remiſsione:tenet Bal. quòd non in lectura antiqua.l.ii.C.de cond.inſer.

396 † Et quomodo de vſufructu ſoluatur gabella deducto in contractu,vel cõſtituto per contractũ,aut per teſtm̃,vel in teſtõ, aut codicillis legato, ſtãte dicto ſtatuto ꝙ ſolnatur gabella &c. dic ꝙ debet fieri æſtimatio vſufructus.l.i.§.ſi vſufructus. ff.de lib. lega. familiæ, & ibi per ſcriben.& per Glo. & Docto. in l.omnium. C.de vſufruct.

397 † Quęro de caſu. Si debitor,vel vẽditor teneatur ſolnere gabellam ſtante ſtatuto quòd pro cõtractu debiti ſoluatur gabella:dic per creditorem ſentientẽ commodum ex contractu,quòd fallit in mutuo,& cõmodato ex quo non ſentit com modũ.l ſiquis.ff.ſi cert. pet. & per Bald. & Saly.iu rub. C.ſi cert.petat.

398 † Quęritnr de ſtatuto ſtatuente ſolni gabellã pro quocunq; contractu an habeat locũ in eo qui promiſit rem:vt ille qui tenetur dare rem,teneatur etiã ad gabellã: & etiam promiſſor teneatur ſoluere gabellam.tenet Petr.de Ancha.quòd ſic in Clemen.ſquis.de appell.

399 † Quid ſi ſtatutũ dictaret pro qualibet libra donationũ ſolui pro gabella duodecim ſolidos,& ꝓ uẽditione ſolidos decẽ, & in fraudẽ maioris gabellę,quis vẽdat, & pretium palam recipiat, vel fateatᷣ recepiſſe,& inde clam reſtituat cũ intẽtio fuerit donãdi, an teneatur ſoluere gabellã pro donatione,vel pro venditione,dic ꝓ donatione,& nõ pro venditione , quæ pręſumitur ficta,& ſimulata.& ſi nõ appareret animus donãdi ex quo apparet actũ de pretio non exigendo, ſecundum Bal.in l.cũ in nedicione. C.de cõtrahen. empt.& cũ pretium interuenerit in donatione nõ eſt ꝓpriè donatio:tenet Abb. in c.i.de his,quæ fiunt à pręla. & Bar.in l.ſi pecuniam.ff.ſi cer.peta.

400 † Statuto prohibetur lanam extrahi ſub certa pœna,vel ꝓ extracta tot ſolui ꝓ gabella,cõtingit extrahi pelles lanutas , & irſutas,an in pœnã incidat,vel teneatᷣ ad

gabellam

gabellam pro dicta lana nõ tonſa de pellibus:dic non incidere in pœnam,neque teneri ad gabellam.§. in pecudum, inſt. de rer.diuiſ.quia appellatione lanæ non continetur pilus cum ponatur ꝑ ſpecie: In contrarium videtur facere tex. in l.ſi cui lana,verſ.ſed & an & pellis.ff. de lega.iii. vbi dicit ꝙ appellatione lanę continentur pelles lanutæ; quod cõtrarium ſoluo:quia illud procedit ratione legati: quòd ſecus eſt in caſu noſtro ſtatuti pœnalis, quòd eſt ſtricti iuris. l. quidquid aſtringendæ,de verb.oblig.

401 † Quæritur de alia ſtatuti diſpoſitione ſolui gabellam ꝑ qualibet accuſatione: ſi in libello fuerint propoſitæ plures quærelę,& accuſationes:an tot ſoluantur gabellæ: quot querelæ fuerint in libello ꝑ diuerſis delictis in eodem libello propoſitis:dic ſecũdum Bar.in l.i. C. vnde ui: & in l.cum ſi exhibuiſſent.ff. de publ. & dic ꝙ ſi tot ſunt maleficia tunc tenebitur reſpectu perſonarum delinquentiũ ad omnes,& pro omnibus ſoluere gabellas plures,aliàs non tenebitur.niſi ad vnam ſolutionem vnius ſolius gabellæ: vt per Bar.ibi:& per Firman.in v.par.ſui lib.gabell.verſi.viii.cum ſequen.

402 †Quæro de ſtatuto quòd pro qualibet alienatione ſoluatur gabella, ſeu collecta:An ſolui debeat per eccleſiã alienantem,vel acquirentem:dic quòd non : ſed per venditorem alienantem in eccleſiã: niſi eccleſia recipiens pacto conueniſſet cum venditore,vel pro venditore ſoluere gabellam,& ſeu collectam:& ſe deſcribi fecerit in libro ęxtimi communis ſecũdum Bal.in aucten.ſed periculum.C.ſi ne cenſu,vel reliq. Onus autem collectarum vt aliàs dixi poteſt imponi rebus quæ traduntur eccleſiæ ſecundum Bal in d aucten.periculum.tenet & Bar. in l.caueri.C.cõmu. præd. & per Inno. in c.verum,extra de foro compe. & maximè quando ſunt res ſolitæ collectari anteą̃ perueniſſent ad eccleſiam vt aliàs dicam.

403 † Quæritur de priuilegio conceſſo Titio,ne teneatur ſoluere collectas ꝑ prędiis ſuis : an locum , habebit in prædiis ęſtimatis,& in libro ęſtimi deſcriptis ꝑ ipſum poſteà acquiſitis : quę bona fide tempore priuilegii poſſidebãtur ab alio: dic quòd non : quia talia bona remanebunt ſubiecta oneribus prædictis:ita tenet Ioan.Andre. in c.ii. in x col. de decim.lib. ii. & Roma. in fin. ſuo deiii. & Doctores idem firmant in l.omnia priuilegia.C.de epiſ.& cler.& in c.tamen capella.extra de priuileg.arg.l ſi.§. Caio. ff.de lib. leg. & l.Iulianus. §. Celſus.ff. de actio.empti.

404 † Quęro de alio ſtatuto diſponente ſolui gabellam de,qualibet poſſeſſione acquiſita de nouo, an vendicet ſibi locum in eo:qui poſſeſſionem tantum ciuilem acquiſiuit:vt ingrediens eam poſteà dicatur conſequi naturalem, & de ea ſimiliter teneatur ad gabellam: dic quòd non: cum tunc dicatur continuare, & non de nouo quærere poſſeſſionem: & vna ſolutione liberetur perfectè poſſeſſor :habetur per Abb. in c.cum veniſſent, extra de reſtit.ſpol.

405 † Quæritur de ſuperindicto ſalis impoſito vltra id, quod primò ſal vendebatur pro neceſsitate ciuitatis : an exigendum ſit à datiario ſalis, vel à deputato officiale:dic exigi ab ipſo deputato officiale : & non à datiario : quia non eſt datium,ſed ſuperindictum.c.recollentes,de ſtat. mona.& l. ſi ex meis.§. Proculus.ff. de rer. diuiſ.& pro hoc non dantur fideiuſſores vt de datiõ l.i.cum ſimilibus.ff. de publ.

406 † Quæro de bonis debitoris fiſci ſi vendita fuerint non ſeruata forma,& ſolennitate iuris : an retractetur vẽditio talis, & res vna cum fructibus : dic quòd ſic.l. i.C.de fide inſtru.& iur.haſte.fiſc. libro x.vbi dicit Bar. quòd ſi quis emerit, aut conduxerit gabellas à principe,vel à ciuitate habente auctoritatem vendendi, vel locandi gabellas, & res debitorum vectigalis:quòd tenebitur ſeruare ſolennitatem iuris:aliàs venditio,& ſeu locatio gabellarum erit nulla ; & eſt menti tenendum.

407 † Poſſunt tamen per fiſcum legitimè res quæ confiſcantur ob gabellam non ſolutam,vel ob tributum non ſolutum deti-

neri,& vendi cum bona conſcientia: tenet Bald.in l.iubemus, C. de ſacroſ. Eccle.& per Io. Andre. in c.eos,de immu. Eccle.

408 † Occurrit in facto prouiſionem ſtatutariam in ciuitate ſolui gabellam de mercibus vectis,contractibus, teſtamentis, & legatis ex forma ſtatuti;& annuatim gabellarum conductores,& emptores mutari,cui debeat ſolui:dic illis publicanis, quorum eſt gabella tempore conductionis mercium , ac initi contractus quantumcunque condictionalis.l.fin.ff.de ſtipul.ſeru.& in principio,cuiuslibet anni: ſecundum Bar.in l.falcidia : & in l. cum Titio,ff.ad leg.fal.& per Ang.in l. in annos,eod.tit.ff.& in l.fi.& per Bar. ibi.ff. de iur.fiſ.& per Alex.in conſi. xxxv. in iiii.vol.& Bal.in l.annalibus.C. de legi. & ſic vt aliàs dixi non eſt ſoluendum illis gabellariis: qui tempore conditionis ſunt gabellarii: ſed illis tãtum qui ſunt, aut erant gabellarii tempore initi contractus:tenet Bar.in l.ſancimus.C.de cõſul.& non ſpargen.lib.xii.

409 † De legatis autem annuis ſoluetur illis qui erunt gabellarii tempore ſolutionis ſecundum Bar. in d.l.falcidia , & in l.cũ Titio.ff.ad leg.falcid.

410 † Quid de tyranno, aut parte vna factioſa exiſtente in ciuitate parte aduerſa ſibi excluſa extra ciuitatem: vt ſæpe contingit in terris eccleſię vbi tolerantur partes Ghelphæ,& Gebellinę: aut alio nomine nuncupatæ; & in terris prædictis ſtatus eccleſiæ ſæpe componuntur delicta,& mortes; & alia facinora cuiuſcunque generis pro pecuniis , vt iure ſit longobardo. Et tyrannus, vel pars prædicta locauit gabellas:& inde fuit expulſus tyrannus, vel pars prædicta fuit deiecta de ciuitate per contrariam partem ſibi hoſtem:cui fiet ſolutio pretii gabellarũ: dic ſucceſſori:tenet Floria. de San.Petro in l.ſi operas.ff de vſufr.

411 † Quidam alienauit bona ſua impoſitis collectis tributari,& collectari ſolita illa videlicet quæ ſunt fertilia ſterilibus non fertilibus pro ſe retentis : & inde ſe abſentauit; an tenebitur emptor pro eo ſoluere pro dictis bonis fertilibus, & ſterilibus:dic quòd ſic:& onera ſubibit.l. ſi quis. C.de omni agro deſerto lib.xi & l. i.C.de mun.patr.et.C. de anno. & trib. lib.x. vbi habetur ꝙ ſi cũpoſita collecta, & quis vendiderit domum, & alia bona non reperiantur penes ipſum tenebitur emptor ad ſolutionem collectę per dicta iura.l.i.C.de iur.fiſ.lib.x.

412 † Pacto cõuentum eſt inter publicanos, & commune ciuitatis,quòd nullus poſſit vendere vinum quod non ſit datiatũ in pœnam decem librarum incurrãt:quidam forenſes biberunt vinum in hoſpicio non datiatum ignorantes talia pacta: an incidant in pœnam dicti pacti ; dic ꝙ non:cum talia pacta non ligent ignorantes.l.i.C.de ſumm.Trini.& fid. cathol. nam inquit Apoſtolus ſi quis infideliũ vocauerit vos ad cęnam,quidquid vobis appoſitum fuerit comedite nihil interrogantes: ſi quis tamen vobis aliquid dixerit hoc idolatrium eſt nolite comedere.

413 † Quæro de ſtatuto quod eſt in ciuitate Aretii,quòd pro lucro officiorum ſoluatur gabella : an pro lucro aduocationis, & procurationis debeatur ſolui gabella dicto ſtante ſtatuto:tenet dom. Anto.de Butr.ꝙ ſic in c ii.de poſtul.& Domin.de Santo Gemin.in cap ſi quem, de procu. & Petr.de Anch.& Imol.in rub.de offi. deleg.& Alber.de Roſa.in iiii.par. ſtatuti vbi dicit idem ſeruari in imbaſiatore dicto ſtante ſtatuto.

414 † Statuto macellariæ cauetur,quòd vendentes beſtias tenentur ſoluere gabellã; quęritur ſi macellarii vendentes beſtias per fruſta ad libram,vel ad plures libras teneantur ſoluere gabellam: dic ꝙ ſic.l. cum de lanionis per Glo.ibi.ff.de lib. lega. licet in contrarium videatur facere tex.in l.ſi ſeruus.§.boue.ff.de cõdi.furt. & l. mortuo boue.ff.de lega.ii.

415 † Quæro ſi conſilium ciuitatis ob occurrentes neceſsitates eiuſdẽ ciuitatis poſſit imponere gabellas, & collectas perpetuas:dic quòd non: niſi à Principe, vel à toto populo foret ſibi data facultas:quia tunc conſilium totum populum repreſentaret per Glo. in rub. quæ ſit longa

conſue.l.prohibitæ.ff.quòd ui,aut clam:i nam tuuc haberet auctoritatem generalis aduuantiæ:quæ loco Imperatoris habetur vt ibi;& ita dicebat Saly in l.vectgalia.C.de vectig.& commiſſ. eorum,& l.illud.& l.nulli. & per Bar.ibi. ff.quod cuiuſq; vniuerſ.nomi. & debet legitimè conuocari conſilium ſono tubæ, vel campanę ſecundum ſolitum vt actus valeat de mandato ſuperioris, & ſeu iudicis, & magiſtratus ciuitatis:vt dicit Bar.in l.ii. C.de decur.lib.x. & in l.omnes populi. ff.de iuſt.& iur.

416 † Et decuriones dicuntur conſiliarii, & eorum gaudent priuilegio; ita ꝙ torquer i nou poſſunt vt tenet Bar. in d.l.nulla; & in Rubr.C.decur.lib.x.& in l.nō ambigitur.ff.de legi.

417 † Quæro de ſpurio.an poſsit eſſe decurio,& habere dignitatem: dic ꝙ ſic;ſi fuerit perſona proba, & morigerata, prudens, & perita; non ſequens veſtigia parentum ſuorum : quia non eſt impedienda dignitas illi qui nihil deliquit, nec commiſit.l. ſpurii.& l. generaliter.ff. de decur.cum vitia parentum non ſint imputanda filiis. c. oſius: & c. vndecunque naſcantur homines.lvi.diſtin.

418 † Quod partes conſilii interuenire debent pro legitimo conſilio:dic partes ſaltem duas.l.nulli.ff.quòd cuiuſq; vnider. nomi.iuncta ibi Glo.& l. nominationū. C.de decurio lib.x. & per Bar. in l.ii ff. de decre.ab ordi.faciē.& in l.omnes populi.ff.de iuſt.& iur.& in l.quod maior. ff.ad municip.& in l.curiales.C. de præ di.curia.lib.x. quod facere nequeunt caſtella, & villæ recognoſcentes ſuperiorem.l.fin.& per Bal ibi.C.no vecti.

419 † Et eſt notandum vt ſoluantur impoſitę collectæ quòd imponi poſſunt pœnæ, & mulctæ contra non ſoluentes quoniā omnia poſſunt facere ad illud concernētia vt effectus ſequatur.l.ii.ff.de iur.om. iud. & per Bar. ibi per reg. de decre. ab ordi.facien.l.ambicioſa: & l.i. ff. ſi quis ius dicen.non obtemp.in fi.& ponit Bar. in d.l.ambicioſa auctoritatem ſapientū, conſulum,priorum, & ancianorum ciuitatum,locorum,& populorum; & ſi habuerint auctoritatem à ſtatuto,ea vti debent arbitrio boni viri,& nou aliter: notat Bar.in l.creditor.ff.mand.in vlt. col. & in l.cum proponas.C. de fideicōmiſſ. liber.& in l.alio.ff.de alim.& cib.leg. & de dicta auctoritate ancianorum habēt per Bar in prim.conſt.C.& Io.de Firm. in tract.ſuo vectig.par.i.col.iiii.

420 † Gabella,& ſeu ius exituræ an ſolui debeat de incremento victualium facto ꝓpter humiditatem in naui, & terra propter aquam, & inundationem: & an in tali caſu dicatur fraus,& teneatur ad pœnam; dic quòd debet arbitrari arbitrio expertorum: quia grana fuerunt ingroſſata propter humiditatem; & dictum incrementum debet arbitrari vt ſupra: & pro tali incremento nō ſoluitur ius exituræ:nec tenetur ad pœnam cum non dicatur fraudare, nec dolus interuenit,neque fraus.l.igitur.§.poteſt.ff.de lib.cau. cauſa enim etiā iniuſta excuſat à dolo; & à pœna conſuluit Decius conſi. dcv. & in conſi. dclxvii.incip. non conſonat in v.vol.& per Sozi.in l. iuſtè poſsidet. ff.pe acquir.poſſ.

421 † Occurrit quòd quidam vendidit domum,& illam tradit emptori:imponitur poſt gabella ſuper domibus, & terris ꝓ debito communi quod debebatur aute venditionem quis tenebitur ſoluere gabellam:an venditor,vel emptor: dic emptorem teneri:quià debitum vniuerſitatis nen eſt ſingulorum: & ante non erat impoſita gabella, & onus rei traditæ in in emptorem ad ipſum ſpectat ſecundū Fedcr.de Senis in conſi. cccxcviii. incipiente punctus.

422 † Quæro ſi ciuis receptus nouiter in ciuem teneatur ad debita in præteritum facta per vniuerſitatem illius ciuitatis in qua fuit receptus in ciuem: dic quòd non,ſecundum Bar.& Bal.in l.prouidendum.C.de decur.lib.x.& in l.incolas.ff. ad municip.& Bal.in l.i.§.quibus.ff.qđ cuiuſq; vniuerſ.nomi.

423 † Et in quibus locis ſolui debeat gabella:dicit Bar.in l.i.§. forma, decenſ. & in l.i.C.de mul. & in quo loco oner. ſube. lib.x. quòd ſolui debet in loco vbi ſunt

ſtatutæ gabellę, & in loco patrimonii collectæ vt alias dixi:habetur per Bar.in dicto loco; ſi collecta fuerit parricularis ciuitatis;ſecus ſi impoſita fuerit à Princi pe;vt puta à Papa,& ab Imperatore,aut à Rege in eorum ſtatu generaliter ubiq; ſolueretur.l priuatus. C. de excuſ.mune.cōſuluit Io.Cal.in tit. de conſt.& ad prædicta faciunt notata per Domin. de San.Gemin.& Io.Andre. in c.j.de immun. eccle. & de hoc aliàs dixi in præſenti libro.

424 † Quæro de muneribus; nam munus dicitur tribus modis vt dicit Bar. in l.i.C. de mul.& in quo loco one. ſexui ſube. lib.x. Et munus propriè dicitur qđ neceſſariò ſubimus lege, aut mero Imperio eius qui habet poteſtatem.l. munus.ff. de verb.ſigni.& eſt tripartitum; nam vt dicit Iuriſconſultus in l.fin.ff. de mun. & one. quoddam eſt perſonale; quoddā patrimoniale,& quoddam mixtum. Perſonale habet honorem annexum, & appellatur honor vt in tex.d.l.i.C.de mulie.& in quo loco.lib.x. quoddam vilitatem annexam in ſe habet; & appellatur ſordidum.l.maximarum.& l.ſordidorū. C.de excuſ.mun. & quoddam nō habet honorem,neque vilitatem;& appellatur munus ſimpliciter vt in d.l.i. de primo eſt tex.in l.honor.ff.de mun. & hono.ab hoc repelluntur infames.l.i. C. de infami.l.ii.C.de dign.lib.x. & multæ perſonę ab hoc munere primo repelluntur vt dicit Bar.in d.l.i.C. de mulie. & in quo loco &c.lib.x.Secundum conſiſtit in officiis ſordidis,& vilibus: de quibus plura notātur in d.l.maximarum,de excuſ. mune. & ſicut primum eſt, & reputatur honor:hoc ſecundum eſt vile,& reputatur vile.l.humilioribus.C.de ſuſcept.& arch. & reſpectu perſonæ, & cauſæ; poteſt eſſe hoc ſecundum munus ſordidū, vile,& non vile,vt in d l. fin.ff.de mune. & oner.l. ad inſtructionem: & l.priuilegia. C. de ſacroſ. Eccle. ibi ad humanæ naturæ:pro quibus facit Bar.in d.l.i.Tertium non habet in ſe dignitatem,neque honorem annexum:vt ſuſceptor pecunię publicæ; & archiarius legatio,& ſimilia.l. propter magiſtratum. ff. de excuſ tut.& l.i.C.de infam.& l.i.l. qui ętate:& l.ad rem publicam.ff.eod.tit.

Et munus patrimoniale eſt vbi vertitur ſumptus.l. munus patrimoniorum. ff.de mune. & oner.& hoc eſt etiam tripartitum. nam imponitur quandoque ſumptus perſonæ tantum nulla habita contemplatione patrimonii: vt eſt præſtatio per capita: quæ capitatio dicitur vt aliàs dixi; & quandoq; imponitur cōtemplatione patrimonii per ſolidum, & libram: & quandoque rebus nulla habita contemplatione perſonæ:de primo habetur in l.ætatem.ff.de cenſi.& in l.i.C. de anno. & tribu. & ciues non faciunt hanc præſtationem, ſed ruſtici tantum. l.i.C.de ca ciui.cenſ.exim.lib.xi.& hæc ex cauſa ſalarii rectorum imponitur.l.i. C.de anno.& cap.& pręſtatur per habitantes in loco vbi imponitur. Secunda imponitur perſonę pro rebus, & dicitur collecta habito reſpectu patrimonii: habetur in l. reſcripto.§.fin.ff. de mune.& honor. & variat collecta nō habens certam formam; & per æs,& libram imponitur ſecundum voluntatem ſuperioris. l.fin. & per Bal.ibi. C.ſi cenſ. vel reliq. Glo. eſt in l.ſancimus.C. de aduoc. diuerſ.iud.

425 † Imponuntur collectæ per ciues ob ciuitatis neceſſitatem inter ipſos ciues: & per ipſos ſoluendæ ſunt & non per forenſes.l.omnes prouinciarum.C.de ope. publ.l.i. ff. quod cuiuſque vniuerſ. & l. libertus. ff. ad municip.

Et ſi imponerentur ob publicam vtilitatem debent imponi de licētia Principis; aliàs non valerent.l.placet.C. de excuſ. mun.lib.x.& C. de ſup indic.l.i.eo.lib. & ſi ciuitas vellet imponere collectam vt domum fieret principi; non poſſet de iure:ſed de facto: tamen de iure prædicta non procedunt in ciuitatibus recognoſcentibus ſuperiorem: ſed non in illis ciuitatibus, quæ non recognoſcunt ſuperiorem:habetur per Bar in l.i.C.de muli.& in quo loco,&c.fallit in ciuitatibus quæ ex longiſsima conſuetudine tanti temporis cuius initii memoria nō

extit

extat in contrarium, vel ex priuilegio poſſunt collectas imponere ſine alia licentia ſuperiorum. l. hoc iure. §. ductus. ff. de aqua quoti. & æſtiu. & in ciuitatibus quæ habent prædia ſua tributoria; & tunc rebus, & non perſonis imponitur collecta: pro qua imponenda æſtimabuntur mobilia. & immobilia, & ſe mouentia. l. fin. C. de immu. nemi. cōceden. & l. forma, de cenſ. & l. ſuſceptores. C. de ſuſcept. & archa. lib. x. & dicta extimatio habebit effectum: vt in l. i. C. apoc. publ. eo. lib.

426 † Quæro ſi ciuis qui habet poſſeſsiones in aliena patria, & ſeu in alieno territorio & alibi poſitas an teneatur pro illis ſoluere collectas in patria ſua poſitas: Glo dicit ꝙ non in l. i. C. de mulie. & in quo loco lib. x. quoniā forte alibi ſolueretur tributum & hic collecta; quod eſſe non debet: & ſecundum hoc vt dicit Alex. in add. ad Bar. in d. l. i. videretur dicendum quòd ſi alibi tributum, vel collecta non ſolueretur pro rebus exiſtentibus extra territorium patriç: ꝙ cogi poſſet ad ſoluendum collectam in patria ꝓ illis rebus non exiſtentibus in patria & eius territorio: nam pro tributariis rebus non debet ſolui collecta alibi. l. priuatus. C. de excuſ. mun.

427 † Quero de marito ſi tenetur ſoluere collectam pro fundo dotali: dic teneri: quia recipit fructus. l. i. C. de anno. & trib. lib. x. & l. hactenus. ff. de vſufruct. & l. neque. ff. de impenſ. in re. dota. fac.

428 † Princeps conceſsit Sempronio gratiā, & ſeu priuilegium exigendi gabellas in certo territorio. Ad id Sempronius poſſit alteri vendere ſine conſenſu principis concedentis: & dicit Bar. in l. in diem, in fin. ff. de aqua pluu. arcen. tale ius non venire in generali venditione fundi: ſed remanet apud venditorem fundi: tenet Bal. in l. à procuratore. C. mandati: & ſi expreſsè venditio non procedit huiuſmodi; nec etiam tacitè procedere poterit, vt per Bal. ibi: quod ſecus erit in conceſsione iuriſdictionis alicuius caſtri, aut territorii: ſi talis iuriſdictio fuerit præſcripta in illo caſtro, vel territorio, vel expreſsè concedatur: & per Bal. in d. l. à procuratore. C. mandati: & per Bar. in l. i. in fin. ff. de iuriſd. omn. iudi. & in l. i. §. cum vrbem. ff. de off. præfect. vrb. & in l. inter. ff. de acquir. rer. domi. & per Bal. in c. i. de contro. inueſt. & in c. i. de capit. qui cur. vendi. & in c. i de pa. iuram. firma. & per Iaco. Aluarot. in c. i. de prohi feud. alien. & per Bar. in auctē. vt iudi ſine quoquo ſuffr. in §. cogitatio: & per Bal. in cap. i. de feud. march. & de lege Corradi: & de pa. iuram. firman. & per Bart. in l. licitatio. ff. de publi. & in l. fin. ff. de hæred. vel actio vendi. & per Bar. in l. i. §. ſi quis. ff. de itine. actuq; priuat. & in l. ſequitur. ff. de vſucap. & in l. fin. ff. vti poſsidetis: & per Firm. in ſuo lib. gabell. in i. par.

429 † An detur ius accreſcendi iuri exigendi gabellas, & colligendi paſſagia habetur per Anto. Roſel. de Aret. & d. Fran. de capitibus vaccæ de Padua in l. i. C. quando non peten. par. & per Bar. in l. cotem ferro. ff. de publi. & Firm. in d. i. par. ſui lib. gabell. diſtinguentes an ius illud habuerint ex cauſa oneroſa, vel lucroſa: Si ex oneroſa locum habebit ius accreſcendi vt impleatur contractus. l. fundus ille. ff. de contrahen. empt. Aut ex lucratiua: & tunc diſtinguetur: Aut conceſsio fuit realis conceſſa in territorio per notata in l. vectigalia. C. de no. vectig. & diſtinguit Bar. in l. pater. ff. de ſeruitu. lega. ius accreſcendi non habere locum cum portio vnius deficiat ante iuris conſtitutionem, & acquiſitam obligationem. l. proprium. ff. de comm. præd. quę ſi confirmata non foret conceſſa, & acquiſita duobus: & tunc ſi ius vnius perdatur ex obligatione fundi, vel partis ſuæ: totum ius perimitur. l. propterea, de ſeruit. Sin autem per ſentētiam, tunc alteri non præiudicatur. l. fin. ſi ſeruit. vend. & non decreſcit cum ſocio: niſi quo ad commoditates diuiſibiles: ſed ſic quo ad ius, quod eſt indiuiduum per l. ſi duo, de iur. iuran. & l. ſi aquam, in fin. ff. quemadmod. ſeruit. amittat.

430 † Et ſimiliter quando perſonalis foret conceſsio ſine territorio; vel electa foret

perſonarum induſtria conſideranda eſt conceſsio,& ipſius tenor.l.cõmuni liberto,de oper.liber.In iuriſdictione ordinaria locum habet ius accreſcendi, non autem in delegata,vel inter arbitros: vt tenet Bal in l.i.C.quãdo non pet.par. per l.i.de off.conſul.Præterea dicebat Bal.in l.i.C.de cadu.tollen.ius accreſcendi habet locũ inter fratres,comites,marchiones,vel barones: & in decreto iudicis interpoſito vt trahatur ad totum vt dicit Bar.in l.i.C.quando non pet.par. Secus in priuilegiis tenet Bal. in l.pen.col.vii. C.de cond.inſer.

431 † Quæritur de clericis an teneantur ipſi ſoluere gabellas,& collectas laicis; eorum etiam ſtante ſtatuto omnes teneri contrahentes pro contractu. An tale ſtatutum liget clericos: dic ꝙ non,regulariter firmat Abba.in c.non minus, de immu.eccle.& per Bar.in l.i.C. de mul.& in quo loco mu. ſexui lib.x. & Bal. in l. placet. C.de ſacroſan. Eccleſ.per tex. in c.quanq̃,de cenſ.& Paul.de Caſtr.in cõſi.xlii.ii.lib. Niſi in tribus exceptis caſibus infraſcriptis:videlicet ſi clericus portauerit,vel cõtraxerit res cauſa negotiationis per tex.& Glo. in clem. præſenti de cẽſi.& per Feder.de Senis in cõſi.cxi. incip.quæſtio talis eſt.c.negotiationem. lxxxviii.diſtin.

432 † Et prohibita eſt clericis negotiatio qđ fallit in clerico inope: qui viuere nõ poſſet, niſi negotiaretur.c.i. ne clerici, vel monaci:& eſt bona Gl.in c.clerici.xiiii. q.iiii.& c. nunquàm,de conſec.diſtin.v. & c.i.xxii.q.i.& in c.recollẽtes,de ſtat. mona.& per Firma.in iii.par.ſui lib.vectigal.Prędicta limitant Petr.de Ancha. & Imo.in c.fin.de vit. & honeſt.cler.clericum portantem res proprias cauſa negotiandi teneri ad gabellas: quod ſecus foret ſi portaret ex dicta cauſa res eccleſiæ: quod facit pro limitatione capituli quanquàm. & Clem. præſenti de cenſ. Secundo tenerentur clerici ad gabellas pro rebus non ſuis, ſed alienis ſolitis ſoluere gabellas:Clem. præſenti,in fin. de cenſ.à contrario ſenſu. Tertio vbi gabella imponitur,& ſoluitur pro refectione viarum, murorum, & pontium publicorum: quæ,& qui ſunt pro publico vſu & tutela tam clericorum,quàm laicorũ; & horum plauſtris deſtruuntur.l.ad inſtructionem,cum Glo. & in l. placet, & Doct.ibi.C.de ſacroſ.Eccle.& per Fely. & alios ſcriben.in c. Eccleſia Sanctæ Mariæ:de conſtitut.& per Abba. in c.nõ minus,de immu. Eccleſ. ob eorum commodum,& bonorum ſuorum.

433 † Non tamen pro tali ſolutione cogẽtur clerici per iudices laicos:qui clericorum ſunt iudices incompetentes vt probè tenet Bal.in d.l.ad inſtructionem.C.de ſacroſ.Eccle.habetur per Cardi.in Clem. ſi.de cenſ. ſed cogentur per ſuos iudices eccleſiaſticos ſi tali via, & ponte vſi fuerunt & ipſi clerici; & commodum ex ipſis receperunt, & ſint recepturi in futurum.

434 † Et an tempore neceſsitatis teneantur clerici contribuere cum laicis: dic quòd ſic: ita tenet Abb. in c. non minus, de immu.Eccle.& in cap.fin.de vit. & honeſt cler.

435 † Item quæro ſi Romana Eccleſia teneatur ad tributũ Cęſari ex cauſa legitima: tenet canon quod ſic in c. tributũ. xxiii. q.viii.& latius dixi in lib. Clementis: & in tractatu de cœleſti militia; & ibi me refero cauſa breuitatis.

436 † Quid de clerico habente bona ſua cõmunia cum fratre ſuo laico:an teneatur ſoluere collectas,& gabellas: habetur ꝑ Spec.iuris in tit.de cler.coniung. & per Bar.in l.reſcripto.ff.de mun.&honor.& per Fely.in c.eccleſiæ Sanctæ Mariæ, extra de conſt. & tenent clericum de proprio non teneri.Clem. præſenti de cenſ. iuncto.c.quanq̃,ibidem in vi.& l.fin.C. qui ad mu.ciuir.& iudex coget diuidere vt pars ſciatur clerici,à parte diuiſa laici l.i.& ii.C.quando quilib.&c.& prętextu clericalis priuilegii non poterit clericus defendere partem ſui fratris laici ꝓpter cõmunionem:quin pars laici fratris collectetur.

437 † Et idẽ dic de bonis, & rebus collectari ſolitis donatis,& relictis eccleſię.c. quãuis.xxiii.q.viii.cum ſimilibus ibi:& idẽ

erit in donatis, & relictis clericis ipſis: arg. capituli ex literis, & per Abb. ibi de vit. & honeſt. cler. adde Matth. de Affli. in conſt. hac edictali, in tit. de alien. feu. vbi dicit quòd ſi clericus ſuccedit laico cogitur ad collectas in præteritum poſitas ſuper illis rebus: & quòd non tenetur ſi poſt in futurum ponerentur collectæ ſuper illis rebus franchis: quòd ſecus foret ſi res ipſæ eſſent affectæ onere collectarum: ſed ſi collecta imponitur perſonæ pro rebus non tranſit in clericos cũ onere ſuo: habetur per Matth. in præallegato loco. Vbi habetur quòd clericus ter monitus non deſiſtens poteſt collectari, & cogitur ſoluere gabellas, & collectare clericos ne dum laici propria auctoritate nequeunt, ſed etiam clerici.

438 † Et ſententiæ, & conſtitutiones editæ à collectantibus clericos, & eccleſias ſunt ipſo iure nullæ: per tex. in c. non minus, & per Abb. ibi de immu: eccle. & in c. ad aures, ibidem, & Io. de Firmo. in iii. par. ſui lib. gabell.

439 † Ad gabellas, ſeu onera mundana: an teneatur eccleſia, & clerus ſuus pro bonis ſuis: dic quòd non. c. Eccleſiæ Sanctæ Mariæ, de conſt. & per Scriben. ibi, & in l. cunctos populos. C. de ſumm. Trini. & fid cathol.

440 † Et talia ſtatuta non valent facta contra libertatem eccleſię, & nulla ſunt, & de libris delenda, abolendaque, ac cancellanda ſunt. c. nouerit, de ſentẽ. excõm. & in auct. caſſa. C de ſacroſ. eccle. & in l. placet, & Doct. ibidem.

441 † Niſi bona prædicta fuiſſent primo cenſuaria, tributaria, & obnoxia huiuſmodi oneribus anteq̃ pertranſirent ad eccleſiam, & ad ipſius clericos ſecundum Bar. in l. reſcripto. §. ſciendum ff. de mune. & honor. & in l. placet. C. de ſacroſ. eccle. Idem firmat Abb. in c. non minus, extra de vit. & honeſt. clerico. & ꝑ Io. de Lign. in c. pręſenti, de cenſ & per Bar. in l. placet. C. de ſacroſ. eccle. & per Bal. in l. i. C. de contrahen. empt. & per Io. de Firmo. in vii. par. ſui lib. gabell.

442 † Vbi dicunt clericos ligari ſtatutis laicorum; ſi ipſi clerici vti vellent beneficio dictorum ſtatutorum laicorum aliàs non: pro quo facit clericos non ligari odioſis ſtatutis laicorum: ſecundum Bar. Bal. & Ioa. Bapt. Caccialupum de Santo Seuer. in l. cunctos populos. ii. col. C. de ſumm. Trini. & fid. cathol. & in c. ſi quis per triginta, col v. in tit. ſi de feud. fue. contro.

443 † Et non teneri clericos ad ſolutionem gabellarum contractuum firmant omnes Doct. ſtante ſtatuto de quo ſupra: ꝙ pro omni contractu ſoluatur gabella: & ſi clericus contraxerit non tenebitur aliquid ſoluere pro dicta gabella: tenet & Bal. in l. i. C. vbi cõueni, qui cert. lo. dar. promiſ. & in l. placet: & in l. ad inſtructionem. C. de epiſc. & cler.

444 † Quæro de caſu de quo ſupra tetigi ſi clerici teneantur ſoluere gabellas impoſitas per principes, & dominos ſeculares laicos pro rebus quas ſecum ferunt in naui: & quid de perſonis, & pro perſonis ſuis vehendis in paſſagio: dic quòd non: ſecundum Innocen. in c. propoſuiſti, de for. competen. & per Abb. in c. non innouamus, de cenſ. & per Bar. & Glo. in l. cum implures. §. vehiculum. ff. loca. Secus tamen pro naui: vt ibi notatur in prædicto. §. vehiculum, vt in mulione.

445 † Quæro de pedagio eccleſię an poſſit locari per prelatum ad vitam ſuam: dic ꝙ non: cum illud comparetur immobilibus bonis eccleſiæ: ſecundum Cardinal. Zabarellam in Clem. i. de reb. eccle. non aliena.

446 † Gabellas conducere, & pro gabellariis promittere, & interuenire an poſſint clerici de iure: dic quòd non: firmat tex. in auct. de ſantiſſ. epiſc. & deo amabil. in §. alium, & per Ange. ibi: & per Berthachi. in iii. par. lib. ſui vectigal.

447 † Item quęro an Clerici poſſint vendere, vel vendi facere vinum, & introitus ſuos ad minutim ſicut ad groſſam ſine ſolutione gabellę: dic clericos ad eorum libitum poſſe vendere ſuos introitus abſque vlla ſolutione gabellarum; etiã in loco vbi ſit talis gabella: quòd omnes volentes vendere vinum ad groſſam, vel ad minutim teneantur ſoluere dictam

gabellam: etiã ſi ſtatutum dictaret ſolui gabellam pro omnibus rebus, & introitibus vendendis ad groſſam; & ommittere dicere ad minutim: quia eadem ratio eſt de toto quo ad totum, quod eſt de parte quo ad partem: & è contra: & iura indiſtincte permittunt clericis alienationem fructuum ſuorum fieri abſque onere vllo, & ſine pagamento gabellarum: ſecundum Glo. Cyn. & Bar. in l. ii. C. de epiſ. & cler. vbi firmant clericos non teneri ad aliquam ſolutionem gabellarũ, neque collectarum pro vino, & frumento, & aliis fructibus ſuis cõſuluit Fede. de Senis in conſi. cc. & Albe. in conſi. vi. in vlt. col. i. vol.

448 † Neque clerici tenentur ad aliquã ſolutionem pro rebus datis pro fundatione eccleſiæ: neque pro dote, & fundo eccleſiæ vbi, & in quo loco, & ſeu ſolo fundata eſt. c. ſancitum, de cenſi. & per Glo. in c. ſi tributum. xi. q. i. & in c. i. de cenſ. & in clem. i. de vit. & honeſt. cler. & ꝑ Reuer. d. Car. Zabarellam ibi. c. magnum. xi. q. i. c. tributum. xxiii. q. viii. & l. de iis. C. de epiſ. & cler.

449 † Quæro de re profana effecta eccleſiaſtica: An debeat ſolui gabella, & collecta: dic quòd non ſecundum cõmuniter ſcriben. poſt Glo. in l. placet. C. de ſacroſan. eccle. & in l. incola. ff. ad municip. & in l. fin. C. de exact. trib. lib. x. & in l. refert pto. §. ſciendum. ff de mune. & honor. & prædicta ſunt adeò vera quòd nõ valeat pactum in contrarium factum videlicet eccleſiam teneri ad onera pro rebus ei datis, vel donatis vt ſupra dixi: tenet Floria. de San. Petro in l. caueri. ff. com. prædio. & Firm. in vii. par. ſui lib. gabell. quod verum eſt, & procedit ſi pleno iure donatũ, aut relictum fuerit eccleſiæ & ipſi traditum in perpetuum: ſecus ſi in fructu ad tempus ſecundum Flor. in l. pendentes. ff. de vſufruc. & pro ut aliàs conſului in fauorem eccleſiæ beati Nicolai de Rauenna contra collectantes pro comitatu Rauennæ: cui conſilio Excell. d. meus Carolus Ruinus ſe ſubſcripſit conſultationi meæ: vna cum domino Bernardo à Pinia in Bononia primo legente Iura Canonica, & ſecundum conſilium meum fuit iudicatum in fauorem eccleſiæ.

450 † Quid de eccleſia facta profana, & per eccleſiam in laicum translata, & alienata: an teneatur laicus ſoluere collectas pro dicta eccleſia facta profana tenet Bar. quòd ſic in l. Paulus. in fin. ff. de acquir. hæred. & Bal. in l. licitatio. ff. de publ.

451 † Quæro ſi pro rebus profanis eccleſiæ traditis ſit ſoluenda collecta vt ſupradixi ſecundum Spec. in titu. de cler. coniung. & per Bald. & Ioan. Andre. ibi in add. ſuis: & in c. i. de immu. eccle. & in c. verum, de for. compet. & per Bald. in l. neminem. C. de ſacroſan. eccle.

452 † Quæritur ſi clerici tenentur pro plauſtro ſuo ſoluere gabellam ſtante ſtatuto papali quòd omnes teneantur ſoluere gabellam: dic quòd nõ: ſed bene tenebitur eius colonus: qui non gaudet priuilegiis eccleſiæ, neque tali immunitate eccleſiaſtica ſi fuerit temporalis; & ad tempus colonus eccleſiæ: ſecus ſi perpetuus fuerit colonus eccleſiæ, vel de dititius ſeu aſcriptitius glebæ eccleſię ſecundum Arch. in c. ii. xi. q. i. & ita tenet Fed. de Senis, & Dominicus de San to Geminiano in c. quanquàm, de cenſ. Contrarium tenet Bald. in tit. de pa. con ſtan. in §. nos Romanos: eccleſiam teneri ſoluere gabellam ad portam pro plauſtro: & hæc non eſt vera opinio niſi vt aliàs ſupradixi.

453 † Quæ autem ſtatuta ligent clericos & quę non habetur per Alex. de Imol. in conſi. ccx. & ccxi. ii vol. & in quibus caſibus teneantur, & in quibus non. Et an eorum nuncii, & concubinæ teneantur; & pro quibus rebus ipſi teneantur; & pro quibus non teneantur dixi aliàs: & pro vt tenet Firm. in vii. par. ſui lib. gabell.

454 † Stante ſtatuto, ſeu decreto papali quòd de fructibꝰ ſoluatur decima, gabella, vel collecta: an quis teneatur ꝓ partu ancillę: dic ꝙ non ſit in fructu ſicut ſunt fœtus, & ſcupartus beſtiarũ. §. in pecudum: inſt.

inſt.de rer.diuiſ.ibi partus, iūcta Gl.& p Card.Zabarellā in Clem.i.de decim.

455 †Quærit Dominicus de ſancto Geminia no in c.fin.de offic.ordin.lib.vi.ꝙ ſi quis renunciauit beneficium eccleſiaſticū : de quo collegit fructus illius anni, & ex for ma conceſsionis ſit ſoluenda gabella, vel decima pro fructibus : quis prędictorum teneatur ſoluere pro illo anno: an is qui renunciauit,& fructus percepit,vel is cui fuit renunciatum beneficium: & rite determinat illum teneri : qui renunciauit, & fructus pcepit:& ratio eſt:quia fructus prædicti ſunt debiti pro decimis.

456 † Quęro de bannito an pro bonis ſuis confiſcatis teneatur ad onera , collectas, & tributa:dic quòd non ſi nō recepit fru ctus:aliàs tenebitur ille qui recepit fructus ex dictis bonis confiſcatis,ita notabi liter tenet Bal.in l.pdia.C.de fideicōmiſ. & in c.i.in vſib. feud.in tit. per quos fiat inueſt.& in l.hactenus.ff.de vſufr.

457 † Quæritur de pœna laicorum: qui colle&ant eccleſias,& clericos,& quæ ſit:ha betur in Clem.præſenti,de cenſi.iunctis ibidem.c.quāuis, & c.quoniā:& in c. nō minus,de immu.eccle.

458 † Exigentes vltra debitum quibus variis puniantur pœnis, habetur in c. non minus,& in toto titu.de immu.eccle.& per Doct.ibi,& in c.quia plerūque.& in cle. ſi.& in c.quamq̄,de cenſi.& in l.i. C. de exacto.trib.licet Glo.videatur ſentire in d.cle.ſi.in pœnam non incurrere illum: qui exigit à ſponte ſoluente de licentia domini papæ ex cauſa.niſi ſi exigeretur ab inuitis clericis,& ſolueretur: arg.c.ii. de ſimon. & per Reueren.d.Cardi. Zaba rellam in c.aduerſus,de cēſ.& in clemen tina.i.eod.titu.

459 † Et poteſt epiſcopus etiam in requiſitus cōtra prædictos prouidere gladio ſpi rituali ſuo,& eo contempto ſeculari etiā inuocato ne illegitimè vexentur clerici per laicos,& eorum onera illicita:à quibus ſunt immunes clerici.

460 † Eccleſia regulariter nō tenetur ad collectas vt aliàs dixi : ſed quid ſi epiſcopus impoſuerit neceſsitatis cauſa, & tempore neceſsitatis collectam eccleſiæ,an ipſa collectabitur:dic ꝙ ſic : Quid ſi eccleſia fuerit ſita in uno loco , & habeat aliam eccleſiam ſibi iunctam,& vnitam in alia diœceſi vbi collectabitur:dic vt determi nat Abba.in c.i.& in c.quia ad monaſte rium,extra de relig.domib.

461 † Et quia vltra debitum exigunt collectas, & tributa , & functiones fiſcales in pœnas incurrunt cōcuſsionis,& falſi.l.i. & per Glo.ibi.C.de exact.trib.lib.x.

462 † Quæro vt aliàs dixi : ſi eccleſia teneat vnà cum clero ſuo ad tributa collectas, & alia onera tempore neceſsitatis, tenet Abba.quòd ſic in c.peruenit,& in c.non minus, & in ca.ad aures,extra de immu. eccleſ.ſecundum diſtinctiones per ipſum ibi deſcriptas. Debet enim eccleſia, & clerus ſuus vnà cum laicis ſoluere collectam in rebus publicis neceſsitate præmente licet ad hoc non teneatur regulariter de iure pluribus tamen concurrentibus tenetur:videlicet ꝙ primò de ea deliberet epiſcopus cum clero. Secundò ꝙ ex cauſa neceſsitatis imminentis tempo re,aut ciuitatis vtilitate.Tertiò quòd nō ſuppetant laicorum facultates, & ſic debent fieri in ſubſidium,hodie autem con ſulto Romano Pontifice collectari poſſunt c.aduerſus , & c. non minus & per Abba.ibi extra de immu.eccle. vbi habe tur ad quæ onera teneatur eccleſia cum clero ſuo,& per prædicta limitatur regu la eccleſias,& clericos non teneri ad col lectas , niſi prędictis concurrentibus , & de iure ſeruatis ſeruādis ex cauſa,& tem pore imminentis neceſsitatis.

463 † Quid ſi pauper presbyter,& ſeu clericus cogeretur de facto ſoluere collectā, & ſeu gabellam,& pedagium.An poſsit licitè quęrere eleemoſinam pro dicta ſo lutione facienda : dic quòd ſic , ita tenet Reueren.d.Cardin.Zabar.in Clem.exiui de paradiſo,de verb.ſigni.

464 † Quæro ſi pauperes poſsint grauari legitimè p ſolutione collectarū : & p ipſis collectis:dic ꝙ nō:qa pauptas eſt immunis ab hmōi oneribus,& ſi grauata foret de facto poterint implorare ſuffragiū ab eccleſia c.ſignificantibus, de offic.deleg. & per Abb.in c.licet,de cenſi.

465 † Vbi etiam habetur miſerabiles perſonas,pauperes,& cæcos non teneri ad munera perſonalia,& dic vt per Abb ibi, & per Glo.in l.omnes.C. de anno. & trib. lib.x.vbi officialis remittit collectā propter paupertatem per tex.in l.interdum, & ibi Bar.ff de publ.& in l.filiusfamilias ff.de dona. & tenebuntur vicini pauperum, & alii de populo pro ipſis pauperibus ſoluere:vt probè facit Ciuitas meæ patriæ Rauennæ:quæ ꝓ pauperibus ſuis, & ægrotis ſuggerente charitate ſoluit onera impoſita,& quæ per tempora imponuntur ob publicas neceſsitates iuxta doctrinam Gloſ. in l.ii.C. de apo. publ. lib.x.& per Bar.ibi habetur, & xxvii.c. leuitici,& per Bald.in l.ii ff.ſi quis cautio.& in l.acceptam.C. de vſur.vbi dicitur paupertatem eſſe immunem à nexibus legum , & ſtatutorum circa ſolutiones pecuniarias,& ſecum portat tale priuilegium paupertas , à quo paupertatis priuilegio liberet nos omnipotēs Deus: quem oro,& exoro, vt diuitias tantū nobis pro anima ſalutiferas concedat Salomonis ſententia,nam in ſe durius habet paupertas, quàm quod ridiculos homines facit : vt cantat Aquinas poeta &c. quæ nam ſint miſerabiles perſonæ notāt Docto.in cap.ſignificantibus, de offi.de. lega.& impetrans reſcriptum contra miſerabilem perſonam tenetur exprimere in qua miſeria ſit,aliàs non gaudet beneficio impetratorum , & dicit Abba.in c.tanta,de ſimon. quòd impetrans reſcriptum contra meretricem , non tenet reſcriptum,niſi ſpecialiter in eo nominaretur meretrix ob eius vilitatem,& turpitudinem,& malam conditionem : quam Rex regni Siciliæ nominat inter perſonas miſerabiles in conſtit.oēs noſtri &c. de viol.meretri.illat.

466 † Quidam diues ciuis ſoluit taleam pro toto populo, vel pro aliis ne incideret in pœnam: & inde volens illam recuperare ab aliis de populo,an potuerit alios cogere ad ſibi reſtituendum ſolutum pro ipſis,dic ꝙ ſic c.cum inſtantia,de cenſ.& l. in fraudem.§.pro alio.ff.de iure fiſc.

467 † Quæro de ſtatuto eximentē perſonas miſerabiles à ſoluendo gabellas , taleas, & collectas,atque tributa. An intelligatur eximere à dicta ſolutione pupillos, viduas,& infirmos:dic quòd ſic.l.i.& ibi Bar.Bald.& alii ſcriben.C. quando imp. inter pupill.& vid.

468 † Quæ autem ſint, & dicantur perſonæ miſerabiles:dic hoc ſtare iudicū arbitrio ita tenet Bal.in l pen.de teſtam.milit.

469 † Dementes quoque,& mente captos eſſe perſonas miſerabiles, & ſub protectione eccleſiæ firmat regula.c.ſuper quibus de verb.ſignifi.

470 †Nec extra prouinciam trahi poſſunt ad iudicium pauperes, & miſerabiles perſonæ:vt in d.l.i.C.quādo imp.inter pupil. & vid.& Glo.& Doct. ibi qui tenent nō poſſe renunciari tali priuilegio.

471 † Et quòd poſſunt appellare ad papam ommiſſo medio firmant Docto. in c.fin. de iud. & per d. Antō. de Butr.in c.licet, de for.compe. Idem eſt dicendum de dementibus,& ſtultis vt ſupra.

472 † Quæro de clerico qui vendidit,aut locauit laico eccleſiæ ſuæ fructus , an emptor gaudebit eccleſiæ,& ſeu clerici priuilegio,ſi ipſe emptor,vel conductor portauerit ipſos fructus ad ciuitatē vbi ſoluitur gabella pro fructibus ad portum: dic quòd non gaudebit priuilegio tali l. licitatio.§.fina.& ibi per Doct.ff.de pub. & uectig.& in c.quanquàm de cenſi.iuncta cle.fi.eod.titu.

473 † Quæro ſi ſoluiſti gabellam pro fructibus ſtante ſtatuto ſolui gabellā pro omnibus redditibus,& inde locaſti pro centum fundum tuum,& quia eſt ſoluta gabella pro fructibus cuius gabellæ iam ſolutæ pro fructibus habes illa centum, & ob gabellam locaſti minori prætio,an tenearis ad ſoluendū gabellam pro illa centum:dic ꝙ non ſecundum Inno.in c.paſtoralis.& in c.tua,de decim.

474 † Quæro qualiter imponatur collecta, an per capita,vel per æs,& librā , ad hoc facit Bar.& Imo.in l.iiii. & in l nequid. ff.de re ind. & in l. aut facto §.fina.ff.de pœn.vbi primò tenet ꝙ per capita , quia vnicuique tangit delictum , ſeu perſonā l.ſi quanq̃.C.de epiſ. & cler. & ſecundò

contrarium tenent, & melius quòd pro quãtitate patrimoniorum.l.i.C.de prin. agend.in reb.lib.x & l.ii.C. de nauſſr.& per Ang.de Aretio in tracta.ſuo malefic. fol.35.in lib.meo.

475 † Quęro de non obligato ad perſonalia An teneatur ad realia onera. Et an teneatur ad hoſpitandũ forenſes in domo ſua: quia patrimonii munus eſt domus:dic ꝙ ſic.l.& qui origine.§.munus.ff. de mun. & honor. Ad quod facit ſi forenſes, & ſtipendiarii veniunt ad ciuitatem: vt ſunt ſtipendiarii milites, equites, & pedites exercitus, aut claſsis, & illi qui ſequuntur exercitus ad muniẽdum exercitum, & vallum faciendum, & fodiendum pro tutela exercitus per domos diſtribuendi ad id tenebitur, & pro modo facultatum ſubibit onus.l.i.C.de epiſ. & cler. & licet prædictæ perſonæ ponantur in domibus Ciuium, non tamen decet poni in domibus militum, vel doctorum, neq; aliorum aduocatorũ.l.fi.ff.de mun. & oner. & l.i.C.de ſacroſan.eccle. & l.aduocati. C.de aduoc.diuerſ.iud.

476 † Et dicebat Bal.in l.etiam in vii.col.C. de execut.rei iud.circa collectas, notabile dictum. Aut collecta eſt volũtaria per ciues impoſita, & tunc ciues ipſi tenebuntur ad eam, & habent intra ſe diſtribuere prout ſunt in concordia; vt puta ſi facere volunt honorem alicui principi nobili, aut magiſtratui venienti ad partes illas: nam in rebus voluntariis nemo neceſſarius exiſtit.l.tutori.ff.de nego geſt. aut fuerit neceſſaria, & tunc omnes regulariter tenebunt ad illam.

477 † Quæro de annona quid differat à tributo, habetur in titu. de anno. & trib.lib. x.& dic annonam eſſe, & præſtari in ſpeciebus: vt in frumento, vino, bladiis, & ſimilibus. Et tributum in ferro, auro, & argento ſoluitur vt dicit Glo. ordinaria in rub.de anno.& trib.lib.x. & à tribuo tribuis dicitur tributum; & propriè eſt, id quod datur Principi: de quo tributo aliàs dixi in tit.de cohor.& acieb. & per Bal.in l.fi.C.ſine cenſu uel reliq.& in l. i.& ii.C.de anno & trib.lib.x.& p Bar. in l.placet.C.de ſacroſ.eccle. & per Bal. in l.neminem.C.eod.titu.

478 † Et dicebat Bal.in l.fi.ꝙ munera extraordinaria non dicuntur proprie tributa, & Gloſ.in l.ii.§.ſi quid publici, in verb. tributorum ponit differentiam inter tributum, & vectigal.ff.de hæred. vel actio. vend.& dicit tributum imponi capiti, & vectigal prædio, & rebus: Tu dic melius tributum ſolui de prædiis, & vectigal de his rebus quæ vehuntur.l. vniuerſi. C. de vectiga.& commiſſ.& per Docto.in l. imperatores ff.de publ.& per Glo.in c.ſi tributum.xi.q i.& in c.generali, de elec. in vi.& dicit Bal.in c.i.in fi.in tit.de mil. vaſall.qui contum.eſt in vſib.feud.quòd tributum debetur ratione proprii ſoli, & dicitur prędium vectigale, vt de tributariis, & vectigalibus prædiis, ſoluens vectigal, ſeu tributum fiſco.l.etiam cũ Glo. ff.de præd.milit.& ff. de agr. vectiga.vel emphy.per tot.titu. & l. ex vectigali.ff. de pigno. Vectigal debetur ratione publici ſoli, Glo.eſt in l.ſacroſ.C.de ſacroſan. eccleſ.

479 † Vbi etiam dicitur quòd capitatio dicitur illa: quando ſoluitur tãtum pro quolibet capite hominis, vel beſtiarum.l.i. C.de cano.frument.lib.xi.

480 † Et quidam dicunt vt Arch.& ſequaces in c.ſi morte §.i.de cenſ.tributum eſſe illud quod ſoluitur per regiones, & vectigal id quod ſoluitur pro his quæ vehuntur, ſeu tributum quod domi ſoluitur à tribuo tribuis dictum, vt ſupradixi, & vectigal quod vehitur ad domos dictum à vehendo, vel à tribus ſecundum doctos viros Caſsiadorum, & Iſidorum conciues olim meos Rauennates, & tributum dicitur quod ſoluabatur pro tribubus in ſignum ſubiectionis, quantumcunq; ob hoc non plenè probetur ſubiectio ſecundum Glo.in c.magnum.xi.q i.& in c.recipimus, de priuileg.& in cap.tributum. xxiii.quæſt.viii.

481 † Et dicit Glo.in l.i.ff.de publi.hæc eſſe ſynonyma videlicet tributum, penſitatio, cenſus, & annua præſtatio, quod verum eſt ſecundum Bart.ibi & alios ſcriben.& dicit Abb.in c.innouamus de cẽſ. procedere quando debetur fiſco, & non

quando debetur eccleſiæ,vel priuato.

482 † Quid ſi duo fuerint conſortes,vel ſocii obnoxii ſoluere tributũ,an poterint vn ex prædictis pro vtroque grauari:firm at tex.quòd ſic in l.cum poſſeſſor.ff. de cẽſ.

483 † Et quid differat tributum à collecta, notant Bal.& Saly.in l.neminem.C.ſine cenſu,vel reliq.& Firma.circa principiũ ſui lib.gabell.

584 † Quædam enim ſunt munera mere realia quę conſiſtunt in rebus propter res, & quædã ſunt mere perſonalia, quę conſiſtunt in propriis perſonis eorum labore propter perſonas. Et quædam mixta conſiſtentia in labore perſonæ,& in rebus:vt puta:quòd quis ire teneatur cum equis,& bobus,& curru,muloq́:,& ſimilibus,& quædam neutralia ad prædicta, licet cõſiſtant in rebus, & horum aliqua inducuntur perſonę & propter perſonã: vt ſi perſona laboret.vt ſoluat pro perſona rei publicę,ſeu fiſco ſolidum vnum ꝓ quolibet,& hæc capitatio dicitur.l fi.C. ſi propter publ.penſ. & l. ſacroſancta.C. de ſacroſ.eccl. Et quædam perſonis ꝓ rebus inductę ſunt, & hæc collectę nuncupantur,quæ inductæ ſunt pro publica vtilitate,& ſunt publici iuris auctoritate,& vtilitate,tenet Affl.in conſt. dubitationem iuris peritorũ,in i.notab. poteſt cogi vniuerſitas hominibus habitantibus in ea, & hoĩes villarũ tenẽtur etiam contribuere, & ponũtur per æs, & librã, & non in capita nor. Idem Afflic.in d. conſti.dubitationẽ iuris peritorũ in d.i. nota.ad prædicta facit Gl.in l.i. in verb. inopes. C.de apoc.publ. lib.x. & latè per eundem Affli.in d.conſtit.dubitationem iuris peritorum.

485 † Et quando ordinarium, & quando extraordinarium munus eſt habetur in l.i. & per Bar.ibi. C.de indict.lib.x. nam ordinarium munus eſt, quod eſt indictũ ꝑ Principem,vel quando procedit lex, ſeu prouiſio generalis,ꝙ omni anno,vel ſingulis menſibus ſoluatur unus ſolidus ꝓ libra re libratæ,& ſeu quilibet alibratus teneatur tot ſoluere:& dicitur ordinariũ quia tractum habet ſucceſsiuum regulatum non concernens tempus pręſens, & ſi quid adderetur ſuperindictum diceretur. Et ordinarium etiam foret,ſi tempus non præſens, ſed futurũ cõcerneret: quia toties ſoluitur cum ordinario,quotiens ſoluitur,& ordinariũ,licet extra ordinem ex neceſsitate aliqua ponatur.l.i. C.de indict.lib.x.& per Bar. & Glo.ibi. l.i.C.de ſuperind.etiã lib.x.

486 † Bannitus anteq̃ foriudicetur,an teneaꝛ ſoluere collectas ꝓ bonis per ipſum poſſeſſis,& nondũ confiſcatis:dic qđ ſic:q̃a poſſeſſor debet grauari, habetur per d. Matth.de Afflic.in conſtit.clementiæ in v.notab.& aliàs dicam.

487 † An pro feudis excadentibus debeat ſolui collecta:quando nõ præſtatur ex illis ſeruitiũ militare,& an de bonis excadentibus, & morticiis, quę accedunt feudis ipſis teneantur ad collectas,& cõtribuãr in collectis, & cenſeantur iura feudorũ Lucas de pen.in l.i in viii col.C.de rẽpo. lucra.deſcrip.lib.x.tenet non cenſeri iura feudi, cum pro his contribuatur cum generalibus collectis,& ſolutionibus, & in l.fin.C.de fund.limitat Roma.& per Affli.in conſt.diuæ memoriæ col.xxiiii. in xii.notab.

488 † Et quando talia munera,& collectę imponuntur:debent primò notificari populis, vt ſe præparent, vt aliàs ſupradixi: aliàs non tenerent. l. ii & per Decto.ibi. C.de indict.lib.x. quod hodie ſeruatur contrarium. Ab indicto traxit originem inditio luſtralis:ſeu quinquennalis,quę mutaꝛ ſingulis quindecim annis: Iuxta illud Si per quinquennos domini diuiſeris annos.Ter pet quinque ſolet indicio certa manere.vt not.Glo.in i.conſtit.C. & in rubr.C.de indict.lib x.

489 † Extraordinarium munus eſt illud, qđ non fit ex lege generali regulariter,neq; ex cauſa ordinaria, & perpetua, ſed ob cauſam extraordinariam extraordinariè occurrentem,ac momentaneam,quæ nõ expectat reiterationem:& ſic intelligere debemus Glo. in l. reſcripto §. fina.ff de mune. & honori. & in l placet.C. de ſacroſan.eccle.quæ Glo.dicit collectam eſſe munus extraordinarium.l.i.C. de vacat.mun.lib.x.

490

490 † Et omnia quæ ordinatiè debentur rei-
publicæ penſitationes publicæ nũcupan-
tur, & tributa non debentur à ſingulis
perſonis:ſed à ciuitatibus, & à dominis
ſecularibus, & temporalibus Cæſari in
auro, argẽto, ferro, & ſpeciebus:vt in fru-
mento, vino, bladis, & ſimilibus in ſignũ
ſubiectionis: qui etiam cenſus vocantur
ſecundum Barto. in l.i.ff.de iure immun.
& in l.i C.de muli. & in quo loco muli.
ſexui ſubeant lib.xi.& Bald.in l.ii.C.ſi-
ne cenſ.vel reliq & Canoniſtæ in c.i.de
im mu.eccle.

491 † Munera quoq; perſonalia dicuntur ve
ctigalia, ſeu gabellæ quæ imponuntur
perſonis pro rebus.l.i.& per Bar.ibi.ff.de
publ.& in l i.C.de mulie. & in quo loco
mun.ſexui ſubeant lib. xi. vbi dicit eſſe
munus reale.l.fi.C.de cano largitio.lib.
x.& in l.ii.C.de priuil.vectig.

492 † Quęritur de gabellariis. An teneantur
ad onera ciuitatum: dic vt aliàs dixi ꝙ
non:cum ſint dũtaxat immunes princi-
pales gabellarii, & nõ alii.l.i. & ibi Bar.
C.quib.mune.excuſan.hi qui lib.x.

493 † Occurrit caſus quòd boues Titii fue-
runt pignorati, & capti pro cauſa debiti
functionum fiſcalium, ſeu taleæ ciuitati,
& ſeu loco impoſitæ, & ſeu tributis, &
collectis publicis, & ſeu pro alio debito
communis, & ſeu ciuitatis, & deinde ven
diti fuerunt per exactores, adeò quòd ter
ræ Ticii remanſerunt incultæ, an tenean
tur Titio illi, qui boues acceperunt ad
emendationem damni, vel ciuitas:dic ci-
uitatem teneri ad reficiendum damnum
ſuum Titio.l.ſi is cum quo.ff. commun.
puid. Et iuri cõformes, & Sanctæ ſunt
prouiſiones regiæ in regno Siciliæ, bo-
ues aratorios non poſſe capi pro debito
vllo ciuili excepto fiſcali.

494 † Quæro de collectarũ immunitate con
ceſſa alicui ciuitati pro aquæ ductu tan-
tũ, & quid ſi fuerint impoſitæ collectæ
pro ſtipendiariis, & poſtea cõuerſa eſt p
aquæ ductu:an teneatur populus ad ſolu
tionẽ, tenet Bal.ꝙ ſic in c.i.§.cõuenticu-
las.de pa.iuram.firm.per l.legatum.ff.de
adminiſtr.ad ciuita. pertine. quia eſt in
poteſtate ciuium mutare conditionem,
& modum.l.iiii.ff.de adimen.lega.

495 † Quæritur ſi miles, doctor, vel aduoca-
tũs poſſit eſſe exactor tallearum, vel col
lectarum:dic vt aliàs dixi quòd non l.ii.
& iiii.C.de aduoc.diuerſ.iud.

496 † Quęritur de immunitate, nã immunes
generaliter qui ſint vt non teneantur ad
collectas: dic primò eccleſias, & clericos
ſuos, Itẽ illi quorũ bona pro delictis ſunt
publicata fiſco:vt ſunt rebelles, & banni-
ti, & foriudicati nõ poſſidẽtes bona cõfi-
ſcata.l.de pollicitationibus.ff.de pollici.
ſecus ſi bona nõ ſint publicata: vt ſunt re
legatorũ ſm Ang.in l.fi.ff.de reſti.in in-
tegr.& l.inter quos.§. dãnum.ff.de dam.
infec.cõmune tenebit, tñ habens bona.l.
ii.ff.de capit.dimi.l.i.§.in eã. ff.de dam.
infect. Item forenſis effectus ciuis ſecun-
dum Bal.in l.penul.in fi.C.de fideicõm.

497 † Itẽ nec forẽſes tenent facere cuſtodias
ciuitatis in ea habitãres, neq; ad conſula
tũ, neque ad collectas pro perſona.l.eſt
verum.C de incol.lib.x. niſi ibi ſtetiſſet
per decennium, vel eſſet conſuetudo pa-
triæ vt per Glo.& Bar.ibi.

498 † Item xenedochia, ſeu hoſpitalia, & pia
loca non tenentur ad onera prædicta c.
quãuis.xxiii.q.viii.& l. ſancimus.C. de
ſacroſan.eccleſ.& per Innocen.in c.nos
quidam, extra de teſtamen.

499 † Item maiores ſeptuaginta annis immu
nes ſunt ab oneribus; nec uocari debent
ad onera perſonalia.l.ſi vltra ſeptuageſi-
mum. C. de decurſ.libr.x.& l.i.C. qua
ęta.lib.x.

500 † Item animalium cuſtodes grauari non
debent muneribus perſonalibus. l.i.C.
de ſuar.lib.x.

501 † Item ruſtici ducentes victualia, & ſeu
annonam pro victu ciuitatis ad ciuitatẽ,
vel fimũ extra eam portãtes cũ plauſtris
grauari non debent.l.ii.ff.de nund.

502 † Item habentes duodecim liberos in po
teſtate immunes ſunt à collectis, & mu-
neribus prædictis.l.i. C. qui num.libe-
ro.lib.x.

503 † Itẽ principis referendarii excuſant ab
extraordinariis muneribus.l.eos, & per
Bar.ibi.C.de excuſ.mune.lib.x.

504 † Itẽ illi qui bona ſua dederunt inſolutũ

creditoribus, non poſſunt pro bonis amplius moleſtari in collectis.l.cũ facultates.C.de his qui nume.libe.excuſ.lib.x.

505 † Item nec famuli pro cuſtodia miſsi ad villam,& vt laborent, grauari nõ debent pro re,& perſona.l.ex facto.§. cæterũ.ff. de hęre.inſtit.

506 † Item ſi ſunt plures collectores vnus ꝓ alio grauari non debet,niſi pro rata exactorũ per ipſum:etiã ꝙ aliquis prædictorũ mortuus ſit,vel abſens.l.tres tutores. ff.de adminiſt.tuto.& l.ex pſona, iuncta Gl C.de ꝓba.& l.cũ nos.C. de legat.

507 † Item nec pro bonis fideicõmiſſarii tenebuntur ad onera, qui diſpẽſarunt iam bona teſtatorum.l.in teſtamento, & ibi Glo. C.ad leg.falcid.

508 † Item nec cęcus amborum oculorum tenetur ad onera perſonalia.c.licet,de cẽſi.,& l.i.C.qui morb lib.x.

509 † Item ſi fuerit impoſitũ non grauari clericos pro oneribus includetur etiam clericus primos habẽs ordines,bona eſt Gl. in c.cleros.xi.diſtin.

510 † Item nec podagroſi tenebuntur ad perſonalia onera tempore quo ſunt podagris impediti morbo incurabili iuxta illud:Soluere nodoſas neſcit medicina podagras.l.podagræ,& per Bart ibi.C.qui mor.labo.lib.x.

511 † Item ſi fuerit mãdatum per principes, ciues:& diſtrictuales teneri ad onera talia, non includuntur exempti ſm Arch. in c.ſi propter de reſcript.lib.vi.

512 † Item ſi mater,vel affinis alicuius pupilli incepit ſoluere onera pro pupillo : ob hoc non poterit vlterius compelli.l.fin. C.ne vxor pro mar.

513 † Item de bonis delinquentis, an teneantur illi:qui bona illa acceperunt ſoluere collectas pręteriti tpis occaſione dictorũ bonorũ:dic ꝙ non.l.ſi quis pſcribẽte. C. de fid.inſtrum.& iur.haſt.fiſcal.lib.x.

514 † Item quæro ſi poſſet præſcribi ſolutio collectarum : dic quòd non.l.competit. C.de præſcript.& c.ad audientiam, extra.de pręſcript.

515 † Statuto Rauennæ cauetur ꝙ ſi quis venerit ad habitandum in Ciuitate Rauennæ ꝙ ſit immunis à collectis per decennium,& ab omni onere,quidam ex ciuibus non originariis. ſed de illis qui venerunt ad habitandũ in ciuitate, & inde à ciuitate diſcedens,per longum tempus ſtetit extrà Rauennam, & inde rediit ad habitandum in ipſa , an debeat gaudere immunitate prædicta : dic quòd non ſecundum Iacob.de Arena in l.emancipati.§.ſi pater.ff.de cõtrat ab.originarii autem nullo tempore perdunt originem,& natalia ſua propterea in nihilo tenebuntur reddeuntes in patriam ſuam prout alii non tenentur originarii:qui cõtinuo habitarunt in ꝓpria patria.l.i.C.de mun. & origin.lib.x. cum ſimil. prædictis accedunt allegata per Matth.de Affl.in deciſi.conſilii Neap.num.384 fol.221.

516 † Itẽ nõ tenebunt illi qui tuti ſunt lege, ſtatuto,conſuetudine,aut priuilegio, & ſi ſtat prouiſio ꝙ habitãtes in tali caſtro ſint ppetuo immunes ab oneribus quid ſi facta eſt alia ꝓuiſio oẽs teneri ad onera non obſtãte aliquo priuilegio, vel immunitate:dic tunc teneri.l. quod ſemel, & per Glo.ibi.ff.de decr.ab ord.facien.& l.ſi pecuniam.ff.de cõd.indebit.

517 † Quęro ſi villa, aut incolatus pręferatur origini : exempli cauſa, quidam eſt oriundus in vno diſtrictu qualiter ſibi conſulatur ſi habitat in alio loco, an habeat ſoluere onera in ambobus locis: dic teneri ſoluere niſi in vno loco vz in loco originis.l.i.C.de mun.& origi.lib.x.

518 † Quæro de dño an teneatur pro famulo ſoluere pedagium:dic quòd ſic:ſecundum Bal & Sal.in l.vſurpationem.C.de vectig.& cõmiſ.per l.ſi quis,C.de dona. int. vir. & vxo. niſi dñs eſſet immunis à pedagio cum ſua familia.

519 † Item quęro an teneatur dñs pro famulo ſoluere collectas ꝓ poſſeſsionibus ſuis dic ꝙ non ſm Barto. in l. ſi penes. C.de agri.& cenſi.lib.xi.

520 † Pignorari non poteſt ius imponendi collectas,nec illius tenutã capi: ſed commodari põt.l.etiam,& per Bal.ibi. C. de execut.rei iud.vt aliàs dixi.

521 † Quęritur ſi milites tenentur ad collectas:dic omnes regulariter teneri ad collectas:& milites quoque arma exercen-

tes,& pro re publica militantes pro bonis ſuis ſm Bal. in l.penul.& in l.placet. C.de ſacroſan.eccle.

522 † Item tenentur milites pro vectigali nõ pręſtito.l. imperatores.ff.de publ. & vectiga.& l.ſi ex cauſa.§. in commiſſam.ff. de mino.

523 † Itẽ de illicita delatione:vt in l. cotẽ ferro.§.ſi dñs.ff. de publ. & ex illicita emptione.l.omnibus C.de vectigal.

524 † Quæro de eo qui vt non ſolueret collectas ſe pro famulo locauit alicuius immunis:an teneatur ſoluere: dic omnino teneri:& talem locationem non ſubſiſtere in fraudem fiſci propter dolum.l.ſi.ff. pro ſocio:& ſic ſoluere tenebitur.

525 † Boues aratorii an capi poſsint pro executione dictũ eſt ſupra, & quid ſit dicendum de inſtrumentis aptis ad arandũ,& cultiuandum terrã:dic idem eſſe iudicandum,& capitulũ regni prædicti punit nedũ partes exequentes arbitrariè: ſed etiã punit iudices cõmittentes tales executiones arbitrariè ad reſtituendum damnum damni paſſo.l.exactores, aut agricultores,& per Doctores ibi. C. quæ res pigno.obli.poſſ.§.agricultores,& per Iſer. ibi in titu. de ſtatutis &c. ſupra libertat. eccleſiæ in lib.feu.c.ſi.extra de treug.& pa.& voluit Rex Carolus primus procedere in dicto regno:etiam ſi alia bona nõ haberet debitor,ne cultura agrorũ deſerta populus patiatur penuria tritici, & bladorũ.l.i. C.de aquæd.lib.xi.l.qui agros. C.de omn.agr.deſer.eod.lib.xi. habetur per Bar.& alios ſcriben.in l. executores. & in l.quẽadmodum,de agri.& cenſ.lib. xi.& ſi turbaretur agrorum cultura ceſſaret tributorũ ſolutio,& annonarũ copia: vt in Glo.d.l. executores. & in l.ii.ff. de nũdi.non obſtat ꝙ nõ ſint tacite hipotecati fundo boues aratorii, & inſtrumẽta aratoria:vt coloni qui nõ ſunt tacite hipotecati pro penſione fundi:quia inducti non fuerunt vt ibi perpetuo permanerẽt l.ſi non inducta,& ꝑ Doct.ibi. C. in qui. cau.pi.taci.contrahi.quoniam boues aratorii non cedunt fundo empto: niſi expreſsè ſit dictũ in contractu.l.ii.& ꝑ Bal. C.de verb ſigni.dicebat Bal.in l.i.C. de ſeru.fug.boues aratorios dici inſtrumenta fundi:ſed non cõputari inter immobilia ſicut fundus, & aſcriptitius,neque in expenſa facta circa agriculturã computari:tenet idẽ Bal.in l.i. C.de fruc.& lit. expenſ.& firma ſtat regula ex prædictis iuribus reſpectiuè : ꝙ boues aratorii, & inſtrumẽta apta, & deputata ad culturã agrorũ:pro executione regulariter capi non poſſunt pro publica vtilitate,i fallit in debito fiſcali qñ aliunde nõ poteſt ſatisfieri.l.i.C.in quib. ca.pig. tacitè contrah.& l.ii.C ſi propter publ.penſ.Item in debitore condẽnato:qui nõ habet alia bona : quoniam tunc decreto iudicis in ſubſidium poteſt fieri executio in bobus, & inſtrumẽtis prædictis : tenet Specu.in § reſtat,in titu.de.i.& ii.decreto Ad hoc facit Gl.in d.l.executores.C. quæ res pign.oblig.poſſ.& in l.ſtipẽdia.C.de exec. rei iudi.nã in alienabilia veniunt in executione rei iudicatæ:ſi condẽnatus aliud non habet:vt tenet And.de Iſer.in §.agricultores,in tit. de ſtatu.& conſue. factis contra liber.eccleſiæ in vſib.feu.& in caſu deficientiæ bonorũ poteſt & capi debitor perſonaliter niſi ceſſerit bonis: Idẽ tenent And.de Iſer.& ſcriben de Regno Neapolis in conſt incip.ab officialibus: & in conſt.quiſquis, Contrarium tenẽt Petr.de Bella pertica Cyn.& Saly. in d. l.executores,& Anto.de Fano in tracta. ſuo de pign.& hypot.num.48.ii.par.vbi dicit ꝙ etiam ſi aliud non haberet in bonis non poſſet executio fieri in bobus, & inſtrumentis ad agriculturã deputatis vt conſeruetur vtilitas publica:quę eſt præferenda priuatæ.l.vtilitas.C. de primipil lib.xii.c.licet, de iur.iuran.quę de iure procedunt, & his accedit capitulũ regni Neapolis Regis Caroli primi, ſed non ſeruatur in Regno prædicto capitulũ Regis Caroli primi:cui fuit derogatũ per capitulum Regis Caroli ſecundi qđ incipit Conſtitutioni.

526 † Nec procederet dicta regula ſi pactum fuiſſet expreſsè factũ vt poſsit fieri executio in bobus, & inſtrumentis prædictis. Aut debitor ſpõte obtuliſſet boues, & dicta bona in executione facta : habetur ꝑ

ſer. in d. §. agricultores, & per dictum capitulū conſtitutioni, & per Doct. Neap. in d. conſtitu. ab officialibus: quod ſecus procederet, & procedit de iure cōmuni: vt tenent ſcriben. in d. l. executores per leg. primam. C. in quib. cau. pigno. tacitè contrah. & per Anto. de Fano in d. ſuo tract. de pign. & hypot. & ratio eſt quoniā tractatur de publica vtilitate.

527 † Pactis priuatorū tolli non poteſt ius publicum. l. ius publicum. ff. de pact. & ſi ꝑ legem fieri non poteſt, neq; fit per pactū c. q̄q̄. viii. diſt. c. pen. x. q. cum ſimil. & ex quo reſpicit publicā vtilitatē partes renunciare non poſſunt, cū iuri publico qs non poſsit renuntiare, habetur per Alex. in l. alia. §. eleganter. ff. ſolu. matr. c. diligenti, de fo. cōpe. & ſic ceſſat dicta iudicia lis auctoritas aſſerti decreti propter publicā vtilitatem: quæ præferē priuatæ: habetur ꝑ Bar. in l. ſi quis. C. de agri. & cēſ. lib. xi. ꝙ ſecus foret ſi tantū eſſet priuata vtilitas, & nō cerneretur publica: etiā ſi interueniſſet iuramentum, ad hoc videas Bar. in l. quiſquis. & Alex. in d. §. eleganter, & per Canon. in d. c. diligenti.

528 † Nec locū haberet dicta regula, ſi boues fuiſſent indomiti: quoniam dicta iura loquuntur de bobus domitis, & aratoriis, & incluſio vnius, eſt excluſio alterius in ribus vulgaribus, habetur in long. in l. quis caballos, & ibi Glo. in tit. de debito. & guadimo.

529 † Et capi etiā poterint boues, ſi in damnum reperti fuerint, ad effectū vt damnum datum per boues reficietur per eorum dn̄os: & vt ſciantur dn̄i bouum vagantiū ſine cuſtode repertorū in ſegetibus alienis per d. Gl. longobardæ. per l. ſi quis currū in long. de eo qui peculium in dānum interuenerit, & per Glo. ibi: habetur per Matth. de Afflic. in cōſt. Regni Neap. incip. peruenit, vbi benè declarauit materiā hanc ſ̄m prouiſiones regias dicti regni, & per Specu. in titu. de actore, verſ. ſed pone, vbi firmat poſſe capi, & detineri donec de dāno fuerit ſatisfactum: Et qualiter agatur contra illum qui in feudum meū miſit animalia, not. in titu. de cau. poſſ. §. tertio & ſi circa.

530 † An boues aratorii teneantur ad tributum, Bald. tenet ꝙ ſic in d. l. executores. C. quę res pig. oblig. poſſ. extra videlicet Italiā, & non in ipſa Italia, Idem tenet Berth. in lib. ſui repertorii in uerbo bos. Et vt dictū eſt ſunt priuilegiati agricolæ ratione publicæ vtilitatis, & ſunt eximēdi à publicis oneribus, tenet Luc. de pen. in l. i. in fin. C. de agri. & cenſi. lib. xi.

531 † Et an veniat hortolanus appellatione agricolę, facit tex. & per Abb. ibi in c. ex parte, il ii. extra de decim.

532 † Quæro ſi executio fieri poſsit in beſtiis deputatis ad macinandū in piſtrinis, & an capi poſſunt per ſtipendiarios, & officiales ad vecturam, vt cōmuniter faciunt de aliis beſtiis pro curię negotiis: dic ꝙ non in Regno Neapolis, vbi eſt regia prouiſio incipiens. Item iuſtitiarii, & ſub officiales eorum, habetur per Bal. in rub. C. qui bon. cede. poſſ. accedunt prædictis notata per Iaſo. in §. item ſeruiana de acti. inſti & l. cætera. §. hoc ſenatus conſultum. ff. de leg. i.

533 † Vbi habeē ſi in veſtibus, & libris ſcholarium, & in ianuis, & tegulis domorum poſsit fieri executio, & aliis ſuppellectilibus quotidianis, & in trabibus affixis domibus, & per Bal. in d. rub. C. qui bon. cede. poſſeſſ.

534 † Quęro in materia gabellarum ſi de rebus neceſſariis ad culturā agrorum, & de tritico, & blado, quod portatur pro ſeminibus debeat ſolui gabella. dic ꝙ non per tex. in l. vniuerſi. C de vectig. & cōmiſſ. corū, & per Bald. & Saly. ibidem ſcriben. & eorum ſequaces.

535 † Quæro ſi familia principum teneatur ad munera, & onera extraordinaria ciuitatū, & ſeu ciuitatibus impoſita, vt ſunt cubicularii, medici, & alii ſeruientes cū fide, vt tenētur in palatio principum, & ꝓ domo principali negotiantes, procuratores, & notarii, curialesq́;, & coqui, & ſimiles: dic nos habere immunitatē prædictorū onerum. l. maximarū. C. de excuſ. mun. lib x. & ꝑ Glo. in l. curiales, la. i. C. de decurio. & l. i. & l. negotiatores. C. de excuſ. mun. & l. i. C. de cō. & archar. lib. x. & ꝑ Bar. ibi, & c. nō ſanè. & ꝑ Arch. ibi xxvi. q. v.

xxvi.q.v.& p Bal.in c.i.de feu.guar.& l. i.C.mand & l.ſi quid,ff. de ædil.edict.

536 † Princeps,& Auguſta pro bonis, & poſſeſsionibus fiſcalibus,feudalibus, & emphyteuticis , an teneantur ad onera extraordinaria: dic quòd non.l.priuatæ.& l.fin.per Bar.ibi. C. de excuſa.mune. & in l.i.& in rub.C.de priuil.fiſc.

537 † Quæritur ſi forenſes poſsint de iure collectari pro rebus exiſtentibus in territorio collectantium: dic quòd ſic:& tenebuntur etiam ad præſtãtias quæ fiunt ciuitatibus tempore neceſsitatis propter ipſam neceſsitatem : propterea eſt notandum quòd fœneratores alienæ iuriſdictionis in ciuitate Forliuii exiſtentes ibi poſsint cogi in dicto caſu ad pręſtandum pecunias cõmuni.l.filii §.fina.ff.ad municip.

538 † Quid de perſonalibus: An forenſes teneantur ad perſonalia onera tempore belli dic quòd non, & pariter non tenebuntur pro rebus alibi ſitis : tenet Spec. in tit.de cenſ.& Bar.in l.i.C.de aur. coron.lib.x.& per Firma.in lib.ſuo gabel. par.vii.

539 † Eccleſia regulariter non tenetur ad ſolutionem collectarum: quòd limita non procedere tempore guerræ, vt occurratur hoſtibus: nec tunc excuſabitur eccleſia:habetur per Bar.in l.fin.C. de cur. publ.lib.xii.

540 † Et ſic eſt notandum ꝙ immunitas alicui conceſſa in dubio non extenditur ad onera ſubeunda tempore guerrę: habetur per Alber.de Roſa.& Dyn.in l.ex toto,ff. de legi.

541 † Sed ſi fuerit clericus coniugatus tenebitur ad collectas omni tempore : pro bonis ſuis : ſecundum Abb. antiquum in c. ex parte, extrà de cleri. coniung. quoniam in habitu, & tonſura incedentes priuilegio gaudent fori ſui clericalis, & canonis ſi quis ſuadente diabolo, de ſenten. excommu. & non pro bonis ſuis,nec priuilegio clericali gaudere huiuſmodi clerici non poſſunt : niſi illi qui incedant in habitu, & tonſura clericali: Bulla Clemen.vii.Ponti. ita diſponente cum regia pragmatica Ferdinand.Reg. Sicilię incip.Magn.verò Craſsiæ & vera.

542 † Quęro ſi publicanorum libro credatur:dic regulariter quòd non vt aliàs dixi. l. exempto . C. de proba. Si tamen ſteterit prouiſio in ciuitate, vel pactum factum fuerit in conductione gabellarũ credi libro publicanorum tunc dabitur illi fides: dicebat Dyn. in l. aſsiduis, C. qui potior.in pigno.habeant qđſi fuerit finitum tempus conductę gabellarum : an credatur libro gabellarii qui finiuit tempus ſuum ſi vult recuperare credita ſua facta ex cauſa datiorum tempore ſuæ conductæ:& tenet quòd ſic : quia durat priuilegium donec durat actio : & adde hic illa quę ſuperius dixi in primo lib.ibi occurrit caſus. Pacto fuit conuentum in conductione gabellarum: habetur per Bal in l.fi.ff. de iuriſd.omn.iudi.

543 † Quæro de caſu:Fuit impoſita gabella, ſeu collecta ſuper vino,& fructibus . An eccleſia , & clerus ſuus teneretur ad illam:dic quòd nõ: auct. item q uòd nulla communitas.C. de ſacroſ.eccle. niſi foret impoſita pro oneribus illis ad quæ teneretur eccleſia cum clero ſuo : quoniam tunc ſuccederet loco onerum; per nota.per Bal.in l.placet.C. de ſacroſan. eccle.& per Iacob.Butri.in l. ad inſtructionem.C.eod.tit.& c.fina.de vit & honeſta.clerico.

544 † Quæro ſi colonis ſit imponenda gabella,ſeu collecta regulariter dic quòd non, l.litibus in fin.C.de Agri.& cenſi.& per Inno. & Docto.in c. tua nobis , de deci. & per Spec. in titu. de cenſi. & Petr. de Vbal.de Peruſ.in par.xi. ſui tractatus ſocietatis.

545 † Et tenetur epiſcopus licet irrequiſitus inquirere in quantum tangit ius publicum : eum ipſo iure ſit epiſcopus pater, tutor,& defenſor iuris publici , & libertatis populorum, & ſui cleri ne grauentur in collectis, & gabellis, & nouis grauaminibus contra iura cõmunia.c.i. iuncto c.ſolemus, de offi.ordina. Clemen.fin.& per Cardi.ibi de Zabarell.col.v.

546 † Quæro ſi valet ſtatutum ꝙ colonus eccleſiæ,vel laici teneantur pro eccleſia,& laico dominis ſuis in caſib⁹ in quibus ec

cleſia, & domini laici non tenentur immunes à gabellis, & à collectis: dic non valere: niſi in caſibus in quibus tenerentur eccleſia, & domini ſui: tenet Bar. in l. ſi penes: & in l. colonos. C. de agri. & cenſi. lib. xi. & per Bald. in l. i. C. de epiſ. & cler. & c. ſi. de immu. eccl. ꝙ ſecus foret yt dixi: ſi eccleſia, aut dominus tenerentur. ſecundum Bal. in auct. ſed periculū. C. ſine cenſ. vel reliq. & per Inno. in c. non minus. & in c. aduerſus: de immu. eccleſiæ. c. cum Apoſtolus, de cenſi. & c. paſtoralis, de offi. de leg. & per Glo. in l. libertas. ff. de excuſ. tuto. vbi habetur: ꝙ ſi eſt conceſſa eccleſia clerico qui non dū accepit fructus ex ea: & ſi impoſita fuerit collecta, & onus ſolui debitum per eccleſiam quod id tenebitur ſubire.

547 † Et coloni, ſeu conductores, & affictuarii rendetarii eccleſię licet non ſint immunes quandoque à collectis, & à gabellis: & non debent tamen nimis grauari à laicis: aliàs poſſent tunc illis epiſcopi etiam inrequiſiti reſiſtere ſpirituali gladio. c. fin. & per Petr. de Ancha. ibi de im mu. eccle. & in c. ea quæ, in xxiiii. q. de reg. iur. in vi. vbi ponit exemplum de concubina clerici: & in c. i. de conſt. & in conſi. ſuo. cl.

548 † Et an colonus eccleſiæ teneatur ad decimas: Petr. de Ancha. in Clem. i. de decim. tenet ꝙ ſic: quod verum eſt ſi priuilegium eccleſiæ, aut religioſorum ſit perſonale, & non reale: Quod ſi reale fuerit conceſſum bonis, & terris eccleſiarū non tenebuntur coloni: ſecundum Glo. ibi: & Reuerendus dominus Card. ibi dicit de partiario colono, & de cenſuario; & de colono qui nummis colit: qui tenetur ad decimas perſonales, & per Bar. in l. i. C. de anno. & trib. lib. x. niſi aliter obſtaret conſuetudo: vt per Reueren. D. Card. in Clem. i. de decim. Et dicebat Ang. in l. ſi cui. §. ſi Imperator. ff. de accuſ. quòd clericus volens defendere laicum, & ſeu colonum ſuum pro intereſſe proprio non poterit trahere actoré ad forum eccleſiaſticum: quòd dicit fore notandum, & dat cautelam quòd colonus nominet in iudicio prælatum; aſſerendo ſe colere pro prælato: & tunc neceſſariò trahetur actor. ad forū eccleſiæ.

549 † Quid ſi colonus clerici coactus fuerit ſoluere decimas, gabellamq́ue, ſeu collectam pro eccleſia, & ſeu prælato, & clerico dominis ſuis; an repetere poterit ab eccleſia, vel à clerico per retentionē partis fructuum clerici: dic ꝙ ſic ſecundum Bal. in l. i. C. de iur. emph. & in l. cū duobus. §. ſi in coeunda. ff. pro ſocio.

550 † Et colonus ſecularis ſtante ſtatuto pro fructibus ſolui gabellam. An tenetur ad gabellam pro fructibus illis quos defert ad domū domini: vide Bal. in l. accepta. C. de vſur. qui tenet ꝙ ſic: & inde à domino repetit.

551 † Et colonus partiarius ſi cogeretur ad ſoluendum pro domino gabellam: poſſet computari in fructibus domino ſuo de parte ſui domini. l. i. C. de fruct. & lit. expenſ.

552 † Et pro expenſa quam fecit colonus, ſeu conductor ſuper fundo pro vtilitate fundi poterit fundū ipſum retinere colonus, & ſeu conductor. l. colonus. ff. loca. & l. colonus. ff. de ui & ui arma.

553 † Quid ſi ſtatutum dictauerit ſolui gabellam de fructibus; an intelligatur deductis expenſis vt de fructibus molendini, & fornacis: dic ꝙ ſic ſecundum Bald. in l. ſi à patre. §. fructus. ff. de petit. hære. quod fallit in fructibus debitis à colono parciario ex quibus nō extrahuntur expenſę ſecundum Doct. in l. prædicta: ſi à patre. ff. de peti. hęred. & in l. fructus. ff. ſolu. matri. & in l. ſi quis domum. ff. locati, iuncta l. ſi merces. §. vis maior. ff. eod. tit. & in l. cum duobus. ff. pro ſocio: vbi habetur non dici fructus niſi deductis expenſis: ad prædicta facit tex. in l. ſi iure. ff. de peti. hære. & in l. ſi is. §. i. ff. de pigno. & in l. miſsi. C. de exact. trib. lib. x. & in l. neque. ff. de impen. fune. & in l. litibus. §. i. C. de agri. & cenſi. lib. xi. l. i. C. de anno. & tribu. eod. lib. xi. & l. cū poſſeſſor. ff. de cenſi. c. de ferris, extra de decim. & per Bar. & Bal. in l. inter debitorem. ff. de pact.

554 † Et lucrum dicitur deductis expenſis & omni damno. l. iii. ff. de in rem verſ. & p

Paul. de Caſtr. in conſi. elv. & per Bar. in l.mucius,& in l.ſi addicíatur,ff.pro ſocio:& lucrum etiam dicitur quod peruenit ex delicto ſecundum Bal. in l.i. ff. ſi quis in fraud.patro.

555 † Limita dictum ſtatutũ ꝙ ſoluatur gabella de fructibus non procedere ſi dictaret prædictũ ſtatutum gabellã ſolui ꝑ qualibet corba fruméti:tunc expenſæ non deducentur vt in prædictis locis notant ſcriben.

556 † Fructus etiam eccleſiaſtici dicuntur deductis expenſiss:& ſimiliter in lucratiuis contractibus per Glo. in l. ſi quis, §.i.ff.de dona.& in l. non amplius, & ꝑ Bar.ibi,ff.de leg.i.& in l.i.ff.de fruct.& lit.expen.

557 † Et tenet Bald.in d.l.i. de fructibus vacare non extrahi expenſas: & quid de fructibus pecudum ibidem habetur per Bald.

558 † Quæro de ſtatuto prædicto quòd ſoluatur gabella de fructibus an habeat locum in diſtributionibus quotidianis:tenet Io.And.ꝙ nõ in add.ad Spe. in rub. de cõceſſ.pręben.& Domi.de Santo Geminiano in c.conſuetudinem de cler. nõ reſiden in vi.

559 † Quid de redditu protocolorum notarii:an in eo vendicet ſibi locum dictum ſtatutum dic ꝙ non:ſecundum Bar. in l. quædam,ff.de eden.vt aliàs dixi.

560 † Quæro ſi dictum ſtatutum ꝙ de fructibus ſoluatur gabella habeat locũ in calce:tenet Io.And in add. ad Spec. in § i. in tit.de loca ꝙ non.

561 † In fructibus etiam ſunt poma, oliuæ, pira,& glandes: ſed ſi ſtatutum dictaret ſolui gabellam de pomis: an habebit locum in oliuis,piris,& glandibus : tenet Bar.iuris lucerna quòd non: & poſt ipſum Bal.in l.ſi pater,ff.de ſolutio. Et dictum ſtatutum ꝙ de fructibus ſoluatur gabella intelligitur deductis omnibus damnis, & expenſis vt aliàs dixi de fructibus eorum cauſa factis, & paſſis pro illis quęrendis.

562 † Et ſi dictaret ſtatutum ſolui gabellam pro omni contractu vt aliàs dixi ad rationem decem pro centenario quantitatis, aut pretii in eo deducti : quia omnibus deductis expenſis ſoluetur gabella ſecundum communiter ſcriben.in l.non amplius,ff.de lega.i.& in l.i.ff.de fruct. & lit.expen.& in l. fructus, ff. ſolu. matri.& per Bar.in l.quantitas, ad leg. falcidiam.

563 † Quod ſecus foret vt aliàs dixi ſi dictũ ſtatutum dictaret de pretio ſolui gabellam : quo res vendita fuerit ſecundum Bar.in l.ſed ſi hæc,ff. de condi.& demonſtra.& per Firma.in viii.par. ſui lib. gabell. col. iiii. quia tunc non deducerentur expenſæ.

564 † Quæro ſi ſtante ſtatuto quòd ſoluatur gabella de fructibus : an locum habebit in fructu hominis, & ſeu operis hominum:dic quòd non,l.vetus,ff.de vſufru. & ita tenet Floria.de San.Petr. ibidem, & facit tex. in l. in pecudum, ff. de vſufruct & in l. iii. ff. de oper. ſeruo. quæ non ſunt vt aliàs dixi in fructu quod nõ procederet ſi ſtatutum diceret de reddituſolui gabellam per l Paulus,§.hæres, ff.de ope.ſer.

565 † In palea, & fœno locum habebit dictũ ſtatutum, & in ſylua,& in arboribus ceduis,& in auibus,piſcibus, & feris ſolitis capi in fundo,& fluminibus ſi alii fructus non percipiuntur ex ipſis, l.vſufructuarius meſſem. ff. quib. mo. vſufruct. amiſta. & per Bald. in l.fin. C. de cond. inſer.& in l.certum,ff.de ſeruit vrbano, præd.& per Ange.in lib.ſuo ſociet.in xi. par. & l. pratum, ff. de verbo. ſign. & in Spec.de loca.in §.i. & per Bar.in l. plures,ff.locati,& in l. item ſi fundus,ff. de vſucap.

566 † Et quæ verbo fructuum cõprehendantur:habetur & per Io. Andr. & Inno.in c.i & in rub.extra de re iud.

567 † Et an ſit imponenda gabella, ſeu collecta pro fructibus, & rebus : tenet probè Iacob. Aluar. Patauus quòd ſic:neceſſaria tamen cauſa præmente in capitulis Corradi in §. ſimiliter in vſib.feud.& in tit.quæ ſint rega.

568 † Quæro de ſæpe memorato ſtatuto ꝙ ſoluatur collecta, ſeu gabella de fructibus: an locum habebit in penſione fun-

di:quæ ſimiliter fructus eſt:tenet Inno. in cap.i.& vlt.de decim. & Bar.in l.ſi.ff. de publ.licet appellatione fructuum con tineatur penſio,quam quis ſoluit ꝓ fundo,aut beneficio: tenet Bal.in l.ii.C. de uſur.& in l.cohęredibus.C. famil.herciſ.& Bar.in l.fundi trebatiani,ff.de vſu fru.lega.

569 † Quæro de eccleſia quę eſt immunis ab oneribus : an ſit exempta pro dote ſibi collata ab omni ſeruitio temporis:tenet Abb.ꝙ eſt immunis, & exempta in c.i. & per Hoſtienſ.ibi de cenſi.

570 † Vbi habetur rem tributoriam non poſſe alienari ſine onere tributi : etiam ſi transfertur in eccleſiam tenebitur eccleſia ad onus ſoluendi tributũ pro re prædicta ſolita tributari, & ſeu ſoluere tributum: & ſimiliter tenebitur ſoluere eccleſiam vt aliàs dixi dominis temporalibus pro rebus obnoxis ad onera ciuitatis,& ad ſolitas collectas ſibi eccleſiæ relictis,ſeu donatis:cum tranſeant in quęcunque cum onere ſuo rebus huiuſmodi oſsibus infixo ; quas onus prędictum ſequitur:prout lepra ſequitur leproſum: vt in d.c.i. de cenſi. & per Arch. Io. de Imol. & Domin. de Santo Geminiano in c.i.de immu.eccle.lib.vi.

571 † Vbi ponunt hanc quæſtionem ſi eccleſia acquiſiuerit poſſeſsionem extimatã: & in extimo communis deſcriptam collectari ſolitam:& quæ erat ſolita dari ꝓ ſolido,& libra ad collectas : an teneatur eccleſia pro eo ſoluere collectas ſi peruenerit ad eccleſiam:conſuluit Bar.in cõſi. clxxx. incip.ſi aliqua poſſeſsio:clericos non arctari ad ſolutionem gabellarum, & collectarum: & in ipſos transferri poſſeſsiones huiuſmodi : & idem conſuluit in alio conſilio Bar. incip. punctus talis quæſtionis eſt,& tenet Bal. idem in c.i. in vii.col.in tit.de pa.conſtan.

572 † Et quando eccleſia teneatur ſoluere tributum Cæſari : dic vt aliàs dixi in lib. vii.Clemen.Ponti.Max.in tit.an principibus ſecularibus teneatur eccleſia ſoluere tributum ; & aliàs etiam ſuperius dixi.

573 † Quæro de caſu, Eccleſia Forliuienſis habens poſſeſsiones,& ſtabilia multa in territorio,& in diœceſi Rauennæ; vel in diœceſi ſua exiſtente in territorio Rauẽnæ:an pro dictis rebus teneatur ad onera per Papam impoſita ciuitati Rauennę:tenet Cardi Zabba.in Clem.i.de immu.eccle.& in Clem.fina. de cenſi.ꝙ ſi pro rebus, & non pro perſonis impoſita fuerint onera tenebuntur eccleſię : ſecus ſi pro perſonis: quia tunc non tenebitur dicta Forliuienſis eccleſia.

574 † Quæro ſi valet ſtatutum imponẽs collectam eccleſiæ acquirenti poſſeſsiones, domos ; & ſtabilia : dic non valere:quia eſt contra libertatem eccleſiæ:tenet Bal. in c.i.de alie.feud.c.ii.& c. eccleſiæ Sanctæ Mariæ de Conſt.& c.nouerit,de ſenten.excom. & tale ſtatutum eſt abolendum, & delendum de libro viuentium auct.caſſa. C.de ſacroſ.eccle.

575 † Quæro de fratribus minoribus Sancti Franciſci an teneantur ad collectas, & gabellas laicorum: dic quòd non ſecundum Bar.in l.ſemper,ff. de iur.immu niſi de facto grauarentur vt aliàs ſupra dixi.prout conſuluit Petr.da Anch. in conſi.ſuo.cxix.

576 † Et an canonici,monachi,& conuerſi teneantur ad collectas,& gabellas, & pedagia:dic ꝙ non. Ita tenent Bal. & Docto. in l.placet. C.de ſacroſa.eccle.& in l.ii. C.de epiſ.& cler.ſecus ſi fraude ſe conuerſos fecerint vt non teneantur ad onera:nam extrahi debent in eo caſu de monaſterio vt ſoluant debitum onerum.l. qui ſub prætextu. C. de colleg.lib.xi.c. licet,extra de regular.& l.quidam.C.de decurio.lib.x.& c.ii.de for.compet.

577 † Et vbi conuerſi, & religioſi fuerint de facto grauati poterint vt aliàs dixi quęrere eleemoſinam quantumcunque non permittat regula ſua ; & ſoluere pedagium,& onera prædicta: vt dicebat Cardi.Zabbar. in Clemen.Exiui de paradiſo,de verb.ſigni. prædictis accedunt not. Franc. Lucani Parmenſis in tracta. ſuo priuileg.fiſci in x.articulo penul.par.vbi tractar.de collectis.

578 † Quæro ſi clerici teneantur ſoluere collectas pro bonis ſuis patrimonialibus :

cleric.

dic quòd non, c.i. & ii. extra de immu.
eccleſ. lib.vi. & c.fina.de vit. & honeſt.
cleri, Ita etiã conſuluit vt aliàs dixi Do
minus Franc. Tigrini de Piſis per dicta
iura dicẽs clericos nõ poſſe cogi ad ali-
quam ſolutionem collectarũ pro bonis
ſuis patrimonialibus : licet aliter videa-
tur innuere Gl.& malè quidem in l. pla
cet. C.de ſacroſ.eccle. quia oportet ſer-
uari quod dicitur in c.clericus, extra de
immu.eccle.lib.vi. & ratio eſt quare nõ
teneantur ad collectas pro patrimoniali
bus, in c.ex literis, extra de pign. ꝑ qui-
bus facit notabile conſilium Bart. incip.
punctus quæſtionis quidam Titius &c.
adde prędictis Matth. de Affl. in conſti-
tu. Regni Neapo. incip. iuſti cultores,
& in conſt. ſtatuimus, in vii.notab. in
iiii.quæſt.

579 † Quod limitã niſi fuerit ſolitus cleri-
cus ſoluere collectas pro dictis bonis pa
trimonialibus ita tenet Specul. Iuris in
tit.de cler.coniung. vel niſi ſit prędia tri
butaria, ſeu cenſuaria obligata ſoluere
tributum, ſeu cenſum dominis tempo-
ralibus, aut fiſco: ea quæ clericus poſſi
det vt aliàs ſupradixi ſolita collectari:&
ad ipſos clericos poſtea per ſucceſsionẽ
laicorum mortuorũ, vel aliter peruenta.
l.reſcripto.§.fin.ff. de mun.& honor. cũ
illa tranſeant cum onere ſuo l alienatio.
ff.de actio.empt.& l.traditio.ff.de acqu.
re.domi.& c.i.de cenſ. quod etiã proce-
dit ſi eſſet facta lex, vel pactum, aut obli
gatio, &c.ꝙ omnis ager ſubiaceret colle
ctis exiſtens in territorio tam poſitis, q̃
imponendis. tenet Bald in l.fina. C. ſine
cenſ.vel reliq.& in conſi.incip. pro com
mune ciuitatis ducalis, & per Cardi.in
c.fin.extra de vit.& honeſta.cleri.& Gl.
& Doct.in c.quanq̃, de cenſi.& ꝑ Arch.
in c tributum. xxiii.q.viii. & Abb.in c.
i.de cenſi.& per Rom.in l.ſi publicanus.
ff.de publ.& vect.& per Affl. in cõſt.hac
edictali in ii.notab Et de prædictis quæ
ſtionibus an clericus pro bonis patrimo
nialibus, vel pro bonis emptis, & accata
ſtatis teneatur ſoluere collectam, & ga-
bellam, vide latiſsimè per do Io. Ant. de
Nigris de Ciuitate Campaniæ. I.V.D.
in ſuo aureo commento ſuper extrauag.
Clemen. contra cleri. inceden. in habi.
& tonſ.in rub.de vit.& honeſta. cleri.in
Glo.in verb.priuilegio, in xxii.priuileg.
& ibi ad ſaturitatem videas : vbi omnia
in hac materia illuſtrauit.

580 † Item pro collecta cuſtodum ciuitatis,
pontium, & murorum : tenentur clerici
ſoluere.c nõ minus:& c.peruenit, de im-
mu.eccle. & ibi per Canoniſtas, & per
Legiſtas in l ad inſtructionem. C. de ſa-
croſan.eccle.& latiſsimè per do.Io Ant.
de Nigris in d.clement. in loco prælle-
gato vbi me remitto

581 † Eſtq; notandum quòd pro refectione
viarum, pontium, & murorum, ciuitatũ,
& locorum vbi ſe recondunt, & ſaluan-
tur : requiri debent illæ perſonę proxi-
miores: quæ commoditatem ſentiunt, &
recipiunt ex dictis refectionibus etiam
ſi ſint clerici.l.nemo, & ibi Bar. C. de an
no.& trib. & qui maiorem commodita-
tem, & vtilitatem ſentiunt: magis graua
ri debent : q̃ illi qui minus commodum
ſentiunt.l.cum. C. de vſufr. qđ ſecus eſt
ſi pontes & vię ſint publicæ: quia ſpectãt
ad commune refectiones earum, l. fina.
§.publicas: in fin.ff.nequid in loco publi
co. Quod fallit ſi commune fuerit impo
tens ; & viæ, & pontes indigerent refe-
ctione: quia tunc ſentientes commodum
tenerentur vt ſupra.

582 † Quæro ſi clerici negotiantes, & mer-
cantes teneantur ad onera, & gabellas
pro mercibus ſuis: dic quòd ſi ter moniti
fuerint: & non deſiſterint tenentur ſolue
re gabellam ; etiam de mercantiis ꝑ ſuo
vſu portatis Clemen. præſenti de cenſi.
not.Imol.in c.ex literis, de vit. & hone-
ſta.cleri.

583 † Quæro de Papa an poſsit imponere
collectas laicis, & eorum bonis profanis
ex cauſa : & Imperator etiam ex cauſa
poſsit imponere in ſubditos ſuos : dic ꝙ
ſic: tenet Felyn. in c. quę in eccleſiarum
de conſt.

584 † Quid de bonis eccleſiarum, & patrimo
nialibus clericorum vniuerſi orbis. An
poſsit Papa imponere collectas: dic poſ
ſe quia oẽs clerici ſunt Romano Ponti-

ſci ſubiecti: locum Petri in terra tenenti: licet quidam ſubſint ex clericis imperio cum bonis ſuis: & quantum ad bona ſua videantur, & cenſeantur laici vt dicit Abb. in c. conſtitutus, extra de relig. domi quantumcunque dominus Ant. de Butri. teneat contrarium ibi videlicet ꝙ plenitudo poteſtatis in clericos ſit reſpectu eccleſiarum; & non reſpectu bonorũ ſuorum patrimonialium: de quibus Papa non poteſt ad libitum diſponere; pro vt facit de bonis eccleſiarum.

585 † Nec princeps ſecularis poteſt de bonis ſubiectorum ſuorum: quod ſingulare reputat Abb. in præallegato loco, & Fely. in d c. quæ in eccleſiarum, de conſt. & dicit hoc procedere in patrimonialibus clericorum exiſtentibus extra territorium domini Papæ.

586 † Quod intelligo papam poſſe ponere collectas ſuper bonis clericorum: etiam patrimonialibus vbiq; exiſtentibus quãtumcunque extra territorium ſuum: ſi clerici tales fuerint ordinati titulo ſui patrimonii: & ſi gaudeant in his priuilegio eccleſiaſtico prout de aliis bonis eccleſiaſticis. l. neminem, & l. priuilegia, iuncta auct. Item ꝙ nulla communitas. C. de ſacroſan. eccle. cum reſpectu eccleſiarnm, & clericorum ſnorum eorumq; perſonarum gaudeant huiuſmodi priuilegiis tam ratione eccleſiæ, quàm propriæ perſonæ ſint ſubiecti domino Papæ: ad quæ faciunt notata per Felyn. in d. c. quæ in eccleſiarum. & in c. eccleſię Sanræ Mariæ, de conſt. & ita concordari poſſunt opiniones Abba. & domini Anto. videlicet ꝙ opinio Abba. habeat locũ quando clerici ſint titulo ſui patrimonii quantumcunque extra territorium domini Papæ: tunc poterit Papa imponere collectas ſuper bonis etiam patrimonialibus ipſorum clericorũ vbique exiſtentibus tamquàm de bonis ſuis eccleſiarũ; & earum priuilegio gaudentibus: & opinio domini Anto. procedit dumtaxat qnando in illis non gaudent priuilegiis eccleſiaſticis: & vt laicorum bona cenſeantur huiuſmodi bona clericorum.

587 † Quæritur de ſtatuto Rauennæ ꝙ forenſes propria bona ſtabilia habentes in territorio Rauennę teneantur ſoluere collectas forenſium communi Rauẽnę: Quid de muliere Rauennate habente patrimonium ſnum in bonis ſtabilibus exiſtentibus in territorio Rauennę nupta forenſi extra Rauennam habitanti: cui dedit omne patrimonium ſuum in dotem: an teneatur ſoluere vt forenſis dictam gabellam, ſeu collectam forenſiũ; vel eius maritus forenſis teneatur effectus dominus dictæ dotis: cum matrimonium trahat mulierem ad originem, & forum viri: & illud ſequatur. l. mulieres, C. de incol. lib. x. & per Bald. in rubr. ff. ſolu. matrimo. & in l. ii. in fin. ff. de iuriſdict. omni. iudic. & per ipſum matrimonium mulier ſortitur forum viri. l. ea quæ la. ii. ff. ad municipa. & l. i. C. de dignita. lib. x. & l. i. C. de mnlie. & in quo loco mul. ſexni lib. xii. & l. exigere dotẽ. de re iudic. & l. cum quædam puella, & per nota. ibi. ff. de iuriſdi. omni. iudic. & mulier dicitur eſſe in poteſtate viri: propterea ex prædictis videtur dicendum teneri ad onus ſolutionis prædictę: Contrarium reperio tenere Bal. & Bar. in l. fina. §. penul. ff. ad munic. & Paul. de Caſtr. in l. rei iudicatæ. §. ſocero. ff. ſolu. matrimo. & Fely. in c. i. in fin. extra de ſponſal. & per Alexan. in conſi. xx. incip. viſo proceſſu cauſę vertentis inter Catherinam &c. in ii. volum. vbi concludunt fœminas per matrimonium non perdere ciuilitatem, ſeu ciuitatem patriæ ſuæ: etiam diſſoluto matrimonio: cum viduę de iure Romano gaudeant priuilegiis maritorũ etiam defunctorum: quod eſt contra ius longobardum: quo cauetur mulieres durante matrimonio gaudere virorum ſuorum priuilegiis, & virorum ciuitate: ipſis autem viris mortuis gaudere priuilegiis patriæ ipſarum mulierum, & non viri mortui. l. fin. in longob. & mulieres lege mariti viuant durante tantum matrimonio.

588 † Et ſi ſteterit ſtatutum ꝙ forenſes non poſsint acquirere bona immobilia in territorio ciuitatis Rauennę, vel in diſtrictu Bononiæ tali tamen non obſtan-

te ſtatuto: mulier Rauennas, & ſeu mulier Bononienſis extra territorium Rauennæ, & ſeu Bononię nupta poterit acquirere bona immobilia in ciuitate, & territorio patriæ ſuæ Rauēnæ, ſeu Bononię: quia per ipſum matrimoniū non deſinit eſſe ciuis ſuæ patrię ciuitatis: & non iudicatur perſona forenſis: vt habetur per Doct. in locis prędictis: & vbi eſt ſimilis cauſa, & eadem ratio. Idemq; ius ſtatuendum eſt iuribus vulgaribus, probat Glo. notab. in l. tale pactum, ff. de pact. Nec obſtat ꝙ mulieres nuptæ ſe quantur forum viri, & ſint in poteſtate viri: quia ob hoc non ſequitur ꝙ deſināt eſſe ciues locorum vbi natæ ſunt, & originem trahunt: vbi ſunt agnati, cognati, & conſanguinei ſui.

589 † Quo ad tria dumtaxat tranſit mulier in poteſtate viri ſui videlicet quoad reſidentiam, quo ad operas, & quo ad debitum carnis: ſecus in reliquis in quibus eſt libera ſui iuris: & ſic remanet ciuis patriæ ſuæ, & de agnatione, cognatione, & conſanguinitate ſua: nam iura ſanguinis nullo ciuili iure dirimi poſſunt. l. iura ſanguinis, ff. de pact. & inſtit. de iur. natur. gen. & ciuil. §. fi. niſi ſtatutum, vel conſuetudo patriæ mulieris nuptæ forē ſi ꝓhiberet expreſsè ꝙ mulieres nuptæ forenſibus non poſſent emere ſtabilia in ciuitate, & eius territorio: & ꝙ tenerent ad collectas forenſium: & ꝙ in extimo deſcriberentur forenſium vt forenſes.

590 † De collectis autem forenſium imponē dis pro patrimonio poſſeſſo in ciuitate, & territorio ex forma ſtatuti; vel conſuetudinis: faciunt pulcrè notata per Alex. in conſi. c i. & in conſi. cxxviii. i. volum. & in conſi. lxviii. ii. volum. Vbi bonit ſi ciuitates poſſunt imponere collectas ſuis ciuibus pro rebus quas habent extra ſuum territorium: & in d. conſi. c i. i. volu. concludit, & tenet ꝙ ſic: licet ſit diſputabilis quæſtio: adde, & vide omnino Bar. & Saly. in l. cunctos populos. C. de ſumm. Trini. & fid. cathol.

591 † Quæro de libris publicanorum, & officialium collectantium, & ſtacionariorum an ipſis ſit fides danda, & probent: dic vt aliàs dixi ꝙ non: per tex. Saly. & alios ſcriben. in l. exemplo. C. de proba. com ſimil: Si tamen auctoritate publica fuerint electi dabitur ipſis fides: ita tenet Fely. in c. ſcipta, de fid. inſtrum. & Iaſo. in l. quędam, §. nummularios, ff. de eden. & per Glo. & Bar. in l. Ticię tex ſtoris, ff. de leg. i. & per Io. de Imol. in l. ii. ff. de teſtam.

592 † Et ſi vnus ſcripſerit librum, & alius pecunias acceperit dabitur regulariter fides aliàs non: vt in d. l. exemplo. C. de proba. & in l. ne caſu. C. de excuſſo. lib. x. & auct. de mand. princip. §. coges: & per Doct. in d. l. quædam, ff. de eden. & per Alexan. in conſi. cxcii. ii. volum. & in con. x. xi. & xii. iiii. vol. vbi habetur plenè quando ſit adhibenda fides libro æſtimorum, & quando non.

593 † Mercator quidam promiſit communi tenere fulcitam duanam ſalis per triennium ad rationem ſolidorum. xx. pro quolibet ſextario prout eſt ſolitum vendere ſal commune ciuitatis ad rationem librarum centum ſalis pro ſtario. Poſtmodum conduxit idem mercator datiū ſalis à commune: an teneatur dare ſibi ſal neceſſarium pro competenti pretio: commune vult ei conſignare ſal ad ſextarium conſuetum quod eſt librarū centum & decem ſalis pro ſextario quolibet; & dictus conductor vult id ſibi conſignari ad menſuram ad quam commune emit à ſalinatore fiſci, quę eſt ad rationem librarum centum, & decem; & id vendere prout vendebat commune ad rationem librarum centum pro ſtario: & ſic lucrari illa decem vltra ſtarium: Tu dic cōmune teneri ad ſibi dandum, & cō ſignandum ſal ad rationem librarum cē tum prout ſolitum eſt vendere pro ſtario quolibet. l. triticum, ff. de verb. oblig. & per Ang. in l. i. C. de indict. & l. Ticia. ff. de verb. oblig. nam ſtipulatio formiter facta de tritico intelligitur eiuſdem bonitatis; & quę in pactionibus conuenit ſe concipitur in ſtipulationibus repentaci editur.

594 † Occurrit caſus per dies ſi muliones, vacticani, nautę, & ſimiles perſonæ te-

neantur pro rebus; ſi res perierunt defectu ſuo: dic vt aliàs dixi ꝙ ſic. l. videamus. §. qui vinum. ff. locati.

595 † Et vaticani, ſeu muliones, & nautæ qui cauſa fraudandi vectigal, ſeu gabellas, vel pedagia, ſeu paſſagia: vt aliàs dixi non vadens per iter ſolitum: ſi inciderit in latronibus, ſeu in piratis, vel in cō miſſum, aut contra bannum; vel aliter in ipſis malum contingerit mercibus: periculum erit ipſius vaticani, ſeu mulionis, vel nautæ; hoc tamen probatò quòd illuc iuerit cauſa fraudandi vectigalia: & ita pluries iudicaui, & conſului per doctrinam Bal. in l. fina. C. de naut. fœno. & in l. i. C. quæ ſit long. conſue. vbi datur exemplum de ruſtico qui plauſtrum vini fudit propter infuſionem, vt aliàs dicam in materia tituli de his qui deiecer. vel effude.

596 † Notandum eſt perpetuo quòd in dubio intelliguntur gabellæ venditæ ſemper, ſeu locatæ cum pactis ſolitis, & conſuetis. l. fin. & per Bal. ibi. C. de ſucceſſ. edict. & l. quòd ſi nolit, de ædil. edic. & in l. i. C. pro ſocio: & in l. licet. C. locati: & ſi qua pacta alia facta fuerint contra conſuetudinem non tenebunt: firmat Fely. per multa allegata in c. cum M. Ferrarienſis, extra de conſti. l. i. & per Bar. ibi C. de paſcu. publ. lib. xi. dicentem ꝙ ſi officiales deputati ad vendendum gabellas cōmunis fecerint pactū cum emptoribus contra ſolitum morem vendendi; nullum erit: cum ipſis intelligatur data poteſtas vt vendat more ſolito, & non aliter, nec alio modo.

597 † Et ſi pacto facto cum datiariis caueatur ꝙ nulla nouitas fieri debeat durante tempore conductæ; intelligitur ꝙ non debet aliquid innouari, neque fieri vltra id quod cotninetur in pactis. l. non plures. C. de ſacroſ. eccle.

598 † Quæro de ponte qui ſtat in flumine vbi eſt ſolitum ſolui pedagium: ſi fuerit pons dirutus an ſolui debeat pedagium: dic quòd non, niſi foret in eodem loco refectus, vel niſi obſtaret conſuetudo quòd ſoluaretur tanquàm ſi pons eſſet refectus, vel extaret in eſſe: etiam ſi per flumen aquaretur propter vigentem conſuetudinem: qua non exiſtente non tenebitur; etiam ſi pons non eſſet refectus in eodem loco ſecundum Bal. in l. penul. C. de condi. inſer. & l. ſi eum, de priuil. fiſ. & per tex. in l. ſi in arena. ff. de vſufr.

599 † Modo occurrit caſus ꝙ gabellarius accepit certas merces pro contra banno cuiuſdam mercatoris Bergomenſis: an illas vendere poſsit: fui conſulus à mercatore qui illas putabat vendi, nō iure poſſe p. r gabellarium: & conſului poſſe vendi: quia publicanus eſt loco fiſci; & idem ius habet quod fiſcus locator habebat; & in re propria eſt procurator. l. creditor, & per Bar. ibi, ff. de actio. empt. & in l. ii. §. ſi ego, ff. de no. ope. nunt. & in l. i. §. quod autem, ff. de ſuperfi. & in l. in prouintiali. & per Alexan. ibi. ff. de no. ope. nunti. & per Bal. in l. i. in fin. C. ſi propter publ. penſ. & ideò poteſt vendere ſicut fiſcus; & quando venditur res mercatoris, ſeu quæ fuit mercatoris capta à gabellariis pro contra banno; poterit illam emere ipſemet mercator cuius primò fuerat: quia eo inuito omnino venderetur alteri per fiſcum, & ſeu gabellarium loco fiſci l. cotem ferro. & per Bar. ibi, ff. de publ. & in l. commiſſa. C. eod. titu. & in l. i. §. ſi ſeruus extero. & per Bald. ibi & Saly. & in l. iii. C. de naut. fœno. dicebat Bald. eſſe redemptionem rei propriæ; & quod hæredi tale ius etiam competit, & alteri committi non poteſt.

600 † Et res huiuſmodi ſalua conſcientia emi etiam poſſunt ſecundum Bal. in l. iubemus. C. de ſacroſan. eccleſ. & Ioan. Andr. in c. eos, de immu. eccle. in vi. & per Bald. in l. quod ſi nolit. ff. de ædil. edict. & in l. i. C. pro ſocio: & in l. licet. C. locati.

601 † An gabella ſolui debeat ab eo qui vendidit rem extra ſuam ciuitatem, vel à delegato rerum exiſtentium alibi quàm in patria ſua: & conſuluit Bald. non teneri: niſi extaret conſuetudo in contrarium per iura plura per ipſum allegata ibi.

† Quæro

602 † Quæro de ſtatuto diſponente ſolui gabellam vini extrahendi. An dictum ſtatutum habeat locum in eo: qui extraxerit acetum, & gabellam non ſoluerit: & an dicto ſtante ſtatuto vini &c. ille qui extraxit acetum ſine ſolutione gabellæ inciderit in cōmiſſum, & pœnā dicti ſtatuti: dic ꝙ non: prout tenet Bald. in l. ii. in fin. C. de pericul. & commod. rei vend: & l. ſiquis vinum. §. item acetum. ff. de vin. tri. oleoq;. lega. & per Bald. in l. i. C. de errog. milit. anno. libr. xii. nam foret abſurdum dicere quòd omnis liquor perueniens ex vino dicatur vinum. l. ſiquis vinum & per Bar. ibi. ff. de vin. trit. oleoq; lega.

603 † Nec appellatione vini continebitur aquaticum, ſeu mixtum: & ſtante dicto ſtatuto vinum non vendi, nec extrahi ſine ſolutione gabellarum ſub certa pœna & ammiſsione vini: non habebit locum in eo: qui vendidit, vel extraxit acetum, ſeu mixtum dictum aquaticum: quod merellum vulgo Rauennæ, & pezolum Cæſenę nuncupatur: & fit cum aqua proiecta in vuas piſtas, quæ ita piſtæ, vinaciæ vocantur in Romandiola.

604 † Et ècontra ſi ſtatutum prohibuerit extrahi acetum, mixtum, mel, aut oleū non habebit locum in eo: qui vinum, vel mulſum quod fit ex melle extraxerit.

605 † Et ſi captum fuerit vinum pro contrabanno: an veniant vaſa vinaria: cum quibus vinum portabatur ſtante ſtatuto prędicto: quòd nullus poſsit portare vinū ſine ſolutione gabellæ extra ciuitatem, & territorium ſuum, tenet Barto. quòd non. niſi ſtatutum aliter ea comprehenderit in l. ſi cui. §. qui vinum. ff. de vino tri. oleoq; lega.

606 † Neque in materia reſtrictiua gabellarum appellatione vini venit oleum, neq; mulſum factum cum melle: tenet Alex. in. l. iura. ff. de leg. & Bal. in l. i. C. quæ ſit long. conſue.

607 † Et prohibitio ꝙ quis non extrahat vinū non habebit locum in modica quantitate vini portata in cantaro, ſeu flaſco ꝓ vſu, & potu itineris cauſa guſtus: tenet Bal. in l. i. C. quę res exportari licitè poſſunt: fallit tamen ſi portaretur ad hoſtes ſtante prohibitione ſecundum Sal. in d. l. i. C. quæ res expor. licitè poſſ.

608 † Ciuitas, ſeu fiſcus locauit gabellā vini publicanis. An poſsit dicta ciuitas, ſeu fiſcus poſt dictā locationem ponere ſuper indictum ſuperdicto datio pro neceſsitate ciuitatis, & ſeu fiſci: dic ꝙ ſic.

609 † Quæro modo ſi ciuitas, vel fiſcus in dicto caſu tenebitur ad intereſſe dictis conductoribus: tu dic incluſiuè ꝙ vnaquæq; ciuitas poteſt ſibi legem imponere, & ſtatuere. l. omnes populi. ff. de iuſtit. & iur. maximè inter ſubditos ſuos: vt ſunt iſti conductores. l. i. C. de ſumm. Trin. & fid. cath. & hi conſentire videntur: cū major pars faciat. l. quod minor. ff. ad municip. & l. in cōcedendo. ff. de aqu. plu. arcen. & quia per indirectum ſaltè damnificarentur cōductores, poſſunt agere contra commune ciuitatis, ſeu fiſcū actione ex conducto ſi in totū, vel in partem non potuerunt vti, & frui vectigale, ſeu datio, & gabella locata. l. ex locato. ff. locati.

610 † Stat in vrbe ſtatutū ꝙ macellarii, ſeu beccarii teneantur ad tale onus, & ꝙ piſcatores, & piſciuenduli teneanť ad aliud onus, & ad ſolutionem certæ quantitatis pecuniæ. Quidā macellarii carnis venduli vendunt carnes per totum ferè annum, & in quadrageſima vendunt piſces: an dicti macellarii vendentes carnes, & piſces teneantur vt ſupra ad dicta onera tam ratione venditionis carnium, quàm ratione venditionis piſcium: dic ꝙ ſic. l. textoribus & l. legatis. ff. de leg. iii. nec poterint ſe excuſare beccarii quòd ars ſua ſit principalis beccaria, licet ad tempus aliud faciant vendendo piſces in quadrageſima, vt ſupra.

611 † Sat prouiſio in Ciuitate ꝙ beccarii vendere habent carnes ad rationem ſeptem quatrenorum pro libra, & plus, & minus, ſecundum calmerium, & ſeu aſſiſiam quæ ſibi dabitur per cōmune aliàs ꝙ cadant in pœnam bannorū: Contingit ꝙ agentes pro cōmune fuerunt negligentes in dando calmeriū, & ſiue imponendo aſsiſiā carniū dictis macellariis: nunquid cadent in pœnam dictę prouiſionis

beccatii ſi aliter vendiderint carnes: tenet Tancredus de Corneto in quæſtio. ſuis ſtatu.c.vii.ꝙ non incidunt in pœnã dictæ prouiſionis:per text. in l./Titius ſi ſtatuas ff de condi.& demonſtr.& in l.cũ quid.ff.de vſu.& in c.cum quid, extra de vſur.& in regula imputari,in lib.vi.

612 † Quod facit pro alia quæſtione ꝙ nullus officialis poſsit habere ſalarium, niſi fecerit monſtram familiæ ſuæ omni menſe coram prætore ciuitatis: requiſiuit officialis pretorem,ad videndum monſtrã, & prætor neglexerit videre:an imputabitur officiali quin habeat ſalarium ſuum abſque eo quòd monſtram non fecerit, & pro officiali præſumitur diligentia, & ſalarium habebit:tenet Bald.in l.ea quidem.C.de accuſa.& in l.fina.C.ne quid in ſua cauſa.

613 † Quæro de caſu perſæpe occurrenti: Si vnus ſocius portans rem communem cũ altero,& non ſoluit gabellam, ſeu vectigal in loco vbi vectigal ſolui debet, an incidat in commiſſum pro parte etiam inſcii ſocii:dic vt aliàs dixi quòd non:ſed tantum pro parte fraudantis incidit: & pars tantũ ſua publicabitur.tenent Bart. Vterq; Imol.& alii in l. fraudanti. ff.de publ.& Ioan. de Firmo in vltim. par.ſui lib.gabell.

614 † Et idem ſi res ſunt plures quę poſsint ſeparari:nam ſolum res fraudatoris incidunt in commiſſum, & non res ſociorum:qui ignari fuerũt quod æquum eſt: tamen non procederet ſi omnes fuiſſent ſcientes domini rerum ablatarũ per contra bannum propter non ſolutionem gabellarum,vt in l.ſi publicanus,& in l.cotem ferro.ff. de publ. & vectiga. & commiſſ.eorum:& addit Bal.in Specul.de locato in § nunc videndum.verſic.xxxvii. & lxxi.quod priuatus iure ſuo culpa ſocii aget contra alterum fami. herciſcun. iudicio ad intereſſe.

615 † Et ſi res fuerit communis, & indiuiſibilis:quæ inciderit in commiſſum culpa vnius ſocii non ſoluentis, vel fraudantis gabellam,& gabellario tota cadat, tenebitur ſocius fraudans alteri ſocio inſcienti ad intereſſe rei ſuę deperditæ:videlicet pro parte ſua.

616 † Et infert Bart.prædictam quæſtionem ad caſum hæredum emphyteutę eccleſięi vt altero canonem non ſoluente vt aliàs dixi:pars eius ſola ad eccleſiam reuertitũ ſed ibi cõtrarium tenet Bar. poſt Glo.in l.communi diuidundo. ff.com. diuidun. & Bal.& Ang.in l.neceſſarias.§. ſi vnus. ff.de pignorat.actio.& in l.i.C.de cadu. tollen.& Imo.In c.potuit,de locato:ꝙ ſecus foret dicendum ſi à principio fuerũt duo emphyteutę ꝙ vnius ceſſatio præiudicat ſibi ſoli non ſoluenti, & non alteri ſocio ſuo ſoluenti ſecundum Doct.in d. l.fraudanti,ff de publ.

617 † Et de ſolutione quando prodeſt ambobus emphyteutis dixi aliàs &c & quãdo vni ſoli emphyteutarum ſimpliciter facta & de particulari habetur per Bal.in l. ſollemnibus. C.de rei vendi.

618 † Et ſi vnus hæredum ſoluerit totum canonem emphyteuſis non reuertitur, ſed proderit cohæredi;qui non ſoluit:& is tenebitur ſocio ſoluẽti ad partem canonis pro eo ſoluti, & in d.c. potuit determinat Io.de Imo.extra de loca.& condu.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. CENTRALE VITT. EMAN.
372238

IVLII FERRETTI RAVENNATIS
IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS.

Metrica Compilatio breuis omnium materiarum contentarum in libris regiarum, & Imperialium conſtitutionum Regni Siciliæ.

Mores antiquos, & regia iura canamus
Quæ ſeruat magnæ curia Parthenopes.
Centum primus habet titulos, liber octoq; ſupra
Iuridicum rubrum principium retinet
Poſt hoc hæreticos plectunt ſanctiſſima regum
Iura trium capitum catholicis titulis
Sacrilegos quintus ſpernentes regia ſextus
Septimus uſurę proſequitur rabiem
Octauus, decimus pacem tenet, ac benè nonus
Bella repreſalias punit & is decimus
Quatuor arma uiris, prohibentq; capitula rubra
Morte homines plectit qui ſequitur titulus
Et ſextus decimus ueniam cuſtodibus arcis
Armorum tollens additur atque uiris
Tutellare datur dementi, ius quoque paruis
Succurrit iuſtis quatuor, & titulis.
Raptus, & inceſtus uiolenti criminis eſt mors
Atque duellum tollitur inſolitum
Verticibusq; tribus rubeis, mulierq; doloſa
Perclamans homines auxiliumq; dari
Auditor ſegnis mulctatur fœmina mendax:
Quarto, & uigeno quod ſequitur titulo.
Mulctatur retinens aliena cubilia uim ui
Et uiolentatus redditur abſque malo.
Vigena ſexta canetur lege ſequenti
Rubricæ incendij, clamq; malum facinus
Bis deno octauo. bis deno & uertice nono
Rubri pœna tenet, ſed malè facta mouens.
Terdenus titulus ſanxit clandeſtina furta
Naufragij pariter, flamigeriq; mali:
Terdeno primo mulctatur uertice rubro
Offenſor patrię, iuſtitiæq; fori.
Binus qui ſequitur titulus probitatis, & æqui
Agnoſcit cauſas primitus eccleſiæ
Fiſcales poſt hæc uiduarum, atque inde pupillos
Prima notant, & quæ iudicia expediant,
Curandum eſt miſeris ut defendantur ubique
Precipiunt noſtro regia iura foro:
Atque magiſtratus fieri, gentisq; togatæ
Catholicos iuſtos mundas auara manus
Ambitus cupidos, ſapientes, atque diſertos
Laudantes dominum religione ſua
Lege peculatus delictum, & cuncta profana
Iurantes manibus ſacra ad euangelia.
Iuſtitiam cunctis habito diſcrimine nullo
Iura miniſtrare iudicio celeri:
Temporibusque ſuis cauſæ tractentur & æquæ
Ponitur atque modus unicuique ſibi
Iuſtaque ſub ſcriptis cunctis ſententia fertur
Seruatur Comiti ſic decus omne ſuum.
Qualiter & clerus ſecli ſub iudice uadat
Plectitur & ſcæleris crimine quiſque ſuo:
Iudice ſubque ſuo ſecli tunc iure ſilente
Aeterni cultus religione Dei.
Audeat hinc nullus diuinaq; temnere iura
Quæ peramant Reges, imperiumq; ſacrum:
Non Siculi regni, Comiti, clerive baroni
Militiæ aut populo nulli utiq; eſt licitum.
Rege inconſulto ius dicere nullus & auſis
Priuaturq; alias Principis officio,
Omnibus abſtineant iudex & baiulus æquus
Et ſcribæ cuncti regniculæq; uiri
Officium ſeruare ſuum, ritusq; palatij
Vrbis Parthenopes regia iura ſenis:
Vno, & quinquaginta ſecundi rubra libelli
Pernicioſorum crimina proſequitur:
Octuaginta manent cum ſexto codice terno
Feuda tenent pactis ſubdita limitibus.

SERIES CHARTARVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z, Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii KK Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz, Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii.

Omnes ſunt duerni.

RESTAURO DEL LIBRO
CAFOLLA
VINCENZA

Digitized by Google